

R. P. FRANCISCI

A M I C I

CONSENTINI E SOCIETATE IESV
S. THEOL. DOCTORIS,

AC PROFESSORIS IN COLLEGIIS

A Q V I L A N O,

NEAPOLITANO, GRÆCENSI, VIENNENSI,

NVNC VNIVERSITATIS GRÆCENSIS CANCELLARI,

CVRSVS THEOLOGICAL

TOMVS TERTIVS,

DE VLTIMO FINE HOMINIS,

ACTIBVS HVMANIS, PECCATO, GRATIA,

IYSTIFICATIONE ET MERITO.

A N T V E R P I Æ,

Apud GVILIELMVM LESTEENIVM, via vulgo Hoochstraet dicta,
sub Pellicano aureo, M. DC. L.

Cum Privilegio Casareo & Regio.

X 1690-1012

R. P. R. A. N. G. I. S. C. R.

A. M. H. G. B.

ONSENTINE SOCIETY

S. THEOR. DOCTOR

PROFESSOR IN COLLEGE

A. M. H. G. B.

ADRIANO GRACIOSI VITALE

UNIVERSITATE GRACIOSI VITALE

VERBA S. THEOR. DOCTOR

TO M. S. B. R. T. A. S.

DE V. S. O. S. T. E. M. S. V. S.

ACTIBUS VITALE S. C. A. T. O. S.

ILLVSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO
 PRINCIPI AC DOMINO,
D. IOANNI MARCO
 EPISCOPO SECCOVIENSI,
 COMITI AB ALDRINGEN,
 S. CÆS. MAIESTATIS CONSILIARIO,
 ET IN EXCELSO INTERIORIS AVSTRIÆ REGIMINE
 L O C V M T E N E N T I;
 ILLVSTRISSIMI ET REVERENDISSIMI PRINCIPIS
ARCHIEPISCOPI SALISBVRGENSIS,
 PER VTRAMQVE STYRIAM ET DECANATVM NEOSTADIENSEM,
 VICARIO GENERALI &c.
 DOMINO AC PATRONO CLEMENTISSIMO.

HONESTVM quidem est, non degeneres Orbis augmento filios relinquere, & breuitatem vitæ posteriorum ætate compensare, ILL.^{MS} AC R.^{MS} PRINCEPS: honestius tamen, quia diuinum, ingenij aliquo foetu duraturis post longam memoriam temporibus prospicere, ac velut singulis cum Sole annis, cum Orbe sæculis in prole ingeniosa renasci. Hæc siquidem parte, quâ *libris* velut ingenij *liberis* operam damus, DEVM imitamur. Qui Sapientiam ab æterno parturijt DEVS est. *Nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram; ante omnes colles ego parturiebar,* ait ipsa DEI sapientia. *Prou. 8.*

D. Epiphanius illa verba citati capitis: *Dominus possedit me, vertit: Dominus instar pulli exclusit me.* Bellè: miram volucrum, altissimi volatus aquilam exclusit Dominus, *in initio viarum suarum antequam quidquam faceret,* æternam sapientiam. Quod ipsi Ethnici Poëtæ intellexisse videntur, cum Pallasem è Iouis cerebro natam commenti sunt. *Pulchrum* (ait Clemens Alex. initio Stromatum) *& honestum esse existimo, ijs etiam qui postea futuri sunt, bonos filios relinquere.* Sed vt inter homines magna est non tantum parentum, sed & foetuum varietas; ita inter scriptores, & scriptorum opera. Commune vtrique habent, quod *Suum cuique pulchrum* sit, etiam cum pulchrum non est. In hunc sensum S. Ambr. lib. 8. Ep. 63. *Vt filij etiam deformes delectant, sic etiam scriptorem indecores sermones sui palpant.* Verbo, quidquid nostri ingenij est, qualecumque est, amatur vt pars nostri.

num quidem nato; sed inter cæteros *primo renato* nolim decernere qualis sit; hoc dico esse *bisgenitum*; id est, *regeneratum ex aqua & Spiritu sancto*. Abluit recognitio siquos næuos, siquod vitium *Vitia & peccata* in primo partu contraxerant. Cultiot prodit *regeneratus*. *Gratia* priori aliquid accessit gratiæ; si sperare licet à Spiritu sancto.

Hunc ergo primogenitum meum inter *regeneratos Tibi* ILLME ET R.^{ME} PRINCEPS dico, confecro; id est, in *Tuum* ablego contubernium, vt inter eos versetur, quibus tantus Princeps familiaris est. Non negabis spero hospitium secundo, qui primo tam humaniter cōcessisti *Tomo* nempe *Cursus mei Theologici de Pœnitentia* ILLME *Celsitudini Tuæ* inscripto. Nunquam illum poenituit ab Academia publica ad priuatum literati Principis transfisse Lycæum. Imò humanitas quâ illum excepisti, hunc sibi etiam deberi fecit. Iam tum enim frater fratri annuebat *Pœnitentia Vitij* suo veluti obiecto materiali, vt *Tibi* committeretur vterque foetus cum *Gratia*. Et quia illum tam benè habuisti, huic commisi, vt referret *gratiam* pro vtroque: aut vt melius dicam; fateretur se *gratiam* referre conari quidem, non tamen posse. Magnis enim *gratias* referre non possumus, possumus velle. Atque vt hoc momentum non impulerit, cui tot titulis debebatur quàm *Tibi*? Si spectem ingenium & doctrinam, *Tua* me censura ab aliorum censuris absoluet: si authoritatem, nemo mihi ogganniet *Te* approbante, quem Magni Principes magnum esse publicè testati sunt. Et Augustissimus quidem Cæsar Ferdinandus III. dum *Te* suum *Consiliarium*, suum Græcij *Locum tenere*: Ill.^{MUS} verò & Reu.^{MUS} Archiepiscopus Salisburgensis, dum per vtrâmq; Styriam, & Neostadiensem Decanatum *Vices* agere; id est, alterum se esse voluit. Solent etenim magni in terris soles habere Parhelios, cum quibus cursus suos partiantur, vt omnia eodem illustrent tempore, quæ possent ipsi quidem per se, sed tantum successiuè. Non es nisi ad summa natus, qui maximorum Atlantum suppar Hercules negotiorum molem succollas. Æquissimum oportet esse *Te* rerum libripendem, cui æquipondium bilancis *Augusta* committitur. Prudentissimum oportet esse *Te*, cui à singulari prudentia clarus *Princeps Salisburgensis vices* suas delegat. Et verò prudentiam singularem arguit illa in rebus summis gerendis non impar dexteritas, quæ *Tibi* apud infimos æquè ac summos *Te* dignam conciliat æstimationem. Felicissimè susceptis conatibus sui respondent euentus; quando tractandis Reipub. negotijs prudentum adhibetur solertia, quæ sibi ipsi excidere nescit. Claruerunt huius laude prudentiæ *Fratres* etiam *Tui*, alter *Togâ*, *Sago* alter *Illustrissimus*; ille *Tripolitanus Episcopus*, *suffraganeus Argentinensis*, & *Ferdinando Tertio*, cum necdum Cæsar bellicam expeditionem susciperet, in castris comes, ac in *spiritualibus Generalis Vicarius*: iste pro magno Cæsare, & fide Catholica magnus *Copiarum ductor*; itaque claruerunt, vt etiamnum posthumi, cineres multorum accendant desideria. Par incedis *Fratribus Tuis*, quâ licet pro DEI, & pro *Cæsaris* causa sollicitus; quamquam in hoc superior etiam videares quod multorum votis citò nimium subtractas *Fratrum Tuorum* virtutes, vnâ cum *Tuis* in *Te* superstite liceat intueri. Quid dicam de illa *Tua* in tanta Fortuna summa animi modestia & humanitate, ex qua passim audis *Princeps affabilis*. Nimirum quasi pro Fortunæ gradu modus virtutum debeatur, ita inter cæteros non

D E D I C A T O R I A.

vis Principatu magis excellere, quàm modestiâ. Plusquam humana certè est ista moderatio, non vti felicitate quantum possis, & dignitatis terminos modestiæ arbitrio definire. Iam verò si in Societatem nostram merita communia, priuata in Collegium Græcense Academicum, & in personam meam beneuolentiæ singularis signa attendam, pridem *Tibi* debebatur hic partus, nisi expectasset maturitatem. Quidquid denique in *Te* vel suspicio, vel suspicor, motuum mihi est, vt *primum meum regeneratum*, non ad alterius, quàm *Tuum* mittam contubernium, id est, literarium velut quoddam Musæum, vbi optimorum authorum *libri*, ingeniorum *liberi* pridem cum gaudio hospitantur. Soles enim, scio, à publicis curis liber, ad negotiosum otium secedere, & doctis *Tuis* conuictoribus laudatissimam operam impendere. Benè hospitantur liberi apud eos, qui alienos habent pro suis. Ne verò incultura esse existimes, ego pro illo spondeo. *Reuerendissimus* es, *reueretur* *Te* pro merito, vt gratus sit pro contubernio. *Illustrissimus* es *luce Tua* tam aliena irradias quàm propria. Mutuabitur à *Te lucem* sicubi ea destitutus est. Et quia etiam humanissimus es amabit *Te* polliceor amore *Amici* vel *Amicitia*. *Gratiam* si ad *Te* non attulerit, apud *Te* spero reperiet. Admitte PRINCEPS ILLME ET R.^{ME}, ad *Te* multis titulis properantem, & domi Tuæ inter cæteros locum assigna, ama, foue. Ita opto ex Archid. Academico Collegio nostro Græcensi anno M. DC. XLVII.

*Illustrissima ac Reu.^{me} Celsitudinis Tuæ
Deuotissimus in Christo seruus*

FRANCISCVS AMICVS.

DISPUTATIONVM

ET SECTIONVM HVIVS OPERIS.

DISPUTATIO I. De fine in Communi.	
Seçt.	Q Videt̃ & quatuorplex fit finis eiusq; causalitas ratione ransandi. pag.2
	An finis sit obiectum formale voluntatis. 4
	An bonitas finis sit adequatum motuum voluntatis. 5
	An omnes actus voluntatis sint propter finem. 8
	An actiones diuina sint propter finem. 10
DISPUT. 2. De ultimo fine hominis.	
Seçt.	An detur ultimus finis totius humanæ vita. 13
	In quo ultimus finis & beatitudo obiectiua sita. 14
	An beatitudo nostra formalis sit aliquid increatum. 15
	An consistat in actu, an in habitu. 17
	An beatitudo nostra formalis & quouis actus vitalis à solo Deo produci possit. 19
	In qua operatione mentis essentialiter consistat beatitudo nostra formalis. 27
	An in affectione solius essentia diuina absque personis. 36
	An & vnde habeat beatitudo nostra vt sit aterna. 39
	An aternitas sit de essentia beatitudinis formalis. 41
	An beatus suspendere possit actum amoris erga Deum. 42
	An saltem id possit posito præcepto prohibente. 44
	An beatus ex vsu visionis beatifica sit ab intrinseco impeccabilis. 46
	Quodnam sit proximum obiectum in Patria. 47
	An detur appetitus natur. ad beatitudinem supernat. 49
	De perfectionibus anima gloriose essentialem beatitudinem comitantibus. 52
	De perfectionibus naturalibus corporis gloriofi. 58
	De dotibus supernaturalibus corporis gloriofi. 59
	Quæ oblectamenta percepturi sint beati ex vsu sensuum. 71
DISPUT. 3. De voluntario & inuoluntario.	
Seçt.	Quid sit voluntarium, & quatuorplex. 75
	An possit esse absque omni actu voluntatis. 77
	An possit esse absque omni actu intellectus. 78
	An ad voluntarium interpretatiuum requiratur, vt voluntas non solum possit, sed etiam debeat agere. 79
	An possit voluntas circa suos actus necessitari. 81
	An voluntas cogi possit circa suos actus. 83
	An circa actus imperatos externarum facultatum. 85
	An metus, & concupiscentia causent inuoluntarium. 87
	An ignorantia causet inuoluntarium. 89
DISPUT. 4. De obiecto humanæ voluntatis.	
Seçt.	An id obiectum sit tantum bonum. 91
	An possit voluntas velle malum sub ratione mali aut nolle bonum sub ratione boni. 92
	An eodem actu feratur in finem & media. 93
DISPUT. 5. De motiuo voluntatis.	
Seçt.	An voluntas operari possit circa suum obiectum absque præntia cognitione illius. 95
	An voluntas ferri possit in obiectum sola cognitione sensitua apprehensum. 97
	Qualem obiecti notitiam requirat vt operari possit. 99
	A quo moueatur efficienter voluntas. 101
	Quo pacto voluntas moueat potentias sibi subiectas. 105
DISPUT. 6. De modo quo voluntas moueatur.	
Seçt.	Catholica doctrina de libero arbitrio exponitur & contra hereticos stabilitur. 106
	An libertas consistat, vt positio omnibus ad operandum prærequisitis, possit operari & non operari in sensu cõposito. 112
	An sola voluntas sit potentia formaliter libera. 118
	Qualis cognitio necessaria sit vt voluntas liberè operari possit. 122
	An determinetur à practico iudicio rationis. 124
	An actualem libertatem exerceat quando operatur. 124
	An causâ 1. necessario agente, secunda liberè agat. 126
	DISP. 7. De varijs diuisionibus actuum voluntatis. 128
	DISP. 8. Quibus actibus voluntas fertur in finem. 129
DISPUT. 9. De electione.	
Seçt.	Cuius potentia actus sit electio: an voluntas ferri possit in medium minus utile refutato utiliori. 132
	An & quos actus voluntas habere possit circa impossibilia cognita vt impossibilia. 133
	DISPUT. 10. De consilio consensu & vlu. 135
DISPUT. 11. De imperio.	
	Cuius potentia sit actus; an sit sui ad seipsum. 136
	DISP. 12. De bonitate & malitia actuum humanorum in genere.
	Quid sit actio humana & an recurrat cum morali. 138
	Quid sit esse morale in actibus humanis. 139
	Quid sit bonitas & malitia moralis. 142
	DISPUT. 13. An & quid sit bonitas & malitia moralis obiectiua.
	DISPUT. 14. De bonitate & malitia formali actuum humanorum.
Seçt.	Vnde actus humani desumant suam primam & specificam bonitatem vel malitiam. 146
	Quale voluntarium requiratur in actu, vt specificam bonitatem vel malitiam desumat ex obiecto. 148
	An bonitas & malitia moralis sit intrinseca physica entitati actus humani. 150
	An possit idem actus de bono fieri malus & contra. 153
	An actus humani bonitatem & malitiam desumant ex circumstantijs diuersam ab eo, quam ex obiecto habent. 155
	An debeant circumstantia esse præcognita vt conferant bonitatem vel malitiam actui. Quale voluntarium ad cõtrahendam bonitatem vel malitiam circumstant. requiratur. 158
	Quæ circumstantia tribuant nouam speciem bonitatis vel malitiae. 159
	An omnis circumstantia qua de se apta est conferre nouam speciem, sit etiam apta conferre primam. An species moris ex circumstantijs desumpta sit accidentalis an substantialis actui humano. 161
	An sint aliqua circumstantia qua specificam malitiam non tribuunt nisi vt expressè intentæ. 162
	An actus humanus aliquam speciem moris desumat ex fine diuersam ab ea quam ex obiecto habet. 164
	An detur actio humana singularis indifferens quoad bonitatem & malitiam moralem. 168
	DISP. 15. De regulis extrinsecis actuum humanorum.
Seçt.	Quibus regulis conformari debeat actus humanus vt rectus sit. 172
	An voluntas teneatur sequi rationem errantem. 173
	An licite operari possit ex conscientia dubia. 175
	Quæ quisque teneatur de rebus agendis opinionem sectari. 177
	An voluntas humana conformari debeat cum diuina vt recta sit. 181
	DISP. 16. An tota bonitas & malitia actus exterioris deriuetur ex bonitate & malitia actus interioris. 184
DISPUTAT. 17. De malitia peccati.	
Seçt.	Quid sit peccatum. 188
	Quanam sit ratio formalis constitutiua peccati vt difformis natura rationali. 189
	Quid sit hoc positium in actu, in quo consistet formalis ratio peccati commissionis. 194
	Quæ

INDEX DISPUTATIONVM ET SECTIONVM:

<i>Qua & qualis sit priuatio, quam includit peccatum.</i>	196	DISPUT. 27. Quid & quotuplex sit gratia.	349
<i>An omne peccatum ideo formaliter sit peccatum, quia aliquâ lege prohibetur.</i>	199	DISPUT. 28. De gratia actuali.	
<i>An peccatum eo ipso quod est contra rationem creatam sit offensiuum Dei.</i>	200	SECT. An detur, quid, quotuplex.	350
<i>An omne peccatum necessario supponat aliquem errorem vel inconsiderationem in intellectu.</i>	205	Quid sit gratia adiunans, seu cooperans.	355
<i>Qualem aduertentiam per se requirat peccatum.</i>	205	Quid auxilium sufficiens ut ab efficaci distinguitur.	356
<i>Qualem consensum requirat morosa delectatio.</i>	206	An auxilium sufficiens ad salutem consequendam concedatur omnibus viatoribus.	360
DISPUT. 18. De specificatione & diuisione peccatorum in communi.		Quo pacto sint omnibus viatoribus sufficientia auxilia ad salutem preparata.	366
DISPUT. 19. De inæqualitate peccatorum.		An primum auxilium sit supernaturale & indebitum natura.	369
<i>An omnia peccata sint equalia quoad malitiam.</i>	212	DISPUT. 29. De gratia habituali.	
<i>An omnibus peccatis equalis pœna damni in alia uia respondeat.</i>	213	SECT. An sit quid creatum nobis inhaerens.	373
DISPUT. 20. De subiecto peccatorum.		An sit de fide hac dona in nobis esse per modum qualitatis permanentis?	376
<i>An ignorantia, qua in intellectu consummatur, sit formaliter peccatum; & quorum detur culpabilis ignorantia.</i>	215	An gratia habitualis reipsa distinguitur à charitate.	378
DISPUT. 21. De causis exterioribus peccati.		Qualis participatio natura diuina sit gratia habitualis.	381
SECT. An Deus sit causa peccati.	219	An gratia habitualis effectiue concurrat cum qualibet uirtute infusa ad actus supernaturales producendos.	388
<i>Cui Deus non sit causa peccati.</i>	223	An cum gratia habitualis infundantur omnes uirtutes supernaturales tam Theologica, quam morales.	389
DISPUT. 22. De diuisione in peccatum commissionis & omissionis.		An præter uirtutes supernaturales cum gratia infundantur dona habitualia à uirtutibus distincta.	391
<i>An peccatum omissionis essentialiter discriminetur à peccato commissionis.</i>	229	An uirtutes infuse actiue dimanent à gratia.	395
<i>An & quinam actus impossibiles cum obseruantia præcepti sint mali malitiâ omissionis.</i>	231	An infusio uirtutum subsequatur infusionem gratiæ.	394
<i>Quando omisio imputetur ad culpam.</i>	233	An habitus infusi in sui productione pendeant à suis uirtutibus, & actus effectiue à suis habitibus.	395
DISPUT. 23. De peccato ueniali & mortali.		DISPUT. 30. De causis gratiæ habitualis.	
SECT. An ex natura sua discriminentur, & unde.	236	An gratia habitualis produci possit ab agente creato.	397
<i>Quo pacto se habet ad peccatum mortale priuatio gratiæ & amicitie diuina.</i>	242	Quodnam sit immediatum subiectum gratiæ. An gratia requirat aliquam dispositionem ex parte subiecti.	399
<i>An malitia peccati mortalis sit infinita.</i>	245	An requirat dispositionem ex parte efficientis.	400
<i>An condignè mereatur pœnam infinitam.</i>	250	Qualis debeat esse proxima dispositio ad eam.	401
<i>An ueniale per se condignè mereatur pœnam æternam.</i>	252	DISPUT. 31. De effectu formali positiuo gratiæ habitualis.	
<i>An ueniale fieri possit mortale & contra.</i>	254	SECT. An hac suâ natura reddat subiectum, iustum, sanctum, filium adoptiuum Dei, dignum amicitia, & gloria eiusdem.	402
<i>An qui capax peccati mortalis sit capax uenialis.</i>	258	An gratia habitualis necessario reddat subiectum, iustum, actu à Deo dilectum speciali dilectione amicitie.	406
<i>An qui est capax peccati uenialis sit capax mortalis.</i>	260	An libera dilectio Dei sit prior, infusione gratiæ habit.	409
<i>An pecc. quod homo primò committit, possit esse ueniale.</i>	261	An gratia habitualis essentialiter petat actualem collationem gloriæ, & liberationem inferni.	410
DISPUT. 24. Quid sit macula in anima post peccatum actuale relicta.		DISPUT. 32. De effectu formali negatiuo gratiæ habitualis, qui est excludere peccatum ab eodè subiecto.	
DISPUT. 25. De peccato originali.		SECT. An gratia habitualis essentialiter secum afferat abstersionem peccati mortalis.	412
SECT. An sit aliquod pecc. ex Adam transfusum.	268	An delere possit peccatum absque uoluntaria retractione peccatoris.	414
<i>An peccatum originale sit propriè culpa.</i>	271	DISPUT. 33. An præter gratiam habitualem sit alia forma peccati mortalis abstersiuæ?	
<i>Quid sit peccatum originale.</i>	275	SECT. An possit peccatum mortale abstergeri sola extrinsecâ condonatione Dei?	422
<i>An traducatur ad omnes homines.</i>	282	An uisio beata & lumen gloriæ sit forma suaptè natura abstersiuæ peccati?	424
<i>Quas pœnas ex eo natura humana contraxit.</i>	284	An sit alia forma à gratiâ & uisione beatâ, distincta, suâ natura abstersiuæ peccati mortalis hoc statu commissi?	428
DISPUT. 26. De necessitate gratiæ.		Que formâ in purâ natura fuisset peccati abstersiuæ.	439
SECT. Quid, quotuplex gratia, in quo statu necessaria.	291	DISPUT. 34. An possit aliquis sine peculiari reuelatione Dei esse certus de sua iustificatione.	442
<i>An status puræ natura sit possibilis.</i>	294	DISPUTATIO 35. De merito.	
<i>An requiratur speciale auxilium Dei ad cognoscendas ueritates naturales, ac supernaturales.</i>	301	SECT. An inter nos & Deum proprium meritum intercedat.	446
<i>Quid possit humanum arbitrium ex solis uiribus natura in ordine ad actus uirtutum moralium.</i>	306	Quas conditiones requirat meritum ex parte operantis?	452
<i>An possit liberum arbitrium sine speciali auxilio uincere, omnes, aut saltem aliquas tentationes contra præcepta naturalia promouentes.</i>	318	An ad meritum condignum requiratur promissio ex parte retribuentis?	453
<i>An homo lapsus uiribus proprijs diligere possit Deum ut finem naturalem.</i>	324	An omni	
<i>An possit homo sine gratia omnia legis præcepta seruare.</i>	332		
<i>An possit sine gratia habituali mortalia uitare.</i>	333		
<i>An præter gratiam habituaalem homo indigeat alio auxilio ad bene operandum & perseuerandum.</i>	336		
<i>An necessaria gratia ad bene operandum, tentationesq; uincendas in statu integræ natura: quid in purâ statu.</i>	338		
<i>An possit homo uiribus proprijs ad gratiam se disponere?</i>	341		

INDEX DISPUTATIONVM ET SECTIONVM.

<i>An omnia opera bona Iustorum sint condignè meritoria apud Deum?</i>	457	<i>gratiam, reliquosque habitus infusos.</i>	465
<i>Quanam res cadant sub meritum.</i>	462	<i>An quolibet actu meritorio augeatur gratia & caritas, caterique habitus infusi.</i>	466
<i>An quodlibet opus meritorium accipiat totum, & eiusdem perfectionis valorem, qui est in gratia habituali.</i>	464.	<i>An opus meritorium augeat gratiam toto tempore quo durat?</i>	471
<i>An opera bona physicè, an tantùm meritorie augeant</i>		<i>An quolibet actu meritorio virtutis infusa augeantur omnes habitus supernaturales.</i>	474

APPROBATIO.

Sapientissimi Doctōris R. P. FRANCISCI AMICI Societatis IESV Commentaria de ultimo fine hominis, de medijs ad eum conducentibus, & impedimentis ab eo auercentibus, digna censeo quæ prælum videant: est enim in illis circa magnas difficultates clara resolutio, & mira eruditio ac rationi sacrarumque litterarum veritati consona, multumque utilitatis allatura legentibus. Actum Antuerpiæ 24. Febr. 1637.

Gaspar Estrix Plebanus & lib. Censor.

APPROBATIO DOCTORVM.

Hic tomus de VLTIMO FINE HOMINIS, *Actibus humanis*, &c. à Religiosissimo Doctōre FRANCISCO AMICO Societatis Iesu accuratâ methodo & ordine digestus, magna doctrinæ perspicuitate contextus, & rationum soliditate, & Scripturæ Sacræ, & Sanctorum Patrum, & Scholasticorum antiquorum auctoritate suffultus est; quare eundem utiliter de nuò recudendum censuimus. Datum Duaci die 22. Februarij 1647.

Georgius Coluenerius S. Th. D. & eiusdem Regni Ordinarius, Professor, Collegiata Ecclesia S. Petri Præpositus, & Duacensis Academia Cancellarius, & librorum Censor.

Tomus hic de VLTIMO FINE HOMINIS, &c. à R. P. FRANCISCO AMICO Societatis IESV Theologo iterum elaboratus auctusque, & magna iudicij maturitate è veterum recentiorumque scriptis concinnatus, utiliter recudetur. Duaci 25. Martij anno 1647.

FRANCISCVS SYLVIVS S. Theol. Doct. & eiusdem Regni Ordinariusque Professor.

Hic R. P. FRANCISCI AMICI è Societate IESV cursus Theologici tomus tertius, facili methodo, ac stylo conscriptus; in quo sanè cùm vniuersa materia de VLTIMO FINE, *Actibus humanis, peccato & gratia* doctè, solidè & exquisitè pertractetur, disputetur ac discutiat; dignus est qui in lucem edatur magno Theologorum bono. Ita censui infra scripti. Martij anno 1647.

VALENTINVS RANDOVR Sacra Theol. Doct. & eiusdem Regni Ordinarius, Duaci Professor.

R. P. FRANC. AMICI

E SOCIETATE IESV CURSVS THEOLOGICI TOMVS TERTIVS, DE VLTIMO FINE

ACTIBVS HYMANIS, PECCATO, GRATIA,

P R O O E M I V M.

CONSIDERATO, in 1. Tomo, Deo secundum se, & in 2. ut principio creaturarum, praesertim Angelorum, idem considerandus erit ut ultimus finis earundem. Quo pacto proponitur ut scopus & meta, ad quam dirigendae sunt humanae operationes, ut ad eum tandem, tamquam ad supremum felicitatis portum, ad quem omnis intellectualis creatura aspirat, emenso mortalitatis pelago, appellentes aeternum conuiescamus. Ordinumur autem ab ultimo fine hominis, quoniam hic est primus motor humanae operationis: nam sicut se habent prima principia in speculabilibus, ita ultimus finis in operabilibus. Quia vero finis assequibilis est medijs actibus liberis creaturae rationalis, agendum consequenter erit de actibus humanis, quibus tamquam remis ad ultimum aeternae felicitatis portum prouehimur. Et quia non sat est homini ad aeternam felicitatem remiganti, cognoscere media, quibus ad eam peruenire valeat, sed necesse quoque est, non ignorare impedimenta, ad quae tamquam ad syrtes & scopulos animi nostri cimbula allisa naufragium facere posset, necessarium etiam erit, de peccatis tam propria quam capitis actione contractis, quae nos a consecutione aeternae beatitudinis vel remorantur, vel omnino arcent, disputare. Demum quia finis, quem orthodoxa fides inquirendum nobis proponit, sua celsitudine & maiestate longo interuallo antecellit intellectualis creaturae capacitatem ac virtutem; quippe qui in clara diuinæ naturæ visione consistit, disputandum erit de gratiâ diuinâ, quæ tamquam aura secundè aspirans, creatam naturam in altum supernaturalitatis prouehit iugi afflatu, & vela humanarum operationum propellens, tandem animum rationalem in aeternitatis portu felicissimè constituit. Atque vel hinc apparet, quanta sit huius doctrinae siue utilitas, siue necessitas; utpote quæ hominem de rebus ad salutem necessarijs edoceat, & ad ultimum beatitudinis terminum perducatur: ut vnde is dono creationis sumperat egressum, eodem impulsu gratiæ beatissimum compleat regressum.

DISPUTATIO PRIMA

De fine in communi.

1.

RODO doctrinæ poscit, ut ante disputationem de ultimo fine hominis, disputatione præmittatur de natura & proprietatibus finis in communi. De quo inquiri potest. 1. Quid sit: 2. Quotuplex sit: 3. An sit vera causa realis: 4. Quæ eius causalitas ratione causandi: 5. An sit formale obiectum voluntatis: 6. An sit adæquatum obiectum eiusdem: 7. An cuius actus voluntatis sit propter finem: 8. An Deus in omni sua actione agat propter finem.

SECTIO PRIMA.

Quid, & quotuplex sit finis, eiusque causalitas ratione causandi.

2.

Quid sit finis. Arist.

DICO 1. Finis est, quod mouet voluntatem gratiâ sui, & cetera propter ipsum. Paulò aliter finem describit Philof. 2. *Phys. cap. 3. & 7. Finis, inquit, est, cuius gratiâ cetera fiunt.* Quæ descriptio solam continet causalitatem finis: nostra autem, ultra causalitatem, addit proprium subiectum circa quod illam exercet. Dicitur, *Quod mouet voluntatem*: nam finis primariam suam causalitatem exercet in voluntate. Quod inde constat, quoniam finis cum bono recurrit: bonum autem obiectum est voluntatis: igitur primariam suam causalitatem exercet in voluntate. Conseq. elucet; quia nequit obiectum immediatam ac primariam suam causalitatem exercere, nisi circa potentiam, cuius est obiectum. Nam etsi illam exercere possit circa alias potentias, circa eas tamen non nisi mediâ potentiâ, cuius est proprium obiectum, exercere potest. Dicitur, *gratiâ sui*: Per hoc enim explicatur propria finis causalitas, quæ est mouere voluntatem ad operandum intuitu ipsius finis.

3.

Quæ causalitas finis circa media

Per quod discriminatur à reliquis causis, quæ suam causalitatem exercent circa effectus à se distinctos: solus namque finis causalitatem habet circa se ipsum, mouendo agens intellectuale ad causandum se ipsum secundum esse reale. Per vltima verba declaratur causalitas finis circa media, quæ appetuntur propter ipsum finem: qui non solum mouet agens ad appetitionem sui, sed etiam ad appetitionem eorum, quæ ad ipsum consequendum conducunt. Cum enim causalitas finis sit mouere agens ad producendam sibi realem existentiam; cumque ad realem existentiam finis producendam necessaria sint media, consequenter mouendo agens ad realem existentiam sui, mouet etiam ad adhibenda media causatiua sui. Propter quod finis dicitur primus in intentione, quia est primus, qui mouet agens intellectuale ad appetitionem sui, eorumque; quæ ad sui productionem conducunt. Contrâ verò dicitur vltimus in executione, quia ut sic est terminus & effectus mediorum, à quibus causatur in esse reali, & quæ vicissim ipse causat in esse intentionali. Per eadem vltima verba assignatur discrimen inter causalitatem finis & mediorum: nam finis mouet agens

4. Discrimen causalit. finis & mediorum

propter se & gratiâ sui, media verò propter finem & gratiâ alterius. Cuius causalitatis discrimen expressit Aristot. 1. *Ethic. cap. 2. Finis, inquit, est, quem propter ipsum, & propter quem alia volumus: quia finis est scopus quem in omni nostra operatione intendimus.*

Dico 2. Finis est duplex, qui seu cuius, & cui.

Finis qui est quod mouet voluntatem ad illum per consentanea media consequendum. Finis cui est subiectum, seu persona intellectualis, cui ipse finis qui appetitur & procuratur: qui respectu prioris finis est magis vltimatus & intentus ab ipso operante, quia ad ipsum vltimatè terminatur intentio operantis, amaturque amore amicitie. Hinc oritur difficultas, an vterque veram habeat rationem finis. Negant aliqui finem qui seu cuius veram habere rationem finis, sed potius medij, eò quòd ordinetur ad aliud, ameturque intuitu alterius, quod est proprium mediorum. Nec refert, quòd alia amentur propter ipsum: nam etiam medium proximum amatur propter remotum: quia contra rationem medij non est, vt alia amentur propter ipsum, modò ipsum vltimatè ametur propter aliud. Alij contrâ docent, solum finem qui habere veram rationem finis: alioqui creatura intellectualis amando sibi vltimam beatitudinem, ipsa foret sibi vltimus finis, & non Deus, quia amaret Deum vt finem qui seu cuius, se ipsam verò vt finem cui.

Dicendum tamen est, vtrumque veram participare rationem finis. Est communior Doctorum sententia: cuius vnicum fundamentum est, quoniam vterque intenditur per modum vnius integri finis. Quod enim intendit medicus, non est vel solum subiectum, vel sola forma sanitatis, sed sanum, quia medicus vel ægrotus intendit sanitatem in subiecto. Quod igitur mouet adæquatè voluntatem, est totum ex subiecto & sanitate constitutum. Tametsi si hi duo fines inter se comparantur, finis cui sit magis vltimatus, præsertim quando finis qui comparatur ad finem cui vt perfectio accidentalis ipsius. Hinc soluitur fundamentum primæ: quia medium non intenditur & amatur vt perfectio subiecti, sed vt pura dumtaxat ratio assequendi finem, quo assecuto cessat mediorum applicatio. At finis qui intenditur & amatur vt perfectio subiecti, cum quo integrat vnum completum finem qui, ab operante vltimatè intentum: ad quem obtinendum consentanea media adhibentur. Soluitur fundam. secundæ, per distinct. anteced. Etenim creatura intellectualis amando sibi vltimam beatitudinem, ipsa sibi foret finis cui, concedo: finis qui, nego. non enim est contra rationem vltimi finis, vt ametur & appetatur propter creaturam, tamquam propter finem cui, sed vt ametur & appetatur propter creaturam, tamquam propter finem qui. Ratio, quia quando amatur & appetitur propter creaturam tamquam propter finem cui, amatur & appetitur tamquam summum bonum & perfectiuum ipsius creaturæ, quæ est propria perfectio vltimi finis.

Quando

Aristot.

5. Finis & cui

6.

7. Vterque habet rationem finis Cui magis vltimus

8. Ad fund. prima.

9. Ad fund. 2.

Quando verò amatur & appetitur propter creaturam, tamquam propter finem *qui*, amatur & appetitur tamquam medium ad perfectius bonum consequendum, quod est contra rationem ultimi finis.

Non est igitur contra rationem ultimi finis, ordinari ad creaturam, tamquam ad finem *cui*, nam hoc est ordinari in ratione summi perfectiui, quod est proprium ultimi finis: est autem contra rationem ultimi finis, ordinari ad creaturam tamquam ad finem *qui*; nam hoc est ordinari ut minus perfectum ad magis perfectum, quod ultimo fini repugnat. Dicitur autem Deus, ut summum bonum summumque perfectum ordinari ad creaturam ut finem *cui*, non per intrinsecum ordinem ipsius ad creaturam, sed creaturæ ad ipsum. Eo modo, quo idem Deus ut omnipotens dicitur ordinari ad creaturas possibles, non per intrinsecum respectum ipsius ad creaturas, sed per dependentiam creaturarum ab ipso. Quia sicut creaturæ in esse pendent à Deo, ut omnipotente; ita in perfici ab eodem ut summo bono, atque ad eum ut ultimo fine. Ceterum eadem creatura respicit Deum, non solum ut finem *qui* perfectiui sui, sed etiam ut finem *cui*, non quem perficiat, sed cuius perfectionem manifestet. Comparatur enim creatura ad Deum, ut medium manifestatiuum gloriæ & bonitatis ipsius: cuius gloriæ & bonitatis manifestationem principaliter intendit Deus in omnibus suis operibus, iuxta illud Prouerb. 16. *Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus.* Elucet hinc, hæreticos nostri sæculi non penetrare in Deo perfectionem ultimi finis, cum negant, licitum esse, Deum amare amore concupiscentiæ, aut sperare ipsum ut summum bonum nobis, seu operari spe mercedis, quæ Deus ipse est. Certum enim est, cum Deus sit ultimus finis creaturarum, idem ac principium, ipsum amari posse, ac sperari debere, ut ultimus finis est earundem, maximè ipsarum perfectiui, & *merces magna nimis*: nec propterea argui in Deo intrinsecum ordinem ad creaturam, sed potius in creatura intrinsecum ordinem ad Deum in ratione finis, sicut & principij; in Deo autem perfectionem termini maximè perfectiui creaturæ, quæ est Deo finis *cui* secundarius, sicut est obiectum scientiæ & potentie diuine secundarium: & hanc perfectionem ultimi finis, qui nobis sit bonus & appetibilis, adimi Deo minimè posse.

Dico 3. Finis *qui*, seu *cuius gratia* subdiuiditur in finem *quo*, & in finem *qui*. Hanc diuisionem mouet agens ad sui consecutionem. Finis *quo* est ipsa adeptio possessioque, qua finis *qui* immediatè attingitur & possidetur: ut pecunia, inquit S. Thomas, est finis *qui*, mouens appetitum auari ad consecutionem sui: ipsa verò adeptio seu possessio est finis *quo*. Vterque autem finis, *qui* & *quo*, mouet per modum vnius integri & completi boni; licet principalitè finis *Qui*, minus verò principalitè finis *Quo*, quia hic est propter illum, non contra.

Dico 4. Finis *qui* diuiditur in vltimum simpliciter, & in vltimum in certo genere. Prior est Deus, qui est vltimus simpliciter, quia vltra Deum non est vltior finis excogitabilis. Cum enim finis idem sit quod bonum; cumque nullum bonum excogitabile sit Deo perfectius, non poterit alius finis vltior Deo excogitari. Posterior est bonum, quod in quouis negotio ab intellectu creatura tamquam vltimum in ea serie intèditur: ut sanitas à medico, scientia à studioso, dignitas ab ambitioso.

De fine. Tom. 3.

Dico 5. Finis est vera causa realis. Est omnium ferè Doctorem cum Arist. 2. Phys. c. 3. & 7. & 1. Ethic. c. 1. & alibi. Fundam. Illa est vera causa realis, quæ habet effectus reales: finis habet effectus reales; igitur est causa realis. Minor, in qua tantum est difficultas, *prob.* Effectus cause finalis sunt actus ipsi, quibus amamus & intendimus finem, nec non quibus finem ipsum executioni mandamus: atqui hi sunt reales, ut per se patet; ergo. Nec obstat, quod iidem actus sint in genere cause efficientis, effectus voluntatis: quia non repugnat, eandem rem, eademque causalitatem esse effectum & causalitatem plurium causarum: eadem quippe forma, eademque eductio est effectus & causalitas agentis, simul & materiæ sustentantis. Confirm. finis influit in effectum, alliciendo sua bonitate voluntatem ad illum quoad esse reale causandum: igitur est vera causa realis.

Obiicies. Finis non habet esse reale, sed tantum intentionale in intellectu operantis: igitur non potest esse causa realis. Confirm. sæpè causa finalis est aliquod impossibile, ut quando impossibile, apprehensum ut possibile, mouet voluntatem ad amorem sui: implicat autem, impossibile causare effectum realem. Resp. neg. conseq. Etenim finis non causat nisi ut bonum; bonum autem non causat nisi ut intentionaliter existens in intellectu: quia causat alliciens voluntatem ad amorem & desiderium sui: voluntas autem non fertur nisi in præcognitum. Quamuis ratio mouendi voluntatem non sit ipsum esse cognitum, sed bonitas in cognitione relucens, quæ tenet se ex parte obiecti: habet enim se cognitio ad finem, ut conditio applicans tantum bonitatem obiecti, ad quam fertur voluntas, non autem ut ratio finaliter mouens. An autem efficienter concurrat cum voluntate ad actum, constabit ex *disps. 5. sect. 4.* Ad confirm. disting. minor. Implicat impossibile apprehensum ut impossibile, realiter causare, concedo; apprehensum ut possibile, nego. Ratio: quoniam, ut dictum est, finis non causat nisi ut bonum apprehensum; & quia non solum apprehendi potest ut bonum id quod re ipsa bonum est, sed etiam quod re ipsa bonum non est, idè non solum potest voluntatem mouere bonum reale, sed etiam non reale & impossibile, modò apprehendatur ut possibile; nam respectu voluntatis, quæ non fertur nisi in cognitum, perinde se habet bonum reale ac non reale, modò apprehendatur ut reale.

Dico 6. Ratio causandi in fine est bonitas cognita. Fundam. quia finis est obiectum voluntatis: voluntas autem non mouetur ad amandum & desiderandum, nisi à bonitate cognita: igitur ratio causandi in fine est bonitas cognita. Notanter dixi, *Bonitas cognita*, non, ut cognita: nam cognitio non concurrat ut ratio formalis, sed tantum ut conditio ad causandum finaliter.

Dico 7. Causalitas finis, realis est, haud tamen realiter distincta à causalitate efficientis. Quod sit realis, patet, quia terminatur ad effectum realem: omnis autem causalitas, quæ terminatur ad effectum realem, realis est. Quod non sit realiter distincta à causalitate efficientis, *prob.* quia nulla potest talis distincta causalitas assignari: & aliunde non repugnat, eandem causalitatem esse diuersarum causarum. Patet de idea, cuius causalitas realis est, realiter tamen non distincta à causalitate efficientis: eadem quippe causalitas, ut est ab artifice, est causalitas efficientis; ut est ab idea dirigente artificem ad opus ideandum, causalitas est

idea.

13.
Finis est vera causa realis
Arist.

14.
Obiicies
Conf.

Resp.

15.
Potest impossibile apprehensum ut possibile realiter causare

16.
Ratio causandi est Bonitas cognita: cognitio conditio

17.
Causalitas finis non distinguitur à causalitate efficientis

10.
Vltimus finis ordinatur ad creaturam ut finem cui:

Quomodo

Prouer. 16.

Licet amare finem vlt. amore concup.

11.
Diuisio finis qui Arist. Scot. S. Tho.

12.
Subdiuisio

4
idea. Eadem igitur causalitas, ut est à voluntate, erit causalitas efficientis; ut est à fine sua bonitate alliciente voluntatem ad amorem & desiderium sui, erit causalitas finis, quæ & metaphorica motio dicitur, non quidem ut distinguitur à reali motione, sed à physica causalitate ceterarum causarum. *Dices* causalitas Ideæ non constituit distinctum genus causæ ab efficienti; ergo nec causalitas finis. Consequentia probatur: non minus agens intellectuale ut agat, eget directione Ideæ, quàm motione finis: sicut non minus directio ideæ est diuersa causalitas ab actione, quàm motio finis à productione effectus: ergo si illa non constituit diuersum genus causæ, sed reducitur ad eandem causam efficientem, neq; hæc constituet diuersam, sed reducetur ad eandem. *Resp.* potuisse Ideam constituere diuersum genus causæ ab efficienti, cum in ea nec desit propria ratio causandi, que est practica veritas operationis, quàm, mediante notitia, idea ostendit artifici; nec peculiaris modus causandi, quæ est directio intellectus ad opus efficiendum: sicut in fine est & ratio bonitatis ab intellectuali agente cognita, & motio voluntatis eiusdem ad effectum producendum: Cæterum placuisse Authoribus hanc potius, quàm illam diuersum genus causæ ab efficienti constituere, ob maiorem diuersitatem, quàm in causando ab efficienti finis habet. Negari enim non potest maiorem diuersitatem in causando habere finem respectu efficientis, quàm habeat Idea respectu eiusdem efficientis. Nam finis causat mouendo voluntatem ad effectum producendum, idea verò regulando intellectum ad opus efficiendum. Maior autem est diuersitas in motione voluntatis respectu productionis effectus, quàm in directione intellectus respectu effectus operis, cum illa includat modum causandi utriusq; potentia, intellectus & voluntatis: est enim ratio finis bonitas cognita; hæc tantum intellectus, ipsa scilicet intellectualis directio à practica veritate ideæ causata. Est & alia ratio discriminis inter causam finalem & idealem: nam intimius in productione causæ efficientis intellectualis includitur directio Ideæ, quàm motio finis: cum non possit agens intellectuale opus producere, nisi actu dirigatur ab idea, quippe cum opus suum producat aspiciendo ad ideam, instar cuius opus format: possit autem effectum producere, etiamsi actu non moueatur a fine, modo fuerit à fine antè præmotum.

SECTIO II.

An finis sit obiectum formale voluntatis.

18. **I**N omni obiecto duo sunt consideranda, ratio materialis, & ratio formalis. Materialis est, quæ solum terminat actum potentia, cuius est obiectum. Quæ adhuc est duplex: altera, quæ in se ipsa à potentia non attingitur, nisi tantum denominatiuè, & ratione alterius; ut substantia respectu visus, quæ solum denominatiuè, & ratione coloris, qui tantum terminat visum, dicitur videri. Altera, quæ attingitur quidem in se ipsa à potentia, non tamen est ratio motiua & applicatiua potentia ad operandum: ut in scientia, conclusio per se quidem attingitur ab intellectu, non tamen est ipsius motiua & applicatiua ad intelligendum; sed principium, cui conclusio ipsa innitur, ipsum est motiuum. Formalis est, quæ non solum termi-

nat, sed etiam mouet & applicat potentiam ad operandum; quæque unitatem & specificationem tribuit actibus. Quo fit, ut in omni actu reperiri debeat ratio ipsa formalis, cum nequeat potentia ad operandum applicari, nisi à suo formali obiecto, ut rectè docuit S. Thomas 1. 2. q. 1. ar. 1. Sc-

S. Thom.

cus verò est de obiecto materiali: quod quia ad operandum non mouet, non necessariò in omni actu potentia reperiri debet idem: ut in omni actu Fidei infusæ reperiri debet auctoritas Dei reuelantis: quia hæc ut ratio formalis mouet intellectum fidelis ad omnem assensum fidei elicendum, non item obiectum materiale, quæ sunt obiecta omnia credibilia, quæ varia sunt & diuersa inter se. Controuersia igitur est, an Finis ad voluntatem comparetur ut obiectum formale. Prima sent. negat. Est Scoti in 1. d. 1. q. 3. 9. *Quantum ad 1. Ockam q. 1. dub. 1. Indicant Mayronus q. 3. & Aureolus q. 3. ar. 1. in fine.* Fundamentum: quia potest aliquod bonum appeti à voluntate, & non sub ratione finis, aut medij ad finem: ergo finis non est formale obiectum voluntatis. Conseq. patet, quia repugnat, potentiam operari absque obiecto suo formali; igitur si potest voluntas appetere aliquid, & non sub ratione finis, aut medij ad finem, finis non est obiectum formale ipsius. Antec. prob. potest proponi aliquod bonum voluntati, & non diligibile propter se, nec propter aliud: atqui potest circa tale bonum voluntas elicere aliquem actum: sed talis actus nec erit circa finem, cum non sit propter bonitatem in se; nec circa media, cum non sit propter bonitatem ad aliud, ergo poterit voluntas versari circa bonum, & tamen non versari circa illud tamquam circa finem. Confirm. 1. possibile est, aliquem ex conscientia erronea iudicare, se teneri ad diligendum aliquid, idque nec propter se, nec propter aliud: aut igitur tunc poterit illud diligere, & habetur intentum; aut non poterit diligere, & necessariò peccabit: hoc autem non est admittendum, cum peccatum debeat esse liberum. 2. potest voluntas actu complacentia ferri ad impossibile: sed talis actus non esset propter aliquem finem, cum finis non moueat nisi apprehensus ut possibilis: igitur finis non est formale obiectum voluntatis. 3. Fuga est actus voluntatis: sed fuga nequit esse propter aliquem finem; quia cum finis moueat propter aliquam bonitatem, nequit mouere ad fugam, quæ versatur circa malum.

19.

Scoti.

Ockam

Mayronus

Aureolus

20.

Conf. prim.

Secundo

Tertio

21.

S. Thom.

Gregorius

Aristot.

Finis com-

paratur ad

voluntatem

ut obiectum

formale

sub

Obijciat

Cur idea non constituat diuersum genus causæ finis

Duplex ratio materialis in obiecto

sub ratione visibilis. Sed bonum idem est quod finis; ergo quidquid voluntas appetit, appetit sub ratione finis, vel in ordine ad finem.

22. *Dices*: Bonum non solum reperitur in fine, sed etiam in medijs: ergo ex eo quod voluntas sit appetitus boni, non sequitur quod nihil appetere possit nisi sub ratione finis. Resp. neg. conseq. Etenim cum bonitas medij sit appetibilis non propter se, sed respectu ad finem, quatenus ad illum consequendum conducit, non potest appeti medium, nisi propter finem. Vnde in ipsa electione medij includitur respectus ad finem. Et idem dixi, quidquid appetit voluntas, appetit sub ratione finis, vel in ordine ad finem. Confirm. Omne bonum aut est appetibile propter se aut propter aliud. Primum est finis ipse formaliter, secundum includit essentialem respectum ad finem; ergo cum nihil possit voluntas appetere nisi sub ratione boni, quidquid appetit, necessarium appetit propter finem vel in se, vel in medijs.

Bonitas medij est appetibilis respectu ad finem.

23. Ad Fund. prima.

Ad fundam. 1. sent. neg. antec. Ad cuius probationem neganda maior: repugnat enim, proponi aliquid ut bonum, & non diligibile, vel propter se vel propter aliud: nam hoc ipso quod proponitur sub aliqua ratione boni, sub qua tantum potest esse voluntatis obiectum, necessarium proponi debet vel ut bonum in se, vel ut bonum in ordine ad aliud: ergo necessarium diligibile vel ut finis, vel ut medium ad finem. Vnde implicat, dari bonum præscindens à bono finis & à bono medij; quia non potest dari bonum, quod non participet aliquam bonitatem; cum nequeat dari effectus formalis absque forma. Ergo hoc ipso quod aliquid proponitur ut bonum & appetibile, necessarium proponi debet ut bonum in se, vel ut bonum in ordine ad aliud. Confirm. Ut aliquid bonum moueat ut finis, non est necesse ut moueat propter se signatè & reflexè, sed sat est si moueat propter se exercitè & directè, non mouendo propter aliud. Quo pacto contradictoriè opponitur bono ad aliud: nam hoc ipso quod mouet propter aliquam bonitatem non ordinatam ad aliud, necessarium & exercitè mouet propter bonitatem in se; quia illa bonitas, propter quam mouet, necessarium concipi debet in ipso obiecto, quod proponitur ut appetibile. Ergo eo ipso quod non proponitur ut appetibile propter aliud, exercitè mouet propter bonitatem in se, atque adeo mouet ut finis, & gratia sui, cuius est mouere propter bonitatem in se, non relata ad aliud.

25.

Ad 1. confirm. negandum, in eo casu re ipsa hominem teneri, cum nemo re ipsa teneatur ad impossibile; teneri tamen ex conscientia erronea: sicut ex eadem conscientia teneretur volare, qui ad id erroneè iudicaret se obligari. Ceterum nego, hunc in tali casu non liberè peccaturum: quia posset & deberet in eo casu conscientiam deponere, vel propriam rationem, vel aliquem doctum virum consulendo. Ad 2. negandum, appetitum ferri posse ad impossibile, nisi sub ratione possibilis: & tunc ad illud ferri posset vel sub ratione finis, si sub tali hypothesi illud appeteretur propter se; vel sub ratione medij, si appeteretur propter aliud. Ad realem autem causalitatem finis sufficit, si tantum apprehendatur ut possibilis: quia finis non causat, nisi obiectuè alliciendo voluntatem, ad quod sufficit esse obiectiuum intentionale apprehensum ut possibile. Ad 3. nego, fugam à fine causari non posse; quia finis non solum mouet ad prosecutionem eorum quæ ad ipsum conducunt, sed etiam ad fugam eorum quæ ab ipso abducunt;

26. Non potest appetitus ferri ad impossibile sub ratione impossibilis.

27. Ad tertiam conf.

sicut virtus non solum inclinatur ad prosecutionem honestatem sui obiecti, sed etiam ad remouenda impedimenta, quæ operantem ab illa retardant.

Ex dictis colligitur, verum esse, quod S. Thomas docuit 1. 2. q. 1. ar. 1. nullam esse actionem humanam, quæ non sit propter finem, ut hinc probaret, vltimum finem esse obiectum humanæ voluntatis. Nam si finis est formale motiuum voluntatis, nullaque potentia operari potest sine suo formali motiuo, à quo ad operandum applicatur, consequens est, ut nulla sit actio humana, quæ propter aliquem finem non exercentur.

28.

Omnis actio humana exercentur propter finem.

SECTIO III.

An bonitas finis sit adæquatum motiuum voluntatis.

RATI O dubitandi est, quoniam voluntas non solum mouetur à bonitate finis, sed etiam à bonitate mediorum. Igitur bonitas finis non est adæquatum motiuum voluntatis: siquidem adæquatum motiuum potentia est illud, quo mediante potentia tendit ad omnia sua obiecta materialia: atqui voluntas non tendit ad media mediante bonitate finis, sed mediante ipsa bonitate mediorum, ut condistincta à bonitate finis; igitur bonitas finis non est voluntati adæquata ratio tendendi ad omnia sua obiecta materialia. Confirm. Ita se habet finis respectu mediorum, sicut principium respectu conclusionis: sed ex eo quod intellectus assentitur veritati conclusionis propter veritatem principij, non tollitur, quin conclusio suam habeat veritatem condistinctam à veritate principij: ergo ex eo quod voluntas appetat bonitatem mediorum propter bonitatem finis, non sequitur, quin media suam habeant bonitatem condistinctam à bonitate finis. In oppositum verò est, quoniam obiectum voluntatis est bonum: bonum autem ex Arist. 2. Phys. c. 3. & 5. Met. c. 2, est idem quod finis: ergo adæquatum motiuum ipsius est finis. Confirm. nam ex eo S. Thomas 1. 2. q. 1. ar. 1. probat omnes actiones humanas esse propter finem, quia finis est adæquatum motiuum ipsius: alioqui si ab alio quàm à fine moueri posset voluntas, non omnes actiones ipsius essent propter finem. Ob has rationes est

29.

Rat. unib.

Conf.

30.

Arist.

S. Thomas.

Prima sententia affirmans, adæquatum obiectum voluntatis esse solam bonitatem finis, est Caietani 1. 2. q. 1. ar. 1. §. Ad hoc dicitur: Conradi in fine corporis, Medina ibidem §. Rursus, vers. Respondetur ad 2. Suarez 1. tom. Met. disp. 23. sect. 6. & de actibus hum. tract. 1. disp. 1. sect. 4. Fundamentum est: quia medium ut medium nullam habet bonitatem in se condistinctam à bonitate finis, propter quam appeti possit, sed tota ratio appetibilitatis ipsius est bonitas extrinseca finis, à qua extrinsecè informata media mouet voluntatem ad ea appetenda: igitur nullo modo medium potest esse formale obiectum seu motiuum voluntatis, sed tantum terminatiuum & materiale, & ut Medina loquitur, per accidens. Probant autem, quoniam variato tantum fine, nulla facta variatione mediorum, variatur utilitas mediorum ad finem; ut idem cibus, qui antea erat utilis, fit noxius & inutilis, variata tantum dispositione subiecti. Signum igitur est, nullam aliam bonitatem habere medium, quàm bonitatem ipsam extrinsecam finis: alioqui si aliquam bonitatem haberet à finis bonitate condistinctam, propter quam esset appetibile,

31.

Caietanus, Conradus, Medina, Suarez, Fundam.

peribile, retineret illam, adhuc finis bonitate sub-
blata. Pro eadem sententia citatur *Aureolus apud*
Gregorium in 1. dist. 1. q. 1. ar. 2.

32.
Finis est
obiectum
voluntatis
principale.
Vasquez.
Curiel.

Secunda sententia negans, finem esse adæqua-
rum obiectum voluntatis, sed tantum primum
& principale, est *Vasquez 1. 2. dist. 1. c. 2. & re ip-*
sa idem sentit Alphonsus Curiel 1. 2. q. 1. ar. 1. dub.
2. §. 5. qui tantum verbis discrepare videtur ab
opinionem Vasquez. Nam etsi versu, *Ideo aliter*,
affirmet finem esse adæquatum obiectum volun-
tatis, *quia etiam ea*, inquit, *qua sunt ad finem, habent*
rationem finis respectu actuum voluntatis, quibus ap-
petuntur, non solum quia terminant eos, sed etiam
quia sua bonitate movent, ut appetantur propter eam.
Explicans tamen supra, versu, *Neque obstat*, pro-
prium modum, quo finis & medium mouet vo-
luntatem, expressè concedit, finem mouere ut
obiectum primum, medium verò ut obiectum
secundarium, quia mouet in ordine ad finem.
Nec ipse modus loquendi placet, dum ait, me-
dia habere rationem finis respectu actuum volun-
tatis, quibus appetuntur: quia licet media appe-
tantur propter utilitatem quam in se habent, non
tamen appetuntur propter se, quæ est propria mo-
tio finis; sed propter aliud, quod est proprium
mediorum. Est igitur sententia Vasquez non so-
lum quoad rem, sed etiam quoad modum lo-
quendi ceteris præferenda: eaque apertè colligi-
tur ex *S. Thoma 1. 2. q. 8 ar. 2.* ubi docet, volun-
tatem extendere se ad finem, & ad ea quæ sunt ad
finem, tamquam ad proprium obiectum: quia
Ratio, inquit, *boni, quod est obiectum voluntatis, in-*
uenitur non solum in fine, sed etiam in his quæ sunt ad
finem, licet finis appetatur propter se, media verò
propter finem. Sicut principia intelliguntur per
se, conclusiones verò per principia: & lux cerni-
tur per se ipsam, color autem per lucem: utrum-
que tamen terminat & mouet potentiam, hoc vi-
suam, illud intellectiuam: quamuis vnum abso-
lutè, alterum dependentè ab alio. Eandem sent.
sequitur *Greg. in 1. dist. 1. q. 1. ar. 2. in fine.*

Gregorius.

34.

Media ut
media con-
currunt ali-
quo modo
ad specifica-
tionem
actus.

Fundamentum huius sententiæ est ratio addu-
cta pro priore parte dubitandi, quam amplius sic
explico. Media etiam considerata ut media, non
se habent in serie intentionis humanæ, ut pura
obiecta materialia: ergo aliquo modo concurrunt
ut motiuum formale voluntatis. igitur adæqua-
tum motiuum formale voluntatis non est sola bo-
nitas finis. Vtraque conseq. constat, cum non sit
alius modus concurrenti cum voluntate nisi vel
ut obiectum materiale, vel ut obiectum formale:
atqui media ut media concurrunt cum voluntate
humana in ipsa serie intentionis, & non ut obie-
cta purè materialia; ergo ut obiecta formalia, at-
que aded integrant aliquo modo formale mo-
tiuum voluntatis. Antec. probò. Illud tantum se
habet ut obiectum purè materiale, quod nullo
modo concurrat ad specificationem actus: atqui
media ut media concurrunt aliquo modo ad spe-
cificationem actus; igitur non concurrunt ut obie-
cta purè materialia. Maior constat tum indu-
ctione: idè enim hæc vel illa res adæquatè dile-
cta propter Deum, non specificat actum dilectio-
nis erga Deum, quia concurrat ut materiale obie-
ctum, cuius motiuum formale est sola bonitas in-
creata: Idè hæc vel illa res exequenda propter
præceptum superioris, non specificat actum obe-
dientiæ, quia concurrat ut obiectum materiale,
cuius formale est solum præceptum & voluntas
superioris: Idè hoc vel illud obiectum creden-
dum propter auctoritatem Dei, non discriminat

Inductio.

actum fidei infusæ, quia concurrat ut obiectum
purè materiale, cuius adæquatum motiuum for-
male est sola auctoritas Dei reuelantis: Tum ra-
tione: quia quod concurrat ut obiectum purè ma-
teriale, non concurrat ut participans vim moti-
uam obiecti, quæ sicut sola est ratio applicandi
potentiam ad opus, ita sola est ratio specificandi
ipsius actus. *Minor prob.* nam in serie intentionis
est electio specie distincta ab intentione, à qua
distingui non potest per ordinem ad bonitatem
finis, nam hæc respicitur ab utroque actu; ergo
per ordinem ad bonitatem mediorum, quam ex-
pressè respicit electio, & non intentio.

Ratio.

Dices, distingui electionem ab intentione, non
per ordinem ad diuersam bonitatem, sed per or-
dinem ad eandem diuerso tantum modo partici-
patam. Etenim intentio tendit ad bonitatem fi-
nis, ut intrinsecè in ipso existentem; electio verò
ad eandem, ut extrinsecè communicatam medijs.
Confirm. Actus charitatis erga proximum specie
discriminatur ab actu charitatis erga Deum, non
per diuersam bonitatem, cum eadem bonitas in-
creata Dei, sit vtriusque actus specificatiua, sed
per diuersam applicationem eiusdem increatæ
bonitatis. Nam eadem increata bonitas terminat
actum charitatis erga Deum immediatè & dire-
ctè; actum verò charitatis erga proximum termi-
nat mediatè & indirectè, seu in obliquo. Itè actus
directus & reflexus eiusdem obiecti differunt spe-
cie, non per diuersum motiuum formale, sed per
diuersam applicationem eiusdem motiui formalis:
nam in actu directo applicatur immediatè & di-
rectè, in actu verò reflexo mediatè & indirectè.

35.

Differentia
electionis ab
intentione.

Conf.

Sed contrà: nam quod ratio formalis partici-
petur intrinsecè vel extrinsecè ab obiecto, est om-
nino materiale, & per accidens ad specificationem
actus: quia quod formaliter mouet potentiam ad
operandum, est ratio ipsa formalis secundum se:
eodem enim actu fidei creditur auctoritas Dei
propter se, quæ est intrinseca & essentialis sibi, &
quodcumque aliud obiectum propter eandem
auctoritatem Dei, extrinsecè illi applicatam. Con-
firm. Si tota ratio appetendi media, esset bonitas
finis, non magis appeteretur vnum medium, quàm
aliud: quia bonitas finis æquè se diffundit in om-
nia media; ergo si vnum medium magis appetitur
quàm aliud, id aliunde prouenire non potest,
quàm quia in vno apprehenditur maior bonitas
utilis, quàm in alio. Ad confirm. nego actum cha-
ritatis erga proximum non discriminari ab actu
charitatis erga Deum per diuersam bonitatem, sed
tantum per diuersam applicationem eiusdem bo-
nitatis. Nam proximum & immediatum obie-
ctum actus charitatis erga proximum, est bonitas
supernaturalis participata: proximum autem &
immediatè obiectum actus charitatis erga Deum,
est bonitas ipsa supernaturalis Dei imparticipata.
Item, proximum & immediatum obiectum actus
reflexi, est actus ipse directus: proximum verò &
immediatum obiectum actus directi, est obie-
ctum ipsum, quod respectu actus reflexi se habet
tantum remotè & indirectè. Si igitur in medijs
nulla esset bonitas, præter bonitatem finis extrin-
secè tantum communicatam, non posset electio
discriminari ab intentione, cum idem esset vtrius-
que actus formale motiuum, ac proinde specifi-
catiuum.

36.

Contrà.

Confir.

37.

Ad Conf.

Secundò id ipsum probò. In medijs est boni-
tas utilis ad finem: atqui hæc distinguitur à boni-
tate finis; ergo sola bonitas finis non est adæqua-
tum obiectum voluntatis. Maior patet. Minor
probat: 38.

38.

Prob. 2.

priori.

probatur: nam bonitas finis, siue sit honesta siue delectabilis, est absoluta & appetibilis propter se, bonitas verò medijs est respectiua & appetibilis propter aliud: ergo non potest bonitas medijs esse eadem ac bonitas finis. *Confirm.* nam bonitas medijs consistit formaliter, vt sit affectiua finis: sed vis affectiua finis est intrinseca medijs: vt in medicina, vis effectiua sanitatis est intrinseca medicinæ; non enim medicina utilis est ad sanitatem, eiusque effectiua propter bonitatem ipsam sanitatis sibi extrinsecè à sanitate communicaram: quia cum per hanc virtutem medicina sit causa sanitatis, nullaque causa virtutem causandi mutuetur ab effectu, non poterit hanc bonitatem causandi sanitatem medicina habere ab ipsa sanitate. Ex quo etiam sequeretur, quòd vna medicina non esset efficacior alia, nec vnum medium vtilius alio ad finem consequendum.

39. *Obijcies.* I. cito, in medijs sit bonitas utilis, illa tamen non mouet, nisi vt mota & applicata à bonitate ipsa finis: ergo non est per se obiectum formale voluntatis, nam obiectum formale est, quod per se mouet potentiam cuius est formale obiectum. *Confirm.* nam ad summum, bonitas medijs comparata cum bonitate finis, erit obiectum materiale voluntatis: comparatur enim bonitas medijs ad bonitatem finis, vt pars materialis ad formalem; cum non causet, nisi vt informata bonitate finis. *Resp.* neg. conseq. nam ex eo quòd bonitas medijs non moueat, nisi vt mota & applicata à bonitate finis, non sequitur, quòd non sit obiectum formale voluntatis, sed solum quòd non sit obiectum formale principale, quod vltro concedo. Sicut ex eo quòd color non moueat visum, nisi vt illustratus à lumine, non sequitur quòd non sit obiectum formale illius; & ex eo quòd reuelatio in fide non moueat intellectum ad assensum, nisi in virtute primæ veritatis, non sequitur, quòd non sit obiectum formale, sed solum quòd non sit obiectum formale primarium ac principale. Vnde ad prob. conseq. disting. antec. de ratione obiecti formalis est, vt per se, hoc est per virtutem intrinsecam, moueat potentiam, concedo: per se hoc est independenter ab alio, tamquam à primo & principali mouente, nego. Porro media mouent voluntatem per bonitatem intrinsecam, quam habent ad finem consequendum, non tamen independenter à fine, tamquam à primo & principali mouente.

40. *Resp.* *Ad Confirm.* neg. bonitatem medijs habere se vt rationem purè materialem respectu bonitatis finis: nam licet non moueat, nisi vt mota à bonitate finis, potest tamen mouere finis, tamquam principalis mouentis, ipsa bonitas medijs per se mouet voluntatem vt utilis ad finem consequendum.

41. *Ad Confirm.* *Obijcies.* 2. Si media mouerent voluntatem per bonitatem distinctam à bonitate finis, sequeretur, diuersa media circa eundem finem specificare diuersas electiones. Consequens est falsum; cum omnes electiones medijs circa eundem finem sint eiusdem speciei. *Sequela prob.* etenim, si non sola bonitas finis, sed etiam medijs mouet voluntatem ad electionem ipsam medijs; igitur non sola bonitas finis, sed etiam medijs specificat electionem: nam illud specificat actum potentia, quod mouet potentiam ad operandum; cum illud det ordinem actui ad suum motuum formale. *Resp.* neg. min. nam quando media diuersas afferunt utilitates ad eundem finem consequendum, electiones talium medijs

42. *Obijcies.* sunt diuersæ, saltem specie incompleta, & non vltimata. Nam esto, omnes electiones conueniant in vltima & completa specificatione, desumpta à bonitate finis, virtualiter saltem intenta, differant tamen in proxima & incompleta specificatione, desumpta ex ipsa bonitate medijs, quæ immediatè & proximè ab electione intenditur. Neque enim repugnat, duas res conuenire in vltima & completa specificatione vltimati termini, & simul differre in proxima & incompleta immediati termini. Sicut nonnulli putant, potentias intellectiuas Angeli & hominis conuenire in vltima specificatione, desumpta ex obiecto intelligibili, quod respectu vtriusque potentia in hac sententia est idem; & simul differre per ordinem ad diuersum subiectum, à quo tales potentia tamquam proprietates dimanant.

43. *Resp.* *Obijcies.* 3. auctoritatem S. Thomæ I. 2. q. 1. ar. 1. qui, vt probet, omnes humanas actiones esse propter finem, assumit hanc propositionem: *Obiectum voluntatis est finis & bonum.* Vt autem hæc propositio intentum concludat, supponere debet, adæquatum obiectum voluntatis esse solam bonitatem finis: alioqui si non sola bonitas finis, sed etiam medijs esset adæquatum obiectum voluntatis, dari posset actio humana, quæ non esset propter bonitatem finis, sed tantum medijs: sicut quia adæquatum obiectum visus non est solus color, sed color & lux simul, nun omnis visio est colorati, cum dari possit visio solius lucidi. *Resp.* Vt assumpta propositio intentum concludat, sufficit vt bonitas finis sit tantum primarium & principale obiectum, propter quod omnes suos actus voluntas operetur. Nam siue voluntas operetur immediatè mota à bonitate finis, siue à bonitate medijs, semper principaliter & vltimatè operatur propter ipsum finem: nam etiam quando vult media, vult illa propter bonitatem finis. Vnde in omni actu finis amatur vel propter se, vel vt terminus medijs.

44. *Obijcies.* 3. S. Thomæ. *Ad posteriorem rationem dubitandi, duplex bonum, seu obiectum motuum voluntatis distingendum est, alterum primarium, secundarium alterum. Primarium est idem quod finis, de quo cit. loco Aristot. Secundarium reperitur etiam in medijs. Iuxta hanc distinctionem optime procedit ratio S. Thomæ, vt in 3. obiect. explicatum est. Siquidem primarium obiectum reperiri debet in omni actione humana: nam omnis actio humana incipit à fine, & terminatur ad finem, tamquam ad primarium suum obiectum. Ratio verò est, quoniam obiectum primarium est, à quo principaliter mouetur potentia ad operandum, ac proinde reperiri debet in omni actu potentia: sicut quia obiectum principale visus est lux, illa in omni actu visus potentia reperiri debet. Dices. Obiectum primarium est vnum: fines autem proximi sunt plures: non igitur finis potest esse obiectum primarium voluntatis. *Resp.* duplex distingui obiectum primarium, alterum respectu potentia in ordine ad omnes suos actus; & hoc semper est vnum, quod respectu voluntatis est finis vltimus, quem semper voluntas humana implicite saltem intendit in omni suo actu. Alterum respectu vniuscuiusque seriei actuum: & hoc potest esse multiplex iuxta multiplicem seriem actuum humanorum. Concedo igitur, fines proximos esse plures, non respectu voluntatis vt sic, respectu cuius omnes comparantur vt media ad finem vltimum, sed respectu diuersorum actuum, respectu quorum vnusquisque*

45. *Resp.* *Ad posteriorem rationem dubitandi, duplex bonum, seu obiectum motuum voluntatis distingendum est, alterum primarium, secundarium alterum. Primarium est idem quod finis, de quo cit. loco Aristot. Secundarium reperitur etiam in medijs. Iuxta hanc distinctionem optime procedit ratio S. Thomæ, vt in 3. obiect. explicatum est. Siquidem primarium obiectum reperiri debet in omni actione humana: nam omnis actio humana incipit à fine, & terminatur ad finem, tamquam ad primarium suum obiectum. Ratio verò est, quoniam obiectum primarium est, à quo principaliter mouetur potentia ad operandum, ac proinde reperiri debet in omni actu potentia: sicut quia obiectum principale visus est lux, illa in omni actu visus potentia reperiri debet. Dices. Obiectum primarium est vnum: fines autem proximi sunt plures: non igitur finis potest esse obiectum primarium voluntatis. *Resp.* duplex distingui obiectum primarium, alterum respectu potentia in ordine ad omnes suos actus; & hoc semper est vnum, quod respectu voluntatis est finis vltimus, quem semper voluntas humana implicite saltem intendit in omni suo actu. Alterum respectu vniuscuiusque seriei actuum: & hoc potest esse multiplex iuxta multiplicem seriem actuum humanorum. Concedo igitur, fines proximos esse plures, non respectu voluntatis vt sic, respectu cuius omnes comparantur vt media ad finem vltimum, sed respectu diuersorum actuum, respectu quorum vnusquisque*

46. *De pl. x. obiectum motuum voluntatis. Arist.* *S. Thomæ.* *Duplex primarium.* *que*

Diuerse s. electiores. quando media diuersim afferunt utilitates.

44. Obijcies 3. S. Thomæ.

45. Resp.

46. De pl. x. obiectum motuum voluntatis. Arist.

S. Thomæ.

47. Duplex primarium.

que

que comparatur ut primum in vnaquaq; serie.

48.
Ad Fund.
opposita.

Ad fundam. oppositę sent. neg. antec. Ad cuius probationem neg. conseq. Etenim ex eo quod, sublata bonitate finis, tollatur bonitas mediorum, solum sequitur, bonitatem mediorum non appeti propter se, sed propter bonitatem finis, ex cuius amore & desiderio appetuntur media. Vnde variatā dispositione subiecti cui medium appetitur, variatur bonitas vtilis eiusdem medij ad subiectum.

SECTIO IV.

An omnes actus voluntatis sint propter finem.

49.
Negans
Hervaus.
Greg.
Gabriel.
Ferrar.
Vasquez.
Prob.

PRIMA sent. negans, est *Hervaus quodlib. 1. q. 8. ar. 2. circa finem, & quodlib. 2. q. 1. ar. 2. in Resp. ad argum. ad 5. Gregorij in 1. dist. 1. q. 1. ar. 2. Gabrielis in 2. dist. 38. q. unica, ar. 1. Not. 2. & dist. 1. q. 5. ar. 1. Ferrar. 1. contra Genes c. 75. §. 5. causalitas finis: Vasquez 1. 2. dist. 3. c. 2. Prob. 1. Actio propter finem supponit intentionem finis: ergo saltem intentio finis non est propter finem. Conseq. constat, quia intentio non procedit ex intentione, alioqui idem procederet ex se ipso. Antec. prob. quia operari propter finem, est moveri ad operandum aliquid ex amore & desiderio finis: nam particula *propter* designat propriam causalitatem finis, quę alia non est, quàm amor & desiderium, mediante quo finis movet agens ad operandum aliquid propter se ipsum præintentionem & præamatum. Confirm. Finis ex *Aristot.* est, cuius gratiā aliquid fit; idem autem est gratiā cuius, & amore cuius fit: sed amor finis non fit amore eiusdem finis, alioqui procederetur in infinitum: sed mediante amore finis fit aliquid distinctum à fine, & amore eiusdem finis. Ex quo colligit *Hervaus & Vasquez*, solam electionem mediorum causari à fine, quia tantum media appetuntur amore & gratiā finis.*

Aristot.

*Hervaus.
Vasquez.*

50.
Prob. 2.

Secundò. Ita se habet finis in agibilibus, sicut principium in speculabilibus: ergo ita se habet velle ad finem, sicut assentiri ad principia: sed non assentimur principijs propter ipsa principia, sed conclusioni propter principia; ergo nec volumus finem propter finem, sed media propter finem præintentionem & præamatum. 3. Si amor finis esset propter finem, etiā bruta agerent propter finem, nam etiā bruta feruntur ad bonū delectabile sibi conveniēs. *Confirm.* nam bruta non solum apprehendunt bonū quod est delectabile, sed etiā ut delectabile formaliter: tum quia apprehendunt illud ut conveniens proprię naturę; tum quia appetitus brutorum convenit cum appetitu sensitivo hominis, non solum in obiecto materiali, quod est bonum delectabile, sed etiā in obiecto formali, quod est ipsa convenientia obiecti cum propria natura. Atqui appetitus sensitivus hominis non solum fertur in bonum delectabile, sed etiā in ipsam convenientiam obiecti delectabilis; ergo etiā appetitus brutorum. 4. Fruitio, cum non sit actus consecutivus finis, sed supponat consecutionem finis, non est propter finem; ergo datur actio humana, & non propter finem. *Confirm.* nam fruitio est proprietas naturalis, necessariò resultans ex fine assecuto & obtento; ergo non est actio propter finem, nam hæc debet esse libera. 5. Actus indeliberati sunt actus humani, quia fiunt ab homine ex prævia cognitione, &

51.
Prob. 3.

Conf.

52.
Prob. 4.

53.
Prob. 5.

tamen non sunt propter finem, ut apertè docet *S. Thomas 1. 2. q. 1. ar. 1. ad 3.* ergo non omnes actus humani sunt propter finem. 6. Interdum finis est ipsa actio agentis, ut contemplatio ipsa veritatis; ergo tunc actio non distinguitur à fine: implicat autem, ut causalitas finis recurat cum ipso fine, alioqui idem esset causa & effectus respectu eiusdem.

*S. Thomas.
54.
Prob. 6.*

Secunda sent. affirmans, est *Suarez tom. 1. Met. d. 23. sect. 3. & de actibus hum. tract. 1. disp. 2. sect. 1. & 2. Alphonsi Curielis 1. 2. q. 1. ar. 1. dub. 2.* Pro cuius controverfię explanatione, distinguendum est 1. duplex genus operationis humanę, alterum liberę, alterum necessarię. Libera operatio est, quę procedit à principio libero, & à *S. Thoma 1. 2. q. 1. ar. 1.* appellatur operatio humana, ut condistinguitur à reliquis operationibus hominis, quę vel communes sunt cum alijs rebus, vel etiam si sint proprię hominis, ut discurrere, admirari, &c. non sunt proprię secundum peculiarem modum operandi hominis, qui est operari per liberum dominium & indifferentiam ad utrumlibet. Necessaria est, quę vel ex defectu cognitionis, vel ex perfectione & plenitudine obiecti, à voluntate procedit absque dominio & indifferentia ad utrumlibet. Distinguenda est 2. duplex series actuum humanorum circa finem; alia quoad intentionem, alia quoad executionem. Finis enim non solum movet agens ad desiderium sui, & electionem mediorum, quo pacto finis dicitur primus in intentione, quia est id à quo incipit consultatio & inquisitio mediorum; sed etiā ad realem executionem tam mediorum, quàm sui ipsius: qua ratione finis dicitur postremus in executione, quia est id ad quod ultimò terminatur realis executio agentis. 2. Notandum, dupliciter posse actionem creaturę esse propter finem: vno modo ut proficiscitur ab ipsa creatura, & substat immediatę directioni & ordinationi ipsius: alio modo ut proficiscitur à Deo, & substat immediatę directioni & ordinationi Dei: quo pacto omnes operationes naturalium causarum dicuntur esse propter finem à Deo præintentionem. His prænotatis

55.
*Suarez.
Curiel.
Duplex ge-
nus opera-
tionis hu-
manę.*

S. Thomas.

56.
*Duplex se-
ries actuum
circa finem.*

57.
*Dupliciter
actio crea-
turę est pro-
pter finem.*

Dico 1. Omnis actio humana deliberata est propter aliquem finem. Est *S. Thoma 1. 2. q. 1. ar. 1. & 3. contra Genes c. 2.* Fundamentum est: quoniam omnis actio humana deliberata, aut est immediatè circa finem; per desiderium & amorem in intentione; vel per adeptionem & fruitionem in executione, aut immediatè circa media: ergo omnis actio humana deliberata est propter aliquem finem: Antec. patet à sufficienti partium enumeratione. Conseq. prob. nam quę versatur circa media, procedit ex amore & desiderio finis; atque adeò proprijsimè est propter finem. Quę autem immediatè versatur circa finem, ut est primus amor & intentio, procedit ex præcognitione finis ut amabilis propter se: hoc autem sufficit, ut talis actio dicatur esse propter finem. Minor est *S. Thoma 3. contra Genes c. 2.* ubi docet, agere propter finem, esse agere ex præconceptione finis: & prob. quia non solum habemus Deum pro fine, quādo diligimus creaturam propter Deum, sed etiā quando diligimus Deum propter ipsum Deum: ergo à pari, non solum habemus sanitatem pro fine, quando appetimus medicinam propter consequendā sanitatem, sed etiā quando immediatè appetimus sanitatem propter ipsam sanitatem. Cuius ratio est, quia bonitas finis ut præconcepta allicit agens ad amandum ipsum propter

58.
*S. Thomas.
Fundam.*

S. Thomas.

Ratio.

propter se: sed hæc est propria causalitas finis; nam causalitas finis, ut condistinguitur à causalitate efficientis, non potest explicari, nisi per huiusmodi affectionem & tractionem, quatenus sua bonitate allicit & trahit voluntatem, ut se ipsum amet propter se ipsum; nam ipsum amare, est quoddam operari propter finem: unde quatenus est quoddam fieri, est causalitas finis; quatenus est terminus ipsius fieri, est effectus finis. Confirm. nam particula *propter* non solum designat rationem extrinsecam finis, ut cum appetimus media propter bonitatem finis, quæ extrinseca est medijs; sed etiam rationem intrinsecam, quæ est bonitas ipsa intrinseca fini, quæ præconcepta immediate mouet voluntatem ad amorem sui: quem *S. Thom. 3. contra Gentes* loco cit. initio, appellat *impetum agentis in finem*.

Dico 2. Etiam actio necessaria voluntatis est propter finem, vel ut substat directioni primi agentis, ut sunt actiones indeliberatæ, ex defectu cognitionis, quæ ex directione & ordinatione Dei tendunt ad certum aliquem finem, naturæ operantis consentaneum; vel ut substat directioni ipsius agentis creati, ut est amor Dei necessarius in patria, qui quamuis necessariò, propriè tamen tendit in Deum propter Deum. Fundam. est, quoniam tendere ad finem propter bonitatem finis, præscindit à tendere ad finem liberè, vel necessariò, & solum importat tendere ad finem propter bonitatem ipsam finis, cognitam ut appetibilem propter se: sed beatus tendit ad bonitatem Dei, cognitam ut amabilem propter se; ergo, esto ad illam tendat necessariò, quia tamen tendit ut ad appetibilem propter se, verè & propriè dicitur operari propter finem. Confirm. Beatus verè & propriè amat Deum propter Deum: ergo verè & propriè operatur, propter Deum, tamquam propter finem. Antec. *pater*; nam beatus verè & propriè mouetur ad amandum Deum, propter ipsum Deum cognitum ut summè bonum. Conseq. prob. nam amare Deum propter Deum, est operari ipsum actum amoris propter bonitatem Dei, cognitam ut appetibilem propter se: ergo amare Deum propter Deum, est operari ipsum amorem propter Deum, tamquam propter finem, cum bonum & finis reciprocentur.

Aliter probant alij, amorem beatificum esse propter Deum, tamquam propter finem, vel quia radicaliter, seu ut *Caletanus* loquitur *1. 2. q. 1. ar. 1. in fine*, participatiuè est ipsa actio libera viæ, à qua pendet meritoriè: vel causaliter & imperatiuè, quia imperat multos actus liberos erga Deum in patria: idque asserunt, ut saluent illam *S. Thomæ* propositionem, *omnes actiones humanas, hoc est liberas, esse propter finem*. Ceterum ad hanc *S. Thomæ* propositionem saluandam, necesse non est ad huiusmodi diuerticula confugere. Nam, ut prædicta propositio saluetur, sufficit, ut omnis operatio humana libera sit propter finem: esto amor beatificus non sit operatio libera. Quia, cum dicta propositio sit indefinita, non est necesse ut saluetur in sensu vniuersali negatiuo, ut nimirum sola operatio libera sit propter finem; sed in sensu dumtaxat vniuersali affirmatiuo, ut scilicet omnis operatio humana libera sit propter finem. Nam hanc propositionem assumit *S. Thomas* ad probandum, quod omnis operatio humana viatoris sit propter aliquem finem, de qua operatione ibi tantum est sermo.

Ad 1. argum. oppositæ sent. neg. antec. etenim ut quis operetur propter finem, sufficit, ut

operetur aliquid ex fine præconcepto per bonitatem amabilem propter se. Unde concedo, particulam *propter* propriam designare causalitatem, seu virtutem causandi finalem, quæ est bonitas ipsa finis ad finalizandum concurrens per attractionem suæmet bonitatis amabilis propter se. Ad confirm. descriptio illa finis, *Cuius gratia & amore aliquid fit*, duplicem habere potest explanationem: 1. ut ex amore actuali ipsius aliquid fiat, & hæc tantum competit fini in ordine ad media: 2. ut *gratia finis* idem sit, quod bonitate seu amore non actuali, sed causali finis, aliquid fiat; & tunc prædicta descriptio competit fini etiam in ordine ad 1. actum amoris & intentionis erga ipsum finem. Sicut cum dicitur, efficiens est virtute cuius aliquid fit, in virtute non solum supponi potest pro ipsa causalitate & actione efficientis, vi cuius effectus proximè fit, sed etiam pro ipsa virtute productiua effectus.

Ad 2. nego min. & retorqueo argum. nam si eut propter veritatem principiorum non solum assentimur conclusioni, sed principijs ipsis; non enim assentimur principijs propter assensum principiorum, sed propter ipsam veritatem principiorum, simplici notitia apprehensam: ita propter bonitatem finis non solum appetimus media, sed etiam ipsum finem. *Dices*. Sicut se habet simplex notitia principiorum ad causandum cum intellectu, ita amor & desiderium finis ad finalizandum cum voluntate: sed non possunt principia cum ipso intellectu causare, nisi ut apprehensa; ergo nec finis cum voluntate finalizare, nisi ut desideratus & amatus. Resp. disting. min. non possunt principia cum intellectu causare ipsum assensum, nisi ut apprehensa, concedo; non possunt causare simpliciter, nisi ut apprehensa, nego: nam possunt causare ipsam primam apprehensionem. Pari modo, non potest finis causare electionem mediiorum, quæ respondet assensui principiorum, nisi ut desideratus & amatus, concedo: non potest causare simpliciter, nego; quippe qui causare potest primum desiderium sui, propter bonitatem tantum præconceptam.

Ad 3. neg. *sequela*. Ratio discriminis, quoniam bruta etsi cognoscant bonum delectabile sibi conueniens, non tamen cognoscunt illud ut sibi conueniens formaliter, atque adeò ut formaliter appetibile propter se, quod est cognoscere illud ut finem. Quod autem nequeant bruta cognoscere bonum delectabile cum tali respectu conuenientia amabilitatis propter se, pater: nam hoc est proprium rationis conferentis vnum cum alio. Unde solum dicuntur bruta cognoscere finem materialiter, quia tantum cognoscunt id quod est bonum, non tamen cum ordine & respectu conuenientia ad propriam naturam. Ad confirm. nego, bruta apprehendere delectabile ut delectabile formaliter, sed tantum materialiter; & ut sic ad illud ferri. Ad priorem probat. nego, bruta apprehendere delectabile ut conueniens propriæ naturæ formaliter, hoc est secundum formalem conuenientiam, quam habet cum propria natura, sed tantum materialiter, apprehendendo illud quod cum propria natura habet conuenientiam. Quemadmodum apprehendunt obiectum disconueniens propriæ naturæ, non formaliter secundum relationem ipsam disconuenientia, sed tantum materialiter, apprehendendo illud quod est propriæ naturæ disconueniens. Ad posteriorem nego, appetitum sensituum hominis ferri in bonum delectabile formaliter secundum formalem conuenientiam,

59. Conf.

S. Thom.

60.

Allo necess. varia voluntatis est aliquo modo propter finem.

61. Conf.

62.

Caletanus

S. Thom.

Aliorum explicatio inuenitur

63. Ad primū prima.

Ad conf.

64. Ad secundum.

65. Dices.

Resp.

66. Ad 3. Bruta solum feruntur in finem cognitum materialiter.

67. Ad conf.

nientiam, quam habet cum propria natura sensitiva, sed tantum materialiter, non secus atque appetitus ipse brutorum: nam in hoc appetitus sensitivus hominis non discriminatur ab appetitu brutorum; sed tantum in eo, quod appetitus sensitivus hominis ob coniunctionem cum natura rationali, est regulabilis à ratione, semper tamen intra sphaeram sui obiecti.

68.

Ad 4. Finis movet ad fruitionem. Aristot.

Ad 4. nego antec. nam finis non solum movet ad consecutionem sui, sed etiam ad fruitionem & delectationem, & ad omnem actum circa se. Nec obstat id, quod Aristot. 1. de Gener. sex. 55. dixit, *Ad pro fine cessare motum*: nam id tantum dixit de motu qui dirigitur ad consequendum finem, non autem de motu qui dirigitur ad ipsum finem perfectius possidendum. Ad confirm. Propter huiusmodi argumentum negat P. Suarez, fruitionem esse proprie propter finem. Sed contra est: quia non minus ex ultimo fine clarè viso sequitur amor in Deum, quam ex fine iam obtento sequatur fruitio. Sed ea necessitate non obstante, amor beatificus est operatio propter finem, ipso etiam Suarez fatente; ergo etià fruitio erit operatio propter finem iam obtentum. Quare cum dicitur, fruitio naturaliter sequitur finem obtentum, si non naturaliter importet necessariò, còcedo, neque id repugnat actioni propter finem. Si verò naturaliter importet modum emanationis absque prævia cognitione, nego fruitionem hoc modo naturaliter sequi ad finem iam obtentum: quia cum sit actus voluntatis, & à voluntate nihil produci queat nisi voluntariè, ex prævia cognitione obiecti, non poterit fruitio nisi voluntariè, quamvis necessariò, à voluntate produci, cum nullus actus produci possit à sua potentia, nisi iuxta naturam suæ potentia. Ad 5. constat ex dictis. Ad 6. resp. nullum esse absurdum, interdum finem non distingui ab actione operantis, nisi tantum formaliter. Est enim finis, ratione obiectivæ bonitatis: est autem actio operantis, ratione physicæ dependentiæ ab ipso operante. Nam eadem actio considerata in ratione obiecti, movet ut finis; considerata ut effectivè procedens à voluntate operantis, est ipsius operatio. Neque implicat, ut finis secundum esse obiectivum & intentionale, sit causa sui ipsius secundum esse naturale & executivum: Imò hæc est propria causalitas finis, movere agens propter bonitatem apprehensam ad causandum se ipsum in executione.

70.

Ad 5. & 6.

Sepè finis non distinguitur ab actione operantis.

Hinc merito dubitari potest, an actio voluntatis, ut elicita, an tantum ut imperata, possit esse finis voluntatis. Ad quam dub. respondet S. Thom. 1. 2. q. 1. ar. 1. ad 2. impossibile esse, ut actio voluntatis, quatenus elicita, esse queat finis eiusdem voluntatis, sed tantum ut imperata. Quæ responsio verissima est: quoniam, ut idem docet, impossibile est, ut primum appetibile sit ipsum velle voluntatis: at si actus elicitus voluntatis esset finis eiusdem voluntatis, primum appetibile voluntatis esset velle ipsius voluntatis: igitur impossibile est, ut velle elicited voluntatis sit finis eiusdem voluntatis. Maior constat: nam omne velle necessariò supponit aliquod appetibile; cum omne velle, sit alicuius obiecti velle; sicut omnis visio est alicuius visibilis visio: igitur impossibile est, ut velle sit primum voluntatis appetibile, cum necessariò supponat appetibile prius se, cuius est velle. Minor prob. nam velle elicited, necessariò habere debet suum obiectum: aut igitur hoc obiectum erit res aliqua, aut idem ipsum, aut aliud velle à se distinctum. Non res aliqua: alioqui non ipsum velle, sed res

71.

S. Thomas Actio voluntatis ut imperata, est finis eiusdem voluntatis.

ipsa esset voluntatis finis; nam finis est obiectum voluntatis. Non idem ipsum: quoniam, ut probatum est, ipsum velle nequit esse primum appetibile respectu sui, ergo necessariò erit aliud distinctum velle; atque adèd tale velle distinctum, erit imperatum à primo velle. Implicat igitur, ut velle quatenus elicited, sit finis voluntatis, non autem quatenus imperatum. Deducitur 1. non solum actus internos pertinètes ad ordinem intentionis, sed etiam actus externos spectantes ad ordinem executionis, esse propter finem: quoniam utriusque actus causantur à voluntate mota à bonitate finis præconcepta, vel immediatè & elicited, ut actus interni, vel mediatè & imperatived, ut actus externi. 2. Actiones, quæ ab hominis voluntate non pendent, non dici esse propter finem respectu hominis, sed tantum respectu Dei, ut actiones viæ vegetantis, quæ ab hominis voluntate non pendent, non dicuntur respectu hominis esse propter finem: quia id tantum dicitur ab aliquo propter finem fieri, quod ab ipso ex præconcepta bonitate finis ad finem ipsum ordinatur: nequit autem illa actio, quæ ab agente non pendet, ab ipso agente in finem ordinari.

Concludo igitur, agere propter finem esse, moveri ab intrinseco propter finem præcognitum ab agente. Excluduntur insensitiva, quæ non agunt propter finem, quia non cognoscunt finem, quantumvis agantur ab Authore in finem, quem ipse cognoscit. Non est autem necessaria libertas, sed sola requiritur præcognitio mediorum ad finem: quæ relatio formaliter à sola spiritali intelligentia rationis vsum habente, attingi potest, nullo modo ab appetitu sensitivo, nec à puero rationis inope, perfectè verò ab intelligentia libera, in qua nullus defectus cognitionis, perfectissimè a Beatis, in quibus defectus libertatis non obest, quo minus in ipsis causalitas finis reperiatur perfectissima, cum proportionem illam medij cum fine, seu rationis respectum percipiant clarissimè. Proinde libertas, vel necessitas actionis merè materialiter se habet ad agendum propter finem: cognitio ipsius relationis medij ad finem se habet formaliter principaliter. Quæ cognitio formalis cum desit in brutis & amentibus, ea dici non possunt agere propter finem, nisi materialiter & metaphoricè: proprie dici possunt agi in finem ab Authore natura sensitivæ, respectum illum medij ad finem præcognoscente: sicut inanima aguntur simpliciter in finem, ut sagitta in scopum à sagittante: hoc tamen discrimine, quod insensitiva finem nulla ratione percipiant, sensitiva ipsum saltem materialiter cognoscant.

SECTIO V.

An actiones divinae sint propter finem.

DVplex est genus divinarum actionum, immanentium unum, transeuntium alterum. Immanentium aliæ essentialis, communes toti sanctissimæ Trinitati, ut velle & intelligere: aliæ notionales personatum propriæ, ut generare, & spirare. Transeuntis sunt omnes operationes diviniæ ad extra, quibus creaturas Deus produxit, easque in suo esse conservat. De utrisque controvertitur. 1. Sent. affirmat, omnes operationes divinas, tam immanentes quàm transeuntis, esse propter finem. Est Pauli Soncinatis 5. Met. q. 2. quoniam ad veram causalitatem finalem nil aliud requiritur,

72. Etia. Aus. executioni sunt proprie finem.

Si à voluntate pendent

73. Actiois propter finem enim clarior

74. Actiois manens

Transeunt

75. Prima isti Sententia

quiritur, quàm metaphoricè moueri ad amandum finem, vel aliquid propter finem: sed Deus metaphoricè mouetur ad amandum suam bonitatem, & cætera propter ipsam; igitur omnes actiones diuinæ sunt propter finem. Maior prob. nam in hoc discriminatur causalitas finis à causalitate efficientis, quòd causalitas efficientis sit realis, realiter distincta ab ipso efficiente; causalitas autem finis sit metaphorica, ratione tantùm distincta à fine. Minor constat, quoniam Deus amat suam bonitatem, & reliqua propter ipsam, metaphoricè tantùm motus à sua bonitate. 2. Sent. docet, nullam actionem diuinam, neque immanentem neque transeuntem, esse propter finem. Fundam. quoniam agere propter finem, est distincta actione moueri ad operandum propter finem: sed Deus non mouetur distincta actione ad operandum propter suam bonitatem, nulla quippe distincta ratione, sed omnia per seipsum operatur Deus; igitur nulla actio diuina, neque immanens neque transiens, est propter finem. 3. Sent. affirmat, Deum agere propter finem, qui sit finis creaturarum, non autem propter finem, qui sit finis sui ipsius. *Est Durandi in 2. dist. 1. q. 6.* Fundam. prioris assert. quidquid Deus producit, producit vt volitum propter suam bonitatem præcognitam: sed quidquid producit volitum propter suam bonitatem præcognitam, producit illud propter suam bonitatem, tamquam propter finem eius, quod sic volitum producit; ergo quidquid Deus producit, producit propter se tamquam propter finem ipsius producti. Fundam. poster. assert. Finis est perfectiūs eius, cuius est finis: perfectiū autem semper perfectiūs est eo cuius est perfectiū: atqui non datur aliquid perfectiūs Deo, igitur nequit Deus agere propter aliquid quod sit ipsius finis. Confirm. finis non est boni possessi, sed possidendi; ergo nequit Deus operari propter seipsum tamquam propter finem sui, cum nihil magis à Deo possideatur, quàm ipse Deus à se ipso. 4. Sent. docet, secundum actiones transeuntes Deum verè & propriè agere propter finem, non secundum immanentes: Hæc sent. communior est inter recentiores, quam pauci Scholastici attingunt *in 2. dist. 1. vtrior quoque & sequenda.* Pro cuius explicatione

Dico 1. Nulla actio diuina ad intra est propter finem. Colligitur *ex S. Thom. 1. p. q. 19. ar. 5.* vbi vniuersaliter negat, volūtatis diuinæ assignari posse causam, eò quòd non distincto actu vult quæcumque vult. Fundam. quoniam vt aliqua actio sit propter finem, debet re ipsa distingui à fine: nulla autem actio diuina ad intra re ipsa distinguitur à bonitate diuina, igitur nulla actio diuina ad intra est propter finem. Maior prob. nam causalitas finis est realis: de ratione autem causalitatis realis est, re ipsa distingui à causa, cuius est causalitas; est enim causalitas realis dependentia effectus à sua causa; nequit autem idem realiter dependere à se ipso. Vnde qualis est distinctio inter causalitatem & causam, talis erit dependentia effectus à causâ. Cum igitur nulla actio diuina ad intra re ipsa distinguitur à bonitate Dei, nulla poterit habere rationem realis causalitatis finalis; atque adeò nec esse propter finem, cum idem prorsus sit esse causalitatem finis, & esse propter finem. Minor constat: nam neque actio diuina essentialis, neque notionalis, re ipsa distinguitur à bonitate diuina. Non essentialis, vt per se patet, cum hæc in Deo non sit elicitæ, sed subsistens, & prorsus identificata cum ipsa substantia Dei. Non

notionalis: quia licet notionalis processio passiuæ realiter distinguatur à principio producente, hæc tamen realiter distinguitur à bonitate ipsa Dei, à qua distingui deberet, vt esset realis causalitas finis, nam finis est bonitas ipsa Dei. *Dices:* Spirator producit Spiritum sanctum, non solum ex præconcepta bonitate naturæ, quæ à processione Spiritus sancti non distinguitur, sed etiam ex præconcepta bonitate personarum producentium, quæ à processione Spiritus sancti re ipsa distinguitur: ergo licet processio Spiritus sancti re ipsa non distinguitur à bonitate naturæ, re ipsa tamen distinguitur à bonitate personarum Patris & Filij producentium: ergo licet processio Spiritus sancti non sit realis causalitas finalis bonitatis naturæ, erit tamen realis causalitas bonitatis personarum producentium, ex quarum præconcepta bonitate procedit. Resp. distin. 1. consequens quoad 2. partem. Productio Spiritus sancti re ipsa distinguitur à bonitate personarum producentium, secundum esse naturale ipsarum, concedo; secundum esse intentionale & obiectiuum, secundum quod mouet voluntatem Patris & Filij ad spirandum, nego. Nam secundum hoc esse intentionale & obiectiuum omnes diuinæ personæ sunt in singulis personis: quia sicut singulæ personæ habent eandem cognitionem & amorem essentia, personarum, & creaturarum; ita in singulis personis sunt omnes diuinæ personæ secundum esse intentionale & obiectiuum; alioqui aliquod obiectum intelligeret & amaret vna persona, quod non intelligeret & amaret reliquæ. Confirm. Finis non causat, nisi secundum esse intentionale & obiectiuum, quod habet in intellectu producentis: atqui secundum hoc esse persona Patris & Filij non distinguitur à persona Spiritus S. nam quælibet persona diuina habet perfectam notitiam & amorem omnium personarum: igitur nequit productio Spiritus S. per modum finalizationis distingui à Patre & Filio, etiam si ab illis distinguitur per modum productionis; ac proinde esse possit realis productio, non autem realis finalizatio. Instabis: Deus amat se propter se, ergo amat se vt finem. Resp. disting. antec. amat se propter se tamquam propter veram causam finalem, nego; tamquam propter rationem amandi, concedo. Quare neg. consequ. nam vt amet se propter se, tamquam propter finem, requiritur distinctio amoris à fine, tamquam effectus à causa.

Dico 2. Omnis actio diuina ad extra est propter finem. Fundam. quoniam omnis actio diuina ad extra producit ex amore bonitatis diuinæ præconceptæ, distinguiturque realiter ab ipsa: sed quidquid producit ex amore bonitatis præconceptæ, distinguiturque realiter ab ea, est realis effectus finalis ipsius; igitur omnis actio diuina ad extra est propter bonitatem Dei, tamquam propter finem. Nec obstat, quòd in nobis non solum actio transiens, sed etiam immanens, ipse scilicet amor finis, à quo proximè causatur actio transiens, realiter distinguatur à fine; in Deo autem non nisi actio transiens realiter distinguatur à bonitate diuina. Nam hoc non tollit, quin actio ipsa transiens, quæ realiter distinguitur à bonitate Dei, sit propter finem; sed solum quòd actio immanens, quæ non distinguitur à Deo, non sit propter finem: sicut ex eo quòd in nobis non solum actio transiens, sed etiam immanens distinguitur à principio producente, in Deo autem non nisi actio transiens distinguitur à potentia productiua, non sequitur, quòd actio diuina transiens, non sit vera causalitas

76. Secunda sent. Fundam.

77. Tertia sent. Fundam. prioris

Fund. post.

Conf.

78. Quarta sent. probabilius.

79. Nulla actio diuina ad intra est propter finem.

80. Obijciat

81. Resp. Productio S. Spiritus distinguitur à bonitate producentium re ipsa, secundum esse naturale

Confirm.

Instas Resp.

82. Omnis actio transiens est propter finem

83. Dices

Resp.

causalitas Dei producentis, sed solum quod actio immanens non sit ipsius vera causalitas.

84.
Deus operatur ad extra propter finem creaturarum;

Dico 3 Deus non solum operatur ad extra propter finem qui sit creaturarum, sed etiam propter finem qui sit suimetipsum, contra Durandum. Fundam. prioris assert. Deus producit creaturas propter suam bonitatem, ut perfectius est earumdem creaturarum: igitur operatur propter finem qui est finis ipsarum creaturarum. Nam operari propter finem qui sit finis alterius, est operari propter finem qui sit perfectius alterius; quia finis idem est quod bonum, bonum autem id quod perfectius: igitur operari propter finem qui sit alterius perfectius, est operari propter finem qui sit alterius perfectius. Sic operatur medicus sanitatem, ut finem aegroti. Nisi quod Deus operatur creaturas, ut ipsemet sit finis earum vel immediatè, ut respectu intellectualium; vel mediatè, ut respectu ratione carentium, quæ Deum ut finem immediatè non attingunt, sed solum mediante proximo fine, ad quem à Deo diriguntur. Fundam.

85.
Et sui ipsius Ratio

poster. assert. quoniam Deus uniuersa propter semetipsum operatus est; igitur in omni sua actione intendit Deus se ipsum ut finem sui. Quoniam Deum in omni actione se ipsum intendere ut finem sui, est perfectio nullam inuoluens imperfectionem; ergo concedenda est Deo, cui utpote actui puro concedenda est omnis perfectio imperfectionem non inuoluens. Antec. prob. nam Deum in omni actione se ipsum intendere ut finem sui, est in omni actione manifestationem suæ gloriæ, & communicationem suæ bonitatis, tamquam extrinsecam perfectionem, propriæ bonitati conducen-tem, intendere. Sicut cum Princeps actum liberalitatis exercet, habet se ipsum suamque bonitatem, quam talis actus cõdecet, ut finem. Vnde tandem in fine corp. concedit cit. loco Durandus, Deum hoc modo se ipsum ut finem intendere, non quidem sub ratione utilis, cum omnis utilitas sit ad supplendum aliquem defectum, qui in Deum cadere non potest; neque sub ratione delectabilis, non (ut Durandus ipse opinatur) eò quod delectabile spectat tantum ad bonum sensibile, cum reperiatur etiã in bono intelligibili; ad omne namque bonum, naturæ conueniens, sua sequitur delectatio; sed quia in Deum nulla ex extrinsecò bono propria delectatio cadere potest. intendit igitur se ipsum Deus solum sub ratione honesti, quatenus condecens & honestum est, Deum creaturis se communicare, & ex tali communicatione honorem & reuerentiam à creaturis sibi debitam intendere. Vnde fit, ut non modò Deus intendat se ipsum ut finem qui, sed etiam ut finem cui. Intendit autem se ipsum ut finem qui, quatenus per extrinsecam communicationem intendit suam bonitatem, ut manifestandam & honorandam à creaturis. Intendit se ipsum ut finem cui, quatenus eandem communicationem & manifestationem suæ bonitatis, & gloriam inde resultantem, vult & amat ut debitam & condecens suæ bonitati, iuxta illud: Ego Dominus, hoc est nomen meum, gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus. Sunt igitur creaturæ media ad diuinam bonitatè maiestatemque manifestandam: hæc per creaturas manifestata, est finis qui à Deo intentus, ipse autem Deus est finis cui talis bonitas per creaturas manifestata & glorificata intenditur. Vnde eadem diuina communicatio est simul finis qui creaturarum & Dei: creaturarum, ut utilis & perfectius intrinsecè earum; Dei, ut honorifica, & extrinsecè tantum perfectius.

86.
Deus sibi finis qui & cui

Isa. 42.

Ad fundam. 1. sent. neg. maior, si metaphoricè sumatur, ut ab arguente sumitur, ut opponitur reali; conced. si metaphoricè sumitur, prout sumi debet, & à reliquis Philosophis & Theologis sumitur, ut cõdistinguitur contra motionem causæ efficientis. Et tunc negandum est, in eo motionem finis distingui ab efficiente, quod motio finis distingui non debeat ab ipso fine, distingui autem debeat motio ab efficiente: nam in ratione realis causalitatis motio finis conuenit, cum motione efficientis, cum non minus vna quàm alia sit in suo genere vera causalitas. Solum autem dicitur causalitas finis metaphorica motio, quia non causat efficiendo, sed tantum alliciendo, trahendo que sua bonitate agentem ad efficiendum aliquid propter ipsum. Ad fundam. 2. nego, agere propter finem, esse actione immanente distincta, ut arguens in argumento assumit, ad operandum moueri; sed sufficere, ut agens actione distincta transeunte moueatur ad operandum propter bonitatem finis præconceptam.

Ad fundam. poster. assertionis sententiæ, quod tantum est contra nos, Resp. 1. falsam esse uniuersaliter maiorem; constat de sanitate, quæ finis est aegroti, cum tamen non sit perfectior illo. Resp. 2. duplicem esse finem, alterum intrinsecè perfectiuum, alterum extrinsecè tantum perfectiuum. Est igitur, finis intrinsecè perfectius subiecti, sit melior eo cuius est finis, quod tamen, ut probatum est, uniuersaliter verum non est; nego tamen, finem extrinsecè tantum perfectiuum, semper esse meliorem eo, cuius est extrinsecè perfectius; cum non repugnet, interdum esse imperfectiorem eo, cui intenditur ut finis: Ceterum finis, quem in omni sua operatione Deus intendit, non est intrinsecè, sed tantum extrinsecè perfectius Dei: est enim suæ bonitatis ac maiestatis manifestatio, nec non honor & gloria à creaturis exhibenda; quæ omnia extrinsecè tantum Deum perficiunt. Ad confirm. Resp. ex ea tantum sequi, non posse Deum operari propter se possidendum secundum aliquam perfectionem intrinsecam, non autem secundum aliquam perfectionem extrinsecam, nempe secundum manifestationem suæ bonitatis, & extrinsecam gloriam, honoremve à creaturis exhibendum.

DISPUTATIO II.

De ultimo fine hominis.

Hactenus de fine in communi, superest ut de ultimo fine hominis agamus; qui duplex est, alter respectu vniuscuiusque negotij & actionis humanæ, & dici potest vltimus secundum quid, alter respectu totius humanæ, imò & cuiuscumque creaturæ, tam ratione vtentis, quàm non vtentis, qui dicitur vltimus simpliciter. Dari autem vltimum finem respectu cuiuscumque actionis humanæ, euidenter constat hoc discursu. Datur in quavis serie negotiorum certa aliqua operatio, quam in ea serie primariò intendimus: ergo datur finis vltimus respectu cuiuscumque actionis humanæ. Anteced. constat experientiã. Conseq. manifestè deducitur. Quævis actio humana necessariò inchoari debet ab aliquo bono, obiectiuè alliciente agens, ad desiderium sui, & desinere in consecutionem eiusdem

eiusdem boni: ergo tam in ordine intentionis, quam in ordine executionis, dandum est aliquod primum unde incipiat intentio, & ultimum in quod terminetur actio, alioqui si nec daretur primum in intentione, quod habeat rationem mouentis, nec ultimum in executione, quod habeat rationem termini, nec inchoari posset intentio, nec perfici & consummari actio. His de ultimo fine secundum quid prenotatis, vberius disputandum de ultimo fine simpliciter. Vide sectionum indicem initio.

SECTIO I.

An sit ultimus finis totius humane vite?

Asertio affirmans est fide certa, & constans omnium, etiam Gentilium Philos. consensu, qui quamuis errauerint in constituendo ultimo fine; quippe qui alij in diuitijs, alij in voluptatibus, alij in honoribus, alij in externis, alij in internis animi bonis, alij alijs in rebus ultimam hominis felicitatem collocabant; omnes tamen conueniebant, dari ultimum finem, quem omnes tanquam ultimam ac summam nostram perfectionem expetimus, nostrisque actionibus intendimus. Prob. 1. Vnaquæque res creata habet suum finem, ad quem naturæ propensione, ac certa operatione determinatè tendit; ergo etiam homo suum finem habere debet, ad quem ex naturæ propensione inclinatur, & quem secundum rectam rationem in suis operibus intendere debeat: alioqui peioris conditionis esset homo, quam ceteræ res creatæ, cum finis sit summa perfectio rei, in qua tanquam in optimo conuiescit. 2. Experimur in nobis appetitum ad bonum; sed finis & bonum, teste Philos. idem sunt; ergo est aliquis humane vitæ finis, ad quem homo ordinatus est. Conseq. constat, quoniam natura nihil operatur frustra: esset autem hic appetitus ad bonum frustra, si nullus esset humane vitæ finis ultimus. Confirm. quælibet potentia habet optimum sui perfectiuum, in quo perfecte quiescit, ut sensus optimum sensibile, intellectus optimum intelligibile; ergo etiam appetitus rationalis habere debet optimum appetibile, in quo tanquam in ultimo sui perfectiuo quiescat: alioqui frustra nobis datus esset talis appetitus ad maius & maius bonum semper appetendum, nisi possibile esset optimum appetibile, quod eius capacitatem explere posset. 3. Euidens est lumine naturæ, dari primum agens intellectuale, quod omnia operetur propter aliquem finem, cum hoc sit commune omni agenti intellectuali, & imperfectionem non inuoluat: sed naturali etiam lumine constat, hunc finem, quem primum agens in suis operationibus intendit, non esse aliquid à se ipso distinctum; igitur euidens est naturaliter, dari aliquem finem ultimum rebus omnibus creatis communem. Minor prob. quia nequit Deus ut finem intendere, nisi quod est optimum; ergo non potest aliud à se distinctum, ut finem ultimum creaturarum intendere. Conseq. prob. quia Deus operando non intendit utilitatem propriam, cuius capax non est, sed utilitatem & commodum creaturarum quas producit, & suæ tantum bonitatis communicationem ac manifestationem.

Dices, hoc discursu non solum probari, Deum esse finem hominis, sed cuiuscumque creaturæ, etiam irrationalis: hoc autem falsum est, quia non

potest aliquid esse finis alicuius, nisi ab eo cognosci possit, quod soli competit naturæ intellectuali. Maior prob. nam finis non mouet, nisi alliciendo; non allicit autem nisi ut cognitus, ergo non potest esse finis eius à quo cognosci non potest. Confirm. nam finis est obiectum voluntatis, ergo non potest esse nisi naturæ intellectualis. Resp. dupliciter posse aliquid esse finem alicuius, vno modo tamquam id ad quod propria operatione se ipsum dirigit; atque hoc modo Deus est finis solius creaturæ intellectualis, quia sola creatura intellectualis potest se ipsam ad Deum, tanquam ad finem propria actione dirigere ac mouere. Alio modo tamquam id ad quod ab alio dirigitur, sicut scopus est finis sagittæ, ut à sagittante directæ; & hoc pacto Deus est finis omnium creaturarum, quatenus omnes creaturas dirigit, immediatè quidem ad proprios fines, ad quos illæ propria operatione tendunt, ultimatè verò ad manifestationem suæ gloriæ, ad quam manifestandam creaturæ tendunt ea ipsa operatione, qua tendunt ad proprios fines, quatenus illa substat directioni primi agentis. Eadem quippe actione lapis ex propensione propriæ naturæ tendit ad centrum, tanquam ad proprium finem, & ex directione primi agentis tendit ad Deum tanquam ad finem ultimum: sicut eadem actione, in genere efficientis, ignis pendet ab igne producente, & à Deo primo agente. Cum enim causalitas finis re ipsa coincidat cum causalitate efficientis, eadem actione quælibet res creata pendet à Deo in genere causæ efficientis, & finalis, quatenus per eandem actionem illi communicatur esse, & simul dirigitur ad manifestandam diuinam bonitatem: manifestant autem creaturæ diuinam bonitatem formaliter, per ordinem quem dicunt ad diuinam bonitatem, cuius sunt participationes: sicut effectus artificiosus manifestat sapientiam artificis, per ordinem quem ad artificem importat. Leg. S. Tho. 3. cont. Gent. à cap. 18. Vnde constat, Deum non modò sub ratione efficientis, sed etiam sub ratione finis immediatè concurrere cum quouis fine creato ad finalizandum: quia cum actio finis & efficientis sit eadem realiter, & Deus immediatè concurrat cum quolibet agente ad communicandum esse effectui; sequitur, ut immediatè etiam concurrat cum quolibet fine ad dirigendum effectum ad suum proprium finem, quem per propriam operationem consequitur.

Ex his duplex oritur dubium: Primum, An quid appetit homo, necessariò appetat propter ultimum finem. Negat Scotus in 4. dist. 19. q. 10. §. Ex his sequitur: tū quia possumus appetere aliquid, non referendo illud ad ultimum finem; non possumus autem velle aliquid propter ultimum finem, nisi id ad ultimum finem referamus: tum quia dum mortaliter peccamus, volumus aliquid quod est contra ultimum finem; ergo non quidquid appetimus, appetimus propter ultimum finem, quia non possumus appetere propter ultimum finem, quod ultimo fini opponitur: sicut non possumus appetere propter sanitatem, quod sanitati opponitur.

Affirmat S. Thomas 1. 2. q. 1. art. 6. & in 4. dist. 49. q. 1. art. 3. qu. 4. ad 2. & 3. & cum eo reliqui terè Scholast. Laborant in assignanda ratione. Pro qua nota, ultimum finem, ex Caser. cit. loco, sumi dupliciter: vno modo formaliter, pro bono adæquatè satisfaciendo appetitum rationalem, non considerando in qua re, vel subiecto, hoc bonum consistat: alio modo materialiter, pro hac vel illa re, in qua tale bonum, vel secundum rem ipsam, vel secundum apprehensionem nostram, consistat. Propositum dubium

Confirm.

7. Resp.

Deus est finis etiam omnium creaturarum.

8. Deus immediatè concurrat cum fine ad finalizandum.

9. Dubit.

An quod appetit homo, appetat propter finem ult. negat Scot.

10. Affirmant Scholast.

Omnia ap-
peti propter
ult. finem
formaliter
sumptum

non est de ultimo fine secundum poster. ratio-
nem, sed priorem, considerato tantum in com-
muni secundum formalem rationem boni ac fi-
nis ultimi. Hanc assignat rationem S. Thomas;
quidquid appetimus, appetimus sub ratione ali-
cuius boni veri, vel apparentis: omne autem bo-
num, eo ipso quod bonum est, suapte natura re-
fertur ad beatitudinem, quæ est bonum consum-
matum & perfectum; quia omne bonum inchoa-
tum & imperfectum suapte natura ordinatur ad
bonum consummatum & perfectum, sicut pars ad
totum: est autem beatitudo formaliter sumpta,
aggregatio omnium bonorum, ergo qui appetit
aliquod bonum, partem aliquam beatitudinis ap-
petat necesse est. Vnde in ipso amore boni particu-
laris includitur amor beatitudinis in comuni, sicut
in amore partis includitur amor totius. Quod ad e-
verum est, ut etiam qui peccat, aliud peccando non
quærat, quàm vel ut consequatur bonum quo ca-
ret, vel ut careat malo quod paritur. id quod ex-
pressit August. tract. de Epicureis & Stoicis, c. 3. *Nā
& qui bonus est, ideo bonus est ut beatus sit, & qui ma-
lus est, malus non esset, nisi inde se beatum esse posse spe-
raret.* Ceterum dicitur peccator constituere sibi ul-
timum finem in re creata, non quod in ea perfecte
quiescat tamquam in ultimo fine, sed quia amo-
rem ipsius præfert amori Dei, in quo vera beati-
tudo consistit; hoc est, spectato actu quo mortali-
ter peccat, ita se gerit ac si creaturam pro ultimo
fine intenderet, ex creature amore amicitiam cum
Deo dissolvens: atque ad e- virtualiter & inter-
pretatiue dicitur in ea sibi ultimum finem consti-
tuere, finem operis potius quàm operantis; finem
secundum quid, non simpliciter.

11.
peccator in
re creata
finem ult.

12.
Per actum
bonum ho-
mo intendit
ult. finem
etiam ma-
terialem:

At per ma-
lum, solum
formalem.

Est autem inter actum bonum & malum notan-
dum discrimen, quod per actum bonum homo nō
solum intendit ultimum finem formalem, sed etiam
ultimum finem materiale. Quia cum actus sit re-
feribilis in Deum tamquam in ultimum finem, qui
exercet illum, non solum intendit finem forma-
lem, sed etiam virtute intendit finem ipsum ma-
teriale, nempe Deum, ad quem actus bonus du-
cit. Per actum verò malum intendit quidem pec-
cator ultimum finem formalem, cum etiam per il-
lum intendat aliquod bonum delectabile, quod
est pars beatitudinis formalis; non tamen inten-
dit ultimum finem materiale, cum peccatum
auertat ab ultimo fine materiali, qui Deus est, ni-
si forte, *Ut S. Thomas docuit cit. loco in 4. simili-
tudinem aliquam ultimi finis materialis.* Quod
expressit August. lib. 2. Confess. cap. 6. his verbis:
*Nam & superbia celsitudinem imitatur, cum tu sis v-
nus super omnia Deus excelsus. Et ambitio quid nisi
honores querit & gloriam, cum tu sis præ cunctis ho-
norandus unus & gloriosus in æternum? Et senectia po-
testatum timeri vult; quis autem timendus, nisi vnus
Deus? Et blanditiæ lasciuientium amari volunt: sed
neque blandius est aliquid tua charitate; nec amatur
quidquam salubrius, quàm illa præ cunctis formosa &
luminosa veritas tua. Et curiositas affectare videtur
studium scientiæ, cum tu omnia summe noueris. Igno-
rantia quoque ipsa atque stultitia, simplicitatis & in-
nocentia nomine tegitur, quia te simpliciùs quidquam
non reperitur. Et ignavia quasi quietem appetit: qua
vero quies certa præter Dominum? Luxuria satieta-
tem atque abundantiam se capit vocari: tu autem es
plenitudo & indeficiens copia incorruptibilis suauita-
tis. Effusio liberalitatis obtendit umbram, sed bonorum
omnium largitor affluentissimus tu es. Auaritia mul-
ta possidere vult, & tu possides omnia. Inuidia de ex-
cellentia litigat: quid te excellentius? Ira vinaculam*

quærit: te iniustus quis vindicat? Timor insolita & re-
pentina exhorrescit rebus, quæ amantur, aduersantia,
dum præcauet securitati: tibi enim quid insolitum,
quid repentinum? aut quis à te separat quod diligis?
aut ubi nisi apud te firma securitas? Tristitia rebus a-
missis contabescit, quibus se oblectabat cupiditas, quia
ita sibi nollet, sicut tibi auferri nihil potest. Ita furni-
catur anima, cum auertitur abs te, & quærit extrate
ea, quæ pura & liquida non inuenit, nisi cum redit ad
te. Peruersè te imitantur omnes, qui longe se à te fa-
ciunt, & extollunt se aduersum te. Sed etiam sic te imi-
tando, indicant, creatorem te esse omnis naturæ: &
ideo non esse quo à te omnino recedatur. Ex quibus
beatitudinem, vel vt proximè, vel saltem vt re-
motè disponentem, aut certè vt remouentem im-
pedimenta ad illam; actum verò malum nullo mo-
do ad veram beatitudinem pertinere, cum potius
nos ab illa remoueat.

Ex his patet ad vtramque rationem Scoti, quia
non est necesse, vt qui hoc modo beatitudinem
appetit, bonum particulare, quod appetit, ad il-
lam actu referat; cum nec peccatum veniale sit re-
feribile in Deum; nec necesse est, vt omne quod
appetit, in ordine ad veram beatitudinem appetat
tamquam medium consecutiuum illius; quia
bonum particulare non appetit in ordine ad ve-
ram beatitudinem, quæ est Deus, sed in ordine ad
apparentem, quæ est bonum satians, vt apprehen-
sum tantum. Sic non repugnat creaturam esse fi-
nem peccantis mortaliter ultimum simpliciter, ap-
parentem.

2. Dubiū, An possit homo libera operatione co-
stituire sibi plures fines ultimos simpliciter. Resp.
cū S. Tho. 1. 2. q. 1. art. 5. negatiue, quia finis ultimus
debet totaliter explere appetitū rationalem, ita vt
nihil ei amplius expetendum supersit. Hæc enim
est ratio ultimi finis, vt in eo ultimo sistat & termi-
netur capacitas rationalis appetitus: at hoc ipso
quod quiesceret in pluribus, in nullo quiesceret
taliter & tamquam in ultimo, cum vnusquisque re-
linqueret appetitum ad vltiorem finem & bo-
num appetendum. Confirm. nam ultimus finis est
bonum se solo sufficiens: non esset autem bonum
se solo sufficiens, si relinqueret appetitum ad vl-
terius bonum; nam hoc ipso ad explendum ap-
petitum indigeret alio bono, & consequenter non
esset se solo sufficiens.

SECTIO II.

In quo ultimus finis & beatitudo obiecti-
ua hominis consistat.

DVplex finis seu beatitudo distingui solet, al-
tera obiectiua, formalis altera. Illa extrinse-
ca est, & a creatura intellectuali supposito distin-
cta; hæc intrinseca, & forma accidentaliter inhæ-
rens creature. Obiectiua præsupponitur ad for-
malem, tamquam specificatiuum ad suum specifi-
cabile. In hac sectione de obiectiua, in sequenti-
bus de formali disputabimus. Est autem obiecti-
ua res ipsa, cuius possessione beamur.

Per antiqua fuit Philos. opinio, quam Arist. 1.
Ethic. à cap. 4. & August. 19. de Ciuit. à cap. 1. & S.
Thomas 1. 2. tota q. 2. referunt, obiectiuam homi-
nis beatitudinem consistere in aliquo bono crea-
to; quod triplex cum sit, animi, corporis, & for-
tunæ, in aliquo istorum, vel in omnibus simul il-
lam consistere aiebant. Fundamentum, quia homo
non

non solum animo constat, sed etiam corpore: igitur ad consummatam hominis beatitudinem non solum pertinet bonum animi, sed etiam corporis. Corpus autem cum non nisi materialis boni sit capax, materiale bonum ad consummatam hominis beatitudinem pertinebit. Vnde *Arist. lib. cit. c. 8.* ad beatitudinem hominis pertinere ait bona externa. **Confirm. 1.** Perfecta beatitudo excludit omnem miseriam: indigentia autem externorum bonorum est aliqua miseria; igitur. **2.** Homo in pura natura constitutus posset esse beatus, & non per bonum increatum, cuius in eo statu non esset capax; ergo per bonum creatum.

17. Catholica sententia omnium Theologorum calculo firmata, est, obiectivam beatitudinem hominis consistere in solo Deo, bono increato: quoniam in eo bono tamquam obiecto & fine nostra beatitudo consistit, in cuius affectatione quiescit appetitus humanus: solus autem Deus est talis; ergo in solo Deo tamquam in obiecto & fine consistit nostra beatitudo. Maior patet ex ipsa beatitudinis definitione, quæ est *bonum quietans & satians*; ergo illud tantum erit bonum beatificans, in cuius affectatione quiescit & satiatur humanus appetitus. Minor probatur nam illud tantum bonum quietat & satiat humanum appetitum, quod in se omne omnino bonum claudit: nullum autem bonum, præter increatum, omne omnino bonum in se claudit, cum omne bonum, præter increatum, sit limitatum atque finitum in certa specie boni. Maior probatur nam illud bonum quietat atque satiat humanum appetitum, quod possessum non relinquit illum cum ulteriori tendentia ad aliud bonum: illud autem bonum non relinquit humanum appetitum cum ulteriori tendentia ad aliud bonum, quod in se vno continet quicquid potest humanus appetitus desiderare. Cum enim hic intra obiectum sue spheræ claudat omnem rationem boni, illud tantum obiectum poterit ipsum quietare, quod in se continet omnem omnino rationem boni; quod quamdiu non attingit, semper manet in continua tendentia ad ulterius bonum.

18. *Dices:* Appetitus humanus est finitus, ergo satiari potest bono finito. **Confirm.** Alioqui neque satiari posset bono increato possesso per actum finitum, quia adhuc manet in potentia ad perfectiorem actum. **Resp.** appetitum humanum esse finitum subiectivè, infinitum obiectivè; ac proinde satiari non posse, nisi bono increato, quod solum est infinitum. **Ad confirm.** nego sequelam. **Ad probat.** concedo, appetitum humanum manere in potentia obedientiali ad perfectiorem actum circa obiectum increatum clarè visum; nego tamen, manere inquietum & inpletum. Quia perfectior actus non affert Beato perfectiorem bonitatem ex parte obiecti, sed perfectiorem dumtaxat modum ex parte appetentis; eadem quippe obiectiva bonitas relucet omnibus Beatis: appetitus autem intellectualis principaliter satiatur bonitate obiecti; nam bonitatem ipsam actus appetit propter bonitatem obiecti, quatenus est possessio & consecutio ipsius.

19. Pro solutione argum. opposit. opin. nota, nos hic tantum disputare de beatitudine obiectiva ultima & perfecta hominis ut homo est, de qua etiam disputabant antiqui Philosophi, dum absolute pronuntiabant, illam consistere in aliquo bono creato: hanc verò nos dicimus consistere in ipso obiecto increato: nam hoc tantum perfecte satiari potest humanum appetitum, quo homo constituitur ut homo est. Quo posito, adhuc duplex fieri po-

test quæstio: Prima, An perfectio corporis pertineat ad perfectam beatitudinem hominis, & num possit perfecta beatitudo hominis saluari cum miseria corporis, & indigentia externorum bonorum. Secunda, Cuius beatitudinis capax esset homo in pura natura constitutus. **Ad 1. quæst. resp.** pertinere integraliter, non autem essentialiter: etenim Christus etiam in summis cruciatibus corporis, & extrema penuria rerum omnium, erat ut homo essentialiter beatus: & quilibet purus homo esset essentialiter beatus, etiamsi cum clara visione Dei, in qua beatitudo hominis essentialiter consistit, æternis cruciaretur tormentis. Ratio prioris: quia sicut corpus integrat hominem, ita & beatitudo corporis, hominis beatitudinem. Ratio posterioris: quia sicut beatitudo formalis essentialiter consistit in conjunctione cum summo bono, ita obiectiva in ipso summo bono vitaliter nobis coniuncta. *Dices:* Sicut corpus essentialiter integrat hominem, ita & beatitudo corporis, hominis beatitudinem. **Rep. nego conseq.** quia corpus convenit cum anima in ratione partis essentialis ad constituendum unum physicum compositum: at beatitudo obiectiva corporis non convenit cum beatitudine obiectiva animæ ad constituendum unum obiectum beatificum; quoniam obiectum beatificum propriè dicitur respectu appetitus intellectualis; alioqui, ut rectè infert *Arist. 1. Eth. c. 9.* etiam respectu bouis & equi daretur obiectum beatificum. **Ad 2. quæst. resp.** hominem in pura natura constitutum, capacem esse beatitudinis tantum imperfectæ; eo tamen modo, quo in eo statu beatitudinis capax esset, non posse esse beatum, nisi in bono increato per naturalem atque imperfectam possessionem illius, quæ sita esset in abstractiva cognitione Dei, & naturali dilectione eiusdem, cum practica operatione virtutis, qualem de facto in homine posuit *Philos. 10. Eth. c. 8.*

Nec refert, quod beatitudo illius status esset valde imperfecta, cum repugnantia carnis & spiritus, plurimam ignorantiam, peccandi pronitatem, libidine, pudore, mortalis vitæ miserijs, ac proinde homo aspiraret ad perfectiorem felicitatem, irritato semper appetitu, nil inquam refert, quin potuerit homo dici & esse beatus pro ratione status ipsi maximè naturalis, quantumvis imperfectissimè beatus. Cum enim homo natura sua, aut sibi relictus sit nihilum existentiam, nec ipsius naturæ sit debita existentia, multò minus ipsius naturæ existenti erit debita felicitas alia ab ea, quam sibi potest ut proprietatem acquirere, abstractivam scilicet Dei cognitionem, & amorem, nec perfectiorem Deus necessarîo infunderet, quam natura non exigeret, supernaturalem scilicet quoad modum, vel quoad substantiam. Ius igitur supremi Domini ac perfectionem nulla imperfectione mixtam Deo negat, qui beatitudinem, quantumvis imperfectam, in pura natura non constituit possibilem. Constituit illam possibilem Augustinus, licet illam de facto à Philosophis adstructam impugnarit.

SECTIO III.

An beatitudo nostra formalis sit aliquid increatum?

P RIMA sententia affirmat: Est *Hugonis de S. Vi-lore tom. 3. Opusc. de sapientia animæ Christi,* qui id tantum asserit de anima Christi, intuentem essentialiter

Duplex dicitur. **20.** *Ad primam Perfectio corporalis pertinet ad beatitudinem integraliter.*

Discrimen

Aristotel.

21. *Resp. ad secundum.*

Aristotel.

22.

Beatitudo naturalis imperfecta

ab Aug. agnita.

23. *Sententia affirm. illius.*

Conf. 1.

Conf. 2.

17. *Obiectiva beatitudo consistit in solo Deo. Ratio a priori.*

18. *Confirm.*

Appetitus humanus est finitus subiectivè, infinitus obiectivè.

Ratio.

19.

essentiam Dei per ipsam visionem increatam Dei, sibi formaliter communicatam per modum speciei expressæ: idque ut saluet, quo pacto iuxta Apost. ad Coloss. 2. in Christo inhabitet omnis plenitudo diuinitatis. Idem asserit de omnibus Beatis Ioan. de Ripa apud Capreol. in 3. dist. 14. q. 1. initio, ar. 2. & apud Caiet. 3. p. q. 9. ar. 1. initio, & alij apud Gregor. dist. 7. q. 2. ar. 1. Potissimum fundam. Ioan. de Ripa est, quoniam beatitudo nostra formalis consistit in clara visione essentia diuinæ: hæc autem nequit visione creata ab intellectu creato videri, sed visione ipsa increata, communicata creaturæ per modum speciei expressæ, & actus vitalis. Idem asserit de amore beatifico. Minorem probat 1. quia per visionem creatam non saluatur visio intuitiua Dei; in omni quippe visione, quæ realiter distinguitur à visibili, obiectum videtur in ipsa visione tamquam in specie & imagine. Igitur si visio, qua Beati Deum intuentur, realiter distinguitur à Deo viso, non poterit talis visio esse intuitiua, sed abstractiua & ænigmatica; ac proinde Beati non videbunt Deum in se ipso sicuti est, contra Scripturam. 2. Non saluaretur obiectiua apparentia infinitatis Dei in intellectu Beatorum: nam apparentia obiectiua non excedit formalem, cum sit effectus formalis ipsius; ergo si visio, qua Beati Deum vident, est creata, & consequenter finita, non poterit per eam Deus apparere obiectiue infinitus intellectui Beatorum. Confirm. quia obiectum apparens, non est obiectum ipsum realiter existens, sed intentionaliter expressum in sua specie atque imagine. Quod inde constat, quia variata apparentia formali, variatur obiectiua, alioqui si obiectiua esset res ipsa secundum se, non variaretur obiectiua, variata formali. 3. Sequeretur, creaturam non beati in ipso Deo ut in obiecto beatifico, sed in re creata. Sequela probatur: nam destructo per impossibile Deo, & conseruata visione creata de eodem Deo in intellectu Beati, adhuc Beatus foret Beatus, non secus ac nunc, cum eodem modo Deus obiectiue appareret intellectui Beato tunc, atque apparet nunc. 4. Si visio Dei esset creata, sequeretur, quod non posset æqualem cognitionem naturalem habere summus atque infimus Beatus, vterque habens omnia naturalia paria. Sequela probatur: nam quod intellectus creatus intensius versatur circa vnum actum, eò remissior efficitur circa reliquos; alioqui non tot, quin plures actus intensiores elicere posset, quod repugnat eius finitudini & limitationi. 5. Non repugnat, Deum communicari intellectui creato per modum speciei impressæ, ergo nec per modum speciei expressæ. Antecedens plerique de facto admittunt, concedendo, diuinam essentiam per modum speciei impressæ communicari intellectui Beatorum. Consequentia verò probatur, quia minus repugnat, Deum communicari per modum actus, quam per modum habitus; sed species impressa est habitus, expressa actus; ergo. 6. Non repugnat, Deum communicare suam personalitatem naturæ creatæ, ergo nec suam intellectionem intellectui Beatorum. Anteced. est de fide. Conseq. prob. quia maius est, communicare propriam personalitatem alienæ naturæ, quam propriam intellectionem intellectui creato; quia per illam facit vnum per se cum creatura, ratione cuius creatura dicitur verè & proprie Deus, quod non facit per intellectionem creaturæ communicatam.

24. Probas 1.
25. Secundò.
Confirmo.
26. Tertio.
27. Quarto.
28. Quinto.
29. Sexto.
30. 2. Sens. negans vera

Secunda sent. negat. Est S. Thomæ 1. 2. q. 3. ar. 1. Capreoli, Gregorij, Caietani lucis cit. & reliq. Scholast. in 4. dist. 49. Vnde oppositam sent. temerariam appellat Curiel 1. 2. q. 3. art. 8. q. sua 4. §. 5. Me-

dina & Vasquez d. 7. c. 2. grauioris nota illam ingimulant, moti varijs Scripturis & Concilijs: à Synodo Constantinop. 6. vbi actione 18. ex verbis Leonis 1. qua habentur Epist. 10. ad Flavian. Episc. Constantinop. c. 4. ita habetur: Agit vtraque forma cum alterius communionem quod proprium est; Verbo scilicet operante, quod Verbi est, & carne exequente, quod carnis est: nec enim in quoquam vnã dabimus naturalem operationem Dei & creaturæ. Et clariùs paulò post: Iuxta quam rationem & duas naturales voluntates & operationes consistemur. Atqui si anima Christi eadem visione & dilectione, qua Deus se ipsum cognoscit & diligit, cognosceret & diligeret, non duæ, sed vna foret in Christo operatio, contra Concilij confessionem. Quod si hoc de anima Christi verum est, à fortiori de quocumque Beato verum erit.

Prob. 2. Hæc veritas hac vnica ratione: Beatitudo nostra formalis sita est in operatione vitali, qua Deum videmus & diligimus: de ratione autem operationis vitalis est, ut vel sit eadem cum principio vitæ quod per ipsam operatur, vel saltem ut ab ipso principio vitæ actiue promanet: neutrum autem conuenire potest vitoni increatæ respectu intellectus creati; ergo beatitudo nostra formalis consistere non potest in visione increata nobis comunicata. Maior apertè colligitur ex illis Ioan. 17. Hæc est vita eterna, ut cognoscant te. Minor sublimptâ patet; nam neque vitio increata constituiere potest vnum identicè cum intellectu creato, neque ab ipso actiue procedere. Minor assumpta probatur à poster. nam vitaliter operando spiritus consumimus, ut patet ex animalis lassitudine: spiritus autem non consumitur patiendò, sed agendò. Neque dicas consumi spiritus, quia non solum patimur recipiendo, sed etiam agimus producendo in nobis actus vitales: quibus tamen productis non tendimus ad obiecta per actiuam inclinationem ipsorum ad obiecta, sed per passiuam dumtaxat receptionem eorum in nobis. Nam si hoc esset, posset quis diu in eodem actu absque vlla consumptione spirituum & lassitudine perseverare, cum tamen oppositum experientia constet. Ergo signum est, nos non tendere ad obiectum passiuam tantum informatione actus, sed actiua tendentia vitalis potentia ad obiectum; ita ut nil aliud sit vitalis operatio, quam actiua tendentia potentia ad obiectum, qua cessante cessat obiecti perceptio. Tunc à priori: quoniam videre, & appetere nil aliud formaliter importat, quam actiuam tendentiam videntis atque appetentis ad obiectum. Videre enim idem est, quod se ipsum ad visibile mouere: sicut appetere est se ipsum erga appetibile mouere. Vide dicta Tomo 1. disp. 9. sect. 10. Confirm. ex S. Thomæ 2. 2. q. 23. art. 2. in corp. de ratione amoris est ut sit voluntarius; nihil enim diligere possumus nisi voluntariè: voluntarium autem essentialiter importat actiuam tendentiam voluntatis ad obiectum; est enim ipsa actiua inclinatio voluntatis ad bonum præcognitum: igitur implicat, ut sit vitalis operatio, & non actiue procedat à principio vitæ, cuius est vitalis operatio, aut saltem sit eadem identicè cum ipso principio vitæ. Ad fundam. Hugonis, nego, ex cit. verbis Apost. aliquid in ipsius sententia fauorem colligi: non enim verba illa intelliguntur de plenitudine diuinitatis inhabitantis in Christo, per intrinsecam communicationem priorum actuum vitalium cognitionis & amoris increati, sed de plenitudine diuinitatis inhabitantis in Christo personaliter, per communicationem propriæ personæ, ut explicat August. epist. 57. ad Dardanum circa finem.

Prob. 1. Synod. Constantinop. 6. clariùs prior è sent. d. 17. m. 1.

31. Prob. 2. Beatitudo formalis est quid creatum.

Ioan. 17.

Actus vitales important actiua tendentiam operantis ad obiectum.

32. Confirmo.

33. Ad fund. Hugonis.

Ad fund. *Ioan. de Ripa, neg. minor.* Ad 1. probat. neg. sequela: Duplex enim distinguitur visio, altera expressiva obiecti in se, altera tantum ad ductiva seu inclinativa potentie ad obiectum secundum se. Per priorem videtur obiectum in ipsa visione intentionaliter expressum; per posteriorem videtur in se ipso realiter existens. Ceterum visio, qua Beati Deum cernunt, non est expressiva obiecti in se, sed ad ductiva tantum potentie ad obiectum secundum se; atque aded per illam non videtur Deus in ipsa intentionaliter expressus, sed in se ipso realiter existens.

Ad 2. pari modo neganda sequela. Ad prob. nego apparentiam obiectivam non excedere formalem; quando formalis est tantum ratio *quæ*, & pura tendentia ad obiectum. Duplex enim est apparentia obiecti, altera realis, quando obiectum per se ipsum apparet intellectui, præsupposita vnione vitali intellectus cum ipso obiecto: altera intentionalis, quando obiectum non per se ipsum, sed media specie sui apparet intellectui. Deus autem obiectivè apparet intellectui Beatorum, non per aliquam speciem aut imaginem sui, sed immediatè per se ipsum, posita tantum vnione vitali, quæ est visio ipsa vitaliter vnions intellectum Beati cum ipso obiecto increato secundum se. Pater ad confirm. cum sua prob. nam tunc variatur obiectiva apparentia variatà formali, quando formalis non est pura tendentia & vnio vitalis potentie cum suo obiecto, sed ad æquata causa formalis, & ratio expressiva ipsius obiecti in se ipsa, tamquam in propria & naturali imagine. Nam tunc, quia tota ratio, cur obiectum appareat potentie, est visio ipsa continens in se intentionaliter obiectum, variatà, variatur obiectum ipsum secundum esse apparentis & intentionalis: secus quando visio est pura vnio vitalis ad obiectum; quia tunc visio non est totalis & ad æquata ratio obiectivæ apparentiæ rei quæ videtur.

Ad 3. prob. neg. sequela, eiusque prob. quia cum visio beatifica non contineat Deum expressivè & intentionaliter, sed sit pura tendentia ad obiectum, quod per se ipsum immediatè terminat potentiam, Deo per impossibile non existente, nõ amplius videretur obiectum ipsum beatificum, cuius oppositum immeritò docet *Vasquez 1. 2. d. 7 in fine.*

Ad 4. Primò idem dici posset in opposita sententia: nam quamvis intellectus creatus non produceret visionem increatam, deberet tamen per illam attendere ad obiecta quæ per eam sibi repræsentarètur: quæ attentio minueret virtutem ad reliquos actus naturales. 2. respòdet *Capreol. loco cit. ar. 3. ad arg. loco 3. contra 1. concl. adducta;* ad 1. neg. sequel. quonia cognitio matutina, cum non fiat per speciem, sed immediatè per obiectum ipsum beatificum, non impedit cognitionem vespertinam, quæ est per propriam speciem rei. Sed contrà: nam siue cognitio sit per propriam speciem, siue per obiectum ipsum, semper requirit determinatam attentionem potentie, quæ minuitur circa reliquos actus; quò magis potentia occupatur circa vnum. Resp. 3. & dico, quòd quamvis ex vna parte minuatur virtus potentie ad plura obiecta in Verbo attendentis, ex alia tamen parte eadem virtus augetur: quia quantum minuitur de virtute naturali, tantò augetur de supernaturali: etenim lumen gloriæ non solum roborat potentiam ad cognoscenda obiecta in Verbo cognitione matutina, sed etiam in proprio genere cognitione vespertina; eò quòd omnis virtus inferior, ex coniunctione cum superiore perficitur intra suum gradum, vt constat de appetitu sensitivo, qui per coniunctionem cum intellectu hominis,

euadit intra suum gradum perfectior. Ad 5. neganda consequ. nam species impressa est principium purè effectuum, expressa verò est actus vitalis: potest autem Deus se communicare vt principium purè effectuum, non autem vt actus vitalis, quoniam hæc essentialiter postulat actiuam dependentiam ab intrinseco principio vitæ, quod per ipsam operatur. Quæ de causa neque potest Deus se communicare vt principium effectuum vitale; nam etiam hoc postulat dependentiam à principio radicali vitæ, quod per illud tamquam per suum intrinsecum & connaturale instrumentum operatur. Ad 6. neg. consequ. ob eandem rationem: nam intellectio ex natura sua postulat actiuam dependentiam, vel identitatem cum principio ipso intelligente: quam dependentiam non postulat persona à natura quam terminat, vel sustentat.

SECTIO IV.

An beatitudo nostra formalis consistat in actu, an in habitu?

Cum beatitudo formalis consistat in coniunctione creaturæ intellectualis cum summo bono; cumque coniunctio creaturæ intellectualis cum summo bono duplex esse possit, habitualis & actualis, meritò in litem vocatur, in quam ex his formaliter consistat. Porro habitualis coniunctio cum summo bono adhuc duplex esse potest, vel per vnionem essentiae cum Deo, vel per vnionem potentie cum obiecto increato.

Prima sent. affirmat, beatitudinem nostram formalem principaliter consistere in habituali coniunctione animæ cum bono increato; minus verò principaliter in actuali operatione potentiarum eiusdem animæ cum obiecto increato. Est *Henrici Quodlib. 13. q. 12. & Bonau. in 4. dist. 49. art. 1. q. 1. ad ult.* quorum ille habitualement hanc coniunctionem animæ ad Deum explicat per intimum illapsum & circuminfectionem diuinitatis in animam, exemplo ignis penetrantis profundè se cum ferro: ratione cuius penetrationis profundæ nihil apparet in ferro nisi ignis, cuius candore & ardore totum ferrum cædet & ardet. Ita ratione talis illapsus & circuminfectionis diuinitatis in animam, nihil apparet in anima nisi Deus, cuius increata luce lucet, & ardore charitatis ardet. Hic verò huiusmodi habitualement coniunctionem explicat per habitum de genere qualitatis, qui sit principium operationis, per quam vltimò, minus tamen principaliter completur nostra formalis beatitudo.

Quòd autem de ratione beatitudinis sit huiusmodi diuinitatis illapsus in ipsam essentiam animæ, probat *Henricus*: Quia non solum potentia, sed essentia ipsa animæ beatificabilis est; nam etiam ipsa essentia animæ habet appetitum innatum ad bonum increatum, atque aded per illud perfectibilis est: beatitudo autem est completa & ad æquata satietas totius appetitus intellectualis naturæ; igitur illa non solum consistit in coniunctione potentiarum cum obiecto increato, sed etiam ipsius animæ essentie cum Deo summo bono. Quòd verò hæc ipsa habitualis coniunctio essentiae animæ cum Deo, principaliter ad nostram beatitudinem spectet, probat *Henricus*: tum quia per eam beatificatur essentia, per operationem verò potentia, quæ est accidens animæ: tum quia per hanc Deus perfectius coniungitur nobis, quia intimius & immediatius, nempe per suammet essentiam increatam,

34. Ad fund. Ioan. de Ripa. Duplex visio obiecti.

36. Ad 2. probat.

Apparentia obiecti alia realis, alia intentionalis.

36. Ad conf.

37. Ad 3. probationem.

Vasquez. 38. Ad 4.

Capreolus resp. 2.

Contrà.

39. Respòdet 3.

40. Ad quinqu.

41.

42.

43. Prima sent.

44. Probat Henricus.

45.

Bonavent.

in creatam, nullo medio creato intercedente; cum potentius verò solum extrinsecè, & mediante operatione creata. Ceterum notat Bonav. habitum ut principium operationis pertinere ad beatitudinè, quia beatitudo est summa perfectio; igitur includit habitum ut principium sui. Probat autem pertinere principaliter, quoniam habitus est perfectior actu. 2. Sent. negat. Est S. Thoma 1. 2. q. 3. art. 2. Scoti in 4. q. 2. §. Ad questionem, & c. & Scholast. ibid. Arist. lib. 1. Eth. c. 7. 8. 9. & 10. & lib. 10. c. 6. 7. & 8. in quibus locis beatitudinè collocat in operatione, nullius habitus mentione facta. Pro cuius explicatione,

46.
2. Sententia
verior
S. Thom.
Scot.
Arist.

47.
Beatitudo
formalis nõ
consistit in
solo habitu.
Henricus.
Bonavent.

DICO 1. Nequit beatitudo nostra formalis essentialiter saluari in sola coniunctione habituali ad bonum increatum. Est omnium, quod nec ipse Henricus & Bonav. negant, sed tantum affirmant, habituales coniunctionem ad beatitudinè requiri ut quid principaliter. Fundamentum est, quoniam in ea coniunctione cum summo bono nostra beatitudo formalis essentialiter consistit, qua habitus rationalis appetitus quiescit: sed nulla coniunctio habitualis cum summo bono est huiusmodi; ergo. Maior est ipsa beatitudinis definitio: nam quamdiu rationalis appetitus non quiescit, nondum assecutus est suam beatitudinè, quæ in eo formaliter consistit, ut perfectè satiet atque expleat appetitum rationalem, tollendo ab eo omnem potentialitatem ad ulteriorem perfectionem, cuius est capax. Minor prob. quia nulla coniunctio habitualis unit ultimè appetitum rationalem cum obiecto beatifico; atque adè nulla coniunctio habitualis tollit potentialitatem ad ulteriorem perfectionem, cuius appetitus ipse rationalis est capax. Confirm. nam maior coniunctio habitualis creaturæ cum Deo excogitari non potest, quam per unionem hypostaticam; sed hæc non sufficit ad perfectè beandum appetitum rationalem, quia posset natura humana hypostaticè uniri Deo, & adhuc esse in potentia ad beatitudinè essentialè; cum non implicet, animam Christi esse unitam Deo hypostaticè, & eo non frui; ergo nequit formalis beatitudo creaturæ intellectualis essentialiter consistere in habituali coniunctione ipsius cum Deo.

48.
Confirm.

49.
Nulla habitus
conjunctionis
animæ cum Deo
spectat essentialiter
ad formalem beatitudinè.

DICO 2. Nulla habitualis coniunctio animæ cum Deo spectat essentialiter ad formalem nostram beatitudinè. Fundam. quoniam id non spectat essentialiter ad formalem nostram beatitudinè, quo sublato, adhuc integra manet nostra formalis beatitudo: atqui sublata quacumque habituali coniunctione animæ cum Deo, adhuc integra manet formalis nostra beatitudo; igitur nulla habitualis coniunctio animæ cum Deo spectat essentialiter ad formalem nostram beatitudinè. Maior patet, quia nihil est intimius rei, quam propria sui ipsius essentia; igitur si potest integra beatitudo nostra formalis quoad essentialia saluari absque habituali coniunctione subiecti cum bono ipso increato, talis coniunctio non erit de essentia beatitudinis nostræ formalis. Minor prob. nam formalis nostra beatitudo essentialiter consistit in affectione ultimi finis, & perfectæ possessione Dei, quatenus obiectum beatificum est: atqui totum hoc haberi potest absque vlla coniunctione animæ cum Deo. Minor constat, nam affectio ultimi finis, quæ est formalis possessio Dei, quatenus obiectum beatificum est, haberi potest per actus intellectus & voluntatis, independentè à quacumque prævia & antecedente coniunctione habituali creaturæ cum Deo; nam quidquid fieri potest per habitum, suppleri potest efficientè à Deo; neque ha-

bitus alio modo ad formalem nostram beatitudinè concurrat, quàm efficienter. Maior prob. quoniam beatitudo formalis est perfectæ possessio & affectio beatitudinis obiectivæ: sed hæc essentialiter consistit in ultimo fine, & obiecto ipso beatifico: ergo in ea dumtaxat essentialiter consistit beatitudo nostra formalis, quæ est perfectæ affectio & possessio beatitudinis obiectivæ.

Etenim dupliciter potest creatura intellectualis habitualiter coniungi cum bono increato, vel secundum essentiam, vel secundum potentiam: neutra autem coniunctio pertinet essentialiter ad formalem beatitudinè. Maior constat, nam secundum hanc duplicem dumtaxat rationem creatura intellectualis coniungibilis est cum Deo; etenim secundum essentiam coniungibilis est cum Deo, vel per modum obiecti diligibilis & filiationis adoptivæ, medio dono gratiæ sanctificantis, aut alterius qualitatis supernaturalis cum Deo diligente, & adoptante; vel per modum naturæ suppositabilis, media unionè hypostatica, cum aliqua persona divina suppositante. Secundum potentiam verò coniungibilis est per modum principij intellectivi & appetitivi, medio habitu luminis gloriæ & charitatis cum Deo obiecto intelligibili & appetibili. Minor prob. nam utraque habituali coniunctione sublata, tam ex parte essentia per gratiam & unionem hypostaticam, quàm ex parte potentia per habitum luminis, & charitatis infusæ, adhuc posset creatura perfectè beari per formalem coniunctionem cum obiecto ipso beatifico, media visione atque dilectione Dei.

Confirm. quoniam si talis coniunctio habitualis creaturæ cum Deo necessaria esset ad beatitudinè formalem, nullus nisi solus animus Christi Domini esset perfectè beatus, quia nullus nisi animus Christi habet summam coniunctionem habituales cum Deo: beatitudo autem consistit in summa coniunctione creaturæ cum Deo, tamquam cum bono beatifico, non quidem quoad intensiorem, sed quoad speciem coniunctionis, quia debet tollere omnem potentialitatem ad ulteriorem perfectionem obiectivam, cuius capax est subiectum ipsum beatificabile: alioqui non constitueret illud in ultimo & perfectissimo statu beatifico. Cum igitur gratia non attingat eam coniunctionem substantia creatæ cum Deo beatificante, quam attingit unio ipsa hypostatica, nullus nisi solus animus Christi erit perfectè beatus. Dico: Ad beatitudinè essentialiter requiritur amicitia Dei erga Beatum: hæc autem nõ nisi per donum gratiæ habitualis haberi potest, cum hæc tantum, esse Trid. sess. 6. c. 7. sit unica causa formalis amicitia nostræ erga Deum, & Dei erga nos. Resp. neg. min. nam hæc non solum habetur per donum gratiæ, sed etiam per ipsam visionem Dei, in qua saltem partialiter beatitudo nostra formalis consistit, quia cum amicitia, auctore Philos. 8. Eth. fundetur in similitudine naturæ; cumque duplex sit naturæ similitudo nostri ad Deum, una per participationem proprietatis divinæ, quæ habetur per gratiam, mediante qua, Petro teste, divina efficiuntur consortes natura; altera intentionalis per imaginè intellectualem, nõ solum Deus amat nos amore amicitia per donum gratiæ, sed etiam visionis beatæ. Ceterum Trident. cit. loco tantum loquitur de amicitia Dei erga puros viatores quæ per donum gratiæ habitualis tantum habetur, ut suo loco constabit.

DICO 3. Beatitudo nostra formalis essentialiter consistit in sola operatione naturæ intellectualis. Colligitur ex Ioan. 17. Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum. & 1. Ioan. 3. Videmus enim scienti est. Ratio; quoniam in ea perfectione lænalis.

50.
Explicatur
magis ratio
fund.

51.
Confirm.

52.
Dico.

Resp.

Duplex similitudo
inter creaturam &
Deum.

2. Petri 1.

Trident.

53.

Beatitudo
formalis
solum consistit in operatione naturæ intellectualis.

perfectio essentialiter consistit beatitudo nostra formalis, quæ est ultima affectio & possessio beatitudinis obiectivæ: hæc autem est sola operatio; nam sola operatio vnit ultimò subiectum beatificabile cum obiecto beatificante. Maior prob. nam in ea perfectione essentialiter consistit beatitudo nostra formalis, quæ non relinquit in nobis vltiorem tendentiam ad beatitudinem obiectivam: hoc autem sola præstat operatio, quoniam ultra hanc non datur vltior coniunctio subiecti beatificabilis cum obiecto beatificante. *Dices*: Ultima perfectio præsupponit essentialiter primam; ergo vltima coniunctio per actum, præsupponit essentialiter primam per habitum. *Resp.* præsupponit essentialiter primam ad vltimam prærequisitam necessariò, concedo; ad vltimam prærequisitam tantum connaturaliter, nego. Coniunctio autem per habitum non nisi connaturaliter prærequiritur ad vltimam cognitionem per actum; nam fieri potest vltima coniunctio per actum absque prævia coniunctione per habitum; sola autem nuda substantia cum potentia rationali creaturæ, & virtus supernaturalis operatiua Dei, essentialiter præsupponitur ad formalem beatitudinem, illa vt subiectum beatificabile, hæc vt virtus beatificans.

Ex his constat, beatitudinem integrari ex operatione creata nobis inherente, & obiecto increato extrinsecè terminante: vtrumque enim essentialiter includit nostra beatitudo, principalius tamen obiectum, quia in obiecto, non in actu primariò & vltimatè quiescit appetitus rationalis; nam actum ipsum appetit propter obiectum. Quocirca si vnum separari posset ab alio, potius eligeret obiectum sine actu, quam actum sine obiecto: vnde hoc amat amore amicitie & propter se, illud amore concupiscentiæ, & propter aliud: suam quippe beatitudinem amat Beatus propter Deum, quem supra se ipsum & supra cetera omnia diligit. *Leg. Aegid. in 2. dist. 5. q. 2. ar. 2. §. Hac ergo: Aureol. in 4. dist. 49. ar. 1. & Vasquez 1. 2. disp. 8. in fine.*

Ad fundam. *Henrici*, in primis nego, Deum illabi in essentias Beatorum distincto illapsu, quo in eas illabatur in hac vita. Etenim dupliciter Deus illabatur in essentias Beatorum in patria; vno modo per conseruationem, qua attingit & penetrat totum esse quod in illis est: alio modo per gratiam, ratione cuius dicitur Deus habitare in illis tamquam in proprio tēplo, tum quia producit & conseruat in illis peculiarem participationem suæ naturæ, tum quia eos diligit peculiari amore amicitie, efficiendo illos proportionatū obiectum suæ amicitie; tum quia illos promouet ac protegit specialibus auxilijs tamquam filios adoptiuos in ordine ad actus supernaturales. At hæc omnia præstat Deus in animis iustorum in hac vitâ; ergo nullo peculiari illapsu illabatur Deus in essentias Beatorum in patria, quo non illabatur in essentias iustorum in via. Nec refert, quòd gratia in patria dicitur euadere perfectior: quoniam non euadit perfectior intrinsecè, sed tantum extrinsecè ratione visionis beatæ, reddentis illam inamissibilem respectu subiecti in quo est. Nec est alius modus, quo Deus illabatur in essentias iustorum. 2. Esto, Deus peculiari illapsu illabatur in essentias Beatorum, adhuc talis illapsus ad formalem beatitudinem necessarius non est; nam formalis beatitudo essentialiter consistit in vitali affectio & possessione obiecti beatifici. Vnde concedo *Henrico*, non solum potentiam, sed etiam essentiam ipsam animæ rationalis esse beatificabilem: nego eam esse beatificabilem per huiusmodi illapsum, vel aliam quamcum-

que habitalem coniunctionem cum Deo, sed per solam vitalem attingentiam obiecti beatifici, quæ non solum beatur potentia, sed etiam essentia animæ: quoniam, vt ex *Philos. suppono*, ad actum vitalem, cognoscituum & appetituum non solum concurrunt potentia, sed etiam substantia ipsa viuientis, vt principalis causa & forma perceptiua obiecti. Vnde nego, per operationem vitalem beari solam potentiam, & non essentiam ipsam viuientis. Nego etiam, Deum vniri substantiæ Beatorum immediatè per suam essentiam, nullo medio creato intercedente: nam implicat, creaturam de nouo fieri peculiari modo vnitam Deo, absque medio in ea de nouo producto; implicat namque, de non vnitâ fieri peculiari modo vnitam, absque aliqua mutatione, non Dei, qui capax non est; ergo creaturæ. Ad fundam. *Bonauen.* concedo beatitudinem esse summam perfectionem, non in genere entis, sed affectio & vitalis attingentiæ obiecti beatifici. Est enim hæc summa perfectio beatitudinis metienda non simpliciter & secundum se, sed respectiue & ratione subiecti beatificabilis: summa autem perfectio respectu subiecti beatificabilis, non est summa simpliciter & secundum se, sed in genere operationis & vitalis attingentiæ obiecti beatifici: nam cum beatitudo formalis fit propter obiectiuam, in quâ vltimò quiescit appetitus creaturæ rationalis; ea erit summa in ratione beatitudinis formalis, quæ perfectissimè vnit appetitum rationalem cum beatitudine obiectiua. Hæc autem non est habitus, sed actus: nam hic tantum vnit perfectissimè appetitum beatificabilem cum obiecto beatificante, quia vnit vltimò, vitaliter & immediatè: vltimò, vt ab eo tollat tendentiam ad vltiorem vnionem; vitaliter, vt per eum percipiat & fruatur obiecto ipso beatifico: nam sine perceptione non habetur fruitio; sine fruitio autem, saltem exercita, non saluatur completus & essentialis conceptus beatitudinis: alioqui beatitudo reperiri posset in lapide, nam etiam lapis vniri potest Deo substantialiter per vnionem hypostaticam: immediatè, vt sit perfectissima vnio vitalis, qualis non esset vnio mediante verbo, aut specie expressa creata; quia hæc non ducit intellectum immediatè ad obiectum in se ipso existens, sed in verbo ipso creato expressum.

SECTIO V.

An Beatitudo nostra formalis, & cuius actus vitalis à solo Deo produci possit?

Hæc quæstio concernit operosam illam difficultatem de actibus vitalibus, an in sua ratione formali includant actualem dependentiam à proprio principio vitæ, tam in genere efficientis, quam sustentantis. Vnde qui negatiuam quæstionis partem sequuntur, fundantur in natura horum actuum, quorum essentia petit actualem dependentiam tum effectiuam, tum subiectiuam à suo principio vitali: Contrà verò, qui affirmatiuam, opposito nituntur fundamento, videlicet saluari horum actuum naturam absque illa dependentia.

Nota, Actus vitales triplicis esse generis, iuxta triplicem ordinem vitæ, intelligentis ac vltentis, sentientis, & vegetantis. Et sanè quantum ad actus vitæ vegetantis, verior, communerq; sent. est, eos quoad totam entitatem intrinseci termini nutritionis & generationis, absq; vlla repugnantia fieri posse ab extrinsecò principio, nihil ad eos influente propria

Par operationem beatificam potentia, & essentia beatur

58. Ad fund. Bonau. Beatit. summa per se factio, in genere vitalis attingit

Prob. a priori

14. Dices

Resp.

55.

Beatitudo principalis dicit obiectum, quam operationem

56. Ad fund. Henrici Duplex illapsus Dei in essentias Beatorum

57. Resp. 2.

59.

60. Ordo triplex vitæ actuumque vitalium.

propria potentia vitali nutritiua ac generatiua: cum nihil hi actus includant, quod essentialem dependentiam poscat à propria potentia vitali nutritiua, aut generatiua. Etenim totum illud substantię accrementum, quod per nutritionem, vel gēniti natura, quæ per vitalem seminis decisionem acquiritur, fieri potest à Deo, nullum influxum præbente propria potentia nutritiua, aut generatiua: tamen in eo euentu animal non diceretur seipsum nutrire ac vegetare, vti nec aliud generare. Neque tales actus denominari possent vitales, cum non fierent ab intrinseco principio vitæ; neque ipsa principia vitæ denominari vegetare, aut generare per alterius causæ extrinsecam actionem: cum vegetare ac generare dicant actiuum motum vitæ vegetantis ac gignentis in terminum à se productum. Vnde etiam si Deus in substantia à se solo producta suppleret totum illud, quod proprius genitor per suam generationem produxisset, non diceretur talis substantia filius talis hominis, defectu solius generationis tanquam rationis fundandæ: etsi posset tam accrementum, quam substantia à solo Deo producta per nouam actionem conseruatiua actiuè dependere à tali homine, fieriq; actus vitalis ipsius, & filius ac genitus. Ob hanc rationem non dicitur Christus secundum naturam humanam habuisse Patrem in terris, sicut dicitur habuisse Matrem: quoniam etiam si Spiritus S. in natura humana Christi suppleuerit totum id, quod proprius Parens per generationem dedisset, quia tamen illam ab homine non accepit media generatione virili, nullius viri, sed fœminæ dumtaxat filius dicitur. Sola ergo controuersia est de actibus vitalibus vitæ intelligentis, volentis, ac sentientis.

Prima dubitatio

An Actus vitales beatifici defacto in Beatis à solo Deo producantur?

61. Affir.

Prima sent. affirmat: Ockamus in 1. dist. 1. qu. 2. Conc. 2. & in 2. qu. 19. Conc. 3. Mayoronus in 3. dist. 12. quæst. 1. Rubio dist. 14. quæst. 2. §. ad cuius eident. Conc. 3. & in 4. dist. 49. qu. 2. art. 2. Conc. 4. Marsil. in 3. quæstion. 10. art. 2. Conclu. 4. Gabriel in 1. dist. 1. quæstion. 2. artic. 2. Conc. 4. & ipsius supplem. in 4. dist. 49. quæst. 2. art. 3. dnb. 2. Camerac. apud Maiorem in 4. dist. 49. quæst. 2. Probabilem illam censent. Richardus in 4. dist. 49. art. 3. quæst. 1. Palud. ibid. qu. 1. art. 3. ad finem. Maior in 3. dist. 14. quæst. 2. circa medium, licet de facto oppositum doceat in 4. dist. 49. quæst. Probant 1. Ex illo Psal. 83. Gratiam & gloriam dabit Dominus. At solus Deus producit gratiam, ergo & gloriam. Per gloriam autem hic significari nostram formalem beatitudinem, quâ Deum in Patria perfectè possidemus, docet in hunc locum Augustinus, qui illam cum Apost. Coronam Iustitiæ appellat. 2. Multa ex Concilio Araus. 2. & August. Deus operatur in nobis sine nobis: Hęc autem ex eodem Concilio & August. sunt, prima sancta cogitatio intellectus, & pia affectio voluntatis, quas Deus operatur in nobis sine nobis: ergo solus Deus producit in nobis actus vitales. 3. Beatitudo est forma supernaturalis omnium perfectissima: ergo à solo Deo producit. Anteced. constat, nam in ea consistit suprema nostra felicitas, quæ est summa perfectio creaturæ rationalis. Conseq. prob. quia si quod est imperf. & ius, cuiusmodi sunt habitus infusi, à solo Deo producit: à fortiori quod in genere supernaturali est omnium perfectissimum. 4. Nequit beatitudo nostra formalis, nisi per creationem produci, implicat autem, creaturam creare: ergo im-

62. Probant

63.

64.

65.

plicat, creaturam formalem suam beatitudinem producere. Maior prob. nulla forma supernaturalis continetur in potentiâ naturali subiecti, cum nulla forma altioris ordinis contineri possit in potentiâ ordinis inferioris: ergo nulla forma supernaturalis educi potest de potentiâ subiecti: atque aded necessariò creari debet: cum inter creationem & educationem non detur medium. 5. Si beatitudo actiuè produceretur à Beato, liberè posset ab ea cessare, cum liberè cessare possimus ab omni operatione, cuius ipsi causa sumus. 6. Si beatus suam beatitudinem sibi produceret, seipsum bearet: consequens est falsum, nam solius Dei est beare, iuxta cit. *Gloriam dabit Dominus.* 7. Beatitudo est præmium nostrum essentialis; de ratione autem præmij essentialis est, vt totum conferatur à præmiante, alioqui qua parte illud esset à recipiente, non esset præmium: nam ex ea parte, qua esset à recipiente, non esset donum præmiantis, sed operatio, & perfectio ipsius recipientis. 8. Si Beatus actiuè ad suam beatitudinem concurreret, quò nobilioris esset intellectus & voluntatis, eò equali cum lumine gloriæ & habitu charitatis perfectiorem sibi beatitudinem produceret.

Secunda sent. negat: *quæ communior est ac verior.*

Fundam. nam saltem actus vitalis connaturalius producit concurrente potentiâ vitali: cum igitur beatitudo nostra formalis sit operatio vitalis (est enim actus intellectus & voluntatis, qui sunt maximè vitales) connaturalius elici postulat ab intrinseco principio vitæ: cum omnis operatio in Beatis ponenda sit connaturaliori modo, quo potest. Ad 1. Arg. oppositæ sent. neg. conseq. nam aliquid includit gloria, ratione cuius nequit à solo Deo produci, quòd non includit gratia. Gloria enim, cum sit vitalis operatio naturæ intellectualis, includit connaturalem saltem respectum ad intrinsecum principium actiuum vitæ, quem non includit gratia, quæ est forma non vitalis. Et esto gratia sit forma vitalis, vt nonnulli putant, de quo infra, cum de gratia habituali erit disputatio, ad huc illa à solo Deo produci posset, non autem hæc: quoniam illa ad summum esset vitalis tantum habitualiter & in actu 1. vt sunt potentie vitales: hæc autem est vitalis formaliter & in actu 2. quam solam vitalitatem Deus supplere nequit, vt infra constabit. Cæterum dicitur Deus non solum largitor gratiæ, sed etiam gloriæ, esto gratiæ solus Deus sit productor, non autem gloriæ: tum quia etiam gloriam solus Deus in ipsa gratia tanquam in semine & radice producit; vnde August. gloriam appellat *gratiam pro gratia*: tum quia licet ad gloriam nos ipsi actiuè concurramus, principalis tamen Author solus Deus est. Ad 2. Resp. disting. maior. solus Deus producit huiusmodi actus sine nobis liberè concurrentibus, concedo, sine nobis physicè influentibus, nego. Citatum autem Concilium, & Augustinus intelligendi sunt iuxta priorem partem distinctionis. Ad 3. Neg. conseq. imò ex eo quod beatitudo est forma accidentalis omnium perfectissima, non debet à solo Deo produci; siquidem perfectio formæ non tantum desumenda est ex ipsius entitate, sed etiam ex connaturali modo procedendi à suo principio; connaturalis autem modus procedendi beatitudinis à suo principio, est, vt actiuè ab illo procedat: ergo vt sit forma in suo genere vnde quaque perfecta, non tantum debet à Deo, sed etiam ab ipsa creatura produci, alioquin careret connaturali perfectione procedendi ab intrinseco suo principio vitæ. Ad probationem, negatur consequentia, ob rationem assigna-

66.

67.

68.

69.

Sent. neg. tenenda

70.

Resp. ad 1.

71.

Ad 2.

71.

Ad 3.

perfectio forma ex connaturali modo procedendi

assignatam. Nam esto habitus infusi sint imperfectiores beatitudine, beatitudo tamen postulat produci à creatura, non autem habitus: quoniam habitus infusi sunt principia actuum supernaturalium: principia autem prærequiruntur ad operationem: ergo non possunt saltem connaturaliter, produci per operationem creaturæ. Beatitudo autem est actus vitalis secundus creaturæ: actus autem vitalis secundus connaturaliter saltem produci postulat à principio vitali intrinseco, completo per habitum infusum. Ad 4. neg. maior. ad prob. conced. nullam formam supernaturalem contineri in potentia naturali subiecti; contineri tamen in potentia obedientiali, ex qua omnis forma supernaturalis, quæ siue à Deo tantum, siue à Deo simul cum creatura producitur, educitur. Alioqui nullum actum supernaturalem posset creatura producere: & consequenter ad omnes actus virtutum supernaturalium creatura passivè tantum se haberet: quod esset destruere omne meritum supernaturale, quod in libertate, quæ in activa potentia essentialiter consistit, necessariò fundatur. Ad 5. Neg. sequela, eiusque prob. non enim à quacumq; operatione, cuius nos causa sumus, liberè cessare possumus, sed ab ea dumtaxat, cuius libera causa sumus, alioqui cessare possemus ab actibus vitæ vegetantis. Beatitudo autem non liberè, sed necessariò à beatis producitur, ut infra constabit. Ad 6. Neg. sequela: nam ille modus loquendi denotat, quod creatura sit principalis causa suæ beatitudinis: quod falsum est, cum creatura sit solum instrumentum obedientiale ad suam beatitudinem producendam. Ad 7. Minor ad summum vera est, quando præmium non includit saltem connaturaliter actuum concursum ipsius subiecti præmiandi: cuiusmodi est beatitudo, quæ, ut vitalis operatio, connaturaliter saltem postulat actuum influxum ipsius beati. Cæterum nego, beatitudinem non esse donum Dei: nam licet ad illam activè concurrat creatura, principalis tamen causa est solus Deus, medio lumine gloriæ, & habitu charitatis, quorum tantum Deus est Author. Ad 8. Neg. sequel. nam, ut prob. *tomo 1. disp. 9. sect. 16.* perfectior beatitudo non desumitur ex perfectiore potentia beati, sed ex perfectiore lumine gloriæ, eo quod potentia beati non concurrat ad illam secundum suum proprium modum specificum, sed tantum genericum, in quo omnes beati uniuocè conveniunt. Cuius signum est, quoniam beatitudo non participat proprium modum operandi creaturæ, sed Dei: nam tam visio, quam amor beatificus, tendit ad Deum per modum actus puri, & per modum obiecti immediate diligibilis propter se, qui sunt proprii modi operandi Dei.

actio creata esset vitalis, cum omnis actio creata procedat à Deo principio extrinseco vitæ. Nec à subiecto vitali recipiente & sustentante tantum, alioqui species & habitus recepti in potentijs vitalibus, essent vitales. Nec ab obiectis ipsis, quorum sunt expressiones & inclinationes; nam sæpè ea vitalia non sunt: nequit autem quod vitale non est, vitalitatem formaliter conferre. Habet igitur operatio, ut sit vitalis, formaliter à principio intrinseco vitæ activè influente. Implicat igitur, actum esse vitalem, & ad eum activè non influere intrinsecum principium vitæ. Confirm. repugnat, motum ab extrinseco tantum principio impressum, esse vitalem animali: ergo repugnat, intellectiōnem aut volitionem ab extrinseco tantum causa productam, esse vitalem homini. Conseq. prob. nam sicut à motu sublata tantum activa dependentia ab intrinseco principio vitæ, definit esse vitalis: ita sublata tantum ab intellectu aut volitione activa dependentia ab intrinseco principio vitæ, definit esse & denominari vitalis.

Quoad 2. sensum, *Scotus in 3. dist. 13. quest. 4. §. ad 3. qu. & quodlib. 15. §. sed hic: Greg. in 1. dist. 42. qu. 1. art. 2. Conc. 2. Palat. in 4. dist. 49. disp. 1. §. hac sunt: Vegalib. 6. in Trident. cap. 8. Sencinas 9. Metaph. qu. 20. ad 4. & alij affirmant, inter quos Zuni-gade Trinit. disp. 1. dub. 8. mem. 2. Idem tamen Author. dub. 9. mem. 2. docet, nullum actum vitalem potentia cognoscitivæ atque appetitivæ produci posse absq; concursu sustentatiuo principij vitalis: purat enim actum vitalem esse modum, de cuius essentia est, actu modificare subiectum, in quo est. Fundam. est: quoniam Deus eminenter continet omnem efficientiam causæ creatæ; ergo supplere potest omnem efficientiam ipsius. Conseq. patet: nam idèd supplere potest illuminationem solis, productionem specierum, & cuiuscumq; alterius creatæ causæ actionem, quia eminenter continet illas. Antec. prob. nam Deus eminenter continet omnem rationem entis: ergo & omnem efficientiam, quæ in aliqua ratione entis fundatur. Confirm. Deus eminenter continet omnem vim productivam causæ creatæ; ergo & omnem efficientiam eiusdem. Antec. constat: quoniam Deus se solo producit, vel saltem producere potest omnem vim productivam causæ creatæ: non posset autem illam producere, nisi eminenter contineret. Conseq. prob. quia qui eminenter continet totam vim productivam causæ, continet etiam totam efficientiam eiusdem. Ut quoniam obiectum continet totam vim activam speciei, continet etiam totam efficientiam eiusdem. Similiter quia lumen eminenter continet totam vim productivam caloris, continet etiam totam efficientiam eiusdem: quia efficientia fundatur in virtute productiva. Igitur qui perfectè continet totam virtutem productivam, continet etiam totam productionem.*

Quoad 3. sensum, communiter Thomistæ affirmant, posse operationem vitalem sub ratione puræ & absolutæ qualitatis à solo Deo produci. Ita *Capreol. in 2. dist. 37. qu. 1. art. 3. ad 1. Caiet. 1. p. qu. 26. art. 3. & 1. 2. qu. 29. art. 1. finè & 3. p. qu. 9. art. 1. §. ad huius qu. Ferrar. 3. con gen. c. 54. §. ad 1. in solut. 4. Scotus in 4. dist. 49. qu. 2. art. 4. §. Caiet. quidem: Molina 1. p. qu. 12. art. 2. disp. 1. Conc. 3. art. 5. disp. 1. Conc. 1. Curiel. 1. 2. qu. 3. art. 8. qu. sua 4. §. 6. versu ad 1. Suarez de Trinit. lib. 2. c. 10. n. 7. & in metaph. disp. 48. sect. 2. n. 9. Nituntur eodem fund. quo Authores præced. sent. Quod autem talis actus à solo Deo productus non conferret suum effectum formalem potentia vitali, est, quia natura*

73.
Ad 4.

74.
Ad 5.

75.
Ad 6.

76.
Ad 7.

77.
Ad 8.

Secunda
dubitatio

78.

Vitalis a-
ctio sine
principio
vitali impli-
cat.

79.
An sub ra-
tione opera-
tionis vita-
lis aptitu-
dine?

Fundam.
affir.

Confir.

Ratio

80.
An sub ra-
tione pura
qualitatis?

natura operationis vitalis postulat, vt actiue procedat à suo principio vitali, vt illi effectum formalem tendendi intentionaliter in obiectum conferat. Quare etiam si talis actus à solo Deo productus haberet omnia, quæ habet actus à potentia ipsa vitali elicited, defectu solius actiue productionis à potentia vitali, non tribueret illi suum effectum formalem intentionaliter tendendi in obiectum.

81. *Neuter sententia placet: Non prior.* Sed neutra sententia placet. Non prior: quia implicat intellectum intelligere, aut voluntatem appetere per intellectiōem aut volitionem à solo Deo productā. Quare si nequit intellectus & volitio à solo Deo produci sub ratione operationis vitalis formaliter, sequitur, non posse per illas aut intellectum intelligere, aut voluntatem appetere, & consequenter eas produci sub ratione operationis vitalis aptitudinaliter. Sequela prob. nam nil aliud est, intellectum intelligere, & voluntatem appetere, quam intellectum & voluntatem vitaliter circa sua obiecta operari: igitur si nequeunt hæ operationes vt vitales à Deo produci, non poterunt per eos intellectus & voluntas vitaliter circa sua obiecta operari: cum nequeat potentia vitaliter operari per operationem, quæ non sit vitalis: sicut nequit potentia sensitua sensibilibiter operari per operationem, quæ non sit formaliter sensitua.

82. *Respondent* Respondent Authores contrariæ sententia vitalitatem in operatione non esse sumendam ex physica dependentia actiua à principio, quod per eam vitaliter operatur, sed à formali & intentionaliter tendentia ad obiectum, per quam principium ipsum vitæ formaliter ab intrinseco se mouet ad obiectum cognoscendum, appetendum. Confirm. 1. vitalitas operationis in eo formaliter consistit, vt per illam viuens ab intrinseco formaliter se moueat, & perficiat in eo genere vitæ, in quo præsupponitur radicaliter viuens. Sed intellectus & voluntas præsupponuntur radicaliter viuens in genere vitæ intellectuæ, & per intellectiōem & volitionem ab intrinseco formaliter se mouent & perficiunt in genere vitæ intellectuæ actualis, nam per eas ab intrinseco se mouent & perficiunt, tanquam per formalem attingentiam obiecti, in qua actualis vita intellectuæ consistit. Confirm. 2. In Deo est perfectissima vitalitas intellectuæ; sed in Deo vitalitas intellectuæ non consistit in actiua motione principij vitalis, sed potius in attingentia formali intentionaliter obiecti intelligibilis & appetibilis: ergoneq; in nobis vitalitas intellectuæ consistit in actiua motione potentia ad obiectum, sed in formali attingentia intentionaliter obiecti intelligibilis & appetibilis.

83. *Contra* Sed contra: tum quia, vt probatum est, operatio non dicitur vitalis ab obiecto, ergo neque ab ipsa formali attingentia in obiectum: sed sicut dicitur vitalis formaliter ab ipso intrinseco principio vitæ, ita per ordinem ad idem constituitur formaliter vitalis. Tum maximè: quoniam repugnat, potentiam vitalem mouere se intentionaliter ad obiectum percipiendum appetendum, absque actiua conatu & tendentia ipsius: cum ipsa intentionaliter tendentia potentia ad obiectum, nil aliud sit, quam actiua motio & applicatio, seu conatus ipsius potentia in obiectum. Si autem cognitio, vel appetitio produceretur à solo Deo, non posset potentia per eas actiue se mouere & applicare ad obiecta intentionaliter attingenda; sed actiue tantum moueretur & applicaretur à Deo, formaliter dumtaxat ab ipsis actibus à Deo productis. Non igitur saluaretur vitalis motio & intentionaliter tendentia

in obiectum à se, sed tantum ab alio: atque adeò non diceretur potentia actiue se mouere & applicare ad obiectum, sed tantum passiuè, & ab ipsis actibus formaliter. Vnde ad 1. Confirm. neg. pars 2. minoris, eiusq; prob. nempe per intellectiōem & appetitionem, intellectum & voluntatem ab intrinseco se mouere & perficere in genere vitæ intellectuæ per intellectiōem & appetitionem à solo Deo productas: cum in eo casu passiuè tantum se haberent intellectus & voluntas ad ipsam intentionalem tendentiam & attingentiam obiecti: ac proinde non possent in eo casu obiectum percipere atq; appetere, cum in ipsa intentionaliter tendentia & attingentia obiecti includatur actiua motio & applicatio potentia vitaliter tendentis atq; attingentis. Ad poster. disting. Minor: vitalitas intellectuæ in Deo non consistit in actiua tendentia actus ad obiectum à Deo realiter distincta, cõcedo; cum in Deo actus vitales absoluti non sint eliciti & inherentes, sed improducti & subsistentes: non consistit in actiua tendentia & attingentia obiecti realiter cū Deo vitaliter intelligente ac vidente identificata, nego. Nam licet in Deo actus vitalis non distinguatur à potentia vitali; est tamen vitalis formaliter per ipsam actiuam tendentiam potentia in obiectum cum Deo realiter identificatam.

Nec placet posterior sententia. 1. quia est contra S. Thom. 1. p. qn. 34. art. 1. ad 2. vbi definiens verbum, quod est actus ipse intelligendi, ait esse aliquid ab alio emanans. Et in corpore, definiens conceptum mentis, docet, illum in sua ratione includere, vt ab alio procedat. ex quo concludit, verbum in diuinis proprie non dici essentialiter, sed personaliter; eo quod personaliter sumptum includat processionem ab alio. Et qn. 4. de veritate art. 2. ad 5. Omne, inquit, intelligere in nobis proprie loquendo est dicere. Dicere autem essentialiter importat actiuam habitudinem dicentis ad verbum dictum: ergo intelligere in nobis non solum importat intentionalem attingentiam obiecti, sed realem & actiuam productionem termini. Quia nec aliter, inquit, possumus intelligere, nisi huiusmodi conceptionem exprimendo. Idem docet 2. 2. qn. 23 art. 2. de actu voluntatis, de cuius ratione docet esse, vt à voluntate operantis procedat. Vnde contra naturam amoris ait esse, vt ab extrinseco tantum principio procedat: quia de ratione amoris est, vt sit voluntarius: de ratione autem voluntarij est, vt ab intrinseco principio operantis procedat.

84. *Respond.* Resp. aduersarij: hæc omnia de intellectu & amore verificari sumptis completè, secundum omnes suas naturales proprietates, inter quas potissima est, vt actiue procedant à principio intrinseco vitæ, non autem sumptis tantum essentialiter. Nam etsi intellectio & volitio non dicant essentialiter actiuam dependentiam ab intrinseco principio vitæ, illam tamen tanquam proprietatem sibi debitam naturaliter postulant. Sed contra: tum quia S. Thomas hanc actiuam dependentiam actus vitalis à potentia vitali ponit in ipsa definitione actus vitalis, in qua non nisi quod ad essentiam pertinet, ponitur; tum quia ait, implicare contradictionem, vt sit amor, & non à voluntate, quia amor essentialiter dicit, vt sit voluntarius: si autem actiua dependentia amoris à voluntate ad essentiam amoris non pertineret, posset absq; contradictione simili dependentia produci. 2. Si posset entitas actus vitalis quoad omnia intrinseca à solo Deo produci, sequeretur, illum vnitum potentia vitali, ei conferre suum effectum formalem. Consequens non admittitur ab ijs, cum quibus disputamus. Sequela

Iam probo: nam vel idè in tali casu actus vitalis non conferret suum effectum formalem, quia actiua productio potentiae vitalis requiritur ut ratio formalis, qua potentia attingit suum obiectum; vel quia saltem est conditio necessariò praequisita, ut potentia per suum actum possit obiectum attingere. Atqui neutrum dici potest. Non primum: quoniam potentia per id formaliter attingit obiectum, quod est formalis attingentia obiecti: atqui non productio, sed terminus ipse productionis est formalis attingentia obiecti. Nam formalis attingentia obiecti, est ipsa intentionalis tendentia potentiae in obiectum: potentia autem non tendit intentionaliter in obiectum per productionem actus, sed per ipsam entitatem actus, quae est formalis expressio, vel vitalis inclinatio in obiectum; cum productio sit tantum dependentia actus à potentia producente. Non secundum: quia posito, quòd actiua dependentia actus à potentia non requiritur, ut ratio formalis attingendi obiectum, non apparet, ob quam aliam rationem illa requiri possit, nisi ut unio actus cum potentia, per quam possit suum effectum formalem illi conferre: ad hoc autem sufficit unio formalis, mediante qua uniri posset actus à solo Deo productus cum potentia vitali. Coeterum omnino gratis diceretur, non sufficere unionem formalem, sed requiri effectiuam in eo casu inter actum & potentiam: cum in eo casu per actum à solo Deo productum, & sibi unitum, potentia haberet totum id, quod per actum à se productum habere potuisset. Nam haberet actum secundum omnem intrinsecam perfectionem vitalitatis, eumque per superadditam unionem sibi intrinsecè inhaerentem: & ex alia parte productio non requiritur ut ratio formalis attingendi obiectum, sed ut unio tantum actus cum potentia.

3. Beatitudo nostra formalis, & quicumque actus potentiae cognoscentis atque appetentis dicit essentialem respectum ad intrinsecum principium cognoscentis & appetentis, tanquam proprius effectus ipsius; ergo neque in ratione qualitatis seu entitatis à solo Deo producibilis est. Consequens clara est, quia etiam ut qualitas seu entitas est, includit huiusmodi respectum intrinsecum. Igitur quocumque modo producatur, implicat, ut producatur sine tali respectu: alioqui non produceretur eadem, sed alia specie qualitas seu entitas, cum talis respectus non distinguatur ab ipsa entitate actus. Antec. prob. quoniam actus vitalis potentiae cognoscentis atque appetentis, est ipsum actuale exercitium potentiae in suum obiectum, est enim ipse actiuus conatus & attentio potentiae in obiectum, quae sine actu influxu potentiae in actum, ac proinde sine essentiali respectu actus ad potentiam, tanquam effectus ad propriam causam intelligi nequit. Confr. de facto vitalitas horum actuum non distinguitur ab ipsa entitate actuum, cum sit una eademque indivisibilis entitas, & potentia ipsa vitalis non tendit per hos actus in obiectum, nisi quae vitales formaliter sunt: ergo implicat, vel eos secundum eandem entitatem à solo Deo produci; vel per eos à solo Deo productos potentiam vitaliter tendere in suum obiectum; cum nec potentia vitaliter possit in suum obiectum tendere, nisi per actum ut vitalem, & à se productum; nec vitalitas actus à solo Deo produci; cum haec essentialem respectum dicit ad intrinsecum principium vitae; tanquam interna motio & proprius conatus ipsius. *Dices 1.* Libertas non est intrinseca actui libero: ergo nec vitalitas actui vitali. *Resp. neg. conseq.* quoniam libertas nequit saluari, nisi in potentia; liberum enim est, quod

potest operari & non operari: hoc autem non competit actui, qui dum est, non potest non esse, sed potentiae, quae dum operatur, potest non operari, non quòd pro eodem instanti possit simul operari & non operari, sed quòd pro eo instanti, pro quo posuit suum actum, potuit pro eodem eundem actum non ponere. Vitalitas autem maximè competit actui: est enim ipsum exercitium vitae ab intrinseco perficiens viventem ultra perfectionem, quam à generante accepit.

Dices 2. potest Deus producere actum vitae vegetantis quoad totam suam intrinsecam perfectionem; ergo & actum vitae cognoscentis atque appetentis. *Resp. neg. conseq.* quoniam in entitate actus vitae vegetantis nullus includitur intrinsecus respectus ad principium vegetans, tanquam ad propriam causam, uti includitur in entitate actus vitae cognoscentis atque appetentis: idque ex eo, quòd actus vitae cognoscentis atque appetentis sit ipse actiuus vitalisque conatus, & attentio potentiae ad obiectum, non per ipsam productionem formaliter, quae est sola dependentia actus à potentia, sed per entitatem ipsam actus. Actus vero vitae vegetantis solum dicit vel intrinsecum incrementum viventis, vel substantiae genitae, quae non nisi ratione solius productionis dicunt respectum ad principium vegetans. Unde hi actus dici possunt vitales tantum extrinsecè, ratione productionis, qua variata; non dicuntur amplius vitales: actus autem vitae cognoscentis & appetentis sunt vitales intrinsecè, ratione suae entitatis, cum ratione suae entitatis sint vitales tendentiae & inclinationes in obiectum, ut supra probatum est.

Dices 3. Potest principium vitale actuè seipsum mouere per nouum influxum solum conservatiuum actus à solo Deo producti: ergo non repugnat potentiam vitalem per huiusmodi actus à solo Deo productos, & à se actuè tantum conservatos vitaliter tendere in suum obiectum. Sed contra: potentia vitalis cognoscentiua & appetitiua ad tendit in obiectum formaliter per actionem, qua suum actum producit vel conservat, sed per entitatem ipsam actus producti. Atqui nisi entitas ipsa actus producta sit à potentia vitali, nequit per eam vitaliter in obiectum tendere. Maior constat antè. Minor prob. nam vel entitas actus à solo Deo producti, & à potentia vitali tantum conservati, esset eadem cum entitate actus, quem Deus unà cum potentia vitali produceret, vel diuersa. Si eadem: vel illam haberet vi nouae actionis conservatiuae: & contra est, quoniam actio purè conservatiua non mutat entitatem rei, quam conservat: non enim actio conservatiua, qua Deus post instans generationis se solo conservat ignem ab igne productum, mutat entitatem ignis conservati, sed eandem entitatem, quam ignis habuit in instanti generationis ab igne producere & Deo simul, se solo Deus conservat. Vel illam haberet vi nouae actionis potentiae vitalis producentis eandem entitatem, quam actus ipse accepisset à Deo & potentia vitali simul: & tunc non tantum vi nouae actionis conservatiuae, sed etiam vi noui termini, & qualitatis vitalis productae, potentia vitaliter se moueret in obiectum. Si diuersa, cum potentia cognoscentiua & appetitiua ad obiectum non se moueret per actum, ut actio formaliter est, sed ut qualitas est, si haec esset diuersa ab ea, quam potentia ipsa sibi produceret, non posset per eam vitaliter in obiectum se mouere, cum non posset vitaliter in obiectum se mouere, nisi per qualitatem, quae sit ipse actiuus conatus potentiae vitalis in obiectum, qualis conatus

39.
*Dices 2.**Resp.*90.
*Dices 3.**Contra*

87.

*Contra tertio**Confr.*

88.

Dices

implicat, ut sit actus à solo Deo productus, & à potentia tantum conseruatus.

91.
Actualis
dependentia
à causâ
creatâ sup-
pleri nequit
à Deo.

Ad fundam. secundi & 3. modi. Resp. imprimis ex eo argum. probari, Deum supplere posse omnem actionem causæ creatæ, quod falsum est: cum actio causæ creatæ sit actualis dependentia ab ipsa causa creatâ, quæ à Deo suppleri nequit. Disting. igitur illud antec. Deus eminenter continet omnem efficientiam causæ creatæ: nam verum tantum illud est de continentia mediata, non de immediata. Etenim etsi Deus non omnem efficientiam causæ creatæ immediatè supplere possit, cum nequeat immediatè supplere actionem ipsam creaturæ, illam tamen supplere potest mediante causa & virtute creatâ. Quare licet nequeat Deus se solo reproducere actionem causæ secundæ, potest tamen illam reproducere mediante ipsa causa secunda. Ratio: quia actio essentialiter inuoluit influxum causæ cuius est actio. Vnde aperta est implicancia, quòd talis actio sit à solo Deo: quoniam simul esset, & non esset à causâ creatâ: esset, quia inuoluit influxum causæ creatæ; non esset, quia à solo Deo produceretur. Eodem modo resp. ad prob. antec. nempe Deum continere omnem rationem entis mediata, vel immediata: nulla quippe ratio entis est, quam Deus saltem mediata effecere non valeat.

Ad confirm.

Ad confirm. conced. Deum continere omnem vim productiuam creaturæ, non tamen eo modo, quo continet omnem efficientiam eiusdem, quoniam vim productiuam continet immediatè, efficientiam autem vel mediata, vel immediata. Ratio: nulla vis productiuâ creatâ importat actualem dependentiam à creatura: efficientia autem importat actualem dependentiam à creatura, cum sit actuale exercitium virtutis creatæ: Vnde illam non repugnat à solo Deo produci; repugnat autem hanc. Ex prob. conseq. tantum sequitur, Deum mediata, non autem immediata continere omnem efficientiam virtutis productiuæ. Neque allata exempla sunt ad rem: nam nec obiectum supplet eandem numero actionem speciei, nec lumen eandem numero actionem calefactiuam caloris, sed aliam numero diuersam: hic autem disputo, an eadem numero actio causæ creatæ suppleri possit à Deo. Ceterum, quia non hoc ipso, quòd actus vitæ cognoscentis atque appetentis nequeat ab extrinseca causa fieri, ad illum intrinseco principio vitæ non influente, sequitur, illum non posse in extrinsecum subiectum produci; cum possit in alienum subiectum produci ab ipso intrinseco principio vitæ, ab eoque diuinitus conseruari; examinandum est, an in extrinsecum subiectum produci possit.

Tertia
dubit.

An actus vitalis produci possit ab ipso principio vitæ in extrinsecum subiectum?

91.
Affirmans.

PRIMA sent. affirmat. Est eorum, qui docent, hos actus à Deo produci posse sub ratione qualitatis: & à fortiori eorum, qui absolutè asserunt, hos actus à solo Deo produci posse. Fundam. quoniam ex tali productione nulla sequitur contradictio: quia cum hi actus non sint modi, qui essentialiter pendent à subiecto, quòd modificant, sed perfectæ ac nobiles entitates, non secus ac reliqua accidentia ab anima realiter distincta, poterunt diuinitus in alieno subiecto produci, & extra proprium principium vitæ conseruari, non minus quàm reliquæ entitates accidentales. Confirm. possunt tales actus creari, ad eorum creationem concurrente propria potentia vitali: ergo & in alieno

Confirm.

subiecto produci: antecedens constat à paritate aliarum entitatum accidentalium, quibus creatio non repugnat: quin illam nonnulli concedunt ipsi modis, modo non sint ipsæ actuales dependentiæ ab agente. Conseq. prob. quia quòd creatur, est extra omne subiectum: proinde si eiusmodi actus possunt creari, fieri poterunt extra proprium subiectum; ergo & in alieno subiecto per educationem: nam si possunt actione creatiuâ extra omne subiectum, poterunt actione educitiua fieri extra proprium in alieno subiecto, quia quòd fieri potest extra omne subiectum, nulli essentialiter addicitur tanquam proprio, proinde fieri poterit in quocumque.

Secunda sent. negat. Est eorum, qui censent hos actus esse modos, certum sibi subiectum vendicantes, quorum tota essentia consistit in actuali modificatione proprii subiecti: Ita Zuniga de Trinit. disp. 1. d. 8. mem. 2. qui quamuis putet, hos actus à solo Deo fieri posse, negit tamen, eos in alieno subiecto posse produci, cum sint modi essentialiter addicti proprio subiecto.

92.
Negat Zuniga

Dicendum, contradictionem implicare, huiusmodi actus extra proprium subiectum produci, aut creari: probatum enim supra, hos actus esse ipsum actuale exercitium potentiae cognoscentis & appetentis circa suum obiectum: si autem produci possent vel in alieno subiecto, vel per creationem, desinerent esse actuale exercitium potentiae cognoscentis atque appetentis. Minor prob. nam esse actuale exercitium potentiae cognoscentis atque appetentis in suum obiectum, nil aliud est, quàm per hos actus potentiam actu conari in suum obiectum: nequit autem potentia actu conari in suum obiectum per actum extra se, vel creatione productum. Minor quoad priorem partem elucet: quoniam hic potentiae conatus non est tantum productiuus actus, sed simul etiam perceptiuus obiecti: implicat autem, ut potentia cognoscentia vel appetitiua suum obiectum percipiat per actum extra se productum: cum talis obiecti perceptio non solum fiat per actiuam productionem actus, sed etiam per passiuam formalemque informationem eiusdem; cum nequeat obiectum à potentia vitaliter percipi, nisi fiat ipsius prospectui intentionaliter præsens, quòd sine passiuâ informatione actus, qui est ipsa formalis obiecti representatio, intelligi nequit. Quoad poster. partem prob. quoniam si posset talis actus creari, posset non esse actuale exercitium suæ potentiae; proinde desineret quoad propriam essentiam, quæ in actuali exercitio suæ potentiae consistit. sequela probatur; quia quòd creatur non est in subiecto, proinde nequit esse actuale exercitium proprii principij ac subiecti; quòd exercitium solum habetur per passiuam informationem vnionemque actus cum subiecto.

94.
Virtus quia
est actualis
exercitium

Dices. Esto hoc actuale exercitium in obiectum potentia non habeat per ipsam creationem actus, posset tamen illud habere per vnionem actus creati; quemadmodum corpus esto effectum formalem animationis non habeat ab anima rationali, mediante creatione, habet tamen illum mediante vnione, qua anima rationalis creatâ vnitur corpori: ita & hic actus à Deo, & à suo principio vitali creatus, vniri posset eidem principio vitali, eoque actuale exercitium in obiectum conferre. Sed contra: nam hinc sequeretur, illum non fore actuale, sed aptitudinale dumtaxat exercitium potentiae in suum obiectum: tum quia ille posset creari proprio subiecto non vniri, cum vnio sit distincta à creatione,

95.
Obijci.

Resp.

creatione, & creatio possit esse sine vnione termini creati, vt constat de anima rationali: tum quia, hoc ipso quod talis actus esset creatus, à nullo subiecto penderet essentialiter, proinde essentialiter conseruari posset extra omne subiectum; & consequenter desineret esse actuale exercitium suæ potentie in obiectum.

An huiusmodi Actus producantur & vniantur actione & vnione distincta?

Prima sentent. negat, eos produci atque vniri actione & vnione distincta. Ita nonnulli apud Vasquez 1. 2. disp. 9. cap. 4. & 5. quia nisi dicamus, hos actus indistincta actione produci, atque vniri, vix saluare possumus, quo pacto illi à solo Deo produci nequeant, atque extraneo subiecto vniri. Nam idèd possunt actus vitæ vegetantis à solo Deo produci, externoque subiecto vniri, quia distincta actione producantur, distinctoque nexu cum suo principio vitæ copulantur. Et ratio est: quia quæ distincta actione producantur, vel vnione copulantur, non dicunt per seipsa immediatum respectum ad principium producens, vel subiectum sustentans, sed solum mediatum, mediante actione, & vnione distincta, quibus variatis, non variatur intrinseca entitas termini producti, vel vniri: igitur si huiusmodi actus distincta actione, & vnione producantur, atque vniantur, poterunt quoad totam suam intrinsecam entitatem manere inuariati, esto varietur actio ab hoc principio, & vnio in hoc subiecto. Contrà verò, si dicamus, hos actus produci, atque vniri seipsis actione, atque vnione indistincta, seipsis immediatè respicient & proprium principium producens, & proprium subiectum receptans: nõ secus atque ipsamet actio, & vnio, quæ quia seipsis essentialiter respiciunt & proprium principium producens, & proprium subiectum receptans, nequeunt fieri vel actio alterius causæ, vel vnio alterius subiecti. Hęc sent. olim mihi arripit, quam docui 1. homo disp. 9. n. 68. & priori edit. huius 3. confirmabam 1. Non implicat qualitas, quæ seipsa, nulla media actione, aut nexu distincto, & producat à proprio principio vitæ, & ei immediatè vniantur. Atqui per talem qualitatem melius saluatur & essentialis connexio actus eũ suo principio, & immanetia eiusdè cũ proprio subiecto; ergo de facto asserenda est. Minor clara est: nõ per eã nõ modo saluaretur connexio naturalis, sed etiam essentialis: nec solum in ratione vitalitatis, sed etiam in ratione entitatis, cũ in hac sententia vitalitas reipsa non distinguatur ab entitate actus vitalis. Quo fit, vt illa à quouis alio principio, quàm ab intrinseca vita cognoscente atque appetente producta, vitalis non esset, ea vitalitate, quam postulat principium cognoscituum atque appetituum, quæ est ipsum formale exercitium vitæ radicalis, seipso essentialiter respiciens proprium principium vitæ, & in ratione efficientis, & in ratione recipientis. 2. sicut dantur quædam accidentia, quæ nulli proprio subiecto sunt addicta, sed æquè esse possunt cũ quocunque: quædam, quæ proprium in specie subiectum sibi vendicant: Quædam, quæ non nisi certum ac singulare subiectum sibi determinant: ita sunt quædam accidentia, quæ nullam causam efficientem sibi propriam naturaliter vendicant, vt quæ à pluribus causis æquè produci possunt: quædam, quæ saltem naturaliter certam causam postulant; quædam verò, quæ nõ nisi ab vna determinata causa essentialiter produci possunt. Tales sunt actiones vitales, potètiæ cognoscentis atque appetentis, quæ ob intimam

connexionem, quàm habent cum suis potentijs vitalibus, non modò naturaliter, verum etiam essentialiter tales sibi efficientes causas determinant. Atqui tales non essent, nisi seipsis nulla media actione, atque vnione & producerentur, & vnirentur cum suo proprio principio vitæ. 3. Actus vitæ cognoscentis atque appetentis sunt essentialiter immanentes: igitur essentialiter sibi determinant & proprium principium, à quo producantur, & proprium subiectum, in quo recipiantur: non possunt autem essentialiter sibi determinare & proprium principium, à quo producantur, & proprium subiectum, cui vniantur, nisi & producantur, & vniantur seipsis, nulla media actione, nexuq; distincto.

Secunda sentent. affirmat, eos produci & vniri actione & vnione distincta. Est Vasquez supra cit. & à fortiori eorum, qui docent, eos produci posse extra subiectum, & in ratione qualitatis. Quæ sent. videtur probabilior; hoc fund. Quòd ad huiusmodi actus non solum influant principia intrinseca intellectus & voluntas, sed etiam extrinseca habitus & species: Atqui hęc influunt per actionem & vnionem distinctam; ergo & illa. Maior constat: nam ad cognitionem semper influit species intelligibilis obiecti, cuius est representatio; & nonnunquam etiam habitus, vel acquisitus naturalis, si cognitio sit naturalis; vel infusus supernat. si sit cognitio supernat. sicut ad volitionem supernat. semper concurrat vel habitus infusus supernat. vel auxilium illi æquiualens. Minor prob. nam ab ea tantum causa iuxta priorem sent. hi actus & producantur, & seipsis vniantur, nulla media actione, nexuq; distincto, cuius sunt formale exercitium vitæ: Atqui hi actus non sunt formale exercitium vitæ respectu habitus, aut speciei, eum nequeant esse formale exercitium vitæ respectu principij nõ vitalis, cuiusmodi sunt habitus & species. Conseq. prob. quia si actio, qua huiusmodi actus producantur vel ab habitu, vel à specie, est distincta ab ipsa entitate actuum, etiã actio, qua iidem actus producantur ab intrinseco principio vitæ, erit distincta ab eadem entitate actuum. Nam tota entitas actus producti reipsa attingi debet & à potètia vitali, & à specie intelligibili, vel habitu, cũ sit indiuisibilis actio. Si autè eadem entitas à potètia vitali produceretur actione indistincta, à specie verò, vel habitu actione distincta, non posset tota entitas actus reipsa attingi à specie, vel habitu: quia cũ actio speciei, vel habitus sit reipsa distincta ab actione, quæ idè actus producit à potètia vitali; quippè cũ hęc nõ distinguatur ab entitate actus, illa verò distinguatur, nõ poterit totam entitatem actus attingere. Quin neque ipsa potètia vitalis reipsa poterit attingere totam entitatem actus, si hæc distincta actione à specie & habitu, indistincta verò actione à potètia vitali producat. Ratio: quia, vt actio reipsa attingat totam entitatem termini, debet totam entitatem termini in ratione vitæ & formalis communicationis continere: quemadmodum vt causa attingat totam entitatem effectus, debet totam entitatem effectus in ratione virtutis productiue continere. Confirm. 1. Quando duæ causæ partiales influunt in eundem indiuisibilem effectum, non influunt duabus actionibus distinctis, sed vnã à seq; indiuisibili indistincta, vi cuius totus effectus indiuisibiliter attingitur: idq; ex eo, quia si influerent duabus actionibus distinctis, non posset tota entitas indiuisibilis effectus qualibet actione attingi. Confirm. 2. Quia, vt demonstrat tom. 2. disp. 2. n. 99. euidentis signum realis distinctionis est, quando duo ita se habent, vt vno inuariato, possit variari alterum:

Quarta definitio.

Fund. negatiua sent.

Placuit olim. Confirm. 1.

Confirm. 1.

Affirmatiua certior fund. potiss.

Ratio à priori

Confirm. 1.

Confirm. 2.

alterum: ita se habent actio, quâ vitalis actus produ-
citur, & entitas ipsa actus: ergo distinguuntur.
Minor prob. quia potest Deus eundem cognitio-
nis actum producere media specie intelligibili, aut
sine illa; eundemque actum volitionis medio ha-
bitu, vel absque illo: igitur inuariata entitate actus
cognitionis & volitionis, variari poterit productio
eandem. Conseq. patet, quoniam implicat, ean-
dem entitatem actus successivè fieri posse ab alijs
causis dependentem, absque intrinseca variatione
dependentiæ eiusdem actus à causis, à quibus fit
successivè dependens; cum implicet per vnum eun-
demque intrinsecum respectum successivè depen-
dere à diuersis causis; quippe cum dependentia
effectus à causa nil aliud sit, quàm actualis respec-
tus ipsius effectus ad causam, ad quam manere nõ
potest, mutata intrinseca eius dependentia à causa.
Si igitur variari potest hic vel ille respectus depen-
dentiæ actus ab hac, vel illa causa, inuariata entitate
ipsa actus, talis respectus ex natura rei distinguetur
ab entitate actus. Vnde ex eo, quòd hæc numero
entitas fieri potest actioneeductiuâ, vel creatiuâ,
tom. 2. ostendi, hanc entitatem distingui à creatione
& educatione. Antec. prob. nã entitas huius cog-
nitionis, aut volitionis non respicit essentialiter hoc,
vel illud principium extrinsecum, vt respicit suum
principiũ vitale intrinsecũ: æquè enim fieri posset
ab hoc vel illo habitu, ab hac vel illa specie, vel à
Deo supplente concursum habitus, vel speciei. Nã
ex eo quòd hæc entitas cognitionis, aut volitionis
non sit formale exercitium huius, vel illius causæ
extrinsecæ, nõ petit essentialiter fieri ab hac, vel illa
causa extrinseca, vt essentialiter petit fieri ab hoc,
vel illo principio intrinseco vitæ, cuius est actuale
ac formale exercitium vitæ.

Vnde ad fund. 1. sent. nego, nõ posse saluari es-
sentialiæ connexionem actus vitæ cognoscentis &
appetentis cum suo principio cognoscente atque
appetente, nisi dicamus, eos seipsis nulla media actione
distincta à suo principio cognoscente & appe-
tente produci: Cum hæc ipsa essentialis connexio
saluari possit ex eo, quòd hi actus etiam vt termini
& qualitates, ab ipsa actione distincti, sunt actuale
& formale exercitium suarum potentiarum in sua
obiecta: quin, vt supra probatum est, non sunt for-
male exercitiũ vitæ cognoscentis atque appetentis,
ratione actionis formaliter, cum per hanc fiant tan-
tũm dependentes à suis potentijs, sed ratione termi-
ni & qualitatis productæ, ratione cuius sunt actu-
alis conatus, vitalis motio, & attentio in obiecta; ac
proinde non tantũm ratione productionis, sed etiã
ratione termini producti, essentialiter postulant in-
fluxum propriæ potentia, sine quo nequeunt in-
telligi vt actualis conatus, & vitalis motio, atque
attentio in obiectum. Qui influxus ab alio, quàm à
proprio principio suppleri nequit: alioqui ab alio,
quàm à proprio principio vitæ produci possent vt
vitales, cum, vt supra prob. vitalitas reipsa non di-
stinguatur ab ipsa entitate actus. Nec est eadẽ ratio
de actibus vitæ vegetantis: quoniam hi non sunt
formale exercitium vitæ, ac proinde vitales forma-
liter, ratione termini producti, ratione cuius tan-
tũm sunt vel accrementum propriæ substantiæ, vel
alia diuersa numero substantia; sed ratione actionis
precisè: quâ sublata, non remanent amplius vt
actuale ac formale exercitium sui principij vitalis.

Ad 1. confirm. quidquid sit, an talis qualitas
indistincta actione seipsa producibilis non repu-
gnet, de facto tamen, actus vitales nõ esse tales qua-
litates, sat probabiliter ostendit & formatus à no-
bis discursus, & paritas cæterarum qualitarum, quæ

natura sua petunt distincta actione produci. Ad 2.
neg. minor subsump. siquidem, possunt actus vi-
tales vitæ cognoscentis atque appetentis, nõ solum
ratione actionis, sed etiam ratione termini & qua-
litate productæ, certum sibi vitæ principium es-
sentialiter determinare, à quo producantur, &
cum quo copulentur. Ad 3. neg. minor.

An vnio, qua cognitio, vel appetitio vniantur intellectu, vel appetitui, reipsa distinguatur ab actione, qua eadem cognitio & appetitio producuntur?

PRIMA sent. affirmat: sequitur ex doctrina eorũ,
qui docent, hos actus esse vitales per solã ten-
dentiam formalem, eosque produci posse extra sub-
iectum, & per creationem. Nam hi coherenter te-
nentur dicere, eos in alieno subiecto, vel per crea-
tionẽ productos, vniri posse proprio principio vitæ
vnione distincta ab actione, qua vel producti fue-
runt extra subiectum, vel per creationẽ, eique con-
ferre suos effectus formales vitæ cognoscentis atque
appetentis. Confirm. nam omnis qualitas vnitur
subiecto vnione distincta ab ipsa actione, qua fit,
vt inductione constat in cæteris qualitatibus.

Secunda sent. negat, hos actus vniri intrinseco
principio vitæ vnione distincta ab ipsa actione,
qua producuntur. Apertè sequitur ex nostris prin-
cipijs. Etenim si huiusmodi actus vnirentur vnio-
ne distincta ab actione, quã fiunt, non essent actua-
le, sed aptitudinale exercitium vitæ: siquidem vt
fierent actuale exercitium vitæ, egerent vnione di-
stincta ab ipsa actione, quã fiunt. Idcõ enim albedo,
& quæuis forma à subiecto realiter distincta, non
est actuale, sed aptitudinale exercitium sui effectus
formalis, quia ad illum exercendũ eget vnione di-
stincta: contra verò ideo quiuis modus est actuale,
non aptitudinale exercitium sui effectus formalis,
quoniam ad illum exercendum non eget vnione di-
stincta ab actione, quã fit. Vnde vltteriũs sequere-
tur, quòd sicut quæuis alia forma, quæ nõ est ipsũ
actuale exercitium sui effectus formalis, separari
posset à suo subiecto, ita & hi actus, contra ea, quæ
suprà dicta sunt. Confirm. quoniam ex nostrã sent.
implicat, hos actus fieri absque actiuo influxu pro-
prij principij vitalis: ergo vt vniantur suo principio
non indigent vnione distincta ab ipsa actione, qua
fiunt. Conseq. prob. nã actio, qua huiusmodi actus
petunt essentialiter fieri, est essentialis vnio ipsorum
cum proprio subiecto, ergo nõ egent aliã distincta
vnione. Antec. prob. nam actio, quã hi actus petunt
essentialiter fieri, est actio essentialiter immanens,
seu ab intrinseco principio vitæ manans, & in eodẽ
immanens: id quæ ex eo, quòd sint qualitates, per
quas debet intrinsecum principium vitæ circa
suum obiectum operari.

Ad 1. sent. rationem 1. de cæteris qualitatibus
Resp. 1. probabile esse, neque eas egere vnione
ab educatione distincta, vt suo copulentur subie-
cto. 2. disparem esse rationẽ: quoniam reliquæ
qualitates non sunt actuale exercitium sui effe-
ctus formalis: quippe quæ diuinitus possunt ex-
tra omne subiectum per creationem produci, vt
de facto multi censent de quantitate, & qualita-
tibus Eucharisticis.

An notitia, vel appetitio vnus obiecti fieri possit noti-
tia vel appetitio alterius obiecti?

RESP. negatiuè. fundam. quoniam tam notitia,
quàm appetitio, est actualis & vltima deter-
minatio vitæ cognoscentis atque appetentis circa
suum obiectum, non secus ac productio est actua-
lis &

100.

101.
Ad fund.
n. 92.102.
Ad confr. 1.103.
Ad 2.

Ad 3.

Quinta
dubii.104.
Sent. aff.

Confrim.

105.
Negatiua
verior
quiaeductio est
vnio106.
Confrim.107.
Ad ratio-
nem 1.Sexta
dubii.108.
Responsio
negatiua

lis & ultima determinatio virtutis productiue circa suum effectum; & vniõ actualis & vltima determinatio extremi vnibilis. Vnde sicut repugnat, vt vel productio vnius causæ & effectus, fiat productio alterius causæ & effectus, vel vniõ vnius extremi fiat vniõ alterius extremi: ita, vt notitia, vel appetitio vnius obiecti fiat notitia, vel appetitio alterius. Confirm. nam vel notitia & appetitio huius obiecti fieret notitia & appetitio alterius obiecti seipsa, vel media alia notitia & appetitione distincta. Non seipsa: quia cum ipsa sit actualis expressio & attingentia huius obiecti, nequit sine destructione sui fieri actualis expressio & attingentia alterius obiecti: sicut quia productio est actualis attingentia huius effectus, & vniõ actualis nexus huius extremi, nequit sine destructione sui fieri actualis attingentia alterius effectus, vel actualis nexus alterius extremi. Non notitiã vel appetitione distinctã: nam tunc non prior notitia, vel appetitio, sed alia numero, vel specie distincta esset notitia vel appetitio huius obiecti. Adde, quod prior notitia, vel appetitio non esset actualis & vltima, sed aptitudinalis tantum determinatio potentie in obiectum.

An saltem hæc notitia vel appetitio fieri & conseruari possit per aliam attingentiam?

Resp. negatiue, quia notitia vel appetitio est actuale exercitium attingendi obiectum per ipsammet vitalem expressionem & tendentiam in obiectum: quod autem est essentialiter tale non eget superaddito, vt fiat tale. Ceterum, quia notitia & appetitio non est ipsum actuale exercitium attingendi obiectum per productionem & educationem, sed per ipsum terminum & qualitatem productam, atque eductam, potest hæc notitia vel appetitio alia distincta educatione produci, quæ tamen semper sit dependens à proprio principio vitæ. Vnde sicut vniõ, quia est actuale exercitium vniendi se extremis, & extrema inter se; idem nec eget vniõne distincta, vt vel seipsam, vel alia à se inter se vniat. cõtrã verò, quia notitia vel appetitio nõ est actuale exercitium educationis vel productionis sui, eget distincta productione vel educatione sui. at pari modo, quia est actuale exercitium attingendi vitaliter obiectum, non eget distinctã attingentiã, vt obiectum attingat: est enim notitia & appetitio vitalis seu intentionalis attingentia obiecti, non ratione productionis, vel educationis, sed ratione termini producti seu educti, vt supra prob. Imò esto, non sit exercitium vniendi se subiecto formaliter, est tamen exercitium vniendi se subiecto virtualiter & eminenter, ex eo quod sit actuale exercitium & vitalis conatus potentie in obiectum, quod sine actuali exercitio sui effectus formalis intelligi nequit. Vnde etiã nõ produceretur actione vel educatione distincta, adhuc ad vniõnem sui cum subiecto, nõ egeret vniõne distincta: quia huc effectum formalem non habent isti actus formaliter per educationem à se distinctã, sed per seipsos, ex eo quod sint qualitates essentialiter immanentes, & vitale ac formale exercitium suarum potentiarum in obiectum.

Inferitur, quæ de actibus spiritualibus intellectus & voluntatis dicta, intelligenda etiam esse de materialibus phantasiæ, & appetitus sensitui circa sua obiecta. Nam etiam hi actus sunt actuale & vitale exercitium suarum potentiarum in obiecta; proinde non minus, quàm illi, nequeunt extra proprium subiectum, vel à solo Deo, vel per creationem produci, ne quidem per potentiam obedientialem.

De Fine. Tom. 3.

SECTIO VI.

In qua operatione mentis essentialiter consistat beatitudo nostra formalis.

Determinato, quod beatitudo nostra formalis consistat in actu vitali nostræ mentis, determinandum vltius est, in quo mentis actu, intellectusne, an voluntatis, an vtriusque simul ea essentialiter consistat. Ne autem de nomine certemus, statuendum est 1. quid nomine beatitudinis formalis intelligatur: 2. in quo sensu de illa disputandum. Beatitudinis nomen dupliciter vsurpari solet: 1. pro cumulo & aggregatione omnium bonorum, vt illam Anselmus libro de Similitud. cap. 47. definit sufficientiam omnium commodorum. Boetius lib. 3. de Consolat. prosa 2. statum omnium bonorum aggregatione perfectum; Tullius 3. Tusculan. secretis malis omnibus cumulatam bonorum complexionem. In quo sensu beatitudo includit etiam accidentalia, quæ potius faciunt ad connaturalem statum, quàm ad essentiam ipsius: multa enim faciunt ad connaturalem statum rei, quæ tamen ad ipsius essentiam non spectant, vt proprietates & accidentia, quæ rem consequuntur & perficiunt. 2. Strictius, pro formali dumtaxat possessione summi boni, per se complete fatiantis appetitum naturæ intellectualis. Et in hoc sensu disputatur à Scholast. quoniam cum beatitudo formalis sit assecutio obiectiue, tum actum essentialiter importat formalis, qui per se est assecutio obiectiue. Hinc itum in varias sent.

Minus probabilium prima est Palud. in 4. dist. 49. q. 3. art. 2. distinguens duplicem beatitud. alteram contemplatiuam, positam in solo actu intellectus Deum contemplantis; alteram actiuam, positam in solo actu dilectionis Dei: Altera Gerard. in 1. dist. 1. q. 1. art. 2. & 3. beatitudinem collocantis in fruitione: quæ duplicem includit voluntatis actum, dilectionem & delectationem. Harum prior falso distinguit in patria duplicem visionem Dei, alteram speculatiuam, qua Deum solum contemplamur; alteram practicam, qua Beati voluntas mouetur ad Deum ipsum diligendum. Etenim eadem visio, qua Deum contemplamur, sufficiens est, Beati actum erga Deum mouere: nam licet illa sit speculatiua, est tamen simul practica, mouens necessarîo voluntatem ad dilectionem Dei. Posterior sent. deficit, excludendo ab essentiali beatitud. actum intellectus: superfluit, ad beatitudinem essentialiter requirendo delectationem, ad actum dilectionis Dei consequentem. Tres aliæ supersunt principales sent. diligenter examinandæ.

Prima essentialem beatitud. statuit in solo actu intellectus. Est 1. 2. qu. 3. art. 4. & 8. & 1. p. qu. 26. art. 2. & 3. contra Geni. cap. 25. 26. & 37. & Thomist. quam sequitur Durandus in 4. dist. 49. q. 4. Molina 1. p. qu. 12. cap. 1. dist. 2. §. Vi. verò: Vasquez 1. 2. dist. 11. cap. 3. Curiel 1. 2. q. 3. in q. sua 6. §. 7. concl. 3. Becanus q. 3. Palatinus in 4. dist. 49. dist. 1. §. Constituenda.

Prob. 1. ex Ioan. 17. Hæc est vita æterna, vt ob. 1. cognoscant te solum Deum verum. Quem locum de vita æterna, ac lumina nostræ felicitate intelligunt Patres: inter quos August. 1. de Trinit. cap. vlt. vbi de visione Dei loquens, sola, inquit, est summum bonum nostrum. Matth. 5. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Et 1. Ioan. 3. Si-

110: Celebris cenitro.

Beatitudinis nomen dupliciter vsurpari

Ratio

Palud sentis

Gerard. sent. vsurpantur.

Visio est speculatiua & practica.

111. 1. Sent. S. Thom.

Confirm.

Septima dubit.

109. Responso negatiua.

Adnum materia- lum par ratio.

miles ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Similitudo autem Deitatis, in qua, Scriptura teste, beatitudo nostra consistit, in actu visionis, non amoris, posita est: nam visio, non amor assimilatur nos obiecto. 2. Ex testimonijs Patrum: sed quæ vim habent, duo sunt Augustini. Primum est citatum alterum in *Psal. 90. ad finem*: ubi, *Tota, inquit, merces nostra visio est*. Igitur in solo actu intellectus formalis nostræ beatitudo essentialiter consistit. 3. rationibus. Prima est. In eâ operatione consistit essentia nostræ beatit. quæ est formalis adeptio & consecutio obiecti beatifici: sola autem visio intuitiva Dei est adeptio & consecutio obiecti beatifici; ergo. Maior clara est: quoniam cum beatitudo formalis sit propter obiectivam, quæ nobis per formalem vitaliter coniungitur, eâ operatio erit essentialis beatitudo nostra, quæ est perfecta affectio & possessio obiecti beatifici. Minor prob. nam Deus est bonum nostrum beatificum assequibile per modum obiecti: obiectum autem eâ potentia operatione adipiscitur & possidetur, qua eidem potentia sit intentionaliter præsens, eaque mediante toti supposito: sola autem visione intuitiva Dei, Deus sit nostræ potentia, eaque mediante toti supposito intentionaliter præsens; igitur sola visio intuitiva Dei est perfecta adeptio & possessio obiecti beatifici. Minor subsump. patet: nam sola visio intuitiva, cum sit formalis expressio obiecti, ponit obiectum intra potentiam intelligentis intentionaliter præsens. Amor enim vel præcedit præsentiam obiecti, movens per modum desiderij ad consecutionem illius; vel supponit præsentiam ipsius, & solum tendit in illud per modum delectationis. Minor assump. prob. nam eo actu potentia possidetur obiectum, quo obiectum ipsum natum est attingi, & quasi teneri à potentia. Sicut eo actu potentia sensitiva possidetur obiectum sensibile, quo obiectum ipsum sensibile natum est attingi, & quasi teneri à sensu. Unde licet lux vel odor appetatur ab appetitu sensitivo, ab eo tamen attingi aut possideri non dicitur, sed à visu & odoratu; quoniam ab his potentijs, non ab illa, secundum specificam eorum rationem hæc obiecta nata sunt apprehendi, & vitaliter possideri. 2. De ratione formalis beatitudinis est, ut una cum beatit. obiectiva integrè unum obiectum totale beatificum: hoc autem nequit competere actui voluntatis. Maior patet, quoniam beatitudo formalis est finis quo, obiectiva verò est finis qui: ex fine autem quo & qui constituitur unus totalis & integer finis appetibilis propter se. Minor prob. quoniam integrum obiectum beatificum est primum volitum, in quod tendit voluntas: nullus autem actus voluntatis potest esse primum volitum, in quod ipsa tendat, igitur nullus actus voluntatis potest esse beatitudo formalis. Maior constat, nam quidquid operatur voluntas, operatur propter suam beatit. consequendam, tamquam propter finem primò ac principaliter intentum: igitur primum eius volitum est sua beatitudo. Minor prob. quoniam omnis actus voluntatis præsupponit obiectum, in quod feratur: ergo nullus actus voluntatis potest esse primum volitum ab ipsa voluntate, sicut quia omnis intellectio præsupponit aliquod intelligibile, non potest intellectio esse primum intelligibile ab ipso intellectu. 3. Amor ut amor ex natura sua indifferens est ut feratur in rem præsentem vel absentem, ergo ex natura sua non est affectio & possessio obiecti; nam hæc postulat actum suapte natura affectivum obiecti.

Prob. 2.
August.

112.
Prima ratio fund.

Hic controversia.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

cti. Anteced. prob. quoniam amor includitur tam in desiderio quod est de re absente, quam in delectatione quæ est de re presente. Confirm. nam vel amor est possessio obiecti, ut abstrahit à desiderio & delectatione: & non; quia ut sic abstrahit ab obiecto præsentem & absentem. Vel ut contractus ad desiderium: & multò minus, quia ut sic est ad absentem. Vel ut contractus ad delectationem: atqui ut sic supponit affectu obiecti per actum intellectus. Ergo sub nulla ratione potest esse affectio obiecti. 4. Beatitudo collocanda est in operatione omnium præstantissima: hæc autem est sola visio clara Dei. Maior constat ex natura beatit. quæ cum sit summa perfectio naturæ intellectualis, constituenda est in præstantissima operatione eiusdem. Minor prob. nam ea operatio est præstantior, cuius potentia est perfectior: atqui perfectior est intellectus quam voluntas, tum quia est in operando independentior, cum nequeat operari voluntas sine intellectu, possit autem intellectus sine voluntate. Tum quia habet obiectum abstractius, quia tendit ad verum, quod abstractius est bono: intelligimus enim etiam quæ non sunt nec esse possunt, velle autem non possumus nisi quæ sunt vel esse possunt. Tum ex modo operandi, nam intellectus producit intentionaliter obiectum intra se, propter quod dicitur intelligendo fieri omnia: voluntas autem solum fertur ab obiectum per vitalem impulsum atque tendentiam. Tum quia illa potentia est nobilior, ad cuius actum nobilior concurrat habitus: sed lumen gloriæ, concurrente ad actum charitatis. Minor prob. nam ille habitus est perfectior, qui ob sui perfectionem nequit competere subiecto imperfecto: lumen gloriæ ob sui perfectionem nequit competere viatori, cui tamen competit charitas: igitur lumen gloriæ est perfectius charitate. Confirm. Perfectius est quod perfectum distinguit ab imperfecto, quam quod est utriusque commune: sed lumen gloriæ distinguit comprehensorem à viatore, quos non distinguit charitas, quæ est utriusque communis: ergo. 5. In ea operatione collocanda est beatitudo, quæ perficit essentialem gradum naturæ intellectualis: hic autem non est appetitivus, sed intellectivus: nam intellectivus est nobilior, prior ut causa appetitivi, appetitivus ignobilior posterior, & consequens intellectivum, tamquam proprietatis essentialiam. Maior prob. nam beatitudo cum sit summa perfectio naturæ intellectualis, debet summum eiusdem naturæ gradum perficere.

6. In ea operatione constitui debet essentia beatitudinis, ex qua emanant omnes proprietates status beatifici: atqui ex visione Dei emanant omnes proprietates status beatifici. Maior constat, quoniam essentia rei est adæquatam principium & radix omnium proprietatum quæ sunt in re. Minor prob. quoniam ex visione sequitur amor, ex amore delectatio, ex delectatione fructio, ex fructione reliquæ dotès ac perfectiones status beatifici, tam animi quam corporis. 7. In ea operatione essentialiter consistit felicitas Beatorum, in cuius privatione consistit essentialis poena damnatorum: sed hæc, omnium Theolog. calculo, consistit in privatione visionis Dei: ergo & illa in visione eiusdem. 8. In ea operatione ex Durando locanda est essentialis beatitudo, quæ intenditur propter se, non autem quæ intenditur propter aliud: solus autem actus intellectus intenditur propter

Confirm.

113.
Quarta ratio.

Confirm.

Quinta ratio.

Sexta ratio.

Septima ratio.

Octava ratio.
Durandus.

propter se, non autem actus voluntatis: igitur in solo actu intellectus &c. Maior liquet, quoniam beatitudo est perfectio intenta propter se, & cætera propter ipsam. Minor prob. Ita se habet appetitus naturalis ad formam naturalem, sicut appetitus intellectivus ad formam intelligibilem: sed omnis actus appetitus naturalis finaliter ordinatur ad acquirendam aliquam perfectionem rei naturalem, ut descensus & quies lapidis in centro, per se ordinantur ad acquirendam perfectionem ipsi lapidi convenientem: ergo etiam actus appetitus intellectivus est propter aliquam perfectionem, apprehensam per intellectum, naturæ intellectuali convenientem. 9. Quando finis est aliqua res exterior, tunc ea operatio est finis ultimus, quâ primò rem ipsam consequimur: sed finis noster est Deus; ergo ea operatio erit finis ultimus, quâ primò Deum consequimur: hæc autem est visio, non amor; igitur. Maior constat in ijs, qui sibi ultimum finem constituunt in pecuniâ, quorum finis ultimus non est amor pecuniæ, sed actio illa quâ primò pecuniam possident.

Secunda sentent. beatitudinem collocat in solo actu voluntatis. Est Scoti in 4. dist. 49. q. 3. §. Ad argum. princip. & q. 4. & 5. & in Report. q. 4. Rubionis in 4. dist. 49. q. 1. art. 2. concl. 4. Lychei in 4. dist. 1. q. 2. §. Deinde, versu Resp. & in 3. dist. 31. q. unica §. Ad aliam inst. & quodlib. 13. §. In isto art. Bachonis in 1. dist. 1. q. 1. art. 5. Cæterum cum plures sint actus in voluntate Beati, in solo actu amicitie erga Deum Scotus collocat essentiam beatit. eo quod hic sit omnium perfectissimus, & finis reliquorum. Hæc primum fundam. habet in Scripturâ, in qua vita æterna, quæ beatitudinem importat, appellatur gaudium, Matth. 25. Ioan. 16. Prob. 2. rationibus: quarum prima. In eâ operatione essentialiter consistit beatitudo, quæ est perfecta possessio & affectio obiecti beatifici: hæc autem est sola operatio voluntatis. Minor prob. quoniam possessio non dicit solam præsentiam rei, sed etiam retentionem & comprehensionem ipsius: solius autem voluntatis est obiectum comprehendere ac tenere. Maior syllog. est S. Thoma 1. 2. q. 4. art. 3. ad 1. Comprehensio, inquit, nihil aliud nominat, quàm retentionem alicuius rei, qua iam præsentialiter habetur; sicut aliquis consequens aliquem, dicitur eum comprehendere, quando tenet eum. Et hoc modo, ait, comprehensio requiritur ad beatit.

Minor prob. nam per illam operationem obiectum tenemus, per quam illud nostrum perfectè facimus: at hic est amor; quia per amorem transferimus dominium nostrum in amatum, & facimus illud quasi alterum nostrum. 2. Beatitudo formalis est illa, quæ attingit obiectum beatificum, ut beatificum est: hæc autem est sola operatio voluntatis: nam sola operatio voluntatis attingit Deum sub ratione boni, cum intellectus illum attingat sub ratione tantum veri. Deus autem est obiectum beatificum sub ratione boni, quæ immediatè attingit rationem ultimi finis: hæc autem est sola operatio voluntatis; quoniam sola hæc immediatè attingit rationem summi boni, quæ est ratio ipsa constitutiva finis. 3. Beatitudo constituenda est in actu, qui sit summè appetibilis: hic autem est actus solius voluntatis. Maior constat, quoniam beatitudo formalis integrat unam completam & totalem beatitudinem cum obiectivâ: sed hæc consistit in obiecto summè appetibili; ergo & illa in actu summè amabili. Minor prob. tum quia voluntas magis appetit suam, quàm alterius potentie perfectionem: tum quia Beatus potius

eligeret carere visione, quàm amore Dei. 4. Beatitudo est præmium correspondens merito: ergo in ea potentia reponenda est, cui per se convenit mereri: hæc autem est sola voluntas; nam sola voluntas, cum sit libera, est principium merendi: ergo in solo actu voluntatis collocanda est beatitudo. 5. Beatitudo est operatio omnium nobilissima: sed hæc est operatio solius voluntatis. Minor prob. tum quia ea operatio est nobilior, cuius potentia est perfectior: atqui perfectior est voluntas; quoniam hæc sola est libera, primum movens, & principium meriti. Tum quia ea potentia est perfectior, quæ perfectiori modo tendit in obiectum: atqui perfectiori modo in obiectum tendit voluntas quàm intellectus: quia voluntas tendit per unionem cum obiecto in esse reali, intellectus autem per unionem dumtaxat in esse intentionali. Tum quia illa operatio est perfectior, ad quam perfectior concurrat habitus: sed ad actum voluntatis concurrat habitus charitatis, qui perfectior est lumine gloriæ, auctore Paulo. Tum quia illa operatio est perfectior, quæ est generatione posterior: nam quæ sunt generatione posteriora, sunt intentione priora: quæ autem sunt intentione priora, sunt simpliciter perfectiora, quia semper intentio tendit ad perfectius, quia tendit ad illud tamquam ad finem. Tum quia visio Dei ordinatur ad amorem, non autem contra: Perversus enim, inquit Anselmus, ordo est, amare ad intelligendum; rectissimus, intelligere ad amandum. Tum demum, quoniam Seraphini, qui sunt in supremo gradu intellectricis naturæ, denominantur ab amore, non à cognitione. Confirm. ex Bachone. In ea operatione essentialiter consistit ultima nostra felicitas, quæ in aliam operationem referibilis non est, & ad quam reliquæ omnes referibiles sunt: talis est fruitio, quæ in nullam aliam operationem referibilis est, sed ad ipsam omnes referibiles sunt. nam sola ipsa diligitur ut finis ultimus quo, reliquæ verò ut mediâ ad ipsam perfectè consequendam.

Tertia sentent. essentiam beatitud. constituit in utroque actu intellectus & voluntatis. Hæc multò plures habet Patronos: Hugonem Vict. in 7. cap. Dionys. longè post med. qui completam Beatorum felicitatem in duobus consistere docet, in lumine, & dulcedine. Per lumen, intelligit visionem; per dulcedinem, amorem Dei; nec unum sine alio perfectè beate. Si illuminaris, inquit, & non satiariis, magnum bonum est, sed non plenum. Si satiariis, & non illuminaris, magnum item bonum est, sed non perfectum. Alens. 3. p. q. 23. memb. 1. ad 1. Henric. in Sum. art. 49. q. 6. ad 1. Egid. quodlib. 3. q. vlt. Bonavent. in 4. dist. 49. art. 1. q. 4. & 5. Richard. art. 1. q. 6. Aureol. art. 2. Argent. q. 3. art. 2. concl. 3. & 4. Bassol. q. 2. Maior. q. 1. Marsil. q. 13. art. 3. concl. 4. Ockam. in 1. dist. 1. q. 2. in fine, Gregor. in 1. dist. 1. q. 2. art. 1. ad 8. Supplem. Gabriel. in 4. dist. 49. q. 2. art. 2. dub. 3. in solut. 3. dub. Cordub. lib. 1. q. 42. Vega lib. 7. in Trident. cap. 3. Henriquez de vlt. fine homin. cap. 10. initio, Valent. 1. 2. disp. 1. q. 3. puncto 4. §. Mibi de hac q. Suarez de actibus hum. tract. 1. disp. 7. sect. 1. concl. 3. Idem sentire videtur Molina 1. p. q. 12. ar. 1. disp. 2. concl. 5. & q. 26. quia tamen eadem 1. p. loco cit. expressè fateatur, se cū ijs sentire, qui in visione potius, quàm in amore beatitudinem ponunt, non potest in his locis loqui de beatit. essentiali, sed tantum de integrali, quo pacto etiâ accidentalia complectitur. Cæterum discrepant hi auctores, in quo actu principalius reponenda sit. Henricus, Richardus,

Quarta ratio.

Quinta ratio.

Cor. 13.

Anselmus

115. 3 Sent. Probabilior Hugo Victorinus.

Ockam

Nova ratio.

114. 2. Sent. Scoti.

Ratio fundamentalis.

2. Thom.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Argentina, Anreolus, Maior q. 3. & Corduba, in actu voluntatis; eò quòd hic perfectius attingit obiectum beatificum, quia attingit illud sub ratione boni & ultimi finis formaliter. *Henriquez & alij* in actu intellectus; eo quòd hic in genere naturæ perfectior est actu voluntatis. Pro cuius sentent. explicatione,

DICO I. Beatitudo in utroque actu intellectus & voluntatis essentialiter consistit. Ab hac assert. non videtur alienus *S. Thom.* qui *1. 2. q. 4. art. 8. ad 3. ad beatit. requirit dilectionem Dei: Perfectio charitatis est essentialis beatitudini quantum ad dilectionem Dei.* Unde quando negat, ad beatit. essentialiter concurrere actum voluntatis, explicari potest vel de amore concupiscentiæ, vel de delectatione amorem consequente. Eandem problematice defendit *Philos. Ethic. c. 8. & lib. 10. c. 5. in fine.* Cuius verba sunt: *Sine igitur una sine plures sint perfecti & beati viri operationes, &c.* Eadem colligitur ex Scriptura, & Patribus, qui modo beatitudinem assignant in actu intellectus, modò in actu voluntatis. *Prob. 1. ex Clementina Ad nostrum, de Hæreticis; & ex Extravag. Benedicti XII, relata à Supplem. Gabr. in utraque enim Decretali animarum beatitudo definitur consistere tam in visione, quàm in fruitione diuinæ essentia. Et quavis in his Decretalibus solùm principaliter sancitur, quòd lumen gloriæ sit necessarium ad beatit. & quòd animæ iustorum statim post mortem, si nihil ijs supersit purgandum, beandq; sint: negari tamen non potest, quin Pontifices definiendo has veritates, obiter hanc assert. confirmant. Quocirca à *Argentinas, Supplem. Corduba, Vega, & alij* censent, post dictas Decretales non posse amplius oppositam sent. probabiliter defendi: quibus etiam assentitur *Valentia §. 2. est.* His accedit auctoritas *Catechism. Rom.* circa illa: *Credo vitam æternam: ubi, Solida, inquit, beatitudo, quam essentialem communi nomine licet vocare, in eo sita est, ut eam videamus, eiusque pulchritudine perfruemur.* Quo quid pro nostra sent. clarius? in qua auctoritate ne ipsū quidem nomen essentialis beatitudinis omisū est.*

Prob. 2. rationibus ductis ex naturā beatit. Prima sit. Beatitudo formalis, ut omnes fatentur, est perfecta affectio & possessio beatit. obiectivæ: sed hæc essentialiter requirit utrumque actum, intellectus & voluntatis. Minor prob. nam tunc perfectè comprehenditur, & possidetur obiectum, quādo ijs actibus tenetur quibus obiectum ipsam naturam est teneri: atqui obiectum beatificum utroque actu intellectus & voluntatis aptum est teneri; igitur uterque concurrat ad perfectam & completam affectioem obiecti beatifici. Maior syllog. ex qua reliqua pendent, prob. tum à paritate obiecti sensibilis, quòd tunc perfectè comprehenditur ac possidetur, quando ijs actibus attingitur, quibus natum est attingi. Non enim perfectè comprehenditur pomum solā visione, quippe cum natum sit etiam odoratione & gustatione attingi. Tum à priori: nam obiectum assequi & possidere, est illud adæquari potentia, secundum propriam rationem obiectivam ipsius: ergo quando plures sunt potentia, plures quoque respondent rationes obiectivæ, saltem sub quibus, in obiecto ipso; cum nequeant potentia specie diversæ eandem rationem obiectivam sub qua respicere in obiecto. Ergo quando obiectum natum est per diversas rationes obiectivas adæquari diversis potentijs, non perfectè possidetur, donec per actus diversarum potentiarum attingatur: nam quamdiu non est comprehensum & possessum per actum unius poten-

tia, nondum est affectum secundum eam rationem obiectivam, secundum quam ex se natum est talem potentiam terminare. Confirm. nam obiectum beatificum ex se aptum est intellectum terminare sub ratione veri intelligibilis, voluntatem verò sub ratione boni appetibilis: ergo non perfectè assequimur & possidemus illud, quamdiu non attingimus secundum utramque rationem.

Secunda. Beatitudo est perfecta satietas naturæ intellectualis: hæc autem nequit salvari in solo actu intellectus aut voluntatis. Minor prob. quia non minus natura intellectualis beatificabilis est per operationem intellectus, quàm per operationem voluntatis. Nec satisfacit *Scotus*, qui *q. 3. cit. §. Ad quæst.* distinguens duplicem beatit. alteram naturæ, alteram potentia, concedit beatitudinem potentia essentialiter consistere in utroque actu; cum neutra potentia sit immediatè beatificabilis actu alterius potentia: negat autem, beatitudinem naturæ in utroque actu consistere, sed in vno omnium præstantissimo. Non inquam satisfacit, quia cum non solùm potentia, sed etiam natura sit per utramque operationem immediatè beatificabilis, (ad utramque enim operationem immediatè concurrat natura ut princeps causa vitæ) & perfectio unius operationis non contineatur in aliā, non poterit perfectè satiari natura operatione unius tantum potentia. Confirm. nam perfecta satietas tollit omnem potentialitatem ad ulteriorem coniunctionem cum obiecto beatifico: non tolleretur autem, si ea in vna tantum operatione consisteret. Ideo concedit *Sotus in 4. dist. 49. q. 1. art. vlt. circa finem*, quòd si beatus videret tantum, & non amaret Deum, nec eius visione oblectaretur, illum non fore beatum: putat enim, ut præced. art. docuerat, beatit. essentialiter consistere in visione, connotando amorem & delectationem, ut proprietates necessariò consequentes. Sed contra: nam si idè tota essentia beatit. in sententiā Thomist. in visione consistit, quia sola visio est consecutio obiecti beatifici, nec actualis relatio causæ ad effectum consequentem facit ad affectioem obiecti formaliter, ut per se patet (nam antequam consequatur ista relatio causæ ad effectum, intelligitur obiectum perfectè affectum) non poterit talis connotatio seu relatio effectus consequentis ad beatit. essentialiter pertinere. Verùm dupliciter posset hæc ratio eludi: 1. concedendo, beatit. explere omnem appetitum naturæ intellectualis, consideratam non tantum essentialiter, sed etiam integraliter secundum omnes proprietates quas includit. 2. concedendo, beatit. explere omnem appetitum, sed aliquem formaliter ut intellectualem, aliquem causaliter ut volitivum. Sed contra primum, quia de conceptu essentiali beatit. est, ut sit bonum sufficiens & adæquatè satians: igitur præciso omni accidente, debet ex se apta esse satiari omnem appetitum naturæ intellectualis. Nam idè perpetuitas, aduersario etiam fatente, est essentialis beatitudini, quia non potest sine perpetuare rationalem appetitum perfectè quietare. Contra secundum, quoniam de ratione beatit. non est potentia, sed actu satiari rationalem appetitum: ergo si de ratione beatit. est, totaliter explere omnem rationalem appetitum, de ratione eiusdem erit actu, non potentia illum totaliter explere. Anteced. prob. quoniam, ut ostensum scilicet. 4. beatitudo consistere non potest in habitu, sed in actu. Igitur de ratione beatit. nō est causaliter & in actu 1. sed formaliter, & in actu 2. rationalem appetitum totaliter explere.

Tertia ratio. Beatitudo essentialiter includit

mutuam

n. 6.
Beatitudo
sita in utro-
que actu
S. Thom.

Arist.

Prob. 1.
Clementina
Benedictus
XII.

Catechism.
Roman.

117.
Prob. 2.
Prima ratio

à pari

à priori.

Confirm.

Ratio 2.

Scotus re-
ijcitur

Confirm.

Sotus re-
ijcitur

Thomistam
sententia

Dices 1.

Secundā.

Contra 1.

Contra 2.

Tertia ratio

mutuam amicitiam perfectissimam inter creaturam & Deum: hæc autem utrumque actum visionis & dilectionis includit. Maior est *S. Thom. 1. 2. q. 4. art. 8. ad 3.* & ratio est, quoniam beatitudo est summa familiaritas, quæ inter Deum & creaturam puram esse potest, quia fundatur in summa & perenni communicatione honorum; ea enim mediante, fit Deus Beatis obiectum perfectissimæ familiaritatis: igitur includit mutuam amorem actualem ex utraque parte: alioquin non esset perfecta familiaritas; & consequenter summa communicatio, quæ inter amicos esse potest. Minor prob. nam mutua amicitia saltem postulat habituales amorem ex utraque parte: ergo actualis perfectissima, qualis est inter Deum & Beatos, actualem postulat ex utraque parte amorem. Igitur beatitudo essentialis non solum includit actualem amorem Dei erga Beatum, sed etiam Beati erga Deum.

4. Ratio. Quarta ratio. Beatitudo se ipsam formaliter excludere debet inimicitiam cum Deo: non posset autem inimicitiam cum Deo se ipsam formaliter excludere, nisi in utroque actu, visionis & amoris, essentialiter consisteret. Maior constat: nam beatitudo, cum sit formaliter opposita summæ miseriæ, debet se ipsam formaliter excludere inimicitiam cum Deo, in qua summa miseria consistit. Minor prob. nam vel beatitudo consistit in sola visione, vel in sola dilectione: neutra per adversarios seorsim sumpta excludit formaliter inimicitiam cum Deo. Non visio: nam etsi hæc in se sent. excludit peccatum, in quo miseria consistit, non minus quam gratia ipsa; non tamen illud excludit in se sent. Thomist. Nam *Sotus in 4. dist. 15. q. 1. art. 2. ad finem, & alij apud Vasquez disp. 11. cap. ult.* concedunt, cum visione beatæ habituale peccatum, quod ex *Trident. sess. 6. cap. 7.* est inimicitia nostri ad Deum, stare posse. Vnde posset per hos Auctores in peccato existens de potentia absoluta assumi ad Deum clarè videndum, denegato illi omni concursu ad amorem eliciendum. In quo casu homo fieret essentialiter beatus, manens inimicus & offensus Deo: quoniam in se sent. aliquorum Thomist. præsertim Soti, quam veram puto, nequit peccatum ne de potentia quidem absolute condonari, absque voluntaria retractatione peccatoris: ergo si Deus assumeret peccatorem ad claram visionem sui, absque prævio actu retractatio peccati, & simul negaret illi concursum ad amorem beatificum, talis homo fieret beatus, quia haberet essentialem formam beatit. & tamen maneret inimicus Deo, quia maneret cum peccato habituali nondum retractato. Respondet citato loco Vasquez, in eo casu deleri peccatum, eò quod videnti clarè Deum, debita esset dilectio Dei, quæ si denegaretur, statim tolleretur à Beato debitum illam habendi. Sublato autem debito dilectionem habendi, non amplius carentia illius imputaretur ad peccatum: ac proinde deleretur macula peccati; quoniam hæc non est simplex tantum negatio amicitia, sed privatio, quæ tollitur sublato debito habendi formam oppositam. Tollitur autem debitum habendi dilectionem Dei à Beato per ipsam visionem, cui de necessitate debita est dilectio Dei. Sed contra: quia in se sent. ipsius, quam ego sequor, nequit deleri peccatum, nisi formam suapte naturam oppositam peccato: sola autem visio per ipsum non est forma suapte naturam opposita peccato, nisi per ordinem ad dilectionem, quæ formaliter tollitur aversio, & ponitur conversio ad Deum: ergo. Nec sufficit, quod visio Dei sit talis natura

cui debita sit dilectio, ad hoc ut sola visione dicatur peccator formaliter iustificari: alioquin sola cognitione congrua fidei, cui debita esset contritio, per ipsum formaliter iustificaretur peccator. Nec refert, quod visionem Dei necessario sequatur dilectio, ad congruam vero cognitionem fidei contritio tantum liberè sequatur: quia non minus ex suppositione congruæ cognitionis fidei, quam visionis intuitivæ Dei, peccator infallibiliter erumperet in dilectionem Dei: nisi quod ex vi prioris erumperet infallibilitate consequenti: ex vi vero posterioris infallibilitate etiam antecedenti, quod ad casum non facit: siquidem utraque infallibilitas tolleretur debitum habendi dilectionem ex parte subiecti; cum non minus debita sit dilectio congruæ cognitioni fidei, quam intuitivæ visioni Dei. Adde, quod nisi actu ponatur dilectio, non ponitur forma opposita peccato actu, sed tantum aptitudine, quod non sufficit, quia contrarium non tollitur nisi per oppositum contrarium. Neque inimicitiam cum Deo formaliter excludit sola dilectio Dei: quoniam, ut suppono ex disputandis, dilectio creaturæ erga Deum non necessario secum affert dilectionem amicitia Dei erga creaturam, in qua mutua dilectione essentialiter consistit amicitia: proinde sola dilectio creaturæ erga Deum non est sufficiens ad ponendam amicitiam inter Deum & creaturam; atque adeo ad expellendam formaliter inimicitiam inter Deum & creaturam. Est igitur uterque actus, & visionis & dilectionis, necessarius ad mutuam amicitiam inter Beatum & Deum; visionis, ut per eam creatura fiat obiectum amicitia diuinæ: dilectionis, ut per eam creatura mutuo diligat dilectione amicitia Deum.

Quinta ratio. Beatitudo est adoptiva filiatio, qua Deus rationalem creaturam sibi adoptat: sed hæc requirit mutuam actum, tam ex parte adoptantis, admittendo adoptatum ad bona ipsius adoptantis; quam ex parte adoptandi, subiiciendo se in filiale obsequium parenti adoptanti. Nequit autem Beatus per solum actum visionis subiicere se in filiale obsequium Deo adoptanti, cum hoc essentialiter postulet actum voluntatis.

6. Beatitudo est perfecta hereditas & participatio beatitudinis increata; sed hæc essentialiter includit utrumque actum, & intellectus, quo se Deus comprehendit; & voluntatis, quo se perfecte diligit. Minor prob. nam beatitudo increata est, quæ maior excogitari non potest: nisi autem utrumque actum essentialiter includeret, non esset quæ maior excogitari non posset, cum maior beatitudo esset, quæ utrumque actum includeret. Maior ostend. etenim sicut Deus, ut Patres definiunt, est, quo maius ac præstantius excogitari non potest: ita quævis eius perfectio, saltem in eo genere in quo concipitur, debet esse, quæ maior ac præstantior excogitari non potest. Confirm. nam dilectio saltem accidentaliter integrat beatit. at perfectius est, ut ea formaliter & essentialiter, quam accidentaliter increatam beatit. integret, ut enim perfectior præstantiorque concipitur: ergo.

7. Beatitudo, ut passim docent Patres, est quoddam spirituale matrimonium inter creaturam & Deum, sed ad matrimonium essentialiter requiritur traditio dominij ex parte utriusque coniugis: igitur sola visio aut sola dilectio ad beatit. non sufficit. Conseq. prob. nam per visionem solus Deus tradit creaturæ dominium in sua bona; per dilectionem sola creatura tradit dominium sui in Deum: neutra igitur sufficit, sed utraque necessario requiritur. Antec. constat, quia dominium non traditur,

Amicitia creatura erga creatorem non mutua.

Ratio 5. Beatitudo est adoptiva filiatio.

Sexta. Est perfecta hereditas.

Confirm.

Septima. Est spirituale matrimonium.

S. Thom.

4. Ratio.

Sotus Vasquez

Trident.

Ratio Sotus.

Respondet Vasquez.

Sed contra.

ditur, nisi actu voluntatis: ergo non potest creatura solo actu visionis dominium sui in Deum tradere.

118. *Obijciens 1.* Si beatitudo deberet se ipsam formaliter explere omnem appetitum creature intellectualis, beatitudo hominis non solum ponenda esset in intellectu & voluntate, sed etiam in inferioribus potentijs sensitiuis, nam etiam illæ sunt capaces alicuius boni. *Resp. neg. sequel.* quia beatitudo formalis est affectio obiectiua: hæc autem cum consistat in solo bono increato, illæ tantum potentiæ erunt capaces beatit. formalis, quæ sunt capaces obiectiua: hæc autem sunt solæ potentiæ rationales.

Durandus obijciens 2. Beatitudo formalis est operatio omnium optima ac perfectissima: ergo impossibile est, ut ea consistat in duplici operatione diuersæ speciei, cuiusmodi sunt operatio intellectus & voluntatis. *Conseq. probat,* quia inter operationes speciei differentes, impossibile est esse æqualitatem, sed vna necessario deficit à perfectione alterius, & consequenter non erit optima.

Scotus confirmat. Beatitudo obiectiua est vna numero; ergo & formalis. 2. vna est potentia, quæ in naturam intellectualem perfectissimè attingit obiectum, ergo vna est operatio, qua tale obiectum perfectissimè attingitur: ergo in ea tantum saluatur essentialis beatit. 3. quotiescumque vnum est causa alterius, implicat ut vtrumque concurrat ad constituendam vnam essentiam: sed visio est causa dilectionis, ergo implicat, ut vtraque concurrat ad eandem essentiam beatit. constituendam.

Resp. beatit. formalem esse optimam & perfectissimam operationem, non simplicitate, sed totalitate & aggregatione. Vnde nihil obstat, quod minus illa conturgat ex duplici operatione speciei diuersæ: nam quamuis alterutra earum necessario sit altera perfectior, vtraque tamen est perfectissima; atque adeo perfectior alterutra seorsim sumpta. *Ad 1. confirm.* quoniam beatitudo obiectiua debet esse summum atque infinitum bonum, ac proinde vnum numero: beatitudo formalis est bonum creatum, atque adeo multiplicabile numero, & specie. *Ad 2. neg. vlt. consequ.* quia beatitudo formalis non debet consistere in operatione omnium perfectissima simplicitate, sed aggregatione; quia consistere debet in operatione adæquatè satiate omnem appetitum nature intellectualis: quod præstare non potest vna tantum operatio omnium perfectissima, cum vna potentia non beatificetur operatione alterius. *Ad 3. quidquid sit de min. de qua infra,* neg. maior. constat in composito physico, cuius materia est causa formæ, & vice versa, & tamen vtraque concurrat ad constituendam vnam essentiam physicam.

Ad 1. confirm. quoniam beatitudo obiectiua debet esse summum atque infinitum bonum, ac proinde vnum numero: beatitudo formalis est bonum creatum, atque adeo multiplicabile numero, & specie. *Ad 2. neg. vlt. consequ.* quia beatitudo formalis non debet consistere in operatione omnium perfectissima simplicitate, sed aggregatione; quia consistere debet in operatione adæquatè satiate omnem appetitum nature intellectualis: quod præstare non potest vna tantum operatio omnium perfectissima, cum vna potentia non beatificetur operatione alterius. *Ad 3. quidquid sit de min. de qua infra,* neg. maior. constat in composito physico, cuius materia est causa formæ, & vice versa, & tamen vtraque concurrat ad constituendam vnam essentiam physicam.

Ad 3. quidquid sit de min. de qua infra, neg. maior. constat in composito physico, cuius materia est causa formæ, & vice versa, & tamen vtraque concurrat ad constituendam vnam essentiam physicam.

119. *Actus voluntatis est amor amicitia.* Dico 2. Actus voluntatis, quem essentialiter includit beatitudo, non est amor concupiscentiæ, quo summum bonum nobis adeptum amamus, nec delectatio, quæ ad visionem vel dilectionem Dei necessario consequitur, sed solus amor amicitia, quo Deum summum bonum propter se ipsum diligimus. Assertio hæc partim est contra *Richardum*, qui ad essentiam beatit. ex parte voluntatis requirit omnes actus; partim contra alios, præter amorem requirentes delectationem, amorem consequentem: & prob. Is tantum actus integrat essentialiter formalem beatit. ex parte voluntatis, qui est affectio solius beatit. obiectiua: solus autem amor amicitia ex parte voluntatis est affectio beatit. obiectiua. Minor constat, nam solus amor amicitia tendit ad Deum propter solam bonitatem Dei: reliqui vero actus tendunt ad Deum priore aliquo actu affectum ac possessum, ut a-

Richardus. Assertio hæc partim est contra *Richardum*, qui ad essentiam beatit. ex parte voluntatis requirit omnes actus; partim contra alios, præter amorem requirentes delectationem, amorem consequentem: & prob. Is tantum actus integrat essentialiter formalem beatit. ex parte voluntatis, qui est affectio solius beatit. obiectiua: solus autem amor amicitia ex parte voluntatis est affectio beatit. obiectiua. Minor constat, nam solus amor amicitia tendit ad Deum propter solam bonitatem Dei: reliqui vero actus tendunt ad Deum priore aliquo actu affectum ac possessum, ut a-

mor concupisc. tendit ad Deum, & delectatur de Deo, quatenus viso & amato: ita ut ratio formalis obiectiua, ad quam iste amor tendit, non sit sola bonitas Dei, sed etiam visionis & dilectionis, ut Deum nobis coniungentis, tamquam summum bonum nostrum. Maior prob. nam is tantum actus integrat essentialiter beatit. formalem, qui nobis immediatè coniungit obiectiuam. *Confirm.* Sicut visio non integrat essentialiter beatit. ex parte intellectus, quatenus reflexiua sui est, sed quatenus directa notitia Dei est, quia ut reflexiua supponit obiectum beatificum affectum sub ratione summi veri: ita amor non integrat essentialiter beatit. ex parte voluntatis, quatenus est sui reflexiuus, sed quatenus directe tendit in Deum, quia ut reflexiuus supponit Deum affectum & possessum sub ratione summi boni. Vnde non assequitur illum sub noua ratione obiectiua increata, quæ non fuerat antea per actum directum affectus.

Obijciens 1. Is actus potior est in beatitudine, qui potior est in perficiendo Beatum: at potior est in perficiendo Beatum amor concupiscentiæ, quam amor amicitia. Maior constat, quoniam beatitudo est summa perfectio Beati. Minor prob. nam amor concupiscentiæ tendit ad Deum ut bonum nostrum; amor vero amicitia tendit ad Deum ut bonum ipsius Dei: atqui maior perfectio nostra est, Deus dilectus ut bonum nostrum, quam ut bonum ipsius Dei. *Resp. neg. min.* Etenim illud est bonum maius nostrum, quod nos immediatè & proximè coniungit Deo: immediatè autem & proximè nos coniungit Deo amor amicitia, qui nullo medio creato tendit in ipsam bonitatem Dei, quam amor concupisc. qui in Deum tendit mediante actu creato. Neque ex eo, quod per amorem concupisc. Beatus intendat Deum ut bonum suum, fit ut talis actus sit perfectior: nam perfectior actus desumitur ex perfectiori obiecto ad quod tendit. Cum igitur obiectum, ad quod tendit amor amicitia, sit perfectius, quam obiectum ad quod tendit amor concupisc. perfectior erit amor amicitia, quam amor concupisc. ac proinde magis perfectius Beati.

Obijciens 2. Beatitudo est formaliter quietatiua appetitus intellectualis: non est autem formaliter quietatiua, nisi ratione delectationis: ergo delectatio pertinet essentialiter ad beatit. Maior patet, nam beatitudo debet se ipsam formaliter explere totam capacitatem appetitus intellectualis, tollendo ab ipso omnem potentialitatem ad ulteriorem perfectionem, cuius est capax. Minor prob. tum quia delectatio est ipsa vitalis quies appetitus intellectualis: ergo sine delectatione non est beatitudo formaliter quietatiua, sed ad summum fundamentaliter, & originatiuè. Tum quia absque delectatione Beatus maneret in potentia ad ulteriorem perfectionem. *Resp. concessa maiore, neg. minor:* & disting. duplex delectatio in beatit. altera de consecutione finis, altera de ipso fine. Prior distinguitur ab ipso actu consecutiua, atque adeo à beatit. ipsa, quæ essentialiter consistit in consecutione finis. Posterior non distinguitur ab ipsa formali consecutione finis, sed est ipsamet consecutio finis, quæ quatenus est affectio summi boni presentis, atque in se ipso existentis, Beatum summè delectat; tum quia omnis operatio consentanea nature operantis, est delectabilis operanti: tum quia amor amicitia, quem essentialiter includit beatitudo, est ipsamet formalis complacentia & delectatio de bonis Dei. Ex his patet ad vtramque prob. min. nam beatitudo est formaliter quietatiua appetitus

appetitus intellectualis per delectationem de obiecto beatifico, quæ non distinguitur ab ipsa complacentiâ & amore amicitie; non autem per delectationem de consecutione ipsa finis, nam hæc est accidens beatitudinis; consequens ipsam beatit. formalem. Nec formalis beatit. tollere debet omnem potentialitatem à subiecto, sed solam potentialitatem ad beatit. obiectiuam.

Obijciat 3. Beatitudo est vltima perfectio naturæ intellectualis: sed delectatio de ipsa consecutione finis est vltima perfectio naturæ intellectualis; ergo pertinet ad beatit. essentialiter. *Resp.* beatit. esse vltimam perfectionem circa obiectum beatificum, delectatio autem, etsi sit vltima, non est tamen immediatè circa obiectum beatificum, sed circa bonum creatum.

Obijciat 4. Si in amore amicitie erga Deum partialiter consisteret nostra beatitudo, sequeretur, viatorem iustum diligentem Deum amore amicitie, esse partialiter beatum. Sequela prob. quia amor viæ est eiusdem rationis cum amore patriæ. *Resp.* neg. sequel. ad prob. esto amor viæ, de quo suo loco, sit eiusdem perfectionis specifice, quæ desumitur ex obiecto, cum amore patriæ: nego tamen, esse eiusdem perfectionis, quæ desumitur ex alijs proprietatibus ad beatit. essentialiter spectantibus: cuiusmodi sunt presentia obiecti beatifici, necessitas, & perpetuitas, siue inamissibilitas amoris beatifici: quæ proprietates, cum essentialiter requirantur ad beatit. si- que careat amor viæ, non poterit amor viæ esse beatificus, sed tantum meritoria dispositio ad beatit. Neque hinc inferas, beatitudinem patriæ non differre specie à beatit. viæ, tum quia cum amor viæ careat essentialibus rationibus ad beatit. requisitis, nec dici poterit specie conuenire cum amore beatifico patriæ in ratione beatit. sed in ratione dumtaxat amoris amicitie vt sic. Tum quia præcipua pars essentialis beatit. consistit in actu intellectus, cui in patriâ & viâ non solum in ratione beatit. sed etiam in ratione actus specie differunt.

Disco 3. Beatitudo considerata in genere naturæ, principalitè consistit in visione: considerata verò in genere moris, principalitè in amore: simpliciter tamen dicenda est principalitè consistere in visione. Assertio quoad priores duas partes est *Aureoli cit. art. 5.* Quoad tertiam est contra ipsum, qui docet simpliciter dicendum esse, beatit. principalitè consistere in amore. Fundam. primi est. In eo actu principalitè consistit beatitudo in genere naturæ, qui perfectior est in genere affectationis obiecti beatifici: atqui perfectior est in genere affectationis obiecti beatifici visio; ergo principalior est visio, quam amor, in beatit. Maior patet, nam in eo actu principalitè consistit beatitudo formalis in genere naturæ, qui perfectius coniungit beatit. obiectiuam cum potentia beatificabili: etenim cum beatitudo formalis sit propter obiectiuam, ea in genere naturæ est perfectior, quæ perfectius assequitur obiectiuam, in qua vltimatè nostra beatitudo consistit. Minor prob. nam visio vi sua independentè à quacumque aliâ potentia trahit obiectum intra potentiam intelligentis, illud quæ facit obiectiue præsens de non præsentè simpliciter. Amor verò vi sua non trahit obiectum intra potentiam amantis, nec facit illud de non præsentè simpliciter præsens, sed supponit illud factum præsens per actum intellectus, eique tantum vnitur vnione affectiua.

Dices: Illa est perfectior affectio obiecti, quæ obiectum attingit secundum perfectiorem rationem: sed amor secundum perfectiorem rationem attingit obiectum, quia attingit illud secundum ra-

tionem boni, visio autem secundum rationem veri: perfectior autem est ratio boni, cum sit ipsa ratio finis formaliter, perfectiua naturæ appetentis, quam ratio veri, quæ est tantum ratio adæquatiua rei cū intellectu. *Resp.* neg. minor. duplex .n. est ratio in obiecto, altera *quæ*, altera *sub qua*. Illa tenet ex parte obiecti, hæc ex parte modi tendendi potentie ad obiectum; vt in colorato, ratio *quæ* terminans tam visionem corpoream, quam intellectualem, est ipsa ratio coloris; nam tam visus quam intellectus cognoscit ipsam rationem coloris: ratio *sub qua* illum cognoscit visus, est visibilitas; ratio verò *sub qua* illum cognoscit intellectus, est intelligibilitas. Pari modo in obiecto beatifico bonitas ipsa finis *quæ* perfectiua naturæ appetentis, terminat tam actum intellectus, quam actum voluntatis, sub diuersatamen ratione formali *sub qua*: nam actum intellectus terminat sub ratione veri & intelligibilis; actum verò voluntatis sub ratione boni & appetibilis. Negandum igitur est, visionem non attingere rationem ipsam bonitatis *quæ* constitutiua vltimi finis & obiecti beatifici, quamuis sub aliâ ratione formali *sub qua*: alioquin si aliqua ratio formalis *quæ* propria voluntatis esset in obiecto, quæ non cognosceretur ab intellectu, ea à voluntate appeti non posset; cum hæc nullam in obiecto rationem appetere possit, nisi vt præcognitam.

Fundam. secundi est. Ea operatio perfectior est in genere moris, quæ magis de honestate participat: ea autem operatio magis de honestate participat, quæ conformior est recto rationis dictamini: conformior autem est recto rationis dictamini amor, quam visio. Minor prob. nam ea operatio conformior est recto dictamini, quæ secundum rectum dictamen est eligibilior: eligibilior autem est secundum rectum dictamen amor, quam visio Dei: nam id ratio recta magis eligendum iudicat, quod redundat in maius bonum saltem extrinsecum Dei, quam in bonum intrinsecum nostrum; cum extrinsecum bonum Dei præferendum sit cuiuscumque intrinsecum bono nostro, cum illud sit finis vltimus omnium operum Dei. Magis autem redundat in bonum extrinsecum Dei amor, quam visio Dei: nam ille est actus per se elicited in obsequium Dei, hæc autem est operatio per se elicited in bonum nostrum. Vnde si daretur optio, deberet Beatus eligere potius priuationem visionis, quam amoris Dei. *Confirm.* Illud est maius & perfectius in genere moris, cuius oppositum est magis fugiendum: magis autem fugiendum est odium Dei, quod opponitur amor, quam error, qui opponitur visioni. *Dices:* Id redundat in maiorem gloriam & extrinsecum bonum Dei, quod magis manifestat bonitatem Dei: id autem magis manifestat bonitatem Dei, quod in se est maius bonum: quia res Dei bonitatem manifestant per ipsam bonitatem, quam in se ipsis participant. Igitur si visio Dei est in se ipsa perfectior, magis redundabit in gloriam & extrinsecum bonum Dei: atque adeo non solum erit perfectior in genere naturæ, sed etiam in genere moris, & appetibilitatis. *Confirm.* nam visio Dei, est clara notitia excellentie diuine, in qua formaliter consistit extrinseca gloria & fama Dei, quæ est clara cum laude notitia. *Resp.* neg. vniuers. minor. ad prob. nego, res manifestare bonitatem Dei solum per bonitatem quam res ipsæ participant, sed etiam per modum, quo res fiunt & exercentur in peculiare obsequium Dei. In maiorem namque gloriam Dei cedit quicumque vel minimus actus voluntatis in

Resp.
In obiecto
beat. ratio
quæ, alia
sub qua.

112.
Beatitudo
in genere
moris prin-
cipaliter in
amore

Confirm.

Dices

Confirm.

Resp.

112.
Beatitudo
in genere
naturæ
principaliter
in visione.

Prob.

Dices

Ratio

Dei obsequium exhibitus, quàm quælibet perfecta cognitio. Quia ille actus cedit in maius obsequium personæ, qui magis voluntariè in ipsius obsequium exhibetur: nam cum voluntas sit principium donandi, & amor ipse sit primum donum, id habet rationem maioris doni ex parte donantis, quod habet rationem maioris voluntarij. Et licet amor patriæ sit necessarius, est tamen intrinsecè voluntarius, in quo essentialis ratio doni fundatur.

Ad conf.

Ex his patet ad confirm. nam licet maior bonitas Dei manifestetur per visionem; tamen in maius bonum & extrinsecam gloriam Dei redundat amor, qui in eius obsequium exhibetur, quàm visio, quæ est tantum phylica manifestatio gloriæ maiestatisque Dei.

Fundam. tertij est, quoniam beatitudo simpliciter dicta, importat bonum perfectiorem nostrum: igitur in eo actu dicenda est principaliter consistere, qui magis est perfectior nostrum. Cum igitur visio Dei sit magis perfectiva nostrum, quàm amor eiusdem, in ea dicenda est simpliciter principaliter consistere. Dices: Si perfectior est actus intellectus quàm voluntatis, quilibet actus intellectus erit perfectior quolibet actu voluntatis: unde actus fidei in via erit perfectior amore patriæ. Concedit totum discursum Vasquez disp. cit. c. 8. ego nego sequelam. Ratio, quia potest genus nobilius contrahi per differentiam ignobiliorem; & vice versa, genus ignobilius per differentiam nobiliorem. Atque aded poterit actus ex suo genere nobilior esse imperfectior aliquo actu ex suo genere ignobiliore, & è conuerso.

123.
Simpliciter
principaliter
in visione
sita.

Vasquez

114
Solutio ar-
gument.

Ioannis 14

Ad argum. 1. sent. Scripturæ resp. duplici ex causa sæpè Scripturam ponunt actu intellectus, quàm voluntatis, beatitudinem explicare. 1. quia in eo actu principaliter consistit. 2. quia visio Dei præcedit, ad eamque necessariò sequitur amor beatificus. Unde quædo Philippus Christo dixit Ioannis 14. *Domine ostende nobis Patrem, & sufficit nobis*, non exclusit à Patris manifestatione amorem, sicut nec exclusit manifestationem reliquarum diuinarum personarum, quæ obiectum beatificum essentialiter integrant. Ceterum, ut ostendat Scripturam, non in solo actu intellectus nostram beatitudinem adæquatè consistere, interdum illam explicat nomine gaudij, quod voluntatis actum importat: Ad priorem autem Augustini, resp. appellare solam visionem *summum premium nostrum*, non ut illam condistinguat ab amore; nam eandem iuxta Scripturæ phrasim *gaudium & delectationem* ibidem appellat, sicut lib. 8. de Ciuitate c. 8. *fruitionem*: sed ut illam condistinguat à cognitione abstractiua, qua Deum videbimus in specie humana in fine mundi iudicantem, ut textum legenti constabit. Ad poster. resp. illum loqui de beat. obiectiua, non formali: subdit enim: *Et ipsum magnum visum, hoc est.* (explicatio est ipsius August.) *Dominus noster Iesus Christus ipse qui humilis visus est, ipse videbitur magnus, & gratificabit nos.*

Ad auct.
August.

Ad ratio-
nem 1.

Ad 1. rationem 1. sent. neg. min. Ad prob. neg. obiectum adæquatè adipisci & possideri sola operatione, quæ sit intentionaliter præsens, sed etiam quæ affectiue ynitur potentiæ: nam per hanc operationem completur possessio, & quasi manu tenetur obiectum. Nego autem, amorem supponere consecutionem obiecti omnino completam, sed in suo dumtaxat genere, nempe in genere veri & intelligibilis, & ab una tantum potentia; non autem in ratione boni & appetibilis, & ab omnibus potentijs, à quibus consequi & possideri aptum est.

Ad 2.

Ad 2. neg. minorem. Ad prob. disting. maior:

Integrum obiectum beatificum constitutum ex beat. formali & obiectiua, est primum volitum, in quod tendit voluntas in via, concedo; in quod tendit voluntas in patria, nego. Quia primus actus, quem voluntas in patria elicit in Deum, est ipse amor amicitiae, qui integrat obiectum beatitudinis. Nequit autem primus actus esse primum obiectum eiusdem actus, potest autem esse primum obiectum alterius actus; igitur nequit constitutum ex obiecto beatifico, & actu beatificante intendi in patria, potest autem in via: quia in via actus quo beatificus amor intenditur, distinguitur ab ipso amore beatifico, ut per se patet. Quod autem dicitur, quidquid operatur voluntas, operatur propter suam beat. consequendam; verissimum est: sed aliqua operatur per modum intentionis, ut sunt ea quæ operatur in viâ; aliqua per modum adeptionis seu affectationis, ut sunt ea quæ operatur in patria. Ad 3. Resp. amorem, qui integrat essentialiter beat. non esse quemcumque, sed qui est circa bonum præsens in se clarè visum, qualis non est amor boni absentis & per modum desiderij. Unde ad confirm. dico, amorem, beatitudinis essentiam integram, esse amorem contractum ad amorem amicitiae erga Deum propter se dilectum, qui licet supponat partialem affectationem obiecti beatifici per actum intellectus, haud tamen supponit integram ac totalem affectationem, quæ completur actu voluntatis. 4. Ratio cum omnibus suis prob. solum confirmat nostram assertionem 3. nempe beat. principaliter consistere in actu intellectus, qui perfectior est in genere entis actu voluntatis. Ad 5. nego minorem: etenim adæquatè constitutum intellectus nature non est solus gradus intellectiuis, sed etiam appetitiuis; cum non minus natura intellectualis postulet principium appetendi, quàm intelligendi. Nec ordo prioritatis & posterioritatis, quo gradus isti à natura exiguntur, tollit essentialitatem, ut patet in homine, in quo gradus sensitiuus præexigitur ad rationalem, uterque tamen essentialis est homini. Neque etiam obstat ignobilitas vnius gradus præ alio; nam sensitiuus est ignobilior rationali, uterque tamen est essentia hominis. Nego autem, intellectiuum esse causam physicam appetitiui, sed tantum logicam, quatenus ex vno infertur alius: sicut in Deo vnum attributum est ratio alterius. Et esto, gradus intellectiuis sit physica causa appetitiui, adhuc non tollitur, quin uterque sit essentialis nature intellectiui, ut ex sequenti resp. constabit. Ad 6. neg. minor. Ad prob. esto amor effectiue sequatur ad visionem, haud tamen sequitur ut proprietates & accidens, supponens naturam, sed ut comparat formaliter constituens essentiam: sicut forma sequitur ad materiam, & materia ad formam, non ut proprietates ad naturam iam constitutam, sed ut comparat constituens physicam essentiam compositi. Ad 7. neg. minor. Quod attinet ad Patres & Scholast. dico eos damnatorum pœnam explicasse per priuationem visionis, non quod in ea adæquatè, sed quod principaliter consisteret pœna damnatorum. Ad 8. neg. minor: uterque enim actus, tam visionis quàm amoris beatifici, intenditur propter se. Nam hoc est de essentia actus beatifici, non ordinari ad alium actum beatificum tamquam ad finem, visio enim etiam prærequiritur ad amorem beatificum tamquam præsentans obiectum ipsum beatificum, non tamen ordinatur ad amorem ut ratio formalis obiectiua, in quam ferri debeat amor ipse beatificus, sed ut pura conditio, vel ad summum ut comprincipium illius. Sicut nec

Ratio dist.
crimini

Ad tertiam

Ad confir.

Ad 4.

Ad 5.

Ad 6.

Ad 7.

Ad 8.

nec

nec vice versâ amor est propter visionem, sed uterque propter obiectum ipsum beatificum, ad quod ordinatur ut vltima affectio & possessio, unusquisque in suo genere; alter ut affectio veri intelligibilis, alter ut affectio boni appetibilis. Etenim sicut in beatitudine ipsâ obiectiuâ est duplex assequibilitas, ita in formali duplex quoque est affectio. Neganda igitur est paritas de appetitu naturali, cuius actus per se ordinatur ad formam naturalem acquirendam; nam hic datus est à naturâ ad naturalem conseruationem rei: amor verò beatificus non est institutus propter visionem, sed propter obiectum ipsum beatificum. Ad 9. disting. de fine: nam quando is est res exterior, quæ nata est consequi per operationem exteriorem, tunc ea operatio est vltimus finis, quâ primò res ipsa adipiscitur, & perfectè possidetur, ut constat in pecuniâ: secùs, quando res exterior nata est consequi obiectiuè per vitales actus operantis; quia tunc non perfectè adipiscitur & possidetur per actum vnius tantùm potentia.

Ad argumenta 2. sent. Ad auctorit. Scripturæ, beatitudinem explicantis nomine *gaudiij*, resp. hoc argumêto tantùm probari, ad beatit. requiri actum voluntatis, non tamen solum, iuxta primam assert. Ad 1. rationem nego, solam operationem voluntatis esse perfectam affectu obiecti: nam illa est perfecta affectio obiecti, quæ obiectum attingit secundum omnem rationem obiectiuam quâ attingibile est: hæc autem est vtraque operatio tam intellectus quàm voluntatis. Nec est eadem ratio de tentione materiali: quia cum obiectum huius tentionis non sit natum teneri nisi tentione manuum, non comprehenditur nisi solâ manuum tentione. Obiectum verò beatificum, cum sit aptum teneri tentione obiectiuâ intellectus & voluntatis, vtriusque potentia actu teneri debet, ut adæquatè possideatur. Ad 2. nego minor. Ad prob. nego obiectum beatificum beare secundum rationem boni & finis formaliter, sed secundum rationem boni & finis fundamentaliter. Nam ratio boni & finis formaliter dicit solam relationem convenientiæ rei ad subiectum, cui dicitur bona, quæ in Deo respectu creaturæ est tantùm rationis. Id autem, in quo talis relatio fundatur, est Deitas ipsa infinite perfecta, quæ non solum est obiectum voluntatis, sed etiam intellectus, licet pro diuersa ratione *sub qua*, intellectus, sub ratione veri & intelligibilis, voluntatis sub ratione boni & appetibilis. Ad confirm. nego fundamentum bonitatis & vltimi finis, quod tantùm beat, immediatius attingi à voluntate, quàm ab intellectu. Ad 3. Si maior intelligatur, quòd beatitudo debet consistere in actu, qui solum sit præ ceteris appetibilior, neganda est; si verò intelligatur, quòd beatitudo debet consistere in actu, qui ita sit ceteris appetibilior, ut etiam sit perfectè satiatiuus, tunc falsa erit minor; nam hic non est aut solius voluntatis, aut solius intellectus, sed vtriusque simul. Confirm. nam sicut beatitudo obiectiuâ non consistit in obiecto, quod solum sit ceteris appetibilius, sed quod sit etiam perfectè satiatiuum, ita & beatitudo formalis. Ceterum falsum est, voluntatem magis appetere suum, quàm alterius potentia actum, si alterius potentia actus sit perfectior, vti est visio. Ratio, quia voluntas est appetitus vniuersalis totius suppositi: vnde illum actum magis appetit, qui magis suppositum perficit, cum per se ordinetur ad appetendam perfectionem totius suppositi. Quòd autem Beatus potius eligeret carere visione, quàm amore, non probat amorem esse no-

biliorum visione in genere naturæ, sed tantùm in genere moris: quia cum Beatus debeat præferre maius bonum suum, etiam minori bono Dei, & amor sit maius bonum extrinsecum Dei, etiam si visio in genere entis sit perfectior amore, deberet Beatus amorem præferre visioni. Ad 4. neg. conseq. nam sufficit, ut præmium respondeat eidem supposito operanti: ut patet in premio humano, quod non semper respondet eidem potentia, quæ fuit principium merendi. Ad 5. neg. maior: nam beatitudo debet formaliter consistere in operatione, quæ sit perfectè affectiuâ obiecti beatifici, & completè satiatiua appetitus rationalis: hæc autem ex vtroque actu intellectus & voluntatis integratur; tamen, comparando vtrumque actum inter se, perfectior sit actus intellectus in genere naturæ, perfectior verò actus voluntatis in genere moris. Atque hoc tantùm probant instantia in eâ ratione allata. Nam ex eo quòd voluntas sit libera, principium meriti, & primum mouens quoad exercitium, tantùm sequitur, illam esse perfectiorum intellectu in genere moris. Ceterum intellectus est primum mouens quoad specificationem, & independentè à voluntate: quia nisi intellectus voluntatem moueat per obiecti propositionem, non poterit voluntas intellectum reliquasque potentias quoad exercitium mouere. Idem probat argumentum ductum ex habitu charitatis. Negandum quoque est, intellectum Beati in patria non ferri in obiectum beatificum secundum se, nam fertur per puram tendentiam, & solam rationem *qua*, quæ immediatè tendit ad obiectum secundum se. Illa autem propositio, *Quæ sunt generatione posteriora, sunt simpliciter perfectiora*, non est vniuersaliter vera: nam proprietates sunt generatione posteriores, & tamen non sunt natura, ad quam consequuntur, perfectiores. Est igitur amor posterior generatione, nõ quia est simpliciter perfectior, sed quia visionem essentialiter supponit, est enim amor vitalis inclinatio in bonum præcognitum. Tandem nego, visionem ordinari ad amorem, tamquam ad rationem obiectiuam, sed vel ad puram conditionem, vel ad summum ad principium sui. Anselmus autem loquitur de rectitudine moris, non autem de perfectione entis ac naturæ. Ad illud de Seraphinis dico, eos denominari potius ab amore, non quòd sit perfectior scientiâ, sed quia perfectius eas subijcit & subordinat Deo. Cùm enim tota Angelorum Respublica distributa sit secundum diuersa officia, ea virtus in hac distributione potior habenda est, quæ Angelos Deo perfectius subijcit ac subordinat: hæc autem est charitas, quæ est primum mouens in executione. Ad confirm. disting. illa maior: In eâ operatione consistit vltima nostra felicitas, quæ in aliam operationem non est referibilis tamquam in obiectum & finem beatificum, concedo, quo pacto nec visio in fruitionem, nec fruitio in visionem referibilis est, sed vtraque in Deum vltimum finem beatificum *qui*: quæ in aliam non est referibilis tamquam principium, seu ratio applicatiua obiecti beatifici, nego. hoc enim pacto visio refertur ad fruitionem, tamquam principium & ratio applicatiua obiecti beatifici. Quare nego, solam fruitionem diligi ut finem vltimum *quo*; nam etiam visio diligitur ut finis vltimus *quo*, omnis quippe operatio, quæ est formalis affectio finis *qui*, diligitur ut finis *quo*; atqui non solum fruitio, sed etiam visio est formalis affectio beatifici finis *qui*: igitur non solum fruitio, sed etiam visio diligitur ut finis vltimus *quo*.

Ad 4.

Ad 5.

Quæ sunt generatione posteriora, an simpliciter perfectiora.

Anselmus.

Ad confirm.

S E C T I O VII.

An beatitudo nostra formalis essentialiter consistat in affectione solius essentiae divinae absque personis.

116.

Sensus quaest. non est, an Beatus essentiam divinam assequi valeat absque personis; de hac enim controu. disp. *Tomo 1. disp. 9. sect. 18.* sed, an, quod de facto essentialiter beat, sit visio & dilectio solius essentiae divinae; esto essentia diuina nec videri nec diligi valeat sine personis, ita vt licet visio & dilectio personarum sit necessariò connexa cum visione & dilectione essentiae, illa tamen ad beandum concomitanter se habeat, quo pacto se habet visio & dilectio creaturarum. Nam licet Deus nequeat se ipsum cognoscere & diligere, non cognitis & dilectis creaturis possibilibus, non tamè ipse beatur cognitione & dilectione creaturarum, sed sui ipsius. Nam etiam si per impossibile, nullas videret aut diligeret creaturas, adhuc esset perfectissimè beatus sola visione & dilectione sui.

Prima sent. Scoti affirm. fund. potiss.

Prima sent. affirmat, obiectum essentiale beatit. esse solam essentiam divinam. Ita *Scotus in 1. dist. 1. q. 2. §. Quantum ad istum art. Licher. ibid. Mayron. q. 5. in fine: Fauent. disp. 11. c. 3. & 4.* Fundam. quia essentiale obiectum beatit. est summum bonum: sola autem essentia diuina est summum bonum; ergo. Maior patet: nam essentiale obiectum beat. est illud, quod non relinquit appetitum in potentia ad ulterius bonum. Hoc autem, vt constat, est solum illud, quod in se vno continet omne bonum. Minor prob. nam sola essentia à relationibus praecisa continet omnem perfectionem, vel formaliter, qualis est omnis perfectio simpliciter simplex, aut eminenter, qualis est perfectio in certo genere.

Confirm. 1.

Confirm. 1. nam vel relationes diuinae formaliter sumptae nullam dicunt perfectionem, vel si dicunt, ea eminenter continentur in essentia, à qua relationes diuinae resultant. 2. Nam si quam perfectionem haberent relationes diuinae, quam non haberet essentia, aliquam perfectionem acciperet essentia à relationibus, atque ad eò essentia non esset infinite perfecta, quippe cui fieri posset additio nouae perfectionis relatiuae.

Confirm. 2.

Confirm. 2. Nam si quam perfectionem haberent relationes diuinae, quam non haberet essentia, aliquam perfectionem acciperet essentia à relationibus, atque ad eò essentia non esset infinite perfecta, quippe cui fieri posset additio nouae perfectionis relatiuae.

Prob. 2.

Prob. 2. Ad perfectam beatit. necessarium non est, diuinam essentiam videre sub omnibus modis, quibus visibilis est: ergo nec illam videre sub triplici hypostasi relatiua. Conseq. constat à pari. Antec. prob. nam nec necesse est, illam videre sub omnibus modis, quibus illa ad extra communicabilis est; nec sub omnibus attributis; alioquin comprehenderetur. *Confirm. 1.* Nullus Beatus videt omnes creaturas, nec omnia attributa in Deo: sed creaturae in Deo sunt ipsa creatrix essentia. Maior quoad 1. partem est communis. Quoad 2. prob. quoniam attributa in Deo cognoscuntur per ordinem ad perfectiones creatas possibiles: ergo si nullus Beatus cognoscit omnes creaturas possibiles, nec omnia diuina attributa cognoscere poterit. *Confirm. 2.* Nullus Beatus intuetur omnes ideas diuinas: sed non minùs idearum, quàm relationes sunt necessariae & intrinsecae Deo. *Prob. 3.* Deus est obiectum beatificum, quatenus est ultimus finis: est autem ultimus finis quatenus est primum principium creaturarum: est autem primum principium creaturarum ratione essentiae, non ratione relationum; ergo est obiectum beatificum

Confirm. 1.

Confirm. 1. Nullus Beatus videt omnes creaturas, nec omnia attributa in Deo: sed creaturae in Deo sunt ipsa creatrix essentia. Maior quoad 1. partem est communis. Quoad 2. prob. quoniam attributa in Deo cognoscuntur per ordinem ad perfectiones creatas possibiles: ergo si nullus Beatus cognoscit omnes creaturas possibiles, nec omnia diuina attributa cognoscere poterit. *Confirm. 2.* Nullus Beatus intuetur omnes ideas diuinas: sed non minùs idearum, quàm relationes sunt necessariae & intrinsecae Deo. *Prob. 3.* Deus est obiectum beatificum, quatenus est ultimus finis: est autem ultimus finis quatenus est primum principium creaturarum: est autem primum principium creaturarum ratione essentiae, non ratione relationum; ergo est obiectum beatificum

Confirm. 2.

Confirm. 2. Nullus Beatus intuetur omnes ideas diuinas: sed non minùs idearum, quàm relationes sunt necessariae & intrinsecae Deo. *Prob. 3.* Deus est obiectum beatificum, quatenus est ultimus finis: est autem ultimus finis quatenus est primum principium creaturarum: est autem primum principium creaturarum ratione essentiae, non ratione relationum; ergo est obiectum beatificum

Prob. 3.

Prob. 3. Deus est obiectum beatificum, quatenus est ultimus finis: est autem ultimus finis quatenus est primum principium creaturarum: est autem primum principium creaturarum ratione essentiae, non ratione relationum; ergo est obiectum beatificum

ratione essentiae, non ratione relationum. In hac argum. sola minor assumpta probanda. Eam sic proba. Idèò Deus est finis creaturarum, quia est principium productiuum earum; eadem enim productione & communicat illis esse, & se ipsum constituit vt vltimum finem earum: ergo eatenus est vltimus finis creaturarum, quatenus est principium earumdem. *Urget 4. Scotus.* Pater prius origine, quàm gignat Filium, est perfectè beatus, sed non nisi cognitione & dilectione essentiae: igitur obiectum beatificum Patris est sola essentia. Minor prob. tum quia in illo priori Pater habet essentiam nondum alteri communicatam: quippe cum in illo priori nondum sit per originem communicata Filio & Spiritui S. Tum quia, si Pater non bearetur solà cognitione essentiae, aliquam perfectionem reciperet à personis productis, & consequenter non omnem perfectionem absolutam, qualis est beatitudo, haberet Pater à se. Tum quia sequeretur, aliquam perfectionem absolutam, ipsam scilicet beatit. esse posteriorem perfectionibus relatiuis, quia semper obiectum est prius cognitione quam specificat. Tum quia quilibet persona diuina intelligit intellectum vt est in se, non autem vt est in alijs personis: ergo quaelibet persona diuina intelligit essentiam vt est in se, non autem vt est in alijs personis. Conseq. prob. quia ad intelligendum non minùs requiritur intelligibile, quàm intellectus: ergo perfectum intelligens, qualis est Pater aeternus, non minùs requirit intelligibile, quàm intellectum, in se ipso existens. *Confirm.* Pater est perfectè Deus, antequam Filium gignat: ergo est perfectè beatus, antequam eundem generet. Conseq. constat, nam beatitudo est perfectio essentialis Deo, quàm Deus est. Antecedens probatur: totam Deitatem communicat Pater Filio, ergo totam Deitatem habet Pater à se antequam Filium gignat, alioquin non posset illam communicare Filio. 5. Ratio formalis beandi est sola essentia diuina: ergo sola essentia diuina essentialiter beat. Conseq. constat, nam solà ratione formali obiectiua manente, manet actus essentialis circa illam. manente enim formali specificatiuo, manet essentialis specificatum: vt manente solà ratione formali visibilitatis in obiecto visibili, manet visio circa suam rationem formalem. Antec. prob. nam personalitates diuinae non habent rationem summi boni, atque ad eò rationem quietatiui appetitus intellectualis, nisi ratione essentiae: nam ab eo obiectum beatificum habet rationem summi boni, à quo habet rationem summè perfecti: hoc autem non habet à relationibus, quæ non sunt perfectæ simpliciter, sed secundum quid, & in certo genere, sed ab essentia, quæ est perfecta simpliciter, & in omni genere.

Secunda sent. negat, solam essentiam diuinam absque personis, esse adæquatum obiectum essentialiter beatit. Est communior, quam docent *Aureal. in 1. dist. 1. q. 1. ars. 1. & 2. Ocham. q. 5. Bacho. q. 2. Caiet. 2. q. 2. art. 8. Bannez 1. p. q. 12. art. 7. d. 2. Zmel. ibid. q. 2. con. 5. Molina qu. 12. art. 8. disp. 4. Vasquez 1. 2. disp. 13. cap. 2. Suarez de alt. hum. tract. 1. disp. 5. sect. 3. Granad. 1. p. tract. 5. disp. 4. & alij.* Ceterum *Aureolus, Molina, & Suarez* etsi putent, relationes pertinere ad obiectum primarium beatit. quia integrant illud tamquam modi subsistendi per se constituentes obiectum ipsum beatificum vs quod; adhuc tamen docent, solam essentiam sufficienter beaturam, si sola videretur à personis praecisa.

DICO 1. De facto adæquatum atque integrum obiectum

Prob. Scoti 4.

Confirm.

Prob. 5.

117. 2. Sent. communior neg.

118. De fide cõil.

obiectum beatit. non est Deus tantum ut vnus, sed etiam ut trinus. In hac assert. tamquam de fide certâ, omnes conueniunt: quippe quæ ex illis verbis 1. Ioan. 3. *Videbimus eum sicuti est*, apertè deducitur. Eamque definit Eugenius IV. in decreto de vnione Latinorum cum Græcis, vbi animas hinc discedentes, & à peccatis perpuratas, docet in calum mox recipi, & intueri clarè Deum trinum & vnum, sicuti est.

DICO 2. De factò diuinæ relationes pertinent ad obiectum primarium atque essentialè beatit. Hæc non est aded certa, cum oppositum teneantur docere Auctores primæ sent. Eam tamen non obscurè colligo sic: Scriptura & Põtifex assignant cit. locis integrum obiectum beatit. atqui non assignant, nisi obiectum primarium & essentialè; ergo. Minor prob. nam si cum ipso obiecto primario assignare etiam voluissent secundarium, nõ tantum assignassent Deum vnum & trinum sicut est, sed etiam creaturas in Deo ipso visas; nam etiam hæc pertinent ad obiectum secundarium beatitudinis. Video responderi posse, assignari integrum obiectum beatit. constans ex naturâ diuinâ tamquam ex parte essentiali, & ex relationibus tamquam ex parte substantiali. Etenim licet obiectum essentialè beatit. sit sola natura diuina, quæ sola ad beandum sufficeret, relationes tamen integrant obiectum essentialè substantialiter: creaturæ verò sunt tantum obiectum accidentale beatit. Sed contrâ: nam hæc distinctio gratis fingitur, cum nulum in cit. verbis fundamentum habeat, nec vllus Pater eam vel leuiter insinuauit, cum tamen pro obiecto beatitudinis semper & vbique assignent Deum vnum & trinum. Prob. 2. ratione. Beatitudo est assecutio Dei vt in se ipso existentis: non esset autè assecutio Dei vt in seipso existentis, nisi esset assecutio essentiali subsistentis in tribus personis. Minor clara est, quia Deus non solum constituitur essentiali absoluta, sed triplici hypostasi relatiua, Deus enim non solum importat Deitatem, sed Deitatem in triplici hypostasi subsistentem. Igitur qui assequeretur solam essentialiam, non assequeretur Deum vt in se ipso existentem. Adde, quod neque, in meâ sent. assequeretur adæquatam essentialiam Dei: nam, vt probò Tom. 1. disp. 19. *scilicet 5.* adæquata essentialia Dei constituitur non solum ex perfectionibus absolutis, sed etiam relatiuis. Maiorem ostendo: nam beatitudo est perfectè quietatiua appetitus intellectualis; sed hic non posset perfectè quiescere in solâ visione essentiali, cum adhuc maneret in potètiâ ad vltiorem perfectionem substantialem Dei cognoscendam. Vnde talis visio vt non tolleretur omnem potentialitatem creaturæ erga Deum, ita non perfectè quietaret appetitum videntis: quia hic non quietatur, nisi suo actu & operatione assequatur, quidquid substantialiter Deum constituit. **Confirm. 1.** Si vna tantum foret in Deo persona, non quietaretur appetitus intellectualis, visâ tantum naturâ absque personâ, ergo nec quietaretur nunc, visâ tantum naturâ absque triplici personâ. Conseq. patet: cum non minus, imò altiori atque ineffabili modo subsistat nunc Deus in tribus personis, quæ esset causa excitandi maius desiderium in Beato, quàm si subsisteret in vnâ tantum personâ. Antec. prob. quia semper maneret in homine vidente naturam diuinam sine personalitate, ardens desiderium videndi etiam cum naturâ personalitatem. Sicut si hominis beatitudo consisteret in humanitate Christi videndâ, numquam ipsius appetitus quiesceret, nisi cum humanitate simul

De Fine. Tom. 3.

videret personalitatem Verbi, in quâ subsistit. **Confirm. 2.** Quanto magis diligitur persona, tanto ardentius sui desiderium in amante excitat cognoscendi ac diligendi omnia quæ sunt ipsius amati propria: sed Deus summè & intensiuè, & appetitiuè iuxta ipsius capacitatem à Beato diligitur; ergo eò ardentius in eo desiderium excitaretur videndi diligendi que personalitates Dei proprias. **Confirm. 3.** Fecunditas ac communicabilitas est de essentiali naturâ diuinâ: ergo qui videret naturam diuinam simul videret fecunditatem & communicabilitatem illius. Visa autem fecunditate & communicabilitate illius, non posset Beatus rationabiliter non appetere videre modum ac terminos huius fecunditatis & communicabilitatis: igitur non posset Beatus rationabiliter quiescere in sola visione essentiali diuinæ.

Atque hæc assertio procedit, posito quòd Beatus videndo solam essentialiam, confusè & abstractiuè sciret, esse in Deo tres hypostases relatiuas, quas ipse non clarè videret. Ceterum posita hypothesi quòd Beatus videndo solam essentialiam, nullo modo sciret esse in Deo tres reales hypostases, in eo casu dico, Beatum perfectè quieturum in solâ essentiali visâ & dilectâ: & in hoc sensu veram puto primam sententiam. Fundament. nam tunc quiescit intellectualis appetitus, quando assequitur obiectum beatificum secundum omnem perfectionem, quâ saltem putatiuè iudicat in se ipso formaliter & adæquatè constitui: atqui in eo casu intellectualis appetitus assequeretur Deum secundum omnem perfectionem, quâ saltem putatiuè iudicaret, illum in se ipso formaliter & adæquatè constitui: igitur in eo casu perfectè quiesceret. Maior prob. nam omnis inquietudo intellectualis appetitus originatur ex priuatione alicuius perfectionis nondum perfectè assecutæ, quæ aliquo modo cognoscitur, & nondum perfectè possidetur: ergo hoc ipso, quòd intellectualis appetitus non cognosceret, superesse in Deo vltra perfectionem essentiali, aliam perfectionem obiectiuè possidendam, non maneret inquietus cum desiderio vltioris perfectionis assequendæ.

Dices: Repugnat beatitudini error: ergo repugnat in eo casu hominem esse beatum, quia haberet erroneum iudicium, quòd in Deo, præter perfectiones absolutas essentiali, non essent perfectiones relatiuæ personarum. Respondeo neg. **Resp.** Etenim dupliciter posset tunc homo iudicare, in Deo, præter perfectiones absolutas, non esse relatiuas: vno modo actu positiuo, alio modo tantum negatiuo, non iudicando in Deo esse alias perfectiones videndas. 1. modo repugnat beatitudini, non 2. nam hoc 2. modo nullum formaret Beatus iudicium falsum de Deo. Nec sola visio essentiali sine personis dici posset falsa: quia licet illa personalitates non representaret, naturam tamen repræsenteret vt esset in se, licet non adæquatè secundum omnes perfectiones, quas ipsa à parte rei includit: sicut conceptus animalis non est falsus, esto non sit adæquatus secundum perfectionem omnem, quam à parte rei existens includit. Infero, hominem fore beatum, si essentialiam videret sine attributis, negatiuè saltem iudicando in Deo non esse alias perfectiones intrinsecas videndas: secus, si iudicaret in Deo esse alias perfectiones intrinsecas, quas non esset intuitiua cognitione assecutus.

Ad fundam. 1. sent. disting. maior. Essentialè obiectum beatitudinis est summè bonum in vno tantum

Confirm. 2.

Confirm. 3.

130.

Si beatus videndo essentialiam non sciret hypostases, perfectè quiesceret in illâ.

Dices.

Resp.

Coroll.

III. Ad fund. prima.

tantum genere perfectionis, nego; in omni genere perfectionis, concedo. Ad minorem nego, essentiam sine personis esse summum bonum in omni genere perfectionis, sed tantum absolutam, non autem respectivam, quam formaliter habet essentia a personis. Ad prob. min. nego, essentiam sine personis continere omnem perfectionem formaliter: non enim formaliter continet perfectiones relativas. Nam esto illas contineat eminenter, non tamen continet formaliter, quo pacto excitarent in Beato desiderium se ipsas videndi formaliter, si tantum abstractivè, non autem intuitivè cognoscerentur. *Dices:* Pari modo creaturæ visæ, ut eminenter in Deo contentæ, excitarent in Beato desiderium se ipsas formaliter videndi: erga etiam creaturæ integrant obiectum essentialiter beatitudinis. Resp. neg. antec. quia creaturæ secundum esse formale proprium non constituunt Deum, sicut constituunt relationes. Id autem tantum integrat obiectum beatificum, quod constituit intrinsecè Deum. Ex dictis patet ad 1. confirm. negandum, relationes divinas ab essentia præcisas non dicere perfectionem, & quidem infinitam in suo genere. Ad 2. nullum est absurdum, imò necessarium fatendum, essentiam divinam aliquam perfectionem, nempe relativam, formaliter habere a personis, quam non habet a perfectionibus absolutis. Nego tamen inde sequi, vel essentiam non esse infinite perfectam in genere perfectionis absolutæ, secundum quam implicat excogitari perfectiorem; vel illi fieri additionem novæ perfectionis. Nam esto ex perfectione absolutâ non habeat essentia ut sit relativa formaliter, sicut neque ex omnipotentia ut sit sapiens, aut ex sapientia ut sit immensa: non tamen dicetur per additionem novæ perfectionis fieri relativa: cum non minus sint propriæ perfectiones ipsius relationes, quam attributa; nec minus cum ipsa identificentur relationes, quam perfectiones absolutæ. Ratio, quia additio propriè fieri dicitur per aliquid extrinsecum, vel ex naturâ rei distinctum ab eo cui additur. Quod autem concepta Deitas solum secundum perfectiones absolutas, non dicat relativas, non magis absurdum est, quam quod eadem concepta secundum unum attributum, non dicat explicitè aliud. Nam hoc non arguit imperfectionem in ipsâ naturâ divinâ, quæ in unâ simplicissimâ entitate utrumque includit, sed limitationem in nostris conceptibus, quorum singuli non repræsentant quidquid natura ipsa a parte rei includit. Unde tota hæc additio fit per nostram rationem; uno conceptu concipientem naturam præcisam a relationibus, alio verò conceptu relationes præcisas ab essentia, quas superaddi fingimus naturæ, distincto actu conceptæ secundum solas perfectiones absolutas. Ad 2. disting. antec. Non est necessarium ad beatit. divinam essentiam videre sub omnibus modis, quibus in se ipsâ constituitur intrinsecè, nego; quibus communicabilis est extrinsecè, concedo. Etenim sicut sola ea pertinent ad obiectum beatificum, quæ constituunt intrinsecè Deum: ita sola visio eorum essentialiter spectat ad beatit. quæ sunt intrinseca Deo. Ad probat. antec. concedo, ad beatit. non esse necesse videre omnes modos quibus Deus communicabilis est ad extra, cum tales modi sint extrinseci Deo: nego necesse non esse, videre omnes modos quibus communicabilis est ad intra; aut videre omnia attributa Dei: nam hæc sunt intrinseca Deo. Nego, inde sequi comprehensionem Dei: nam hæc, ut cum

sistit in solâ cognitione extensivâ obiecti, sed maxime in intensivâ adæquante quoad claritatem totam intelligibilitatem obiecti. Unde etiam si totus Deus a quolibet Beato videatur, quia tamen non videtur eâ claritate, quâ Deus ipse secundum suam intelligibilitatem postulat videri, non comprehenditur.

Ad 1. confirm. cōcedo maiorem quoad 1. partem: nam creaturæ secundum proprium esse ipsarum non sunt intrinseca Deo, & consequenter secundum proprium esse ipsarum non sunt ipsa creatrix essentia. Nego quoad 2. partem: nam attributa sunt intrinseca Deo. Ad prob. esto attributa ut virtualiter distincta cognosci debeant cum respectu ad creaturas, negotamen eum, qui cognoscit omnia attributa in Deo, cognoscere debere omnes creaturas possibili distincte, & secundum proprium esse singularum: tum quia non est necesse, eas intuitivè cognoscere, sed tantum abstractivè sub ratione aliquâ communi. Tum maxime, quoniam attributa in Deo non sunt concipienda cum respectu ad diversas perfectiones specificas creatas, sed cum respectu tantum ad diversas perfectiones genericas, per ordinem ad quas concipiuntur diversa attributa virtualiter distincta in Deo. Ad 2. confirm. disting. maior. Nullus Beatus videt omnes ideas divinas, quoad rationes intrinsecas & subiectivas, quas dicunt in Deo, negandum; quoad rationes extra Deum, concedo. Cæterum idea, cum sit vitalis imago obiecti, non repræsentat illud nisi soli intellectui, cuius est vitalis imago: ac proinde, etiam si Beatus videat ideas divinas quoad omnem rationem realem, quam dicunt in Deo, non tamen per illas videt res ideatas. Ad 3. arg. nego, Deum esse finem ultimum formaliter, ut principium est creaturarum: est enim Deus principium creaturarum, ut omnipotens; est finis ultimus, ut bonus, tam bonitate absolutâ, quâ amabilis est in se ipso, quàm bonitate respectivâ, quâ amabilis est ut bonum nostrum. Est Deus bonus, non propter unum vel alterum attributum, sed propter integritatem omnium perfectionum, quibus in suo esse adæquatè constituitur. Ad probat. minoris, neganda est illa causalis: Idèò Deus est finis creaturarum, quia est principium productivum earum; cum hæc sit tantum inadæquata & partialis causa. Atque hoc tantum probat subiuncta probatio. Ad 4. Scoti, neganda minor: est enim æternus Pater perfectè beatus non solâ cognitione essentia, sed etiam personarum; cum sit beatus cognitione & dilectione comprehensivâ, quæ non solum se extendit ad essentiam, sed etiam ad personas.

Ad 1. probat. minoris, distingo de priori in quo & a quo. Est autem prioritas in quo prioritas durationis, prioritas verò a quo prioritas originis; quæ stare potest cum simultate durationis, ut patet in sole & lumine: sol enim est prior origine lumine, in omni tamen duratione simul cum illo. Concedo igitur, Patrem esse priorem origine Filio & Spiritu S. non tamen duratione: quia verò cognitio intuitiva, præsertim divina, mensuratur obiecto, ut existente; existentia autem semper appellat signum durationis in quo, idèò etiam si Pater sit prior origine Filio & Spiritu S. quia tamen cum hac prioritate semper habet simultatem durationis in quolibet signo in quo, est beatus non solum cognitione essentia, sed etiam personarum. *Lege Ocham. cit. & nostri 1. Tomi disp. 22.*

Ad 2. probat. in primis idem argum. solvendum est Scoto: nam saltem beatitudo Patris perficitur ex cognitione personarum, atque adèò hanc

Creatura non integrant obiectum essentialiter beatit. Ad confirm. 1.

Ad 2. Confirm.

Ad confirm. 1.

Ad confirm. Beati vident ideas in Deo quoad rationes intrinsecas.

Ad 3. Deus non est ult. finis formaliter, ut est principium creatur.

Ad argum. Scoti.

Prioritas in quo, a quo dist.

Ad 2. Ad beatit. non est necesse videre omnes modos quibus Deus communicabilis est ad extra.

Pater licet cognoscat personas, non accipit ab illis rationem cognoscendi.

faltem perfectionem haberet Pater à personis productis. Quare neg. sequela: nam Pater cognoscendo diligendoque personas productas, non recipit ab illis rationem ipsam cognoscendi ac diligendi; hanc enim habet Pater à se ipso, solum enim personæ productæ concurrunt ad cognitionem & dilectionem Patris, ut puri termini, quo pacto concurrunt etiam creaturæ possibiles, à quibus tamen non dicitur aliquam perfectionem accipere: quia licet illas cognoscat & diligit, non tamen ab illis accipit rationem cognoscendi & diligendi; cum ipsa diuina essentia sit Patri ratio intelligendi & diligendi omnia. Ad 3. prob. resp. 1. nullum esse absurdum, aliquam perfectionem absolutam sub vnâ ratione esse posteriorem relativi, licet sub aliâ sit prior. sicut inter ipsas perfectiones absolutas, cognitio sub ratione representantis obiectum est prior volitione; sub ratione tamen comprehensionis, est posterior volitione: quia ut comprehensio cognoscit etiam volitionem; atque aded præsupponit illam per modum obiecti. Ratio est, quia cum omnis prioritas & posterioritas, exceptâ originis, in diuinis sit tantum rationis, per analogiam ad creatâ, potest eadem perfectio increata concipi prior & posterior per analogiam ad diuersas rationes creatas. Vide Tam. 1. disp. 22. sect. 2. Resp. 2. neg. sequelam: nam tunc obiectum est prius cognitione, quando illam in aliquo genere causæ specificat: in nullo autem genere causæ, personæ diuinæ specificant cognitionem diuinam: nam quidquid realitatis requiritur ad illas cognoscendas, habet diuina cognitio ex se. Vnde tantum personæ diuinæ concurrunt ad cognitionem diuinam, ut puri termini: ad quod sufficit simultas cognitionis & termini, ut constat in relationibus mutuis, quarum vna non est prior alterâ, sed simul cum alterâ, quia neutra causat alteram in aliquo genere causæ. Ad 4. prob. neg. conseq. quoniam intellectus requiritur ad intellectum, ut principium vitale, de cuius ratione est ut sit intrinsecum intelligenti: obiectum verò solum concurrat ut terminus, de cuius ratione non est ut sit intrinsecum intelligenti, nisi secundum esse intentionale, quo pacto non solum personæ diuinæ, sed etiam creaturæ ipsæ sunt intrinsecæ cognitioni Patris. Ad confirm. disting. antec. Est Pater perfectè Deus, antequam Filium gignat, anterioritate durationis, & in quo, nego; antequam Filium gignat anterioritate originis, & à quo, concedo, & sensus est: Pater habet diuinitatem, atque aded beatitudinem à se absque vllâ origine & communicatione ab alio, quin potius cum virtute & fecunditate eam communicandi alijs. Hoc autem non tollit, quin simul in quolibet signo in quo illam habeat per actiuam originem alijs personis à se productis communicatam; ac proinde in quolibet signo in quo illam in alijs personis cognoscat. Ad 5. concedit Caietanus simpliciter antecedens: sed melius est distinguendum: Sola essentia est ratio formalis beandi, nego: sola essentia est ratio formalis beandi principalis, concedo. Esto igitur, relationes non sint principalis ratio beandi, sunt tamen ratio beandi minus principalis, constituentem vnâ rationem formalem adæquatam beandi, confluentem ex essentiâ & relationibus. Vnde esto, personalitates non habeant rationem summam boni simpliciter, habent tamen rationem còplentis, ac personaliter constituentis summum bonum. Cum igitur ratio beandi sit Deus ut in se ipso existens, quidquid concurrat ad Deum constituentem, habet rationem beandi, licet principalis est.

De Fine. Tom. 3.

Ad 3. prob.

Aliqua perfectio absoluta potest sub vna ratione esse posterior relativi.

Ad 4. prob.

Ad confirm.

Ad 5.

Essentia rationis magis principalis beandi.

sentia, minus principaliter relationes. Nam cum ordinem seruat obiectum in beando, quem seruat in essendo; cum beet secundum integritatē & perfectionem sui esse: sed in essendo principalior est essentia quàm relationes; ergo etiam in beando. Ex his patet ad replicam in argumento factam: nam, esto à relationibus Deus non habeat ut sit simpliciter perfectus, habet tamen ut sit personaliter perfectus.

SECTIO VIII.

An & unde habeat, ut beatitudo nostra sit æterna?

CERTUM fidei dogma est, beatitudinem esse æternam, ex illo Matthæi 25. *Iusti autem ibunt in vitam æternam.* Quod etiam definitur in Concilio Lateran. sub Innoc. III. *Omnes mortales resurgens, ut recipiant secundum merita sua, vel cum diabolo penam perpetuam, vel cum Christo gloriam sempiternam:* contra Orig. lib. 3. *Periarch. cap. 1. ad finem,* opinantem, tam ex Beatissimos aliquos aliquando propter eorum demerita damnandos, quàm ex damnatis aliquos aliquando propter eorum merita in alia vita facta, beandos. Sola controu. est, an hæc æternitatem habeat beatitudo ex se, an ex extrinsecâ tantum voluntate Dei.

Prima sent. affirmat, hæc æternitatem habere ab extrinsecâ tantum voluntate Dei. Est Scoti in 4. disp. 49. qu. 6. §. Hic duo: & §. De secundo: *Supplem. Gabr. qu. 2. art. 3. dub. 7. Vasquez 1. 2. disp. 21. cap. 2. Primum fundam. Scoti est.* Beatitudo est accidens: ergo non potest esse immutabilior subiecto cui inest: atqui subiectum cui inest, contingenter à Deo conseruatur; ergo etiam beatitudo; atque aded non est ex se ipsa æterna. Confirm. Nequit accidens habere perfectiorem mensuram quàm substantia: sed substantia Angelica mensuratur æuo: ergo nequit beatitudo, quæ est accidens, mensurari æternitate, quæ est mensura perfectior æuo. 2. Fundam. Beatitudo liberè pendet à voluntate Beati, ergo non est suapte naturâ æterna. Conseq. constat, quia quod liberè pendet à voluntate operantis; attingi potest. Anteced. prob. nam beatitudo est actus voluntatis: voluntas autem essentialiter est potentia libera: ergo quidquid operatur, liberè operatur. 3. Fundam. Vel beatitudo consistit in visione, vel in dilectione Dei: neutra est suapte naturâ æterna. Ergo. Minor prob. nam visio & dilectio Dei sunt eiusdem rationis in viâ & in patriâ: sed visio & dilectio Dei non sunt in viâ suapte naturâ æterna; ut patet in Paulo, qui Deum vidit & dilexit in transitu: ergo nec in patriâ erunt suapte naturâ æterna. 4. Fundam. Vasquez. Quælibet res creata habet intrinsecam potentiam ut possit corrumpi: ergo quælibet res creata est ab intrinsecâ corruptibilis: non igitur beatitudo nostra formalis potest esse ab intrinsecâ incorruptibilis & æterna. Prior. conseq. patet, nam quælibet res denominatur potens ab intrinsecâ potentia. Antec. prob. nam quælibet res creata habet intrinsecam potentiam, secundum quam subijcitur omnipotentia Dei.

Secunda sentent. distinguit beatitudinem, quæ beatitudo, & quæ operatio est formaliter sub priori ratione docet, beatit. naturâ suâ esse perpetuam, non sub posteriori. Est Curielis in 2. qu. 5. art. 4. Fundam. prioris partis assert. est: quoniam

De hac est beatit. esse æternam. Matth. 25. Lateran.

Origeni.

1. Sent. Probat. 1. Scoti. in 4. disp. 49. qu. 6. §. De secundo: Supplem. Gabr. qu. 2. art. 3. dub. 7. Vasquez 1. 2. disp. 21. cap. 2. Primum fundam. Scoti est. Beatitudo est accidens: ergo non potest esse immutabilior subiecto cui inest: atqui subiectum cui inest, contingenter à Deo conseruatur; ergo etiam beatitudo; atque aded non est ex se ipsa æterna. Confirm. Nequit accidens habere perfectiorem mensuram quàm substantia: sed substantia Angelica mensuratur æuo: ergo nequit beatitudo, quæ est accidens, mensurari æternitate, quæ est mensura perfectior æuo. 2. Fundam. Beatitudo liberè pendet à voluntate Beati, ergo non est suapte naturâ æterna. Conseq. constat, quia quod liberè pendet à voluntate operantis; attingi potest. Anteced. prob. nam beatitudo est actus voluntatis: voluntas autem essentialiter est potentia libera: ergo quidquid operatur, liberè operatur. 3. Fundam. Vel beatitudo consistit in visione, vel in dilectione Dei: neutra est suapte naturâ æterna. Ergo. Minor prob. nam visio & dilectio Dei sunt eiusdem rationis in viâ & in patriâ: sed visio & dilectio Dei non sunt in viâ suapte naturâ æterna; ut patet in Paulo, qui Deum vidit & dilexit in transitu: ergo nec in patriâ erunt suapte naturâ æterna. 4. Fundam. Vasquez. Quælibet res creata habet intrinsecam potentiam ut possit corrumpi: ergo quælibet res creata est ab intrinsecâ corruptibilis: non igitur beatitudo nostra formalis potest esse ab intrinsecâ incorruptibilis & æterna. Prior. conseq. patet, nam quælibet res denominatur potens ab intrinsecâ potentia. Antec. prob. nam quælibet res creata habet intrinsecam potentiam, secundum quam subijcitur omnipotentia Dei.

Fundam.

Prob. 3.

Fundam. Vasquez.

1. Sentent.

Curielis. Fund. prioris partis.

niam beatitudo est bonum perfectè quietas appetitum rationale: appetitus autem naturaliter desiderat retinere bonum quod habet: ergo si beatitudo non esset suapte naturâ perpetua, non posset reddere appetitum rationale de suâ beatit. securum, atque ad eodè illum perfectè quietare. Fundam. posterioris. Actio ut actio à proximo suo principio habet ut desinere non possit: sed proximum principium actionis beatæ, neque ex se, neque ratione subiecti habet ut desinere non possit. Minor prob. nam proximum principium actionis beatæ, & intellectus, ut eleuatus per lumen gloriæ, & in actu primo constitutus per diuinam essentiam, tamquam per speciem intelligibilem. Sed totum hoc neque ex se, neque ratione subiecti hominis vel Angeli habet, ut desinere non possit, quia neque ex se, neque ratione subiecti postulat perpetuè conseruari: quia cum sit aliquid supernaturale indebitum subiecto naturali, nequit suapte naturâ postulare, ut in eo perpetuè conseruetur. Confirm. Cui non est debitum accidens quoad fieri, neque est debitum quoad conseruari: sed intellectui creato non est debitum lumen gloriæ quoad fieri; ergo neque quoad conseruari.

Tertia sent. absolutè docet, beatitudinem, & quâ beatitudo, & quâ operatio est, esse ab intrinseco immutabilem, ac proinde æternam. Est S. Thoma 1. 2. qu. 5. art. 4. & 1. p. q. 10. art. 5. ad 1. & 3. cont. gent. cap. 62. Caiet. Ferrar. Bannez, Medina & Zumel locis cit. Capreoli in 4. dist. 49. qu. 1. art. 1. concl. 2. Rubionis q. 5. art. 1. concl. 2. Sotiq. 3. art. 4. concl. 2. & aliorum, quæ probabilior est & sequenda. Nota: rem non denominari ab intrinseco potentem vel defectibilem per solam potentiam obedientialem, quam habet ut est subiecta Deo, ad omne id quod contradictionem non inuoluit: alioquin per huiusmodi potentiam quæcumque res creata denominari posset simpliciter potens respectu cuiuscumque effectus, cum quæuis res creata habeat potetiam obedient. ad quemcumque effectum contradictionem non inuoluentem; sed denominari ab intrinseco potentem, vel defectibilem seu corruptibilem, per ordinem ad potentiam naturalem. Ad igitur beatitudo sit ab intrinseco corruptibilis vel incorruptibilis, non est indagandum ex potentia obedient. qua, ut res creata, subiecitur omnipotentis Dei, sed ex potetia aliqua naturali, à quâ naturaliter corrumpi vel non corrumpi valeat. Quare si nullam habeat beatitudo potentiam naturalem, à quâ naturaliter corrumpi valeat, etiam si non careat obedientiali quâ corrumpi supernaturaliter possit, non propterea non dicitur suapte naturâ incorruptibilis & æterna, quoniam hæc denominatio non desumitur à potentia obedient. sed à naturali. Porro beatit. nullam habere potentiam naturalem, à quâ naturaliter corrumpi possit, sic proba. Omnis potentia naturaliter corruptiua beatit. aut esset corruptiua per introductionem oppositæ formæ, aut per cessationem beatificæ actionis: neutra potentia datur respectu beatit.: igitur beatitudo est suapte naturâ incorruptibilis, atque ad eodè æterna. Maior constat, nam dupliciter potest aliquid naturaliter corrumpi, vel per expulsionem & impossibilitatem, vel per cessationem actionis conseruatiuæ. Minor quoad 1. partem prob. nam formâ opposita beatitudini vel est error circa Deum, vel peccatum contra Deum: neutrum est possibile, stante beatit. implicat namque ut Beatus videns clarè Deum, errare possit circa Deum, vel peccare contra Deum: nam visio ipsa Dei non permittit: ut Beatus vel er-

ret circa Deum, cum sit participatio cognitionis diuinæ, vel peccet contra Deum; igitur. Prob. quoad 2. partem. Potentia, quæ conseruat beatit. est ipsa potentia Beati, eleuata per lumen gloriæ, & habitum charitatis: atqui impossibile est, ut Beatus cessare velit ab actione beatifica. Minor prob. nam eatenus posset Beatus ab actione beatifica cessare, quatenus posset hanc cessationem apprehendere sub ratione boni: implicat autem, ut cessationem beatit. Beatus apprehendat sub ratione boni; non enim potest sub ratione boni apprehendere cessationem illius operationis, in cuius exercitio videt omnem rationem boni: ut enim posset ab illâ cessare, deberet posse aliquam rationem boni in eius cessatione apprehendere: si autem posset aliquam rationem boni in cessatione talis operationis apprehendere, non omnem rationem boni in exercitio illius apprehenderet.

Nec dicas, posse voluntatem à tali actione cessare ad exercendam suam libertatem: tum quia non potest libertas præualere contra bonum infinitum, infinite alliciens voluntatem ad amorem sui: tum quia in hoc casu exercitium libertatis non potest apprehendi ut bonum, cum non possit apprehendi ut bonum quod est destructiuum totius boni, cuiusmodi est beatitudo. Ut enim exercitium libertatis Beatum mouere possit, apprehendi debet ut maius bonum, quàm sit visio ipsa beata. Lege Ferrar. Ferrar. lib. 3. cont. gent. cap. 62. §. Sexto.

Ad primum Scoti, neg. ult. conseq. Etenim ratio corruptibilitatis vel incorruptib. non desumitur ab extrinseca potentia Dei, à qua omnia liberè conseruantur, sed ab intrinseca potentia, quæ caret beatitudo non minùs quàm substantia ipsa spiritalis. Ad confirm. nego antec. si accidens sit ordinis supernat. qualis est beatitudo, quæ sicut est participatio beatit. increatæ quoad esse, ita & quoad immutabilitatem & incorrupt. quæ tamquam passio consequitur ad esse: vnde à Patribus appellatur *participata æternitas*. Ad 2. neg. antec. Ad prob. nego, voluntatem esse tantum potentiam liberam, cum etiam necessaria sit iuxta obiecti applicationem. In formâ, concedo, voluntatem esse potentiam essentialiter liberam; nego, tamen esse adæquatè liberam. Ad 3. neganda minor. Ad cuius probat. neganda paritas: nam beatitudo patriæ non habet contrarium, sicut habet beatitudo viæ, in quâ, ratione status, charitas pro contrario habet peccatum, quod non habet in patriâ. Visio autem intuitiua Dei transiens, qualem secundum aliquos habuit Paulus, pro contrario in viâ habebat meritum, quod saltem connaturaliter pugnat cum visione intuitiua Dei.

Ad fundamentum Vasquez, neg. vtraque consequentia: quia res creata non dicitur ab intrinseco corruptibilis vel incorruptibilis per potentiam obedientialem, sed per naturalem. Vide Tom. 2. disp. 3. sect. 5.

Ad secundum fundamentum Cusielis, neganda minor, eiusque probatio: falsum quippe est, accidens supernaturale in subiecto naturali, in quo nullum habet contrarium, suapte naturâ perpetuitatem non postulare: ut constat de charitate, qui ex communi sent. fundata in Concil. Florent. & Trident. est accidens supernat. suapte naturâ perpetuum & indelebile. Etenim quodlibet ens hoc ipso quod est, naturâ suâ petit esse, quia quodlibet ens naturaliter inclinatur ad sui conseruationem & perpetuitatem. Nec refert, quod accidens supernaturale sit indebitum subiecto; nam hoc tantum probat, huiusmodi accidens non esse debitum

Fund. posterioris.

Confirm.

124.
3. Sent.
tenenda.

Res denominatur ab intrinseco potens vel defectibilis, per ordinem ad potentiam naturalem.

Beatitudo non habet potentiam illam naturalem.

Beatus non potest cessare ab actione beatifica.

Dices.

contra

135.
Ad primum Scoti.

Ad confirm.

Ad 2.
Voluntas etiam potentia necessaria.

Ad 3.

Ad fund.
Vasquez.Ad fund.
Cusielis.Florent.
Trident.

Omnis res producta ab intrinseco petit conseruari.

debitum subiecto, non autem quod ipsum semel productum, non petat ab intrinseco conseruari, sicut cunctæ res creatæ ex suppositione quod sunt. *Confirm.* Confirm. nam neque res antequam sunt, petunt fieri, & tamen factæ ab intrinseco postulant conseruari. Esto igitur hæc accidentia supernat. indubita sint subiecto, producta tamen, si nullum habeant contrarium, ab intrinseco postulant conseruari, non minus quàm cetera entia creata. *Ad confirm.* Ad confirm. concedo, accidens supernat. quod indubium est subiecto quoad fieri, esse etiam indubium quoad conseruari; nego tamen, non esse debitum ipsi accidenti supernat. nam hoc semel productum ab intrinseco postulat conseruari, si nullum habeat in subiecto contrarium, cum non tantum habenda sit ratio subiecti, sed etiam accidentis: nam etiam accidens habet suum esse, ratione cuius ab intrinseco postulat semel productum conseruari, licet ipsum esse accidentis supernat. indubium sit subiecto.

SECTIO IX.

An aternitas sit de essentia beatitudinis formalis?

136. *Prima sent.* *Scot. &c.* *Fundam.* **P**rima sent. negat. Est Scoti in 4. dist. 49. q. 6. De tertio, & seq. Durand. q. 6. num. 7. Rubionis q. 9. 5. Ocham q. 14. ad 6. dubit. Supplem. Gabr. q. 2. art. 3. dubio 7. ad 3. Fundam. Scoti est. Si aternitas esset de essentia beatit. idem esset, quia de essentia ipsius est, Beatum certum ac securum reddere de perennitate suæ felicitatis: atqui hoc non est de essentia beatit. Minor prob. quia non potest esse de essentia beatit. quod præsupponit beatitudinem: sed certitudo de perennitate beatit. præsupponit beatit. est enim actus reflexus distinctus à beatit. quo Beatus peculiari reuelatione cognoscit suam beatit. à Deo perpetuandam. *Confirm.* nullus actus, qui non tendit immediatè ad obiectum ipsum beatificum, potest esse de essentia beatit. actus autem, quo Beatus certus redditur de perennitate beatit. non tendit immediatè ad Deum, sed ad ipsum actum beatificum, cum sit actus reflexus ipsius: non igitur potest esse de essentia beatit. *Prob. 2.* Prob. 2. Eiusdem naturæ est operatio vnus anni, & perpetua; ergo si perpetua beat, etià vnus anni operatio beabit. *3. Gabr.* Probat 3. Gabriel. Beatitudo est in concupiscibili, securitas verò in parte irascibili, ergo non potest esse de essentia illius.

2. Sent. *probabilior* *S. Tho. &c.* Secunda sent. affirmat. Est S. Thom. 1. 2. qu. 5. art. 4. & 30. contra gent. cap. 62. Caiet. Ferrar. ibid. Scoti in 4. dist. 49. qu. 3. art. 4. Medina in cit. art. Curielis ibid. concl. 2. Vasquez disp. 21. cap. 2. quæ probabilior est, & amplectenda. Pro cuius explicatione,

137. **DICO 1.** De essentia beatit. est aternitas. Fundam. quia de essentia beatit. est, vt perfectè quietet appetitum rationalem: non posset autem appetitum rationalem perfectè quietare, nisi esset aterna. Maior constat ex ipsa definitione beatit. Minor prob. nam quamdiu Beatus non est certus de aternitate suæ beatit. manet anxius & dubius de suâ felicitate: repugnat autem, veram felicitatem coniunctam habere timorem & anxietatem eam amittendi: nam quantò magis illa diligitur, tantò maior esset timor & anxietas illam amittendi. Nec ipsa felicitas sufficiens est, tollere timorem & anxietatem de suâ amissibilitate, sicut suf-

ficiens est, tollere tristitiam de amissione cuiuscumque alterius boni: quia cum ipsa sit infinitum bonum, continens in se eminenter omne aliud bonum, sufficiens erit, tollere tristitiam de amissione cuiuscumque alterius boni, quia omne aliud bonum eminenter continetur in ipsa: ipsa verò cum sit infinitum bonum, in alio bono contineri non potest; non enim contineri potest in alio bono infinito, quia bonum infinitum est tantum vnum; non in alio bono finito, quia bonum infinitum in finito bono contineri non potest: quo fit, vt possit beatitudo stare cum actuali tristitia ex priuatione alterius boni, vt patet in Christo, qui cum priuatione rerum omnium, & summa tristitia, erat perfectè beatus: non autem stare potest cum timore & anxietate amissionis sui met ipsius. *Legatur Augustin. 13. de Trinitate cap. 8. & 11. de Ciuit. cap. 11.* vbi apertè docet: *Neque enim sicut vita quamdiucumque fuerit, ita aterna vita veraciter dici poterit, si finem habitura sit. & paulò post: Verè perfectèq. beata vita non nisi aterna est. & cit. loco de Trinit. ita concludit: Nullo modo igitur esse poterit vita veraciter beata, nisi fuerit sempiterna.*

DICO 2. De essentia beatit. non est tantum aternitas in re, sed etiam mente concepta, contra Vasquez opinantem, esse verè beatum illum, qui errore deceptus putaret, suam beatitud. aliquando desitutam, modò re ipsa futura sit aterna: quia de ratione beatis. inquit, non est, vt actu timorem pellat, sed vt possit pellere: quia, cognita veritate, ex se sufficiens esset, omnem timorem & anxietatem pellere. Nostra assertio probatur. opposito fundam. nam de ratione beatit. est, actu quietare appetitum rationalem; non potest autem actu quietare appetitum rationalem, nisi actu cognoscatur ipsius aternitas & perpetuitas. Minor patet: quoniam appetitus rationalis non quietatur actu, nisi obiecto actu cognito. Maior prob. nam de ratione beatit. non est tantum habitu, sed etiam actu beare: alioquin posset essentia beatit. in solo habitu saluari. *Confirm.* quoniam de ratione beatit. est, vt perfectissimè & vitali modo beet, atque ad eò vt actu beet; nam hic est perfectissimus & vitalis modus: actu autem non bearet, si actu ipsius aternitas non cognosceretur. *Dices.* Si quis cognosceret suam beatit. fore aternam, quæ tamen re ipsa aterna non foret, adhuc esset beatus, saltem pro eâ duratione pro quâ illam apprehenderet vt aternam. *Resp. neg. sequel. Etenim de ratione beatit. est, vt docet S. Thomas 1. 2. qu. 5. art. 4. vt nullum admittat malum: error autem est maximum intellectus malum. Igitur si beatitudo includeret errorem, representando se ipsam vt aternam, quæ re ipsa aterna non esset, vera beatitudo esse non posset: nam, vt optimè August. 11. de Ciuit. cap. 11. non minus nescientes error: quam scientes timor beatos esse non finit.*

Ad fundam. Scoti, & ad probat. neganda minor: falsum quippe est, Beatum actu reflexo, aut distincto à beatit. cognoscere aternitatem suæ beatit. sed eodem prorsus actu directo, quo cognoscit Deum in se ipso, simul cognoscere liberam Dei voluntatem, suæ beatit. perennitatem decernentem. Atque hinc patet ad confirm. falsum enim est, actum, quo quis certus fit de aternitate suæ beatitudinis non tendere immediatè in Deum; cum eodem actu, quo cognoscit Deum, cognoscat decretum Dei, suæ beatit. perennitatem decernentis. Ad 2. concedo, eiusdem naturæ & speciei esse beatitudinem vnus anni, atque aternam

Confirm.

Ad confirm.

Contra

Potest beatitudo stare cum actuali tristitia ex priuatione alterius boni.

118. De essentia beatitudinis est aternitas mente concepta. Vasquez.

Probatur.

Confirm.

Dices.

Resp. S. Thomas.

S. August.

139. Ad fundam. Scoti.

Ad confirm.

Ad 2.

Explicatur

Dices.

Ad fund.
Gabriel.

æternam in ratione physicæ operationis, non autem in ratione beatit. quæ, præter physicam operationem, includit peculiarem effectum in ordine ad naturam intellectualem, ut illius appetitum perfectè expleat. Ad 3. Gabrielis, neg. antec. & conseq. Nam cum securitas, quam de sua beatit. Beatus habet, non sit actus à beatit. distinctus, sed sit ipsemet actus beatificus, quatenus connotat decretum Dei de continuandâ suâ beatit. non erit in distinctâ potentiâ beatitudo, & ipsius securitas. Et esto sit in distinctâ potentiâ, adhuc non tollit, quin possit ad integrandam beatit. essentialiter concurrere: patet de visione & dilectione, quæ licet sint in distinctis potentijs, adhuc tamen beatitudinem essentialiter integrare possunt.

SECTIO X.

An Beatus suspendere possit actum amoris erga Deum?

140.
Negat 1.
sent.
Hebr.

PRima sent. negat, etiam de potentiâ absoluta. *Henrici Quodlib. 12. qu. 5. Egidij Quodlib. 5. qu. 6. Fundam. Henrici est, quia implicat, ut quæ pendent ab vno tertio necessariò causante, vnum sine alio causetur: sed visio Dei, quatenus practica est, & dilectio eiusdem, pendent ab eodem obiecto necessariò causante vtrumque: implicat igitur, ut causetur vna sine alia. Nec obstat, quòd visio re ipsa distinguatur ab amore: nam etiam relatiuum re ipsa distinguitur à suo correlatiuo, & tamen implicat, vnum esse sine alio. Fundam. Egidij. Visio ipsa practica Dei includit actum voluntatis, quia non potest intellectus practicè iudicare, obiectum esse diligendum, nisi per intentionem voluntatis ad iudicandum prædeterminetur: sed talis intentio est virtualis saltem amor obiecti: igitur implicat, intellectum practicè intelligere obiectum, & illud virtualiter saltem non amare.*

Fund. Egidij.

2. sent. affirm.

Secunda sent. affirmat, etiam de potentiâ ordinata, & naturali. *Scoti in 1. dist. 1. q. 4. §. Negatiua, & in 4. dist. 49. qu. 6. §. Hic duo. ad 3. Gabr. in 1. dist. 1. qu. 6. & Supplem. in 4. dist. 49. qu. 2. ar. 3. dub. 5. dicto 4. Idem affirmant Ocham. in 1. dist. 1. qu. 6. concl. 5. & in 4. qu. 14. ar. 3. dicto 6. Mayron. in 1. dist. 1. qu. 7. & Rubio qu. 5. & 6. ponit quòd amor beatificus actiue eliceretur à voluntate creata: nam cæterum ipsi putant, amorem beatificum actiue produci à solo Deo, ut hoc modo saluent necessitatem amoris beatifici. Eidem sent. fauet S. Thom. de Verit. q. 22. art. 6. vbi docet, voluntatem respectu cuiuscumque obiecti, & in quouis statu posse exire & non exire in actum volendi. Probat Scotus 1. Noua necessitas agendi supponit nouum principium intrinsecum in agente: sed ex eo quòd Beatus clarè videt Deum in patriâ, nullum nouum principium intrinsecum superadditur ipsius voluntati in ordine ad amorem beatificum producendum, quod non habebat in viâ: ergo nec noua necessitas agendi illi superadditur. Maior constat: nam per id est necessitas agendi, per quod est ipsum agere: ergo per id est noua necessitas agendi, per quod est nouum agere. Minor prob. nam intrinsecum principium, per quod voluntas creata elicit amorem beatificum, est habitus charitatis; sed hic est idem in viâ & patriâ: ergo si in viâ non necessitat, nec necessitabit in patriâ. Neque clara visio beatifici obiecti præbet necessitatem eliciendi amorem beatificum: tū quia hæc non est ratio agendi, sed sola conditio,*

Prob. 1.
Scot.

sine qua voluntas non eliceret actum amoris: tum quia, esto sit ratio agendi, non est tamen ratio agendi principalis, sed secundaria: ratio autem agendi secundaria non præbet necessitatem agenti principali, quia illum nõ determinat ad agendum, sed potius agens ipsum principale determinat agens secundarium. 2. Omnis potentia sicut habet vnum obiectum primum, sic vnum modum tendendi ad illud: ergo eundem modum seruabit respectu cuiuscumque obiecti, in quo per se includitur primum eius obiectum: igitur si respectu vnus obiecti est libera, erit respectu omnium, quia semper est eadem essentialis potentia. Nec diuersa præsentia obiecti visi, & non visi, variat essentialem modum agendi potentia, ut illam de liberâ mutet in necessariam: cõparatur enim notitia obiecti ad voluntatem, sicut approximatio passi ad agens: atqui melior approximatiorum passi ad agens non causat necessitatem agendi, sed maiorem dumtaxat intensionem actus, ut patet in calore & calefactibili.

Prob. 2.

Tertia sent. affirmat de potentia absoluta, negat verò de ordinata & naturali. Est S. Thom. 1. 2. quæst. 4. a. 4. & 1. p. qu. 82. a. 2. Caiet. locis cit. Duranani in 4. dist. 48. qu. 2. & dist. 49. q. 8. n. 16. Aureoli in 1. dist. 1. art. vlt. propos. 2. Argent. qu. 2. concl. 3. & 4. Capreoli qu. 3. a. 1. concl. 5. Maioris in 4. dist. 49. qu. 6. Scoti qu. 3. a. 4. §. Hinc fit: Vasquez 1. 2. disp. 16. cap. 2. vtiel is ibid. qu. 5. a. 4. §. 8. & communis reliquorum. Pro cuius explanatione,

3 sent com.

141.

Dico 1. Non implicat de potentia absoluta, Beatum videre, & non diligere Deum; implicat autem, diligere, & non videre Deum. Prior pars assert. prob. Visio est prior amore, ab eoque realiter distincta & independens: ergo potest diuinitus separari. nam Deus separare potest quamcumque entitatem absolutam, à quacumque aliâ entitate absoluta, à quâ essentialiter non pender. Confirm. Potest Deus coagere cum intellectu Beati ad visionem, non coagendo cum voluntate eius ad amorem sui. Posterior pars est contra Argent. in 1. dist. 1. qu. 1. a. 4. & Rubionem qu. 4. §. Hoc præmissio, putantes, posse de potentia absoluta Beatum Deum diligere, & non videre. Quorū fundam. quia actus diligendi distinguitur ab actu intelligendi, ut res absoluta ab absolutâ: igitur poterit vnus diuinitus ab alio separari. Sed nostra assertio prob. hoc fundam. Implicat, voluntatem incognitum amare: igitur implicat, Beatum Deum non visum diligere. Anteced. aperte docet August. 10. de Trinit. cap. 1. inuiso. Et prob. quia voluntas non amat, nisi vitaliter allecta & attracta à bonitate obiecti: obiectum autem non allicit & attrahit voluntatem, nisi ut cognitum & vitaliter representatum. Confirm. Nulla potentia agere potest, nisi circa suum obiectum: obiectum autem voluntatis est bonum ut cognitum & intentionaliter præsens. Quia cum voluntas sit potentia immanenter operatiua, nequit operari, nisi circa obiectum immanenter atque intentionaliter seu vitaliter præsens. Hinc soluitur instantia, cur possit agens agere in subiectū loco disunctum. non possit autem ferri in obiectum incognitum: quia nimirum voluntas non fertur in obiectum, nisi ab illo allecta & attracta: nequit autem allici attrahique, nisi vitali atque immanente representatione obiecti: agens autem ut agat in subiectum, nõ requirit ut ab ipso alliciat & attrahatur. Confirm. quoniam implicat, ut dictum est, voluntatem operari, nisi in obiectum intentionaliter representatum: nequit autem obiectum intentionaliter voluntati representari, nisi per cognitionem, à qua tantum voluntas apta est moueri: cognitio autem, cum

141.

Potest Beatus de pot.

abs. videre

& non dilige

re Deum.

Implicat

diligere &

non videre

August.

Ratio

Instantia

Resp.

Confirm.

cum

cum munus representandi obiectum exerceat in genere causæ formalis, nequit per aliam formam vel genus causæ suppleri. Ad fundam. Argent. & Rubio. neg. conseq. nam licet actus diligendi distinguatur ut res absoluta ab absolutâ, ab actu intelligendi, illum tamen essentialiter supponit, tamquam vitalem approximationem obiecti, sine quâ impossibile est voluntatem operari.

Dico 2. Implicat, Beatum Deum clarè videre, & simul odio habere. Est contra *Ocham. in 1. dist. 1. qu. 6. concl. 5. & in 4. qu. 14. a. 3. dicto 5. & contra supplem. Gabri. loco cit. dub. 5. dicto 2. Maiorem q. 6.* putantes, posse Beatum clarè videre Deum, eumque odio habere. si sciat ab ipso aliquando se beatitudine priuandum, & in æternum puniendum. *Fundam.* eorum est, quia posset in eo casu Beatus apprehendere Deum ut malum & incommodum sibi, quia apprehenderet illum ut punitorem ultoremque sui, atque aded illum odio prosequi posset. Nostra tamen assertio prob. hoc fundam. Implicat, bonum sub ratione boni odio haberi: atqui Beatus intuens Deum nequit illum cognoscere nisi sub ratione boni: nequit igitur illum odio habere. Maior constat: nam sicut implicat, malum sub ratione mali diligi, ita bonum sub ratione boni odio haberi. Minorem probo: quoniam qui videt clarè Deum, videt illum ut est in se, quia visio intuitiva Dei, tendit ad Deum ut est in se; sed in se nullam habet rationem mali, sed infinitam rationem boni: ergo cognosci non potest sub ratione mali, ac proinde apprehendi ut obiectum odibile. *Confirm.* nam ipsa ratio ultoris cognoscitur à Beato ut perfectio Dei, non minus quàm ipsa ratio præmiatoris: ergo licet à Beato apprehendatur ut sibi mala, tamen apprehenditur ut bona Deo. Sed Beatus videns clarè Deum, plus diligit Deum quàm se ipsum: ergo non potest sub eâ ratione odio habere Deum, alioqui plus diligeret se ipsum quàm Deum, quia præferret bonum suum bono Dei, amoremque sui amori Dei. Ad fundam. *Ochami & Gabrielis* concedo, in eo casu Beatum apprehendere Deum ut malum & incommodum sibi; nego tamen, illum odio habere posse: quia in eo stato Beatus plus diligit Deum quàm se ipsum: & consequenter potius diligit rationem punitoris ut perfectionem Dei, quàm illam odio prosequatur ut malam & incommodam sibi.

Dico 3. Beatus necessariò diligit Deum, nec potest, quantum est de se, ipsum non diligere, tanquam quoad specificationem, quàm quoad exercitium. De necessitate quoad specificationem constat ex præcedente assertionem, in qua probatum est, non posse Beatum videntem clarè Deum, odio habere. De necessitate quoad exercitium *Prob. 1.* In ipso amore beatifico, & visione intuitivâ Dei, Beatus apprehendit omnem rationem boni, ac summam suam felicitatem: contra verò in cessatione talis actus nullam apprehendit vel apprehendere potest rationem boni; igitur impossibile est, ut quantum est de se, Beatus possit actum beatificum suspendere, & à tali exercitio cessare. Conseq. constat, nam eatenus posset suspensionem sui actus beatifici velle, quatenus talem actus suspensionem apprehendere posset sub aliqua ratione boni; cum nihil velle possit voluntas, nisi sub ratione boni, cum essentialiter sit appetitus boni. Antec. prob. quia cum omnis ratio boni includatur in actu beatifico, repugnat, ut in suspensione ipsius apprehendi possit aliqua ratio boni: alioquin non omnis ratio boni in exercitio talis actus contineretur. Quod autem in tali actu omnis ratio boni contineatur,

patet: quia talis actus includit ipsam beatit. obiectivam, cum qua integrat unum totalem finem qui: atqui in beatit. obiectiva continetur omnis ratio boni, vel formaliter, ut sunt perfectiones intrinsicæ Deo; vel eminenter, cuiusmodi sunt perfectiones creatæ. *Prob. 2.* Ad hoc ut possit voluntas ab actu amoris beatifici resilire, debet posse superare vim motivam, quam ad alliciendam voluntatem ad sui amorem habet obiectum beatificum: implicat autem, voluntatem creatam superare posse vim motivam, quam obiectum beatificum habet ad alliciendam voluntatem ad sui amorem: igitur implicat, voluntatem creatam à beatifico amore resilire posse. Maior constat: nam quantò fortius obiectum allicit, tantò maior vis in voluntate requiritur ad illi resistendum: ut patet in obiecto sensibili, quod quantò fortius allicit appetitum, tantò maior vis in eo requiritur ad illi resistendum: unde sæpè necessaria est gratia divina ad remouendum appetitum ab obiecto sensibili efficaciter alliciente. Minor prob. quia vis alleciva obiecti beatifici est infinita, est enim bonitas ipsa increata Dei per se ipsam obiectivè præsens voluntati: vis autem resistendi voluntati creatæ finita est: igitur implicat, voluntatem creatam ab amore beatifico resilire posse.

Ad fund. 1. sent. disting. minor, de necessitate simpliciter, vel de necessitate connaturalitatis: & quantum est ex parte ipsius voluntatis creatæ; conced. de necessitate connaturalitatis; neg. de necessitate simpliciter. Nec est eadè ratio de relatiuis, quorum unum includitur in conceptu terminatio alterius. Ad 2. neg. antec. eiusque prob. alioquin si ad omne practicū iudiciū præcedere deberet actus voluntatis, determinantis intellectum ad iudicandum, cum vice versâ ad omnem actum voluntatis præcedere debeat practicū iudiciū, sequeretur dari actum voluntatis absque prævio iudicio practico, nempe illum actum, qui determinaret intellectum ad primum iudicium practicū. Ut igitur euitemus hoc absurdum, negandum est, ad omne iudicium practicum præcedere debere actum voluntatis.

Ad 1. Scoti pro 2. sent. adductū, conced. min. de nouo principio efficiente, negada de nouo principio alliciente, quod est Deus clarè visus. Etenim agens intellectuale non solum ad operandum determinatur à principio efficiente, sed etiam ab alliciente, & tantò magis ab hoc, quantò nobiliori modo mouet vltimus finis, uti mouet obiectum beatificum, quàm efficiens. Ad prob. min. neg. solum habitum charitatis esse principium amoris beatifici, sed ad summum illum esse principium in genere causæ efficientis; præter hanc autem, assignanda est in Beatis causa finalis, quæ est Deus ipse diligibilis propter increatam suam bonitatem clarè visam. *Dices:* Neque hoc genus causæ finalis & obiectivæ additur de nouo Beatis in patria, nam etiam illud habebant in viâ, quia etiam in viâ voluntas creata alliciebatur à bonitate increatâ Dei ad ipsum diligendum. *Resp.* addi diuerso modo representatum: nam in viâ bonitas increata allicit voluntatem creatam, ut abstractivè representata in suis effectibus; in patria verò ut intuitivè, cognita in se ipsâ, qui modus representandi redundat in ipsam rationem formalem obiectivam: quoniam per cognitionem abstractivam bonitas increata mouet & allicit voluntatem creatam, ut in alio præluens, per intuitivam verò, ut in se ipsâ existens: maiorem autem vim ad alliciendum habet bonitas increata in se ipsâ visa, quàm in alio præluens, ut per se elucet.

Ad 2. nego, voluntatem semper seruare eundem

Ad Argenta & Rubio fundam.

142. Implicat, Deum clarè videri, & simul odio haberi

Implicat, bonum sub ratione boni odio haberi.

Confirm.

Ad fund. Ochami & Gabri.

143. Beatus necessario diligit quoad exercitium

Prob. 1.

Prob. 2.

144. Ad fund. prima.

Ad 2.

Ad Scoti argum.

Dices

Resp.

Ad 2.

A priori

dem modum tendendi respectu cuiuscumque obiecti. Constat 1. de voluntate diuina, quæ respectu sui seruat modum tendendi necessarium, respectu creaturarum modum tendendi liberum: & respectu earundem vt possibiles diligit necessariò dilectione simplicis complacentiæ, vt existentes verò liberè. 2. Quia voluntas in operando pendet ab obiecto finaliter mouente: ergo sicut variari potest obiectum, ita & finalis motio ipsius: aliter enim mouet obiectum cognitum secundum omnem rationem boni, & secundum nullam rationem mali; aliter cognitum secundum determinatam rationem boni, & secundum aliquam rationem mali, saltem ardui ac difficilis. Vnde nego diuersam repræsentationem obiecti non posse variare modum operandi voluntatis de libero in necessarium, & vice versâ. Falsum quippe est, repræsentationem obiecti comparari ad voluntatem, vt approximationem passivam ad agens. Nam ex approxim. passivam non augetur vis operatiua agentis, sicut ex meliore repræsent. obiecti augetur vis operatiua voluntatis, quæ integratur ex virtute actiuâ potentia, & alle&iuâ obiecti. Nec refert, quòd etiam passum integret principium operatiuum in genere causæ materialis: nam ex maiori approxim. passivam non crescit vis receptiua subiecti, sicut ex meliore repræsent. obiecti crescit vis alle&iuâ finis. Neque etiam refert, quòd voluntas sit vna potentia essentialiter: quia licet sit vna formaliter, est tamen duplex virtualiter, ob duplicem modum, quo apta est moueri ab obiecto. Cùm enim in operando pendeat ab obiecto, sicut potest ab illo dupliciter moueri, & secundum omnem rationem boni, & nullam rationem mali; & secundum determinatam rationem boni, & aliquam rationem mali: ita duplicem habet operandi modum, necessarium, & liberum. Nec demum refert, quòd obiectum voluntatis sit vnum: tum quia non est vnum vnitate numerica, sed formalis: tum quia esto sit vnum vnitate numerica, non valet consequentia ab vnitate obiecti ad vnitatem modi operandi circa obiectum: quia sicut potest vnum idemque obiectum aliter & aliter repræsentari voluntati, ita potest voluntas circa illud aliter & aliter operari. Modus namque operandi voluntatis sequitur modum repræsentationis obiecti. Ad auctorit. S. Tho. respondet Capreolus, illum tantum loqui de actu, cuius cessatio apprehendi potest sub aliqua ratione boni, cuiusmodi nõ est actus beatificus, vt ex dictis constat. Responso hæc colligitur ex qu. 24. de verit. arti. 8. ad 2. In potestate liberi arbitrii est, non vti habuit, tamen potest hoc ipsum quod est non vti habuit, sibi proponi sub specie boni, quod de gratiâ in Beatis accidere non potest. Hæc S. Doct. quo nihil clarius. Eodem modo S. Thomam explicat Ferrarius 3. con. Gen. cap. 62. circa finem, vt tantum loquatur de actu voluntatis, qui sequitur ad notitiam abstractiuam quam Beati de Deo formant extra verbum. Nam sicut talis notitia subest potestati Beati, ita & actus voluntatis ab ea regulatus.

Ad S. Tho.
resp. Capreolus

S E C T I O X I.

An saltem possit Beatus cessare ab amore beatifico, posito præcepto prohibente.

145.
1. sent.
Vasquez.
Fundam.

Prima sent. absolutè negat, posse tale præceptum imponi Beato: Vasquez 1. 2. disp. 16. c. 3. Fundam. quoniam principium visionis beatæ est lumen gloriæ, cuius efficacia non subest potestati Beati: stante autem visione clara Dei, necessariò

sequitur & amor amicitia in Deum, & concupiscentia erga ipsam visionem Dei. Maior prob. quia nequit Beatus prohibere, ne lumen minus intensè feratur in visionem, quàm ipsum ex se aptum est ferri: ergo eius efficacia non subest potestati Beati. Minor patet, quoniam, stante visione clara Dei, nulla apparet ratio boni in cessatione actus amoris. Confirm. nequit voluntas ab obiecto vel ab actu cessare, nisi aliqua appareat ratio mali: sed stante visione Dei, nulla in obiecto beatifico, vel in exercitio actus circa ipsum, apparere potest ratio mali: ergo nequit voluntas ab eo cessare.

Secunda sent. docet, non posse tale præceptum imponi Beato, stante in eo iudicio de diligendo Deo, posse tamen illud imponi sublato pratico iudicio de diligendo Deo, quod iudicium potest Deus auferre superstitè clarâ visione Dei. Capreoli in 1. dist. 1. q. 3. a 2. ad argum. Adami ad confirm. sexti: Ferrar. 3. con. Gen. cap. 62. §. Ad casus. Fundam. prioris partis est, quoniam, stante iudicio pratico de diligendo Deo, necessariò sequitur amor in ipsum Deum, alioquin, stante pratico iudicio de diligendo Deo, posset Beatus simul habere iudicium de non diligendo Deo, quia non potest suspendere amorem erga Deum, nisi iudicando, Deum non esse diligendum: implicat autem, Beatum simul habere practicum iudicium de diligendo & non diligendo Deo: ergo neque tale iudicium suspendere, est in potestate Beati, sicut nec in potestate intellectus est, suspendere assensum conclusionis euidenter notæ, & intellectui applicatæ. Fundam. poster. partis est: quoniam sublato tali iudicio, & alio formato, nempe quòd Deus non sit hîc & nunc diligendus, potest Beatus Deum non diligere. An autem possit Deus tale iudicium, superstitè visione, Beato tollere, affirmat Capreolus, non explicat Ferrariensis.

Secunda sententia

Prob. 1. pars

Prob. 2. pars

Tertia sent.

Tertia sent. simpliciter affirmat, posse tale præceptum imponi, & Beatum teneri ad illud seruandum: Adami apud Capreo. loco cit. Ochami in 1. dist. 1. qu. 6. concl. 4. & in 4. q. 14. a 3. dicto. 5. ubi docet, non solum posse Deum imponere præceptum Beato cessandi ab amore sui, sed etiâ ipsum odio habendi: quia tunc odium Dei non esset malum, sed bonum, vt pote à Deo præceptum. Verum quoad odium Dei, prædicta sententia est omnino improbabilis: cum nec Deus præcipere possit odium sui, vt pote per se malum, quod Deus velle non potest; nec stante clarâ visione Dei Beatus possit odio habere Deum, cum, stante clara visione Dei, nulla ratio mali, quæ ad odium necessaria est, in Deo apparere possit. Pro explicatione plures actus distinguendi sunt in Beato. Primus est, visio ipsa Dei; secundus, amor amicitia erga Deum; tertius, amor concupiscentia, quo Beatus diligit Deum vt bonum suum; quartus, delectatio & fruitio de ipsâ beatitudine. Non disputo hîc de actibus, quos extra Verbum Beati exercent erga Deum: nam sicut illos liberè exercent, ita à fortiori possunt ex præcepto eos non exercere: sed solum de actibus, quos Beati exercent ex vi visionis beatificæ. Atque de his omnibus videndum est, an possit imponi præceptum, ne à Beato exercentur.

Varij actus in Beato

Dico 1. Non potest Beato imponi præceptum, vt cesset à clara visione Dei. Fund. quia clara visio Dei necessariò producitur à lumine gloriæ, quod in agendo, nõ subest potestati creature: implicat autem, præceptum imponi de re seruatu impossibili, vt per se patet, cum omne præceptum ordinetur ad executionem rei præceptæ. Maior prob. quia cum lumen gloriæ per se ordinetur ad supremam creaturæ

146.
Non potest Beato imponi præceptum vt cesset à clara visione Dei

creaturæ intellectualis felicitatem, ad quam per modum naturæ omnes necessariò ferimur, debuit etiam extrinsecum principium illius, quod est lumen gloriæ à quo illa principaliter pendet, esse ad eam producendam determinatū, omni qua posset determinatione. Quod autem in operando nostræ non subest potestati, à nobis impediri non potest, atque adeò cessatio illius erit nobis impossibilis.

Dico 2. Stante clara visione Dei, potest Beato imponi præceptum de non amando Deo amore concupiscentiæ. Fundam. quia Beatus videns clarè Deum, plus diligit Deum quàm se ipsum, suamque beatit. quippe qui res diligit uti diligibiles sūt: posito autem præcepto prohibente, ne Beatus diligeret Deum ut bonum suum, suamque beatit. cessatio talis amoris apprehenderetur ut conformis diuinæ voluntati, atque adeò ut maius bonum & obsequium Dei quàm ipse positivus amor sui, suæque beatitudinis; nam id cedit in maius obsequium & extrinsecum bonum Dei, quod ipsius voluntati conformis est; ergo Beatus ex vi summæ charitatis, qua supra se ipsum diligit Deum, posito præcepto prohibente, statim cessaret ab amore sui suæque beatit. ut se diuinæ voluntati conformaret, eique morem gereret. Eadem ratio est de fruitione seu delectatione, quæ est actus, quo Beatus de sua adeptus beatit. gaudet. Hinc ulterius addo, non solum posito præcepto prohibente, sed quovis diuinæ voluntatis natu, statim Beatum ab amore beatificò sui suæque beatit. cessaturum, ut morem diuinæ voluntati gereret, cuius executionem magis diligit, quàm quodvis bonū proprium suum.

Dicitur. Nequit Deus Beato præcipere, ut se ipsum odio habeat, ergo neque ut actum suæ beatit. suspendat. Conseq. constat, quia Beatus plus amat suam beatitudinem quàm se ipsum, quia maius bonum est sua beatitudo quàm suum esse. Antec. prob. nam omne ens essentialiter inclinatur ad sui amorem; implicat igitur, ut possit Beatus se ipsum odio habere. Resp. neg. antec. potest. n. quis elicitò & indirectò odio habere se ipsū, quatenus est substratum malorum, vel impedimentum maioris boni & gloriæ diuinæ. Posset igitur Beatus odio habere suam beatit. quatenus impeditiuam maioris obsequij, & extrinseci boni, atque gloriæ diuinæ. Probatio antec. vera tantum est de amore indatò, & elicitò directò.

Dico 3. Stante clara visione Dei, potest imponi Beato præceptum de non diligendo Deo amore amicitie. Hæc non est apud me ita certa; eam tamen ex præced. sic deduco. Præceptum de non diligendo Deo reddit cessationem dilectionis Dei ut malus obsequium, & extrinsecum bonum Dei; igitur potest tale præceptum à Deo Beato imponi. Antec. constat: nam maius obsequium Dei est, quod eius voluntati magis conformis est: atqui in eo casu Dei voluntati magis conformis est cessatio, quàm exercitiū amoris Dei, ut per se patet. Conseq. prob. nam eatenus non posset tale præceptum videnti Deum imponi, quatenus non posset à vidente Deum cessatio amoris Dei apprehendi ut maius obsequium, & bonum ipsius Dei: igitur si, eo posito, potest cessatio amoris Dei apprehendi ut maius obsequium & bonum Dei, quàm ipsius amoris exercitiū, non est vnde tale præceptum implicet.

Dico 4. Posito præcepto de non diligendo Deo, Beatus cessaret ab amore Dei, eiusque cessationem continuaret ex motiui obedientiæ erga Deum. Fundam. quia summum studium & desiderium Beati est, conformare se perfecte & iustissime Deo: sed posito præcepto de non diligendo Deo, non posset

Beatus perfectius se Deo conformare, quàm talem amoris cessationem elicere ex motiui obedientiæ erga Deum, ut cui vno actu obsequi non posset, obsequeretur alio actu virtutis. *Petes:* an hoc Beatus faceret liberè, an necessariò. *Respondetur.* *Rubio in 4. dist. 49. q. 6. ar. 1. concl. 3.* liberè: sed verius dicendum est, Beatum, posito præcepto, necessariò cessaturum ab actu amandi Deum. Eadem quippe necessitate Beatus obedit Deo posito præcepto, quia illum diligit præcepto non posito: Quia Beatus necessariò conformatur se diuinæ voluntati præcipienti, ergo quia necessitate illum diligit non posito præcepto, eadem illi obedit posito præcepto.

Maiores difficultates est, an possit videnti Deum imponi præceptum, ut non solum cesset ab amore Dei, sed ab omni positivo actu voluntatis circa Deum, posito quòd impossibile non sit, voluntatem suspendere posse omnem actum circa obiectum sibi propositum. *Resp.* Neque contra hoc me aperta videre implicantiam, quin affirmatiua pars conformior est dictis: quia tunc Beatus cessationem ab omni actu apprehenderet ut maius obsequium & bonum Dei.

Obijes 1. Si posset Beato imponi præceptum ad cessandum ab amore beatificò, imponeretur etiam posset præceptum ad cessandum à visione Dei, nam eodem modo per habitum charitatis voluntas Beati necessitatur ad amandum, sicut intellectus per habitum luminis ad videndum Deum. *Resp. neg. sequelam.* Nam ad hoc ut potentia, quæ necessariò fertur ad obiectum, cesset ab illo, aliqua fieri debet mutatio vel ex parte potentie, vel ex parte obiecti; posita autem voluntate Dei prohibentis, ne Beatus diligat Deum, fit mutatio obiectiua respectu voluntatis diligentis, non fit autem mutatio obiectiua respectu intellectus videntis: igitur potest voluntas, posito præcepto, cessare ab amando Deum, quem antea necessariò amabat: non potest autem intellectus cessare à videndo Deum quem antea necessariò videbat. *Maiores patet:* nam manentibus omnibus inuariatis ut antea, manet eadem necessitas ut antea. *Minor prob.* nam obiectum voluntatis Beati, quatenus actu amicitie fertur in Deum, est bonum magis acceptum Deo: sed posito præcepto de non amando Deo, magis acceptum est Deo cessatio amoris quàm amor. Obiectum vero intellectus Beati, quatenus fertur in Deum, est Deus ut intelligibilis: per nullum autem præceptum Deus, vel cessatio visionis Dei fit magis intelligibilis quàm ipsa visio Dei: ergo posito præcepto, potest voluntas cessare ab amando, quem antea necessariò amabat, non potest autem intellectus cessare à videndo, quem antea necessariò videbat. **Obijes 2.** Non potest Beatus cessare ab amore Dei, nisi propter aliquod motiuum; ergo implicat, cessare ab omni actu. *Conseq. patet:* quoniam nequit voluntas propter aliquod motiuum moueri, nisi positivo actu. Nam moueri propter aliquod motiuum, est intendere motiuum: intendit autem voluntas motiuum positivo actu tendentiæ in illud. Anteced. prob. tum quia nequit operari voluntas, cum sit essentialiter appetitus rationalis, nisi propter aliquod motiuum: tum quia cessando Beatus ab amore Dei, non cessaret nisi propter ipsum Deum, cum ex vi visionis Dei Beatus determinetur ad operandum semper propter Deum: ergo hoc ipso quòd cessaret ab amore Dei, haberet pro motiui ipsū Deum. *Implicat igitur, Beatum cessare ab omni actu positivo erga Deum.* *Resp. disting. antec.* Non potest

147. Beato potest imponi præceptum de non amando Deo amore concupiscentie.

Idem de fruitione & delectatione.

Dicitur.

Resp.

148. Et præceptum de non diligendo Deo amore amicitie.

149. Ex virtute obedientie, necessariò cessaret.

Rubio raij. citur.

Ratio.

Alia difficultas.

150. Obijes 1.

Respondetur.

Obijes 2.

Resp. cessat

test cessare ab amore Dei, nisi propter aliquod motuum formaliter & expressè intentum, nego; virtualiter & interpretatiuè tantum volitum, concedo: ad hoc autem non est necessarius positivus actus voluntatis, sed sufficit interpretativus. Ex quo patet ad prob. antec. utraque enim vera tantum est de motivo virtuali & interpretativo. Nam licet operari propter Deum expressè dilectum, secundum se sit perfectior modus operandi,posito tamen præcepto de cessando ab omni actu, perfectior modus esset, operari propter Deum interpretatiuè tantum dilectum; quia hic modus tunc esset conformior divinæ voluntati, atque adeò eligibilior à Beato. *Obijcies 3.* Deus clarè visus infinitè allicit voluntatem ad sui amorem: nequit autem voluntas finita resistere obiecto infinitè allicienti: igitur nequit Beatus Deum clarè visum non amare. *Resp.* disting. maior. Deus clarè visus infinitè allicit voluntatem ad amorem sui, nullo posito præcepto, concedo; posito præcepto de non amando Deo, nego. Quia Deus clarè visus eatenus voluntatem allicit ad amorem sui, quatenus id conforme est divinæ bonitati atque voluntati, cui Beatus summè se conformare desiderat: posito autem præcepto, non est amplius divinæ voluntati conforme, Deum diligere: igitur posito præcepto, non amplius Beatus allicitur ad amandum Deum actu positivo & expresso.

Ad fund. 1. sent. conced. minor eiusque prob. nullo posito præcepto; neganda, præcepto posito. Ad confirm. neg. minor: nam posito præcepto, amoris divini exercitium non est amplius bonum, sed malum; non ex se, sed ex extrinseco præcepto Dei. Sicut celebratio Missæ tempore interdicti mala est, non ex se, sed ex præcepto superioris prohibentis.

Ad fundam. secundæ esto, stante iudicio de diligendo Deo, nequeat Beatus Deum non diligere, negandum tamen est, posito præcepto, non posse Beatum tale iudicium mutare. Nam sicut, posito præcepto, mutatur obiectum de bono in non bonum: ita potest Beatus mutare iudicium. Nec est eadem ratio de intellectu in præbendo assensum conclusioni evidenter notæ; quia intellectus, cum non sit ab intrinseco liber, non est ex se aptus, relicto vno verò evidenter noto, convertere se ad aliud, nisi ex imperio voluntatis: at voluntas cum sit ab intrinseco libera, ex se apta est, relicto vno bono, ad aliud se movere.

Difficultas est, an in tali casu necesse esset mutari visionem beatificam. Ratio dubitandi, quoniam Beatus per eandem visionem videt Deum, & simul iudicat Deum esse diligendum: igitur si, mutato obiecto per præceptum, mutandum est practicum iudicium, mutanda quoque erit visio beatifica. Hoc tamen non obstante, negandum est, mutandam esse necessariò visionem beatificam, sed tantum superaddendum esse novum iudicium distinctum, quo Beatus iudicaret, hic & nunc, posito præcepto, cessandum esse ab amore beatifico.

Dices. Remanet eadem visio; ergo idem iudicium, quo Beatus ante præceptum iudicabat Deum esse diligendum: ergo simul manent duo iudicia opposita, quibus Beatus iudicat Deum esse diligendum, & Deum non esse diligendum. Resp. neg. conseq. nam primum iudicium non est oppositum secundo, eo quòd primum est de diligendo Deo, tacite sub intellectu hac conditione, si Deus aliter non præceperit, siue, si cessatio ipsa amoris divini non fuerit divinæ voluntati conformior.

S E C T I O XII.

An Beatus ex vi visionis beatificæ sit ab intrinseco impeccabilis?

Dogma fidei est contra *Orig. supra sect. 8.* Beatos numquam de facto peccaturos. Constat ex iisdem Scripturæ & Concil. testimonijs, quibus definitur beatit. æternitas. Implicat namque quodcumque peccatum cum beatit. iuxta illud Apocalyp. *Et non intrabis in eam aliquid coinquinatum, & mendacium.* At vnde Beati habent ut de facto numquam sint peccaturi; ex donone aliquo intrinseco, an ex sola extrinseca voluntate Dei, eos semper protegente, & à malo præservante?

Prima sent. docet, Beatos numquam peccaturos ex sola voluntate extrinseca Dei, perpetuò actum fruitionis conseruantis: qua voluntate stante, repugnat Beatum potentià proximà exire in actum peccati, quoniam nulla causa. 2. præventa à prima ad vnum oppositum, potest potentià proximà exire in aliud oppositum. Est *Scoti in 4. dist. 49. q. 6. §. Dico ergo: Ochami in 2. q. 19. lit. L. & in 4. qu. 14. versus finem, Ad primum: Supplem. Gabriel. in 4. dist. 39. q. 2. art. 3. dubio 6.* Fundam. quia eadem essentialiter est potentia Beati nunc, quæ erat antea; ergo quantum est de se, potens est in omnem effectum, in quem poterat antea: ergo in tantum in statu beatitudinis non peccat, in quantum extrinsecè impeditur à Deo continuò conseruante actum beatificum. Vnde si Deus sinceret Beatos, suos motus agere, possent de facto peccare. Quare concedit hanc proposit. *Gabriel: Beatus non est simpliciter impeccabilis, quia potest peccare in sensu diuiso, diuidendo scilicet à voluntate Dei extrinsecè conseruante; non autem in sensu composito, quia stante voluntate Dei ad vnum, nequit voluntas in oppositum ferri.*

Secunda sent. affirmat, Beatos non solum peccare non posse ab extrinseca voluntate Dei, sed etiam ab intrinseca beatitudine, à qua determinantur ad bonum semper operandum: *S. Thomas 1. 2. q. 4. art. 4. & q. 5. art. 4. & 1. q. 62. art. 8. & lib. 4. cont. gent. cap. 92. Caiet. & Ferrar. locis cit. Durandi in 2. dist. 7. q. 1. & reliquorum, quos sequitur Vasquez 1. 2. disp. 18. q. 2. quæ verior est & sequenda; eamque colligo ex August. 22. de Civit. c. ult. ubi, Aliud, inquit, est esse Deum, aliud participem Dei: Deus natura peccare non potest, particeps vero Dei ab illo accipit ut peccare non possit.* Igitur Beatus peccare non potest, quia Dei particeps est: est autem Beatus Dei particeps ratione beatitudinis: igitur ratione beatitudinis, quæ intrinseca est Beato, Beatus peccare non potest. Non igitur sola extrinseca voluntate Dei impeccabilis est. *Prob. Ea necessitate remouemus impedimenta destructiua finis, quæ necessitate diligimus finem: sed Beatus necessariò & ab intrinseco diligit finem beatificum: ergo necessariò & ab intrinseco remouet impedimenta destructiua finis beatifici: quodlibet autem peccatum est destructiuum finis beatifici: igitur quodlibet peccatum Beatus necessariò & ab intrinseco vitat. Est igitur Beatus ab intrinseco impeccabilis. Maior elucet. Minor assump. prob. Beatus necessariò diligit Deum ratione visionis beatificæ, quæ intrinseca est Beato. Minor subsump. prob. nam duplex est peccatum, mortale, & veniale: utrumque autem est contra beatit. Quantum ad mortale, constat: nam hoc formaliter destruit*

Obijc. 3.

Resp.

Ratio.

151.
Ad fund.
prima.Ad fund.
secunda.152.
Alia diffi-
cultas

Resp.

Dices.

Respondeo.

153.

Scholasticæ
concordati.

Prima sent.

Prob.

Gabriel

154.

2. Sent.

vera.

Beatus pec-

care non

potest ra-

tione dati

intrinseci

August.

Prob. 2

priori.

destruit utrumque actum, & dilectionis & visionis beatificæ, ytrique enim opponitur contradictoriè. Nam dilectioni opponitur ex parte ipsius Beati diligentis Deum, per dilectionem enim Beatus convertitur ad Deum, contrà verò per peccatum mortale creatura auertitur à Deo: visioni autem opponitur ex parte Dei diligentis Beatum, hoc pacto: visio beata est terminus amoris amicitie, quo Deus diligit Beatum; quia cum sit quædam intentionalis participatio naturæ diuinæ, & amicitia ex Arist. fundetur in similitudine nature, in communicatione talis perfectionis consistit amor amicitie, quo Deus diligit Beatum. Ex alia verò parte Deus necessariò odit peccatum, quia sicut necessariò diligit quidquid est actu bonum, ita necessariò odit quidquid est actu malum, cum nequeat Deus esse suspensus, sed ultimò terminatus ad quodlibet obiectum, vel per modum amoris, si sit bonum, vel per modum odij, si sit malum. Nequit autem Deus odio habere peccatum, nisi subtrahendo à peccatore terminum suæ amicitie, quæ in Beato, præter gratiam habitualem, est ipsa visio Dei. Igitur si posset videns Deum habere peccatum mortale, simul amaretur & non amaretur amore amicitie à Deo. Amaretur ratione visionis, quæ est terminus amicitie diuinæ: non amaretur, ratione subtractionis eiusdem visionis, quæ subtractio esset terminus odij Dei. Prob. quoad peccatum veniale: nam etsi hoc non opponatur amicitie, opponitur tamen familiaritati Dei; quia opponitur feruori charitatis ex parte committentis, & perfectæ communicationi ex parte Dei: sed Beatus ratione visionis Dei non modò necessariò diligit amorem beatificum, & qualemcumque communicationem Dei, sed feruorem ipsum charitatis, & perfectissimam communicationem Dei: igitur Beatus est ab intrinseco impeccabilis, etiam venialiter. Minor prob. nam Beatus ratione visionis non solum diligit necessariò Deum, sed etiam diligit necessariò Deum secundum totum feruorem & intensiorem qua illum diligere potest; ergo non solum diligit necessariò amorem beatificum quoad substantiam ipsam amoris, sed etiam quoad modum feruoris & intensiorem, eum qua repugnat peccatum veniale. Confirm. Nihil potest ratione visionis Beatus velle, nisi quod referibile est in Deum tamquam in vltimum finem: sed peccatum veniale non est referibile in Deum tamquam in vltimum finem, quia nulla culpa vt sic, per se referibilis est in Deum. Dices: Si Beatus ratione beatitudinis non solum necessariò odit ea quæ opponuntur amicitie, sed etià quæ opponuntur familiaritati, ac perfectæ feruori charitatis, non solum erit determinatus ad numquam peccandum, sed etiam ad semper operandum id quod perfectius est. Vnde sequeretur, tolli omnem libertatem in Beatis: quod falsum est, alioquin non fuisset in Christo libertas ad meritum sufficiens. Resp. neg. sequel. nam etsi Beatus ratione beatitudinis sit determinatus ad semper nolendum id cuius oppositum inuoluit culpam, non tamen eiusdem est determinatus ad semper volendum id quod est perfectius. Etenim ratione beatitudinis Beatus determinatur tantum ad conformandum se diuinæ voluntati: conformat autem se Beatus diuinæ voluntati, etiamsi in ijs quæ culpam non inuoluunt, eligat quod est minus perfectum: nam hoc ipsum liberè eligere minus perfectum in ijs quæ nullam inuoluunt culpam, est conforme diuinæ voluntati, quæ vt libertatem conseruet in Beatis, hanc liberam electionem relinquit in plena potestate ipsorum. Hæc autem intelligenda

sunt de ijs quæ Beati operantur extra Verbum, non autem quæ operantur ex vi visionis in Verbo; nam sicut ad ea nullam habent libertatem quoad substantiam operationis, ita neque quoad modum intensiorem. Ad Fund. 1. sent. nego Beatum solum ab extrinseca voluntate Dei esse impeccabilem, sed etiam ab intrinseca beatitudine, à qua intrinsecè determinatur ad numquam peccandum. Vnde quamuis remaneat eadem potentia remota in patria, quæ fuit in via, non tamen remanet eadem potentia proxima: nam in viâ non erat potentia beatificata per visionem intuitiuam Dei, ratione cuius beatificationis aliter operatur in patria, atque operabatur in via.

S E C T I O XIII.

Quodnam sit proximum obiectum delectationis in patria.

D Vplex est delectatio in patria; altera, quæ capitur ex bonis Dei, quatenus bona Dei sunt; & huius obiectum est Deus quatenus sibi bonus est, pertinetq; ad amorem amicitie: altera, quæ capitur ex bonis ipsius Beati, pertinetque ad amorem concupiscentie, cuius obiectum hic inquirimus; nam de priore nulla est cõtrouersia, quin obiectum sit Deus, quatenus sibi bonus est; hoc enim postulat amor amicitie. Prima sent. affirmat, esse visionem, Deum verò non nisi remotè concurrere ad delectationem, quam Beati de sua beatitudine percipiunt: Durandi in 1. dist. 1. q. 2. & in 4. dist. 49. q. 5. Mayroni in 1. dist. 1. q. 2. in fine. Probat 1. Durandus. Illud tantum est immediatum obiectum delectationis, quod potest esse proprium bonum eius qui delectatur: sed neque Deus neque res vlla supposito distincta potest esse proprium bonum hominis beati, nisi ratione operationis, qua res ipsa attingitur; ergo nec Deus nec res vlla supposito distincta est immediatum obiectum delectationis Beatorum. Maior constat, quia nullus delectatur de bono, nisi quatenus illud existimat aliqua ratione suum: quoniam, vt docet Philosoph. 8. Ethic. amabile quidem bonum, unicuique autem proprium. Minor prob. quia nulla res supposito distincta potest esse bonum nostrum, nisi ratione alicuius effectus, quem in nobis causat. Sic sol dicitur bonus frigescenti non secundum se, sed ratione caloris quem in illo causat. Sic vinum dicitur bonum potanti ratione gustationis: similiter cibus, & reliqua supposito distincta, dicuntur bona nostra, ratione alicuius effectus vel operationis nobis inherens. Confirm. nam amor concupiscentie fertur in rem vt conuenientem concupiscenti: est autem res conueniens concupiscenti per aliquid concupiscenti inherens. 2. Sicut se habent desiderium & delectatio ad bonum, ita timor & tristitia ad malum: sed tristitia, quam habent damnati, non est de Deo immediate, sed de parentia visionis diuinæ; ergo delectatio, quam habent Beati, non est de Deo immediate, sed de visione Dei. Confirm. Idem est obiectum desiderij in via & delectationis in patria: sed immediatum obiectum desiderij in via non est Deus, sed aliqua operatio coniungens nobis Deum. Minor constat; nam obiectum desiderij est aliquod futurum: Deus autem non est futurus; est autem nobis futura ipsius visio: igitur eius visio, & non ipse, immediate erit obiectum delectationis nostre in patria.

Secunda sent. docet, immediatum obiectum delecta-

Aristot.

155. De peccato veniali

Confirm.

Dices

Beatus non est determinatus sepe ad volendum quod est perfectius.

Ad Fund. prima

156.

Prima sent.

Prob. 1. Durandi

Philosophus

Prob. 2.

Confirm.

157. 2. sent.

delectationis concupisc. Beatorum esse Deum, nullo autem pacto visionem, nisi tantum ut conditionem necessariam requisitam, quatenus nimirum illa necessaria est ad representandum obiectum, de quo tantum proximè Beatus delectationem capit:

Caietanus. Caiet. 2. 2. q. 17. a. 5. §. Ad rat. Curiel. 1. 2. q. 4. a. 1. dubio 1. §. 4. concl. 2. Citantur alij, qui tamen non loquuntur de obiecto delectationis concupisc. sed

Prob. 1. amicitiae. *Prob. 1.* Illud tantum est obiectum concupisc. in patria, in quo ultimò quiescit animus concupisc. hoc autem est Deus, non operatio aliqua inhærens Beato. Maior patet, nam obiectum concupisc. est ultimus finis concupisc. in quo tãquam in summo bono eius appetitus quiescit. Minor prob. quia nulla res creata quietare potest concupisc. appetitum: quævis autem operatio Beato inhærens est recreata; igitur.

Prob. 2. Secundò. Si visio vnà cum ipso Deo constitueret vnum obiectum totale delectationis, totum obiectum delectationis non esset aliquid increatum, sed constitutum ex creato & increato. Vnde sequeretur, obiectum spei non esse aliquid increatum, atque adeò spem ipsam non esse Theologicam virtutem. Sequela prob. nam idem est obiectum desiderij in via, & delectationis in patria.

Confirm. Confirm. Aut visio requiritur ut obiectum materiale, aut ut formale amoris concupisc. Non primo, quia visio distinguit actum concupisc. ab actu amicitie; nullum autem obiectum materiale distinguit actum vnus virtutis ab actu alterius. Si secundo, ergo in ratione obiecti simpliciter dicendum est, obiectum delectationis & spei in patria esse aliquid creatum: nam vnum quodq; obiectum denominatur simpliciter tale in aliquo genere à sua ratione formali, per quam in eo genere constituitur. 3. Illud est obiectum delectationis ut quod

Prob. 3. in patria, quod est obiectum visionis beatificæ: sed hoc est Deus, non visio; ergo Deus, non visio est obiectum delectationis in patria. Maior patet, quia nihil potest esse amatum, nisi præcognitum: ergo nihil potest esse obiectum delectationis ut quod in patria, nisi sit visum ut quod visione beata. Minor prob. nam visio non est præcognita, nisi tantum ut quo: solus autem Deus per visionem præcognoscitur ut quod: igitur solus Deus est obiectum ut quod delectationis in patria. *Confirm.* Prior est actus directus quàm reflexus: ergo prior est visio ut directa, quàm ut reflexa: sed visio ut directa habet pro obiecto solum Deum; ut reflexa, includit etiam se ipsam: atqui ut directa includit sufficiens obiectum delectationis; ergo superflue ad obiectum delectationis superadditur visio, tamquam ratio formalis integrans. 4. Bruta, cum feruntur ad obiecta, non delectantur de operationibus quibus ad obiecta tendunt, sed de ipsis obiectis; alioquin si delectarentur de operationibus, illas reflexè perciperent; ergo etiam Beati cum tendunt ad obiectum beatificum, non delectantur de operatione, sed de obiecto ipso. 5. Ita se habet cognitio rei turpis ad obiectum delectationis prauæ: sicut cognitio rei honestæ ad obiectum delectationis honestæ: atqui obiectum delectationis prauæ se habet ut pura conditio: ergo etiam cognitio rei honestæ ad obiectum delectationis honestæ. Minor prob. quoniam delectatio morosa est peccatum mortale: non potest autem esse peccatum mortale ratione cogitationis, nam hæc mala non est, sed indifferens; & ad summum inutilis & otiosa: ergo obiectum delectationis morosæ non est cogitatio, sed res ipsa cogitata.

Confirm. Tertia sent. docet, obiectum delectationis con-

Prob. 4. cupisc. in patria non esse aut solam visionem, aut solum Deum, sed constitutum ex vtroque, ex Deo tamquam fine qui, & ex visione tamquam fine quo: *Gregor. in 1. dist. 1. q. 3. ar. 1. ad 1. rat. affirmantis, visionem esse partialem causam delectationis: Capreoli q. 1. a. 1. concl. 5. & ad argum. contra 5. concl. Nec refert, quòd ad 1. doceat, visionem esse conditionem obiecti fruibilis: nam simul ibidem affirmat, totale obiectum fruitionis esse vtrumque, Deum & visionem: Deum, ut obiectum principale; visionem, ut obiectum minùs principale. Est igitur visio conditio respectu obiecti, sine qua non esset nobis delectabile, & simul pars integrans obiectum: hoc est, visio nò tantum est id sine quo non existeret, aut applicatum non esset obiectum sicut pura conditio delectationis; sed etiam est id in quod tendit actus, vel sine quo existere non potest modus tendendi delectationis; ergo visio est partiale obiectum delectationis, non pura conditio: sicut reuelatio est conditio, mediante qua nobis prima veritas applicatur, & simul ratio sub qua obiecto reuelato assentimur: *Aureoli q. 2. ar. 1. proposit. 3. vbi duplicem distinguit delectationem, alteram de obiecto beatifico, quam docet esse essentialem beatit. alteram de visione ipsa: Vasquez 1. 2. disp. 15. à cap. 3.**

Prob. 5. Hęc probabilior est, & sequenda, eaque apertè colligitur ex *S. Tho. 1. 2. q. 11. art. 3. ad 3. vbi, Finis, inquit, dicitur dupliciter: vno modo ipsa res, alio modo adeptio rei: qua quidem non sunt duo fines, sed vnus finis in se consideratus, & alteri applicatus. Deus igitur est ultimus finis, sicut res qua ultimo queritur; fruitio autem sicut adeptio huius ultimi finis. Sicut igitur non est alius finis Deus, & fruitio Dei: ita eadem ratio fruitionis est, qua fruimur Deo, & qua fruimur diuina fruitione. Hęc S. Thom. quo nihil pro hac sent. clarius. *Prob. 1.* Si sola visio esset obiectum amoris concupisc. in patria, spes non esset virtus Theol. si solus Deus amor concupisc. non differret ab amore amicitie. Prior sequela prob. nam idem est obiectum desiderij in viâ, & delectationis in patria: ergo si obiectum delectationis in patria est sola visio, idem erit obiectum desiderij in viâ; atque adeò spes, quæ per huiusmodi desiderium tendit ad beatitudinem sperandam, non erit virtus Theolog. quoniam hæc pro immediato obiecto habet Deum, à quo Theologica denominatur. Nec refert, quòd visio immediatè versetur circa Deum, ut specificet virtutem Theolog. nam etiam cultus versatur immediatè circa Deum, & tamen non specificat virtutem Theolog. sed moralem Religionis: eo quòd ad specificandam virtutem Theol. requiritur, ut obiectum ipsum, quod immediatè specificat, sit Deus. *Prob. posterior sequela: nam per hoc formaliter differt amor concupisc. ab amore amicitie, quòd ille diligit Deum formaliter ut bonum concupisc. hic ut bonum Deo. Deus autem est bonus nobis formaliter media operatione nobis inhærente: ergo operatio ingreditur formale obiectum amoris concupisc. nam id ingreditur formale obiectum, quod facit obiectum ipsum differre formaliter. Maior constat ex ipsâ definitione amoris concupisc. & amicitie. Minor prob. nam Deus est bonus nobis, quâ perfectius nostri: seu mediâ operatione, quâ vitaliter nobis coniungitur. Neque dicas, esse bonum nobis media operatione ut conditione tantum: nã conditio non diligitur, sed solum est id sine quo obiectum non diligeretur, ut patet in amore amicitie: in amore concupisc. visio Dei est ratio integrans obiectum ipsum diligibile: nam Beatus non solum**

7. Sent. tenenda. Obiectum delectationis concupisc. in patria est visio ut sine quo & Deo ut sine qui.

S. Thom. Luculentum testim.

Prob. 1. Idem est obiectum desiderij in viâ, & delectationis in patria.

solū amore concupiscentiæ diligit Deū vt bonū suū, sed & ipsam beatitudinem, quæ integrat vnum finem perfectiū sui. Prob. 2. Obiectum delectationis concupiscentiæ est omne id, quod est bonum & perfectiū concupiscentis: hoc autem non est sola visio, aut solus Deus, sed vtrūque: quia potentia non solū perficitur per actum, sed etiam per obiectum; vtrumque enim est propria perfectio ipsius; actus vt forma vitaliter inherens, obiectum vt forma intentionaliter terminans, in quā potentia principaliter quiescit. Confirm. Si per impossibile posset potentia aut videre suū obiectum sine visione, aut habere visionem sine obiecto actu terminante, vtroque modo perficeretur: in 1. casu, solo obiecto terminante; in 2. solā visione inherente: ergo vtrumque est bonum perfectiū concupiscentis, & actu concupiscentiæ formaliter intenditur: licet principaliter obiectum, minū principaliter visio, quā obiectum attingitur.

Ad primum primæ sent. disting. Minor. Nulla res supposito distincta fieri potest bona alteri, nisi ratione operationis inherens, tāquam bonitotalis, falsa est (nam posita operatione, etiam res ipsa fit bona operanti, per modum obiecti proportionati) tamquam boni partialis, aut conditionis sine quā non, vera est; sed non ad mentem arguentis. Eadem distinctio cadit supra probationem minoris. Nam non solū gustatio, sed vinum ipsum, gustatione posita, fit bonum potanti. Dissipat est ratio de sole, qui non nisi ratione caloris dicitur bonus frigescenti: quia sol nullo modo concurrat vt obiectum medio calore, vel sensatione ad terminandam operationem tactus, sicut concurrat vinum media gustatione, & quodlibet obiectum medio actu vitali ad terminandam potentiam, ad quam comparatur vt proprium obiectum: quia sol non comparatur ad tactum frigescentis vt obiectum, quod medio calore in eo producto terminet ipsius potentiam, sed vt pura causa productiua caloris, qui solū media sensatione terminat potentiam tactiuam frigentis. Ad confirm. eodem modo resp. non tantum operationem, sed rem ipsam mediante operatione fieri bonam, & convenientem concupiscenti. Ad 2. neg. maior. cum enim Deus secundum se sit optimus, & maximè conueniens naturæ intellectuali, habet vt possit esse immediatum obiectum desiderij & delectationis: contra verò, cum secundum se non sit malus, non habet vt ex se possit esse immediatum obiectum timoris ac tristitiæ, sed tantum ratione pœnæ, aut mali, quod infert. Quam responsionem insinuat Durandus, & malè impugnat. Ad confirmationem, neg. minor. ad probationem, disting. minor. non est Deus futurus secundum se, concedo; respectu nostri, nego: respectu quorum non solū est futura visio, sed Deus ipse vt obiectiuè præsens secundum se.

Ad primum secundæ sent. conced. maior de obiecto principali quod, neganda de obiecto minū principali quo, cuiusmodi est visio respectu amoris concupiscentiæ. Ad 2. disting. primum conseq. totum obiectum quod non est aliquid increatum, nego; totum obiectum constitutum ex obiecto quod & quo simul, non est aliquid increatum, concedo. Vt autem totum obiectum dici possit simpliciter increatum, fat est, vt obiectum ipsum principale quod sit increatum: atque hoc sufficit ad specificandam virtutem Theologicam: vt constat de fide, cuius obiectum prin-

De Fine. Tom. 3.

cipale quod est increatum, licet minū principale sub quo sit creatum, nempe ipsa reuelatio, quæ ex probabiliori sent. integrat obiectum formale fidei. Ad confirmationem dico, visionem esse quidem rationem formalem, sed minū principalem & sub qua, à qua nequit totum obiectum denominari in suo genere simpliciter tale, sed secundum quid: nec actum concupiscentiæ adæquatè distingui ab actu amicitiae per solam visionem, sed per bonitatem increatam, vt aptam causare in Beato visionem creatam. Est igitur adæquatam obiectum amoris concupiscentiæ Deus, vt nobis coniunctus per visionem beatificam, cuius principalis pars est Deus vt aptus per suam increatam bonitatem causare in nobis visionem; minū verò principalis, & vt ratio qua, est visio ipsa, quæ à Beato diligitur vt ratio vniens nobis summum bonum, in ordine ad quod diligitur vt via: vtrumque autem vltimatè diligitur vt bonum ipsius concupiscentis, per quod formaliter distinguitur ab amore amicitiae, quo & Deus, & visio ipsa diligitur propter Deum.

Ad 3. maior conced. de obiecto visionis reflexæ; neganda de obiecto visionis directæ. Eadem enim visio tendit ad Deum directè, & ad se ipsam reflexè; & prout tendit ad se ipsam reflexè, non solū habet pro obiecto Deum, sed se ipsam, atque ad eò vt sic potest esse obiectum amoris concupiscentiæ. Ad probationem minor. si vt quo significet, quòd visio nullo modo sit ratio cognita, sed sola ratio cognoscendi, falsa est; nam est ratio cognita à se, quā reflexa: Si significet, quòd sit tantum cognita vt pura tendentia & via ad Deum, vera est; sed nihil contra nos, nam hoc sufficit, vt sit obiectum amoris concupiscentiæ. Ad confirmationem disting. minor subsumpta: conced. visionem, vt directam cognitio est, includere sufficiens obiectum delectationis amicitiae, quod est bonitas ipsa increata Dei secundum se: nego, vt sic illam includere obiectum delectationis concupiscentiæ, in quo semper includitur ratio aliqua creata. Ad 4. nego antecedens: nam etiam bruta delectantur de rebus vt sibi coniunctis per vitales operationes: ad quod sufficit interior eorum sensatio, quā iudicant de rebus sensatione apprehensis, & non est propriè reflexa, quia non reflectitur supra se ipsam, sed fertur in exteriores sensationes integrantes vnum obiectum cum rebus ipsis. Delectantur igitur bruta de suis operationibus, non reflexè & abstractè, sed exercitè & concretè. Ad 5. neg. minor. ad prob. disting. minor: non potest esse peccatum mortale ratione solius cogitationis, concedo; ratione cogitationis & rei cogitatæ simul, nego.

SECTIO XIV.

An homo habeat appetitum naturalem ad beatitudinem supernaturalem?

Dixi, ad beatitudinem supernaturalem: quia ad naturalem, nulli est dubium, quin creatura intellectualis naturalem inclinationem habeat, nam omne subiectum naturaliter inclinatur ad perfectiorem sibi maximè commensuratam, qualis est beatitudo naturalis. De supernaturali, quam in clarā visione Dei & amore beatifico etiam dixi, controu. est.

Prob. 2. a priori

Confirm.

159. Ad primum prima.

Ratio

Ad confir.

Durandus

160. Ad primum secundæ.

Ad 2.

Ad confir.

Ad 3. Visio tendit ad Deum directè, & ad se reflexè.

Ad confir.

Ad 4.

Ad 5. Peccatum mortale est ratione rei cogitatæ.

181. Solus controu. de beat. supernat.

Prima sent.
affirm.

Prima sent. affirmat. Est *Henrici in Summ. art. 4. qu. 5. in corp. Scoti qu. 1. Prologi, §. Ad primum, & in 4. dist. 49. quæst. 9. & 10. Durandi quæst. 8. num. 8. Palud. qu. 7. art. 1. Soti qu. 2. art. 1. concl. 1. & lib. 1. de natura, cap. 4. §. At vero: Valentia 1. 2. disp. 1. q. 5. puncto 1. Eidem fauet S. Thom. 3. cont. gent. cap. 51. & 57. vbi docet, unicuique inesse naturalem appetitum videndi Deum. Prob. 1. Omne perfectibile seu aptum perfici à perfectiuo, dicit naturalem inclinationem & appetitum ad illud, sicut ad conseruandam perfectionem quam possidet; ergo naturaliter inclinatur ad consequendam illam, quando non possidet: sed homo, utpote perfectibilis à visione & amore beatifico, naturaliter inclinatur ad conseruandam supernaturalem hanc beatitudinem dum illam possidet; ergo & ad eam consequendam, dum non possidet: idem. n. est appetitus & inclinatio in bonum præsens, & in bonum absens. 2. Appetitus rationalis naturaliter respicit omne bonum aptum perficere naturam intellectu. at beatitudo supernatur. est apta eam perficere: ergo. Maior prob. nam appetitus intellectualis est potentia vniuersalis; ergo respicit bonum vniuersale, atque adeò quidquid aptum est perficere suppositum intellectuale. Anteced. constat: tum quia est appetitus & inclinatio totius suppositi: ergo quantum se extendit perfectibilitas suppositi, tantum se extendit ipsius appetitus. Tum quia sequitur apprehensionem intellectus: sed hæc est ad omne intelligibile; ergo ille ad omne appetibile. 3. Homo intellectu & voluntate respicit supernaturalem beatitudinem. sed intellectus & voluntas sunt potentie naturales hominis, seu proprietates ab eius essentia manantes: ergo homo potentia & appetitu naturali supernaturalem respicit beatitudinem. Maior liquet, quia ipsi potentijs homo respicit beatitudinem, quarum actibus illam assequitur: sed actibus intellectus & voluntatis illam assequitur: ergo. 4. Homo creatus est ad imaginem & similitudinem Dei, Genes. 1. Sed imago imitatur suum prototypum: ergo sicut Deus naturali appetitu inclinatur ad se ipsum videndum & diligendum, ita & homo. 5. Vnaquæque res suapte naturam inclinatur ad aliquod determinatum bonum, tamquam ad proprium finem in quo vltimò conquietescat, ut terra ad centrum, ignis ad concuum lunæ. Ergo etiam homo naturaliter inclinabitur ad aliquod determinatum bonum, in quo tamquam in proprio centro & fine vltimò conquietescat. At hoc aliud esse non potest, quam clara visio & amor beatificus Dei: quia in nullo alio bono, quam in Deo clarè viso & dilecto, appetitus noster conquietescit, iuxta illud *August. lib. 1. Confess. cap. 1. Quia fecisti nos ad te, inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.* 6. Posita supernaturali noticia fidei, homo naturaliter appetit beatitudinem supernaturalem: ergo naturali appetitu inclinatur ad illam: quia noticia supernaturalis non ponit, sed supponit appetitum; ergo si tali noticia posita, homo naturaliter appetit beatitudinem supernaturalem, supponitur in eo naturalis appetitus ad illam. 7. ex *August. lib. de Prædest. Sanct. cap. 5. ad finem, vbi, Posse, inquit, habere fidem, sicut posse habere charitatem, natura est hominum. Habere autem fidem, quemadmodum habere charitatem, gratia est fidelium.* Ergo posse habere supernaturalem beatitudinem, naturæ est hominum, licet habere illam, gratiæ sit Beatorum.*

Prob. 1.

Prob. 2.

Prob. 3.

Prob. 4.
Genes. 1.

Prob. 5.

August.

Prob. 6.

Prob. 7.
August.

162.
Secunda
sent.

Secunda sent. docet, esse in homine naturalem appetitum videndi & diligendi Deum, ut est tantum prima causa & auctor effectuum natu-

turalium, non ut est obiectum & auctor beatitudinis supernaturalis. *Conradus 1. 2. qu. 3. art. 5. & Ferrariensis 3. contra Gent. cap. 51. §. Quantum. Fundamentum, quia ex S. Thom. 1. p. q. 12. art. 1. & 3. contra Gentes cap. 50. homo ex cognitione effectuum naturaliter desiderat videre causam: ergo est in homine naturalis appetitus videndi Deum &c. alioquin inane foret tale desiderium in homine.*

Tertia sent. negat, intellectualem creaturam habere naturalem, sed tantum obedientialem appetitum ad beatitudinem supernaturalem. *Capreol. qu. 1. Prologi ad argum. contra 6. concl. Caiet. 1. p. qu. 1. art. 1. §. Ad euidenciam, Medin. 1. 2. qu. 3. art. 8. §. Ex hac doctrin. Vasquez disp. 22. cap. 2. Suarez de actib. human. tract. 1. disp. ult. & aliorum, quæ vera est & sequenda. Pro cuius declaratione distinguendus est duplex appetitus, innatus vnus, elicitus alter. Innatus est ipsa propensio seu inclinatio nature ad bonum seu perfectiuum sui: estque duplex; actiuus, qui suum perfectiuum sibi producit; passiuus, qui formam perfectiuam in se ipso recipit. Elicitus est actus ex cognitione productus, quo natura intellectualis bonum apprehensum sibi conueniens appetit. De utroque videndum, an sit naturalis respectu beatitudinis supernaturalem.*

Dico 1. Nullus est appetitus naturalis innatus in homine ad beatitudinem supernaturalem. Probatur 1. Implicat, esse appetitum naturalem ad actum quoad substantiam supernaturalem, & talem appetitum non esse quoad substantiam supernaturalem. Sed beatitudo supernaturalis est actus quoad substantiam supernaturalem: ergo implicat, in homine esse appetitum naturalem ad beatitudinem supernaturalem. Minor prob. ille actus est quoad substantiam supernaturalem, qui est extra totius nature sphaeram, qui que à nullo principio naturali produci exigive potest: talis est beatitudo supernaturalis, quæ à nullo principio naturali produci exigive potest; alioqui si à principio naturali produci exigive posset, ea naturalis & debita esset creature, ad eamque producendam necessarium non foret lumen gloriæ, contra Concil. Viennæ: ut refertur in *Clement. de Hæreticis, Ad nostrum*, vbi definitur, ad videndum clarè Deum necessarium esse lumen gloriæ, animam eleuans ad Deum videndum, eoque beatè fruendum. Maiorem primi syllogismi sic ostendo. Nequit appetitus seu inclinatio esse naturalis respectu alicuius actus, nisi ad illum per se ordinatur: omnis autem appetitus vel inclinatio per se ordinatur ad actum supernaturalem, quoad substantiam, necessariò est supernaturalis: igitur si in homine esset appetitus naturalis ad actum supernaturalem, quoad substantiam, necessariò esset supernaturalis: hoc autem implicat, cum nequeat supernaturale fieri proprium rei naturalis; ut mox. Maior constat: alioqui si appetitus diceretur naturalis ex eo tantum, quia eleuari diuinitus posset ad aliquem actum, esto non esset per se ad illum ordinatus, quælibet res dici posset habere naturalem appetitum & inclinationem ad quodcumque implicantiæ non inuoluens: nam quælibet res diuinitus eleuari potest ad quodlibet implicantiæ non inuoluens. Vnde quælibet substantia creata haberet naturalem appetitum ad vniorem hypostaticam, & quælibet creatura intellectualis ad dona gratiæ, & habitus infusos. Minorem prob. 2. nam idèò habitus infusus est supernaturalis, quia per se ordinatur ad actum supernaturalem, quoad substantiam. Ratio: quia quod per se ordinatur ad aliquid,

Prob.
S. Thom.

Tertia sent.
Probabilior.

Appetitus,
innatus:
elicitus:

163.
Homo non
habet
naturalem
appetitum
innatum
actiuum
vel passiuum
ad beatitudinem
supernaturalem.

Inductio
à priori.

aliquid, specificatur ab illo: quod autem specificatur ab aliquo, trahitur ad eundem ordinem cum ipso specificante: ergo si beatitudo specificans est in ordine supernat. etiam appetitus ab ea specificatus erit in ordine supernat. *Dices*, appetitum hominis non esse per se ad beatit. supernat. sed ad beatit. ut sic, abstrahentem à naturali & supernat. ergo neque appetitus ad eam debet esse supernaturalis. Sed contra: nam saltem deberet esse per se ordinatus ad utramque beatitudinem: unde eodem modo inclinaret ad beatit. supernat. sicut ad naturalem; eodemque modo intra suam sphaeram clauderet beatitudinem supernaturalem. Sicut visus intra suam sphaeram claudit eodem modo album ac nigrum; & voluntas bonum honestum, iucundum & vile.

164. *Prob. 2. ex definit. appetitus natur.*
 Probatur 2. Nequit esse appetitus & inclinatio naturalis ad actum excedentem propriam virtutem naturalem: sed beatitudo supernat. excedit propriam virtutem hominis: tum quia, quod est proprium Dei, excedit quacumque virtutem creaturæ: beatitudo supernat. est propria Dei, dicit enim modum cognoscendi per modum actus puri, & diligendi Deum immediate propter ipsum Deum, qui est modus operandi solius Dei. Tum quia quod essentialiter postulat principium supernat. excedit propriam virtutem naturalem: beatitudo supernat. essentialiter postulat principium supernat. ium gloriae, vel aliquid æquiualens, sine quo illa fieri nequit: ergo excedit virtutem naturalem. 3. Qui habet appetitum & inclinationem ad finem, habet appetitum & inclinationem ad media sine quibus finis acquiri non potest: ergo si homo habet naturalem appetitum & inclinationem ad beatit. supernat. habebit etiam appetitum ad gratiam sanctificantem, & habitus infusus, sine quibus supernaturalis beatitudo acquiri non potest. Falsum autem est, hominem habere naturalem appetitum & inclinationem ad gratiam sanctificantem, & habitus infusos: ergo. Antec. prob. tum quia qui dat inclinationem ad finem, dat etiam ad media necessaria ad finem. Tum quia finis est perfectior medijs: ergo qui habet naturalem inclinationem ad finem, à fortiori habebit etiam ad media. Minor prob. alioquin debita nobis essent dona gratiæ, & consequenter gratia non esset gratia: nam gratia excludit omne debitum, etiam connaturalitatis.

165. *Concl. 2.*
 DICO 2. Neque in homine est appetitus naturalis innatus ad intuendum Deum, ut est causa prima & auctor effectuum naturalium. Fund. quia etiam hæc cognitio est propria Dei, atque adeo indebita creaturæ. Cum enim sit clara visio Dei, tendit ad Deum per modum actus puri, qui est proprius modus cognoscendi solius Dei. Atque hæc rationes non solum probant, nullum esse in homine appetitum naturalem innatum actiuum, sed neque passiuum ad beatitudinem supernaturalem: quia etiam passiuus specificatur ab actu, quem naturaliter respicit: nec excedi debet à forma, quam naturaliter respicit: demum quia non solum appetitui innato actiuo, sed etiam passiuo repugnat, ut gratia vel gloria sit connaturaliter debita.

166. *Est in homine potentia obedient. actiua & passiuua ad beatitudinem.*
 DICO 3. In homine est tantum appetitus, & potentia obedientialis tam actiua quam passiuua, ad beatit. supernat. Fundam. quia de facto est in homine capacitas ad supernat. beatit. sed hæc non est naturalis; ergo obedientialis. Maior est de fide, quæ constat, hominem eleuari ad videndum clarè Deum sicuti est, eumque diligendum di-

lectione beatifica. Consequentia constat: nam inter capacitatem naturalem & obedientialem non datur alia capacitas, quæ sit congenita homini: nam quam Scotus appellat potentiam neutram, nos cum reliquis Scholasticis obedientialem appellamus: quam Caiet. 1. p. qu. 1. art. 1. §. Ad euidenciam definit; aptitudo rei ad hoc, ut in ea vel cum ea fiat quidquid faciendum ordinauerit Deus. Præter hanc autem potentiam, & naturalem, nullam aliam agnoscit in creatura potentiam citato loco Caietanus.

167. *Concl. ult.*
 DICO 4. Non potest in homine esse appetitus elicitus naturalis circa beatit. supernat. ex motiuo supernat. potest ex motiuo naturali. Assertio hæc intelligi potest, vel supposita fide de beatitudine supernat. vel ante fidem: ut si homo naturali discursu veniret in hanc cogitationem, quod posset Deus secundum suam essentiam in se ipso clarè videri, an tunc posset actu elicitu naturali talem visionem, in qua supernaturalis beatitudo principaliter consistit, appetere. De utroque statu procedit nostra assertio. De posteriori constat: etenim cum cognitio illa, ex qua homo naturali discursu iudicaret, posse Deum secundum suam essentiam in se ipso clarè videri, foret naturali discursu comparata, motiuo supernat. nisi non posset. Cumque voluntas appetere obiectum non valeat, nisi sub motiuo sub quo illud ab intellectu proponitur, non posset ille actus appetendi beatitudinem esse ex motiuo supernaturali: unde non posset talis actus esse per modum efficacis intentionis; nam hæc supponit infallibilem certitudinem obiecti consequendi, quæ non habetur nisi per fidem infusam, sed simpliciter dumtaxat complacentiæ ex notitia incerta naturali discursu comparata. De priori statu, posita fide infusa de beatitudine supernaturali, probatur; nam posito actu fidei de beatitudine supernaturali bonis operibus consequenda, non posset voluntas efficaciter & per modum intentionis illam appetere, nisi adiuta principio aliquo supernaturali, eleuante illam ad eliciendum actum circa obiectum & motiuum supernaturale. Alioqui, cum actus circa motiuum supernaturale necessariò debeat esse supernaturalis, ut suppono, si posset viribus proprijs talem actum elicere, posset viribus proprijs actum supernaturalem producere. Posset autem ex motiuo aliquo naturali supernaturale obiectum beatitudinis appetere, quia posset illud sub ratione boni naturalis, quod in omni motiuo supernaturali includitur, appetere.

168. *Ad primam primam.*
 Ad 1. argumentum primæ sentent. maior de perfectiuo eiusdem ordinis, vera; de perfectiuo altioris ordinis, falsa est. Itaque non naturaliter, sed obedientialiter appetitus inclinatur ad retinendam perfectionem supernaturalem, dum illam possidet. Ad 2. pariter vera maior de bono eiusdem ordinis, falsa de bono altioris ordinis. Ad probat. concedo, appetitum rationalem esse potentiam vniuersalem, sed intra sphaeram boni dumtaxat naturalis. Ex his patet ad priorem probationem antec. Ad posteriorem nego, apprehensionem intellectus creati naturaliter ferri ad omne intelligibile, sed ad intelligibile tantum naturale. Ad 3. disting. maior. homo intellectu & voluntate, ut potentiæ naturales sunt, respicit beatitudinem supernat. nego; ut potentiæ obedientiales sunt, concedo. Hoc est, respicit beatitudinem supernat. intellectu & voluntate per auxilium & concursum sibi debitum, nego; per auxilium & concursum sibi indebitum, concedo. Ad prob. maioris

maioris concedo, iisdem potentijs nos beatitudinem respicere, quarum actibus illam assequimur: nego tamen iisdem potentijs eodem modo consideratis, sed consideratis secundum concursum & auxilium illis indebitum; ac proinde non quæ potentia naturales, sed quæ obedientiales sunt. Itaque concedo, hominis potentias ratione principij, à quo fluunt, esse naturales; nego eas esse naturales ratione actuum supernat. ad quos eleuantur. Nam potentia dicitur naturalis vel supernat. non tam ex principio à quo fluit, quàm ex actu quem producit, quia ab actu potentia sortitur ultimam suam specificationem. Esto igitur intellectus & voluntas hominis ratione principij à quo dimanant, sint naturales potentia, ratione tamen actuum, ad quos eleuantur, sunt obedientiales: quia potentia semper naturaliter respicit principium; actum autem non semper naturaliter respicit, sed solum quando est eiusdem ordinis & perfectionis cum ipsa potentia. Ex his soluta manet quædam obiectio Soti, qua contendit, idè appetitum hominis ad beatit. supernat. esse naturalem, quia oritur ex principijs naturæ: nã licet ille sit naturalis respectu principij à quo oritur, est tamen obedientialis respectu formæ quam producit ac recipit. Potentia autem magis spectatur in ordine ad formam & actum quem producit, vel recipit, quàm in ordine ad subiectum & principium à quo producit. Ad 4. distinguenda est duplex imago, altera perfecta, quæ perfectè imitatur suum prototypum; altera imperfecta, quæ imperfectè tantum suum prototypum imitatur. Concedo, hominem conditum esse ad imaginem & similitudinem Dei, sed imperfectam, quæ perfectè Dei similitudinem non assequitur, sed tantum imperfectè & diminutè secundum gradum vite intelligentis, non attingendo proprium modum cognoscendi & appetendi Dei. Ad 5. neg. minor. Etenim bonum, ad quod tamquam ad ultimum finem suapte naturam naturaliter inclinatur homo, non est visio clara Dei, sed cognitio abstractiua, & amor naturalis eiusdem, ut docuit Arist. lib. 1. Ethic. cap. 8. & lib. 10. cap. 5. in fine. Auctoritas August. explicanda est supposita fide, sc. inquietum est cor nostrum, donec ad claram Dei visionem perueniat: nulla supposita fide, homo prudenter quiesceret in abstractiua tantum cognitione primæ causæ. Ad 6. disting. antec. Posita supernat. notitia fidei, homo naturaliter appetit beatit. actu efficaci, & ex motivo supernat. sub quo nobis fides illam appetendam proponit, nego; inefficaciter, & ex motivo naturali, concedo. Ad auctorit. August. resp. ex eâ tantum colligi, esse in homine inchoatam & remotam capacitatem ad beatit. supernat. qualis non est in reliquis amantibus, intellectualis vitæ expertibus; non autem proximam & completam, uti nec ad fidem & charitatem supernat. est in nobis proxima & completa capacitas, sed inchoata tantum & remota. De hoc appetitu inchoato & remoto explicandus est S. Tho. cum docet, illum inesse omnibus hominibus.

Ad fundam. 2. sent. disting. antec. Homo ex cognitione effectuum naturaliter incitatur ad cognoscendam causam modo sibi proportionato iuxta suæ naturæ capacitatem, concedo; modo indebito supra naturæ capacitatem, nego: nisi forte desiderio inefficaci per modum simplicis dumtaxat complacentiæ. Neque dicas, naturalis est homini cognitio abstractiua Dei, ac primæ causæ, ergo naturalis est ei cognitio intuitiua eiusdem: quia quando cognitio intuitiua obiecti variat essentialiter modum operandi cognoscentis, ut variat

cognitio intuitiua Dei, quæ ad obiectum tendit per modum actus puri, non valet argumentari ex una cognitione ad aliam. Nec propterea esset in statu puræ naturæ appetitus naturalis hominis inquietus: quia cum in eo statu homo non certò cognosceret, posse Deum in se ipso clarè videri, nullam haberet causam inquietudinis, sed prudenter quiesceret in solâ cognitione abstractiua primæ causæ. Sicut paruuli hinc cum solo peccato originali decedentes, nullam ex priuatione supernaturalis beatitudinis tristitiam capiunt, vel quia eam certâ fide non cognoscunt, vel quia existimant sibi non deberi.

SECTIO XV.

De perfectionibus anime gloriose essentialem Beatit. comitantibus.

VLTRÆ perfectiones statum Beatit. comitantur, quæ illum vndeque perfectum reddunt. Sunt autem hæ duplicis generis; aliæ, quæ ad animam, aliæ quæ ad corpus spectant. Illarum quædam essentialem beatit. præcedunt, quædam sequuntur: & subdistinguntur in eas, quæ Beatit. omnibus communes sunt, quæque ab ipsa essentiali Beatit. tanquam proprietates emanant; & in eas, quæ non nisi certis quibusdam Beatit. communicantur, & sunt quædam quasi itemmata seu insignia, quibus ornantur Beati in præmium quorundam actuum, quos in hac vita exercuerunt, quæ aureolæ dicuntur & essentiali præmio, quæ aurea nuncupatur, superadduntur.

DE HABITIB. SUPERNAT. INFUSIS.

DICO I. Essentialem Beatit. animi comitantur habitus supernaturales infusi omnium virtutum intellectualium, quàm moralium, unâ fide excepta. Est communis Scholast. in 4. dist. 44. Fundam. Quia status Beatitudinis debet esse perfectus: perfectio autem status postulat, ut Beati sint ab intrinseco instructi ijs omnibus principijs, quæ ad omnes actus, quos in eo statu elicere possunt, necessaria sunt; cum igitur in eo statu Beati elicere possint actus supernat. omnium virtutum, excepto actu fidei supernat. qui statui Beatit. visionis, & fruitionis, non congruit, debent omnes Beati habere habitus supernat. infusos, qui sunt proportionata principia, & potentie commensurati talibus actibus. Minor constat: quia perfectio status postulat, ut creatura rationalis, quoad fieri potest, connaturaliori modo operetur; videlicet intrinseco principio instructa: nam Deus etiam viatoribus infundit habitus supernat. ut connaturalius valeat actus virtutum supernat. quibus gloriam promerentur, elicere. Consequenter prob. quia status beatificus non impedit, quod minus Beati elicere possint actus aliarum virtutum, tum intellectualium, ut abstractiue cognitionis Dei, & abstractiue atque intuitiue cognitionis creaturarum extra Verbum; tum moralium, tam erga Deum, quàm erga proximum, cum status beatificus non destruat, sed perficiat naturam. Quare præter lumen gloriæ, seu principium visionis beatæ, infunditur lumen supernat. quod unâ cum speciebus infusis, & intellectu sit completum principium cognoscendi res tam naturales, quàm supernaturales extra Verbum, quale lumen habuit etiam Christus in hac vita, & Angeli beati.

Ratio

Ad Soti
obiect. resp.
pondet.Ad 4.
Homo est
conditus ad
similitudinem
Dei,
sed imperfectam.

Ad 5.

Ad 6.

Ad Aug.

169.

Ad fundam. 2.

Dices.

Sed contra.

De perfe-
ctionibus
ad animam
spectantibus.De habitu-
bus virtutum
intellect.

moralium.

DE HABITIBVS ACQUISITIS.

171. De natura-
libus in hac
vita acqui-
siti.

Grauis cōcertatio, an in Beatis maneat scientia naturalis, proprijs actibus hīc comparata. Negant *Hervaeus q. 6. prologi ad 1. q. Capreol. q. 1. art. 2. ad 4. 2. loco: Gabriel in 3. disp. 31. art. 3. dub. 3. Medina 1. 2. q. 67. art. 2. Molina 1. p. q. 1. art. 2. disp. 3. in fine: Valencia q. 1. puncto 3. §. quintus. Zúmel q. 1. concl. 2. Fasolus dub. 8. Granad. dis. 4. Gillius lib. 1. tract. 2. cap. 8. Lessius, licet sub dubio lib. 2. de summo bono c. 19. Probant 1. quia id negat Apost. *Sue scientia destruetur: 2. est essentialiter imperfecta, constans ex conceptibus confusis, & alienis à naturis rerum: 3. foret essentialiter otiosa & inutilis, cum nunquam proditura esset in actum: nam quæcumque per hanc confuso conceptu intelligerent, ea claro & distincto cognoscere possent per scientiam infusam. Confirm.* Ideò in Beatis non manet fides, quia est notitia obscura; ergo nec scientia naturalis, quia obscura, dubia, incerta.*

1. Cor 13.

Affirmant *Caiet. 1. p. q. 1. art. 2. §. quoad 2. Bannez dub. 3. Henriquez de ult. sine c. 1. S. Thom. 1. p. q. 89. art. 5. & 1. 2. q. 67. art. 2. illic asserens in fine corp. quod habitus scientia, secundum quod est in intellectu, manet in anima separata. hoc est, secundum quod est in phantasia, per ordinem ad cuius conversionem in hac vita intelligentia pendet, corrumpitur ad corruptionem organi. Pro explicatione,*

DICO 2. Manent in Beatis habitus intellectuales acquisiti, quoad principia, & Conclusiones ex eis euidenter deductas, & probabiliter illatas, non quoad falsas & erroneas: quia cum falsitas & error sit maximum creaturæ rationalis malum, non debet manere in eo statu, qui est omnium perfectissimus, alioqui perfectior fuisset status innocentiae, in quo nullus futurus fuisset, vel in intellectu error, vel in voluntate defectus, ut communiter docent Scholastici cum *August. lib. 14. de Civit. c. 10. & 26.* qui nullum in eo itatu agnoscebat malum, sed cum tranquilla deuitatione peccati summam in carne sanitatem, & in tota anima tranquillitatem.

Confirm. Non minus animi Beatorum purgabitur omni malo & defectu, quem hīc cōtraxerunt, quàm eorum corpora: at hæc resurrectura sunt absque villo defectu, quem hīc contraxerunt; ergo & eorū animæ. Quoad priores duas partes, id colligitur ex *Danielis 12. vbi docti fulgere dicuntur quasi splendor firmamenti: ob scientias infusas, quas communes habent cum alijs & ob acquisitas, quas hinc asportarunt: & docet Hieronym. Epist. 103. ad Paulin. ad finem: Discamus in terris, quorū scientia nobis perseveret in celo.* Prob. 1. Patres & Scholastici, ut ostendo *tom. 6. disp. 21.* concedunt Christo naturalem scientiam proprijs actibus acquisitam, per abstractionem specierum intelligibilium ex phantasmatis, in phantasia ministerio sensuum tum interiorum, tum exteriorum transmissis, nativa virtute intellectus agentis. Quæ species cum non abstrahantur immediatè ab ipsis naturis rerum, sed accidentium, quæ sola sensus immutare possunt, nequeunt esse species quidditativæ propriæ, sed alienæ. 2. Hæc scientia est aliquis intelligentiæ ornatus ac decus; nec imperfectio quam includit, repugnat statui Beatorum; cum fuerit in Christo viatore, & perseverat in eodem perfectè comprehensore, nec sit ratio, cur illam debuerit post resurrectionem à se dimittere: nam si potuit in eo esse ante resurrectionem, absque imperfectioe repugnante statui beatifico, quem etiam mortalis in animo pleno iure possidebat, cur non

172. Errori habitus tollitur

Personas scientia acquisita

Prob. 1. à posteriori

Prob. 2. à priori

etiam post? cum imperfectio, quam hæc scientia includit, non tam videatur repugnare corporis, quàm animi beatitudini: tum quia de facto in Angelis Beatis est fides naturalis, quæ vnus credit alteri attestanti, quæ ipse credens nescit. Multa enim sunt, quæ novit vnus, non novit alter, ut *Daniel. 10.* dicitur, *Princeps Regni Persarum*, id est, Angelus Regni custos & præses, *diebus 21. restitisse Angelo Danielis;* eo quòd, ut cum *Gregorio 17. moral. c. 7. S. Thomas interpretatur 1. p. q. 113. art. 8.* Angelus ille nesciebat voluntatem Dei de liberandis Iudejs, quæ nota erat Angelo Danielis, ut cōstat ex eius verbis: *Veni, ut docerem te, quæ venura sunt populo tuo in nonissimis diebus.* Tum quia multa de futuris actionibus liberis Angeli beati probabiliter coniectant: uti Angelus Persarum probabiliter coniectabat multos ex Persis conuertendos ad verum Deum; si populus Dei diu mansurus fuisset apud illos, propter bonum eorum exemplum & prædicationem de rebus ad Dei religionem spectantibus. *Dices.* Hinc sequitur, in intellectu beato esse posse errorem & falsitatem, iudicando hanc esse voluntatem Dei, quæ non est; vel aliquem effectum esse futurum, qui futurus non est. Resp. neg. sequel. Nam quando Beatus per medium probabile format iudicium de re, quam ignorat, nō format illud de re ipsa, quòd ita sit, vel non sit; sed de medio, quod rem probabiliter, vel nō probabiliter ostendat, esse, vel non esse. Quod iudicium semper est verum, etiam si non conformetur rei secundum se, quia non cadit in existentiam, vel non existentiam rei, sed in probabilitatem medijs, quod naturam suam probabilem connexionem habeat cum existentia, vel non existentia rei.

Ad 1. oppositè sent. Resp. Apost. loqui tantum conditionatè, ut sensus sit, etiam si scientia destrueda foret, nunquam charitas cessatura est: constat ex verbis anteced. *sive lingua cessabunt,* cum tamen linguæ gloriosi corporis organo formatæ non sint cessaturæ. 2. explicari potest de scientia fidei, quæ ob sui certitudinem, sæpe scientia nuncupatur, *Ioan. 11. Scio, quia quacumque poposceris à Deo, dabit tibi Deus: & Scio, quia resurget in resurrectione in nouissimo die.* Ad 2. esto talis scientia sit imperfecta, ea tamen imperfectio non repugnat statui beatifico. Ad 3. nego, illam fore otiosam & inutilem: quia cum actus talis scientiæ non pugnent cum statu beatifico, poterunt Beati in actum 2. exire, uti Christus exibat mortalis, non obstante clara & distincta scientia tam beata, quàm infusa, quam de eiusdem rebus habebat. Ad confir. neg. ideò præcisè non manere fidem diuinam in Beatis, quia eius obscuritas pugnat cum statu beatifico, alioqui nec cum eo manere posset fides naturalis, & notitia probabilis, quin nec abstractiua cognitio de Deo; nam etiam hæc est obscura præ intuitivam eiusdem. Ratio vera est, quia cum mysteria fidei cognoscantur intuitivam notitiã in Verbo, ut effectus contenti in Deo tanquã in causã; etiã clarè attestatè, implicat, eadem simul cognosci in Deo ut obscurè reuelante (ut prob. *tom. 4. disp. 11. sect. 2.*) proinde habitus fidei esset inutilis, nec prodire posset in actum, stante clarã visione Dei, quæ de se æterna est & inuariabilis. *Dices 1.* Saltem prodire posset in actum respectu aliarum reuelationum, quas Deus per totam æternitatem extra visionem gloriosam communicaturus est Beatis. 2. posset hic habitus manere in Beatis ad eliciendum actum fidei, quem habent de extremo die iudicij, quem ex *Matth. 24. nemo scit neque Angeli,* sed tantum credunt propter reuelationem à Christo Ecclesiæ factam.

Dices.

Resp.

173. Ad argum. ex Apost.

Ad 2.

Ad 3.

Ad confir. Cur in Beatis non manet fides supernat.

Dices 1.

Resp. ad 1. Resp. ad 1. negando, Deum alias veritates communicaturum Beatis per reuelationes obscuras, sed claras & evidentes per lumen infusum, id exigente statu beatifico, in quo sicut communicat se Deus clarè, vti est in se, ita & reliqua extra visionem sui.

Inſas

Resp.

Inſas: cur eadem claritas & evidentia non seruetur in Beatis, respectu reuelationum, quas ipsi met Beati comunicaturi sibi sunt inuicem? Resp. ad conseruandam perfectam libertatem & dominium, quod Beati supra secreta cordis habent, vt quando, quæ, quomodo velint, illa alijs comunicent, siue clarè per immediatam manifestationem conceptus directi, siue obscurè, per solam manifestationem conceptus reflexi. Ad 2. Resp. nō esse propter hunc actum, qui peracto die iudicij, cessaturus est, in intellectu Beatorum, conseruandum habitum fidei infusæ: præsertim cum possint Beati in Verbo videre iudicium futurum, seu modum ipsum, quo Christus tanquam supremus Iudex tam erga prædestinatos, quàm erga reprobos, vsurus est: esto non videant determinatè tempus, quo futurum est hoc iudicium: idque tantum testatur Christus latere Angelos.

Ad 2.

174.

Manet memoria actuum

Infertur 1. Beatos habere quidem notitiam rememoratiuam de actibus fidei diuinæ, quos in hac vita exercuerunt, non tamè posse circa eorum obiecta actum fidei elicere. Primum patet, quia retinent species rememoratiuas actuum, quos in hac vita exercuerunt. Secundum sequitur ex dictis: quia cum eorum obiecta videant in Deo clarè attestante per visionem beatificam, non possunt eadem credere fide obscurâ. 2. manet in Beatis habitus infusus spei, non quoad principalem actum sperandi beatit. sed quoad secundarium fruendi & quiescendi in beatit. adeptâ. Ratio primi, quia cessat desiderium consequendi bonum, bono ipso adepto: igitur beatit. adeptâ, cessat desiderium illam consequendi, qui est principalis actus spei. Ratio secundi: quia per eundem habitum potentia tendit per desiderium in affectionem boni futuri, & per gaudium & delectationem in fruitionem boni præsentis. Cum igitur status beatificus exigat, vt omnes actus à Beatis eliciantur per principium intrinsecum completum; cumque principium intrinsecum completum potentie Beati ad quiescendum per actum fruitionis in bono affecto, sit habitus spei, sequitur, hunc māsulum in Beatis, non propter actum principale sperandi, sed propter actum secundarium in adeptâ beatit. vitaliter quiescendi.

Habitus spei infusus

Noni habitus qui?

Infertur 3. Beatos acquirere novos habitus ex frequentatione actuum, ad quos eliciendos intuitiuas species non habent, non eorum, ad quos intuitiuas habent. Fundam. habitus acquisiti aliud in mea sent. non sunt, quàm species ipsæ ex frequentatione actibus in intellectu relictæ, quæ magis ac magis perfectæ potentiam faciunt ad consimiles actus eliciendos. Quia verò species intuitiuæ certò probent summam in suo genere circa propria obiecta claritatem ac facilitatem, nequeunt per species ab actibus relictas, quoad claritatem & facilitatem perfici. Licet de actibus intuitiuis rememoratiuas species acquirant: nempe totam claritatem & facilitatem, quam per species ab ijs actibus relictas habere possent, habent per proprias species intuitiuas obiectorum. Contrà verò, cum species abstractiuæ obiectorum natæ sint quoad claritatem magis ac magis perfici, Beatus ex frequentatione eorum actuum, ad quos eliciendos intuitiuas species non habet, habitum comparat magis ac magis ad consimiles actus potentiam faciulantem. *Dices*: Etiam species intuitiuæ obiecti

Dices

potest intensior semper fieri, ac proinde clarior, adeoque magis facilitate potentiam ad actum eliciendum. Resp. 1. Potest fieri intensior ad exigentiam obiecti; nego: nam quando species quoad suam intensiorem & claritatem, est adæquata intelligibilitati obiecti, quod repræsentat, vt sunt omnes species intuitiuæ infusæ, non possunt amplius intendi, clarioresque fieri ad exigentiam obiecti, cum iam supponatur, quoad intelligibilitatem adæquatam. Potest fieri intensior præter obiecti exigentiam, concedo. Quæ maior intensio & claritas speciei non magis faciliat circa obiectum, cum nequeat obiectum ex parte sui clariùs repræsentari. Resp. 2. Species propria intuitiuæ obiecti, potest fieri intensior & clarior per augmentum maioris intensiōis & claritatis eiusdem generis, concedo; diuersi, nego. Quia igitur intensio & claritas, quam præbet propria species intuitiuæ obiecti, est diuersi generis ac rationis ab intensiōe & claritate, quam præbet species actuum eiusdem obiecti; nequit illa per hanc intendi ac perfici: cum illa sit propria & directæ species ipsius obiecti, hæc directæ tantum sit species actus, indirectè verò obiecti.

Resp. 1.

Resp. 2.

DE GAUDIO BEATORVM.

TRiplex est gaudium in Beatis. 1. de bono Dei, quatenus Deus sibi ipse summè bonus beatusque est. Quod gaudium pertinet ad amorem amicitie, quo summo impetu Beati rapiuntur in Deum quippe quem, clarâ visione increatæ ipsius bonitatis determinati, necessariò amat super omnia amabilia. Atque hoc gaudium tanto interuallo superat quodlibet aliud, quod iisdem Beati de rebus alijs capiunt; quanto ipsa increata bonitas superat cæteras alias bonitates, scilicet infinito. 2. de Deo, quatenus ipsi met Beatis bonus æternumque fruibilis est, absque ullo amissionis metu; quod gaudium consequitur amorem ipsum concupiscentiæ, quo Deum amant vt summum bonum, vltimumque finem sibi; à quo gaudio nequeant Beati cessare, quippe cum nequeant cessare ab amore illius obiecti, in quo summa elucet bonitas, & nulla apparet ratio mali. 3. de bono aliorum Beatorum, quod partim spectat ad amicitiam Dei, quatenus bonum aliorum Beatorum amatur propter Deum, & tanquam bonum Dei: sicut cum bonum filij, aut serui amatur tanquam bonum Patris, ac Domini: partim ad amicitiam Beatorum, quatenus eorum bonum amatur propter ipsos, & tanquam bonum ipsorum, licet semper cum ordine ad Deum vt fontem omnium bonorum. Eoque maius est hoc gaudium, quod maius excellentiusque est bonum ipsum, quod Beato amatur. Vnde quia bonum, quod Christo amatur, est omnium maximum atque excellentissimum, & post hoc quod eius Matri amatur, idcirco gaudium amorem Christi consequens, est omnium maximum: post hoc est gaudium, quod consequitur ex amore B. Virginis, tum Beatorum, iuxta proportionem, quâ bonum vnius excedit bonum alterius. Semper tamen gaudium, quod Beatus de summo bono à se possesso capit, est maius quocunque gaudio, quod de bono Beatorum capit; præter id quod de Christi ac Matris bono percipit: eo quod sicut charitas est ibi perfectissimè ordinata, vt nimirum super omnia diligatur Deus tanquam principium & fons omnium bonorum, tum Christus vt Saluator omnium; & post ipsum eius Mater, tanquam redemptionis cooperatrix; deinde ipse Beatus supra cæteros: ita & gaudium,

175.
Gaudium primum

Secundum

Tertium

Ordo gaudij est charitatis

Gaudij eleganti descri-
ptio ab
August.

gaudium, quod de bono Dei capitur, est omnium maximum; huic proximum est, quod de Christi bono, tertium, quod de Virginis beatitate; 4. quod de suamet felicitate percipit Beatus; 5. quod de beatit. reliquorum iustorum capit: idque eodem est maius, quod magis bonum vnius excedit bonum alterius. Quod gaudium eleganter describit August. de Spiritu c. 64. & Anselmus in profologio c. 25. his ille verbis: *gaudium vero quale aut quantum, ubi tale ac tantum bonum inuenitur? Cor humanum, cor indigens, cor inexperitum, eruptum, imò obrutum arumnis; quantum gauderes, si his omnibus abundares? interroga intima tua, si capere possunt gaudium suum de tanta beatit. sua. Sed certè, si quis alius, quem omnino sicut te ipsum diligeres, eandem beatit. haberet, duplicaretur gaudium tum, quia non minùs gauderes pro eo, quàm pro te ipso. Si vero duo, vel tres, vel multo plures haberent id ipsum, tantumdem pro singulis, quantum pro te ipso gauderes, si singulos, sicut te ipsum, amares. Ergo in illa perfecta charitate innumere- rabilium Beatorum, Angelorum & hominum, ubi nullus minùs diligit alium, quàm seipsum, erit gaudium innumere- rabile. Si ergo cor hominis de tanto suo bono vix capiet gaudium suum, quomodo capax erit tot & tantorum gaudiorum in illa perfecta felicitate? Ubi sicut vnus quisque plus amabit sine cõparatione Deum, quàm seipsum, & omnes alios secum: ita magis gaudet absq. estimatione de Dei felicitate, quàm de sua, & omnium aliorum suorum. Ad hoc accedit infallibilis certitudo de inamissibilitate tanti gaudij. Etenim si quod diuturnius est bonum, quod possideremus, eò magis crescit gaudium, quod de illo capimus, quantum crescit illud gaudium, quod de tanto bono possessio, nunquam amittendo, sed æternum fruendo capiemus?*

DE DOTIBVS ANIMI GLORIOSI.

176.
Dotes tres

Tres agnoscunt Scholastici dotes, *visionem, comprehensionem, & fruitionem*: Quæ tribus correspondent virtutibus Theologicis, Fidei, Spei, & Charitati: Dicuntur autem dotes sumpta metaphora à matrimonio carnali, in quo solet sponsa dotari, cum ad sponsi domum introducitur, tum ad subleuanda matrimonij onera, tum ad sponsæ ornatum, vt gratior speciosiorque appareat suo sponso. Vnde constante matrimonio dotis fructus ad maritum pertinet, seruata eius proprietate & dominio apud uxorem, ad quam soluto matrimonio reuertitur, vt definitur *L. dotis fructus: ff. de iure dotium*. Describitur autem dos à *S. Thom. in 4. dist. 49. qu. 4. art. 1. Perpetuus ornatu animæ & corporis vita sufficiens in æterna beatitudine inq̄ter perfe- meyas*. Conuenit hæc dos spiritualis cum corporali: Primum in eo, quod sicut corporalis datur sponsæ ad eius temporalis vitæ perpetuam sustentationem & ornatum *L. 1. & 2. ff. de iure dotium*; ita spiritualis datur animæ sponsæ Christi ad eius immortalis & æternæ vitæ perpetuam sustentationem atque ornatum. 2. Quod sicut terrestris sponsa mediante dote corporali, disponitur ad carnale matrimonium, quod in mutua corporam sponsi & sponsæ coniunctione, ita cœlestis sponsa, mediante dote spirituali, disponitur ad matrimonium spirituale, quod in mutua animorum sponsi & sponsæ copulatione consistit. 3. Quod sicut dos temporalis interdum datur sponsæ à Patre sponsæ, interdum ab ipso sponso, ob peculiarem affectum & amorem erga sponsam; ita dos hæc spiritualis dici potest physicè quidem dari à Patre sponsæ, quæ est tota *S. Trinitas*, à qua om-

Conuenien-
tia qua-
druplex.

nia dona ad extra indistincta voluntate, & actione procedunt; meritorie verò ab ipso sponso Christo, è cuius meritis omnia supernat. dona ad nos deriuantur. 4. quod sicut dos temporalis non solet assignari sponsæ, nisi quando introducitur in domum sponsi, omnisque donatio facta ante nuptias non sortitur vim dotis, nisi per ordinem ad matrimonium, vt colligitur ex *L. 15. C. de donat. ante nuptias*: ita dos spiritualis non datur animæ beatæ, nisi quando introducitur in domum sponsi, omnisque liberalis donatio à sponso antea facta, nõ dicitur dos, nisi matrimonio spirituali securo. Quo fit, vt dona supernat. quæ anima iusti in hac vita recipit, nõ habeant rationem dotis, nisi quando per cœlestem gloriam introducitur in domum æterni sponsi.

Cæterum difficultas est, an huiusmodi animæ gloriose dotes consistant in actibus, vel habitibus. *Paludanus in 4. dist. 49. qu. 8. art. 3. Lessius lib. 2. de summo bono c. 20.* & alij magis proprie consistere putant in actibus tum beatificæ visionis, tum amoris concupiscentiæ, quo Beatus Deum amat vt bonum sibi; tum amicitie, quo eundem diligit propter ipsum. *S. Thomas vero in 4. dist. 49. qu. 4. art. 2. Richard. art. 3. qu. 7. & alij* in habitibus, luminis gloriæ, charitatis, & securitatis, quatenus sunt principia visionis, comprehensionis, & securitatis. Quam sent. vt probabilem refert *Palud.* Verum & mihi videtur longè alia probabilior: quia actus potius habent rationem matrimonij, quàm dotis: cum sint ipsa spiritualis copulatio animæ cum Deo sponso: dos autem, cum sit quidam ornatu disponens sponsam ad matrimonialem copulam cum sponso, non potest proprie in actu ipso copulationis, sed in aliquo habitu copulationem precedente consistere.

177.

Dotes sine
in habit.

Inferitur 1. in Angelis beatis non esse proprie dotes, tamen in eis sint res quæ dicuntur dotes. *non in An- gelis,* Secundum constat: quia in Angelis beatis sunt habitus luminis gloriæ, charitatis, & securitatis, si hæc sit distinctus habitus à duobus prioribus, siue non. Primum prob. quia dos proprie est inter sponsam & sponsum, inter quos requiritur conformitas eiusdem naturæ specificæ, quæ non est inter Angelos & Christum, neque secundum naturam humanam, neque diuinam, vt est inter homines & Christum secundum naturam humanam. 2. neque dotes esse proprie in Christo, sed quid excellen- *nec in Christo.* Itaque *S. Thom. in 4. dist. 49. qu. 4. art. 3.* contra alios quos. Secundum patet; quia eadem perfectiones, quæ in Beatis dicuntur dotes, longè perfectiori modo sunt in Christo. Primum prob. nã vel in Christo sunt proprie dotes, quatenus est sponso. Ecclesiæ, quam proprio sanguine sibi copulauit: Et contra est: quia dos non est proprie sponsi, sed sponsæ, cui datur ad vitæ sustentationem, & corporis ornatum: & licet vsus dotis sit sponsi, proprietatem & dominium, à quo proprie dos denominatur, est sponsæ. Vel quatenus Christus ratione humanitatis dici potest sponsa æterni Patris: Et contra est, quia inter Christum vt hominem, & Deum Patrem non est conformitas naturæ specificæ, quæ matrimonium requirit, vel ratione diuinitatis: Et contra est: quia inter sponsam & sponsum præter conformitatem in eadem natura specificæ, nequitur & numerica distinctio naturarum, & sponsæ ad sponsum subiectio, & noua introductio sponsæ in domum sponsi, Christus autem ratione nature diuinæ nec numericè distinguitur à Patre, nec est illi subiectus, nec per visionem & amorem beatissimum de nouo introducitur in ipsius domum, cum ratione nature diuinæ sit æquè Dominus & possessor increatæ felicitatis, ac ipse Pater.

DE AUREOLIS.

177.
Aureola

Est aureola præmium accidentale collatū Beatis, propter opera excellentis victoriæ, quæ in hac vita exercuerunt: Iuxta triplicem victoriam, quam de triplici hoste perfectè triumphato, Mundo, Carne, Diabolo, ex hac vita Beati reportant, de mundo per Martyrium, de carne per Virginitatem, de diabolo per doctrinam & prædicationem, illū à se, & à cordibus aliorum expellendo: triplex assignatur Aureola: Prima Martyrum: 2. Virginū: 3. Doctōrum. Prima insinuat *Matth. 10. Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo: & Apocal. 2. Amicli stolis albis, & palma in manibus eorum.* Secunda indicatur *Apocal. 14. Et cantabant canticum quasi novum ante sedem, & ante quatuor animalia, & seniores, & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia.* Tertia promittitur, tum *Daniel. 12. Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stella.* Tum *Matth. 5. Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur.* Dicitur Aureola in comparatione ad auream Coronam, quæ Beatis datur in præmium essentiale: aurea enim Corona appellatur, tum quia datur in præmium legitimè certantibus, iuxta illud *2. ad Timoth. ult. Bonum certamen certavi; in reliquo reposita est mihi Corona iustitiae;* tum quia Corona est signum Regiæ potestatis, quā Beati donabuntur, dum participes effecti potestatis Christi cum illo æternum regnabunt: tum ad denotandam, ratione circularis figuræ, summam perfectionem, quam præmium essentiale includit, & felicem regressum creaturæ rationalis ad suum principium per visionem & amorem beatificum.

178.
Martyr S. Ioan. Euang.

Aureola martyrii tria requirit, mortem actu secutam, vel quæ naturaliter secutura fuisset, si miraculosè à Deo impedita non fuisset; causam, propter quam mors inferitur; & voluntatem mortem perferendi. Defectu primi non dicuntur Martyres, qui tantūm cupiunt fieri martyres, vel qui lethalia vulnera non accipiunt, ex quibus nata sit sequi mors. Contrā verò fuit verus Martyr Euangelista Ioannes, uti illum ecclesia celebrat, qui in dolum feruentis olei immissus, miraculosè liberatus fuit. Quid si idem Apost. postea fuisset pro Christi nomine occisus, an duplicatam promeritus fuisset Aureolam? Resp. cum Palud. in 4. dist. 49. q. 8. art. 4. affirmatiuè, uti defacto duplicem Martyrii Aureolam promeruit S. Sebastianus, ob duplicem pro Christi fide mortem à Tyranno perpeffam, ut idem Author docet. Nec est eadem ratio de Virgine, aut Doctore, quibus vna tantūm debetur Aureola, etiam si post mortem resuscitatus iterum Virginitatem seruet, aut alios doceat. Quia illa debetur propter mortem causā fidei perpeffam: qui igitur duplicem mortem pro fide patitur, duplicem meretur Martyrii Aureolam. Aureola autem Virginitatis debetur propter Virginitatem in tota hac vita seruata; Aureola doctrinæ propter multos ad iustitiam in eadem vita eruditos. Vnde siue longo, siue breui tempore quis Virginitatem seruet, aut alios ad iustitiam erudiat, siue semel in tota sua vita, siue iterum resuscitatus, vnicam habebit Aureolam, perinde ac si ipsius vita morte non interrupta diutius producta fuisset. Quamuis non desint quidam, qui cuiuslibet actus Virginitatis suam deberi Aureolam. Ita Maior in 4. dist. 49. qu. 13. Verū sent. hæc improbabilis est. Causa quæ ad Martyrium requiritur, est fides Christi explicita,

179.
Bis Martyr Sebastianus

180.
Causa Martyrii

vel implicita velut pro ipsius doctrina, Ecclesiā, catholicā, eiusq; immunitate, aut pro quacunque virtute mortem perferre. Defectu cuius non est Martyr, qui in bello, licet contra hæreticos, occumbit, non tamen religionis causa, sed vel tuendi Regni, vel alio politico titulo. 3. Requiritur voluntas, saltem virtualis: vnde qui dormiens in odium fidei à Tyranno occiditur, si numquam pro fide Christi moriendi voluntatem habuit, Martyrii Aureolam non consequitur; secus si ante somnum voluntatem moriendi pro Christi fide habuit. Dices: ergo innocentes non sunt Martyres. Resp. neg. conseq. nam hæc voluntas solūm requiritur in adultis: in infantibus sicut non requiritur voluntas, ut effectum Baptismi fluminis accipiant, ita, neque ut sanguinis. Ex quo inferitur, fore Martyrem adultum perpetuò amentem, qui propter Christū à Tyranno occideretur, cum sit par ratio de hoc, & de infante rationis vsūs experte.

Aureola Virginitatis requirit perpetuam incorruptionem Corporis, peculiari proposito vsque ad finem vitæ seruata. Ita S. Thom. in 4. dist. 49. qu. 5. art. 3. ad 1. qu. Vnde solæ illam consequuntur, quæ toto vitæ tempore Virginitatem seruant cum proposito numquam nubendi. Idè hanc Aureolam sibi non promeruit Abel, qui præceptum habebat nubendi, si vixisset; sicut nec filia Iephte, quæ suam Virginitatem fleuit. Non est autem necessarium Virginitatis seruandæ votum, sed sufficit simplex propositum: sicut nec illa amittitur, si corporis integritas violenter auferatur. Vnde inferit *ibid. ad 4.* non amittere Virginitatis Aureolam, etiam si oppressa concipiat & pariat. De Eunuchis idem *ad 7.* docet, eos Virgin. Aureolam promereri, si propositum habeant Corporis incorruptionem seruandi, etiam si facultatem generandi haberent. Quid si Virgo à proposito seruandi Virginitatem semel defleat, quæ tamen postea, resumpto proposito, Virginitatem, seruet vsq; ad finem vitæ? Affirmat S. Th. *ibid. ad 1. qu.* talem Virginitatis Aureolam promerituram. Quia Virginitas mentis contrario proposito interrupta, reparari potest; secus Virginitas corporis aut ipsius Aureola. Addit Palud. cit. nec Aureolam eam amittere, quæ contra suam voluntatem oppressa corporis integritatem perdidit, si post factum consensus, & postea proposito resumpto Virginitatem seruat vsque ad mortem, eo quod consensus posterior non fuit causa prioris actus; & aliunde sola mutatio interioris propositi non tollit Virginitatem, si iterum resumpto proposito seruetur. Ex quo inferitur, Virginitatem non amitti, nisi hæc duo simul concurrant, & corporis corruptio, & consensus in illam.

Aureola Doctōris tria requirit. 1. ut quis actu doceat; non .n. Corona debetur potenti certare, sed actu certanti: Non est autem necesse, ut qui docet sit Prælatus, vel in Theologia graduatus, modo doceat quæ ad salutem spectant. 2. Non cuiusque doctrinæ Aureola debetur, sed quæ ad salutem dirigitur, iuxta illud *Daniel. 12. Qui erudiunt multos ad iustitiam,* siue voce & prædicatione, siue scripto & lectione. 3. Ut id rectè fiat intentione, propter vtilitatem animarum, & gloriam Dei, secus si ob gloriam propriam, & vanam sui æstimationem. Addit Palud. nisi hæc opera ab initio facta sint recta intentione, per subsequenter pœnitentiam ad Aureolam non reuiuiscere, cum opera mortua per nullam pœnitentiam reuiuiscere valeant. Confirm. nam sicut hæc eadem per subsequentem pœnitentiam non reuiuiscunt ad auream siue

sive præmium essentialè, ita neque ad Aureolam, quæ supponit Auream, tanquam præmium accidentale substantiale, & accessorium principale.

Infertur 1. Angelis non competere Aureolas Martyrij & Virginitatis, cum incorporei sint & immortales: nec Aureolam doctrinæ propriè; licet doceant homines, vel in assumptis corporibus, vel per internas illuminationes, disponendo phantasmata: id. n. faciunt nullo labore, propter quem hæc Aureola datur. 2. esse in B. Virgine Aureolam Virginitatis. Nec obstat, quod in ea ob fomitis extinctionem non fuerit interior carnis & spiritus pugna; quæ nec in Eunuchis est. Satis est, ut vel ex obiecto ea pugna sit, ait Palud. vel, ut S. Thomas cit. loco ad 2. in B. Virgine fuit pugna exterior ab hoste illata, qui nec Filium Dei reueritus est. Non est in B. V. Aureola Martyrij; quia non debetur, nisi propter mortem pro Christo perpeffam. Virgo, etsi pro Christo summè doluerit, adedò ut Patres dixerint, nisi singulari miraculo à Deo conseruata fuisset, eam non potuisse, propter acerbissimam doloris, in morte Christi, viuere: Verùm quia mors illa ex vehementia doloris nata sequi, non inferebatur ab extrinseco Tyranno ad Christi fidem, vel aliquam virtutem pernegandam, sed solùm causabatur ab intrinseco amore, quo Christum prosequabatur, non potuit habere rationem Martyrij, licet acerbissimam excruciauert, quam quodcunque tormentum quemlibet alium Martyrem. Quo fit, ut in præmio essentiali omnes Martyres superauerit. Aureolam Doctoris promerita videtur Virgo, cum probabile sit, eam multas veritates, quas à Filio acceperat, Apostolos, & Ecclesiam docuisse: Ex alia parte non videtur, cum munus publicè docendi, eo quod prælationem importet, scæminis non competat 1. ad Timot. 2. Docere mulieri non permitto, sed esse in silentio. A qua lege exempta non fuit Deipara, sicut nec à lege Sacramenta ministrandi.

Infertur 3. In Christo non esse propriè Aureolam, sed aliquid excellentius. Ita S. Thom. loco cit. ad 4. Quia Aureola importat aliquid diminutiuum, quod non plenè & perfectè possidetur, sed tantùm participatiuè per imitationem alterius, in quo plena ac perfectæ ratio excellentis victoriæ reperitur. Quia igitur in Christo non est ratio perfectæ victoriæ participatiuè per imitationem alterius, in quo ratio ipsa excellentis victoriæ reperitur, sed est ipsissima plenitudo victoriæ, per cuius participationem, & imitationem reliqui omnes constituuntur, ac dicuntur victores, iuxta illud Ioan. 16. Confidite, ego vici mundum: idcirco in Christo non est propriè Aureola, sed aliquid excellentius. Cõfirmat Richard. in 4. dist. 49. art. 5. quia Aureola propriè dicitur illud præmiu, quod à Principe datur militi, in signum victoriæ ex bello reportatæ. Christus verò Aureolam non accipit ab alio tanquam à Principe, cum sit ipse Princeps, qui suis militibus Aureolas distribuit. Infertur 4. Non esse Aureolam Virginitatis in paruulis statim post baptismum morientibus, contra Maior. in 4. dist. 49. qu. 13. Quia hæc non debetur, nisi actu certantibus. 5. In statu innocentis futuram non fuisse Virginitatis Aureolam; ita S. Thom. loco cit. art. 3. qu. 1. ad 3. cum in eo statu futurus non fuisset carnis fomes, & consequenter nec pugna inter carnem & spiritum: Nec futura fuisset pugna extrinseca ab hoste illata, propter peculiarem protectionem, quam Deus de natura humana in eo statu perseuerante habuisset.

Supereft potissima difficultas, in quo formaliter

consistant huiusmodi Aureolæ. S. Thom. in 4. In quo sit aureola dist. 49. qu. 5. art. 1. docet, eas consistere in peculiari gaudio, quod Beati habent de suis heroicis operibus, quibus perfectam victoriam de mundo, carne, & Diabolo ex hac vita reportarunt. Quod gaudium ait esse distinctum à gaudio, quod idem de sua beatit. & coniunctione cum Deo percipiunt: nam hoc dicitur Aurea, spectatque ad præmium essentialè saltem vt proprietatis consequens: Illud Aureola diminutiue, quasi nihil possit addi præmio essentiali, quin sit illo longè inferius, pertinetque ad præmiu accidentale. Addunt Richard. in 4. dist. 49. art. 5. qu. 4. Palud. qu. 8. art. 4. Maior. qu. 13. & alij; præter gaudium internum, produci in corpore Beati aliquod signum externum manifestatiuum gaudij interni. Idque colligitur ex verbis Augusti: 22. de Ciu. c. 20. Nescio quo autem modo sic afficimur amore Martyrum beatorum, vt velimus in illo Regno in eorum corporibus videre vulnere circumcarices, qua pro Christi nomine pertulerunt, & forsasse videbimus. Non enim deformitas in eis, sed dignitas erit, & quadam quamuis in corpore, non corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit. Nec ideo tamen si aliqua Martyribus amputata, & ablata sunt membra, sine ipsis membris erunt in resurrectione mortuorum, quibus dictu est, capillus capitis vestri non peribit. Sed si hoc docebit in illo nouo saculo, vt indicia gloriosorum vulnere in illa immortalis carne cernantur, ubi membra, vt praeciderentur, percussa, vel scissa sunt, ibi cicatrices, sed tamen eisdem membris redditus, non perditis apparebunt. Verùm contra hanc sent. facit: quia tale gaudium naturaliter consequitur ad eiusmodi heroica opera; nec .n. Beati possunt de eis non gaudere: at præmiu debet esse aliquid superadditum operi, in signum honoris à præmiante collatum; non censetur autem distinctum præmiu illud, quod per se & ex natura sua opus meritiorum consequitur.

Quare dicendum est, Aureolam ex parte animi consistere in aliquâ qualitate spiritali, ab accidentali gaudio distincta, expressiua illius victoriæ, quam Beatus cõtra hostem ex hac vita reportauit; subiectata in ipsa substantia animæ, mediante quâ redditur præ alijs illustrior, ac magis conspicuus in Regno, propter maiorem cum Christo capite conformitatem: ex parte verò corporis in aliqua qualitate corporea, suo etiam modo manifestatiua illius victoriæ, quam Beatus de triumphato hoste retulit, subiectata in ea parte corporis, quæ fuit vna cum anima proximum instrumentum ad talem victoriam reportandam, mediante quâ corpus redditur præ alijs clarius, illustrius, ac venerabilius: quippe in quo præfulget singularis conformitas cum gloriosissimo corpore Capitis Christi. Quam sent. insinuat Lessius lib. 2. de summo bono. c. 21. Eaque conformior est August. cit. Prob. 1. à paritate characterum, qui in animis fidelium indelibiliter imprimuntur, in signum perpetuum vel spiritalis potestatis participationis Sacerdotij Christi, quam Sacerdotes in Sacramento Ordinis accipiunt; vel militiæ, & vexilli Christi, sub quo per baptismum, & Confirmationem, tanquam strenui ac fideles milites conscribuntur. 2. Exemplo terrenorum Principum, qui solent externo aliquo stẽmate condecorare eos, quos volunt præ alijs sui Regni Proceribus, ob specialia eorum merita & obsequia sibi præstita, honorare. Neque enim putandum est, minùs Christum in suo Regno honoraturum suos milites, qui speciali titulo sunt ipsi in hac vita strenuè fortiterque secuti; vt constat ex Matth. 10. Omnis qui confitebitur me coram

hominibus,

Nulla An-

Deipara
sua Virgini-

Non Mar-

Nec Docto-

181.
In Christo
excellenti-
aureola

Nulla in-

Nec in sta-

182.

Sent. Aug.

Non in solo
gaudio

183.
Sed &
qualitate
distincta

Prob. 1.

Secundò

hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.

Tertio

Tertio quod debeat tam anima, quam corpus peculiari signo ac stemmate insigniri, facile prob. quia cum hoc stemma debeat in præmium excellentis victoriæ ab hoste reportatæ; cumque ad hanc non solum concurrat animus, fortiter imperando, sed etiam corpus strenuè exequèdo, vtrumque speciali titulo meretur à Christo honorari. In cuius signum voluit ipsemet in suo glorioso corpore vestigia suorum vulnerū retinere. Atque hæc de aureolis & præmijs accidentalibus animorum.

S E C T I O XVI.

De perfectionibus naturalibus Corporis gloriosi.

De super-
natur. po-
stea

DVplex perfectio in corpore glorioso: vna naturalis, quæ consistit in integritate naturæ cum suis omnibus partibus & ornamentis, tam integralibus, quam accidentalibus: Altera supernaturalis, quæ naturalem supponit, eique superadditur, vt corpus sit animæ gloriöse proportio- natum. *Dico 1.* Corpora gloriosa resurrectura sunt integra quoad omnes suas partes, tam integrantes, quam ornantes. Ita Scholastici cum Mag. in 4. dist. 44. & colligitur ex Lucæ 21. *Et Capillus de capite vestro non peribit:* Si autem capillus de capite iusti non peribit, multò minùs peribunt aliæ partes corpus integrantes, vel ornantes. Est enim argum. à minori ad maius, quasi Martyribus suis Christus dicat, vt homil. 35. in Euang. ratiocinatur B. Greg. *Cur timetis, ne pereat, quod incisum dolet, quando & illud in vobis perire non potest, quod incisum non dolet?* Et ratio id etiam demonstrat: tum quia in illo Regno omnia futura sunt perfecta. Etenim si in statu innocentiae omnia hominum corpora futura fuissent perfecta; quomò magis in statu beatit. cælestis? tum quia ibi omnis honestus & laudabilis appetitus manet perfectè expletus, vt ex August. refert Durand. in 4. dist. 44. qu. 2. honestè autem & laudabiliter beati appetunt perfectam suorum corporum integritatem. Tum quia, vt ad Philip. 3. Christus reformabit corpora Beatorum *configurata corpori claritatis suæ:* Sed Christi corpus resurrexit integrum quoad omnes suas partes, tam integrantes, quam ornantes. Tandem, Beatus per resurrectionem perducitur ad vltimam suam perfectionem consequendam: igitur debet quoad omnem perfectionem sibi naturaliter debitam restitui; alioqui non perduceretur ad vltimam perfectionem, quam naturaliter exigit.

Durand.

A priori ex
sine.

Etiam quo-
ad humores

August.

Inferitur 1. Corpora Beatorum resurrectura etiam cum suis humoribus 4. cū sint de integritate corporis. Vnde si aliqua fuerunt in hæc vitæ aut defectuosa, aut monstruosa, resurrectura sunt integra, omni defectu emendato atque correcto: *Neque enim, inquit August. in Enchir. c. 87. & monstra, que nascuntur & viuunt, quamuis cito moriantur, aut resurrectura negabuntur, aut ita resurrectura credenda sunt, ac non potius correctæ emendatæque natura:* & paulò post: *Ita cætera, que singuli quisque partim vel amplius, vel minus aliquid habendo, vel quedam nimia deformitate monstra dicuntur; ad humana natura figuram resurrectione renocabuntur. Ita vt singula anima singula sua corpora obtineant nullis coherentibus, etiam quacunque coherentia nata fuerunt: sed seorsim sibi singulis sua membra gestantibus, quibus humani corporis completur integritas.* Confirmat exemplo creati artificis lib. 22. de Ciuit. c. 19. *Si enim sta-*

Confirm.

tuam potest Artifex homo, quam propter aliquam causam deformem fecerat, constare, & pulcherrimam reddere, ita vt nihil inde substantia, sed sola deformitas pereat, ac si quid in illa figura priore indecenter existabat, nec parilitati partium congruebat, non de toto, vnde fecerat, amputare, atque separare. sed ita conspergere vniuersa atque miscere, vt nec sceditatem faciat, nec minuat quantitatem. *Quid de omnipotenti Artifice sentiendum? Ergone non poterit quasque deformitates humanorum corporum non modo vstatas, verum etiam raras atque monstruosas, quæ huic misera vitæ congruunt, abhorrent autem ab illa futura felicitate sanctorum, sic auferre ac producere, vt quasunque earum faciunt et si naturalia, tamen indecora excrementa substantia corporalis nulla eius diminutione tollantur? Ac per hoc inferat, non est macris pinguisque metuendum, ne ibi etiam tales sint, quales si possent, nec hic esse voluissent. Nec refert, quòd aliqua membra nullum sint actum in Beatis habitura: nam vt Tertullianus lib. de Resurr. liberabuntur membra ab officijs, sed non ideo non erunt necessaria: eo quòd membra non solum sunt propter actum, sed etiam propter integritatem & perfectionem naturæ. An autem etiam corpora damnatorum resurrectura sint integra, defectibus emendatis atque correctis? Affirmant S. Thom. in 4. dist. 44. qu. 3. art. 1. ad 1. qu. Palud qu. 1. art. 3. Negat Durand. qu. 2. dubiam hanc quæst. reliquit August. in Enchir. c. 101. & 102. vbi, postquam dixerat. *Resurgent Sanctorum Corpora sine ullo vitio, sine vlla deformitate, sicut sine vlla corruptione, onere, difficultate: de reproborum subiungit: Virum sane ipsi cum vitijs & deformitatibus suorum corporum resurgent, quicumque in eis vitiosa & deformia membra gestarunt, inquirendo laborare quid opus est? neque enim fatigare nos debet incerta eorum habitudo, vel pulchritudo, quorum erit certa & sempiterna damnatio. Nec moueat, quomodo in eis erit corpus incorruptibile, si dolere poterit; aut quomodo corruptibile, si mori non poterit.* Illud autem vt certum, & ab omnibus absque dubio admissum docet cit. loco S. Thomas, saltem membra, quæ eis obruncata fuerunt, cum corporibus resurrectura; vt in eis etiam in alia vita puniantur, quæ in hac fuerunt seclerum instrumenta.*

Tertull.

Quid de
damnati

De costâ
Adami.

De spiritib.
animalib.

De sudore

Inferitur 2. Costam Adami, ex qua Euæ corpus procreatum fuit, non resurrecturam in corpore Adami, sed solum in corpore Eug. Ita S. Thom. qu. 1. art. 2. qu. 4. ad 2. quia illa costa non fuit de integritate individui corporis Adami, sed fuit ordinata ad multiplicationem speciei. Vnde sicut semen non resurgit in generante, sed in genito; ita nec costa Adami in corpore ipsius, sed Eug. Vnde sicut viri ex Adamo descendentes nati sunt cum vna costa minùs, feminae contra cum vna costa plus; ita resurrecturi sunt. Idem dicas de Christo, qui humanitatem assumpsit alijs viris similem.

3. Cū sanguine resurrecturos spiritus rã vitales, quam animales: nam etiam hi sunt de integritate corporis humani, tum ad sanguinem fouendum, vt vitales, tum ad sensationes exercendas, vt animales. Vnde proprias habent in corpore humano sedes, illi arterias, hi neruos. Ne igitur maneat hæc vasa contra naturam inclinationem absque vilo humore perpetuo vacua, debent spiritibus, qui sunt proprii ipsorum humores, repleti. Cæterum erunt huiusmodi spiritus in corporibus gloriosis incorruptibiles, non minùs quam corpora ipsa.

4. Ea excrementa, quæ nõ sunt ad naturæ ornatu, cuiusmodi sunt sudor, sputum, vrina, & reliquæ sterces, non habere locum in corporibus gloriosis: fecus

secus excrementa, quæ naturam adornant, ut sunt pili, capilli, unguis; sunt enim hæc ut folia, quæ arborem exornant, & flores ac fructus protegunt ac defendunt. 5. In resurrectione cum sensibus internis reparandas esse eas omnes species & phantasmata, quæ in hac vitâ Beatus acquisiuit, tum ad ornatum potentiarum, tum ad complementum specierum intelligibilem, quas ex huiusmodi phantasmatibus intellectus agens Beati hinc existens abstulit: nec non ad reminiscenciam eorum obiectorum, quæ per huiusmodi species sensibiles in hac vita cognouit: Beatus. n. non tantum habet spiritualem reminiscenciam intelligibilem actuum & obiectorum: Sed & materialem suorum sensibilibus actuum, quos elicit, & obiectorum, quæ mediatis actibus hinc cognouit.

Dico 2. Omnes Beati resurgent in ætate iuuenili: Est communis Scholast. in 4. dist. 44. ex illo ad Ephes. 4. Donec occurramus omnes in unum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi: Atqui Christus surrexit in ætate iuuenili; ergo etiam nos. Ostensum .n. est, Beatos resurrecturos absque omni defectu naturæ: hæc autem ex S. Thom. in 4. dist. 44. qu. 1. art. 3 ad 1. qu. dupliciter deficit, vel quia nondum peruenit ad ultimam perfectionem sibi competentem, vel quia ab ea recessit. Priori defectu laborat homo ante iuuentutem: posteriori post iuuentutem, cum per senium incipit deficere, à perfectione sibi debita recedendo. Perfecta igitur ætas est iuuenilis, media inter adolescentiam & senectutem; & ad quam terminatur ætatis augmentum, & à quo incipit eiusdem decrementum. Confirm. In ea ætate Deus homines recreabit, in qua illos creauit; sed creauit in iuuenili protoparentes; ergo in eadem eos reliquosque recreabit.

Dico 3. Non omnia corpora Beatorum resurgent in eadem statura, figura, aut colore, sed diuersa, in ea videlicet, ad quam vnusquisque peruenitur fuisse in ætate perfectâ iuuenili, naturâ non errante. Est etiam communis ex August. in Enchir. c. 90. Nec illud est consequens, ut ideo diuersa sit statura reuiscenciam singulorum, quia fuerat diuersa singulorum, aut macri cum eadem macie, aut pingues cum eadem pinguedine reuiscenciant. Sed si hoc est in consilio Creatoris, ut in effigie sua cuiusque proprietates. & discernibiles similitudo seruetur, in cæteris autem corporis bonis equalia cuncta reddantur: ita modificabitur illa in vnoquoque materies, ut nec aliquid ex ea peccat, & quod alicui defuit, ille suppleat, qui etiam de nihilo potuit, quod voluit, operari. Si autem in corporibus resurgentium rationalis inæqualitas erit, sicut est vocum, quibus cantus impletur, hoc fiet cuique de materia corporis sui, quod & hominem reddat aqualem Angelicis cæteribus, & nihil inconueniens eorum ingerat sensibus. Inde eorum quippe aliquid ibi non erit, sed quidquid futurum est, hoc decebit, quia nec futurum est, si non decebit. Quibus duo Augustinus docet; vnum est, non ideo Beatorum corpora in diuersa statura esse resurrectura, quia diuersam habuerunt, dum hic viuerent, staturam; alioqui & pueri in statu puerili, & gygantes in gygantea, & nani cum sua pusilla statura resurgerent, quod indecorum foret; cum hi sint defectus naturæ, vel nondum perfectionis terminum attingentis, vel à recto tramite deuiantis, qui omnes in resurrectione omnipotentis arte corrigentur, non minus quàm cæteri defectus ex quâuis extrinsecâ causâ prouenientes, ut pallor & macies ex infirmitate, diuturnoque labore contracta, teter color ex nimia solis adustione causatus, ut in Æthiopicis. Alterum est, conseruandam fore in corporibus glo-

riosis propriam vnuscuiusque effigiem, ac discriminabilem figuram, correctis emendatisque defectibus, qui aut vitio errantis naturæ, aut quâcūque extrinsecâ causa in humana corpora irrepserunt: habebit enim se Deus in resurrectione hominum, ut sapiens Artifex in reformanda aliqua statua, aut pictura, in qua siue defectu instrumenti, siue iniuria temporum aliquis defectus acciderit, illam ad debitam perfectionem iuxta idæam artis reducendo. Fundam. hæc diuersitas ac discretio in statura, effigie, cæterisque individualibus accidentibus pertinet ad perfectionem speciei, quæ summopere commendat artem & sapientiam Creatoris; vbi ex infinitis penè hominibus, nullus reperitur alteri per omnia similis: hoc enim proximè arguit infinitam illam exemplabilitatem Dei ac multiplicem in effigiandis creaturis idæam, quæ nullis potest terminis exauriri.

SECTIO XVII.

De Perfectionibus supernaturalibus corporis gloriosi.

Quatuor distinguunt Scholast. in 4. dist. 44. & 49. in corporibus gloriosis perfectiones supernas. quas & dotes appellant, impassibilitatem, subtilitatem, agilitatem, claritatem: ex 1. Cor. 15. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione. En impassibilitas. & infra: oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem: ut eterno præmio frui, vel æterna pœna puniri possit, ex S. Thom. 4. con. gen. c. 85. Corpora Beatorum resurrectura sunt etiam impassibilia; non reproborum: quæ æternum dolebunt numquam moriendo. Pergit ibid. Apost. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria: En claritas, quam ad Philip. 3. declaratis, Reformabit, ait, corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Quam dotem & Christus Matth. 13. expressit his verbis: Tunc iusti fulgebunt sicut sol in Regno Patris eorum: & Spiritus S. iustis pollicetur Sap. 3. Fulgebunt iusti, & tanquam scintilla in arundineo discurrent, Seminatur, pergit Paulus, in infirmitate, surget in virtute: En agilitas; & Isaïæ 40. Qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem, assumunt pennas sicut aquila, current & non laborabunt; ambulabunt, & non deficient. Tandem dos subtilitatis insinuat: Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Spiritale corpus intelligitur. inquit August. c. 6. de fidei Symb. non quasi corpus vertatur in spiritum, & spiritus fiat: sed quod ita spiritui subditum est, ut celesti habitationi conueniat, omni fragilitate ac labe terrena in celestem puritatem ac stabilitatem mutata atque conuersa: siue ut Damasc. lib. 4. de fide c. vlt. Spiritale corpus est, corpus infatigabile, cibo, somno, potu non indigens; animale contra, crassum, mortale, cibo, somno potuque indigens. Has gloriosi corporis dotes 4. describit B. Laur. Iustin. lib. de discipl. & perfect. monasticæ c. 23. his verbis. Decorem quippe immortalitatis induet, omni deposita corruptibilitate. Nullum sui patietur detrimentum, nullamque membrorum diminutionem: non dolorem, nec de suscepta gloria post resurrectionem sentiet amissionis timorem. Semper hilaris, semper iucunda erit, quia erit de æternitate securâ. Nimia quoque claritate fulgebit, ita ut solis septies transcendat splendorem: non autem lumine suo inuentum se reuerberabit aspectum, sed ineffabili quodam modo confortabit, clarificabitque. Erunt tota eius substantia

Difficilior
phantas.186.
Iuuenes re-
surgens187.
Varia staturâ,
color
&c.Hæc Au-
gust.August. su-
pra188.
Dotes glo-
riaImpassibi-
litas

Claritas

Agilitas

Subtilitas

Laurent.
Iustin.
elegans
descriptio

substantia corporeis oculis visibilis, adeo ut viscerum, ceterorumque membrorum harmonia conditoris declararet magistrum admirandum. Tanta insuper agilitate erit prædita, ut in momento in omnibus obtemperet imperio spiritus præsentis, absque retardatione, & sine ulla grauedine ibi se diuertet, ubi impetus spiritus dirigit se. Denique cum in hac vita degit, & peregrinatur ad omnia, animalis natura est. post vero resurrectionis gloriam tota spiritualis efficietur, ita ut omne solidum ei sit peruium. Non claustris teneri poterit inclusa, non vinculis religata, non restricta custodibus, sed liberam inrediendi, & regrediendi ubique recipiet facultatem. Nunc quoque cum sit passibilis, & varijs agilitudinibus, diuersisque casibus subiecta videatur, in tantum ut non prætereat temporis momentum, in quo propria non flagelletur necessitate, vel fragilitate: tunc omni fatigatione semota, incorruptibilitate, & impassibilitate vestietur. Tunc quodam ineffabili repleta gaudio læta canabit. Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? gloria quippe, & honore, & immortalitate, & æternitate circum amicta suo inhaerebit. Athori, sine deformitate, sine lesione, & absque macula in mensuram ætatis plenitudinis Christi reformata per omnes ipsius sensus multimodis exuberabit delicijs.

Christus
dotes 4.
habuit

Has 4. dotes non solum habuit Christus in suo corpore immortali post resurrectionem, sed etiam eas ostendit ante resurrectionem in suo corpore mortali; impassibilitatem, cum ieiunasset 40. diebus & 40. noctibus, Matth. 4. & cum sacramentaliter in vltima cœna comederetur: subtilitatem, cum nasceretur ex Virgine, Virginitatis claustrum inuoluto: Agilitatem, cum incederet supra mare: Claritatem cum transfiguraretur in monte.

Porrò hunc numerum dotium supernat. colligunt Scholastici ex perfecta dispositione, quam debet habere corpus gloriosum animæ beatæ perfectè subordinatum. Nam sicut anima vnitur corpori, ut forma informans, tribuens illi esse, ut principium internarum, & externarum sensationum, & tanquam motor mobili: ita ut corpus gloriosum sit idoneum animæ beatæ informanti, disponi debet per dotem impassibilitatis, per quam fit incapax omnis contrariæ qualitatis, immortale & æternum: Ut autem corpus fiat idoneum animæ ut motori, debet habere in se agilitatem, per quam fiat habile ad quemcumque velocissimum motum: ita dōs subtilitatis tollit impedimentum ad omnem localem motum. Quatenus verò vnitur animæ ut instrumentum sensationum, requirit dotem claritatis. Aliter hunc numerum assignat Bonauent. in 4. dist. 49 p. 2. art. 2. qu. 1. iuxta quaternarium causarum numerum. Nam 1. secundum causam finalem dotatur corpus propter gloriam animæ, quæ consistit in perfecta cognitione, & vnione affectiua. Ad cognitionem requiritur spiritualitas & luminositas: quia cognoscens debet esse spirituale, & habere lumen: quibus in corpore respondet subtilitas & claritas. Vnio amoris est liberalis, & fortis: liberalitati respondet agilitas, fortitudini impassibilitas. 2. secundum causam efficientem. Nam anima, ut perfectio, influit in suum corpus, illud viuificando vitam immortali; ut motor, illud mouendo motu infatigabili. Ut autem influat vitam, debet in eo esse lucis abundantia & claritas quæ est dispositio ad vitam. Ut influat vitam immortalem, debet in eo esse impassibilitas, quæ est dispositio ad immortalitatem. Ut illud moueat motu infatigabili, debet esse subtilitas ut ei nihil resistere possit: debet etiam nihil habere, per quod possit motum ab anima impressum retardare: ac proinde requirit agilitatem. 3. secundum causam

Quaternarius colligitur

Ex causâ finali

Efficiente

formalem: quia cum corpus nostrum participet naturam corporis cœlestis, & elementaris, sicut in hac vita dominatur natura elementaris, ita in alia natura cœlestis, quæ est natura lucis. Hæc autem habet proprietates 4. claritatem, quia illuminat; impassibilitatem, quia à nullo corrumpitur; agilitatem, quia statim cedit; penetrabilitatem, quia corpora diaphana absque eorum corruptione pertransit. 4. Secundum causam materialem. Nam corpus humanum est compositum ex elementis 4. ex quibus quadruplicem contrahit defectum: ex aqua humida & passibili, passibilitatem & corruptionem: ex terra opaca, obscuritatem: ex igne animalitatem, quia calor humidum radicale continuò consumendo, perpetua indiget alimonia: ex aëre qui facillè cedit, & mutatur, infirmitatem. Hi autem defectus 4. debent per oppositas virtutes remoueri, corruptibilitas per impassibilitatem &c. Apostolo concinit Augustinus à Bonauent. citatus: *aberi à corporibus nostris omnis deformitas, omnis tarditas, omnis infirmitas, omnis corruptio. Deformitas per claritatem, tarditas per agilitatem, infirmitas per subtilitatem, corruptio tollitur per impassibilitatem.* Vltimò concordat ratio: quia dotes sunt virtutes superadditæ naturæ, illâ quoad suos defectus corrigentes, atque animo perfectè subijciētes.

IN QVO IMPASSIBILITAS SITA.

Impassibile dicitur quod passionis est incapax: Passio autè duplex est, altera perfectiua subiecti, altera subiecti corruptiua. Porrò corpora Beatorum non dicuntur impassibilia respectu prioris passionis, sed respectu posterioris. Quia id tantum est ab eis auferendum, quod imperfectionem, non quod perfectionem includit. Erunt igitur gloriosa corpora capacia nouarum ac nouarum sensationum, nec non sensibilibus specierum receptionis, tam ab extrinsecis obiectis, quàm ab intrinsecis actibus externorum sensuum in internas potentias producibiliū. Cum hæc omnia sint ad actualem vitam sensitiuam, necessaria: in qua vita Beatorum corpora perficiuntur. Dices: sicuti in eo statu non exercebunt Beati actus vitæ vegetantis, non enim nutriuntur, augentur, generantur, qui sunt actus vitæ vegetantis: ita nec actus vitæ sentientis. Resp. neg. consequ. quia priores actus vel sunt perfectiui subiecti quoad intrinsecam substantiam & quantitatem, ut nutritio & augmentatio; vel corruptiui subiecti quoad eandem intrinsecam substantiam & quantitatem, ut generatio: & consequenter vel supponunt, subiectum non esse in vltima sua perfectione naturali, vel ab ea recedere posse, per decisionem propriæ substantiæ: utrumque autem est contra perfectionem status beatifici. Posteriores verò, cum solum perficiant subiectum quoad actus accidentales circa propria obiecta, supponunt illud & quoad intrinsecam substantiam, & quoad debitam quantitatem in sua vltima perfectione constitutum, solumque illud accidentaliter perficiunt. Perfectissimus verò status corporis gloriosi est, ut semper sit in vltimâ suâ perfectione: quæ consistit in actu operatione vitæ sentientis (sicut vltima perfectio animi rationalis sita est in actu operatione vitæ intelligentis) cum autem nulla operatio sensitua perfectè & adæquatè expleat corporis appetitum, nulla formaliter, aut eminenter contineat omne bonum, cuius capax est corpus; scilicet nec visio perfectionem auditionis, nec sensus internus perfectiones externorum, aut contrà: nec vnum obiectum visibile perfectiones omniū

Formali

Materiali

190
Passio perfectiua
Beatorum

Necessaria
status

niūm visibiliū, &c. cūm vnumquodque sit limitatæ perfectionis, non poterit beatitudo corporis consistere vel in vna tantūm operatione vitæ sentientis, cūm hæc non expleat capacitatem reliquorū sensuum; nec in multis sensationibus, quarum singulæ saltem sint adæquatę suis potentijs, & cum eis perpetuè coniunctæ, sed in multis ac varijs iuxta multitudinem ac varietatem obiectorū, ad quę ipsa vita sentitiua successiuè se extendere potest. Sumpta igitur hīc impassibilitate pro incapacitate passionis corruptiuæ, quæ fit cum susceptione contrariæ qualitatis, & destructione propriæ, per quam subiectū dicitur pati, dum per actionem assimilatiuam agentis trahitur ad terminos ipsius agentis, & extrahitur extra terminos proprios; quæstio est, per quid corpora gloriosa fiant impassibilia, seu incapacia contrarię qualitatis corruptiuæ subiecti.

191. *Corruptiua nulla est 1. sent.*
 Prima sent. affirmat, beatorum corpora fieri impassibilia per carentiam primarum qualitatum, quæ sunt principia actionis & passionis: his enim è corpore sublatis, non solum cessabit intrinseca pugna, quàm hæc qualitates inter se exercent, sed etiam extrinsecus consiliatus, per sublationem intrinseci principij passiuī. Ita nonnulli apud S. Thom. in 4. dist. 44. qu. 2. art. 1. ad 1. qu. Sed contrā, tum quia ex hac sent. sequitur, corpora Beatorum non fore in suo statu & perfectione naturali; cūm enim istæ qualitates sint naturales proprietates mixti, si corpora ijs priuanda forent, carerent perfectionibus sibi naturaliter debitīs. Tum quia, vt rectè Duran. qu. 4. n. 11. adhuc eo concessio, non sequitur intētum. Nam adhuc sublatis primis qualitibus, manet in mixto passiuum principium recipiendi peregrinas formas, cūm harum receptiuum principium, sit ipsa substantia mixti. Vnde solum in hac sent. tolleretur passibilitas & pugna intrinseca, non extrinseca necessitas recipiendi ab extrinseco agente contrarias qualitates.

2. sent.
 Secunda sent. affirmat, impassibilitatem in corporibus gloriosis nil aliud esse, quàm assistentiam extrinsecam Dei non cōagentis cum causis secundis, ad corruptionem, vel alterationem talium corporum; eo prorsus modo, quo Deus non cōegit cum igne Babylónico ad comburenda corpora trium puerorum. Quod si obijcias: hoc modo explicatam impassibil. non esse aliquid intrinsecè inhærens corpori glorioso, & consequenter hanc non esse propriè ipsius dotem, cūm dos propriè debeat esse in ipso dotato: alioqui etiam corpora damnatorum dicerentur per dotem immortalitatis incorruptibilia; nam etiam hæc per extrinsecam assistentiam Dei conseruantur, ne ab extrinsecis agentibus corrumpantur, vt etiam post diem iudicij conseruantur elementa, ne se mutuo corrumpant. Respondent 1. de ratione dotis non esse, vt intrinsecè inhæreat dotato, vt patet in dote corporali, quę datur sponsæ ad ipsius ornatum & vitæ sustentationem. 2. Esto assistentia Dei non sit intrinseca corpori glorioso, est tamen intrinsecum ius ad illam habendam; siquidem corpora Beata ratione suorum meritorum talem assistentiam exigunt: Sicut esto dos ipsa corporalis non sit intrinseca dotato, est tamen intrinsecum ius ad dotem, sibi ad ornatum & vitę sustentationem assignatam: ac defectu talis iuris, proprijs meritis acquisiti, non dicuntur corpora damnatorum habere dotem incorruptionis & immortalitatis, cūm illam non exigant in bonum sui, sed potiùs contra ipsorum voluntatem corpora à Deo conseruantur ad pœnam æternam. Eodem modo respondent

Respondent
 Respondent 1. de ratione dotis non esse, vt intrinsecè inhæreat dotato, vt patet in dote corporali, quę datur sponsæ ad ipsius ornatum & vitæ sustentationem. 2. Esto assistentia Dei non sit intrinseca corpori glorioso, est tamen intrinsecum ius ad illam habendam; siquidem corpora Beata ratione suorum meritorum talem assistentiam exigunt: Sicut esto dos ipsa corporalis non sit intrinseca dotato, est tamen intrinsecum ius ad dotem, sibi ad ornatum & vitę sustentationem assignatam: ac defectu talis iuris, proprijs meritis acquisiti, non dicuntur corpora damnatorum habere dotem incorruptionis & immortalitatis, cūm illam non exigant in bonum sui, sed potiùs contra ipsorum voluntatem corpora à Deo conseruantur ad pœnam æternam. Eodem modo respondent

ad instantiam de elementis. Hanc sent. docent Scotus in 4. dist. 49. qu. 13. §. Dico ergo: Maior qu. 7. Duran. dist. 44. qu. 4. supplem. Gabrielis qu. 2. art. 2. conc. 7. quam etiam sequi videtur Argent. in 4. dist. 49. art. 1. dum illam explicat per sublationem ordinis subiectionis corporis gloriosi respectu cuiuscunque agentis, operantis actione corruptiua. Fundam. quoniam per eam saluantur omnia, quę de corporum gloriosorum impassibilitate dicuntur, absque difficultate, & entium multiplicatione. Confirm. nam per solam extrinsecam assistentiam Dei, & subtractionem diuini concursus seruantur incorruptibilia damnatorum corpora: ergo & impassibilia corpora Beatorum. Id colligunt ex August. epist. 146. ad Consentium, vbi gloriosam impassibil. explicat exemplo ignis Babylōnici, qui puerorum corpora non combussit, non per qualitatem corporibus inhærentem, sed per solam diuini concursus subtractionem.

Sed contrā: 1. quia non videtur hæc sent. dotem impassibil. iuxta scripturæ sensum, & Patrum mentem explicare, qui illam passim per intrinsecam perfectionem corpori superadditā explicant. Vnde Paulus illam explicat metaphoriā ductā ab indumento, quod corpori adhæret, eiq; superadditur. Oportet, inquit, corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc immortalitatem. Et Augustinus Epist. 56. ad Dioscorum eandem explicat per sanitatem & vigorem, ab anima in corpus redundantem: Tam potenti, inquit, natura Deus fecit animam, vt ex eius plenissima beatitudine, quæ in finetemporum Sanctis promittitur, redundet etiam in inferiorem naturam, quod est corpus, non beatitudo, quæ fruētis & intelligentis est propria, sed plenitudo sanitatis, id est incorruptionis vigor. Nec locus in contrarium citatus fauet aduersarijs: tum quia talem modum ibi Augustinus, non assertiuè, sed permissiuè tantum refert: tum quia contrarium ibid. scribit: Quod si quisquam dicit, non carni trium illorum virorum additam contra ignem incorruptionem, sed ipsi igni detractam corrumpendi facultatem, quid veremur, ne carnem facere nequiverit, non posse corrumpi, qui fecit ignem non posse corrumpere? Nam si illud non de carnis, sed de ignis mutatione intelligitur, multo est mirabilius, simul enim & hominum corpora non urebat, ne posset nocere, & ligna fornacis urebat, vt posset ardere: Et paulò post: Valet igitur diuina potentia de ista visibili acque tractabili natura corporum, quibusdam manentibus, auferre, quas voluit, qualitates: ac per hoc valet etiam membra mortalia, formæ lineamentis manentibus, corruptione vero mortalitatis emortua, stabili vigore firmare, vt absit labes, adsit effigies: adsit motio, absit fatigatio, adsit vescendi potestas, absit esuriendi necessitas. His Augustinus varium modum insinuat, quo corpora puerorum seruata fuerunt incorrupta. Quo fit, vt inde nihil certi pro vtraque sent. colligi possit.

2. Quia hæc sent. etsi sufficienter, haud tamen dignè iuxta beatifici status excellentiam, explicat impassibil. Confir. corpora iustorum in statu innocentie futura fuissent impassibilia tantum ab extrinseca protectione Dei: ergo perfectius in statu beatifico: sc. ab intrinsecā & inhærentē perfectione. Vnde August. lib. 22. de Ciuit. c. vlt. Prima, inquit, immortalitas fuit, quam peccando Adam perdidit, posse non mori, nouissima erit, non posse mori.

Tertia sent. collocat impassibil. corporum glorios. in aliquo intrinseco. Ita S. Thom. in 4. dist. 44. qu. 2. art. 1. Richar. dist. 49. art. 4. qu. 2. Paludan. dist. 44. qu. 2. art. 3. Capreolus qu. 2. art. 3. Sotus dist. 49. qu. 4. art. 5. Suarez in 3. p. como 2. dist. 48. scilicet.

Confir. ex August.

192. Contrā 2. Sent.

1. Cor. 15. August.

Contrā 2. cuncto

August.

193. Sent. vera

sect. 3. Lessius lib. 3. de summo bono c. 4. & alij. Tota difficultas est in assignandâ proximâ causâ huius impassib. S. Thomas censet eam provenire ex dominio, quod anima beata habet in suum corpus. Forma enim, inquit qu. 1. ad 2. ligat potentiam materia determinando ipsam ad unum, secundum quod dominatur super eam: & quia in rebus corruptibilibus non perfecte dominatur forma per materiam, non perfecte potest ligare ipsam, quin recipiat interdum per aliam quam passionem, dispositionem contrariam forma: sed in sanctis post resurrectionem omnino anima dominatur supra corpus: nec illud dominium aliquo modo poterit auferri, quia ipsa erit immutabiliter Deo subiecta, quod non fuit in statu innocentie: & ideo in corporalibus illis manet eadem potentia ad formam aliam, qua nunc inest quantum ad substantiam potentia, sed erit ligata per victoriam animæ supra corpus, ut nunquam in actum passionis exire possit. Quod perfectum dominium animæ supra corpus Sotus tribuit informationi, idque confirmat cit. autho. Augustini: sam potenti natura Deus fecit animam, ut ex eius plenissima beatitudine redundet etiam in corpus. Verum hic modus communiter rejicitur: cum hæc informatio non sit aliud, quam unio animæ beatæ cum corpore: atqui non apparet, unde sola hæc unio possit eam virtutem habere, ut corpus, quod unio reddat omnis contrariæ qualitatis incapax, cum non tollat potentiam passivam: nec videatur specie differre ab unione, quâ anima informat corpus passibile. Nam adæquatam munus huius unionis, est, connectere partes ad faciendum unum compositum substantiale.

Richardus, Palud. Capreo. hanc impassib. referunt ad qualitatem supernat. ex beatit. animæ in corpore redundantem, & per modum habitus in eo intrinsecè inhærentem: quam Richar. sic definit: Est qualitas in corpore ex redundantia beatitudinis animæ causata, corpus prohibens ab omni passione sua perfectioni contraria. Intelligitur à beatit. causari, non physicè, sed moraliter. Hunc modum insinuat S. Thom. qu. cit. art. 2. ad 1. qu. his verbis: Dicendum, quod corpus gloriosum erit omnino subiectum animæ glorificata, non solum ut nihil in eo sit, quod resistat voluntati spiritus, quia hoc fuit etiam in corpore Adæ: sed etiam, ut sit in eo aliqua perfectio effluens ab animæ glorificata in corpus, per quam habile reddatur ad prædictam subiectionem, qua quidem perfectio deo glorificati corporis dicitur: & 1. p. qu. 97. art. 1. ubi triplicem distinguit modum incorruptibilitatis, ex parte materiæ, ut sunt Angeli materia carentes, & corpora cœlestia, quæ materiam habent ad unam tantum formam addictam; ex parte formæ, quia scilicet rei corruptibili per naturam inest aliqua dispositio, per quam totaliter à corruptione prohibetur; atque hoc modo sunt incorruptibilia corpora in statu gloriæ; & ex parte causæ efficientis: quo pacto homo fuit incorruptibilis in statu innocentie. Eundem modum sequuntur Palud. Capreolus, Suarez. Verum hic modus communiter impugnatur, eo quod non sit intelligibilis talis qualitas, quæ tot ac tam varios effectus præstet, prohibendo, ne corpus, in quo est, ab extrinseco agente calefiat, frigeat, humectetur, exsicceetur, impellatur, scindatur &c. Confirm. quoniam hæc deberet esse varia in varijs corporis partibus inhærens, cum alia deberet esse, quæ carnis; alia, quæ ossis; alia, quæ nervi, cæterarumque heterogeneatum partium temperamentum contra extrinseca agentia conservaret: quia cum hæc qualitas non ageret liberè, sed necessariò, eadem semper contraria prohiberet: igitur non posset in vna

parte corporis prohibere unum temperamentum, quod permetteret & conservaret in alia, velut conservando in cerebro temperamentum frigidi & humidi, idemque prohibendo in corde, & vitalibus spiritibus. Præterea non apparet, quo pacto ea resistere possit extrinseco impellenti ac scindenti. Cæterum hæc argumenta impossibilitatem talis qualitatis heterogeneæ non probant, sed difficultatem ostendunt.

Ultimus modus hanc impassib. explicandi, est per concursum effectivum, quo Beatorum corpora, eorumque nativum temperamentum ita potenter atque efficaciter contra quascunque peregrinas impressiones, contrariasque qualitates conservetur, ut à nullo naturali agente, cuiuscunque virtutis atque efficacitatis sit, corrumpi, vel alterari valeat. Non enim potest forma per formalem tantum resistantiam, sed etiam per effectivam in subiecto conservari, uti conservatur calor in aqua à proximo igne efficienter conservante contra contrarium frigus. Consimili modo posset nativum temperamentum in corpore glorioso effectivè conservari contra quæcunque extrinseca agentia, ponendo tam efficacem influxum, quo illud conservetur, nec ab extrinseco agente superari valeat. Hoc fieri posset 1. a solo Deo: 2. Activè etiam concurrente intrinsecâ virtute corporum, per qualitatem à Deo superadditam, aut per ipsamet corpora, & nativum temperamentum eorum, tanquam instrumentum obedientiale elevatum ad omnes extrinsecas qualitates contrarias effectivè impediendas. Prior modus asseritur à Lessio. At non rectè saluat id quod scripturæ, Patres, Scholastici docent, hanc esse virtutem ex beatit. animæ in corpore redundantem. Nam reuera hæc activa conservatio iuxta priorem modum explicata non differt ab actione conservatiâ, qua Deus sola sua virtute conservat incorruptibilia etiam corpora damnatorum, cum tamen plus aliquid dicat hæc activa conservatio in corpore glorioso, quam in damnato.

Præferendus est igitur posterior modus Suarez, qui melius saluat omnia, quæ de hac dote scribuntur: 1. quo pacto per hanc activam resistantiam corpus gloriosum dicatur intrinsecè impassibile & immortale, & non tantum extrinseca protectione Dei, ut in statu innocentie, quod tantum erat impassibile & immortale per extrinsecam remotionem impedimentorum. 2. quo pacto iuxta Augustinū 22. de Civit. c. vlt. etiam si velit corpus gloriosum, non possit ab extrinseco agente corrumpi, aut pati: quia nimirum hæc activa conservatio sui, sui que nativi temperamenti, siue sit à qualitate distincta, siue ab ipso met corpore vel temperamento obedientialiter elevato, non fit liberè à voluntate Beati, sed necessariò dependenter tantum à libera voluntate Dei, utentis corpore Beati vel qualitate infusa tanquam instrumento ad huiusmodi effectivam conservationem, contra omnes contrarias qualitates. Quo fit, ut si corpus gloriosum seipsum projiciat in ignem, nihil plus sit ab illo passurum, quam à solaribus radijs. 3. Qua ratione, stante hac efficaci conservatione, nullum agens naturale valeat alterare corpus gloriosum, eiusque nativum temperamentum dissolvere, etiam si Deus à nullo agente naturali subtrahat suum concursum: quia nimirum nullum agens naturale valet inducere suam formam in subiectum, nisi ab illo contrariam expellere possit: nequit autem agens à subiecto, in quod agit, contrariam formam expellere, nisi illud activitate superet: quia iuxta Philosophorum axioma,

Proxima causa impassib.

Ex S. Th.

Soti modus

Rejicitur

Modus Richar. Palud. Capre.

Impugnatur

Confirm.

194. Modus per concursum effectivum

Etiā ab intrinsecis

195. Saluat intrinsecam impassib. &c.

axioma, actio non sequitur, nisi à proportionem maioris inaequalitatis. Cùm igitur gloriosi corporis actiua sui, suique natiui temperamenti conseruatio sit potentior, & efficacior quacunque contrarij naturalis agentis efficientia, nullum naturale agens poterit in corpus gloriosum corruptiuè agere. Dixi, corruptiuè: nam perfectiuè potest: non enim corpora gloriosa effectiuè resistunt, nisi agentibus corruptentibus, non autem perficientibus: quo pacto sensus gloriosi corporis alterantur à suis obiectis alteratione perfectiua.

Vna in hoc modo superest difficultas, de effectiua resistantiâ respectu impellentis: nam sæpè corpori glorioso impulsus ab extrinseco agente violentus non est, aut contra animæ beatæ voluntatem, vt si velit ab Angelo velocius moueri, quàm à seipso moueri possit: cùm tamen iuxta hunc modum non posset: quia hæc actiua resistantia in Beato non fit liberè, sed necessariò. Vnde nequit attemperari, vt aliquando impellenti resistat, quando scilicet impellit contra Beati voluntatem: aliquando non resistat, quando nimirum impellit iuxta Beati desiderium. Præterea si necessariò resistit, vel talis resistantia excedit virtutem cuiuslibet Angeli: Et contra est, tum quia hinc sequeretur, maiorem virtutem resistantiam fore in minimo Beato, quàm sit virtus impulsiva in supremo Angelo: tum quia hæc virtus resistantia non foret inaequalis in omnibus iuxta inaequalitatem meritum. Ad hanc diffic. soluendam, dico effectiuam resistantiam respectu extrinseci impellentis in corpore glorioso non fore necessariam, sed liberam, proinde illam attemperari posse imperio & voluntate Beati. Cur autem sola ponatur libera, ea est ratio: quia extrinsecus impulsus aliquando potest esse violentus, & contra voluntatem Beati: aliquando perfectiua, & iuxta Beati voluntatem: igitur debet Beatus aliquando illum admittere, vt iuxta suum votum celeriori motu moueatur: aliquando non admittere, ne violenter contra suam voluntatem ab extrinseco motore impellatur. Passio verò natiui temperamenti corruptiua, nunquam potest esse perfectiua corporis: ac proinde frustra resistantia in corpore contra talem passionem poneretur libera, cùm nunquam oppositum sit à Beato exercendum. Cæterum, quia etiam ex libera resistantia respectu extrinseci impellentis proposita duo illata sequuntur, nimirum & illam fore in quouis minimo Beato maiorem quacunque virtute impulsiva supremi Angeli, & non futuram æqualem, iuxta inaequalitatem meritum, ideò Resp. conced. vtrumque, ac neg. id esse absurdum; cùm hæc actiua resistantia non sit à virtute naturali, sed supernat. saltem quoad modum, corpori communicata, eique in tali statu debita.

Quòd autem hæc perfectio impassib. à S. Tho. ac Theologis dicatur quoad rationem positiuam inaequalis in corporibus gloriosis, æqualis tantum quoad rationem negatiuam, intelligendum est, remotè ac radicaliter, ratione meritum, à quibus moraliter causatur: nam proximè & formaliter consistit in actiua conseruatione proprii temperamenti contra quascunque contrarias qualitates: atque vt sic non est maior in vno, quàm in alio, cùm in omnibus debeat esse eque efficax contra quæcunque corruptentia: solum posset esse inaequalis in virtute, in qua talis actiua resistantia fundatur, si ea ponatur in qualitate superaddita: sed cùm talis qualitas non propter alium finem ponatur, quàm propter huiusmodi actiuam resistantiam, & hæc debeat esse æqualis in omnibus, non

est, cur virtus superaddita, in qua illa fundatur, debeat esse inaequalis: cùm talis excessus in ipsa virtute sit frustraneus, & ad nihil deseruiens Dixi, si ponatur in qualitate superaddita: nam si ponatur in ipso corpore glorioso obedientialiter concurrente ad actiuam conseruationem sui, suique natiui temperamenti, contra omnia agentia corruptentia, multò minùs poterit dici perfectior in vno, quàm in alio, nisi quatenus corpus vnus Beati supponitur naturaliter perfectius alio, quod ad propositum non facit: cùm maior illa naturalis gloriosi corporis perfectio non proueniat ex beatitudine animi (quod tantum Theologi intendunt, cùm dicunt, hanc perfectionem esse inaequalem in corporibus gloriosis) sed ex ipsa natiua constitutione corporis, quam inaequalitatem habent etiam damnatorum corpora.

DE DOTE SVBTILITATIS.

Subtilitas in præsentia sumitur pro virtute penetratiua corporum: vnde idem est corpus gloriosum habere dotem subtilitatis, atque habere virtutem penetrandi se cum alijs corporibus, & consequenter cum eis eundem locum occupandi. Inde translatum est ad potentias cognoscitiuas, vt acutus visus dicatur, qui minutissima quæque videt: acutus intellectus, qui intimas secretasque rerum proprietates ac formalitates introspicit ac dignoscit. Controuersia ratio est,

Quia non videtur possibilis hæc mutua corporum penetratio in eodem loco: quod sic ostendo. Implicat corpus esse quantum, & non occupare spatium sibi commensuratum: ergo implicat corpus esse quantum, & penetrare se cum alio corpore in eodem spatio. Conseq. constat: nam si corpus quantum necessariò postulat spatium sibi commensuratum, non poterit in eodem spatio simul admittere aliud corpus eiusdem quantitatis: alioqui vel neutrum occuparet spatium sibi commensuratum, vel vnum tantum, vel vtrumque simul. Non vtrumque simul, cùm spatium non supponatur commensuratum vtrique, sed vni tantum. Non vnum tantum: quia tunc alterum nullum occuparet spatium. Multò minùs neutrum. Prob. antec. Occupare spatium, est effectus formalis quantitatis ab ea inseparabilis: ergo implicat, corpus esse quantum, & spatium sibi commensuratum non occupare, cùm nequeat effectus formalis à sua forma in proprio subiecto posita separari: Implicat enim albedinem esse in subiecto apto, & illud non reddere album, cùm effectus formalis aliud non sit, quàm forma ipsa in subiecto capaci posita. Antec. prob. de essentia quantitatis est, habere partes extra partes: si autem posset vna quantitas esse in eodem situ cum alia, partes vnus quantitatis non essent extra, sed intra partes alterius quantitatis, proinde destrueretur essentia quantitatis. Confirm. 1. Implicat, vnam partem eiusdem quantitatis penetrare se cum alia parte eiusdem quantitatis, ergo & vnam quantitatem cum alia, cùm sit eadem ratio partis ad partem eiusdem quantitatis, & quantitatis ad aliam quantitatem. Antec. prob. nam fieri posset, vt omnes partes eiusdem quantitatis se simul penetrarent: ac proinde manere posset quantitas sine vlla extremitate partium, quod implicat. 2. Ita se habet quantitas permanens quoad situm, sicut quantitas successiua quoad durationem: implicat autem, vt quantitas successiua habeat suas partes simul quoad durationem, cùm de essentia ipsius sit prius & posterius:

197. Virtus penetratiua corporum

Videtur impossibile.

Ratio

Difficul.

Confirm. 1.

Confirm. 2.

196. Efficiua resistantia

Libera.

Maxima

Æqualis impassib.

Tertio

ergo & quantitas permanens suas partes simul quoad situm: cum de essentia huius sit, pars extra partem. 3. De essentia quantitatis est, ut vna pars distet ab alia: ergo de essentia eiusdem erit, ut vna sit situaliter distincta ab alia: alioqui si essent simul situ, vna non distaret ab alia. Propter has rationes Durandus in 4. dist. 44. qu. 6. censet impossibilem hanc corporum penetrationem. Quam sent. ut probabilem defendit Palud. in 4. dist. 44 qu. 3. art. 3. consequenter negant hi dotem subtilitatis hoc modo explicatam competere corporibus gloriosis: quia sicut nulla qualitas tolleretur ab eis quantitate, ita nulla qualitas redderet ea cum alijs corporibus penetrabilia. Quare Durandus qu. 5. & Palud. art. 2. dotem subtilitatis ponunt in puritate sensitiuarum operationum, ut nihil eas vel leuiter offuscare possit, nec crassities, nec impuritas spirituum animalium; sicut modò. *Corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.* Sap. 9.

Durandus
Palud.198.
Sent. minus
consona
fideiResponso-
nes

Exortio

Ad ras.
dub.Essentia
quantitatis

Verum hæc Durandi sent. quatenus negat, possibilem esse diuina virtute corporum penetrationem, communiter reijcitur ut falsa, improbabilis, minus consona mysterijs fidei: Credimus enim, Christum inuiolato Virginitatis claustrò prodijisse ex Matris utero: In Eucharistia integrum eius corpus cum tota sua quantitate manere sub speciebus: Immo lapide ex sepulchro exijisse; clausis ianuis intrasse ad discipulos Ioan. 20. caelos penetrasse, ad Heb. 4. Durandi responsiones sunt 1. potuisse corpus Christi vel fieri præsens ex vno loco in alio, non transeundo medium, uti è caelo sit præsens in hostia, medio non pertransito: vel ita sui corporis figuram attenuare, ut per quamlibet intermedij corporis rimam transire potuerit: vel demum corpus ipsum, per quod transit, diuidi, ut cum caelos ascendit, vel partes intermedij corporis dilatari, ut cum ex utero matris, illæso Virginitatis claustrò, prodijt: at non satisfaciunt: quia sunt extortæ, & contra Patrum sensum, qui ex allatis mysterijs supponunt corporum penetrationem diuinâ virtute possibilem: sunt indignæ corpore glorioso: sunt æquè difficiles captu: pugnant cum dote impassibilis, cum admittitur mutatio organicæ figuræ, quæ est intrinseca corpori glorioso. Demum corporum penetratio videtur admittenda in inferno, ut possit omnia dånatorû corpora intra se capere.

Quare ad rationem dubit. neg. antec. nam corpus Eucharisticum cum tota sua quantitate nullum occupat spatium. Quod quia negat Durandus, inexistere cum sua quantitate, à Doctoribus graui censura notatur, ut ostendo tom. 7. disp. 19. n. 100. Ad prob. antec. nego actualem occupationem spatij esse effectum formalem quantitatis: quæ est apta ad occupandum spatium; occupare autem spatium immediatè est à modo extensionis localis, quâ separatâ, pariter separatur ipsius effectus formalis, qui est actualis loci occupatio, manente quantitate ut fundamento tantum remoto & mediato. Pari modo de essentia quantitatis non esse, habere partes extra partes situ positas, ac loco distantes, sed entitatiuè, & in ordine ad se. Quofit, ut non repugnet, esse partes situ indistinctas, & loco indistinctas, & nihilominus distinctas inter se, & entitatiuè distantes, quarum entitas vnus non sit entitas alterius, & vna non sit vnita immediatè omnibus, sed immediatè vni, mediatè cæteris. Cæterum cum dico, partes quantitatis entitatiuè distingui inter se, non intelligo de distinctione propriâ, & ex naturâ rei, sed per designationem: puto enim partes quantitatis ex natura rei inter se non

distingui; ut in Philosophia docui. Ad 1. confirm. neg. antec. ad prob. conced. in eo euentu mansuram quantitatem absque extremitate situali partium, cum sola extremitate entitatiua earundem, quæ tantum est de essentia quantitatis. Ad 2. Si cõparatio fiat inter extensionem localem quantitatis permanentis, & actualem successionem quantitatis ad tempus, conced. paritas: quod sicut ab actuali successione quantitatis successiuæ nequit separari successiuæ correspondentiæ partium ad tempus; ita nec ab extensione locali actualis correspondentiæ ad spatium. Si vero cõparatio fiat inter ipsam actualem successionem ad tempus, & quantitatem permanentem secundum se, neg. paritas. Et retorq. argum. nam sicut ab ipsa qualitate successiuæ separari potest actualis successio & correspondentiæ ad tempus, potest enim calor successiuè productus, in instanti produci, & conseruari: ita & à quantitate permanente actualis correspondentiæ ad locum, & conseruari in spatio indiuisibili. Ad 3. patet ex dictis, de essentia quantitatis non esse, habere partes situaliter, sed solum entitatiuè distantes. Quæ entitatiua distantia in eo consistit, ut vna pars non sit immediatè vnita omnibus, sed immediatè vni, mediatè cæteris.

Posita ergo possibilitate penetrationis corporum, indagandus est modus, ratione cuius gloriosa corpora possidere dicantur subtilitatis dotem. Conueniunt fere omnes, hanc penetrationem fieri non posse per qualitatem, aliquam corpori adhaerentem: quia cum ista qualitas non tolleretur quantitate, ratione cuius corpora dicuntur impenetrabilia, non posset reddere corpus cum alio penetratiuum: nam perseverante eadem forma, necesse est, ut perseverat idem effectus formalis.

1. sent. dotem subtilitatis collocat in assistentiâ extrinseca Dei, efficienter ponentis corpus penetratiuè cum alio corpore, & in iure intrinsecè debito corpori, ut informato ab hac anima, ad eum existendum in eodem loco cum alio prohibitu ipsius animæ Ita Scotus in 4. dist. 49 qu. 16. §. Resp. ergo ad qu. Maior qu. 9. supplem. Gabr. in 4. dist. 44 qu. 2 p. 4. art. 2. conc. 2. & 3. ubi hanc dotem definit, *ius corpori glorioso a Deo debitum, prout informatur ab hac anima beata ad coexistendum in eodem loco cum alio non glorioso corpore pro libito anima sua.* Quod ius habet, inquit, corpus gloriosum a Deo effectiue, ab anima meritorie, à voluntate Beati determinatiue.

Secunda sent. addit, hanc virtutem actiuam coexistendi cum alio in eodem loco, esse intrinsecam corpori. Ita Bonau. in 4. dist. 49. art. 3. qu. 1. Richar. art. 4. qu. 5. §. qui vult Suarez 3. p. tomo 2. disp. 48. sect. 5. qui hanc virtutem non ponit in qualitate superaddita corpori, sed in ipsa entitate corporis, quatenus per modum instrumenti Dei obediencialiter concurrat ad hunc effectum penetrationis cum alio, idque ad libitum Beati. Quam sent. probabilem censet Lessius lib. 3. de summo bono c. 7. in fine. Quia melius saluatur dos subtilitatis per virtutem intrinsecam, quàm per assistentiâ extrinsecam. Tertia sent. quæ est Lessij loco cit. hanc corporum penetrationem explicat per solum concursum Dei conseruantis duo corpora in eodem spatio simul, naturaliter indebitum: sicut cum ponit duo accidentia contraria in summo in eodem subiecto simul, aliud Deus non facit, quàm continuare suum concursum conseruatiuum vtriusque naturaliter eis indebitum: Ita cum duo corpora Deus conseruat in eodem spatio simul, nihil de nouo ponit, vel aufert. Fundam. quia exclusio alterius corporis ab eodem spatio, non est conditio corpori

Ad 1.
Confirm.

Ad 2.

Ad 3.

199.
Modus
penetrationis
quis i

1. Sent.

2. Sent.

3. Sent.

Fund.

corpori essentialis, sed tantum connaturalis: quam Deus impedit, hoc ipso, quod ponit suum concursum conseruatium vtriusque in eodem spatio: nam sicut ponere potest concursum eorum in eodem spatio simul, ita & terminos vtriusque concursus simul.

Non satis faciunt

Sed nulla ex his sent. ostendit modum, quo possit corpus quantum existere in eodem spatio cum alio corpore quanto, quod est aduers. Achilles. Dicere autem, quod excludere aliud corpus ab eodem spatio non sit de essentia corporis quanti, est petere principium, nam hoc erat probandum. Et augetur difficultas: quoniam exclusio alterius corporis ab eodem spatio videtur includi in ipso effectu formali quantitatis, qui est, commensuratum sibi spatium occupare. Nec est eadem ratio de duobus accidentibus in eodem subiecto coexistentibus: quia in subiecto potest diuinitus suppleri virtus sustentatiua ad ea recipienda, quæ illi naturaliter deerat. At non potest diuinitus suppleri spatium, quod vnumquodque corpus essentialiter petit occupare: quia hoc non est aliquid reale, quod sit virtute diuina supplebile, & aliunde vnumquodque corpus petit occupare spatium sibi commensuratum. Eadem ratio est, cur possit Deus conseruare accidens extra omne subiectum, quia potest suppleri concursum sustentatiuum, quem proprium subiectum illi præbebat: at non potest conseruare corpus extra spatium, vel simul in spatio alterius, quia spatium non respicit corpus per aliquem realem influxum, quem Deus sua virtute suppleri possit. Nec virtus actiua, quam 2. sent. superaddit corpori glorioso, emollit difficultatem: nam sicut hæc non tollit à corpore quantitatem, quæ est radix impenetrabilitatis cum alio corpore in eodem spatio simul, ita nec soluit aduersariorum fundamentum.

200. Penetratio fit per sublationem extensionis localis.

Quarta igitur sent. omnium probabilissima, hanc penetrationem fieri censet per sublationem extensionis localis à corpore glorioso: hæc enim sublatâ, tollitur à corpore proxima & formalis causa localis impenetrationis. Nam ratione huius corpus est formaliter impenetrabile cum alio corpore: igitur eâ sublatâ, poterit corpus gloriosum in eodem spatio quodcunque aliud corpus, absque vlla formali resistantia admittere. Hic modus præcipue fundatur in mysterio Eucharistiæ, in quo est corpus Christi cum omnibus suis accidentibus connaturalibus, & consequenter etiam cum sua quantitate, sublatâ tantum locali extensione, (quam solum retinet in cælo, vbi naturaliter existit) ratione cuius esset formaliter impenetrabile cum alio corpore: habet & positium modum per quem ad instar spiritus indiuisibiliter existit totum in tota & totum in quavis parte Hostiæ. Corpus autem gloriosum præter priuationem extensionis localis, necesse non habet ad penetrandum se cum alio corpore, habere positium modum, quo ad instar spiritus indiuisibiliter existat: sed sufficiet, si tantum priuetur proxima & formalis causa impenetrationis. Porro hic modus, posito mysterio Eucharistiæ, non solum est intellectu facilis, sed melius etiam saluat subtilitatis dotem: quia per hunc modum corpus gloriosum nullam habet cum quolibet alio corpore resistantiam; proinde ad libitum poterit cum quouis alio corpore se penetrare: nam Deus illi assistit, vt quotiescunque voluerit cum alio corpore ad suum velocissimum cursum peragendum se penetrare, auferat illi extensionem localem, quæ erat proximum impedimentum ad obuiantia corpora penetranda. Quo cursu pera-

De Fine, Tom. 3.

Saluat subtilitatis dotem,

cto, statim poterit per extensionem localem, vel à corpore naturaliter resultantem, vel à Deo productam, se ad pristinam naturalem præsentiam reducere. Hunc modum explicat S. Thomas, in 4. dist. 44. quest. 2. art. 2. ad 6. qu. his verbis: Corpus gloriosum habet ex natura sua qualitates, quæ sunt nata immutare tactum, sed tamen, quia corpus est omnino subiectum spiritui, in potestate eius est, vt secundum eas immutet tactum, vel non immutet, similiter etiam secundum naturam subiecti competit, vt resistat cuilibet alteri corpori transeunti, ita quod non possit esse cum eo simul in eodem loco, sed miraculose hoc potest diuina virtute contingere ad nutum ipsius, quod fit cum alio corpore in eodem loco, & sic non resistat ei transeunti. Hunc modum indicant Lessius cit. & Cornel. à Lapide in 1. Epist. ad Cor: in c. 15. vers. surget corpus spirituale: conanturque illum colligere ex Epiphania hæresi 64. & Damasc. lib. 4. de fide c. 28. sed frustra vt patebit vtrumque perlegendi.

Per hunc modum saluatur etiam, quo pacto possit corpus gloriosum ab alio non videri, nec tangi: quia cum ad visionem requiratur, vt obiectum sui speciem in oculos transmittat; cumque hanc speciem, naturaliter saltem corpus transmittere non possit, nisi sit extensum loco, non poterit corpus gloriosum locali extensione priuatum, naturaliter saltem videri. Similiter tactus, cum naturaliter prærequirat corpus tangibile loco extensum, non poterit extensione locali spoliatum, naturaliter saltem tangi. Obijcies 1. Hic modus est contra dotem impassibilitatis, quam habet corpus gloriosum, cum reddat illud mutabile secundum perfectionem intrinsecam sibi naturaliter debitam, cuiusmodi est localis extensio. Resp. neg. antec. nam quando mutatio est perfectiua subiecti, non est contra impassibilitatem ipsius: hæc autem mutatio est perfectiua corporis gloriosi, cum reddat illud in suo motu expeditum. Confirm. nam idem modus absque vlla imperfectione conceditur glorioso corpori Christi existenti in venerabili Eucharistiæ Sacramento: ergo à fortiori absque vlla imperfectione concedi poterit gloriosis corporibus reliquorum Beatorum. Nec est eadem ratio modi asserentis, corpus gloriosum penetrari cum alio corpore per attenuationem & variationem propriæ figuræ organicæ: nam hic modus ponit mutationem in organica figura, quæ est maxima humani corporis perfectio, quam non tollit hic noster modus, vt constat de corpore Sacramentali quod seruata debita membrorum organizatione, priuatur sola extensione locali, vt in 7. tomo.

Impassibilitatem Eucharist.

Impassibilitatem.

Confirm.

Obijcies 2. Per hunc modum corpus gloriosum non fit intrinsecè subtile & penetrabile, sed tantum extrinsecè per virtutem assistentis Dei, contra dicta de impassibilitate. Resp. fieri subtile & penetrabile extrinsecè efficienter ab ipsa virtute extrinseca assistente Dei; fieri autem subtile & penetrabile formaliter per ipsam priuationem extensionis localis, intrinsecè sibi inhaerentem, quæ in libera Beatorum potestate est, potest poni, vel non poni, sicut & localis extensionis restitutio.

Obijc. 1.

Resp.

Infertur 1. cur hanc dotem subtilitatis non possideat corpus gloriosum necessariò ac permanentè, sed liberè & transeunter; quia nimirum non semper perfectio est, carere propria extensione locali, sed quando necessarium est ad aliquem finem à Beato intentum, velut ad superandam corporum obuiantium in motu locali resistantiam, vel ad subtrahendum se ab oculis, tactuue aliorum,

201.

Infer. 1.

2. Quare hæc dos subtilitatis à Theologis concedatur solum respectu aliorum corporum non glorio-

Infer. 2.

gloriosorum: nempe quia non decet, nec vlla est necessitas, vt vel corpus gloriosum penetret se cum alio corpore glorioso, vel vna pars corporis gloriosi cum alia parte eiusdem: sed potius rectus ordo & status postulat, vt in illo Regno singula corpora suam naturalem præsentiam, suamque propriam & adæquatam sedem ab aliorum Beatorum corporum condistinctam possideant, sintque inter se inuicem & visibilia, & tangibilia, tum ad maiorem laudem & gloriam conditoris, tum ad maiorem oblectationem & voluptatem eorundemmet Beatorum. Contrà verò sempiternus inferni horror poscit, vt nullum corpus in eo statu propriam & adæquatam sedem possideat, sed omnia confusè ac penetratiuè existant, ad maiorem damnatorum confusionem & tristitiam.

Hinc non leuis emergit difficultas; nam ex hoc nostro modo sequitur, dum corpora damnatorum se mutuò in inferno penetrant, quod necessarium est, vt ea omnia infernus possit, qui terræ centrum assignatur, intra se capere, locali extensione priuari: Ex quo vltcriùs sequitur, ea non posse ab igne tangi, vel vllam externi sensus passionem sentire: quod est ab eis omnem pœnam exterioris sensus tollere. Sequela prob. nam hæc omnes sensationes supponunt extensionem localem tanquam conditionem necessariò prærequisitam. Resp. neg. poster. sequel. Esto enim corpus locali extensione spoliatum non sit exterioris sensationis naturaliter capax, est tamen capax supernaturaliter, vt probò *1. 7. dist. 21. sect. 1.* proinde adhuc extensione locali priuata damnatorum corpora poterunt & ab igne, & à quolibet alio obiecto, tanquam ab instrumento diuinæ iustitiæ vindice torqueri. Cæterum necesse non est, vt & omnia corpora damnatorum, & semper sint inter se penetrata, sed modò hæc, modò illa iuxta ordinem diuinæ iustitiæ, quem ibi Deus in puniendo seruat: interim à tormentis nunquam cessando siue ea penetrata, siue impenetrata existant.

QVAD AGILITAS GLORIÆ?

Agilitem definiunt Scholastici, *habilitatem in corpore ad promptè mouendum se eo modo locali, cuius principium est anima.* Dicitur, *cuius principium est anima:* ad differentiam eius motus, cuius principium est corpus secundum naturam prædominantis Elementi: hic enim motus est necessarius, & determinatus ad certum locum, consequens naturam prædominantis elementi, qui reperitur etiam in corpore ab anima separato: ille verò est liber, indifferens ad varia loca, consequens apprehensionem, quæ variari potest. Conueniunt omnes, corpora Beatorum resurrectione cum dote Agilitatis, quam manifestè ostendunt Paulus *1. ad Cor. 15.* *Seminatur corpus in infirmitate, surget in virtute.* *Isaias c. 40.* *Qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem, assumunt pennas sicut aquila,* *Sap. 3.* *tanquam scintilla in arundineto discurrant.* Eandem confirmant Hilarius in *Psal. 138.* *Si sumpsero pennas meas diluculo, ubi sic scribit: Meminit & alibi dicens, cum de spiritualium indefessa iam acerritate traheret: pennigerabunt tanquam aquila naturam euolandi in cælum in resurrectionis demutatione sumpturi:* *Aug. 13. de Ciuit. c. 18.* *Ipsis, inquit, animis perfectissime beatis, (intellige præstabit Deus) vt quamuis terrena, tamen incorruptibilia corpora, ubi volunt, ponant, & quo volunt, agant sicut motuque facillimo:* *Anselmus lib. de similitud. c. 52.* *Verum, inquit, præstabant viribus quicunque supernis meruerint ciuibus associari: in tantum vt nullatenus illis*

quisquam obistere valeat, vel si mouendo quid, aut eueriendo voluerit à suo statu, quin illico cedat. Nec in eo, quod dicimus, maiori laborabunt conatu, quam nos modo in oculorum nostrorum motu. Accedit ratio: *Ratio manifesta* quia status beatificus requirit, vt corpus sit perfectè habile ad omnem perfectionem, quam voluerit Beatus sibi acquirere: atqui perfectio est, vt possit Beatus pro sua libertate localiter se mouere, tum ad alios Beatos visitandos; non enim in cœlesti illa communitate deerunt obsequiosæ visitationes, ac mutuæ inuitationes, præsertim cum probabile sit in cœlesti illa Patria vnumquemque Beatum propriam sibi assignatam possessurum sedem, propinquior, vel remotior à Christi throno, secundum meritum diuersitatem, vt quod quisque illi in sanctitate & gloria erit coniunctior aut minus coniunctus, eò futurus sit ei sede ac loco propinquior, aut remotior iuxta illud *Ioan. 14.* *In domo Patris mei mansiones multe sunt:* vt non solum intelligatur de diuersitate mansionum quoad beatit. animæ, sed etiam corporis: quod indicat *Sotus in 4. dist. 49. qu. 4. art. 7. ad finem.* Tum ad hæc *Sotus* sublunaria corpora interdum videnda, quæ permanura sunt æterna saltem quoad orbem cœlestes, & 4. elementa, licet multò perfectiora ac lucidiora, iuxta illud *Apocalypsis 22.* *Vidi cælum nouum & terram nouam;* per terram intellige reliqua etiam elementa. *Dotabitur igitur corpus gloriosum Agilitatis dono, quo valeat suum motum celeritè ac sine fatigatione perficere.* *Confirm.* Erunt in corporibus gloriosis manus & pedes, quæ sunt organa ad motum localem: ergo ne mancant perpetuò otiosa, debebunt aliquando in actum exire.

Duplex de hac dote controuersia est: 1. an ea tantum sit ad motum progressiuum: 2. in quo illa formaliter consistat. Quoad 1. *Durandus in 4. dist. 44. qu. 7.* putat, eam solum esse respectu motus organici ac progressiui: Quasi non aliam potentiam motiuam habitura sit anima in corpore glorioso, quam habet nunc in mortali. *Communis sent. affirmat, fore in Beatis potentiam ad motum simplicem delatiuum, quo valeant sua corpora per ætra vno quasi impetu mouere ac librare ad instar spiritus: tum quia id indicant citata oracula: tum quia id Patres expressè docent: audiantur Anselmus, qui *cit. lib. de similit. c. 51.* agilitatem corporum glorios. ait æquandam agilitati Angelorum: *Velocitas, inquit, tanta nos comitabitur, vt ipsis Angelis Dei aque celeres simus, qui è cælo ad terras, & è conuerso disito citius delabuntur: & paulo post ita concludit: Ergo cum istis omnino par velocitas nobis erit, quibus sicut promissa est, illorum aequalitas inerit.* Quam velocitatem explicat exemplo radij solaris & ocularis: quorum ille statim ab oriente pertingit ad vltimas occidentis plagas: hic ad cælum vltique statim pertingit. *Laurentius Iustin. de disciplina Monastica c. 23. de agilitate corp. glor. hæc habet: Tanta agilitate erunt prædita, vt in momento in omnibus obtemperent imperio spiritus presidentis, absque retardatione, & sine vlla grauedine ibi se diuertent, ubi impetus spiritus dirigit se.* Tum deum; quia hæc dos erit donum naturæ corporum diuinitus superadditum: motus autem progressiuus seu organicus est eis maximè naturalis. *Ad fund. Durandi, nego, non aliam potentiam motiuam habituros Beatos post resurrectionem, quam habent nunc in corpore mortali.**

Quoad poster. difficult. *Sotus in 4. dist. 49. qu. 14.* agilitatem ex parte animæ collocat in ipsa potentia motiua naturali, qua suum corpus gloriosum tam motu progressiuo, quam simpliciter delatiuo mouere

202.
Quid ad
nata cor-
pora?

Resp.

203.
Definitur

Confirmant
Hilarius

August.

Ansel.

104.

Durand.
Fund.

Dabitur
motus sim-
plex dela-
tiuus.

Iustinian.

Ad fund.
Durand.

205.
In quo sit
agilitas

mouere potest, ex parte verò corporis, in remotione omnium impedimentorum, quæ vtrumque motum retardare possunt, vt sunt humores crassi & viscosi, qui in iuncturis, nervis, & muscolis ad hærescentes motum impediunt. Eandem sent. sequitur supplem. in 4. dist. 44. qu. 2. p. 2. Fundam. Scoti est. Anima separata habet virtutem, qua se ipsa de loco ad locum mouere potest: sed hic motus in anima separata non est organicus: ergo habet anima potentiam motiuam naturalem non organicam: igitur qua ratione potest per hanc potentiam se ipsam naturaliter mouere, poterit & proprium corpus, remotis ab eo impedimentis. Maior patet: alioqui anima esset peioris conditionis, quam corpora, quæ potentiam habent seipsa ad proprium locum & centrum mouendi. Minor prob. Quia cum anima separata non habeat organa, non poterit organicè se mouere, sed instar Angeli, vno impetu se de loco in locum transferendi. Quod si potest se ipsam tali motu naturaliter mouere, non est ratio, cur non possit & suum corpus sibi vnitum: Cæterum hanc potentiam Scotus non distinguit ab ipsa potentia organica, per quam se, & suum corpus organicè in hac vita mouet. Cur autem hic semper organicè suum corpus moueat, eam assignat rationem: quia vna pars magis disposita recipit motum prius, quam alia: quod est mouere organicè, mouendo partem remotiorem mediante propinquiori: Quod si haberet omnes partes corporis æquè dispositas, etiam in hac vita anima inorganicè suum corpus moueret: cum non habeat defectum virtutis, sed dispositionis.

Hanc sent. impugnant aliqui Recentiores: 1. Quia ex ea sequeretur, Beatos non habituros perfectiorem potentiam motiuam in Patria, quam habuerunt in via: imò posse virtute aliqua humana è suo loco diuelli; nec posse suum corpus gloriosum sursum tollere, sicut nec potest modò. Verùm hi non legerunt totam quæst. Scoti: vbi expressè docet, hanc potentiam motiuam in Beatis intendi, fierique perfectiorem. Quod probat exemplo potentia visua, quæ resumpto corpore glorioso in Beato intenditur, vt possit absque vlla læsione ac difficultate quodlibet visibile intueri: similiter, inquit, potest potentia motiuam in anima intendi ad gradum perfectum, qui sufficiat ad mouendum corpus illud sine fatigatione: nec tamen erit noua potentia, sicut nec noua virtus visua intensa in Beato, & non Beato est alia potentia visua. Hæc Scotus. 2. Illam alij impugnant: quoniam si hanc potentiam haberet anima mortali corpori vnita, posset illud inorganicè mouere: cum tota anima sit in quauis parte corporis. Verùm tacitè respondet Scotus, nimirum deesse nunc ex parte corporis remotionem impedimentorum, quæ sunt grauitas, & crassi humores, qui huiusmodi motum in hac vita impediunt.

Scotus in 4. dist. 49. qu. 4. art. 7. post 1. concl. dotem Agilitatis ponit in extrinsecâ virtute Dei Beatis assistentis, vt iuxta libitum eorum concurrat ad omnem motum, quo se mouere voluerint. Quamquam si daretur virtus intrinseca corpori, eam non putat superfluum Sotus. Verùm displicet 1. Quod hanc dotem constituat in extrinseca tantum virtute Dei Beatis assistentis. 2. quod si esset intrinseca, ea potius ponenda foret in corpore, quam in anima, quod infra impugnabitur. S. Thomas in 4. dist. 44. qu. 2. art. 3. Palud. qu. 4. art. 1. qu. 7. dotem Agilitatis collocant in qualitate intrinseca, corpori causata ex animi gloria. Rich. dist. 49. a. 4. q. 7. illam ponit partim in anima, qua fiat potètiior ad mouèdum; partim in corpore, qua reddatur habile moueri.

Dico 1. Agilitas in Beatis non solum se tenet ex parte corporis, sed maximè ex parte animæ, etique intrinseca, ac naturali ipsius virtuti superaddita. Quod maximè se teneat ex parte animæ, colligitur ex cit. restim. August. Ipsis, inquit, animis perfectissimè beatis, vt quamuis terrena, tamen incorruptibilia corpora vbi volunt, ponant, & quò volunt, agant sibi motu, facillimo. Accedit ratio: quia non anima per corpus, sed corpus per animam mouetur. Atqui si hæc virtus esset in corpore tantum, non corpus per animam, sed anima per corpus moueretur; nam ab eo inciperet motus, in quo virtus motiua esset, quia prius corpus moueret se, quam suum motum communicaret animæ. Quemadmodum hostia consecrata mouendo se ipsam deorsum, prius moueret se, quam Christi corpus sacramentaliter sibi vnitam: nam hoc moueret mediante motu, quo primo se ipsam moueret. Confir. Si hæc virtus esset tantum in corpore, illa esset determinata ad vnum, vel per modum grauitatis ad locum deorsum; vel per modum leuitatis ad locum sursum: quia cum non moueret liberè, sed naturaliter, neque posset vna eademque virtus naturaliter simul inclinare ad motum sursum, & deorsum; non nisi ad vnum naturaliter inclinare posset.

Quod etiam se teneat ex parte corporis, constat: quia etsi non debeat corpus, sed animus motum producere, debet tamen corpus illum recipere, eoque moueri, quod animus impulerit: ne igitur corpus naturali sua ponderositate motui ab animo impresso resistat, debet reddi habile, non solum ad illum recipiendum, sed etiam ad illum resistendum. Quod autem hæc virtus sit intrinseca ex parte animi, eiusque naturali virtuti superaddita, prob. tum quia sola virtus naturalis non sufficit ad explicandum motum, quem scripturæ & Patres corporibus gloriosis tribuunt: igitur præter naturalem potentiam animæ & corpori congenitam, debet esse aliqua virtus eis diuinitus superaddita. Tum quia, quod per intrinsecam virtutem fit, connaturalius fit: ergo si talis motus fieri potest per virtutem Beatis intrinsecam, ita dicendum erit, cum semper Deus, præsertim in statu beatifico, res disponat vt connaturalius agant: nam hoc requirit perfectio illius status. Confir. quia cum possit Deus vel sola sua extrinseca virtute, vel cum intellectu & voluntate Beati ad claram sui visionem, amoremque beatificum concurrere; ad perfectiorem connaturalioremque modum agendi, indit illis intrinsecas qualitates, quibus huiusmodi potentia eb intrinseco instructæ connaturalius perfectiusque suos actus eliciant.

Dico 2. Virtus, quæ ex parte animæ superadditur, vel est augmentum potentia motiua, si hæc augmenti capax est; vel qualitas aliqua in substantia naturalis, indebita naturaliter animæ: quæ vero ex parte corporis, est tum continua subministratio purissimorum spirituum; tum negatio diuini concursus, ne naturalis corporis grauitas actiuitate suâ impediatur impulsus corporis delatiuum. Prior pars patet: quia si potentia motiua animæ est insensibilis, & augmenti capax, rectè poterit per augmentum virtutis motiua hæc agilitatis dos ex parte animæ explicari: quia cum hic motus non sit diuersæ rationis ab eo, quem anima separata naturali sua virtute producere potest, non requirit principium productiuum diuersum, sed sufficit idem principium intra suam speciem auctum atque intentum. Atque iuxta hunc modum probabilis est sent. Scoti. Si verò potentia motiua non est augmenti capax, tunc fieri debet per qualitatem, in substantia

Se tenet ex parte anima

Et corporis:

Intrinseca addita

207.

Augmentum potentia motiua

Vel qualitas:

Scoti fund.

Impugnans

Impug.

Resp. Scotus

Sent. Scoti

S. Thomas Palud.

Richar.

substantia quidem naturalem, cum similis virtus motiua naturaliter competat Angelis: cum tamen virtus supernat. in substantia nulli creaturæ naturaliter competere possit, *vt 1. tomo disp. 9. §. 6.* ostendo, tamen naturaliter animæ indebitam ac supernat. quoad modum. Etenim cum anima rationalis naturam habeat Angelo imperfectiorem, non poterit illi æqualis virtus motiua competere, cum nulla proprietas excedat naturam, cuius est proprietas. Cum igitur per hanc dotem Agilitatis homines Beati similes futuri sint Angelis in pernitate motus, consequens est, vt hæc virtus sit illis naturaliter indebita, ac supernat. quoad modum.

Posterior pars prob. quia ex parte corporis nil aliud requiritur, nisi hæc duo: Primum, vt tollatur impedimentum, quæ est ipsa actiua nutatio grauitatis, per quæ corpus actu resistit motui sursum. Suppono autem, corpora non resistere motui contrario per suas virtutes formaliter, sed actiue, producendo in se impulsu, quo formaliter contrario motui resistunt: quod inde constat, quia elementa in proprio loco non grauitant, nec leuitant, cum tamen retineant naturalem grauitatem, & leuitatem: atqui si formaliter grauitarent, aut leuitarent per suas virtutes, etiam in proprio loco nutarent. Porro hæc actiua corporis nutatio sufficienter tollitur per solam diuini concursus subtractionem: vnde necesse non erit, tollere naturalem ipsam grauitatem. Ita intellige August. *lib. 22. de Ciuit. c. 11.* vbi videtur huius impedimenti remotionem ponere in sublacione naturalis grauitatis. *Itane inquit, Deus omnipotens, qui ipsa creauit elementa, terreno corpori graue pondus auferre non poterit, vt in eodem elemento habiter viuificatum corpus, in quo voluerit viuificans spiritus?* Intelligit autem de pondere non grauitante in actu 2. grauitante in actu 1. nam hoc tantum modo impedit formaliter motum sursum.

Secundum, vt sit corpus dispositum per purissimos nobilissimosque spiritus ab omni fæce & lentore purgatos, qui neruos & musculos immediata organa motus, perfectissimè habilitent ad omnem motum promptissimè exercendum. Neque huiusmodi spiritus erunt in corporibus gloriosis fluxiles ac corruptibiles, vt in nostris mortalibus corporibus, sed consistentes ac perpetui, sicut est corpus ipsum. Quod autem in nobis per motum localem aliasque sensationes huiusmodi spiritus pereant ac confluentur, non prouenit ex natura motus localis vt sic, siquidem ille est etiam in Angelis & anima separata, in quibus nulli sunt spiritus; nec ex natura sensationum; nam hæc essentialiter tantum requirunt potentiam, & obiectum debite approximatum, vel loco ipsius speciem; sed ex fluxibilitate & corruptione, quam ex ipso corpore mortali participant; & in corpore glorioso commutant cum consistentia & incorruptibilitate. *Lege Suarez 3. p. tomo 2. disp. 47. in fine.*

Inferitur 1. per dotem agilitatis Beatos velocius sua corpora deorsum moturos, quam per suam metinatuam grauitatem. Quia hæc virtus superaddita est perfectior in ratione mouendi ad omnem partem, quam sit ipsius naturalis grauitas: cum sit quædam participatio Angelicæ virtutis. 2. Hanc virtutem inæqualiter Beatis infundi, iuxta inæqualitatem meritorum: tamen si Scotus putet hanc inæqualitatem non esse in hac dote necessariam, cum hæc non tam pendeat ex meritis Beatorum, quam ex natura status beatifici, cui illa est debita. Sed oppositum probabilius est; constabitque à paritate dotis Claritatis, quæ infunditur inæqualis, iuxta

inæqualitatem meritorum, vt colligitur ex *1. ad Cor. 15.* Tertio, Beatos per hanc virtutem non solum mouere posse propria corpora, sed etiam alia se distincta, vel illa impellendo, vel secum trahendo, sicut ea mouent Angeli. Sed quanta erit hæc virtus respectu aliorum corporum Anselmus *de similit. c. 52. in fine,* putat esse tantam, vt per eam Beatus valeat totam terræ molem commouere, si velit. Quod tamen probabile non videtur: cum nec Angeli eam commouere valeant: & principales mundi partes è proprijs sedibus dimouere, sit solius Dei, à quo totius vniuersi ordo pendet.

QV ID DOS CLARITATIS?

Claritas trifariam sumitur. 1. Pro eo quod aptum est ad seipsum manifestandum, propter perfectionem & puritatem suæ speciei, sicut lumen ob puritatem & perfectionem suæ naturæ, aptissimum est ad seipsum manifestandum. 2. pro aptitudine recipiendi in se lumen, quo pacto dicuntur clara, tersa ac polita corpora, quæ apta sunt in se lumen recipere ex incidentia radij solaris, vel alterius corporis luminosi. 3. Pro ipsa qualitate luminosa corpori intrinsecè inhærente, quomodo dicitur clarus sol, & quodlibet aliud corpus intrinsecè lucidum. Conueniunt Doctores, corpora Beatorum post resurrectionem futura primo & secundo modo clara: tum propter puritatem & perfectionem complexionis & temperamenti, excludentis omnem extraneam qualitatem, ac proinde erunt perfectè manifestatiua sui: tum propter aptitudinem ad recipiendum lumen ex incidentia radiorum aliorum corporum lucidorum, cum sint perfectè tersa ac polita. Difficultas tantum est de tertio modo, an sint futura clara per aliquam lucem sibi inhærentem. Potissima ratio dubitandi: quoniam lux & color repugnant in eodem subiecto simul; cum illa requirat corpus perspicuum opacitate terminatum: cum igitur corpora Beatorum futura sint colorata, est enim color maxima humani corporis perfectio, quam Augustinus ponit in ipsa definitione pulchritudinis, à quo *22. de Ciuit. c. 19.* sic definitur, *Omnis corporis pulchritudo est partium congruentia cum quadam coloris suauitate,* non poterunt simul esse simul colorata & interna luce clara: quoniam vt possent esse interna luce clara, deberent esse diaphana & transparentia, vt corpus vnius Beati non impediat visionem corporis alterius Beati: proinde carerent terminatione & opacitate ad intuemdum colorem necessaria: atqui oculus magis delectatur videre colorem, & figuram corporis humani, cum hæc sit propria forma & pulchritudo ipsius, quam lucem, quæ communis est etiam cum corporibus inanimatis. Vnde magis delectamur videre faciem hominis congruis lineamentis. coloribusque formatam, quam ipsam lucem solis, vel alterius luminosi corporis fulgorem. Adde, quod lux ipsa in corpore glorioso existens, præsertim si sit summè intensa, vt communiter ponitur, reuerberaret oculos Beatorum, & non permetteret ab eis propriam figuram & colores distinctè videri.

Propter has rationes Scotus *in 4. dist. 49. qu. 15.* etsi non neget, corpora gloriosa fore lucida luce inhærente, si talis lux cum natiuo colore & figura ex proprio temperamento consurgente sit compossibilis; de hac tamen compossibilitate videtur subdubitare. Bonauentura verò *in 4. dist. 49 p. 2. art. 2. quæst. 1. & Gabriel dist. 44. qu. 2. p. 3. conc. 5.* etsi concedant, corpora Beatorum fore luminosa luce

Sublatio
grauitatis.

Concursus
diuini

Spiritus
purissimi

208.
Infer. 1.

Infer. 2.

Infer. 3.

209.
Claritas
varia:

An vera:

Ratio dub.

Pulchritudo
de definitur

210.

Sens. com.

luce in se recepta, negant tamen illam recipi in interioribus partibus corporis, sed tantum in superficie: idque Bonaventura explicat exemplo carbonis, qui adueniente igne, fit luminosus, non amittens suum natium colorem, quem habet ex terrestri materia: sic, inquit, corpus resurgens per naturam suam habet colorem, & claritas luminis superinduet ipsum, sicut ignis carbonem. Vnde negat, corpora gloriosa fore peruia & transparentia: ac proinde etiam negat, internam harmoniam corporis gloriosi patefcere oculis corporeis aliorum Beatorum; quod tamen Patres passim concedunt, vt infra constabit; sed tantum oculis mentis. Fundamentum ipsius est: quoniam si corpora Beatorum forent peruia & transparentia, lucem intus recipientia, non possent eorum organice partes distincte ac dearticulatè videri. Reliqui Scolastici in 4. dist. 44. & 49. vnanimiter docent, corpora Beatorum resurrectura clarà claritate interna, nec tantum in extrema superficie, sed in internis etiam partibus, ita vt tota harmonia & compositio corporis humani pateat oculis singulorum. Cum qua interna luce & claritate stabit, vt natiui singulorum colores, effigies, & figuræ tam totius corporis, quam singularum partium distinctè ac dearticulatè ab omnibus videantur, cum id omnipotentia Dei minimè difficilè sit: & alioqui hanc claritatem exigit perfectio illius status. Etenim si Moyses in hac vita mortali ex sola conuersatione cum Angelo, qui loco Dei illi apparebat, tantam claritatem contraxit in facie, vt ex splendoris magnitudine cornuta videretur Exod. 24. ita vt, 2. ad Cor. 3. non possent intendere Filij Israel in faciem Moysi propter gloriam vultus eius, quam propterea debebat Moyses velare. Qualem claritatem putandum est, contractura corpora Beatorum ex intima conuersatione cum Deo, clarè se Beatis manifestante? quam lucem ex beatitudine anime in corpus redundaturam? quam sent. confirmant oracula sap. 3. Fulgebunt Iusti. Danielis 12. Fulgebunt quasi splendor firmamenti, & quasi stella in perpetuas aternitates. Matth. 13. Tunc Iusti fulgebunt sicut sol in Regno Patris eorum. 1. ad Cor. 15. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria: ad Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis nostra configuratum corpori claritatis sua.

Accedunt Patres. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 18. circa medium. Iusti inquit, splendent vt sol, & tanquam Luna, & sicut splendor firmamenti. Et prauidens istam hominum incredulitatem Deus vermibus paruulis astate lucidum dedu corpus, vt ex apparentibus crederetur id, quod expectamus: qui enim parte p. test prestare, poterit & totum: & qui fecerit, vermis vt lumine splendeat, multo magis illustrabit hominem iustum. Augustinus 22. de Ciuit. c. ultimo: Omnia membra & viscera incorruptibilis corporis, qua nunc videmus per vsus necessitatis varios distributa, quoniam tunc non erit ipsa necessitas, sed plena, certa, secunda, sempiterna felicitas, proficiente in laudibus Dei. Omnes quippe illi, de quibus iam sum locutus, qui nunc latent harmonia corporalis numeri, non latebunt, intrinsecus, & extrinsecus per corporis cuncta dispositi, & cum ceteris rebus, qua ibi magna atque mirabiles videbuntur, rationales mentes in tanti Artificis laudem rationalis pulchritudinis delectatione succedunt. B. Gregorius lib. 18. in Iob c. 27. explicans versiculum illum. Non adequabitur ei aurum vel vitrum, hæc scribit: Quid ergo aliud in auro, vel vitro accipimus, nisi illam supremam Patriam, illam beatorum Ciuium societatem, quorum corda sibi inuicem & claritate fulgenti & puritate translucent: & paulò post: patebit corporalibus oculis ipsa etiam

corporis harmonia, sicque vnusquisque tunc erit conspicibilis alteri, sicut nunc esse non potest conspicibilis sibi: & infra. Sed quamuis in ea Sancti omnes tanta claritate fulgeant, tanta perspicuitate transluceant &c. Anselmus in Elucid. sine, interrogatus Magister, qualia corpora habituri sint Iusti, respondet, immortalia & incorruptibilia, vt splendidum vitrum pellicuda. B. Laurent. Iustin. ita lib. de discipl. c. 23. de hoc scribit: Nimia quoque claritate fulgebit, ita vt solis septies transcendat splendorem. Non autem lumine suo inuentium se reuerberabit aspectum, sed ineffabili quodam modo confortabit, clarificabitque, adeo vt viscerum, ceterorumque membrorum harmonia conditoris declaret magisterium admirandum.

Accedit ratio, ducta à glorioso corpore Christi, quod exemplar est reliquorum: nam vt in hac mortali vita per omnia voluit fratribus assimilari, vt Pontifex fidelis ad Deum fieret, Heb. 2. ita in beatà futuro est nobis persimilis, vt singularem suam erga Iustos charitatem ostendat: At corpus Christi non est tantum lucidum ab extrinsecò fulgore, sed ab intrinsecà luce, & claritate inherente, vt ex Apoc. 21. dicitur, Ciuitas Dei non egerit sole & luna, quia lucerna eius est agnus. Id confirmat ipsius transfiguratio, in qua claritatè in facie discipulis ostendit, non ab extrinsecò luminoso corpore, sed ab intrinsecò per redundantiam ab intrinsecà animi beatitudine. Nec ratio dubit. aliud probat, quam naturalem repugnantiam simul coniungendi in eodem corpore colorem & lucem in summo, ob contrarias dispositiones, quas in subiecto requirunt. Illam autem Deus facilè superare potest, vt reipsa superat in corpore glorioso Christi. Negandum præterea, lucem impedire, quin distinctè & dearticulatè videantur omnes & singulæ partes organice corporis gloriosi: nam potest Deus ita lucis fulgorem attemperare, vt propria vnus cuiusque membri figuram & colorem non impediatur, vt attemperauit in transfiguratione lucem, qua Christi facies sicut sol resplenduit, Matth. 17.

Porrò hæc claritas non erit in omnibus corporibus Beatorum equalis, sed maior aut minor, iuxta exigentiam meritum, 1. Cor. 15. Alia est claritas solis, alia claritas lune, & alia claritas stellarum: stella enim à stella differt in claritate, sic & resurrectio mortuorum. Addit Richar. in 4. dist. 49. a. 4. qu. 6. hanc non esse æqualem in omnibus partibus eiusdem corporis, eo quod aliquæ maiorem, minorem aliam, ad sui pulchritudinem claritatem requirunt. Docet Sotus, credibilis esse, quod minimus Beatorum sole fulgentius splendet: nam si cælorum lux, inquit, propter statum filiorum Dei augenda erit, ratio exposcit, vt Beati ipsi cælorum luce micantius splendeant. Quod attinet ad gradum certitudinis huius sent. de fide est, quod notat Sotus in 4. dist. 49. qu. 4. art. 8. conc. 1. corpora Beatorum futura clara ac lucida: cum id expressè promittant diuina oracula, & Patrum. Modus de fide non est: probabilissimè tamen ex illis deducitur, hanc claritatem fore intrinsecam & inherentem ipsis corporibus; non superficie tenus, sed & in ipsa profunditate, & visceribus, vt tota humani corporis harmonia in laudem & gloriam conditoris patefiat, etiam corporis oculis.

Tres supersunt de hac dote difficultates; 1. an hæc lux, qua Iustorum corpora fulgebunt, futura sit eiusdem speciei cum cælesti noctrate. 2. An ea visibilis sit ab oculo non glorificato. 3. an in potestate Beati sit, hanc alijs occultare.

Quoad 1. Richard. in 4. dist. 49. art. 4. quest. 6. §. ad argum. quem sequuntur Suarez tomo 2. de Incarn.

Claritas erit interior.

S. Scriptu.

211. Cyrill.

August.

Gregor.

Ansel.

Iustinia.

212. Ratio.

Ad rat. dub.

213. Claritas inaequalis

Certitudo sent.

214.

Lux diuersæ speciei
Affirmans.
Negat. S. Thom.
Probabilis.
 Incarn. dist. 48. sect. 2. & Lessius lib. 3. de summo bono c. 5. putat, claritatem futuram diuersæ speciei à cœlesti nostrate, in quam sent. inclinatur etiam Sotus loc. cit. concl. 2. Fund. Claritas beatorum corporum causatur à beatitudine & intellectu claritate animæ: at hæc est diuersæ speciei à claritate intellectuali naturali: ergo & claritas corporis ab ea proficiscens. Confirm. nam claritas beatorum corporum habet aliquas proprietates, quas non habet claritas solis, aut quæcunque alia cœlestis claritas: nam primò illuminat quodcunque subiectum, siue rarum, siue densum, siue opacum, siue peritum & transparent. 2. Illuminat, & non calefacit. 3. non est lux pertinet ad ordinem naturæ, sed ad statum gloriæ. S. Thomas in 4. dist. 44. qu. 2. art. 4. ad 2. qu. & in solut. primi, & alij censent, lucem beatorum corporum esse eiusdem speciei cum luce cœlorum: quia hanc lucem scriptura nobis explicat per lucem solis; si autem esset alterius speciei, ea per lucem solis nobis non notificaretur: sicut qui dicit, inquit, canem esse in cœlo, nihil notificat ei, qui non nouit, nisi canem, qui est animal. Verùm utraque sent. incerta est: & rationes utriusque facillè solui possunt. Neque exemplum de cane cœlesti & terrestri ad rem facit: nam hi æquiuocè tantum & in solo nomine conueniunt. vnde neuter est ad alterius naturam manifestandam idoneus. Lux autem beatorum corporum etiam si futura sit alterius speciei, vniuocè tamen conueniet cum nostrate. Probabilior sent. S. Thomæ: cum nulla sit necessitas asserendi, lucem beatorum corporum futuram diuersæ speciei à nostrate: & argumenta contrarij sent. facillè solui possunt.

215.
An visibilis lux?
Negans.
 Quoad 2. difficul. Richardus loco cit. censet, lucem illam futuram oculo non glorificato inuisibilem: probat ex August. 22. de Ciuit. c. 19. ubi ait, quod claritas in Christi corpore, cum resurrexit, ab oculis discipulorum potius abscondita fuisse, quam defuisse credenda est: non. n. subiungit, eam ferret humanus atque infirmus aspectus, quando ille à suis ita deberet attendi, ut posset agnosci. Confirmat: quia si potuisset hæc claritas ab oculis discipulorum videri, eam illis Christus ostendisset, sicut illis ostendit dotes subtilitatis, quando ingressus est ad eos ianuis clausis; agilitatis in Ascensione; imò & similitudinem claritatis in transfiguratione. Huic sent. concordat supplem. in 4. dist. 44. qu. 2. p. 3. dub. 1. S. Thomas loco cit. Scotus in 4. dist. 49. qu. 15. §. ad 1. Argentinas in 4. dist. 49. art. 1. Suarez & alij putant, eam esse visibilem ab oculo non glorificato. Et sanè in sent. S. Thomæ, & eorum; qui censent illam fore naturalem & eiusdem speciei cum nostrate, certum est: quidquid. n. comprehenditur sub naturali obiecto alicuius potentie, in illud potest talis potentia; ergo si lux illa comprehenditur sub naturali obiecto potentie visuæ, poterit hæc etiam non glorificata in illam tendere. In sent. eorum, qui docent, hanc lucem futuram diuersæ speciei, difficilior est probatu. Id tamen probat Suarez: quia licet sit diuersæ speciei, non erit tamen quoad substantiam supernaturalis, cum sit corporea; neque quoad modum, cum non appareat, qualis sit iste modus. Confirm. nam eatenus non posset talis lux ab oculo non glorificato videri, quatenus propter naturalem actiuitatem, & reuerberationem, non posset ab humano & infirmo oculo, ut Augustinus ait, intendi: at talis lux non agit actione naturali, obquam solum nequiret ab oculo non glorificato videri; sed tantum actione intentionali, quæ oculum non lædit, sed demulcet. Vnde probabile putat hi Authores, huiusmodi

lucem ad maiorem confusionem videndam in extremo iudicio ab oculis corporeis damnatorum.

Hæc Suarez ratio cum suâ confirm. et si probet, lucem hanc non fore extra naturale obiectum potentie visuæ, haud tamè saluat, cur noluerit Christus post resurrex. illam discipulis ostendere, quibus tamen alias sui corporis dotes ostendit. Nam si talis lux agitatione solum intentionali, quæ oculum demulcet, potuisset absque vlla læsione ab oculis non glorificatis discipulorum videri. Quapropter hic discursus potius ostendit, hanc lucem fore eiusdem naturæ cum nostrate: ac proinde, quia naturâ suâ petit agere vtraque actione, naturali, & intentionali, non potuit ab oculis non glorificatis, absque læsione & reuerberatione naturaliter videri. Neque Christus voluit extraordinario miraculo uti, ut sui corporis claritas ab oculis non glorificatis videretur, suspendendo actionem naturalem, reliquâ intentionali. Nec est par ratio de dotibus subtilitatis & Agilitatis: his. n. potuit Christus absque nouo miraculo uti. Nam etsi suspendere actionem naturalem lucis, ne intuentium oculos offendar, sit debitum oculis glorificatis, ac proinde respectu illorum miraculum dici non possit; est tamen miraculum, illam suspendere respectu oculorum non glorificatorum, cum respectu illorum talis suspensio debita non sit. At verò corpus gloriosum suis dotibus subtilitatis & Agilitatis uti, nullum dicit miraculum, cum talis vsus sit debitus corporibus gloriosis. Dices. Christus post resurrectionem sub varijs figuris se discipulorum oculis ostendit: at hoc fuit nouum miraculum respectu discipulorum, quia impediuit ne propria ipsius figura & effigies visibiles species in oculos transmitteret. Resp. disting. duplex miraculum: 1. accommodatum hominibus viatoribus, 2. non accommodatum hominibus viatoribus. Qua distinctione posita, concedo, Christum fuisse vltimum miraculo viatoribus accommodato, ex aliqua necessitate, nempe eos ad fidem, à qua deflexerant, reducendi, vel cum ijs familiariter agendi; non autem miraculo viatoribus non accommodato, cuiusmodi fuisset, ostendere dotem suæ Claritatis, cuius visibilitas non nisi oculis glorificatis debetur: & ex alia parte nulla fuit necessitas, illam discipulis ostendendi. Iuxta aliam sent. quæ docet, illam corporum claritatem diuersæ fore rationis à nostrate, dicendum est, illam non posse ab oculo non glorificato videri, nisi vel temperetur intermediâ aliquâ nube, ut legimus temperatam fuisse claritatem corporis Christi in transfiguratione Matth. 17. eandemque temperandam, respectu oculorum damnatorum in vltimo die iudicij, iuxta illud Matth. 26. *Amodo videbitis Filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus caeli;* vel oculum ipsum non glorificatum extraordinario aliquo auxilio fore roborandum, Legendus Sotus citatus.

Suarez probas
 Quoad 3. difficul. docent communiter Theologi cum S. Thom. loco cit. ad 3. qu. in potestate Beati esse ab alijs videri, vel non videri: alioqui, ut ipse infert, corpus gloriosum non esset instrumentum perfectè obediens & proportionatum principali agenti, qui est animus Beati. Cæterum difficultas est, quo modo sit in potestate Beati ab alijs videri, vel non videri. S. Thomas videtur id explicare per ipsam Claritatem, quæ ad liberum imperium animæ se oculis intuentium manifestet, vel occultet. Verùm contra arguit Scotus: nulla qualitas corporea in agendo pendet ex imperio voluntatis: igitur non poterit claritas corpori glorioso

216.
 At cur lux Christi discipulis inuisa?

Miraculum viatoribus accommodatum.

217.
 Lux beati obediens.

Quo pacto

rioso inhærens ex mero imperio animæ beatæ modo transmittere, modo non transmittere species sui in intuentium oculos. Quare dicendum est, hanc mutationem immediatè non fieri ex imperio animæ, sed ex subtractione diuini concursus ad imperium animæ beatæ: Nam ab illo immediatè pendet actionis desitio, in cuius potestate est ipsa actio: at actio immutatio visus non est in potestate animæ immediatè, sed Dei: nisi dicamus illam specialiter pendere ab ipsâ etiam animâ; quod temerè & sine fundamento dicitur: igitur desitio eiusdem immediatè pendet à solo Deo ad imperium Beati.

SECTIO XVIII.

Quenam oblectamenta percepturi sint Beati ex usu sensuum?

Constans est Patrum & Scholast. sent. Beatos non priuandos in suis corporibus gloriosis usu & exercitio suorum sensuum. Nam etsi de usu aliquorum sit controuersia, de qua infra, vniuersaliter tamen nemo negat, eos aliquorum saltem sensuum usum habituros, ex eisque oblectamenta percepturos. Nam sicut illi in hac vitâ fuerunt doloris & tristitiæ participes, ita & in alia fient beatitudinis consortes, vt rectè Nazianz. orat. 10. loquens de Fratre suo Cæsario: *post etiam aliquanto, inquit, cum cognatam carnem à terra, que & dederat, & infidem acceperat, receperit: tum demum eam quoque ad gloria cœlestis hereditatem secum admissuram: & quemadmodum ob natura coniunctionem arumnarum ipsius particeps fuerat, sic etiam iucunditates suas cum ipsa communicaturam, totum videlicet corpus in seipsum absorbentem, & cum eo vnum effectam, & spiritum & mentem & Deum, absorpto nimium à vita, eo quod mortale & caducum erat.* Augustinus de Spiritu & anima c. 64. *Ibi erunt, inquit, bona corporis & anima, qualia oculus non vidit, nec auris audiuit, nec cor hominis cogitauit.* Anselmus de similit. c. 57. *In illa futura vita delectatio quadam ineffabilis Beatos inebriabit, & inestimabili dulcedine sui totos eos inenarrabili abundantia satiabit. Quid dixi, subiungit, totos oculos, aures, nares, os, manus, gustus, cor, iecur, pulmo, ossa, medulla, exta etiâ ipsa, & cuncta singillatim, singulaque membra eorum in communi tam mirabili delectationis & dulcedinis sensu replebuntur, vt vere totus homo torrente voluptatis Dei potetur, & ab ubertate domus eius inebrietur.* Quod vterius explicat accommodato exemplo ferri igniti: quod sicut, vt c. 56. scribit, *omni sui parte continet ignem, sic in se Beati voluptatem.* Laurentius Iustinianus de disciplina monasticâ c. 23. circa finem. *Gloria quippe & honore, & immortalitate, & aternitate circum amicta (nempe hominis substantia) suo inhærebit auctori, sine deformitate, sine lassione, & absque macula in mensuram ætatis plenitudinis Christi, reformata per omnes ipsius sensus, multimodis exuberabit delicijs. Delectabitur oculus in amabili Redemptoris aspectu; harmonia cœlorum melodica cantica Ciuium supernorum non mediocriter mulcebunt auditum; fragrans quoque suauitas cœlestium odoramentorum mira liquefactione resperget odoratum: indicibilis etiam dulcedo omnium delectabilium melliflua quadam & iucunda satietate oris saginabit palatum. Ipse demum tactus sibi congruis abundabit delicijs, quas experiri norunt.* Quorum omnium optimam reddit rationem: *Fas etenim, inquit, non est, vt in illa cœlorum gloria quidquam vacet à Dei laude:*

quin potius iustum est, vt cuncta corporis membra suum modo proprio offerant conditorem, quatenus sicut ab ipso sumpsere principium, ita & in illo deducant suam beatitudinis finem, vt sit Deus omnia in omnibus.

Accedit ratio à Nazian. insinuata, vt etiam sensus sit consolationis & felicitatis particeps, qui fuit doloris & tristitiæ confors. Secunda est: quia omnes potentie Beati erunt in Patriâ in statu perfectissimo: at perfectissimus status potentie est, vt semper sit coniuncta cum suo obiecto perfectiuo: omne .n. perfectibile naturaliter appetit coniungi cum suo perfectiuo: cum igitur obiectum sit perfectiuum sensus, & sensus perfectibilis ab obiecto, semper in Patriâ erit coniunctus cum suo obiecto, tanquam perfectibile cum suo perfectiuo. Confirm. 1. nam ob eandem rationem omnes potentie spirituales Beati erunt in cœlesti Patriâ semper coniunctæ cum suo obiecto tanquam cum suo perfectiuo. 2. Omnes sensus corporis damnatorum continuo à suis obiectis sensibilibus torquebuntur: ergo & omnes sensus corporis Beatorum à suis obiectis recreabuntur. Atque hæc de sensibus in communi: desinendum est ad singulos.

Dico 1. Visus in corpore glorioso habebit suam delectationem ex obiecto visibili sibi proportionato. Assertio hæc est certa: quia in corpore glorioso manebit potentia visiva: neque in eo statu deerunt obiecta tali potentie proportionata; & aliunde actus talis potentie nullam inuoluit deformitatem beatifico statui repugnantem: ergo non est illi negandus. Maior constat in corpore glorioso Christi, qui post resurrectionem seipsum & alios videbat. Confirm. In corpore glorioso manent omnes proprietates consequentes corpus organicum: at potentia visiva est proprietas consequens corpus organicum: quod ipsum gloriosum est proportionatum obiectum potentie visivæ; & quidem tanto iucundiorem delectationem causabit, quanto quoad pulchritudinem & venustatem superabit reliqua corpora: quin imò corpora tam cœlestia, quam terrestria in meliorem statum mutanda, magnam parient oculis voluptatem. Quo circa primum obiectum visibile omnium venustissimum est Corpus Christi; dein corpus gloriosissimæ Matris; tum reliquorum Beatorum; demum ipsa corpora cœlestia, præsertim Cœlum Empyreum, quod est perpetua sedes Beatorum, ob singularem splendorem, quem tum ex seipso, tum ex continuâ refulgentiâ tot gloriosorum corporum habet, mirè oculos oblectabit. Adde, Deum ad votum cuiusque Beati producturum in ipsius oculos species visibiles quarumcunque rerum, quas Beatus videre concupierit: quibus speciebus instructus oculus videbit res non minus clarè & dearticulatè, quam si eas realiter presentes haberet. Posset etiam quis Anselmo auctore in *Elucid. sine* opinari, conseruandam esse terram post peractum iudicium, *odoriferis floribus, lilijs, rosis, violis immarcescibiliter perpetuè duraturam* ad oculos Beatorum oblectandos. Verùm hæc est contra Scholast. in 4. dist. 47. vbi docent, peractò iudicio nullum præter hominem mixtum permanens, sed sola pura elementa in melius commutata cum cœlestibus orbibus splendidioribus effectis: alioqui deberet Deus continuo miraculo huiusmodi mixta conseruare, ne propter intrinsecam contrarietatem corrumpentur. legend. S. Tho. in 4. dist. 47. qu. 2. art. 1.

Vltimò, quòd actus huius potentie nullam inuoluet deformitatem statui beatifico repugnantem, patet: nam & delectatio, quam hic actus gignit, per se honesta est; & non exercetur actione corruptiuâ,

Ref.

218. Erit usus sensuum

Nazianz.

August.

Ansel.

Iustinian.

219. Ratio Nazian.

220. Oculus satisfiabitur visu

Corporum glorios.

Non florum

Nullum deformitas

Nec molestia

corruptiuâ, sed perfectiuâ potentiz, cum nec corpora Beatorum, nec cœlestia, vel terrestria actura sint in oculos glorificatos actione naturali, sed tantum intentionali, per solam specierum immisionem. Unde etiam si obiectum sit intensissimè lucidum, quia tamen non ager actione naturali, calefaciendo, vel alterando, sed intentionali, speciem sui producendo, nullâ causabit oculis molestiam.

221.
A visu non cessabit.

DICO 2. Numquam oculi Beatorum cessabunt ab exercitio videndi aliquod obiectum delectabile; sicut nec oculi damnatorum ab exercitio videndi aliquod obiectum contristatum. Ratio, quia dupliciter potest potentia visiva à suo actu videndi cessare, vel oculos claudendo, cum .n. sit potentia necessaria, quæ receptis speciebus ab obiectis transmissis, necessariò elicit actum videndi, non poterit in presentia obiectorum ea non videre, nisi ipsorum specierum receptionem impediatur, oculos claudendo. At Beatus nunquam suos oculos claudet, cum nec illos claudet per somnum, qui in statu beatifico futurus non est, nec ad ipsius Beati libitum; cum nulla fingi possit rationabilis & honesta causa oculos in eo statu claudendi. Quia etiam si Beatus suos oculos clauderet, adhuc visibiles species ab obiectis productæ in eorum pupilam propter palpebrarum transparentiam reciperebuntur. Vel defectu obiectorum visibilibus: at in Patria numquam deerunt obiecta visibilia: nam saltem locus ipse, in quo Beati perpetuo habitabunt, amœnissimus est ac lucidissimus; & corpora ipsa Beatorum erunt intuentium oculis semper presentia. Cæterum etsi successivè semper erunt in actu videndi aliquod obiectum, nullum tamen determinatum continuò videbunt: nam etsi hoc non repugnet, non est tamen connaturale oculo, qui dum unum obiectum videt, propter limitatam virtutem à priori videndo cessare debet.

222.
Auditus delectationes

DICO 3. Non carebit auditus sua propria delectatione ex obiecto audibili percepta. Est communis Scholast. in 4. dist. 49. solus dubius Bonau. p. 2. huius distim. art. 3. qu. 1. ubi duorum tantum sensuum, visus & tactus obiecta concedit in Beatis: quia hæc duo tantum obiecta sunt per se coniuncta cum corpore glorioso, nempe color obiectum visus, & lenitas obiectum tactus; ac proinde hi duo tantum sensus habebunt in Patria proportionata obiecta. De sono, inquit, est dubium, an sit futurus in Patria. Verum nostram assert. docent Anselmus, & Laur. Iustin. citati. Et fundamentum habet ex Scrip. ubi frequens mentio fit de cantu, ut in Apoc. c. 5. & alibi ad significandum, in Patria fore vocum concentum, ac musicum sonum. Nam in Patria futuræ sunt voces, gloriosi corporis organo formatæ, ut infra ostendam: ergo erit obiectum Auditus. Nec erit ratio negandi alia obiecta eiusdem sensus, cuiusmodi est musicus concentus, cum hic maximè faciat ad perfectionem & oblectationem huius sensus. Confr. ex illo psal. 149. *Exultationes in faucibus eorum.* Quo loquendi modo insinuat nobis scriptura, in Patria fore laudem etiam vocalem, gutturis organo expressam. Quia non solum Deus laudandus est ab homine animo, sed & corpore, cum non solum homo constet animo, sed & corpore.

Ratio

Confr.

223.
Olfactus gustus delectationes

DICO 4. Probabile quoque est, futurum in Beatis perpetuum obiectum olfactus, & gustus: ac proinde hos etiam sensus suas oblectationes ex proportionatis obiectis percepturos. Est contra Bonavent. cit. qui utrumque obiectum negat in Beatis. Quoad obiectum gustus videtur contra S. Thom. 4. con. gens. c. 83. ubi negat, in futurâ vitâ

esse usum ciborum, & venereorum. Verum explicari potest de usu ciborum, non autem de qualitate aliqua ciborum saporem supplente. Est igitur assertio quoad utrumque obiectum communiter recepta. Legendi Suarez 3. p. tomo 2. Disp. 47. sect. 6. Lessius lib. 3. de summo bono c. 8. Eamque expressè tradunt citati Patres Anselmus & Iustin. Accedit ratio. 1. Etiam hi sensus sunt honestæ oblectationis capaces: igitur ea privandi non erunt. 2. Sæpè hi fuerunt mortificationis consortes: ergo debent consolationis fieri participes. Sicut quia ijdem sensus in damnatis fuerunt in præfenti vitâ inhonestæ voluptatis consortes, sicut in futura doloris & tristitiæ participes.

Verum contra nostram assert. est duplex difficultas, 1. Quâ vitur S. Thomas & Bonavent. sapor, eademque ratio est de odore, necessaria tantum sunt propter indigentiam, quæ in Patria cessat. Nam sapor requiritur propter gustum, gustus autem propter individui conservationem, ut reparetur humidum radicale, quod à nativo calore continuò absumitur: odor ad cerebrum confortandum, quod ex assidua mentis fatigatione debilitatur: in Patria autem neutram ob causam hæc obiecta necessaria sunt. Confr. Eatenus huiusmodi voluptates honestæ ac licitæ sunt, quantenus ordinantur ad proprii individui conservationem: ergo cum in Patria hic finis cesset, et licitæ non erunt: cum nunquam licitum sit, uti delectatione pro fine, quam natura adhibuit pro medio. 2. hæc obiecta non agunt in sensus actione intentionali perfectiuâ, uti visibile, & audibile, sed naturali, alterando organum per qualitatem: qui modus agendi pugnat cum impassibilitate corporis gloriosi, quod à nulla qualitate alterari potest alteratione corruptiuâ per susceptionem qualitatis in se. Confr. nã odor immittitur ab obiecto odorifero per exhalationem corpusculorū, quæ odoriferam qualitatem deferunt ad potentiam olfactivam: qui modus corruptibilitatem supponit in corpore odorifero. At nullum corpus corruptibile concedendum est in Patria: ergo.

Ad 1. Resp. in Patria cessaturam intrinsecam causam, propter quam huiusmodi oblectationes sunt à naturâ institutæ; mansuram extrinsecam, ad quam finaliter dirigendæ; quæ est gloria Dei, propter quam Beatus omnes suas operationes exercet. Ex quo patet ad Confr. nam eatenus hæc delectationes sunt honestæ honestate proximâ naturali, quatenus ordinantur ad conservationem proprii individui: cæterum fieri possunt honestæ honestate remotâ ac supernat. per directionem ad Deum ultimum finem.

Ad 2. Primò multi negant maiorem; putant .n. omnia obiecta per se in suos sensus agere actione intentionali, esto in hac vita simul etiam agant actione naturali. In qua sent. facilè saluatur, quo pacto omnes sensus corporum Beatorum percipiant sua obiecta absque vlla alteratione corruptiva sui. 2. Esto hæc obiecta in sensus non agant actione intentionali productiva specierum, sed naturali productiva qualitatis immutatiæ organi: adhuc negandum est, per hanc actionem quicquam pati sensum Beati: eo quod talis actio non sit corruptiva qualitatis organicæ, sed solum productiva qualitatis obiecti. Ad Confr. nego, odorem lemper immitti per exhalationem corpusculorū odoriferam qualitatem in sensum olfactus deferentium, sed posse dari qualitatem odoriferam, quæ organo olfactus inhærens sit cum eo conprincipium ad quamcunque odoris sensationem eliciendam.

Sicut

Sicut etiam dabilis est qualitas sapida, quæ gustus organo inhærens, sit cum ipso conprincipium ad quemcunque saporem percipiendum, quem Beatus pro suo libitu percipere voluerit. Nam si hanc virtutem habuit manna, quod olim Angelorum ministerio Deus præparavit filiis Israel in deserto: vide Lorin. in Sap. c. 16. v. 20. quæto magis credendum est, id habiturum manna cœlesti, virtute Dei præparandum in faucibus Beatorum in futura vita?

D I C O 5. Percepturi sunt Beati ex attractu aliorum corporum, præsertim gloriosorum, honestam delectationem. Hanc admittit cit. loco Bonaven. Suarez, Lessius, ex Ansel. & Iustin. nam hæc etiam sensatio est perfectio corporis humani statui beatifico non repugnans. Confir. Damna ex ignis aliorumque corporum attractu percepturi sunt dolorem: ergo è conuerso Beati ex attractu gloriosorum corporum percepturi sunt decentem oblectationem. Ex his inferitur, etiam sensus internos in Beatis percepturos suam oblectationem, per suos actus, quos exercebunt.

D I C O 6. Futuræ sunt in Patria linguæ, quibus Beati mutuo sese allocuturi sunt. Assertio est communiter recepta. Quia naturale est homini, animo & corpore constanti, non solum locutione mentali, sed etiam vocali, internos suos conceptus posse alijs manifestare: Neque obijcias ex 1. ad Cor. 13. in Patria linguas cessaturas: quia non loquitur ibi Paulus absolute, sed ex suppositione, quod etiam si deberent linguæ cessare adhuc nunquam cessatura esset charitas. At difficultas est, quæ linguam locuturi sint inter se Beati. Resp. vel eos locuturos omnibus linguis, quarum perfectam notitiam à Deo infusam habebunt: vel certe, quod probabilis videtur, noua lingua à Christo instituta. Nam sicut Christus erit vnicus Princeps cœlestis Regni, ita verosimile est, eundem esse institutorem nouæ linguæ, quæ omnes Beati inter se, & cum Christo collocuturi sint: sic. n. perfectius seruabitur conformitas & subordinatio cœlestis Regni, vt omnes ipsius ciues non alio idiomate, quàm ab ipso supremo Principe Christo instituto loquantur.

D I C O 7. Perpetua sedes Beatorum erit totum cœlum Empyreum, non secundum conuexum, sed concauum, intra quod probabile est futurum aliquod corpus spirabile, per quod vocalis sonus, & species visibiles gloriosorum corporum ad sensus Beatorum deferri queant. Primam partem docet S. Thomas 1. p. qu. 66. art. 3. & reliqui Theologi contra Cæter. apud Molin. de oper. sex dierum disp. 3. qui cœlum Empyreum negat, eo quod nullum sit in scriptura fundamentum illud asserendi. Verum nostra sent. non obscure colligitur ex Clemente 1. qui refert (vt habetur apud Molin.) Petrum Simoni Mago respondisse, *vnnum esse cœlum superius, quo contineatur etiam visibile firmamentum, illudque esse perpetuum & æternum cum his, qui habitant ibi: istud autem visibile in consummatione sæculi resoluendum esse, & transire, vt illud cœlum, quod est antiquius & excelsius, post iudicium sanctis & dignis appareat.* Eandem docent Basiliius homilia 1. Hexam. *Erat sane status quidam mundi generatione superior abstractis illis à concretionem materia potentijs mundo præstantioribus, pro decero accommodatus, temporis etiam conditione anterior, æternus nimirum ac perpes, (æternum intellige à parte post.) Creaturas autem in ipso Creator omnium atque opifex perfecit, lucem spiritualem eorum beatitudini accommodans, qui Dominum amant, naturas rationis vi maxime præditas atque inuisibiles, omnesque Beatorum mentium ordines, quot quot nostra mentis quantalibet dixeris fa-*

Tom. 3. De Fine.

cultatem exuberant. Glossa in 1. Gen. In principio &c. & censetur Strabonis: Cælum, inquit non visibile firmamentum, sed Empyreum, id est igneum vel intellectuale, quod non ab ardore, sed à splendore dicitur, quod statim repletum est Angelis. Consentient Beda apud S. Tho. cit. alij que patres apud Molin. Quæ veritas fundamentum habet in scripturis, quæ cœlum appellant sedem & habitationem Dei, in qua se Beatis manifestat psal. 2. Qui habitat in cœlis: psal. 10. Dominus in Cælo sedes eius & 102. Dominus in cælo parauit sedem suam Matth. 5. Et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est: vt sitis Filij Patris vestri, qui in cœlis est. Et passim alibi.

Quod autem hoc Cælum, quod Deus tanquam regiam sedem & thronum Maiestatis suæ elegit, in quo speciali modo gloriam suam Beatis manifestaret, in eoque cum eis perpetuo habitaturus esset, intelligatur cœlum aliquod ab his, qui videntur, distinctum, non obscure colligi potest ex illo psal. 113. *Cælum Cæli Domino, hoc est Hebræorum more, cæteris excelsius ac perfectius. Adde, quod reliquos cœlos cum terrâ Deus dedit ad vtilitatem, & delectationem hominum, supremo tantum sibi, & amicis suis in perpetuum domicilium reseruato. Quia cum debeant corpora Beatorum locum occupare, & locorum dignissimus sit supremum cœlum, sublimitate, claritate, amplitudine perfectione reliquos superans, hoc debuit à munificentissimo Deo pro amicorum domicilio constitui. Confir. Eadem erit sedes gloriosi corporis Christi, & reliquorum Beatorum; at sedes gloriosi corporis Christi est supremum cœlum; ergo & reliquorum Beatorum. Maior est de fide, scripturâ promittente, iustos vnâ cum Christo regnuros Matth. 26. Marci 14. Luca 23. Ioan. 14. vado parare vobis locum: & supra cap. 12. vbi sum ego, illic & minister meus erit. Apoc. 21. describitur sedes Dei, & Beatorum: *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis: & ipsi populus eius erunt, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus. Et c. 22. sedes Dei & Agni in illa erunt, & serui eius seruiant illi, & videbunt faciem eius, & nomen eius in frontibus eorum, & regnabunt in sæcula sæculorum.* Conc. Trident. sess. 25. c. de Inuocatione Sanctorum, statuit venerandos esse sanctos vnâ cum Christo in cælo regnantes. Bulla Pij IV. in formulâ professionis fidei. *Minor est etiam de fide ad Eph. 4. Qui descendit, ipse est, & qui ascendit super omnes cœlos: cum corpore suo, Marci vlt. Et Dominus quidem Iesus assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei: & Act. 1. Cumque intuerentur in cœlum euntem illum &c.* Quod autem hoc cœlum in quod Christus ascendit, sit omnium supremum aperte ostendit citata autoritas Pauli.*

Secunda assert. pars, quod habitatio Beatorum futurum sit totum cœlum Empyreum, videtur esse contra eos, qui vel putant Empyreum secundum supremam partem esse quadratū, iuxta illud Apoc. 21. *Et ciuitas in quadro posita est: vel non nisi eam partem à Beatis habitandam, in qua tanquam in regio throno Christus sedet conspicuus omnibus.* Assertio prob. 1. quia cum vnusquisque Beatus in cælo suam habeat sedem, proprijs meritis ac virtuti proportionatam, à sede aliorum condistinctam, hoc. n. facit ad maiorem dignitatem & amplitudinem regni, eiusque ciuium: cumque multitudo Angelorum ac Beatorum sit penè innumerable, vastissimus requiritur locus ad innumerales amplissimasque sedes singulis assignandas. Credendum etenim est, adæquatam sedem vnique Beato assignandam, non esse solum eam, quam corpus gloriosum sua quantitate occupare

G

119.
A cœlis,
qua videntur,
distinctum

Ratio convincit

Describitur
sedes Dei
& beat.

130.
Secundum
totum
Empyr.

Ratio 1.

potest,

116.
Talis vultus

Confir.

117.
Lingua
beatorum

Veteres &
nova

118.
Sedes beat.

Cælum em-
pyreum

potest, sed longè ampliorem iuxta merita & virtutem ipsius. Sed quid de Angelis purandum, qui quòd perfectioris sunt nature, eò ampliorem sphaeram sue locabilitati commensuratam occupabunt? quòd si præter spatium propriæ locabilitati commensuratum, habebit quisque aliud, ad quod pro sua libertate se transferre poterit, non occupando proprias aliorum sedes, quàm immensa oportet esse illa spatia? nisi dicamus, Empyreum secundum totam suam amplitudinem & rotunditatem incolendum à Beatis, vix poterunt, tot tantæque sedes singulis Beatis distribui. certè si quadratum sit, non nisi secundum vnâ partem habitari poterit. Leg. Caiet. in 3. p. qu. 52. art. 5. & Suarez in comment. cit. art. Secunda ratio: cum Empyreum à Deo conditum sit, vt perpetua sedes ac regio Beatorum, indecorum foret, si aliqua pars ipsius maneret æternum priuata habitatoribus, propter quos condita est. Sicut indecorum foret, nec artificis sapientiam commendaret, si aliqua pars domus esset, quæ nunquam esset habitabilis. Cum igitur Deus, vt optimus Artifex, nihil frustra condiderit in hoc cœlesti palatio, quod ab origine mundi Beatis præparauit, sed omnia iuxta numerum sedium Beatorum adaptauerit, credendum est, nihil in eo fore superfluum, nihil vacuum, nihil inhabitatum.

Ratio 2.

231.
Difficultas

Vna in hac sent. superest difficultas: si totus globus cœli Empyreici à Beatis inhabitabitur, quo pacto poterunt qui oppositam partem cœli incolent, Christi aliorumque Beatorum corpora, qui aliam oppositam eiusdem cœli partem habitabunt, corporeis oculis videre? cum vix credibile sit, ad tantum spacium oculum corporeum se extendurum. Verùm hæc solui potest 1. Si dicamus, in ea parte cœli, in qua ordinaria Christi sedes est, collocari homines Beatos cum suis corporibus, singulis propriâ sede assignatâ, iuxta vniuscuiusque merita, vt quantò quis alios meritis excedit, tantò propinquiorem Christo amplioremque sedem habiturus sit: in alia verò parte Angelos, qui ad videndum Christi, ac Beatorum gloriosa corpora corporeis oculis non indigent, sed mentis, qui ad videndum localem præsentiam non requirunt, sed intentionalem tantum, quam habere possunt etiam loco distantissimi. 2. Si dicamus, corporeos oculos Beatorum ita roborari, vt absque vlla difficultate valeant Christi, aliorumque Beatorum corpora, quantacunque distantia distita intueri: præsertim cum ad obiectum intuum non requiratur, vt obiectum sit realiter præsens, sed sufficiat, si tantum propria species ipsius habeatur, vt supra & 1. tom. disp. 9. sect. 3. à nobis fusè explicatum est. Ad hoc etiam deseruit perniciosissimus motus, quo prædita sunt Beatorum corpora, vt ex quacunque distantia breuissimo tempore possint se inuicem inuicere ac sibi ipsis præsentia fieri.

Solutur 1.

Solutur 2.

Dixi, ordinaria Christi sedes: nam putandum non est, Christi corpus, semper manere fixum in vno cœli situ, sed interdum spatium, ac sedem ex vno loco in alium mutare, iuxta illud Apoc. 14. Hi, nempe Virgines, sequuntur Agnum quocunque ierit: pari modo Beatos frequenter ex vno loco ad alia commigrare ad inuicem visendos, & mutue charitatis officia exercenda: Christumque ipsum propinquiùs accedentes externis obsequijs adorare, iuxta illud Apoc. 4. Procidabant viginti quatuor seniores ante sedentem in throno & adorabant &c.

232.
Non con-
nexa pars
sedes beat.

Tertia pars, quòd cœlum Empyreum non sit futura habitatio Beatorum secundum partem conuexam, sed secundum concauam, videtur contra S. Thom. 3. p. qu. 57. art. 4. docentem, corpus Chri-

sti esse supra omnes cœlos, iuxta illud Eph. 4. Ascendit super omnes cœlos: & Heb. 7. Excelsior cœlis factus, ita vt, Caiet. interprete, planta pedis eius sit supra superficiem conuexam supremi cœli: Quia quantò corpus perfectius participat bonitatem diuinam, tantò est loco superius: sed Corpus Christi cœteris corporibus perfectius participat bonitatem diuinam; ergo constitui debet super omnes cœlos. S. Thomam sequitur Suarez 3. p. tom. 2. disp. 51. sect. 1. aliq. Thomistæ. Nostra tamen assertio est Durandi in 3. dist. 22. qu. 8. n. 7. Lessij lib. 3. de sum. bono c. 8. & c. imò & S. Thoma in 3. dist. 22. qu. 3. art. 3. qu. 1. Ad primum inquit dicendum, quod non dicitur ascendisse super omnes cœlos, quia extra cœlum Empyreum sit, sed quia in altissimam partem cœli Empyreici ascendit. Atque iuxta hunc locum explicandus est prior citatus, quamuis egrè, propter responsionem ad primum. Assertio prob. 1. quia congruentius est corpori glorioso, esse intra cœlum in pleno ac splendido loco, quàm extra, vbi nihil, nisi priuatio corporis, & infinita inanitas, omnis lucis expers. 2. Vix potest in conuexam superficiem cœli assignari diuersitas locorum, ob diuersitatem meritorum vnicuique debita: cum ibi non possit assignari vna sedes altior alia, sed omnes eiusdem distantie à centro terræ. At, inquires, ille locus erit dignior, qui est Christi throno propinquior. Sed contrà, nam saltem in ipsa sede Christi non potest assignari peculiaris dignitas localis ordinis: nam in quacunque parte extimâ illius superficie thronus Christi locetur, eandem habebit dignitatem in locali ordine: Contrà verò si locetur intra cœlum, poterit assignari vnus locus naturâ suâ altior, ac proinde in situali ordine dignior alio.

Sed cœlum

Prob. 2.

Prob. 3.

Tertiò, multa in contraria sent. admittenda sunt miracula sine necessitate. Etenim cum inter vnum corpus & aliud in extima cœli superficie constituta, nullum intermediet corpus spirabile, per quod transmitti possint species visibiles vnus corporis ad oculos alterius, & species soni loquentis ad aures audientis, necessaria erunt continua miracula ad transmittendas species visibiles atque audibiles ad oculos, & aures sine medio distantes. Paulum intellige, quòd Christus ascenderit supra omnes cœlos visibiles, vel etiam supra Empyreum, quòd in Empyreum occupet supremum locum, ad quem quò propinquiùs reliqui accedunt, eò sunt meritis & gloria digniores. Ad rationem resp. sufficere, vt corpus gloriosum collocaetur in supremo loco mundi, quod est cœlum Empyreum.

Ad arg.

Quartâ partem, quòd debeat ibi esse aliquod corpus spirabile, per quod species visibiles & audibiles vnus corporis Beati ad alios deferatur, docet Lessius, idque rationi maximè congruit: quia cum ad hoc munus exercendum non sint idonei ipsi cœli, quippe qui, teste Iob. 37. solidissimi quasi are fusi sunt, debet per aliud corpus spirabile instar aëris intra Empyreum contentum hoc munus præstari. Putandum igitur est, cœlum Empyreum tribus constare partibus, infima, media, ac suprema. Infima, quæ adhuc in duas diuiditur partes, inferioriorem concauam, qua inferioribus cœlis connectitur, & supremam conuexam, in qua tanquam in fundamento insunt corpora Beatorum: media, quæ amplissimo suo ambitu includit totum illud spacium, quod inter conuexam superficiem infimæ, & concauam supremæ interiacet. Atque hoc spacium verosimiliùs dicimus, repletum esse corpore spirabili instar auræ suavissimæ, temperatissimæ, ac lucidissimæ, mediante quo & voces Beatorum audiri, & corpora gloriosa videri naturaliter

233.
Corpus spirabile intra Empyreum

Diuiditur

raliter valeant: & per quod Beati ipsi pro sua libertate & oblectatione ambulare spaciarique possint: Suprema, quæ secundum superficiem concavam sit veluti fornix ac tectum huius Regij Palatij, à Deo fabricati in perpetuum domicilium Beatorum: secundum extimam superficiem terminat totum vniuersum, vltra quod nullum est corpus, aut spacium reale, sed infinita capacitas recipiendi infinita corpora realia, quam tamen Deus adæquatè replet per attributum suæ immensitatis. Quod cœlum tantò suâ amplitudine ac perfectione superet reliquos, quantò est cœteris altius, & propter nobiliorem finem, vsumque conditum. Atque hæc balbutiendo de cœlestibus illis gaudijs atque oblectamentis, *quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt*, dicta sint.

DISPUTATIO III.

De voluntario & inuoluntario.

D eclarato vltimo fine hominis, declaranda sunt media, quibus ipsum assequimur, & sunt actus humani, seu qui nostrę subsunt libertati: libertas autem formaliter sita est in voluntate, ad cuius imperium totum animi regnum gubernatur: & voluntas prior est quàm libera potestas (est .n. voluntas principium ex præuia cognitione operatiuum; libera verò potestas superaddit in vtramque partem operandi indifferentiã) ideò prius de voluntario, quod antecedit liberum, & desumitur à potentiã ex præuia cognitione operante, eiusque opposito inuoluntario, disputandum.

SECTIO I.

Quid sit voluntarium, & quotuplex.

Voluntarium ex Arist. 3. Ethic. cap. 1. est, cuius principium est in eo qui agit, particularia cognoscente, in quibus actio consistit. Quam Aristoteles tradit de spontaneo, de voluntario definitionem omnes admittunt. Eam probat ibid. Voluntarium opponitur inuoluntario: at inuoluntariũ est, cuius principium extrinsecum est agenti: igitur voluntarium erit, cuius principium intrinsecum est agenti. Vnde Damascen. lib. 2. de Fide cap. 24. voluntarium definit esse, cuius principium & causam continet is, qui agit: quia voluntarium est opus agenti maximè connaturale: opus autem eò magis connaturale est agenti, quòd à principio magis intrinsecò promanat: igitur voluntarium erit illud, quod ab intrinsecò principio procedit. Hinc tamen non excluditur extrinsecum principium Deus, cuius concursus ad omnem creatum effectũ necessarius est.

Quia verò voluntarium dicitur tantum respectu principij ex præuia cognitione operantis, non poterit opus esse voluntarium, nisi sit præcognitum. Vnde opus ex ignorantia factum, voluntarium nõ est, teste Philos. loco cit. quia actiua causa voluntarij est appetitus rationalis, qui non agit nisi circa præcognitum. Vt igitur opus sit voluntarium, hoc est ab appetitu rationali causatum, requirit præcognitionem sui in agente: vnde si quę fuerit circumstantia ignorata, respectu illius non erit opus voluntarium, quia respectu illius non erit causatum ab

Tomo 3. De fine.

appetitu, qui non operatur nisi in præcognitum. Duo igitur ad voluntarium requiruntur: 1. vt sit à principio intrinsecò; 2. vt fiat ex præuia cognitione eius quod agitur. Vtrũque expressit Arist. supra.

Deducitur 1. non fore actum voluntarium illum, qui à solo Deo produceretur, quia nõ esset à principio intrinsecò. *Leg. S. Tho. 1. 2. qu. 6. ar. 1. & 2. 2. qu. 23. ar. 2.*

Deducitur 2. non solum actus indeliberatos voluntatis, qui dicuntur *motus primo-primi*, esse voluntarios, quia licet necessariò, voluntariè tamen producuntur à principio intrinsecò cum cognitione, quamuis imperfectã, obiecti, & omnium in quibus actio ipsa consistit; sed etiam esse voluntarium primum actum voluntatis: nã etiam hic fit à principio intrinsecò cognoscente, contra

Caiet. 1. 2. qu. 9. art. 4. fine, docentem, primum actum voluntatis non esse voluntarium, quia non est, inquit, à voluntate vt applicante se ad volendum, sed ab exteriori agente Deo, eã ratione, quã motus grauis dicitur à generante. Confirmat, alioquin in actibus voluntatis procedendum esset in infinitum, nisi deueniretur ad vnum qui voluntarius non sit: sed falsum est, primum actum voluntatis esse tantum ab extrinsecò agente Deo; ac necessariò deueniendum ad primum actum voluntatis, qui voluntarius non sit, vt euitetur processus in infinitum; sufficit .n. deuenire ad primum actum intellectũs, qui voluntarius non sit, sed merè naturalis. *Deducitur 3.*

voluntarium comparari vt effectus ad causam, volitum vt obiectum ad potentiam: inter obiectum autem & effectum hoc interest, quòd effectus pēdet in suo esse à causa, obiectum verò non pēdet in suo esse à potentiã. Discriminis ratio sumenda est ex diuerso modo, quo causa tendit in effectum, & potentia in obiectum. Causa .n. in effectũ tendit communicando illi esse: potentia in obiectum fertur vel cognoscendo illud, si sit cognoscitiua; vel appetendo, si appetitiua: cognitio autem, vel appetitio, cum sint actus immanentes, nihil reale ponunt in obiecto, nisi extrinsecam denominationem voliti & cogniti. Voluntarium igitur effectiue pēdet à principio appetente: quæ dependētia, si fuerit immediata, facit voluntarium elicatum, cuiusmodi est actus ipse appetendi & volendi; si mediata, facit voluntarium imperatum, qualis est omnis alius actus ab actu volendi distinctus, & ab eo aequaliter dependens. Dico, aliquo modo dependens: actus .n. vegetationis & nutritionis, & quicumque voluntatis imperio non subditur, vt prima cognitio finis, quæ non procedit ex alia cognitione, cum sit ipsa prima cognitio, voluntarij, atque adeò humani dici non possunt, eò quòd, etiam nolentibus nobis, huiusmodi actus exerceantur. Quòd si amor beatificus dicitur voluntarius, id ideò est, quia ille suum esse recipit à voluntate, tamquam à causa immediatè producente, etiam si ab illa necessariò procedat. Vegetatio autem & nutritio nulla ratione ab humanã voluntate effectiue pendent, vnde nullo pacto comparantur ad voluntatem, vt ad causam aliquo modo influentem. Obiectũ verò nullo modo pēdet à potentia, quia non comparatur ad illam vt effectus ad causam, sed vt terminus extrinsecus. At, inquit, appetitio est volita, cum non possit voluntas appetere obiectum, nisi simul appetendo suam volitionem per quam ad obiectũ tendit: sed appetitio non comparatur ad voluntatem vt terminus extrinsecus, sed vt effectus ad causam: ergo falsum est, volitum comparari ad potentiam vt terminum extrinsecum. Resp. appetitionem non esse formaliter volitam, tamen si dici possit formaliter voluntaria; quia volitum propriè

com-

com-

com-

com-

com-

3.
4.
Actus indeliberati, sũt voluntarij: imò primus actus voluntatis.

Caietanus rejectur.

5.
Discrimen inter volitũ & voluntarium.

A priori

6.
Prima cognitio finis voluntaria non est.

7.
Dices

Appetitio non est formaliter volita, est voluntaria.

comparatur ad potentiam vt obiectum, medio actu distincto: appetitio autem non comparatur ad voluntatem vt obiectum, medio actu distincto, sed vt actus ipse formalis & exercitus volendi & appetendi. Vnde dici potest volitus tantum virtualiter & exercite, cum tamen sit formaliter voluntaria. Adhuc tamen vt formaliter voluntaria, & virtualiter volita, diuerso modo comparatur ad voluntatem: nam primo modo comparatur ad illam vt effectus ad causam, secundo modo vt terminus virtualis ad potentiam. *Deducitur* 4. spontaneum comparari ad causam ex sola naturali inclinatione & complacentia ad obiectum tendentem: cum tamen voluntarium non excludat omne extrinsecum concurrentes ac moraliter cogens. Declaro exemplis. Pontifex ex sola complacentia honestatis, a nullo rogatus, sponte Petrum adoptat in Cardinalem: contra Episcopus, ab amicis rogatus, & pœne coactus, beneficium confert Paulo, voluntarie quidem, non sponte. Et mercator tempestatis vi compulsus, voluntarie, haud tamen sponte, merces suas in mare proijcit. Ex quo inferitur, omne spontaneum fore voluntarium, non contra; quia omne spontaneum effectiue pendet a voluntate, non tamen omne voluntarium effectiue pendet a voluntate, nullo extrinseco suadente ac moraliter cogente.

8.
Discrimen
inter volu-
tarium &
spontaneum.

Quotuplex
voluntarium?

9.
Liberum:

Multiplex est voluntarium, aliud liberum, aliud necessarium; aliud perfectum, aliud imperfectum; aliud directum & explicitum, aliud indirectum & interpretatiuum. Liberum est, quod ita procedit a suo principio, vt positis omnibus ad procedendum requisitis, adhuc possit non procedere: quam definit. colligo ex Philof. 3. Ethic. cap. I. vbi docet, quorum principium in ipso (supple agente) est, ea quoque agere vel non agere in ipso sium esse. Vnde male Almainus traet. I. Moral. cap. I. voluntarium cum libero confundit; nam liberum includit voluntarium, tamquam inferius superius: vnde implicat dari liberum sine voluntario. Quocirca audiendus non est Medina, qui docet liberum separari posse a voluntario; liberum enim includit voluntarium, additque indifferentiam ad oppositum: *Voluntarium necessarium est illud, quod positis omnibus prequisitis, ita procedit, vt non possit non procedere.* quod adhuc est duplex, alterum necessarium ex imperfectione potentie naturae sua determinatae ad vnũ; tale est voluntarium quod reperitur in brutis, & in quolibet appetitu sensitiuo respectu sui obiecti, ad quod, posita sufficiente cognitione, necessario fertur: alterum ex perfectione obiecti adaequantis capacitatem potentie, atque adeo obiectiue determinantis illam ad prosecutionem sui; talis est amor beatificus.

Necessarium
duplex.

10.
Quodnam
perfectius?

Controuersia nonnulla est, quodnam ex his voluntarium sit perfectius, liberumne, an necessarium? Et quidem de necessario ex determinatione potentie, nulla est difficultas, quin illud sit imperfectius libero, quod expressè docuit S. Thom. 1. 2. qu. 6. ar. 2. quia voluntarium ed dicitur perfectius, quò perfectiorem finis cognitionem sequitur; sed voluntarium, quod necessitatem sortitur ex determinatione potentie, sequitur imperfectiorem cognitionem finis, quia sequitur cognitionem finis materialiter tantum cogniti: sola igitur controuersia est de voluntario necessario, & libero ex determinatione obiecti.

11.
Hoc in genere
naturae: illud in
genere mor-
tis.

In qua re dicendum, vtrumque in suo genere perfectum, & solum se habere vt excedens & excessum. Nam si loquamur de perfectione in genere naturae, perfectius est necessarium quam liberum; eo quòd necessarium est operatio elicitata

cundum totam virtutem & plenam cognitionem obiecti: per quod differt a voluntario imperfecto, quod licet sit operatio elicitata secundum totum conatum potentie appetitiuae, non est tamen operatio elicitata secundum plenam cognitionem obiecti. Voluntarium verò liberum perfectius est in genere moris, cum sit capax meriti & demeriti, laudis & vituperij, cuius non est capax voluntarium necessarium. Cæterum aduerte, cum S. Thomas 1. 2. qu. 6. ar. 2. voluntarium perfectum appellat illud, quod est cum deliberatione finis, atque adeo solum liberum ait esse perfectum, non excludere necessarium ex perfecta determinatione obiecti, sed solum necessarium ex imperfectione cognitionis & potentie: nam inter hæc tantum fit ab ipso in eo art. comparatio. Adde, quòd de hoc tantum voluntario in scientia morali habetur ratio, nam hoc tantum est capax meriti & demeriti, virtutis & vitij, in ordine ad quæ ratio voluntarij a Theologo consideratur.

Voluntarium indirectum non est in mea sententia, atque voluntarium in causa: nam possum directè per causam tendere ad effectum, & tunc effectus secutus ex causa erit mihi voluntarius directus: vt si media portione venenata procurem mortem Petro, mors Petri ex portione, tamquam ex causa secuta, dicitur mihi directè, non indirectè voluntaria, quia directè est a me per talem causam intenta. Est igitur voluntarium indirectum effectus secutus ex causa a nobis posita, cum præuia aliqua cognitione operis secuturi, absque primaria intentione illius. Explico. Voluntarium indirectum, vt nomen ipsum præfert, semper est opus aliquod mediata terminans actum voluntatis, alioquin si immediata terminaret, esset directum; ergo semper debet esse effectus aliquis secutus ex causa directè vel indirectè volita; & quia nullum opus est mihi voluntarium, nisi aliquo modo pendeat ex mea voluntate, ideo debet talis effectus sequi ex causa a me posita. Vnde si causa ponatur ab alio independentem a mea voluntate, etiam si effectus secutus mihi placeat, non erit mihi ne indirectè quidem voluntarius, sed tantum volitus. Quia verò ad voluntarium necessario requiritur cognitio, nisi præcedat cognitio aliqua de effectum ex causa secuturo, non poterit mihi talis effectus esse voluntarius, ne indirectè quidem; nam eâ ratione, quæ opus est voluntarium, debet esse præcognitum: quocirca si effectus ex causa secutus nullam viam fuit mihi cognitus, nullam rationem erit mihi voluntarius. Talis fuit ebrietas ex nimio haustu vini secuta Noë.

Ex quo sequitur, non imputari nobis ad culpam effectus malos, qui sequuntur ex causa a nobis posita, si nulla ratione illi præuisi fuerunt. Necessè tamen non est, vt opus indirectè voluntarium, sit a nobis explicitè cognitum, sed sufficit, si tantum implicitè cognoscatur. Nec opus est, vt cognoscatur certè & infallibiliter secuturum, sed fat est, si tantum probabiliter cognoscatur futurum. Tandem vt voluntarium indirectum discriminetur a directo, non debet esse primaria voluntate intentum: nam, vt supra, sola causæ immediatio non facit voluntarium indirectum, si aliunde effectus sit primariè intentus. Aut ergo debet esse secundaria voluntate intentus, aut tantum permissus, hoc est neque intentus, neque positiue non intentus, sed negatiua quadam permissione indirectè tantum volitus in causa, imò etiam positiue actu nolitus in se, & solum intentus in causa. Declaro exemplo. Comedit quis cibos nimium calidos, ex qua comestione præuidet probabiliter secuturam nocturnam pollutionem: si is comedit eo primario fine,

12.
Indirectum
non est idè
quod in
causa.

13.
Ad id satis
est si impli-
cite cognos-
catur.

Et si esse
suis permis-
sus in causa

14.
Vulgarè ex-
empl. de
pollutione

fine, vt sequatur nocturna pollutio, iam hæc erit directè voluntaria per causam: si primario fine vt oblectet naturam; secundo verò, vt sequatur pollutio, iam pollutio erit indirectè voluntaria & culpabilis. Quod si tantum sistat in oblectatione naturæ, permissiuè se habendo ad consecutionem nocturnæ pollutionis, imò etiam positiuè illam nolendo, adhuc nocturna pollutio secuta erit indirectè voluntaria in causâ: tamen si hoc postremo modo positiuè nolita non imputetur ad culpam distinctam ab ea quæ committitur in ipsâ comestione. Supponit autem hæc doctrina, nõ omnem effectum malum indirectè voluntarium, esse nobis culpabilem: *Dices*: Omne voluntarium est aliquâ ratione volitum: ergo impossibile est, vt si futura pollutio non est volita, sit nobis voluntaria. *Resp.* sub ea ratione, quâ effectus est voluntarius, est etiam volitus: Cum igitur futura pollutio sit voluntaria permissiuè in causâ, etiam in causâ erit permissiuè volita, cum quâ permissiuâ volitione in causa non repugnat positiuâ nolitione in se: vt patet in Deo, qui permissiuè vult peccata in causâ, positiuè nolendo ea in se.

SECTIO II.

An possit esse voluntarium absque omni actu voluntatis.

Prima sent. negat: *Henrici quodlib. 12. q. 2. 4. Alberti in 2. dist. 35. a. 3. ad argum. contra 2. de fin. peccati, Capreoli q. 1. a. 1. concl. 2. Conradi 1. 2. q. 71. a. 5. Caietani q. 6. a. 3. Gabr. in 2. dist. 41. ar. 3. dub. 3. Vasquez 1. 2. disp. 92. cap. 2. Prob. 1.* Voluntarium est illud, quod actiuè procedit à voluntate; implicat autem, aliquid actiuè procedere à voluntate absque positiuâ actione ipsius: igitur implicat, esse voluntarium absque omni actu voluntatis, quem admodum implicat, aliquid actiuè procedere à sole absque positiuâ actione solis. 2. Omne voluntarium aut est formale, aut virtuale: neutrum potest esse absque omni actu positiuo voluntatis: De formali patet. De virtuali prob. nam fundatur in aliquo formali; ideò n. volo aliquid virtualiter, quia volo aliquid formaliter in quo aliud virtualiter continetur. 3. Voluntarium nequit saluari in solo actu 1. cum actus 1. non minùs sit principium inuoluntarij quàm voluntarij: ergo necessariò requiritur actus 2. implicat autem, esse actum 2. voluntatis sine actu voluntatis; cum nihil sit magis ipsius, quàm actus secundus. 4. Nequit saluari meritum in solâ negatione actus debiti: ergo nec demeritum in solâ negatione actus debiti; igitur nullum datur voluntarium absque omni actu. 5. Omnis negatio fundari debet in aliquâ affirmatione: sed pura omisio actus debiti non potest in aliqua affirmatione fundari; ergo possibilis non est. 6. Si posset voluntarium esse absque omni actu voluntatis, fieri posset variatio absque vllâ mutatione: quod implicat. Posset homo ex non peccatore fieri peccator absque vllâ sui mutatione: vt si currente præcepto de diligendo Deo, nullum eliciat actum, sed cum eadem aduertentiâ rationis perseveret toto tempore præcepti, tunc de non peccatore fit peccator absque vllâ mutatione sui; nam ponitur perseverare cum eadem omnino aduertentiâ rationis: ergo si neque ex parte voluntatis vllum elicit actum, mutatur de non peccatore in peccatorem absque intrinseca variatione sui. 7. Implicat, voluntatem velle absque villo motiuo; cum sit potentia

rationalis: implicat velle ex aliquo motiuo absque positiuo actu: quia motiuum debet intendi; nec potest intendi, nisi positiuo actu voluntatis.

Secunda sent. affirmat; quæ multò plures grauioreſque habet patronos, S. Thomam 1. 2. q. 6. ar. 3. & q. 71. ar. 5. quem immeritò pro se citat *Vasquez, Richard. in 2. dist. 35. a. 1. q. 1. Durand. q. 2. Aureol. art. 3. Egid. q. 1. a. 2. Herna. quodlib. 7. q. 25. Argent. in 2. dist. 35. q. 1. ar. 1. concl. 2. Rubio q. 1. 5. His præmissis. Ocham in 3. qu. 10. ad 1. dub. & q. 13. ad 2. dub. Marsilium 2. q. 16. ar. 4. ad 1. & q. 21. a. 2. concl. 4. Palat. in 2. dist. 35. disp. vn. Maiorem dist. 42. q. 2. Medin. 1. 2. q. 71. a. 5. Cursel. ibid. dub. 1. 3. concl. 1. Syluium 1. 2. qu. 6. ar. 3. Suarez de act. huius tract. 2. disp. 1. sect. 5. & tract. 5. disp. 3. sect. 2. Almain. tract. 1. cap. 1. Valent. disp. 2. q. 1. puncto 1. in fine. Eadem sententiam probabilem cenſet *Gabriel Gabriel.* Fundam. Potest voluntas circa quodcumque obiectum creatum sufficienter propositum suspendere omnem actum: sed talis suspensio est voluntaria virtualiter & interpretatiuè: ergo dari potest voluntarium absque omni actu voluntatis. Minor constat, tum quia talis suspensio est sufficiens ad contrahendum peccatum omissionis: nam si occurrente præcepto de diligendo Deo, voluntas aduertens nullum eliciat actum circa Deum, fit transgressor præcepti, nequit autem peccatum contrahi sine aliquo voluntario. Tum quia non minùs liberum est voluntati ipsum non agere, quàm agere; vtrumque enim, teste *Philos. 3. Eth. cap. 1. & 5.* in nostrâ situm est potestate, nam ideò ipsum agere liberum est voluntati, quia respicit principium influens cum antecedente potestate ad oppositum: sed etiam ipsum non agere respicit principium non influens cum antecedente potestate ad oppositum. Maior prob. quia nulla apparet implicantiâ, quin possit voluntas circa obiectum creatum sufficienter propositum nullum elicere actum, neque positiuè volendo, neque positiuè nolendo, sed negatiuè tantum se habendo. *Dices*, implicantiâ esse quia nequit volùtas esse absq; omni actu: vnde hoc ipso quòd suspendit actum, circa vnum obiectum, necessariò elicere debet actum circa aliud obiectum: qui actus quia incòpossibilis est cù actu præcepto, suspensio ipsa actus præcepti dicitur voluntaria, indirectè ex actu positiuè incòpossibili cum actu præcepto. Sed contrà, tum quia non apparet hæc implicantiâ. Nam vel esset ex parte obiecti, vel ex naturâ ipsâ voluntatis, quæ nequit esse absque vilo actu. Non ex parte obiecti, quia nullum obiectum in particulari, præter Deum clarè visum, necessitat voluntatem ad exercitium actus. Non ex naturâ ipsa voluntatis, quia voluntas non minùs est libera ad non operandum, quàm ad operandum: ergo quantum est ex naturâ ipsius voluntatis, poterit ab omni actu cessare. Tum quia ex hoc non colligitur, quòd talis actus per se requiratur ad voluntarium virtuale & interpretatiuum, sed ad summum concomitanter: quia si per impossibile talis non eliceretur à voluntate, adhuc saluaretur voluntarium interpretatiuum per respectum ad voluntatem cum potestate ad oppositum, vt supra: ergo ad summum talis actus requiritur ex conditione & naturâ voluntatis, quæ non potest ab omni actu cessare, non ex naturâ voluntarij interpretatiui & virtualis vt sic, quod per se saluari posset absque omni actu formali voluntatis. *Confirm.* nam si quis, currente præcepto de contritione, aduertens nullum per impossibile eliciat actum voluntatis, erit verus præcepti transgressor: non potest autem esse verus præcepti transgressor, nisi per*

15. Dices.

Resp.

16. Negant Henricus Vasquez 17. Prob. 1.

18. Prob. 2.

19. Prob. 3.

20. Prob. 4.

21. Prob. 5.

22. Prob. 6.

23. Prob. 7.

24. Affir. S. Thom. & c. Verius.

25. Fund.

26. Dices

Resp.

27. Confirm.

per voluntarium saltem interpretatiuum: igitur ad id non requiritur positius actus voluntatis. Et ratio est, quia illa omiffio, seu non actio eo modo quo est, à voluntate non agente est, ac proinde est effectus priuatius illius.

28.
Voluntariū
directum
& inter-
pretatiuum

Ad primum 1. sententiæ, concedo, id quod procedit à voluntate formaliter & directè, non posse absque positiuâ actione procedere: nego de eo quod procedit interpretatiuè & indirectè. Quare exemplum de sole dupliciter accipi potest: 1. vt directè causante lumen, quo pacto comparatur voluntati formaliter & directè operanti: 2. vt indirectè causante tenebras, quo modo comparatur voluntati interpretatiuè & indirectè operanti. Atque hoc 2. modo exemplum fauet nostræ sententiæ. sicut .n. sol dicitur indirectè causare tenebras, ex eo quod non causat positiuè lumen: ita dicitur voluntas indirectè causare omiffionem actus, ex eo quod non causat positiuè actum præceptum.

29.
Ad 2.

Ad 2. neg. minor, eiusque prob. non .n. voluntarium indirectum & interpret. reduci debet ad directum & formale; sed sat est, vt tamquam ad causam reducatur ad liberam voluntatem non operantem, cum potestate & debito operandi. nam in eo casu voluntas ita se gerit, ac si positiuè nollet actum præceptum. Ad 3. disting. conseq. requiritur actus 2. formalis, nego; virtualis & interpretatiuus, concedo. Pari modo disting. minor: nam quâ ratione est actus 2. voluntatis, eadem est actus ipsius voluntatis; si formalis, formaliter & directè; si interpretatiuus, interpretatiuè & indirectè.

30.
Ad 3. Ad
interpretatiuum
sufficit actus
secundus
virtualis

31.
Ad 4.
A priori

Ad 4. neg. conseq. plura .n. requiruntur ad meritum, quam ad demeritum: quia meritum, auctore Dionysio, ex integrâ causâ, demeritum ex singulis defectibus: ad meritum requiritur, vt honestas ipsa obiecti intendatur propter se; aliter non est actus virtutis, nec consequenter meritorius; quia virtus, ex Arist. est propter ipsam honestatem: nequit autem honestas obiecti intendi propter se, nisi actu positiuo. Ad demeritum non est opus, vt malitia ipsa obiecti intendatur, cum nemo intendens malum, operetur: sed sufficit si tantum præuideatur, & nõ impediatur per productionem actus debiti.

32.
Ad 5.

Ad 5. nego, omnem negationem aut malitiam moralem debere fundari in aliquâ affirmatione physica, aut morali formali; sed sufficit si reducatur ad ipsam liberam voluntatem, tamquam ad propriam causam moralem, quæ liberè aduertens instantis præcepti obligationem, non operetur, cum possit & debeat. Ad 6. dico, fieri mutationem non physicam, sed moralem in subiecto transgrediète præceptum. Et si .n. pura omiffio nullum ponat actum positiuum in voluntate, positâ tamen debitâ aduertentiâ rationis, sola omiffio actus debiti, tali tempore facta, est moralis mutatio voluntatis, quia est contra debitum operandi, quod hîc & nunc voluntas habet ab extrinseco præcepto superioris. Quæ mutatio non est in volutate ante tempus currentis præcepti, etiam si præcedat plena aduertentiâ rationis: quia sicut ante hoc tempus non est morale debitum in voluntate, ita nec cessatio ab operatione est moralis mutatio voluntatis. Ad 7. Implicat, voluntatem velle absque vilo motiuo saltem virtuali & interpretatiuo, concedo; absque vilo formali, nego: Implicat, velle ex aliquo motiuo formali absque actu positiuo, concedo: implicat, velle ex motiuo virtuali & interpret. absque actu positiuo, nego. Ad probat. cõcedo, motiuum debere aliqua ratione à voluntate intendi, saltem virtualiter, interpret. & indirectè: Sic intenditur hoc ipso, quod voluntas, dum potest & debet,

33.
Ad 6.
Omiffio actus
debiti
est moralis
mutatio
voluntatis.

34.
Ad 7.
Implicat,
voluntatem
velle abs-
que motiuo,
saltem vir-
tuali.

non operatur. Confirm. nam in transgressione non debet malum positiuè & directè intendi, sed tantum præuideri.

An possit esse voluntarium absque omni actu intellectus?

Pro parte affirm. est S. Tho. 1. 2. q. 6. art. 3. ad 3. qui eodem modo ad voluntarium requirit actum intellectus, sicut actum voluntatis: sed actus voluntatis non requiritur expressè & formaliter, sed tantum interpretatiuè & virtualiter, quatenus voluntas, cum possit & debeat operari, non operatur: ergo nec actus intellectus requiritur, nisi interpretatiuè & virtualiter, quatenus non considerat ea quæ deberet considerare.

Pro parte negante est; quia nullum voluntarium, ne virtuale quidem & interpret. intelligi potest absque sufficienti propositione obiecti: igitur nullum intelligi potest absque aliquo actu ex parte intellectus: quia ad intellectum spectat, proponere obiectum. Anteced. prob. omne voluntarium saltem supponit voluntatem proximè potentem ad illud causandum: sed voluntas non est proximè potens ad causandum voluntariū absque actu intellectus: quia nequit operari, nisi circa præcognitum. Maior prob. nam omne voluntarium est effectus voluntatis; effectus supponit causam proximè potentem ad causandum: igitur voluntarium supponit actum ex parte intellectus. Pro explicacione,

DICO, ad voluntarium non requiri expressam & formalem aduertentiam rationis, sed sufficere virtualem & interpretatiuam, sine quâ implicat esse voluntarium. Prima pars assert. prob. nam licet expressa & formalis aduertentiâ sit necessaria ad voluntarium ad actum virtutis requisitum, eo quod illius honestas non contrahitur, nisi per expressam tendentiam ad honestatem ipsam obiecti; non est tamen necessaria ad voluntarium requisitum ad actum vitij, cuius malitia contrahitur per quamcumque præuisionem. Confirm. nam si ad omne voluntarium requireretur expressa & formalis aduertentiâ rationis, nullum daretur peccatum ex ignorantia vincibili, quia ad hoc non præcedit expressa & formalis aduertentiâ, sed tantum implicita & virtualis malitiæ moralis. 2. pars prob. ea aduertentiâ sufficit ad causandum voluntarium, quæ sufficit ad tollendam omnimodam ignorantiam ex parte obiecti; ad hoc quippe requiritur aduertentiâ, vt tollat à voluntate ignorantiam obiecti, circa quod operari debet: sed ad hoc sufficit quæcumque aduertentiâ, siue implicita & in causâ, siue confusa & in genere, siue dubia & scrupulosa: nã omnis aduertentiâ ex prædictis enumeratis aliquam obiecti notitiam assert. 3. pars constat: quia implicat, voluntatem operari absque vllâ obiecti notitiâ: igitur implicat, esse voluntarium absque vllâ rationis aduertentiâ: voluntarium .n. est ipsa operatio voluntatis: igitur si implicat, voluntatem operari absque vllâ notitiâ obiecti, implicabit voluntarium absque nullâ rationis aduertentiâ. Iuxta hanc doctrinam explicandus est S. Thomas, pro negatiuâ parte citatus.

Deducitur 1. ad contrahendum aliquod peccatum in particulari, non esse necessariam distinctam notitiam ipsius peccati in particulari, sed sat esse confusam & in genere. Vt si quis dubitet, an proijciendo lapidem occidat laicum, an Clericū, & de facto proijciendo occidat Clericum, contrahit sacrilegium, quia talis circumstantia fuit saltem in con-

35.
S. Thom.
pro affirm.

36.
Ratio pro
parte neg.

37.
Ad volun-
tarium non
requiritur
aduertentiâ
rationis
formalis:

38.
Sed sufficit
virtualis

39.
Sine qua
implicat
voluntariū

40.
Corollarium
primum.

in confuso præuisa. Item si quis dubitet, an faciendo aliquid, peccet mortaliter, etiamsi ignoret in particulari quodnam mortale sit, faciendo incurrit illud mortale, cuius malitiam de facto contrahit; quia per illam cognitionem confusam virtualiter & interpretatiuè voluit quodcumque peccatū in particulari. Quod si de facto illud non sit peccatum, tunc contrahit malitiam peccati in communi.

2. Contrahere peccatum transgressionis præcepti de audiendâ Missâ illum, qui tempore præcepti inuincibiliter obliuiscitur præceptum, si talis obliuionis culpabilem causam dedit: quia in tali casu transgressio præcepti fuit præuisa in causa culpabilis obliuionis. 3. Peccare mortaliter illum, qui dubitat, an peccatum, cuius periculo se exponit, sit mortale, an veniale, nisi probabiliter putet illud esse veniale, & ex tali probabili iudicio operetur.

SECTIO III.

An ad voluntarium interpretatiuum requiratur, ut voluntas non solum possit, sed etiam debeat agere.

Prima sent. affirmat: *Cæter. 1. 2. qu. 6. a. 3. & qu. 19. a. 9. fin. Medina cit. qu. 6. a. 3. Curiel. ibid. dub. 2. § 3 Syluij ibid. concl. 3 Vasquez disp. 24. c. 3.* qui docent, ut omissio aliqua, vel effectus ex omissione secutus dicatur voluntarius omittenti, requiri, ut omittens ex præcepto teneatur non omittere, alioqui ommissio, & effectus secutus ad summum est volutus. *Prob. 1. ex S. Thom. 1. 2. qu. 6. a. 3. affirmante,* non semper quod sequitur ex defectu actionis, reduci tamquam in causam, in ipsum agens, ex eo quod non agit, sed solum tunc cum potest & debet agere. 2. Ex oppositâ sent. sequitur, omnia peccata hominum & Angelorum esse Deo voluntaria: Sequuntur .n. ex negatione auxilij efficacis, quod Deus dare posset creaturæ ad euitanda peccata: quod absurdum ex hac sent. non sequitur, quia cum Deus non teneatur dare auxilium efficacem, quo pacto euitentur, peccata ex negatione talis auxilij secuta non dicuntur voluntaria Deo. 3. Quia voluntarium debet reduci ad causam per se, aut physicè, aut moraliter influentem: est .n. effectus voluntatis ex præcognitione operantis: sed effectus ex omissione secutus non potest reduci ad causam per se, nec physicè influentem; cum nequeat voluntas per omissionem, quæ in purâ negatione consistit, physicè influere in effectum: nec ad causam moraliter influentem; quia qui non debet, quamuis possit, non dicitur causa euentus ex omissione secuti. Cæterum inter Vasquez & reliquos cit. hoc interest, quod Vasquez putet, solum effectum ex omissione secutum non dici voluntarium omittenti, nisi ex præcepto teneatur non omittere: Reliqui neque omissionem ipsam dici voluntariam, nisi tantum ei, qui debet non omittere: sic submersio nauis ex omissione actionis directiue secuta, in sent. Vasquez, non dicitur voluntaria, nisi nauæ, qui tantum dirigere tenetur; ipsa verò ommissio dirigendi nauem dicitur voluntaria omnibus, etiam ijs, qui dirigere non tenentur. Fundam. eius: semper ommissio sequitur ex causâ expressè volitâ, ut ommissio gubernandi nauim viatoribus, est ex aliqua actione incôpossibili cū ipsâ directione nauis; quæ ommissio dicitur omnibus voluntaria, quia reducit ad voluntatem tanquam ad causam remotè saltem influentem.

Secunda sent. docet, semper omissionem, & effectum per se connexum, esse voluntarium omittenti, siue ex præcepto teneatur omittere, siue non: effectum verò, qui per accidens sequitur ex omissione, non esse voluntarium omittenti, nisi ex præcepto teneatur non omittere: est *Suarez de actib. hum. tract. 2. disp. 1. sect. 5.* Ex quâ sent. infert, nullum effectum positiuum ex omissione secutum esse voluntarium omittenti, nisi ex præcepto teneatur non omittere; sic submersio nauis secuta ex negatione auxilij eorum, qui subuenire non tenentur, non est voluntaria ijs, qui auxilium non præstant, cum possint: Quia nauis submersio est effectus positiuus per accidens secutus ex negatione auxilij. Fundam. quia quando effectus non sequitur per se ad omissionem, nequit esse effectus voluntatis, ac proinde voluntarius. Ut igitur sit voluntarius omittenti, debet omittens ex præcepto teneri non omittere. Anteced. prob. quia quod per accidens sequitur ad omissionem non est per se connexum cum ipsa: ergo nec potest dici effectus voluntatis; quæ non est causa nisi eius, quod per se ab ipsâ pendet: at nullus effectus per accidens per se pendet à voluntate, ergo nisi talis effectus moraliter connectatur medio præcepto cum voluntate, non poterit dici voluntarius respectu voluntatis omittenti. 3. Sent. absolutè negat, tale debitum necessarium esse in omittente, ut ommissio, vel quicumque effectus, ex ea secutus dicatur voluntarius omittenti; sed fat esse, ut voluntas tantum possit non omittere, & omittat ex præcognitione euentus futuri: ita *Hieronym. ab Angesto in suis moral. cap. 6. in exposit. textus 4. sequitur, & cap. 10. inu. concl. 2. Valent. 1. 2. disp. 2. qu. 1. punct. 1.* Quæ probabilior est; Pro cuius explicatione,

DICO 1. Ut ommissio sit voluntaria omittenti, non necessariò supponit debitum in omittente. *Prob. 1.* Voluntas est perfectè libera in actu primo, libertate contradictionis ad agendum, & non agendum independenter à quocumque debito: Ergo independenter à quocumque debito potest in actu 2. agere, & non agere: Ergo sicut agendo dicitur voluntariè agere, ita non agendo dicitur voluntariè non agere, cum non minus ipsum non agere hîc & nunc pendeat à voluntate nolente agere, quàm ipsum agere. Confirm. Aliquid plus dicit voluntas, dum actu omittit, quod non dicit, dum actu non omittit: sed hoc non potest esse, nisi ommissio ipsa voluntaria, interpretatiuè pendens hîc & nunc à voluntate omittenti, à quâ antea non pendeat. Maior prob. Quia dum voluntas actu omittit, denominatur omittere, quæ antea non denominabatur: ergo à formâ, quæ antea non erat, & nunc est, cum omnis denominatio debeat esse à formâ. Minor ostendo. Hęc forma nequit esse nuda voluntas, quia hæc semper est eadem, nec sola cognitio, quam omittens habet de actu omittendo: hęc .n. cum sit forma positua, nõ potest conferre denominationem negatiuam, omittenti: Igitur erit ipsa ommissio actus hîc & nunc interpretatiuè pendens à voluntate. Explico rem exemplo: In die profesto quis, in quo nullum habet debitum audiendi sacrum, iudicat hîc & nunc honestum & meritorium esse audire sacrum, quod tamen voluntariè & liberè non audit, verè dicitur hîc omittere sacrum. Igitur ommissio sacri independenter à debito, voluntaria est omittenti: Voluntarium .n. est, quod procedit ab intrinseco principio cognoscente. Nempe ratio voluntarij formaliter importat dependentiam à voluntate expressè, vel inter-

41. Coroll. 2.

42. Coroll. 3.

43. 1. Sent. affirm.

Prob. 1.

44. Prob. 2. ab absurdo

45. Prob. 3. a priori

46. Vasquez

47. Secunda sent. distinet qui ommissionem & effectum. Suarez

Prob.

48. Tertia sent. sequenda

49.

50. Plus dicit voluntas dum actu omittit quàm dum actu non omittit.

De missa ommissione.

A priori

vel interpretatiuè operante, quæ prior est & præsupposita ad omne debitum: non enim ommissio est voluntaria formaliter, quia supponit debitum actus oppositi, sed quia est à voluntate liberè non agente: nec debitum facit, ut ommissio sit voluntaria, sed tantum ut sit culpabilis: quia comparatur ad voluntatem ut regula; à quâ actus non desumit rationem voluntarij, (hæc .n. formaliter consistit in dependentiâ à voluntate ex præcognitione agente, vel non agente) sed tantum proximam normam moris. Prob. 2. Si ommissio esset voluntaria dependenter à debito, tanquam à conditione, sequeretur, quod nec ommissio expressè voluta esset voluntaria independenter à debito: Quod etsi concedant aduersarij, nemo non iudicat absurdum. Talis .n. ommissio procederet à voluntate, medio actu positiuo, à quo non solum moraliter & interpretatiuè, sed etiam physicè & formaliter denominaretur voluntaria. Ex quo confir. Voluntarium interpret. æquiualeat expresso & formali: Ergo si ommissio, quæ procedit à voluntate medio voluntario expresso & formali, dicitur voluntaria, etiam quæ procedit medio interpret. dicitur interpretatiuè voluntaria. Prob. 3. A paritate voluntatis diuinæ, cui non minus est voluntaria negatio alterius mundi, quàm productio huius: & tamen nullum debitum habet Deus creandi alium mundum: quem non minus dicitur Deus liberè non produxisse, quàm liberè produxisse hunc: adeoque ommissionem rei indebitæ posse esse voluntariam est de essentiâ voluntatis ut sic.

Dices 1. Voluntarium est per influxum voluntatis, seu formalis ipsa dependentia à voluntate: ommissio est pura negatio, ergo non potest esse voluntaria: Quia quod non est capax actualis influxus voluntatis, non est capax voluntarij: Pura negatio, cum sit nihil, non est capax actualis concursus voluntatis, ergo nec voluntarij. Resp. disting. duplex voluntarium, & influxum voluntatis: concedo, ommissionem non posse esse voluntariam influxu directo & formali: Nego, non posse esse voluntariam influxu indirecto & interpretatiuo.

Dices 2. Ommissio actus suo modo existit independenter à voluntate: Quia cum sit negatio actus non pendet à voluntate, ut sit: Ergo non potest esse voluntaria. Nam id tantum potest esse voluntarium, quod potest à voluntate pendere. Resp. nulla negatio pendet à voluntate sub ratione negationis, seu in esse simpliciter, cum omnis negatio sub ratione negationis simpliciter præcedat voluntatem, tanquam terminus à quo, posse tamen à voluntate pendere sub ratione negationis perseverantis, seu in conseruari: quia sicut in potestate voluntatis est, ponere actum, ita in potestate eiusdem est, tollere negationem actus, atque aded efficere, ut negatio ipsa actus non perseveret sub ratione negationis. Sicut negatio mundi, sub ratione negationis simpliciter, non pependit à diuina voluntate, quia sic ipsam præcessit per modum termini à quo: pependit tamen ab ipsâ sub ratione negationis perseverantis, quia potuit illa per totam æternitatem conseruari sub ratione negationis, si Deus per oppositam actionem non sustulisset illam. Eâ igitur ratione; quâ negatio actus, non pendet à voluntate, non potest esse voluntaria; potest sub ratione perseverantis negationis, sub quâ pendet à voluntate; quia ut sic tolli potest à voluntate, liberâ positione actus. Inferes: ergo negatio actus semper comparatur ad voluntatem eodem modo; nec est ratio, cur potius nunc dicatur voluntaria & dependens à voluntate, quàm antea: Nam idem ma-

nens idem inuariatum quoad omnia, semper denominatur eodem modo. Antec. prob. negatio effectus, quamdiu manet ut negatio, semper comparatur eodem modo ad suum principium; cum inter negationem & actum non detur medium, ut potè contradictoriè opposita. Resp. neg. antea. Ad prob. dico posse negationem mutari essentialiter, per transitum contradictorium; qui sit per positionem actus oppositi: Aut accidentaliter & denominatiuè, per connotationè principij proximè potentis, & interpretatiuè agere nolentis. Concedo, quod non possit negatio, manens negatio, aliter essentialiter comparari ad suum principium; quàm antea: nego quod non possit comparari aliter, quàm antea, accidentaliter & denominatiuè, quia potest nunc aliquid connotare in principio, quod non connotabat antea, ratione curus connotationis, nunc dicitur voluntaria, quæ antea non dicebatur. Velut ommissio facti in die profesto, non vesperi, sed manè; non semper, sed quando intellectus actu cogitat de honestate auditionis facti, negatio auditionis facti comparatur ad voluntatem, tanquam ad causam proximè potentem, & interpretatiuè audire nolentem; ac proinde tunc, & non antea voluntaria dicitur.

Dico 2. Ut euentus ex ommissione sequutus sit voluntarius omittenti, nullum per se postulat debitum in omittente, sed solum præuisionem euentus futuri; tamen tale debitum postulet, ut euentus sit moraliter imputabilis omittenti. Fundam. prioris partis: quia qui vult causam, moraliter vult effectum cum causâ connexum: Sed ommissio est aliquo modo causa euentus futuri, quia sine eâ non sequeretur euentus: Igitur cui voluntaria est ommissio, est etiam voluntarius euentus ex tali ommissione secutus. At probatum est, ommissionem independenter à debito, esse voluntariam interpretatiuè omittenti: ergo eidem erit etiam interpretatiuè voluntarius euentus ex ommissione secutus; adhuc nullo supposito debito in omittente, sed solâ præuisione euentus futuri. Fundam. post. partis: quia ut euentus sit moraliter imputabilis omittenti, supponit in omittente culpâ; culpa autem nulla esse potest in eo, in quo nullum est debitum omittendi. Debitum .n. facit, ut honestas, quæ est in actu positiuo, sit regula & norma operanti; iuxta quam ille debeat operari. *Dices:* actus v. g. audiendi Sacrum independenter à debito habet honestatem cultus diuini: ergo si ommissio illius independenter à debito, est voluntaria omittenti; independenter etiam à debito erit praua: tantam .n. prauitatem habet ommissio actus, quantam honestatem habet ipse actus: nimirum ommissio negat, quod actus ponit. Resp. neg. conseq. eiusque 1. prob. aliud .n. est, ommissionem negare honestatem actus, aliud contrahere prauitatem oppositam actui. Primum est verum, secundum falsum: nam ad 1. sufficit sola negatio honestatis actus: Ad 2. requiritur debitum exercendi actum; nisi enim sit debitum exercendi actum, ommissio illius negabit quidem honestatem oppositi actus, non tamè contrahet prauitatem oppositam actui. Nec sequitur, quod si productio actus est honesta, ommissio actus erit praua, sed solum quod non sit honesta honestate actus omissi.

Dico 3. Etiam effectus per accidens ex ommissione secutus, si sit præuisus, voluntarius est omittenti, independenter à debito, tamen in communi vsu loquendi non dicatur voluntarius, nisi ei, qui habet debitum non omittendi. Assertio sequitur ex preced. præceptum .n. non facit, sed supponit

51.
Prob. 2. ab
absurdo

Confir.

52.
Prob. 3.

53.
Dices

Resp.

54.
Dices 2.

Negatio sub
ratione nega-
tionis
perseueran-
tis pendet à
voluntate,
non simpli-
citer.

55.
Instabis.

Resp.

52

56.

Vt euentus
sit voluntari-
us futurus
per se
præuisionem
futuri:

57.

Postulat de-
bitum ut
sit imputa-
bilis.

58.

Dices.

Resp.

58.

Effectus per
accidens
eius, si
præuisus
voluntari-
us est.

ponit

ponit voluntariam: igitur si, posito præcepto, effectus per accidens ex omissione secutus est voluntarius omissenti, etiam ante præceptum est voluntarius eidem, licet ad culpam non imputabilis. Ratio: voluntarium dicitur, quod aliquo modo à voluntate pendet, siue positiuè influente, siue negatiuè se habente, siue immediatè, & per se, siue mediatè, & per accidens. Nam quiuis ex his modis sufficiens est, vt effectus secutus habeat esse dependenter à voluntate. Confirm. voluntarium vnum est immediatum, quod immediatè pendet à voluntate: alterum, quod tantum mediatè, seu mediante alio voluntario siue formali, siue interpretariuo. Effectus autem ex omissione per accidens secutus, etsi non sit voluntarius immediatè, vt est omissio ipsa, ex qua sequitur; est tamen voluntarius mediatè mediatè scilicet omissione ipsa. Nec refert ad rationem voluntarij simpliciter, quod non sit per se cum omissione connexus: nam sufficit vt eà mediante à voluntate pendeat. Nam qua ratione effectus secutus pendet à voluntate ex præcognitione operante, eadem dicitur voluntarius; cum voluntarium sit ipsa dependentia à voluntate ex præuia cognitione operatè. Licet talis effectus, in communi vsu loquendi, non dicatur voluntarius nisi ei, qui debitum habet non omissendi.

Prob.

60. Voluntarium duplex

61. Ad primum 1. sent. resp. S. Thom. solum loqui de voluntario, secundum imputabilitatem: hoc n. tantum attendit moralis Theologia, de qua cit. loco disputatur. Ad 2. Respondetur 1. idèd peccata non esse voluntaria Deo, quia sunt contra voluntatem præceptiuam. Sed contra: quamuis ea dici possint inuoluntaria respectu voluntatis antecedentis & præceptiuæ, dici tamen possunt voluntaria respectu voluntatis consequentis & absolutæ, qua negat auxilium efficax, quo ea de facto vitarentur. Sic licet proiectio mercium sit inuoluntaria proiicienti respectu voluntatis anteced. quâ nollet eas proiicere, respectu tamen voluntatis consequ. & absolutæ est simpliciter voluntaria. Respondetur 2. idèd peccata non dici voluntaria Deo, quia ea non necessariò sequuntur ex negatione auxilij efficacis, quippe quæ possunt non sequi ex vi auxilij sufficientis, quod Deus omnibus offert. Confirm. voluntarium dicitur respectu eius, qui proximè influit in opus: hic autem non est Deus negatione auxilij efficacis, sed creatura ratione suæ proximæ libertatis. Sed contra: peccata non solum dicuntur voluntaria proximè committenti, sed etiam ei qui impedire tenetur: vt peccata filiorum & subditorum, non solum dicuntur voluntaria filijs subditisque committentibus, sed etiam Patribus, & superioribus, qui impedire tenentur. Respondeo 3. peccata dici voluntaria Deo, non quidem positiuè, cum nullo actu positiuo ea intendat: sed permissiuè, non impediendo, cum possit, ob altiore finem, quem in eâ permissione ipse intendit: quod ipsum admittere tenentur aduersarij, præsertim Vasquez, qui docet, quando effectus sequitur ex positiuo influxu causæ, esse illi voluntarium, etiam si illum impedire non teneatur: vt pollutio ex comestione secuta, si sit preuisa, est voluntaria comedenti, etiam si comedens non teneatur comestionem omittere. Pari ratione peccata erunt voluntaria Deo, quia sequuntur ex positiuo influxu, quem Deus hic & nunc præbet ad physicam entitatem peccati. Nam licet talis influxus non sit ad moralitatem ipsam peccati, quæ tota est à creaturâ, est tamen ad physicam entitatem peccati, ad quam per se consequitur moralitas ipsa peccati.

61.

Ad primum primum

62.

93.

Ad 1.

64.

Resp. 2. Possunt peccata dici voluntaria Deo sine abjuratio.

Confirm. nam Deus præuidet, quod si hic & nunc præbeat suum concursum, creatura peccabit; non secus ac homo si comedat polluetur. Ergo non minus est voluntarium peccatum Deo, quam pollutio comedenti, esto neuter teneatur ab actione cessare. Ratio: absurdum esset peccata esse voluntaria Deo, in quantum aliquo modo possent illi imputari, sed ex eo quod illa sint tantum permissiuè voluntaria, nullo pacto possunt ei imputari: tum quia multa peccata possunt esse voluntaria nobis, & tamen non imputari, vt periurium Christiano ad firmandum contractum à gentili iuramentum petenti: peccata meretricum principi permittenti: Tum quia illi tantum potest peccatum imputari, qui est in culpâ: at potest aliquis esse causa permissiua voluntaria peccati absque culpâ: igitur potest alicui peccatum esse voluntarium, & non imputari. Maior constat: potest enim quis absque culpâ, imò cum merito permittere aliquid, vnde alius occasionem peccandi sumat: vt cum Deus permittit nos tentari ad meritum, ex quo tamen nos occasionem ad peccandum sumimus. Ex his à fortiori sequitur effectum secutum ex remotione prohibentis esse voluntarium remouenti prohibens; contra Vasquez putantem, submersionem nauis non esse voluntariam remouenti temonem, quo nauis submersio prohibita esset: nam hic sufficientem adhibet causam, vt sequatur effectus.

65. Confirm.

Ratio

Effectus secutus ex remotione prohibentis, est voluntarius remouenti

Ad 3. nego euentum ex omissione secutum in eo, qui nullum habet debitum non omissendi, reduci non posse ad voluntatem omissentis, tanquam ad causam moralem, non quidem formaliter, sed interpretatiuè influentem: quippe quæ ita se gerit ac si formaliter influeret. Nec debitum reddit omissionem voluntariam, sed dependentia à principio intrinseco ex cognitione operante, quod ad debitum præsupponitur: hoc tantum reddit illam culpabilem, dum facit actum oppositum practicâ regulâ operantis. Ad fundam. 2. sent. nego, solum effectum per se connexum cum omissione esse voluntarium, sed quidquid mediante omissione accipit esse. Cum enim voluntarium formaliter consistat in dependentia à voluntate ex cognitione operante, tantum aliquid habet de voluntario, quantum habet de dependentia à voluntate: quidquid autem non esset, nisi voluntas omitteret, habet dependentiam à voluntate. Atqui effectus per accidens cum omissione connexus, non haberet esse, nisi voluntas omitteret: ergo etiam effectus per accidens ex omissione secutus, pendet à voluntate, atque adèd est illi voluntarius.

66.

Ad tertium

67.

Ad fund. secunda

SECTIO IV.

An & quo pacto possit voluntas circa suos actus necessitari, & cogi.

Hæc de voluntario: disputandum de Inuoluntario, eiusque causis. Quatuor autem sunt quæ possunt inuoluntarium causare, vis, metus, concupiscentia, ignorantia. Cum n. voluntarium sit à principio intrinseco cum cognitione, impediri potest, ex parte principij, si causetur ab extrinsecâ vi, metu, aut concupiscentiâ: & ex parte cognitionis, defectu cuius nequit actus esse voluntarius. Terminorum notionem præmitto.

68. Quatuor cause inuoluntarij.

Necessarium est, quod est determinatum ad vnum sine facultate ad oppositum: quo pacto voluntas beati est determinata ad amorem Dei sine facultate ad oppositum; opponiturq; libero, quod est in-

69. Quid necessarium.

est indifferens ad vtrumlibet. Quocirca necessitari idem est, ac determinari ad vnum, sublatâ potentia ad oppositum. *Violentum*, vt definiuit Arist. 3. Eth. 1. est cuius principium est extrinsecum, nullam vim conferente passo. Quod non modò intelligi debet negatiuè se habente; alioquin dona supernaturalia essent nobis violenta, quia infunduntur à principio extrinseco, nullam vim seu inclinationem ad ea conferente subiecto: sed etiam positiuè obluente, vt rectè Scotus in 4. dist. 29. §. ad quæst. diciturque propriè de inanimatis: cui opponitur, naturale, quod est à principio intrinseco naturæ. *Coactum & inuitum* propriè dicuntur de animatis, & opponuntur *Spontaneo, ac voluntario*: quamuis hæc sæpè à Doctoribus confundantur. Ex his constat, necessarium stare posse cū *Spontaneo & coacto*: nam necessarium tam esse potest à principio intrinseco, quàm extrinseco. *Violentum* strictè sumptum latius patet, quàm *inuitum & coactum*: siquidem *violentum* est contra impetum & inclinationem naturæ vt sic: *coactum* verò & *inuitum* contra inclinationem naturæ cognoscentis. Præterea potest voluntas creata circa suos actus necessitari, ex parte obiecti, quo modo beati necessitantur ad amandum Deum ex clarâ visione eiusdem: alio modo ex parte principij: Hic modus præcipuè disputatur.

Prima sent. negat, posse voluntatē ad suos actus effectiuè producendos à Deo necessitari, licet possit ad actum recipiendum: *Rubio. in 2. dist. 25. q. 2. a. 1. concl. 2.* Fundam. Ita se habet voluntas ad suū actum eliciendum, sicut causa naturalis ad suum effectum producendum: implicat autem, causam naturalem suum effectum contingenter producere; ergo implicabit, voluntatem creatam suum actum naturaliter elicere. Confirmat. Non minùs voluntas est determinata ad suum actum, propriūque modum agendi, quàm graue ad motum deorsum, & leue ad motum sursum: sed implicat, graue se ipsum sursum, aut leue deorsum mouere: ergo & voluntatem se ipsam necessariò mouere. Quòd autem possit voluntas subiectiuè necessitari ad actum recipiendum, probat: Omnis causa totaliter contentiua effectus, potest necessitare subiectum talis effectus capax: Deus est causa totaliter contentiua actus voluntatis creatæ: ergo.

Secunda sent. affirmat, voluntatem necessitari posse solo extrinseco imperio Dei, quo posito absque aliâ mutatione intrinsecâ necessitatur ad actum imperatum: non secus ac posito imperio voluntatis, executiua ad actum exequendum. Prob. 1. Nò minùs subditur imperio Dei voluntas creata, quàm res naturalis: sed hæc posito imperio Dei statim necessitatur ad actum exequendum, vt aqua ad calefaciendum, ignis ad frigefaciendum: ergo & voluntas ad suos actus. 2. Non minùs subordinatur Deo voluntas creata, quàm appetitus sensitius, & quælibet potentia sentiens voluntati imperanti: at posito efficaci imperio voluntatis, appetitus, & quælibet potentia sensitua necessitatur ad actum exequendum: ergo & voluntas ad actum imperatum à Deo. 3. Non minùs efficax est imperium Dei ad necessitandam voluntatem ad actum exequendum, quàm imperium voluntatis ad necessitandum se ipsam ad actum à se ipsâ imperatum: at posito imperio voluntatis voluntas necessitatur ad actum à se ipsâ imperatum: igitur. 4. Imperium Dei est per se efficax; ergo non eget aliquo superaddito, vt fiat efficax: igitur, eo tantùm posito, necessariò sequitur effectus imperatus. Antec. prob. maior. n. perfectio est imperij diuini, vt per se ipsum sit productiuum effectus imperati, quàm per

aliquid superadditum; at imperio Diuino concedenda est omnis perfectio, quæ imperfectionem non inuoluit: ergo.

Tertia sent. docet, voluntatem creatam necessitari posse ad suos actus eliciendos, non tamen solo extrinseco imperio Dei: Hæc est communior inter Scholast. Pro declaratione totius controu.

DICO 1. Non repugnat, voluntatem creatam ad suos actus eliciendos effectiuè à Deo necessitari. Prob. assignando duplicem modum, quo id fieri possit. Primus est per qualitatem superadditam; alius per concursum actualem determinatum ad vnum. Prior modus est *Aureoli in 2. dist. 23. art. 4.* & aliorum. Prob. quia non implicat qualitas, quæ posita sufficienti notitiâ obiecti, voluntatem efficienter necessitet ad actum circa tale obiectum, impellendo illam impulsu superante vim resistiuam voluntatis: etenim cū vis resistiua voluntatis finita sit, superari poterit virtute finitâ. Posterior modus prob. nam potest Deus actuali concursu præuenire voluntatem ad vnum: sed, tali concursu posito, voluntas necessitatur ad actum: quia implicat actualis concursus absque termino: sed terminus talis concursus est ipse actus voluntatis: ergo implicat poni actualem concursum Dei, & actum voluntatis non sequi. Maior prob. hoc. n. non repugnat voluntati, vt natura quædam est, et si illi repugnet vt libera est. nā ex eo quòd actualis concursus Dei præueniat liberam determinationem voluntatis, non tollit, quin ipsa voluntas eodem concursu simul concurrat ad suum actum vitalem. Sicut quando concursus speciei intelligibilis præuenit concursum potentie intellectiue, nò tollit, quin ipse intellectus eodem concursu simul concurrat ad actum cognitionis. Et quando voluntas ipsa prius ratione se determinat ad actum, non tollit, quin Deus eodem cōcursu vt causa prima ad eundem actum simul concurrat. quia vnus idemque indiuisibilis concursus est Dei, & creaturæ: & eatenus dicitur prius ratione incipere à creaturâ, quatenus creatura se ipsam per illum ad actum determinat: contra verò prius ratione dicitur incipere à Deo, quatenus Deus per illum creaturam ad actum determinat. Idem igitur physicus concursus Dei oblatu creaturæ dependenter ab ipsius libertate relinquit illam liberâ; datus indepēdenter à libertate ipsius necessitat illâ ad vnū.

DICO 2. Repugnat, voluntatem creatam ad suos actus effectiuè necessitari solo imperio extrinseco Dei. Fundam. quia extrinsecum imperium Dei vt non mutat intrinsecè potentiam, ita nec variat intrinsecum modum operandi eiusdem. Igitur si ante imperium Dei voluntas creata non erat ad vnum determinata, sed indifferens ad vtrumlibet, nec tali imperio posito, erit determinata ad vnum, sed manebit, vt antea, indifferens ad vtrumque. Confirm. Repugnat voluntatem determinatam ad vnum, solo extrinseco imperio Dei, fieri liberam & indifferentem ad vtrumque: ergo pariter repugnabit, voluntatem indifferentem ad vtrumque, solo extrinseco imperio Dei, fieri determinatam ad vnum. Ratio: quia, *liberum*, dicit potentiam cum oblatione concursus indifferentis ad vtrumque; *necessarium* verò potentiam cum oblatione concursus determinati ad vnum. Quamdiu igitur non fit variatio in potentia, vel in oblatione concursus, principium manet eodem modo operatiuum. Igitur solum extrinsecum imperium Dei non mutat voluntatem de libera in necessariam, nisi fiat variatio vel in potentia, vel in ipsâ oblatione concursus, vt qui antè offerebatur indifferens de-

70. Quid violentum

71. Quid coactum & inuitum.

72. Dupliciter voluntas necessitatur

73. Prima sent. Rub. o

Confirm.

74.

75. Secunda

Prob. 1.

76.

77.

78.

79. Tertia probabilior.

80. Duplex modus quo voluntatem creatam effectiuè necessitari non repugnat.

81.

Ratio omnium

81.

Repugnat voluntati necessitari effectiuè solo imperio extrinseco Dei.

81.

A priori

terminandus à voluntate, offeratur determinatus ad vnum.

84. *Obijcies 1.* Solo imperio Dei posito beati cessant amare, quod antea necessariò amabant: ergo solo imperio Dei posito, voluntas viatoris necessariò diligit, quod antea non necessariò diligebat. Resp. 1. disting. antec. Solo imperio Dei posito, & à beatis cognito, concedo antec. nego conseq. quia tunc voluntas beatorum mutatur saltem obiectiue per cognitionem imperij diuini. Solo imperio Dei posito, & à beatis non cognito nego antec. 2. Concesso quòd ab vtrisque imperium Dei cognoscatur, neg. conseq. quia viatores non necessariò exequuntur imperium Dei, vti illud exequuntur beati; ob connexionem cum Deo vltimo sine clarè cognito. *Obijcies 2.* Imperium Dei efficax necessariò offert concursum determinatum ad vnum. Ergo necessitat voluntatem. Resp. conced. totum: non enim est contra nos, qui solùm contendimus, non posse voluntatem creatam necessitari ad suos actus effectiue, solo extrinseco imperio Dei, nulla facta mutatione in potentia, nec in concursu; in casu autem posito supponitur voluntas necessitari per concursum determinatum ad vnum.

86. *Dupliciter potest voluntas ex parte obiecti necessitari.* Dico 3. Dupliciter potest voluntas creata ex parte obiecti ad suos actus necessitari, 1. per propositionem obiecti continentis omnem rationem boni, & nullam rationem mali: 2. Per propositionem obiecti finiti quidem, sed cum omnimodà determinatione obiectiua ad exercitium actus, & sine vllà indifferentià ad oppositum actum, vel suspensionem actus. Primum constat ex disp. de beatitud. vbi prob. beatos obiectiue necessitari ad diligendum Deum. Secundum prob. Implicat voluntatem ferri in incognitum, vt infra: si autem voluntas posset esse libera circa obiectum propositum secundum omnimodam determinationem obiectiuam ad exercitium actus, & absque vllà indifferentia ad oppositum, vel suspensionem actus, ferri posset in incognitum. Quia si obiectum proponatur voluntati solùm secundum bonitatem, quæ est in ipso exercitio actus, & nullo modo secundum contrarietatem, vel suspensionem actus ferri non posset vel ad oppositum actum, vel ad suspensionem actus, quin ferretur in incognitum, quia ferretur in id, quod vi cognitionis non est voluntati propositum. *Confirm.* Omnis indifferentia subiectiua voluntatis radicatur & supponit indifferentiam obiectiuam intellectus. Igitur impossibile est, vt voluntas maneat indifferens ad vtramque partem obiecti, si obiectum ipsum cum huiusmodi indifferentia non proponatur voluntati.

88. *Ad fund. primæ sent. neg. conseq.* Quia quod est determinatum ad vnum, non potest politis omnibus ad agendum requisitis, suam actionem suspendere, nisi ipsius vis intrinseca ad vnum determinata essentialiter mutetur, & fiat indifferens ad vtrumque, cum ad operandum contingenter necessariò requiratur virtus ad vtrūque indifferens. Potest autem, quod est ad vtrumque indifferens, per aliquid superadditum determinari ad vnum, atque adedò necessitari, absque eo quòd virtus ipsa intrinseca essentialiter varietur, sed solùm accidentaliter per superadditam qualitatem, vel præuenientem concursum. *Confirmatio adducta solùm probat, non posse voluntatem circa suos actus effectiue necessitari absque vlla intrinseca mutatione: sicut nec potest graue absque vlla intrinseca mutatione ad motum sursum se ipsum mouere. At sicut potest graue, posita intrinseca qualitate, ad motum sursum impelli: ita potest voluntas, posita*

intrinseca qualitate, ad suos actus naturaliter moueri. De poster. parte sent. constabit infra.

Ad 1. secundæ, neg. minor; si nulla intelligatur facta mutatio in re ipsa, vel in concursu ipsius in ordine ad effectum producendum. Cæterum in exemplis allatis intelligitur mutatus concursus debitus aquæ ad frigefaciendum, & igni ad calefaciendum, in concursum calefactiuum indebitum aquæ, & frigefactiuum indebitum igni. Sicut .n. cum concursu frigefactiuo sibi debito aqua necessariò frigefacit: ita cum concursu calefactiuo indebito necessariò calefacit. Ad 2. disting. Minor. Statim sequitur actus imperatus; nulla facta variatione in concursu ipso potentia executiua in ordine ad effectus, nego: posito .n. imperio voluntatis, statim anima, quæ est principium vniuersale concurrens cum suis potentijs ad omnes actus earum, concurret concursu determinato ad vnum tantum. Vnde ille concursus, qui ante imperium erat indifferens ad vtrumque, posito imperio, determinatur ad vnum. Atque hoc modo concurret Deus cum creatura; posito enim efficaci imperio suo, concurret cum creatura concursu determinato ad actum tantum imperatum. Eodem modo resp. ad 3. Ad 4. disting. antec. Imperium Dei est efficax per se ipsum efficienter, concedo: formaliter; nego. Neque esse efficax per se ipsum formaliter est maior perfectio: sicut non est maior perfectio Dei, posse se ipso formaliter supplere omne genus causæ: præstantius enim est aliqua non continere formaliter, sed solùm eminenter ob imperfectionem, quam inuoluunt. Talis est concursus creatus, quo voluntas formaliter determinatur ad vnum, qui nequit in Deo contineri formaliter, sed tantum eminenter; idedò supplebilis est à Deo efficienter, non formaliter.

An voluntas cogi possit circa suos actus?

DVplex est genus actuum; alij elicit, alij imperati. Eliciti sunt qui ab ipsa voluntate immediate producuntur. Imperati, alij ab ipsa, & in ipsa voluntate vi præcedentis imperij eiusdem producti, vt actus contritionis imperatus ab actu penitentia: Alij elicit ab alijs potentijs, imperati tantum à voluntate. Hic de actibus ab ipsa, & in ipsa productis, siue sint ab eâ tantum elicit, siue etiam imperati, disputo iuxta duplicem sent. 1. supponendo actus voluntatis non posse ab extrinseco principio produci; 2. supponendo posse: iuxta priorem,

Dico 1. Implicat voluntatem quoad actus in ipsa manentes cogi: S. Thomæ 1. 2. q. 6. a. 4. *Siluij ibid. Scoti in 4. dist. 29. q. vn. §. Ad quest. Duran. in 2. dist. 24. q. 3. m. 14. Egid. dist. 25. q. 1. a. 4. ad 2. Argent. q. 1. a. 4. Gabrielis q. vn. ar. 3. dubio 1. reliq. fere scolast.* Fundam. quia cogi, est ad oppositum eius, ad quod naturalis appetitus inclinatur, impelli, seu contra proprium naturæ impetum impelli: Nequit voluntas ad oppositum eius ad quod naturalis ipsius appetitus inclinatur, impelli: Illud enim tantum id potest, quod est tantum determinatum ad vnum: atqui voluntas æqualiter inclinatur ad vtrumque oppositorum: cum enim sit potentia essentialiter indifferens, æquè primò est ad vtrūque oppositum. *Confirm.* Idedò nequit lapis cogi ad motum deorsum, quia ad illum naturaliter inclinatur: ergo nequit voluntas ad vllum oppositorum cogi, cum ad vtrumque naturaliter inclinatur. Prob. 2. Non potest impulsus ille esse coactus, qui procedit ab intrinseco principio se ipsum actiue mouente. Sed

50. Ad primum secundæ;

91. Ad 2. 3.

92. Ad 4.

93. Actus elicit, imperati

94. Implicat voluntatem quo ad actus in ea manentes cogi. Prob. 1.

95. Prob. 2.

iuxta

iuxta priorem sent. omnis impulsus voluntatis procedit ab ipsa voluntate actuè se mouente ad obiectum: igitur nullus impulsus voluntatis potest esse coactus, cum nihil sit magis cōnaturale, quam propria operatio ab intrinsecâ vi producta. Ex his colligo, non solum actus à voluntate liberè, sed etiam necessariò elicitos, spontaneos esse, ac voluntarios voluntati elicienti. Quia semper eliciuntur ab ipsa cum cognitione: idè semper illi sunt à principio intrinseco agente & cognoscente, atque adè naturales.

96.
Actus necessarij naturales.

97.
Obijc. 1.

Resp.

Quid sit esse volens.

98.
Obijc. 2.

Resp.

99.
Obijc. 3.

Resp.

Actus tristitia, nolitionis odij contra se, non sunt involuntarij, sed eorum obiecta.

Obijc. 1. quando actus necessariò producitur ex parte principij, producitur ab extrinsecâ vi impellente & determinante voluntatem ad vnum contra naturam ipsius, quæ postulat se ipsam ad actum determinare. Resp. disting. antec. Producitur ab extrinsecâ vi tantum, nihil coagente voluntate, nego: actuè coagente voluntate, concedo. Vt autem actus sit violentus vel coactus voluntati, requiritur, vt nullo pacto ad illum actuè coagat voluntas: implicat autem, vt actus voluntatis fiat ab extrinseco principio, nullo pacto ad illum actuè coagente voluntate: igitur implicat, vt fiat actus voluntatis, & non fiat spontaneè ac voluntariè. Nec est contra inclinationem voluntatis, vt natura quædam est, ab extrinseco determinari; quia semper cum extrinsecâ determinatione manet intrinseca cognitio obiecti & actius cōcursus ipsius in actum: quæ omnia reddunt actum formaliter voluntarium.

Obijc. 2. Potest voluntas à se ipsa liberè determinata ad vnum, extrinsecè impelli & determinari ad oppositum: ergo tunc actus erit violentus contra impetum elicitum voluntatis. Resp. neg. antec. quia nequit voluntas ad oppositum actum determinari, nisi ex præuia cognitione illius, actuè ipsa coagente, ac proinde spontè ac voluntariè operante. Et quia repugnat, duos actus oppositos simul elicere, hoc ipso quod voluntariè elicit vnum, voluntariè cessat ab alio. Aut certè si nollet ab illo cessare, vtrumque voluntariè conseruaret; atque adè neuter illi esset involuntarius.

Obijc. 3. Multos actus contra propriam inclinationem elicit voluntas: igitur non quiuis actus à voluntate elicitus, est illi voluntarius. Antec. constat 1. de peccato, quod teste S. Thoma, 1. 2. q. 71. a. 2. est contra naturam. 2. De actu ipso nolitionis, tristitiæ, & odij contra se ipsum: omnes namque hi actus sunt contra inclinationem naturæ: quia sunt noluntarij; sunt pœnales & afflictui, vt patet in dæmone, qui cessare vellet ab actu tristitiæ, & tamen non potest: est igitur illi talis actus violentus, quia contra impetum elicitum voluntatis. Resp. neg. antec. ad 1. proba. dico, peccatum esse contra naturam, quia illa inclinat ad bonum honestum rationi consentaneum, non quæ inclinat ad bonum delectabile naturæ conforme. Voluntas autem non est tantum ad bonum honestum rationi conforme, sed ad quodcumque bonum naturæ consonum: est enim appetitus vniuersalis inclinans ad bonum totius suppositi. Ad 2. nego actus nolitionis, tristitiæ & odij contra se ipsum, esse involuntarios, sed solum esse involuntaria seu nolita obiecta ipsa, quorum huiusmodi actus sunt fugæ & auersiones: quia non minus est voluntaria fuga & recessus à malo, quam prosecutio & accessus ad bonum: ergo non minus est voluntaria nolitio ipsa mali, quam volitio boni. Quocirca nego, eos esse contra inclinationem voluntatis, quia hæc non solum inclinat ad prosequendum bonum, sed etiam ad sugiendum malum. Ad vtramque instan. Resp. Hos actus esse voluntarios respectu obiecti, non respectu

actu voluntatis, nec non esse pœnales & afflictiuos, non respectu ipsorum, cum potius ipsi voluntate perficiant, sed obiectiue & respectu amissionis boni, de qua capitur dolor & tristitia. Vnde nego, dæmonem nolle suam tristitiam, quam de obiecto tristi concipit, sed solum nolle obiectum ipsum triste: quia nolendo obiectum triste, necessariò vult suam tristitiam, cum nil aliud sit tristitia, quam nolitio obiecti tristici: si enim nollet actum tristitiæ, non nollet obiectum triste. Inferes: ergo saltem esset dæmoni violenta apprehensio obiecti tristici, quam positiue nollet. Resp. ita sit: Hæc enim obiectio concernit difficultatem de actibus elicitis ab alijs potentijs, de quâ infrâ.

Atque hæc iuxta veriore sent. quæ affirmat, actus voluntatis nõ posse ab extrinseco principio produci: implicatior difficultas est iuxta oppositam, quæ asserit, posse. Gabriel in 2. dist. 25. q. vn. art. 3. dub. 1. propo. 5. non audet concedere, Deum creatam voluntatem cogere posse, vt inuita velit: nam etiam si Deus infunderet voluntati actum volendi & nolendi eiusdem obiecti, adhuc tamè per illos non diceretur quis inuitus velle: ille. n. tantum diceretur inuitus velle, qui eodem actu volendo nollet, & nolendo vellet: quod implicat, cum nequeat, vnus idemque actus esse volitio, & nolitio simul. Vasquez 1. 2. dist. 26. cap. 2. multa in hæc sent. pronuntiat: 1. voluntatem nudè consideratam, ratione solius inclinationis innatæ, quam habet ad actum eliciendum, vel recipiendum, non posse cogi aut vim pati, etiam si à solo Deo reciperet actum volendi, vel nolendi. Quia licet talem actum reciperet ab extrinseco, ipsa vim actuè nõ conferente, quia tamen per internum impetum non obliteret, quod ad rationem violenti necessariò requiritur, non posset dici per actum cogi aut vim pati. 2. Docet, si voluntas interno aliquo impetu elicitu nollet actum, ex. gr. contritionem, & Deus illam infunderet, eo calu voluntatem cogi atque vim pati. Quia quamuis hic actus non esset contra impetum innatum voluntatis, esset contra elicitum, ac violentus. 3. Censet impossibile, vt Deus voluntati infunderet duos actus contrarios, ex. gr. amoris & odij de eodè obiecto simul: quia impossibile est, vt idem obiectum sub eadem ratione apprehendatur bonum & malum; idè vt circa eandem rem, eodem modo consideratam, sit amor & odium simul; quia amor circa bonum, odium circa malum versari debet. Quod si loco amoris infunderetur odium, deberet etiam infundi alia cognitio, & consequenter cum priori cognitione tolleretur etiam amor; idè odium non erit violentum voluntati, nec secundum impetum innatum, vt per se constat, nec secundum elicitum, qui nullus in voluntate supponitur. Quod si actus amoris & odij in eadem voluntate simul esse possint, tunc putat Vasquez, nullum actum fore violentum voluntati, sed tantum vnum fore violentum alteri, quæ esset contra naturalem inclinationem, quam forma habet ad expellendam oppositam ab eodem subiecto. Pro qua sent.

DICO 2. Nequit voluntas cogi, & si solus Deus in ipsa infunderet actus; & cogi posset in receptione habitus. Primum proba: nam si qua esset ratio, cur talis actus esset violentus voluntati, esset, quia posset Deus se solo infundere actum contra impetum elicitum voluntatis, ex. gr. cōtritionem, quam voluntas positiuo actu nollet: at eo casu actus cōtritionis non esset violentus voluntati: eo quod cum ipso necessariò infundenda esset practica cognitio, quæ intellectus apprehenderet, bonum esse

hic & nunc conteri; cum voluntas ferri non possit in incognitum: atqui cognitio hæc pugnat cum actu nolendi contritionem: & consequenter eâ positâ, voluntas necessariò cessaret ab actu nolendi contritionem; & contritio non esset amplius violenta. Minor prob. quia sicut actus contritionis præsupponit notitiam, quâ intellectus apprehendat, hic & nunc bonum esse conteri: ita actus nolendi contritionem supponit notitiam: quâ idem intellectus apprehendat, hic & nunc non esse bonum conteri. Sed hæ duæ cognitiones implicant simul: igitur implicant simul cōtritio, & actus nolendi contritionem. Minor colligitur ex doctrina Vasquez in 3. dicto, ubi propterea putat impossibile, in eadem voluntate simul esse actum amoris & odij, quia hi duo actus oppositas supponunt apprehensiones de eodem obiecto. Confirm. quamuis stante practicâ notitiâ de conterendo hic & nunc, voluntas non necessitetur ad actum elicendum: quia posset imperare intellectu, vt depositâ practicâ notitiâ de conterendo, iudicium formaret de non conterendo; eâ tamen perseverante, nō posset voluntas actu nolitionis in contritionem ferri. Nam sicut, stante practica notitia de bonitate obiecti, implicat voluntatem actu odij in illud ferri: ita, stante practicâ notitiâ de contritione hic & nunc elicenda, implicat actu nolitionis in illam tendere; & cum actu contritionis à Deo infusæ perseverate actum nolendi contritionem: idē implicat, voluntatem cogi, & si à solo Deo actus infundatur. Probo secundum: cum infusione habitus non est necesse infundi practicam notitiam, quâ hic & nunc apprehendatur vt bonus & conueniens supposito; alioqui potest voluntas actu explicito illum nolle: igitur eo casu habitus esset contra impetum elicatum voluntatis, illi violentus & inuoluntarius.

106. *Confirm.*
107. *Posses cogi in receptione habitus.*
108. *Negatiua coactio voluntatis.*
109. *Contra internum impetum principij operantis.*
Ultimò controuertitur, an saltem voluntas cogi possit negatiuè ab operis cessatione. Affirmant communiter recentiores, Medina, Vasquez & alij 1.2 q.6. a.4. moti hoc argum. Potest Deus humanæ voluntati congrua cogitatione excitatæ denegare concursum ad operandum: sed in tali casu voluntas cogitur negatiuè ab operis cessatione: nam negatiua coactio est, quando quis cogitur ab eâ actione cessare, quam secundum impetum internum naturalem erat producturus: vt si cogatur lapis deorsum tendens à motu cessare, talis cessatio erit violenta lapidi, quia contra naturalem impetum, quem producturus fuisset.

Verum id vniuersaliter non prob. Nam quemadmodum, vt operatio sit coacta, non sufficit vt sit à principio extrinseco operante, sed requiritur præterea, vt sit contra internum impetum passi: ita vt negatio operationis sit violenta, non sufficit, vt sit tantum à principio extrinseco negante concursus debitum virtuti effectrici, sed præterea requiritur, vt talis negatio sit contra internum impetum principij operantis: atqui negatio concursus debiti voluntati, congrua cogitatione excitatæ, non esset contra vllum internum impetum voluntatis, cui concursus denegaretur: ergo talis negatio non foret illi violenta. Maior constat à pari: alioquin eadem ratione dici posset, omnes formas ab extrinseco receptas sine passi renitentia fore violentas: quod supra ex communi sent. reiecitur. Minor prob. quia talis negatio non esset contra impetum elicatum voluntatis, quia supponimus voluntatem nullo actu elicito optare concursum ad actum, ad quem concursus ipse negatur. Nec contra impetum innatum: nam adhuc congrua cogitatione

posita, voluntas de se indifferens est ad actum, & negationem actus, non minus quàm antea. Vnde sicut si ex se illum non eliceret, negatio actus non esset ei violenta; ita nec si ab extrinseco illi denegetur: nam quantum ad internum impetum eodem modo se habet voluntas ad negationem actus ab extrinseco, atque ab intrinseco. Quia congrua cogitatio non mutat innatum impetum & inclinationem voluntatis; non enim dicitur congrua per aliquid physicum, quod voluntatem mutet, siquidem eadem numero cogitatio potuit esse non congrua voluntati; sed dicitur cōgrua ex suppositione ipsiusmet consensus futuri præuisi.

Dico 3. tunc negatio concursus debiti est violenta causæ, quando causa ab interno principio est determinata ad actum, vel per appetitum innatum, vt negatio concursus ad calefaciendum est violenta igni, ab intrinseca forma determinato ad calefaciendum: vel per impetum elicatum, vt quando ad negationem concursus præcedit in causa elicatum imperium ad actum elicendum, cuius concursus negatur. His enim tantum casibus negatio concursus est contra internum impetum, vel innatum, vel elicatum causæ. Deducitur, tam negationem concursus ad motum lapidis deorsum descendens, quàm negationem concursus ad amorem beati erga summum bonum clarè visum necessariò tendentis, quàm negationem concursus ad actum odij, quod elicito actu voluntas sibi imperauerat, esse violentam: quælibet enim negatio ex prædictis est contra internum impetum causæ ad actum iam determinatæ. Inferes: ergo nec esset violenta voluntati negatio omnis concursus: quia sicut ad singulos actus non nisi liberè tendit; ita absque vlla violentia posset ad quemlibet actum illi concursus denegari. Resp. neg. sequel. quamuis enim voluntas considerata in ordine ad hunc, vel illum actum liberè operetur; considerata tamen in ordine ad totam collectionem actuum necessariò operatur; quia non potest saltem moraliter esse sine aliquâ operatione, tametsi esse possit sine hac, vel illâ in particulari.

An voluntas cogi possit circa actus imperatos externarum facultatum?

Dico 1. voluntas humana cogi potest in actibus imperatis externarum facultatum: S. Tho. 1.2 q.6. a.4. Agidy in 2. dist. 25. q.1 a.4. ad 2. & reliq. Quia possunt, externæ facultates, quæ in suis actibus subduntur imperio voluntatis, à potentiori vi extrinsecâ impelli ad exercendos actus oppositos ijs, quos ipsæ ex imperio voluntatis exerciturae erant. Vt si potentia progressiva hominis extrinsecâ vi impellatur ad motum, quæ tamen ex imperio voluntatis quiescere debebat: aut si quis violententer arrepta mea manu alium percutiat, tales motus dicuntur violenti seu coacti; quia sunt ab extrinseco principio, contra posituum impetum voluntatis, quibus non modò patiens vim non confert, sed etiam renititur ac positiuè resistit. Vt autem motus sit simpliciter violentus, non sufficit, vt sit contra imperium inefficax voluntatis, sed requiritur 1. vt sit contra imperium efficax, hoc est tale, quod ex se effectum habiturum esset, nisi vis extrinsecûs illata esset. Et si enim exterior motus contra inefficax imperium voluntatis causet inuoluntarium seu violentum secundum quid, non tamen causabit violentum simpliciter. Nam sicut ad violentum simpliciter requiritur, vt passum positiuè resistat; ita requiritur, vt voluntas efficaciter reni-

Ratio

10.

111. Coroll.

112. Dices

Resp.

113. Potest voluntas cogi in actibus imperatis externarum facultatum

114. Ad motum violentum simpliciter requiritur

tatur: vnde sicut inefficax imperium non est resistentia simpliciter, sed secundum quid; ita nec motus tali resistentiæ oppositus erit violentus simpliciter, sed secundum quid: tanta enim est violentia, quanta est resistentia passiva. 2. Vt motus ab extrinseco illatus non possit à passo impediri: quia si potest à passo impediri, & non impediatur, non erit illi violentus, sed indirectè & permissiue voluntarius. Vnde si ad posse adiungatur debitum impediendi, non solum erit voluntarius, sed etiam culpabilis: ut accidit Virgini, quæ cum valeat stupranti obistere, dum non obstitit, est illi stuprum indirectè voluntarium, ac idè culpabile. 3. Vt recipiatur in eodem passo: non enim esset mors filij violenta patri, quia illa non recipitur in patre. Colligitur hæc conditio ex definitione ipsa violenti, quod est ab extrinseco principio, nullam vim conferente passo: at passum mortis non est pater, sed filius: igitur filio, non patri, est violenta mors.

D I C O 2. Potest motus esse naturalis externæ & inferiori facultati, violentus autem internæ & superiori potentie; contra verò violentus externæ & inferiori potentie, naturalis & voluntarius superiori principio: simpliciter dicendus est naturalis, aut violentus per respectum ad potentiam superiorem voluntatis. Exemplum primi sit auditio, aut delectatio sentientis appetitus, contra internum impetum elicatum voluntatis. Implicat enim auditionem esse violentam auditui, aut delectationem appetitui: quia implicat, aliquid esse violentum passo, & ab eo actiue produci: nam violentum est, ad quod passum nullam vim confert: poterunt autem esse violenta voluntati, quia exerceri possunt contra impetum elicatum ipsius. Exemplum secundi: abscissio manus ad seruandum totum corpus, est violenta manui; combustio corporis ad seruandam animam est violenta corpori: vtraque tamen voluntaria est animæ, à qua liberè eligitur propter maius bonum. Ratio tertij, quia per respectum ad illud debet operatio dici simpliciter naturalis, aut violenta, quod principale est in operante; at hæc est voluntas, quæ ut potentia vniuersalis respicit bonum totius suppositi; non facultas aliqua inferior, quæ solum respicit bonum particulare proprium. Ex his collige, nullam operationem vitalem esse violentam propriæ potentie vitali, etiam si exercentur contra voluntatis imperium; ut si quis inuitus cogatur videre, audire, vel intelligere: erit quidem tunc visio, auditio, intellectio coacta & inuoluntaria voluntati, non potentie visuæ, audituæ, intellectuæ: quia huiusmodi actus, cum sint vitales, actiue producuntur à suis principijs vitalibus, ac proinde illis violenti esse non possunt.

Gravior concertatio, an possit creatura vim pati à suo creatore. Negant Caiet. 1. p. q. 82. a. 1. §. circa hanc, Conrad. 1. 2. q. 6. a. 4. quos ex parte sequitur Alphon. Curiel ibid. dubio 1. §. 2. quatenus docet, omnem rem creatam, atque adè voluntatem ipsam humanam, ut natura quædam, non ut principium liberum est, naturaliter inclinare ad obediendum Deo; quia verò hæc inclinatio maior est in quâlibet re, quàm inclinatio ad proprium bonum, idè quidquid creatura patitur obediendo Deo, non est illi violentum, esto sit contra ipsius priuatam inclinationem, quia non est contra principalem inclinationem eiusdem creaturæ, quam habet ad obediendum Deo. Probat 1. ex August. lib. 26. con. Faust. c. 3. vbi loquens de inclinatione, quam creaturæ omnes ad obediendum Deo habent, ita scribit: *Deus creaturarum & conditor omnium natu-*

rarum, nihil contra naturam facit: id enim erit cuique rei naturale, quod ille fecerit, à quo est omnis modus, numerus, ordo natura. 2. Creatura magis subordinatur Deo, quàm appetitus inferior superiori: at appetitus inferior non dicitur cogi & vim pati, si imperio voluntatis ex vno affectu mutatur in alium: ergo nec creatura, si ex imperio Dei recipit aliquid contra priuatam sui ipsius inclinationem.

Tertiò. Nulla creatura potest resistere Deo; ergo nec vim pati à Deo: Is enim tantum potest vim pati, qui resistere potest. 4. Idè cum graue ascendit sursum ad replendum vacuum, vim non patitur, quia mouetur secundum principalem inclinationem, quam habet ad bonum vniuersale nature conseruandum: ergo neque cum creatura mouetur ad obediendum Deo contra priuatam inclinationem, vim patietur.

Affirmat Vasquez 1. 2. disp. 25. cap. 4. & Medina cit. Quæ sent. probabilior est & amplectenda. Fundam. quia potest Deus imprimere aliquid creaturæ, quod sit contra impetum innatum, vel elicatum ipsius. Nec vera est distinctio illa data de duplici inclinatione, altera ad bonum proprium, altera ad obediendum Deo. Nam si in creatura esset peculiaris inclinatio ad obediendum Deo, diuersa ab inclinatione, quam eadem creatura habet ad proprium bonum sibi commensum, sequeretur esse in creatura potentiam per se primò ordinatam ad formas supernat. vel saltem ad perfectionem abstrahentem à naturali, & supernat. quia per huiusmodi inclinationem creatura per se primò ordinaretur ad recipiendum omnem effectum, quem Deus posset in ea producere; inter quos multi sunt in entitate supernaturales: & consequenter talis potentia esset in suâ entitate supernaturalis, potentia enim per se primò specificata ab actu supernat. non potest esse naturalis: hoc autem esset supernaturalia cum naturalibus confundere.

Ad 1. argum. Resp. August. loqui de ijs tantum quæ Deus in creaturis operatur secundum potentiam ordinatam & legem ab ipso præces scriptam; non de ijs, quæ facere potest potentia absolutam. Ad 2. distingo *Magis*; hoc est promptius obedit creatura Deo quàm appetitus inferior superiori, concedo; quia creatura obedit Deo despotice; appetitus inferior obedit appetitui superiori politice, non coactus, sed persuasus à voluntate media intrinseca propositione obiecti, quod voluntas proponit appetitui media phantasia, à qua proximè appetitus sensitius regitur, mouendo illam, ut tale obiectum appetitui repræsentet, quale voluntas ipsa illi persuadere desiderat: *Magis*, hoc est cum maiori inclinatione, nego. Cum enim appetitus superior moueat inferiorem media propria obiecti notitia, quod illi media phantasia proponit, mouet illum vitaliter, atque adè connaturaliter, & ab intrinseco; & consequenter maiori inclinatione obedit voluntati quàm creatura Deo, cui sæpè obedit contra propriam inclinationem. Ad 3. disting. antec. Nulla creatura resistere potest Deo, quin effectum à Deo imperatum recipiat, concedo: quin illum recipiat cum interna renitentia subiecti, nego: cum enim ipsa efficere non possit, quin effectum à Deo imperatum recipiat; efficere nec valet, ut illum recipiat cum naturali inclinatione, si propriæ nature contrarius sit. Ad 4. nego, cum sursum ascendit graue ad vacuum replendum, vim non patitur; sicut etiam cum manus abscinditur ad conseruandum reliquum corpus, vim patitur: quamuis talis abscissio dicenda sit absolutè voluntaria, quia est iuxta principalem

115.
Requiritur
2.

116.
Requiritur
3.

117.
Motus naturalis externe facultatis, violentus interna & contra.

118.
Nulla operatio vitalis violenta.

119.
Negans

120.
Prob. 1.
August.

121

122

123

124

Potest creatura vim pati à suo Creatore.

125

Ad primum prima.

126

Ad 2. Magis obedit appetitus inferior superiori quàm creatura Deo, non despotice, sed politice.

127

Ad 3.

128

Ad 4. Ascensus grauis ad vacuum prohibendum est violentus.

capalem

capalem inclinationem suppositi. Ita cum sursum ascendit graue ad vacuum impediendum, talis ascensus est violentus graui, naturalis tamen toti Vniuerso, cuius inclinatio est ad se ipsum conseruandum per partium vinculum.

SECTIO V.

An causetur inuoluntarium metu, concupiscentia, ignorantia.

129. Ratio dub.

Confirm.

130. Metus causat inuoluntarium.

131. Hoc est secundum quid.

A priori

132. Potest idem opus esse voluntarium & inuol.

133. Voluntarium & inuol. supra opus

Ratio dubit. quia quæ metu fiunt, sunt à principio intrinseco cognoscente singula: ergo nequeunt esse inuoluntaria: nam inuoluntarium est, quod fit ab extrinseco principio, passo vim non conferente. Confirm. repugnat aliquid simul esse voluntarium, & inuoluntarium: siquidem repugnat aliquid simul esse ab intrinseco principio, & non esse ab intrinseco principio. Hoc nõ obstante,

D I C O 1. Metus causat aliquod inuoluntarium: *Aristot. 3. Ethic. 1. S. Tho. 1. 2. qu. 6. a. 6. & reliq. scholast. in 4. dist. 29. Probat id Arist. à poster. Quia quæ metu fiunt, tristitiam adferunt, tristitia autem signum est inuoluntarij: & quod ea nobis displicent: Quæ nobis displicent, vt sic voluntaria esse non possunt: voluntaria enim sunt, quæ nos ipsi eligimus: eligimus, quæ nobis placent.*

D I C O 2. Inuoluntarium, quod metus causat, non est inuoluntarium simpliciter sed secundum quid. Vnde opus metu factum, est magis voluntarium, quam inuoluntarium. Hanc expressè docent *cit. loco Philos. Mixta igitur huiusmodi actiones cum sint, spontaneis tamen magis sunt similes: Quippe cum eligenda sunt tunc, cum aguntur, finis verò actionis in occasione sit. S. Thom. cit. loco, & reliqui scholast. in 4. dist. 29. quibusdam iuris peritis exceptis. Ratio colligitur ex Philos. Illud est magis & simpliciter tale, cui actu conuenit esse tale: Illud est tale secundum quid, cui tantum in potentia conuenit esse tale: Vnumquodque enim denominatur simpliciter tale ab eo, quod est actu, non ab eo, quod est potentia. At operi metu facto conuenit ratio voluntarij actu, inuoluntarij verò potentia: Quia voluntarium est dependentia effectus à voluntate efficaciter operante, quæ dependentia actu conuenit operi metu facto; ratio verò inuoluntarij conuenit eidem operi per respectum ad voluntatem conditionatam, quæ respectu voluntatis efficacis se habet vt voluntas in potentia, cum non sit simpliciter operans. Opus autem denominatur simpliciter voluntarium, aut inuolun. ex voluntate actu operante, aut non operante. Quod autem possit vnum idemque opus simul esse voluntarium & inuolun. inde constat: Quia potest opus, quod assumitur vt medium ad aliquod malum vitandum, per se spectatum esse malum, & consequenter displicere assumenti, & simul esse medium necessarium, ad euitandum maius malum, atque ad eò ex hac parte eidem assumenti placere. Vt projectio mercium, quatenus tempore tempestatu est medium ad euitandam mortem, bona est, eaque à proijciente amator: quatenus verò est incommoda proijcienti, mala est, eaque displicet. Igitur potest vnum idemque opus simul esse voluntarium, quatenus absolutam voluntate imperatur; inuoluntarium, quatenus conditionata voluntate illud idem non eligeretur, si periculum non immineret.*

Aduerte autem, voluntarium & inuolunt. non cadere supra actus *volo, & nollem*, à voluntate immediate elicitos, sed supra opus ipsum externum.

Si. n. considerentur actus interni, vterque est voluntarius, & nullo modo inuoluntarius, quia vterque est iuxta naturalem voluntatis inclinationem, quam habet ad prosequendum bonum, & fugiendum malum. Vnde neuter actus est alteri oppositus: Siquidem actus, *nollem*, non cadit supra actum, *volo*: Sicut nec actus *volo*, supra actum *nollem*, sed vterque supra opus externum sub diuersis circumstantijs spectatum. Hinc inuoluntarium, aliud efficax sub conditione, hoc est, quod voluntas non efficeret, nisi posita conditione: Vt projectio mercium, quas sublatam circumstantiam imminentis mortis, mercator non proijceret: Aliud inefficax sub conditione: hoc est, quod etiam conditione sublatam voluntas efficeret: talis est observatio legis Christianæ metu pœnæ æternæ, quam, adhuc sublatam circumstantiam pœnæ æternæ, Christianus seruaret: alioqui si animum haberet non seruandi legem, nisi illi imposita esset pœna, legaliter peccaret, quia seruaret legem timore seruili cum seruitute: Tamen si non teneatur habere positium actum seruandi legem, etiamsi illi pœna imposita non esset, sed solum tenetur non elicere positium actum in oppositum. quod vt melius intelligatur,

Notandum dupliciter posse metum ad opus concurrere, 1. antecedenter, vt quando metus est causa operis aliàs non faciendi, vt concurrat metus vrgentis mortis ad projectionem mercium: hoc modo moueri ad legem diuinam seruandam metu pœnæ, semper est peccatum. 2. Concomitanter: & adhuc dupliciter, vno modo vt metus sit causa impulsiva, non autem motiua & finalis operis: Sic Christianus seruat legem diuinam metu pœnæ æternæ compulsus, non tamen finaliter propter illam; ita vt si pœna imposita non esset legem non seruaret. 2. modo, vt ne impulsivè quidem metus sit causa operis: Sic multi viri iusti mouentur ex sola honestate virtutis, & amore Dei, nullo metu pœnæ, ad diuina præcepta seruanda. Prior modus concomitantia aliquod causat inuoluntarium in opere, aliàs ex natura sua arduo, quamuis meritum non tollat. Posterior verò nullum causat inuoluntarium, sed potius auget voluntarium, quia agens non mouetur ex metu, voluntarium minuente, sed ex concupiscentia, voluntarium augente. Ex his patet ad rationem dubit. nam dicitur opus metu factum esse inuoluntarium, non quia procedit ab intrinseco principio, sic enim est voluntarium simpliciter; sed quatenus est contra actum elicatum conditionatum voluntatis, quæ idem opus sub alijs circumstantijs nollet. Ad Confirm. resp. actum dici voluntarium & inuolun. respectu diuersorum actuum: Nec omne inuolun. esse à principio extrinseco, sed posse esse inuoluntarium quod est contra aliquem internum impetum elicatum voluntatis.

Deducitur 1. nullum metum per se excusare à peccato: Quia sicut non tollit voluntarium simpliciter, ita nec liberum simpliciter ad peccatum requisitum. Dixi *per se*: quia potest metus, quando grauis est, ad eò iudicium turbare, vt non sinat illud liberè operari. Est autem metus grauis, qui & cadens in constantem virum dicitur, præconcepta opinio mortis, aut alterius notabilis mali, propriæ, vel propinquorum personæ, famæ, aut fortunis probabiliter imminentis. Quare ad grauem metum non sufficit quæuis leuis suspicio mali, sed requiritur aut præsens, aut probabilis futuri mali coniectura. Cæterum vt metus censeatur grauis, aut leuis, non solum habenda est ratio mali, quod imminet, sed etiam personæ & probabilitatis: nam

externitudo cadunt.

134. Duplex inuoluntarij.

135. Dupliciter metum concurrere ad opus.

136. Ad rationem dubitandi.

Confirm.

137. Nullus metus per se excusat à peccato.

Metus generis

qui leuis est viro constanti & forti, merito censetur grauis imbecillo ac muliebri.

138. *Contractus non irritat*
 Deducitur 2. omnes contractus graui metu celebratos, quantum est ex vi consensus ad contractum requisiti, validos esse: Quia sicut metus non tollit voluntarium simpliciter, ita nec liberum simpliciter: nam qui metu operatur, ita operatur, ut valeat simpliciter non operari, ac proinde liberè operatur. Dixi, quantum est ex vi consensus: nam ex iuris dispositione sicut omnis contractus iniusto metu extortus, modò non sit iuramento firmatus, irritus est: ita reliqui etiam iusto metu graui in eadem iuris dispositione rescindi possunt: eo quòd ad contrahendum, iura perfectam requirant libertatem, quam quicumque grauis metus impedit.

An concupiscentia causet inuoluntarium?

139. *Concupisc. antecedens, & consequens*
 S Vmitur hìc, *concupiscentia*, pro aliquo motu appetitus sensitui; & (quamuis propriè importet actum concupiscentis) pro quouis motu appetitus, etiam irascentis, excepto metu. Duplex autem à S. Thoma 1. 2. q. 77. a. 6. distinguitur concupiscentia: *Antecedens & consequens*. hæc non est causa, sed effectus voluntarij; quamuis eadem fieri possit antecedens & causa voluntarij quoad perseverantiam operis. *Antecedens est causa vel occasio voluntarij.*

140. *Nulla modo de causat inuoluntarium. Prob.*
 D I C O 1. Concupiscentia nullo modo causat inuoluntarium: *Arist. 3. Ethico. cap. 1. sine S. Thom. 1. 2. q. 6. a. 7. & reliq. scholast.* Fundam. concupiscentia inclinatur voluntatem ad opus: ergo non causat inuoluntarium: quia voluntarium est ipsa inclinatio voluntatis ad opus: Antec. prob. concupiscentia est causa, ut obiectum delectabile efficacius ab intellectu apprehendatur, & idè ut intensius à voluntate ametur: nam propter connexionem appetitus inferioris cum superiore, ad quemlibet motum appetitus inferioris excitatur superior, ad melius efficaciusque apprehendendum id, quod appetitur & apprehenditur ab inferiori. Quò autem efficacius representatur obiectum, èd crescit inclinatio & propensio voluntatis ad illud.

141. *Confirm. à signo.*
 Id ipsum confirmat *Arist.* quia quæ inuiti agimus, molesta nobis sunt, quæ verò ex cupiditate, iucunda. Hinc eruitur discrimen inter metum & concupisc. metus auertit voluntatem affectu saltem conditionato ab obiecto, quod tanquam medium assumitur ad euitandum maius malum; & impellit ipsam ad medium, quod secundum se est malum, & solum bonum prout assumitur hìc & nunc ad euitandum maius malum. Concupiscentia contrà allicit voluntatem ad opus & inclinatur ad obiectum, quod secundum se est delectabile, & conforme naturali inclinationi ipsius. *Dices* tam timidus, quàm incontinens, agit contra aliquod propositum voluntatis: ergo tam timor quàm concupiscentia causat aliquod inuoluntarium. Antec. constat, nam potest idem obiectum placere ex affectu concupiscentiæ & displicere ex affectu virtutis; ergo poterit actus concupiscentiæ esse inuoluntarius secundum quid. Respondet *cit. loco S. Tho. ad 2. eum*, qui per concupisc. agit, dum actu concupiscit, mutare antiquum propositum; quo sibi tale obiectum ex affectu virtutis displicebat: in eo verò, qui ex metu operatur, dum operatur, manere repugnantiam, quàm sibi displicet id quod operatur: nempe concupiscibile mouet voluntatem per intrinsecam bonitatem & conformitatem, quam habet ad ipsius naturalem inclinationem. Obiectum timoris solum mouet voluntatem ut vitale ad

142. *Is qui per concupisc. agit, mutat propositum.*
 maius malum vitandum: cum alioqui ex se malum sit. Quo fit, ut intellectus concupiscentis intrinsecà bonitate obiecti allectus, omittat in actu concupisc. considerare deformitatem, quam illud habet in ordine ad rectum dictamen rationis. Obiectum timoris, cum sit per se malum, difficile intellectum auertit à consideratione malitiæ, quam in se habet: atque adè semper cum efficaci voluntate operis exequendi manet efficax & conditionata voluntas illud non exequendi. Hinc colligitur, quàm ratione possit concupiscentia esse causa alicuius inuoluntarij indirectè: tum quia per concupisc. sæpè trahimur ad operandum contra antiquum propositum: quod est operari inuoluntariè virtualiter & indirectè. Tum quia, cessante passione, plerumque dolemus de ijs, quæ suadente passione egimus.

D I C O 2. Concupiscentia auget voluntarium, & minuit liberum: Est contra *Conrad. 1. 2. q. 6. a. 7. & Vasquez d. 28. cap. 2.* Quorum fundam. quia quò magis consensus voluntatis est ab extrinseco, èd minus est voluntarius: sed quò magis voluntas ex passione mouetur, èd magis mouetur ab extrinseco, quia passio est extrinseca voluntati. Maior prob. quia voluntarium est à principio intrinseco cum cognitione: ergo quò magis voluntas mouetur ab extrinseco, tantò minus mouetur à se ipsa. Confirm. 1. Magis spontaneè mouetur, qui à se ipso mouetur, quàm qui aliorum precibus. 2. Nequit minui liberum, quin minuat voluntarium: cum voluntarium & liberum se habeant ut superius & inferius: non potest autem minui species, quin minuat genus in specie essentialiter inclusum: Sed per concupisc. minuitur liberum, ex *S. Tho. 1. 2. q. 77. a. 6.* vbi docet, concupisc. antecedentem minuere peccatum, quia minuit rationem voluntarij ad peccatum requisiti: ergo per eandem minuitur voluntarium simpliciter. Nostra tamen assertio aperte colligitur ex *S. Tho. 1. 2. q. 6. a. 7.* vbi docet, concupiscentiam causare voluntarium. Quòd autem aptum est causare aliquid, aptum est augere illud. Eandem assert. sequuntur *Medina, Syluius cit. loco, Valentia disp. 2. q. 1. punc. 5. Suarez de act. hum. tracl. 2. disp. 3. sect. 3. Nauarrus in summa, praludio 6. num. 8. & reliqui.* Fundam.

Voluntarium est ipsissima inclinatio voluntatis in obiectum: ergo quo crescit inclinatio voluntatis in obiectum, eo crescit voluntarium: sed per concupisc. crescit inclinatio voluntatis in obiectum: quia concupisc. auget rationem ipsam delectabilis in obiecto, illud melius efficaciusque applicando intellectui ac voluntati: auctà eà augetur inclinatio voluntatis in illud: voluntas enim naturali impetu fertur in bonum: ergo èd intensius fertur in illud, quò melius efficaciusque fuerit apprehensum.

Quòd autem concupiscentia minuat liberum, constat: quia liberum essentialiter consistit in indifferentia voluntatis ad obiectum, secundum quam voluntas non magis inclinatur ad vnā partem, quam ad aliam obiecti: ergo quò magis crescit inclinatio voluntatis ad vnā partem obiecti, èd minuitur inclinatio ad oppositam, & indifferentia ipsa voluntatis, seu ratio liberi.

146. *Minuit liberum*
 Ad fundam. oppositè sent. neg. minor. Ad prob. resp. quòd licet passio sit extrinseca voluntati, obiectum tamen ipsum, per passionem efficacius applicatum, est intrinsecum voluntati, quia concurrunt media cognitione, quæ est intrinseca voluntati, & consequenter etiam voluntario, ut ex eius definit. constat. Est autem passio causa seu occasio melioris applicationis obiecti per modum excitationis: insurgens enim in appetitu sensitivo, per sympathiam

143. *Concupisc. causa inuol. indire. & vit.*

144. *Auger voluntarium.*

145. *Contra Vasquez*

146. *Fundam.*

147. *Ad fundam. Contr. Vasq.*

148.
Ad 1. Con-
firm.

149
Ad 1.

150.

Per concu-
pisc. minui-
tur cogiti-
o & au-
getur

151.
Consensus
blanditijs
extortus
non irritat
contractu.
modo fraus
absit.

152.
Coroll. duo.

pathiam mouet intellectum ad efficacius repræ-
sentandum idem obiectum voluntati. Ad 1. con-
firm. conced. antec. quando alienæ preces ad vo-
luntarium concurrunt, merè extrinsecè, non ap-
plicando meliùs obiectum voluntati per nouam
rationem suasiuam: Secus quando alienæ preces
concurrunt mutando intrinsecè obiectum per no-
uas rationes suasiuas; quia tunc voluntas non mo-
uetur ab extrinsecò, sed ab intrinsecò obiecto, pre-
cibus meliùs applicato: & preces solùm se habent
vt ratio extrinsecè applicans. Ad 2. nego antec. po-
test enim minui liberum circa vnã partem obie-
cti, & augeri voluntarium circa aliam, ad quam
voluntas per concupisc. inclinatur: Vt, insurgente ira-
cundiã, augetur voluntarium circa inimicum odio
prosequendum, & minuitur liberum circa eun-
dem diligendum, seu nõ odio prosequendum:
hoc ipso enim quòd augetur voluntarium circa vnã
partem obiecti, minuitur indifferentia, &
consequenter libertas, quæ in indifferentiã ad vtrã-
que partem obiecti consistit. Ad prob. antec. pri-
mò neg. maior. Nam voluntarium & liberum ha-
bent se potiùs vt subiectũ & accidens: idem quip-
pe actus physicè inuariatus mutari potest de ne-
cessario in liberum, & vice versã, vt patet in moti-
bus primò primis, qui accedente debità aduertentiã
rationis, de necessarijs fiunt liberi. 2. Neg. mi-
nor assumpt. non enim repugnat, minui speciem,
& augeri genus, quando sumuntur penes diuersa:
ratio enim liberi attenditur penes indifferentiam
voluntatis ad vtramque partem obiecti; volunta-
rium verò penes inclinationem ad vnã tantum
partem. Dices: per concupisc. minuitur cognitio;
ergo & voluntarium, quod ex cognitione essentia-
liter pendet. Antec. prob. intellectus passione alle-
ctus non attendit ad omnes circumstantias, quæ
sunt in obiecto. Resp. minui cognitionem ex vnã
parte obiecti, ac voluntarium circa eandem par-
tem obiecti; augeri ex alia parte, circa quam auge-
tur & voluntarium. Hinc sequitur, per concupisc.
minui peccatum, quia minuitur ratio liberi, quam-
uis augeatur ratio voluntarij. De hoc voluntario
libero interpretare S. Tho. cum cit. loco dixit, concu-
pisc. antecedentem minuere peccatum, quia
minuit rationem voluntarij, nempe liberi.

Ex hoc principio deducitur hæc vniuersalis regu-
la ad multos conscientie casus definiendos: Nul-
lus consensus, blanditijs ac suasionibus extortus,
irritat vel inuoluntarium, nec ad restitutionem
tenetur, qui illum blanditijs extorquet, si
fortè ex eo aliquod damnum passus est consen-
tiens, modo fraus & dolus absint. Prior pars regu-
læ prob. blanditiæ, non minuunt, sed augent vo-
luntarium: & per blanditias nulla infertur iniuria
consentienti, quæ sola ex iuris dispositione est cau-
sa, vt contractus graui metu celebratus sit irritus,
vel irritandus, & ad restitutionem obliget, etiam
leui metu factus. Ratio, cur per blanditias iniuria
non inferatur, est, quia iniuria infertur per læsio-
nem alicuius iuris: blanditiæ ad nullum ius læden-
dum ordinantur, sed potiùs ad perficiendum. Me-
tus autem semper ordinatur ad lædendum aliquod
ius eius, cui inquitur: nam timidus metu læsionis
talisiuris, nolens eligit, quod aliàs non eligeret.

Ex hac regula colligit cit. loco Nauarrus, testa-
mentum vxoris, blando sermone à marito procu-
ratum, esse validum, cum tamen illud metu fa-
ctum ipso iure sit irritum: & S. Thomas 2. 2. q.
10. art. 12. Gentiles & Infideles esse ad fidem tra-
hendos, non metu ac minis, sed blanditijs ac sua-
sionibus. Posterior pars regulæ constat, nam sem-

Tom. 3. De Fine.

per fraus & dolus coniunctam habent aliquam ig-
norantiã; quæ, vt mox constabit, voluntariũ tollit.

An ignorantia causet inuoluntarium?

Dicitur ignorantia causa operis vt remouens
prohibens, quia remouet scientiam; quæ si
adesset, non fieret opus, quod ignoranter fit: vt
ignorantia, qua Iudæi Christum crucifixerunt, fuit
causa crucifixionis, 1. ad Corinth. 2. Si cognouissent,
numquam dominum gloria crucifixissent. Porro ig-
norantia triplex est. Antecedens, quæ & inuincibi-
lis, seu probabilis dicitur, est, quæ omnino antecede-
dit nostram voluntatem, & per nos tolli non po-
tuit, cum nullo pacto fuerit in nostra potestate il-
lam tollere, quia nullo modo fuit nobis voluntaria:
vt cum quis ignoranter occidit Filium, quem si
cognouisset, non occidisset. Consequens, quæ &
culpabilis seu vincibilis dicitur, est, quæ per nos tol-
li potuit, & debuit: vt ignorantia illa, qua Iudæi
occiderunt Christum, fuit consequens & vincibili-
lis; quia poterant ac debebant illam tollere ac vin-
cere oppositã scientiã. Hæc eadem, quæ respectu
voluntatis est consequens, respectu operis potest
esse antecedens: quia si opposita scientia adesset,
opus non fieret: Si Iudæi Christum cognouissent,
illum nõ crucifixissent. Interdum est concomitans,
quia etiam si opposita adesset scientia, adhuc opus
fieret: vt cum quis ignorans occidit inimicum,
quem si cognouisset, adhuc occidisset. Concomi-
tans autem est, quæ nec est voluntaria, nec causa
operis: nam siue adsit, siue non adsit opposita scien-
tia, opus nihilominus fieret.

Dico 1. Ignorantia Antecedens omninò tollit
voluntarium, & aliquo modo est causa inuolun-
tarij. Primum patet, quia quod ex ignorantia an-
teced. fit, non est neque in se, neque in causa voli-
tum: ergo nullo modo voluntarium: quia volun-
tarium est effectus voluntatis, quæ non agit nisi
volendo. Antec. prob. quia quod ex ignorantia fit;
non cognoscitur: ergo non potest esse volitum in
se: neque in causã, seu in ignorantia ipsã; quæ vo-
luntaria non est. propterea enim dicitur antecede-
dens, quia antecedit omnem actum voluntatis
etiam implicitum & indirectum. Prob. secundum:
quia licet quod ex tali ignorantia fit, non sit direc-
tè nolitum, quia non potest voluntas directè nol-
le, quod ignorat; est tamen nolitum indirectè, &
in causa: quia propter hoc, vt suppono, adhibet
moralem diligentiam, ne per ignorantiam sequatur
effectus, quem re ipsa nollet: igitur effectus, ex
tali ignorantia secutus, est aliquo modo inuolun-
tarius, quia est contra internum impetum volun-
tatis, quo talem effectum nollet.

Dico 2. Ignorantia Consequens causat volun-
tarium simpliciter: tamen interdum causare pos-
sit inuoluntarium secundum quid. Primum Prob.
quia licet effectus, ex ignorantia consequente se-
cutus, non sit voluntarius directè & in se, cum non
sit directè, & in se cognitus; est tamen voluntarius
indirectè & in causa, quæ est ignorantia ipsa direc-
tè, vel indirectè volita. Secundum ostendo, quia
potest qui ex hac ignorantia operatur, actu saltem
inefficaci nolle effectum ex tali ignorantia secu-
tum: atque adèd potest illi talis effectus esse in-
uoluntarius secundum quid: Cuius signum est
tristitia ex eo secuta. Dixi saltem inefficaci, quia si
efficaciter nollet effectum, moralem adhiberet
diligentiam, quã adhiberã, ignorantia non esset am-
plius consequens, sed antecedens: nam hoc ipso
quòd adhiberã morali diligentia, non tolleretur ac
vinceretur per oppositam scientiam, non esset

143.

Ignorantia
Antecedens

Consequens

Concomi-
tans

154.
Antecedens
tollit volun-
tarium.

155.
Et aliquo
modo causa
est inuolun-
tarij.

156.
Consequens
causat vo-
luntarium
simpliciter.

157.
Interdum
inuoluntari-
um secundum
quid.

amplius vincibilis, atque ad eò consequens; sed inuincibilis & antecedens.

158. *Numquam concommitans causat inuoluntarium*
 DICO 3. Nunquam ignorantia concommitans causat inuoluntarium, neque directè, neque indirectè. Etenim qui cum tali ignorantia operatur, nec habet formalem & directam nolitionem operis quod ignoranter fecit, quia per ignorantiam fuit illitale opus occultatum: neque virtuale & indirectam, velut si sciret, nollet; alioqui non esset talis ignorantia concommitans, sed vel antecedens, vel consequens. Quod etiam confirmat Arist. 3. Eth. 1. à signo: quia quæ per hanc ignorantiam fiunt, facta pœnitentiam non adferunt. Vbi etiam differentiam ponit inter *ignoranter agere & agere ex ignorantia*. Ignoranter agit, qui per ignorantiam concommitantem operatur. Agit ex ignorantia, qui ignorantia antecedente operatur, quia agit ex illâ, tanquam ex causa remouente prohibens: cum tamen ignorantia concommitans nullo pacto sit causa operis; nam eâ posita vel sublata, semper opus fieret. Vt si quis occidat inimicū putans esse feram, quem nihilominus occidisset, si sciuisset illum esse inimicum.

159. *Nec voluntarium directè, potest indirectè.*
 DICO 4. Nulla ignorantia concommitans causat voluntarium directè, licet interdum causare possit voluntarium indirectè. Prior pars patet, nam quælibet occultat obiectum, in quod nequit voluntas actu proprio & directè ferri. Posterior prob. quia interdum contingit, hanc esse directè, aut saltem indirectè volitam: & consequenter effectus inde secutus non erit omninò non voluntarius, sed voluntarius saltem indirectè: vt si quis, sufficiente diligentia non adhibitâ, tegulas è tecto proijciendo inimicum occidat, talis occisio est indirectè voluntaria. *Dices*: Talis effectus neque est voluntarius in se, cum occultetur voluntati per ignor. neque in causâ, quia ignorantia concommitans licet sit voluntaria, non est tamen causa operis, nam etiam sine illâ opus fieret. *Resp.* esse voluntarium in causâ, non quidem in ipsâ ignoratiâ, sed in proiectione regulæ, quæ hîc & nunc sub talibus circumstantijs facta, est volita, & quidquid ex illa moraliter sequi potest.

160. *Dices.*
Resp.
 161. *Instabis.*
Resp.
 Notanter in conclusione addidi, *interdum*: nam sæpe huiusmodi ignorantia nullum causat voluntarium: quod tunc accidit, quando ignorans moralem adhibet diligentiam, ne vllum ex sua actione sequatur damnum. Vt si quis, antequam tegulas proijciat, omnem adhibeat diligentiam, in quo casu inimici occisio ex tali proiectione secuta, non esset voluntaria proiecienti. *Instabis*: Si ille sciret, adhuc occideret suum inimicum: ergo semper est occisio inimici indirectè saltem voluntaria. *Resp.* dupliciter posse talem hominem ad inimicum occidendum esse dispositum: vno modo habitualiter, quo pacto ad præsentem culpam homicidij nil refert: nam bonitas, vel malitia actus non pendet ex habituali, sed ex actuali voluntate: pendet enim ex eâ, quatenus est principium elicitium, aut imperatiuum actus: habitualis autem voluntas nihil elicit vel imperat in ordine ad præsentem occisionem inimici. Vnde illa conditionalis, *si scirem, facerem*: sicut nihil ponit in esse, quia nullum ponit actum in operante, qui sit efficax principium operis, ita nil refert ad operis qualitatem. Secundo actualiter, actu tamen conditionato, vt si interno actu diceret, *utinam hac tegula inimicum meum interficerem*. At neque hoc modo actus homicidij, contingenter secutus, erit voluntarius, quia licet hic actus internus habeat malitiam homicidij, externus tamen effectus homicidij non censetur voluntarius,

sed solum volitus, per modum obiecti, non per modum effectus. Quia ille actus internus non est principium externi homicidij, cum non sit per modum efficacis & absoluti imperij, sed conditionati & imperfecti desiderij, quod vt tale nihil influit in opus externum.

162. *Ignorantia concommitans causat voluntarium*
 Vt explicetur mens S. Doct. docentis, ignor. concommitantem non causare voluntarium; nec accusare, nec excusare à culpa, dicendum, ignor. concommitantem causare voluntarium, & consequenter accusare hominem, quatenus illa coniungitur cum consequente: excusare verò, seu potius non accusare, quatenus nequitur cum antecedente: Concommitans .n. necessariò debet cum alterutra connecti: si cum antecedente, nec accusat, nec excusat à culpa, licet aliunde actus, cum tali ignorantia factus, supponatur culpabilis: si coniungitur cum consequente, tum & causat voluntarium, & accusat hominem ex tali ignor. operantem: hoc tamen non habet formaliter vt concommitans est, sed vt consequens est. Quæ doctrina vt clarior fiat,

164. *Ignorantia dupliciter consideratur*
 Scito, ignorantiam comparari e vel cum voluntate, quatenus est illi voluntaria, aut inuoluntaria; quo pacto distinguitur tantum in antecedentem, & consequentem: nam hoc modo considerata vel antecedit omnem actum explicitum, & implicitum voluntatis, vel saltem consequitur actum implicitum voluntatis. Prior dicitur antecedens, eo quòd antecedat actum voluntatis, quo illa fieret voluntaria: Posterior dicitur consequens; eo quòd consequitur actum voluntatis, mediante quo fit voluntaria. Vel comparatur ad actum voluntatis, non quo ipsa fiat volita, sed cuius ipsa sit causa per modum remouentis prohibens: & sic distinguitur in anteced. & concommitantem. Nam vel illa est causa actus, & dicitur antecedens, nimirum causalitate: vel non est causa actus, quia nimirum ea posita, vel sublata, adhuc fieret actus, & dicitur concommitans. Est autem ignorantia causa actus, non positua & per se, cum sit pura negatio, sed per accidens & remotua prohibentis, quia remouet oppositam scientiam, quæ actum prohiberet. Cum enim actus humani proximè regulentur à scientiâ, eâ remotâ, remouentur actus: & consequenter ignorantia, quæ tollit scientiam, est causa moralis actus, tanquam remouens prohibens: Quo fit, vt ignorantia anteced. semper sit inuincibilis: consequens semper vincibilis, atque ad eò culpabilis: Comitans stare potest cum vtraque: Ex quo colligitur, omnes actus, factos ex ignor. antecedente, suapte naturâ irritos atque inuoluntarios esse defectu voluntarij. Quæ doctrina valde notanda est in actibus humanis.

DISPUTATIO IV.

De obiecto humanæ voluntatis.

1. *Explicitio causa prior explic. eff. hui.*
 Explicata ratione voluntarij & inuoluntarij in communi, explicanda est ratio voluntarij & inuoluntarij in actibus voluntatis in particulari. Sed antequam de actibus ipsis, qui effectus sunt voluntatis, disputetur, præmittenda est disputatio de naturâ, obiecto, & modo operandi ipsius; cum hæc sint causa eorum, quæ de illis dicam. Hunc ordinem seruat S. Doctor 1. 2. *vbi de actibus humanis*: cuius methodum nos in hoc & reliquis tomis, quoad fieri poterit, sequemur.

SECTIO I.

An obiectum motiuum voluntatis sit tantum bonum?

2. Obiectum volunt.

Materiale Formale

3. 1. Sent. negat.

Prob. 1.

4. Prob. 2. Ratione

5. Confirm. 1.

6. Confirm. 2.

7. Obiectum motiuum voluntatis est tantum bonum.

Voluntas sumi potest dupliciter. 1. Pro potentiâ: 2. pro actu ipso prosecutionis, quo in suum obiectum fertur. In hac disp. voluntatem capimus primo modo. In qualibet autem potentiâ duplex distinguitur obiectum; materiale, seu terminatum; & formale, seu motiuum. Præsens controu. non est de obiecto materiali voluntatis, quod est tam bonum, quam malum: vtrumque enim terminat potentiam volitiuam, illud medio actu prosecutionis; hoc medio actu fugæ: sed de obiecto motiuo, seu formali, an sit tantum bonum.

Prima sent. negat, obiectum adæquatè motiuum voluntatis esse tantum bonum, sed etiam malum: Est aliquorum recentiorum, qui pro se citant *Valenciam in 1. 2. disp. 2. q. 3. punc. 1.* vbi ait, extra controu. esse, voluntatem versari tam circa bonum actu prosecutionis, quam circa malum actu fugæ. *Prob. 1. ex S. Doct. 1. 2. q. 8. a. 1.* ad 1. docente, voluntatem sumptam pro potentia versari circa opposita, sumptam verò pro actu tantum circa bonum. 2. Implicat potentiam operari circa obiectum materiale, quin simul operetur circa formale: at interdum voluntas operatur circa malum per odium, & detestationem. non operando circa bonum. Igitur malum est obiectum etiam formale voluntatis. Minor prob. nam sæpè voluntas fertur in malum absque vlla cognitione boni, vt cum ex malo præsentis causatur in nobis repentina tristitia: sine cognitione autem nequit voluntas circa obiectum operari. *Confirm. 1.* Malum vt præcisum à bono est sufficiens mouere voluntatem ad actum fugæ: ergo non est necessarium aliud motiuum: nam si esset necessarium, maximè esset ad inclinandam voluntatem ad actum fugæ. Antec. prob. malum per se est destructiuum suppositi: ergo per se est motiuum voluntatis ad fugam & detestationem sui. 2. Ita se habet voluntas ad bonum & malum, sicut intellectus ad verum & falsum: sed potest intellectus per dissensum ferri in falsum, absque eo quod per consensum feratur in verum: ergo poterit voluntas actu fugæ & detestationis ferri in malum, absq; eo quod actu prosecutionis feratur in bonum.

Secunda sent. affirmat, tantum bonum esse obiectum motiuum voluntatis: *Conradi 1. 2. q. 1. a. 1. §. Nota: Medina ibid. §. Rur sus. Suarez in Metaph. disp. 23. sect. 5. & apertè colligitur ex S. Tho. 1. 2. q. 1. a. 1. vbi ex eo probat, omnes actiones humanas esse propter finem, quia omnes causantur à proprio obiecto voluntatis: Proprium autem obiectum voluntatis est finis & bonum. Si autem posset aliquis actus voluntatis non esse propter bonum, qualis est in sent. aduers. fuga mali, ille non esset propter finem, quia malum non potest esse finis voluntatis: ergo non omnes actiones humanæ essent propter finem. Idem docet *Scotus in 4. disp. 49. q. 10. §. Resp. actus nolendi nunquam est, nisi in virtute alicuius volitionis: ideo enim nolo aliquid, quia volo aliud. Quod prius docuerat in 2. disp. 6. q. 2. §. in ista questione: idque aucto. Anselm. 2. sequitur ex sent. eorum, qui docent, adæquatam obiectum voluntatis esse bonum: nullus enim actus voluntatis reperiri poterit, qui non sit propter bonum: quia adæquatam obiectum, potentia est illud, circa quod potentia semper operatur.**

Hæc sent. probabilior est & sequenda: quam Probo 1. 8. nequit voluntas detestari malum, nisi cognitum *Prob. 1.* vt disconueniens proprio supposito: ergo nequit malum fugere, nisi mota à bono, cui malum aduersatur. Antec. constat: nam quamdiu malum non cognoscitur vt disconueniens proprio supposito, non potest illud voluntas detestari: sicut quamdiu non cognoscitur bonum vt conueniens proprio supposito, non potest à voluntate appeti. Quia sicut nihil potest voluntas appetere, nisi vt conueniens proprio supposito: ita nihil detestari, nisi vt disconueniens eidem: & hoc idè, quia voluntas essentialiter est appetitus, de ratione cuius est appetere conuenientia, & fugere disconuenientia naturæ. Conseq. prob. Nam posito quoddam voluntas nequeat detestari malum, nisi præcognoscat illud vt aduersatiuum bono, ad quod essentialiter ordinatur, non mouebitur ad malum detestandum, nisi propter bonum, quod in fuga mali necessariò debet præcognoscere. Quia ab illo obiecto potentia principaliter mouetur, ad quod principaliter ordinatur: at principaliter voluntas ordinatur ad bonum, cui malum detestandum aduersatur: nam ad bonum ordinatur primò & per se; ad malum autem detestandum cõsequenter, & per accidens. Vnde eantis illud detestatur, quatenus aduersatur bono. 2. Nulla potentia operari potest, nisi mota à suo proprio specificatiuo: at proprium specificatiuum voluntatis est bonum suppositi: ergo nequit malum detestari, nisi propter bonum: & ad detestandum malum moueri debet ab ipso bono, cui malum aduersatur. Minor est commune axioma, quia voluntas est quidam appetitus: omnis autem appetitus specificatur ab aliquo bono, ad quod appetendum per se ordinatur. Vnde voluntas specificatur à bono proprii suppositi, ad quod appetendum, procurandumve per se ordinatur. *Confirm. quia malum cum sit contrarium & destructiuum boni, non potest specificare potentiam, quia nequit potentia specificari ab oppositis formis. Maior prob. nam nec potentia visiva operatur, nisi mota à visibili, quod est specificatiuum ipsius; nec auditiva, nisi ab audibili, nec intellectiva, nisi ab intelligibili; ergo nec appetitiua nisi ab appetibili, quod est bonum proprio supposito cõueniens; patet à pari: appetitus. n. naturalis lapidis non deserit locum sursum, nisi propter locum deorsum, à quo principaliter mouetur; nec appetitus naturalis ignis locum deorsum, nisi propter locum sursum, à quo principaliter mouetur. Tum quia nulla potentia operari potest extra suum proprium obiectum: at proprium obiectum potentia est proprium specificatiuum ipsius. Cum igitur proprium specificatiuum voluntatis sit bonum, nequit extra illud operari. Vnde etiam quando fugit malum, fugit propter bonum.*

Ex his deducitur, neque indifferens, esse motiuum voluntatis: quia indifferens non est voluntatis specificatiuum: nam ratio motiua potentia debet esse positua, cum mouere debeat potentiam ad actum posituum: sed ratio indifferens non est ratio positua, sed negatiua: igitur nec motiua, nec specificatiua ipsius. *Dices, adæquatam motiuum voluntatis non est tantum bonitas finis, sed etiam mediocrum: ergo adæquatam motiuum eiusdem non erit tantum bonum, sed etiam malum. Antec. constat ex ijs, quæ supra disp. 1. sect. 3. Conseq. prob. nam non obstante, quod voluntas per se ac principaliter ordinetur ad finem, adhuc moueri potest à medijs: ergo non obstante, quod voluntas per se & principaliter ordinetur ad bonum adhuc moueri*

8.
Prob. 1.
9.
Prob. 2.
10.
Confirm.
Inductio
A priori
11.
Indifferens non est motiuum voluntatis.
12.
Dices

Media habent bonitatem distinctam à bonitate finis.

moueri poterit à malo. Resp. neg. conseq. Quia media continent aliquam bonitatem distinctam à bonitate finis, quæ dicitur bonitas utilis, per quam mouere possunt voluntatem ad prosecutionem sui. Est enim voluntas essentialiter appetitus: appetitus autem moueri potest à quocumque bono, quod propriæ naturæ conuenit, vel ad illud consequendum conducit. Malum autem non potest mouere voluntatem, nisi in virtute boni, cum nil possit mouere voluntatem, quæ essentialiter est appetitus perfectibilitatis, nisi ad ipsam cõparetur vt perfectiuum: cuiusmodi non est malum.

13. Ad 1. prima

Ad 1. argum. 1. sent. Resp. cum *S. Thomas* docet, voluntatem versari circa opposita, intelligere circa opposita materialiter. In quo sensu loquitur etiam *Valentia*, cum ait, extra controu. esse, voluntatem ferri ad bonum & malum; alioqui extra controu. non est, vt ex contrariâ sent. constat, voluntatem ferri ad bonum & malum formaliter.

14. Ad 2.

Ad 2. neg. minor, eiusque prob. nam etiam quando appetitus ex præsentis malo trahitur, non trahitur absque aliquâ præuia noticia boni, cui tale malum aduersatur. Ratio: quia nequit detestari illud, nisi præcognoscat illud, vt disconueniens bono proprii suppositi: atque aded necessariò præcedere debet noticia boni, cui præsens malum detestandum aduersatur. Ad 1. confirm. neg. antec. Ad prob. dico, hoc ipso quòd malum est destruetiuum boni proprii suppositi, atque vt sic cognitum mouere debeat appetitum ad fugam sui, necessariò mouere in virtute boni, cui aduersatur, cum illud sit principale motiuum, in virtute cuius malum voluntatem inclinatur ad sui detestationem.

15. Ad confirm. 1.

Ad 2. resp. etiam intellectum ferri in falsum, per actum dissensus in virtute veri, cui opponitur: nam neque intellectus dissentire potest falso, nisi, illud cognoscat vt contrarium vero: atque aded in virtute veri illi dissentit. Atque hæc de voluntate vt potentia: superest de voluntate vt actu.

16. Ad secundam

An possit voluntas velle malum sub ratione mali, aut nolle bonum sub ratione boni?

17. Prima sent.

PRima sent. affirm. Est *Nominal. Ocham. in 3 q. 13. du. 3.* dubius est *Scotus in 1. dist. 1. q. 3. §. ad argum. & in 2. dist. 43. q. 2.* quod postea retractauit, & oppositum absolutè docuit in 4. dist. 49. q. 10. §. resp. Probat 1. *Ocham.* Si non posset voluntas viatoris velle malum sub ratione mali, non posset circa quodcumque obiectum sibi propositum mereri & demereri: consequens est falsum: nam exceptis Christo, eiusque Matre ex speciali priuilegio, viator potest circa quodcumque obiectum sibi propositum mereri vel demereri per oppositos actus. Sequelam probat: Proponat intellectus voluntati hanc propos. *Deos falsos colere, malum est*, aut potest voluntas hoc velle, aut non. si potest; Igitur potest velle malum cognitum vt malum. Si non potest; ergo nequit circa hoc obiectum peccatum commissionis committere, quia id nequit nisi volendo, quod intellectus proponit vt malum.

18. Prob. 1. Ocham

19.

Ex hoc fundam. colligit, posse voluntatem nolle, seu odisse bonum vt bonum, quia potest circa quodcumque obiectum sibi propositum mereri, aut demereri. Ergo si proponatur illi bonum honestum, poterit illud velle, vel nolle, seu amare vel odisse: igitur poterit nolle & odisse bonum cognitum & iudicatum vt bonum. Vt autem saluet auctoritates Patrum, docet, bonum & malum bifariam accipi, vno modo pro bono honesto & delectabili: alio pro omni volibili & nolibili à vo-

luntate. Concedit autem, posse voluntatem nolle bonum, & velle malum primo modo: negat posse secundo: quia nollet quod vult, & vellet quod non vult. Probat 2. *Scotus cit. loco, in 2.* quia hæc sententia melius saluat discrimen inter peccatum patratum ex infirmitate, quod committitur alliciente passione: ex ignorantia, quod committitur errante ratione: ex malitia, quod committitur ex mera voluntatis libertate, eligentis malum vt malum, quod propterea peccatum in Spiritum S. appellatur. 3. cum quis odit inimicum, vult illi malum sub ratione mali. Igitur malum potest esse obiectum prosecutionis. Antec. constat, quia obiectum odij teste *S. Thoma 1. 2. q. 29. ar. 1.* est malum vt malum, sicut obiectum amoris est bonum vt bonum. 4. cum quis ex duobus malis eligit minus, vult malum vt malum. Antec. constat, quia in talibus obiectis nihil est vel apparet, nisi malum: ergo non potest moueri nisi à malo. 5. Tam damnati, quam multi homines in hac vitâ vellent non esse; sed non esse, est malum. 6. Voluntas est essentialiter libera; ergo potest ad exercendam suam libertatem velle malum vt malum. 7. in quodcumque inclinatur habitus, inclinare potest & potentia, in qua est habitus, quia hic non operatur sine illâ: sed habitus iniustitiæ inclinatur in malum vt malum, seu in actum iniustitiæ vt sic: ergo in idem inclinare potest voluntas, in quâ talis habitus est.

Secunda & vera sent. Negat, posse voluntatem velle malum sub ratione mali, aut nolle bonum sub ratione boni: est *S. Thoma 1. 2. q. 8. art. 1. & reliqu. cum Arist. 1. Ethic. cap. 1.* vbi docet in omni actione & affectione semper bonum aliquod intendi, approbatq; dictum illud antiquorū, *bonum esse quod omnia expetunt*: aliàs falsum, si daretur actio aut electio, in quâ malum intederetur; esset vt aliquis, qui bonum non expeteret, sed odio haberet. Eandem sent. docent *Dionysius, Augustinus, Anselmus*, ex quibus desumptum est illud axioma: *nemo intendens malum, operatur.* At malum intendens operaretur, qui appeteret malum sub ratione mali. Nec satisfaciunt *Ocham. glossando*, obiectum voluntatis esse bonum & malum, non quod re ipsâ, vel in apprehensione apparet, sed quod voluntas ipsa amplectitur, vel repudiat: Nam vt ex Patribus constat, ided nemo intendens malum, operatur, quia malum est contra inclinationem naturæ; hoc autem habet malum ex se, vt præcedit saltem in apprehensione operantis. Prob. 2. voluntas est appetitus rationalis naturæ congenitus, ad expetenda ea, quæ sunt propriæ naturæ conuenientia, & repudianda ea, quæ sunt eidem disconuenientia: at malum, est propriæ naturæ disconueniens; bonum vt bonum, est eidem conueniens: nequit igitur voluntas aut appeterere malum sub ratione mali, aut repudiare bonum sub ratione boni: quia nulla potentia ferri potest extra obiectum, ad quod est à naturâ ordinata. Maior Prob. quia non potest naturâ exigere potentiam, quæ inclinatur ad destructionem sui: ergo non potest congenerare sibi appetitum, qui inclinatur ad malum vt malum: alioqui inclinaretur natura per potentiam ad destructionem sui: nam potentiam sibi producere non potest, nisi ex inclinatione ad obiecta, ad quæ mediante potentia ipsa tendit: est enim potentia instrumentum, mediante quo natura ipsa tendit ad obiecta, ergo producere nequit appetitum, qui inclinatur ad malum sub ratione mali. Confirm. Ita se habet appetitus rationalis in natura cognoscitiua, sicut appetitus naturalis in quâuis aliâ: at implicat, appetitum naturalem in natura non cognoscitiua inclinari ad aliquod

Ad 2. secunda

Patres

10

Probat Scotus

11. 2.

21.

Tertio

22.

Quarto

23.

Quinto

24.

Sexto

25.

Septimo

26.

Vera sent.

Negati.

Ad Ocham

Glossam.

27.

Prob. 1. ratione

Minor conseq. clara.

28.

Confirm.

aliquid disconueniens propriæ naturæ: Implicat aquam appetitu naturali inclinare ad caliditatem, ignem ad frigiditatem, terram ad motum sursum, aerem ad motum deorsum: ergo & appetitum rationale ad malum propriæ naturæ sub ratione mali. Maior prob. quia sicut appetitus naturalis datus est naturæ, vt per eum tendat ad ea quæ sunt sibi conuenientia ita appetitus rationalis datus est naturæ intellectuali, vt per eum tendat ad ea, quæ sunt sibi conuenientia: hoc solo discrimine, quod natura non cognoscitiua appetitu naturali solum tendat ad ea, quæ re ipsa sunt conuenientia: natura verò cognoscitiua appetitu rationali etiam ad ea quæ tantum apparenter sunt sibi conuenientia. Quod discrimen oritur ex eo, quod natura cognoscitiua medio appetitu rationali tendit ad finem sibi debitum vt apprehensum: natura verò non cognoscitiua per appetitum naturalem tendit ad finem sibi debitum, vt à parte rei existentem. At sæpè apprehensio proponit appetitui vt naturæ conueniens, quod re ipsa conueniens non est: nunquam autem potest appetitui naturali apparere vt conueniens, quod re ipsa conueniens non est; quia appetitus naturalis non fertur ad perfectionem sibi debitam, prout apprehenditur, sed prout à parte rei existit.

Ad 1. Ochami nego sequel. Ad prob. nego, vt voluntas circa tale obiectum propositum vt malum demereri possit, necesse esse, vt illud velle possit sub ratione mali, sed sub aliquâ ratione apparentis boni commodi, aut delectabilis. Ad 2. Scoti Resp. discrimen inter peccatum ex malitia, & reliqua ex infirmitate & ignorantia, optimè saluari ex eo, quod peccatum ex malitia sit peccatum commissum à sola libertate voluntatis, nullo præcedente vel errore in intellectu, vel passione in appetitu; non quod voluntas amplectatur malum sub ratione mali, sed cognoscens esse malum, adhuc illud vult sub aliqua ratione commodi, vel delectabilis, vti fuit peccatum Angelorum, qui quamuis cognouerint, illud fuisse malum & contra diuinam voluntatem, adhuc amplexi sunt sub motiuo propriæ excellentiæ, nullo præcedente vel errore in intellectu, vel passione in appetitu sentiente, quo carent Angeli. Ad 3. disting. antec. Qui vult alteri malum, vult malum vt malum respectu illius cui malum intendit, concedo: vult malum vt malum respectu sui, vel alterius personæ, propter quam mouetur ad tale malum alteri desiderandum, nego. Est igitur malum alteri concupitum obiectum materiale: formale verò est bonum commodum seu delectabile sui, aut alterius personæ, propter quam tale malum alteri concupiscitur. Vnde ad prob. antec. concedo, obiectum odij esse malum respectu personæ, cui desideratur; nego esse malum respectu personæ, propter quam illud alteri desideratur. In quo differt ab amore, cuius obiectum non modò est bonum respectu personæ, propter quam desideretur, sed etiam respectu personæ, cui bonum ipsum desideratur. Dices. Hinc sequitur, nullum dari actum odij: nam actus odij est, qui intendit malum alteri, vt malum alteri est. Resp. Nullum dari actum odij simpliciter, nego: nullum dari actum odij, qui simul non sit actus amoris, concedo. Idem quippe actus dicitur & odium respectu personæ, cui malum intenditur; & amor respectu sui, vel alterius personæ, propter cuius commodum tale malum alteri intenditur. Sicut idem actus dicitur amor concupiscentiæ respectu boni, quod amatur, & simul amicitia respectu personæ, cui ama-

tur. Ad 4. nego antec. Qui enim ex duobus malis eligit minus, non eligit illud formaliter vt malum, sed vt remotiuum maioris mali: esse autem remotiuum maioris mali est aliquod bonum, ac proinde eligitur formaliter vt bonum. Vnde ad prob. antec. nego, in talibus obiectis nihil esse, vel apparere nisi malum; nam est vel apparet remotio grauioris mali, quod est aliquod bonum. Ad 5. disting. Maior. Tam damnati, quam multi peruersi homines in hac vita desiderant non esse formaliter vt non sint, nego; vt sint liberi à præsentis miseria, propter quam desiderant non esse, concedo. Liberari autem à præsentis miseria, quam patiuntur, est aliquod bonum, quod damnati, & peruersi homines in hac vita præferentes bono proprii esse, potius optant carere proprio esse, quam præsentem miseriam pati. Ad 6. neg. conseq. quia libertas supponit obiectum proportionatū, circa quod versetur: cum igitur malum vt malum non sit obiectum prosecutionis; sicut nec bonum vt bonum obiectum fugæ, repugnat voluntatem exercere suam libertatem actu prosecutionis circa malum vt malum, vel actu fugæ circa bonum vt bonum. Ad 7. neg. Minor. Ad prob. nego, habitum iniustitiæ inclinare in actum iniustitiæ formaliter, sed tantum materialiter; formaliter verò inclinare in aliquod comòdum vel vtile ipsius operantis. Quia habitus iniustitiæ gignitur ex actibus iniustitiæ: qui non tendunt ad læsionem iuris, quatenus est alteri mala formaliter, sed quatenus est operanti bona: atque adeò formalis ratio, sub qua talis læsio iuris operantem mouet, non est mala, sed bona bonitate commodi; licet sit mala, & vt sic non intendatur formaliter ab operante malitia inhonestatis.

SECTIO II.

An eodem actu voluntas feratur in finem & media?

Titulus supponit, voluntatem ad vtrumque ferri posse: certum namque est, potentiam ferri posse in quodcumque, in quo ratio sui obiecti reperitur: at tam in fine, quam in medijs reperitur ratio boni, quæ est proprium voluntatis obiectum. Sola igitur difficultas est, an eodem actu ad vtrumque simul feratur. Prima sent. negat, Rubio. in 1. dist. 1. q. 1. a. 1. Arimin. ibid. a. 2. Marfil. q. 4. a. 1. dub. 1. Vasquez 1. 2. disp. 33. cap. 2. Prob. 1. Volitio mediourum causatur à volitione finis: implicat autem eundem actum causari à se ipso: igitur implicat eundem actum simul esse finis & mediourum. Minor prob. nam nihil aliud est mediū esse volitum propter finem, quam volitionem mediij causari à volitione finis. 2. Electio & voluntas, auctore Philos. 3. Ethic. c. 2. sunt actus diuersæ rationis, cum vnus sit circa media, alter circa finem: igitur nequit idem actus esse finis & mediourum. 3. Si quis posset vno actu ferri in media & finem, posset vno actu detestari malum propter finem, atque adeò vno actu simul velle finem, & nolle malum propter finem: implicat autem, vt idem actus sit volitio & nolitio simul, odium & amor; aliàs idem actus esse posset gaudium & tristitia; metus & spes. 4. Sæpè voluntas eligit media, nihil cogitando de fine, vt cum ex præterita volitione finis eligit media presentia: non potest autem voluntas actu velle finem, nisi actu de illo cogitet, cum nihil velle possit nisi præcognitum. Igitur

29. Ad fund. Ochami
30. Ad arg. Scoti
31. Ad 3. Voluntas vult malum vt malum, respectu personæ cui vult, non respectu sui.
Dices
Resp.

32. Ad 4.
33. Ad 5.
34. Ad 6.
35. Ad 7.
36. Negant Prob. 1.
37. Prob. 2.
38. Prob. 2.
39. Tertio
40. Quatio

Igitur electio non necessariò est volitio finis.

Secunda sent. affirmat: *Est communior.* Eamque expressè docent S. Tho. 1. 2 q. 8. a. 3. *Caietan. Conrad. Medin. Valent. Sylvius ibid. Bonau. in 2. dist. 38. dub. 4. circa text. Richard. a. 3. q. 4. Agid. q. 2. a. 3. Durand. q. 3. Palat. q. 2. Mayron. in 1. dist. 1. q. 3. Capreol. q. 1. ad argum. Gregorij. Ocham. q. 1. dub. 2. Gabriel q. 1. art. 1. notab. 2. inclinat Scotus in 2. dist. 38. q. unica.* Pro cuius explicatione,

41. *Affirmant verè.*
42. *Vasquez*
Nota, dupliciter posse voluntatem in finem & in media ferri: vno modo vt inuicem connexa, in finem vt acquisibilem per media, & in media vt affectiua finis: alio modo absolute, in vnumquodque per se, in finem propter bonitatem, quã habet in se, sine relatione ad media, & in media sine relatione ad finem. Propòsita controu. non est in 2. sensu, in quo certum est, voluntatem distinctis actibus ferri in finem, & in media absolute sumpta; sed in primo. In quo adhuc certum est, & vtrò concedit Vasquez, non posse voluntatem intendere finem, vt acquisibilem per media, quin saltem virtualiter & in obliquo velit finem, quia hoc modo intenditur finis cum ordine ad media & media cum ordine ad finem. Impossibile autem est, quando vnum intenditur cum ordine ad aliud, vt voluntas velit vnum, quin etiam velit aliud, saltem virtualiter & in obliquo. Quare tota difficultas est, an non tantum virtualiter & in obliquo; sed etiam formaliter, & in recto voluntas volendo finem acquisibilem per media, velit etiam media: & contrã, volendo media vt affectiua finis, velit finem non tantum virtualiter & in obliquo, sed etiam formaliter & in recto. Pro quo

43. *Plerumque voluntas intendendo finem virtualiter tantum, & in obliquo intendit media:*
Dico Tametsi plerumque voluntas intendendo finem virtualiter, tantum & in obliquo intendat media, & contrã, eligendo media, virtualiter tantum, & in obliquo intendat finem: Potest tamen, & defacto interdum in vtrumque fertur formaliter & in recto. Prior pars constat experientia. Sæpè enim intendimus finem vt assequendum per media in communi & confusè tantum cognita: tunc autem non possumus directè & formaliter velle media. Contrã verò sæpè eligimus determinata media, vt vtilia ad finem consequendum, non intendendo expressè finem, nisi per modum termini oblique terminantis ipsam electionem mediorum. Posterior pars assert. prob.

44. *Et eligendo media, virtualiter & in obliquo intendit finem.*
Quotiescunque duo ita se habent, vt vnum sit ratio formalis primaria, propter quam cognoscatur, vel appetatur alterum, vtrumque potest vno eodemque actu cognosci, vel appeti directè & formaliter: ita se habent finis & media in ordine ad appetibilitatem: igitur possunt vno eodemque actu voluntatis appeti directè & formaliter. Maior patet: nam quando duo se habent vt ratio formalis & materialis seu primaria & secundaria, ambo coalescunt in vnum obiectum totale per se terminatum actus secundum vtramque rationem: nam tunc actus æquè primò cadit in vtramque obiecti rationem, in vnam tanquam in rationem materialem seu secundariam, in aliam tanquam in rationem formalem & primariam. Vt constat de visione, quæ æquè primò cadit in colorem & lucem; in illum tanquam in rationem materialem & secundariam, in hanc tanquam in formalem & primariam. Similiter intellectus beati vno actu visionis gloriosæ fertur in creaturas, tanquam in obiectum secundarium & materiale, & in Deum tanquam in obiectum formale & primarium; eodèque actu voluntas eiusdem beati fertur in creaturas propter Deum, & in Deum tanquam in rationem prima-

Paritas visionis

riam diligendi creaturas. Quia potest voluntas vno actu expressè & directè ferri in totum id, in quod expressè & directè fertur intellectus: cum non minus efficax & vniuersalis sit voluntas erga suum obiectum, quàm sit intellectus erga suum. Atqui potest intellectus vno actu expressè & directè ferri in vtrumque: ergo & voluntas. Totus hic discursus colligitur ex S. Th. 1. 2 q. 8. a. 3.

S. Thom. 41. Dico.
Dices. Si hoc esset; semper, & non interdum, voluntas vno actu tenderet in finem & in media, quia semper finis proponitur vt ratio formalis volendi media, & media vt ratio materialis volibilis propter finem: vt semper visus vno actu fertur in colorem & lucem. Resp. neg. sequel. Ad prob. *Resp.*
Dico, vt voluntas vno actu directè tendat ad vtrumque, non sat esse, vt quomodocunque vnum proponatur vt ratio volendi alterum; nam ad huc cum ista connexionione proponi potest vnum vt directè volibile, alterum verò vt indirectè tantum volibile & tanquam terminus alterius: sed necessarium esse, vt vtrumque simul proponatur directè volibile. Quod tunc fit, quando vtrumque proponitur per modum vnius obiecti, ex duplici ratione materiali & formali, seu secundariã & primariã constituti: secus quando vnumquodque proponitur per modum obiecti ad alterum relati. Nec est par ratio de visu respectu coloris & lucis. Nam color nullo modo, saltem naturaliter terminare potest per se visionem, nisi vt informatus luce. At possunt mediã per se primò etiam naturaliter terminare actum volitionis propter intrinsecam bonitatem, quam habent in ordine ad finem: & vice versã, finis per se primò terminare actum volitionis propter intrinsecam bonitatem, vt assequibilem per media. Confirm. Sicut potest intellectus dupliciter ferri in principia & conclusiones: vno modo directè & per se in vtrumque, in principia tanquam in rationem formalem, in conclusiones tanquam in materialem assentiendi: alio modo directè & per se primò in vnum, indirectè verò & terminatiuè in aliud. Ita voluntas in finem & media. Quia quando plura participant intrinsecè rationem formalem obiecti cum aliquã subordinatione ad inuicem, potest potentia duplici modo ferri in illa, vel directè, & per se primò ad omnia per modum vnius obiecti; vel directè, & per se primò in vnum cum relatione & respectu ad aliud: secus quando vel non omnia participant intrinsecè rationem formalem obiecti, vel vnum non est terminatum potentie, nisi vt includens formaliter aliud. Ex his constat dupliciter posse voluntatem ad finem tendere: vno modo via resolutionis, vt cum ex intentione finis tendit ad media: alio modo via compositionis seu generationis, vt cum ex electione mediorum tendit ad finem consequendum. Prior modus dicitur resolutiuus, quia tendit à causa ad effectum: omnis autem processus à causa ad effectum, dicitur resolutiuus, quia omnis effectus per se resoluitur in suas causas. Posterior dicitur compositiuus, quia procedit per effectus ad causam: omnis autem effectus componitur ex suis causis. Nec obstat, quòd viã generatiuã media sint etiã causa finis, ac proinde dici posset processus resolutiuus: quia licet sint causa efficiens quoad executionem respectu finis, sunt tamen effectus quoad intentionem respectu eiusdem finis: & quia inter causas potissimū locum obtinet finis, simpliciter talis processus dicendus est compositiuus.

45. *Ad arg. 1.*
Ad Primum 1. sent. nego omnem volitionem mediorum causari à volitione finis, sed tantum eam, quæ distinguitur realiter à fine. Ad prob. maioris

Ratio

46. Coniim.

47. Voluntas ad finem tendit resolutiuè.

Compositiuè.

48. Ad arg. 1.

maioris nego, nil aliud esse, medium esse volitum propter finem, quàm volitionem medij causari à volitione finis: vt patet in actu increato, quo Deus vult vnum propter aliud, non propter causalitatem volitionis vnus à volitione alterius, sed quia non vellet vnum nisi propter aliud, vnde particula, *propter*, in causâ finali per se tantùm importat causalitatem obiectiuam, vt vnum sit ratio vel causa volendi aliud, quod stare potest cum omnimodâ identitate actus. Ad 2. disting. antec. Intentio & electio sunt actus diuersæ rationis obiectiuè, concedo; nam etiam quâdo coalescunt in vnum actum distinguuntur formaliter penes diuersa obiecta, quæ respiciunt: idem quippe actus, vt intentio, respicit finem; vt electio, media. Sicut idem motus, vt respicit agens, dicitur actio; vt respicit subiectum, dicitur passio. Sunt diuersæ rationis subiectiuè, nego, nisi quando sunt distinctis actibus. Ad 3. conced. sequel. Neque vllum est absurdum, vt idem actus comparatus ad diuersa, sit volitio & nolitio, amor & odium. Sicut cum quis vult bonum amico. propter ipsum amicum: talis volitio respectu boni, quod amatur, dicitur amor concupiscentiæ: respectu personæ, quæ amatur, dicitur amor amicitæ. Item cum quis vult malum inimico, vel propter bonum proprium, vel alterius personæ: idem actus respectu inimici est odium; respectu sui vel alterius personæ, propter quam tale malum inimico intenditur, dicitur & est amor. Nec est par ratio de gaudio & tristitia, metu & spe: quia cum isti actus supponant in obiecto rationes oppositas, & nullo modo inter se subordinatas, non possunt in vnum actum coalescere. Volitio autem & nolitio, amor & odium, sæpe in obiecto supponunt rationes mutuò subordinatas. Ad 4. concedo, in tali casu voluntatem actu & formaliter non ferri nisi tantùm ad media, & ne indirectè quidem nec in obliquo ad finem: quia nullo modo in eo casu cognoscitur finis. Sed, solùm dicitur volûtas in eo casu virtualiter ferri in finem, quatenus causat præsentem electionem mediorum, vt anteq̃ mota ab intentione finis. Cæterùm vt possit voluntas vno actu formaliter ferri in media & finem, debet vtrumque actu cognosci, atque ab intellectu proponi.

DISPUTATIO V.

De motiuo voluntatis.

CVM non semper voluntas sit in actu sed interdum in potentia, iure quærimus, quodnam sit motiuum voluntatis, quod illam de potentia reducat in actum, vel de vno actu in alium. Quod S. Thomas indagat in 1.2 q. 9. Multa autem sunt voluntatis motiua. Primum est voluntas ipsa, quæ se ipsam efficienter mouet de potentia ad actum. 2. est intellectus, qui illam mouet per obiecti propositionem. 3. est obiectum ipsum, quod voluntatem inclinât, vel ad prosecutionem, vel ad fugam sui. 4. est appetitus sensitivus, qui propter connexionem & sympathiam cum rationali, sæpè illum inclinât ad idem obiectum prosecutionem. 5. est Deus, qui per modum extrinseci principij, illam efficienter mouet ad omnes actus. Potissima difficultas est de cognitione seu obiecti propositione. Primum an absque vllâ obiecti cognitione voluntas ad operan-

dum moueri queat. 2. an moueri queat solâ cognitione sensitivâ. 3. An simpliciduntaxat apprehensione obiecti, an opus sit iudicio, vel imperio. 4. In quo genere causæ notitia, seu obiecti propositio voluntatem ad operandum moueat.

SECTIO I.

An voluntas operari possit circa suum obiectum absque præuâ cognitione illius?

Prima sent. affirmat: Est *Argen. in 1. dist. 1. q. 1. a. 4. Rubio. q. 4. §. hoc præmissis*, qui etiam putat, posse actum voluntatis aliquo tempore naturaliter conseruari absque cognitione: *Bonauent. in opusc. de mystica Theol. q. vn. qui non solùm de possibili, sed etiam de facto hunc modum operandi concedit extasim patienti: Palud. in 4. d. 49. q. 1. ar. 2. in solut. 1. argum. post 2. concl. licet oppositum doceat in 3. dist. 18. q. 1. art. 2. §. Si dicatur, & dist. 28. q. 2. ar. 3. §. Si dicatur, & in 4. dist. 49. q. 3. ar. 1. Proquâ etiam citatur Gerson alphab. 66. littera O, quem videre non libuit. Prob. 1. Bonau. ex Psal. 33. Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus. Gustare autem ad volûtatem, videre ad intellectum pertinet. Cum igitur Scriptura hortetur, Deum prius esse gustandum quàm videndum, prius ad Deum in hac Mystica Theologia cõsurgimus per amorem, quàm per cognitionem. 2. ex *Dionys. cap. 1. de mystica Theol. vbi Timotheum adhortatur, vt sepositâ omni cognitione de Deo, illi solo affectu adhæreat: & cap. 7. de Diuinis nomin. docet, quòd licet in humanis prius debeat mens intelligere, quàm amare, in experimentalis tamen cognitione diuinorum prius debet Deum sentire amando, quàm cogitando. 3. Potest Deus amorem ex præuâ cognitione productum, sine cognitione conseruare: ergo etiam sine cognitione producere: quia si tota essentia amoris saluari potest in conseruatione absque cognitione, eadem saluari poterit in productione. Antec. prob. Non minùs in fieri pendet visio corporea ab obiecto visibili præsentem, quàm volitio ab obiecto volibili cognito: sed potest visio corporea cõseruari absque obiecto visibili præsentem: ergo & volitio absque obiecto volibili cognito. 4. Cognitione est sola conditio approximans obiectum voluntati, vt circa illud debite approximatum naturaliter operari possit: sed Deus supplere potest omnem conditionem. Maior constat, quia cognitio non integrat vnum cum obiecto volibili, sed habet se, vt pura conditio representans tantùm obiectum voluntati. Vnde sicut potest Deus efficere, vt ignis comburat subiectum sibi non approximatum, ita vt voluntas tendat ad obiectum sibi per cognitionem nõ representatum. Minor prob. quia Deus supplere potest quidquid est extra essentiam rei: quælibet autem conditio est extra essentiam rei. Confirm. Cognitione non est voluntati ratio percipiendi obiectum, cum voluntas non sit potentia perceptiua, sed tantùm inclinatiua: Ergo siue ad sit cognitio siue non, voluntas eodem modo se habet ad suum obiectum. 5. Voluntas vult suum actum, mediante quo tendit ad obiectum: sed suum actum non vult præuâ cognitione. Confirm. Potest voluntas delectari de cognitione directâ non cognitâ per aliam reflexam: ergo & de quocunque obiecto non cognito. Nam ita se habet cognitio directâ, non cognita per reflexam, sicut quocunque aliud obiectum, nullâ notitiâ cognitum. 6. Potest Deus eleuare voluntatem ad producen-**

49. Ad 2.

50. Ad 3.

51. Ad 4. potest voluntas actu & formaliter ferri tantum in media.

2. 1. sent. affirm.

3. Prob. 1.

4. Prob. 1.

5. Prima pars.

6. Secunda.

Confirm.

7. Tertia.

Confirm.

8. Quarta.

Varia voluntatis motiua.

producendam gratiam, & quemcumque alium effectum absque præviâ cognitione, ut quodcumque; ens actuum ad quemcumque effectum possibilem: ergo & ad producendum actum amoris absque præviâ cognitione. Quia non est maior ratio, cur eleuari possit ad quemcumque alium effectum, etiâ supernaturalem sine præviâ cognitione, & non possit ad suum proprium actum, cum quo maiorem habet proportionem.

9. *Negant Schol. implicitè vel expressè* Secunda sent. negat, etiam de potentiâ absolutâ. *Quæ verior est & communior.* expressè docent *Henric quodlib. 1. q. 15. S. Thom. 1. p. q. 82. a. 4. ad. 3. & 1. 2. q. 3. a. 4. ad. 4. Durand. in 1. dist. 3. in 2. p. dist. q. 4. num. 14. & 17. Agid. in 2. dist. 38. q. 2. dubit. 1. later. Paludan. cit. precipue dist. 28. Ockham in 2. dist. 25. ad 15. Bernard. de Gannaco apud Capreol. in 2. dist. 25. q. vn. ar. 3. ad argum. contra 1. concl. ad 1. Henrici, quam sequitur ibid. Capreol. Gabriel in 2. dist. 25. q. vn. a. 3. dubit. 3. propos. 2. & 4. Ferrar. 3. con. gen. cap. 89. §. ad evidentiam: Medina 1. 2. q. 9. a. 1. §. posita notitia: Vasquez ibid. dist. 35. Suarez in Metaph. dist. 23. Sect. 7. & apertè tradit Arist. 3. de anima tex. 54. vbi docet, appetibile non mouere appetitum, nisi ut intellectum vel imaginatum. *Prob. 1. ex August. 10. de Trinit. cap. 1. sub initium: Rem, inquit, prorsus ignotam amare omnino nullus potest: Ansel. in Monol. cap. 48. probat neminem se ipsum amare posse, nisi se ipsum intelligat, ut inde probet, neque Spiritum S. qui procedit ut amor, produci posse nisi ex notitiâ sui. Quam doctrinam omnes ferè Patres supponunt. Ex quâ formatum est commune illud axioma, nihil volutum, quin præcognitum. 2. Prob. ratione ductâ ex proprio modo operandi potentiæ appetitiuæ. Etenim proprius modus operandi potentiæ appetitiuæ est, ut se ipsam ad obiectum profequendum, aut fugiendum moueat, ab obiecto ipso prius vitaliter mota & excitata: impossibile autem est, ut ab obiecto vitaliter moueatur & excitetur, nisi mediâ cognitione: eo quod nullum obiectum potest vitaliter mouere potentiam, nisi sit intra ipsum appetentem expressum. Cum igitur nequeat obiectum intra appetentem exprimi per actum ipsius potentiæ appetitiuæ, cuius tantum est inclinari ad obiectum iam expressum, exprimendum necessariò erit per actum potentiæ cognoscentis, cuius est, obiectum exprimere intra ipsum appetentem. Maior prob. nam per hoc essentialiter appetitus vitalis discriminatur à naturali, quod vitalis non se moueat, nisi motus & illectus ab obiecto: naturalis verò quod moueatur, non motus & illectus à termino. *Confirm. 1. De ratione actus volitionis est, ut sit voluntarius & spontaneus: seu ut procedat à principio intrinseco cum cognitione, ut ex defin. à Philos. assignatâ constat. Maior patet, quia de ratione actus volitionis est, ut procedat à principio intrinseco per vitalem inclinationem ad bonum propriæ naturæ conueniens. 2. Implicat, ut intellectus ferat iudicium de obiecto non apprehenso, ergo ut voluntas appetat bonam non cognitum: nam ita se habet obiectum apprehensum ad actum iudicij, sicut obiectum cognitum ad actum voluntatis: nam sicut apprehensio repræsentat intellectui obiectum, circa quod ferri debet per iudicium, ita cognitio obiecti voluntati, circa quod inclinari debet per volitionem.***

10. *Prob. 1. August. Ansel.*

Axioma Patrum

11. *Prob. ratione.*

12. *Confirm. 1.*

Philos.

13. *Confirm. 2.*

14. *Ad argumenta opposita*

Ad 1. oppositæ sent. Resp. eo loco Prophetam fideles adhortari, ut ad Deum accedant, & gustent, ac videant, *quam suavis sit Dominus*, ut ex verbis præced. constat. Accedimus autem ad Deum non solum effectum, sed etiam notitiâ, cum Deum ipsum credimus, sicut oportet. Post notitiâ &

delectatione monet, ut seriò consideremus *quàm suavis sit Dominus*; hoc enim significat, *videant*, ut feruentiori charitate ad ipsum redeamus. Ad 2. ijs locis Dionysium excludere notitiâ de Deo, quæ tantum habetur per cognitionem naturalem à creaturis emendicatam, non quæ infunditur iustis per mentis illustrationes: respectu cuius omnis aliâ scientia ignorantia potius dicenda est: Vel certè eam scientiam excludere, quæ per positiuas perfectiones creatas Deum explicat, non quæ per negationes rerum creaturarum illum conatur attingere, quam ipse *indoctam sapientiam* appellat. Cum autem dicit, in rebus diuinis nos debere per amorem incipere, non excludit notitiâ ad amorem inchoandum necessariam, sed eam quæ ex feruentiori affectu erga Deum nasci solet, & experimentalis sciëntia dicitur. Ad 1. rationem, nego antec. Ad prob. neg. Maior. Visio enim solum pendet ab obiecto visibili in genere causæ efficientis remotæ; volitio pendet ab obiecto cognito in genere causæ formalis obiectiuæ: Potest à Deo suppleri genus causæ efficientis, non formalis: idèd conseruari poterit visio, absente visibili: non volitio, absente cognito: sicut nec conseruari potest visio absente obiecto intentionaliter expresso, à quo pendet in genere causæ formalis: ita visio comparatur volitioni in ordine ad obiectum vitaliter expressum. Ad 2. neg. minor. falsum quippe est, Deum suppleri posse omne genus conditionis, ut constat de conditione intimæ præsentis requisitæ inter duo extrema ad vnum componendum. Nec est eadem ratio de approximatione subiecti ad agendum naturaliter requisitâ, & de approximatione, obiecti per cognitionem ad vitaliter appetendum: nam illa solum requiritur in genere causæ purè efficientis; hæc in genere causæ vitaliter appetentis. Ad efficiendum non requiritur, nisi ut mediâ actione causæ communicetur esse effectui: ad vitaliter appetendum essentialiter requiritur, ut appetibile ipsum sit per cognitionem approximatum appetenti. Cum nil aliud sit appetitio, quàm volitio ipsius appetibilis; quod nisi cognoscatur, appeti non potest. Ceterum non repugnat ut appetitus diuinitus eleuetur ad producendum ipsum appetibile: implicat ut ipsum incognitum appetat. Vnde nego Deum suppleri posse quidquid non intrat formaliter essentiam rei. Nam sæpe aliquid non intrat essentiam rei, sine quo tamen essentia rei fieri nequit, ut patet de intima præsentia, quæ essentiam compositi non intrat, cum sit pura conditio, sine eâ tamen implicat compositum fieri.

Ad Confirm. neg. conseq. Licet enim cognitio non sit voluntati ratio percipiendi obiectum, est tamen ratio vitaliter approximandi obiectum: sine cuius vitali approximatione impossibile dixi, voluntatem vitali appetitu elicitio in illud ferri. Ad 3. dico, eo modo quæ voluntas vult suum actum, illum præcognoscere: vult illum implicitè, & virtualiter, & eo modo præcognoscit: quia dum proponitur obiectum appetendum, cum ipso obiecto implicitè etiam, & virtualiter proponitur appetendus actus, tanquam via ad obiectum. Ad confirm. Resp. posse voluntatem de cognitione delectari formaliter & expressè; & tunc necessaria est cognitio reflexa, qua directâ cognoscatur & repræsentetur per modum obiecti: vel virtualiter & implicitè; & tunc sufficit cognitio directâ, quæ explicitè repræsentat obiectum, implicitè & virtualiter se ipsam. Ad 4. neg. conseq. quia productio gratiæ vel actus rei, ad quam voluntas obiectiualiter eleuetur, non esset per modum vitalis

15. *Ad 2. Dionys.*

16. *Ad primam rationem.*

17. *Ad 2. Non potest Deus suppleri omne genus conditionis.*

18. *Ad confirm.*

19. *Ad tertiâ.*

20. *Ad confirm.*

21. *Ad quartam.*

talís inclinationis ad obiectum, sed per modum puræ productionis effectiua: cognitio autem est necessaria voluntati, non simpliciter, sed ad producendum vitaliter, qui est proprius modus voluntatis. Vnde posset voluntas eleuari ad producendum suum obiectum absque vllâ cognitione, non ad illud appetendum seu vitaliter circa illud operandum, cum vitalis intellectio deest à priori.

SECTIO II.

An voluntas ferri possit in obiectum solâ cognitione sensitiuâ apprehensum?

Prima sent. negat: est Henri. quodl. 1. q. 15. & quodl. 10. q. 10. Marsil. in. 2. q. 16. a. 1. inuio, & corol. 3. Caiet. 1. 2. q. 10. a. 3. & q. 77. a. 1. Medina 9. 10. a. 3. sine comment. Valentia ibid. pun. 3. §. & prima: Vasquez disp. 35 sine & disp. 37. c. 2. sine, Suarez in Metaphys. disp. 23. sect. 7. num. 8. & c. Probat 1. Caiet. si posset voluntas in obiectum solâ cognitione sensitiuâ apprehensum ferri, posset homo absque rationis vsu mereri & demereri: hoc implicat, sc. esse actum liberum absque rationis vsu, cum indifferentia voluntatis radicaliter pendeat ex indifferentia obiectiua, quæ absque rationis vsu esse non potest: quia cognitio sensitiua est determinata ad vnum absque indifferentiâ ad oppositum. Probat alij 2. Dum sensus versatur circa bonum sensibile, necessariò circa idem versatur intellectus: ergo nequit voluntas moueri ex cognitione sensitiuâ, quin simul & immediatius ex intellectuina. 3. Voluntas & sensus non sunt in eodem subiecto: voluntas .n. est in anima, sensus in corpore: nequit igitur sensus voluntatem mouere: alioquin quâ ratione moueret voluntatem existentem in distincto subiecto, mouere etiam posset voluntatem existentem in distincto supposito. 4. Si posset bonum sensibile sensu apprehensum mouere voluntatem ad sui appetitionem, posset etiam ens sensibile mouere intellectum ad sui intellectiõnem: id nequit ens sensibile: ergo. 5. Cognitio sensitiua non est proportionata appetitûs rationalis regula, quæ repræsentat bonum vniuersale: & est solâ notitia intellectuina (non sensitiua, quæ tantum repræsentat bonum particulare. Sensitiuæ naturæ consentaneum) Nam voluntas est appetitus totius suppositi: ergo eius obiectum est bonum vniuersale totius suppositi à sola intellectuione repræsentabile.

Confirm. primò, quamdiu obiectum non repræsentatur potentia secundum rationem formalem, secundum quam ab illâ respicitur, nequit appeti à potentia, cum nequeat potentia ferri extra rationem formalem sui obiecti. At ratio formalis, quâ obiectum respicitur à voluntate, est ratio boni vniuersalis: vt constat ex essentiali discrimine voluntatis, quæ non determinatur ad vnam rationem boni, vrappetitus sensitiuus, sed est indifferens ad omnem. 2. Nequit appetitus sensitiuus moueri ab obiecto-ratiõne apprehenso: ergo nec voluntas ab obiecto sensu cognito. 3. Nequit intellectus intelligere ens sensibile mediâ cognitione sensus: ergo nec voluntas illud velle. Secunda Sent. affirmat: Rubio. in 1. dist. 1. q. 4. §. hoc præmissio. concl. 4. Conrad. 1. 2. q. 10. a. 3. sine comment. sequitur ex sententia eorum, quos disputatione 37. cap. 1. citat Vasquez; docet Azor. 1. inst. Mor. lib. 1. c. 20. §. Octauo: nempe posse appetitum sensitiuum

mouere voluntatem absque præiua cognitione intellectuina, per solum nexum & radicationem potentiarum in eadem anima. Certum .n. est in sent. horum, non moueri voluntatem ab appetitu sensitiuo absque vlla cognitione, cum fateantur impossibile esse, voluntatem ferri in incognitum: ergo mouebitur mediâ cognitione sensitiua: cum non sit alius modus.

Pro explicacione, distinguenda triplex notitia sensitiua: Vna sensuum exteriorum: 2. sensus communis: 3. phantasiæ seu æstimatiuæ. Præsens controu. non est de 1. & 2. cognitione, sed tantum de 3. hæc .n. tantum, propter immediatam connexionem cum appetitu sensitiuo, vim habet repræsentandi obiectum sensibile sub ratione boni conuenientis appetenti, sub quâ tantum ratione cognitio est regulatiua appetitûs, qui essentialiter est inclinatio ad bonum appetentis.

Dico 1. Non repugnat, voluntatem immediatè moueri ab obiecto apprehenso solâ cognitione sensitiua æstimatiuæ facultatis. Hæc est S. Doct. 3. con. Gent. cap. 10. & 1. 2. q. 4. a. 1. ad 3. sed præcipuè q. 10. a. 3. ad 3. voluntas non solum mouetur à bono vniuersali apprehenso per rationem sed etiam à bono apprehenso per sensum. Nec satisfacit Caiet. dicens, bonum particulare sensu apprehensum mouere voluntatem non secundum se, sed vt substat bono vniuersali cognito per rationem: nam per hoc non tollitur, quin simul voluntas moueatur etiam à bono particulari per sensum apprehenso. Quod in Thomist. sent. qui non cognoscere singularia sensibilia, est certum, cum in hac sent. nequeat bonum particulare sensibile vt sic, repræsentari voluntati per rationem, quæ in hac sent. ad particularia sensibilia non descendit: ergò si voluntatem mouet, vt constat, repræsentatur per se cognitione sensitiuâ. Impediat ergo Deus omnem notitiam intellectualem de bono particulari sensibili, & maneat solâ cognitio sensus: tunc poterit voluntas moueri à bono solâ cognitione sensitiuâ apprehenso, maneret .n. obiectum repræsentatum sub eadem ratione formali boni sensibilis, sub quâ antea, quia cum accedit intellectuinalis cognitio de eodem obiecto, non variatur prior per sensum, sed superadditur noua, secundum aliam rationem formalem: quâ non obstante, prior repræsentatio per sensum, apta est per aduers. mouere voluntatem ad appetendum tale bonum sensu repræsentatum.

Ne dicas, cognitione intellectu. requiri vt conditionem essentialiter requisitam. Contrâ .n. tunc conditio essentialiter requiritur, quando sine illâ obiectum nequit eâ ratione apparere voluntati, quâ illam allicit, & moueat sine notitiâ intellectu. potest obiectum sensibile apparere voluntati in ratione boni particularis, quâ aptum est mouere illam solâ cognitione sensus. Non enim fit apprensus voluntati sub ratione boni particularis formaliter per notitiam intellectu. sed sensus: quia per notitiam intellectu. aduersarijs fatentibus, fit tantum apprensus sub ratione boni vniuersalis.

Ratio. Quotiescunque obiectum fit intra sphaeram potentia, certum est posse potentia circa illud operari. At bonum delectabile sensu apprehensum fit intra sphaeram potentia voluntatis: Obiectum .n. voluntatis est bonum cognitum, honestum, vile, delectabile cum ipsa sit appetitus vniuersalis, respiciens omne bonum, cuius suppositum est capax: ergo vbi primum aliquod bonum sub ratione

22. Negant

23. Probat 1. Caiet.

24. Probat 2.

25. Prob. 3.

26. Prob. 4.

27. Prob. 5.

28. Confirm. 1.

29. Confirm. 2.

30. Confirm. 3.

31. Affirmant

32.

34.

Procul du- bio s Tho. ita sensiti

Et Thomi- cum S. Tho. 1. p. q. 86. a. 1. docent, intellectum

35. Dissi

Contrâ

36. Prob. 2. Fund.

ratione boni fuerit cognitum quâcunque cognitione, statim fit in sphaera voluntatis: quia cognitio est tantum conditio approximans ei obiectum: ergo sit intellectiva, sit sensitiva, modo approximet obiectum voluntati aliquâ ratione, quâ respicitur ab ea, poterit voluntas circa illud veritari. Confirm. quod movet voluntatem ad operandum, non est cognitio, sed bonitas cognitione representata: at eadem bonitas delectabilis representatur cognitione intellectuâ, & sensitivâ. Licet .n. bonitas sensibilis per intellectum representetur modo intelligibili & abstracto, per sensum modo sensibili & concreto, diversitas ista non variat rationem obiectivam, sed solam subiectivam *sub quâ*: quæ appetitum non allicit ad obiectum prosequendum, ut movet obiectiva *que*, seu ratio bonitatis obiecti, quæ eadem est per utramque cognitionem representata. Sic eadem ratio coloris, ac lucis est, quæ terminat cognitionem intellectuam, & visivam, licet sub diversâ ratione *sub quâ*; lux .n. visum terminat sub ratione visibilitatis, intellectum sub ratione intelligibilitatis. Tandem hæc sent. melius saluat continuam pugnam, quam inter partem superiorem & inferiorem experitur: *Non enim quod volo, hoc est quod iudico bonum, hoc facio. Sed quod nolo malum, hoc ago.* Quia allicente obiecto delectabili, per sensum proposito ex vna parte; ex aliâ dissuadente nobis idem obiectum ratione, oritur inter corpus & animam acris pugna, à quâ non nisi gratiâ Dei sperabat Apostolus, se posse liberari.

Ad Rom. 7.

Dico 2. Implicat voluntatem mereri, aut demereri circa obiectum solâ cognitione sensitivâ apprehensum. Fundam. meritum & demeritum essentialiter requirunt notitiam honestatis, & malitiæ in obiecto: nulla autem cognitio sensitiva representare potest rationem honestatis, vel oppositæ malitiæ in obiecto: ergo. Maior est certa, quia meritum est actio elicitâ circa obiectum ut conforme naturæ rationali: sicut demeritum est actio elicitâ circa obiectum disforme naturæ rationali: in qua conformitate, & disformitate consistit formaliter honestas, & inhonestas moralis. Minor Prob. nulla cognitio sensitiva se extendit ad hanc conformitatē, vel disform. qui .n. cognoscit conformitatem & disform. inter duo extrema, oportet ut cognoscat extrema ipsa: implicat autem, sensum cognoscere naturâ rationalem ut sic: cum nequeat sensus cognoscere obiectum spirituale: igitur nequit cognitio sensitiva representare conformitatem, aut disform. obiecti cum natura rationali.

39. Confirm.

Confirm. Cognitio sensitiva est tantum proportionata regula appetitus sensitivi, cuius per se tantum est regulativa: at sensitivus non est capax honestatis moralis: ergo nec cognitio sensitiva est illius representativa: quia non est representativa, nisi eius rationis, cuius capax est appetitus, cuius per se est regulativa. Minor Patet: alioqui bruta essent capacia honestatis, moralis, meriti, præmij.

40. Ad Caiet. argu.

Ad argum. I. Caiet. Ref. neg. sequel. Plus .n. est liberè, adhuc plus meritorie & demeritorie in obiectum ferri, quam simpliciter ferri. Imò debuit Caietanus esse memor sui, qui dum 1. 2. q. 74. a. 4. concedit in appetitu sensitivo humano, etiam per se considerato ex proprio modo operandi, ut condistincto à modo voluntatis, peccatum veniale, eo quod, ait, *sensualitas secundum se habet tantum libertatis, ut sufficiat ad peccatum veniale*; non debuit hic absolute pronuntiare ut impossibile, nullum actum posse esse liberum absque rationis usu, cum illum de facto est. loco tribuat appetitui sensitivo humano independentem à quocumque actu ratio-

nis, à quo non est appetitus sensitivus immediate regulabilis. Argum. 2. ad summum probat de facto, & iuxta ordinatum modum operandi harum potentiarum, non de possibili & extraordinario modo operandi Dei cum iisdem. Quanquam neque id ipsum probat de facto: licet .n. operante sensu circa sensibile, circa idem necessario operetur intellectus, prius tamen naturâ potest voluntas moveri ab obiecto per sensum representato, quam per intellectum. Prius .n. natura sensus cognoscit sensibile, quam intellectus; cum non possit intellectus illud cognoscere, nisi prius ab illo mediante phantasmate expresso, qui est actus ipse phantasiæ, abstrahat speciem intelligibilem, per quam illud intelligat. Ad 3. nego consequ. phantasia .n. est in diversâ parte corporis ac appetitus sensitivus: & hoc non obstante, illa movet appetitum. Et potentia motiva etsi sit in organo corporeo tanquam in proprio subiecto, tamen movetur à voluntate existente in animâ. Ut igitur vna potentia moveat aliam, non est necesse, ut sint in eodem subiecto, sed fat est ut eadem anima tanquam principale agens agat cum quâlibet potentia ad omnem actum: sic .n. vna potentia movet aliâ mediante anima, quæ simul operatur cum utraque potentia. Nec est eadem ratio de potentia existente in distincto supposito, quia cum illâ nullam habet connexionem, vel in essendo, vel in operando; quam habet vna potentia cum aliâ in eadem anima radicata; multò etiam maiorem, si statuamus potentias organicas subiectatas partialiter in animâ.

Ad 4. Nego sequel. quia obiectum cum potentia cognoscitiva concurrens actuè, bonum cum appetitu concurrens allektivè: & quia obiectum sensibile non est proportionatum actuum respectu actus intellectus; cum hic sit spiritualis, illud materiale; non potest naturaliter intellectus immediate moveri à sensibili: potest autem voluntas, quia hæc, ut infra, non movetur actuè ab obiecto cognito, sed à seipsâ, ab obiecto tantum allektivè & finaliter.

Dices. Quare non potest intellectus proponere appetitui sensitivo bonum sensibile câ ratione, quâ illud proponitur à sensu? Ratio dubit. quia sicut appetitus rationalis ferri potest in obiectum appetitus sensitivi, eo quod ille ut potentia superior, continet obiectum huius ut potentie inferioris: ita intellectus, potentia cognoscitiva superior, continet obiectum sensus potentie cognoscitivæ inferioris: Igitur proponere poterit appetitui sensitivo obiectum sensibile eâ ratione, quâ illi proponitur à sensu. Resp. discrimen sumendum esse ex diverso modo continendi: potentia .n. cognoscitiva continet obiectum ut representabile & expressibile per actum vitalem proprium: Appetitus continet obiectum, ut sibi propositum & representatum per actum vitalem alterius potentie cognoscens: at nulla potentia vitalis cognoscens ferri potest in obiectum, nisi per actum vitalem proprium, & sibi proportionatum in eodem genere vitæ, in quo est ipsa potentia: potest vitalis appetitiva ferri in obiectum, etiam si illud non sit representatum per actum cognoscitivum eiusdem ordinis & vitæ cum ipsâ: igitur potest appetitus rationalis superior continere obiectum sensitivi inferioris eâ ratione, quâ continetur ab ipso appetitu inferiori; non potest potentia cognoscitiva superior, continere obiectum cognoscitivæ inferioris eâ ratione, quâ continetur à cognoscitiva inferiore. Maior pater: nam cognoscitiva non alio modo continet obiectum, quam per actum vitalem proprium: nec alio modo potest illud appetitui proponere, quam mediante sua ipsâ

41. Ad secundum.

42. Ad tertium.

43. Ad quartum.

44. Dices.

45. Resp.

Minoris pars 1.

Pars 2.

fius vitali cognitione. Appetitus autem non continet obiectum, vt sibi repræsentatum per actum vitalem proprium, sed per alienum potentie cognoscentis. Minor quoad 1. partem prob. nequit cognoscitiua obiectum percipere, & ad illud vitaliter tendere nisi per actum sibi maxime connaturalem, & ab intrinseco elicitum; qui necessariò est eiusdem vitæ cum principio eliciente. Quoad 2. partem sic ostend. Non debet obiectum repræsentari appetitui per actum ipsius appetitus; nec debet cum ipso appetitu concurrere per modum forme intrinsecæ, sed solum extrinsecæ: ergo actus, quo tale obiectum appetitui repræsentatur, non necessariò debet esse eiusdem vitæ cum ipso appetitu, sed sufficit si repræsentet obiectum aliquâ ratione, contentâ intra sphæram ipsius appetitus. At cognitio sensitua repræsentare potest obiectum secundum rationem boni sensibilis, quæ continetur intra sphæram obiecti appetitus rationalis. Contrâ verò cognitio intellectiua non potest repræsentare obiectum secundum bonitatem sensibilem, sed tantum intelligibilem, cuius non est capax appetitus sensituius. Ratio: appetitus immediatè fertur ad obiectum cognitione repræsentatum, quia non fertur ad illud nisi vt cognitum: in mea autem sent. obiectum quod cognitione repræsentatur, non est res ipsa à parte rei existens, sed vt intentionaliter expressa, media specie ipsius obiecti intra ipsam potentiam cognoscentem: igitur cum obiectum sensibile exprimat ab intellectu, media specie intelligibili, & actu spirituali, non poterit repræsentari secundum bonitatem sensibilem, sed intelligibilem. Ad 5. cōcedo, cognitionem sensituiam non esse proportionatam regulam adæquatè respectu appetitus rationalis; hæc .n. est sola intellectiua, quæ proponere potest omnem atque vniuersam rationem boni: nego tamen non esse illi proportionatam inadæquatè; nam hæc potest esse quæcumque cognitio repræsentans aliquam rationem boni. Cum .n. voluntatis obiectum sit omne bonum, quæuis cognitio repræsentans aliquod bonum, erit ipsius regula, saltem inadæquata. Neque putandum est, voluntatem ita ferri ad bonum in communi & in abstracto, vt non magis feratur ad singula bona particularia, & in cōcreto: quia vt sic sunt magis perfectiua suppositi; seu magis coniungibilia cum supposito: quo fit, vt semper voluntas appetat bonum in ordine ad existentiam realem. Ad 1. confirm. concedo, quamdiu obiectum non repræsentatur potentie sub aliquâ ratione formali; quâ ab eâ respicitur, non posse potentiam in illud ferri: nego tamè esse necessarium, vt repræsentetur sub adæquatâ ratione formali. vt .n. potentia ferri possit in obiectum, sufficit, vt aliqua ratio formalis illi repræsentetur: patet de visua, quæ vt ferri possit in obiectum, non est necesse, vt in illo sit tota ratio visibilitatis, sed sufficit ratio lucis. Ex his patet ad minor. eiusque prob. quæ solum probat, voluntatem non determinari ad vnam tantum rationem boni, sed ferri posse ad quamcunque; non tamen quod per quemcunque actum ferri debeat ad omnem rationem boni. sicut .n. ferri potest ad bonum honestum, absque eo quod feratur ad delectabile; ita ferri potest ad delectabile, absque eo quod feratur ad honestum: & ad bonum particulare, absque eo quod explicite feratur ad vniuersale. Ad 2. nego consequ. quia potest potentia superior continere, quod continet inferior, non contrâ: igitur potest voluntas moueri à bono apprehenso per sensum; quia hoc continetur sub bono cognitione per rationem, quod est

adæquatum motiuum voluntatis: at bonum cognitum per rationem, non continetur sub bono cognitio per sensum, quod tantum est motiuum appetitus sensitui. Ad 3. neg. consequ. quia cognitio concurret cum potentia cognoscitiua ad obiectum percipiendum in genere causæ formalis vitalis intrinsecæ, de cuius essentia est, actuè procedere ab ipso principio perceptiuo vitali, in eodem genere vitæ cum ipso principio perceptiuo, eique intrinsecè inhære: obiectum cum appetitu concurret in genere causæ finalis & formæ extrinsecæ, obiectiuè tantum allicientis: Finis seu forma obiectiuè mouens, non debet esse in eodem genere vitæ cum ipso mobili, eique intrinsecè inhære: tamen si actus ipse, quo appetitus ad obiectum vitaliter mouetur, debeat esse illi intrinsecus, & eiusdem vitæ cum potentia ipsa.

SECTIO III.

Qualem obiecti notitiam requirat voluntas, vt operari possit?

Quadruplex notitia in nobis. 1. est simplex obiecti apprehensio, quâ cognoscitur obiectum vt bonum & conueniens, vel vt malum & disconueniens, non absolutè, sed respectiuè ad appetentem: bonum .n. aut malum non mouet ad prosecutionem, vel fugam sui, nisi apprehensum vt conueniens, vel disconueniens ipsi appetenti. Vnde 3. de anima c. 3. dicitur intellectus speculatiuus non mouere appetitum, quia non proponit obiectum vt bonum, aut malum appetenti, sed vt bonum, aut malum secundum se. 2. Iudicium, quo obiectum ipsum apprehensum iudicatur ita esse in se, sicut apprehensum est à nobis. 3. Practicum iudicium de prosecutione, vel non prosecutione obiecti. 4. Imperium, quo intellectus intimat voluntati vt obiectum practicè iudicatum vt prosequendum, vel non prosequendum, actu prosequatur, vel non prosequatur. Quod explicari solet verbis imperatiuis. *fac hoc, fac illud: ama, odio habero.* Difficultas est, quisnam ex his actibus requiratur, & sufficiat ad mouendam voluntatem.

Prima sent. opinatur ad mouendam voluntatem necessarium esse imperium, nec sufficere iudicium de prosecutione, aut conuenientia obiecti, & multo minus sufficere simplicem boni apprehensionem: *Medin. 1. 2 q. 9 a. 1.* quia vnusquisque practicè iudicat virtutem esse prosequendam, cum tamen non omnes virtutem prosequantur. Igitur solum practicū iudiciū absque imperio non sufficit.

Secunda sent. vniuersaliter putat, necessarium esse iudicium, nec sufficere solam simplicem obiecti apprehensionem: *Herua. in 2. dist. 25 q. 1. sine, Bellarm. lib. 3. de gra. & libero arb. cap. 8. Valent. 1. 2. q. 9 q. sua 4. punct. 1. Suarez in Metaph. disp. 23. sect. 7 n. 9. Inclinat Palatinus in 2. dist. 5. disp. vn. § Iam verò.* tamen hi non explieant, quodnam sit necessarium, iudiciumne de conuenientia aut disconu. obiecti, an etiam de prosecutione aut fugâ obiecti. Prob. 1. ex S. Tho. 1. 2 q. 9 a. 1. ad 2. *sicut imaginatio forma sine estimatione conuenientis vel nocui, non mouet appetitum sensituum: ita nec apprehensio veri sine ratione boni & appetibilis: qui propterea ibid. cum Arist. 3. de anima docet, intellectum speculatiuum non mouere, sed practicum.* Secundò ex Aristotele tertio de anima cap. 3. vbi ait, non moueri nos ad aliquid timendum vel sperandum, nisi aut eum opinamur, illud esse malum atque terribile, aut tale, cui sit confidendum.

49. Ad conf. 34

50. Quadruplex notitia Prima

Arist.

Secunda

Tertia

Quarta

51. Sent. 1.

52. Fundam.

53. Sent. 2.

54. Prob. 1.

54. Prob. 2.

Prob. Pars. 1.

Pars 2.

Ratio

46. Ad quintum. cognitio sensitua est regula respectu appetitus rationalis in adæquatè.

47. Ad primam confirm.

48. Ad confir. 1.

Cæterum si solâ imaginatione illa fuerint apprehensa, perinde docet mouere, ac si in picturâ aliquâ ea legeremus. Et cap. 7. tunc ait, appetitum profequi aut fugere, cum intellectus affirmat aut negat esse bonum, aut malum. Et alibi docet, intellectum speculatiuum ad opus non mouere, sed tantum practicum. 3. Quamdiu non accedit practicum iudicium de conuenientiâ, aut disconuenientiâ, nequit voluntas esse certa, quod illud, quod proponitur sit bonum, aut malum appetenti. Nam sola simplex apprehensio de conuenientiâ, aut disconuenientiâ, indifferens est, vt id quod proponitur, existimetur ita esse, aut non esse, vt proponitur: sicut qui apprehendit, astra esse parua, non est certus, nisi accedat iudicium. Confir. aliàs posset quis odisse beatitudinem in communi, quia posset illam apprehendere vt malam. 4. Voluntas est potentia de se indifferens ad sequendam vnam, vel alterâ obiecti partem. ergo debet ab intellectu determinari, vt ad vnam se applicet: non per simplicem apprehensionem: adhuc .n. ea posita, manet indifferens: ergo per practicum iudicium rationis.

55.
Fundam.
primum

Confir.

56.
Fundam.
secundum.

57.
Tertia sent.

Tertia sent. docet, solam apprehensionem de conuenientiâ, aut disconuenientiâ obiecti sufficere ad inclinandam voluntatem: Scot. in 2. dist. 6. q. 1. §. ad argum. 1. & 3. Lyche. ibid. Argent. in 2. dist. 25. q. 1. a. 2. ad 1. Caprio q. vn. a. 3. ad argum Scot. con. 1. concl. ad 4. versu. Dicitur 3. Marsil q. 16. a. 1. concl. 1. & 2. Maior. q. 1. §. 2. arguitur & §. 3. arguitur & in 2. d. 38. q. 1. §. 4. Gabriel. dist. 25. q. vn. a. 3. dub. 2. ad. 2. Vasquez 1. 2. dist. 44. cap. 2. Quia tamen non ad omnes voluntatis actus sola simplex apprehensio boni conuenientis sufficiens est, adhuc controuersum est, ad quos actus illa sufficiat; ad quos verò necessarium sit practicum iudicium rationis.

58.
Simplex
propositio
obiecti, suf-
ficit mouere
voluntatē.

DICO 1. Sola simplex propositio obiecti, apprehensi vt conuenientis vel disconuenientis appetenti, est de se sufficiens mouere voluntatem ad operandum. Fundam. Voluntas est appetitus naturaliter inclinatus ad bonum supposito: ergo vbi primum illi per cognitionem sufficienter proponitur, moueri potest ad illud appetendum: at per solam simplicem notitiâ obiecti, apprehensi vt conuenientis appetitui, sufficienter illi proponitur vt bonum supposito: nam per simplicem notitiâ apprehenditur obiectum secundum positiuam rationem boni, non apprehensâ incertitudine, & dubietate, quæ in tali cognitione in ordine ad rem ipsam apprehensam, includitur: at incertitudo & dubietas non impediunt appetitum, ne feratur in suum obiectum, nisi vt cognita: quia sicut nihil mouere potest appetitum, nisi vt cognitum: ita nihil retardare potest eundem à suo obiecto profequendo, nisi vt cognitum. Maior Prob. quia cum simplex notitia, sit tantum directa apprehensio obiecti, proprio supposito conuenientis aut disconuenientis, per se non repræsentat conformitatem, vel difformitatem, quam ipsa habet cum obiecto appreheso: hoc .n. est munus distinctæ notitiæ reflexæ. quâ intellectus reflectendo se supra priorē notitiâ cognoscit in illâ conformitatē, vel diffor. cum obiecto appreheso. Igitur ex vi simplicis apprehensionis non repræsentatur obiectum tanquam bonum certum vel dubium, sed vt bonum vel malum proprii suppositi præcisè: hoc autē sufficit, vt appetitus ferri possit in illud. Vt .n. potentia in suum obiectum ferri possit, sufficit vt illi repræsentetur secundum formalem rationem, quâ respicit & inclinatur in illud: hæc in appetitu est ratio boni, supposito conuenientis: igitur, eâ tantum repræsentatâ, sufficienter pro-

ponitur obiectum voluntati. Dicere autem, quòd obiectiua certitudo de bonitate, vel malitia obiecti sit conditio necessariò requisita, vt voluntas moueri possit à suo obiecto, est omninò improbabile; Tum quia absque illâ appetitus bonorum mouetur à bono sensibili: cum enim ipsa haberi non possit, nisi per reflexam notitiâ collatiuam simplicis apprehensionis, cum obiecto secundum se; in brutis, quæ reflexam cognitionem habere nequeunt, esse non potest. Scio, aduersarios recurrere ad instinctum naturalem, & idèò vltèriùs refutatur hæc responsio. Tum quia est contra experientiam, quâ sæpe experimur nos sine præiudicio, imò interdum contra iudicium, ab obiecto allici & moueri, vt accidit in actibus indeliberatis, & motibus primò primis. Si autem ad omnem motum voluntatis necessarium esset iudicium, non posset voluntas contra actuale iudicium de retrahendo consensu aliquamdiu in illo persistere: alioqui deberent esse duo iudicia contraria simul, alterum de retrahendo consensu, alterum de continuando consensu. Tum quia formale motiuum voluntatis est bonum, proprio supposito conueniens: ergo, illud tantum per simplicem apprehensionem propositum sufficienter mouere poterit voluntatem. Ex his à potiori sequitur, non esse ad omnem actum voluntatis necessarium imperium: quia imperium supponit iudicium; & ex S. Tho. 1. 2. q. 17. a. 1. est actus intellectus præsupponentis actum voluntatis, in virtute cuius ille imperat: Ergo saltem ad hunc primum actum voluntatis, qui ad imperium prærequiritur, non est necessarium imperium.

DICO 2. sola simplex apprehensio obiecti, vt conuenientis, vel disconuenientis appetenti, non est sufficiens ad liberos motus voluntatis. Fundam. quia ad liberum motum non sat est, cognoscere obiectum conueniens, aut disconueniens proprio supposito, sed necessarium cognoscere vtramque partem contrarietatis, vel contradictionis, tum per cõparationem ad inuicem, tum relatè ad ipsum operantem: hoc autem, vt patet, non est munus simplicis apprehensionis, sed perfecti iudicij, cõparantis vnam partem obiecti cum aliâ, nec non cum operante ipso, tanquam eum perfectio domino actionis eliciendæ. Quòd autem ad exercitium libertatis hoc sit necessarium, Prob. tum quia bruta essent libera, cum sæpe idem obiectum apprehendant conueniens & disconueniens propriæ nature: tum quia actualis libertas cõsistit in electione vnus præ alio, dependenter ab ipsa potestate operantis: cum non exerceatur libertas nisi inter opposita duo. Ergo necessariò præcedere debet comparatiua cognitio vnus eligibilis præ alio per ordinem ad potestatem operantis.

DICO 3. Ad omnem actum liberum voluntatis necessarium est iudicium, non imperium. Primum probatū; sc. ad omnem actum liberum necessarium esse notitiâ eligibilitatis vnus rationis præ alia: sed talis notitia est formale iudicium, quo vna ratio iudicatur eligibilior alterâ. Secundum prob. si quâ ratione necessariū esset imperium a iudicio distinctum, esset ad determinandam voluntatē ad vnam obiecti partem: at qui ad hoc necessarium non est. Tum quia eadem voluntas indifferens est ad imperandū & non imperandū; ergo sicut potest absque præiudicio imperio sibi ipsi imperare: ita poterit absque imperio quemcunque alium actum elicere. Tum quia ex innatâ suâ libertate potest ad vtramlibet obiecti partem se ipsam determinare per vnam actuam: nam libertas essentialiter cõsistit in virtute actiue indifferente ad vtramlibet.

Vltimò

59.

Dices.

Contrâ

60.

Non est necessarium imperium ad omnem actum voluntatis.

61.

Sola simplex apprehensio obiecti non est sufficiens ad liberos motus voluntatis.

62.

Ad actum liberum necessarium est iudicium, non imperium.

63.

64. Quæstio
Resp.

Ultimò quæri potest, an sicut ad omnem motum deliberatum necessarium est iudicium, ita ad omnem motum indeliberatum necessaria sit simplex tantum apprehensio. Resp. negatiuè; potest enim etiam ad aliquod imperfectum iudicium sequi aliquis indeliberatus motus in voluntate.

65. Ad fundam. primam

Ad fundam. 1. sent. neg. conseq. Quòd enim non omnes virtutem sequantur, esto omnes illam sequendam iudicent, non est ex defectu imperij, ad actum voluntatis necessariò requisiti, sed ex innatà libertate voluntatis, nolentis sequi rectum rationis dictamen, idq; ob difficultates, quas in profecunda virtute experitur. Ad primum 2. ex S. Tho. Resp. tantum colligi ad permouendum appetitum non sat esse simplicem notitiam boni, vel mali absolutè, sed requiri, vt illud apprehendatur vt bonum, aut malum respectu proprii suppositi: nisi enim apprehendatur vt bonum, aut malum ipsi appetenti, non poterit ab illo appetitus ad profecutionem vel fugam moueri, quia ad profecutionem, vel fugam non mouetur, nisi à bono vel malo proprio. Ad 2. Resp. Arist. in 1. & 3. loco cit. intelligi eo modo, quo S. Thom. de simplici notitià boni vel mali absolutè. Quod confirmat exemplum de picturà, ab ipso allatum: quando enim apprehendimus bona, vel mala secundum se, consideramus illa ac si depicta legeremus in tabellà, quæ propterea nihil nos mouent; mouent autem, cum illa apprehendimus vt nobis profutura, vel obsutura. Totum autem hoc apprehendere simpliciter possumus absque vilo iudicio: quod licet necessarium sit ad motum deliberatum; non tamen ad indeliberatū, vt patet in brutis, quæ etiam sine tali iudicio timent & appetunt. Secundus locus explicandus est, vel de profecutione & fugà deliberatà, ad quam antecedere debet affirmatio & negatio per iudicium rationis: vel de affirmatione & negatione virtuali, qualis necessariò includitur in simplici apprehen. boni vel mali. Ad 1. fundam. concedo, quamdiu non accedit formale iudicium, non posse voluntatem esse certam reflexè & signatè: hoc autem ad motum indeliberatum voluntatis necessarium non est, ad quem sufficit, si illi tantum proponatur sub positiuâ ratione boni, & sub nullâ reflexâ & signatâ ratione incertitudinis ac dubietatis. Ad exemplum de astris apprehensio, vt paribus, Resp. intellectum per simplicem apprehens. nec esse dubium, nec certum, sed abstrahere ab vtroque, & solum apprehendere paritatem ipsam astrorum: incipere autem esse dubium per sequentem operationem, quâ reflectendo se supra priorem, nescit, an illa conformetur obiecto secundum se. Ad confirm. Resp. 1. implicare, beatitudinem apprehendi posse vt malam, non minus quam ipsam rationem boni apprehendi posse vt malam: Cum nihil aliud sit beatitudo, quam aggregatio omnium bonorum. 2. dato per impossibile, quòd beatitudo apprehenderetur vt mala, nullum fore absurdum, illam à sic apprehendente odio haberi. Sicut dicere tenentur aduersarij, quòd si illa iudicaretur vt mala, odio haberi posset; imò ad eam odio habendam posset voluntas ipsa imperio cogi: quia non fertur in obiectum, nisi vt ab intellectu propositum: ergo posito, quòd hic erraret proponendo bonum, vt malum, vel malum vt bonum, voluntas posset bonum odisse, & malum amasse. Ad 2. fundam. neg. conseq. Nam aut ita voluntas determinatur à practico iudicio rationis ad vnum, vt adhuc maneat indifferens ad oppositum; & sic verè non determinatur; Aut ita, vt nullo pacto maneat indifferens ad alte-

66. Ad 2. Thom.

67. Arist.

68. Ad primum fundam.

69.

70. Implicat beatitudinem apprehendi vt malam.

71. Ad 1.

rum; & talis determinatio tollit voluntatis actiuam libertatem; quia cum hoc iudicium sit actus intellectus, ad operationem voluntatis prærequisitus, si eo posito, non posset, voluntas oppositum, non esset ipsa formaliter libera, quia liberum est (vt infra) quod positis omnibus ad operandum prærequisitis, potest etiam non operari.

SECTIO IV.

A quo moueatur efficienter voluntas?

NON quærimus hîc causam efficientem primam, sine cuius generali influxu nullus effectus producibilis est; sed proximam. Cæterum quæ cum voluntate ad actus concurrunt, sunt obiectum, cognitio, & nonnunquam appetitus sensitivus. Controuersia est, quòdnam ex his sit principium efficiens, vel totale, vel parziale actuum voluntatis. Prima sent. opinatur, totale principium effectiuum volitionis, vt & intellectiois esse phantasma irradiatum ab intellectu agente, passiuè tantum se habente voluntate: Est Goffredi relati à Scotto in 2. dist. 25. q. vn. §. dicitur hic, & ab alijs. Fundam. Implicat mouens & motum esse idem subiecto: idem mouere seipsum; idem respectu eiusdem esse in actu quâ mouens: & in potentia, quâ motum. In parte autem intellectuâ nihil præter phantasma potest esse à voluntate distinctum subiecto: ergo &c. Confirmatur 1. Materia & efficiens 2. Philo 37. non coincidunt in idem numero; ergo nec agens & patiens. 2. mouens realiter refertur ad mobile: sed eiusdem ad se ipsum non est realis relatio. Verùm hæc sent. exploditur: tum quia nequit phantasma corporeum esse totalis causa actus spiritualis: qualis est intellectio & volitionum quia non saluat libertatem: Hæc enim dicit perfectum dominium supra suos actus, quod saluari nequit in potentia purè passiuâ; quæ non potest pro libito in actum exire; quia in se non continet virtutem producendi actum. Nec potest libertas saluari efficiendo, vt ab extrinseco agente determinetur, vel impediendo, ne agens actum producat: ad vtrumque enim requiritur aliqua vis actiua: nempe impedire actum agentis, est illi resistere, ne agat: efficere, vt ab extrinseco agente determinetur ad actum, est aliquid agere, per quod agens fiat præsens passio, illudque reducat de potentia ad actum: ad neutrum sufficit vis passiuâ, quæ tantum nata est recipere ac pati.

Secunda sent. docet, actiuum principium totale actuum voluntatis esse obiectum cognitum; principium determinatiuum eorundem esse voluntatem: Egid. in 2. dist. 25. q. 1. a. 3. dubit. 2. later. Argent. q. vn. a. 1. Distinguunt autem hi duas propos. voluntas determinat se: & voluntas actuat se. Primam concedunt, secundam negant: quia putant, totam actiuitatem esse ab obiecto, solam determinationem esse à voluntate. Est autem determinatio, non actio aliqua à voluntate effectiuè elicitâ, sed vel cessatio ab actu causato ab vno obiecto, & permissio causalitatis ab alio obiecto, vel modus recipiendi actum causatum ab obiecto, nempe sponte & voluntariè; cum nihil possit in voluntate recipi, nisi voluntariè. Priorem vocant consensum negatiuum, quia permittit voluntas, se actiuè moueri ab vno obiecto, cessando ab actu circa aliud obiectum. Posteriores appellant affirmatiuum, quia sponte & voluntariè voluntas recipit in se actum, quo positiuè vult obiectum. Per hoc quòd voluntariè

71. Causa efficiens proxima quæritur

73. Prima sent.

Prob.

Confr. 1.

2.

74. Reijctur libertas non potest saluari in potentia purè passiuâ

75. Secunda sent.

tariè desistit à priori actû, & voluntariè recipit posteriorem, saluant libertatem in vtroque consensu, negatio, & affirmatio. Vnde concedunt hanc propos. *voluntas mouet se ipsam*: quia licet non moueat se ipsam actiue, mouet tamen se ipsam determinatiue, modo explicato.

76.
Rejicitur,
quia totam
actiuitatem
ponit in ob-
iecto

Sed hæc sent. refutanda vt præcedens; quia implicat saluari libertatem, nisi in potentiâ actiua, quæ possit se ipsam reducere ad actum. In hac sent. tota actiuitas est ab obiecto: at obiectum non liberè, sed necessariò agit: vnde quoties proponitur obiectum secundum oppositas rationes, vel necessariò agit secundum vtramque, & sic oppositi erunt actus simul in voluntate: vel tantum agit secundum partem efficacius propositam: & sic voluntas non erit libera circa aliam partem. Nec poterit voluntas facere, vt intellectus efficacius proponat alteram partem; quia hoc non posset, nisi per actum, quo præciperet intellectui, vt efficaciores rationes excogitaret pro alterâ parte; cum autem ex se nullam habeat actiuitatem, non poterit hoc intellectui præcipere. Eodem modo nec desistere posset ab actu causato ab vno obiecto, vt moueri possit ab alio, nisi imperando intellectui, vt cesseret à propositione vnius, & incipiat proponere aliud: alioqui, stante eadem propositione obiecti, sicut non potest obiectum non mouere, ita nec voluntas non moueri. Nec saluat libertatem in modo recipiendi actum, quia actus necessariò causatur ab obiecto, eoque causante, non potest voluntas illum non recipere, nisi resistendo, ne ille causetur ab obiecto: quæ resistentia nequit absque aliquâ actiuitate intelligi. Nec talis actus reduci potest ad aliquem actum priorem liberam, quo liberè fuit tale obiectum applicatum: quia vt talis actus esset liber, debuisset actiue procedere à voluntate. Implicat igitur, voluntatem se ipsam determinare, & nullum actum in se ipsâ producere; cum nequeat voluntas se ipsam determinare, nisi per liberam actus productionem. Tandem non saluat rationem spontanei ac voluntarij, quod debet ab intrinseco principio cognoscente actiue procedere; cum tamen hæc sententia totam actus actiuitatem reducat ad obiectum extrinsecum.

77.
Nec saluat
libert. in re-
cipiendo

Nec ratio-
nem sponta-
nei

78.
Tertia sen-
tentia

Tertia sent. affirmat, actus indeliberatos, & motus primos totaliter causari à notitiâ obiecti; deliberatos à solâ voluntate: *Marfil. in 2. q. 16. ar. 3. concl. 2.* vbi hunc ordinem constituit. Primò, intellectus, qui per ipsum à voluntate non distinguitur, repræsentat obiectum vt bonum. 2. Talis repræsentatio naturaliter inclinât volutatem, producendo in eâ complacentiam erga bonum repræsentatum. 3. Voluntas inclinata per complacentiam ad bonum repræsentatum, liberè potest in se ipsâ producere, vel non producere actum acceptationis: Ad actum fugæ primò intellectus repræsentat obiectum malum. 2. Talis repræsentatio necessariò causat in voluntate displicentiam. 3. Voluntas liberè potest in se ipsâ producere, vel non producere actum fugæ. Fundam. Quia notitia boni naturaliter inclinât voluntatem ad complacentiam: vt notitia mali ad displicentiam. Igitur superfluum est, præter notitiam obiecti, ponere causam talis complacentiæ, vel displicentiæ ipsam voluntatem. Nam illam non produceret liberè; quia ex *August.* non est in nostrâ potestate, *ne visis tangamur*: nec necessariò, producit enim illam vt voluntas, ergo liberè. Sed contrâ: hæc sent. non saluat rationem voluntarij & spontanei, quod est ab intrinseco principio produci. Præterea sæpè idem actus indeliberatus, accedente solâ aduer-

79.
Fundam.

80.
Contrâ.

tentiâ rationis, ex necessario fit liber. Demum falsum est, voluntatem nihil producere, nisi liberè producat: patet tum de voluntate diuinâ, quæ Spiritum S. producit, & si non liberè: tum de voluntate beatorum, quæ actum dilectionis beatificæ necessariò producit. Quod voluntas, non visio Dei producat dilectionem beatificam constat, alioqui necessarius non esset habitus charitatis in voluntate, quia hic non est necessarius ad recipiendum, sed ad eliciendum charitatis actum, vt patet in viâ: at idem habitus charitatis viâ manet in patria.

Quarta sent. censet, omnes actus voluntatis tam necessarios, quàm liberos produci ab ipsa voluntate, licet non solâ, sed vnâ cum obiecto, vel notitiâ obiecti, ita vt ex vtroque integretur vnum integrum principium; est *Palud. in 4. dist. 49. q. 3. a. 1. Herue. in 2. dist. 25. q. 2. Mayro. q. vn. concl. 3. Gregorij q. vn. concl. 2. Gabri. q. vn. a. 4. dub. 3. Maior. q. 3. ad 3. & q. 4. conc. 4. Caiet. 1. part. q. 27. a. 3. §. quinque & q. 80. a. 2. §. quoad 2. Conrad. 1. 2. q. 9. ar. 1. Medin. ibid. concl. 2. Mascaren. de auxilijs disp. parte 4. à num. 12.* Licet *Herueus, Mayro. Caiet.* doceant, obiectum ipsum actiue concurrere cum voluntate; Reliqui non obiectum, sed ipsius notitiam: nam sæpè obiectum est absens, vel impossibile. Addunt *Herueus & Caiet.* obiectum ad actum concurrere quoad specificationem, voluntatem quoad exercitium. Quia vt *Herueus* explicat vt actus sit talis speciei, reducitur ad obiectum, quod efficiendo actum dat illi speciem. Quod autem exerceatur hîc & nunc reducitur ad voluntatem, quæ liberè producit suos actus.

Prob. 1. ex *Arist. 3. de anima cap. 8.* vbi distinguit mouens immotum, quod ait esse bonum appetibile: & mouens motum, quod docet esse appetitum: sed appetitus effectiue mouet se ad actum: ergo & appetibile cognitum effectiue mouet voluntatem ad eundem. 2. Ex *August. 15. de Trinit. c. 23. amor de scientiâ procedens, & cap. 26. de amore increato ait, qui de vtroque, de gignente mente, & de genitâ notitione, tanquam de Parente, ac prole procedit; & ad simplicia. lib. 1. q. 2. ante med. vocatio, quæ in sent. August. est obiecti notitia, appellatur bonæ voluntatis effectrix. Igitur amor procedit ex obiecti notitiâ. 3. Prob. rationibus. 1. Si sola voluntas esset effectiua causa suorum actuum, omnes ipsius actus essent eiusdem speciei; nam actio vt actio, speciem sumit ab agente: igitur si sola est causa actiua respectu omnium suorum actuum, omnes ipsius actus erunt eiusdem speciei. 2. Si sola voluntas esset causa suorum actuum, ferri posset in incognitum: quia si sola esset causa volitionis, cognitio non esset necessaria; nam hæc ceterum est necessaria, quatenus est causa volitionis. 3. Verbum increatum est principium amoris increati per modum efficientis; vt fide constat: ergo verbum creatum erit causa efficiens amoris creati: subsistentia enim adiuncta causæ, non variat causalitatem illius de vno genere in aliud; ergo si Verbum subsistens producit amorem subsistentem in genere efficientis, verbum non subsistens producet amorem non subsistentem in eodem genere: sed verbum mentis nihil aliud est quàm obiectum ipsum cognitum & intentionaliter expressum: ergo. 4. Obiectum effectiue concurrat cum intellectu ad actum intellectionis; ergo etiam cum voluntate ad actum volitionis. 5. Si cognitio non concurreret effectiue ad actum volitionis, dilectio Dei esset eiusdem speciei in viâ & in patria: & qui haberet actum charitatis in viâ, esset partialiter saltem beatus, quia haberet partialem beatit. quæ in dilectione*

81.
Quarta
sent.

82.
Prob. 1. et
Arist.

83.
1. ex Aug.

84.
Prob. 3. I.
ratio.

85.
Ratio 1.

86.
Ratio 3.

87.
Ratio 4. &
pari

88.
Ratio 5.

dilectione Dei consistit. Sequela prob. nam quorum principia & subiectum atque obiectum sunt eadem, actus quoque sunt iidem: sed subiectum & obiectum dilectionis Dei sunt eadem in via & patria; nam idem Deus secundum se terminat dilectionem viae & patriae, ergo si principium quoque est idem, non poterit vnus actus distingui ab alio. 6. Intellectus mouet voluntatem imperio: sed imperium mouet efficienter. Confirm. nam stante imperio ex parte intellectus, nulla remanet libertas in voluntate ad contradicendum: ergo signum, est, imperium efficienter mouere voluntatem: alioqui adhuc eo posito posset voluntas contradicere. 7. Si sola voluntas esset efficiens causa suorum actuum, sequeretur, illam fore infinitae virtutis. Nam potentia, quae vt proxima causa principalis est productiua perfectiorum effectuum in infinitum, est perfectionis infinitae: talis esset voluntas, si sola esset causa suorum actuum: Quia ferri potest in obiecta perfectiora & perfectiora in infinitum: & quod perfectius est obiectum, eò perfectior est actus, cum actus speciem sumat ex obiecto.

Quinta sent. affirmat, voluntatem effectiue à se ipsa tantum moueri; ab obiecto solum in genere causae finalis, vel formalis obiectiuae: Henric. quodl. q. 9. 5. qui tamen docet, non repugnare interdum ab obiecto, vel ab aliquo dono infuso causari in voluntate aliquod pondus, seu impulsus, non quo simpliciter velit, sed quo efficacius velit: Est Scoti in 2. dist. 25. q. vn. 9. Dico ergo, & ad 1. Richard. in 2. dist. 38. a. 2. q. 2. Rubio. dist. 25. q. 2. a. 2. Bacho. a. 2. 9. 2. Valent. 1. 2. q. 9. 9. sua 4. punct. 1. Vasquez disp. 36. c. 3. Suarez in Metaph. disp. 18. sect. 7. num. 49. Medin. cit. quieti probabiliorem censeat praecedentem sent. hanc tamen putat probabilem. Est Capreol. in 2. dist. 24. q. vnica a. 3. ad 1. contra 1. concl. versa 2. dicitur: Ferrar. 1. con. Gen. cap. 44. 9. circa istam propos. Hi tamen duo excipiunt primum actum circa finem, quem dicunt à solo Deo produci: ita Capreol. in 2. dist. 25. q. vn. ar. 3. ad 8. con. 5. concl. & dist. 25. a. 3. ad Henrici contra 2. concl. & Ferrar. 3. con. Gen. c. 89. 9. ad euiden. huius rat. quatenus docet, primum actum produci à Deo vt à principio Quod; à voluntate vt à principio Quo. sed falso hic actus excipitur, alioqui voluntarius non esset.

Quae sent. probabilior est & sequenda: eaque aperte colligitur ex S. Tho. 1. 2. q. 9. a. 1. sine corp. vbi; intellectus, inquit, mouet voluntatem sicut praesentans ei obiectum suum. Et q. 22. de verit. a. 11. ad 5. intellectus regit voluntatem non quasi inclinans eam in id, in quod tendit, sed sicut ostendens ei, quod tendere debeat. Et 1. p. q. 82. a. 4. docet diuerso modo intellectum moueri à voluntate; & voluntatem ab intellectu: ille enim à voluntate mouetur per modum agentis: haec ab intellectu per modum finis.

Prob. 1. Ita se habet appetitus vitalis ad suum proprium actum eliciendum, sicut naturalis ad suam propriam operationem producendam. At appetitus naturalis ad producendam suam operationem non mouetur efficienter à fine seu termino, ad quem per propriam operationem dirigitur: nec lapis mouetur efficienter à centro, ad quod tanquam ad proprium finem per motum deorsum tendit; nec ignis à loco sursum, ad quem ascendit, sed vterque à se ipso. Maior prob. quia non minus appetitus vitalis inclinatur ad suum obiectum, quam naturalis ad suum terminum: nec minus naturalis pendet à suo termino, quam vitalis à suo obiecto, tanquam à specificante. Igitur si naturalis est sufficiens principium mouendi se ipsum ad terminum, absque effectiuo concursu termini, etiam vitalis erit

sufficiens principium mouendi se in obiectum, absque effectiuo concursu obiecti. Prob. 2. Nihil est in actu voluntatis, quod reduci non possit in voluntatem, vt in totale & completum principium ipsius: ergo superflue ponitur alia proxima causa respectu eiusdem actus; & frustra multiplicantur principia, vbi vnum sufficit. Antec. ostendo. Nam in actu voluntatis nihil aliud est, quam aut vitalis inclinatio seu impulsus ad bonum, aut vitalis auersio seu fuga à malo: Sed totum hoc reduci potest ad voluntatem vt in causam sufficientem & adequatam: Quia voluntas essentialiter est quaedam inclinatio & propensio in actu 1. in bonum propriae naturae conueniens: ergo apta est in se ipsa causare inclinationem seu impulsus in actu 2. ad bonum eiusdem naturae proprium. Cum. n. essentialiter sit appetitus boni conuenientis propriae naturae, statim ac illud per cognitionem proponitur, apta est se ipsam ad illud inclinare, absque alio principio effectiuo proximo. Confirm. idem ad actum intellectus praeter influxum potentiae, requiritur influxus obiecti, quia in actu intellectus est expressio obiecti, quae reduci non potest in potentiam; cum intellectus non contineat virtualiter obiecta, quae potest cognoscere: cum autem in actu voluntatis non sit, nisi vitalis impulsus in obiectum, qui optime reduci potest in voluntatem, tanquam in appetitum per se ad bonum propensum, non erit alius effectiuus concursus necessarius.

Ex dictis intellige 1. voluntatem moueri ab intellectu quoad specificationem, non quoad exercitium: quia nimirum mouet voluntatem proponendo illi obiectum, à quo actus voluntatis specificatur; non mouet illam efficienter, quod esset mouere illam quoad exercitium. Caeterum, cum dicitur intellectus proponere voluntati obiectum, non est intelligendum, quod illi proponatur obiectum vt cognoscendum, cum voluntas non sit cognoscitiua, sed proponit illi vt volendum.

2. Quae ratione voluntas mouetur ab appetitu sensitiuo: duobus videlicet modis; vno, medià cognitione sensitiua proponente obiectum sensibile, à quo voluntas ipsa immediatè mouetur, iuxta ea quae docuimus supra sect. 2. altero per sympathiam & connexionem potentiarum in eadem anima radicarum. Explico. Dum anima ipsa mouetur per appetitum sensitiuum in bonum sensibile, eadem per intellectum idem bonum proponit voluntati: quae eò efficacius fertur in illud, quod propter efficaciorum motum appetitus sentientis efficacius fuit ab intellectu propositum.

Ad fundam. primae, neg. Maior. Ad probat. disting. antec. Implicat idem mouere se ipsum esseque in potentia, & in actu respectu eiusdem; concedo; respectu diuersorum, nego. Caeterum voluntas non est in potentia & in actu, nec mouens & mota respectu eiusdem, sed respectu diuersorum: In actu virtuali respectu volitionis formalis producendae; & simul in potentia, non ad actum virtualem, sed formalem volitionis recipiendum: est etiam mouens ratione actus virtualis, & simul mota ratione volitionis formalis, sicut aqua est in actu virtuali ad reparandam sibi frigiditatem amissam, & simul in potentia formali ad formalem frigiditatem recipiendam: mouetque se ipsam ratione frigiditatis virtualis ad frigiditatem formalem recipiendam: ratione cuius receptionis dicitur mota. Ad 1. Confirm. antecedens intellige de agente transeunter producente: hoc enim tantum nequit coincidere idem numero cum passo: non de agente immanenter operante, Ad 2. nego vniuersaliter,

89. Ratio 6. Confirm.

90. Ratio 7.

91. Quinta sent.

92. Probabilior absque exceptione

93. Prob. 1. a. paritate appetitus naturalis

94. Prob. 2. a. priori

Confirm.

95. Voluntas mouetur ab intellectu quoad specificationem.

96. Ab appetitu sensitiuo duobus modis.

97. Ad fund. 1. Idem in potentia & actu respectu diuersorum.

98. Ad 1. conf.

99. Ad 2.

uei saliter, inter mouens & motum debere intercedere respectum realem; rectè tamen inter effectum & causam: quo pacto inter voluntatem & volitionem intercedit realis respectus causæ & effectus: solum enim inter causam & effectum de necessitate debet realis distinctio, quæ ad realem respectum requiritur, intercedere. Secunda sententia cum suis prob. refutata manet ex dictis. Ad fund. tertie disting. Maior. Notitia boni naturaliter inclinatur voluntatem per modum finis, & causæ formalis obiectiuæ, concedo; per modum efficientis, nego. Ipsa enim voluntas sufficienter per modum efficientis se ipsam inclinatur ad complacentiam, vel displicentiam obiecti, id quæ vel naturaliter, si absit plena aduertentia rationis, quo pacto intelligitur August. cum dicit, in potestate nostrâ non esse, *ne visis iungamur*: vel liberè, si adsit perfectum iudicium. Cæterum falsum est, voluntatem non operari ut voluntatem, nisi liberè operetur: alioqui amorem beatificum, quem necessariò elicit, non operaretur ut voluntas. Ratio: operari ut voluntatem, est operari circa præcognitum: sed voluntas non tantum liberè, sed etiam necessariò operari potest circa præcognitum. Confirm. principium Spirituum in diuinis producit Spiritum S. formaliter ut volens: & tamen non liberè, sed necessariò illum producit. Igitur potest voluntas operari ut voluntas, esto non liberè, sed necessariò operetur.

Ad 1. argum. quartæ, neg. conseq. solum enim cit. loco Arist. assignat principia ad appetendum requisita, non determinando, in quo genere vnumquodque ad actum requiratur. Ex quo soluitur obiectio Comment. 3. de anima, comment. 54. ubi docet, scientiam esse causam desiderij, nempe finalem seu formalem obiectiuam, non autem efficientem. Ad 2. ex August. Resp. ab eo tantum assignari principia requisita ad actum volitionis, non autem ab ipso determinari, in quo genere ea requirantur. Nec refert, quod ibidem asserat, amorem procedere ex scientiâ: nam verbum, *procedere*, sumitur ibi pro causari, quod commune est ad causari effectiuè & finaliter. Ad 2. locum concedo, amorem increatum originari à Verbo increato, non ratione obiecti, aut notitiæ, sed spirationis actiuæ, ratione cuius constituit vnum principium Spirituum cum Patre, *vs 1. Tb. disp. 19. sect. 3. & disp. 27. sect. 5.* docui. Ad 3. eo loco August. tantum velle vocationem, quâ congruè à Deo vocamur, esse causam bonæ nostræ voluntatis. An autem sit causa Physica, an moralis, non definit, cum ad id ipsius institutum eo loco non spectet, ubi solum intendit, nos nihil meritorium posse operari, nisi prius à Deo vocemur, eiusque gratiâ præueniamur. Nec refert, quod illam vocet effectricem bonæ voluntatis: intelligi enim potest vel de causâ effectiuâ morali, vel etiam de Physicâ, ratione concursus, quem congrua vocatio secum aduehit.

Ad rationes resp. Ad 1. neg. sequel. Ad prob. nego, actionem specificari ab efficiente, sed à fine vel à termino, à quo sumit ordinem & specificationem. Ad 2. nego sequel. eiusque Prob. nam licet cognitio non sit necessaria voluntati ut efficiens, est tamen necessaria ut finis, qui non causat nisi ut præcognitus. Ad 3. nego conseq. Ad probat. conced. solam subsistentiam adiunctam causæ non variare genus causæ: secus quando subsistentia affert peculiarem rationem causandi. Cæterum subsistentia Verbi increati secum affert Spirationem actiuam, ratione cuius Verbum est productiuum amoris increati. Ad 4. neg. conseq. quia aliquid est in cognitione, quod reduci non potest in solam

potentiam intellectuam, nempe expressio & delineatio huius, vel illius obiecti, ut supra. At nihil est in volitione, quod reduci non possit in voluntatem: si quid enim est, est specificatio ipsa actus: at hæc commodè reduci potest ad obiectum in genere causæ specificantis formalis obiectiuæ.

Dices: Cur non eodem modo reduci posset specificatio cognitionis ad obiectum? Resp. quia obiectum debet vi cognitionis fieri intentionaliter præsens: hoc autem fieri nequit, nisi obiectum ipsum producat in esse intentionali per actum cognoscentis. Quo fit ut cognitio quatenus est representatio obiecti, non solum pendeat ab obiecto specificatiuè, sed etiam effectiuè, quia debet obiectum ipsum quoad esse intentionale in se continere: id non potest continere, nisi ipsa sit effectiuè ab obiecto vel ab eius specie producta. Ad 5. de veritate maioris disputatione 10mo 4. de Charitate: interrim neg. sequel. Esto enim ad actum volitionis notitia obiecti effectiuè non concurrat, concurrat tamen finaliter seu formaliter obiectiuè. Et quia diuerso modo ad actum charitatis concurrat Deus visus in patriâ, & cognitus in viâ: idè potest ex hac parte actus charitatis in viâ discriminari ab actu charitatis in patriâ. Ad 6. neg. minor. Ad Confirm. Resp. ideo stante efficaci imperio intellectus, voluntatem determinari ad actum imperatum, quia tale imperium includit actum ipsius voluntatis, quo se ipsam determinauit ad subsequenter actum eliciendum. Sicut stante efficaci intentione finis, necessitatur ad electionem mediorum: quia per antecedentem actum intentionis, determinat se ad subsequenter actum electionis. Ad 7. neg. sequel. cuius prob. maior vera tantum est de potentiâ, quæ est proximè productiuâ actuum semper perfectiorum quoad entitatem. Cæterum voluntas est productiuâ actuum perfectiorum & perfectiorum, solum quoad specificationem. Perfectio enim entitatiua actus desumitur ex intentione eiusdem actus: hæc autem in actibus voluntatis perfectioribus in infinitum quoad specificationem non crescit, sed limitatur ad certum gradum, quem nequeunt naturales actus voluntatis excedere. Maior Prob. quia cum specificatio actus non desumatur ex principio producente, à quo tantum desumitur intensio actus, sed ex obiecto terminante; possitque perfectius obiectum perfectiorem conferre specificationem actui, in sua entitate & intensione imperfectiori, ut inductione constat, non sequitur ex productione actuum perfectiorum quoad specificationem infinita virtus potentia, sed tantum infinitudo obiectorum, potentium conferre perfectiores semper specificationes actibus, quoad entitatem & intensiorem finitis.

Confirm. actus voluntatis non solum dicitur perfectior specificatiuè quoad bonitatem, sed etiam quoad malitiam: & tamen ex eo quod possit voluntas perfectiores & perfectiores actus specificatiuè quoad malitiâ, contra nobiliores in infinitum personas exercere; nulla in eo sequitur infinitas; cum tota hæc malitia quoad specificationem refundatur in actum ex obiecto solum terminante. Ergo neque ex eo, quod possit eadem voluntas perfectiores actus, erga nobiliores personas atque obiecta elicere, villa sequetur in ea infinitas: cum non minus specificatio quoad bonitatem, quam quoad malitiam, desumatur ex obiecto solum terminante.

Ex his manifestum fit discrimen inter intellectum & voluntatem. Nam cum ille debeat totum obiectum exprimere, & medio eius concursu intra se intenc-

100.
Ad fund.
veris.101.
Operatur
voluntas ut
si non liberè
operetur.

Confirm.

102.
Ad primum
quartæ.103.
Ad Aug.
Mini auct.104.
Ad 1.105.
Ad 2.106.
Ad 3.107.
Ad 4.108.
Direc.
Resp.109.
Ad 5.110.
Ad 6. ad
confir.111.
Ad 7.112.
Conf.113.
Discrimen
inter intel-
lectum &
voluntatem.

se intentionaliter producere, non solum efficit illud quoad specificationem, sed etiam quoad entitatem: quia debet producere illud in esse intentionali secundum totum esse, quod habet in esse naturali; cum esse intentionale obiecti substitui debeat loco esse naturalis eiusdem: & consequenter, quo crescit obiectum in esse naturali, eo crescere debeat obiectum in esse intentionali, per actum ipsius intelligentis productum. Quocirca si solus intellectus, ut causa principalis proxima producere posset infinitos actus repræsentatiuos perfectiorum obiectorum, esset infinitæ virtutis. Voluntas autem, cum non debeat producere obiectum, sed solum vitalem impulsu in illud, cumque hic vitalis impulsus variari possit quoad specificationem obiectiuam, non variato eodem impulsu quoad entitatem intensiuam, secundum quam tantum causatur à voluntate, ex infinita productione actuum perfectiorum quoad specificationem obiectiuam, non sequitur infinita virtus productiua in voluntate. Quia obiectum ad actum intellectus concurrat per intrinsecam communicationem sui secundum esse intentionale; ad actum voluntatis solum extrinsecè per extrinsecam duntaxat terminationem.

SECTIO V.

Quo pacto voluntas moueat potentias sibi subiectas?

114. **H**actenus disputatum de modo, quo voluntas ab intellectu, aliisque potentijs moueatur. Disputandum quo pacto ipsa reliquas potentias sibi subiectas moueat. Porro ex tantum potentia subijciuntur voluntati, quæ in operando ab ipsius imperio pendent, cuiusmodi sunt omnes potentia sensitiva, nec non intellectiua.

115. **Prima sent.** 1. Sent. voluntatem mouere potentias sibi subiectas, actiue cum illis ad proprias eorum operationes concurrando. Hanc ut probabilem defendit Franc. Lyche in 2. dist. 42. §. possit etiam: Ad quam inclinare videtur Scotus ibid. §. dico ergo: & dist. 25. q. vn. ad 1. principale. Probatur 1. Quod efficacius voluntas vult alicuius potentia sibi subiectæ operationem, eò talis operatio producitur intensior: ergo voluntas actiue concurrat ad illam: nam illa maior intensio nequit esse à potentia propria, quin illa semper agit vniiformiter, quia agit ut potentia necessaria secundum totum suum posse: ergo est à voluntate. 2. Agens inferius perfectius agit coagente superiore: sed voluntas est agens superius respectu potentiarum sibi subiectarum: ergo, illa coagente, istæ perfectius agunt: nequeunt autem istæ perfectius agere, nisi illa actiue concurrat. 3. Agens diuersarum operationum, si circa vnum & idem agat, fortius & perfectius agit, quàm si circa diuersa simul agat, nam virtus vnita fortius & perfectius agit. Ergo si anima secundum omnes suas potentias agat circa idem fortius & perfectius aget, quàm si circa diuersa secundum diuersas potentias ageret. Igitur si voluntas operatur circa idem, circa quod operatur alia potentia; circa illud anima perfectius aget. 4. Voluntas est principium vniuersale respectu omnium potentiarum, sibi subiectarum: de ratione autem principij vniuersalis est cum omnibus causis particularibus sibi subiectis actiue concurrere.

117. **Prob. 2.** 2. Agens inferius perfectius agit coagente superiore: sed voluntas est agens superius respectu potentiarum sibi subiectarum: ergo, illa coagente, istæ perfectius agunt: nequeunt autem istæ perfectius agere, nisi illa actiue concurrat. 3. Agens diuersarum operationum, si circa vnum & idem agat, fortius & perfectius agit, quàm si circa diuersa simul agat, nam virtus vnita fortius & perfectius agit. Ergo si anima secundum omnes suas potentias agat circa idem fortius & perfectius aget, quàm si circa diuersa secundum diuersas potentias ageret. Igitur si voluntas operatur circa idem, circa quod operatur alia potentia; circa illud anima perfectius aget. 4. Voluntas est principium vniuersale respectu omnium potentiarum, sibi subiectarum: de ratione autem principij vniuersalis est cum omnibus causis particularibus sibi subiectis actiue concurrere.

120. **Secunda sent.** Secunda sent. est, voluntatem actiue tantum mouere potentiam motricem; cæteras applicare

tantum ad opus exequendum: *Medin. 1. 2. q. 9. a. 1. Prob. Fundam. potentia, quæ voluntati subijciuntur, sunt partim passiuæ, ut potentia motrix; partim actiuæ, ut reliquæ: ergo solam motricem voluntas mouet actiue; quia cum non possit talis motus reduci in potentiam motiuam, quæ actiua non est; neque in aliam, cum nulla alia, præter voluntatem, cum illa concurrat, necessariò reducendus erit in voluntatem: quæ reliquas mouebit applicatiue; quia cum sint actiuæ, non egent nisi solâ applicatione, ut operentur. Confirm. tum ex Arist. 3. de anima cap. 10. vbi appetitum vocat potentia loco motiuam. Tum quia Angelus per voluntatem mouet celum; ergo & anima per voluntatem mouet suum corpus, reliquasque potentias sibi subiectas.*

Tertia sent. docet, nullam potentiam moueri à voluntate actiue, sed tantum imperio, & quoad solam applicationem: *Agid. in 2. dist. 25. q. 1. a. 4. Caiet. 1. 2. q. 9. ar. 1. Conrad. ibid. Valent. punct. 1. Vasquez disp. 34. cap. 3. & aliorum: Quæ probabilior est & sequenda. Fundam. omnes potentia voluntati subiectæ sunt ex se actiuæ: ergo ut operentur non egent nisi imperio & applicatione voluntatis, cui in vsu & exercitio suarum operationum subduntur: quia frustra eiusdem effectus plures multiplicentur causæ, quando vna tantum sufficit. Antec. proba quia nihil est in quâlibet operatione cuiusque potentia voluntati subiectæ, quod reduci non possit in ipsam potentiam executiuam tanquam in proximam causam sufficienter productiuam. Nam ratio liberi, quæ sola reduci nequit, nisi ad voluntatem, non est perfectio intrinseca actui, sed extrinseca duntaxat denominatio à voluntate liberè imperante & applicante.*

2. Superfluum est in eodem supposito plura admittere principia vniuersalia in cauendo: sed anima est vniuersale principium agendi cum omnibus potentijs: est .n. principale ac substantiale viuens in homine ipsa anima, quæ per actus vitales omnium potentiarum vitalium maximè viuit: Non potest autem viuere, nisi vitaliter operando; nec vitaliter operari, nisi actiue concurrando cum suis potentijs vitalibus ad actus vitales; cum de ratione vitæ actualis sit actualis influxus ipsius à principio viuente, ut ex *disp. 2. sect. 5.* constat: ut igitur actus potentiarum vitalium sint vitales ipsi anime, debent ab ipsâ animâ actiue procedere. Igitur superflue, præter animam, admittitur voluntas ut vniuersale principium agendi cum omnibus potentijs sibi subiectis in homine. 3. Aliàs voluntas etsi potentia particularis limitata ad certum modum operandi, deberet eminenter continere perfectiones omnium potentiarum; etiam intellectus, cuius tamen perfectio excedit perfectionem voluntatis. Sequela prob. quia si voluntas concurreret ut principium vniuersale cum omnibus potentijs, non concurreret ut instrumentum, sed ut causa principalis, non vniuoca, ut patet: ergo equiuoca, atque aded ut causa eminentialis. Maior prob. nam concurrere per imperium & potestatiue, actiue applicando singulas sibi subiectas, est concurrere ut causam principalem. Confirm. implicat ipsam concurrere cum intellectu ad omnes eius actus: cum non possit saltem ad primum actum concurrere; eo quod ad nullum actum concurrere valeat, ad quem aliquis actus intellectus non præcesserit, cum nequeat operari nisi in præcognitum.

Cæterum applicat voluntas potentias sibi subiectas ad opus, tum directione intellectus proponentis modum practicè applicandi potentiam: tum proprio actu illas vltimò ad opus applicando. Qui actus dicitur *Vsus actiuus*, quo posito statim sequitur

Ratio à priori

Confirm. 1.

Tertia sent.

Probabilior

Potissimum fund.

111.

Prob. 2.

117.

Prob. 3.

Voluntas non continet eminenter perfectiones omnium potentiarum.

Confirm.

124.

Voluntas applicat potentias sibi subiectas ad opus dupliciter

tur operatio potentia, idque ex vi radicationis potentiarum in anima, quæ cum potentia concurrat ad actus ipsius, ex eo .n. quod per voluntatem vult, vt intellectus intelligat, aut oculus videat, statim anima per intellectum intelligit, & per oculum videt. Vnde applicatio, altera actiua, quæ est actus voluntatis, quo anima per voluntatem vult; altera passiva, quæ est actio potentia executiua, ex imperio voluntatis; eadem .n. operatio est effectus executiua, vt elicitur à potentia; & simul formalis applicatio potentia ad opus, vt à voluntate imperata.

125.
Primus
actus intel-
lectus non
cadit sub
imperium.

Porrò primus actus intellectus non cadit sub voluntatis imperium: quia nihil cadit, nisi quod est præcognitum. Habet hoc imperium sola voluntas supra potentias executiuas; quia ex *S. Tho. 1. 2. q. 9. a. 1.* inter potentias, sola voluntas habet pro obiecto bonum vniuersale suppositi, cum singula habeant particulare. Ad quam potentiam spectat finis vniuersalis, ad eandem spectat mouere potentias ad fines particulares sub vniuersali contentos. Igitur ad voluntatem spectabit, mouere potentias ad sua obiecta particularia, comprehensa sub bono vniuersali suppositi.

126.
Ad primū
prima.

Ad 1. primæ neg. conseq. Ad prob. resp. Maiorem intensionem operationis reduci tum ad potentias executiuas, quæ sicuti in operando, ita in modo ipso operandi intensè vel remissè, pendent ex imperio voluntatis: vnde nego, eas semper operari secundum vltimum posse: tum maiorem intensionem reduci ad animam vt ad principium actiuum vniuersale, quod concurrat cum singulis potentijs ad suas operationes. Ad 2. neg. vtraque minor. Non enim maior perfectio operandi executiuae prouenit ex actiuo concursu voluntatis, sed tum ex actiuo concursu animæ vt principij vniuersalis; tum ex meliori applicatione executiuae ad opus, per efficacius imperium voluntatis. Ad 3. Verum est argum. etsi voluntas imperatiuè tantum concurrat cum potentijs, eas perfectius ad opus applicando. Ad 4. nego voluntatem esse vniuersale principium in exequendo, sed tantum in imperando. Ad fundam. secundæ, nego, potentiam motricem esse potentiam tantum passiuam. Vnde ad 1. confirm. nego Arist. eo loco negare potentia motrici actiuitatem: quin potius oppositum ex eo colligitur: ait .n. animal esse quod mouetur: Quo verò appetitus mouet tanquam organo, esse quid corporeum. Ad 2. nego antec. Angelus enim mouet cælum per potentiam motiuam distinctam à voluntate. *Leg. tom. 2. disp. 7. sect. 2.*

127.
Ad secundum.

128.
Ad tertium.

129.
Ad quartum.

130.
Ad fundam.
Ad 1. Confirm.

Ad 2.

DISPUTATIO VI.

De modo, quo voluntas mouetur.

SECTIO I.

Catholica doctrina de libero arbitrio exponitur, & contra hæreticos stabilitur.

1.
Fundam.

PRÆMITTENDA hæc quæstio tanquam fundamentum eorum, quæ in hoc tomo de operibus meritorijs & demeritorijs, disputanda sunt. Etenim cum nihil meritorium, aut demeritorium absque libero actu voluntatis esse queat: nec appareat, quo pacto voluntas maneat libera, ac sui actus domina, si gratia efficaci ad operandum præmoueatur, nempe nequit diui-

na voluntas, quæ dono suæ gratia hominem ad operandum præuenit, frustrari; frustrari autem posset, si humana voluntas, diuinæ gratia efficaciter præmota, adhuc libera maneret, ac domina sui actus, quippe quæ posset gratia non consentiendo, diuinam voluntatem frustrare. Præterea, cum tota natura humana lapsu primi parentis sit doni iustitiæ originalis, quo ad bonum dirigebatur ac roborabatur, destituta, non videtur de se amplius potens ad bonum honestum operandum, sed tanquam tibia ex suscepto vulnere semel curua effecta, semper in suis operationum gressibus claudicabit.

Ratio dubitandi de veritate.

Potissima inter catholicos & hæreticos nostri sæculi controuersia est, an post naturam lapsam præter libertatem à violentiâ, & coactione, sit in homine libertas à necessitate. Libera à violentiâ & coactione dicuntur, quæ sponte, nulla cogente vi operantur, etiam si necessariò operentur, nec possunt non operari: siue id accidat ex imperfectâ cognitione finis, vt cum brutum fertur in pabulum; siue ex perfectâ cognitione finis, vt cum Beatus rapitur in Deum clarè visum super omnia diligendum. Libera à necessitate dicuntur, quæ non tantum sponte, sed etiam cum dominio & potestate sui actus operantur, ita, vt non solum nulla vi cogente, verum etiam nulla vi ad vnum prædeterminante, sed cum pleno dominio & potestate ad vtrumque operantur. Nemo hætenus negare potuit, inesse homini etiam in statu naturæ lapsæ libertatem à coactione & violentiâ, vt apertè fatetur Caluinus *lib. 2. Institut. c. 2. n. 7. liberi*, inquit, *arbitrii hoc modo dicitur homo, non quia liberam habeat boni aequè ac mali electionem: sed quia male voluntate agit, non coactione: & lib. 2. aduersus Pighium: si coactioni, ait, opponitur libertas, liberum arbitrium esse & fateor, & constanter assero.* Idem teste Bucero de concordia doctrinae fatetur Lutherus. Quin implicat, vt volitio à coactione libera non sit; nam qui cogitur, non vult: implicat autem, vt volendo non velimus, & vt voluntas non sit voluntas: nam qui vult, hoc ipso quod vult, non potest non sponte velle, cum à nullo cogi possit, vt velit, nisi à seipso. Vnde August. *lib. de duab. animab. c. 10. Omnis inquit, qui volens facit, non cogitur.* Ergo sola controuersia inter nos & hæreticos esse potest, an præter libertatem à coactione, sit in homine libertas à necessitate. Negant pertinaciter hæretici: Affirmant constanter Catholici.

1.
Libertas à coactione.

Alia à necessitate.

Probant 1. ex 1. Eccl. 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui, adiecit mandata & præcepta sua: Si volueris mandata seruare, conseruabunt te. Apposuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi.* Ecce, inquit Augustinus *lib. de gratia & libero arb. cap. 2. apertissime videmus expressum liberum humana voluntatis arbitrium.* sc. liberum à necessitate. Nam quid est, hominem relinqui in manu consilij sui? Possit hæc agere, vel non agere; agere vnum, vel agere alterum: non est solum esse liberum à coactione. Hoc testimonio cum duobus sequentibus vitur Concilium Senonense can. 15. *Eo conuictus Caluinus respondet lib. 2. Institut. c. 5. n. 18. illud intelligi tantum de homine in statu innocentia condito.*

3.
Luculentiss. spiritus confirmati.

Sed quid illa post primi parentis lapsum, *Gen. 4. à Deo Cain facta correptio? Nonne si bene egeris, recipies: si autem male, statim in foribus peccatum aderit: sed sub te eris appetitus eius, & tu dominaberis illius.* En etiam post personale peccatum, Cain suo domina-

Caluinus conuincitur.

4.
Testim. alterum.

dominabatur appetitui, appetitusque sub ipsius potestate erat; liber erat ad illum compescendum, vel non compescendum. aliàs quo pacto quis rei dominus erit, cuius dispositio non subest ipsius potestati? aut qua ratione dici poterit ipsius potestati subesse, si in eius libertate non est, alterutram partem eligere; si ad vnam, sublatâ omni facultate ad oppositam, is necessiteretur? 2. Hanc libertatem Tertium Eccl. c. 31. explicat: *Qui potuit transgredi, & non est transgressus; facere mala, & non fecit.* Quod intelligi nequit de homine integro, cum is in statu innocentiae legem transgressus sit: ergo de lapsa, qui retinet nativam facultatem præ duobus alterutrum eligendi. 3. Concordat Paulus 1. ad Cor. 7. *Non habens necessitatem, potestatem autem habens voluntatis suae: exclusâ necessitate, libertatem constituens in dominio propriæ voluntatis, & potestate illam pro libitu applicandi vel non applicandi ad operandum.* 4. Hanc libertatem efficaciter ostendunt Quintum promissiones, quæ nobis sub conditione vitam æternam spondent; Iere. 4. *Si abstuleris offendicula tua a facie mea, non commoneberis:* Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata:* Et implicite inuoluunt pactum inter Deum & hominem, pactum autem libertatem requirit ex parte eius, qui illud seruare debet: Nam si Deus vitam æternam nobis promitteret sub conditione operum, quæ in liberâ potestate non essent, nobis illuderet, ad bonum non excitaret. Rectè Trident. ses. 6. c. 5. *cum in sacris, inquit, litteris dicitur, conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, libertatis nostræ admonemur: cum respondemus: Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur: Dei nos gratia prauentiri confitemur, eamque in nostrâ esse potestate.* Præterea, si ad mandata seruanda impotentes sumus, ad quid exhortatio, monitio, iussio, minæ, prohibitio? *ut sint, inquit Caluinus lib. 2. Instit. c. 5. n. 5. & reprobis in testimonium, ubi ad Domini tribunal ventum fuerit, & iustis ad virtutem stimulus.* At quo id pacto, si nec in illorum facultate, nec in horum potestate est, eâ exequi, aut vitare? *Quid illud, inquit August. cit. quod tam multis locis omnia mandata sua custodiri & fieri iubet Deus? quomodo iubet, si non est liberum arbitrium?* 7. Addo; si bona, aut mala opera, quibus Deus præmium aut pœnam rependit, à nostra non pendent libertate, sed à præcurrente necessitate, quo pacto Deus dicetur nostram expectare voluntatem, ut præmium vel pœnam retribuat? 2. Reg. 24. quando misit Gad ad Dauidem, ut propter peccatum, quod in numerando populo commiserat, è tribus propositis pœnis, vnam sibi eligeret, aut famem, aut gladium, aut pestem, cuius liberam electionem Deus reliquit voluntati ipsius: *Nunc ergo, inquit Propheta, delibera: & vide, quem respondeam ei, qui me misit, sermonem: seu vt 1. Paralip. 21. Trium tibi optionem do, vnum, quod volueris, elige, & faciam tibi.* Porro si Deus ex se statuerat, vnam ex his tribus pœnam infligere, eamque necessariò necessitate antecedente executioni mandare, quid opus erat, optionem dare Dauidi, ut ipse sibi quam voluerit, pœnam eligeret? optio non datur, nisi de ijs, quæ ex eligentis potestate pendent. Si autem electio illius pœnæ non pendeat ex potestate Dauidis, sed ex voluntate Dei, quam antecedente necessitate statuerat executioni mandare, cur illius electionem optionemue reliquit voluntati Dauidis? nisi solum ad illudendum.

motum & excitatum, dissentire posse, si velit: At quo pacto in ipsius liberâ potestate esset, diuinæ gratiæ dissentire, si eâ præmotus atque excitatus oppositum non posset, aut impediretur quo minus posset? quæ veritas antea definita fuit in concilio Constant. ses. 8. vbi inter Wicleffi errores est damnatus 27. hic: *Omnia de necessitate absolutâ eueniunt.* Accedit authoritas Pij V. & Gregorij XIII. qui damnant has duas propositiones: *Quod voluntarie fit, etiamsi necessario fiat, liberè tamen fit: & sola violentia repugnat libertati hominis naturali.* E Patribus græcis Basilius ser. de lib. arb. ait: *Quod in hominis potestate situm est, liberum arbitrium in eligendo & non eligendo situm est.* Nazianz. in 1. Apolog. docet, liberum arbitrium parem in vtrâque partem motum habere. Nyssenus lib. 9. de Philosop. c. 3. *Necesse, inquit, est, eum, qui consultat, dominum esse actionum. Si enim non fuerit dominus actionum, ex superfluo consultat: si vero hoc ex necessitate assistit in rationali liberum arbitrium, aut non erit rationalis, aut dominium suarum actionum obtinebit: dominari autem actionum, omnino liberi arbitry est.* Cyrillus lib. 9. in Ioan. c. 10. *rationali creatura liberam potestatem creator largitus est, & sua voluntatis habenas unicuique commisit, ut in eo sit, quidquid probauerit eligere.* Damascenus lib. 2. fidei c. 26. *In nostra potestate sunt ea, quæ liberum est nobis vel facere, vel non facere.* Et lib. 3. c. 14. *Enimvero cum voluntatem dicimus non eam coactam ac necessitate constrictam, sed liberam dicimus: nam si rationis particeps est, vique & libera.* E latinis Clemens Romanus Epist. 3. *de officio Sacerd. quæ est tomo 1. Concil. circa medium sic scribit: Liberi enim sumus arburi. Nam si hoc esset, ut videntes ea, iam non haberent in potestate aliud facere, quam audierant, vis erat quadam natura, per quam liberum non esset, ad aliam migrare sententiam. Aut si rursus ex audientibus nullus omnino reciperet, & hoc natura ius erat, qua vnum aliquid fieri cogeret, & alteri parti non daret locum. Nunc autem quia liberum est animo, in quam velit partem declinare iudicium suum, & quam probauerit, eligere illam: constat euidenter inesse hominibus arbitry libertatem.* Tertullianus lib. 2. aduer. Marcio. *Tota libertas in vtramque partem homini concessa est, ut sui dominus constanter occurreret & bono sponte seruando, & malo sponte vitando.* Cypria. lib. 1. Epist. 3. ad Cornel. Ieu ep. 55. *quæ est ad Cornel. penult. Homo libertati suæ relictus, & in arbitry proprio constitutus, sibi mei ipsi vel mortem appetit, vel salutem:* Hilarius in comment. Psal. 2. *Unicuique nostram libertatem vita, sensumque permisit; non necessitatem in alterutrum affigens:* August. lib. 2. con. Faust. c. 5. *Et liberum voluntatis arbitrium, quo vel bene, vel male vitamur, propter iustum iudicium Dei ab omni necessitate vindicemus:* Et lib. de verâ Relig. c. 14. *Si necessitate id fecisset, nullo peccati vinculo teneretur.* Prosper. ad capitula Gallorum sent. 6. *Qui dicit quod liberum arbitrium in homine nihil sit, sed siue ad bonum, siue ad malum prædestinatio Dei in hominibus operetur, non est catholicus. Arbitrium enim hominis gratia Dei non abolet; sed adolet & ab errore in viam reuocat ac reducit, ut quod sua libertate erat prauum, spiritu Dei agente sit rectum.* Et de vocat. Gent. lib. 1. c. 8. *Nec quia spiritu Dei agitur, ideo se putet liberum arbitrium non habere, quod ne tunc quidem perdidit, quando diabolo voluntate se dedit, à quo iudicium voluntatis depranatum est, non ablatum. Quod ergo non interfectum est per vulnerantem, non tollitur per medentem: vulnus sanatur non natura remouetur.* Ansel. lib. de concord. præscientiæ & prædest. c. 1. *Voluntatis arbitrium, ut rectitudinem deserat, nulla cogitur*

Tertium

Quartum

Quintum

Sextum

Septimum

Conc. Trid. instr. omnium sit Catholicis.

Basil.

Nyssen.

Cyrril.

Damasc.

Clem.

Tertull.

Cypri.

Hilar.

August.

Prosper.

Ansel.

gitur necessitate, quamuis mortis impugnetur difficultate. Licet enim necesse sit, aut vitam, aut rectitudinem relinquere, nulla tamen necessitas determinat, quam seruet, aut deserat: nempe sola voluntas determinat ibi quod teneat, nec aliquid facit vis necessitatis, ubi operatur electio sola voluntatis. Bernard. lib. de gra. & lib. arb. Est vero ratio data voluntati, ut instruat illam, non ut destruat; destrueret autem si necessitatem ei ullam imponeret, quo minus liberè pro arbitrio sese volueret, siue in malum consentiens appetitui, siue in bonum gratiam sequens. Et infra: Manet etiam post peccatum liberum arbitrium, etsi miserum, tamen integrum.

Bernard.

Libertas à
coactione
notior

Prosp.

Ansel.

Quòd si quando Patres liberum arbitrium explicant per libertatem à coactione, id per rationem nobis notiozem explicant: ita August. lib. de duab. anim. c. 10. *Voluntas est animi motus cogente nullo ad aliquid, vel non amittendum, vel adipiscendum.* Propter contra Collat. c. 19. *Liberum arbitrium est rei sibi placite spontaneus appetitus.* Damasc. lib. 2. fidei. c. 26. *In nostra potestate sunt ea, quae liberum est nobis, vel facere, vel non facere, hoc est omnia quae vltro ac sponte facimus.* Ansel. lib. de concordia c. 1. *Sed voluntas non cogitur, aut prohibetur vlla alià re, quia sic ex libertate fit, quod fit ex voluntate, & paulò superius. Necessitas videtur sonare coactionem, vel prohibitionem.* Cæterum verissimum est, quod coactum est, liberum non est: non contrà, quod coactum non est, eo ipso liberum est. Omne liberum est spontaneum, non omne spontaneum est liberum.

9.
August.
gratiam
necessariam
agnoscit, nō
necessariā.

Neque Caluino fauet Augustinus, quem pro suo errore stare contendit lib. 2. Instit. cap. 2. n. 8. Nam cit. locis & toto lib. de gra. & lib. arb. probat dari in homine lapso liberum arbitrium, nec illi præiudicare gratiam diuinam: *Reuelauit nobis, inquit c. 2. per scripturas suas sanctas esse in homine liberum voluntatis arbitrium.* Idque ostendit 1. *Quia ipsa diuina præcepta homini non prodesse, nisi haberet liberum voluntatis arbitrium, quo ea faciens ad promissa premia perueniret.* 2. *Quod omnia mandata sua custodiri & fieri iubeat Deus: quomodo autem iubet, si non est liberum arbitrium?* Vnde cum ibidem, & alibi docet, sine gratia Dei nihil posse liberum arbitrium, non dicit, per gratiam humanum destrui arbitrium, sed illam necessariam esse, ut liberè possit operari ea, quæ ad salutem consequendam necessaria sunt: Imò ad liberum arbitrium probandum adducens illud. 2. ad Cor. 6. *adhortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis: ut quid, inquit, eos rogat, si gratiam sic susceperunt, ut propriam perderent voluntatem?* Libertatem intelligit: nam voluntarium aut spontaneum perdi per gratiam Dei nemo somniauit. Tandem concludit, nec gratiam Dei solam, nec liberum arbitrium solum, sed vtrumque simul ad salutem cooperari. Obijciens autem sibi c. 15. *cur Deus iubet, si ipse daturus est? vel quare dat, si homo facturus est? quia, inquit, dat quod iubet; cum adiuvat, ut faciat, cui iubet: semper est autem in nobis voluntas libera, sed non semper bona: quia nimium & quando benè, & quando male operatur, semper libera est, licet non possit benè operari in ordine ad salutem, nisi prius gratiâ præueniatur.*

10.
Obijciit
Caluinus.

At obijciit Caluinus August. in Enchir. cap. 30. *Quid boni operari potest perditus homo, nisi quantum fuerit à perditione liberatus? Nunquid libero voluntatis arbitrio? & hoc absit: nam libero arbitrio male utens homo & se perdidit, & ipsum: Sicut enim qui se occidit, utique viuendo se occidit, sed se occidendo non viuunt, nec seipsum potest resuscitare, cum occiderit: ita cum libero peccaretur arbitrio, victore peccato amissum est & liberum arbitrium: à quo enim quis denictus est, huic &*

seruus addictus est. Resp. Augustinum non negare liberum arbitrium, sed libertatem à miseria & peccato (quæ libertate fruebatur homo ante peccatum) à quo nisi per gratiam liberetur, non poterit liberè operari opera salutis: Vnde, subdit, *ad iuste faciendum liber non erit, nisi à peccato liberatus, esse iustitia cæperit seruus.* Ipsa est vera libertas propter recti facti lasitiam, simul & pia seruitus propter præcepti obedientiam. Ipsum explicat Anselmus Dial. de lib. arb. c. 11. *Si bene discernas, quando non habet præfatam rectitudinem sine repugnantia & seruus est, & liber. Nunquam enim est eius potestatis, rectitudinem capere, cum non habet; sed semper est eius potestatis seruare, cum habet.* Per hoc, quia redire non potest à peccato, seruus per hoc; quia abstrahi non potest à rectitudine, liber est. Sed à peccato & eius seruitute, non nisi per alium potest reuerti. A rectitudine vero, non nisi per se potest auerti: & à libertate suâ nec per se, nec per alium potest priuari. Semper enim naturaliter liber est ad seruandam rectitudinem, si eam habet: etiam quando, quam seruat, non habet. Negat igitur Augustinus homini libertatem se à morte peccati suscitandi, postquam se ipsum per peccatum occidit, & opera salutis exercendi, antequam per gratiam à seruitute peccati liberetur; quod omnes catholici fatentur: non autem quod gratiâ sanati, liberè non operemur: nam etsi in nostrâ potestate non sit, gratiâ præueniri, in nostrâ tamen libertate est, gratiæ consentire aut dissentire: solus enim Deus per suam gratiam præstat ut bene agere possimus; ut vero velimus, ait l. 6. 1. ad simpl. q. 2. & suum esse voluit, & nostrum, quod voluerimus, id est posse bene agere, solus ipse præstat.

Eadem veritas prob. à Philosophis & Theologis, qui vnanimi consensu illi cum Arist. 3. Eth. c. 5. hi cum Magistro in 2. dist. 24. & 25. expressè affirmant, in homine esse libertatem non solum à coactione, sed etiam à necessitate: *Si agere inquit ille, cum honestum sit, in nostra est potestate, non agere quoque, cum turpe sit, in nobis erit collocatum. Si item non agere, cum honestum sit, in nobis est: agere quoque, cum turpe sit, erit nostra facultatis.* Plura infra n. 27. Ex quo colligit, in nostra potestate esse, ut boni vel mali simus. *Liberum vero arbitrium, inquit iste dist. 24. c. 5. est facultas rationis & voluntatis, quæ bonum eligitur gratia assistente, vel malum eadem deficiente. Et dicitur liberum, quantum ad voluntatem, quæ ad vtrumlibet flecti potest: & dist. 25. c. 9. Est namque libertas triplex, à necessitate, à peccato, à miseria. A necessitate, & ante peccatum, & post æque liberum est arbitrium. Sicut enim tunc cogi non poterat, ita nec modo. Ideoq; voluntas merito apud Deum indicatur, quæ semper à necessitate libera est, & nunquam cogi potest. Ubi necessitas, ibi non est libertas; ubi non est libertas, nec voluntas, & ideo nec meritum. Hæc libertas in omnibus est tam in bonis, quam in malis.* Hæc Magister.

S. Thomas qu. 6. de malo, art. vn. corp. Dicendum, inquit, quod quidam posuerunt, quod voluntas hominis ex necessitate mouetur ad aliquid eligendum; nec tamen ponebant, quod voluntas cogeretur. Hæc autem opinio est hæretica; tollit enim rationem meriti & demeriti in humanis actionibus. Non enim videtur esse meritorium, vel demeritorium, quod aliquis sic ex necessitate agit, quod vitare non possit. Est etiam admitteranda inter extraneas philosophiæ opiniones, quæ non solum contrariatur fidei, sed subuertit omnia principia philosophiæ moralis. Si enim non sit liberum aliquid in nobis, sed ex necessitate mouemur ad volendum, tollitur deliberatio, exhortatio, præceptum, & puniatio, & laus, & vituperium, circa quæ moralis philosophiæ consistit.

confistit. Hæc ibi: & in 2. dist. 25. art. 1. ad 3. Determinatio, ait, actionis & finis in potestate liberi arbitrii constituitur: unde remanet sibi dominium sui actus: & 1. con. gen. c. 88. Liberum arbitrium dicitur respectu eorum, quæ non necessitate quis vult: & infra: Homo per hoc quod habet liberum arbitrium, dicitur suorum actuum dominus. Legantur reliqui Scholast. loco cit. & Fr. Syluius 2. p. Resolut. varia. verbo, liberum arbit. & sursus tertia. Quin teste Bellar. lib. 4. de gra. & lib. arb. c. 5. suum de libero arbitrio errorem retractauit Lutherus, his verbis: Homo habet ex propria virtute liberum arbitrium ad faciendum, vel omittendum opera externa per legem & pœnas adactus: item: Voluntas humana est vis libera, vt facere possit iustitiam carnis, seu iustitiam ciuilem, vbi lege, & vi agitur. Hæc, inquit & Melancthon, est libertas voluntatis, quam Philosophi recte tribuunt homini. Præterea: concedendum est, ait, quod scriptura Apostolica tribuat homini, etiam nunc post lapsum libertatem aliquam eligendi, quæ sunt subiecta rationi.

Probatur rationib. Prima (vt cum Arist. notat S. Thomas) ex contrariâ sent. sequitur 1. tolli meritum & demeritum, præmium & pœnam in actionibus humanis. Qui enim in liberâ potestate non habet id, quod agit, non agere, vel id quod non agit, agere, nec laude ac præmio, si id honestum fuerit; nec vituperio ac pœna, si id turpe fuerit, dignus erit: cum nequeant ad laudem vel vituperium imputari, quæ in præcurrente necessitate consistunt. Siue enim voluntas ad ea actiue, siue non actiue concurrat, modò ita concurrat, vt in potestate ipsius non sit non concurrere, vel ita non concurrat, vt in potestate eiusdem non sit, concurrere, perit fundamentum meriti ac demeriti: quia siue voluntas velit, siue non velit, semper id fiet, quod ex necessitate determinatù est. Confirmo. ideo pueri & amentes non laudantur, aut vituperantur in suis actionibus, quas nec apprehendimus tanquam iniurias nobis illatas, quia non liberè agunt, etiam si spontaneè & sine vlla coactione agant.

Sequitur 2. tolli omnem de rebus humanis deliberationem & consilium; quod frustra adhibebitur: nam siue adhibeatur, siue non, fient illæ vel non fient; non ex nostrâ deliberatione, sed ex antecedente necessitate, quam per consilium euitare nequimus. Sequitur, 3. hominem in suis appetitionibus non differre à bruto: quod etiam ab intrinseco principio determinatum spontaneè & sine coactione, vel prosequitur obiectum apprehensum vt sibi conueniens; vel fugit obiectum apprehensum vt sibi disconueniens. Ergo homo non solum spontaneè, sed etiam liberè agit, cum potestate prosequendi, vel non prosequendi obiectum. 4. Certum est hominem peccare, & à rectâ ratione aliquando deflectere: nec minùs euident, peccatum non esse peccatum, nisi ex liberâ procedat voluntate: teste August. lib. de verâ Relig. c. 14. vt in hac veritate fatenda nulla Doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat: ac concludente: Si necessitate id faceret, nullo peccati crimine teneretur. Et lib. 1. retract. c. 9. Quis peccat in eo, quod nullo modo cauere potest? peccatur autem: cauere igitur potest. Cui concors Ansel. lib. de concordia & c. 1. sicut, inquit, non vult necessitate, ita non est peccatum voluntatis necessitate.

Prob. 5. quis non experitur in libertate ipsius esse, ex duobus aut pluribus propositis medijs, ita vnum eligere, vt in potestate ipsius sit illud ipsum refutare, vel alterum, aut nullum ex propositis eligere? Quis sæpe non experiat, postquam diu in

vno, vel altero medio eligendo hæsitauerit ac fluctuauerit, propria determinatione accedete, se ipsum ad vnum potius quàm ad aliud eligendum inflectere? Vt merito concilium Senonense decreto 15. dixerit, ad eò euidenti experimento, liberum arbitrium notum esse omnibus, vt summo omnium consensu vel ab ipsis gentilibus fuerit contrarius error explorus Exemplum accipe ex cit. testim. 2. Regum 24. & 1. Paralip. 21. vbi David cum internâ tristitiâ hæsitacionem ac fluctuacionem sibi sustulit per liberam pestis electionem. Hæc experientiâ persuasus Cicero, teste August. lib. 5. de Ciuit. c. 9. manifestius putauit, hominem in suis actibus libertatem, quàm Deum de rebus prouidentiam habere; & hanc quia cum hominis libertate concordare nequiuit, maluit homines facere liberos quàm Deum prouidentem. Atque ita, inquit Aug. dum vult facere liberos, facit sacrilegos.

Prob. 6. Bi fariam potest voluntas in suis actibus necessitari: ex parte obiecti, vel subiecti. Non ex parte obiecti; cum nequeat obiectum voluntatem necessitare, vel ad eius prosecutionem, nisi contineat omnem rationem boni, vel ad fugam & odium, nisi contineat omnem rationem mali: quo pacto necessitamur quoad specificationem ad felicitatem & bonum in communi, quod odisse non possumus; & ad infelicitatem & malum in communi, quod diligere nequimus: Beati, inquit Aug. 106. cap. in Enchir. Sic esse volumus, vt esse miseri non solum nolimus, sed nequaquam prorsus velle possumus: At nullum obiectum particulare in hac vitâ tale est. Neque ex parte subiecti: nam si quod ex parte subiecti voluntatem hominis necessitaret, aut esset aliqua qualitas ita illam ad vnum prædeterminans, vt tollat facultatem ad oppositum: aut concursus Dei, naturâ præueniens & inchoans concursum creature, cui ipsa resistere non possit: neutro autem modo voluntas humana in agendo necessitatur: cum nulla sit causa talis necessitatis, vt scilicet sequ. constabit, & alioqui vtilius sit homini, & magis iuxta naturam ipsius, vt possit sine qualitate sic prædeterminante, aut sine concursu naturâ sic præueniente, vt tollat facultatem ad oppositum, vi suæ liberæ facultatis operari, cum solo concursu comitanti Dei.

Prob. 7. Voluntas est facultas actiua, potens seipsam ad vtrumlibet flectere ac determinare, vel ad actum, aut suspensionem actus; vel ad actum, aut oppositum ipsius: idque vel ex se cum solo concursu comitanti Dei omnibus parato, si actus sint intra ordinem naturæ; vel cum gratia præueniente & concursu comitanti supernaturali Dei, si actus sint supra ordinem naturæ. (Neque enim ab hæreticis negatur talis libertas ante peccatum Adami, cum essentialiter dicat potestatem cum dominio ponendi vel non ponendi actum.) At talis facultas non est per peccatum sublata: Nam peccatum non abstulit ab homine naturalia; & hæc est naturalis proprietates hominis: quam, vt August. dixit lib. de spiritu & lit. c. 34. cum ipsa natura per creationem accipimus; & Bern. de gra. & lib. arb. Solum liberum arbitrium sui omnino defectum seu diminutionem non patitur, quod in ipso potissimum æterna & incommutabilis diuinitatis substantiua quedam imago impressa videatur. Tum quia ipsam habuit homo vi creationis in statu innocentie, & habuisset, etiam si in puris naturalibus conditus fuisset. Tum quia implicat vt homo tuam libertatem sortiatur per aliquod extrinsecum & superadditum voluntati quod amittere possit. Nam etsi multa extrinseca & superaddita requirant, vt possit liberè operari,

Lutherus

Melancthon

13. Ratio prima Castro-lica huius veritatis.

Secunda

Tertia

Quarta

14. Quinta experientia manifesta.

Cicero August.

15. Sexta

16. Septima à priori

rari, ipsam tamē formalem facultatem liberè operandi non potest ab aliquo extrinseco ac superaddito naturæ ac voluntati habere: ista enim facultas debet esse vitalis, seipsam potens ab intrinseco mouere, ad quodcunque voluerit, imò vita ipsa maximè intrinseca agenti libero. Constat aliunde peccatum originis non abstulisse ab homine, vti nec ab Angelis, nisi dona gratuita naturæ superaddita: tum quia peccatum personale non aufert ab homine, nisi gratiam, & dona illam consequentia: tum quia sola ea dona aufert peccatum, quæ homini promittuntur in præmium, si se à peccato immunem seruauerit: at Deus non promittit homini in præmium, ipsam naturam, aut proprietates naturam consequentes, sed dona supernaturalia gratiæ & gloriæ, cum semper præmium debeat esse aliquid diuersum à naturâ, & ab omnibus ijs, quæ præmiando sunt naturaliter debita: denique ea tantum nobis peccatum aufert, quæ Christus nobis suis meritis restituit: at Christus non naturam, aut proprietates naturæ debitas, sed dona gratiæ & gloriæ naturæ indebita suis meritis nobis restituit: *Etenim Christus, inquit August. Epist. 90. & 105. non pro nullis, ut homines conderentur, sed pro impijs mortuus est, ut viuificarentur.*

Confirm. 1. Defacto peccatum non abstulit ab homine naturalem regulam rationis ac natiuam facultatem discernendi bonum à malo, vt experimur: ergo nec liberam potestatem ac natiuam virtutem eligendi bonum vel malum: tum quia libertas non minus constat ex regula rationis obiectum indifferenter proponentis, quam ex facultate ipsa electiua boni vel mali à ratione indifferenter propositi: cum ad libertatem non minus sit necessaria indifferentiâ obiecti ex parte intellectus, quam subiectiua ex parte voluntatis. Qua de causa arbitrium nuncupatur *liberum*, inquit Magister n. 2. dist. 24. c. 5. *quantum ad voluntatem, quæ ad vtrumque flexi potest arbitrium, quantum ad rationem, cuius est facultas vel potentia illa, cuius est discernere inter bonum & malum.* Ergo si ea non est quoad regulam rationis ex parte intellectus, nec erit quoad liberam electionem ex parte voluntatis per peccatum sublatam. 2. Adhuc post casum primi Parentis manet in nobis voluntas vt potentia sponte & actiue operatiua suorum actuum: cum implicet actum esse voluntarium & à voluntate non procedere àctiue: ergo etiam nunc manet libera ad suos actus eliciendos: non enim necessitatur ab obiecto; cum illud indifferenter ei proponatur, tam sub ratione boni, quam sub ratione mali, neque à Deo, cū Deus, conseruet libertatem in homine, vt iuste possit illi præmium, vel poenam rependere: & alioqui Deus finat creaturas suos motus agere, iuxta propriam naturam & inclinationem: ergo si humana voluntas suapte naturâ inclinatur, vt actiue seipsam ad vtrumlibet determinet, permittitur à Deo, vt sic operetur: nec aliunde deest Deo modus, ita coagendum creaturâ, vt propriam libertatem in suis actibus seruet.

Hic intellige 1. discrimen inter voluntatem, quâ natura, & quâ libera est: Vt natura dicit ea, quæ necessariò habet, nec potest non habere, vel ad quæ naturaliter est determinata: vt esse potentiam & inclinationem ad bonum personæ conueniens; posse agere, & posse non agere: ita August. lib. de natu. & gra. c. 47. *Quod audire possumus, vel non possumus, in nostra potestate non est, sed in natura constitutione. Quod vero audimus, vel non audimus, hoc est propria voluntatis, intellige quâ libera est: Item non est in nostra potestate, posse odorari, vel non posse, sed in*

nostra potestate est, hoc est, in libera voluntate, odorari, vel non odorari: Similiter motum primo primum voluntas elicit vt natura, quia non elicit illos vt domina sui actus, sed vt determinata ab obiecto. Item in voluntatis potestate non est, non amare felicitatem & bonum in communi quoad specificationem; vel non odisse miseriam & malum in communi quoad specificum. ad hæc. n. ita est voluntas à seipsa vt natura determinata, vt nequeat ad oppositum se determinare. Voluntas Beati circa Deum clarè visum non operatur vt libera, sed vt natura, non modò quoad specificum. cum non possit Deum odisse; verum etiam quoad exercitiū, cum non possit actum beatifici amoris suspendere. In hac verò vitâ etiam si non possit felicitatem & bonum in communi odisse, non tamen illud necessariò amat quoad exercitiū: eo quod in exercitio huius amoris non relucet omnis ratio boni, vt relucet in exercitio amoris beatifici. Itaq; voluntas vt libera dicit ea, quæ in ipsius dominio & potestate sunt. Ideò voluntas dæmonis etsi ob vehementem & continuam apprehensionem poenarum, & iacturæ felicitatis æternæ ac perpetuum odium contra Deum, semper ad malum sit determinata, ad illud tamen non determinatur vt natura, sed vt voluntas libera, quippe cum possit si velit: vires omnes colligendo ab illo desistere, vt probato. 2. Disp. 21. Sect. 2.

Intelligendum 2. discrimen inter potentiam necessariam & liberam. Necessaria, quia non agit vt domina sui actus, sui que determinatiua, sed vt ad vnum determinata à natura, agit quantum potest, quia nec sibi parcere, nec vllam partem suorum virium continere valet, multò minus totum actum suspendere, positis omnibus ad agendum prærequisitis. Libera verò, quia agit vt domina sui actus, sui que determinatiua, ferè nunquam agit, quantum physicè potest, sed quantum sibi placet ac liber, difficultatem defugiens, suo que conatui parcens, ac seipsam plerumque ad eam contradictionis, aut contrarietatis partem determinans, in qua maius bonum honestum, vel delectabile relucet, cum nulla potentia sine motiuo agere possit: & vbi plus mali delectabilis relucet, quam boni honesti in exercitio libertatis, ægrè se applicat ad bonum honestum & minus voluntariè vires exerit, nolenti, similis ita vt ex tota virtute non velit. Sequitur discrimen inter libertatem physicam & moralem. Physica est, quæ habet omnia antecedenter requisita ad agendum in vtramque partem contradictionis, vel contrarietatis, adeò vt si voluntas vellet omnes suas vires adhibere, posset in actum exire, verum eâ difficultate antecedente premitur, vt nunquam sit cum eâ in actum proditura, non quod physicè non possit, sed quia non vult, nec moraliter possit tantam difficultatem superare. Ita quibus physicam libertatem habet seipsum præcipitem dandi è turri ad specimen suæ libertatis dandum simulque ad difficillima peragenda: tamen ob inuictissimam difficultatem nemo vnquam quantum est hominum sanæ mentis id attentaturus est. Moralitas libertatis est, quæ non solum habet omnia ad agendum in vtramque partem prærequisita, sed nulla etiam premitur inuincibili difficultate quæ illam ab agendo, vel non agendo absterreat. Quæ propterea moralis potentia dicitur, quia morem facit per frequentatos actus: contra verò physica dicitur, quia in naturam voluntatis cadens, necessaria est quoad actum primum, nunquam in secundum proditura. Vnde sicut multiplex distinguitur gradus libertatis moralis,

17.
Peccatum
abstulit
sola
gratuita

18.
Non regu-
lam ratio-
nis

Nec vim
electiuam

19.
Confir. 2.

10.
Voluntas vt
natura,

vt libera

at.
Potentia
necessaria

Libera

Libertas
physica

Moralis

iuxta maiorem, aut minorem facilitatem operandi intra eandem latitudinem moralis libertatis; ita & multiplex libertas physica, iuxta maiorem, aut minorem difficultatem ab operando absterrentem intra eandem latitudinem physicae libertatis. Nam quaedam libertas physica est, quae nunquam proditura est in actum, ut in exemplo supra allato: quaedam, quae peruiatà difficultate proditura est aliquando in actum, ut seipsum ad incommoda huius vitae declinanda interficere. Hinc quaestio, an ad peccandum sufficiat libertas physica, an requiratur etiam moralis, decidenda infra disp. 26. sect. 5. ex occasione alterius, an possit liberum arbitrium sine speciali auxilio superare graues tentationes contra praecipua naturalia. Ceterum haec quaestio intelligitur solum de libero arbitrio iuxta suas vires naturales considerato: alioqui viribus gratiae adiutum, nulla est difficultas siue tentatio, quam superare non valeat.

Geminus
quaestio
revertitur.

22.
Equilibrium
libertatis

Intelligendum 3. Supremum libertatis gradum dici posse, æquilibrium quoddam; quando voluntas, non minus ad vnam, quam ad alteram partem inclinat, quæque facillimo nutu ac determinatione in alterutra partem flexi, attolli aut deprimi possit instar bilancis: scilicet cum paria vtrinque; rationum ponderamenti praestò sunt, nullusque; ab appetitu excitatur cupiditatum impulsus. Hoc indifferentiae æquilibrium etiam in naturam lapsam experiebatur David, qui è tribus poenis sibi à Deo propositis hesitabat, quam potissimum eligeret. Quo fit, ut quantum ab illo equilibrio recedimus, ad vnam partem magis inclinati, tantum à supremo libertatis gradu deflectamus, non tamen libertatem ad meritum & demeritum requisitam amittamus. Vnde minima visa est peccandi libertas in Adamo; maxima honestè operandi facultas: imparia siquidem maximè erant rationum momenta ad peccandum & non peccandum. A peccato absterre poterant exitij terror à Deo incusus, perpetuae mortis timor, priuatio aeternae felicitatis, communis posterorum ruina: ad peccatum allicere affectus vxori complacendi nullam antecedentem sensum aut appetitum passionem, nullam praecedente ambitionis instigatione, nisi quam libera voluntas vltro excitauerat. His etiam excitatis, adhuc erat validissimis munitus praesidijs, intrinsicis & extrinsecis, gratiae & naturae, ut summam facilitate posset, si voluisset affectum gulae vel vxori complacendi, aliumue superbie superare. Contra verò in homine lapsa magna est ad peccandum libertas, ob plurimam incentiuam, tum intrinsecam naturam, tum extrinsecam mundi allicientis, & demonis instigantis; minor libertas ad honestè operandum. In homine tamen, & recto, & lapsa sufficiens libertas ad vtrumlibet & fuit, & est. Nam sicut in illo tot munimenta ad bonum non tollebant sufficientem libertatem ad malum: ita in hoc tot incentiuam ad malum non tollunt sufficientem libertatem ad bonum: nimirum libertas non consistit in ipsa indiuisibilitate equilibrium, quasi vtrumque genus actuum bonorum & malorum, equali cum indifferentia debeat posse; alioqui nec in primo homine fuisset libertas ad vtrumlibet, cui defuit hoc indifferentiae equilibrium ad bonum & malum: sed habet libertas diuersos intra eandem indifferentiae latitudinem gradus. Vnde sicut quantalibet difficultas ad peccatum non extrinxit in natura integram indifferentiam ad malum, ita nec difficultas ac bonum euellit à naturam lapsam indifferentiam ad bonum. Dicat ergo catholicus, liberum arbitrium per peccatum primi hominis, inducta

Adami
libertatis:

Hominis
lapsi

ignorantiam, solutamque; concupiscentiam, attenuatum, inclinatum, debilitatum; perditum, aut extinctum non nisi haereticus dixerit, cum apex libertatis, scilicet vis actiua determinandi se ad vtrumlibet, perire, aut extinguere non possit, stante appetitu rationali, cuius illa est distinctiua ratio à brutali: qui brutalis est à natura ad vnum dumtaxat determinatus; quàm de causâ Bern. de gra. & lib. arb. libertatem ait esse inamissibilem.

Intelligendum 4. Vnde facilitas, aut difficultas operandi, vel non operandi humanæ libertati proueniat sc. ex duplici capite. 1. ex perfectiori vel imperfectiori obiecto, eiusque; meliori, aut non meliori applicatione 2. ex causa efficaciori, vel minus efficaci cum ea coagente: nempe ex duplici causâ voluntas in operando pendet, obiectiua, & coeffectiua: ex obiectiua pendet ut ab alliciente & inuitante. Cum .n. nequeat operari, nisi propter aliquod bonum, quod ut ipsam moueat, debet esse praecognitum, eiusque; vitaliter representatum; quod bonum est perfectius, viuaciusque; voluntati representatum, eò ipsam allicit magis & inuitat vehementius, atque; adeò ad operandum magis faciliat. Ex coeffectiua pendet: quod .n. causa coagens & coadiuuans est efficacior & virtuosior, eò voluntatem ad operandum impellit fortius, ac magis faciliat. Notanter exclusi omnem aliam causam materialem & formalem (nam finalis recurrit cum obiectiua, cum semper obiectum voluntatem moueat vel ut finis, vel ut medium ad finem) quia nec materialis nec formalis facilitat, aut difficultat voluntatem ad operandum. Quod patet 1. si .n. causa formalis (eadem ratio est de materiali) faciliaret, aut difficultaret voluntatem ad operandum, sequeretur, quod perfectiores intensioresque; habitus supernat. haberet homo, eò maiorem promptitudinem sentiret ad opera supernat. cum tamen in infantia baptizatus, non maiorem promptitudinem ad haec opera experiatur, quam qui non baptizatus peruenit ad vsum rationis. Sequela prob. cum habitus supernaturales sint qualitates inherentes animae eiusque; potentijs, non possunt suos effectus formales illis non communicare. Igitur si facilitas proueniret ex causâ formali, non posset voluntas informata habitibus supernatural. maiorem facilitatem ad opera supernat. non sentire, quam sentit alius, qui his non informatur. Itaque qui intensiores acquisitos habitus habet, maiorem quidem ad operandum facilitatem experitur, non tamen per ipsum effectum formalem, quem habet ab habitu intensiori, sed per operationem ipsam in genere causae efficientis. Pater, tum quia illam non experitur, quando actu non operatur; habeat licet effectum formalem intensiorem. Tum quia facilitas, vel difficultas dum est tantum in actu 1. per modum formae informantis, non sentitur à potentia: idè non potest potentiam facilitare, vel difficultare: ut .n. sentiatur debet experimento aliquo potentiae innotescere; innotescit, autem ipso actu operandi. Quare semper facilitas vel difficultas sentitur per actum 2. operationis. Confir. ita se habet facilitas vel difficultas in actu 1. respectu voluntatis ad operandum, sicut extrinsecam adiuumenta, vel impedimenta ad eandem facilitandam, vel difficultandam: at haec non facilitant, vel difficultant, nisi actu voluntati proposita: ergo nec illa, nisi eidem representata. Ex hac nostra sent. reijcitur illorum opinio, qui censent, habitus acquisitos facilitare potentias tantum formaliter per modum formae informantis.

23.
Facilitas
ex obiecto,
applicatio-
ne, efficiacia
causa,

A poster.

Habitus ef-
fectiui,

A priori

Conf.

Ex his intelligitur 5. quo pacto gratia libertatem

24.

Gratia ac
concupiscen-
tia discrimen in fa-
cilitando.

Facilitet ad bonum, & concupiscentia ad malum. gratia ad bonum facilitat non modo perfectius bonum voluntati obiectiue proponendo, clariusq; repræsentando, sed etiam effectiue, suâ virtute & efficacia voluntatem mouendo & cum eâ agendo, non tamen illi libertatem adimendo: etsi .n. ei æquilibrium tollat, quod in indiuisibili consistit, libertatem tamen, quæ in facultate ad vtrumlibet etiam cum difficultate constat, non tollit. Concupiscentia facilitat ad malum, tantum obiectiue voluntatem alliciendo & inuitando ad bonum delectabile contrarium honesto, libertatem non adimendo, sed minuendo, quantum minuit de æquilibrium, in quo perfectissima libertas sita videtur. Quanquam si consideretur gratia solum secundum vires morales, quas habet ad persuadendum bonum, quod voluntati proponit; non secundum vires físicas, per quas cum voluntate effectiue concurrat ad bonum amplectendum, non est inter ipsam, & concupiscentiam discrimen. Nam vtraque proponendo bonum, voluntatem moraliter allicit & inuitat, illa ad honestum, hæc ad delectabile. Verum præter vires morales, habet gratia vires físicas, quibus voluntatem moraliter inclinam iuuat ad bonum prosequendum: licet non sit eadem gratia, quæ intellectui persuadet, & voluntatem physicè iuuat ad actum eliciendum: nam illa consistit in aliquâ piâ & sanctâ cogitatione, quæ ad actum voluntatis actiue non concurrat. Atque hæc est vis & natura liberi arbitrij, hætenus à nobis explicati, per peccatum quidem attenuati & infirmati, minimè verò extincti: quod concupiscentia ad malum non necessitat: neque gratia destruit, sed instruit; non adimit, sed adiuvat, vt possit, quod proprijs viribus non audet, nec potest; & monet, vt ab eo petat, qui supplere potest, quod propriæ virtuti deest. Quam veritatem si cum sanctis scripturis in vero sensu intellectis, Patribus, & Doctoribus agnoscere voluisset Calvinus, tot tragedias in ecclesia Dei non excitasset: nec absurdè confudisset seruitutem peccati, & necessitatem ad peccandum. Nam etsi per peccatum primi hominis facti sumus serui peccati, cui liberè seruiamus, dum victor peccatum dominatur in nobis, verum tamen gratia per Christum datâ ita roboramur ad bonum, vt liberè velimus, & possimus à seruitute peccati nos liberare: non quidem eâ libertate, quâ liberantur Beati, qui non tantum à seruitute peccati, sed etiam à radice peccandi per amorem beatificum fiunt felicissimè liberi, ad peccandum omninò impotentes; sed libertate viatoris; quæ etsi à peccato nos liberat, vt peccato liberè victo, peccato non seruiamus, à radice tamen peccati non liberat; quia non tollit potentiam peccandi, quæ ad meritum & demeritum, præmium & pœnam necessaria est. Hæc contra hæreticos stabilita sint.

SECTIO II.

An libertas creata consistat, vt positis omnibus ad operandum prærequisitis, voluntas possit operari & non operari, in sensu composito.

25.
Prima sent.

Negant assertores Physicæ prædeterminationis, si composito fiat inter prærequisita ad operandum, & negationem actus, vel productionem oppositi actus: Concedunt, si composito fiat

solum inter prærequisita ad operandum, & potentiam operandi & non operandi. Leg. Alvarez lib. 12. de Auxil. disp. 115. Prob. Inter requisita ad operandum, est motio Dei, quâ posita, implicat voluntatem componere cum non actu, vel cum opposito actu; etsi cum eadem motione ster potentia ad non actum, vel oppositum actum, ita vt vel sublatâ motione componere possit cum non actu; vel aliâ succedente, cum opposito actu. Huius implicantiæ duplex assignant fundamentum.

Primum ductum ex essentiali subordinatione causæ 2. ad primam. Implicat causam 2. inchoate actionem non præmotam à causâ 1. implicat autem, causam 2. præmotam à primâ non operari, vel contrarium actum operari: igitur implicat, positis omnibus ad operandum prærequisitis, voluntatem non operari vel contrarium actum operari: cum inter prærequisita ad operandum sit diuina præmotio: quæ per aduers. est vltimum complementum potentia, sine quo non est proximè & completè potens. Minor prob. hæc motio est instrumentum Dei ad quemcunque effectum creatum producendum; sicut motus artificiosus est instrumentum artificis ad effectum artificiatum ab ipso artifice attingendum: implicat autem, Deum frustrari effectum, ad quem ipse efficaciter mouet; cum sit infinitæ efficacitatis, ac proinde nulla creatura ei resistere valeat: valeret autem ei creatura resistere, si eâ posita, adhuc non operaretur, vel contrarium actum operaretur. Maiorem deducunt. Si posset creatura actionem inchoare à Deo non præmota, posset independentem à Deo se ad operandum applicare; ergo ipsa esset primum determinatum sui: hoc verò repugnat essentiali subordinationi creaturæ: quæ in eo consistit, vt sicut Deus est primus in essendo, ita & in agendo: aliâs creatura esset prima in agendo, si prius naturâ actionem inchoaret, Deus subsequeretur. Inchoat autem prius naturâ & causalitate Deus actionem creaturæ per physicam motionem, quo inchoante implicat creaturam non subsequi eandem actionem seu à Deo præmotam non operari, vel oppositum actum operari.

Alterum fundam. deducunt ex naturâ creaturæ voluntatis: Voluntas creata essentialiter est indifferens ad vtrumlibet, seu libera: implicat autem ex principio indifferente, vt indifferente determinatam actionem prodire: indifferens .n. vt indifferens dicit indeterminationem: implicat indeterminatum, vt indeterminatum agere; actio .n. est forma determinata, quæ determinatam supponit agendi virtutem. Si autem, positis omnibus ad agendum prærequisitis, non ageret, vel oppositum ageret, non ageret formaliter vt determinata, sed vt indifferens, quia non ageret actum, ad quem supponitur determinata, sed non actum vel oppositum, ad quæ non supponitur determinata; cum nequeat voluntas ad opposita simul determinari. Vt igitur possit voluntas agere, vt prius naturâ ad vnum determinata, debet, positis omnibus ad agendum prærequisitis, non componere cum non actione, vel cum opposita actione: supponunt .n. quod implicet, vt se ipsam primò determinet voluntas, ne sit sui primum determinatum: ac proinde debere determinari à Deo: posita autem determinatione ad actum à Deo, si adhuc voluntas componeret cum non actu, vel cum opposito actu, ageret non vt determinata à Deo, sed vt indifferens, vel vt determinata à se. Confirm. 1. Inter prærequisita ad mundum creandum est æternum decretum Dei: igitur si hæc definitio liber-
tatis

Potissimum fund.

Primum fundam. Subordinatio cause 2. ad primam

26. Secundam fundam. Natura voluntatis creatæ.

Confirm. 1.

tatis intelligenda est in sensu composito prærequisitorum cum omissione actionis, Deus non liberè, sed necessariò initio temporis mundum creasset. 2. Efficax imperium intellectus est vnum ex prærequisitis, vt voluntas agere possit: & tamen, eo posito, non potest ipsa non agere.

Cosfr. 2.
17.
Sent. affir. vera & amplectenda
Prob. ex Arist.
S. Thom.
Antiquior Thomist.
Palud.
Capreol.
Deza
Conrad.
Sotus
 Affirmant verò reliqui physicæ prædeterminationis impugnatores, nempe libertatem voluntatis creatæ sitam esse, vt positis omnibus ad operandum antecedenter requisitis, adhuc componere possit cum non actu vel opposito actu. Quæ sent. verior est. Prob. 1. ex Arist. 3. Eth. cap. 5. vbi sic libertatem describit: *In quibus in nostrâ potestate situm est agere, situm est etiam non agere: & in quibus non agere, simili modo etiam agere.* Vbi eodem prorsus modo comparat, non agere, ac agere, cum potestate operandi. idem 9. Metaph. text. 12. potentiam definit, cui nihil addendum tollendumue sit, vt agere, vel non agere possit: At per aduers. non eodem modo voluntas præmotâ ad actum esset potens ad non actum, vel oppositum, ac ad actum: nam ad actum esset proximè potens, vt potè ad quem esset vltimò completa; ad non actum, vel ad oppositum actum solùm remotè, cum ad ea non esset vltimò completa, sed aliquid esset vel tollendum, nempe ipsa præmotio, vt possit actu non agere; vel aliquid addendum, nempe alia præmotio, vt possit actum oppositum agere. In eodem sensu eam defia. intellexerant S. Thom. in cit. cap. Eth. sect. 11. vbi, si operari, inquit, est in nostrâ potestate, oportet etiam quod non operari sit in nostrâ potestate. Si enim non operari, non esset in potestate nostrâ, impossibile esset nos non operari: ergo necesse esset nos operari, & sic operari non esset in nobis, sed in necessitate. Eodem modo docet, si non operari est in potestate nostrâ, & ipsum operari in nostrâ potestate sit, necesse est. Vnde vniuersaliter concludit, quod in quibuscumq; rebus affirmatio est in nobis, & negatio: Et è conuerso. Et q. 22. de verit. a. 6. sic scribit. Secundo est voluntas indeterminata respectu actus, quia circa obiectum determinatum potest vti actu suo, cum voluerit vel non vti: potest enim exire in actum volendi respectu cuiuslibet, & non exire. Palud. in 3. dist. 18. q. 1. a. 3. Liberum arbitrium intelligimus illud principium, per quod habemus dominium nostrorum actuum, non solùm sicut communiter dicitur, quod omne agens dominatur suo passo, quia tunc omne agens esset liberum, quod falsum est: sed sic in potestate habentis tale principium est exire in actum, vel non exire, & exire in actum aliquem, vel in eius oppositum. Capreol. in 1. dist. 6. a. 3. ad argum. con. 4. concl. sine, vbi asserens prædictam liberè agentis definitionem, quod positis omnibus ad agendum prærequisitis in potestate ipsius sit agere, vel non agere, docet illam non differre ab eâ, quam S. Thomas de agente libero tradit. Deza in 1. dist. 38. a. 4. ad 3. Gregorij, affirmat, potentiam liberam esse, quæ positis omnibus ad agendum requisitis, potest agere & non agere, Sed non ex suppositione, inquit, quod agat. Quæ exceptio aperte declarat, se non loqui sensu composito tantùm cum potentiâ non agendi: hæc .n. manet etiam dum agit, sed componente cum non actu, cum quo tantùm implicat componere ex suppositione quod agat, cum implicet causam non agere, dum agit. Conrad. 1. 2. q. 75. a. 1. ad 2. vbi docet; causam liberam sufficienter, hoc est cum omnibus in actu 1. requisitis, non ex necessitate sequi effectum, quia motus eius est in ipsius potestate, & potest agere, & non agere, vt dictum est, eius actus. Quod docuerat q. 1. a. 2. not. 3. Sotus lib. 1. de nat. & gra. cap. 16. qui definitionem in hoc sensu expresse admittit,

his verbis: *illa enim causa libera est, quæ positis omnibus requisitis ad agendum, potest agere & non agere.* Et paulò post obijciens sibi motionem Dei, quæ ex sent. Thomist. est vnum ex prærequisitis ad agendum, Respondet: *at quamuis ille concursus sit prærequisitus, nihilo secius, illo posito, tunc etiam est in facultate voluntatis agere, & cessare: alias, inquit, nullus dabitur requisitorum numerus, quibus positis, voluntas possit agere & non agere, atque adeò naque erit libera. Nam ante Diuinum concursum non potest agere; & quando ille adest, vt isti aiunt, non potest non agere. Solutio ergo dubitationis est, quod illo tunc temporis momento, quo Deus mecum concurrat sum liber, vt tunc agere renuam.* Quo nihil pro hâc sent. clarius. Nec te moueat, quod idem subdat, nos liberè moueri, in sensu diuiso; non, in sensu composito: quia non accipit sensum compositum sicut aduersarij componendo voluntatem cum motione: dixerat .n. eâ positâ, adhuc in facultate voluntatis esse, agere, & cessare; sed componendo voluntatem cum actu 2. voluntatis. Hoc autem cum includat liberam determinationem ipsius, eius libertati non repugnat; quia est necessitas consequens, non antecedens. Scholastici ferè omnes definitionem admittunt in sensu, qui componat prærequisita ad operandum cum non actu, vel opposito actu. Refero æquiualeter omnes in oppositâ propos. quam tota Parisiensis Academia damnat, & habet in fine Magister sent. sub Titulo errores de voluntate sue lib. arb. num. 4. sc. quod, voluntate existente in tali dispositione, in qua nata est moueri, & mouente sic disposito, quod natum sit mouere, impossibile est, voluntatem non velle. Hæc vt erroribi damnatur: & cum sit directè opposita sententiæ aduers. aperte declarat, nostram sent. communem fuisse eo tempore inter Scholast. teste ipso Caluino lib. 2. instit. c. 3. nu. 10. vbi disputans de modo, quo Deus voluntatem ad operandum mouet; voluntatem, inquit, mouet, non qualiter multis sæculis traditum est & creditum, vt nostrâ postea sit electionis, motioni aut obtemperare, aut refragari, sed illam efficaciter efficiendo.

Prob. 2. aucto. Patrum. Primus sit Clemens Alexand. 1. 2. Strom. pag 5. sine: *in nostrâ potestate est parere, & non parere Deo vocanti: eodem modo, sc. positis ad operandum requisitis.* Chrysost. hom. 22. in Genes. col. 2. verùm quia in nostrâ voluntate totum post gratiam Dei relictum est, ideo & peccantibus supplicia proposita sunt, & bona operantibus retributiones. Methodius apud Epiph. hæresi 64. in nobis enim situm est, credere & non credere; in nobis rectè facere & peccare; in nobis bona facere & mala facere. Idem docent Nemesius lib. de natura hom. cap. 35. Cyrillus Alex. lib. 8. in Iulian. col. panul. Damascenus lib. 2. Fidei. c. 30. Caterum, inquit hic, virtus ex Deo natura data est, & ipse omnis boni principium & causa est, & sine eius cooperatione & auxilio impossibile est, nos aut bonum velle, aut agere. At in nobis est immanere virtuti & sequi Deum, nos ad illam vocantem, aut deserere virtutem. Hieronymus in cap. 49. Isaia post init. Hac autem vniuersa dicuntur, vt liberum hominis arbitrium monstraretur. Deo enim vocare est, & nostrum credere: nec statim si nos non credimus, impossibilis Deus est: sed potentiam suam nostro arbitrio derelinquit, vt iuste voluntas præmium consequatur. Et Epist. ad Ctesiph. aduersus Pelag. multo post init. arguit: ergo nequaquam ultra orare debemus, nec illius clementiam flectere, vt accipiamus quotidie, quod semel acceptum in nostrâ est potestate? August. de prædest. & gra. cap. 9. Ita, inquit, inter se, atque homines Deus tempora officiaque distribuens

distribuens ordinavit; ut vocatione ipsius bonorum principia sumeremus, vocati autem atque illuminati vias mandatorum eius boni ingenij intelligentia nosceremus, & eas libero vel eligeremus, vel relinqueremus arbitrio. Et de actis cum Felice lib. 2. cap. 4. *Habet unusquisque in voluntate aut eligere qua bona sunt, & esse arbor bona; aut eligere qua mala, & esse arbor mala.* Prosper de vocat. gen. lib. 2. c. 12. *Ut quod non potest nisi cooperante spiritu Dei fieri, eorum meritis deputetur, quorum id potuit voluntate non fieri.* & c. 28. *ipsum velle sic donat, ut etiam à perseverantibus illam mutabilitatem, qua potest nolle, non auferat.*

29. Conc. Senon.
Trident.
30.
31.
32.
33.
34.
35.
36.
37.
38.
39.
40.
41.
42.
43.
44.
45.
46.
47.
48.
49.
50.

Prob. 3. ex Concilij. Senonense sub Clement. VII. an. 1527. contra Luther. decreto 15. de libero arb. docet, posse liberum arbitrium etiam cum ultimo complemento ad agendum constitutum, Diuinæ motioni resistere, ac proinde non agere. Tridentinum sess. 6. cap. 5. & Can. 4. arbitrium cum Diuinâ gratiâ concilians docet, adhuc eâ positâ, quæ est vltimum ad operandum complementum, illud posse dissentire si velit. Nemo intelligat libertatem indicari verbis cit. quasi diceret Concilium: *Voluntas potest velle, si velit, quia consentire est velle; potest nolle, si nolit, quia dissentire est nolle*: nullus enim tam absurdus Theologus fingi possit, qui velut arcanum dogma è cathedrâ doceat, oculum videre posse si videat, posse non videre, si non videat: multò minùs tale fidei oraculum à Concilio expectandum fuit, quod risum moueret.

Ex his arguo: Concilia & Patres cum docent, positis omnibus ad operandum prærequisitis, inter quæ vltimum complementum est Diuina motio, adhuc in nostrâ potestate esse, operari & non operari, vel operari oppositum, in eo sensu accipiunt potestatem non operandi, vel operandi oppositum, quò accipiunt potestatem ipsam operandi: sed potestatem operandi (aduersarijs fatentibus) accipiunt in sensu composito cum ipsa motione: ergo in eodem sensu accipiunt potestatem non operandi, vel operandi oppositum. Maior Prob. Tum quia aliàs turpiter æquiouocarent in eadem vocatione, potestatem: modò illam accipiendo in sensu composito cum motione & reliquis ad operandum prærequisitis, modò in sensu diuiso ab eadem motione & reliquis ad operandum requisitis. Tum quia in eo sensu, præsertim à Concilij illa accipitur, in quo ab hæreticis, quorum dogmata Concilia damnant, negatur: sed ab hæreticis non negatur potestas proximè operandi cum motione, sed potestas non operandi cum eadem motione; vt constat ex Caluini verbis cit. *non qualiter &c.* Tum quia in eo sensu illam accipiunt Concilia & Patres, in quo proxima libertas operandi saluatur; sed hæc non saluatur (vt mox ostendam) nisi in sensu composito motionis & reliquorum ad operandum prærequisitorum cum actu, vel non actu, aut opposito eius: & non tantum cum potentiâ operandi & non operandi. Confir. per hæc verba, *liberum arbitrium à Deo motum & excitatum posse dissentire*, Concilium non definit, componi posse dissentium cum assensu, cum id esse impossibile nemo non videat: nec definit remotam & incompletam potentiam dissentendi componi posse cum remotâ & incompletâ assentiendi, cum expressè componat potentiam dissentendi cum potentiâ à Deo præmotâ & excitatâ, quæ est proxima & completa ad consensum, & de quâ cum hæreticis est controuersia; qui stante diuinâ motione ad assensum negant potentiam exire posse in actum dissensus. Superest, vt definiat, posse completam & proximam potentiam dissentendi com-

poni cum proximâ & completâ assentiendi: quâ tantum compositione saluatur actualis libertas in assensu; & hanc libertatem cit. loco Concilium adstruere intendit contra hæreticos.

Prob. 4. rationibus. Prima. Si, positis omnibus ad operandum antecedenter requisitis, voluntas non posset componere cum non actu, vel cum opposito actu, sequeretur, voluntatem non manere æquè potentem ad non actum, vel oppositum actum, ac ad ipsum actum: hoc præiudicat ipsius libertati. Sequela Prob. ad actum manet proximè potens & vltimò completa: ad non actum verò, vel ad oppositum actum manet tantum remotè potens; siquidem ad actum ponendum habet omnia requisita, non habet omnia requisita ad ponendam negationem actus vel productionem oppositi actus: nam ad ponendam negationem actus requiretur sublatio motionis; ad ponendam productionem oppositi actus requiritur opposita motio. Quod hoc præiudicet humanæ libertati, sic ostendo: hæc in potestate voluntatis est, tollere à se motionem, quam de facto habet, nec, eâ sublatâ, aliam ad oppositum actum necessariam, habere; sed nec absque sublatione motionis, possibile est, voluntatem cessare ab actu: nec absque aliâ motione possibile est, exire in oppositum actum: igitur non manet in operando proximè libera. Proxima .n. libertas, est facultas ad opposita proximè potens, ac ad operandum expedita: si tantum ad actum, non ad non actum, vel ad oppositum actum (nisi tantum remotè, idque independenter à liberâ potestate voluntatis) non manebit in operando libera. Quòd in potestate voluntatis non sit, motionem, quam habet, à se remouere, euidenter deducitur. Cum .n. illa priùs naturâ inchoet operationem, & illâ inchoante, impossibile sit, voluntatem non subsequi, implicat vt voluntas motionem à se remoueat. Quòd nec in potestate eiusdem sit, habere aliam motionem ad oppositum actum necessariam, non minùs manifestè colligitur. Cum .n. nihil per aduers. efficere possit voluntas, nisi à Deo præmotâ: vel vt aliam præmotionem habeat, debet aliquid efficere: & sic ad illud debet etiam præmoueri: quæ præmotione positâ, eodem modo impossibile erit, voluntatem componere cum non actu, vel cum opposito: Vel fateri sola cessatio ab omni actu: & neque hoc erit in potestate voluntatis; quia vt cesset ab omni actu, debet nullâ motione præueniri: hoc autem non est in potestate voluntatis, sed Dei, qui sicut per aduers. liberè præmouet vnum, ita liberè non præmouet alium.

Secunda. Ex oppositâ sent. sequeretur, eodem modo fore proximè liberum ad videndum, diligendumque Deum amore beatifico hominem viatorem, ac est liber quiuis homo præmotus ad aliquem actum, ad cessandum ab illo, vel ad oppositum eliciendum, idè .n. præmotus ad actum, est liber ad non actum, vel ad oppositum, quia cessante præmotione, vel alia succedente, independenter à voluntate præmoti, potest homo cessare ab actu, vel oppositum elicere. At succedente lumine gloriæ, independenter à voluntate viatoris, potest viator videre & amare Deum amore beatifico ergo. 3. Sequeretur voluntatem creatam fore proximè liberam ad actum odij, dum actu exerceret autorem Dei; & contrâ fore proximè liberam ad actum amoris, dum actu exerceret odium contra Deum. Vnde & Beati essent proximè liberi ad odium habendum, & dæmones ad amandum Deum: nam illa sublatâ visione & dilectione beatificâ, odio

odio habere; & hi sublatâ apprehensione pœnarum & odio Dei, Deum diligere possent. 4. Sequeretur causam liberam non discriminari a necessaria: eodem .n. modo impossibile est, ignem positis omnibus ad calefaciendum prærequisitis componere cum non calefactione, licet possit cum non calefactione componere, si aliquid ad calefaciendum prærequisitum remoueatur, ergo si voluntas, positis omnibus ad operandum prærequisitis, idè tantum libera manet, quia potest aliquid ad operandum prærequisitum tolli, quo sublato, actu cessare potest ab operatione, non discriminabitur à causa necessaria.

33. Ex quo ulterius sequitur, non posse in sent. aduers. saluari illam Concilij proposit. *Liberum arbitrium adhuc à Deo motum & excitatum dissentire posse*: siquidem cum efficaci motione non manet ipsum posse simpliciter ad dissentium: nam hoc non tantum constituitur nativâ facultate animæ, sed æquè essentialiter ipsâ motione Dei, si hæc ponatur prærequisita: vtraq; enim essentialiter per ipsos constituit posse creatum simpliciter. Vnde sicut non saluatur posse creatum sine generali concursu Dei; non .n. dicitur homo simpliciter posse intelligere, aut amare aliquid obiectum, si Deus non offerat illi ad tale obiectum intelligendum & amandum generalem suum concursus; & non minus per aduers. est ipsa interna motio Dei necessaria ad posse creatum simpliciter, quam generalis concursus, quin per ipsos generalis concursus non distinguitur ab intrinsecâ motione. Ita si sine hoc non dicitur homo simpliciter posse, nec sine illo dicitur. Quod autem ad posse simpliciter non sufficiat sola nativâ facultas animæ, sed requiratur etiam generalis concursus, vel interna motio Dei, prob. Nam in Christo, & in quouis beato manet tota nativâ facultas ad peccandum licet impedita; non minus quam in homine internâ motione Dei ad bonum excitato manet nativâ facultas ad dissentendum & peccandum. At defectu solius concursus generalis vel internæ motionis ad peccandum, non dicitur Christus nec quouis beatus posse simpliciter peccare: igitur defectu solius internæ motionis ad dissentendum, non dicitur homo, posse simpliciter, dissentire aut peccare; quia dum habet præmotionem ad consensum, non potest habere præmotionem ad dissentium, neque in ipsius potestate est, illam habere. Confirm. sine præviâ spiritus motione, non est in homine posse ad credendum, sperandum, diligendum, & pœnitendum sicut oportet, vt definit *Trident. Ses. 6. Can. 3.* At non minus per aduers. est necessaria physica præmotio ad dissentendum. Ergo sine eâ non est in homine contrariâ præmotione ad consentiendum excitato, *posse simpliciter ad dissentendum.*

74. Ad fundam. oppositæ sent. neg. talem præmotionem physicam necessariam esse ad actus voluntatis eliciendos; sed ad summum necessariam esse moralem ad actus supernat. producendos: cum quâ non repugnat negatio actus, vel productio oppositi actus, vt suppono. Vnde ad 1. rationem, ductam ab essentiali subordinatione causæ 2. ad primam. Resp. eam optimè saluari per motionem concomitantem. Cum in eo consistat, vt non possit secundam actum exire, nisi coagente & cooperante primâ, è cuius influxu essentialiter pendet, & cuius cooperatione formaliter causa 2. applicatur ad operandum à primâ. Nec alia præviâ motio necessaria est, vt expressè docuit *Caiet. 1. p. q. 19 a. 8. §. primo disting. vbi distinctâ duplici*

motione, præviâ & concomitante, sic concludit: *Non oportet, eum aliquis vult aliquid, sem cum sol illuminat, primam causam præviâ motione cooperari, sed sufficit, & exigitur, eam intrinsecè cooperari, tali electioni, vel illuminationi. Et hoc quia cooperatio in unoquoque est secundum naturam uniuscuiusque.* De hac motione intelligendi sunt graues Auctores, cum docent, causam 2. non posse agere, nisi motam & applicatam à primâ, motione sc. & applicatione concomitanti seu formali; non antecedente. Vt autem Deus cum quâvis causâ dicatur primus in agendo, sicut est primus in essendo, sufficit, vt sit primus in producendâ & conseruandâ virtute actiuâ causæ 2. Ex eo autem, quod voluntas creata, positis omnibus ad operandum prærequisitis, vi propriæ libertatis se ipsam ad operationem determinare valeat, non dicitur simpliciter & absolutè primum determinatiuum sui, & multò minùs primum simpliciter: quia hoc importat determinatiuum ab alio independens, quod soli Deo competit. Voluntas etsi vi suæ libertatis se ipsam determinare valeat, non tamen absque condeterminatione causæ 1. à quâ in determinando se ipsam essentialiter pendet.

Ad 2. ration. disting. duplex indifferentia, vna passiuâ, altera actiuâ. Conced. ex indifferente passiuè non posse determinatam actionem prodire: Negatur, ex indifferente actiuè determinatâ actionem prodire non posse. Quia quod est indifferens actiuè, habet virtutem in vtramque partem agendi cum dominio se ipsam ad alterutrum applicandi. Est enim libertas creata participatio increatæ, quæ sicut ex indifferente actiuè se ipsam ad alterutram partem determinare potest: ita creata ex indifferente actiuè se ipsam ad alterutram partem determinare valet dependenter a generali concursu causæ 1. Quod autem est indifferens passiuè nullam habet ex se virtutem agendi, ac proinde vt in alterutram partem determinari possit, eget extrinsecâ determinatione. Cæterum vt actio, sit determinata, necesse non est, vt supponat virtutem determinatam ad vnum, sed sat est, supponere virtutem vi propriæ libertatis potentem se determinare ad vnam, vel alteram partem determinatè. Ad 1. *Confirm. concedo, vnum ex prærequisitis ad mundum creandum fuisse æternum decretum Dei: nego eo posito liberè Deum mundum in tempore creasse, sed necessariò, non simpliciter, sed ex suppositione immutabilis sui decreti. Que responsio est S. Doctoris. 1. p. qua. 19. art. 3. corp. & ad 1. Supposito, inquit, quod velit: non potest non velle: quia non potest voluntas eius mutari.* Ad 2. disting. minor. aut id imperium subsequitur actum voluntatis; & tunc eo posito non potest voluntas non agere; hæc tamè necessitas libertati non obest, quia consequitur liberum actum voluntatis, quo agere decreuit: aut antecedit omnem actum voluntatis; & tunc nego, eo posito non posse voluntatem non agere. Quare genus requisitorum ad agendum vnum est antecedens, alterum consequens voluntatis consensum. Primum visum est obesse libertati, si eo posito agere non possit, & talis esse physica præmotio & quodcunque ad operandum antecedenter requisitum. Secundum libertati non obest, esto eo posito non possit voluntas non agere, quia supponit liberum consensum ipsius. Tale est æternum decretum Dei ad mundum condendum: nec non efficax intentio finis in ordine ad media eligenda & exequenda, vel quodcunque imperium voluntatis ad subsequentem actum exercendum.

Voluntas non potest se determinare absq; condeterminatione causa 1.

35.

Ad 2. rat. Indifferentia passiuâ, actiuâ.

Ad 1. Confirm.

Ad secundam.

Duplex genus requisitorum ad agendum distinguitur.

36.
Antecedens
necessitas
obest liber-
tati.

Infertur 1. non possedici liberam illam potentiam, quæ non habet omnia, in actu 1. requisita ad agendum, vel non agendum, ex parte potentia, obiecti, conditionis antecedentis: ita vt solus defectus sit ex parte voluntatis, si actus non sequatur. Vnde siquid deest, sine quo nequit voluntas in actum exire, neque in potestate ipsius sit, illud habere, non dicitur libera: cum non possit libera esse aut dici, cuius in proxima potestate non est, actum elicere, vel non elicere, nec saltem in proximam potestatem seipsam reducere: at hoc ipso quod non habet omnia ad agendum, vel non agendum requisita, neque in ipsius facultate est, ea sibi comparare, non erit in ipsius proxima potestate agere, vel non agere. Cum adhuc vt valeat proximè agere, vel non agere, egeat aliquo, quod habere vel non habere in ipsius potestate non est. Huic tamen libertati non obstat necessitas consequens; hæc .n. supponit libertatem, & fundatur in actu libero, qui dum est aut fit, necesse est ipsum esse aut fieri, non necessitate antecedente, tenente se ex parte potentia, cum ex parte potentia potuerit non esse; sed necessitate consequente, tenente se ex parte ipsius actus, ex suppositione quod sit: quæ suppos. factâ, implicat non esse: vt fusè declarat *Ansel. lib. de concordia præscien. & prædest. Quod vult libera voluntas, & potest, & non potest non velle, & necesse est, eam velle. Potest namq; non velle, antequam velit, quia libera est: & cum vult, non potest non velle, sed eam velle necesse est. quoniam impossibile illi est, id ipsum simul & velle, & non velle. Opus vero voluntatis, cui datum est, vt quod vult, sit, & quod non vult, non sit, voluntarium siue spontaneum est: (accipit hinc voluntarium & spontaneum pro libro) quoniam spontaneâ voluntate (hoc est liberâ) fit: & necessarium est, quia quod fit, non potest simul non fieri. Sed hanc necessitatem facit volentis libertas, quæ prius quàm sit, eam cauere potest. Hæc Ansel. c. 1. In quâ consequente necessitate fundatur infallibilis præscientia Dei, qui ex suppositione, quod liberæ actiones sint futuræ, eas ab æterno necessariò præsciuit, absque vllâ læsione libertatis: non secus ac absque læsione eiusdem ex suppositione, quod sint futuræ, necesse est, eas esse futuras: quia vt sic inuoluunt necessitatem consequentis futuritionis: cum implicet rem, quæ ponitur futura, non esse futuram; non minùs quàm implicat rem, quæ ponitur præsens, aut præterita, non esse præsentem, aut præteritam.*

37.
Gratia
præueniens
antecedenter
complet
libert.

Infertur 2. voluntatem creatam non esse liberam seu expeditam ad opera supernaturalia meritoria salutis, antequam gratiâ præueniatur. Sicut est libera & expedita ad opera naturalia, ad quæ habet potentiam completam, ita definitur à Trident. *Ses. 6. c. 5. Neque sine gratiâ Dei mouere se ad iustitiam coram illo liberâ suâ voluntate potest.* Fundam. voluntas creata sine gratia non est sufficiens & completa causa operis supernat. cum .n. gratia à Concilijs dicatur ad opera supernat. dare simpliciter posse, non tantùm facile posse (vt contra Pelagium definiunt, voluntas non potest simpliciter elicere actum supernat. sine gratiâ, seu in sensu diuiso à gratiâ; aliàs posset sine potentia, quæ est gratia: ergo si voluntas sine gratiâ non possit simpliciter elicere opera supernat. nec sine gratiâ est libera proximè ad opera supernat. Hoc est nequit ea potentia esse libera, quæ non est sufficiens & completa causa sui actus, cuius nec in potestate est, habere ea, quæ ad sufficientem & completam causam prærequiruntur. Certè nulla potentia potest sufficienter attingere effectum, quem in suâ

virtute effectrice non continet. At voluntas in suâ virtute effectrice non continet opus supernat. vt potè altioris ordinis atque entitatis: imò nec in nostra potestate esset, gratiâ actuali præueniri; initium .n. salutis esset ex nobis, contra illud *Osee 13. Perditio tua Israel; tantummodo in me auxilium tuum.* Et *1. Cor. 4. Quis te discernit?* discerneret autem seipsum homo à mala perditionis ad statum salutis, si in eius potestate esset, gratiâ Dei præueniri, quâ de statu perditionis transiret ad statum salutis. Vnde *Araus. 11. Can. 3. 4. & 6. & Trid. sess. 6. c. 5.* definiunt, iustificationis exordium sumendum esse à gratiâ Dei vocante atque excitante, quæ nullis nostris præcedentibus meritis datur. *Leg. infra Disp. 26. sess. 2.*

Infertur 3. cum homo in omni statu ad opera supernat. indigerit gratiâ, ipsum nec in statu innocentie fuisse liberum expediè ante gratiam ad eiusmodi opera; tametsi copiosiore egeat nunc, quàm eguisset tunc, ob naturæ corruptionem. Primum docet *Araus. 11. can. 19. Natura humana etiamsi in illa integritate, in qua est condita, permaneret, nullo modo seipsam, creatore suo non adiuvante, serualet.* Loquitur de adiutorio supernat. quod tantùm negabat Pelagius, non de adiutorio & concursu naturaliter debito, quod admittebat ille. Ratio: opera supernat. excedunt vires naturæ vt constat: igitur in omni statu sunt extra spheram potentia naturalis: nam in omni statu natura est eadem quoad vires actiuas intrinsecas; & vires naturales in statu innocentie non erant diuersæ nisi extrinsecè, quatenus per donum extrinsecè superadditum appetitus inferior non erat rebellis superiori. Cæterùm ratio superior tam incognoscendo, quàm in appetendo erat intrinsecè naturalis, non minùs quàm nunc, adeoque improporcionata operibus supernat. ad quæ exercenda egebat gratiâ adiuuante & eleuante potentia à Deo producèda. Quod nunc egeat copiosiore, Prob. natura humana in pœnam peccati protoparentis dono iusticie originalis spoliata, naturalem defectum contraxit sc. rebellionem appetitus inferioris a superiore, quam superare potest, solâ copiosiore Dei gratiâ, quâ non indigebat, quando iusticie originalis dono omnia interna hominis erant pacata, & veluti in tranquillissimo Regno constituta: *Vbi, vt August. lib. 14. de Ciuit. c. 10. Nil inerat quod carnem, animumue hominis feliciter viuientis offenderet, vbi amor erat imperturbatus in Deum; & ex hoc amore grande gaudium, non desistente quod amabatur, ad fruendum erat deuotio et tranquilla peccati, quæ manente, nullum omnino aliunde malum, quod contristeret irruerat: seu vt idem alibi, summa erat in carne sanitas, in animo tranquillitas.*

Infertur 4. voluntatem instruatam gratiâ manere liberam ad opera supernat. Hanc fidei veritatem definit *Trident. Ses. 6. c. 5. & can. 4.* August. passim tum *lib. de spiritu & lit. c. 34.* sic exprimit: *Nemo habes in potestate, quid ei veniat in mentem: sed consentire vel dissentire, propria voluntatis est.* Ratio: etsi opus supernat. principaliter pendeat à gratiâ, propter quod illud Deo tribuitur; gratia tamen vt opus fiat vitaliter & liberè requirit cooperationem vltimam liberi arbitrij volentis, aut nolentis se per gratiam ad opus determinare. Nam, vt August. de gra. & lib. arb. c. 2. *Quid præcepta & gratia Dei prodesse homini, si eius liberum tollerent arbitrium? cum nullum præmium debeatur homini, nisi propter ipsius libera merita: neque autem merita esse libera, vbi nullum liberum est arbitrium, à quo procedant. Neque hoc quidquam derogat*

derogat vel dignitati gratiæ, vel Deo Authori. Non gratiæ: et si enim hæc ad suum effectum, ad quem datur, producendum in exercitio requirat liberam arbitrij cooperationem: ipsa tamen gratia est, quæ & vires præbet voluntati, vt simpliciter possit, & alliciendo præstat, vt seipsam ad opus voluntas determinet, operique proportionem dat cum præmio, reddendo illud supernaturale, & eiusdem ordinis cum præmio. Voluntas duntaxat facit, & quidem adiuta & inclinata à gratiâ, vt opus sit liberum; cum in negotio salutis, nec gratia sola, nec voluntas sola, vt August. dixit, sed vtrumque simul requiratur, iuxta illud Apostoli, *Non ego, sed gratia Dei mecum. Potuit dicere, per me,* inquit Bernar. de lib. arb. longius à fine, *sed quia minus erat, maluit dicere, mecum, præsumens se non solum operis esse ministrum per effectum, sed & operantis quodammodo socium per consensum.* Determinat igitur gratia opus quoad specificationem: liberum arbitrium idem opus determinat quoad exercitium: ita vt gratiæ, non libero arbitrio tribuatur simpliciter opus. Est enim gratia veluti præclara quædam machina in manu pueri, quam leui digito mouere possit; ita vt puer non multum laudis referat, si illam moueat: plurimum vituperij, si ex desidiâ nolit eam mouere: maxima verò laus sit Architecti, qui machinam ita aptè concinnauit, vt possit etiam à puero facilè moueri. Hoc etiam discrimine, quòd machina non trahat nec inclinet manum pueri ad motum: gratia verò trahit & inclinat liberum arbitrium ad exercitium, licet non necessitet determinando. Talem gratiam docet Ecclesia Filios suos à Deo poscere, non quâ possint velle seu cooperari, *nam quid prodest,* ait August. lib. de grat. & lib. arb. c. 15. *si quod possumus, nolimus?* sed quâ velint, hoc est tam aptam congruamque, vt eâ vti, seu eam mouere quasi rotam cum facilitate, vel difficultate ipsis placeat. Nec derogat Authori gratiæ, tali modo gratiam suam conferre creaturæ suæ, vt minimè noceat eius libero arbitrio. Quin maximè ipsius commendat artem, vt quod ipse efficaciter vult, infallibiliter fiat, etiam non sublatâ potestate contradicendi in creaturâ: *non,* inquit cit. loco August. *vt nolens velit, sed vt ex nolente fiat liberè volens,* quod Deus efficaciter decreuit fieri. Nam quis illius regis non commendat sapientiam, qui cum possit necessitare suos Consiliarios ad propriam sententiam sequendam potius illos mirâ quâdam suauique arte alliciendo, liberè volentes ad suum trahit sensum? ita Deus, cum possit voluntates nostras necessitare ad id, quod ipse efficaciter decreuit, mirâ quâdam potius vtitur arte, vt nos liberè volentes in ipsius veniamus sententiam. Sic enim non solum infallibiliter executioni mandatur quod ipse decreuit, sed etiam inuiolatus seruetur proprius modus operandi creaturæ, quæ vt rationalis postulat liberè operari.

40. *Obycis,* quando ex adiutorio gratiæ determinantis ad speciem, & ex libero arbitrio determinante ad exercitium, vna numero completur potestas agendi, non videri, vtri tribuendum sit actus illius exercitium. Certum quidem est, suspensionem exercitij tribuendam soli libero arbitrio, cum sit sola ac totalis causa deficiens, quæ si non deficeret, nulla deficeret. Exercitium verò actus supernat. S. August. eidem videtur tribuere, vbi asserit, *alios Angelorum per liberum arbitrium cecidisse, alios pariter per liberum arbitrium stetit, adiuvante illo qui superbis resistit: de corep. ca. 11.* in statu verò naturæ lapsæ iustos per gratiam

Christi stare, non per liberum arbitrium: proinde videtur asserere, quòd si vsus gratiæ seu exercitium pendeat à libero arbitrio, vt in Angelis bonis, actus non tribuatur gratiæ, quantumuis copiose: vt autem actus tribui possit gratiæ Christi, gratia determinare debeat liberum arbitrium ad exercitium, etiam si ad illud necessitare deberet, nec possit manere sub applicatione liberi arbitrij. R. 1. quæstionem hanc esse de modo loquendi, à quo grauissimi de fide nodi pendere non debent, quando de re per fidem constat. Certum in re est, effectum seu actum, qui à pluribus causis inadæquatis pendet, posse tribui cuilibet causarum, dummodo nulli earum tribuatur adæquatè ac soli, maximè si causa sit coëfficiens. Ita Angeli boni per liberum arbitrium steterunt inadæquatè, minimè exclusâ gratiâ, coëfficiente principaliter actum supernat. Iustum in naturâ lapsâ per liberum arbitrium inadæquatè stare, maximè inclusâ gratiâ, principaliter coëfficiente, catholica veritas est. Absolutè, simpliciter, ac principaliter nec Angeli steterunt per liberum arbitrium, nec iustus in naturâ lapsâ stat, sed ambo per gratiam.

Resp. 2. Etsi liberum arbitrium determinet seipsum ad exercitium, possitque esse totalis causa deficiens, ipsi non est tribuendus actus physicè, sed moraliter, maximè si imperatus sit: ex. gr. quando quis propriâ impulsus libertate oculos præbet, vt videat; manus impellit, vt vulneret, pedes vt ambulet; nemo dicet, liberum arbitrium videt, vulnerat, ambulat; etsi moraliter ipsi soli tribuatur visio, læsio, ambulatio, quia est sola ac totalis causa moralis. Multò minus quis dicet, nulli adscribi debere nisi voluntati, quòd homo videat, vulneret, ambulet; quasi verò potentia visiva non efficiat vt videat, motiua vt ambulet; omnia que imperat libertas, sola ipsa efficiat, alteri causæ quantumuis principaliter efficienti, effectus nullus adscribi possit; cæteræ omnes causæ se habeant, vt ratio sine quâ non, conditiones &c. Potentia supernat. seu principale auxilium, sine quo nil fit, nec fieri potest, non sit idem ac quo fit, licet non sit quo determinans ad exercitium; gratia supernat. non efficiat in actu supernaturalitatè, sed sit ratio sine quâ natura non eliceret supernaturalitatem. Quasi verò actus supernaturales à dormiente Adamo in statu innocentie elicit per gratiam supernat. nulli causæ adscribi possint, quia non libero arbitrio liberè imperanti. Stultus nil efficiat, ac nullus actus ei adscribi possit, quia caret libero arbitrio. quasi verò instrumentis demum, quibus vtitur liberum arbitrium, quantumuis nobilissimis, diuinisque, nil sit tribuendum, totum actum sibi illud arroget effectusque imperatos, quia determinat ad solum exercitium volendi: solus dux pugnet, vincat, triumphet, quia vno nutu imperat: Solum mandato pugnandi tribuenda sit victoria, nulla pugnacissimis militibus; quasi verò milites non efficiant potius vt Rex pugnet, vincat, triumphet: quando currendum est ad brauium, & Princeps dat puero equum optimum, non currat equus, nil agat princeps; nulli nisi puero adscribenda sit victoria, quia sola calcaria molliter ac liberè equo admouet, vt ipse rapiatur. Certè Augustinus, quòd steterint Angeli boni, ita adscripsit libero arbitrio, vt magis gratiæ adscriperit, *quâ amplius adiuti ad eam beatitudinis plenitudinem peruenierunt, unde se nunquam casuros certissimi fierent.* lib. 12. de ciuit. Dei cap. 9. alioqui si id libero arbitrio magis quàm gratiæ adscribendum putasset, eorum quoque libero arbitrio magis quàm gratiæ tribuisset, quòd se meliores

Liberum arbitrium de terminat se potius quàm gratiam ad exerc.

Gratia machina aptissima

Peri gratiam stetit Angelus, stat iustus.

41. Lib. arbitrium est causa effect. moralis, vt vitalis maxime.

Quæstio de modo loquendi

liores fecissent, quod ibidē & alibi cōstanter negat.

42.
Gratia sem
per peccat
buitur opus
supernat.

Dicitur. Si opus supernat. tribueretur potius gratiæ, eiusque Authori, quàm libero arbitrio, eo quod gratia eiusque Author sit principalis causa illius: pari ratione opus peccaminosum tribuetur potius concupiscentiæ & dæmoni, quàm libero hominis arbitrio, eo quod concupiscentia & dæmon sint principalior causa peccati, illa intrinsecus persuadendo, hic extrinsecus instigando, non secus ac gratia, & Deus Author gratiæ ad opus bonū. Resp. neg. sequel. Nam gratia & Deus ad opus supernat. non solum concurrunt moraliter suadendo, vti ad opus peccaminosum concurrunt concupiscentia & dæmon; sed etiam effectiue, attingendo ipsam entitatem actus, eique dando intrinsecam condignitatem & proportionem ad præmium: ratione cuius effectiui concursus opus supernaturale tribuitur potissimum gratiæ & Authori gratiæ. Quamquam negari non potest, etiam concupiscentiæ tribui peccatum iuxta illud Iacobi 1. *Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum:* Sicut & libero arbitrio opus supernat. non quoad specificationem, sed quoad vitale exercitium & moralitatem, quam non à gratiâ, sed à libero habet arbitrio. Ratio: quando ad eundem effectum concurrunt plures causæ, ille unicuique tribui potest iuxta suum modum, & rationem quâ ab illis procedit.

Non sic concupiscentia est peccatum.

Concupiscentia est causa moralis impulsiva.

Concludo ex doctrinâ August. determinationem voluntatis ad exercitium, quod physicè est à voluntate; moraliter tribui causæ libertatem impellenti ad seipsam determinandum: quo in genere causæ impulsivæ, magnum momentum habet apud August. concupiscentiæ pondus, quod auget voluntarium, & liberum minuit; *Idco* S. Iacob. peccatum adscribit illi potius, quàm libertati. si autem quis dicitur moraliter per concupiscentiam peccare, & labi, licet per liberum arbitrium physicè & verè peccet & labatur potiore ratione dici debet per gratiam stare, quæ concupiscentiæ præponderat in statu naturæ lapsæ; nimirum *vbi abundavit delictum, ibi superabundat gratia*, quæ de concupiscentiâ triumphat. Itaque determinatio ad exercitium actus supernat. ita est à libero arbitrio, vti eam ipsi donet in verâ æstimatione sapientum gratia Christi, vim concupiscentiæ vincens; nec aliter dicere quis potest, quàm Apostolus: *Abundantiùs omnibus laboravi; non ego, sed gratia Dei mecum:* Ipsi victoria de concupiscentia adscribenda est, non mihi. Vnde sicut in naturâ lapsâ homo per concupiscentiam abstractus & illectus cadit, ita per gratiam Christi stat, quæ non tantum dat vires supernaturales, sed concupiscentiam superat; nec cadit per liberum arbitrium tantum, vti mali Angeli, qui nullo concupiscentiæ pondere lapsi sunt, nec stat per liberum arbitrium gratiæ habitibus instructum cum ordinarijs auxilijs tantum, sed per vberiora auxilia actualia, quæ concupiscentiam vincunt. Angeli autem, quia & pauciora habuerunt incitamenta ad malum, & plura ac maiora naturæ adiumenta ad bonum, ipsorum arbitrio tribuitur peccatum, quemadmodum & ipsorum arbitrio, adiuuante gratiâ, cū ordinarijs auxilijs tribuitur bonum.

SECTIO III.

An sola voluntas sit potentia formaliter libera?

43.
Prima sent.

Prima sent. negat absolutè, voluntatem esse liberam, sed aliam potentiam à voluntate & intellectu distinctam: cuius munus est, rationi & vo-

luntati imperare, easque regere ac mouere. Cuius actus, non est directè discernere, ac velle, sed reflexè discernere, velle, & velle se velle, qui actus præcedit intellectum & voluntatem, eisque eorum regulatiuus & motiuus: Est *Alens.* 2. p. q. 72. me. 2. a. 1. Fundam. proprius actus liberi arbitrij est electio: electio nec est rationis, nec voluntatis, sed tertiæ potentiæ: nam rationis actus in solâ cognitione consistit; voluntatis in solâ tendentiâ ad finem; liberi verò arbitrij est electio eorum, quæ sunt ad finem. Hanc sent. confutat S. *Tho.* q. 24. de *verit.* 4. 6. hâc ratione: Eiusdem potentiæ est, tendere in obiectum, & in id quod est ratio obiecti; sed ratio appetendi media est finis: ergo eiusdem potentiæ est tendere in media & finem. Præterea eiusdem facultatis immaterialis est directè tendere in obiectum, & reflectere se supra suum actum: ergo eiusdem est velle obiectum, & velle se velle. Vnde ad fundam. *Alens.*, neg. minor. ad prob. neg. maior. nam nec intellectus est, tantum simpliciter cognoscere, sed etiam iudicare, & reflectere se supra suum iudicium; nec voluntatis est, tantum ad finem tendere, sed etiam media eligere, & reflectere se supra ipsum eligere; cum sit proprium potentiæ immaterialis, reflectere se supra suum actum.

Alens.

Rejicitur S. Thom.

Fundam. Alens.

Secunda sent. negat, solam voluntatem esse formaliter liberam, sed etiam intellectum, & quidem per prius & principalius, quàm voluntatem: *Durand.* in 2. dist. 24 q. 3 *Palud.* in 4. dist. 49 q. 3. a. 1. §. *Vnde descendit.* Probat 1. Illa potentia est per prius & principalius libera, per cuius actum habemus per prius & principalius dominium actuum, vt patet: talis est intellectus, non voluntas: cum .n. per duos actus cæterorum dominium habeamus, nempe per notitiam connexionis volubilitium ad per se & necessariò volubilia, contingentis quatum ad quodlibet determinatè, licet necessariò quantum ad aliquod indeterminatè; & per volitionem, quâ volumus necessariò alterum indeterminatè, licet liberè hoc vel illud determinatè. sed tale dominium per prius & principalius habemus per notitiam præcedentem, quàm per actum voluntatis subsequenter, quia ex primo regulatur secundus; non è conuerso 2. Illa potentia est per prius & principalius libera, cuius actus est per prius & principalius in nostrâ potestate, vt patet: talis est intellectus, non voluntas: primi .n. actus qui sunt in nostrâ potestate, sunt iudicium conclusionum medij eligendi, & ipsa electio. At inter hos actus prius est iudicium conclusionum pertinens ad intellectum, à quo regulatur electio, quàm electio pertinens ad voluntatem. Ipsa .n. necessariò determinatur ad id, quod liberè conclusum est ab intellectu, cum nequeat voluntas respuere quod intellectus proponit finaliter eligendum: Quare tota libertas electionis continetur in libertate iudicij conclusiui 3. Sicut se habet cognoscens ad viuens, ita liberum ad cognoscens: sed cognoscens est viuens, & secundum id, quod cognoscit, viuit: ergo liberum est cognoscens; & secundum id, quod est liberum, cognoscit: at per voluntatem non cognoscimus, sed per intellectum: igitur nec per voluntatem sumus liberi, sed per intellectum 4. Potentia, quæ magis est indifferens ad opposita, est magis libera; libertas .n. formaliter consistit in indifferentiâ ad opposita. Intellectus est talis: nam potentiæ rationales, 9. *Metaph.* sunt ad opposita: & intellectus est magis rationalis, quàm voluntas; quia ille est rationalis per essentiam; hæc per participationem. 5. Illa potentia est magis libera, quæ minus

44.
Secunda sent.
Prob. 1.
Durand.

Probant 2.

Prob. alij 3.
apud Durand.

Prob. 4.

Prob. 5.

minus pendet in operando ab aliâ: nam liberum est gratiâ sui, 1. *Metaph.* sed intellectus minus pendet in operando à voluntate, quàm voluntas ab intellectu: quia ille operari potest sine voluntate; non hæc sine intellectu. 6. Alij: Sicut libertas est in actu, quia egreditur à potentiâ liberâ; ita est in potentiâ, quia egreditur à naturâ liberâ, sed intellectus egreditur ab eadem naturâ liberâ, à quâ egreditur voluntas. ergo est æquè liber. 7. Non minus intellectus est liber ad iudicandum hoc vel illud, quàm voluntas ad volendum hoc vel illud. Ergo si voluntas est libera quia potest hoc, vel illud velle, etiâ intellectus erit liber, quia potest hoc vel illud iudicare. 8. Sicut volûtas necessariò fertur ad bonû in communi, liberè ad quodlibet bonum; ita intellectus necessariò fertur ad verum in communi, liberè ad quodlibet verum. Sed non obstante quòd voluntas necessariò fertur ad bonum in communi, dicitur libera, ex eo quòd liberè ferri potest ad bonum in particulari. Igitur non obstante quòd intellectus fertur necessariò ad verum in communi, dicitur liber, ex eo quòd liberè ferri potest ad verum in particulari.

Tertia sent. docet, libertatem non consistere in nudis potentijs intellectûs & voluntatis, sed in certis actibus vtriusque, quibus dominium habemus cæterorum. *Herua. quodl. 1. q. 1. Fund. primus actus, qui est in nostrâ potestate, est deliberatio, vel conclusio ipsa deliberationis; soli .n. actus deliberati sunt in nostrâ potestate: sed neutrum horum est in nostrâ potestate per nudas potentias: quia deliberatio, vel conclusio deliberationis; non potest esse actus voluntatis elicitus, sed imperatus: at voluntas non potest imperare vnum actum, nisi per alium elicitem: ergo libertas, per quam in potestate est deliberatio vel eius conclusio, fundatur in actibus à voluntate, & intellectu elicitis, per quos cæteri imperantur.*

Quarta sent. docet, solam voluntatem esse liberam formaliter, intellectum non nisi inchoatiue & radicaliter, quatenus ad actum liberum voluntatis præcedere debet obiectiua indifferentia iudicij: *Henric. quodl. 1. q. 16. S. Tho. 1. p. q. 83. a. 3. & 4. & q. de veris. cit. Bonau. in 2. dist. 25. p. 1. a. 1. q. 2. 3. & 6. Scot. q. vn. §. Dico, Bach. q. 1. Gabrie. q. uni. a. 2. concil. 1. ad 2. Palat. disp. vn. Richar. dist. 14. a. 1. q. 3. Capre. q. vn. a. 1. concl. 3. & 4. & ar. 5. ad argu. cont. 2. 3. & 4. concl. Argent. a. 3. concl. 2. Contra. 1. 2. q. 1. a. 1. §. Ex his patet: & scholasticorum communis, quam non solum cenleo veram, sed etiam principijs fidei conformem. Prob. 1. ex S. Scripturâ, quæ semper arbitrij libertatem explicat per ordinem ad voluntatem, *Eccles. 15. Deus ab initio constituit hominē & reliquit illum in manu consilij sui: subdit, adiecit mandata & præcepta sua, si volueris mandata seruari, conseruabit te. Apposuit tibi aquâ & ignem, ad quam volueris, porrige manum tuam.* In quem locum August. lib. de gra. & lib. arb. c. 2. *Ecce, inquit, apertissime videmus expressum liberum humana voluntatis arbitrium, & 1. ad Corinth. 7. potestatem habens sua voluntatis.* Quem locum August. ibid. affert ad id probandû; quod innumera Scripturæ loca. 2. Ex Triden. sess. 6. cap. 5. vbi de homine liberè ad gratiam cooperante inquit, *illam, nempe gratiam, abijcere potest: neque tamen sine gratia Dei mouere se ad iustitiam coram illo liberâ suâ voluntate potest: non libero suo intellectu. can. 4. liberum arbitrium declarat per actum voluntatis: posse dissentire, si velit. can. 7. & can. 9. per voluntariam hominis præparationem & dispositionem: Si quis dixerit solâ Fide impium iustificari & nulla ex parte necesse esse cum sua**

voluntatis motu præparari, atque disponi. &c. 3. Probant Patres: Athenagoras in Apolog. ad Antoni. liberi arbitrij in ipsis quoque Angelis videlicet in vtramque partem constituerat Deus, sicut & in hominibus. Basiliius in hom. Quod Deus non est auctor malorum; sine, inquirens vnde iniquus sit homo, ex ipsis, inquit, liberâ voluntate. Macarius Aegyp. hom. 15. vt in voluntate hominis situm sit ad bonum, vel malum conuertit: non in intellectu. Damalce. lib. 3. Fidei c. 14. libera potestas nihil aliud est nisi voluntas. Ambros. lib. 1. de Iacob. c. 3. non est quod cuique nostram adscribamus culpam, nisi nostra voluntatis. Nemo tenetur ad culpam, nisi voluntate propria deflexerit. August. cit. lib. de gra. & lib. arb. ex Scripturâ probat, liberum arbitrium in voluntate consistere, cuius tantum est liberè velle aut nolle. Et lib. de vera Relig. ca. 14. vsque adeo peccatum voluntarium est malum, vt nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. Et lib. de duab. anim. c. 10. Non igitur nisi voluntate peccatur. Nec retractat lib. 1. Retract. c. 15. vt legenti patet. Ex his aucto. colligitur opinionem, quæ negat in voluntate esse libertatem, esse erroneam: cum illa per euidentem conseq. contradicat Scripturis, Concilijs, Patribus. licet non sit vllâ erroris notâ digna opinio, quæ formalem libertatem in vtrâque potentiâ, intellectu & voluntate collocat; cum illis expressè non aduerferet.

Prob. 4. rationib. 1. Si intellectus esset liber formaliter, posset esse peccatum absque voluntatis consensu; contra allegata: cum enim aliunde sit in operando prior, & à voluntate independens, per solum actum ipsius ante consensum voluntatis ponerentur omnia ad peccatum requisita, scilicet libera tendentia liberæ facultatis intellectiue ad obiectum rationi difforme: Eodem modo meritum in solo actu intellectus independenter à consensu voluntatis consumaretur; contra Script. & Patres: qui sicut demeritum ita & meritum soli adscribunt voluntati: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Si vis perfectus esse, vade, vende, qua habes.* Ratio 2. Ex sent. Durandi, nullam libertatem esse in voluntate, sed in solo intellectu demonstrato: posito practico iudicio de eligendo medio, voluntas nõ potest in oppositum, sed necessitatur ad illud eligendû, vt ipse fatetur c. 7. quia nequit volûtas respicere, quod sibi ab intellectu proponitur eligendû. Ac concludit, totam libertatem electionis, in quo tantum actu per ipsû voluntas est libera, contineri in libertate iudicij. 3. Illa tantû potentia est libera formaliter, quæ cæteris potētij imperat, eas immediatè ad opus applicando: at sola voluntas ipsis imperat, illius .n. tantum potentiæ est cæteras facultates ad operandum applicare, cuius est vniuersale totius suppositi bonum procurare: & hoc solius voluntatis est; cum cæteræ potentiæ tantum respiciant bonum particulare sibi proprium. Nempe ad illam potentiâ spectat, singulas facultates ad opus applicare, cuius obiectum est bonum vniuersale sub se complectens omnia bona singularum potentiarum. Confir. Repugnat naturaliter in eodem supposito esse duo formaliter libera: alioqui non posset naturaliter inter eam & reliquas potentias seruari perfecta subordinatio: dum .n. vnum principium vellet vnum, alterum vellet oppositum: at probatum est, voluntatē esse formaliter liberam: ergo solam. 4. Formalis libertas in Deo consistit in solâ voluntate, & non in intellectu: ergo etiam in creaturâ: in hoc .n. nullum inter Deum & creaturam assignari potest discrimen, aduers. fatentibus. Antec. proba: Deus habet practicum iudicium euidens

Prob. 3. hac veritas ex Patribus

August. aperit

Opposita sent. Censura.

47. Prob. 4. rationib. Prima

Matt. 19.

Secunda ratio. Durand.

Tertia ratio.

Voluntatis est procurare bonum totius suppositi.

Confirm.

Quarta ratio. Formalis libertas in Deo consistit in solâ voluntate.

euidens de rebus omnibus. Igitur non potest tale iudicium in Deo esse liberum. Deus .n. non potest non habere summam conformitatem intellectus cum rebus omnibus; cum hæc sit perfectio simpliciter simplex. Antec. Prob. tale iudicium est maxima perfectio in Deo, & fundatur in rebus possibilibus, vel sub conditione præuisis; Sed nulla conformitas intellectus cum rebus possibilibus, vel sub conditione præuisis potest esse libera in Deo: alioqui posset Deus non habere scientiam possibilium, aut futurorum conditionalium. Confirm. alioqui res fierent absolutè futuræ non vi electionis, sed iudicij antecedentis electionem: nam vi illius actus res fiunt absolutè futuræ, vi cuius determinatur ad esse futurum: at posito in hac sent. iudicio, de futuritione rerum, non potest non sequi electio de rerum futuritione. 5. Illa tantum potentia est formaliter libera, quæ positis omnibus ad agendum prærequisitis, in suâ potestate habet, agere, vel non agere; vt sect. 2. At sola voluntas est talis: quia ex proprio obiecto, & modo tendendi ad illud, nõ determinatur ad vnũ; à quo obiecto & modo determinatio vel indeterminatio potentie sumenda. Sola autem voluntas est, quæ à nullo obiecto in particulari, extra Deum clarè visum, determinatur, sed quouis proposito tendere potest ad oppositum: quia nullum in particulari extra Deum clarè visum, est tale, vt non possit apprehendi sub ratione mali, saltem apparentis: solum autem illud determinat ad vnum, in quo nulla apprehendi potest ratio mali. Omnis alia potentia determinatur à proprio obiecto, & consequenter ad modum tendendi ad illud: & quia de reliquis est certum, probatur de intellectu.

Intellectus, quantum ad præsentem difficultatem, duos potest habere actus circa obiectum, alterum primæ apprehensionis, alterum iudicij: sed ad neutrum eliciendum est liber formaliter, non ad primum: quia liberum essentialiter supponit cognitionem; includit .n. voluntarium, quod est à principio iurinfeco cognoscente singula; sed prima apprehensio nullam supponit cognitionem de obiecto apprehenso, cum sit prima cognitio. Non ad secundum: posita .n. veritate, aut falsitate obiecti, non est in potestate intellectus aliter iudicare, ac propositum obiectum postulat. Quia non potest idem obiectum simul esse verum & falsum, cum veritas in indiuisibili consistat: vnde si obiectum proponitur vt verum, non potest intellectus illi dissentire: nec si proponitur vt falsum, potest illi assentiri. Contra verò quia obiectum voluntatis est bonum; & potest eadem res simul esse bona & mala respectu diuersorum, poterit voluntas in idem ferri actu prosecutionis, aut fugæ: Quia autem modus tendendi potentie ad obiectum, proportionatur obiecto, si obiectum ex naturâ suâ determinat potentiam ad vnum, modus tendendi potentie ad obiectum est necessarius & determinatus ad vnum; si potentiam relinquit indifferentem ad vtrumlibet, modus tendendi potentie erit indeterminatus. Hinc sequitur, intellectum determinari ab obiecto quoad specificationem, & exercitium; quia quantum est ex se, non potest intellectus cohibere assensum, si obiectum proponitur vt verum, vel dissensum, si proponitur vt falsum. Dices sæpè intellectus manet suspensus ad vtrumlibet, vt accidit in ijs, quæ solâ fide, aut probabilis coniecturâ proponuntur cognoscenda; ergo saltem in ijs est liber. Resp. nego consequ. ad libertatē .n. nõ sufficit quæuis indifferentia, sed illa quæ, positis omnibus ad operandum requisitis, inter

quæ est perfecta obiecti propositio, adhuc relinquit potentiam indifferentem ad vtrumlibet. Vnde in casu posito vel intellectus determinabitur necessariò ad id, quod probabilius apparet, vel necessarium erit voluntatis imperium inclinantis intellectum ad vnam partem obiecti. Quæ de causâ Theologi ad assensum Fidei supernar. ponunt in voluntate peculiarem habitam pig affectionis, qui inclinet intellectum, vt in 4. to. explicatur. Confirm. duplex tantum est modus tendendi in obiectum, vnus per modum naturæ; alter per modum appetitus. Prior est necessarius & determinatus ad vnum, quia non potest natura esse indifferens in suâ operatione. Alter si ponantur reliqua prærequisita, est liber, quia fertur per modum electionis. At intellectus non est potentia appetitiua, sed cognoscitiua. Igitur nequit in obiectum ferri per modum electionis, sed naturæ determinatæ ad vnum.

Prob. hinc, intellectum esse liberum inchoatiuè & radicaliter: ipse .n. inchoat formalem libertatem voluntatis, proponendo obiectum cum perfectâ indifferentiâ ad vtrumlibet, sine quâ non posset voluntas formalem libertatem exercere. Cum enim hæc consistat in posse ferri ad vtrumlibet; & nequeat voluntas in incognitum ferri; vt liberè ferri possit ad vtrumlibet, necessariò debet illi proponi obiectum cum indifferentiâ ad vtramque partem. Vnde ad liberum arbitrium vtraque potentia requiritur, intellectiua & volitiua simul; illa præsuppositiuè & radicaliter, hæc effectiuè & formaliter.

Ad argum. secundæ sent. Ad 1. Durandi, nego Minor. ad probationē, dico, nos per intellectum solum habemus dominium actuum inchoatiuè & radicaliter, per voluntatem completiuè & formaliter. Ad 2. neg. Minor. ad prob. concedo, iudicium conclusiuum mediij eligendi, esse prius electione in ratione proponentis; non in ratione liberi. Concedo etiam, ab eo regulari electionem non in ratione liberi & efficientis, sed proponentis & dirigentis: nego à iudicio determinari voluntatem ad actum electionis, nisi in virtute actus voluntatis præsuppositi. Ad 3. Omne liberum est cognoscens, concedo, quia facit sensum identicum, nempe omne quod est liberum, est etiam cognoscens; libertas enim essentialiter præsupponit cognitionem: Secundum omne illud, quod est liberum, cognoscit, nego; quia facit sensum formalem, nec est necessarium ad libertatem, vt eodem principio proximo quo sumus liberi, cognoscamus; sed sufficit, vt eodem remoto, quod est anima. Ad 4. Conced. Maior de indifferentiâ effectiuâ, neg. de quâuis aliâ; quia ea tantum indifferentia est de ratione libertatis, quæ constituit potentiam dominam sui actus: hæc est sola effectiua oppositorum actuum; per hanc .n. homo continet oppositos actus sub suo dominio. De quâ neg. Minor. intellectus enim non est indifferens ad assentiendum, vel dissentiendum eidem obiecto, positis omnibus ex parte obiecti, sicut indifferens est voluntas, etiam omnibus ex parte obiecti positis. Propositio Aristot. Potentia rationales sunt ad opposita, intelligenda est in suo genere, vt nimirum quælibet potentia rationalis habeat indifferentiam sibi proportionatam, intellectus in genere proponentis, voluntas in genere mouentis. Ad 5. conced. Maior de independentia in ratione mouentis, in quo sensu falsa Minor: nam in ratione mouentis intellectus pendet à voluntate; non enim potest in actum exire, absque imperio voluntatis. Excipe primum actum, in quo intel-

Confirm.

Quinta

Voluntas à nullo obiecto in particulari extra Deum clarè visum determinatur.

48. Intellectus ad nullum actum eliciendum est liber formaliter.

Potest eadem res simul esse bona & mala respectu diuersorum.

Dices Resp. Ad libertatem non sufficit quæuis indifferentia.

Duplex modus tendendi in obiectum.

49. Intellectus est liber inchoatiuè.

50. Ad 1. sent. de Durand.

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad quartum.

Arif. exponitur

Ad 5.

lectus ab imperio voluntatis non pendet; idcirco illum necessariò elicit. Nego de quacunque aliâ independentiâ, siue in ratione proponentis, siue regulantis ac dirigentis: quas vtrò concedimus intellectui: nulla tamen ex his libertatem arguit, nisi tantum inchoatam & radicalem. Cæterum Arist. propositio, *liberum est gratiâ sui*, intelligitur de independentiâ in ratione mouentis: ille enim simpliciter operatur gratiâ sui, qui operatur vt dominus sui actûs; seu independenter effectiue, & quoad exercitium actûs. Ad 6. negat Capreolus conseq. Nam possunt ab eadem causâ æquiuocâ, qualis est naturâ intellectualis respectu suarum potentiarum plures effectus specie diuersi egredi, sicut ab eadem naturâ egrediuntur potentia ipsa cognoscitiua, & appetitiua specie differentes. Licet igitur intellectus & voluntas proficiantur ab eadem naturâ immateriali, potest tamen vna proficisci vt libera, altera vt necessaria, sicut ab eadem naturâ proficiscitur intellectus agens, potentia necessaria. Nec est opus, naturam esse liberam formaliter, vt producat potentiam liberam, sed sufficit, esse tantum liberam virtualiter. Cur formalem libertatem tribuat voluntati, non intellectui, desumitur tum ex diuerso fine, ad quem istæ potentia ordinantur, tum ex diuerso modo operandi circa obiectum. Ad 7. nego antec. voluntas enim est libera ad volendum hoc vel illud intrinsecè & formaliter; intellectus est liber ad iudicandum hoc vel illud extrinsecè & denominatiue ab actu libero voluntatis: quatenus explicite, vel implicite actu voluntatis, applicatur ad hoc, vel illud iudicandum. Ad 8. neg. Major. intellectus enim non modò necessariò fertur ad verum in communi, sed etiam ad verum in particulari, modò sit sufficienter propositum. Quòd si interdum non necessariò fertur, id non habet ex propria libertate, sed ex insufficientiâ obiecti propositi. Voluntas etsi necessariò quoad specificationem feratur in bonum in communi, quia hoc continet omnem rationem boni, depuratam ab omni ratione mali, liberè tamen fertur ad bonum particulare, etiam sufficienter propositum, præter Deum clarè visum.

Ad fundam. tertie neg. Minor, eiusque prob. constat in Angelis; in quibus præcedente tantum practica notitia ex parte intellectûs, potuit primus actus deliberationis à voluntate elici, absque alio actu imperante. 2. Esto deliberationis actum præcedant alij per modum imperij: falsum est in illis, & non in eorum potentijs libertatem consistere. Nam esto illi præquirantur, non tamen vt principium libertatis, sed vt præuiæ dispositiones. Sicut licet ad actum deliberatum voluntatis præquiratur practicum iudicium, non in eo tamen, sed in voluntate libertas consistere dicitur: quia libertas importat principium operandi, vel non operandi, quod soli conuenit potentia, nõ actu.

Inferitur I. absurdus dicere quempiam, libertatem creatam in hoc sitam, vt possit voluntas non tantum appetendo se mouere, sed etiam super motum suum se reflectendo velle mouere; & quia in omni rationali motu semper adest expressè vel tacitè huiusmodi super se reflexio, semper etiam in omni rationali motu seu consensu suo voluntatem mouere se ac dominari sui: & hanc reflexionem pueros, bruta, & insensata deficere, quippe quæ impetu concitantur & refrænantur, non iudicio, nec approbante motum vel quietem suam voluntate: & in hac reflexione propriè sitam esse potestatem mouendi se. Contra hoc est: nam ex

eo, quòd intellectus possit finis ac mediorum proportionè expensâ, iudicataque, etiam de proprio suo iudicio iudicare, num rectè iudicauerit, super motum suum se mouendo ac reflectendo, nemo hætenus somnauit, intellectum ex eo capite esse liberum: quia positis omnibus ad reflectendum præquisitis tam necessarius est actus reflexus, quàm necessariuserat ipse directus, positis omnibus ad directè intelligendum præquisitis. Ita ex eo quòd voluntas possit, repræsentatâ per intellectum suâ volitione, ipsam volitionem suam velle, super motum suum se mouendo ac reflectendo; nemo fingat voluntatem ex hoc capite esse liberam, si positis omnibus ad reflectendum præquisitis, tam necessaria est volitio reflexa, quàm necessariam fingit directam, positis omnibus ad directè volendum præquisitis. Si autem repræsentatâ per intellectum volitione directâ fingas voluntatem posse suspendere volitionem reflexam, ita vt ipsâ actû suspensâ nihil sequatur absurdum, libertatem collocas in actu reflexo, peccati quoque rationem ac meriti; nullam in actu directo. Cæteroque absurditas est in his terminis: potestas mouendi se sita est in reflexione voluntatis, non in actu directo; si actus reflexus non magis sit in potestate, quàm directus, positis omnibus ad reflectendum præquisitis: Certè non magis dominatur voluntas volens necessariò suam volitionem, quàm necessariò volens obiectum. Scio plura requiri ad motum voluntatis reflexum, quàm ad directum: ad reflexum enim præquiratur ipse directus voluntatis motus, & intellectio reflexa super suum, ac voluntatis motum directum: quæ reflexio deficit bruta puerosque, non tantum libertas seu potestas domina actûs.

Inferitur 2. Nec dicendum, actum voluntatis, quotiescunque oritur cum indifferentia iudicij proponentis in eodem obiecto diuersas rationes boni & mali, semper esse liberum; quasi verò quidquid antecedit, comitetur, subsequatur actum voluntatis, dummodo iudicij indifferentiam non adimat, possit cum libertate stare, vt falsò putat Bannez I. p. qu. 19. art. 10. §. tertium docum. Nam contra est tum Trident. ses. 6. cap. 5. & can. 4. vbi Lutherum & Calvinum docentes, Deum necessitare hominum voluntates in suis actionibus, sanctè damnans, negat id ipsum, nempe voluntatem à Deo necessitari, sed liberè in suis actibus moueri: non quia Deus relinquit homini indifferentiam iudicij, quod vtro concedunt hæretici, sed quia voluntatem ita mouet, vt ipsa possit motionem abijcere; verè supponens necessariam, si ita ipsam moueret, vt dissentire non posset, non obstante indifferentiâ iudicij. Tum ratio: quia potest Deus necessitare voluntatem, manente indifferentiâ iudicij, quis hoc neget? at necessitaret non cogendo voluntatem; nam ad suos actus, ad quos influit, nequit voluntas cogi, cum eos voluntariè ac spontaneè, non coactè eliciat. Ergo necessitare deberet Deus voluntatem, vel per qualitatem prædeterminantem, quam nemo iudicauit simpliciter impossibilem, sed noxiam indifferentiæ voluntatis seu libertati, vel per immediatam efficientiam, voluntatem rapiens ad coagendum, nihil præuium actioni in voluntate ponendo: nimirum per aduers. in ordine ad libertatem eodem modo se habet physica prædeterminatio, ac immediata efficientia: Sicut enim hæc prioritate naturæ voluntatem præueniendo, rapit illam ad coagendum, quia cum eadem sit Dei & voluntatis creatæ efficientia, si illa natura præuenit voluntatem

Indifferentia iudicij est tantum radicalis libertas

Trident.

Ratio

Prædeterminatio necessaria.

tatem, voluntas eam necessariò sequitur; ita physica prædeterminatio suâ efficientiâ naturâ præueniendo voluntatis efficientiam, cum debeat applicare voluntatem ad agendum, non ipsa applicari à voluntate, rapit voluntatem, vt hæc ab ea physice præuenta infallibilitate antecedente sequatur ipsius efficientiam, cum pariter sit vna eademque ipsius, & physica prædeterminationis indiuisibilis actio. Potest itaque necessitari voluntas per qualitatem aliquam prædeterminantem, & Deus liberè ipsam necessitare: quia qualitas illa erit Deo libera, & voluntati necessaria.

Inferitur 3. Præter indifferentiam iudicij, quæ est radix libertatis, requiri indifferentiam voluntatis velut formam libertatis, vt homo dicatur liber formaliter, & hæc per qualitatem prædeterminantem sublatâ, maneat licet indifferentia iudicij, tolli formaliter libertatem, actumque dici simpliciter necessarium: hanc tamen indifferentiam voluntatis stare non posse sine indifferentia iudicij, quam supponit priorem: idè enim ait S. Thomas cœteri que Doctores, voluntas liberè agit, quia intellectus proponit illi obiectum sub indifferentiâ, hoc est, si obiectum non proponeretur cum indifferentia iudicij, voluntas circa illud non posset exercere suam indifferentiam appetendi, quam exercet, si indifferentia iudicij præsupponatur, & Deus voluntatem non prædeterminet. Siquidem liberum arbitrium est vis electiua, quæ potest omnibus ad eligendum prærequisitis in sensu composito, potest eligere vtrumlibet. Hanc vim eligendi negat *Calvinus lib. Instit. c. 2. n. 7.* vbi ait, *hominem liberi arbitrij dici, non quia liberam habet boni eque ac mali electionem, sed quia male voluntate agit.* & c. 3. n. 10. *nostra electionis non est, motioni aut obtemperare, aut refragari, sed illam efficaciter efficit Deus.* Hanc verò tribuit libero arbitrio Ecclesia & Augustinus, asserens passim, voluntatem ita à Deo moueri, vt nostræ electionis sit, motioni refragari, vel obtemperare; agere & non agere, nostræ electionis esse; virtutes & vitia esse in nostra potestate, non tantum in nostrâ voluntate. Absurdum nempe est dicere, quod quidquid est in voluntate, id ipsum sit in potestate & electione. Pariter enim quis diceret, quidquid est in potentia visuâ seu in oculo, suppositâ indifferentiâ iudicij ad videndum, esse in potestate & electione oculi, quia nisi esset in oculo, non esset in potestate nec electione oculi. Aliud ergo est, esse in voluntate, aliud in potestate voluntatis: nam esse in potestate, est esse in dominio: visio est in oculo, non autem in potestate seu dominio oculi, quia oculus à visione abstinere liberè non potest: & motus primò primi sunt in voluntate, non tamen in potestate voluntatis, quia non cadunt sub eius electionem & dominium, nec procedunt à voluntatis indifferentia.

Inferitur 4. Actum voluntatis esse formaliter liberum nihil aliud esse, quam ipsum oriri à voluntate, vt indifferentem operante, & ex indifferentiâ iudicij; proinde non esse formam intrinsecam superadditam entitati actus, sed solam denominationem extrinsecam. Idem quippe voluntatis assensus de obiecto obscuro, qui non est à voluntate indifferente, quamdiu non connotat indifferentiam iudicij, idem statim ac iudicij indifferentiam connotat, simul connotat indifferentiam voluntatis, estque hæc ipsa connotatione liber, qui sine hæc erat necessarius, nec variatur intrinsecè. Quocirca determinare ad exercitium liberè, vel necessariò, non est diuersitas in actu, nec quoad rem,

nec quoad modum intrinsecum actui, sed mera connotatio proximi dominij, quod voluntas habet in actum exercendum, vel suspendendum, & completur per aduertentiam rationis: quæ si plena est, dicitur ille assensus delectatio morosa & peccaminosa; secus, si plena non sit. Cæterum siue voluntas operetur cum indifferentiâ iudicij, siue non, actus voluntatis idem est, eademque numero actione producitur, liber primùm, deinde necessarius, dummodo non feratur in nouam aliquam rationem obiectiue relucentem: siquidem non necessariò voluntas tendit in omne id, quod aduertitatio. Proinde siue voluntas seipsam determinet ad exercitium, vt dum actus est liber: siue ipsam obiectum determinet ad exercitium, vt cum idem actus est necessarius, eadem est intrinseca actus perfectio, (quod attendere deberent, qui virtutem determinandi se ad exercitium, aut ad speciem actus, æstimant infinitam, & repugnare creaturæ) liberas igitur formaliter sumpta non est perfectio physica, sed moralis, ad quam denominatio extrinseca sufficit.

SECTIO IV.

Qualis cognitio necessaria sit, vt voluntas liberè operari possit?

PAUCA de hæc controuersi. Scholastici, cum tamen illius decisio sit apprimè necessaria ad notitiam libertatis. Ad quam certum 1. nõ quancunque cognitionem sufficere, vt patet in moribus, quos primo primos vocant, in dormientibus, in pueris; à quibus multi exercentur volutatis actus, non sine aliquâ cognitione, cum nihil sit volitum quin præcognitum; in ijs tamen nulla est actualis libertas defectu perfectæ cognitionis. 2. Certum, nec simplicem apprehensionem, nec quodlibet iudicium ad actualem vsum libertatis sufficere: cum .n. omnes admittant aliquos actus necessariò elici à voluntate, etiam præiudicio, non quodlibet iudicium constituit illam in actu 1. perfectè indifferentem: at quale iudicium debet esse, vt ipsa cum dominio suæ operationis operari valeat?

Prima sent. affirmat, necessarium esse iudicium de indifferentiâ obiecti liberè à voluntate imperari. Sequitur ex sent. eorum, qui docent, ad liberè operandum, necessarium esse imperium: quod definit S. Thom. 1. 2. q. 17. ar. 1. actum rationis supposito actu voluntatis, in cuius virtute ratio mouet imperando exercitium actus. Igitur vt voluntas liberè operetur, moueri debet à pratico iudicio rationis, ab ipsamet liberè imperato. Sed contra 1. vt voluntas liberè imperet intellectui id iudicium formandum de indifferentiâ obiecti, alio egeret iudicio: quod rursus vt moueret voluntatem, elici deberet ex alio imperio voluntatis, & sic in infinitum: aut certè si voluntas ad liberè imperandum intellectui, non eget iudicio à se liberè imperato, nec egebit illo ad reliquos suos actus liberè exercendos. 2. Voluntas diuina liberè mouetur ad operandum extra se, & non ex iudicio à se liberè imperato: ergo nec creata: quia in hoc conueniunt, cum hoc requiratur ad libertatè vt sic. Antec. prob. in intellectu Dei, independenter à voluntate eiusdem, præcedit perfectissimum iudicium de omnire, necessarium, practicum, dictamen euidens de eligibilitate, vel non eligibilitate rerum, nullo pacto pendens à voluntate: quicquid .n. spectat ad notitiam practicâ, quæ aliquo modo est causa rerum, cuiusmodi

54.
Indifferentia voluntatis est forma libertatis

Calvinus impugnat.

55.
Libertas alius est de denominatione extrinseca

Nota diligenter.

56.
Non quancunque cognitio sufficit vt voluntas liberè operetur.

Nec quodlibet iudicium obiecti

57.
Prima sent.

Prob.

Contra 1.

Contra 2.

cuiusmodi est practicum dictamen de rebus eligibilibus, præcedit liberum decretum Dei: ac proinde est perfectio necessaria in Deo.

Secunda sent. docet, sufficere practicum iudicium de indifferentiâ obiecti antecedens voluntatis actum. Contrâ: licet id sit necessarium, non est sufficiens; cum etiam in motibus primò primis, sepe præcedat, & in dormientibus; qui iudicant obiectum esse malum, & contra rationem, cum tamè in somno nullus peccet. Quare ultra indifferentiam obiecti requiritur aliquid, defectu cuius voluntas non est sufficienter ad liberè operandum cõstituta.

DICO 1. Vt voluntas liberè operari valeat, necessaria est cognitio obiectiuè indifferentis ad oppositas rationes contrarias, vel contradictorias: Est S. Thom. 1. 2. qu. 6. ar. 2. ad 2. vbi, Ex hoc, inquit, quòd ratio deliberans se habet ad opposita, voluntas in vtrumque potest. Fundam. Vtus libertatis cõstitit in quodam arbitrio & electione vnus præ alio: ergo vt voluntas vti possit suâ indifferentiâ, oportet præcedat cognitio obiectiuè indifferentis ad plura. Constitui enim debet illa in actu 1. perfectè potens ad electionem faciendam: Nec potest ita constitui, nisi per cognitionem obiectiuè indifferentem, cum nequeat operari nisi ex præuia cognitione: ergo nec indifferentem operari, nisi ex præuia cognitione: ergo nec indifferentem operari, nisi ex præuia cognitione obiectiuè indifferente.

Dixi, ad oppositas rationes contrarias vel contradictorias, propter duplicem libertatem, quam habet voluntas, contrarietatis scilicet & contradictionis. Nam sicut ad exercendam libertatem contrarietatis, necessaria est cognitio obiectiuè indifferentis ad oppositas rationes contrarias, boni & mali; ita ad exercendam libertatem contradictionis, necessaria est cognitio obiectiuè indifferentis ad oppositas rationes contradictorias, ad actum & non actum. Cessatio enim ab actu vt sit libera, debet esse, non physica tantum, sed moralis & voluntaria, ex præuia cognitione, quâ apprehendatur hic & nunc moraliter exercenda.

DICO 2. Præter hanc obiectiuam indifferentiam, necessarium est ad vsum libertatis, diuersas rationes per cognitionem obijci vt subiectas quoad electionem potestati cognoscentis. Prob. 1. obiectiuam indifferentiam diuersarum rationum habent dormientes, pueri, amentes, nullum libertatis vsum: At vapores, qui sensum communem ligant in somno, etiam impediunt, ne diuersæ rationes ab intellectu propositæ, obijciantur vt subiectæ quoad electionem potestati cognoscentis: humiditas in pueris prædominans, impedit, ne eadem rationes obijciantur vt eligibiles ab ipsis: læsio organi, ex cuius operatione pro hoc statu pendet animus rationalis in operari, impedit in amentibus, ne diuersæ rationes à cognitione repræsententur cum subiectione ad electionem voluntatis nec est alia ratio assignabilis. Prob. 2. Libertas consistit in potestate eligendi vnum præ alio, vt patet, ergo ad vsum libertatis requiritur cognitio, saltem indirecta talis potestatis. Nam 1. si per impossibile aliquis inuincibiliter apprehenderet, se non habere potestatem cessandi à visione alicuius obiecti, talis visio, vel cessatio à tali visione, non esset illi libera, nec ad meritum vel demeritum imputabilis; non defectu potestatis, quam re ipsâ haberet, sed defectu apprehensionis talis potestatis. 2. Vt actus sit liber, debet vt liber esse voluntarius elicienti: ergo vt liber debet saltem indirectè ab eliciente cognosci: voluntarium .n. essentialiter pendet ex cognitione. Antec. ostend. actus, quâ liber

est, imputabilis est ad laudem vel vituperium operanti, vt patet: ergo quâ liber est, præcognosci debet. Quia vt actus sit imputabilis operanti, debet ab operante elici tanquam ipsius proprius: nequit sic elici, nisi præcognoscatur vt proprius: nequit præcognosci vt proprius, nisi indirectè saltem præcognoscatur vt liberè ab ipso operante producibilis.

Confirm. 1. actus liber essentialiter consistit in electione vnus præ alio, vt clarum est: ergo præcedere debet apprehensio eligibilitatis vnus rationis præ aliâ. Nam, vt electio sit libera, non sufficit, vt sit libera in se, sed etiam sit libera operanti; vt probat data hypothesis, si quis inuincibiliter putet, se non habere liberam potestatem ad actum, actus non esset liber operanti, defectu solius apprehensionis liberæ potestatis. Nec dici potest, sufficere cognitionem obiectiuè indifferentem ad opposita; nam cum hæc stare potest subiectiua necessitas & determinatio ad vnum, vt patet in dormientibus, pueris, amentibus. Igitur nequit esse libera operanti electio, nisi præcognoscatur saltem indirectè vt libera ab ipso operante, per apprehensionem liberæ potestatis: & quousque cognitio non attingit oppositas rationes cum hæc subiectione eligibilitatis vnus præ aliâ ad liberum arbitrium, non est sufficiens regula liberæ electionis. Inferes: ergo etiam ille, qui inuincibiliter putat, se habere libertatem ad aliquid, ad quod nullam habet potentiam, erit circa illud liber. Resp. neg. Conseq. libertas .n. essentialiter pendet simul ex cognitione obiectiuè indifferente, ex eligibilitate vnus præ alio, ex potentia ad operandum, & non operandum subiectiuè indifferente. Esto igitur in illo essent omnia ex parte cognitionis requisita, non tamen omnia ex parte potentie. Confirm. 2. ideo voluntas non est libera ad eligendum hunc actum numero, sed tantum in specie, quia non præcognoscit hunc actum numero præ alio, sed tantum hunc actum in specie.

Inferitur 1. homines necessariò appetere beatitudinem in communi quoad specificationem, non quoad exercitium. Primum prob. beatitudo in communi repræsentari non potest obiectiuè indifferentis quoad vtramque rationem boni & mali, cum complectatur solam rationem boni, exclusa omni ratione mali: ad libertatem autem necessaria est obiectiua indifferentia secundum vtramque rationem. Secundum patet: nam illa quoad exercitium repræsentari potest obiectiuè indifferentis; cum ipsum exercitium actus repræsentari possit sub ratione boni & mali saltem ardui ac difficilis: Ac proinde potest illa beatitudo quoad exercitium non diligi. 2. Non omnes, ne quoad specificationem quidem diligere beatitudinem materialiter, & in particulari consideratam, quâ visio & amor beatificus est: S. Th. 1. 2. qu. 5. art. 8. Quia beatitudo in particulari considerata, potest ab aliquo apprehendi sub ratione mali, ac proinde odio haberi: ita Deum sibi inimicum apprehendunt demones, & consequenter omnia eius dona vt momentia ad odium Dei: licet enim visio & dilectio beatifica considerata secundum se nequeat odio haberi, cum nullam in se contineat rationem mali; considerata tamen sub aliquâ circumstantia & dispositione subiecti, potest odio haberi. Quod beatitudini in communi consideratæ accidere non potest: quia abstrahit ab omni circumstantiâ & materia particulari, ratione cuius apprehendi posset sub aliquâ ratione mali, & complectitur puram rationem boni, completè satiantis appetitum rationalem.

60.
Electio sit
libera in se,
& operanti

Dices
Resp.

61.
Coroll. 1.
de Beatit.

Coroll. 2.

Secunda
sent.

Reijctur.

58.
Necessaria
cognitio ob-
iectiuè in-
differentis,

ad ratio-
nes contra-
rias & con-
tradict.

59.
Vt subiectas
electionis.

Prob. 1. à
paffer.

Prob. 2. à
priori

Coroll. 3.
Nullum li-
bertatis ve-
stigiū est
in brutis.

tionalem. 3. Nullum libertatis vestigiū esse in brutis, contra Caiet. & Molin. p. p. qu. 14. art. 13: disp. 12. Est enim interdum apprehendant obiectum secundum oppositas rationes propriæ naturæ conuenientes & disconuenientes: non tamen apprehendere possunt illud vt propriæ potestati & electioni, quam bruta supra proprias operationes non habent, subiectum. Vnde quando brutum ex duobus obiectis vnum prosequitur, altero relicto, non prosequitur illud liberè & electiue ex præuiâ cognitione, quâ illud apprehendat vt propriæ electioni subiectum, sed necessariò & determinatè ex præuia cognitione, quâ illud apprehendit hîc & nunc sibi conueniens, aliud hîc & nunc sibi disconueniens: quâ cognitione posita sicut necessariò fertur ad prosequendum conueniens, ita ad fugiendum disconueniens. Eadem ratio est quando prosequitur magis conueniens, relicto minus conueniente.

An voluntas determinetur à practico iudicio rationis.

61.
Quæritur
de determ.
quoad ex-
ercitium.

Affirmant

Fundam.

Certum est voluntatem quoad specificationem determinari ab intellectu: ita vt non possit voluntas hunc vel illum actum in specie elicere, nisi habeat hoc vel illud obiectum representatum mediâ cognitione, circa quod versetur. Controuersia est de determinatione quoad exercitium, an practicum iudicium rationis voluntatem ita determinet ad id, quod proponit exequendum, vt ipsa non valeat oppositum velle. *Affirmant Paluda. in 4. dist. 49. qu. 3. art. 1. §. Sed dicendum: Durand. in 2. dist. 24. qu. 3. m. 17. Medin. 1. 2. quæst. 9. art. 1. in confirm. 2. conclus. 2. dubij, Bellarm. lib. 3. de gra. & lib. arb. cap. 5. propos. 6. &c. Quia nihil potest voluntas velle, nisi ex præcedente iudicio rationis: illius enim obiectum est bonum apprehensum & iudicatum vt conueniens: ergo si iudicium est indeterminatum, & ipsa erit indeterminata; si determinatum, determinata: cum determinatio vel indeterminatio voluntatis pendeat à determinatione vel indeter. iudicij: at vltimum iudicium practicum est omninò determinatum: concludit. n. hîc & nunc pensatis omnibus, hoc esse eligendum. Ergo voluntas necessariò eligit, quod vltimum iudicium practicum eligendum concludit: quia si posset voluntas contra practicum iudicium operari, aut sine iudicio velle, eligere posset aliquid non iudicatum; & daretur electio sine præuio iudicio, aut posset voluntas sine suo obiecto operari.*

Negant
Henricus.
Scotus.

Mayronus.
Suar. &c.
Nota

Negant Henric. quodlib. 1. quæst. 16. circa finem, Scot. in 2. dist. 25. q. 5. §. Contra conclus. & §. Dico ergo: Argenti. q. vni. a. 2. conclus. 1. Gregor. q. 5. ad 1. cor. 2. conclus. Marfil. q. 16. a. 4. ad 1. Maior q. 1. §. resp. neg. Palac. disp. vn. §. Secundo fine; Mayron. dist. 14. Suarez in Metaph. disp. 19. sect. 6. &c. Pro conciliatione viriusque sent. Nota practicum iudicium rationis, alterum præcedens omnem actum liberum voluntatis, vt præcedit in Deo perfectissimum iudicium de rebus omnibus operabilibus: Alterum subsequens liberum actum voluntatis, quo tale iudicium imperatum fuit.

63.
Concl. con-
cilians sen-
tentias.

S. Thom.

Hervetus.

Dico nullum iudicium rationis præcedens liberum actum voluntatis determinare posse voluntatem, determinare illam tamen posse practicum iudicium sequens actum voluntatis, quo tale iudicium fuit imperatum. Colligitur ex S. Thom. 1. 2. q. 12. a. 1. vbi docet, intellectum per iudicium seu imperium mouere voluntatem ad exercitium actus in virtute ipsius voluntatis vt primi mouentis: & ex Hervæo in 2. dist. 25. q. 2. ad. 2. & clariùs

ex Capreol. dist. 24. q. vni. ar. 3. ad argu. Durand. contra 2. 3. 4. conclus. ad 4. affirmante, omne iudicium liberum ad formalem electionem requisitum præsupponere aliam priorem electionem saltem interpretatiuam; aut certè causari à voluntate volente aliquem finem, qui est principium consilij & totius deliberationis. Prior pars assert. prob. alioqui tolleretur formalis libertas in voluntate. Si enim practicum iudicium precederet omnem actum liberum voluntatis, eoque posito voluntas non posset in oppositum, nulla remaneret in voluntate formalis libertas. Posterior constat: posito enim actu libero, quo voluntas liberè imperauit practicum iudicium de medio eligendo, tale iudicium determinat quidem voluntatem ad vnum, sed dependenter ab ipsâ voluntate, atque adeò eius libertatem non tollit. Nam illa tantum determinatio libertatem tollit, quæ voluntatem determinat independenter ab ipsâ, quæ ab Ansel. lib. de concordia præsci. & prædest. dicitur necessitas antecedens. Quæ verò determinat voluntatem dependenter ab ipsâ, ipsius libertatem non tollit, cum fundetur in ipsâ liberâ determinatione voluntatis: & ab Ansel. dicitur, *Necessitas consequens, siue ex suppositione.* Iuxta hanc assert. sent. prima loquitur de practico iudicio, supposito libero actu voluntatis tale iudicium imperantis. Secunda de iudicio, nullo tali supposito.

Vne ad fundam. primæ sent. resp. esto nihil eligere possit voluntas, nisi ex præcedente iudicio rationis, nego ipsam ab illo determinari, nisi quando præcedit ex imperio voluntatis intendentis obiectum iudicatum. Ad 1. consequ. disting. Maior. quando iudicium est indeterminatum quoad specificationem, voluntas manet indeterminata quoad specificationem: & contra, quando id determinatum quoad specificationem, ipsa etiam, verissimum est, quia voluntas quoad specificationem pendet ab intellectu obiectum proponente mediante iudicio. Falsum est, quando iudicium independenter à voluntate est determinatum quoad exercitium, manere etiam determinatam voluntatem quoad exercitium. Nam quoad exercitium voluntas non pendet ab intellectu, sed à seipsâ efficienter se determinante ad quamcunque propositi obiecti partem voluerit. Quod autem dicitur de vltimo iudicio, quod semper concludit, hîc & nunc pensatis omnibus eligendum esse hoc: vel tale iudicium supponit liberum actum voluntatis, quò posito tale iudicium necessariò est vltimum, sed in virtute antecedentis actus liberi ipsius voluntatis; vel non supponit: & tunc non est vltimum necessariò, sed contingenter; quia ita voluntas sequitur illud, vt possit non sequi, vel sequi oppositum. Nego autem tunc voluntatem ferri in incognitum, vel in non iudicatum: nam hoc ipso quòd voluntas nollet tale iudicium sequi, imperaret intellectui, vt aliud iudicium formaret; ac proinde primum non fuisset vltimum. Quare accidit, vt tale iudicium sit vltimum ex libertate voluntatis illud sequentis, non ex natura suâ.

SECTIO V.

An voluntas actualem suam libertatem exerceat, quando operatur?

Negant Ocham in 1. dist. 38. §. resp. Gabriel. q. vni. a. 1. not. 6. & concl. 1. & 3. & in 2. dist. 25. q. vn. a. 1. not. 1. Et docent, voluntatem suam liber-

libertatem exercere vel in instanti immediatè antè, in quo potuit actum non producere, vel in instanti immediatè post, in quo potest ab actu cessare: quia impossibile est, vt dum voluntas operatur, possit pro eo instanti non operari: igitur impossibile est, vt voluntas actualem libertatem exerceat in instanti, in quo operatur: actualis .n. libertas est potentia exercendi oppositos actus. Antec. prob. si dum operatur, posset pro eodem instanti non operari, posset pro eodem instanti simul ponere duo contradictoria, nempe operationem, & non operationem, quia quod est possibile poni potest in actu. Confirm. ad præteritum nulla est potentia: ergo postquam voluntas produxit suum actum, non potest illum non produxisse. Igitur implicat, dum producit actum, posse illum non producere: alioqui efficere posset, vt quod fuerit, potuerit non fuisse.

AFFIRMANT Scot. in 1. dist. 39. q. vn. §. quantum ad 1. & in 2. dist. 5. q. 2. §. resp. versus, arguitur 3. & alibi: Lychet. in 1. dist. 39. §. de 2. Herna. quodlib. 1. q. 1. ar. 1. & ar. 2. Ad 6. dubium, Mayron. in 1. dist. 38. q. 1 ar. 1. ad 1. Gregor. q. 1. ar. 3. Maior. q. vn. fine §. teneamus: Medin. 1. 2. q. 10. art. 4. §. sed istorum. Uistor apud ipsum, Suarez in Metaphys. dist. 19. sect. 9. quæ vera est & fidei principijs cõformior. Cuius oppositam sent. Heruzus erroneam appellat: quam tamen censuram, me iudice, non meretur. Prob. 1. Deus fuit ab æterno in electione mundi liber: sed non fuit liber ante æternitatem, quæ ante æternitatem potuerit mundum non eligere, quia nulla datur ante æternitatem duratio, in quâ Deus potuerit mundum non eligere: nec post æternitatem, quæ potuerit post æternitatem ab electione mudi cessare: nam implicat, Deum mutare decretum, quod semel fecit: ergo fuit liber, quatenus in eodè instanti æternitatis ita mundum elegit, vt pro eodem instanti potuerit mundum non eligere. Igitur potest libertas exerceri in eodem instanti, in quo voluntas operatur. 2. Si voluntas non exerceret suam libertatem quando operatur, nunquam posset illam exercere. ideo .n. per aduers. nequit voluntas, quando operatur, liberè operari, quia ex suppositione quòd operatur, non potest non operari: at hæc ratio semper militat. Nam in tribus temporibus potest voluntas exercere suam libertatem, vel in ipso instanti, in quo operatur, vel immediatè ante quàm operetur, vel immediatè post ipsam operationem: sed in quolibet tempore militat eadem ratio, quæ in instanti in quo operatur. Nam immediatè antè, ex suppositione quòd non operatur, necessariò non operatur: immediatè post ex suppositione quòd continuat vel non continuat eandem operationem, necessariò illam continuat, vel non continuat. Igitur perit omnis ipsius libertatis vsus.

DICES actualem libertatem potentia liberæ saluari in eo, quòd successiuè possit oppositos actus exercere. Vnde hoc ipso, quòd ex non operante in vno instanti fit operans in alio, aut contrà, saluatur actualis libertas ipsius. Sed contrà: hoc ad vsus libertatis non sufficit, nisi ipsum actuale exercitiũ libertatis liberè ponatur: alioqui si actus oppositi, qui successiuè ponuntur, necessariò ponantur, non erunt liberi: quia sola successio non reddit actus liberos, si alioqui ipsi liberè à creaturâ non ponuntur. Posito autem quòd voluntas non liberè ponit suam operationem, quando illam producit, nunquam posset oppositos actus liberè ponere: quod probo. Nam antè, ex suppositione quòd actum nõ ponat, necessariò illum in instanti

non ponit: ex suppositione quòd illum in eodem instanti ponat, necessariò illum in eo instanti ponit: Immediatè autem post, ex suppositione quòd illum conseruet, vel non conseruet, necessariò conseruat, vel non conseruat. Ratio: quia vsus libertatis non consistit, vt oppositi actus successiuè ponantur: nam etiam actus naturales, possunt successiuè poni, sed vt liberè ponantur, quando à causâ producuntur: in sent. autem aduers. quodlibet oppositorum, quando exercetur, necessariò exercetur; nec potest in alio tempore liberè exerceri: nam hoc ipso quòd exerceretur, necessariò exerceretur. Ex quo multa in Theologiâ sequuntur absurda.

Nam 1. tolleretur ratio meriti, quòd actualem libertatem essentialiter requirit. Quando .n. quis non meretur, necessariò non meretur; quando meretur, necessariò meretur: quando à merito cessat vel illud continuat, necessariò ab illo cessat, vel illud continuat. 2. Tolleretur ratio culpe quæ pariter vsus libertatis essentialiter postulat. Quando enim quis non peccat, necessariò non peccat: quando peccat, necessariò peccat: quando à peccato cessat, necessariò cessat. 3. Posset quis, habens perfectissimam contritionem de omnibus peccatis, damnari. Ex. gr. sit aliquis in actuali peccato: immediatè post de illo & reliquis coneratur, & statim post moriatur; hic in aduers. sent. non saluabitur: siquidem actus contritionis non fuit liber. Non enim potuit exerceri antè, quia repugnabat, illum simul cum peccato exerceri. Neque fuit liber post, vel per liberam conseruationem, vel per liberam cessationem: quia immediatè post, subiectum non est amplius in viâ mendi, aut demerendi. Contrà verò posset quis in peccato mortali existens non damnari: Sit enim aliquis in dilectione Dei super omnia, & immediatè post peccet mortaliter, post quod immediatè succedat mors: tale peccatum non poterit imputari committenti, cum non fuerit liberum neque in instanti, in quo commissum est, neque immediatè post, cum statim succedat mors, quæ tollit à subiecto capacitatem meritorie retractandi commissum peccatum. Igitur non poterit propter illud damnari. 4. Sequeretur, non potuisse Angelos in primo instanti suæ creationis mereri, aut demereri, contra aduers. admittentes potuisse, vt constat ex Gabr. in 2. dist. 4. art. 3. dub. 1. & dist. 5. art. 3. dub. 1. & Ocham. in quodl. apud ipsum. Sequela prob. meritum aut demeritum non potuit esse liberum in Angelo ante instans creationis, quia nondum erat: neque post ob rationes iam assignatas.

Prob. 3. Tunc agens liberè agit, quando ita agit, vt pro eadem duratione possit, non quidem coniunctim, sed diuisim non agere: sed voluntas ita operatur: quando enim ponit suam operationem in aliquo instanti, habet potentiam non ponendi illam pro eodem instanti, non coniunctim, sed diuisim. Maior prob. vsus libertatis non consistit, vt agens possit simul oppositos actus in eodem instanti ponere, cum hoc sit impossibile; sed in eo, vt ita ponat vnum, vt potuerit pro eodem instanti alterum, non simul, sed diuisim ponere. Vnde in eodem instanti durationis disting. duo instantia naturæ, in quorum altero voluntas præsupponitur indifferens ad operandum & non operandum: in altero determinata ad operandum per ipsam operationem actu positam. Et licet in 2. instanti naturæ non sit amplius libera ad ponendam, vel non ponendam pro eodem instanti suam operationem, cum iam supponatur eam posuisse: est

Tand.

Confirm.

66. Secunda sent. vera Suarez etc.

Prob. 1.

Prob. 2.

67. Dices;

Contrà

Vsus libertatis in quo situs.

68. Absurda ex contraria sent. primæ

Secundum

Tertium

Quartum

Gabriel. Ocham.

69. Prob. 4 à priori

Disting. duo instantia nature.

tamen libera in 1. instanti naturæ, in quo supponitur indifferens, & nondum actu determinata per suam operationem.

70.
Ad fund.
opposita.

Ad fundam. oppositæ sent. disting. antec. impossibile est, vt dum voluntas operatur, possit pro eodem instanti non operari coniunctim, & in sensu composito, concedo; disiunctim & in sensu diuiso, nego. Vnde neg. consequ. actualis enim libertas non consistit in potentiâ exercendi opposita simul & coniunctim, sed seorsim & diuisim. Ad prob. antec. neg. sequel. nam cum actualis libertas non consistat in potentiâ exercendi opposita coniunctim, sed diuisim; nequit ad actum reduci, vt potentia simul operetur & non operetur: quia *ly posse non operari*, dum actu operatur, intelligitur per ordinem ad idem instans, non in sensu componente simul cum operatione, sed in sensu diuidente ab ipsâ operatione. Ad confirm. dico, vt operatio aliqua dicatur simpliciter libera, non requiri, vt ex suppositione quod sit, non possit non esse; alioqui nulla operatio Dei ad extra dici posset simpliciter libera, quia nulla ex suppositione quod est, potest non esse; sed requiri, & satis esse, vt simpliciter potuerit non esse; comparata non ad esse, quod iam habet extra causam, sed ad causam vt in priori naturæ indifferente ad illam producendam vel non producendam pro eodem durationis instanti. Vnde illæ propositiones; *ad præteritum non est potentia: voluntas postquam produxit suum actum, non potest illam non produxisse*: si sumantur in sensu composito & ex suppositione esse iam habiti, verissimæ sunt: quia vt sic inuoluunt determinationem ad vnum: si in sensu diuiso, & non ex suppositione esse iam habiti, sed simpliciter & per ordinem ad causam indifferenter operantem, sunt falsæ; quia vt sic inuoluunt indifferenciam ad esse per ordinem ad causam in priori naturæ indifferenter consideratam.

Ad confir.

An causa prima necessario agente, secunda agere liberè posset?

71.
Sensus duplex

DVPLEX sensus propositæ hypothesis. 1. si causa 1. ex necessitate naturæ ageret secundum totam virtutem. 2. si non plus ageret, quam de facto agit, necessario tamen ageret. Iuxta priorum nulla difficultas: cum .n. virtus Dei sit infinita, si ex necessitate ageret secundum totum posse, infinitâ efficacitate omnes causas secum ad coagendum traheret, ac proinde nullam in eis relinqueret libertatem. Sola concertatio est iuxta 2. an agente causâ 1. finito concursu cū causis 2. vti nunc agit; necessario tamen adhuc maneret in nobis libertas.

72.
Prima sent.
affir.

AFFIRMANT Capreol. in 1. dist. 38. q. vn. in prob. conc. 4. Caieta. p. p. q. 14. a. 13. quoad 1. & seqq. Et qu. 19. ar. 8. §. 2. disting. Ferrar. in 1. con. gen. cap. 67. §. Ad euiden. 2. duby. Gabriel in 1. dist. 38. q. vn. ar. 2. concl. 3. Palac. disp. vn. concl. 8. Bannez p. p. q. 19. ar. 8. concl. 7. Zumel p. p. q. 14. a. 13. q. 4. concl. 4. & q. 19. a. 8. q. 2. concl. 8. Molin. p. p. q. 14. a. 13. disp. 11. Valent. ibid. pun. 5. §. neque vero: Vasquez. p. p. disp. 100. cap. 3. Suarez in Metaph. disp. 19. sect. 3. Prob. 1. ex S. Tho. p. p. qu. 14. ar. 13. ad 1. Vbi, Licet, inquit, causa suprema sit necessaria, tamen effectus potest esse contingens, propter causam proximam contingentem: sicut germinatio plantæ est contingens, propter causam proximam contingentem, licet motus solis, qui est causa prima, sit necessarius. Idem docet 1. con. gen. c. 67. rat. 5. & q. 2. de verit. a. 14. ad 5. & alibi. Prob. 2. Ex eo quod Deus necessario præberet hunc influ-

Prob. 1.
S. Thomas

Prob. 2. variatione:
Prima

xum, quem de facto præbet, causis secundis, non extraheret eas à connaturali modo operandi ipsarum; nec fortius, nec intensius moueret voluntatem, quam reipsâ mouet. ergo adhuc relinqueret eam in operando liberam, stante .n. eodem modo intrinseco operandi, cum iisdem principijs formaliter influentibus. staret eadem operandi libertas. Confirm. Repugnat causam liberam necessario operari, nullâ factâ intrinsecâ variatione in principio operandi ipsius. Posito autē eodē concursu, qui nunc est, nulla fieret intrinseca mutatio in causâ 2. liberâ. 2. Non minus nunc causa 1. ex immutabili decreto necessario concurrat cum causis liberis, quam concurreret in eo casu ex necessitate naturæ: sed non obstante hac necessitate decreti, nihil demitur de libertate causæ 2. ergo nec tunc. 3. Habitibus & cognitio in opinione eorum, qui docent, cognitionem actiue concurrere cum voluntate, necessario operantur: ergo nec obstante necessitate causæ 1. voluntas liberè operabitur. 4. Ex vnâ præmissâ necessariâ & aliâ contingente non sequitur conclusio necessaria, sed contingens: ergo ex causâ 1. necessariâ, & 2. liberâ non sequitur actio necessaria, sed libera. Confirm. Influxus causæ 1. & vniuersalis modificatur in causâ 2. & particulari iuxta naturam particularis: ergo etsi influxus causæ 1. esset necessarius, si secunda esset libera; illius influxus modificaretur iuxta conditionem causæ 2. particularis. 5. Causa 1. liberè agente, causa 2. naturalis necessario agit: ergo è conuerso, primâ necessario agente, secunda liberè ageret. Ita .n. se habet prima liberè agens ad secundam naturaliter agentem; vt prima necessario agens ad secundam liberè agentem. 6. Bonum ex Diony. est ex integrâ causâ; malum ex quocumque defectu: ergo ex solâ causa necessariâ, & aliâ liberâ non sequitur effectus necessarius, sed liber. Confirm. ex causa 1. re- & è, & secunda obliquè operante, sequitur effectus obliquus & defectuosus: ergo ex primâ necessariâ, & secundâ liberâ sequitur effectus contingens & liber. Probat 7. Vasquez. Si Deo necessario operante, non posset voluntas liberè operari, vel esset, quia Deus necessario illam vocaret cogitatione necessitante: contrâ; sola visio beata potest necessitare voluntatem creatam. Vel quia deberet Deus necessario cum illâ cooperari, vt natura causæ 2. postulat: at hoc modo non tolleretur, sed conseruaretur eius libertatem. Vel demum necessitaret illam, prædefiniendo omnes eius actus: at hoc facere non posset: nam nec nunc, dum liberè nobiscum operatur id facere potest saluâ libertate.

NEGANT Scot. in 1. dist. 2. q. 2. §. ostenso & ad 1. argum. & dist. 8. q. 5. contra: & dist. 38. §. quantum ad 1. & in 2. dist. 1. q. 3. §. tenentes: Lychet. in 1. dist. 2. qu. 2. §. ostensum: Mayo. in 1. dist. 38. q. 1. §. secunda: Fauenti. in 1. dist. 39. disp. 53. Fundam. Scoti. Causa, quæ non mouet, nisi mota, si necessario mouetur, necessario mouet. Voluntas non mouet, nisi à Deo mota: ergo. Confirm. Causa 1. prius naturâ attingit effectum, quia intimius & independentius quam secunda: sed, attingente Deo prius naturâ effectum, non potest secunda eundem non attingere; cum vna sit vtriusque indiuisibilis actio. Nota propositam hypothesis intelligi dupliciter. 1. vt nulla mutatio fieret in concursu causæ 1. nec quoad entitatem, nec quoad modum. 2. vt saltem in modo concausandi fiat mutatio in concursu causæ 1.

DICO 1. Si nulla saltem in modo concausandi in eâ hypothesis intelligeretur in concursu causæ 1. facta mutatio, adhuc illâ necessario operante, secunda

Confirm.

Ratio 2.

Tertia

Quarta

Confirm.

Quinta

Sexta
Dionys.

Confirm.

Septima
Vasquez.

73
Secunda
sent. neg.

Fundam.
Scoti

Confirm.

Notandum

74.
Prima cau-
clusio.
Prob.

cunda

cunda liberè operari posset. Fundam. nullâ factâ mutatione in concursu primæ, nec in entitate, nec in modo coagendi cum voluntate, nulla fieret mutatio in principio ipso intrinseco operandi. Implicat, vt principium intrinsecum eodem modo se habeat quoad omniâ ad operandum requisita, & nihilominus ex libero fiat necessariò operans

Confirm. libertas voluntatis creatæ non desumitur à libertate increatæ: eâ enim liberè operante, potest creata necessariò operari; sed à libertate ipsius creatæ: ergo si hæc maneret inuariata quoad omniâ ad agendum requisita, etiâ si causa 1. variaretur de liberâ in necessariam, non propterea variaretur secunda; quæ non est formaliter libera libertate primæ, sed suâ propriâ, quæ semper manet inuariata, quamdiu manent inuariata omniâ ad agendum prærequisita, per ordinem ad quæ constituitur causa 2. formaliter libera.

75. Concl. 2. Dico 2. Si in hypothesi intelligeretur facta mutatio in concursu primæ causæ saltem in modo oblationis & coagendi cum voluntate, vt qui nunc offerretur dependenter in concausando à voluntate offerretur independenter ab eadem, rectè sequeretur, operante Deo necessariò, necessariò voluntatem operaturam. Fundam. libertas creaturæ non solum pendet ex entitate concursus causæ 1. sine quo nulla creatura est potens ad operandum; sed etiam ex modo, quo talis concursus nobis offerretur, & quo nobiscum ad actus concausandos concurrunt. Ergo etiâ si nulla fiat mutatio in entitate concursus, vt fortior intensiorque offeratur, si tantum mutatio fiat in modo ipso offerendi & concurrenti cum voluntate, vt qui nunc offerretur dependenter à voluntate, in eâ hypothesi offerretur independenter ab eâ, tolleretur libertas. Antec. prob. vt voluntas sit libera, non solum debet habere omniâ ad operandum, vel non operandum prærequisita quoad entitatem, sed etiam quoad modum ea ad operationem applicandi, vel non applicandi. Ergo si sola mutatio fiat in modo concurrenti, etsi nulla fiat in entitate concursus, tollitur libertas. Antec. Prob. potentia libera est, quæ positis omnibus ad operandum requisitis, in potestate habet operari, vel non operari. Vnde si idem numero concursus naturâ præueniat voluntatis cooperationem, tollit libertatem, quia tollit potestatem liberè illum applicandi: nam tunc applicatio concursus ad actum non esset in nostra potestate. Quod sic ostendo. Vna eademque indiuisibilis actio est causæ primæ & 2. ergo implicat, illam poni vt actionem primæ, & non poni vt actionem secundæ: quod .n. indiuisibile est, non potest partim ab vnâ poni, partim ab aliâ causâ non poni. Ergo si vt actio primæ ponitur independenter à liberâ applicatione voluntatis, eadem vt est nostra cooperatio, non poterit esse nobis libera. Quod enim ponitur independenter à voluntate, inchoat actionem independenter à liberâ applicatione & determinatione voluntatis; proinde tunc ratio applicandi & determinandi voluntatem ad actum, non esset ab ipsâ liberâ potestate, sed à concursu causæ 1. præuenientis, non tempore, sed naturâ cooperationem voluntatis. Vnde esset quidem voluntatis cooperatio simul duratione cum concursu causæ 1. posterior tamen naturâ illo. Confirm. idè Physica prædeterminatio confutatur, quia illa, licet simul tempore, prius tamen naturâ præuenit cooperationem arbitrij: cum libertas prius naturâ debeat ad actum se determinare: nec sufficit vt physicè tantum & tempore sit simul cum concursu causæ 1.

76. Si idem concursus præueniat voluntatis cooperationem, tollit libertatem.

Confirm.

* Dices; nequit explicari hæc naturæ prioritas in actione indiuisibili: prius .n. naturâ est, quod est causa alterius; posterius quod causatur ab alio: at nec actio causæ 1. causat actionem secundæ, nec actio secundæ causat, vel causatur ab actione primæ, sed vtraque simul causatur à Deo, & à creaturâ. Resp. hanc naturæ prioritatem, & posterioritatem in vna eademque actione causæ 1. & 2. non saluari physicè, cum neutra alteram physicè causet, vel causetur, sed tantum moraliter: eo modo quo saluatur in indiuisibili actione procedente à liberâ voluntate, & ab habitu cum eadem ad eundem actum simul cooperante. Hæc moralis naturæ prioritas, & posterioritas explicatur per hanc causalem: Idè Deo cum voluntate concurrunt, quia voluntas concurrunt: Non contrâ: Ideo voluntas concurrunt, quia Deus concurrunt. Tametsi aliâ ex parte voluntas ita pendeat ex diuino concursu antecedenter oblato, & concomitanter influente, vt sine eo inchoare liberam suam actionem non valeat.

77. Dices.

Prioritas & posterioritas in eadem actione causa 1. & 2. saluatur moraliter.

Vlterius verò inquiri potest, quid absolutè, positâ tali hypothesi, futurum esset, necessariòne, an liberè voluntas operatura esset? Resp. hoc absolutè definirî non posse, sed iuxta qualitatem hypothesi. si hypothesi ponatur, quod Deus necessariò ageret ex necessitate naturæ antecedenter ad suam voluntatem: Tunc eo necessariò agente, non posset voluntas creata liberè agere: quia tunc necessariò futura esse mutatio in concursu causæ 1. Nam cum ille non dependeret à voluntate Diuina, sed tantum à naturâ Dei, non posset offerri voluntati attemperatiùs quoad modum agendi dependenter à liberâ voluntate. Sin hypothesi ponatur, quod Deus necessariò quidem, sed dependenter à suâ voluntate operaretur: à quâ necessitaretur ad concurrendum cum creaturis, iuxta earum exigentiam: vt nonnulli docent, ex suppositione quod Deus operatur ad extra, necessariò operari id, quod tanquam melius sibi ab intellectu proponitur: Tunc dicendum Deo necessariò operante, nos liberè operaturos. Nam in tali hypothesi Deus offerret suum concursum accommodatum nostræ voluntati, ac proinde in modo inchoandi actionem dependenter à nobis, vt de facto offerretur nunc. Et fortè hoc modo aliqui ex antiquis posuerunt Deum agentem necessarium, non ex merâ necessitate naturæ antecedenter ad omnem ipsius cognitionem & volitionem, sed dependeret à suâ cognitione & volitione, à quâ tamen necessariò determinaretur ad suum concursum præbendum, iuxta naturalem exigentiam causarum 2.

78. Vltior questio.

Ratio hypothesi.

Iuxta hanc doctrinam sententiæ Thomist. & Scotist. conciliantur. Nam prima solum procedit iuxta priorem assert. iuxta quam explicandus est S. Doctor & reliqui. Secunda iuxta posteriorem, quam solum probat fundam. Scoti cum suâ confirm. Vnde ad 1. Rationem, concedo antec. si Deus agendo necessariò, præberet hunc eundem concursum, quem de facto præbet, inuariatum non solum quoad entitatem, sed etiam quoad modum coagendi cum voluntate. Part modo vera erit confirmationis Maior, si nulla fiat quoad entitatem modumue concurrenti cum voluntate mutatio: secus si mutatio fiat quoad modum. Ad 2. neg. Maior, si comparatio fiat inter modum, quo nunc Deus necessariò nobiscum concurrunt ex suppositione sui decreti, & quo concurreret ex merâ necessitate naturæ, antecedenter ad omnem suæ voluntatis actum. Quia nunc licet necessariò concurrat

79. Thomist. & Scotist. sententia conciliantur.

Ad 1. rationem primam sent.

Ad confir.

Ad 2.

currat ex suppositione sui immutabilis decreti: tamen accomodatè concurrat, offerendo concursum dependentem in applicatione à nostrâ voluntate. Quo pacto non concurreret, si tantum ageret ex purâ necessitate naturæ. Conced. si comparatio fiat inter modum, quo nunc nobiscum concurrat, & quo concurreret ex necessitate tantum suæ voluntatis: quia tunc necessitaretur ad præbendum concursum iuxta exigentiam causarum secundarum. Ad 3. Neg. conseq. nam habitus vel cognitio, & si necessariò agant, tamen agunt dependenter à liberâ voluntate quia agunt vt causæ subordinatæ illi in agendo. Ad 4. Disting. consequens: Ex causa 1. necessariâ, & 2. liberâ, vt libera formaliter, non sequitur effectus necessarius, sed liber, concedo: ex 1. necessariâ, & 2. liberâ tantum materialiter, necessariâ formaliter, non sequitur effectus necessarius, sed liber, nego. Effectus .n. comparari debet ad suam causam, vt proximè & formaliter constitutam: operante autem Deo ex necessitate naturæ, causa 2. non esset formaliter libera, sed necessaria: igitur non posset effectus ab illâ procedere vt à liberâ, sed necessariâ formaliter. Sicut si præmissa contingens concurreret cum intellectu, non vt contingens, sed vt necessaria; non inferret cum aliâ præmissâ necessariâ conclusionem contingentem, sed necessariam. Ad confirm. antecedens est verum, quando influxus causæ 1. tribuitur secundæ iuxta exigentiam ipsius. Ad 5. Concedo totum, si Deus necessariò agendo agat cum causâ liberâ iuxta exigentiam ipsius, sicut agit cum causâ naturali. Ceterum libera potest liberè & necessariò agere, eodem concursu diuerso modo sibi oblato, dependenter in applicatione à sua potestate, vel independenter. Causa naturalis non nisi naturaliter agere potest: cum non sit capax liberæ actionis, vti est capax actionis naturalis causa libera. Ad 6. disting. Consequens. Ex causâ necessariâ & liberâ formaliter sequitur effectus liber, concedo: ex necessariâ & liberâ tantum materialiter, necessariâ formaliter sequitur effectus liber, nego. Ad confirm. neg. Conseq. Nam in antecedente sumitur causa recta & defectuosa formaliter; in consequente necessaria & libera tantum materialiter. Ceterum sicut ex causa recta & defectuosa tantum materialiter, non necessariò sequitur actio defectuosa: ita ex causa 1. necessariâ, & 2. liberâ tantum materialiter non sequitur actio libera. Ad 7. in tali casu necessitas effectus nostræ voluntatis oriretur ex modo, quo concursus causæ 1. illi offerretur independenter à liberâ applicatione ipsius. Ceterum falsum supponit Vasquez, non posse Deum absque læsione voluntatis creatæ, ipsius actus prædefinire. vt 1. to. disp. 14. sect. 5.

Fundam. Scoti cum sua Confir. solum procedit iuxta 2. assert. factâ nimirum per hypothese mutatione in concursu causæ 1. quoad modum inchoandi actionem independenter à voluntate, non iuxta primam. Alioqui si suam opinionem Scotus funder, vt videtur, quod causa 2. in quouis statu non mouet, nisi vt prius naturâ à Deo mota, etiam de facto tolleretur à nobis libertas: quia nec de facto voluntas moueret, nisi vt prius naturâ à Deo mota. Quare falsum est; causam 2. non mouere, nisi vt à Deo prius naturâ motam, sed sufficere, vt moueat simul tempore & naturâ cum Deo ipso mouente.

Ex dictis definiri potest radix contingentis totius vniuersi, sc. sola voluntas Diuina, quæ ita hunc mundum produxit, vt potuerit illum non

producere: generaliter enim illa est radix contingentis, quæ est causa, vt ita aliquid sit, vt potuerit non esse: aut contrâ. Si verò quæras radicem contingentis humanorum actuum; remota est diuina voluntas, quæ nos libero arbitrio præditos creauit, concursumq; suum ita voluntati attemperauit, vt in nostrâ potestate sit operari, vel non operari. Proxima est voluntas humana, quæ positus omnibus ad operandum prærequisitis, ita operatur, vt possit non operari. Primum prob. illa est remota radix contingentis, quæ est causa proximæ radicis contingentis: sola Dei voluntas est causa proximæ radicis conting. actuum human. ergo. Secundum constat: illa enim est proxima radix conting. quæ est proxima causa vt res sint vel non sint: At proxima causa, vt humanæ operationes sint vel non sint, est hominis libertas, à qua illæ proximam sortiuntur libertatem: ergo.

DISPUTATIO VII.

Varia diuisio actuum voluntatis.

HACTENVS de voluntate & modo operandi ipsius: nunc de varijs ipsius actibus. Quia verò voluntas duplex habet obiectum, bonum vt prosequatur, & malum vt fugiat; explicanda est duplex series actuum, quos circa illud exercet.

Potissima diuisio, quæ radix est cæterarum, est in actum prosecutionis & fugæ, seu amoris & odij: obiectum illius est bonum; huius verò malum. In quâ nota ex Caietan. 1. 2. q. 8. ar. 3. ad 3. omnem actum odij, fugæ, tristitiæ, & vniuersaliter circa malum, in se claudere virtualiter, vt principium & radicem sui, oppositum actum boni, seu amorem oppositi boni; ideo .n. odi, fugio, & tristitor de malo, quia amo & volo oppositum bonum; quod est prima radix, cur odi & fugio malum. Ex quâ doctrinâ vterius colligitur, posse eundem actum respectu diuersorum simul esse, velle & nolle, amorem & odium, prosecutionem & fugam: vt patet in actu contritionis, qui simul est fuga & detestatio peccati, & amor seu charitas Dei: contrâ verò odium personæ, simul est displicentia & fuga personæ, & desiderium seu prosequutio eorum, quæ sunt illi mala: quos vt tales respectus non causent in actu essentialem diuersitatem in specie infimâ, cum duæ species infimæ simul nõ coalescant in vnam entitatem physicam actus. Hoc tamen intellige, quando tales actus comparantur ad diuersa obiecta; quando .n. comparantur ad idem; distinguuntur essentialiter, vt amor personæ ab odio inimicitie eiusdem personæ, & amor concupiscentie circa rem à fuga & detestatione eiusdem rei.

Secunda diuisio est, in amorem amicitie & concupiscentie; obiectum illius est bonum personæ, vt bonum personæ est, ad quâ amor amicitie seu benevolentie tendit: Obiectum huius, est bonum, quod alteri concupiscitur tanquam fini Cui. Hæc diuisio est S. Tho. 1. 2. q. 26. ar. 4. & Caiet. ibid. cum quo nota, hanc non tam esse amoris, quàm amatorum: idem quippe amor secundum diuersos respectus dicitur amicitie & concupiscentie, quæ refertur ad personam; concupiscentie, quæ refertur ad bonum, quod personæ concupiscitur: non .n. dari potest amor, qui sit aut solius amicitie, aut solius

Ad tertiam

Ad quartam

Ad Confir.

Ad quintam rat.

Ad sextam

Ad confir.

Ad septimam

Ad fund. & Confir. Scoti.

lius concupisc. sed quilibet amor vtrumque respectum simul inuoluat, necesse est; cum nec amari possit persona, quin aliquod bonum illi ametur; nec bonum aliquod concupisci, quin alicui personæ concupiscatur.

4.
Tertia in actum inimicitiae & abominationis.

Tertia diuisio est, in odium inimicitiae & abominationis: illud opponitur amori amicitiae, & versatur tantum circa personam: hoc respondet amori concupiscentiae, & versatur circa rem malam; quam nollemus personæ ex affectu benevolentiae. Vbi acutè notat *Caiet. 1. 2. qu. 19. art. 1.* discrimen: nam tam amor amicitiae, quam concupisc. vniiformiter se habet ad suum obiectum scilicet per modum prosecutionis & complacentiae: odiū verò inimicitiae & abominationis difformiter; odium .n. inimicitiae ad personam se habet per modum fugæ & auersionis; ad malum per modum prosecutionis & complacentiae: odium abominationis contra ad personam se habet per modum prosecutionis; ad malum per modum fugæ & detestationis: cum .n. amo sanctitatem amico, ad vtrumque tam ad sanctitatem, quam ad amicum feror affectu complacentiae: cum odi inimicum desiderando illi malum, ad inimicum feror affectu fugæ & displicentiae: ad malum, quod illi desidero, affectu prosecutionis: placet .n. malum inimici, idque ex personæ displicentia. Tandem cum odi malum alicui affectu abominationis, respectu personæ habeo affectum prosecutionis: respectu mali affectum fugæ: detestor .n. malum amico ex complacentia amici. Ex his infertur, nullum dari odium abominationis, quin simul virtualiter & implicite adiunctum habeat affectum benevolentiae: quia omne malum, quod detestor, ex affectu alicuius personæ detestor. Pari ratione, nullum dari odium mali concupiti absque affectu inimicitiae: quia omne malum, quod concupisco, alicui concupisco.

5.
Coroll.

6.
Dices Resp.

Dices: ergo etiam cum mihi malum concupisco, ex affectu inimicitiae mihi concupisco. Resp. nego conseq. affectus enim inimicitiae requirit, ut malum quod concupiscitur, non concupiscatur sub ratione boni, vel remotionis maioris mali, cuiusmodi est affectus, quo mihi vel amico malum concupisco, sed ut concupiscatur sub ratione mali, quæ malum est personæ, quo modo non possum mihi malum concupiscere.

7.
Quarta

Quarta diuisio est, in actum circa bonum præsens & futurum. Circa 1. versatur fruitio seu delectatio: circa 2. si sit sub nostrâ potestate, desiderium: si sub alterius, cuius auxilio adiuuari confidimus, spes. Hic nota discrimen: amor enim versatur circa bonum, ut sic, abstrahens à bono præfenti & futuro: reliqui actus assignati versantur circa bonum aut præsens, ut delectatio, fruitio, gaudium; aut futurum, ut desiderium & spes.

8.
Quinta diuisio

Quinta diuisio est, in actum circa malum præsens & futurum. Circa illud versatur tristitia: circa hoc timor vel metus, qui semper coniunctus est cum aliquâ credulitate mali non futuri: alioqui quando euidenter cognoscitur malum futurum, non amplius timetur, sed desperatur. Ceterum cum duplex sit amoris obiectum, personæ, quæ amatur & boni, quod personæ amatur; duplexque obiectum odij, persona, quæ odio habetur; & res ipsa, quæ detestatur; delectatio & tristitia, quatenus sunt actus ab amore & odio distincti, non versantur immediatè circa personam, sed circa rem concupitam, aut detestatam: delectamur enim de bono concupito, non de personâ cui concupiscimus, nisi quatenus persona respici potest, ut res

quædam delectabilis. Tristamur non de personâ, quam odio habemus, nisi quatenus illam apprehendimus ut malum nostrum, sed de re ipsa, quam detestamur.

Ultima diuisio est, in actum circa finem, & circa media. Prior respicit rationem boni per se diligibilis, posterior rationem boni utilis diligibilis propter aliud. Porro specifica diuersitas in his actibus desumenda est ex proximo obiecto formali, circa quod versantur. Cum autem formale obiectum voluntatis sit bonum, ex diuersâ ratione boni desumenda est specifica diuersitas eorum. Cum verò bonum voluntatis sit duplex, finis, & mediorum, non solum ex diuersâ ratione finium, sed etiam mediorum desumenda erit specifica diuersitas actuum voluntatis. His vniuers. fundam. iactis descendendo ad particulares actus voluntatis.

9.
Ultima in actum circa finem, & circa media.

DISPUTATIO VIII.

Quib. actib. voluntas fertur in finem.

TRIBVS actibus voluntas fertur in finem, voluntate, intentione, frutione. *Voluntas* est affectus simplicis complacentiae, quo appetitus rationalis fertur in obiectum ut amabile propter se. Intentio est actus, quo eadem voluntas fertur in finem ut assequibilem per media. Fruitio est delectatio de fine iam adeptæ, pertinens ad potentiam appetitiuam. Primum actum elicit voluntas ex præuâ cognitione finis amabilis propter se contra *Capreol. in. 2. dist. 24. qu. 1. vn. a. 3 ad 8. contra. 5. concl. & dist. 25. a. 3. ad 1. Henrici contra 2. concl. putantem, illum produci à solo Deo, passiuè tantum se habente voluntate. Fundam. nostræ assert. quia hic actus est vitalis & voluntarius, non minus quam reliqui voluntatis: sed de ratione vitalis & voluntarij est, ut procedat à principio intrinseco cognoscente. Nec est necesse, ut semper hic actus sit necessarius, quippe qui liberè potest à voluntate elici, si eliciatur ex cognitione perfectè indifferente & quoad specificationem, & quoad exercitium.*

1.
Voluntas quid?

Capreolus.

Intentio est actus solius voluntatis præsupponentis directionem intellectus. Est contra *Bonavent. in 2. dist. 38. a. 2. q. 2. existimantem, esse actum vtriusque potentie intellectus & voluntatis simul, sed contra: tum quia ex Aristot. 6. Ethic. 12. & ex Sacris oraculis, Intentio est idem, quod propositum: ut secundum electionem, inquit Paulus ad Rom. 9. propositum Dei maneret. Propositum autem ad solam voluntatem spectat, ut constat ad Ephes. 1. Secundum propositum voluntatis suæ. Tum quia ut optimè S. Thom. 1. 2. q. 12. a. 1. eius potentie est intendere, cuius est in finem se mouere: at solius voluntatis est in finem se mouere, igitur & tendere. Maior prob. nam intendere est in finem se mouere: ergo eius potentie est intendere, cuius est in finem se & reliquas potentias mouere. Datur autem intentio finis etiam non vltimi simpliciter sc. cum detur finis secundum quid, datur & motus vitalis in illum, qui est intentio. Ex his sequitur hunc actum semper esse liberum & quoad exercitium, & quoad specificationem: quia supponit notitiam collatiuam mediorum cum fine, & finis cum medijs, ex quâ originatur perfecta libertas: quod autem sit liber vtroque modo, Prob. quia tendit in finem assequibile per media, ratione quorum potest, etiam finem vltimum propter difficultatem*

2.
Intentio quid?

tatem mediorum odisse: in quo differt à simplici voluntate, quæ quia in obiectum fertur per modum simplicis duntaxat complacentiæ, non potest, saltem in plerisque, circa ultimum finem esse libera quoad specificum, sed tantum quoad exercitium: quia ad primum actum voluntatis non proponitur finis ut assequibilis per media, sed absolute diligibilis propter intrinsecam bonitatem sui. Controuertitur, An intentio actiue concurrat ad actum electionis. Affirmant *Gregor. in 1. dist. 1. qu. 1. ar. 2. in 1. confir. 1. concl. & Vasquez 1. 2. disp. 37. nu. 21.* Probat *Vasquez*, quia per electionem non appetuntur media ut absolute bona propter se, sed ut utilia; ergo non sufficit nuda voluntas ad eam eliciendam. Quia hæc noua ratio utilis, propter quam media ipsa appetantur, postulat in voluntate intentionem finis, cuius est influere & mouere ad electionem. Negant alij *probabilis*. Quia nuda voluntas sufficit ad electionem eliciendam, præsupposita tantum intentione finis. Neque ad nouam rationem utilem necessaria est noua causa influens, cum eiusdem facultatis sit appetere finem, & media propter finem.

Fruitio est delectatio de fine adepto, pertinetque ad potentiam appetitiuam, ut ab amore distinguitur: Est *S. Thom. 1. 2. q. 11. ar. 1. Caiet. ibid. & c. contra Scotum in 1. dist. 1. q. 4.* qui illam ponit in amore: nec non contra *Sotum*, qui illam collocat in uisione. Prob. *ex Durand. in 1. dist. 1. quæst. 1. num. 7.* Eiusdem potentie est moueri ad terminum, & quiescere in termino: solius autem potentie appetitiue est, moueri per desiderium ad bonum habendum: ergo eiusdem erit quiescere in bono habito; quiescimus autem in bono habito, cum eius fructum delectando & fruendo cum quadam suauitate capimus. Quo clarum fit fruitionem proprie sumptam esse tantum ultimi finis simpliciter, cum ex *Augustino*, creaturis fruendum non sit, sed utendum: Nec posse esse fruitionem finis in spe habiti nisi imperfectam.

Dubitatur 1. An fruitio seu delectatio sit actiue à voluntate. Negant *Scotus in 3. dist. 15. q. vn. §. aliter: & in 4. dist. 49. quæst. 7. §. Resp. & §. dico: Ocham. in 1. dist. 1. qu. 3. art. 2. Gabriel qu. 3. ar. 2.* qui putant, vel illam actiue produci ab obiecto, passiuè tantum se habente voluntate, ut *Scotus*; vel ab actu voluntatis, ut reliqui. Addit tamen *Gabriel* discrimen inter delectationem intellectualem & sensitiuam, quod illa sit ab actu voluntatis, hæc à cognitione sensitua. Quod putat esse de mente *Scoti*. Probant 1. Tristitia non est actiue à voluntate, sed ab obiecto tristi: ergo nec fruitio est à voluntate. Antec. prob. tum quia nemo seipsū contristat: tum quia si esset operatio, esset nolitio; at Deus & beati possunt summè nolle tristari; nõ possunt: ergo tristari non est idem quod nolle. 2. Si delectatio esset effectiue à voluntate, in potestate ipsius esset delectari & non delectari: at id in potestate voluntatis non est, quia præsentè obiecto necessariò delectamur, vel tristamur.

Affirmant *Aureol. in 4. dist. 1. in 2. parte dist. art. 1. Argent. qu. 1. ar. 2. Mayron. in 1. dist. 1. qu. 2. Gregor. qu. 2. art. 2. conclus. 1. Maior qu. 6. concl. 2. Caiet. 1. 2. qu. 31. ar. 4. & 1. parte qu. 64. ar. 3. Conrad. 1. 2. qu. 32. art. 1. §. Nota tamen: Ferrari. 1. cons. Gen. cap. 9. §. circa prob. Vasquez 1. 2. disp. 14. cap. 2. Quæ sent. uerior est: & colligitur ex *S. Thom. 1. con. Gen. cap. 9. ubi delectationem & gaudium appellat operationes appetitus & uoluntatis. Fundam. Delectatio est actus vitalis ac maximè spontaneus: est enim, ut illam cit. loco definit S. Thom. quadam**

voluntatis quietatio in suo uolito. De ratione autem actus vitalis ac spontanei est, ut procedat ab intrinseco principio uitæ.

Ad 1. argum. neg. antec. eodem enim modo tristitia est actiue à voluntate sicut & delectatio, cum uterque sit actus vitalis & spontaneus. Ad 1. prob. neg. assump. Ad 2. dico, tristitiam esse nolitioem, sicut delectatio est uolitio: omnis enim prosecutionis actus est uolitio: ut omnis actus fugæ est nolitio. Deus & beati nolendo non tristantur, quia tristitia est de malo apprehenso ut proprio; quale Deus nullum apprehendere potest, nec tristari: Beati uero ratione status tristitiæ capaces non sunt. Ad 2. neg. sequel. Nam esto in potestate voluntatis non sit non delectari, vel non tristari præsentè obiecto delectabili vel tristi, de quo mox: haud tamen rectè sequitur, delectationem à voluntate effectiue non procedere: nam nec in potestate voluntatis est, amorem beatificum non elicere, & tamen amor beatificus actiue procedit à voluntate.

Dubitatur 2. An delectatio & tristitia sint actus liberi. Affirmat *Vasquez cit. disp. cap. 1.* Quia per huiusmodi actus mereri ac demereri possumus: Per nullum autem actum necessarium mereri & demereri possumus. Maior prob. Quia delectari de gloria Dei, est actus meritorius, ut tristari de peccato, quæ offensa Dei est: & contra delectari de peccato, ut tristari de bono proximi vel Dei, actus demeritorij. Negant *Caiet. cit. Mayron. & alij.* Pro dubij explicatione, Nota 1. hanc controuertant esse de delectatione & tristitia, quas in hac uitâ eliciamus; non de delectatione, quam beati de ultimo fine clarè uiso, & de tristitiâ, quam damnati de amissâ beatit. in alia uita eliciunt. 2. Non esse de obiecto delectabili, tristi, antequam uoluntati applicetur. Sicut enim liberum est uoluntati, sibi obiectum delectabile, aut triste applicare, uel non applicare; ita liberum erit de iisdem delectari, aut tristari. Sed controu. est, an ijs applicatis, in potestate voluntatis sit, ijs delectari aut tristari. 3. Dupliciter posse obiectum uoluntati applicari: uno modo per solum actum intellectus, quo delectabile aut triste obiectum cognoscatur tantum. Alio modo, per actum amoris, quo delectabile diligitur, & per actum fugæ, quo triste repudiatur.

Dico 1. Voluntas non necessariò delectatur, aut tristatur de obiecto per cognitionem tantum applicato. Fundam. nullum obiectum in hac uita uoluntatem necessitat ad sui prosecutionem, & fugam; ergo à fortiori, neque ad delectationem, uel tristitiam: quia delectatio supponit amorem, & prosecutionem obiecti; tristitia odium & fugam: ergo si non necessitet ad amorem & odium, nec necessitabit ad delectationem & tristitiam. Antec. prob. nullum obiectum in hac uita continet, uel omnem rationem boni; uel omnem rationem mali: at illud tantum obiectum uoluntatem necessitat uel ad exercitium amoris, quod continet omnem rationem boni, uel ad exercitium odij, quod continet omnem rationem mali, qualis est amittio æternæ felicitatis.

Dico 2. Voluntas necessariò delectatur de obiecto sibi applicato per amorem, sicut necessariò tristatur de obiecto sibi applicato per fugam & delectationem, nisi expressè nolit de ijs, etiam per amorem & odium sibi applicatis delectari & tristari: Prior pars prob. ipse amor est delectatio inchoata, ut est actualis & exercita obiecti complacentiâ; idè hoc ipso quod quis uult amare, implicite

4. An concurret actiue?

5.

6. Fruitio quid?

7. Negat fruitionem esse actiue à voluntate

8. Probant à pari

2.

8. Affirmant uerius

Fundam.

9. Ad 1. opposita. Tristitia est uoluntatis nolitio

10. Ad 2.

11. Affirmat Vasquez

11. Nota 1.

13. Nota 2.

14. Nota 3.

15. Prima Conclusio.

Prob.

16. Secunda Conclusio.

PLICITÈ & virtualiter vult de obiecto delectari; vt qui vult inchoationem rei, implicitè & virtualiter vult complementum eiusdem. Vnde amor connaturaliter secum affert delectationem, sicut fuga tristitiam. *Confirm.* non per quamcunque obiecti cognitionem potest liberè operari, sed per illam tantum, quæ perfectè repræsentat obiecti indifferetiam: at non semper cognitio, quæ perfectè repræsentat obiectum quoad indifferetiam amabilitatis, repræsentat illud quoad indifferetiam delectabilitatis: ergo tunc liberè voluntas poterit ferri ad obiectum per amorem, necessariò verò per delectationem. Posterior prob. cum delectatio sit distinctus actus à dilectione, & non sit de obiecto infinito; sicut & tristitia cum sit distinctus actus à fuga, & non sit de obiecto infinite malo, poterit voluntas suspendere tam delectationem, quàm tristitiam circa obiectum per amorem & fugam applicatum.

Dices. Stante intentione finis nullo modo potest voluntas omittere electionem mediorum: ergo stante dilectione obiecti, nullo modo potest voluntas cohibere actum delectationis. *Resp. neg. conseq.* quia media sunt volita ipso actu intentionis, quæ est prosecutio finis assequibilis per media, atque ad eò in ipso actu intentionis est simul volita electio mediorum; at in ipso amore non est necessariò volita delectatio, nisi tantum connaturaliter & inchoatiue: vnde poterit voluntas perseverare in vno, & cessare ab alio. Quia verò voluntas non solum delectari potest de obiecto, sed etiam de actu circa obiectum; quod inde patet, quia sæpè tristatur de obiecto & delectatur de actu ipso tristitiæ, vt constat de poenitente, qui tristatur de peccato, & delectatur de tristitia circa peccatum; videndum est, an sicut necessariò delectatur de obiecto, quod amat, & necessariò tristatur de obiecto, quod odit, nisi expressè delectari & tristari nolit; ita necessariò etiam delectetur de dilectione ipsa, quæ obiectum diligit. Et quidem de dilectione virtuali & implicita dubium non est, quia hæc est ipsa explicita delectatio obiecti, quæ simul est implicita & virtualis delectatio actus circa obiectum, sed difficultas est de expressa & formali. Pro quâ

Dico 3. Voluntas non hoc ipso quòd delectatur de obiecto, quod amat, expressè delectatur de actu ipso amoris. *Fundam.* ad expressam delectationem de actu, opus est distincta cognitione reflexa de actu ipso, vt amabili & delectabili; ad quam non necessariò voluntas mouet intellectum. Id intellige tantum de delectatione & tristitia appetitûs rationalis, nõ sensitui; qui sicut necessariò delectatur de obiecto apprehenso vt bono, ita necessariò tristatur de eodem apprehenso vt malo; cum necessariò feratur in obiectum debite approximatum.

Dubitatur 3. an delectatio differat à gaudio. *Negat Aureol. in 1. dist. 1. in 2. p. dist. fine,* cui videntur delectatio, complacentia, lætitia, gaudium, amor, dilectio, esse synonyma; & sola nominum impositione differre. *Affirmat S. Tho. 1. 2. q. 31. a. 3. cui magis assentior.* *Fundam.* eius: gaudium est tantum de ijs, quæ consequuntur rationem; delectatio etiam de ijs, quæ consequuntur sensum; vnde bruta dicuntur delectari, non gaudere: & constat gaudium esse speciem delectationis, minusque latè patere. *S. Doctores* lætitia, exultatio, iucunditas videntur significare idem ac gaudium, per ordinem ad diuersos affectus, quos causat. Dicitur lætitia, quæ cor dilatat; exultatio, quæ ab internis

per signa profilit ad externa; iucunditas à peculiaribus signis lætitiæ.

Dubitatur 4. An tristitia differat à dolore. *Affirmat S. Tho. 1. 2. q. 35. a. 2.* nam dolor causatur ex apprehensione sensus externi; tristitia ex apprehensione interioris siue intellectûs, siue æstimationis facultatis: ita .n. se habent dolor & tristitia, sicut delectatio & gaudium: quia sicut delectatio causatur ex apprehensione exterioris boni, gaudium ex apprehensione boni interioris; ita dolor ex apprehensione exterioris mali, tristitia ex apprehensione interioris.

Dubitatur 5. quâ ratione differat Intentio, desiderium, Spes, Fruitio. *Resp.* Fruitio differat à reliquis, quia versatur circa bonum præsens, reliqui circa futurum: Intentio à desiderio & spe, quia est solum circa finem assequendum per media: desiderium & spes esse possunt etiam de medijs, spes addit respectum ad alterum, auxilio cuius speramus aliquid consequi; desiderium quatenus est sub nostrâ potestate, vel aliquo modo potest nobis contingere.

Dubitatur 6. An & quando intentio finis sit idem actus cum electione mediorum. *Resp. 1.* voluntatem attingere posse finem per affectum simplicis complacentiæ, nullo nec implicito respectu ad media; sicut etiam ferri potest in media materialiter propter absolutam ipsorum bonitatem, nullo respectu ad finem. *2.* quando voluntas tendit in media formaliter, ita vt ratio volendi media sit ipse finis, tunc est vera electio, & vnicus actus formaliter continens intentionem. *3.* quando finis intenditur formaliter seu efficaciter, eodem actu semper tendit in media distinctè, vel confusè. *4.* intentio, quæ respicit attingitq; confusè media, distinguitur realiter ab electione, quæ fertur distinctè in medium hoc vel illud, cum prior actus sit causa posterioris.

Dubitatur 7. An eodem actu voluntas intendere possit finem distinctè, & eligere medium distinctè? constat quòd hæc sit sufficiens ratio multiplicandi actus; & quòd hic vnus realiter, sit æquiuacenter & formaliter duplex. *Resp. affirmatiue;* & addo: Volens aliquem finem arduum, cuius assequendi media pendent ab alienâ voluntate, aut varijs auxilijs, prudenter suspendit intentionem finis efficacem, donec inuento congruentiore medio per vnum actum & intendat finem & eligat tale medium; nec finem velit nisi per tale medium.

Quia si quis finem arduum intenderet efficaciter per media confusè, exponeret se periculo vel mutandi intentionem, cognita mediorum difficultate, quod esset leuitatis; vel agendi obfirmatius ad superandum difficultatem, quod esset temeritatis: Præsertim si finis ille acquiri debeat vt præmium ab athletâ. Hoc .n. casu nullus Princeps intendit efficaciter coronam alicui, nisi præuiderit distinctè medium, eligatq; eodem actu, quando facilitas medij partialiter mouet voluntatem; ita vt noller finem efficaciter, nisi posset facile sic acquiri: tunc ratio intendendi est ipsa ratio eligendi: intendit .n. quia eligit; & eligit, quia intendit: nec intenderet, si non eligeret; nec eligeret, si non intenderet. Ita se gerunt plerumq; prudentissimi hominum, & Deus ipse circa prædestinationem Christi & hominum, vt suo loco dictum. Finis est formalis causa obiectiua quasi generica electionis: medium est formalis causa quasi specifica intentionis, seu finis dat genus actui, medium speciem. Non debet autem dici intentio vera causa electionis, cum sit vnicus actus; & vera causalitas non nisi inter duo realiter distincta intercedat: sed bonitas finis intenta est causa

Confir.

17. Secunda pars prob.

18. Dices.

Resp.

19. Tertia Conclusio.

20. Negat Aureol. affirm. S. Thomas

21. Tristitia differat à dolore.

22. Differentia actuum

23. Intentio electioque vnus actus

24. Grauior difficul.

Ratio clara

causa formalis seu ratio appetendi medium; & congruitas medij electa est ratio partialis mouens ad intendendum finem: siue idem actus secundum rationem genericam directè tendit in finem, indirectè in media; secundum rationem specificam directè in media, iudirectè in finem. Electionis nomen non accipio hic strictè vt sit tantum eorum, quæ per nos solos aguntur, sed eorum etiam, quæ aliquo modo sunt in nostrâ potestate, seu mediâtè, seu immediâtè; siue in re, siue in opinione nostrâ; ita vt electio sit actus efficax. Leg. S. Tho. 1. 2. qu. 13. ar. 4. cum suo Caiet.

DISPUTATIO IX. De Electione.

HVCVSQVE de actibus versantibus circa finem: modò de versantibus circa media. 1. de Electione, qui potissimus est circa media; est .n. vt *Arist. de finit 3. Ethic. cap. 2.* eorum quæ ad finem spectant, & quo ex præconiliatis vnum præ alio seligimus ad finem efficaciter consequendum: Electio non est finis formaliter, quia nemo cõsultat de fine; licet detur electio finis materialiter: ita sanitas, quæ finis est ambulationis potest esse medium respectu studiorum.

Quæritur 1. Cuius potentix actus sit electio. Ratio difficul. est 1. auctoritas Philof. dubitantis, 6. *Ethic. cap. 2. Electio vel appetitius intellectus vel appetitius intellectus est.* 2. est auctorit. *Nysseni 3. Philos. cap. 4.* afferentis, electionem esse quid mixtum ex consilio & appetitu. 3. Electio peculiari titulo includit rationem, quam non includunt reliqui actus voluntatis; cum tamen omnes actus voluntatis præsupponant rationem à qua dirigantur; ergo non solum dicit illâ præsuppositiue, sed etiam formaliter. Cõmunis tamen sent. quam docent. S. Thom. 1. 2. q. 13. a. 1. *Henric. quodl. 1. qu. 16. & reliqui Scolast. in 1. dist. 1. & in 2. dist. 24. & c.*

Electio est actus voluntatis, rationem peculiariter connotans: ita expressè *Aristot. 3. Ethic. cap. 2.* vbi electionem appellat propositum cum ratione, additque esse maximè virtuti affinem, & per eam nos non verum aut falsum dicere, sed bonos aut malos dici, quæ sunt proprietates solius actus voluntatis. Ratio ex ipso nomine constat, & cit. loco *Arist.* Electio est vnus præ alijs selectio: at numquam ceasemur vnum præ alijs seligere, nisi voluntatis consensus accedat; ante quem non censetur peracta electio. Confir. electio propriè importat actum, quo amplectimur medium ab intellectu iudicatum idoneum ad finem consequendum. Vnde ipsæ virtutes morales, quæ circa voluntatis actus versantur, habitus electiui dicuntur.

Dicitur electio præ alijs voluntatis actibus peculiari titulo rationem connotare: Eo quòd maximè ratio eluceat in ipsa inquisitione & collatione mediorum, tum inter se, tum cum fine ipso: & quia electio supponit hanc mediorum inquisitionem, collationemve.

Obijcies eiusdem potentix est syllogizare & concludere; solius autem intellectus est in practicis syllogizare: cum igitur electio sit quædam conclusio operabilium, solius rationis erit eligere. *Resp. cum S. Tho. 1. 2. qu. 13. ar. 1 ad 2. disting.* Maior. Eiusdem potentix est, syllogizare & concludere

sententialem, concedo; electiue, nego. Quod .n. ratio discurrendo & iudicando concludit esse faciendum, (quæ conclusio sententia vel iudicium dicitur, quod intellectus profert de re facienda) voluntas consentiendo eligit. Ex dictis inferitur, electionem reperiri etiam in Deo, abque vllâ imperfectione discursus & inquisitione mediorum; in Angelo sine discursu, non tamen absque mediorum inquisitione; in homine, cum discursu & cum inquisitione mediorum: quia electio, vt electio, ex suo conceptu non dicit nisi liberum consensum vnus præ alio: ergo saluari potest formalis conceptus electionis absq; vllâ imperfectione, atque aded in Deo. Ad 1. Rati. dubit. *Resp.* eo loco *Arist.* nihil determinare voluisse, cum id determinauerit antea. Ad 2. dicitur à Nysseno electionem esse quid mixtum ex consilio & appetitu, non æquè primò; sed ex vno formaliter, ex alio connotatiue. Ad 3. constat ex dictis.

Quæritur 2. An voluntas ferri possit in medium minus vtile refutato vtiliori? Prima sent. negans *Gregor. in 1. dist. 40. art. 2. ad 1. Capreol. in 2. dist. 25. art. 3. ad 2. con. 1. concl. §. 4. dicitur, Conradi 1. 2. qu. 13. art. 6. §. nota 5. Vasquez disp. 43. cap. 2. ad 3. vbi docet, vt inter duo media æqualiter proposita, voluntas in alterutrum flecti possit, excoGITANDUM esse in eo conditionem aliquam, quâ alteri præstet. Probat Vasquez 1. ex Arist. 3. de anima cap. 11. vbi concludit, voluntatem in consultatione sequi quod maius est. Et 3. *Ethic. cap. 3. quod enim ceteris ex consultatione pratulimus, id eligibile est.* Vbi particula *præ* non durationis antecessionem, interprete S. Thom. sed præstantiam vnus præ alio denotat. 2. ex *Damasc. 2. fidei cap. 22.* vbi docet, electionem sequi iudicium de meliori bono. 3. Nequit electio esse nisi ex iudicio consultationis: nequit hoc esse de minori aut æquali bono; ergo nec electio de minori aut æquali bono esse poterit. Maior constat ex defini. electionis, quæ ex *Arist. Nyssen. Damasc.* est appetitus eius, quod præiudicatum est. Minor prob. intellectus ex consultatione non iudicat seu concludit eligendum quod æquale, aut minus vtile est, sed quod vtilius. Confir. nequit voluntas contra iudicium rationis eligere; alioqui eligere posset contra id, quod præiudicatum est, quod est contra definitionem electionis. Igitur nequit contra iudicium rationis minus vtile eligere. 4. Minus vtile, licet absolutè & secundum se bonum sit, respectiue tamen ad magis vtile, quoddam malum est: sed tam consultatio, quàm iudicium procedit de medijs inuicem collatis; & vt sic proponuntur voluntati eligenda: ergo si voluntas eligeret minus vtile, vtiliore relicto, eligeret malum.*

Secunda sent. affirmans, verior & communior inter Schol. quam expressè docent *Henric. quodlib. 1. qu. 6. fine. Richard. in 2. dist. 38. a. 2. qu. 4. præcipue ad 3. Maior q. 1. §. ad 1. istarum: Mayron. dist. 24. Argenti. dist. 25. qu. 1. art. 2. Marfil. qu. 16. art. 4. ad 7. Medina 1. 2. qu. 13. art. 6. §. ad huius: quamuis ille putet, voluntatem determinari posse ad minus bonum imperio intellectus: *Valen. ibid. de elect. pun. 3. fine: Suarez in Metaph. disp. 19. sect. 6. nu. 13. ad quam inclinat Caiet. ibid. Prob. 1. quando Deus eligit aliquit ad extra producere, non necessariò eligit quod melius & vtilius est ad finem concludendum; ergo neque creatura: hoc .n. est de ratione libertatis vt sic, abstrahentis à creatâ & increatâ; nec est ratio, cur potius hoc competat libertati**

Aristoteles.

1. Primum dubium
2. Ratio dubit.
3.

Electio est actus voluntatis.

Prob.

Confirm.

4. Controu. expeditur
Quomodo Electio peculiarem ordinem ad rationem importat

5. Objc.

Resp.

Electio reperitur in Deo, Ange. lio.

7. Ad vtil. dubit. 1.

3.

8. Seruum dubium

9. Negant. Vasquez.

9. Prob. 1.

3. Ratione.

Confirm.

10. Prob. 4.

11. Secunda sent. verior.

Prob. 1. efficacissimi argum. à libertate Dei

bertati increatae, quam creatae. Antec. prob. quando Deus ad consequendum finem redemptionis humanae, usus est medio Incarnationis omnium excellentissimo, uti potuit medio minus utili atque excellenti: ergo non necessario Deus cum aliquid ad extra producit, eligit quod melius & utilius est ad finem consequendum. Idem argum. fieri potest de electione mediiorum, quibus creaturas intellectuales dirigit ad finem supernat. consequendum: quippe quas praestantioribus medijs ad eundem finem consequendum dirigere posset. Respondet Vasquez, disparem esse rationem de Deo & creatura, quia Deus non eligit vnum comparatiue ad aliud, licet cognoscat excessum vnus prae alio, non tamen secundum talem excessum proponit voluntati eligendum, sed absolute. Et hoc ideo, quia Deus eligit absque vlla indigentia, nos contra semper ex aliqua. Sed contra: falsum est, Deum non eligere vnum medium comparatiue ad aliud, ut constat ex Patribus, qui dicunt, Deum eligisse medium Incarn. ad redimendum hominem tanquam omnium excellentissimum, licet potuerit aliud eligere. Tum quia eligere vnum comparatiue ad aliud, nihil aliud est, quam velle vnum iudicatum ut utilius & conducibilius ad finem consequendum; at Deus elegit medium Incarn. iudicatum, ut utilius & conducibilius ad redemptionem humanam: quia tale iudicium in Deo est necessarium, & praevinit omnem actum liberum: quod autem Deus eligat absque vlla indigentia, creatura vero semper ex aliqua indigentia, nil refert, quin creatura, ut Deus liberè eligere possit, medium ad finem minus conducibile: quia necessitas eligendi media proximè & immediatè oritur tantum ex intentione finis, quae tam in Deo, quam in creatura praesupponitur ad electionem: ergo si, intentione non obstante, potest Deus eligere medium ad finem minus conducibile, idem poterit creatura. Id autem intellige, quando medium ex se sufficiens est ad finem consequendum, aut nisi electio de medio praestantiore virtualiter includatur in ipsa intentione finis. Tunc .n. ex vi praecedentis intentionis necessitatur voluntas ad aliud medium sufficiens, aut praestantius eligendum; quia non potest voluntas, stante efficaci intentione finis, eligere insufficientem aut dubium relicto sufficiente ac certo: ergo nec eligere minus utile ac praestans, stante intentione de consequendo sine modo praestantiore.

Prob. 2. haec sent. Nulla est necessitas, ut ex duobus medijs eligatur praestantius: omnis .n. necessitas aut est absoluta, aut ex aliqua suppositione: Neutra necessitate cogimur: non absoluta: absolute .n. voluntas cessare potest ab intentione finis, atque adeo ab omni electione medij. non ex suppositione: nam vel ista necessitas esset ex suppositione intentionis finis, vel iudicij proponentis vnum ut praestantius & eligibilius alio. Non ex suppositione intentionis: quia non est necesse, ut voluntas intendat taliter finem, ut ex vi intentionis includat virtualiter electionem medij praestantioris. Nam dupliciter potest voluntas finem intendere 1. ut consequendum meliori modo, quo potest: & sic necessitatur quidem ad praestantissimum medium eligendum, non tamen ad sic finem intendendum: quia non necessitatur ad consequendum finem secundum omnem perfectionem & modum possibilem. 2. modo ad consequendum finem simpliciter: & ex vi huius cogimur ad medium sufficiens, non ad melius & praestantius. Neque ad tale medium eligendum necessitatur

ex vi iudicij proponentis vnum ut eligibilius alio: quia iudicium ex se non determinat voluntatem, nisi in virtute actus voluntatis praecedentis: alioqui voluntas non esset formaliter libera, si positus omnibus ad agendum requisitis, ac proinde iudicio ipso, quod non est voluntatis actus, sed praerequisitum ad illum, ipsa non possit non agere.

Quod autem non necessario praecedere debeat aliquis voluntatis actus, vi cuius iudicium determinet voluntatem ad eligendum praestantius medium, patet. Quia vel hic actus esset intentio finis: at probatum est, voluntatem non necessario intendere finem assequibilem omni meliori modo quo potest, sed tantum sufficienti: vel esset actus, quo voluntas post intentionem finis applicat intellectum ad consultandum de medijs: at neque vi huius iudicium determinat voluntatem ad eligendum medium, quod vi consultationis iudicatum est conducibilius ad finem consequendum. Hic .n. actus non necessario applicat intellectum ad excogitandum medium praestantius, illudque voluntati proponendum, ut actu eligendum, sed potest applicare illum ad excogitandum medium tantum sufficiens, illudque voluntati proponendum ut actu eligendum. Confirm. potest voluntas ex duobus medijs propositis neutrum simpliciter eligere, & consequenter nec finem velle, ut patet: ergo potest eligere minus, & finem velle secundum determinatam perfectionem: nam quae libertate potest omnia media cum fine ipso rejicere, eadem poterit medium minus utile cum fine velle. Ex dictis a fortiori sequitur, posse voluntatem ex duobus medijs equaliter propositis alterutrum pro sua libertate eligere.

Ad argum. 1. sent. Ad S. Tho. rectè respondet Caiet. id eum non dixisse, ut definiret voluntatem ex duobus aequalibus alterutrum eligere non posse; id .n. argum. non postulabat: sed ut tantum difficultati satisfaceret. Arist. & Damascenus de electione locuti sunt iuxta consuetum modum operandi hominum, qui plerumque eligunt, quod utilius & praestantius est ad finem consequendum. Id .n. satis est ad doctrinam moralem, quae solum considerat ea, quae plerumque accidere solent, non quae raro & extra consuetum morem fieri possent. Ad 1. rationem, 1. nego consequ. esto enim electio esse nequeat nisi ex iudicio consultationis, nec id esse possit nisi de utiliori medio, electio non necessario erit de utiliori medio: quia voluntas non necessario eligit, quod intellectus iudicat utilius: modò iudicet sufficiens ad finem consequendum. 2. nego, iudicium consultationis esse tantum de medio utiliore; est etiam de medio minus utili; utrumque .n. intellectus iudicat, & utrumque relinquit voluntatis libertati, ad quam tantum spectat ultima determinatio, cum intellectus non sit ultimum determinare, sed proponere. Ad confirm. concedo, voluntatem non posse contra omne rationis iudicium eligere; posse contra iudicium de utiliore medio. Definitio autem electionis, non est appetitus eius, quod iudicatum est utilius, sed quod simpliciter iudicatum est ad finem utile. Ad 2. esto minus utile eligi non possit, ut dicit priuationem maioris utilitatis respectu utilioris medij, eligi tamen potest, ut dicit positivam utilitatem respectu finis consequendi; hoc est, non ut correlativum medij utilioris, sed ut correlativum finis assequendi.

Quaeritur 3. An, & quos actus voluntas habere possit circa impossibilia cognita ut impossibilia? Prima sent. negat, voluntatem per se habere posse

15.
Iudicium non determinat nisi praecedat actus volun.

16.

17.
Ad S. Tho. Caietanus Resp.

18.
Ad 1. rat. Iudicium consultationis non est tantum de medio utiliore.

19.
Definitio electionis.

20.
Ad 2. Medij minus utile potest eligi ut correlativum finis assequendi.

21.
Tertium dubium Neg. no.

ullum actum prosecutionis circa impossibile simpliciter, nisi sit coniunctum cum obiecto possibili & appetibili per se; posse tamen habere actum prosecutionis per se circa impossibile secundum quid. Est autem impossibile simpliciter, quod ex naturâ suâ, & non ex aliquâ suppositione repugnat, vt hominem esse Angelum. Impossibile secundum quid est, quod ex aliquâ suppositione, & non ex naturâ suâ repugnat, vt non esse quod fuit, viuere quod mortuum est. Est *Caiet. 1. p. qu. 63. ar. 3. §. his stantibus, Conrad. 1. 2. qu. 13. art. 5. ad 1. Valen. ibid. pun. 1.* Probat *Caiet.* primum: impossibile simpliciter non potest habere rationem boni conuenientis appetenti: ergo nequit per se appeti. Antec. prob. quod est impossibile simpliciter, non est aptum coniungi cum ipso appetente; proinde nec potest habere rationem boni conuenientis appetenti, nec esse perfectiuum ipsius. Quantum ad hoc 1. dictum eandem sent. docent *bonauent. in 2. dist. 5. ar. 1. qu. 2. Maior dist. 6. qu. 1. §. alia est.* Probat secundum: damnati odio habentes Deum, non modò vellent Deum non esse ipsoꝝ punitorem, quod est impossibile secundum quid, sed ipsam simpliciter non esse, quod est impossibile simpliciter: ergo licet impossibile simpliciter non possit appeti per se, potest tamen appeti vt coniunctum cum aliquo appetibili per se. Probat tertium: experienciâ constat, nos velle non peccasse, aut mortuum non esse nostrum amicum, quæ tamen sunt impossibilia ex suppositione. Igitur possumus impossibilia secundum quid & ex suppositione appetere per se.

Secunda sent. docet, posse quidem nos habere affectum circa impossibile simpliciter, non tamen sufficientem ad rationem meriti vel demeriti, sicut illum habere possumus circa impossibile secundum quid. Est *Ferrari. 3. con. Gen. cap. 109 §. pro horum sol. Heruæ. 1. 2. dist. 5. qu. 1. ar. 3. §. ad cuius euid. Capreol. dist. 4. qu. vn. ar. 3. ad argum. contra 2. concl. ad 2.* Ad quam inclinare videtur *S. Thom. qu. 16. de malo ar. 3. ad 9.* vbi docet, voluntatem impossibilium non esse voluntatem auersionis & conuersionis, in qua peccatum & meritum consistit. Fundamentum Ferrariens. implicat voluntatem pleno ac deliberato consensu velle, quod cognoscit impossibile simpliciter: cognoscit enim illud vt impossibile sibi vniri, sibi dare esse, se ipsum perficere; cum nequeat appetentem perficere; nisi dando illi aliquid esse. Esse autem nullum dare potest, quod cum appetente coniungi non potest.

Tertia sent. affirmat, circa quodcunque impossibile posse esse voluntatem, non quidem efficacem, sed inefficacem, sufficientem tamen quoad meritum & demeritum: est *Scot. in 2. dist. 6. qu. 1. §. resp. ad qu. Mayron. dist. 5. qu. 3. Rubio qu. 1. §. quantum ad 3. Gabr. dist. 6. qu. vn. ar. 3. dub. 2. Soti in 4. dist. 14. qu. 2. ar. 1. sine & dist. 17. q. 2. ar. 1. ad 2. Medin. 1. 2. qu. 13. ar. 5. Vasquez disp. 42. cap. 4.* Fundam. est autoritas *Philos. 3. Ethic. cap. 2.* vbi ait, impossibile esse voluntatem, non electionem, quæ efficacem supponit voluntatem, tantum eorum, quæ in nostrâ sunt potestate: voluntas autem, videlicet inefficax, est etiam eorum, quæ in nostrâ non sunt potestate. Pro quæst. solutione nota, impossibile adhuc cognitum vt impossibile apprehendi posse dupliciter 1. secundum ipsam rationem formalem impossibilis. 2. secundum aliquam rationem possibilem, non quam in se habet, sed quam ex hypothesi fingitur habere.

D I C O, nullum affectum prosecutionis posse

voluntatem elicere circa impossibile consideratum secundum rationem formalem impossibilis, siue sit impossibile per se, siue per accidens: posse tamen illud appetere apprehensum sub statu & hypothesi possibili, non quidem efficaciter, sed inefficaciter & affectu simplicis duntaxat complacentiæ, sufficiente tamen ad meritum & demeritum: ita *Maior cit.* Cuius prima pars patet: quia impossibile, consideratum formaliter vt impossibile, nullam dicit rationem boni conuenientis appetenti. At nihil potest voluntas appetere, nisi sub ratione boni conuenientis appetenti: Igitur circa impossibile vt impossibile, nequit formaliter ferri affectu prosecutionis. Secunda prob. siue .n. sit impossibile simpliciter & per se, siue secundum quid & per accidens, semper consideratum vt impossibile, formaliter, excludit rationem boni conuenientis appetenti, atque aded formalem rationem appetibilitatis. Tertia ostend. impossibile apprehensum sub statu & hypothesi possibili, apprehenditur sub aliqua ratione boni conuenientis appetenti, quia sub eo statu & hypothesi, obiectiue spoliatur intrinseca ratione impossibilis, & induitur extrinseca ratione possibilis: igitur potest voluntas in illud vt sic apprehensum ferri affectu aliquo complacentiæ; quia ferri potest in quodcunque bonum apparet: & sub ea hypothesi impossibile apparet sub aliqua ratione boni apprehensi. Constat. tota ratio cur impossibile apprehensum vt impossibile, non possit per se appeti, est, quia vt impossibile, nullam includit rationem boni conuenientis appetenti: ergo si sub hypothesi apprehenditur aliqua ratio boni apparentis, poterit per se appeti; cum voluntatis obiectum sit bonum, reale & apparet. Quarta pars constat: voluntas .n. efficax, est voluntas executiua mediocrum ad bonum apprehensum re ipsa consequendum: sed quando bonum apprehensum non est re ipsa consequibile & vt tale cognoscitur, non potest voluntas applicare media ad illud consequendum. Igitur non potest circa illud esse nisi inefficax, & per modum simplicis complacentiæ. Quintam prob. circa tale impossibile, apprehensum sub hypothesi possibili, voluntas ferri potest, aut actu bono & conformi recto dictamini rationis aut actu malo & difformi eodem: nam circa tale obiectum sic consideratum ferri potest ex plenâ aduertentiâ rationis: ergo si talis actus erit conformis rectæ rationi, erit bonus & meritorius; si difformis, malus & demeritorius: velut si quis affectu simplicis complacentiæ vellet dare Deo aliquod bonum, si posset; aut contrâ, ab eo tollere aliquam perfectionem, si posset.

Obijcies. Voluntatem impossibilium est voluntas conditionata; sed hæc non existit actu, sed existeret, si possibile esset obiectum: solam autem actu existit iudicium, quod volitio existeret, si tale obiectum possibile esset; vel ad summum existit approbatio talis voluntatis conditionatæ, in quâ approbatione saluatur ratio meriti vel demeriti: ita *Valentia. Resp.* voluntatem impossibilium dici conditionatam, non ex parte ipsius voluntatis, quæ actu est circa obiectum apprehensum sub hypothesi possibili, sed ex parte obiecti, quia obiectum in quod fertur, non est absolutè, sed conditionatè: falsum namque est, circa impossibile apprehensum vt possibile; esse tantum iudicium de volitione, quæ esset, vel solam approbationem talis volitionis: cum sit actualis complacentia de ipso obiecto apprehenso sub hypothesi possibili: nam eo modo quo obiectum apparet bonum & conueniens, appeti potest: at sub ea hypothesi impossibile apparet voluntati

Voluntas
prosequenda
quæ impossi-
bile vt ca-
le.

29.

30.
Siue sit im-
possibile per
accidens31.
Potest illud
appetere vt
possibile32.
Sed ineffi-
caci com-
placentiâ;33.
Sufficienti
tamen ad
meritum &c.

34.

35.
Voluntas
impossi-
bilium condi-
tionata ex
parte obie-
cti.22.
Probat pri-
mū Caiet.23.
Probat se-
cundum.24.
Probat ter-
tium.25.
Distinguit

Ferrari. &c.

Fundam.

26.
Sent. vero
similior27.
Nota

28.

voluntati bonum & conueniens, non quidem absolute, sed ex suppositione: ergo appeti potest simplici complacentia, quæ quatenus actu existit, conditionata dici non potest.

Ad 1. Caiet. quod tantum est contra nos, disting. antec. imposs. per se non potest habere rationem boni conuenientis appetenti absolute, concedo; ex suppositione apprehensâ, nego. Sicut nec imposs. per accidens potest habere rationem boni conuenientis appetenti, nisi ex suppositione apprehensâ. Ad prob. antec. impossibile per se non appetitur, quatenus apprehenditur vt impossibile coniungi cum appetente, sed quatenus ex hypothesi apprehenditur vt possibile coniungi cum eodem appetente. Ad fundam. Ferrar. pro 2. sent. distinguo antec. implicat voluntatem pleno & deliberato consensu velle imposs. vt imposs. concedo; velle imposs. apprehensum vt possibile, nego. Et rursus subdist. in pleno & deliberato consensu. Nam si dicit plenitudinem consensus in ratione prosecutionis, concedo voluntatem non pleno consensu velle imposs. apprehensum vt possibile, quia non vult illud consensu absoluto & efficaci, quod est pleno consensu velle: si dicit plenitudinem consensus in ratione tantum liberi, nego: quia potest velle illud ex perfecta cognitione, ac plenâ aduertentiâ & deliberatione: quod Scotus appellat velle ex electione, hoc est, ex plenâ libertate: Vnde alioqui occasionem sumpserunt attribuendi Scoto, quod ipse non solum circa impossibilia concesserit simplicem voluntatem, sed etiam electionem.

cut in speculatiuis nunquam quæstio instituitur de principio, quod in quavis scientia supponitur, sed de conclusionibus ex principio deducibilibus; ita in practicis consultatio nunquam instituitur de fine, sed de medijs ad finem conducentibus. Quod si interdum consultatio fit de fine, non fit de illo, quâ finis est, sed quâ medium est formaliter, velut de sanitate non consultat medicus, respectu cuius est finis formaliter, sed Christianus respectu cuius est medium ad vitam æternam consequendam. Hinc deducitur, consilium esse tantum eorum, quæ in nostrâ sunt potestate: cum enim consilium sit practica regula eorum, quæ agenda sunt à voluntate, voluntas autem agere non possit, nisi quæ in suâ sita sunt potestate, consilium esse nequit, nisi de ijs, quæ ex nostra pendent libertate, imperio, directione.

DICO 2. Consensus, est actus voluntatis, consequens actum consilij, quo voluntas consentit in ea, quæ ratio iudicauit eligenda. Dicitur Consensus, quia per hunc actum voluntas cum ratione ipsâ consentit in media per inquisitionem inuenta. Vnde S. Bonauent. in 2. dist. 38. ar. 2. q. 2. sine, illum appellat concordiam voluntatis & rationis ad vnum aliquid faciendum; rationis vt arbitrantis & iudicantis, voluntatis vt preoptantis. Postquam .n. intellectus excogitauit media ad finem consequendum apta, eaque eligenda iudicauit, voluntas eadem approbat & amplectitur: hæc approbatio dicitur consensus, quia voluntas simul cum ratione consentit in eadem media eligenda.

Dubitatur, an consensus sit actus reipsa ab electione distinctus? Resp. non necessario; siue vnicum sit medium, quod intellectus proponit ad finem, siue multa: potest .n. vnum è multis eligendum proponere, & voluntas statim illud eligere: qui actus, quatenus est vnus præ alio selectio, electio dicitur; quatenus verò est de eadem re cum ratione consensio, consensus nominatur. De facto tamen sæpe accidit, vt voluntas prius tempore, aut ratione in media inquisitione excogitata actu complacentiæ consentiat, quàm illa efficaciter eligat ad finem; & tunc consensus reipsa distinguitur ab electione; quæ consentum ipsum consequitur.

DICO 3. Vfus est actus voluntatis potentias efficaciter applicantis ad opus exequendum. Colligitur ex August. 10. de Trinit. cap. 11. vbi, vti, inquit, est assumere aliquid in facultatem voluntatis. Fundam. Vfus actiuus, quem hic tantum definimus, est quædam actiua applicatio potentia: vti .n. aliquo, est illud ad operandum applicare: at solius voluntatis est, potentias sibi subiectas ad operandum applicare. Nec refert, quod etiam ratio potentias applicet dirigendo, nam vsus applicatione importat exequentiâ & exercitiam, quæ solius voluntatis est propria. Dimiditur autem vsus in actiuum, & passiuum. Actiuus, est actus voluntatis potentias ad operandum applicantis. Passiuus, est ipsa operatio executricis potentia, quatenus respicit voluntatem actiuè vtentem & applicantem. Porro vsus non est de fine, sed de medijs. Fine .n. non vtimur, sed fruimur. quod eleganter expressit August. lib. 10. de Trinit. cap. 10. fruimur cognitis, in quibus voluntas ipsis propter seipsa delectata conquiescit. Vtimur vero eis, quæ ad illud referimus, quo fruendum est. Quod si interdum vtimur vno fine in ordine ad alium, tunc non vtimur illo vt fine, sed vt medio. Neque vsus dici potest operatio, quâ ipsum finem formaliter consequimur, quia vsus non est quælibet operatio; sed quâ medium

DISPUTATIO X.

De consilio, consensu, & usu.

DICO 1. Consilium, est inquisitio cum certo iudicio eorum, quæ ad finem consequendum idonea consentur. Dicitur inquisitio, hoc est, excogitatio mediolorum, tum cum fine, tum inter se collatorum. Cum .n. in medijs multa sit incertitudo, quippe quæ circa singularia contingentiæ versantur, acri opus est inquisitione, vt ea tandem seligamus, quæ ad intentum finem consequendum idonea sunt. Dicitur cum certo iudicio: quia cum consilium sit quædam practica regula voluntatis, quâ proximè mouetur ad opus inchoandum, & voluntas ad opus non moueatur, nisi præcedat certa sententia, & iudicium de reipsa operabili, ad consilium non sufficit inquisitio mediolorum, sed necessarium quoque est iudicium, quo intellectus vltimam sententiam proferat de medijs ad finem consequendum aptis. Vnde Consiliū definitur à Cice. lib. 1. de inuent. rei faciendæ, vel non faciendæ excogitata ratio. Duo igitur includit consilium; inquisitionem, quæ discursu peragitur, & iudicij certitudinem de mediolorum utilitate. Quoad 1. reperitur tantum in creatura; quoad 2. cum perfectionem dicat absque imperfectione, reperitur etiam in Deo, iuxta illud Ephes. 1. Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ. Dicitur, eorum quæ ad finem consequendum idonea consentur: quia consilium non est de fine, nisi quando de fine dubitatur, sed de medijs, quæ finis intentionem supponunt, cuius consequendi desiderio mota voluntas imperat intellectui; vt idonea media exquirat ad illum consequendum. Vnde si

Tom. 3 De Fine.

M 2

3. Nec nisi eorum, quæ in nostrâ sunt potestate.

4. Consensus est actus voluntatis.

5. Non necessario ab electio distinctus.

6.

7. Vfus est actus voluntatis potentias efficaciter applicantis.

8. Actiuus, passiuus.

Est de medijs.

37. Ad Caiet.

38. Ad Ferrar.

Scotus explic.

1. Consilium definitur

2. Non est de fine.

dium ad finem consequendum applicatur: ut sumptio medicinæ ad sanitatem. Operatio autem, quâ finem formaliter consequimur, non est quâ medium ad finem applicamus, sed ipsa finis consequutio, qui dicitur finis *Quo*, qui simul cum re ipsâ assequutâ integrat vnum finem totalem *Qui*, quod constat ex ipsa nominis significatione: Ex usu namque utilitas deriuatur, quæ mediocum, non finis est propria. Ex his *deducitur* 1. non modò voluntatem vti potentij à se distinctis, sed etiam seipsa, quatenus per præcedentem actum seipsam applicat ad subsequenter eliciendum. 2. vsum actuum voluntatis partim præcedere, partim subsequi electionem mediocum. Præcedit quâ intellectum applicat ad media inquirenda; quæ mediocum inquisitio præcedit electionem, diciturque passius vsum per ordinem ad voluntatem actiuè vtentem intellectu ad media exquirenda: subsequitur, quâ post mediocum electionem potentias executrices applicat ad opus exercendum.

De quo usu controuertitur, an distinguatur ab electione. Negat *Vasquez* 1. 2. disp. 47. cap. 2. Fundam. vt potentia executiua brutiorum ad opus moueatur, non eget distincto actu ab eo, quo ipsius appetitus in obiectum fertur: ergo nec potentia executiua hominis, vt ad opus applicetur, eget distincto actu ab eo, quo ipsius voluntas medium eligit ad opus exequendum. Affirmant *Casius*. *Contra Medin.* 1. 2. q. 16. art. 4. Fundam. per electionem voluntas tendit in media ordine intentionis, per vsum verò tendit in media ordine executionis: prior ordo comparatur ad 2. sicut imperfectum ad perfectum. Non potest autem per eundem actum voluntas comparari ad duo, quorum vnum se habet vt imperfectum, alterum vt perfectum. Ego cum *Valentia* 1. 2. q. 16. puncto 3. distinguo: absolutè non repugnat, eodem actu voluntatem simul ferri in medium executiuum finis, & in potentias ipsas, eas ad opus applicando, quia potest vnico actu ferri in totum id, quod illi ab intellectu proponitur: Potest autem illi ab intellectu proponi simul medium vt executiuum finis, & potentia vt executiua operis: igitur vt talis actus non solum eligitur medium, sed simul etiam applicatur potentia ad opus: Spectato tamen ordinatio modo operandi voluntatis humanæ, distincto actu eligit medium ab eo, quo potentias applicat ad opus: tum quia per electionem voluntas directè tendit in medium vt executiuum finis; per vsum verò in potentias vt executiuas operis: tum maximè, quia post electionem, necessarium est practicum iudicium directiuum voluntatis ad opus ipsum exequendum secundum omnes indiuiduas circumstantias, distinctum à priori, electionem præcedente: cum nil velle possit voluntas, nisi præcognitum. Illud autem iudicium, quod electionem præcedit, non proponit media secundum omnes indiuiduas circumstantias, & difficultates exercitè superandas, sed abstracta quadam ratione vt consentanea tantum fini præintento: tamen non nisi post tale iudicium sequitur actiuus ac liber vsum voluntatis, efficaciter applicans executrices potentias ad opus exequendum, cum nulla executiua possit suam operationem inchoare, nisi mota à voluntate medio actiuo vsum ipsius. Primum n. mouens humanorum actuum quoad executionem, est voluntas, cuius imperio posito, necessariò sequitur passiuæ applicatio executiarum: quæ ex

Arist. 1. *Polit.* cap. 3. non politicè, sed despoticè obediunt voluntati; vno excepto appetitu sensitiuo, qui ei politicè obtemperat: quia hic immedia-

tè mouetur ab imaginatione, quâ stante nequit voluntas imperare; ne appetitus sensitiuus in obiectum non feratur, cum in illud non liberè, sed necessariò feratur: licet possit voluntas vel animus ad alia applicando, obiecti attentionem minuere, vel imperare, vt phantasia omnino cesset ab obiecti apprehensione, nisi talis apprehensio cauetur ex aliquâ reali alteratione corporis: quia tunc, sicut non est in potestate voluntatis, talem alterationem tollere, ita nec illius apprehensionem ex phantasia remouere: hæc n. necessariò mouetur ab obiecto. Vnde, stante alteratione in corpore, phantasia necessariò mouebitur ad appreh. illius: sicut, stante specie in oculo, oculus necessariò mouetur ab appreh. obiecti, cuius speciem in se habet.

Ad fundam. Vasquez Resp. idè brutæ præter affectum, quo ipsorum appetitus in obiectum fertur, nullum alium actum requirere, quo ipsorum executrices potentia applicentur ad opus; quia cum sint agentia necessaria & imperfecta, sufficienter manent ad opus applicata vi prioris actus. Homines verò, cum sint agentia libera, possunt, etsi non necessariò, pluribus actibus ad medium, & ad potentias tendere. *Ad fundam.* aliorum, nego non posse vnico actu voluntatem ferri in duo, quorum vnum se habeat vt imperfectum, alterum vt perfectum: præsertim quando hæc proponuntur vt inuicem connexa, vt proponuntur medium, vt executiuum finis & potentia vt applicatiua mediæ ad opus exequendum.

DISPUTATIO XI.

De Imperio.

QUÆRITVR I. cuius potentia actus sit imperium? Prima sent. affirmat, esse actum voluntatis: *Henrici* quodl. 9. q. 6. *Scotti* in 2. dist. 6. q. 1. §. resp. & §. ad argu. & quodl. 17. §. de 2. dico: & quodl. 18. §. de 2. princip. *Ocha.* in 3. q. 12. art. 4. concl. 3. *Aurco* in 1. dist. 42. p. 1. art. 2. propos. 2. *Ioan. Medina* tra. 6. de orat. q. 2. & videtur *Bonan.* in 3. dist. 17. art. 1. q. 1. ad 3. Fundam. eius potentia est imperare, cuius est cæteras potentias ad operandum impellere: nam imperare est potentiam sibi subiectam ad operandum mouere: At solius voluntatis est, cæteras potentias ad operandum impellere: nam eius tantum est potentias ad operandum impellere, cuius est dominium supra cæteras potentias habere: sola autem voluntas dominium habet supra cæteras potentias: igitur solius voluntatis est, reliquas potentias impellere, seu imperare. *Confirm.* nam imperare correspondet obedire: at obedire istantum potest, qui potest præcepto superioris astringi: nequit autem voluntas à reliquis potentij præcepto astringi; possunt autem reliquæ à voluntate, quia subduntur tanquam superiori, non voluntas potentij; cum sola dominium habeat supra cæteras, nulla supra voluntatem. Hæc sent. videtur *August.* lib. 8. confess. cap. 9. vbi scribit: *Nam in tantum imperat, in quantum vult, & in tantum non fit quod imperat, in quantum non vult. Quoniam voluntas imperat, vt fit voluntas, nec alia sed ipsa.* Igitur imperare est proprium voluntatis.

Secunda sent. docet, Imperium esse actum solius intellectus. Videtur *Barth. Medin.* 1. 2. q. 17. ar. 1. quia imperare est loqui, ac denunciare aliquid faciendum:

9. Voluntas seipsa vultur:

10. Vsum præcedit, subsequiturque elicit.

11. Negat ab electione distinguui

12. Affirmant

13. Distinguo

Voluntas eligit medium actu distincto.

Appetitus sensitiuus politicè obtemperat voluntati.

14. Bruta seipsa in obiectum tendunt.

15. Ad fact. Caut.

16. Primum actuum:

17. Probat. ex actu voluntatis.

18. Confirm.

19. Ex August.

20. Affirmant esse solius intellectus.

5. *Confirm. 1.* *mat 1.* *lex naturalis est quoddam imperium: at ipsa non est, nisi lumen naturale, quod signatum est super nos, & ad intellectum pertinet: ergo & imperium.* 2. Non tenemur conformari voluntati superioris, sed præcepto eiusdem: nam etiam si sciamus voluntatem superioris, non tenemur illam exequi; sed imperium eiusdem: ergo imperium non est actus voluntatis, sed intellectus. 3. Potest superior præcipere aliquid, absque voluntate ut illud fiat: tunc autem erit verum imperium absque actu voluntatis. Eandem sent. colligit ex *Arist. 1. Polit. cap. 3.* ubi imperium tribuit rationi.

6. *Confirm. 2.* Tertia sent. asserit, Imperium essentialiter involuere utrumque actum, intellectus formaliter; voluntatis præsuppositiue: illum per modum intimationis & denunciationis; hunc per modum motionis & impulsus: Est *S. Tho. 1. 2. qu. 17. art. 1. Caiet. Syluij ibid. & qu. 58. art. 4. fine. Conrad. cit. qu. 17. art. 1. Vasquez disp. 49. cap. 2. Valent. ibid. pun. 1. &c. Qua probabilior est & sequenda.* Prob. 1. ut rectè *Caiet.* ad imperium tria essentialiter concurrunt, ordinatio alicuius ad aliquid, intimatio, motio: ut cum dicitur *diligite Deum*, ordinatur aliquis ad diligendum Deum, idque illi intimatur, & ad hoc ipsum faciendum ab imperante impellitur. Ad rationem spectant ordinare & intimare, seu denunciare: quod est quoddam loqui, & ad intellectum pertinet. Voluntatis est, potentias ad operis exercitium impellere. *Confirm. neuter actus ad imperium per se sufficit: sola .n. voluntas superioris, nisi intimeretur, non habet vim mouendi moraliter, & obligandi subditum ad opus exequendum. Sola operis intimatio, nisi ad sit voluntas obligans & impellens ad opus, vim præcepti & imperij non obrinet. Sola autem voluntas habet vim mouendi; quia ipsa tantum est primum mouens in regno animæ. Prob. 2. Lex, quia non solum est directiua, sed etiam obligatiua, utrumque actum essentialiter requirit, intellectus ut dirigentis & intimantis; voluntatis ut obligantis: ita quia imperium non solum est ordinatiuum & intimatiuum, sed etiam obligatiuum & impulsiuum ad opus, non solum requirit actum intellectus ut ordinantis & intimantis, sed etiam voluntatis ut obligantis & impellentis. Imò lex ipsa non est aliud, quam imperium quoddam legislatoris, scripto intimatum & denunciatum.*

7. *Confirm. 3.* *Arist.* *Polit. cap. 3.* ubi imperium tribuit rationi.

8. *Vtrumque actum involuit* Tertia sent. asserit, Imperium essentialiter involuere utrumque actum, intellectus formaliter; voluntatis præsuppositiue: illum per modum intimationis & denunciationis; hunc per modum motionis & impulsus: Est *S. Tho. 1. 2. qu. 17. art. 1. Caiet. Syluij ibid. & qu. 58. art. 4. fine. Conrad. cit. qu. 17. art. 1. Vasquez disp. 49. cap. 2. Valent. ibid. pun. 1. &c. Qua probabilior est & sequenda.* Prob. 1. ut rectè *Caiet.* ad imperium tria essentialiter concurrunt, ordinatio alicuius ad aliquid, intimatio, motio: ut cum dicitur *diligite Deum*, ordinatur aliquis ad diligendum Deum, idque illi intimatur, & ad hoc ipsum faciendum ab imperante impellitur. Ad rationem spectant ordinare & intimare, seu denunciare: quod est quoddam loqui, & ad intellectum pertinet. Voluntatis est, potentias ad operis exercitium impellere. *Confirm. neuter actus ad imperium per se sufficit: sola .n. voluntas superioris, nisi intimeretur, non habet vim mouendi moraliter, & obligandi subditum ad opus exequendum. Sola operis intimatio, nisi ad sit voluntas obligans & impellens ad opus, vim præcepti & imperij non obrinet. Sola autem voluntas habet vim mouendi; quia ipsa tantum est primum mouens in regno animæ. Prob. 2. Lex, quia non solum est directiua, sed etiam obligatiua, utrumque actum essentialiter requirit, intellectus ut dirigentis & intimantis; voluntatis ut obligantis: ita quia imperium non solum est ordinatiuum & intimatiuum, sed etiam obligatiuum & impulsiuum ad opus, non solum requirit actum intellectus ut ordinantis & intimantis, sed etiam voluntatis ut obligantis & impellentis. Imò lex ipsa non est aliud, quam imperium quoddam legislatoris, scripto intimatum & denunciatum.*

9. *Ad Imperium concurrunt, ordinatio, intimatio, & motio.* Difficultas nonnulla est, quinam actus rationis imperium constituent. *Barthol. Medina*, præter enumeratos actus, agnoscit in intellectu pratico alios, ut *Orare seu petere, promutere, imperare*: igitur peculiaris actus intellectus practici imperium dicitur siue præceptum, qui actus in nullo prædictorum trium continetur: ex *S. Tho. 2. 2. q. 83. art. 1 ad 3.* ubi ad argum. respondet, quod illi tres actus pertinent ad rationem speculatiuam: sed ulterius ad rationem practicam pertinet, causare aliquid per modum imperij, vel per modum petitionis. *Valq. cu. disp. c. 3. fine.* Imperium reducit ad actum iudicij, quo intellectus in seipso exprimit affectum suæ voluntatis, quæ expressio dicitur intimatio, ac si quis exterius diceret, *Ego habeo desiderium huius rei.* Hæc autem desiderij expressio communis est imperio, orationi & suasioni. Est tamen interea discrimen, non in modo expressionis, sed in affectu connotato, non secundum se, sed ut est à tali personâ. Nam expressio affectus inferioris facta superiori ad impetrandum aliquid, est oratio. Expressio affectus facta amico, est suasio. Expressio affectus superioris facta inferiori, ut aliquid fiat, est imperium.

10. *Confirm.* *quis actus rationis?* Difficultas nonnulla est, quinam actus rationis imperium constituent. *Barthol. Medina*, præter enumeratos actus, agnoscit in intellectu pratico alios, ut *Orare seu petere, promutere, imperare*: igitur peculiaris actus intellectus practici imperium dicitur siue præceptum, qui actus in nullo prædictorum trium continetur: ex *S. Tho. 2. 2. q. 83. art. 1 ad 3.* ubi ad argum. respondet, quod illi tres actus pertinent ad rationem speculatiuam: sed ulterius ad rationem practicam pertinet, causare aliquid per modum imperij, vel per modum petitionis. *Valq. cu. disp. c. 3. fine.* Imperium reducit ad actum iudicij, quo intellectus in seipso exprimit affectum suæ voluntatis, quæ expressio dicitur intimatio, ac si quis exterius diceret, *Ego habeo desiderium huius rei.* Hæc autem desiderij expressio communis est imperio, orationi & suasioni. Est tamen interea discrimen, non in modo expressionis, sed in affectu connotato, non secundum se, sed ut est à tali personâ. Nam expressio affectus inferioris facta superiori ad impetrandum aliquid, est oratio. Expressio affectus facta amico, est suasio. Expressio affectus superioris facta inferiori, ut aliquid fiat, est imperium.

11. *Prob. 2. a paritate legis* Difficultas nonnulla est, quinam actus rationis imperium constituent. *Barthol. Medina*, præter enumeratos actus, agnoscit in intellectu pratico alios, ut *Orare seu petere, promutere, imperare*: igitur peculiaris actus intellectus practici imperium dicitur siue præceptum, qui actus in nullo prædictorum trium continetur: ex *S. Tho. 2. 2. q. 83. art. 1 ad 3.* ubi ad argum. respondet, quod illi tres actus pertinent ad rationem speculatiuam: sed ulterius ad rationem practicam pertinet, causare aliquid per modum imperij, vel per modum petitionis. *Valq. cu. disp. c. 3. fine.* Imperium reducit ad actum iudicij, quo intellectus in seipso exprimit affectum suæ voluntatis, quæ expressio dicitur intimatio, ac si quis exterius diceret, *Ego habeo desiderium huius rei.* Hæc autem desiderij expressio communis est imperio, orationi & suasioni. Est tamen interea discrimen, non in modo expressionis, sed in affectu connotato, non secundum se, sed ut est à tali personâ. Nam expressio affectus inferioris facta superiori ad impetrandum aliquid, est oratio. Expressio affectus facta amico, est suasio. Expressio affectus superioris facta inferiori, ut aliquid fiat, est imperium.

12. *Vasquez Imperium reducit ad actum iudicij.* Difficultas nonnulla est, quinam actus rationis imperium constituent. *Barthol. Medina*, præter enumeratos actus, agnoscit in intellectu pratico alios, ut *Orare seu petere, promutere, imperare*: igitur peculiaris actus intellectus practici imperium dicitur siue præceptum, qui actus in nullo prædictorum trium continetur: ex *S. Tho. 2. 2. q. 83. art. 1 ad 3.* ubi ad argum. respondet, quod illi tres actus pertinent ad rationem speculatiuam: sed ulterius ad rationem practicam pertinet, causare aliquid per modum imperij, vel per modum petitionis. *Valq. cu. disp. c. 3. fine.* Imperium reducit ad actum iudicij, quo intellectus in seipso exprimit affectum suæ voluntatis, quæ expressio dicitur intimatio, ac si quis exterius diceret, *Ego habeo desiderium huius rei.* Hæc autem desiderij expressio communis est imperio, orationi & suasioni. Est tamen interea discrimen, non in modo expressionis, sed in affectu connotato, non secundum se, sed ut est à tali personâ. Nam expressio affectus inferioris facta superiori ad impetrandum aliquid, est oratio. Expressio affectus facta amico, est suasio. Expressio affectus superioris facta inferiori, ut aliquid fiat, est imperium.

Hæc sent, vel ex eo mihi magis prob. quod naturam imperij saluat, non multiplicatis actibus in intellectu. Est igitur imperium actus iudicij, quo intellectus practicè iudicat, hîc & nunc hoc esse faciendum ex voluntate superioris, quam mediante denunciatione insinuat; quæ insinuatio est actus locationis, quo intellectus alteri significat, hanc esse voluntatem superioris. Ceterum cum *S. Thom.* assignat alios actus in intellectu pratico, non assignat illos ut distinctos in ratione exprimendi obiecta, sed tantum in ratione moraliter causandi aliquid; & causandi vim actus illi habent in virtute actus voluntatis, quem includunt.

Ad fundam 1. sent. nego, eius potentie esse imperare, cuius tantum est ad operandum impellere: sed potius eius est, impellere ordinando & intimando: hoc autem non est solius voluntatis, sed voluntatis & intellectus simul. Ex his patet ad prob. maioris. Ad confirm. disting. Minor subsump. Nequit voluntas à reliquis potentijs astringi independenter ab ipsâ, concedo; in virtute alicuius actus ipsius, nego. Imperat autem voluntas intellectui, non propriè, & completè, cum ipsa vim non habeat insinuandi atque intimandi, quod imperium propriè dictum requiritur, sed tantum mouendi & impellendi. Ad August. dico, illum loqui de imperio incòpletè & partialiter sumpto, prout dicit motionem & impulsum absque intimatione.

Ad fundam. secundæ sent. nego, imperare esse tantum loqui, sed loqui cum practica motione ad opus exequendum: quod non est solius intellectus, sed etiam voluntatis. Ad 1. confirm. nego legem naturalem, quatenus habet rationem imperij, dicere solum actum intellectus, sed supponere actum voluntatis diuine volentis ut fiat, quæ per rationis dictamen nobis intimatur. Quam voluntatem lex ipsa naturalis nobis insinuat: aut certe supponere aliquid æquiualens, in cuius virtute lex naturalis obligat: quæ est intrinseca honestas operis, & necessaria connexio illius cum naturâ rationali, quæ rationalis est. Secunda confirm. tantum probat, imperium non saluari in solo actu voluntatis, sed requiri etiam actum intellectus, superioris voluntatem intimantis, quod vtrò concedimus. Ad 3. nego, fore verum & proprium imperium illud, quod careret voluntate imperantis, sine quâ non posset habere vim mouendi, licet illud semper obliget, quamdiu non certè scitur, imperantem non habere voluntatem obligandi: nam tunc obligat ex præsumtâ voluntate. Cæterum *Arist. cit.* nil aliud docet, quam quod animus imperet corpori: & esto, expressè doceat, rationem imperare, per rationem intelligitur vtraque potentia. Sæpe .n. ab *Arist.* voluntas appellatur potentia rationalis, ad differentiam appetitus sensitivi.

Quæritur 2. An detur Imperium sui ad seipsum? Prima sent. affirmat: Est *S. Thom. 1. 2. qu. 17. art. 3. & 5. ad 2. & 2. 2. qu. 83. art. 1. & fere Thomist.* Fundam. hoc imperium est necessarium ad operandum; multi .n. rectè iudicant virtutem esse bonam & amplectendam, cum tamen non omnes illam amplectantur. Igitur præter practicum iudicium, quo iudicatur hîc & nunc obiectum esse prosequendum aut fugiendum; necessarium est imperium, quo efficaciter potentia applicetur ad imperatum exequendum. At poni debet actus, quo stante, implicet non sequi actionem exequutiua operis: ergo. *Confirm.* implicat, posito imperio, non sequi actionem exequutiua rei imperatæ. At non implicat, posito practico iudicio non sequi

13. *Tom. 3. De Fine.* *M 3* *sequi*

14. *Prob. vera sent.*

15. *S. Thom.*

16. *Ad fundam prima*

17. *Ad conf.*

18. *Ad Augu.*

19. *Ad conf. 1.*

20. *Ad 2.*

21. *Ad 3.*

Arist.

Alterum dubium

22. *Affermans Prob. 1.*

21.
Prob. 2.

sequi actionem executiuam rei iudicatæ. Prob. 2. ex *Ariff. 6. Ethic. 10. & 11. & S. Thom. 2. 2. q. 47. ar. 8.* Prudentia res habet actus: Bene consilari; de consiliatis rectè iudicare; de iudicatis præcipere seu imperare; at non solum est præceptiuum aliarum, sed etiam proprii subiecti, in quo est. Igitur, præter iudicium, necessarium est præceptum siue imperium sui ad se ipsum: alioqui, præter iudicium, non esset in prudentia necessarius actus præceptiuus respectu proprii subiecti.

24.
Negant ve-
rius

Fundam.

Secunda sent. negat, necessarium esse imperium sui ad seipsum: Est *Almai. tract. 3. de virt. moral. cap. 2. Vasquez 12. disp. 49. cap. 4. & Adriani apud ipsum.* Quæ sent. probabilior est & sequenda. fundam. nullam aliam ob rationem ponitur imperium, nisi ad determinandum eum, cui imperium ipsum imponitur, ut rem imperatam exequatur: sed posito tantum practico iudicio rationis, & actiuo vsu voluntatis, potentie exequutrices necessariò determinantur ad opus exequendum. Igitur non est sui ad seipsum necessarium imperium, à practico iudicio rationis, & actiuo vsu voluntatis distinctum. Maior asseritur ab aduers. & prob. Eatenus requiritur imperium, quatenus is, cui imponitur, non est determinatus ad opus imperatum exequendum. Minor prob. cum eadem anima ut principale operans, sit illa, quæ per exequutrices potentias debet opus per voluntatem decretum exequi, non indigebit ad hoc ipsum opus exequendum distincto actu ab eo, quo per vsum decreuit, hoc ipsum exequi: nam per eundem actum, quo anima per voluntatem se determinauit ad opus exequendum, eadem manet determinata ad idem opus exequendum per potentias exequutrices, quæ in exercitio operis pendent à voluntate, tanquam à primo mouente. Confirm. 1. imperium est actus intellectus insinuans actum voluntatis alteri exequendum: At talis insinuatio sui ad seipsum necessaria non est. Nam insinuatio fit, ut voluntas imperantis innotescat illi, qui debet rem imperatam exequi: Volente autem animâ operari per actum voluntatis, necessaria non est insinuatio voluntatis eiusdem animæ, ut per potentias exequutrices rem decretam operetur. Neque talis insinuatio necessaria est potentijs executiuis, quæ non sunt eius capaces, nec possunt eam percipere; nec imperanti obedire: nec capax imperij esse potest quod non est capax obedientiæ.

25.
Confirm. 1.26.
Confirm. 2.27.
Confirm. 3.

Secundò idèd vnus ad alterum requiritur imperium, quia is, cui debet imperium imponi, non supponitur absque imperio ad opus ipsum imperatum exequendum per se determinatus: vnde debet imperio ipso determinari, & cogi ad opus imperatum exequendum: sed potentie exequutrix, cum in imperando pendent ab animâ, ut à principali mouente, virtute eiusdem actus anima mouetur ad operandum ut principale agens, & potentie ipsæ ut instrumenta animæ coniuncta.

3. Ut exequutrices applicentur ad operandum, duo requiruntur, & directio ex parte intellectus, & motio ex parte voluntatis: at directionem habent mediante practico iudicio, motionem mediante actiuo vsu; quia cum hic sit efficax, implicat illum poni, & non poni passiuum vsum potentiarum executiuarum. Igitur frustra præter practicum iudicium rationis, & actiuum vsu voluntatis, requiritur distinctum imperium. Ex his patet, qui actus imperari possint, nempe omnes, & soli ij, qui voluntati subiecti sunt, quales sunt omnes actus sensitiuæ facultatis, non autè vegetatiuæ.

28.
Ad fund. 1.

Ad fundam. 1. sent. nego antec. Ad prob. di-

co, quòd multi iudicent virtutem esse bonam & amplectendam, & nihilominus illam non amplectentur, non esse defectum imperij, sed vsus, qui per aduers. distinguitur ab imperio: cum imperium principaliter dicat actum intellectus insinuans & intimans peculiarem actum voluntatis ab vsu distinctum. Ad confirm. concedo, posito tantum practico iudicio, non necessariò sequi executionem rei iudicatæ: necessariò autem sequi, posito practico iudicio simul cum actiuo vsu voluntatis. Ad 2. Resp. actum præceptiuum prudentiæ in ordine ad proprium subiectum, esse practicum iudicium cum actiuo vsu voluntatis, qui largo modo dicitur imperium seu præceptum: sicut dicitur voluntas imperare intellectui non propriè, quia imperium propriè sumptum dicit insinuationem voluntatis ad alterum directam, sed largè sumpto imperio pro solâ efficaci motione voluntatis.

Ad Confir.

29.
Ad 2.

DISPUTATIO XII.

De bonitate & malitia humanorum actuum in genere.

HACTENVS de actibus humanis quoad esse phylicum; de iisdem disputandum superest quoad esse morale. Quæ materia èd utilior est, quòd immediatius ad mores regulandos dirigitur. Subministrat. n. nobis vniuersalia principia humanæ vitæ, quibus conscientias rectè dirigere possimus. Sed ante disp. de bonitate & malitia actuum hum. in particulari, præmittenda est disp. de bonitate & malitia morali in communi.

Queritur 1. Quid sit actio humana. Resp. non quæcumque hominis actio, humana nuncupatur, sed ea dumtaxat, que non solum quoad substantiam, sed etiam quoad modum procedendi, est hominis propria. Dupliciter enim potest actio esse hominis propria, prout homo distinguitur à reliquis animantibus: vno modo, quoad substantiam actionis; alio, quoad modum ipsum procedendi à suo proximo principio. Priori modo, omnis actio, quæ proficiscitur ab homine, ut homo est, est hominis propria, ut intelligere, admirari, ridere. Posteriori verò, ea tantum actio dicitur hominis propria, quæ procedit ab homine cum dominio. Homo enim non solum differt à reliquis animantibus quoad proprias operationes, sed etiam quoad modum eas producendi, cum plenâ potestate & dominio eas producendi, vel non producendi. Prior actio dicitur hominis, non humana, quia non adæquatè condistinguitur ab omni actione, quæ non est hominis propria: igitur actio humana dicitur tantum ea, quæ liberè & cum dominio ab homine procedit; nam hæc tantum, ex *S. Thom. 1. 2. q. 1. art. 1.* est hominis propria: tum quia homo adæquatè per eam distinguitur à reliquis animantibus: tum quia ea actio est magis propria operantis, quæ magis ipsius imperio & dominio subijcitur.

2.
Prima du-
bit.Dupliciter
actio est
hominis
propria.

Queritur 2. an actio humana recurrat cum morali? Responso pendet ex eo, an sola actio libera sit humana? Dubij ratio est, quia dilectio beatifica est actio humana, ea tamen libera non est; atque adèd nec moralis, quæ, ut infra, in libera fundatur. Nam actio humana est, quæ procedit cum plenitudine potestatis operantis, sine aliquem intendenti:

3.
Secunda
dubit.

intendens: at dilectio beatifica procedit cum plenitudine potestatis ipsius beati, præstantissimum finem, qui Deus est, intendens: procedit. n. ex pleno iudicio rationis & summo conatu voluntatis propter Deum amabilem propter se.

4
Actio hu-
mana re-
currit cum
moralis.

DICO tamen actionem humanam recurrere cum morali, ac esse solam actionem liberam. Fundam. actio humana est, per quam homo non solum quoad substantiam, sed etiam quoad modum quo illa procedit à suo proximo principio operandi, distinguitur ab operandi modo creaturæ irrationalis cuiuscumque: hæc autem est omnis, & sola operatio libera: ideo dico, dilectio beatifica non est actio humana, defectu libertatis: nec. n. actio humana est, quæ procedit ex quacunque plenitudine iudicij & potestatis, sed quæ ex plenitudine potestatis liberè operantis.

Dilectio
beatifica
non est actio
humana.

SECTION I.

Quid sit esse morale in actibus humanis?

5.
1. Sent.

Prima sent. affirmat, esse ipsam essentialem aptitudinem, quæ actus humanus aptus est fieri à suo proximo principio, quod est voluntas ipsa à ratione & obiecto regulata: ideo non distinguit esse morale, ab esse physico actus, sed eadem prorsus differentia, qua actus constituitur in esse physico, docet etiam constitui in esse morali: est Ferrar. 3. con. gen. cap. 10. §. Circa 3. Sylvi. 1. 2. qu. 18. a. 1. concl. 4. Conrad. 1. 2. q. 19. art. 1. videtur S. Thom. ibid. ubi vocat bonum & malum, differentias per se actuum voluntatis: & in 2. dist. 40. qu. 1. ar. 1. differentias essentielles: Prob. 1. quia esse morale dicitur habitudinem actus ad suum principium: hæc non est aliud, quam essentialis aptitudo, quæ actus ipse aptus est à suo principio fieri.

2. Ita se habet moralitas in actu humano, sicut vitalitas in actu vitali: sed vitalitas est essentialis habitudo, quæ actus vitalis aptus est fieri à suo principio vitæ: ergo moralitas est essentialis habitudo, quæ actus humanus aptus est fieri à principio libero.

3. Actus voluntatis dicitur moralis, quæ voluntarius: omnis actus voluntatis essentialiter est voluntarius; ergo moralis.

Prob. 1.

2.

3.

6.

Sent. 2.
Communior

Secunda sent. docet, esse morale, esse accidentale actui humano, considerato in esse naturæ: Est communior: Henric. quodl. 13. qu. 10. Bonavent. in 2. dist. 41. art. 1. q. 6. Scot. in 1. dist. 17. q. 2. §. Hoc tenendo: Durand. in 2. dist. 38. q. 1. n. 6 & dist. 41. q. 3. Egid. dist. 40. q. 2. art. 1. Capreol. ibid. qu. vn. fine, Caiet. 1. 2. q. 19. a. 1. Vasq. disp. 55. cap. 2. Suarez de actib. hum. tract. 3. disp. 1. sect. 2. dicto 2. Curiel. 1. 2. qu. 18. art. 1. dub. 1. Hæc sent. negatiuè saltem intellecta, nempe quod esse morale non sit essentialis actui, apud me est certa. Fundam. quia potest aliquis saltem actus, inuariatus quoad esse naturæ, variari quoad esse moris, & contrà. Igitur esse morale non est differentia essentialis actui ut sic: Consequentia patet: quia implicat manere actum absque propriâ essentiâ: Antec. prob. Nam potest actus saltem de non malo moraliter, accedente debita aduertentiâ rationis, fieri malus moraliter; ut cum quis fertur in obiectum delectabile non aduertens malitiam cum eo coniunctam, postea aduertens perseverat in eodem actu, inuariato quoad esse physicum; siquidem non variatur motiuum formale, à quo pendet physicum esse actus: nam hæc est delectabilitas obiecti, quæ perseverare potest eadem ante & post debitam ad-

Potest actus
inuariari
quoad esse
naturæ, v-
variari quoad
esse moris:
& contrà

uertentiâ rationis; cum tamen varietur quoad esse moris, quia ex non malo moraliter, fit malus moraliter. Igitur maior difficultas est, in quo formaliter consistat hæc forma moralitatis, per quam actus denominatur formaliter moralis. Alij illam ponunt in modo positivo distincto ab actu, nempe in dependentiâ, qua actio humana pendet à suo principio. Alij in denominatione extrinsecâ, ab ipsa scilicet voluntate liberè operante, vel à ratione practicè regulante. Alij in vtraque simul. Pro explanatione, Nota, controuersiam esse de actibus elicitis à voluntate, non de elicitis ab alijs potentijs, quarum actus dicuntur morales ab ipsis actibus voluntatis, à quibus imperatur. Hoc adnotato,

7.
Forma mor-
alis qua?

8.

9.

Moralitas
in actu non
est modus:

DICO 1. Moralitas in actu non est modus distinctus à physica entitate actus. Fundam. quidquid est in actu ut modus distinctus ab ipsa entitate actus, non pertinet ad moralem, sed ad physicam entitatem actus: quia quidquid est in actu ut modus distinctus, manere potest cum ipsa entitate actus, sublata omni moralitate ab actu: nempe dependentia actus à suo principio, in qua dicitur formaliter consistere moralitas actus, est actio, mediante qua actus humanus accipit esse à principio, à quo elicitur: nec enim alia assignari potest nisi per quam suum esse accipit: sed tota hæc dependentia manere potest, sublata omni moralitate ab actu: nam hæc depend. est via ad physicam entitatem actus; ergo quamdiu non mutatur physica entitas actus, non mutatur ipsa dependentia actus. Unde non minus manere potest hæc dependentia actus, variata moralitate actus, quam ipsa entitas actus: cum dependentia actus à suo principio spectet ad physicam entitatem actus, tanquam via ad suum terminum. Confirm. nam idem actus cum eadem dependentia à voluntate, ante rationis aduertentiâ, non dicitur moralis; accedente rationis aduertentiâ, fit formaliter moralis. Igitur moralitas non consistit formaliter in ipsa dependentia actus à suo principio.

Confir.

10.

Sed deno-
minatio ex-
trinsecâ

DICO 2. esse morale in actu non saluatur adæquatè per extrinsecam denominationem, vel à sola voluntate liberè operante, vel à sola ratione practicè regulante. Fundam. quia non intelligitur actus moralis completus in esse moris, si vel tantum liberè à voluntate producat, & à ratione non regulatur; vel si à ratione tantum regulatur, & à voluntate non liberè producat. Posterior pars constat in amore beatifico, qui quamuis procedat regulatus à visione beata, quæ practicè dicitur Deum esse super omnia diligendum, quia tamen non liberè procedit à voluntate beati, non dicitur moralis, cum non participet proprietates actus moralis, quæ sunt meritum & demeritum, laus & vituperium; per nullum siquidem actum necessarium meremur aut demeremur, laudamur aut vituperamur. Quoad priorem prob. Si per possibile, vel impossibile liberè elici posset actus à voluntate, à ratione tamen non regulatus, talis actus non esset completè moralis, quia actus completè moralis essentialem habitudinem importat, tam ad voluntatem liberè operantem, quam ad regulam morum: quæ non est sola voluntas, quæ tantum est executiua regulæ, sed ratio ipsa; cuius tantum est, actus dirigere ac regulare per normam morum, quam ratio ipsa præscribit per ordinem ad operationes naturæ rationali consentaneas.

11.
Tum à vo-
luntate li-
berè ope-
rante, tum
à ratione
practicè re-
gulante.

DICO 3. Esse morale in actu adæquatè defumitur tum à voluntate liberè operante, tum à ratione practicè regulante. Hoc non est modus intrinsecus actui, sed extrinsecus tantum denomina-

tio, tum

rio, tum à voluntate liberè operante, tum à ratione practicè regulante. 1. pars sequitur ex dictis: cum .n. ad actum morale necessariò requiratur, vt sit & à voluntate liberè operante, & à ratione practicè regulante; nec alterutrum per se sufficiat ad completam rationem moralitatis; vtrumque necessariò requiretur. Quoad poster. prob. nam denominatio liberi in actu est à potentia liberè operante, cuius est, ita operari, vt possit non operari. Igitur nequit esse intrinseca actui: quia hic non liberè, sed necessariò est, dum est. Item esse regulatum in actu, est extrinseca denominatio à ratione regulante: importat .n. practicum dictamen rationis, quod extrinsecum est actui voluntatis: sicut esse artificiatum in opere artificioso est denominatio extrinseca ab arte regulante, quam connotat opus artificiosum vt sic. Cæterum est vtraque ratio tam liberi, quàm regulati ad esse morale essentialiter requiratur: haud tamen ex æquo vtraque requiritur: nam ratio liberi requiritur fundamentaliter; ratio regulati specificatiuè & formaliter. Actus quippe humani quoad esse morale proximè specificantur à ratione, obiectiuè regulante, non autem à voluntate liberè operante: nam hæc in omni actu est eadem: illa est diuersa, iuxta diuersitatem obiectorum media ratione regulantium: hinc vnus actus poni potest in duplici specie morali, & duas habere bonitates aut malitias morales, vnam libertatem: & dividitur actus moralis in bonum & malum quasi in inferiora.

12. *Dices* *Obijcies 1.* Hæc habitudo est actui libero ratio, vt sit actualis tendentia voluntatis in obiectum morale: voluntas .n. per suam actionem actualiter tendit in obiectum morale; non per eam præcisè sumptam secundum entitatem naturalem, aut libertatem; ergo prout includit eam habitudinem: quæ idcirco non potest esse extrinseca actui libero; nam ratio tendentiæ actualis in obiectum est intrinseca entitati actionis: nec potest ei conuenire per solam denominationem extrinsecam. *Resp. 1.* neg. vniuers. antec. Constat in actu malo, cuius moralis malitia non est ratio per quam voluntas actualiter tendit in obiectum moraliter malum. Nam sæpe actus inuariatus quoad omnia intrinseca de non malo fit malus, per extrinsecam dumtaxat connotationem obiecti mali, vt cum quis tendit in obiectum, de se quidem malum, malitiam tamen non aduertens; accedente postea rationis aduertentiâ, adhuc perseverat in eadem tendentia, tunc mutatur actus de non malo in malum, inuariata eius tendentiâ in obiectum, solum præuisâ eius malitiâ ab operante; non .n. vt malus sit actus, necesse est, vt malitia ipsa intendatur, sed vt tantum prævideatur, siquidem nemo operans ad malum intendit. 2. Nego habitudinem, per quam actus dicitur completè moralis, adæquatè consistere in huiusmodi tendentia voluntatis in obiectum morale, dico terminatiuè cõpleri per ipsam regulam rationis practicè regulantis ac dirigentis: tum quia moralitas in actu desumenda est ex adæquatâ regulâ, quæ non est solum obiectum, sed obiectum ratione regulatum: tum quia tendentia ipsa in obiectum completè intelligi non potest absque termino terminante ac specificante. Igitur completa ratio moralitatis integratur extendentiâ actus in obiectum morale, & ex obiecto vt ratione regulato.

14. *Habitudo moralis non consistit adæquatè in sola tendentia voluntatis in obiectum morale.*

15. *Obijcies 2.* Liberum est perfectio intra genus naturæ rationalis: ergo non potest in eo formaliter consistere esse morale, quod constituit aliud genus rerum, à genere naturæ diuersum. Antec. prob.

nam sicut quælibet natura habet proprium operandi modum, quo perficitur in ordine ad proprium finem intra genus naturæ; ita & natura rationalis habere debet proprium modum operandi, quo perficiatur in ordine ad proprium finem intra genus naturæ rationalis: hic autem alius esse non potest, quàm modus operandi liberè: nam hic est proprius ipsius, vt condistinguitur ab omni alio ente non intellectuâli. *Resp.* liberum sumi dupliciter, vno modo in actu 1. & vt sic spectat ad perfectionem naturalem voluntatis: quia vt sic conuenit illi naturaliter & necessariò, necessariò .n. voluntas est potentia libera. Altero modo in actu 2. & vt sic nego liberum esse perfectionem naturalem, sed moralem; quia conuenit illi non vt naturale, sed vt morale agens est; voluntas .n. duplicem habet modum operandi, vnum naturalem, quo perficitur intra ordinem naturæ; alium liberum, quo perficitur intra ordinem moris: & propter hunc duplicem modum operandi potest voluntas duplex genus perfectionis fundare, naturalis, & moralis sicut intellectus, quæ speculatiuus est, fundat perfectionem naturalem: quæ verò practicus & directiuus, fundat perfectionem moralem, saltem incompletè & partialiter.

17. *Obijcies 3.* Omnis effectus dicit intrinsecum ordinem ad principium, à quo est: ergo effectus liber intrinsecum dicit ordinem ad suum principium liberum. Igitur ratio liberi non est actui extrinseca. *Resp.* effectus dicit intrinsecum ordinem ad principium, à quo est, in quantum ab eo est: non, in quantum potuit ab eo non esse: nec .n. ordinatur ad causam, nisi in quantum ab eâ accipit effectus: nullum accipit esse à causâ, ex eo præcisè, quòd potuit à causâ non esse. Igitur effectus liber non dicit intrinsecum ordinem ad voluntatem, quatenus potuit ab eâ non esse, seu quæ libera est formaliter; sed quatenus de facto ab eâ est, seu quæ libera tantum est materialiter: est .n. libera formaliter, quatenus ita agit, vt possit etiam non agere.

18. *Obijcies 4.* Ideo causa est libera effectiuè, quia in instanti, in quo producit effectum, potest antecedenter, & in sensu diuiso non producere: ergo pariter ideo effectus erit liber formaliter, quia in instanti, in quo est, potest antecedenter & in sensu diuiso non esse. *Resp.* nego conseq. quia ad liberum essentialiter requiritur, vt in eodem, in quo est potestas ad vnum, sit etiam potestas ad oppositum: in causâ autem ita est potestas ad producendum actum, vt in eadem sit etiam potestas ad oppositum. In actu verò ita est determinatio ad esse quando est, vt in eodem non sit potestas ad non esse, quia non pendet ab ipso, vt possit antecedenter & in sensu diuiso non esse, quando est, sed à causâ, quæ ita ponit illum in esse, vt potuerit antecedenter non ponere. Vnde tota hæc libertas est per extrinsecam denominationem à causâ.

19. *Deducitur 1.* Esse morale immediatè conuenire actibus elicitis voluntatis, mediatè verò imperatis aliarum potentiarum. ijs .n. actibus immediatè conuenit esse morale, quibus immediatè, conueniunt proprietates actus moralis; quæ sunt, meritum, demeritum, laus, vituperium, virtus, vitium: hæc autem immediatè competunt actibus elicitis à voluntate, mediatè verò imperatis aliarum potent. hi .n. eatenus sunt meritorij aut demeritorij, laudabiles aut vituperabiles, quatenus substant imperio voluntatis. 2. Esse morale diuidi in causale & formale. Causale est voluntas à practica ratione regulata, à quæ cæteræ causæ denominantur morales, vt habitus, obiecta, leges, circumstantia, quatenus cum

16. *Liberum in actu primo spectat ad perfectionem natur. v. l. n.*

17. *Obijc. 3.*

18. *Resp.*

18. *Obijc. 4.*

19. *Resp.*

19. *Esse morale immediatè conuenit actibus voluntatis.*

20. *Causale formale:*

21. Accidentia le. essentialia.

22. In Deo non est actus moralis per ordinem ad intra.

23. Ad S. Tho. Caietanus.

24. Ad rat. I.

25. Ad 2.

26. Ad 3. rat.

27. Dubium I.

nus cum ipsa voluntate & ratione aliquo modo ad actus humanos concurrunt. Formale est peculiaris modus procedendi actus humani à principio libero, practica ratione regulato, à quo proxime & formaliter actus denominatur moralis. 3. Esse formale morale rursus subdividi in esse morale denominatiuum seu accidentale, & in esse morale entitatiuum seu essentialia. Illud semper est aliquid distinctum ab esse morali, quod accidit illi tanquam accidens subiecto, vt præmium & pœna: hæc .n. extrinsecè tantum & denominatiuè dicuntur moralia, tum ab extrinsecâ libertate præmiantis & punientis, tum à liberis actibus merentis & demerentis. Hoc verò est ipsum esse morale essentialiter, quod totum destruitur, destructo ipso esse morali, cum nullum habeat esse distinctum ab ipso esse morali, vt ius doctoratus, dominij, pecuniæ valor, obligatio ad pœnam, rescissio contractus, relaxatio voti, remissio offensæ, quæ nullum habet esse, nisi morale: vnde, eo destructo, totum eorum esse destruitur. Fundatur hoc esse morale semper in extrinsecâ denominatione voluntatis, liberè ius & valorem conferentis, aut ad pœnam obligantis, aut offensam relaxantis. Cum .n. voluntas nil possit intrinsecè in alios influere, semper huiusmodi entia moralia, quæ à liberâ voluntate alterius pendent, consistunt in extrinsecâ tantum denominatione voluntatis. 4. In Deo non esse actus morales per ordinem ad intra, sed tantum per ordinem ad extra. Nam per ordinem ad se nullum Deus habet actum liberum, sed solum necessarium ac naturalem: vnde actus, quo seipsum, suasque diuinas personalitates diligit, quo Spiritum S. producit, est maximè necessarius ac naturalis; qui nequit esse moralis, vt supra. In ordine verò ad creaturas existentes Deus multos habet actus liberos, à practica ratione regulatos, vt actus liberalitatis, fidelitatis, misericordiæ: igitur per ordinem ad extra Deus habet actus morales.

Ad argum. primæ sent. ad author. S. Thom. Resp. I. illum intellig. de differentiis actus humani in esse morali, vt Caset. *ibid.* explicat. & se S. Doctor cit. loco in 2. Vocat autem illas, differentias essentialia iuxta modum loquendi Scholasti. Ad 1. Rationem, disting. Maior. esse morale dicit habitudinem tantum aptitudinalem actus ad suum principium, nego: hæc .n. cum sit remota, non proxima ratio moralitatis, non sufficit ad completam moralitatem. Dicit habitudinem formalem, concedo; hæc autem non est essentialis aptitudo actus ad suum principium, sed extrinseca dumtaxat denominatio à principio liberè operante ex practica regula rationis. Ad 2. Neg. maior. vitalitas .n. non competit actui vitali per extrinsec. denominationem, sed per intrinsec. respectum ad principium vitæ: quia est intrinseca & essentialis differentia ipsius physice entitatis actus vitalis: moralitas autem non est intrinseca differentia physice entitatis actus humani, cum possit existere tota entitas physica actus humani absque moralitate; non entitas actus vitalis absque vitalitate & ordine ad principium vitæ. Ad 3. Disting. maior. actus voluntatis dicitur moralis, quatenus est voluntarius, sumpto voluntario pro spontaneo, nego; sumpto voluntario pro libero, concedo. Cæterum primū voluntarium est necessariū actui humano, quoad physicam entitatem, non quoad moralitatem, vt patet in amore beatifico, qui maximè spontaneus est, quia tamen liber non est, moralis non dicitur, quia hæc denominatio desumitur à principio liberè operante.

trahatur à bonitate & malitia tanquam genus à differentiis, an tanquam subiectum ab accidentibus? Aliqui partem 2. docent, moti hoc argu. Impossibile est, vt idem genus contrahatur à pluribus differentiis vltimis non diuidentibus idem genus in plures species atomas: sed esse morale contrahitur à pluribus differentiis vltimis, non diuidentibus idem genus in plures species atomas, vt cum idem numero actus contrahitur ad duas honestates, vel malitias specificas; vt cum quis ieiunat propter pœnitentiam, vel furatur propter fornicationem, in quolibet actu sunt duæ species vltimæ moralitatis, quarum vnaquæque apta esset constituere vnâ speciem moralitatis ab aliâ distinctam. Hoc autem est contra naturam generis, quod per se postulat, vt non nisi per vnâ differentiam vltimam ab vnaquæque specie contrahatur. Non est autem contra naturam subiecti, cum per vnum tantum accidens expleatur, ita vt possit idem numero plura accidentia admittere. Confirm. Implicat, destructa differentia per se constitutiva speciei, non totam speciem destrui: sed destrui potest differentia moralis constitutiva actus humani, non destructa totâ specie & naturâ ipsius; vt cum quis vult ebrietatem cum homicidio in eâ probabiliter præuiso, & deinde perseverat in eodem actu volendi ebrietatem, homicidij inuincibiliter oblitus, detinit tunc actus in ratione homicidij, non in ratione ebrietatis.

Alij, quibus magis *Assentior*, priorem partem probabiliorē censent. Quæ conformior est modo loquendi Scholasti. & *Trid. sess. 14 cap. 5. & can. 7.* vbi distinguit circumstantias, quæ species peccatorum constituunt à circumstantiis, quæ species peccatorum non constituunt, sed tantum adiacent illis per modum accidentium. Fundam. Ex eo quod plures bonitates, vel malitiæ esse possunt in eodem actu, non sequitur, quod plures differentiæ vltimæ contrahant idem genus moralitatis, illud non diuidentes in plures species diuersas. Sicut ex eo, quod plures formæ accidentales esse possunt in eodem subiecto, non sequitur, quod plures differentiæ accidentales vltimæ contrahant idem genus accidentis, non diuidentes illud in plures species distinctas. Quia licet plures bonitates, vel malitiæ re. actu physice entitatis actu sint accidentia, re. actu moralitatis eiusdem actus sunt differentiæ, quæ contrahendo ipsum esse morale in communi, diuident illud in plures species distinctas. Nam species, quam differentia vnus bonitatis, vel malitiæ simul cum esse morali in communi constituit, non est illa species, quam alia differentia bonitatis, vel malitiæ cum eodem esse morali in communi in eodem actu existens, constituit. Honestas enim temperantiæ in actu ieiunij elicito propter pœnitentiam, licet sit in eodem actu physico, in quo est honestas pœnitentiæ, non tamen constituit cum ipso actu physico speciem moris, sed cum ipsâ moralitate in communi, quæ se habet vt genus ad vt ramque honestatem: quæque cum singulis honestatibus tanquam cum differentiis vltimis constituit diuersas, distinctasque species moris. Nec obstat, quod vna species moris non distinguatur physicè ab aliâ in eodem actu existente: nam sufficit vt distinguatur moraliter, per ordinem ad diuersum obiectum, & rationis dictamen. Confirm. Ira se habent duæ bonitates, vel malitiæ in eodem actu physico humano; sicut duo accidentia, dulcedo & albedo in eodem subiecto. Sed licet dulcedo & albedo non constituent diuersas species accidentium cum subiecto, consti-

Fundam. Actus.

28. Confir.

29. Esse morale contrahi à bonitate & malitia, vt genu: à differentiis.

Ratio

30. Confir.

tuunt tamen diuersas species accidentium cum ipso accidente in communi, quod tanquam genus vnaquæque differentia ad certam speciem atomam, ab alterâ condistinctam contrahit. Ergo licet moralis honestas ieiunij & honestas pœnitentiæ in eodem actu existentes, non constituent diuersas species honestatis ac virtutis cum ipsa entitate physica actus, ad quam comparantur vt accidentia ad subiectum; constituunt tamen diuersas species cum moralitate ipsa in communi, quam vnaquæque honestas, vel malitia contrahit ad certam speciem virtutis, aut vitij ab aliâ distictam.

31.
Ad fund.
opposit.

Ad conf.

Ex his patet ad oppositam sent. quæ falsum supponit, nempe plures bonitates vel malitias solum comparari ad entitatem actus vt accidentia ad subiectum, non ad moralitatem actus vt differentia ad genus, quod contrahendo diuidunt in varias species morales vltimas. Ad confirm. Nego, destructâ differentiâ constitutiua speciei moralis, destrui physicam entitatem actus, quæ tantum est subiectum speciei moralis, dico destrui solam speciem ipsam moralem, quæ fundatur in actu, vt in exemplo adducto, destruitur species homicidij, destructâ differentiâ ipsius per inuincibilem oblivionem homicidij, remanente eadem physica entitate actus, vt subiecto alterius speciei moralis: sicut destructo vno accidente physico, destruitur tota species illius, remanente eadem substantiâ vt subiecto alterius accidentis.

33.

Dubitatur 2. An ratio moralitatis vniocè conueniat actui bono & malo. Ratio dubit. quia inter actus malos, alius est positiuus, vt commissio, alius priuatiuus vt omissio, cuius malitia consistit in pura priuatione actus debiti: à positiuo autem & negatiuo nequit abstrahi vna ratio communis vniuoca. Hoc tamen non obstante, ad dubit. *resp. affirmatiuè:* quia licet ab actu positiuo & negatiuo vt sic nequeat ratio communis vniuoca abstrahi, abstrahi tamen potest ratio communis vniuoca sub ratione dicentis ordinem ad regulam morum. Quo modo tam actus positiuus, quam priuatiuus connotant terminum positium, nempe voluntatem ipsam liberè operantem & rationem practicè dirigentem.

34.
Ratio moralitatis vniocè conuenit actui bono & malo.

SECTIO II.

Quid sit bonitas & malitia moralis?

35.
Differentia esse moralis

Explicato esse morali in communi, explicandæ sunt eius differentia, quæ sunt bonitas & malitia. Quæ adhuc considerari possunt dupliciter vel in communi, vt abstrahunt à bonitate & malitiâ, tam actuum, quàm obiectorum, & circumstantiarum: vel in particulari, vt contractæ ad bonitatem & malitiam actuum, obiectorum, & circumstantiarum. In hac sect. de his disputo in priori sensu; in posteriori sequentibus disp.

36.
Sens. 1.

Prima sent. docet, bonitatem moralem in communi acceptam consistere in perfectione absolutâ: quam aliqui ex sent. *Scoti in 2. dist. 4. §. de 2. & quodlib. 18. §. de 1.* explicant per aggregationem & integritatem eorum omnium, quæ enti morali vt sic debita sunt. Alij ex sent. *Cajet. 1. 2. q. 71. ar. 6. §. in eodem art. & q. 72. art. 1. §. ad euid.* declarant per aliquid intrinsecum absolutum in genere qualitatis: oppositam verò malitiam consistere vel in priuatione alicuius perfectionis debitæ enti morali, iuxta priorem sent. *Scoti*, vel iuxta posteriorem *Cajetani*, in qualitate positiuè contraria. Fundam.

37.
Fundam.

sicut bonitas naturalis consistit in integritate eorum, quæ debita sunt enti naturali; bonitas enim naturalis hominis consistit in integritate eorum, quæ debita sunt homini, vt homo est, siue sint essentialia, siue substantialia, siue accidentalia: contrà verò malum naturale consistit, vel in priuatione alicuius perfectionis, siue substantialis siue accidentalis debitæ homini, vt homo est; vel in positiuâ aliquâ entitate dissentanea homini, quæ homo est: Ita bonitas moralis consistit in integritate & plenitudine eorum omnium, quæ enti morali vt sic debentur: contrà verò malitia moralis consistit, vel in priuatione alicuius perfectionis enti morali debitæ, vel in positiuâ entitate enti morali dissentaneâ.

Secunda sent. affirmat, bonitatem vt abstrahit à bonitate actus, obiecti, & circumstantiarum, positam esse in conformitate ad legem, vel proximam rationis, vt *Scot. in 1. dist. 17. q. 2. §. quantum: & in 2. d. 40. §. de 2. & quodlib. 18. §. de 1. Lybet. cit. dist. 40.* vel ad remotam diuinam, vt alij: vel ad vtramque simul, vt *Conrad. 1. 2. q. 19. art. 1. ad 3. & Medin q. 18. ar. 2. concl. 4. & q. 20. ar. 1.* Oppositam malitiam consistere in difformitate ab eadem lege, aut proximâ rationis, aut remotâ diuinâ, aut ab vtrâque simul. Fund. sicut omnis rectitudo desumenda est per conformitatem ad propriam regulam: ita obliquitas per difformitatem & deuiationem ab eadem. Sed regula bonitatis moralis est lex, aut proxima rationis, aut remota diuina. Igitur bonitas moralis consistit in conformitate ad legem; opposita malitia in difformitate & deuiatione ab eadem lege. Maior constat inductione: rectitudo .n. naturalis consistit in conformitate ad regulam naturæ; rectitudo artificialis in conformitate ad regulam artis: Igitur rectitudo moralis in conformitate ad regulam morum. Minor prob. ea est regula entis moralis, quæ præscribit modum entis moralis: hæc, vt patet, est lex vel proxima rationis, vel remota diuina. Confirm. posita conformitate ad legem, & omni alio sublato, ponitur bonitas moralis: sublata hæc solâ, & omni alio posito, tollitur bonitas moralis.

Tertia sent. censet, bonitatem moralem sitam esse in conformitate cum natura rationali vt sic: malitiam in difformitate cum eadem quâ rationalis est: Præcticam rationem esse tantum proximam regulam, quâ discernimus vel iudicamus, quæ ei consentanea, quæ dissentanea sunt, vt ea aut sequi, aut fugere debeamus. Quia verò humana ratio non valet omnia sine errore assequi, quin aliquando absque ipsius culpa iudicet vt consentaneum naturæ rationali, quod consentaneum non est, & contrà; idèd illud dici debet naturæ humanæ consentaneum, aut dissentaneum, non quod re ipsa est tale, sed quod probabilis ac diligens ratio iudicat esse tale: Est *Vasquez 1. 2. disp. 58. cap. 2. & disp. 73. n. 17. & disp. 95. cap. 9. Suarez de actib. hum. tract. 3. disp. 2. sect. 2. & disp. 3. sect. 3. Conino. de actib. hum. disp. 2. num. 16.* Fundam. Non idèd à priori mendacium, aut quoduis aliud peccatum est malum, quia illud vt malum iudicat ratio, sed quia re ipsa malum & dissentaneum est naturæ rationali, vt rationalis est. Igitur regula, penes quam desumenda est omnis rectitudo, & obliquitas moralis, non est ratio, sed natura, quæ rationalis est. Confirm. loquendo etiam de ratione diuina: non idèd à priori mendacium, aut quodcunque aliud peccatum, malum est, quia ratio diuina iudicat esse malum, sed quia re ipsa malum est & dissentaneum naturæ intellectuali, idèd Deus iudicat illud esse malum.

38.
Sens. 1.

39.
Fund.

40.
Bonitas moralis sita in conform. cum natura rationali malitia in difform.

41.
Fund.

Regula à priori Confirm.

41. *A priori*
malum. Ratio: penes id sumi debet rectitudo vel obliquitas moralis, ad quod tanquam ad primam regulam & mensuram ultimò terminatur ens morale: hæc non est ratio, quæ solùm iudicat & ostendit rectitudinem & obliquitatem, sed natura intellectualis, quæ est ultimus terminus, & quasi primum exemplar, quod respicit ens morale ut sic. *Conf.*
Confirm. sicut illud dicitur bonum, aut malum naturæ viuenti, ac sentienti, quod re ipsâ est conforme, aut difforme naturæ viuenti, ac sentienti ut sic: ita illud dicitur bonum, aut malum naturæ intellectuali, quod re ipsâ est conforme, aut difforme naturæ intellectuali ut sic.

42. *Concilian- tur alie*
Hæc sent. sic explicata verior est: iuxta quam explicantur reliquæ. Nam secunda declarat bonitatem & malitiam moralem per ordinem tantum ad regulam proximam & quoad nos: quam tertia sent. non negat, sed, præter hanc, addit regulam remotam & primam, quæ est natura rationalis ut sic: quâ nec secunda negare potest. *44.*
Prima non idèò assignat bonitatem moralem in integritate eorum, quæ debita sunt enti morali, ut excludat respectum conformitatis ad naturam ration. cum hoc sit vnum ex prærequisitis ad bonitatem moralem, ut constat ex autho. quibus hæc sent. tribuitur: sed ut explicet fundamentum & primam radicem huius conformitatis, quæ consurgit ex concursu omnium, quæ ad illud constituendum concurrunt. Nisi .n. actus virtutis, vel obiectum honestum includat omnes circumstantias, quæ ad obiectum honestum, vel ad actum virtutis constituendum requiruntur, non erit actus, aut obiectum honestum, ac proinde careat necesse est respectu conformitatis cum naturâ rationali, ex cuius defectu consurgit in actu, vel obiecto opposita difformitas cum naturâ ration. in quâ difform. malitia moralis consistit. Cæterum hæc conformitas, vel difform. cum naturâ ration. non est relatio realis superaddita enti morali, ut includenti omnia, quæ ipsum reddunt proximè capax talis conformitatis, vel difform. Nec est ens rationis: cum, nullo intellectu cogitante, aliqua sint conformia, aliqua difformia naturæ rationali; sed ultra ea, quæ tanquam proximum fundam. requiruntur superadditæ solam connotationem naturæ ration. ab intrinseco exigentis taliter operari circa tale obiectum.

45. *Ad fund. 1.*
Vnde ad fundam. primæ sent. si intelligat bonitatem moralem etiam obiectiue sumptam, consistere in sola integritate eorum, quæ actui, & obiecto honesto debentur, præciso omni respectu & connotatione naturæ ration. cui hæc ipsa commensurari debent, ut honesta sint, falsum est: quia cum hæc bonitas non sit absoluta, sed respectiua in ordine ad perficiendam naturam ration. iuxta capacitatem & exigentiam, quam habet ad operandum, ut rationalis est, nequit completa ratio ipsius saluari sine respectu & connotatione eiusdem naturæ. Sicut nequit integra ratio bonitatis naturalis, quam accidens habet ad proprium subiectum, saluari sine respectu ad illud. *Ad fund. 2.*
Ad fund. secundæ sent. neg. minor, si intelligatur de primâ regulâ bonitatis moralis: hæc .n. non est ratio diuina, vel humana, sed natura intellectualis, penes quam ultimò attenditur omnis ratio bonitatis, vel malitiæ moralis. Concedenda verò est, si intelligatur de regulâ tantum proxima & indicatiua, penes quam non negamus quoad nos, & à posteriori desumi bonitatem, vel malitiam moralem. *August.*
In quo sensu intellige August. lib. 22. contra Faust. cap. 27. peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem æternam: intellige S. Tho. 1. 2. q. 19. art. 4. ubi

bonitatem & malitiam moralem explicat per ordinem tum ad rationem, tum ad legem diuinam. *Ad* prob. min. disting. Maior. Illa est prima regula bonitatis & malitiæ moralis, quæ præscribit modum indicatiuè, & per ordinem ad aliud, cui ultimare commensurari debet, nego; quæ præscribit modum ut prima mensura & exemplar, cui ultimare omnia commensurari debent, concedo. Porro ratio, vel lex non præscribit modum ut prima mensura & exemplar bonitatis & malitiæ, sed ut indicans tantum & dirigens ad instar Ideæ, quæ artificem dirigit per ordinem ad exemplar, quod solùm dirigit ut prima regula. *Ad confirm. nego antec.* Nam si loquamur de lege humana positiuâ, manere posset conformitas ad legem, & difformitas ad naturam ration. si lex præscriberet aliquid, quod esset dissentaneum naturæ ration. Tunc .n. operari iuxta legem, esset malum: cum tamen, si bonitas desumeretur per conformitatem ad legem, in tali casu operari iuxta legem, esset bonum. Si verò loquamur de lege naturali, fieri posset, ut quis erroneè putaret aliquid esse iuxta legem natur. & simul contra exigentiam naturæ ration. Tunc .n. operari iuxta legem natur. contra exigentiam naturæ ration. esset malum. Quod est euidentis signum, bonitatem & malitiam moralem spectandam esse penes conformitatem, vel difform. ad naturam ration. tanquam ad primam regulam & exemplar.

Obijcies 1. Multa sunt bona moralia ex eo tantum, quia sunt præcepta: ergo hæc saltem bonitatem, vel malitiam moralem habent per conformitatem, vel difform. ad legem precipientem. *Resp.* Neg. conseq. licet .n. illa bonitatem moralem efficienter habeant à lege, formalem tamen habent per conformitatem ad naturam ration. cui tanquam primæ regulæ commetenda est omnis lex.

Obijcies 2. Si quis erroneè apprehenderet aliquid esse iuxta legem diuinam, contra tamen exigentiam naturæ ration. tenetur potius se conformare cum lege diuinâ, quam cum exigentiâ & regulâ naturæ ration. ergo bonitas moralis tanquam à primâ regulâ pendet à lege diuinâ. *Resp.* Neg. conseq. idèò .n. in eo casu teneretur homo se conformare cum lege diuinâ, quia teneretur credere, quòd lex diuina esset certior & infallibilior regula ostensiuâ conformitatis operis præscripti cum naturâ ration. quàm propria ratio. Cum .n. nequeat operari voluntas, nisi præuiâ notitiâ practicè ostendente bonitatem, vel malitiam obiecti, concurrentibus duabus notitijs de eodem obiecto opposita dictantibus, tenetur homo se conformare notitiæ certiori & infallibiliori, qualis in prædicto casu esset notitia diuina.

Obijcies 3. Cum ratio erroneè dicat, aliquid esse bonum, quod re verâ est malum & contra exigentiam naturæ ration. tale opus ex tali dictamine factum, esset bonum; contra verò esset malum, si contra tale dictamen fieret: ergo bonitas & malitia moralis desumenda est penes rationem, non penes exigentiam naturæ ration. *Resp.* neg. conseq. tunc .n. voluntas operando se conformaret naturæ ration. tanquam primæ regulæ, saltem phtatiuè: quia non tenetur se conformare cum suâ regulâ, nisi per rationem propositâ: & quia tunc ratio inculpabiliter proponeret aliquid ut conforme naturæ ration. licet re ipsâ conforme non esset, bonum esset tale opus eo tempore factum, non propter conformitatem cum ratione errante, sed propter conformitatem probabiliter putatam cum naturâ rationali.

Conformitas vel diffor. non est relatio realis. Nec ens rationis.

Bonitas & malitia sicut respectiua.

August. S. Thomas.

47.
48. *Ad conf.*
49.
Multa habent bonitatem moralem efficienter à lege: formale per conform. ad naturam ration.
50. *Obijc. 2.*
Resp.
51. *Obijc. 3.*
Resp.

DISPUTATIO XIII.

An & quid sit bonitas & malitia moralis obiectiua?

1.
Duplex
quæst.1. An sit
obiectiua?2.
Negans
Vof. Oc.3.
Probans res
esse indiffer.4.
Confirm. 1.

5.

6.

7.
Probans opa
rationes
externas
esse indiffer.8.
Affirmant
bonitatem
& malit.
obiec. S.
Tho. &c.

D eclarata bonitate & malitiâ morali in genere, declarandæ sunt eius species, quæ sunt bonitas & malitia obiectiua, & formalis. Hæc est propria actûs; illa obiecti: quia verò obiectiua præcedit formalem, vt causa specificans suum specificatum, hinc de obiectiua, tum de formali disputo. 1. an sit concedenda obiectiua vt condistincta à bonitate & malitia formalis?

Prima sent. negat: *Vasquez 1.2. disp. 73 nu. 21.* & eorum est, qui nullâ bonitatem & malitiam agnoscunt, præter eam, quæ est in actu interiori voluntatis, à quo cætera tam obiecta, quàm externæ operationes donominantur extrinsecè bona, vel mala: Ita *Bonau. in 2. dist. 42. art. 1. qu. 1. ad 3. Albert. art. 1. Richard. art. 1. qu. 1. Durand. qu. 1. n. 6. & 7. Argenti. qu. vn. art. 1. Ocham in 3. qu. 10. ad 3. dub. Gabriel. qu. vn. art. 2.* Fundam. obiectum voluntatis sunt res externæ, aut externæ ipsæ operationes: neutræ sunt bonæ, aut malæ moraliter: ergo non datur obiectiua bonitas, aut malitia, distincta à bonitate, aut malitiâ actus interioris. Maior constat ex sufficienti partium enumeratione. Minor prob. Et primò de rebus. Nam res in se neque sunt bonæ, neque malæ moraliter, sed indifferentes, vt sint termini actuum bonorum, vel malorum moralium: Deus .n. indifferens est, vt terminet bonitatem amoris, vel malitiam odij. Item res aliena indifferens est, vt terminet actum restitutionis, qui bonus est, vel furti, qui malus est. Confirm. 1. bonitas & malitia moralis proximè fundatur in ipsâ ratione liberi; sed nulla est in rebus ratio liberi nisi per extrinsecam tendentiam voluntatis ad illas: Hæc autem non est in rebus, sed in actu voluntatis. 2. Si aliqua esset bonitas vel malitia moralis in obiectis distincta, possent ab illâ obiecta donominari bona, aut mala moraliter, independenter ab ipsa bonitate, & malitia actûs: cum omne subiectum denominari possit à formâ sibi inhirente. 3. Vt actus voluntatis sit malus, non requirit malitiam in obiecto vt patet in odio Dei, quod de se malum est, etiam si Deus optimus sit: ergo neque vt sit bonus, requirit bonitatem in obiecto. Prob. 2. Minor de operationibus ipsis externis, quæ non solum comparantur ad internos actus voluntatis, vt effectus imperati ad causam imperantem, sed etiam vt obiecta, ad quæ illi proximè tendunt. Quidquid .n. bonitatis, aut malitiæ est in actibus externis, totum illis deriuatur ab internis, quibus tantum intrinsecè inest bonitas, aut malitia moralis, alioqui actus externus esset distinctum peccatum ab interno.

Secunda sent. affirmat: ita *S. Thom. 1.2. qu. 18. art. 2. & 5. & qu. 19 art. 1. ad 3. & in 2. dist. 40. qu. 1. art. 3. & qu. 2. de malo art. 3. Capreol. in 2. dist. 42. qu. vn. art. 1. concl. 2. Caiet. 1.2. qu. 19. art. 1. fine. Conrad. ibid. ad 3. Medin. qu. 18. art. 2. Curiel. ibid. dub. 2. §. 3. Ferrar. 3. con. Gen. cap. 10. §. sed occurrit dub. Scot. in 2. dist. 42. §. ad quæst. 2. & fusius quodlib. 18. §. de 1. & §. de 2. & §. de 3. Egid. in 2. dist. 40. qu. 1. art. 2. & dist. 42. qu. 1. art. 1. dub. Laser. Rubio dist. 42. qu. 1. art. 1. Arimin. qu. vn. concl. 1. Maior qu. 1. concl. 1. & 2. Palat. disp. vn. §. post hæc: Almain.*

*tract. 1. de actib. hum. cap. 14. Suarez tract. 3. de actib. hum. disp. 2. sect. 1. Coninc. disp. 3. dub. 2. Sylui. 1.2. qu. 18. art. 2. & alibi: quæ sent. communior, probabilior, sequenda. Fundam. Omnis voluntatis actus præsupponit obiectum, ad quod feratur, & à quo specificetur: ergo tam actus moraliter bonus, quàm actus moraliter malus, supponere debet proportionatum obiectum, à quo & ille bonitatem, & hic malitiam desumat: igitur concedenda est obiectiua bonitas, vel malitia distincta à bonitate & malitia actus. Antec. patet. voluntas .n. non facit sibi obiectum, sed supponit, cum non sit obiecti conceptiua, sed inclinatiua. Prior conseq. constat: nam omnis actus suam specificationem desumit ex obiecto, cui per intrinsecam habitudinem commensuratur. Est .n. obiectum, vt *S. Thom. definit 1.2. qu. 18. art. 2. ad 2.* forma actus, non quidem intrinseca, quia nõ specificat intrinsecè componendo, sed terminando habitudinem illius ad se, nec immediatâ, vt est visio respectu obiecti visi, sed mediata, quia non specificat immediatè denominando, sed terminando intrinsecam habitudinem actus ad se: à qua habitudine illic speciem habet: quo fit, vt non ex eadem forma immediatâ actus & obiectum denominentur bona, vel mala. Nam actus bonus, & aliquis saltem malus, denominatur ex intrinsecâ habitudine ipsius ad obiectum; à quâ tamen habitudine non denominatur bonum, vel malum obiectum. Posterior conseq. prob. cum ista bonitas, vel malitia actûs pendeat ex obiecto, & obiectum non fiat formaliter bonum, aut malum per ipsam rationem proponentem; nam etiam ratio præsupponere debet obiectum conforme, aut disforme naturæ rationali, illudque tantum proponere voluntati; necessariò supponi debet in ipso obiecto.*

Maior grauiorque difficultas est in explicando, quid hæc bonitas & malitia sit, quam actus in obiecto supponit. Quam *S. Thomas cit. qu. de malo, primordiale*: Scotus, *bonitatem ex genere seu potentialem*; Ferrar. *naturalem*, appellant. Ratio difficult. Res sunt secundum se indifferentes, vt potius terminent actum bonum, quàm malum: nec vllam in se dicunt bonitatem, aut malitiam moralem, cum hæc proximè fundetur in ratione liberi, quæ solis actibus voluntatis conuenit. Propter quod variè illam explicant Doctores, modò per conformitatem, & disform. cum re à ratione & lege diuinâ: modò per conformitatem, & disform. cum naturâ rationali vt sic: modò per plenitudinem circumstantiarum, quæ ad honestatem requiruntur. Ego sic illam explico. Bonitas seu honestas obiectiua nil aliud est, quàm quædam proportio, seu conuenientia, quam res, & operationes ipsæ in ratione obiecti habent cum naturâ rationali ad terminandos liberos actus ipsius. Contrâ verò malitia seu inhonestas obiectiua nil aliud est, quàm quædam improportio & disconuenientia, quam res seu operationes in ratione obiecti cum naturâ ration. habent ad terminandos liberos actus eiusdem. Res .n. considerari possunt, vel absolutè & in genere naturæ, quæ sũt ad se: vel respectiue & in genere obiecti, quæ aptæ sunt terminare liberos actus voluntatis; quo modo habent rationem moris, saltem terminatiue & causaliter, quæ aptæ sunt causare morales actus naturæ ration. specificando illos in genere moris. Porro honestas obiectiua non consistit in bonitate absolutâ, quam res habent in genere naturæ, sed in bonitate respectiua, quam eadem res habent in genere obiecti, & moris causatiue, quæ aptæ sunt causare specificando

9.
Smt. hæc
prob.Quid sit
obiectum.Conced.
obiectiua
bonitas10.
Quæst. 2.
quid sit bonitas & malitia obiectiua?11.
ExploratHonestas
obiectiua
sua bonitate respectiua

specificando moralitatem actuum huma. Quæ bonitas à poster. & quoad nos explicatur per conformitatem ad rectam rationem & legem diuinam; à priori & secundum se per conformitatem ad naturam rationalem vt sic; fundamentaliter per integritatem & plenitudinem omnium, quæ ad obiectiuam honestatem requiruntur: quam Scotus in 1. dist. 17. q. 2. §. quantum appellat quendam decorum, ratione cuius obiectum dignum est, vt circa illud versentur liberæ operationes hominis. Aptitudo ad convenientiam vel disconu. cum naturâ intellect. quâ tali, non est formalis moralitas actus, sed fundamentalis: quia .n. aptus est conuenire vel disconuenire naturæ ration. aptus est regulari à ratione, & esse actus moralis: si reipsâ non regularitur, quantumuis sit aptus regulari, non est formaliter moralis, vt in dormiente, non defectu libertatis duntaxat, sed defectu etiam rationis, practicè ac firmiter regulantis. Quia etsi actus esset liber formaliter, aptusq; conuenire vel disconu. naturæ ration. & per imposs. non conueniret, nec disconu. non esset formaliter moralis: ergo actu conuenire, vel disconu. rationi, seu actu regulari practicè à ratione, est actualis ac formalis moralitas, formalisq; bonitas, vel malitia actus, vt infra.

Hanc explic. colligo ex S. Tho. 1. 2. q. 18. art. 5. vbi, in actibus, inquit, bonum & malum dicitur per comparationem ad rationem: quia vt Dionysius dicit 4. cap. de diuinis nom. bonum hominis est secundum rationem esse, malum autem, quod est præter rationem. Unicuique enim rei est bonum, quod conuenit ei secundum suam formam, & malum, quod est ei præter ordinem suæ formæ. Patet ergo, quod differentia boni & mali circa obiectum considerata, comparatur per se ad rationem, scilicet, secundum quod obiectum est ei conueniens, vel non conueniens: & qu. 19. art. 1. ad. 3. dicendum quod bonum per rationem representatur voluntati vt obiectum, & in quantum cadit sub ordine rationis pertinet ad genus moris, & causat bonitatem moralem in actu voluntatis. Hæc S. Doctor, qui bonitatem, & malitiam moralem agnoscit in obiectis, quæ quâ representantur per rationem vt convenientia vel disconu. naturæ rationali, habent rationem moris, causando in genere causæ specificatiuæ bonitatem, vel malitiam moralem in actib. humanis. A S. Tho. non discordat Scot. in 2. dist. 40. §. de 2. & quodlib. 18. §. de 1. & alibi.

Ad fundam. 1. sent. disting. maior. Obiectum voluntatis sunt res vel operationes externæ, consideratæ secundum se & in genere nature, nego; respectiuè & in genere obiecti, concedo. Quo pacto nego, eas non esse moraliter bonas, aut malas causaliter, esto non sint moraliter bonæ, aut malæ formaliter: sicut medicina dicitur intrinsecè sana causaliter; extrinsecè verò sana formaliter à sanitate existente in animali: & contra Vasquez, actus peccaminosus dicitur dissonus & difformis nature ration. à dissonantiâ & difformitate obiecti cum naturâ ration. Igitur possunt res in ratione obiecti habere moralem bonitatem vel malitiam. Vnde ad 1. prob. min. concedo, res secundum se & in genere nature non esse bonas, aut malas moraliter, esse tamen bonas, aut malas moraliter in genere obiecti; nam Deus etiâ secundum se, imò & in ratione obiecti consideratus indifferens sit ad terminandum actum amoris, vel odij; idem .n. per rationem voluntati propositus potest amari, & odio haberi, absolute tamen dicitur aptus potius vt ametur, quam vt odio habeatur: Tum quia obiectum dicitur absolute aptum, non per ordinem ad quoscunque actus, sed per ordinem ad

actus naturæ rationali conformes; tum quia obiectum denominatur simpliciter aptum secundum illam rationem, quæ ei conuenit intrinsecè & per se, non autem quæ ei conuenit extrinsecè & per accidens. Bonitas autem, secundum quam Deus aptus est terminare actum amoris, intrinsecè & per se conuenit Deo; contrà verò malum, secundum quod aptus est terminare actum odij, extrinsecè tantum, & per accidens illi conuenit. Contrà verò malum, secundum quod peccatum aptum est terminare odium, per se conuenit peccato; bonum autem per accidens. Eodem modo res aliena, vt restituenda proprio domino apta est terminare actum prosecutionis, inepta terminare actum fugæ & nolitionis: contrà verò, res vt eripienda inuito domino, potius apta est terminare actum nolitionis, & fugæ, quam prosecutionis & appetitus. Ad 1. conf. conced. maior de bonitate & malitiâ moraliter sumptâ, neganda de eadem causaliter acceptâ. Hæc .n. non fundatur proximè in ratione liberi, sed in conformitate & diffor. ad principium liberum, cuius actus complet in ratione bonitatis, vel malitiæ moralis: hæc .n. non tantum dicit esse liberum, quod habet à voluntate; sed etiam esse regulatum, quod primordialiter habet ab obiecto & per rationem practicè dictato. Ad 2. nego sequel. quia cum hæc bonitas, vel malitia, quæ est in obiecto, non sit vniuoca formalis cum ea, quæ causatur in actu, sed æquiuoca, & causalis, nequit ab eâ obiectum denominari bonum, aut malum: sicut nec medicina denominatur formaliter sana à virtute causatiuâ sanitatis, sed tantum causaliter. Ad 3. Nego antec. malitia .n. in actu supponit inhonestatem in obiecto vel in modo tendendi ad obiectum, à quâ actus completur in ratione malitiæ moralis; sic odium Dei malitiam suam desumit non ex obiecto, sed ex modo tendendi in ipsum. Qui modus respectu voluntatis se habet aliquo modo obiectiuè, quâ præuidetur, & in illum sic prequisum voluntas exercitè tendit. Ad 2. prob. min. nego, quidquid bonitatis & malitiæ est in actibus externis, deriuari ab internis; aliqua .n. bonitas & malitia per se primò est in actibus externis, quæ communicatur internis, ne nipe quæ sumitur ex obiecto, & circumstantijs, quæ, vt S. Tho. docet 1. 2. qu. 20. art. 1. primò & per se est in actu externo, à quo deriuatur in internum: vt velle dare eleemosynam, idè bonum est, quia opus ipsum externum bonum est, non contrà. Ceterum negandum est, actum externum esse distinctum peccatum ab interno, esto distinctam habeat qualitiam: quia externus facit vnum in genere moris cum interno, accipiendo ab illo esse liberi, & vicissim dando illi esse difforme rationi: ad peccatum autem vtrumque per se requiritur.

Deducitur 1. obiectum, vt sit simpliciter honestum, & aptum causare moralem bonitatem in actu, quem terminat, includere aggregationem omnium circumstan. quæ illud reddunt vndeque honestum & consonum rationi. Nam sicut bonitas naturalis non solum confurgit ex entitate essentiali, sed etiam ex accidentalibus: bonitas enim naturalis hominis non solum confurgit ex entitate essen. anime & corporis, sed etiam ex entitate accident. potentiæ, & organorum, ceterorumque quæ hominem exornant atque perficiunt intra naturam hominis: ita bonitas moralis obiectiua non solum confurgit ex honestate obiecti essen. sed etiam ex honestate & plenitudine circumstantiarum, quæ obiectum accidentaliter perficiunt atque exornant intra genus moris. Vnde vt obiectum

Moralitas Fundam.

12. S. Thomas

Scotus con cordes.

13. Ad fund. prima

Ad hominè

14. Ad conf. 1.

15. Ad secundam

16. Ad tertiam

Non omnis bonitas & malitia in actibus externis, deriuatur ab internis.

17. Obiectum simpliciter bonum includit circumstantias

Quum sit honestum simpliciter requirit plenitudinem omnium circumstan. vt autem sit simpliciter malum, sufficit defectus vniuscuiusque circumstantiæ, ex illo vulgato Dionisij, *bonum ex integrâ causâ malum ex quocunque defectu.*

18. *Honestas alia extrinseca ex præcipiente.*
Deducitur 2. Hanc honestatem obiectiuam interdum esse intrinsecam obiecto, vt bonitas in Deo & in proximo, propter quam vterque est honestè amabilis: interdum extrinsecam, vt ieiunium positiua lege præceptum. Quamuis .n. omnis ferè lex aliquam supponat bonitatem vtilem ad finem in medio, quod prescribit, ea tamen necessaria non est, vt medium prescriptum habeat honestatem sufficientem ad specificandum actum virtutis, cum sufficiat sola honestas, quam res præcepta habet ex voluntate superioris præcipientis. Eodem modo theologandū est de malitiâ, quæ interdū intrinseca est obiecto, vt deformitas in culpâ, & priuatio debitæ perfectionis in poenâ, ob quâ vtraq; est honestè odibilis. Nam quamuis hæc, vt correctiua culpæ, bona sit, & honestè odio haberi non possit: vt tamen est afflictiua, malum est personæ, & vt sic honestè odio haberi potest. Interdum verò est extrinseca obiecto, quam vel ratio ipsa apprehendit in obiecto honesto, vel ipsum obiectum honestum redditur malum ex aliquâ extrinsecâ circumstantiâ.

DISPUTATIO XIV.

De bonitate & malitia formali actuum humanorum.

SECTIO PRIMA.

Vnde actus humani desumant suam primam & specificam, bonitatem vel malitiam.

1. *Status quest.*
SUPPONO ex *dis. 12. sect. ult.* Bonitatem & malitiam in actibus humanis nil aliud esse formaliter, quam conformitatē, aut difformitatē cum naturâ ration. vt rationalis est; hoc .n. commune est omni bonitati & malitiæ morali, cum respiciat naturam ration. vt primam regulam, penes quam attendenda est conformitas, vel diffor. moralis. Hoc ergo posito, vterius inquirimus, vnde hæc formalis conformitas, aut diffor. causetur. Multa sunt, quæ ad actus humanos moraliter causando concurrunt, principium liberum, rationis dictamen, lex, obiectum, finis, circumstantiæ: de quibus disputandum, An, & quam bonitatem, vel malitiam causent in actib. humanis.

2. *Prima sent. Fund.*
 Prima sent. esse potest, specificam bonitatem actus humanos desumere ab ipsa naturâ ration. vt rationalis est. Fundam. Eadem est regula, & causa reëctitudinis in actu: sed natura ration. vt rationalis, est regula moralis reëctit. in actibus humanis: ergo eadem erit causa moralis reëctit. in actibus. Minor constat ex dictis. Maior prob. tum à pari ex operibus artificiosis, quæ artificiosam reëctit. desumunt ab ipsâ regulâ artis: tum à priori, nam regula mensurando & dirigendo opus, causat in illo reëctitudinem, vel artificialem, si sit regula artis; vel moralem, si sit regula morum. Sed *contra*: licet natura ration. sit regula & mensura, ac proin-

de aliquo modo causa bonitatis moralis, non est tamen regula specifica, sed tantum generica: proinde non poterit esse specifica, sed tantum generica causa moralis reëctit. in actibus humanis, sicut nec ars est causa specifica, sed tantum generica reëctitudinis artificialis in operibus artis: quorum specifica reëctitudo desumitur ex proprio fine & vsu ad quem vnumquodq; opus artificiosum ordinatur. Confirm. in hac conformitate aut difform. cum naturâ ration. omnes actus humani, imò omnia entia moralia conueniunt: igitur non potest ab illâ specifica ratio bonitatis & malitiæ propria actuum human. desumi. Eadem ratione constat, hanc specificam bonitatem desumi non posse à lege æterna Dei: nam etiam hæc est regula vniuersalis bonitatis moralis.

Secunda sent. affirmat, hanc specificam bonitatem moralem desumi ex reëcto dictamine rationis. Fundam. Ex vario dictamine rationis derivatur varia bonitas specifica in actus humanos. Confirm. actus conformis conscientiæ erroneæ, est moraliter bonus, etiam si sit de obiecto malo: non igitur ab obiecto, sed à dictamine rationis actus humani desumunt suam bonitatem, vel malitiam; alioqui talis actus de obiecto malo, esset moraliter malus. Quia id quod dat specificam bonitatem, vel malitiam actui humano, non est res ipsa secundum se, sed vt proposita & dictata per practicam rationem. Sed *contra*: ratio non specificat actum ratione sui, sed ratione obiecti, quod proponit vt consentaneum, vel dissentaneum naturæ ration. id .n. quod formaliter & proximè confert bonitatem, vel malitiam actui, est obiectum ipsum honestum, vel inhonestum. Ratio autem est tantum proxima regula dignoscendi proponendique honestatem, vel turpitudinem obiecti. Vnde concedo, ex diuerso rationis dictamine diuersam causari bonitatem specificam in actibus humanis: nego tamen, id formaliter prouenire ex diuersitate dictaminum, sed ex diuersitate obiectorum per dictamina propositorum. Ad Confirm. dico, talem actum, si quam habet bonitatem, eam non habere ex ratione errante, sed ex obiecto ipso practicè bono. Ad rationem disting. id quod dat specificam bonitatem vel malitiam, est res seu obiectum regulatum & dictatum à ratione tanquam à conditione sine quâ non, concedo; tanquam à ratione formali specificante, nego: hæc .n. non est ratio dictans, sed obiectum dictatum.

Tertia sent. asserit, specificam bonitatem, vel malitiam actus humanos accipere ex circumstantiis, genericam ex obiecto. Hæc tribuitur *Scoto*, in *2. dist. 2. qu. vn. §. ad solut. & in 2. dist. 40. §. de 2. & quodlib. 18. §. de 1. & §. nota*: quibus in locis bonitatem & malitiam ex obiecto appellat genericam, ex circumstantiis verò specificam: quia tam bonitas, quam malitia desumpta ex obiecto, est ad instar generis potentialis, contrahibilis per bonitatem & malitiam circumstantiarum, tanquam per differentias. Idem docet *Gabriel* in *2. dist. 20. qu. vn. art. 1.* Sed neque hæc sent. vera est, neque à *Scoto* intenta. Primum patet; nam bonitas & malitia, quæ sumitur ex circumstantiis, est accidentalis actui humano: quippe quæ adesse & abesse potest, integrâ manente specie actus humani. Sunt .n. circumstantiæ accidentia actus supponentes illum constitutum in ratione specificæ bonitatis aut malitiæ. Sicut .n. idem actus in esse naturæ habet aliquas perfectiones, sine quibus manere potest integer quoad essentiam naturalem: ita in esse moralis habet aliqua, sine quibus manere potest integer quoad

quoad essentiã moralem: hæc sunt circumstantiæ, ut & ex nomine constat: Circumstantiæ .n. idè dicuntur, quia circumstant actum, non constituunt essentialiter. Secundum faciliè constabit Scotum attentè legenti. Non .n. cum ipse bonitatem ex obiecto vocat bonitatem ex genere, intelligit bonitatem genericam, sed specificam, sumpto nomine generis pro specie. Quo loquendi modo utitur etiam S. Tho. 1. 2. qu. 18. art. 2. & in 2. dist. 26. art. ult. Neque cum dicit, bonitatem ex obiecto esse alterius contrahibilem per bonitatem ex circumstantiis tanquam per differentias, intelligit differentias específicas & essen. sed tantum acciden. ut colligitur ex cit. loco in 2. dist. 7. ubi distinguit triplicem bonitatem moralem in actibus: Primam ex obiecto, quam vocat ex genere: Secundam ex circumstantiis, quam appellat virtuosam: Tertiam meritoriam, seu gratuitam ex diuinã acceptance in ordine ad præmium. Et quidem prima bonitas moralis ideo, inquit, potest dici ex genere, quia est quasi materialis respectu omnis boni ulterioris in genere moris. Nam actus transiens super obiectum, est quasi formabilis per quamcumque aliam circumstantiam moralem, & ita quasi potentialis non omnino extra genus moris, sicut fuit ipse actus in genere natura, sed in genere moris, quia iam habet aliquid de illo genere, puta obiectum conueniens ætui. Eandem doctrinam repetit quodl. 18. §. nota. Collige, Scotum illam appellare bonitatem ex genere, quæ capax est accipere quamcumque ulteriorem, siue moralem ex circumstantiis, siue gratuitam & meritoriam ex diuinã acceptance.

Quarta & vera sent. docet: Primam & specificam bonitatem, vel malitiam actus humanos desumere ex obiecto cõsentaneo, vel dissentaneo naturæ rationali ut sic: Est S. Tho. 1. 2. qu. 18. art. 3. & 4. & omnium ferè Theolog. Fundam. sumitur ex vulgato Arist. principio: actus specificari ab obiectis, non solum in esse naturæ, sed etiam in esse moris: quia actus in suo esse siue naturali, siue morali commensuratur per ordinem ad obiectum, cuius est inclinatio & tendentia. Igitur per habitudinem ad illud accipit suam specificationem: cum nil aliud sit, actum specificari ab obiecto, quam ipsius esse commensurari per ordinem intrins. & habitudinem ad obiectum. Vnde si obiectum, cui actus commensuratur, est honestum, ipse actus honestus; si inhonestum, & ipse inhonestus sit necesse est.

Dices. Hoc ad summum verum erit, quando obiectum est intrinsecè honestum, vel inhonestum; non quando est honestum, vel inhonestum extrinsecò tantum præcepto, vel prohibitione superioris: tunc .n. bonitas vel malitia moralis actus non desumitur ex obiecto, quod ex se supponitur indifferens, sed ex præcepto extrins. vel prohibitione superi. Resp. etiam tunc specificam bonitatem, vel malitiam actus desumi ex obiecto, non secundum se, sed quatenus præcepto extrins. aut prohibitione superi. reponitur in determinatã specie virtutis aut vitij. Nam, ut optimè Caiet. 1. 2. qu. 96. art. 4. sine, lex præcipiendo seu statuendo, facit de actibus indifferentibus virtuosos, vel vitiosos, dum sub aliquã virtute, aut vitio actum determinat. præcipiendo .n. abstinentiam, ponit actum sub virtute temperantiæ, & oppositum sub vitio intemperantiæ. Cuius signum est, quia actus præcepti, non specificantur iuxta specificationem præceptorum, sed obiectorum, quæ præcipiuntur, vel prohibentur. Actus .n. religionis diuinã humanaque lege præceptus, non confert duplicem

bonitatem: sicut nec mendacium naturali diuinaque lege prohibitum, duplicem malitiam. Quod actus ab obiecto accipiat primam bonitatem, aut moralem malitiam, patet: quia ante hanc nulla supponitur in actu nisi naturalis, seu fundamentum moralitatis, quod habet actio; quatenus liberè procedit à suo principio. Confirm. eadem actio ut præscindens ab obiecto, & considerata tantum ut liberè procedens à suo proximo principio, non dum concipitur determinata ad bonitatem, vel malitiam moralem, sed ad utramque indifferens. Igitur prima bonitas, vel malitia moralis illi aduenit ex ordine ab obiectum. Vnde cum S. Tho. in 2. dist. 36. art. ult. & Scot. dist. 40. §. de 2. & alij Schol. docent, primam bonitatem actum accipere ex libertate operantis, non debent intelligi de bonitate morali, sed de naturali & fundamento moralis, quæ dici potest generica respectu moralis ex obiecto, ut illam appellat S. Tho. 1. 2. qu. 18. art. 4. Cæterum obiectum considerari potest dupliciter: 1. in esse naturæ secundum suam physicam & transcendentem bonitatem. 2. in esse moris secundum proportionem aut oppositionem cum naturã rationali, quam proximè habet ex pratico dictamine rationis. Porro actus bonitatem, vel malitiam moralem non desumit ex obiecto considerato in esse naturæ, sed in esse moris.

Deducitur, ex eodem obiecto moralem bonitatem malitiamve ultimò desumere habitus studiosos, & vitiosos. Dixi, ultimo: proximè .n. & immediate habitus specificationem sumunt ex actibus, ad quos producendos ordinantur; mediatè ex obiectis, ad quæ habitus ordinantur medijs actibus, quos producant. Quia etiam habitus ultimè commensurantur obiectis, ad quæ medijs actibus inclinant. Petes, cur non etiam potentia dicitur moraliter bona, ex innatã inclinatione & habitudine ad actus, & obiecta honesta? Resp. Tum quia potentia est indifferens tam ad actus & obiecta bona, quam ad actus & obiecta mala: habitus virtuosus est determinatus tantum ad actus & obiecta honesta, sicut vitiosus ad actus & obiecta inhonesta. Quapropter virtus ab August. lib. 2. de lib. arb. cap. 19. definitur, Qualitas mentis, quã recte vivitur, & nemo male vivitur. Tum quia innata inclinatio potentiæ ad actus & obiecta honesta cum non distinguatur ab entitate potentiæ, spectat ad naturalem constitutionem principij operantis, ac proinde nequit ad moralem, quæ liberis tantum actibus acquiritur, pertinere.

Obijcies 1. Actus externus, ex. gr. solutio mercedis, non habet obiectum à se ipso distinctum: ipsa .n. est obiectum actus interni, & tamen non ordinatur ad obiectum à se distinctum. Ergo non omnis actus humanus sumit bonitatem vel malitiam ab obiecto. Neg. antec. omnis .n. actio exterior ultimè ordinatur ad ius compensandum, tuendumve, quod respectu actionis se habet ut obiectum. Nam actio externa, aut versatur circa Deum, aut circa proximum, aut circa operantem: quæ circa Deum, pro obiecto habet externum cultum & honorem Dei, qui eã actione aut tribuitur Deo, aut lesus reparatur: quæ circa proximum pro obiecto habet ius aut legale; quod tali actione adæquatur, ut sunt omnes actiones perfectæ iustitiæ; aut morale, ut sunt reliquæ actiones imperfectæ ac potestatiuæ iustitiæ, quales sunt omnes virtutes ad alterum; à perfecto debito, æqualitate aut iurium alteritate deficientes: quæ versatur circa operantem, pro obiecto habet aut conseruationem propriæ naturæ; aut moderationem propria-

10. Quid Scotus per bonitatem ex genere?

11. Specifica bonitas vel malitia actus desumitur ex obiecto.

Quid sit actus specificari ab obiecto.

12. Dices

Resp.

Caiet.

13. Actus ab obiecto accipit primam bonitatem.

Confr.

14. Obiectum consideratur dupliciter.

15. Ex obiecto bonitatem desumunt ultimo habitus.

16.

Potentia non dicitur moraliter bona, quia innata indifferens.

17.

Actus exterior habet obiectum à se distinctum.

rum passionum: hæ sunt actiones temperantiæ ac fortitudinis: quarum illæ ordinantur ad moderandas passiones concupiscibilis, hæ ad moderandas passiones irascibilis. Vnde ad prob. antec. nego, actum externum non ordinari ad aliud obiectum à se distinctum, quod est ius alterius, vel proprium, quod simul cum actione externâ est obiectum actus interni.

18. *Obijcies 2.* Ex his sequeretur, actum internum accipere suam bonitatem & malitiam ab externo, cum tamen potius externus bonitatem vel malitiam accipiat ab interno. *Resp.* in diuerso genere, internus bonitatem & malitiam sumit ab externo in ratione obiecti specificantis: externus verò ab interno in ratione formæ morale esse conferentis.

In diuerso genere interna sumit bonitatem ab externa, & vicissim.

19. *Obijcies 3.* Hinc sequeretur, non esse idem specificatum actus interni & externi, ac proinde eos non facere vnum in ratione moris: nam interni specificatum est actio externa cum obiecto, externi solum obiectum. *Resp.* nego sequel. ad prob. dico, actionem externam pro adæquato obiecto non solum habere rem externam, sed seipsam in facto esse, & vt terminum sui ipsius.

Externa pro obiecto habet etiam se ipsam in facto esse.

20. *Obijcies 4.* Actus internus bonus aut malus ex obiecto, contrahi potest vteriori bonitate & malitia essentiali ex fine: ergo bonitas, quam habet ex obiecto, non est specifica, sed generica. Nam specifica bonitas est, quæ vteriori bonitate essentiali contrahi non potest. Antec. constat; bonitas .n. actus pœnitentiæ contrahi potest vteriori bonitate charitatis, si ad Deum vt ad vltimum finem referatur. *Resp.* nego antec. bonitas .n. ex fine extrin. non est essentialis, sed acciden. bonitati ex obiecto: nam sine illâ hæc existere potest.

21. *Obijcies 5.* Propositum rectè viuendi est actus honestus, cum tamen in nullâ sit specie virtutis: ergo non omnis bonitas ex obiecto est specifica. *Resp.* neg. minor. non .n. contra specificam rationem actus obstat obiecti vniuersalitas, vt constat de actu scientiæ metaphysicæ, cuius obiectum est ens vniuersalissimum, cum tamen certum sit, illum esse in specie infimâ scientiæ. Ita hic actus, *volo rectè viuere*, erit in aliquâ specie infimâ virtutis innominatæ, licet ipsius obiectum vniuersalissimum sit.

Propositum rectè viuendi est species virtutis innominata.

SECTION II.

Quale voluntarium requiratur in actu, vt specificam bonitatem vel malitiam desumat ex obiecto?

22. **H**æc difficultas de actu interno voluntatis per se agitur: de externo non nisi per denominationem ab interno: quia sicut voluntarium formaliter & intrinsecè competit soli interno, ita & differentia ipsius non competunt, nisi interno.

23. *Prima sent.* docet, sufficere tantum virtuale & interpretatiuum de honestate, vel malitia obiecti: est *Medin. 1. 2. qu. 18. art. 9. concl. 5. & qu. 19. art. 7. §. vlt.* vbi docet, vt quis exerceat actum misericordiæ, vel cuiuscunque virtutis, satis esse, vt in actu exercito feratur in obiectum, quod re ipsa est rationi conforme, esto in actu signato illius honestatem non intendat. *Prob. 1.* Sufficit, vt ab obiecto malo actus accipiat malitiam; nec est necesse, vt expressè intendatur obiecti malitia, tum quia nemo intendens ad malum, operatur: tum quia alioqui nunquam quis peccaret ex ignorantia vincibili: quia cum hæc occultet malitiam obiecti,

non posset illam voluntas expressè intendere. At non minus efficax est obiectum bonum ad communicandum bonitatem, quam malum ad communicandam malitiam actu humano: ergo si vt hoc communicet malitiam, non requirit voluntarium expressum, nec illud requireret, vt communicet bonitatem. 2. Aliàs paucissimi exercerentur actus studiosi, præsertim ab idiotis & rudibus, qui huiusmodi formalitates, dum operantur, non intendunt; imò quotiescunque tenderent ad obiectum honestum, si non tenderent propter honestatem virtutis, peccarent, cum non detur actus in individuo indifferens. 3. Vt actus sit bonus & conformis vltimo fini, non est necesse, vt expressè eliciatur propter honestatem vltimi finis: ergo neque vt sit bonus & conformis fini proximo, est necesse vt eliciatur propter honestatem finis proximi. 4. Actus elemosynæ etiam si non expressè eliciatur propter honestatem misericordiæ, habet formalem conformitatem cum naturâ rationali, vt sic: tum quia non habet difformitatem; nec inter hæc datur medium; tum quia ratio dicit, talem actum esse bonum & conformem naturæ rationali: ergo moraliter bonum & virtuosum.

25. *26. 27.* *28. Sent. 2.* *Fund. Gabriel.* *Ratio* *29. Sent. 3.* *30. Prob. ex August. Gregor.* *31. Prob. 2. Rubio* *32. Sent. 4. S. Thom. Dionys.* *33. Prob. 1. Rubio* *34. Sent. 4.* *35. S. Thom. Dionys.* *36. Prob. 1. Rubio* *37. Sent. 4.* *38. S. Thom. Dionys.* *39. Prob. 1. Rubio* *40. Sent. 4.* *41. Prob. 1. Rubio* *42. Sent. 4.* *43. Prob. 1. Rubio* *44. Sent. 4.* *45. Prob. 1. Rubio* *46. Sent. 4.* *47. Prob. 1. Rubio* *48. Sent. 4.* *49. Prob. 1. Rubio* *50. Sent. 4.* *51. Prob. 1. Rubio* *52. Sent. 4.* *53. Prob. 1. Rubio* *54. Sent. 4.* *55. Prob. 1. Rubio* *56. Sent. 4.* *57. Prob. 1. Rubio* *58. Sent. 4.* *59. Prob. 1. Rubio* *60. Sent. 4.* *61. Prob. 1. Rubio* *62. Sent. 4.* *63. Prob. 1. Rubio* *64. Sent. 4.* *65. Prob. 1. Rubio* *66. Sent. 4.* *67. Prob. 1. Rubio* *68. Sent. 4.* *69. Prob. 1. Rubio* *70. Sent. 4.* *71. Prob. 1. Rubio* *72. Sent. 4.* *73. Prob. 1. Rubio* *74. Sent. 4.* *75. Prob. 1. Rubio* *76. Sent. 4.* *77. Prob. 1. Rubio* *78. Sent. 4.* *79. Prob. 1. Rubio* *80. Sent. 4.* *81. Prob. 1. Rubio* *82. Sent. 4.* *83. Prob. 1. Rubio* *84. Sent. 4.* *85. Prob. 1. Rubio* *86. Sent. 4.* *87. Prob. 1. Rubio* *88. Sent. 4.* *89. Prob. 1. Rubio* *90. Sent. 4.* *91. Prob. 1. Rubio* *92. Sent. 4.* *93. Prob. 1. Rubio* *94. Sent. 4.* *95. Prob. 1. Rubio* *96. Sent. 4.* *97. Prob. 1. Rubio* *98. Sent. 4.* *99. Prob. 1. Rubio* *100. Sent. 4.* *101. Prob. 1. Rubio* *102. Sent. 4.* *103. Prob. 1. Rubio* *104. Sent. 4.* *105. Prob. 1. Rubio* *106. Sent. 4.* *107. Prob. 1. Rubio* *108. Sent. 4.* *109. Prob. 1. Rubio* *110. Sent. 4.* *111. Prob. 1. Rubio* *112. Sent. 4.* *113. Prob. 1. Rubio* *114. Sent. 4.* *115. Prob. 1. Rubio* *116. Sent. 4.* *117. Prob. 1. Rubio* *118. Sent. 4.* *119. Prob. 1. Rubio* *120. Sent. 4.* *121. Prob. 1. Rubio* *122. Sent. 4.* *123. Prob. 1. Rubio* *124. Sent. 4.* *125. Prob. 1. Rubio* *126. Sent. 4.* *127. Prob. 1. Rubio* *128. Sent. 4.* *129. Prob. 1. Rubio* *130. Sent. 4.* *131. Prob. 1. Rubio* *132. Sent. 4.* *133. Prob. 1. Rubio* *134. Sent. 4.* *135. Prob. 1. Rubio* *136. Sent. 4.* *137. Prob. 1. Rubio* *138. Sent. 4.* *139. Prob. 1. Rubio* *140. Sent. 4.* *141. Prob. 1. Rubio* *142. Sent. 4.* *143. Prob. 1. Rubio* *144. Sent. 4.* *145. Prob. 1. Rubio* *146. Sent. 4.* *147. Prob. 1. Rubio* *148. Sent. 4.* *149. Prob. 1. Rubio* *150. Sent. 4.* *151. Prob. 1. Rubio* *152. Sent. 4.* *153. Prob. 1. Rubio* *154. Sent. 4.* *155. Prob. 1. Rubio* *156. Sent. 4.* *157. Prob. 1. Rubio* *158. Sent. 4.* *159. Prob. 1. Rubio* *160. Sent. 4.* *161. Prob. 1. Rubio* *162. Sent. 4.* *163. Prob. 1. Rubio* *164. Sent. 4.* *165. Prob. 1. Rubio* *166. Sent. 4.* *167. Prob. 1. Rubio* *168. Sent. 4.* *169. Prob. 1. Rubio* *170. Sent. 4.* *171. Prob. 1. Rubio* *172. Sent. 4.* *173. Prob. 1. Rubio* *174. Sent. 4.* *175. Prob. 1. Rubio* *176. Sent. 4.* *177. Prob. 1. Rubio* *178. Sent. 4.* *179. Prob. 1. Rubio* *180. Sent. 4.* *181. Prob. 1. Rubio* *182. Sent. 4.* *183. Prob. 1. Rubio* *184. Sent. 4.* *185. Prob. 1. Rubio* *186. Sent. 4.* *187. Prob. 1. Rubio* *188. Sent. 4.* *189. Prob. 1. Rubio* *190. Sent. 4.* *191. Prob. 1. Rubio* *192. Sent. 4.* *193. Prob. 1. Rubio* *194. Sent. 4.* *195. Prob. 1. Rubio* *196. Sent. 4.* *197. Prob. 1. Rubio* *198. Sent. 4.* *199. Prob. 1. Rubio* *200. Sent. 4.* *201. Prob. 1. Rubio* *202. Sent. 4.* *203. Prob. 1. Rubio* *204. Sent. 4.* *205. Prob. 1. Rubio* *206. Sent. 4.* *207. Prob. 1. Rubio* *208. Sent. 4.* *209. Prob. 1. Rubio* *210. Sent. 4.* *211. Prob. 1. Rubio* *212. Sent. 4.* *213. Prob. 1. Rubio* *214. Sent. 4.* *215. Prob. 1. Rubio* *216. Sent. 4.* *217. Prob. 1. Rubio* *218. Sent. 4.* *219. Prob. 1. Rubio* *220. Sent. 4.* *221. Prob. 1. Rubio* *222. Sent. 4.* *223. Prob. 1. Rubio* *224. Sent. 4.* *225. Prob. 1. Rubio* *226. Sent. 4.* *227. Prob. 1. Rubio* *228. Sent. 4.* *229. Prob. 1. Rubio* *230. Sent. 4.* *231. Prob. 1. Rubio* *232. Sent. 4.* *233. Prob. 1. Rubio* *234. Sent. 4.* *235. Prob. 1. Rubio* *236. Sent. 4.* *237. Prob. 1. Rubio* *238. Sent. 4.* *239. Prob. 1. Rubio* *240. Sent. 4.* *241. Prob. 1. Rubio* *242. Sent. 4.* *243. Prob. 1. Rubio* *244. Sent. 4.* *245. Prob. 1. Rubio* *246. Sent. 4.* *247. Prob. 1. Rubio* *248. Sent. 4.* *249. Prob. 1. Rubio* *250. Sent. 4.* *251. Prob. 1. Rubio* *252. Sent. 4.* *253. Prob. 1. Rubio* *254. Sent. 4.* *255. Prob. 1. Rubio* *256. Sent. 4.* *257. Prob. 1. Rubio* *258. Sent. 4.* *259. Prob. 1. Rubio* *260. Sent. 4.* *261. Prob. 1. Rubio* *262. Sent. 4.* *263. Prob. 1. Rubio* *264. Sent. 4.* *265. Prob. 1. Rubio* *266. Sent. 4.* *267. Prob. 1. Rubio* *268. Sent. 4.* *269. Prob. 1. Rubio* *270. Sent. 4.* *271. Prob. 1. Rubio* *272. Sent. 4.* *273. Prob. 1. Rubio* *274. Sent. 4.* *275. Prob. 1. Rubio* *276. Sent. 4.* *277. Prob. 1. Rubio* *278. Sent. 4.* *279. Prob. 1. Rubio* *280. Sent. 4.* *281. Prob. 1. Rubio* *282. Sent. 4.* *283. Prob. 1. Rubio* *284. Sent. 4.* *285. Prob. 1. Rubio* *286. Sent. 4.* *287. Prob. 1. Rubio* *288. Sent. 4.* *289. Prob. 1. Rubio* *290. Sent. 4.* *291. Prob. 1. Rubio* *292. Sent. 4.* *293. Prob. 1. Rubio* *294. Sent. 4.* *295. Prob. 1. Rubio* *296. Sent. 4.* *297. Prob. 1. Rubio* *298. Sent. 4.* *299. Prob. 1. Rubio* *300. Sent. 4.* *301. Prob. 1. Rubio* *302. Sent. 4.* *303. Prob. 1. Rubio* *304. Sent. 4.* *305. Prob. 1. Rubio* *306. Sent. 4.* *307. Prob. 1. Rubio* *308. Sent. 4.* *309. Prob. 1. Rubio* *310. Sent. 4.* *311. Prob. 1. Rubio* *312. Sent. 4.* *313. Prob. 1. Rubio* *314. Sent. 4.* *315. Prob. 1. Rubio* *316. Sent. 4.* *317. Prob. 1. Rubio* *318. Sent. 4.* *319. Prob. 1. Rubio* *320. Sent. 4.* *321. Prob. 1. Rubio* *322. Sent. 4.* *323. Prob. 1. Rubio* *324. Sent. 4.* *325. Prob. 1. Rubio* *326. Sent. 4.* *327. Prob. 1. Rubio* *328. Sent. 4.* *329. Prob. 1. Rubio* *330. Sent. 4.* *331. Prob. 1. Rubio* *332. Sent. 4.* *333. Prob. 1. Rubio* *334. Sent. 4.* *335. Prob. 1. Rubio* *336. Sent. 4.* *337. Prob. 1. Rubio* *338. Sent. 4.* *339. Prob. 1. Rubio* *340. Sent. 4.* *341. Prob. 1. Rubio* *342. Sent. 4.* *343. Prob. 1. Rubio* *344. Sent. 4.* *345. Prob. 1. Rubio* *346. Sent. 4.* *347. Prob. 1. Rubio* *348. Sent. 4.* *349. Prob. 1. Rubio* *350. Sent. 4.* *351. Prob. 1. Rubio* *352. Sent. 4.* *353. Prob. 1. Rubio* *354. Sent. 4.* *355. Prob. 1. Rubio* *356. Sent. 4.* *357. Prob. 1. Rubio* *358. Sent. 4.* *359. Prob. 1. Rubio* *360. Sent. 4.* *361. Prob. 1. Rubio* *362. Sent. 4.* *363. Prob. 1. Rubio* *364. Sent. 4.* *365. Prob. 1. Rubio* *366. Sent. 4.* *367. Prob. 1. Rubio* *368. Sent. 4.* *369. Prob. 1. Rubio* *370. Sent. 4.* *371. Prob. 1. Rubio* *372. Sent. 4.* *373. Prob. 1. Rubio* *374. Sent. 4.* *375. Prob. 1. Rubio* *376. Sent. 4.* *377. Prob. 1. Rubio* *378. Sent. 4.* *379. Prob. 1. Rubio* *380. Sent. 4.* *381. Prob. 1. Rubio* *382. Sent. 4.* *383. Prob. 1. Rubio* *384. Sent. 4.* *385. Prob. 1. Rubio* *386. Sent. 4.* *387. Prob. 1. Rubio* *388. Sent. 4.* *389. Prob. 1. Rubio* *390. Sent. 4.* *391. Prob. 1. Rubio* *392. Sent. 4.* *393. Prob. 1. Rubio* *394. Sent. 4.* *395. Prob. 1. Rubio* *396. Sent. 4.* *397. Prob. 1. Rubio* *398. Sent. 4.* *399. Prob. 1. Rubio* *400. Sent. 4.* *401. Prob. 1. Rubio* *402. Sent. 4.* *403. Prob. 1. Rubio* *404. Sent. 4.* *405. Prob. 1. Rubio* *406. Sent. 4.* *407. Prob. 1. Rubio* *408. Sent. 4.* *409. Prob. 1. Rubio* *410. Sent. 4.* *411. Prob. 1. Rubio* *412. Sent. 4.* *413. Prob. 1. Rubio* *414. Sent. 4.* *415. Prob. 1. Rubio* *416. Sent. 4.* *417. Prob. 1. Rubio* *418. Sent. 4.* *419. Prob. 1. Rubio* *420. Sent. 4.* *421. Prob. 1. Rubio* *422. Sent. 4.* *423. Prob. 1. Rubio* *424. Sent. 4.* *425. Prob. 1. Rubio* *426. Sent. 4.* *427. Prob. 1. Rubio* *428. Sent. 4.* *429. Prob. 1. Rubio* *430. Sent. 4.* *431. Prob. 1. Rubio* *432. Sent. 4.* *433. Prob. 1. Rubio* *434. Sent. 4.* *435. Prob. 1. Rubio* *436. Sent. 4.* *437. Prob. 1. Rubio* *438. Sent. 4.* *439. Prob. 1. Rubio* *440. Sent. 4.* *441. Prob. 1. Rubio* *442. Sent. 4.* *443. Prob. 1. Rubio* *444. Sent. 4.* *445. Prob. 1. Rubio* *446. Sent. 4.* *447. Prob. 1. Rubio* *448. Sent. 4.* *449. Prob. 1. Rubio* *450. Sent. 4.* *451. Prob. 1. Rubio* *452. Sent. 4.* *453. Prob. 1. Rubio* *454. Sent. 4.* *455. Prob. 1. Rubio* *456. Sent. 4.* *457. Prob. 1. Rubio* *458. Sent. 4.* *459. Prob. 1. Rubio* *460. Sent. 4.* *461. Prob. 1. Rubio* *462. Sent. 4.* *463. Prob. 1. Rubio* *464. Sent. 4.* *465. Prob. 1. Rubio* *466. Sent. 4.* *467. Prob. 1. Rubio* *468. Sent. 4.* *469. Prob. 1. Rubio* *470. Sent. 4.* *471. Prob. 1. Rubio* *472. Sent. 4.* *473. Prob. 1. Rubio* *474. Sent. 4.* *475. Prob. 1. Rubio* *476. Sent. 4.* *477. Prob. 1. Rubio* *478. Sent. 4.* *479. Prob. 1. Rubio* *480. Sent. 4.* *481. Prob. 1. Rubio* *482. Sent. 4.* *483. Prob. 1. Rubio* *484. Sent. 4.* *485. Prob. 1. Rubio* *486. Sent. 4.* *487. Prob. 1. Rubio* *488. Sent. 4.* *489. Prob. 1. Rubio* *490. Sent. 4.* *491. Prob. 1. Rubio* *492. Sent. 4.* *493. Prob. 1. Rubio* *494. Sent. 4.* *495. Prob. 1. Rubio* *496. Sent. 4.* *497. Prob. 1. Rubio* *498. Sent. 4.* *499. Prob. 1. Rubio* *500. Sent. 4.* *501. Prob. 1. Rubio* *502. Sent. 4.* *503. Prob. 1. Rubio* *504. Sent. 4.* *505. Prob. 1. Rubio* *506. Sent. 4.* *507. Prob. 1. Rubio* *508. Sent. 4.* *509. Prob. 1. Rubio* *510. Sent. 4.* *511. Prob. 1. Rubio* *512. Sent. 4.* *513. Prob. 1. Rubio* *514. Sent. 4.* *515. Prob. 1. Rubio* *516. Sent. 4.* *517. Prob. 1. Rubio* *518. Sent. 4.* *519. Prob. 1. Rubio* *520. Sent. 4.* *521. Prob. 1. Rubio* *522. Sent. 4.* *523. Prob. 1. Rubio* *524. Sent. 4.* *525. Prob. 1. Rubio* *526. Sent. 4.* *527. Prob. 1. Rubio* *528. Sent. 4.* *529. Prob. 1. Rubio* *530. Sent. 4.* *531. Prob. 1. Rubio* *532. Sent. 4.* *533. Prob. 1. Rubio* *534. Sent. 4.* *535. Prob. 1. Rubio* *536. Sent. 4.* *537. Prob. 1. Rubio* *538. Sent. 4.* *539. Prob. 1. Rubio* *540. Sent. 4.* *541. Prob. 1. Rubio* *542. Sent. 4.* *543. Prob. 1. Rubio* *544. Sent. 4.* *545. Prob. 1. Rubio* *546. Sent. 4.* *547. Prob. 1. Rubio* *548. Sent. 4.* *549. Prob. 1. Rubio* *550. Sent. 4.* *551. Prob. 1. Rubio* *552. Sent. 4.* *553. Prob. 1. Rubio* *554. Sent. 4.* *555. Prob. 1. Rubio* *556. Sent. 4.* *557. Prob. 1. Rubio* *558. Sent. 4.* *559. Prob. 1. Rubio* *560. Sent. 4.* *561. Prob. 1. Rubio* *562. Sent. 4.* *563. Prob. 1. Rubio* *564. Sent. 4.* *565. Prob. 1. Rubio* *566. Sent. 4.* *567. Prob. 1. Rubio* *568. Sent. 4.* *569. Prob. 1. Rubio* *570. Sent. 4.* *571. Prob. 1. Rubio* *572. Sent. 4.* *573. Prob. 1. Rubio* *574. Sent. 4.* *575. Prob. 1. Rubio* *576. Sent. 4.* *577. Prob. 1. Rubio* *578. Sent. 4.* *579. Prob. 1. Rubio* *580. Sent. 4.* *581. Prob. 1. Rubio* *582. Sent. 4.* *583. Prob. 1. Rubio* *584. Sent. 4.* *585. Prob. 1. Rubio* *586. Sent. 4.* *587. Prob. 1. Rubio* *588. Sent. 4.* *589. Prob. 1. Rubio* *590. Sent. 4.* *591. Prob. 1. Rubio* *592. Sent. 4.* *593. Prob. 1. Rubio* *594. Sent. 4.* *595. Prob. 1. Rubio* *596. Sent. 4.* *597. Prob. 1. Rubio* *598. Sent. 4.* *599. Prob. 1. Rubio* *600. Sent. 4.* *601. Prob. 1. Rubio* *602. Sent. 4.* *603. Prob. 1. Rubio* *604. Sent. 4.* *605. Prob. 1. Rubio* *606. Sent. 4.* *607. Prob. 1. Rubio* *608. Sent. 4.* *609. Prob. 1. Rubio* *610. Sent. 4.* *611. Prob. 1. Rubio* *612. Sent. 4.* *613. Prob. 1. Rubio* *614. Sent. 4.* *615. Prob. 1. Rubio* *616. Sent. 4.* *617. Prob. 1. Rubio* *618. Sent. 4.* *619. Prob. 1. Rubio* *620. Sent. 4.* *621. Prob. 1. Rubio* *622. Sent. 4.* *623. Prob. 1. Rubio* *624. Sent. 4.* *625. Prob. 1. Rubio* *626. Sent. 4.* *627. Prob. 1. Rubio* *628. Sent. 4.* *629. Prob. 1. Rubio* *630. Sent. 4.* *631. Prob. 1. Rubio* *632. Sent. 4.* *633. Prob. 1. Rubio* *634. Sent. 4.* *635. Prob. 1. Rubio* *636. Sent. 4.* *637. Prob. 1. Rubio* *638. Sent. 4.* *639. Prob. 1. Rubio* *640. Sent. 4.* *641. Prob. 1. Rubio* *642. Sent. 4.* *643. Prob. 1. Rubio* *644. Sent. 4.* *645. Prob. 1. Rubio* *646. Sent. 4.* *647. Prob. 1. Rubio* *648. Sent. 4.* *649. Prob. 1. Rubio* *650. Sent. 4.* *651. Prob. 1. Rubio* *652. Sent. 4.* *653. Prob. 1. Rubio* *654. Sent. 4.* *655. Prob. 1. Rubio* *656. Sent. 4.* *657. Prob. 1. Rubio* *658. Sent. 4.* *659. Prob. 1. Rubio* *660. Sent. 4.* *661. Prob. 1. Rubio* *662. Sent. 4.* *663. Prob. 1. Rubio* *664. Sent. 4.* *665. Prob. 1. Rubio* *666. Sent. 4.* *667. Prob. 1. Rubio* *668. Sent. 4.* *669. Prob. 1. Rubio* *670. Sent. 4.* *671. Prob. 1. Rubio* *672. Sent. 4.* *673. Prob. 1. Rubio* *674. Sent. 4.* *675. Prob. 1. Rubio* *676. Sent. 4.* *677. Prob. 1. Rubio* *678. Sent. 4.* *679. Prob. 1. Rubio* *680. Sent. 4.* *681. Prob. 1. Rubio* *682. Sent. 4.* *683. Prob. 1. Rubio* *684. Sent. 4.* *685. Prob. 1. Rubio* *686. Sent. 4.* *687. Prob. 1. Rubio* *688. Sent. 4.* *689. Prob. 1. Rubio* *690. Sent. 4.* *691. Prob. 1. Rubio* *692. Sent. 4.* *693. Prob. 1. Rubio* *694. Sent. 4.* *695. Prob. 1. Rubio* *696. Sent. 4.* *697. Prob. 1. Rubio* *698. Sent. 4.* *699. Prob. 1. Rubio* *700. Sent. 4.* *701. Prob. 1. Rubio* *702. Sent. 4.* *703. Prob. 1. Rubio* *704. Sent. 4.* *705. Prob. 1. Rubio* *706. Sent. 4.* *707. Prob. 1. Rubio* *708. Sent. 4.* *709. Prob. 1. Rubio* *710. Sent. 4.* *711. Prob. 1. Rubio* *712. Sent. 4.* *713. Prob. 1. Rubio* *714. Sent. 4.* *715. Prob. 1. Rubio* *716. Sent. 4.* *717. Prob. 1. Rubio* *718. Sent. 4.* *719. Prob. 1. Rubio* *720. Sent. 4.* *721. Prob. 1. Rubio* *72*

DICO 1. Ad actum moraliter malum sufficit quodcumque voluntarium interpretatiuum & indirectum, etiam ex ignorantia vincibili. Fundam. Ut malum actionem humanam inficiat, non requirit, ut sit per se volitum, sed sufficit, ut sit tantum præuisum sequuturum ex ipsa operantis actione: est. n. extra obiectum amantis ut sic: cum nequeat esse obiectum amoris, sed odij. vnde nunquam male operans tendit ad malum, sed ad bonum, cui est adiunctum malum: ergo ad malum contrahendum non requiritur voluntarium expressum, sed sufficit indirectum & implicitum: voluntarium .n. sequitur cognitionem? igitur; si ad contrahendam malitiam non requiritur expressa cognitio illius, sed sufficit implicita, etiam ex ignorantia vincibili, à fortiori nec requiritur voluntarium expressum & directum, sed sufficit & implicitum & indirectum.

DICO 2. Ad actum moraliter bonum, non sat est voluntarium indirectum, virtuale & interpret. sed necessarium est directum, formale, & expressum de honestate obiecti. prob. 1. ex Arist. 2. Ethic. 4. ubi ad actum studiosum tres requiritur conditiones: prima ut scienter: 2. ut ex electione & propter ipsam virtutis honestatem: 3. ut stabiliter & firmiter fiat. Idem repetit li. 6. ca. 10. prob. 2. ex Patribus. August. præfat. in Psal. 31. colu. 3. in. bonum, inquit, opus intentio facit, non valde attendas, quid homo faciat, sed quid cum facit, aspiciat. Ansel. dial. de lib. arb. post med. iustitiam definit, rectitudinem voluntatis propter se seruatum, & homini liberum arbitrium donatum esse, ut rectitudinem seruet propter ipsam rectitudinem: Bernard. serm. 40. in Cant. in. Duo, inquit, in intentione necessaria requiruntur, res & causa, id est, quid intendas & propter quid, nec vnum sine alio sufficere testatur, sed vtrumq; bonum & honestum esse oportere, ut actus bonus & honestus sit: Idem passim docent reliqui Patres in illud Matth. 6. Si oculus tuus fuerit simplex & c. per oculum intelligentes mentis intentionem, ex qua totius operis honestas pender.

Prob. 3. Quando in obiecto sunt plures honestates, propter quas est appetibile, non omnes specificant actum voluntatis, etiam si omnes sint virtualiter & indirectè volitæ, sed illa duntaxat, cuius gratia actus elicitur: nam in ieiunio est honestas temperantiæ, quæ moderatiuum est passivum; debiti amoris erga se ipsum, quæ est conseruatiuum propriæ sanitatis; religionis, quæ quidam cultus debitus Deo; penitentia, quæ satisfactoriū propriorum peccatorum: At non hoc ipso, quod illud exercetur intuitu vnus honestatis cum præuisione tantum reliquarum, contrahit honestates omnium virtutum, sed illius duntaxat, cuius intuitu illud exercetur. ergo honestas obiecti non confert bonitatem actui, nisi ut expressè volita: nam si ad contrahendam honestatem obiecti sufficit voluntarium indirectum, virtuale & interpret. actus ieiunij contraheret honestates omnium virtutum, quæ in ieiunio exercendo præuiderentur: si quidem ad id voluntarium sufficit præuisionio honestatis, quæ connexa est cum obiecto, vel actu, qui liberè exercetur: & cum actu ieiunij connexæ sunt omnes prædictæ honestates. Confirm. 1. Ideo per actum malum contrahit malitias omnium virtutum, quas connexas video cū obiecto vel actu, quem liberè exerceo, quia sufficit voluntarium indirectum & interpret. quod erga tales malitias habeo hoc ipso quod præuideo illas connexas cum tali actu quem liberè exerceo. Igitur si consimile voluntarium sufficeret ad contrahendam obiecti

honestatem, eodem modo contraherem omnium virtutum honestates, quas connexas præuideo cū obiecto, vel actu, quem liberè exerceo. 2. Hinc vltimè sequeretur, peccatorem per quemlibet actum, quem liberè exercet, reconciliari cum Deo: quia cū in quolibet actu virtutis coniuncta sit ordinabilitas actus in Deum, ut in finem vltimum, si ad contrahendam honestatem obiecti sola præuisionio ipsius sufficeret, hoc ipso quod peccator exercendo quemlibet actum virtutis, præuideret ordinabilitatem talis actus in Deum ut in finem vltimum, contraheret honestatem charitatis, atque adeo per quemlibet actum virtutis extra sacramentum reconciliaretur cum Deo.

DICO 3. Ad actum moraliter bonum, non requiritur ut ultra honestatem obiecti, actus feratur in honestatem rectæ rationis expressè tale obiectum dictantis, vel ut ab eâ effectiue pendeat. Fundam. Actus suam bonitatem non desumit formaliter à rectâ ratione, sed ab obiecto; est .n. ratio regula ostendens tantum, non conferens bonitatem vel malitiam, ut ex dictis patet: ergo ut sit moraliter bonus, non requiritur ut expressè feratur in honestatem rectæ rationis: nam eatenus deberet in illam ferri, quatenus deberet ex illâ bonitatem accipere: Igitur si nullam debet ex illâ bonitatem accipere, non est cur in illam ferri debeat. Quod autem neque sit necesse, ut actus honestus effectiue pendeat à ratione, siue ab actuali iudicio prudentiæ, prob. tum quia, ut ex disp. 5. sect. 4. constat, nullus actus voluntatis effectiue pendet ab actu intellectus. tum quia esto ab illo effectiue penderet, non tamen ex eâ depend. formaliter actus moralem bonitatem acciperet: nam ad summum, actus quoad bonitatem moralem pendet à ratione ut à causâ regulante & dirigente, non ut ab efficiente; nam dependentia ut à causa efficiente spectat ad constitutionem naturalem, non ad moralem actus. Vnde si talis concursus suppleretur à Deo, remanente concursu regulatiuo & directiuo rationis, adhuc actus esset moraliter bonus, eodem prorsus modo, ac si ab illo actiue penderet.

DICO 4. Ut actus sit moraliter bonus, non requiritur, ut actualiter referatur ad vltimum finem, sed sufficit si tantum virtualiter: quæ virtualis relatio in eo consistit, ut nulla opponatur conditio vltimo fini repugnans. Fund. alioqui omnis actus bonus deberet esse actus charitatis erga Deum, cū ipsa actualis relatio operationis in Deum ut in vltimum finem, sit ipsissimus charitatis actus in Deum. Vnde vltimè sequeretur, per quemlibet actum moraliter bonum, Christianum peccatorem statim à culpa emundari; cū nullus actus possit esse moraliter bonus, nisi actualiter eliciatur propter vltimum finem: hic est emundatiuus à culpâ, & reconciliatiuus cum Deo; præsertim si sit efficax & obedientialis, ut cohærenter dicere tenentur aduersarij, qui ad actum moraliter bonum requirunt omnem perfectionem, cuius ille capax est. Prob. 2. Actus humanus moralem bonitatem desumit tantum à proximo obiecto, ad quod tendit, & à circumstantijs, obiectum proximè cohonestantibus: alioqui cū multa sint obiecta & circumstantiæ honestæ, ad quas posset referri, nullus esset moraliter bonus, nisi ad hæc omnia actu referretur: finis autem vltimus non est obiectum, aut proxima circumst. sed tantum remota actus; cū nullus teneatur, quando operatur, actu cogitare de illo. Confirm. Ut actus sit moraliter bonus, sufficit si per honestatem intrins. quam à proximo obiecto & circumstantijs accipit, se ipso exercitè

33. Ad actum moral. malum sufficit quodcumque voluntarium.

34. Ad moral. bonum requiritur voluntarium directum.

Prob. 1. August.

Ansel.

Bernard.

35. Prob. 3. ratio.

36. Confir. 1.

37. Confir. 2.

38. Ad moral. bonum sufficit dependentia in honestatem obiecti.

39. Et virtutis in vltimum finem.

Prob. 1.

40. Prob. 2. à Priori

41. Confir.

*In finem
actus bo-
nus seipso
exercere re-
feratur:*

exercitè referatur in vltimum finem. Refertur autem, hoc ipso quòd bonitatem moralem participat. Sicut omne ens hoc ipso quòd entitatem realem participat, se ipso exercitè refertur ad primum ens, cuius est participatio. Sterigitur catholica hæc sententia, nempe dari actus moralium virtutum, sicut & Theologicarum, nullo charitatis motiuo informatos, eosq; intra naturæ limites bonos, nullâ peccati contaminatione pollutos, et si in Deum propter se dilectum non referantur. Quis .n. catholicus censeat, ita extinctam ab itrij libertatem, vt in nullo profus opere possit se rectè rationi, & legis regulæ conformare? aut quæ ratio, lex, regulaue vetat, ne quis eleemosynam det, aut ne reddat alteri quod suum est, ex solo motiuo misericordiæ & iustitiæ? aut quænam humana ratio, lex, aut regula præscribit, ne omittat quis eleemosynâ, aut actum iustitiæ referre in Deum propter se dilectum, sub pœnâ peccati? consulat seiplam natiua rationis lux, an qui non peccat omittendo eleemosynam & motiuum charitatis, peccet dando eleemosynam ex motiuo misericordiæ, quia omittit motiuum Diuinæ charitatis.

*Etiam sine
motiuo cha-
rit.*

42.
*Ad primâ
prima*

Ad 1. argum. 1. sent. concedo, positis debitis requisitis, non minùs efficax esse obiectum bonum ad communicandam bonitatem, quàm obiectum malum ad communicandum malitiam. Cæterùm plures condiciones requirit obiectum bonum, vt suam bonitatem, quàm obiectum malum, vt suam malitiam actui communicet. Ad 2. Nego simpliciter primam seq. nam quoad actus honestos supernat, immediatè dirigimur à Deo, qui est talium principalis Author per internas mentis illustrationes & affectus. Idem iudiciû esto quoad actus honestos naturales difficiliore: quoad naturales faciliores, nullum erit absurdum, eos frequentius exerceri à doctis, ob meliorem notitiam naturalem, quam de modo illos exercendi habet: hic tamen frequentior numerus bonorum actuum in doctis compensatur pauciore numero malorum actuum internorum in rudibus, qui sicut minùs ad interna apti sunt, ita minùs frequenter per internos actus delinquunt. Concedo secundam seq. iuxta sent. quæ negat dari actum indifferenter in individuo; de quo infra. Ad 3. Nego conseq. quia finis vltimus non est obiectum proximum: actus autem, vt sit bonus moraliter, elici debet propter honestatem finis proximi, non moti & vltimi. Ad 4. Actum Eleemosynæ & quamcunque actionem externam suapte naturâ ordinatam ad bonum alterius, considerari 1. materialiter per ordinem ad obiectum, seu terminum, ad quem ponendum, vel tollendum per se ordinatur: 2. formaliter, & vt constituit vnum cum actu interno voluntatis. Primo modo semper habet conformitatem cum naturâ rationali, quia vt sic non includit, nisi habitudinem ad bonum, quod ponit, vel ad malum, quod tollit. 2. modo iudicandus est ex motiuo, intuitu cuius talis actio externa à voluntate exercetur: nam si illud erit bonum, actio quoque externa bona erit: si malum, etiam externa actio, vt constituit vnum cum internâ, mala erit; vt sic .n. bonitatem, vel malitiam sumit ab actione internâ. Ex his patet ad prob. antec. Ad fundam. 2. sent. disting. Maior. quidquid tendit in vnum propter aliud tanquam propter motiuum & rationem formalem volendi, necessariò tendit in vtrumque tanquam in obiectum, concedo: sic tendit voluntas in proximum propter Deum, & in imaginem propter prototypum: quidquid tendit in vnum propter aliud tan-

43.
Ad 2.

*Actus ho-
nesti natu-
rales faci-
liores fre-
quentius
exercerentur
à doctis.*

44.
Ad 3.

45.
Ad 4.

46.
*Ad fund.
2. sent.*

quam propter conditionem applicantem tantùm motiuum ipsum formale volendi, necessariò tendit in vtrumque tanquam in obiectum, nego: quo tantùm pacto tendit voluntas in obiectum propter rationem distantem. Ad 1. argum. 3. sent. Resp. Augustinum loqui de bonitate meritoria: loquitur .n. contra Pelagianos, qui contendebant nos actibus bonis naturalibus mereri regnum cælorum. Ceterum ad actionem meritoriam plura requiruntur, quàm ad actionem moraliter tantùm honestâ; de qua tantùm honestate disputo. Leg. Aug. cit. lib. 4. con. Iulia. c. 3. & passim. vbi opera vult vocari bona, quâ sunt æternæ vitæ meritoria: cætera æternùm mortua nulliusq; momēti. vnde de gentiliū operib. nam & ipsi, inquit, homines erant, & vis illa natura inerat eis, quâ legitimū aliquid natura rationalis & facit & sentit, etiâ de vltimo fine Deoq; propter se diligēdo nil cogitans. & de spiritu & litera c. 28. & de patientia c. 26. Si quis, inquit, non habēs charitatē in aliquo schismate constituit, ne Christiū neget, patitur tribulationē, angustias, famem &c. nullo modo ista culpanda sunt, imò vero, & hac laudanda patientia est, et si ad Deum propter se dilectum non referatur, & cit. cap. 28. de sper. scribit: Sicut non impediunt à vitâ aternâ iustis quadam peccata venialia, sine quibus hac vita non ducitur: sic ad salutem aternam nihil profunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillime vita cuiuslibet pessimi hominis inuenitur: etiamsi hæc propter Deum, cuius fide caret impius, facta non sint. Ad rationem, conced. illum actum esse moraliter bonum, qui est debite constitutus cum circumstantijs obiectum proximè cohonestantibus. At nego, vltimum finem esse circumstantiam proximè cohonestantem obiectum virtutis, sed tantùm remotam.

47.
*Ad 1. cor.
11.*

48.
*Ad ratic.
n. m.*

SECTIO III.

An bonitas & malitia moralis sit intrinseca Physicè entitati actus humani?

PRIMA sent. negat: sequitur ex doctrinâ eorum qui docent, posse eundem actum inuariatum quoad omnia intrinseca de bono fieri malum, & contrâ. Specialiter illam docet Vasquez disp. 55. c. 2. & disp. 95. à cap. 9. putans, bonitatem & malitiâ in actu esse solam extrins. denomin. desumptâ tum à libertate deliberante, & ratione aduertente, tum ab obiecto consentaneo, vel dissentaneo naturæ rationali. Fundam. Implicat, eandem actionem esse in duplici specie substantiali: at potest actio humana esse in duplici specie morali peccati: igitur nequit esse bona aut mala per aliquid intrinsecum substantiale. 2. Potest eadem actio intrinsecè inuariata fieri de bonâ mala, & contrâ: aut saltem de non bonâ bona; & de non malâ mala; accedente tantùm debitâ rationis aduertentiâ, vel noua circumstantiâ in obiecto. Igitur nequit bonitas & malitia esse intrinseca actui. impossibile .n. est, variari effectum formalem, non variatâ formâ: igitur si forma bonitatis & malitiæ moralis est aliquid intrins. in actu, impossibile est illum variari, non variato intrinseco in actu. Antec. prob. idem numero affectus, qui erga obiectum honestum, non aduertente ratione erat non bonus, fit aduertente ratione bonus: & contrâ, idem numero affectus, qui erga obiectum turpe, non aduertente turpitudinem ratione, erat non malus; fit aduertente ratione malus. Confirm. Si quis, nullo subeunte dubio de interdicto, Missam inchoat ex honesto affectu

49.
*Negat
Vasquez.*

50.
Fund. 1.

51.
Fund. 2.

52.
Confirm.

effectu religionis, etiam si postea, subeat cogitatio de interdicto, potest inchoatam Missam ex eodem effectu religionis absoluere: contra verò, si quis Missam inchoet cum probabili dubio interdicti, si postea interdictum auferatur, ille idem affectus, qui antea ex circumst. interdicti erat malus, sublato interdicto fit bonus, aut saltem non malus.

53. *Affirmant alij.*
 Secunda sent. affirmat, esse intrinsecam, sed separabilem à substantiâ actus. Distinguit .n. hæc in actu duo: vnum, quo attingitur obiectum materiale; alterum, quo formale. Primum docet esse substantiale & inseparabile ab actu, cum sit ipsa substantia actus; secundum accidentale & separabile ab actu, coniungiturque cum illo vel ut pars componens vnum actum morale physicè cum illo, vel ut modus cum fundamento. Fundam. sicut in obiecto distinguitur ratio materialis, & formalis, quæ ex intentione operantis possunt inuicem separari; ita in actu respondere debet aliquid circa materiale, & aliquid circa formale à parte rei distinctum & separabile.

54. *Distinguitur.*
 Tertia sent. affirmat, saltem bonitatem moralem esse intrinsecam & inseparabilem ab actibus humanis à voluntate elicitis, eosque non solum constituere in esse moris, sed etiam in esse naturæ; *Agid. in 2. dist. 40 qu. 2. art. 1. Ocham. in 3. qu. 10. ad 4. dub. & qu. 12. art. 1. concl. 3. Gabri. dist. 23. qu. 1. art. 1. not. 4. circa med. Conradi 1. 2. qu. 19. art. 1. Curiel. qu. 18. art. 1. dubio 2. concl. ult. Ferrari. 3. con. Gen. c. 10. §. circa 3. Suarez tract. 3. de actib. hum. disp. 4. sect. 2. Coninc disp. 3. dubio 8. & aliorum.* Pro explicatione, disting. duplex bonitas & malitia: vna aptitudinalis & inchoata; altera formalis & completa. Illa spectatur tantum penes obiectum & motium formale conforme, aut difforme naturæ rationali. Hæc penes omnia requisita ad actum completè morale.

55. *Duplex bonitas & malitia.*
 DICO 1. Bonitas seu honestas aptitudinalis, desumpta ex obiecto, est intrinseca & inseparabilis ab entitate physica actus interioris virtutis. Fundam. Ex præced. sect. constat, ut actus sit honestus & studiosus, non sat est, ut tendat in obiectum honestum quomodocunque, sed necesse est, ut tendat in illud, propter ipsius honestatem expressè volitam, tanquam propter motium formale. At motium formale intrinsecam confert specificationem actui: id nam que actum specificat, quod expressè terminat tendentiam ipsius ad se: & actus voluntatis consistit in ipsa vitali tendentiâ voluntatis ad obiectum; quod expressè terminando facit, ut sit talis, & non alia specifica tendentia: specificatio autem est intrinseca & inseparabilis ab actu: est .n. ipse transcendentalis ordo actus in obiectum; non aptitudinalis, sed actualis actus: ergo implicat, aut manere actum sine actuali tendentia & specificatione obiecti, aut manere tendentiam actus in obiectum absque specificatione obiecti: ergo honestas obiecti seu motium formale propter se intentum necessariò confert actui studioso intrinsecam inseparabilemque; honestatem ac specificationem in ratione studiositatis.

56. *Aptitud. honestas est intrinseca actu interiori.*
 57. *Dices*
Resp. Ratio meriti sequitur actum ut bonum liberum.
 Obijcies. Si aliquam bonitatem haberent actus humani ex obiecto ab ipsis inseparabilem, illam retinerent, etiam si necessariò à voluntate elicerentur: ac proinde etiam sublata ab ipsis ratione liberi, possent esse laudabiles, vel culpabiles; meritorij, vel demeritorij: teste .n. S. Thom. 1. 2. qu. 21. a. 2. & 3. hæc sunt passiones consequ. actum in quantum bonum vel malum. Resp. neg. sequel. ad S. Tho. dico, laudabilitatem, & culpabilitatem, rationem meriti & demeriti, esse passiones actus humani immediatè

consequentes illum, non in quantum bonum, aut malum simpliciter, sed in quantum bonum, aut malum liberum. Sic .n. concludit in art. 3. Sic igitur patet, quod actus bonus vel malus habet rationem laudabilis vel culpabilis secundum quod est in potestate voluntatis, rationem vero rectitudinis & peccati secundum ordinem ad finem: Rationem vero meriti & demeriti secundum retributionem iustitie ad alterum. Quare licet à ratione liberi actus nullam habeat bonitatem vel malitiam moralem; has .n. formaliter habet ab obiecto; habet tamen fundamentum moralitatis, sine quo nulla bonitas aut malitia ex obiecto dici potest moralis.

58. *Honestas formalis est extrinseca interiori.*
 DICO 2. Bonitas seu honestas formalis & completa, non est intrinseca, sed extrinseca & separabilis à physica entitate actus interioris virtutis. Fundam. formalis & completa bonitas includit rationem liberi, ut fundamentum moralitatis: constat ex disp. 12. s. 2. at hæc extrinseca est separabilis à physica entitate actus interioris virtutis: potest .n. vnusidemque actus à principio liberè fieri propter honestatem obiecti, immediatè verò post necessariò conseruari propter eandem obiecti honestatem: & contra, necessariò fieri, liberè conseruari: utroque casu separatà formali & completà honestate à physica entitate actus interioris virtutis: nam ex eo quòd mutatur principium de libero in necessarium, vel de necessario in liberum non necessariò mutatur formale specificatiuum actus: ergo manere poterit aptitudinalis honestas actus, quæ desumitur ex motiuo formali honestatis, mutata formali & completà honestate actus, quæ desumitur fundamentaliter ex ipsâ ratione liberi. Antec. prob. motiuum formale actus pendet tantum à cognitione illud ostendente, quæ non necessariò variatur, variatà libertate voluntatis: quia licet libertas voluntatis variari possit ex variatione cognitionis, non tamen ex solâ variatione illius, sed etiam ex variatione potentie per physicam determinationem ad vnum. Igitur variatà libertate voluntatis, non necessariò variatur ipsius cognitio, seu formale motiuum actus virtutis: quod est ipsa honestas obiecti, quæ manere potest eodem modo applicata voluntati, sicut antea; ac proinde eodem modo specificare poterit actum, sicut antea: nam specificatio actus non pendet à voluntate liberè operante, sed ab obiecto sufficienter per cognitionem voluntati applicato, & ab ipsa voluntate simpliciter operante. Quia specificatio consistit in ipsa actuali tendentiâ in obiectum propter se intentum. Hæc æquè à voluntate esse potest, siue liberè, siue necessariò operetur. Nam ex eo quòd liberè operatur, solum connotat potuisse non operari: actus autem suam specificationem à voluntate non habet, ex eo quòd illa potuit non operari, sed ex eo quòd de facto operatur circa tale obiectum. Hæc de bonitate actus interioris: aliter de malitiâ eiusdem.

59. *Malitia inter. aptitud. est intrinseca.*
 DICO 3. Malitia actus interioris ne aptitudinaliter quidem est necessariò intrinseca, & inseparabilis à physica entitate actus. Fundam. Ut malitia actum inficiat, non est necesse, ut ab operante intendatur, sed sufficit, si tantum præuideatur ut connexa cum ipsâ liberâ operatione agentis, & non impediatur, quando potest & debet impediri: nulla .n. malitia est per se experibilis, nisi ratione alicuius boni utilis, aut delectabilis cum ipsâ connexi: sed illa tantum ratio obiectiua specificat intrinsecè actum, quæ propter se ab operante intenditur: seu quæ est causa motiua potentie ad actum: ergo, Confirm. idem numero actus inuariatus quoad

quoad physicam entitatem, fieri potest de non malo malus, & contra, in eo, qui defectu perfectæ aduertentiæ absque libertate ac proinde absque culpa tendebat in obiectum inhonestum, adueniente postea perfectâ aduertentiâ obiectiuæ inhonestatis liberè perseuerat in eadem volitione obiecti absque intrinseca variatione actûs; quia tunc potest idem actus perseuerare ex eodem motiuo, & ex non malo fieri malus moraliter ex solâ aduertentiâ inhonestatis obiectiuæ. Contra verò, qui antea ex perfectâ aduert. liberè ac proinde culpabiliter ferebatur in obiectum inhonestum, poterit postea recedente perfectâ aduert. necessariò, ac proinde sine culpa perseuerare in volitione eiusdè obiecti ex eodè motiuo, quo antea: nâ motiuû, ex quo antea in obiectum inhonestum ferebatur, non erat ipsa inhonestas formaliter, sed aliqua utilitas, vel delectabilitas: ergo malitia non necessariò est intrinseca physicæ entitati actus.

61. **DIXI, non necessario.** Nam, an sit aliquis actus intrinsecè malus per ordinem ad malitiam obiectiuam per se intentam, dicam infra, vbi de malitia peccati: nunc de actibus potentiarum à voluntate distinctarum, An in ijs sit aliqua bonitas, vel malitia intrinseca.

62. **DICO 4.** In quibusdam actibus potentiarum à voluntate distinctarum, est aliqua malitia moralis, aptitudinalis & inchoata intrinseca & inseparabilis à physicâ entitate actûs: in nullo tamen actu alterius potentie à voluntate est bonitas moralis, quæ ab eodem actu inuariato substantialiter separari non possit. Primum prob. heresis & mendacium, quæ sunt operationes intellectûs; mollities & bestialitas, quæ sunt actiones externarum potentiarum; sunt ita intrinsecè malæ ac foedæ, eamque cum natura rationali vt sic, habent oppositio-nem, vt nullâ ratione honestari valeant, aut cum illâ conformitatem habere. Vnde nec Deus dispensare potest, vt illæ honestè exerceantur. Quin etiam ab amente factæ talem difformitatem aptitudinalem includunt. Secundum ostend. nulla est actio alterius potentie à voluntate tam honesta, quæ inuariata physicè reddi non valeat ex circumstantiâ illicita & mala. Dupliciter .n. potest actio externa ex proximo obiecto honesta reddi mala: 1. ex coniunctione cum actu interno voluntatis ordinantis illam ad malum finem: sic actio externa elemosynæ ex suo proximo obiecto honesta, ordinari potest actu interno ad finem inanis gloriæ: 2. ex aduentu nouæ circumstantiæ inficientis externam actionem ex suo obiecto bonam: vt restitutio gladij facta furioso tempore furoris. In vtroque casu actio externa manens eadem physicè mutatur de bona in malam: quod accidere non potest actu interno voluntatis: nam accedente noua circumstantia mala in obiecto bono, non potest manere idem affectus internus, qui antea erat, erga obiectum bonum: potest autem, accedente noua circumstantia mala in obiecto bono, manere eadem physica actio externa, quæ antea erat circa obiectum bonum. Actus .n. bonus internus, est ipsa physica & vitalis tendentia seu inclinatio in honestatem propter ipsam, quæ necessariò tollitur, accedente mala circumstantia; nam illa confurgit ex integritate & plenitudine omnium: sublato autem termino seu motiuo necessario, tollitur habitudo, quæ essentialiter pendet ab illo. Actio verò externa bona non est vitalis & expressa tendentia in honestatem obiecti (hoc .n. est proprium voluntatis) sed physica tantum & materialis trãslatio rei in alterum: quæ actio physicè non va-

riatur, siue fiat cum debitis circumstantijs, siue non.

Ad 1. fundam. 1. sent. 1. nego duplicem speciem moralem inferre duplicem speciem physicam in actu humano, sed duplex duntaxat accidens metaphysicum, quia differentia moralis, quæ moralis, non est essentialis actui quoad physicam entitatem ipsius, sed accidentalis, nec cum ea componit speciem moralem, sed cum esse morali, quod subiectatur in physica entitate actus tanquam accidens in subiecto. 2. nego, actionem esse non posse in duplici specie respectiua. Constat tum de visione corporea diuersos specie. colores repræsentante: tum de intellectu Angelicâ diuersa obiecta exprimente; tum de accidente proprio respectiuo, quod duplicem habet respectum specificum transcendentalem, alterum ad terminum, quem respicit, alterum ad subiectum, cuius est proprium: tum in probabili sent. affirmante posse voluntatem moueri ad actum eliciendum ex duplici motiuo totali & adæquato: nam in tali casu actus elicitus habebit duplex esse specificum, ex duplici motiuo specificante. Ratio est:

Quia non implicat, vnam eandemque rem intrinsecam habere habitudinem ad plures terminos specie diuersos, eoque respicere vt diuersos: Atque adeò esse in duplici specie respectiua. Implicat autem esse in multiplici specie absolutâ: quia implicat, rem habere plures formas absolutas totales, quarum vnaquæque conferat vltimum & completum esse specificum. Ad 2. patebit infra. Fundam. 2. sent. est omninò improbable. Quia implicat, voluntatem tendere ad obiectum materiale, & vi eiusdem actus simul non tendere ad formale; quod est ratio & motiuum volendi materiale. Atque idè si cessat à formali, necesse est vt etiam cesset à materiali; eadem enim indiuisibili tendentia fertur ad vtrumque. Vnde neg. paritas. Nam ratio materialis & formalis in ordine ad intentionem operantis, non sunt inseparabiles, quia potest operans pro sua libertate moueri ad eandem rationem materialem propter aliam & aliam rationem formalem. Volitio autem rationis materialis, & volitio rationis formalis sunt inseparabiles in vno eodemque actu. Cùm nequeat actus tendere in vnam, nisi propter aliam.

Tertia sent. si intelligat, bonitatem moralem constituere actum in esse naturæ essentialiter, falsa est; si tantum substantialiter, vera. Quia licet bonitas aptitudinalis, desumpta ex obiecto & motiuo formali, sit intrinseca & substantialis actui considerato in esse naturæ, non est tamen illi essentialis: actus enim in esse naturæ includit tantum habitudinem ad principia naturæ, quæ sunt voluntas operans, cognitio proponens, & obiectum terminans. Igitur actui in esse naturæ non est bonitas moralis essentialis, sed accidentalis; non physicè, cùm nequeat re ipsa separari ab illo; sed metaphysicè, quia saltem potest separari ratione. Eadem enim intrinseca tendentia actus considerata per habitudinem ad voluntatem, vt simpliciter producentem, ad rationem vt præcisè proponentem, ad obiectum cum præcisione ordinis ad rationem practicè regulantem, pertinet ad physicam constitutionem actus. Eadem verò considerata per respectum ad voluntatem liberè & ex electione operantem, ad rationem practicè regulantem, ad obiectum cum positiuo ordine ad rationem practicè dirigentem, pertinet ad essentialem constitutionem actus virtutis: quia vt sic concipitur per ordinem ad principia moralia virtutis, cui essentialis est bonitas aptitudinalis ex obiecto.

Non neces-
sario

62. In quibus-
dam acti-
bus poten-
tiarum est
malitia in-
trinseca, nõ
bonitas.

63. Actio ex-
terna ex
proximo ob-
iecto hone-
sta, sit ma-
la dupli-
citer.

Ratio dif-
criminis

64.
Ad 1. sent.
fund. 1.

Ratio

65.
Ad fund.
secunda.

Implicat
separari
tendentiam
ad materia-
le, à tenden-
tia ad for-
male.

66.
Ad 3. sent.

Bonitas
mor consti-
tuit actum
in esse na-
turæ sub-
stantialiter.

SECTIO IV.

An possit idem numero actus de bono fieri malus, & contrà.

67. Potest idem actus exterior physice inuariatus ex bono fieri malus, & contrà.

Conueniunt omnes, eundem actum externum physice inuariatum ex bono fieri posse malum, & contrà; vt eadem externa actio elemosynæ incipere potest ex recto fine, & continuari ex malo: & contrà. Eadem comestio externa carnis, quæ ante horam 12. noctis diei Iouis non erat mala, post 12. incipit esse mala. Contrà verò ante 12. noctis diei sabbati erat mala, post 12. eiusdem noctis potest esse non mala propter accessum; & recessum nouæ circumstantiæ. Dixi physice inuariatum; moraliter .n. necesse est variari per coniunctionem cum interno actu voluntatis, cum quo facit vnum in esse moris. Sola igitur controuersa est de actu interno, an physice inuariatus mutari possit moraliter de bono in malum, & vice versa.

68. Affirmant de interno.

Prima sent. affirmat: Durand. in 2. dist. 40. q. 3. num. 4. Rubio. dist. 40. qu. 2. ar. 2. & in 1. dist. 48. qu. 2. ar. 1. in confirm. 2. concl. Capreol. in 2. dist. 40. fine, Caiet. 1. 2. qu. 19. art. 1. Medin. ibid. concl. 3. Vasquez disp. 56. cap. 2. Syluij 1. 2. qu. 20. ar. 6. Fundam. iactum est sect. præced. sc. potest quis inchoare actionem bonam v. g. missam ex motiuo honesto, & eandem, accedente circumstantia mala v. g. interdicto, continuare ex eodem motiuo honestatis. Quid enim hoc prohibet? cum bonitas & malitia moralis videantur accidentia actus interni in genere naturæ spectari vt est elicitus: ergo manens idem in genere naturæ poterit fieri de bono malus, & contrà: 2. Potest idem numero actus de non libero defectu aduertentiæ, fieri liber, accedente debita aduertentiæ: & conuerso, qui modò erat liber, recedente debita aduertentiæ, fieri non liber: igitur potest idem numero actus, saltem de non bono fieri bonus, vel de bono non bonus; aut contrà: bonitas .n. & malitia moralis pendet à libertate: at potest ratio liberi in actu variari, inuariata substantia actus: ergo. 3. Ita se habet bonum & malum in actu voluntatis, sicut verum & falsum in actu intellectus: sed potest idem numero actus intellectus inuariatus substantialiter de vero fieri falsus, & contrà: vt hoc iudicium per aliquod tempus continuatum, Petrus curru, verum erit, Petro currente; falsum Petro non currente. Maior prob. à S. Tho. 1. 2. q. 19. a. 1. sicut verum & falsum sunt per se obiectum intellectus, ita bonum & malum sunt per se obiectum voluntatis.

Prob. 1. Casus est

69. Prob. 2.

Secunda sent. negat: Conrad. 1. 2. qu. 19. a. 1. & q. 20. ar. 6. Palat. in 2. dist. 40. disp. vn. fine, Suarez 1r. 3. de actib. hum. disp. 8. sect. 2. Coninc. disp. 3. dub. 8. Ocham. in 3. qu. 10. dub. vlt. Gabriel. in 2. dist. 4. q. vn. art. 2. concl. 3. & 4. & in 3. dist. 23. qu. 1. ar. 1. not. 4. Hi tamen duo postremi distinguunt duplicem bonitatem in actu interiori voluntatis, vnam intrins. quam habet ex obiecto, alteram extrins. quam habere potest ex alio actu imperante voluntatis. Quoad priorem docent, actum interiori voluntatis esse immutabilem, nec variari posse de non bono in bonum, aut contrà: quoad posteriorem posse eundem numero interioriorem ex non bono & indifferenti, fieri bonum: quia prior bonitas est intrinseca & essen. ac proinde inseparabilis ab actu: posterior extrinseca & acciden. vt pote illi conueniens ex coniunctione cum actu

70. Prob. 3.

71. Negant alij.

Ratio discrimini

imperante. Quæ coniunctio cum sit extrinseca actui imperato, separari poterit ab illo, eodem actu substantialiter immutato.

Pro explic. recolenda est duplex bonitas & malitia moralis in actu, præced. sect. explicata, aptitudinalis ex obiecto, actualis seu formalis ex libertate. Hinc duplex quæstio: 1. An idem actus interior voluntatis liberè elicitus ex bono, aut non bono & indifferenti fieri possit malus; & contrà. 2. An idem actus interior voluntatis defectu libertatis non bonus, fieri possit bonus, accedente tantum libertate; & contrà, An actus defectu libertatis non bonus, fieri possit malus, sola libertate accedente. His adnotatis,

72. Nota dupl. quæst.

1.

2.

DICO 1. Nullus actus interior voluntatis liberè elicitus fieri potest ex bono malus, aut ex malo bonus. Colligitur ex S. Thom. 1. 2. qu. 20. art. 6. & ex Richar. in 2. dist. 40. art. 2. qu. 1. qui dum solum quærent de actu exteriori, an ex bono fieri possit malus, de interiori supponere videntur vt certam negatiuam partem. Vnicum fundam. vtriusque assert. est; vt actus sit bonus, elici debet propter ipsam honestatem obiecti, tanquam propter motiuum formale vt sect. 2. Implicat autem, voluntatem moueri propter ipsam honestatem obiecti, tanquam propter motiuum formale, quando cum ipsa honestate obiecti coniuncta est aliqua circumstantia mala: Igitur implicat, actum interioriorem voluntatis ex bono fieri malum, aut contrà: nam vt actus fiat ex bono malus, debet posse idem numero actus elicitus ex motiuo honestatis, accedente noua circumstantia obiectiua mala, perseverare ex eodè motiuo honestatis, quo fuit antè elicitus: vt autem fiat ex malo bonus, debet posse idem numero actus elicitus ex obiecto quidem bono, propter aliquam tamen circumstantiam adiunctam malo, sublata circumstantia mala perseverare ex solo motiuo bono, quo etiam antè, stante circumstantia mala, elicitus fuit. Igitur si nequit voluntas propter ipsam honestatem obiecti, tanquam propter motiuum formale moueri, quando cum ipsa honestate obiecti est coniuncta aliqua extrinseca circumstantia mala, non poterit actus vel ex bono fieri malus, vel ex malo bonus; cum in vtroque casu deberet voluntas moueri ex honestate obiecti tanquam ex motiuo formali, etiamsi illi adiuncta esset circumstantia mala. Minor ostend. Vt honestas moueat voluntatem vt honestas est formaliter, debet mouere vt conformis est medio dictamine rationis naturæ rationali vt sic: sed honestas, quæ coniunctam habet aliquam circumstantiam malam, non potest voluntatem mouere vt conformis est medio dictamine rationis naturæ rationali vt rationalis. Tum quia non potest recta ratio practice proponere voluntati, vt naturæ ration. conforme illud obiectum, quod licet aliàs bonum, adiunctam tamen habet malam circumst. cum bonum debeat esse ex integra causa. Tum quia, vt honestas moueat voluntatem, formaliter vt honestas, debet virtualiter voluntatem mouere, quæ dicit exclusionem omnis malæ circumst. ab eodem obiecto, quia vt sic mouet vt conformis medio pratico dictamine rationis naturæ ration. vt sic: ergo accedente malâ circumst. implicat vt moueat voluntatem, sicut antè mouebat, vt virtualiter excludens omnem circumst. malam ab eodem obiecto: Vel contrà implicat, vt, præsentem circumst. malâ, honestas moueat vt virtualiter excludens omnem circumst. malam.

73. Nullus actus interior voluntatis liberè elicitus fieri potest ex bono malus aut contrà

In minore difficultas

Nota

Dices. Cur non posset voluntas moueri ex honestate

honestate obiecti præcisè, esto cum eâ coniuncta sit extrinseca circumst. mala? Siquidem hæc non tollit honestatem intrins. obiecti, à qua tantum moueri posset voluntas. Resp. in moralibus huiusmodi præcisionem non habere locum: sed hoc ipso quod cum obiecto bono coniungitur mala circumst. totum obiectum moraliter censeri malum, & consequenter non posse circa tale obiectum versari operationem honestam, propter honestatem obiecti formaliter: nequit .n. voluntas intendere obiectum, nisi vt à practica ratione iudicatum honestum: nec practica ratio tale obiectum proponere vt honestum, & dignum, circa quod versetur operatio naturæ ration. vt sic: ergo nec voluntas poterit circa illud versari intuitu honestatis, vt honestas est formaliter.

Resp.
Si obiecto bono coniungitur circumst. mala, totum moraliter malum.

76.

Actum ex obiecto indifferente non fieri bonum, noua honestate obiecti.

DICO 2. Implicat eundem numero actum ex obiecto indifferente, à voluntate liberè elicitum, fieri bonum, accedente tantum noua honestate obiectiua; posse tamen ex obiecto indifferente, liberè elicitum, reddi malum, noua tantum mala circumst. accedente. Prior pars constat: quia vt actus sit bonus, elici debet propter honestatem obiecti formaliter: at talis actus non est elicitus propter ipsam: nam nec fuit elicitus antè, cum antè obiectum non fuerit nisi indifferens: nec postea: quia vt honestas, de nouo accedens obiecto, moralem bonitatem communicet actui, debet intendi propter se: quod fieri nequit absque substantiali variatione ipsius actus, qui essentialiter consistit in vitali tendentia in obiectum: vnde variato obiecto & motiuo formali, necesse esset variari actum. Posterior pars prob. vt malitia obiecti inficiat actum, sufficit vt tantum præuideatur: ergo hoc ipso, quod obiecto indifferenti accedit noua circumst. mala, actus ex indifferenti redditur malus, absque intrinsecâ mutatione ipsius: nam præuisio nouæ circumst. cum se teneat ex parte cognitionis tantum, non variat physicè actum, qui physicè tantum pendet ex influxu voluntatis: cum possit voluntas perseverare in eodem actu elicitopropter motiuum indifferens, quod non pugnat cum præuisione nouæ circumst. malæ, vti cum eâ pugnat motiuum honestum. Hæc vera in sent. concedente actus in diuiduo indifferentes; in negante, dicendum, solum actum defectu aduertentiæ non malum, accedente aduertentia obiectiua malitiæ fieri malum: & contrà, actum ex aduertentiâ obiectiua malitiæ malum, fieri non malum defectu solius aduertentiæ eiusdem: cum non possit actus voluntatis esse non malus, nisi vel defectu debite aduertentiæ & libertatis, vel ex indifferentia obiecti.

78.

2. *Quæst.*

Quoad 2. quæst. distincta duplici necessitate, 1. ex defectu debite aduertentiæ; vt accidit in motibus primò primis, & in actibus elicitis à pueris & amentibus: 2. ex perfectione & plenitudine obiecti.

79.

Non fieri ex bono accedente tantum libertate.

DICO 3. Implicat eundem actum defectu aduertentiæ necessariò elicitum, fieri ex non bono bonum, accedente tantum libertate & aduertentiâ rationis. Fundam. Vt actus sola libertate fiat ex non bono bonus, supponitur habere moralem bonitatem ex obiecto: hanc .n. libertas non confert: at actus defectu aduertentiæ necessariò elicitus, non potest habere illam: nequit .n. ex obiecto honesto accipere honestatem, nisi feratur in illam vt expressè cognitam volitamq; vt motiuum formale excitans potentiam: nequit autem actus defectu aduertentiæ necessariò elicitus, ferri in honestatem obiecti expressè cognitam: nam defectu

aduertentiæ nequit obiectum cognosci, vt honestum formaliter, seu vt conforme, medio dictamine rationis, cum naturâ rationali vt rationalis est: quæ sola cognitio ad libertatem sufficit, quia comparatiua & virtualiter reflexa. Implicat igitur, actum accipere honestatem ex obiecto, & simul defectu aduertentiæ esse necessariò elicitum. Confirm. nam vt actus sit honestus, non sufficit vt ad honestatem tendat tantum materialiter, sed necesse est, vt ad illam tendat formaliter, tanquam ad motiuum formale, quod debet expressè cognosci, vt moueat ad operandum: seu ad illam cognitam vt talem per respectum ad omnes suas causas & terminos, inter quos est recta ratio & natura rationalis, per conformitatem ad quas obiectum habet honestatem. Ex eodem principio deducitur, non posse actum honestum ex plena aduertentia & libertate elicitum, in amente conseruari quoad moralem bonitatem ex obiecto. Nam ab eadem cognitione actus voluntatis pendet in conseruari, à qua pendet in fieri; ergo si nequit actus in fieri moralem bonitatem accipere ex obiecto insufficienter cognito quoad formalem honestatem, nequibit eandem, quoad eandem ex obiecto insufficienter cognito in amente, conseruare.

80. *Confr.*81. *Actum bonum in amente non conseruari.*

DICO 4. Idem actus defectu aduertentiæ necessariò elicitus, ex non malo fieri potest malus, accedente sola rationis aduertentia, & voluntatis libertate. Fundam. Vt actus accipiat malitiam ex obiecto, sufficit vt quocumque modo tendat in illud: ergo qui aliquo modo ante debitam aduertentiam rationis tendebat in obiectum malum, accedente solâ rationis aduertentiâ obiectiuam malitiam ostendente, & voluntatis libertate malitiam non impediente, actus ex non malo defectu libertatis & aduertentiæ, fit malus.

82. *Actum ex non malo fieri malum accedente liberi.*

DICO 5. Potest actus ex perfectione & plenitudine obiecti necessariò elicitus, ex non bono completè moraliter, fieri bonus completè moraliter: & contrà, ex bono completè moraliter, fieri non bonus completè moraliter, accedente tantum voluntatis libertate. Vt si beatus eundem actum dilectionis Dei continuaret, sublata visione beata, idem actus dilectionis inuariatus substantialiter, ex non bono completè moraliter (nam hoc includit rationem liberi) fieret bonus completè moraliter, solâ voluntatis libertate accedente, & contrà, si viator eundem actum dilectionis Dei, quem hic liberè eliciebat, necessariò continuaret in patria, idem actus ex bono completè moraliter, fieret non bonus completè moraliter. Fundam. Hic actus supponitur habere totam bonitatem moralem, quam ex obiecto habere posset, & solum ad complementum illi deest ratio liberi: seu pura denominatione extrins. quæ variari potest, inuariata substantiâ actus. Eadem ratio esset, si inuariata plena cognitione de honestate obiecti, variaretur tantum modus producendi voluntatis de libero in necessarium. Nam tunc idem actus liberè elicitus propter honestatem obiecti, & necessariò conseruatus propter necessarium modum producendi potentiæ, transiret ex bono completè moraliter, in non bonum completè moraliter; & contrà, si necessariò elicitus, liberè postea ab eadem potentia conseruaretur.

83. *Eundem ex non bono completè fieri bonum completè, & contrà.*

Eund.

Ad 1. argum. 1. sent. neg. posse voluntatem eundem actum ex honesto motiuo inchoatum, ex eodem continuare, accedente circumstantiâ malâ; hæc .n. tollit ab obiecto honestatem, quæ desumitur per ordinem ad omnes circumstantias, & conformitatem ad rectam rationem, quæ in eo casu practicè

84. *Ad primam oppositæ.*

practicè iudicaret, obiectum non esse prosequendum: sublato autem motiuo honestatis, repugnat manere eundem actum, qui à motiuo essentialiter pendet. Ergo bonitas & malitia moralis intrinseca non sunt accidentia actus interni, sed essentiales differentiae ex toto cōplexo circumstantiarum indiuisibiliter sumptæ: licet bonitas & malitia moralis extrinsecè completa per libertatem & aduertentiam rationis sint accidentia actus interni etiam separabilia. A fortiori etiam constat, non posse voluntatem eundem actum ex turpi motiuo inchoatum, sublata malâ circumst. continuare ex motiuo honesto. Hoc. n. ipso, quod actus mutat motiuum, mutat substantiam, quæ ex motiuo pendet. Ad casum de missa inchoatâ ante prohibitionem & continuatâ post prohibitionem. Resp. vel prohibitio peruenit ad notitiam celebraturi, & eo ipso mutatur obiectum de licito in illicitum, ac proinde mutari etiam debet celebrantis affectus. Vel non peruenit in notitiam celebraturi, & iam non mutatur obiectum in mente operantis, esto mutetur in re; proinde nec mutari debet affectus operantis, qui in obiectum non fertur, nisi ut cognitum. Cæterum, ut mutetur obiectum in mente operantis, sufficit si de illo tantum dubitetur; nam hoc ipso prudentia dicitur, non esse in tali dubio operandum, ne operans exponat se periculo errandi. 2. argum. ad summum probat de bonitate, & malitia completa & actuali, non de incompleta & aptitudinali, quæ à libertate non pendet, sed ab obiecto. Vnde nego, bonitatem & malitiam moralem pendere à libertate ut à forma specificante, sed tantum ut à fundamento essentialiter prærequisito. Ad 3. concedo, bonum & malum esse per se obiectum voluntatis, sicut verum & falsum sunt obiectum intellectus: nego tamen, eodem modo bonum & malum specificare actum voluntatis, sicut verum & falsum actum intellectus: hæc enim specificant actus intellectus in ratione veri & falsi formaliter per ordinem ad res ipsas secundum se; illa actus voluntatis per ordinem ad res ut conformes, vel difformes rectæ rationi. Hinc fit, ut quamuis motiuum formale, à quo tantum pendet essentialiter actus vtriusque potentiae, sit diuersum à re in se ipsâ existente, nihilominus actus intellectus dicatur falsus ex eo, quod non conformetur obiecto secundum se, esto conformetur motiuo immediato, quod in actu opinionis, in quâ tantum potest esse veritas vel falsitas, est aliqua ratio præhabilis, vel extrinsecum testimonium dicentis: actus verò voluntatis semper dicatur bonus saltem putatiuè, quamdiu conformatur motiuo immediato, diligenti ratione proposito, esto non conformetur obiecto secundum se.

Ex quo ulterius sequitur, posse actum intellectus, inuariatum substantialiter, de vero transire in falsum, & contra; non posse autem actum voluntatis de bono transire in malum, aut contra: quia dum ille in ratione veri & falsi formaliter non solum pendet à motiuo immediato, sed etiam ab obiecto in se ipso existente, potest manere idem substantialiter, manente motiuo immediato, à quo tantum essentialiter pendet; mutato tantum obiecto in se ipso, à quo non pendet essen. sed tantum connotatiuè, & in ratione veri & falsi formaliter. Non potest autem actus voluntatis, immutatus substan. fieri de bono malus; quia in ratione boni & mali non pendet ex obiecto remoto & mediato, quæ est res in se ipsa existens, sed tantum ex proximo & immediato, quæ est res ut

cognita; à qua ipse essentialiter pendet non solum in ratione boni & mali, sed etiam entis; ac proinde, illo variato, necesse est, variari actum substantialiter.

Dixi, saltem putatiuè: nam hoc tantum sufficit, ut actus voluntatis in ordine ad operantem dicatur bonus, vel malus simpliciter, quod tamen non sufficit in ordine ad cognoscentem, ut actus intellectus dicatur verus, vel falsus simpliciter, ex eo tantum quod conformatur obiecto immediato: quia hic ordinatur ad repræsentandas res secundum se, ille principaliter ad mores & appetitum rectificandum. Ad quod sufficit, ut voluntas sequatur, quod diligenti ratione propositum videtur recto appetitui, & naturæ rationali congruere. Cæterum debuit Durand. cuius argu. solui, sui esse memor, qui in 3. dist. 19. q. 1. n. 7. aperte docet, non posse vnum eundemque actum interiorum voluntatis, ne successiuè quidem, ex inordinato & malo, fieri ordinatum & bonum.

SECTIO V.

An omnes actus humani bonitatem & malitiam desumant ex circumstantiis, diuersam ab eâ quam ex obiecto.

Circumstantia, ut vox ipsa indicat, est accidens actus humani, quod adesse & abesse potest, saluâ specificâ bonitate & malitiâ actus. Vnde circumstare dicitur, non constituere vel integrare actum: sicut accidens physicum circumstat & adiacet, non constituit vel integrat subiectum.

Septem enumerantur, quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando, ex Tullio in sua Rhetor. Arist. 3. Ethic. 1. partitionis ratio ex S. Thom. 1. 2. q. 7. a. 3. Circumstantia dicitur quasi extra substantiam actus, illam aliquo modo attingens: scilicet tripliciter: Primò secundum se; & hoc vel immediatè, ut intentio & remissio, & sic datur circumst. quomodo: vel mediante extrinseca mensura, & sic dantur ubi, & quando, illa ut mensura loci, hæc temporis. 2. ex parte effectus; quid. 3. ex parte causæ, aut finalis; & sic datur cur: aut efficientis principalis, quis: aut instrumentalis, quibus auxilijs.

Cæterum circumstantia quis, non significat personam ipsam operantis, nam hæc spectat ad substantiam actus, qui sine agente esse non potest, sed conditionem duntaxat personæ, ut si religiosa, si voto obstricta, si matrimonio iuncta, si libera, si serua sit. Quæ conditiones quando variant moraliter actum, sunt in confessione exprimendæ, ut suo loco.

Quid non importat effectum quoad substantiam: hic enim ad actum internum concurrat ut obiectum specificans, ad externum verò ut subiectum & substratum moralitatis, quæ ab interno in externum actum deriuatur: sed importat quantum, vel quale, aut effectum secundarium cum primario coniunctum. Ubi locum denotat, priuatum vel publicum, profanum vel sacrum. Vnde loci sacri circumstantia, quamuis ex Caiet. omne peccatum per accidens aggrauet, tamen sola illa ad sacrilegij speciem trahit, quæ aut sanctitati loci directè opponuntur, ut actio furandi, voluntaria seminis effusio, violenta humani sanguinis aspersio: aut eius immunitatem violant, ut violenta hominis è loco sacro extractio. Quibus auxilijs, instrumentum significat, quod aliquo modo ad effectum moraliter confert. Dixi moraliter: nam quæ physice tantum

84.
Ad casum

85.
Ad secundum

86.
Ad tertium

Non ita bonum & malum specificans actum, ut verum & falsum:

87.
Potest actus intell. inuariatus de vero transire in falsum, & contra, non actus voluntatis.

88.

Ratio à priori

Contra Durand.

89.

90.
Septem circumst. actus

91.
Quis.

92.
Quid.

93.
Ubi.

94.
Quibus auxilijs.

ficè tantum concurrunt, vt quod hostem quis albo, vel nigro percussit baculo, ad morales circumst. non spectant: quia actus non immutant in ordine ad morale iudicium. *Cur* finem importat, non primarium & intrins. hic enim cum obiecto, quod non ad circumstantias, sed ad essentialia principia actus spectat, recipitur, sed secundarium & extrinsecum, quem ultra finem, operi intrinsecum, sæpe intendit operans. Vnde finis operantis dici solet, vt condistinctus à fine operis.

96. *Quomodo*, Quomodo importat modum actioni intrinsecum, vt intensè vel remissè, volociter vel tardè, fortiter aut lentè actum producere. Hæc .n. omnia actum moraliter variant in ordine ad morale iudicium.

97. *Quando*, Quando Tempus significat, diurnum aut breue, diurnum aut nocturnum, profestum aut festum, quod non trahit peccatum ad distinctam speciem sacrilegij, vt trahit locus: quia tempus non est capax intrinsecæ ac permanentis sanctificationis, cum sit ens successiuum: locus, cum sit permanens, capax est illius. Hinc fit; vt qui peccat die festo, non committat diuersum speciem peccatum ab eo, quod committit die profesto. Reijcitur *quoties*: hæc .n. non est circumstantia cum circa eundem actum non versetur, sed sit ipsa actuum multiplicatio. Et licet semper peccatorum multiplicatio aggrauet subsequens peccatum, hæc tamen grauitas immediatè oritur ex circumst. *quomodo*, quatenus subsequens peccatum, virtute præcedentium, committitur cum maiore cognitione, inclinatione & malitiâ.

99. *1. Sent.*, Prima sent. docet, solos actus exteriores, non interiores, bonitatem aut malitiam ab obiecto diuersam, ex circumst. desumere: *Durand. in 2. dist. 38 qu. 1. n. 2. Contra. 1. 2. qu. 19. art. 2.* Prob. 1. Nihil potest dare bonitatem aut malitiam actui interno, nisi sit volitum: at hoc ipso quod est volitum, non est amplius circumstantia, sed transit in conditionem obiecti: nullam igitur desumit actus internus ex circumst. &c. 2. Bonitas obiecti integratur ex singulis bonitatibus partialibus circumstantiarum: ergo bonitas circumst. non distinguitur à bonitate obiecti: quia vt distinguatur, non debet illam constituere, sed supponere constitutam, ei que tantum aduenire. Anec. prob. quæcumque circumst. ab obiecto sublata, tollitur tota bonitas obiectiua, velut si ab obiecto liberalitatis auferas circumst. personæ dantis, vel accipientis, aut quantitatem rei datæ, tollitur obiectum liberalitatis, quod ex his integratur. 3. Continuatio actus, & quantitas obiecti, sunt circumstantiæ actus: sed neutra confert bonitatem aut malitiam actui interno voluntatis. Non prima: quia si continuatio tribueret bonitatem actui, corresponderet illi infinitus valor, nempe in singulis instantibus certus gradus; in infinitis, quæ sunt in qualibet parte temporis, infinitus. Non secunda: quia si quantitas obiecti tribueret bonitatem actui, actus qui ferretur in obiectum infinitum, contraheret infinitam: ea .n. proportionè crescit bonitas aut malitia in actu, qua crescit quantitas bonitatis aut malitiæ in obiecto. Vnde actus, quo quis vellet dare eleemosynam infinitam, infinitæ esset bonitatis; contrà verò actus, quo quis furari vellet pecuniam infinitam, infinitæ esset malitiæ.

100. *Prob. 2.*, Secunda sent. affirmat actus, etiam interiores bonitatem vel malitiam desumere ex circumst. aliquo modo diuersam ab ea, quam desumunt ex obiecto: *S. Thom. 1. 2. qu. 18. art. 3. & communis Scholast.* Nec ab ea discrepat *Scotus*, vt constat ex *2. dist. 7. qu. vn. §. ad solut. & quodlib. 18. §. de 1. vbi*

101. *2. Sent.*, Bonitas triplex in actu vol. triplicem distinguit bonitatem moralem: Primam *Prima* ex obiecto, quam vocat primam in genere moris, eò quod nullam aliam in genere moris præsupponit, nisi solam bonitatem naturæ, quam habet ab efficiente: Quam etiam appellat genericam: quia sicut, inquit cit. quodlib. *genus est potentiale respectu differentiarum, sic bonitas ex obiecto est prima in genere moris præsupponens solam bonitatem naturæ, & capax omnis bonitatis specifica in genere moris*: Secundam *Secunda* ex circumstantijs, quam vocat specificam & virtuosam, quia determinat primam ex obiecto, tanquam differentia genus: Tertiam *Tertia* gratuitam & meritariam in ordine ad retributionem diuinam: primam docet præsupponi ad 2. secundam ad 3. non contrà. Cui triplici bonitati correspondet triplex malitia in actu, ex obiecto, ex circumstantijs, ex demerito. Vnde ex his intellige *Scot. in 2. dist. 40. §. de 2.* vbi cum dixit, primam bonitatem moralem actus desumendam esse ab efficiente libero; per primam, non intellexit specificam & intrins. actui, sed genericam & extrins. quæ communiis est actibus bonis & malis, & solum est fundamentum bonitatis & malitiæ moralis. Pro sent. explicatione,

102. *1. Sent.*, Omnes actus humani tam externi, quam interni habent aliquas circumst. à quibus aliquam desumunt bonitatem vel malitiam, diuersam ab ea, quam ex obiecto habent: ex *Trident. sess. 14. cap. 5. & Can. 7.* vbi definit in confessione explicandas circumst. quæ peccati speciem mutant, sine quibus nec peccata ipsa à poenitentibus integrè exponi, nec iudicibus innotescere possunt. Quod loquatur de circumstantijs etiam interiorum peccatorum, constat ex eodem, ibid. definiente, recensenda esse omnia peccata, etiam si occultissima sint: ergo supponit etiam interna habere circumstantias, quæ species non mutant: doctrina à paritate rationis constat de actibus bonis. Fundam. nulla est actio humana, tam externa, quam interna, quæ præter specificam bonitatem, aut malitiam ex obiecto, non habeat aliquam bonitatem, aut malitiam ex adiunctis, quæ adesse, & abesse potest, salua specificà ex obiecto, vt patet in intentione & continuatione actus, in paruitate aut magnitudine obiecti: nam siue actus charitatis sit intensus, siue remissus, siue per vnâ aut duas horas continuatus, siue ad plures, siue ad pauciores homines extendatur, semper erit eiusdem bonitatis specificæ, non individualis, ex circumstantijs desumptæ; aliter enim intra eandem speciem bonitatis, in ordine ad regulam rationis, tenes quam proximè desumitur omnis diuersitas siue specifica, siue individualis actuum, comparatur actus charitatis intensus, ac remissus, furtum 10. atque 1000. florenorum. Confirm. bonitas, vel malitia ex obiecto primò transfert actum à non esse morali ad esse morale; primoque illam constituit in determinata specie bonitatis, vel malitiæ: bonitas verò vel malitia ex circumstantijs non primò transfert actum à non esse morali ad esse morale, sed supponit illum in aliqua specie bonitatis, vel malitiæ iam constitutum, & solum perficit illum accidentaliter. Huius rationem assignat *S. Thom. 1. 2. qu. 18. art. 3.* quia sicut res naturales non totam perfectionem sibi debitam habent ex formâ, quæ essentialiter constituuntur in esse specifico, sed ex superadditis accidentibus: ita actiones morales non totam perfectionem sibi debitam habent ex obiecto, sed ex adiunctis circumst. quæ sunt quædam accidentia ornantia & perficientia actiones.

103. *1. Sent.*, Nota duplex genus circumst. quædam quæ tenent ex parte actus, & reperiuntur in omni actione

triplicem distinguit bonitatem moralem: Primam *Prima* ex obiecto, quam vocat primam in genere moris, eò quod nullam aliam in genere moris præsupponit, nisi solam bonitatem naturæ, quam habet ab efficiente: Quam etiam appellat genericam: quia sicut, inquit cit. quodlib. *genus est potentiale respectu differentiarum, sic bonitas ex obiecto est prima in genere moris præsupponens solam bonitatem naturæ, & capax omnis bonitatis specifica in genere moris*: Secundam *Secunda* ex circumstantijs, quam vocat specificam & virtuosam, quia determinat primam ex obiecto, tanquam differentia genus: Tertiam *Tertia* gratuitam & meritariam in ordine ad retributionem diuinam: primam docet præsupponi ad 2. secundam ad 3. non contrà. Cui triplici bonitati correspondet triplex malitia in actu, ex obiecto, ex circumstantijs, ex demerito. Vnde ex his intellige *Scot. in 2. dist. 40. §. de 2.* vbi cum dixit, primam bonitatem moralem actus desumendam esse ab efficiente libero; per primam, non intellexit specificam & intrins. actui, sed genericam & extrins. quæ communiis est actibus bonis & malis, & solum est fundamentum bonitatis & malitiæ moralis. Pro sent. explicatione,

D I C O 1. Omnes actus humani tam externi, quam interni habent aliquas circumst. à quibus aliquam desumunt bonitatem vel malitiam, diuersam ab ea, quam ex obiecto habent: ex *Trident. sess. 14. cap. 5. & Can. 7.* vbi definit in confessione explicandas circumst. quæ peccati speciem mutant, sine quibus nec peccata ipsa à poenitentibus integrè exponi, nec iudicibus innotescere possunt. Quod loquatur de circumstantijs etiam interiorum peccatorum, constat ex eodem, ibid. definiente, recensenda esse omnia peccata, etiam si occultissima sint: ergo supponit etiam interna habere circumstantias, quæ species non mutant: doctrina à paritate rationis constat de actibus bonis. Fundam. nulla est actio humana, tam externa, quam interna, quæ præter specificam bonitatem, aut malitiam ex obiecto, non habeat aliquam bonitatem, aut malitiam ex adiunctis, quæ adesse, & abesse potest, salua specificà ex obiecto, vt patet in intentione & continuatione actus, in paruitate aut magnitudine obiecti: nam siue actus charitatis sit intensus, siue remissus, siue per vnâ aut duas horas continuatus, siue ad plures, siue ad pauciores homines extendatur, semper erit eiusdem bonitatis specificæ, non individualis, ex circumstantijs desumptæ; aliter enim intra eandem speciem bonitatis, in ordine ad regulam rationis, tenes quam proximè desumitur omnis diuersitas siue specifica, siue individualis actuum, comparatur actus charitatis intensus, ac remissus, furtum 10. atque 1000. florenorum. Confirm. bonitas, vel malitia ex obiecto primò transfert actum à non esse morali ad esse morale; primoque illam constituit in determinata specie bonitatis, vel malitiæ: bonitas verò vel malitia ex circumstantijs non primò transfert actum à non esse morali ad esse morale, sed supponit illum in aliqua specie bonitatis, vel malitiæ iam constitutum, & solum perficit illum accidentaliter. Huius rationem assignat *S. Thom. 1. 2. qu. 18. art. 3.* quia sicut res naturales non totam perfectionem sibi debitam habent ex formâ, quæ essentialiter constituuntur in esse specifico, sed ex superadditis accidentibus: ita actiones morales non totam perfectionem sibi debitam habent ex obiecto, sed ex adiunctis circumst. quæ sunt quædam accidentia ornantia & perficientia actiones.

D I C O 1. Omnes actus humani tam externi, quam interni habent aliquas circumst. à quibus aliquam desumunt bonitatem vel malitiam, diuersam ab ea, quam ex obiecto habent: ex *Trident. sess. 14. cap. 5. & Can. 7.* vbi definit in confessione explicandas circumst. quæ peccati speciem mutant, sine quibus nec peccata ipsa à poenitentibus integrè exponi, nec iudicibus innotescere possunt. Quod loquatur de circumstantijs etiam interiorum peccatorum, constat ex eodem, ibid. definiente, recensenda esse omnia peccata, etiam si occultissima sint: ergo supponit etiam interna habere circumstantias, quæ species non mutant: doctrina à paritate rationis constat de actibus bonis. Fundam. nulla est actio humana, tam externa, quam interna, quæ præter specificam bonitatem, aut malitiam ex obiecto, non habeat aliquam bonitatem, aut malitiam ex adiunctis, quæ adesse, & abesse potest, salua specificà ex obiecto, vt patet in intentione & continuatione actus, in paruitate aut magnitudine obiecti: nam siue actus charitatis sit intensus, siue remissus, siue per vnâ aut duas horas continuatus, siue ad plures, siue ad pauciores homines extendatur, semper erit eiusdem bonitatis specificæ, non individualis, ex circumstantijs desumptæ; aliter enim intra eandem speciem bonitatis, in ordine ad regulam rationis, tenes quam proximè desumitur omnis diuersitas siue specifica, siue individualis actuum, comparatur actus charitatis intensus, ac remissus, furtum 10. atque 1000. florenorum. Confirm. bonitas, vel malitia ex obiecto primò transfert actum à non esse morali ad esse morale; primoque illam constituit in determinata specie bonitatis, vel malitiæ: bonitas verò vel malitia ex circumstantijs non primò transfert actum à non esse morali ad esse morale, sed supponit illum in aliqua specie bonitatis, vel malitiæ iam constitutum, & solum perficit illum accidentaliter. Huius rationem assignat *S. Thom. 1. 2. qu. 18. art. 3.* quia sicut res naturales non totam perfectionem sibi debitam habent ex formâ, quæ essentialiter constituuntur in esse specifico, sed ex superadditis accidentibus: ita actiones morales non totam perfectionem sibi debitam habent ex obiecto, sed ex adiunctis circumst. quæ sunt quædam accidentia ornantia & perficientia actiones.

Nota duplex genus circumst. quædam quæ tenent ex parte actus, & reperiuntur in omni actione

104. *Fund.*, Omnes actus humani tam externi, quam interni habent aliquas circumst. à quibus aliquam desumunt bonitatem vel malitiam, diuersam ab ea, quam ex obiecto habent: ex *Trident. sess. 14. cap. 5. & Can. 7.* vbi definit in confessione explicandas circumst. quæ peccati speciem mutant, sine quibus nec peccata ipsa à poenitentibus integrè exponi, nec iudicibus innotescere possunt. Quod loquatur de circumstantijs etiam interiorum peccatorum, constat ex eodem, ibid. definiente, recensenda esse omnia peccata, etiam si occultissima sint: ergo supponit etiam interna habere circumstantias, quæ species non mutant: doctrina à paritate rationis constat de actibus bonis. Fundam. nulla est actio humana, tam externa, quam interna, quæ præter specificam bonitatem, aut malitiam ex obiecto, non habeat aliquam bonitatem, aut malitiam ex adiunctis, quæ adesse, & abesse potest, salua specificà ex obiecto, vt patet in intentione & continuatione actus, in paruitate aut magnitudine obiecti: nam siue actus charitatis sit intensus, siue remissus, siue per vnâ aut duas horas continuatus, siue ad plures, siue ad pauciores homines extendatur, semper erit eiusdem bonitatis specificæ, non individualis, ex circumstantijs desumptæ; aliter enim intra eandem speciem bonitatis, in ordine ad regulam rationis, tenes quam proximè desumitur omnis diuersitas siue specifica, siue individualis actuum, comparatur actus charitatis intensus, ac remissus, furtum 10. atque 1000. florenorum. Confirm. bonitas, vel malitia ex obiecto primò transfert actum à non esse morali ad esse morale; primoque illam constituit in determinata specie bonitatis, vel malitiæ: bonitas verò vel malitia ex circumstantijs non primò transfert actum à non esse morali ad esse morale, sed supponit illum in aliqua specie bonitatis, vel malitiæ iam constitutum, & solum perficit illum accidentaliter. Huius rationem assignat *S. Thom. 1. 2. qu. 18. art. 3.* quia sicut res naturales non totam perfectionem sibi debitam habent ex formâ, quæ essentialiter constituuntur in esse specifico, sed ex superadditis accidentibus: ita actiones morales non totam perfectionem sibi debitam habent ex obiecto, sed ex adiunctis circumst. quæ sunt quædam accidentia ornantia & perficientia actiones.

105. *Confir.*, Nota duplex genus circumst. quædam quæ tenent ex parte actus, & reperiuntur in omni actione

106. *Circumstantiarum*, Nota duplex genus circumst. quædam quæ tenent ex parte actus, & reperiuntur in omni actione

actione morali, quæ dici possunt transcendentales, vt intensio, remissio, maior aut minor scientia, maior aut minor libertas, duratio &c. Quædam ex parte obiecti, vt maior vel minor quantitas elemosynæ, maior vel minor indigentia subiecti, circumstantia loci, temporis, personæ, quæ etiam reduci potest ad circumst. obiecti. Prioris generis circumstantiæ semper bonitatem aut malitiam augent intra eandem speciem moralitatis: sunt .n. quædam moralitates eiusdem bonitatis & malitiæ: Posterioris verò generis aliquando augent illam intra eandem speciem, quando nimirum spectant ad idem obiectum virtutis aut vitij, vt maior aut minor quantitas in actu elemosynæ, aut furti: Aliquando extendunt illam ad perfectionem accidentalem diuersæ speciei, quando scilicet circumstantiæ vnus virtutis aut vitij concurrunt ad actum alterius virtutis aut vitij, vt circumst. loci, temporis, aut personæ sacræ extendunt actum misericordiæ ad perfectionem accidentalem religionis, cuius istæ sunt propriæ circumst. Nam ita se habet augmentum bonitatis & malitiæ actus ad bonitatem & malitiam eiusdem, sicut circumstantiæ obiecti virtutis aut vitij ad obiectum eiusdem virtutis aut vitij, cuius actum perficiunt vel inficiunt: sed aliquæ circumstantiæ virtutis aut vitij non differunt specie ab obiecto virtutis & vitij; aliquæ differunt tanquam accidentia specie diuersa ab obiecto alterius virtutis aut vitij: igitur & augmentum ipsum bonitatis & malitiæ, quod conferunt, aliàs specie non differt à bonitate & malitia, obiecti cui additur; aliàs est diuersum specie.

DICO 2. Possunt interdum circumstantiæ integrare vnum obiectum totale, vel transire in motium & obiectum principale: quo tempore desinunt esse circumstantiæ, & fiunt obiectum partiale, vel totale tribuens primam speciem bonitatis vel malitiæ actui. Fundam. Quod respectu vnus actus est circumstantia, respectu alterius potest esse obiectum, aut totale, aut partiale: at omne obiectum tribuit primam speciem bonitatis vel malitiæ, aut totalem, si sit totale; aut patrialem, si sit patriale: & hoc ipso quod confert primam speciem bonitatis vel malitiæ, desinit esse circumstantia, quia hæc supponit actum in aliqua specie morali constitutum ei quæ aduenit tanquam accidens extra essentiam. Maior prob. Quantitas doni ad actum liberalitatis, & certa quantitas qualitasque cibi ad actum temperantiæ, concurrunt vt obiectum partiale, ex quo integratur obiectum totale liberalitatis, & temperantiæ: quæ tamen ad actum misericordiæ, quæ pro obiecto essentiali habet solam inopiam subiecti, concurrunt vt puræ circumstantiæ. Præterea quando quis ex solo motiuo conditionis personæ sacræ mouetur ad dandam elemosynam; conditio hæc, quæ alioqui in eo, qui ad elemosynam faciendam principaliter mouetur ex affectu indigentia subiecti, est circumstantia, in hoc est obiectum & motiuum formale conferens primam speciem virtutis religionis, & primò transferens actum à non esse virtutis, ad esse virtutis. Nam honestas obiecti non confert suam bonitatem actui, nisi propter se intentam; potest autem quis actu elemosynæ intendere solam honestatem personæ sacræ: igitur potest eo actu, solam religionis honestatem contrahere, quæ cum sit prima, nullam aliam moralem honestatem supponens in actu, dabit primam speciem honestatis: atque adeò potest interdum circumstantia conferre specificam bonitatem actui, quando nimirum transit in obiectum

Ad primū 1. sent. conced. nil posse conferre bonitatem aut malitiā actui, nisi sit volitū, vel vt obiectū primarium, vel vt secundariū: circumstantiæ autē vt conferant bonitatem actui, sufficit, vt sint volitæ vt obiecta secundaria. Ad 2. Nego, honestatem obiecti integrari ex honestatibus circumstantiarum, vt ex obiectis partialibus, quorum quolibet sublato, auferretur specifica honestas obiecti, sed solum vt ex conditionibus acciden. quarum quolibet sublata, adhuc integra manet specifica honestas obiecti. Ad prob. antec. patet ex dictis, illas non esse circumst. sed obiecta partialia respectu obiecti liberalitatis. Ad 3. Neg. minor, ad 1. prob. neg. sequel. ad prob. nego esse vlla instantia, aut partes in tempore: sed esse vnam continuam quantitatem successiuam finitam, ad cuius proportionem crescit quantitas valoris & meriti in actu. Ad 2. Prob. nego sequel. eiusque prob. non .n. quantitas perfectionis in actu crescit iuxta quantitatem perfectionis obiecti, sed principij: Cum actus non accipiat perfectionem ab obiecto per informationem, sed per terminationem habitudinis ad illud; & habitudo non ab obiecto, sed à principio producat, principium autem finitum cum sit, nempe voluntas & cognitio creata, non poterit communicare actui habitudinem infinitam, sed finitam ad obiectum infinitum: posse verò actum finitum ferri in obiectum infinitum, præsertim quando actus est pura tendentia in obiectum, qualis est omnis affectus voluntatis in suum obiectum; constat de amore beatifico erga Deum. Quare actus ordinem tantum, non quantitatem perfectionis sumit ab obiecto.

Dices 2. Actus terminatus ad obiectum infinitum est in infinitum melior quocunque terminato ad quodcunque finitum: ergo est in bonitate infinitus, alioqui deueniri posset ad actum terminatum ad obiectum finitum, quo melior ipse non esset. 2. actus, quo anima Christi obtulit suam humanitatem Verbo vnitam in holocaustum æterno Patri, fuit infinitus: ergo etiam quantitatem perfectionis desumit ex obiecto. Resp. ad 1. disting. antec. est melior ratione obiecti connotati, concedo; ratione habitudinis ad obiectum, nego: cum enim habitudo actus ad obiectum infinitum sit finita, poterit dari actus cum maiori habitudine ad obiectum finitum. Nam hæc non proportionatur obiecto, sed principio, à quo producit.

Ad 2. disting. antec. fuit infinitus ratione habitudinis & tendentiæ ad obiectum, nego: illa enim fuit finita producta à principio finito: fuit infinitus ratione doni oblatis, concedo. Actus autem, quo quis desideraret conferre, vel auferre infinitam pecuniam, nec esset infinitus ratione habitudinis, nec ratione obiecti, quia cum non sit possibile, non potest reddere actum infinitum sub ratione donationis; quia hæc non infinitatur, nisi à dono infinito sub ratione effectus actu collati ab eo, qui plenè possidet illud. Quod dico propter B. Virginem, quæ Christum obtulit, & sacerdotes, qui quotidie offerunt in sacrificium Deo: quia tamen illi non possident, nisi sub determinato valore à Christo concessio, eorum actio non est in ratione oblationis infinita. Instabis, actus virtutis pendet à sola voluntate operantis, cum totus sit liber, non ab effectu sequuto; ergo siue effectus infinitus re ipsa ponatur, siue non, debet affectus conferendi illum habere eandem bonitatem, quam habet affectus ipse actu conferens donum infinitum. Resp. disting. antec. actus virtutis pendet à sola voluntate operantis in ratione habitudinis & tendentiæ

107. Ex parte actus,

Alia ex parte obiecti

Ratio diff. criminis

108.

Quod respectu vnus actus est circumstantia, respectu alterius potest esse obiectum.

109. Prob.

110. Ad primum

111. Ad 2. Honestas obiecti integratur ex honest. circumstant.

112. Ad 3.

113. Quantitas perfectionis in actu crescit iuxta quantitatem perfectionis principij, non obiecti.

114. Dices 1.

2.

115. Resp. ad 1.

116. Ad 2.

Oblatio B. Virginis, & sacerdotum, non fuit infinita sub ratione donationis.

117.

Actus virt. pendet à

vol. in ratione tendentia, non donationis.

tendentia ad obiectum concedo; in ratione donationis seu collationis, nego. In hoc enim pendet ab effectu ipso, actu collato, & quia sub hac tantum ratione donandi infinitum donum, voluntas est infinita; est enim infinita, quia facit unum cum dono infinito; sola voluntas dandi infinitum donum, praesertim quando illud est impossibile, infinita non est; quia non includit donum infinitum tamquam effectum ipsius operantis, quo pacto constituit unum actum humanum cum illo, sed tamquam extrinsecum obiectum, cum quo non facit unum.

S E C T I O, VI.

An debeant circumstantiae esse praecognitae, ut conferant bonitatem vel malitiam actui humano.

118. *Ratio 1. dub.*

Prima ratio dubit. intentio est circumstantia actus, quae confert illi bonitatem vel malitiam, absque eo, quod sit ab operante praecognita: cum enim pendeat ex libero influxu voluntatis, non potest, antequam existat, praecognosci, in quo gradu futura sit. 2. Personae conditio est prima circumst. quae tamen ut bonitatem vel malitiam conferat, non necessarium praecognoscenda est. *Pater* 1. in eo, qui ignorans se esse in gratia, actum elicit meritorium & dignum vita aeterna. 2. in eo, qui invincibiliter ignorans aeternas poenas, mortaliter peccando contrahit malitiam reatus, poenae aeternae. 3. actus Christi fuissent infiniti valoris, etiam si ignorasset, se esse personam increatam. 4. violatio voti in persona religioso esset sacrilega, esto invincibiliter ignoraret, se esse religiosum.

119. *Ratio 2. dub.*

Communis tamen & certa sent. est, non posse circumstantias bonitatem aut malitiam actibus conferre, nisi praecognoscantur. Hanc a circumstantiis debent actus humani contrahere voluntarie: at nequeunt, nisi ipsae bonae vel malae praecognoscantur: nam bonitatem vel malitiam voluntarie contrahere, est, illam contrahere per actum elicitedum a principio intrinseco cognoscente bonitatem & malitiam obiecti. Maior prob. hanc. n. contrahunt actus humani imputabiliter, at id non possunt, nisi illam praecognoscant: nihil enim est operanti imputabile, nisi quod in ipsius est potestate; quod ab ipsius libera pender voluntate; quod est praecognitum.

121. *Ad 1. rat. Intentio actus cognoscitur confusè. & per modum actus*

Ad 1. rationem dubit. neg. minor. Ad prob. non potest intentio actus praecognosci determinate & per modum obiecti, concedo; confuse & per modum actus, nego: scilicet per maiorem vel minorem conatum, quem in se ipso exercet operans, exercitè & per modum actus experimentaliter cognoscit intentionem, vel remissionem sui actus: & hoc sufficit ad tribuendam bonitatem vel malitiam actui: hic enim maior vel minor conatus liberè intenditur ab operante, dum fortius, vel lenitius ad operandum liberè se applicat.

122. *Bonitas vel malitia alia in ordine ad operantem;*

Pro solutione secundae rationis, disting. duplex bonitas vel malitia in actu: altera virtutis aut vitij in ordine ad operantem; altera meriti aut demeriti, satisfactionis vel offensae in ordine ad retribuentem. Prior necessarium requirit notitiam sui, ut contrahatur ab actu, cum utraque debeat esse libera: non enim censetur studiosè, aut vitiosè operari, nisi liberè, & advertenter operemur.

123. *Altera ad*

Posterior eisi semper fundetur in operatione

liberè merentis, aut demerentis, satisficientis aut offendentis, non tamen qui debet vel meritum ad praemium, vel satisfactionem propter offensam acceptare, movetur ex sola bonitate libera actus studiosi, sed. maximè respicere solet ad dignitatem personae promerentis, aut satisficientis: constat in principe creato, qui caeteris paribus libentius remunerat nobilioris, quam ignobilioris personae actiones, libentiusque acceptat satisfactionem personae dignioris, etiam si dignitas ignoraretur a promerente, vel satisficiente. Quia potest remuneranti placere non solum quod est bonum liberum & studiosum in actione, sed etiam quod est bonum naturale seu personale, etiam si necessarium sit.

124. *Ad 2. rat. dub.*

Ex his ad 2. rationem disting. minor. conditio personae non est praecognoscenda, ut conferat bonitatem meritoriam, vel satisfactoriam in ordine ad praemiantem, vel condonantem, concedo; quia potest hic ad praemiantem, vel ad condonandum non solum moveri propter liberam bonitatem actionis, sed etiam propter necessarium valorem refusum ex dignitate personae: quae etiam ignorata ab operante, communicat suam bonitatem & valorem actioni, quia illam necessarium communicat: non est praecognoscenda, ut conferat bonitatem virtutis, nego. Unde primum, 2. 3. exemplum solum probant de bonitate meriti & satisfactionis in ordine ad praemiantem, non de bonitate virtutis in ordine ad operantem: nam nec praemium, nec poena debent ab operante praecognosci, ut operans illa promereri possit. Ad 4. exemplum, nego, in eo casu personam sacram incurtere malitiam sacrilegij: quia cum haec sit imputabilis operanti, non incurritur, nisi praecognoscatur. Quo fit ut conditio personae non tribuat actioni honestatem virtutis, aut turpitudinem vitij, nisi aliquo modo transeat in obiectum: ut autem tribuat dignitatem personalem, sufficit ut tantum concurrat per modum suppositi operantis.

Ad exempla 4.

125. *Conditio personae transeat in obiectum.*

S E C T I O VII.

Quale voluntarium ad contrahendam bonitatem vel malitiam circumstantiarum requiratur?

Quoad malitiam certum est, sufficere voluntarium indirectum & interpretativum: nam si hoc sufficit ad contrahendam malitiam ex obiecto, a fortiori sufficet ad contrahendam malitiam ex circumstantiis; an ut aliqua circumst. specificam malitiam tribuant, expressum requirant voluntarium, infra. Sola controuersia nunc de bonitate. De qua,

126. *Ad contrahendam malitiam circumstantiarum sufficit volunt. interpret.*

Prima sent. affirmat. sufficere indirectum & interpret. est quorundam recen. & a fortiori eorum, qui docent, hoc ipsum sufficere ad contrahendam bonitatem ex obiecto, contra quos disputo *scd.* 2.

127. *Prima sent.*

Prob. 1. Bonitas ex circumst. est extra substantiam, tam specificam, quam individ. actus: est. n. accidens actus, quod adesse & abesse potest, salva integritate substantia subjecti: at non esset extra substantiam saltem individ. si esset directè & expressè volita: non enim potest aliquid esse directè & expressè volitum, nisi per physicam & realem tendentiam actus in ipsum volitum; omnis autem tendentia physica realis pertinet ab substantialem constitutionem actus: una enim & indivisibilis tendentiâ voluntas fertur in obiectum, & in omnes circum-

128. *Prob. 1.*

129.
Prob. 2.

circumstantias ipsius; quod totum illi ab intellectu proponitur. ut circumstantiæ quomodo, & quando conferant bonitatem actui, non est necesse, ut expressè & directè intendatur. Non enim potest quis expressè & directè intendere intensionem, vel continuationem sui actus, nisi reflexè præcognoscat illam: at nemo, cum actum producit, experitur se reflexè cognoscere intensionem sui actus, aut directè ferri in durationem eiusdem.

130.
Prob. 3.

Tertiò. Voluntas non solum dicitur velle per expressam & directam tendentiam in volitum, sed etiam per interpretatiuam; at hæc sufficit, ut bonitas circumstantiarum tribuatur operanti: qui enim vult obiectum, censetur velle quidquid est cum illo coniunctum. 4. Aliquod debet esse discrimen inter voluntarium requisitum ad contrahendam bonitatem essent. ex obiecto, & accidentalem ex circumst. prior enim contrahitur ex motivo formali honestatis; posterior ex concomitantibus ipsum formale. Ergo si ad illam requiritur voluntarium directum & expressum, ad hanc sufficit interpretatiuum & indirectum.

131.
Prob. 4.

Secunda sent. requirit voluntarium directum & expressum: Suarez de aelib. hum. tract. 3. disp. 5. sect. 2. num. 4. quæ probabilior est. Fundam. ut honestas obiecti conferat actui interno suam honestatem, debet expressè intendi: ergo ut honestas circumstantiæ conferat eidem suam, debet expressè intendi. vel enim circumstantia auget honestatem actus intra eandem speciem homogeneè, vel extendit illam ad aliam accident. heterogeneam: sed ad utrumque augmentum requiritur voluntarium expressum. Quoad 1. prob. Nam si illud est homogeneum, debet esse eiusdem rationis cum eo, cui additur; alioqui non augetur illud homogeneè. At illud est voluntarium directum & expressum: ergo etiam hoc, quod ei additur. Prob. quoad 2. quando enim honestas circumstantiæ est alterius rationis quasi specificæ ab ipsa honestate obiecti, non necessariò coniungitur cum ipsa, cum pertinere soleat ad honestatem alterius virtutis, ut conditio personæ sacræ in paupere, est conditio pertinens ad virtutem religionis: nequit autem conditio personæ sacræ conferre honestatem actui misericordiæ, nisi expressè & directè volita: nam quando circumstantia pertinet ad honestatem alterius virtutis, non necessariò voluntas intendens honestatem illius virtutis, intendit honestatem circumstantiæ alterius virtutis; ut in exemplo adducto; non eo ipso, quo voluntas intendit honestatem misericordiæ & circumstantiarum eius, intendit honestatem spectantem ad religionem. Igitur, ut præter honestatem misericordiæ actus contrahat honestatem circumstantiæ Religionis, debet illam expressè intendere: alioqui non posset contrahendo honestatem miseric. non contrahere honestatem Relig. quam præuidet coniunctam cum persona pauperis: si sufficeret voluntarium interpretatiuum.

Augmentũ honest. homogeneum

Heterog.

133.
Bonitas ex circumst. spectat ad constitutionem individ. actus.

134.
Est inseparabilis ab hoc actu.

135.
Et accidens metaph.

Ex his sequitur 1. Bonitatem ex circumstantiis spectare ad constitutionem individuaalem huius vel illius actus humani, aut homogeneam, si honestas circumst. sit eiusdem rationis cum honestate obiecti; aut heterogeneam, si sit diversæ, contra Curiel. 1. 2. qu. 18. art. 3. dub. 1. concl. 2. Sequitur 2. hanc bonitatem esse inseparabilem ab hoc numero actu, quia cum non sit à parte rei distincta à bonitate ex obiecto, quæ intrinseca est & substantialis actui, in esse moris & naturæ, implicat separari ab actu, non destrucã substantiã actus. 3. Bonitatem ex circumst. esse accidens actus humani, non

physicum, sed metaph. nec respectu huius, vel illius actus sed actus in specie & in individuo vagè sumpti: quia saluari posset actus in tali specie virtutis, & in individuo eiusdem speciei, sine hac vel illa circumst. sit enim actus charitatis intensus, remissus, cum hac, cum illa circumst. elicited, semper erit eiusdem speciei & in aliqua individuatione, contenta sub eadem specie charitatis.

136.
Ad 1. prima

Ad Primum 1. sent. nego bonitatem ex circumstantiis esse extra substantialem individuationem huius, vel illius numero actus, licet sit extra substan. individ. actus individualis vagè sumpti. Ad prob. concedo bonitatem ex circumst. esse accidens metaphys. de cuius ratione est, ut sit separabile ab hoc numero actu, tantum per intellectum, ut ex Philos. suppono. Ad 2. quoad circumstantiam quomodo, Resp. Illam non necessariò ab operante intendi debere per modum obiecti, sed per modum actus & exercitiæ, hoc ipso quo operans volens & advertens conatur elicere actum seuventem. Eadem ratio est de circumstantia quando: nam ut illa conferat maiorem bonitatem quasi extensivam actus, sufficit ut operans & volens advertens perseveret in eodem actu: hoc enim ipso expressè exercitiæ vult perseverantiam actus.

137.
Ad 2. Circumstantia quomodo intenditur per modum actus non obiecti.

Ad 3. neg. minor. esto enim volitio per imputationem sufficiat ad contrahendam malitiam, non sufficit ad contrahendam honestatem; quia plura requiruntur ad actum bonum, quam ad malum; alioqui eodem modo contraheret moralem honestatem ille, qui videns, se hinc & nunc teneri ad non exercendum actum prohibitum, esto illum non positivè, sed tantum permissivè nollet, ac contraheret, qui advertens, se hinc & nunc teneri ad exercendum actum præceptum, circa quod tantum negativè se haberet. Unde concedo, eam voluntatem sufficere ad malitiam, non ad bonitatem.

138.
Ad 3.

Ad 4. neg. conseq. discrimen enim requisitum ab bonitatem essent. ex obiecto, & accidentalem ex circumst. saluatur per hoc, quod in obiectum tendit primariò, in circumstantias secundariò.

139.
Ad 4.

SECTIO VIII.

Quæ circumstantiæ tribuant novam speciem bonitatis vel malitiæ?

Certum est, non omnes tribuere novam speciem bonitatis, aut malitiæ ab obiecto diversam, sed sepe eam intra eandem speciem tantum augere. Difficultas est in assignandâ certâ regulâ, qua possimus huiusmodi circumstantias dignoscere. S. Thomas 1. 2. quæst. 18. art. 10. & 11. hanc assignat regulam. Circumstantia, quæ per se considerata & ab omni alia seiuncta, sufficiens est dare bonitatem vel malitiam actui humano; siue transferre actum de vna specie bonitatis, vel malitiæ in aliam, tribuit speciem bonitatis aut malitiæ, ab obiecto diversam: quæ de se sufficiens non est eam conferre, nisi ut determinata ab aliâ circumstantiâ & conditione obiecti, cui est adiuncta, non tribuit novam speciem, sed eandem auget intra eundem gradum specificum: Hæc. n. circumst. nullum per se affert determinatum ordinem conformitatis, vel diffor. ad rationem, sed est de se indifferens & indeterminata: at omnis species bonitatis vel malitiæ moralis desumitur per illum ordinem: Igitur illa circumst. non est de se apta conferre novam determinatam speciem bonitatis vel malitiæ, sed tantum augere illam intra eundem

140.
Regula

141.
Circumst. quæ non tribuit speciem ab obiecto diversam.

142.
Posterior pars regula clara.

eundem gradum specificum, quam ex obiecto supponit & à quo determinatur. Talis est circumstantia *quomodo*, & *quid*, prout importat maius & minus. Nunquam enim istæ tribuunt bonitatem vel malitiam ex se, sed vt coniunctæ cum aliâ circumstantiâ, vel obiecto, à cuius bonitate vel malitiâ determinantur ad eandem specificam augendam. Maior enim vel minor quantitas in furto ex se non affert malitiam nisi supposita circumst. *alieni* in obiecto. Vnde quantumcunque augeatur quantitas furti, nunquam transfert illud ad aliam speciem peccati, nec nouum ordinem difformitatis affert contra rationem, sed auget tantum illud intra eundem gradum specificum, quem ex obiecto supponit. Nec refert, quod quantitas furti transferat peccatum de veniali in mortale, quæ videntur plusquam specie distingui: hæc enim diuersitas non oritur proximè & immediatè ex quantitate furti, sed ex virtuali contemptu Dei vltimis finis, quem secum affert furtum graue: in quo peccatum mortale distinctum est à veniali, vt disp. 23. sect. 1.

143.
Prior pars
regula.
Si per se
sufficiet da-
re bonit.
vel mal.
tribuit spe-
ciem diuer-
sam.

Prior pars regulæ constat ex opposito principio. Circumstantia enim quæ per se considerata, & ab omni aliâ, saltem per rationem seiuncta, sufficiens est dare bonitatem vel malitiam actui humano, de se affert determinatum ordinem conformitatis, aut difformitatis ad rationem: ergo de se apta est conferre nouam speciem bonitatis, vel malitiæ ab obiecto diuersam.

Dixi, *saltem per rationem ab omni aliâ seiuncta*: nam etiam si aliqua circumstantia, nequeat nouam speciem bonitatis, vel malitiæ actui conferre, nisi aliâ suppositâ: vt in adulterio circumstantia iniustitiæ nequit malitiam inhonestatis contra sacramentum matrimonij conferre, nisi suppositâ malitiâ fornicationis; per se tamen considerata & ratione seiuncta à circumst. fornicationis, est de se apta nouam malitiam conferre, quia peculiarium ordinem difformitatis de se affert contra rationem, peculiaremque oppositionem ad distinctam virtutem. Vnde actum transfert de vnâ specie peccati in aliam in confessione necessar. d. aperiendam. Eadem ratio est de circumst. loci sacri in peccato furti, quæ malitiam sacrilegij non confert, nisi suppositâ malitiâ furti: Adhuc tamen per se considerata, & ratione seiuncta à peccato furti, nouam affert difformitatem ad rectam rationem. Quod inde patet, quia etiam seiuncta ab omni aliâ circumstantia mala, adhuc tribuit eandem speciem sacrilegij, vt in eo qui propriam coniugem cognosceret in loco sacro, vel qui ad profanos vsus sacris vestibus & vasis vteretur. Vtraque enim actio sacrilega est contra cultum loco, rebusque sacris debitum; esto neutra supponat aliam circumstantiam malam.

145.
Obijcies 1.

Obijcies contra 1. partem regulæ. 1. inde sequeretur, in quolibet peccato duas esse malitias specie diuersas, alteram ex obiecto, alteram ex circumstantia inobedientiæ, quæ omne peccatum est contra præceptum Dei: licet enim hæc coniungatur cum omni peccato, per se tamen considerata nouam affert difformitatem ad rectam rationem.

146.
Obijcies 2.

Secundò sequeretur, duplicem speciem malitiæ contrahere eum, qui contra liberalitatem duplici excessu delinqueret, & ex parte dantis, si ultra facultatem; & ex parte recipientis, si ultra necessitatem, largiatur: quilibet enim excessus per se sumptus affert specialem difformitatem, ad rectam rationem: cum per se sumptus aptus sit conferre integram speciem prodigalitatis.

147.
Obijcies 3.

Tertiò. Si plures circumstantiæ specie diuersæ

tribuunt actui plures malitias specie diuersas; plures numero distinctæ tribuent eidem plures numero distinctas. Resp. ad 1. argum. neg. sequel. hæc enim circumstantia, vt infra, non tribuit specificam malitiam actui, nisi vt directè intenta.

148.
Resp. ad 1.

Ad 2. concedo, eum, qui duplici excessu contra liberalitatem delinquit, duplicem contrahere malitiam, sed partialem, spectantem ad vnâ totalem prodigalitatis, quæ ex vtrâque circumstantia dantis & accipientis consurgit. Vnde & concedo, quemlibet excessum afferre nouam difformitatem contra rationem, sed partialem, & intra eandem speciem vitij, sufficientem tamen ad contrahendam malitiam prodigalitatis. Hoc enim est discrimen inter actum virtutis & vitij, quod vitiosus actus statim contrahit malitiam obiecti, etiam si non omnes circumstantiæ illud integrantes ad actum concurrant: virtuosus non contrahit bonitatem obiecti, nisi omnes circumstantiæ obiectum cohonestantes concurrant. Vnde vnâ tantum circumstantia honestâ sublata, vel turpi addita, nequit obiectum virtutis conferre actui bonitatem. Quo fit, vt obiectum virtutis per se nequeat nisi integram speciem suæ honestatis conferre: obiectum vitij conferre possit etiam partialem: quia bonum ex integra causa, malum ex singulis defectibus. Dixi *per se*: posset enim aliqua circumst. ad integram honestatem virtutis requisita ab operante inculpabiliter ignorari: & tunc virtus conferret speciem tantum partialem suæ honestatis. Ad 3. neg. *conseq.* specifica enim diuersitas sumitur ex obiecto, cum obiectum sit ratio specificandi actum, numerica distinctio ex actu; cum possint plures numero actus versari circa idem numero obiectum. Igitur quotiescunque ex parte obiecti concurrunt plures circumstantiæ specie diuersæ, refundunt in actum plures bonitates, vel malitias specie diuersas: at non quotiescunque ex parte obiecti concurrunt plures circumstantiæ numero distinctæ, refundunt in actum plures bonitates, vel malitias numericas, quia licet illæ in obiecto sint numero distinctæ, in actu tamen, ex quo numerica distinctio desumitur, sunt vnum.

149.
Ad 2.
Is qui du-
plicis excessu
contra li-
beritatem
delinquit,
duplicem
contrahit
malitiam
partialem.

Obijcies 2. Contra 2. partem regulæ. Magis & minus, multum & parum constituunt obiectum intemperantiæ: scilicet quantitas cibi & potus certa modulique sumendi. Ergo non semper circumstantiæ *quomodo*, & *quid* augent tantum bonitatem, vel malitiam intra eandem speciem aliunde constitutam, sed interdum illam primò conferunt & constituunt: omnis enim circumstantia, quæ est apta constituere obiectum vitij, est etiam apta conferre speciem talis vitij.

150.
Ad 3. Ratio
discrim.

151.
Contra po-
ster. par-
tem regula.

Resp. Neg. antec. obiectum enim intemperantiæ formaliter non est multum aut parum, magis aut minus, sed recessus à termino per rationem constituto, vt porportionato commensuratoque comedentis dispositioni. Qui recessus formaliter consistit in indiuisibili. Vnde primus recessus, qui à tali termino ratione præfixo, fieri intelligitur, constituit formaliter vel obiectum intemperantiæ, si sit per excessum; vel insensibilitatis, si sit per defectum: quia verò hic recessus, cum sit in materia diuisibili, semper est diuisibilis, quatenus cum eodem indiuisibili recessu connectitur *quid*, vel *quomodo*, simul auget eandem speciem malitiæ. Vnde semper circumstantia *quid*, vel *quomodo* supponit obiectum intemperantiæ constitutum per primum recessum indiuisibile à medio rationis, atque ad eò speciem ipsam intemperantiæ, vel insensibilitatis, deriuatam à primo recessu, eamque tantum auget.

152.
Obiectum
intemperan-
tiæ forma-
liter est re-
cessus à ter-
mino per
rationem
constituito.

SECTIO IX.

An circumstantia, quæ de se apta est conferre nouam speciem, sit apta conferre primam?

153. **H**Actenus indagatæ circumstantiæ aptæ conferre nouam speciem bonitatis vel malitiæ, ab obiecto diuersam. Vt in adulterio circumstantia violationis tori conjugalis essentialiter supponit circumstantiam fornicationis, tribuentem primam speciem malitiæ actui adulterij: in actu misericordiæ filij erga parentem, supponitur circumstantia personæ gignentis, quæ tribuit primam speciem pietatis: & quæ essentialiter supponit aliam, ipsa non potest tribuere suam, nisi aliâ priore suppositâ.

154. **N**am multæ circumstantiæ sunt aptæ ad constituendam nouam speciem, quæ essentialiter supponunt alias circumstantias, tribuentes primam speciem bonitatis vel malitiæ: vt in adulterio circumstantia violationis tori conjugalis essentialiter supponit circumstantiam fornicationis, tribuentem primam speciem malitiæ actui adulterij: in actu misericordiæ filij erga parentem, supponitur circumstantia personæ gignentis, quæ tribuit primam speciem pietatis: & quæ essentialiter supponit aliam, ipsa non potest tribuere suam, nisi aliâ priore suppositâ.

155. **D**ICO I. Nulla circumstantia, apta constituere nouam speciem malitiæ, per se tribuere potest primam, si essentialiter supponit aliam. Fundamentum. vt mala circumstantia tribuat suam malitiam actui, sufficit vt tantum præuideatur coniuncta cum alia, vel obiecto à voluntate intento: vt enim malum tribuat suam malitiam, non debet intendi, sed tantum præuideri: quando verò circumstantia, vt tribuat suam speciem moralitatis actui, non pendet ab intentione operantis, non potest tribuere illam, nisi eo ordine, quo illam à parte rei includit: igitur si illam posteriori ordine naturæ à parte rei includit, quàm aliam, non poterit priori ordine naturæ illam actui conferre. Sic adulterium non potest conferre speciem iniustitiæ, quin prius tribuat speciem fornicationis, quæ ad malitiam adulterij se habet vt prius subsistendi consequentiâ. Dixi, *per se*: nam per accidens, si prima malitia, quæ ex natura rei præsupponitur ad secundam, inculpabiliter ignoretur, tunc circumstantia, quæ apta est conferre secundam, confert primam malitiam. Nulla .n. malitia moralis contrahitur, nisi saltem præcognoscatur: ergo quæ inculpabiliter non fuit præcognita, non potuit actum inficere.

156. **D**ICO 2. Omnis circumst. apta constituere nouam speciem honestatis, tribuere potest primam, etiam si essentialiter præsupponat aliam. Nempe vt bonum tribuat suam bonitatem actui, non sufficit vt tantum præuideatur, sed debet expressè intendi. At potest voluntas in obiecto intendere vnam circumst. & non aliam: quia non semper agens tenetur intendere omnem honestatem quæ est in obiecto, vt cum elemosynam tribuit pauperi sacerdoti, non tenetur ex utroque motiuo misericordiæ, & religionis illam tribuere, sed ex altero tantum, & tunc vel erit actus misericordiæ, si ex motiuo miseræ subleuandæ; vel actus religionis, si ex motiuo personæ sacre, mouebitur. Quando verò circumstantia, vt tribuat suam speciem moralitatis pendet ab intentione operantis, non necessariò tribuit illam eo ordine, quo re ipsa illam continet, sed quo ab operante intenditur. Igitur si potest operans actu intendere posteriorem bonitatem, non intentâ priore, posterior illa tantum dabit speciem honestatis, atque adeò primam: sic qui parenti indigenti subuenit, moueri potest ex solo motiuo indigentia, non paternita-

tis: & tunc contrahet primam honestatem misericordiæ, non pietatis. Et qui ex præcepto ecclesiastico ieiunat, moueri potest ex solo motiuo obedientia, non temperantiæ: & tunc contrahet primam honestatem obedientia, non temperantiæ. Non enim ad hæc præcepta seruanda tenemur operari ex proprio motiuo virtutis, in quâ à legislatore proximè constituuntur, sed possumus ex quocunque alio honesto motiuo moueri: præcepta enim solum obligant ad materiale, non ad formale virtutis, nisi quando formale ipsum virtutis cadit sub præcepto, vt est motiuum dilectionis Dei in actu contritionis.

Deducitur numquam circumstantiam bonam tribuere speciem honestatis actui humano, nisi transeat in motiuum saltem secundarium: Contra verò malam tribuere speciem malitiæ actui, etiam si nō transeat in motiuum, modò sit præuisa.

SECTIO X.

An species moris ex circumstantijs desumpta sit accidentalis, an substantialis actui?

159. **P**Ræfens controuersia non est de specie in esse naturæ, sed in esse moris: vnde nihil ad rem Conrad. 1. 2. qu. 18. art. 3. definit omnem speciem desumptam ex circumstantijs esse accidentalem actui humano, considerato in esse naturæ.

Prima sent. vniuersaliter docet, omnem speciem, ex circumst. desumptam, esse accidentalem actui humano: est *Medin. 1. 2. q. 7. art. 1. & qu. 18. art. 10.* Fundam. circumstantia est accidens actus humani: alioqui non differret ab obiecto, quod solum præbet speciem substantialem actui: nullum autem accidens conferre potest speciem substantialem, cuius est accidens: cum sit extra omnem substantialem constitutionem subiecti: igitur nequit circumstantia conferre speciem substantialem actui.

160. **C**onfirm. 1. Circumstantia, vt ex nomine constat, solum circumstat, non constituit actum in esse moris: at hoc ipso, quod præberet illi speciem substantialem moris, non circumstaret, sed constitueret illum in tali specie, quam tribueret. 2. Siqua circumst. conferret speciem substantialem actui, esset illa quæ confert primam: sed hæc non est: nam si hæc tribuat primam speciem actui ex obiecto indifferenti, talis species non erit actui substantialis, sed accidentalis: omnis .n. species moralis, quæ inuenit actum ex obiecto constitutum in aliqua specie moris, aduenit illi accidentaliter: at indifferentia est aliqua species moris: igitur prima species bonitatis, vel malitiæ tali actui adueniens, accidentaliter aduenit.

161. **S**ecunda sent. affirmat, omnem speciem moralem ex circumstantijs desumptam, esse essentialem actui interiori, non exteriori: Est *Caiet. 1. 2. qu. 18. art. 4. Et 10.* Probat 1. ex *S. Tho. eadem qu. ar. 6. ad 2.* affirmante, circumstantiam finis accidere quidem actui exteriori, non interiori: vt cum quis furatur, vt fornicetur; fornicatio est circumstantia respectu actus exterioris furti, non autem respectu interioris, furtum intendentis. 2. nequit circumst. dare speciem actui nisi transeat in rationem obiecti; sed omne obiectum dat speciem essentialem actui, quia omne obiectum est specificatiuum actus.

162. **T**ertia sent. asserit, solam circumst. quæ tribuit primam speciem moris actui, transire in rationem obiecti, eique speciem essen. moris tribuere: Reliquas

quas verò, quæ non tribuunt primam, transire quidem in rationem obiecti, & tribuere speciem essen. actui respectu speciei, quam constituunt, manere tamen circumstantias respectu alterius speciei cui adueniunt. Ex. gr. Coniux agnoscit suam in loco sacro: circumstantia loci in hoc casu tribuit primam speciem sacrilegij actui coniugali: & transit in obiectum specificans essentialiter actum, & constituens illum in specie sacrilegij. Furatur quis, vt fornicetur: circumstantia fornicationis superaddit quidem nouam speciem peccati actui furandi, non primam, quia inuenit illum constitutum in specie furti: tribuit tamen nouam, quia fornicatio de se affert nouam difformitatem à priore diuersam. Igitur respectu prioris speciei furti, cui species fornicationis aduenit, circumstantia fornicationis comparatur vt circumstantia, & accidens morale illi adiunctum: respectu verò speciei fornicationis, quam formaliter constituit, comparatur vt obiectum specificans, & reponens actum furti sub noua specie morali fornicationis: Est *Vasquez* 1. 2. *disp.* 53. *cap.* 1. & 2. & communior inter Recent. S. Tho. *qu.* 2. *de malo* *art.* 6. vbi ait, circumstantiam respectu actus considerati secundum vnam speciem moris esse circumstantiam; respectu alterius quam constituit, circumstantiam dici non posse. Et exemplum affert de adulterio, & sacrilegio: quorum illud comparatum cum actu in specie fornicationis constituto, est circumstantia; comparatum cum eodem in specie adulterij considerato, est obiectum. Hoc comparatum cum furto dicitur circumstantia; comparatum cum specie sacrilegij, quam constituit, est obiectum.

Huius sent. prior pars patet: circumstantia .n. quæ tribuit primam speciem moris, non requirit actum in aliquo esse morali constitutum, sed illum in tali esse primò constituit. Nec potest esse accidens respectu illius esse, quod primò constituit. Accidens .n. est extra constitutionem rei: ergo circumstantia tribuens primam speciem moris non potest esse accidens, & circumstantia actus in esse morali. Quod primò rem cõstituit, nõ accidit.

Dices. Albedo primò constituit hominem in esse albi; & tamen est accidens hominis. Igitur potest aliqua forma primò constituere rem in aliquo esse, & tamen esse accidens illius. *Resp.* disting. minor. albedo accidit homini in esse hominis, concedo; accidit homini in esse albi, quod formaliter constituit, nego. Posterior pars prob. Circumstantia .n. quæ non tribuit primam speciem, accidit quidem speciei, quam constitutam reperit, ac proinde respectu illius manet circumstantia: non tamen accidit speciei, quam formaliter constituit, ac proinde respectu illius non manet circumstantia, sed transit in obiectum specificans.

Ex his sequitur, quid dicendum de actu exteriori: nam si his habet bonitatem, vel malitiam ex obiecto, & circumstantijs proprijs, bonitas vel malitia, quæ illi aduenit ex fine actus interioris, à quo exterior imperatur, erit illi accidentalis, habebitque rationem circumstantiæ: si verò nullam habet, sed illam primò accipit à fine actus interioris, cum quo facit vnum in esse moris, tunc erit illi substantialis, transibitque in rationem obiecti. Exemplum primi sit: si actus externus eleemosynæ ordinetur ad satisfactionem peccatorum: bonitas poenitentiae, quæ est finis actus interioris: erit accidentalis actui exteriori eleemosynæ habenti bonitatem ex obiecto & circumstantijs proprijs. Exemplum secundi: si externa deambulatio ordinetur

ad cultum Deo exhibendum, bonitas diuini cultus, qui est finis actus interioris, erit substantialis deambulationi; illam .n. primò constituit in esse moris, cum nullam ex se moralitatem deambulatio habeat.

Ex his patet ad fundam. 1. sent. conced. circumstantiam esse accidens actus humani respectu esse moralis, quod supponit: nego esse accidens respectu esse moralis, quod constituit, respectu cuius est obiectum specificans. Ex his patet ad 1. confirm.

Ad 2. neg. maior & minor: nec enim sola circumst. quæ tribuit primam speciem moris, tribuit speciem substantialem, sed etiam quæ tribuit secundam, tribuit substantialem respectu illius esse moralis, quod constituit. Falsum præterea est, circumstantiam tribuentem primam speciem moris, non tribuere substantialem. Ad prob. min. nego assump. respectu bonæ circumst. Nam esto indifferentia sit species moralis, de qua infra: illa tamen accessu nouæ speciei bonitatis necessario destruitur in actu humano: quia vt honestas circumstantiæ communicet suam bonitatem actui, debet intendi: repugnat autem vt eodem actu simul intendatur indifferentia obiecti, & honestas additæ circumstantiæ: quia honestas postulat vt intendatur propter ipsam honestatem: vnde virtualiter excludit omne aliud motiuum non pertinens ad honestatem. Concedo assumptum respectu malæ circumst. nam hæc non necessario destruit indifferentiam in actu indifferente ex obiecto: quia nec obiectum indifferens excludit per se malam circumst. nec malitia excludit per se indifferentiam obiecti, cum non debeat hæc propter se intendi, sed tantum præuideri. Vnde posita sent. quod dari possit actus per se indifferens in individuo, nullum erit absurdum concedere, malam circumstantiam non conferre primam speciem moris actui per se indifferenti ex obiecto, sed tribuere tantum primam speciem malitiæ.

Ad primum 2. sent. *Resp.* S. Thomam se iuxta nostram sent. explicare *cit. qu. de malo*: vt finis non sit circumstantia, sed obiectum actus interioris respectu illius speciei, quam constituit; est autem sola circumstantia respectu illius speciei, cui aduenit.

Ad 2. Non posse circumst. conferre speciem actui humano, nisi transeat in obiectum respectu illius speciei, quam constituit; non respectu illius, quam supponit; respectu cuius non comparatur vt obiectum specificans, sed vt consomitans circumst.

SECTIO XI.

An circumstantia aliquæ specificare malitiam non tribuant, nisi vt expressè intentæ?

Ratio dubit. quia vt malum tribuat suam malitiam actui, non debet expressè intendi: vnde circumstantia loci sacri tribuit specificam malitiam sacrilegij, etiamsi non intendatur. In contrarium verò est: vt auersio à Deo & transgressio ab eius lege in quouis peccato inclusa tribuat specificam malitiam, à malitia obiecti diuersam, non sufficit vt sit tantum præuifa & interpretatiuè volita, sed debet expressè intendi.

Prima sent. vniuersaliter affirmat, circumstantias non specificare peccata, nisi expressè intendantur: *Caic.* 1. 2. *q.* 72. *ar.* vlt. & *qu.* 76. *ar.* 4. & 2. *qu.* 53. *ar.* 2. Fundam. Vt circumstantia specificet actum

Exemplis declaratur.

165. *Prima pars prob.*

166.

167. *Posterior pars prob.*

168. *Sic actus exterior habet malitiam ex obiecto & circumst. quæ aduenit ex fine inter. erit. acciden.*

169. *Ad fund. prima*

170. *Ad 2. conf.*

171. *Ad 1. secunde*

172. *Ad 2. part. modo*

173. *Ratio dubit. vtriusq.*

174. *Prima sent.*

Fund.

actum, debet transire in ratione obiecti: obiectum autem non specificat, nisi per se intendatur.

175. *Contra*
Sed contra: circumstantia loci sacri specificat furtum in ratione sacrilegij, etiamsi non intendatur, sed tantum praeuideatur, ut ipse *Caiet. cit. loco 2. 2.* concedit. Quo argumento conuictus fatetur, malle se in hac re discipulum esse, quam magistrum.

176. *Secunda sent.*
Fund.
Secunda sent. vniuersaliter negat, ut circumstantiae peccata specificent, debere expressè intendi: sed sat esse, si tantum interpretatiuè & virtualiter sint volitæ. Fundamen. Vt malum specificet actum peccati sufficit, ut sit voluntarium; sit autem voluntarium per solum consensum interpretatiuum: ergo. Sed contra: huic sent. obstant exempla pro poster. ratione dubit. adducta. Auersio .n. à Deo & transgressio ipsius legis in quouis peccato inclusa, non specificant peccata; reponendo illa in specie odij Dei & inobedientiæ specialis, nisi ut expressè intenta: alioqui in quolibet peccato præter malitiam obiecti essent speciales malitiæ odij Dei, & inobedientiæ specialis.

177. *Contra*
Tertia sent. docet, circumstantias generales, quæ in omnibus peccatis per se includuntur, non tribuere specificam malitiam, nisi ut expressè intentas; Cæteras verò, quæ generales non sunt, nec in omnibus peccatis per se includuntur, specificam malitiam tribuere interpretatiuè tantum volitas: *Medin. 1. 2. qu. 72. art. vlt. Curiel. qu. 73. art. 8. dub. 5. §. 2. & 3.* Fundam. circumstantia non confert nouam speciem malitiæ, nisi afferat nouam deformitatem contra rationem: at generales per se in omnibus peccatis inclusæ, non afferunt nouam deformitatem contra rationem, nisi ut expressè volitæ.

178. *Contra*
Sed contra: tum quia nocumentum spirituale, quod quis ad peccandum inductus incurrit, est circumstantia generalis per se inclusa in quolibet peccato, ad quod committendum proximus inducitur: cum tamen per eos auctores specificet peccatum scandali, etiam non expressè intentum: Tum quia assignanda est ratio, cur solæ circumst. generales non specificent, nisi ut expressè intentæ. Nec ratio pro fundamento adducta vera est: auersio enim à Deo, & transgressio ab eius lege importat peculiarem deformitatem diuersam ab ea, quam affert obiectum ipsum, ex. gr. furtum, aut fornicatio, quamuis à parte rei non distinctam à malitia obiecti: prior enim reducitur ad speciem odij, posterior ad inobedientiæ, cum tamen malitia obiecti sit ab vtraque diuersa.

179. *Contra*
Instantia
Quarta sent. asserit, eas circumstantias non specificare peccata, nisi ut expressè intentas, quorum oppositæ circumstantiæ bonæ non specificant oppositos actus virtutis, nisi ut expressè intentæ. Vt quia bonum alterius non specificat actum amoris, nisi ut expressè volitum: nec oppositum malum alterius specificabit oppositum actum odij, nisi ut expressè volitum. Vt quia præceptum superioris non specificat actum obedientiæ specialis, nisi ut expressè intentum, nec opposita transgressio eiusdem specificabit oppositum actum inobedientiæ, nisi ut expressè intentum. Fundam. peccata ad æquitate opponuntur virtutibus oppositis: igitur si virtutes oppositæ non desumunt specificam bonitatem ex circumstantijs, nisi ut expressè intentis; nec peccata specificam malitiam ex oppositis circumst. nisi ut expressè intentis. Sed contra; nulla est virtus, quæ non expressè intendat honestatem sui obiecti, ut illam contrahat: at non omne peccatum expressè intendit malitiam sui obiecti, ut illam incurrat: igitur ex alia radice oritur, cur aliquæ circumstantiæ, ut specificam malitiam tri-

180. *Quarta sent.*
Fund.
181. *Contra*

buant actui, directum postulent voluntarium.

182. *Quinta sent.*
Vasquez 1. 2. disp. 101. cap. 5. & 6.
Distinguentis duplex genus peccatorum, alterum eorum, quorum malitia primariò consummatur in actu externo, ex quo secundariò deriuatur in internum, ut homicidium, furtum, adulterium, blasphemia, detractio, contumelia, mendacium, & huiusmodi. Alterum eorum, quorum malitia primariò consummatur in actu interno, à quo secundariò deriuatur in externum, ut odium, inuidia, inobedientia, scandalum, ingratitude &c. Prioris generis peccata docet, specificam malitiam desumere ex obiecto & circumst. etiam indirectè & interpretatiuè volitis. Vnde siue quis scienter, siue ignoranter ignorantia culpabili, tam iuris, quam facti, tam iuris naturalis, quam positiuæ aliquid ex his commiserit, per se illius specificam malitiam contrahet: quia tota malitia horum consistit in ipso opere externo, quod siue scienter, siue ignoranter culpabiliter terminet actum voluntatis, semper terminat illum sub eadem ratione delectabilitatis, ex qua confurgit malitia peccati in actu: ignorantia .n. culpabilis solum occultat deformitatem obiecti, sub qua non fertur peccantis affectus: voluntarium autem est tantum fundamentum. Peccata verò posterioris generis affirmat, specificam malitiam non nisi ex obiecto & circumst. expressè volitis desumere. Cum .n. malitia eorum consequatur ex interno affectu voluntatis, & per diuersum voluntarium indirectum & interpretatiuum varietur internus affectus voluntatis, consequens est, ut etiam varietur specifica malitia peccati, quæ ex tali affectu interno pender.

183. *Explicitio- ne ulter. indiges Conf.*
Hæc sent. vera est, sed explicandum, vnde oriatur specifica illa malitia in actu interno expressè terminato ad circumst. quæ non est in actu interpretatiuè tantum ad eandem terminato: & vnde proueniat, ut in cæteris peccatis expressus affectus in obiectum non variet specificè malitiam. Ratio dubit. Omnis malitia specifica in peccatis primariò desumitur ex obiecto: vnde igitur aliqua habent, ut ab obiecto non accipiant malitiam, nisi per expressum voluntarium? Recurrere ad naturam talium, est aperta petitio principij; Confir. etiam hæc peccata, quorum malitia consummari dicitur in affectu interno, habent obiectum, & ab illo per voluntarium interpretatiuum desumunt genericam saltem malitiam: ut peccatum inobedientiæ pro obiecto habet præcepti contemptum, à quo generalem saltem malitiã accipit per voluntarium interpret. in quouis peccato inclusum. Cæterum cur hæc eadem obiectiua malitia per voluntarium expressum fiat specificè diuersa ab ea, quæ ab eodem obiecto contrahitur per voluntarium interpret. non redditur ratio: cum tamen in reliquis peccatis eadem sit malitia deriuata ex obiecto interpretatiuè, atque expressè volito. In hac igitur controuersia,

184. *Malitia eorum peccatorum, quæ consummatur in actu interno desumitur ex obiecto, & modo tendendi.*
Dicendum est. Ideo peccata, quorum malitia consummatur in affectu interno, non contrahere specificam malitiam ex circumst. nisi ut expressè intentis, quia malitia talium non desumitur ex solo obiecto, sed etiam ex modo tendendi in obiectum: at hic modus variatur essentialiter per voluntarium interpret. & expressum. Igitur in his peccatis non est eadem malitia deriuata ex obiecto & circumst. interpretatiuè, atque expressè volitis: quia malitia deriuata ex obiecto & circumst. expressè volitis supponit modum tendendi essentialiter diuersum à modo tendendi per voluntarium interpret. igitur hæc malitia consequens

consequens ex vno modo tendendi est essentialiter diuersa à malitia alterius modi tendendi in idem obiectum. Maior prob. nam variato tantum modo tendendi de indirecto & interpret. in directum & expressum circa idem obiectum, vel circumst. variatur essentialiter peccatum: vt constat in peccatis odij, inobedientiæ specialis, & similibus. Minor prob. Voluntarium expressum & directum in his peccatis inducit nouam deformitatem in actu essentialiter diuersam ab ea, quam inducit voluntarium interpret. inducit enim vel formalem contemptum præcepti, aut beneficii, vt in peccato inobedientiæ & ingratiitudinis; vel formalem displicentiam personæ, vt in odio, inuidia, scandalo. Qui formalis contemptus præcepti vel displicentia personæ, non est in voluntario interpret. & indirecto, quia hoc non tendit in contemptum, vel malum personæ, sed in res ipsas prohibitas. In reliquis verò peccatis, quia tota malitia desumitur ex obiecto & circumst. & non ex modo tendendi in illas, etiam si varietur modus tendendi in obiectum ex indirecto & interpret. in directum & expressum, non variatur essentialiter malitia peccati. Illustrator hic discursus practicus exemplis. Furatur quis rem alienam, statim contrahit malitiam iniustitiæ contra proximum: quæ semper est eadem, siue interpretatiuè, siue expressè intendatur: nam malitia hæc adæquatè consummatur in acceptione rei alienæ. Non est autem eadem malitia, si furtum committat in odium proximi: quia tunc ex modo tendendi superadditur displicentia personæ, quæ in priori actu non erat. Frangit quis ieiunium præceptum ob gulæ intemperantiæ, contrahit malitiam intemperantiæ, quæ eadem est siue directè, siue indirectè intendatur. Non est autem eadem, si ieiunium frangatur in contemptum præcepti: quia tunc ex modo tendendi superadditur contemptus superioris. Et licet etiam cum priori malitia sit coniunctus virtualis contemptus superioris, hic tamen virtualis contemptus specie differt à contemptu formalis eiusdem superioris: quia cum contemptus tendat in personam per modum iniuriantis, & iniuria maximè diuertificetur ex modo irrogandi illam, vt patet in rapinâ, & contumeliâ, quæ teste *S. Thom. 2. 2. qu. 66. ar. 4. & qu. 72. art. 1.* solum in modo irrogandi iniuriam, differunt à simplici furto, & peccato occultè lædendi proximum; contemptus formalis specie differt à virtuali.

Confirm. semper homo grauiter peccat, etiam in materia leui quando per expressum contemptum peccat: At tunc grauitas peccati desumi nequit ex obiecto: quia illud, præciso contemptu, non nisi leuem refunderet malitiam in actum; ergo desumi debet ex modo ipso tendendi in obiectum; cum non sit aliud caput, ex quo talis grauitas desumatur. At modus tendendi in obiectum maximè consistit in voluntario expresso, vel interpret. directo vel indirecto: ergo ex diuerso tantum voluntario in peccatis internis diuersa oritur malitia.

Ex dictis inferitur 1. Speciale peccatum scandalosi, quod opponitur correctioni fraternæ, ex *S. Thom. 2. 2. qu. 43. art. 3.* non incurrit, nisi quando expressa voluntate aliquid dicitur, vel fit, vt ex dicto, vel factio trahatur proximus ad animæ ruinam. Alioqui in omni dicto, vel facto, quod proximo est actiua occasio peccandi, duplex interueniret malitia; peccati, ad quod proximus inducitur; & spiritualis ruine, quam proximus peccando incurrit. 2. Non incurrit speciale peccatum

ingratiitudinis, eodem teste 3. p. qu. 88. ar. 4. nisi quando peccatum committitur in contemptum suscepti beneficii; aliàs solum est circumstantia aggrauans peccatum. 3. Pari modo odium Dei, & speciale peccatum inobedientiæ non incurrit, nisi ex directa displicentia Dei, & expressa voluntate illi non parendi.

Ex dictis patet ad vtramque rationem dubit. nam priora peccata consummantur in actione externa, ad quorum malitiam contrahendam sufficit quodcumque voluntarium: Posteriora in actu interno, & modo tendendi in obiectum, qui essentialiter variatur per solam variationem voluntarij interpret. & indirecti in expressum & directum.

Dices. Etiam reliqua peccata, commissa propter ipsam malitiam formaliter, mutant speciem: ergo non est hoc peculiare interiorum. Resp. Nego antec. si solum fiant propter malitiam peccati, tunc si fiant in contemptum virtutis: quia tunc, præter malitiam propriam, additur noua species formalis contemptus virtutis, quæ malitia spectat ad peccata interna.

SECTIO XII.

An actus speciem moris desumat ex fine diuersam ab ea, quam ex obiecto?

S Vmitur hic Finis, non pro fine intrinseco, qui dicitur finis operis, & non differt ab obiecto, de quo supra, sed pro extrinseco, qui dicitur finis operantis, & numeratur inter circumstantias, qui quoniam peculiarem habet difficultatem, & modum causandi à reliquis circumstantijs diuersum, peculiaris de illo sit quæstio.

Suppono autem ex dictis, prædictum finem non solum esse circumstantiam actus exterioris, sed etiam interioris, quatenus aduenit illi in aliqua specie morali ex obiecto constituto: de quo præcipua difficultas est, an aliquam speciem moris tribuat actui, diuersam ab ea, quam tribuit obiectum; quadrupliciter. n. potest finis extrinsecus comparari ad actum humanum. 1. vt finis malus ad actum moraliter malum ex obiecto, vt cum quis vult furari, vt fornicetur. 2. vt finis bonus ad actum ex obiecto bonum, vt cum quis vult ieiunare, vt pauperibus subueniat. 3. vt finis malus ad actum ex obiecto bonum, vt cum quis elemosinam tribuit vt laudetur. 4. vt finis bonus ad actum ex obiecto malum, vt cum quis furatur, vt indigenti succurrat.

In 1. casu non semper finis malus tribuit speciem malitiæ diuersam à malitia obiecti, sed sæpe contrahit cum illa vnâ speciem malitiæ, tanquam differentia cum genere: auth. *S. Thom. 1. 2. qu. 18. art. 7. & qu. 2. de malo. art. 6.* quia sæpe malitia ex fine per se contrahit malitiam ex obiecto: Vel contrà, malitia ex obiecto malitiam ex fine, tanquam differentia specifica genus; vt cum quis fornicatur, vt adulteretur: malitia adulterij per se contrahit malitiam fornicationis, tanquam differentia genus, quia potest esse fornicatio sine adulterio non contrà. Vel cum quis irrogat iniuriam loco sacro, vt furetur, malitia sacrilegij contrahit malitiam furti, quia malitia sacrilegij supponit malitiam furti, non contrà. Vnde in neutro actu est duplex malitia, sed vna constituta ex malitia obiecti & finis, aut contrà, tanquam ex genere & differentiâ per se.

In 2. casu ratio dubit. quia repugnat, actum accipere duas species bonitatis, alteram ex obiecto, alteram

185.
Illustratur
exemplis.

Ratio

186.
Confirm.

187.
Inferitur 1.

188
Inferitur 2.

189.
Inferitur 3.

190.
Ad rat.
dubit.

191.
Dices

Resp.

192.

Quæstio
de fine op.
ra. iiii.

193.
Qui est
circumst.
actus.

Compara-
tur ad actum
hum. finis
extrinsecus
quadrupl.

194.
Primo casu

195.
In secundo

200. alteram ex fine: cum .n. species bonitatis non solum constituat actum in esse moris, sed etiam in esse naturæ: si idem actus acciperet duas species bonitatis, aliam ex obiecto, aliam ex fine, fieret in duplici specie naturæ, quod repugnat.

196. In 3. casu ratio dubit. quia si actus sumeret speciem moris ex fine, idem actus simul esset bonus ex obiecto, & malus ex fine, quod implicat. Vnde ulterius sequeretur, eundem actum, quæ bonum, fore meritorium; quæ malum, demeritorium. Maior prob. nam circumstantia finis, cum sit extrinseca, non tollit intrinsecam honestatem obiecti, ac proinde, non tollit quo minus illam communicet actui. Idem inconueniens sequitur ex 4. casu. Nam malitia obiecti non tollit honestatem finis, aut contrà: ac proinde idem actus erit malus ex obiecto, & bonus ex fine.

197. DICO 1. Omnis finis, qui peculiarem deformitatem affert contra rectam rationem, tribuit actui humano diuersam specie malitiam ab ea, quam tribuit obiectum. Dixi, qui peculiarem deform. affert, vt excluderem finem, qui peculiarem deform. non affert diuersam ab obiecto, sed modificat tantum malitiam obiecti, vt si quis furetur à diuite, vt maiorem pecuniam auferat. Pro explic. assert. Notandus ex S. Tho. 1. 2. q. 18. a. 7. duplex finis: alter, ad quem per se ordinatur obiectum actus exterioris, vt adulterium ad fornicationem: alter ad quem tantum ordinatur per accidens, vt furtum ad fornicationem. De hoc 2. nulla difficultas, quin semper finis tribuat nouam speciem malitiæ diuersam à malitia obiecti. De primo prob. nam intrinseca illa ordinatio non tollit, quin finis peculiarem difformitatem afferat contra rectam rationem, opponaturque diuersæ virtuti, quam opponitur obiectum, quod ad talem finem per se ordinatur. Igitur non tollit, quin diuersam specie malitiam ab obiecti malitia tribuat: nequeunt .n. vitia diuersis specie virtutibus opposita eandem specie malitiam tribuere; cum hæc per oppositionem ad virtutes discriminentur. Antec. prob. quia sicut ordinatio hæc non tollit peculiarem difform. à fine, diuersam à diffor. obiecti, alioqui non esset casus nostræ conclusionis, ita nec tollit oppositionem ad diuersam virtutem. Vnde ad rationem dubit. nego malitiam finis contrahere malitiã obiecti, aut contrà, vt differentia genus, sed dico vnquamque constituere speciem ab altera distinctam. Quo fit, vt in eo actu duo sint peccata specie diuersa. Ceterum illa contractio non est generis & differentię, sed diuersarum specierum sibi mutuo subordinatarum: quæ quia similitudinem gerit cum generica & specifica contractione, dicitur contractio generis & differentię.

199. DICO 2. Non repugnat, eundem actum, præter honestatem obiecti proximi, contrahere honestatem finis remoti, non solum per extrinsecam ordinationem & imperium, sed etiam per intrinsecam habitudinem ad honestatem finis remoti. Assertio quoad actum exteriorem, est certæ: idem .n. actus elemosynæ, præter honestatem sui obiecti, accipere potest honestatem pœnitentiæ, ad quam tanquam ad finem interno actu voluntatis ordinatur. Quia externus actus facit vnum in genere moris cum interno, à quo per moralem communicationem accipit quicquid habet actus ipse internus, atque adeo ipsammet habitudinem actus ad finem, quam internus habet. Sola controu. de actu interno, an præter honestatem sui obiecti proximi, accipere possit honestatem finis remoti.

Et quia dupliciter illam accipere potest, vel per extrinsecam ordinationem actus imperantis, vel per intrinsecam habitudinem ad ipsam finis honestatem, quoad vtrumque assertio controuersa est. Vasquez 1. 2. disp. 51. ca. 5. negat illam quoad vtrumque, Suarez trac. 3. de actibus hum. disp. 4. sec. 3. num. 5. & disp. 6. sec. 3. num. 4. & 11. negat illam quoad posteriorem modum, cõcedit quoad priorem: cum quo consentiunt alij communiter, quorum fundamenta afferemus infra.

201. Ego veram assert. censeo quoad vtrumque modum. Et quidem quoad priorem contra Vasquez sic prob. Vt vnus actus communicet suam bonitatem vel malitiam alteri, sufficit, Vasquez fatente, moralis coniunctio inter illos: sed inter vnum actum internum imperantem, & alium internum imperatum intercedit moralis coniunctio: ergo & moralis communicatio bonitatis vel malitię vnus in alium. Maior patet: propterea .n. inter actum externum & internum est moralis communicatio bonitatis vel malitię vnus in alterum, quia inter eos est moralis coniunctio. Minor prob. actus .n. imperans facit vnum moraliter cum imperato in ratione mouentis & moti, ordinantis & ordinati; nec non in ratione liberi, non quidem proxime, nam vnusquisque actus proximam libertatem accipit à voluntate eliciente; sed remotè, quia actus imperans est causa motiua & applicatiua voluntatis ad actum imperatum eliciendum: Et consequenter sicut imperatus habet esse à voluntate mediante actu imperante, mouente, & applicante: ita & remotam rationem liberi: nam nisi imperans applicaret voluntatem ad operandum, imperatus non haberet à voluntate, & consequenter nec remotam rationem liberi. Præterea ad eundem finem ordinatur actus imperans & imperatus, ille intrinsecè, hic extrinsecè & per denominationem ab imperante: at hæc moralis coniunctio sufficit ad participandam bonitatem vel malitiam vnus ab alio, vt patet tum in actu interiori respectu exterioris; tum in actione domini imperantis respectu actionis serui obedientis, quæ remotè tantum pendet in ratione liberi ab imperio domini, cum tamen censeatur facere vnã actionem moralem cum imperio domini.

202. Hanc sent expressit S. Tho. 1. 2. q. 17. ar. 4. vbi docet, ex actu imperante & imperato fieri vnum actum moralem, nec intelligi potest de solo actu imperato exteriori, tum quia art. 5. docet, etiam actus voluntatis posse esse imperatos, quos tamen ab hac vniuersali regula faciendi vnum in esse moris cum actu imperante non excipit, quam regulam tradiderat art. 4. Tum quia Conrad. art. 4. expressè testatur, regulam intelligendam esse, etiam de actibus imperatis voluntatis; & Caiet. qu. 18. a. 6. docet, actus imperatos, etiam si sint elicit à voluntate, numerari inter actus exteriores, qui faciunt vnum moralem cum interiore. Idem docet reliqui interpretes; & Ocham in 3. qu. 10. dub. ult. Gabriel in 2. dist. 41. quest. vnica, art. 2. & in 3. dist. 23. quest. 1. ars. 1. notabili 4. & alij.

203. Eadem assertio quoad poster. modum prob. contra Suarez & reliquos Recent. Non repugnat, voluntatem eodem actu moueri propter duo motiua diuersarum virtutum: ergo non repugnat, eundem actum, præter honestatem obiecti proximi, contrahere honestatem intrinsecam finis remoti: nulla enim alia assignabilis est repugnantia. Antec. prob. 1. non repugnat, voluntatem ferri in idem obiectum materiale propter plura motiua totalia, vt ipse Suarez docet. 3. p. tom. 1. disp. 5. sect. 4. Igitur

196.
In tertio

197.

198.
Prima cõcl.

199.
Alius finis
ad quem
per se ordi-
natur obiectum
actus
exterioris,
alius ad
quem per
accidens.

200.
Actus con-
trahit ho-
nestatem fi-
nis remoti

Ratio de
externo.

201.
Etiam in-
ternus per
extrinsecã
ordinatio-
nem actus
imperantis

202.

203.
Et per in-
trinsecam
habit. ad
remoti finis
honestatem.

Voluntas
eodem actu
mouetur
propter duo
motiua.

Igitur non repugnabit, vno actu ferri in idem obiectum materiale propter honestatem obiecti proximi, & finis remoti: idem docet *Vasquez de actu adorationis 3. p. 10. 1. diff. 96. cap. 5.* posse voluntatem vno actu adorationis ferri in Christum, ex duplici titulo diuersarum virtutum, patriæ & hyperdulæ; quorum quilibet sufficiens est per se distinctam specie virtutem constituere. Nec refert quod isti tituli conueniant in deferendo eundem honorem Christo: eodem enim modo possunt honestas obiecti proximi, & remoti conuenire in aliqua ratione communi. 2. Non repugnat, eundem actum contrahere honestatem in ordine ad plures circumstantias honestatis numero distinctas: quando idem obiectum intenditur propter plures numero distinctas: ergo nec in ordine ad plures specie diuersas. Sola enim specifica diuersitas non videtur asserere tantam repugnantiam.

204.
Prob. 2.

Tertio quando honestas obiecti proximi subordinatur honestati finis remoti, vt honestas iusti belli honestati iustæ victoriæ, potest vno actu voluntas intendere vtramque honestatem, & iusti belli, & iustæ victoriæ: Igitur etiam quando tales honestates subordinatæ non sunt, vt honestas elemosynæ & religionis, poterit eadem voluntas vno actu vtramque honestatem intendere, & elemosynæ & religionis simul: quia quod facit connexio rerum, facere potest ipsa intentio operantis.

205.
Prob. 3.

Quarto. Potissima ratio negandi hanc opinionem, est, quia ex ea sequitur, eundem actum esse in duplici specie, non tantum morali, sed etiam physica: at hoc nullum est absurdum: tum quia id expressè concedit *S. Tho. 1. 2. qu. 1. art. 3. ad 3. & qu. 18. art. 10. ad 3.* vbi docet, non repugnare, eundem actum esse in pluribus speciebus moralibus disparatis. Tum quia cum hæc specifica diuersitas sit respectiua & penes terminos extrinsecos, non repugnat cum vnitatem physicam actus, vt constat exemplis supra adductis: licet .n. motiua specificata sint diuersa, entitas tamen specificata est vna, æquivalens omnibus motiuis: sicut virtus actiua specificata à pluribus effectibus specie diuersis, est vna æquivalens omnibus.

206.
Prob. 4.

Obijciens. Si posset actus imperatus participare moralitatem actus imperantis, posset actus dilectionis Dei participare malitiam actus imperantis, quia posset quis sibi imperare actum dilectionis Dei ad temporales dignitates ambitiosè obtinendas: tunc .n. actus dilectionis Dei vitaretur ab actu ambitionis imperante. Consequens est falsum, quia dilectio Dei nulla potest malitia, ne venialis quidem peccati vitari, quia cum sit affectus diligendi Deum super omnia, per se repugnat cum quolibet peccato. *Resp.* Disting. duplicem actum dilectionis Dei: vnum perfectissimum, quo quis ne in minimis quidem velit Deum offendere: & hunc repugnat imperari à quocumque actu malo. Alterum non ita perfectum, quo quis tantum velit illum non offendere grauitè, & hunc non repugnat imperari ab actu venialiter malo, ab eoque venialem malitiam participare.

207.
Contra 1.
partem asseri.

Resp.

Dices, hinc sequeretur, posse quempiam eodem actu simul mereri & demereri: mereri, quia bonus est bonitate intrinseca; demereri, quia malus est malitia participata, & extrinseca. *Resp.* Hoc nullum esse absurdum, quia meritum & demeritum saluatur penes diuersa: sic idem actus externus elemosynæ imperatus à duplici intentione bona & mala, vt stat sub vna est bonus & meritorius, vt stat sub alia, est malus & demeritorius.

208.
Dices

Potest quis eodem actu mereri.

209.

Obijciens 2. Vt actus humanus contrahat honestatem obiecti,

debet ferri in ipsam honestatem, propter se: sed actus qui tendit ad honestatem obiecti proximi propter honestatem finis remoti, non fertur in honestatem obiecti proximi propter honestatem obiecti proximi, sed propter honestatem finis remoti: igitur non contrahit honestatem obiecti proximi, sed solam finis remoti, propter quam appetit honestatem obiecti proximi. *Confir.* honestas obiecti proximi comparatur ad honestatem finis remoti, tanquam medium ad finem: sed actus non desumit speciem honestatis à medio, sed à fine; à quo principaliter mouetur. *Resp.* æquiocationem esse in *10. propter ipsam honestatem*: sensus .n. non est, vt non possis vnam honestatem expressè volitam velle etiam propter aliam, cum vna honestas non repugnet alteri: sed sensus est, vt honestas non sit indirectè & interpretatiuè tantum volita, sed directè, & expressè, in seipsa. Cum hoc autem stare potest, vt eandem velle possis propter aliam, eodem modo directè & expressè volitam. Ad *confirm.* aliqui censent, inter quos est *Vasquez diff. 51. cap. 3. Suarez trac. 3. diff. 6. sec. 2.* Electionem nullam bonitatem sumere ex medio, sed tantum ex fine: quia medium comparatur ad finem vt obiectum materiale ad formale: tota .n. ratio appetendi medium est honestas finis; licet honestas medij appetatur materialiter: ad totam specificationem sumit actus ab obiecto formali. Alij inter quos est *Curiel 1. 2. qu. 18. art. 6. dubio 1. concl. 1. Conin. de actib. supernat. diff. 3. dub. 9.* docent electionem non solum accipere bonitatem à fine, sed etiam à medio. Quæ opinio conformior est nostris principijs. Pro qua,

Nota, quod sapienter notauit *Coninc.* dupliciter posse eligi medium honestum ad honestum finem consequendum, vno modo materialiter, alio formaliter, propter honestatem ipsam, quæ vt utilis ad finem consequendum eligitur. 1. modo, electio nullam habet honestatem, nisi finis: Quia honestas obiecti non refunditur in actum, nisi vt intenta. 2. modo, præter honestatem finis, habet etiam honestatem medij, quæ licet intendatur propter finem, tamen per se & directè intenditur vt utilis ad finem consequendum.

Explico. Eligit qui temperatè viuere ad castitatem consequendam, temperantia materialiter concurrat ad virtutem castitatis: quod .n. ad hanc confert, non est honestas temper. sed materialis subtractio cibi & potus. Eligit quis ipsam temperantiæ honestatem, vt Deo placeat; iam ipsa honestas temperantiæ, non materialiter & concomitanter, sed formaliter & per se confert ad finem consequendum: siquidem non ipsa materialis subtractio cibi & potus, sed formalis honestas temperantiæ Deo placet: ac proinde ipsa honestas eligitur vt medium ad finem consequendum, & consequenter electio non solum habet honestatem ex fine, sed etiam ex medio. Quia ad contrahendam honestatem obiecti, sufficit eam directè & expressè intendere, vt talis honestas est formaliter; est, ipsa intendatur propter aliam honestatem.

Nota, dupliciter posse honestatem medij intendi, vno modo purè propter honestatem finis, ad eam vt si finis honestas non esset, nec medij honestas eligeretur, & tunc honestas medij se habet merè materialiter ad honestatem finis, à quo tantum in eo casu electio sumeret honestatem. Alio modo, etiam propter ipsam honestatem medij, licet minus principaliter, sufficienter tamen ad eligendam honestatem medij, etiam si finis honestas non intenderetur: & tunc electio ab utroque sumit bonitatem, licet principaliter à fine. Vnde ad fundamentum oppositum

Contra po-
ster. partem
asserit.

Confir.

Resp.

110.

Ad conf.

Fund. ipse

rum

Electio acci-
pit boni-
tatem à fi-
ne & medio

211.

Dupliciter
potest eligi
medium
honestum
ad honestum
finem.

211.

Ratio supra
tradita

213.

Dupliciter
potest boni-
tas medij
intendi.

213.

oppositæ sent. nego, quando medium appetitur, quâ honestum est formaliter, comparari ad finem vt materiale ad formale, sed vt formale minus principale ad formale magis principale: ex quo sequitur, principalem speciem honestatis electionem sumere ex fine, minus verò principalem ex medio. Ad prob. neg. assump. nam licet principalis ratio appetendi medium sit honestas finis, non tamen illa est totalis. Falsum autem est in posteriori modo, honestatem mediij non appeti formaliter, sed tantum materialiter. Cæterum si *to appeti propter se*, dicat appeti propter se tantum, concedo honestatem mediij non appetij propter se; at hoc necessarium non est, vt illa refundatur electioni: si verò dicat appeti in se & expressè, quâ talis honestas est; nego, honestatem mediij non appeti propter se.

214. Motiua disparata sunt duplicis generis.

Obijcies 3. Repugnat, voluntatem ferri in obiectum propter plura motiua disparata: vt actu charitatis diligere Deum propter ipsum, & simul ipsum amare vt bonum sibi: ergo repugnat eundem actum participare plures honestates ex diuersis obiectis disparatis. Resp. Motiua disparata esse duplicis generis: alia, quorum vnum excludit aliud, vt in casu proposito de amore Dei, vt amabilis propter se, & vt bonum ipsi amanti: & in talia motiua repugnat, voluntatem vno actu simul ferri. Alia sunt quorum vnum non excludit formaliter aliud, vt elemosynam dare propter honestatem misericordiæ, & simul religionis, vel alterius virtutis: & in talia motiua non repugnat, voluntatem vno actu simul ferri.

215. Obijc. 4.

Obijcies 4. Non potest vna virtus se extendere in obiectum alterius: vt nec habitus extra sphaeram sui obiecti: ergo non potest virtus actus imperantis se extendere in obiectum actus imperati, aut contra: nam virtus vnus est distincta à virtute alterius actus, adeoque obiectum ab obiecto: nequit igitur vnus idemque actus elici à duplici virtute, actus imperantis, & imperati simul: quia nequit actus produci à virtute, quæ non se extendit in obiectum talis actus: sicut nequit potentia producere actum, in cuius obiectum non se extendit, cum nequeat potentia, vel habitus producere actum, nisi per ordinem ad obiectum: ergo nequit idem actus ab vtrâque virtute bonitatem sumere: bonitatem enim sumit à virtute mediante obiecto, in ordine ad quod ipse à virtute producitur.

216. Resp.

Resp. concesso antec. & 1. conseq. negatur secunda. Vt enim actus vnus virtutis simul producatur ab alia virtute, non est necesse vt virtus producens talem actum se extendat ad obiectum alterius virtutis, sed sufficit, si in eodem actu possit esse honestas propriij obiecti, in ordine ad quod possit illum producere. Cum igitur duæ virtutes concurrunt ad eundem actum, neutra se extendit in obiectum alterius, quia neutra producit illum secundum honestatem obiecti alterius virtutis, sed secundum honestatem obiecti propriij. Vt cum in sent. Vasquez latritia & hyperdulia producant eundem actum adorationis Christi, vel in sent. Suarez voluntas mouetur ad eundem actum ex duobus motiuis diuersarum virtutum; neutra virtus se extendit in obiectum & motiuum alterius, sed vnaquæque in suum: quia vnaquæque eundem producit ex motiuo proprio, ac proinde illi communicat honestatem sui motiui, non alterius virtutis.

Vasquez. Suarez.

217. Sent. communior tenenda

Dico 3. Repugnat, actum ex proximo obiecto honestum propter malum finem elicited, desumere ex proximo obiecto bonitatem. S. Thom. 1. 2. qu. 20. art. 6. & quest. 2. de malo art. 4. ad 2. Et in 2.

dist. 40. quest. vnica, art. 4. Capreol. qu. vnica art. 1. concl. 3. Duran. qu. 3. Argenti. qu. 1. ar. 1. Rubio. qu. 2. fine, Gabriel. qu. vnica, art. 2. Gregor. quest. 1. art. 2. concl. 1. Bonau. dist. 41. art. 1. qu. 1. ad 1. Richar. dist. 38. ar. 3. qu. 4. ad 5. Egid. q. 2. ar. 3. ad 3. Conrad. 1. 2. q. 20. ar. 6. Medin. ibid. Curriel. qu. 18. art. 6. dub. 1. concl. 2. Almain. trac. 1. c. 12. Suar. de actib. hum. trac. 3. disp. 8. sec. 1. Syluy 1. 2. cit. loco, & communior Scolast. quatenus dicunt, non posse vnum eundemque actum esse bonum & malum simul.

218. Fundam.

Fundam. Vt obiectum suam honestatem refundat in actum, debet vt honestum formaliter intendi: vt sect. 2. nequit autem obiectum honestum volitum propter malum finem intendi vt honestum formaliter: igitur nequit actus, ex proximo obiecto honesto propter malum finem elicited, bonitatem sumere ex obiecto proximo. Minor prob. quando enim obiectum honestum intenditur propter malum finem, intendi non potest propter conformitatem, quam habet cum natura rationali, in qua confor. consistit honestas formaliter: velle enim obiectum propter conformitatem cum natura rationali, & velle propter malum finem non sese compatiuntur in ordine ad voluntatem, vno actu tendentem ad vtrumque, quia sunt motiua, quorum vnum contradictoriè excludit aliud: nam ordinatio ad malum finem, quod est motiuum, propter quod voluntas tendit in medium honestum, non compatiitur in eodem actu motiuum conformitatis cum natura rationali: cum ordinatio ad malum finem formaliter excludat illam confor. Dixi, in eodem actu: quia non repugnat, vno actu voluntatem ferri in obiectum honestum propter ipsius honestatem; & alio actu extrinsecè ordinare præcedentem actum in finem malum: nam tunc præcedens actus elicited propter honestatem obiecti, manet cum sua bonitate intrinseca, & solùm extrinsecè participat malitiam actus ordinantis.

In minore difficultas

219. Potest vno actu voluntas ferri in honestum vt sic, & alio ordine re actum in finem malum.

Contra hanc assert. opinatur Caiet. 1. 2. qu. 18. art. 9. §. Ad 2. dicitur, & 2. 2. qu. 33. art. 2. ad 3. & tom. 1. opusc. trac. 31. in resp. 14. vbi docet, posse eundem numero actum habere substantialem bonitatem ex obiecto & simul malitiam ex circumstantia finis: non posse tamen eundem esse meritorium & demeritorium simul: quia nullus peccando meretur æternam vitam: est, enim, inquit, tanta vis peccatum veniale, vt tollat ab actu, quem efficit, meritum æterna vite. Probatur 1. hæc Caietani opinio: mala circumst. finis adiuncta obiecto honesto non tollit intrinsecam honestatem ipsius: ergo nec tollit, quin illam possit actui humano communicare: quia obiectum necessariò communicat suam honestatem actui humano, in ipsum tendenti: ergo non potest illam non communicare si illam in se habeat. Antec. prob. quando circumstantia mala non opponitur virtuti, cui extrinsecè tantum adiungitur, non tollit honestatem illius; cum non tollat plenitudinem omnium, quæ ad talem virtutem requiruntur. Confirm. cum quis restituit alteri debitum ex affectu iustitiæ, etiam si in talicasu admisceat malam circumst. oppositam alteri virtuti, exercet verum actum iustitiæ.

220. Caietan. contra est

221. Prob. 1.

Secundò. Actus obiecti honesti propter malum finem, elicited ab habitu illius virtutis, cuius specificatiuum est proximi obiecti honestas; non .n. potest assignari aliud, à quo eliciatur: igitur participiat honestatem illius: quia nullus actus potest à virtute elici, quin participet honestatem illius. 3. Potest honestas virtutis vt sic esse medium ad malum finem consequendum: nam ad vanam

Conf.

222. Prob. 2.

223. Prob. 3.

gloriam

gloriam non potest conducere medium virtutis, nisi ut intentum propter se, siue quâ reddit operantem laude & gloria dignum. 4. Ex opposita sent. sequeretur, paucos actus virtutis exerceri: cum in omni ferè actu humano aliqua misceatur mala circumst. 5. Posse ad ultimum beatitudinem consequi absque proprio merito: ut si accedens ad baptismum cum attritione ex malo sine peccati venialis, statim moreretur. Hic. n. ex vna parte accipere gratiam baptif. quæ non impeditur per pecc. ven. ex aliâ attritio ex sine venialis vitiosa, non esset meritoria æternæ gloriæ. Eadem ratio esset de eo, qui martyrium subiret ex vanâ gloriâ.

224. *Prob. 4.*
225. *Prob. 5.*
226. *Ad 1.*
Ad conf.

Resp. ad 1. neg. conseq. ad prob. dico, obiectum honestum non cuiuscunque actui in ipsum tendenti suam honestatem communicare, sed illi dumtaxat, qui in ipsum tendit propter ipsius honestatem: repugnat autem actum, qui proximum obiectum ordinat in malum finem, tendere in obiectum propter ipsius honestatem. Ad confir. neg. assump. si mala circumst. ad actum iustitiæ se habeat formaliter: secus si tantum concomitanter. Habet autem se formaliter, quando est obiectum eiusdem actus, quo eligitur obiectum honestum: habet se concomitanter, quando est obiectum alterius actus distincti: tunc. n. actus sequens malus non tollit intrinsecâ honestatem precedentis actus boni. Ad 2. nego antec. cum. n. obiectum formale virtutis sit honestas propter se intenta, non potest concurrere ad actum, qui non tendit ad honestatem propter se. Ad prob. Dico, talem actum elici vel à sola voluntate, si nullus sit circa tale obiectum acquisitus habitus, vel ab illo habitu, qui fuit à similibus actibus genitus. Ad 3. nego antec.

227. *Ad 2.*
228.

hoc. n. ipso, quod obiectum assumitur ut medium ad malum finem, non assumitur ut honestum formaliter, sed materialiter: quia non assumitur ut conforme naturæ rationali. Ad prob. Resp. ut medium virtutis conducatur ad vanam gloriam, sufficit ut operantem reddat laude & gloriâ dignum apparenter & putatiuè apud homines, quibus interna non parent. Ad 4. nego sequel. plerumque. n. tales malæ circumst. admiscuntur actibus ex obiecto bonis, tantum concomitanter: quo modo non tollunt honestatem intrins. ab obiecto communicatam. Ad 5. nego sequel. Nam eo ipso, quo quis attritionem elicit ob malum finem, non elicit illam propter honestatem, quam attritio ex proprio obiecto habet; neque ex auxilio supernat. ex quo elicitur, ut sit sufficiens dispositio ad gratiam baptif. nam auxilia supernat. non dantur ad actus malos: ac proinde iste non reciperet gratiam baptif. sed ad summum, characterem & baptismum informem, de quo to. 7. Eadem ratio foret de illo, qui martyrium subiret ex vanâ gloriâ. Quanquam peculiari Dei providentiâ credendum est, nunquam permitti, ut tales pro fidei protestatione moriantur absque vero actu virtutis.

229.
230.
231.

Dubitari potest, an saltem actus exterior possit esse bonus ex proximo obiecto, & simul malus ex fine remoto. Negat Gregorius. Affirmant alij. Sed distinguo. Nam si actus exterior veluteleemosynæ, imperetur ab vno tantum actu malo, ex. gr. ab intentione inanis gloriæ, non poterit simul esse bonus & malus formaliter: licet possit esse bonus materialiter, & malus formaliter. Ratio primi est, quia actus exterior, ut sit bonus vel malus formaliter, pendet ab actu interiori, cum quo constituit vnum actum humanum: ergo non potest simul esse bonus & malus formaliter, si ab vno tantum

actu imperetur: sicut nullum subiectum potest ab eadem forma oppositas denominationes accipere. Nec dici potest formaliter bonus ex proximo obiecto, formaliter malus ex fine per voluntatem illi extrinsecè adiuncto: quia bonitas formalis præter honestatem obiecti, essentialiter importat tanquam fundamentum rationem liberi, quam actus exterior accipit ab interiore: cum qua ratione liberi simul accipit bonitatem, vel malitiam actus interioris. Ratio secundi est: quia hæc denominatio desumitur tantum ex externa pauperis subleuatione, quæ adhuc manet, adiunctâ extrinseca circumstantia mali finis.

Si verò idem actus exterior imperetur à duplici intentione, quarum vna sit bona, altera mala; poterit quâ informatur ab intentione bona, dici formaliter bonus; quâ à mala, formaliter malus. Quod expressè docuerunt *Conrad. Almai. cit.*

Dico 4. Repugnat, actum ex proximo obiecto malo elicitum propter finem bonum, ab eo honestatem desumere. Fundam. repugnat intentionem bonam impellere ad eligenda media mala: nam qui vult honestatem finis propter se, quomodo debet esse volutus finis, ut tribuat honestatem intentioni, non potest velle illam ut causam electionis malæ: vellet autem honestatem ut causam electionis malæ seu non honestam, si posset ex intentione finis honestè impelli ad electionem malam: nempe intentio essentialiter inuoluit ordinem ad electionem mediorum, ut causa ad effectum: nec potest voluntas impelli ad electionem malam, nisi quâ electio mala virtute continetur in intentione, ut effectus in causâ: nimirum ut honestas finis communicetur intentioni, debet esse voluta ut conformis rectæ rationi: at voluta ut causa electionis malæ, non est voluta ut conformis rectæ rationi. Ex his constat in eo casu electionem malam non habere, nisi vnam tantum speciem moris, nempe malitiæ mediæ mali; non bonitatis à fine, nec malitiæ, quam ex se nullam habet, nisi quam contrahit ex ordine ad ipsum medium: Est contra aliquos opinantes, in eo casu finem tribuere diuersam specie malitiam à malitia mediæ: quia sicut liberalitati opponuntur duo vitia, alterum per excessum, quod prodigalitas dicitur; alterum per defectum, quod dicitur avaritia: Ita misericordiæ, alterum per defectum, quod deficit à medijs ratione præscriptis ad benefaciendum; alterum per excessum, dum transgrediens ad alia prohibita extenditur. Sed neganda paritas: tam. n. excessus, quam defectus contra liberalitatem, diuersam affert specie difformitatem. At verò subleuatio pauperis ex re furtiua nullâ affert difformitatem specie diuersam à difformitate furti, nec malitiâ diuersam.

Dubitari hæc solet, an intentio finis honesti minuat saltem malitiam electionis malæ. Resp. obiecti non minuere; cum eadem sit malitia furti ex suo obiecto considerata, siue ordinetur ad bonum finem, siue non minuere tamen posse ratione aliarum circumst. quæ læpe cum malitia furti misceri solent. Ex dictis patet ad rationes dub. ut ad casus.

SECTIO XIII.

An detur actio humana singularis indifferens quoad bonitatem & malitiam moralem?

Questio non est de indifferentia abstrahente à bonitate & malitia ut sic, de hæc. n. disp. 4. quæ definitum est, tale indifferens non esse obiectum voluntatis

222. Imperans ab intentione bona, & mala, formaliter bonus, & malus.

225. Ex prox. obiecto malo elicitus propter finem bonum, malus.

234.

225. Intentio finis honesti non minuit malitiam electionis mala obiecti.

236.

Satis quælibet.

voluntatis, quæ non nisi bonum ut bonum prosequi, nec nisi malum ut malum auerfari potest: sed de bonitate & malitia morali, seu comparatiuè tantùm ad naturam ration. ut rationalis est. Cæterùm sicut potest dari obiectum bonum & consentaneum naturæ sensitiuæ; malum verò & dissentaneum rationali; & contrà: Ita nunc quæritur, an dari possit actio humana bona & consentanea naturæ sensitiuæ, ac proinde sufficiens obiectum voluntatis prosequenti, cuius obiectum non solum est bonum naturæ rationalis, sed etiam sensitiuæ; indifferens verò respectu rationalis ut sic, respectu cuius neque bonitatem dicat, neque malitiam. Scholastici ferè conueniunt, dari actum indifferens quoad bonitatem & malitiam secundùm speciem, quæ desumitur ex obiecto; eo quòd datur obiectum, quod ex se neque bonitatem, neque malitiam dicat: ut ire in campum, nisi addatur aliqua circumst. per quam determinetur ad bonitatem vel malitiam, ex se neutram dicit. Sola igitur controuersia est, an datur actio humana indifferens in indiuiduo: cui non modò ex obiecto, sed neque ex circumst. vlla debeat bonitas, vel malitia. Notanter addidi humana, ut excluderè indeliberatam, quæ non solum est indifferens quoad bonitatem & malitiam, sed quoad ipsam indifferentiã moralem, quæ fundatur in ratione liberi. De qua tantùm indifferentiã hîc disputo. Dixi quoad bonit. & malit. moralem: ut abstraherem à quæst. de indifferentiã quoad meritum & demeritum.

Prima sent. affirmat, dari actionem humanam singularem indifferens, nec bonam, nec malam moraliter: Bonam. in 2. di. 41. art. 1. q. 3. Scot. quodl. 18. §. de 1. & §. de 2. & in 2. dist. 41. Lychet. ibid. Rubio. dist. 40. q. 1. art. 2. Ocham. in 1. dist. 1. q. 1. ad 1. dub. & in 3. q. 10. ad 4. dub. Gabriel. in 2. dist. 41. q. vn. art. 2. concl. 1. Palat. dist. 40. disp. vnic. Almain. tract. 1. moral. cap. 14. §. quantum ad: Vasquez 1. 2. disp. 52. à cap. 2. Discrepant tamen hi, quænam actiones sint indifferens: Gabriel eas tales docet, quæ eliciuntur circa obiectum bonum, non ut à ratione dictatum, ut si elemosynam facias, non quia recta ratio dicit, sed ex propriã libertate: Bonam. eas tantùm, quæ ad honestum finem non diriguntur ex imbecillitate naturæ, non ex negligentia operantis: Plerique alij eas, quæ ad honestum finem non diriguntur tempore, quo operans non tenetur ad talem finem eas dirigere.

Prob. 1. ex Hierony. 11. inter August. Epist. col. 9. vbi scribit: neque enim indifferens sunt inter bonum & malum, sicut Philosophi disputant. Bonum est continentia, malum est luxuria. Inter vtrumque indifferens, ambulare, digerere alui stercore, capitis naribus purgamenta proijcere. Spuitis rheumata iacere: hoc nec bonum nec malum est. Siue enim feceris, siue non feceris, neque iustitiam habebis, nec iniustitiam.

Prob. 2. Datur obiectum natura sua indifferens, quod nec honestatem, nec malitiam inuoluit: ergo potest circa illud, ut tale operationem exercere: sed talis operatio nec erit bona, ut per se patet: nec mala: non enim esset mala ex obiecto, quia illud nullam includit malitiam: nec ex priuatione ordinis ad finem honestum; cum non semper homo teneatur suas operationes in finem honestum dirigere, sed solum illas non exercere propter finem malum. 3. Iuxta hanc sent. multa vitantur peccata venialia, quæ non vitantur iuxta oppositam. Qui enim veram putat oppositam, hoc ipso quòd tales actiones absque ordine ad honestum finem exercet, venialiter peccat, quia operatur contra propriam conscientiam, quã sibi per-

suasit tales actiones esse malas. Contrà verò, qui hanc sent. putat esse veram, tales exercendo non peccat, quia practicè iudicat, illas non esse malas. Ergo saltem censenda est pro conscientia tutior.

Quartò. Si opposita sent. esset vera, omnes actiones, honesto fine carentes, essent sufficiens materia confessionis, ut sacramentalis absolutionis beneficium susciperetur: quod est ridiculum.

Secunda sent. negans, dari actionem humanam singularem indifferens, nec bonam, nec malam moraliter: S. Thom. 1. 2. qua. 18. art. 9. Caiet. Sylui. Conrad. Medin. Curiel. Valent. ibid. punct. 9. Alber. in 2. dist. 40. art. 4. Aegid. q. 2. art. 3. sine: Durand. q. 1. à nu. 6. Argent. q. vn. art. 2. concl. 1. Richar. art. 2. q. 3. Capreol. q. vn. art. 1. concl. 1. Maior. dist. 41. q. 1. concl. 6. Suarez de actib. hum. tract. 3. disp. 9. se. 3. & c. Prob. 1. ex August. lib. 2. de peccat. meritis & remissione cap. 18. vbi scribit: Quamquam voluntas mirum si potest in medio quodam ita consistere, ut nec bona, nec mala sit. Aut enim iustitiam diligimus, & bona est; & si magis diligimus, magis bona est; si minus, minus bona est: aut si omnino non diligimus, non bona est. Quis verò dubitet dicere, voluntatem nullo modo iustitiam diligentem non modo esse malam, sed etiam pessimam voluntatem? Si ergo voluntas aut bona est aut mala, & utique malam non habemus ex Deo, restat, ut bonam voluntatem habeamus ex Deo.

Fundam. Thomist. quo etiam utitur S. Doctor, omnis actus, à deliberata voluntate procedens, vel ordinatur ad debitum finem, & sic erit bonus; vel non ordinatur ad debitum finem, & eo ipso erit malus. Homo enim quæ rationalis, ex suppositione quòd operatur, naturali præcepto tenetur suas operationes dirigere in finem naturæ ration. consentaneum. Non igitur datur actio humana deliberata in indiuiduo indifferens: quia non datur medium inter ordinari & non ordinari ad debitum finem. Confirm. sicut enim Deus singulis rebus rationis expertibus naturas propensiones indidit, ut ad suos fines naturaliter dirigerentur; ita homini cum naturã rationali moralem impressit determinationem, seu præceptum, quo seipsum, suasque operationes in finem, naturæ rationali consentaneum dirigeret.

Fundam. Caiet. Omnis actus otiosus est malus: Omnis actus deliberatus, debito fine priuatus, est otiosus: Ergo. Maior est Christi Matt. 12. vbi de verbo otioso inquit, homines reddent rationem in die iudicij. Eadem est ratio de opere otioso, imò tantò maior, quantò opera excedunt verba. Minor constat: otiosum enim dicitur, quidquid debito fine caret. Confirm. Qui sine vlla necessitate aut vtilitate sua bona dissipat, peccat prodigalitate: ergo qui sua opera exercet absque vlla sui, vel proximi vtilitate. Nam si bona externa tenemur rationabiliter expendere, quantò magis opera, quæ sunt bona interna, tenemur ex honesto fine exercere? Fundam. Durand. Si daretur actus in indiuiduo indifferens, daretur habitus ex actibus indiffer. genitus indifferens. Implicat hic habitus; cum omnis habitus determinet potentiam ad bonum, vel ad malum; per hoc enim differt habitus à potentia; quòd habitus est determinatus ad vnum; potentia indifferens ad vtrumlibet.

Inter has oppositas sent. mihi olim affirmatiua plausibilior, & verior visa: eamque docui in Italia an. 1613. in Vniuersitate Græcensi an. 1630. Et mihi maxime persuadebat tertium argum. quasi magis faueret conscientia, & humanæ imbecillitati. Re tamen maturius perpensã, negatiuam sententiam S. Thom. August. reliquisque, tanquam ver-

241. Prob. 4.

243. 2. Sent. Negans

244. Prob. 1. ex August.

245. Fund. Thomist. potissimum.

Confirm.

246. Fund. Caietani.

Confirm. & fortiori.

247. Fund. Durandi.

248. Ab affirm. ad negatiuam sententiam accedit Auctor

237. Datur obiectum indifferens quoad bonit. & malit. in specie.

Celebris controu.

218. 1. Sent.

Affirmans

Quænam sint actiones indifferens.

2. 9. Prob. 1. ex Hieronym.

240. Prob. 2.

241. Prob. 3.

riorē, & conscientię tutiorē amplectendā cenſeo.

249. *Al fund. Thomist.*
Tota difficultas est in assignando ſolido fund. hætenuſenim assignata non videntur convincere. Nam primum de naturali præcepto, quod habet homo, quoties operatur, ſuas operationes in altiorē finem dirigendi, facile negant auctores contrarię ſent. ſufficit enim, vt dum homo operatur, non operetur ex malo fine. Eodem modo negant, verbum otioſum eſſe illud, quod ſolum caret debito ordine ad altiorē finem: Vnde & negant paritatem de bonis externis, & actionibus humanis: illa enim neceſſaria ſunt ad ſuſtentionem vitæ; non hæ. Multò minùs concludit fundam. Durandi. Nam vtrò auctores alterius ſent. talem habitum indiffer. cum *Scoto* admittunt. Vnde conſequenter negant, omnem habitum determinare tantùm ad bonum, vel malum, ſed etiam ad indifferens. Et cum dicitur, quòd ſola potentia ſit indifferens, concedendum, de indifferencia tantùm virtutis operatiuæ circa plures actus & obiecta, in quæ ferri poteſt. Quo modo non eſſet indifferens talis habitus; cum eſſet ab intrinſeco determinatus ad ſolos actus & obiecta indifferencia. Eſſet igitur indifferens, non quia inclinaret ad plura, ſed quia determinaret ad vnum, quod per ſe eſſet indifferens.

251. *Fundam. auctoris pro ſent. negante.*
Fundamentum assigno ex modo operandi: Quidquid voluntas appetit, vel appetit vt finem, vel vt medium; ſi vt finem, vel vt delectabile tantùm, & actio erit mala: ſi vt mediũ; vel eſt per ſe malum, & electio erit mala: aut indifferens, & tunc honeſtatem, vel malitiam fortietur ex fine. Vnde vel electio erit mala, ſi finis erit malus; vel electio bona, ſi finis bonus: igitur omnis actio humana neceſſariò erit bona, aut mala.

253. Probo 1. quòd quidquid voluntas appetit propter ſolam delectationem, tanquam propter finem, neceſſariò eſt malum & actio mala ex ſola carentiã finis melioris: nam operari contra finem & iuſtitutum naturæ, eſt malum: eſt enim indirectè operari contra legem & ordinem, quem Deus indidit rebus: nempe natura à Deo ordinata eſt per propenſionem intrinſecam vt per naturalem legem ad ſuos fines, & hoc ipſo, quo quis in ſuis operationibus non ſeruat hunc ordinem, indirectè operatur contra legem Dei. At operari propter ſolam delectationem eſt operari contra finem & iuſtitutum naturæ: natura enim non intendit operationem propter delectationem; ſed contra, aſperſit enim natura in operatione delectationem, vt medium ad operandum allectiuum. Quia id finaliter intendit natura, quod per ſe ordinatur ad conſeruationem ipſius in ſpecie, vel indiuiduo: At non delectatio, ſed operatio per ſe ordinatur ad conſeruationem naturæ: præciſã .n. delectatione à comestione, adhuc comestio per ſe ordinatur ad conſeruationem proprii indiuidui. Non inficior, poſſe abſque peccato intendi delectationem in operatione incluſam, non vt finem, quo tantùm pacto non licet, ſed vt medium ad finem operationis meliùs conſequendum. Vnde licet condire cibos ad faciiliùs comestionis finem adipiſcendum.

255. *Obijc. 1.*
Reſp.
Obijcies 1. Sunt aliquæ operationes per ſe tantùm ordinatæ ad oblectandum, vt viſio pulchri ad oblectandos oculos, olfactio odoris ad oblectandas nares, muſica ad aures recreandas; ergo ſaltem iſtæ poterunt propter ſolam delectationem licitè exerceri. Reſp. nulla operatio ad ſolam delectationem, vt ad vltimum finem ordinatur, ſed vtrà ſemper tendit ad finem commodum & vtilem naturæ. Ita viſio pulchri, auditio concentus finali-

ter ordinantur ad excitandos exhilarandos quæ ſpiritus, qui deſeruiunt ad operationes humanas obeundas: Olfactio odoris ordinatur ad cerebrum confortandum.

256. *Obijc. 1.*
Obijcies 2. Talis actio non eſt mala malitia commiſſionis, quia hæc deſumitur ex obiecto poſitiuè malo: quod hic non eſt poſitiuè malum, ſed indifferens: nec eſt mala malitia omiſſionis, quia hæc contrahitur per ſolam negationem actus debiti: qui autem intendit delectationem, non omittit, ſed committit actum. Reſp. eſſe malam malitiã omiſſionis, non actus, ſed ordinis debiti actui. Duplex .n. eſt omiſſio, & actus debiti, & ordinis actui debiti: ſicut duplex eſt debitum, vnum obligans ad entitatem actus, alterum ad ordinationem actus in finem debitum.

257. *Inter bonũ & malum, nullum datur obiectũ indifferens reſpectu volunt.*
Probo 2. quòd implicite ſupponebatur ſc. præter obiectum honeſtum & delectabile, non dari indifferens, quòd voluntas poſſit appetere: quid quid .n. appetit, neceſſariò appetit vt bonum: bonum cum triplex tantùm ſit, honeſtum, delectabile, & vtile; quidquid appetit, neceſſariò appetere debet propter vnum ex his bonis. At nullum ex his poteſt reſpectu voluntatis eſſe indifferens ad bonitatem & malitiam moralem, ſed neceſſariò vel erit bonum rationi conſonum, vel malum rationi diſſonum: nam nequit bonum honeſtum eſſe indifferens, cum ex ſe ſit rationi maximè conſentaneum. Nec poteſt eſſe indifferens bonum delectabile, quã delectabile eſt formaliter; quia ſemper includit negationem ordinis debiti à naturã præſcripti. nec poteſt eſſe indifferens bonum vtile: quia cum hoc non appetatur, niſi vel vt conducens ad bonum honeſtũ, vel ad delectabile, aut erit bonũ ex fine honeſto, aut malũ ex fine delectabili.

258. *Quid de operat. vult?*
Vna ſuper eſt difficultas in quã ſe maximè fundant auctores contrarię ſent. multæ ſunt operationes humanæ non neceſſariæ, ſed tantùm vtilis & commodæ naturæ, vt deambulare, vel manus fricare ad frigus depellendum; oris, nariumqu; purgamenta proijcere ad naturam ſubleuandam: Hæc .n. & ſimilia nec honeſta ſunt, cum non ſint ad naturam conſeruandam neceſſaria; nec mala, cum ex obiecto ſuo nullam habeant malitiam: erunt igitur indifferencia. Verũm cum hæc ipſa naturæ commoda à voluntate appeti non poſſint, niſi vel propter puram delectationem, quam ſecum afferunt; ſic non erunt indifferencia, ſed mala; quia ſemper malum eſt, operari propter ſolam operationis delectationem: vel propter bonitatem vtilem, quam afferunt naturæ, illam meliùs conſeruando in ſuo eſſe, & ſic erunt bona & honeſta: operari propter illa, quã vtilia ſunt naturæ, non erit actio indifferens, ſed honeſta: quòd *probo 1. ex Auguſt. lib. 3. Hypnoſt. col. 3. vbi de his operibus ſic ratiocinatur: Eſſe faſemur liberum arbitrium omnibus hominibus, habens quidem iudicium rationis, non per quod ſit idoneum, quæ ad Deum pertinent, ſine Deo aut inchoare, aut certè peragere: ſed tantùm in operibus vitæ præſentis tam bonis, quàm etiam malis. Bonis dico, quæ de bono natura oriuntur: id eſt, velle laborare in agro, velle manducare & bibere, velle habere amicum, velle habere indumenta, velle fabricare domum, uxorem velle ducere, pecora nutrire, artem diſcere diuerſarum rerum bonarum, velle quidquid bonum ad præſentem pertinet vitam.* En quo pacto Auguſt. opera naturæ commoda & vtilia numerat inter opera honeſta huius vitæ. Cum .n. illa diſtinguat ab operibus malis, neceſſariò numerat inter opera bona, cum in ſent. ipſius non detur opus indifferens. Nec dici poteſt, hæc ab Auguſt. appellari bona opera,

257. *A ſufficienti partium enumeratione.*

259. *Bona eſt honeſta, ſi nature commoda.*

258. *Prob. ex Auguſt.*

na opera, quatenus exercentur ex altiori fine, cum ea vocet bona naturæ. 2. ex S. Tho. 1. 2. q. 109. art. 2. vbi hæc opera ab August. assignata appellat bona per virtutem naturæ facta. Idem docet in 2. dist. 40. qn. vii. art. 5. sine corp. vbi comedere & bibere seruato modo temperantiæ, ludere, seruato modo eutrapeliæ, vocat opera bona virtutis. 3. ratione: bonum naturæ est verum bonum per se à natura intentum: vnde ad illud procurandum non solum impellimur à natura, sed sæpe admonemur & obligamur à virtute, maxime quando illud iudicatur necessarium, aut valde conducens, ad vitæ conseruationem. Ergo etiam quando illud non iudicatur necessarium, aut valde conducens, sed tantum commodum & vtile naturæ, honestè possumus vel propter hunc tantum finem operari.

Confir. licitè & honestè possumus hæc naturæ commoda alijs procurare & intendere; ergo & nobis, quibus arctiori vinculo tenemur, quam alijs vitam conseruare. Antec. patet: quia non solum honestè operamur, dum proximo succurrimus extremè, aut grauiter indigenti, sed etiam dum commoda naturæ amicis liberaliter elargimur; ergo non solum honestè operamur, dum propriæ naturæ, quasi extremè aut grauiter laboranti subuenimus, sed etiam dum commoda iuxta prudentiæ præscriptum illi procuramus.

Obijcies 1. Si opera ob solum naturæ commodum facta, essent bona, possent esse obiectum virtutis, materiæ voti & iuramenti: quin in viris iustis essent meritoria æternæ gloriæ, contra August. lib. 4. con. Iulian. cap. 3. vbi hæc appellat opera præsentis vitæ, & virtutes non veras, eo quod carnalibus delectationibus, vel commodis & emolumentis temporalibus deseruiant; & contra Prosper. in colat. cap. 19. & Petrum Diaco. lib. de Incarnat. cap. 6. qui hæc vocant opera temporalis vitæ, quæ tota est damnationis & mortis; occupationes humanas, à quibus liberamur per Christum saluatorem, vt ab eis auersi æterna consideremus. Resp. Concedo, omnia opera facta propter conseruationem, vel vtilitatem naturæ esse obiectum virtutis: nego, omnia esse materiam voti & iuramenti: quia hæc debet esse de meliori bono. Nego etiam, hæc opera in iustis esse meritoria æternæ gloriæ: quia ad meritum æternæ vitæ plus requiritur, vt suo loco. Citati Patres huiusmodi opera damnant, vel vt exercita propter puram delectationem, vel vt impediunt nobiliores actus virtutū gloriæ meritorios.

Obijcies 2. Bonum honestum formaliter constituitur per conformitatem ipsam ad naturam rationalem, vt rationalis est: bonum vtile, naturæ commodum non constituitur per illam, sed potius per conformitatem ad naturam sensitiuam: nam per ordinem ad id constituitur bonum, ad quod conseruandum conducit; scilicet ad naturam sensitiuam: ergo vtile non poterit esse honestum. Resp. neg. minor. Ad prob. disting. antec. vtile per ordinem ad id constituitur bonum, ad quod tantum immediatè conseruandum conducit, nego; ad quod mediatè saltem, concedo. Ita vtile etsi immediatè ordinetur ad commoditatem naturæ sensitivæ, mediatè etiam ordinatur ad conseruationem & honestatem naturæ ration. hæc .n. conseruatio naturæ sensitivæ conformis est & consentanea rationali, proinde mediatè etiam est conseruatiua illius. Vt cibi largitio facta pauperi immediatè ordinatur ad subleuandam naturam pauperis, mediatè ad naturam rationalem largientis; quatenus largitio cibi consentanea est naturæ largientis, ab eaq; præscripta.

Tom. 3. De Fine.

Obijcies 3. Honestas obiectiua non communitat bonitatem actui humano, nisi vt expressè intentata: sed potest voluntas tendere in honestum, non propter honestatem expressè intentam, ergo tunc saltem actus erit indifferens: cum nequeat esse malus ex obiecto, nullam habente malitiam; nec bonus, cum non feratur in bonitatem expressè volitam. Resp. nego, posse voluntatem deliberatè operando, non expressè intendere bonum: quod vel erit honestum, & actus honestus; vel tantum delectabile, & actus malus: vel vtile, & hoc vel à voluntate intenditur propter bonum honestum, & actus erit honestus; vel propter bonum tantum delectabile, & actus erit malus, nullus indifferens.

Obijcies 4. Potest voluntas ex sua libertate deliberatè tendere in obiectum indifferens; ergo actus in indiuiduo indifferens non repugnat. Resp. nego antec. non enim potest pro sua libertate operari circa obiectum non suum: indifferens verò non est obiectum voluntatis, cum non sit bonum.

Ex his constat, qua ratione verbum otiosum sit malum & peccatum; sc. à Patribus definitur, Quod absque vtilitate loquentis & audientis profertur. Vt in cis. loc. Math. definiunt Hierony. & Ansel. vel vt Origenes hom. 1. in Ps. 38. Quod neque boni neque mali aliquid agit: Vel vt Basilius in regulis breuior. interrog. 23. Quod ad propositum usum non facit. Vel vt Chrylost. in eundem hom. 43. Quod rei proposita non conuenit, nihilque confert vtilitatis. Vel vt Gregor. hom. 8. in Euangelia, & in Pastoralis admonit. 15. Quod caret rectitudine aut iusta necessitatis, aut pia vtilitatis. Vel vt Bernard. serm. de triplici custod. Quod nullam habet rationabilem causam. Ergo sicut verbum otiosum in sententia horum Patrum, illud tantum dicitur, quod nullam habet honestatem aut iustæ necessitatis, aut piæ vtilitatis: Ita factum otiosum dicitur illud, quod nullam habet honestatem aut iustæ necessitatis, aut piæ vtilitatis. Hoc autem est omne illud, quod nullam vel propriæ ipsius operantis naturæ, vel alteri vtilitatem affert: sed tantum exercetur ob puram dicentis, aut operantis delectationem. Ergo quidquid aliquam affert vel ipsi operanti, vel alteri vtilitatem, vti sunt omnia opera naturæ commoda, otiosa & mala non sunt, sed potius bona & honesta.

Ad primum argumentum primæ sententiæ; Resp. primò, Hieronymum explicari posse de indifferentia Theologica, quoad meritum & demeritum: non de morali, quoad bonitatem & malitiam moralem. Secundò Hieronymo opponimus Augustinum, aliosque Doctores.

Ad secundum: datur obiectum indifferens secundum se, transeat; respectu tamen voluntatis, debet esse determinatum ad aliquod bonum honestum, delectabile, vel vtile. Vtile autem bonitatem & malitiam sortitur ex fine honesto, vel delectabili, propter quæ voluntas bonum vtile eligit.

Ad tertium nego sequelam. Opera enim quæ aduersarij numerant inter actus indifferentes, à nobis numerantur inter honestos: cum non careant honesta operantis vel alterius vtilitate. Ex his patet ad quartum.

Ad fundamentum Gabrielis, nego, ad honestatem actionis necessarium esse, vt illa signatè eliciatur à voluntate, quia recta ratio dicit; sed sufficit, si tantum exercitè eliciatur illa, quam recta ratio dicit. Ad fundam. Bonauenturæ, nego, ad honestatem actionis necessarium esse, vltra honestatem, quam habet propter commoditatem, vel vtilitatem naturæ, ad altiore[m] finem referri.

160.
Prob. 2. ex
S. Thom.

161.
Fund.
Binum natura est verum bonum

161.
Confir. à
fortiori

263.1
Obijc. 1.

Resp.
Non omnia
opera facta
propter conseruationem
naturæ,
sunt materia voti.
Nec meritoria vita æterna.

264.
Obijc. 2.

Resp.
Bonum vtile naturæ commodum, mediatè etiam ordinatur ad conseruationem & honestatem naturæ rationalis.

265.
Obijc. 3.

266.
Obijc. 4.
Resp.

267.
Qua ratione verbum otiosum sit malum.

Quid factum otiosum.

268.
Ad 1.
Hieron.

269.
Ad 2.

270.
Ad 3.

271.
Ad Gabr.

Ad Bonau.

DISPUTATIO XV.

De regulis extrinsecis actuum humanorum.

HACTENVS honestatem humanorum actuum indagavi ex principijs intrinsicis quę sunt obiectum, finis, circumstantię, in ordine ad quę actus virtutis desumit honestatem intrinsicam. Superest vt eandem bonitatem inuestigem per ordinem ad principia & regulas extrinsecas.

SECTIO PRIMA.

Quibus regulis conformari debeat actus humanus, vt rectus sit?

DVplex assignatur à S. Thom. 1. 2. qu. 19. art. 3. & 4. actuum humanorum regula extrinsec. immediata & proxima, quę est ratio creata: mediata & remota, quę est ratio increata, quam *legem æternam* appellat. Pręterea alia est regula siue lex præcipiens, quę aliquam honestatem in obiectum inducit. Proponens alia, siue indicans, quę aliunde obiecti honestatem, vel malitiam præsuppositam operanti ostendit.

DICO 1. Actus studiosus non solum conformari debet legi præcipienti, sed etiam proponenti. Primum constat: quia cum lex præcipiens causet honestatem obiecti, nisi actus eliciatur conformis legi præcipienti, non erit rectus studiosus, quia non erit conformis rectitudini obiectivę, ex quę pendet rectitudo formalis in actu.

Secundum prob. quęvis lex proponens non causet rectitudinem obiecti, illam tamen aliunde præsupponens voluntati ostendit: ergo nisi illi actus conformetur, rectus & studiosus esse non poterit. Qui .n. deuiat à regulā rectitudinem indicante, deuiat à rectitudine. Est autem hæc regula, practicum dictamen rationis, quod natura intellectualis in operando sequi tenetur.

Obijcies 1. Non minus lex præcipiens, quàm proponens extrinseca est obiecto: ergo vel neutra, vel vtraque rectitudinem causet in obiecto. Resp. nego conseq. quęvis .n. vtraque sit extrinseca, vna tamen ponit rectitudinem in obiecto ex præcepto, quod imponit: altera tantum indicat. Fundatur hæc rectitudo obiecti ex præcepto derivata, in debito & obligatione naturali, quam habet subditus exequendi voluntatem superioris, sibi per præceptum sufficienter insinuatam.

Obijcies 2. Prima regula actionum human. non est dictamen rationis, sed natura ration. ergo non penes illam, sed penes hanc attendi debet conformitas & rectitudo actionis humanę. Resp. prima & radicalis regula, cui conformanda est actio honesta, est natura ration. illa tamen non est formalis & proxima; hæc .n. est dictamen rationis, mediante quo vt proximā & notiori regulā diiudicamus, quęnam actiones sint consentaneę, quę dissentaneę naturę rationali. Vnde hoc ipso, quod actio est conformis iudicio rectę rationis, est etiam conformis naturę rationali: est enim ratio veluti iudex & arbitra conformitatis.

DICO 2. Actus virtutis non solum pendet à lege æternā Dei, sed etiam à regulā rationis create. *Pendet à lege æternā* Assertio est S. Doct. art. cit. & communis. Prob. quoad 1. part. lex æternā est prima & certissima regula omnis bonitatis: eatenus enim ratio creata est regula humanę rectitudinis, quatenus ex S. Thom. cit. quę. 19. art. 4. ab increatā lege derivatur. Vnde August. lib. 22. con. Faust. cap. 27. peccatum definit dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam Dei. Ergo actus virtutis maxime pendet à lege æternā Dei.

Prob. quoad 2. part. non potest voluntas eter-nę legi Dei conformari, nisi conformetur proximę regulę rationis, mediante quā illa nobis innotescit: Et tenetur homo non operari suas actiones proprię naturę difformes: ergo tenetur non operari contra dictamen proprię conscientię: quia operatio humana pendet ex iudicio rationis, tanquam ex regulā obiecti conformitatem vel difformitatem proponente: ergo si velit conformari obiecto honesto, debet non difformari à iudicio rationis, huiusmodi honestatem proponente. Ergo si non potest homo contra dictamen proprię conscientię recte operari, vt recte operetur, sequi tenetur illius ductum.

Obijcies Actus virtutis ex solo obiecto habet bonitatem, ergo non pendet ex lege æternā Dei, vel ex dictamine proprię conscientię. Si .n. per impossibile non esset lex æternā Dei, dictans de tali actu virtutis, adhuc temperate vivere esset actus studiosus. Pręterea Aristot. 6. Ethic. 2. docet, practicum iudicium tunc esse verum, quando consentaneum est appetitui recto; ergo non contra, tunc appetitus est rectus, quando practico iudicio consentaneus est. Resp. distin. antec. Si sermo sit de dependentiā intrinsicā & à priori, verum est, actum virtutis à solo obiecto rationi conformi habere hanc bonitatem: nam ad illud tantum per habitudinem intrinsicam conformatur: si verò sermo sit de dependentiā arguitivā, & à posteriori, falsum est, actum virtutis non pendere à lege æternā Dei, & dictamine proprię rationis. Quia cum actus virtutis ferri nequeat in obiectum bonum, nisi illius bonitas proponatur mediā regulā certa: hæc autem cum sit lex æternā Dei, & dictamen proprię conscientię; consequens est, vt ex rectitudine earum regularum à posteriori & arguitivē pendeat actus virtutis rectitudo, quia ex rectitudine illarum colligitur bonitas & rectitudo huius. Vnde tam lex æternā Dei, quàm iudicium proprię conscientię se habet ad actum virtutis, vt regula obiecti bonitatem proponens, illa vt prima & remota, hæc vt 2. & proxima. Quare ad confirm. adhuc eo impossibili dato, actus virtutis esset rectus per conformitatem ad obiectum naturę rationali consentaneum. Nam obiectum virtutis in ratione proportionis, cum naturā rationali, prius est & independens à lege æternā Dei: Prius enim est, tale obiectum sua naturā proportionem habere cum naturā rationali, quàm illud vt tale cognosci & proponi à lege æternā Dei: sicut prius est, obiectum delectabile proportionem habere cum naturā sensitiva, quàm illud vt tale cognosci: & obiectum intrinsecè malum, puta mendacium, prius est, esse difforme naturę rationali, quàm illud vt tale cognosci, & prohiberi lege æternā Dei.

Hinc oritur, vt nequeat Deus in præceptis, quę prohibent obiecta intrinsicè mala, dispensare: quia vt illa sint talia, non pendent à lege æternā Dei. Nempe vt obiectum sit conforme naturę rationali habet

2. Duplex actuum regula extrinseca.

3. Actus studiosus conformandus legi præcipienti

4. Et proponenti

5. Obijc. 1.

Resp.

6. Obijc. 2.

Resp.

7. Pendet à lege æternā

8. Et à regulā rationis create

9. Obijc. Conf.

10. Resp. Rectitudo actus pōdet arguitivē & à poster. à lege æternā & dictamine proprię rationis.

11. Ad confirm.

12. Neque Deus in præceptis, quę prohibent obiecta intrinsicè mala, dispensat.

habet ex propria essentia: quæ ratione præcedit cognitionem Dei; sicut obiectum ratione præcedit notitiam sui: ergo antequam illud cognoscatur à Deo, supponitur conforme; aut difforme naturæ rationali. Esto igitur quoddam illud per impossibile ut tale non cognosceretur à Deo, modò ut tale proponeretur à ratione creatâ, voluntas in illud tendens esset bona & honesta, quia tenderet in obiectum naturæ rationali consentaneum. Sicut è conuerso, etiam si mendacium non esset æternâ lege prohibitum, adhuc voluntas creata tendens in illud cognitum ut difforme naturæ ration. esset mala.

Ex hac regula colligo, illicita esse ea omnia desideria, quæ feruntur in obiecta intrinsecè mala, sub conditione si à Deo prohibita non essent, cuiusmodi sunt velle mentiri, falsum iurare, si mendacium aut periurium non essent diuina lege prohibita: contra verò non esse illicita sub conditione ea, quæ feruntur in obiecta, extrinsecè tantum prohibitione mala: ut velle die veneris carnes comedere, die festo sacrum non audire, si prohibita non essent. Quia ut actus voluntatis non sit malus, ferri debet in obiectum omni malitia & difformitate depuratum: sed ea, quæ sunt intrinsecè mala, adhuc spoliata malitiâ prohibitionis extrinsecæ, retinent difformitatem intrinsecam propriam: ergo appetere illa sub tali conditione non licet. Ceterum appetere illa sub conditione, si intrinsecè mala non essent, non est appetere illa, sed alia; quia hoc ipso quoddam amittunt malitiam intrinsecam, amittunt propriam essentiam: quæ verò mala sunt per extrinsecam tantum prohibitionem, licet illa desiderare sub conditione, si prohibita non essent, quia præcisa malitiâ prohibitionis extrinsecæ, nullam in se habent difformitatem cum rectâ ratione.

Ad Philos. dico eam prob. procedere à poster. quâ optimè colligitur, illud iudicium practicum esse verum, quod est conforme appetitui recto. Ceterum à priori, ideo practicum iudicium est verum, quia est conforme appetibili honesto secundum se; tamen si appetitus sit rectus, necesse non sit, semper illum conformari iudicio practico verò: potest enim appetitus esse rectus, & iudicium practicum falsum; ut cum iudicium ex ignorantia inuincibili proponit obiectum ut bonum, quod reuerà est malum: nam tunc sat erit, ut appetitus rectus sit, si conformetur obiecto, quod per diligentem rationem proponitur ut bonum, esto in se malum sit.

Hinc soluitur alia difficultas. Nam quando iudicium practicum ex ignorantia inuincibili proponit obiectum ut bonum, quod reipsâ malum est, appetitus sequens tale iudicium, bonus est, cum tamen ille conformis non sit æternæ legi Dei, qui de tali obiecto oppositum iudicium habet. Ad quod dico, ut vera sit vniuersaliter doctrina tradita, quoddam sicut non est necesse, ut appetitus sit rectus, illum conformari cum obiecto reipsâ consentaneo naturæ ration. sed solum cum eo per diligentem rationem proposito ut tali: Ita, ut idem sit rectus necesse non est, ut conformetur cum æternâ lege Dei, ut talis est in se, sed ut talis credita per proximum iudicium practicum rationis. Cum .n. non innotescat nobis, nisi mediante iudicio proximo practico rationis, cuius immediatum ductum sequi tenemur, eadem ignorantia, quæ nos excusat à conformitate cum obiecto reipsâ malo, excusabit nos à difformitate cum primâ regulâ æternâ Dei, aliter obiectum proponente, quàm ratio errans proponit.

SECTIO II.

An voluntas teneatur sequi rationem errantem?

Quia sæpe contingit, ut humana ratio in proponendis obiectis, veritatem non assequatur; idque vel ex ignorantia inculpabili, vel culpabili; explicandum, an tali casu voluntas ductum rationis errantis sequi teneatur. Est autem quadruplex rationis iudicium: Falsum, quod erronea conscientia dicitur: probabile, dubium, & scrupulosum, quod probabilis, dubia, atque scrupulosa conscientia dicitur consuevit.

Quod ad nominis significationem attinet, Conscientia ex S. Doct. 1. p. qu. 79. art. 13. importat actum intellectus practici: cuius est testificari, ligare, instigare, accusare, remordere, reprehendere; hæc .n. omnia consequuntur applicationem practicæ cognitionis, vel scientiæ circa ea, quæ egimus. Nam vel huiusmodi cognitionis applicatio fit ad recognoscenda ea, quæ commisimus vel omisimus; & sic dicitur testificari, iuxta illud ad Rom. 9. Testimonium mihi perhibente conscientia mea: vel circa ea, quæ acturi sumus: & sic dicitur ligare & instigare: vel circa ea, quæ fecimus quatenus illa iudicamus esse bonè, vel malè facta: quo pacto dicitur excusare, accusare, remordere, reclamare: quamuis, ut *ibid.* S. Tho. interdum nomen Conscientia tribuitur habitui, sicut solet nomen actus tribui principio. Vnde à Basilio vocatur naturale indicatorium, à Hieron. scintilla rationis inextinguibilis, à Damasceno lux intellectus nostri.

Contra hanc nominis explicationem insurgit Duran. in 2. dist. 39. qu. 5. nu. 6. Si conscientia importaret actum intellectus practici, iudicantis aliquid esse bonum, impossibile esset eâ stante voluntatem in oppositum ferri: cum nequeat voluntas ferri in aliquid, nisi propositum sub ratione boni: stante autem actuali iudicio de aliquo, quod sit bonum, impossibile est, ut oppositum iudicetur bonum. Igitur conscientia non importat actum, sed habitum. Sed contra: si Conscientia importaret habitum, non posset deponi: habitus .n. cum sit instar potentia, non deponitur. At interdum Conscientia deponitur: ergo Conscientia non habitum, sed actum importat. Ad fundam. Duran. dico, dupliciter posse voluntatem contra practicum iudicium actuale operari: 1. tale iudicium contemnendo, & oppositum temerè formando: 2. etiam stante tali iudicio, posse voluntatem imperare intellectui, ut oppositum efficacius proponat. Neque enim impossibile est, idem sub diuersis rationibus ut bonum, & malum simul proponi.

DICO I. Voluntas tenetur se conformare cum ratione erroneâ, proponente obiectum prauum sub ratione boni ex ignorantia inuincibili. Assertio censetur de fide ex illo ad Rom. 14. sine: Omne quod non est ex fide, peccatum est: id est, ut plerique Patres exponunt, & refertur cap. litteras, de restitut. spoliat. omne quod fit contra conscientiam, peccatum est. Fundam. voluntas non fertur in obiectum, nisi ut à ratione propositum & iudicatum: ergo si ex ignorantia inuincibili obiectum malum iudicatum est bonum, tenetur tali iudicio se conformare; alioqui faciendo contra illud, exponeret se manifesto periculo transgrediendi legem Dei, quæ per rationem nobis intimatur: sic peccaret subditus contemnendo legem superioris, etiam

15. Rationis iudicium quadruplex

16. Conscientia est actus intellectus practici.

17. Duran. Obiect.

18. Contra: non importat habitum.

19. Voluntati rationi erroneæ inuincibiliter conformanda.

12. Illicita sunt desideria obiecti intrinsecè mali, sub conditione si à Deo prohibita non essent.

Non obiect. extrinsecè tantum prohibitione mali.

13. Ad Arist. de iudicio practico.

14. Ex ignorantia inuincibili.

Ratio falsò illi intimatam. Semper enim in huiusmodi transgressione interuenit formalis, aut virtualis contèptus legis diuinæ: contrà verò, sèper voluntas sequendo talis rationis ductû, est honesta; quia mouetur ex motiuo putato inuincibiliter honesto.

20. *Obijcies* 1. Iudicium erroneum non deriuatur ex lege æterna Dei: ergo non obligat, vt sequamur illud. *Confirm.* Præceptum inferioris non obligat, quando proponit aliquid contra præceptum superioris: ergo ratio errans proponens aliquid contra præceptum Dei non obligat. *Resp. cum S. Thom. 1. 2. q. 19. art. 5.* Iudicium erroneum non deriuati à Deo reipsâ, deriuari potatiuè. Item præceptum inferioris non obligare, quando proponit aliquid, quod scitur esse contra præceptum superioris: obligare, quando id quod proponit, inuincibiliter creditur esse præceptum superioris. Hinc constat, cuius virtutis sit ille actus, qui circa tale obiectum versatur: est enim illius, ad quam spectat proximum obiectum, quod per talem rationem proponitur: vt si ratio errans proponat aliquid pertinens ad virtutem temperantiæ, actus circa illud erit temperantiæ: actus contra illud erit intemperantiæ.

Iudicium erroneum deriuatur à Deo putatiuè.

21. *Obijc.* 2. Si actus conformis conscientie erroneæ est bonus: ergo licebit de illo mihi complacere. *Resp.* possum mihi de illo complacere, prout rectè factus est ex motiuo putatiuè honesto: quamuis non liceat amplius de illius obiecto, mihi iam noto vt malo, complacere, nec circa illud actum elicere. Sicut licet mihi complacere de actu elicito circa obiectum antea nò prohibitum, non tamè licet vel circa illud actum elicere, vel de eo post prohibitionem complacere. Quia complacentia circa obiectum honestum vt sic semper est licita: at actus circa obiectum malum inuincibiliter representatum vt bonum, est honestus; ergo illius complacentia licita est.

Ratio

22. *Dices* Si licet mihi de actu circa obiectum malum, inuincibiliter representatum vt bonum, complacere, licebit etiam illum alteri, obiecti turpitudinem inuincibiliter ignorant, consulere. *Resp. neg.* sequelam. Aliud enim est, mihi complacere in illo, prout rectè à me, vel ab alio factus est; aliud, illum alteri consulere; nam quamuis ille malus non sit turpitudinem inuincibiliter ignorant, est tamen malus mihi ipsius turpitudinem scienti. Ergo sicut non licet mihi illum facere, ita nec alteri consulere, nam quicumq; consulit, est causa eius, quod consulit. Possum in multis mihi licitè complacere, quæ vt fiant, causam licitè dare non possum: vt licet mihi de pollutione in somno securâ ad effectum sanitatis complacere; causam vt ea sequatur, dare non possum.

23. *Obijc.* 3. Si quis habeat erroneam conscientiam, quâ putet peccatum esse Deum diligere, Deum diligendo non peccaret. Implicat enim Deum diligere, & eadem dilectione Deum offendere: ergo operari contra erroneam conscientiam non est peccatum. *Resp.* Posse aliquem contra quamcunque virtutem peccare, faciendo contra illud quod conscientia erronea tâquam bonum & honestum falsò dicit; impossibile tamen esse, ex eadem conscientia erronea peccari contra virtutem charitatis: eo quòd ipsius munus est, diligere Deum propter Deum: At hoc ipso quòd aliquis putat, peccatum esse diligere Deum, non potest illum ex affectu charitatis diligere: atque aded implicat, actum charitatis ex erronea conscientia intrinsecè depruari. *Dixi intrinsecè:* nam extrinsecè per actum distinctum imperantem ordinantem que illum ad

Impossibile est ex conscientia erronea peccari contra virtutem charitatis.

malum finem peccati venialis, non repugnat, vt *disputatione præcedente, sectione 12.*

Deducitur 1. quotiescunque conscientia erroneè proponit aliquid sub præcepto sequendum vel fugiendum, eodem vinculo & obligatione nos teneri illud sequi, vel fugere, quo illud sequendum, fugiendumve proponitur.

Deducitur 2. Non posse Deum dispensare, vt licitè possimus contra conscientiam agere. Fundam. contra conscientiam agere est intrinsecè malum: quia est operari circa id, quod cognoscitur malum. *Confirm.* sicut stante præcepto, vel prohibitione, implicat licitè operari contra tale præceptum, vel prohibitionem: ita stante erronea conscientia obligante, vel prohibente aliquid, implicat illud licitè fieri. Quo fit, vt non possit quis contra conscientiam mandatum superioris exequi: quia nemo potest contra præceptum Dei, quod erronea conscientia dicit, superioris iussum implere; quod colligitur ex cap. *litteras, de restit. spoliar.* vbi statuit Pontifex, coniugem conscientiam de inualiditate matrimonij, etiam si ad reddendum debitum per iudicis excommunicationem compellatur, debere potius excommunicationem humiliter sustinere, quàm contra Deum in hoc iudici obedire. At poterit, inquis, subditus ad superioris præceptum conscientiam deponere, eique obedire. Sed contrà; si ignorantia est inuincibilis, vt supponitur, nec debet, nec potest deponi.

Dico 2. Voluntas tenetur nec se conformare cum ratione errante ex ignorantia vincibili, nec contra illam operari. Explico. Quando ratio proponit voluntati obiectum malum sub ratione boni ex ignorantia vincibili, puta esse mentendum propter mortem vitandam: nec potest voluntas tale iudicium sequi mentiendo, nec contra illud operari non mentiendo. Assertio communis est & sub alijs terminis proponi solet, nempe conscientiam errantem ex ignorantia vincibili non obligare, vt eam sequamur, obligare ne contra eam faciamus.

Assertio sic explicata patet quoad 1. par. si n. talis ratio proponat voluntati aliquid tanquam ex præcepto faciendum, quod reipsâ malum est, puta mentiri ad propriam, vel proximi vitam tuendam, cum talis error proueniat ex ignorantia culpabili; quæ à peccato non excusat, voluntas illam sequens erit mala, quia est circa obiectum malum, quod ratio poterat, & tenebatur scire. Quoad 2. prob. Nam stante iudicio, peccatum esse non mentiri ad tuendam propriam vel proximi vitam; peccatum erit non mentiri.

Obijcies 1. Si conscientia erronea ex ignorantia vincibili ita obligat operantem, vt nec eam sequi, nec contra eam agere possit, sequitur talè esse perplexum, & neutram partem sine peccato agere posse. *Resp.* stante tali conscientia, verum esse, neutram partem absq; peccato nos agere posse: quia tamè illa, cum procedat ex ignor. culpabili, deponi potest, & debet, non sequitur, nos simpliciter & absolutè esse perplexos; quia potest talis conscientia deponi; vt infra.

Obijcies 2. Voluntas tendens in obiectum bonum, putatum malum, est mala: ergo tendens in obiectum malum, putatum bonum, erit bona: quia non fertur in obiectum secundum se, sed vt à ratione propositum. *Resp. cum S. Doct. 1. 2. q. 19. ar. 6. ad 1.* Bonum ex integrâ causâ, malum ex quocunque defectu. Cum igitur ad bonitatem actus studiosi non solum requiratur, vt obiectum proponatur sub ratione boni & honesti, sed etiam secundum regulas prudentiæ, quæ dicit non esse obiectum

24. *Coroll.*

25. *Non potest Deus dispensare ut licitè possimus contra conscientiam agere.*

Nemo potest contra propriam conscientiam mandatum superioris exequi.

26. *Etiamsi error vincibiliter voluntas ei conformanda.*

27.

28. *Stante conscientia erronea ex ignorantia vincibili non sumus absolutè perplexi.*

29. *Obijc. 2.*

Resp. S. Thomas.

obiectum voluntati proponendum, nisi examinatis circumstantiis, eiusque honestate cum omnibus suis regulis collata, esto illud proponatur tanquam bonum & honestum, non poterit suam honestatem actui humano tribuere. Arqui fieri poterit, *inquies*, ut dum tale obiectum proponitur, nulla actu pulset animum dubitatio de obiecti malitia: ergo in tali casu illud sequi, nulla erit culpa. Resp. si operans ex tali ignorantia culpam suam in hoc incidit, ut quando operatur, nullum habeat de obiecti turpitudine dubium, non excusari omnino à peccato, saltem si illud probabiliter futurum praevidit: sicut non excusatur à peccato, qui probabiliter praevidens se in ebrietate multa contra rationem facturum, culpam tamen suam in eam incidit: excusari verò, si in huiusmodi ignorantiam propria culpa non incidit. Quod contingere potuit, si quando dubitatio de obiecti malitia animum pulsavit, decrevit obiectum iuxta prudentiae regulas diligenter examinare, & deinde absque sua culpa talis propositi oblitus est: vel certe moralem diligentiam adhibuit, & de turpitudine obiecti certus factus est, sed tempore, quo operabatur, nulla subijt animum de obiecti turpitudine suspicio. Nam tunc ignorantia illa reputatur inuincibilis. Cæterum etiam si culpa sua factum sit, ut dum operatur, nullum habeat de obiecti turpitudine dubium, nihilominus ille non peccat, dum actu operatur, conscientiam tunc non reclamante, sed quando probabiliter praevidit, se ex tali ignorantia operaturum, & ad eam tollendam diligentiam non adhibuit.

31. Hinc soluitur alia questio. Vtrum necessarium sit, actu adesse iudicium conscientiae, contra quod quis operatur, ut dicatur agere contra conscientiam. An satis sit, illud tempore praecessisse, & virtualiter tantum perseverare per oppositum iudicium nondum reuocatum. Dico ut quis dicatur contra conscientiam operari, debet illa tunc, quando actu operatur, aliquo modo, vel per plenum iudicium, vel saltem per dubitationem reclamare: alioqui, ut egregie intulit Vasquez disp. 60. cap. 3. omnia opera infidelium essent mala, & contra iudicium propriae conscientiae, quod semel dictavit, omnia opera referenda esse ad falsos Deos.

30. Dices
31. Resp.

32. Ex dictis oritur dubium: Quod sit in tali casu maius peccatum, operari iuxta, an contra conscientiam. Verum facilis solutio. Cum enim probatum sit, conscientiam obligare ratione praeepti, sub quo rem sequendam, vel vitandam proponit, illud erit maius peccatum, quod maiori praeepto aduersatur: cumque maius interdum praeeptum sit, sub quo rem sequendam proponit, interdum verò minus, quam sit illud, quod erronee conscientiam aduersatur, interdum maius, interdum minus peccatum erit contra, quam iuxta conscientiam agere: ut cum erronea conscientiam dicat mentiendum esse ad vitam tuendam, maius peccatum est agere contra, quam iuxta conscientiam, quia agendo contra, fit contra praeeptum charitatis, quò quis tenetur suam, vel proximi vitam defendere, quando licite potest: agendo verò iuxta, fit contra virtutem veracitatis, quae est minor, quam charitatis.

33. Colligitur etiam discrimen inter conscientiam errantem ex ignorantia vincibili; & errantem ex inuincibili. Nam operans ex dictante inuincibili, aliquod esse veniale, quod reipsa est mortale, peccat venialiter: Contra operans ex dictante vincibili, aliquod esse veniale, quod reipsa est mortale, peccat mortaliter. Quia erronea ex ignorantia inuincibili solum obligat operantem pro qualitate cul-

30. Dices
31. Resp.

pa, quam voluntati proponit: erronea ex vincibili operantem obligat etiam pro qualitate culpe, quae reipsa est. Eo quòd vincibilis ignorat, non excusat à culpa, & consequenter si reipsa culpa mortalis est, etiam si operans putet venialem, peccat mortaliter.

SECTIO III.

An voluntas licite operari possit ex conscientia dubia.

Dubia conscientia est, quae in neutram partem contradictionis inclinatur, sed in utramque suspensa haeret, nulli determinate assensum praebens. Differt à probabili, quae uni, vel utrique adhaeret parti per determinatum assensum. Est dubium, alterum exercitum, ut si adductis utrinque rationibus, in neutram partem intellectus inclinet: alterum signatum, ut si reflexo actu intellectus iudicet, hoc esse dubium. Ut autem quis dicatur operari ex conscientia dubia, sat est habere dubium exercitum. Parum enim refert, ut operatio licita vel illicita sit, iudicium reflexum de dubio rei operabilis. *Subdividitur* dubium in practicum, quo quis anceps est in operis exercitio, ignorans, an illud hic & nunc licitum sit: speculativum, quod à praxi abstrahit, & in pura consistit mentis dubietate; à quo tamen practicum pendet.

34. Quid conscientia dubia.

Duplex dubium.

35. Practicum, Speculativum.

Rursum dubium *subdistinguitur* in dubium iuris, cum quis dubitat, an lex lata sit, ex qua pendet, an operatio licite exerceri possit: & facti, cum quis dubitat, an opus factum sit, ut an hominem occiderit, nec ne: ex quo facto pendere solet honestas, vel turpitudine alterius actionis distinctae: ut ex dubio validitatis matrimonij pendet honestas, vel malitia concubitus. His explicatis,

36. Iuris, facti.

DICO I. Illicitum est operari ex conscientia practice dubitante, An illud liceat nec ne. Assertio communis & certa, ex illo ad Rom. 14. quod non est ex fide, peccatum est. Vbi notanter dixit Apostolus, omne quod non est ex fide, non omne quod est contra fidem, peccatum est: ut includeret non solum opus factum contra conscientiam, sed etiam opus non procedens ex certo testimonio & fide conscientiae. Fundam. qui operatur ex conscientia dubia, exponit se periculo faciendi quod in se malum & peccatum est. Vnde qui sic operatur, non agit iuxta leges prudentiae, & amicitiae: quarum altera dicitur, non esse operandum, ubi de obiecti honestate non constat; Altera praescribit, ne amicus operetur aliquid, quod possit amicum offendere. Vnde qui sic operatur, aperte convincitur, plus amare opus, quod operatur, quam Deum, cuius legis transgressioni sic operando se exponit.

37. Non licet operari practice dubitante.

Fundam. assert.

Quare sic operans peccat pro qualitate dubij, cum quo operatur, & in ea specie peccati, de qua dubitat. Notanter dixi *practice dubitante*: quia potest quis licite operari cum conscientia speculativè dubia, modò illa practice certa sit de honestate operis, quòd hic & nunc sibi faciendum proponit. Quia regula voluntatis non est notitia speculativa, quae in solà obiecti veritate sistit, sed practica, quae omnium circumstantiarum qualitatem perpendit: & quia potest ex occurrente circumstantiarum obiectum, quod secundum se & speculativè consideratum apparet dubium, reddi practice certum, circa quod hic & nunc operari licitum sit, propterea huius tantum dubij habenda est ratio.

38. Potest operari speculativè cum dubio.

Dices. Omnis notitia practica deducitur ex speculativa: ergo impossibile est, speculativè conscientia existente

existente

existente dubiâ, formare iudicium practicè certum; hoc .n. elici debet ex principio speculatiuè certo. Resp. me non negare, omnem practicam certitudinem deduci ex principio speculatiuè certo: Neque .n. cum *Nauar. cap. Si quis, dist. 7. n. 61.* & alijs existimo, posse aliquem esse in genere dubium, & in particulari certum, nullâ factâ in obiecto, vel circumstantijs variatione: sed quia interdum diuersa sunt principia, ex quibus dubitatio speculatiua, & practica certitudo desumitur, idè potest quis ex vno principio habere de opere, quod est facturum, speculatiuum dubium; ex alio practicam certitudinem. Vt si sacerdos ægtorus consideratâ qualitate morbi, quo laborat, speculatiuè dubitet, an sibi liceat ab horis canonicis cessare: accedente consilio medici, vel confessarij, practicè sit certus, id sibi licere. Vbi apparet ex alio principio pendere speculatiuum dubium, ex alio practicam certitudinem.

Hinc deducitur, vnumquemque teneri, relictâ conscient. dubiâ de peccato, semper amplecti partem, in quâ nullum apparet peccatum, etiam cum temporali damno proprio vel alieno. Quia operari cum dubiâ conscient. peccati, semper est peccatum: at propter nullum temporale commodum licet operari, quod peccatum est: ergo.

DICO 2. Conscientia existente dubia de vtraque parte contradictionis, semper amplectenda est quæ tutior ac securior apparet. Ex regula iuris: in dubijs tutior pars eligenda est: quæ traditur *cap. ad audien. de homicid. & cap. inuenis, de sponsalib.* quam Theologi & Canonistæ admittunt. Tutior autem pars ea censenda est, in quâ aut nullum peccatum esse potest, aut omnibus pensatis minus eligitur, in casu quo in alterutrum necessariò sit incidendum. Fundam. semel concessio, quòd dubiâ conscient. operari non licet, necessariò sequitur, in dubio tutiorem partem esse eligendam: cum recta ratio dicat ex duobus malis semper eligendum esse minus: Quod etiam in malis pœnalibus prudens ratio dicat, & sagax ac discreta natura exequitur, dum potiùs eligit brachium, quàm caput impendenti icui obijcere. Quo fit, vt si malum æquè dubium sit, & grauitas vtriusque æqualis censeatur, & in alterutrum necessariò declinandum sit, in potestate agentis sit alterutrum eligere.

Ex eadem regulâ longè probabiliùs puto, eligendum potiùs esse veniale certum, quàm mortale dubium: 1. quia operari cum dubio mortalis est mortale: operari verò cum certitudine venialis, est tantùm veniale: 2. quia qui eligit veniale certum, præ mortali dubio, minori se exponit periculo: 3. quia eligibilior est contra amicum leuissima offensa certa, quàm grauis dubia.

Cæterùm cum dicimus, aliquem ex duobus malis eligere debere minus, ad vitandum maius, nolumus asserere, in eo casu sic operantem peccare, minus tamen, quàm si eligeret maius ad vitandum minus; sed nullo pacto peccare. Quare sic operans debet sibi certum iudicium formare, quo existimet, licitum, sibi esse in tali casu operari, id quòd aliàs sibi licitum non esset. Quia debet homo omni tempore posse sine peccato operari, cum nil tam in nostra potestate sit, quàm peccatum: ergo in nullo casu, aut tempore debet homo non habere potestatem malum non operandi. Quæ doctrina vera est, etiam in eo, qui propria culpâ in tales angustias incidit: modo in tali statu constitutus de præteritâ negligentia doleat, & quantum in se est, faciat, vt minus malum eligat.

Neque huic doctrinæ de eligenda in dubio

parte tutiore, obstant illæ regulæ iuris in sexto: cum sunt partium iura obscura, reo fauendum est potius, quàm actori: Odiâ restringi, & fauores conuenit ampliari: In pœnis benignior est interpretatio faciendâ. Nam illæ, vt rectè notarunt *Panormit. Syluest. v. Dubium qu. 4. Angel. eodem v. Armill. v. Dubitatio, Vasquez 1. 2. disp. 66. cap. 1. &c.* intelligendæ sunt de pœna purè pœnali, quæ nullum habent annexum præceptum, cuius transgressio vergat in detrimentum salutis. Vnde *Nauar. cap. Si quis dist. 7. n. 34.* quamuis vniuersaliter putet, hanc regulam, in dubio tutiorem partem esse eligendam; extra casus à iure expressos, esset tantùm sub consilio, tamen *n. 42. ex sent. S. Tho. quodl. 8. art. 13.* docet, illam in casibus, animi salutem concernentibus, esse præceptum; & ratio sumi potest ex diuersitate materiæ, circa quam hæc iura versantur. Nam quando illa concernunt materiam purè pœnalem, optimè possunt, & debent in dubijs secundum partem fauorabiliorem pro reo eligi, quia nullum est periculum peccandi: & ex alia parte, naturalis ratio dicat, standum esse pro reo, qui ab actore impetitus in iudicio, in quo nemo ante sufficientem probationem præsumitur obnoxius, pro sua libertate pugnat: Præterquam in causâ matrimonij, libertatis, testamenti, dotis, in quâ, vt notat *Glossa*, fauendum est potius actori. At verò quando illa concernunt materiam, cui subesse potest peccatum, oppositum in dubijs eligibilis est, ne exponamur periculo faciendi, quod reipsâ peccatum est.

DICO 3. Non potest quis ex quacunque causâ, dubiâ conscient. depositâ, oppositum operari. 1. non potest illa ad libitum operantis deponi, si ex probabili coniecturâ concepta fuit. Vnde falsò docuit *Caiet. 1. 2. qu. 19. art. 5. quem sequitur Nauar. c. Si quis, dist. 7. num. 115.* posse aliquem, erroneâ conscient. ad libitum depositâ, oppositum operari. Fundam. non minus exponitur periculo peccandi, qui erroneâ conscient. temerè depositâ, oppositum operatur; quàm qui operatur cum dubiâ. Quare attende ad qualitatem rationis, ex quâ dubium conceptum fuit: si illud ex leui causa, vel propria voluntate conceptum fuit, poterit solâ voluntate operantis deponi: Si ex coniecturâ probabili & discretâ, non poterit absque nouâ ratione oppositâ probabili, ad conceptum dubium expellendum sufficiente, deponi. Quia non possumus licitè operari, nisi dubio prudenter deposito.

Ex his sequitur, non posse subditum, ad solum præceptum superioris, conceptum dubium deponere: quia præceptum non mutat naturam obiecti, vt illud de illicito reddat licitum; sed eâ suppositâ, solum iniungit pœnam ad id exequendum. Vt igitur subditus licitè prudenter quæ ad præceptum superioris dubiam conscient. deponat, formandum ei est oppositum iudicium, vel propter superioris doctrinam & prudentiam, cui fidere possit; vel propter Doctorum autoritatem, quorum consilio superior præcepit. Vel denique excogitanda est ipsi noua ratio, quæ dubium in fauorem superioris determinet: alioqui perseuerante dubio non licet subdito præceptum exequi contra conceptum dubium. Quæ regula seruanda est in omni conscientia dubiâ, vt licitè quis operari possit.

Cæterùm quia sæpe contingit, assensum pro parte minus tutâ esse valde tenuem & dubium; ex oppositâ esse valde vehementem: *Dubitatur*, an quilibet assensus sufficiat ad exequendam partem minus tutam, non obstante vehementi dubio ex oppositâ. Negat *Corduba lib. 3. qu. 5.* licitum esse cum tenui assensu, & vehementi dubio operari.

Affirmat

Nemo in vniuersali dubius, & in particulari certus, nulla variatione.

40. Tenetur quisque amplecti partem in qua nullum apparet peccatum

41. Tutior pars contradicendi amplectenda.

42. Eligendum ven. certum, potius quàm mort. dubium.

43. Ex duobus malis eligere minus ad vitandum maius, non peccat.

Ratio

44.

Regula iuris explicatur.

45. Quæ causa non sufficit, vt dubium ponatur.

Fund. affert.

46. Non potest subditus ad solum præceptum superioris deponere.

47.

48.

Sufficit
quilibet af-
fensus ad
exequen-
dam par-
tem minus
tutam.

49.

Affirmat Vasquez 1.2. disp. 67. cap. 2. tametsi Cordubæ opinionem in praxi sequendam absolutè censet: non quòd tenuis assensus contra vehemens dubiùm non sufficiat, sed quia vix ille percipi potest, quando in oppositum graues vrgent rationes.

Hæc sent. cum limitatione probabilis est. Ita. n. se habet tenuis assensus ad forte dubiũ, vt probabilis ad probabiliore: sed potest quis cum probabili assensu contra probabiliorem rectè operari, vt infra: ergo & cum tenui assensu contra forte dubium: Nec est necesse, vt quis rectè operetur, omnem formidinem oppositæ partis excludat: sicut necesse non est, vt probabilis assensus oppositæ partis probabiliore formidinem excludat: Sat. n. est (vt infra) practicam formidinem expellere, certò iudicando, licitum sibi esse cum tali assensu operari. Quòd autem in praxi Cordubæ doctrina sequenda sit, optimè probat ratio Vasquez: tenuis. n. assensus cum vehementi dubio vix percipi potest: nisi autem assensus certò ac determinatè ab operante percipiatur, non licebit illi operari: quia sine certo ac determinato assensu non possumus iudicium formare, id nobis absque peccato licitum esse. Quæ hætenus dixi, intellige de conscientia verè dubiã; nam de scrupulosâ, alia est regula.

50.
Cordubæ
praxim
probat
Vasquez.

51.
Quid sit
scrupulus.

Est autem *Scrupulus*, inanis suspicio ex leuibus orta causis, quã quis putat, esse peccatum, quod reuerã, non est. Solet hic prouenire vel ex ignorantia: & tunc, quoad fieri potest, consulendi docti, quorum iudicio acquiescas. Quòd si ij consuli non possunt, faciat scrupulosus quantum in se est, moralem diligentiam adhibendo: & tunc quod melius occurrit, applicet ad opus sine hesitatione, & non peccabit. Vel ex naturalis ingenij conditione, timiditate, melancholico humore, aut dæmonis suggestione: & tunc standum erit iudicio prudentis confessarij. Ante omnia caueat scrupulosus, ne cum practico dubio operetur, existimando, id esse peccatum; sed cum ad opus sese applicat, expellat omne dubium, certò credens, id sibi licere. Vnde expedit, illi imponere, vt interdum contra scrupulum agat: & ipse suadere sibi debet, sæpe sibi licitum esse, quod alijs non liceret. Ad sedandam animi passionem, regula assignatur, vt quidquid manifestè peccatum non apprehendit, imò si de eo iurare non possit, quòd euidenter sit peccatum, absque vlla cunctatione peragat. Imò notat *Nauarr.* sæpe eos ex vehementi imaginatione ductos videri sibi iurare posse: de quo tamen in pacatâ & tranquillâ conscientia ne dubitant quidem. Ex quo concludo, necessarium interdum esse contra scrupulos agere ad conscientiam sedandam.

Regula
scrupul.

SECTIO IV.

Quam quisque teneatur de rebus agendis opinionem sectari?

52.
Quid opi-
nio:

Opinio, teste *S. Doct.* 1. p. qu. 79. ar. 9. ad 4. & 2. 2. qu. 1. ar. 4. & qu. 2. ar. 1. est actus intellectus declinantis in vnam partem contradictionis cum formidine alterius. Differt à *dubietate*, quæ est actus intellectus in neutram partem inclinantis. Opinio alia tutior, in quã sequendã nullum est periculum peccandi: alia minus tuta, in quã sequendã est periculum peccandi. Inter opiniones, improbabilis est, quæ nec probatos habet authores & leuibus nititur rationibus: probabilis, quæ pluribus nititur fundamentis, quamuis non ita insolubilibus: vel quæ fauorabilior est bonis moribus, rebus fidei, religioni, pietati, libertati: vel quam affir-

Tutior, mi-
nus tuta:

Probabilis,
improbabi-
lis:

mant Doctores autoritate & scientiã in materiã, de quã agitur, præstantiores: Probabilior, aut quæ consuetudine recepta est, aut quæ nititur regula fidei, vel ratione, cui opposita sent. licet communis, aptè respondere non possit: Communis, nõ quam, teste *Nauarr. in sum. cap. 27. n. 289.* plures absque rationum examine sequuntur authores, sed quam octo, vel decem classici Doctores rem ex professo tractantes docent. Opinio enim non tam ex numero authorum, quàm ex pondere autoritatis, & rationum momentis iudicanda est communis.

Probabilior

Communis,

Porrò non eo ipso, quòd aliqua opinio probabilior est, tutior censenda erit: potest. n. esse probabilior & minus tuta; & è conuerso: Vt quæ asserit, non esse accipiendum aliquid ultra mutuum ratione lucri cessantis, licet minus probabilis sit, tutior est. Demum potest opinio esse probabilis, non solum per medium intrinsecum, ortum ex natura, causis, effectibus, proprietatibus, & absurdis rei, de quã agitur; sed etiam per medium extrinsecum, ductum ab autoritate Doctorum.

53.
Potest opi-
nio esse
probabilior
& minus
tuta; &
centrã.

Difficultas est 1. an semper teneamur tutiorem opinionem in rebus agendis eligere, vel saltem probabiliorem, relictã minus probabili. 2. an vir doctus possit opinionem propriã oppositam, solã auctoritate probabilem docere & in praxim redigere. Circa 1. diffic. *Syluester v. opinio, Caiet. in sum. eod. v. Sorus lib. 3. de iust. qu. 6. art. 9. ad 4. Nauarr. c. Si quis, de Poenit. dist. 7. à n. 57. & in sum. cap. 27. à n. 285. Corduba lib. 2. qua. 3. docent nos semper teneri ad operandum iuxta probabiliorem opinionem; quia qui sequitur probabilem relictã probabiliore, exponit se periculo peccandi eligendo minus certum pro magis certo: quamuis non semper teneamur operari partem tutiorem. Quia non tenetur homo de rebus agendis maiorem certitudinem habere, quàm quæ humano modo haberi potest: hæc est probabilior opinio, ideoq; optima regula actionum humanarum. Addunt *Caiet. & Nauarr.* eum, qui iuxta probabiliorem opinionem operatur, debere omnem formidinem & dubietatem oppositæ partis deponere, & certò credere, id quod operatur, licitum esse: alioqui peccaret, qui cum dubio & formidine oppositæ partis operaretur, etiam sequendo opinionem probabiliorem, eo quòd, numquam licet cum dubio operari.*

54.
Duplex
diffic.

Barthol. Medina 1. 2. qua. 19. art. 6. §. Certè argum. *Vasquez* disp. 62. & ferè recentiores docent, nos nec tutiorem, nec probabiliorem opinionem semper sequi teneri, sed tutã conscientia interdum operari posse cum solã opinione probabili. Quia probabilis opinio est, quam sine vllò errore ac reptione sequi possumus.

55.
An tutior
opinio eli-
genda?

Fund.

57. DICO 1. Nunquam licitum est, operari ex opinione improbabili putatã, aut practicè dubitatã, nisi in casu perplexitatis, in quo alterutra necessariò sequenda est. Ratio primi est; quia qui sic operatur, imprudenter operatur. Cum talis regula, inter omnes humanas, sit imperfectissima; nec multum à dubiã discrepans. Siquidem ratio improbabilis non sufficienter tollit periculum peccandi, & consequenter nec dubium. Quia verò nulla regula nobis applicari potest ad humanas actiones dirigendas, nisi mediã cognitione, quæ interdum ex ignor. inuincibili applicat voluntati vt regulam probabilem, quæ probabilis non est; propterea dixi, ex opinione improbabili putatã. Nam qui inuincibiliter putaret, illam esse probabilem, excusaretur à peccato, iuxta eam operando. Non solum autem illicitum est, operari ex opinione improbabili

57.
Non licet
operari ex
opin. im-
probabili
practicè du-
bitatã:

probabili expresse, sed etiam implicite, & sub dubio creditâ: non secus ac qui operaretur cum conscientia dubia de ipso dubio.

58. Nisi in casu perplexitate.
 Secundum constat ex ijs, quæ de dubiâ conscientia præced. sect. sicut .n. in casu perplexitatis ad euitandum maius malum, licet eligere minus, vel æquale; ita cum alterutra opinio improbabilis necessario nobis sequenda est, licebit ad declinandam vnam, alteram æquè vel minùs improbabilem eligere. Ex his constat, non posse aliquem operari ex opinione iam antiquatâ, quam vel contraria consuetudo, vel lex aliqua, vel communis Doctorum consensus abrogauit.

59. In materia facti am-plectenda via certa. si res momenti agitur:
 DICO 2. In materiâ facti, in quo agitur de bono vel malo spirituali, vel temporali notabili, nobis vel alteri impendente, amplectenda semper est via certa, relictis opinionibus incertis, quando ex eâ commodè operari possumus. Assertio cum oppositâ limitatione adeò mihi certa est, vt oppositam omninò existimem improbabilem. Appello factû, liberam applicationem à nobis faciendam, ex qua pendet notabile bonum, vel malum, nobis, vel alteri futurum: vt ex applicatione talis remedij pendet salus, vel mors ægroti. In hoc & simili casu pronuncio, semper operandum esse viâ certâ: quia charitas obligat, vt quotiescunque commodè possumus nobis, vel alteri viâ certâ subuenire, ne vel in notabile malum incidamus, vel insigne bonum amittamus, non sequamur opinionem incertam, in qua periculum est non assequendi quod intendimus. Et quamuis charitas non semper obliget ad subueniendum proximo, posito tamen, quòd illi subuenire volumus, tenemur, quoad fieri potest, certâ viâ illi succurrere, ne illum periculo notabilis damni exponamus.

60. Limitatur conclus.
 Limitaui conclus. quando ex ea commodè nobis, vel alteri subuenire possumus. Interdum .n. ea esse potest in sequendâ viâ certâ difficultas, vt non tenemur cum tantâ difficultate ex eâ nobis, vel alteri subuenire. Et tunc licitum erit, omisâ viâ certâ, operari ex opinione probabili incertâ: quia difficultas reddit actum moraliter impossibilem. Vnde sicut quando viâ certa est physicè impossibilis, licitum est operari ex opinione probabili, vt probabiliter saltem nobis, vel alijs succurramus: ita quando viâ certa, ratione difficultatis est moraliter impossibilis, licitum erit vt viâ probabili.

61. Qualitas boni & mali attendenda
 Cæterum ijs casibus semper attendenda est, grauitas difficultatis, qualitas boni, vel mali, cuius periculo exponimur; genus obligationis, quo nobis, vel alteri subuenire tenemur; & iuxta hæc pensandum erit, quæ & quanta debeat esse difficultas, quæ nos excuset ab amplectendâ opinione probabili, relictâ viâ certâ. Siquidem nec quæuis difficultas excusat; nam si leuis est, superari debet; nec respectu cuiuscunque boni vel mali; quia si agitur de periculo salutis æternæ, adhiberi debet omnis humana industria, vt periciatâ quâcunque difficultate, sequamur viam certam. Præterea si obligatio erit ex iustitiâ, & non ex solâ charitate, maius erit debitum superatâ quâcunque difficultate, operari ex viâ certâ.

62. Etiam si de reuerentia sacramenti agitur.
 DICO 3. In materiâ facti, in quo agitur de periculo committendi sacrilegium contra reuerentiam sacramentis debitam, tenemur operari viâ certâ, relictâ opinione probabili incertâ. Quia in materiâ facti, quando factum, quod ex actione sequi timetur, non pendet ex opinione probabili, sed vel ex naturâ rei, vel ex institutione alterius, contra prudentiam est, relictâ viâ certâ, operari ex opinione tantum probabili; at sacramenti irri-

tatio, & consequenter, irreuerentia contra res sacras, quæ ex actione sequi timetur, non pendet ex opinione probabili; sed ex voluntate Christi: quòd .n. Baptismus requirat aquam elementarem, vel sufficiat artificialis; Eucharistia panem ex tritico, vel sufficiat ex speltâ: pœnitentia requirat attritionem realem, vel sufficiat tantum putata, non pendet ex probabili opinione, sed ex Christi institutione: hoc est, si reipsâ Christus in tali materiâ hæc sacramenta non instituit, probabilis opinio, quâ quis sibi persuadeat, illam materiam esse probabilem, non facit vt ipsa sufficiat ad sacramentum conficiendum: nec ex illâ opinione euitatur sacramenti irritatio, nec irreuerentia; nec tollitur periculum mali, quod timetur. At prudentia dicit, eam actionem in praxi adhibendam, quâ tollatur periculum mali, quando illa commodè adhiberi potest. Igitur contra prudentiam erit, in tali casu, relictâ viâ certâ, operari ex opinione tantum probabili. Dices nec hoc periculum tollitur, cum operamur ex opinione minus tutâ; quòd tamen sæpe licitum est. Resp. neg. maior. periculum .n. quod ex opinione minus tuta timetur, est periculum operandi contra propriam conscientiam. hoc autem cauetur eo ipso, quòd operamur ex opinione probabili: nam sic operamur ex recto dictamine conscientiæ. Nec refert, quòd sæpe Deus oppositum habeat de eadem re dictamen: quia Deus non obligat nos ad operandum ex dictamine, quod ipse habet de rebus, sed ex dictamine, quod nos ipsi probabiliter habere possumus. Periculû autem, quod timetur ex opinione probabili conficiendi sacramentum, est ipsa sacramenti irritatio, quæ non cauetur ex nostrâ probabili.

63. In his
 In his: sæpe ex opinione minus tuta timetur damnum proximi, quod per probabilem non cauetur. Sed contrâ: quia non minus ex ea timetur damnum ipsius operantis: vnde poterit periculum vnius compensari periculo alterius. Periculum verò irritandi sacramentum, quod timetur ex opinione minus tuta conficiendi sacramentum, nullo alio periculo compensari potest.

64. Contra
 Contra hanc assert. Vasquez 1.2. disp. 63. cap. 2. putat, præcisâ obligatione charitatis, qua vnusquisque tenetur certiori viâ, qua potest, de remedio salutis proximo providere, nullum esse peccatum, conficere sacramentum ex materia aut forma probabili; relictâ certa. 1. quia qui sic operatur, prudenter operatur: prudentia .n. neminem obligat, vt semper cum euidentiâ operetur.

65. Oppositum opinatur Vasquez
 Secundò. Si hæc nostra doctrina esset vera, nulli confessario liceret sacramentum Pœnitentiæ impendere ei, qui cum sola attritione cognita ad id accederet. Cum .n. hoc in opinione positum sit, an sufficiat sola attritio cognita, ne periculo sacramentum exponat, deberet tutiorem viam eligere.

66. Prob. 2.
 Tertio. Propter periculum irritandi sacramentum, nec liceret ex probabili tantum opinione in casu necessitatis, vel utilitatis illud conficere: cum nulla necessitas, vel utilitas operantem à sacrilegio excuset. Sed hæc argumenta tanti non sunt, vt communem sententiam labefactent.

67. Prob. 3.
 Ad 1. nego non imprudenter operari, qui sic operatur. Quamuis .n. prudentia non semper obliget, vt cum euidentiâ operemur, quando tamen æquè bene viâ certa operari possumus, contra prudentiam est, relictâ viâ certâ, operari ex incertâ, præsertim in materia graui, qualis est administratio sacramentorum.

68. Ad primum
 Ad 2. neg. sequel. nam post Trid. sess. 14. cap. 4. sententia, quæ docet, solam attritionem ad sacram. Pœnit.

Pœnit. sufficere, est ita certa, vt non possit in dubium reuocari: cùm illa per euidentem consequentiam ex doctrinâ Concilij deducatur, vt 8. to.

Ad 3. neg. sequel. nam necessitas, vel utilitas potest licitum reddere actum, qui alioqui licitus non esset. Ita confiteri Sacerdoti probabili, vbi commodè haberi potest certus, non licet: quod tamen licebit, si certus commodè haberi non possit. Præterea illicitum est, adhibere remedium probabile infirmo, vbi commodè certum haberi potest: non est illicitum, adhibere probabile, vbi commodè certum haberi non potest. Cùm .n. ex vna parte vrgeat necessitas, vel utilitas recipiendi sacram. ex aliâ, commodè via certa haberi non possit, non temerè illud viâ probabili conficietur. Quæ doctrina vera est, etiam in materiâ & formâ dubiâ, quando certa haberi non potest, apposita expressa, vel tacita cõditione, præsertim in casu necessitatis.

DICO 4. In materiâ iuris, vbi oppositæ sunt opiniones, an aliquod præceptum obliget necne; vel an aliquid facere sit peccatum necne; non semper tenemur sequi partem tutiorem, sed possumus operari ex opinione probabiliori. Assertio communis est & ferè certa inter recent. & antiquit. quia iura non obligant nisi humano modo cognita: inter morales autem cognitiones, in quibus euidenter haberi non potest, probabilior opinio est perfectissima: ergo licitum erit, eâ vti pro regulâ operationum. Nec semper tenetur homo tutiorem partem sequi: quamuis enim hoc in dubio verum sit; quia in dubio nullam videt homo rationem, ex quâ ad agendum moueatur, atque ad eò temerè operatur, si relicta tutiore eligat minus tutam: vbi tamen probabiles sunt ex vtraque parte opiniones, non temerè quis operatur, eligendo probabiliorem, tutiore relicta: quia ad operandum ex tali opinione, sufficienti mouetur ratione. Nec semper homo operari tenetur iuxta tutiorem: hoc enim esset grauissimum onus: nec iura ad id nos obligant, habitâ ratione humanæ imbecillitatis.

Aduertit Caiet. quem sequitur Nauar. cap. Si quis, dist. 7. à num. 58. & in sum. cap. 27. num. 288. cum, qui relicta parte tutiore, eligit probabiliorem minus tutam, debere à se expellere omnem formidinem oppositæ partis, & certò iudicare hanc partem, quam ipse sequitur, esse veram. Hæc limitatio non placet Vasquez dist. 62. cap. 5. Nam hoc ipso, quòd opinio est, oppositæ partis formidinem non excludit, alioqui non tam esset opinio, quàm moralis euidentia. Verùm quamuis necessarium non sit, vt speculatiuâ formidinem de veritate oppositæ partis expellat: necessarium tamen est, vt practicam formidinem & dubium de opposito peccato deponat, certò credendo, licitum sibi esse, ex tali opinione operari, etiam si speculatiuè formidet de veritate oppositæ partis. Et de hac practica formidine intelligendi sunt citati authores. Notanter dixi, non semper nos teneri secundum tutiorem opinionem operari: nam ratione alicuius notabilis damni spiritualis, vel temporalis, quod ex ea opinione minus tuta sequi potest, interdum tenemur ad operandum ex opinione probabili tutiore, relicta probabiliori minus tuta. In his .n. casibus certiori via, qua possumus, tenemur ex debito charitatis nobis, vel alijs prouidere.

Dices: Si propter periculum damni, quod ex minus tuta sequi potest, tenemur eligere tutiorem, propter idem periculum semper tenebimur tutiorem partem sequi: quia operari ex minus tuta, semper est periculû transgrediendi legē. Resp.

neg. sequel. dubliciter .n. potest ex actione timeri peccatum: vno modo, quòd actio, quam ex probabiliori minus tuta eligimus, sit peccaminosa & præcepti transgressiua. Alio modo, quòd ex ea securum timetur peccatum, vel damnum spirituale, aut temporale distinctum. Primo modo numquam actio conformis probabiliori timeri potest vt peccaminosa. Nam eo quòd conformis probabiliori, recta est, & conformis legi, quæ hominem non obligat nisi media cognitione: Cognitio autem probabilior inter morales est perfectissima regula: ac proinde operatio humana, quæ tali regulæ innititur, non poterit esse nisi recta. Quando verò ex actione timetur peccatum, vel damnum aliquod distinctum, tenemur sequi viam certam, relicta incerta & minus tuta, ne damnum illud vel peccatum ex actione sequatur.

Grauior difficultas, an possimus non solum operari ex opinione probabiliori, sed etiam ex probabili minus tuta. Negant ferè omnes antiqui Theologi, sed cum recentioribus,

DICO, licitè in ijs, in quibus sequi possumus opinionem probabiliorem, sequi etiam posse probabilem minus tutam. Fundam. Hęc notitia est sufficiens regula humanarum operationum: ergo si aliunde non tenemur tutiorem partem sequi, licitè illam ad nostras operationes dirigendas adhibere possumus. Nec propterea temerè operabimur: tum quia talis opinio conformis est rectæ rationi, eamque sine errore speculatiuè sequi possumus: ergo etiam practicè: tum quia idem ferè dubium, quod est in opinione probabili, esse potest in probabiliori: igitur maior illa probabilitas, quæ dubiû omninò non excludit, non potest hominem obligare, vt sub peccato illam sequatur.

Dixi, in ijs in quibus possumus probabiliorem minus tutam sequi: nam in ijs, in quibus tenemur sequi partem certam, sicut non licet, relicta probabiliori minus tuta, sequi incertam minus tutam: ita nec licebit, relicta probabiliori, sequi probabilem minus tutam. Nam eadem ferè proportio est opinionis probabilioris ad certam, ac probabilis ad probabiliorem. Hinc à fortiori constat, ex duabus æquè probabilibus, licitum esse vtramlibet amplecti.

Deducitur 1. posse Doctores opinionem probabilem minus tutam, non solum in praxi sequendam consulere, sed etiam ex cathedra docere, quando ex ea nullum dampnum moribus futurum timetur: imò Nauar. cap. Si quis, dist. 7. à n. 66. monet aliquando debere Doctorem contra propriam opinionem probabiliorem, minus probabilem alijs consulere, quando probabiliorem consulendo, monitus illam amplexurus non esset.

Deducitur 2. posse Aduocatum pro causa minus probabili sui clientis patrocinari: modò, vt adnotat Vasquez dist. 64. cap. 1. clientem non decipiat, certam sententiam illi pollicendo, sed debet ei totam veritatem aperire. Nec talis patrocinatio censenda erit iniusta, eo quòd videatur contra probabiliorem causam oppositæ partis. Nam sicut vnusquisque potest suam probabilem causam contra probabiliorem defendere: ita poterit aduocatus illam in fauorem sui clientis defendere. Quia munus aduocati non est, ex probabiliori causa sententiam adiudicare, sed rationes & iura, quæ susceptæ causæ fauent, fideliter iudici proponere.

Obijcies 1. Non potest iudex sententiam ferre in fauorem causæ minus probabilis: 2. nec quæuis priuata persona rem sibi retinere, quam probabilius putat

70.
Ad 3.

Licet in casu necess. vel utilit. sacram. via probabili conficere.

71.
In materia iuris quid illo casu liceat?

72.

Qui relicta parte tutiore, eligit probabiliorem minus tutam, debet à se expellere formidinem practicam oppositam, non speculatiuam.

73.

74.
Dices.

Resp.

75.

76.
Licitè possumus in quibus sequi possumus opinionem probabiliorem, sequi probabilem minus tutam.

77.

78.
Possunt Doctores opinionem probabilem minus tutam sequendam consulere.

79.
Aduocatus pro causa minus probabili patrocinari.

Ratio

80.
Objc. 1.

3. Ius putat esse alterius. 3. Cōtrā verò potest iudex in damnum alterius capite damnare illum, quem certò nouit esse innocentem : ergo nec potest quis sequi opinionem probabilem contra probabiliorem: nec semper tenetur operari via certa, relicta probabiliori incerta, ad euitandū damnum tertij.

81. *Resp. ad 1.*
Non potest iudex rem adiudicare illi qui minus ius in rem probatur habere.
 Resp. ad 1. non posse iudicem in ferenda sententia minus probabilis opinionem sequi: quia minus iudicis est secundum allegata & probata iudicare. Ergo dum de iure inter litigantes disceptatur, non potest iudex rem adiudicare illi, qui minus ius in rem probatur habere. Quod adeò verum est, vt etiāsi iudex tanquam priuata persona certò sciat, rem esse illius, cuius ius minus apparet secundum allegata & probata, nihilominus adiudicare illam debet ei, cuius ius in iudicio maius probatur. Quamuis in eo casu possit & debeat iudex omnem viam tentare, vt ius illius quem certò nouit esse verum dominum rei, probabilius in iudicio appareat. Vnde constat, quid præstandum sit iudici, quando vtriusque litigantis ius æquè probabile in iudicio apparet. Tunc .n. vel res adiudicanda erit possidenti, si ab alterutro possideatur; vel æqualiter diuidenda, si à neutro possideatur. Nunquam poterit pro suo arbitratu vni tantum rem adiudicare: nisi fortè in casu, quo vt priuata persona certò nouit, rem esse illius in cuius fauorem illam in æquali iure probatam adiudicat. Hæc seruanda sunt iudici in causa ciuili: in criminali semper eligenda est opinio fauorabilior reo, & quæ in iuris æquitate potius, quàm in rigore fundetur. Ad 2. nego, non posse priuatam personam tuta conscientia rem sibi retinere, si probabilem habeat coniecturam, illam esse suam, etiam si probabilius existimet illam esse alterius: tum quia etiam si alter habeat ius probabilius, tamen possessor habet ius possessionis: tum quia nemo tenetur spoliare se iure suo: sed qui habet ius probabile in rem, habet aliquod ius: ergo non tenetur se illo spoliare. Vnde qui litigat etiam si certò sciat, se ius minus probabile habere in rem, de qua litigatur, non tenetur ante iudicis sententiā iure se abdicare.

82. *Quid auidetur vtriusque ius æquè probabile in iudicio appareat.*
 Ad 2. Potest priuata persona rem retinere, etiam probabilius existimet illam esse alterius.
 Ad 3. respondet Lessius lib. 2. de iust. cap. 29. dub. 10. teneri iudicem in tali casu potius officium relinquere, quàm innocentem damnare: eo quòd innocentem occidere, sit ita intrinsecè malum, vt nequeat per extrinsecam circumstantiam honestari. Eiusdem sent. fuisse Scotum testatur Sotus in 4. dist. 18. qu. 2. art. 5. ad 5. argu. Cōtrā verò docet S. Thom. 2. 2. qu. 64. art. 6. ad 3. posse iudicem secundum allegata & probata innocentem damnare: quia, vt ait qu. 67. art. 2. ad iudicem pertinet iudicare, quatenus fungitur publica potestate: vnde non debet iudicium ferre ex scientia priuata, sed ex publica, quæ illi per communes leges & publicos testes innotescit. Nec talis sententia est intrinsecè mala, quia honestatur ratione publicæ utilitatis; præstat .n. publico bono damnare innocentem secundum allegata & probata, quàm eundem liberare, quando iuridica via liberari non potest. Hæc sent. mihi olim placuit, quam docui in prima editione; re tamen maturius examinata, contrariam puto probabiliorem, ob rationem, quam in 5. to. de iust. disp. 36. sect. 4. n. 51. assigno, quo lectorem remitto: nec puto damnum vitæ innocentis compensari bono, quod reip. obuenerit per huiusmodi legum, nulla admitta epijikia, rigidam obseruantiam.

83. *Ad 2. Potest priuata persona rem retinere, etiam probabilius existimet illam esse alterius.*
 Ad 3. respondet Lessius lib. 2. de iust. cap. 29. dub. 10. teneri iudicem in tali casu potius officium relinquere, quàm innocentem damnare: eo quòd innocentem occidere, sit ita intrinsecè malum, vt nequeat per extrinsecam circumstantiam honestari. Eiusdem sent. fuisse Scotum testatur Sotus in 4. dist. 18. qu. 2. art. 5. ad 5. argu. Cōtrā verò docet S. Thom. 2. 2. qu. 64. art. 6. ad 3. posse iudicem secundum allegata & probata innocentem damnare: quia, vt ait qu. 67. art. 2. ad iudicem pertinet iudicare, quatenus fungitur publica potestate: vnde non debet iudicium ferre ex scientia priuata, sed ex publica, quæ illi per communes leges & publicos testes innotescit. Nec talis sententia est intrinsecè mala, quia honestatur ratione publicæ utilitatis; præstat .n. publico bono damnare innocentem secundum allegata & probata, quàm eundem liberare, quando iuridica via liberari non potest. Hæc sent. mihi olim placuit, quam docui in prima editione; re tamen maturius examinata, contrariam puto probabiliorem, ob rationem, quam in 5. to. de iust. disp. 36. sect. 4. n. 51. assigno, quo lectorem remitto: nec puto damnum vitæ innocentis compensari bono, quod reip. obuenerit per huiusmodi legum, nulla admitta epijikia, rigidam obseruantiam.

84. *Ad 3.*
 Index secundum allegata & probata innocentem damnare non debet.

85. *Index secundum allegata & probata innocentem damnare non debet.*
 Obijciens 4. Si iura non obligant, nisi humano modo cognita, qui secundum probabilem opinionem putat se censuram, aut casum reseruatum non

86. *De peccato reseruatō aut cōsura.*

incurrisse, non tenebitur, tutiorem partem sequendo, absolutionem procurare. Resp. dupliciter posse aliquem opinari, se aliquod peccatum reseruatum, aut censuram habere, vel de facto, vel de iure. De facto, si certus aliquando fuit, se censuram, aut casum reseruatum contraxisse; dubitat tamen an à tali censura, vel peccato sit absolutus, debet tutiorem partem eligere, petendo absolutionem ab habente potestatem, ne se periculo exponat salutis æternæ. Sicut qui peccatum mortale commisit, esto probabiliter putet, se ab illo fuisse absolutum, si tamen certus non est, debet, tutiorem partem eligendo, illud confiteri. Quia quando opiniones versantur circa factum, non pendet factum ex opinione, vt illud sit, vel non sit, sed independenter ab omni opinione, aut est, aut non est: & quia ex debito charitatis quilibet tenetur certiori via, qua potest, propriæ saluti prouidere, præsertim quando commodè potest, in tali casu debet tutiorem partem sequi. De iure autem potest quis opinari, an ex vi alicuius constitutionis vel legis censuram, vel peccatum reseruatum incurrerit. Et in hoc duplicem reperio dicendi modum: primum afferentem, posse tuta conscientia existimare se censuram, aut casum reseruatum non incurrisse. Qui modus fundari potest in eo, quia leges ad pœnam vel censuram non obligant, nisi perfectè cognitæ: qui autem secundum vtramque partem probabiliter opinatur, se censuram vel casum non incurrisse, non perfectè cognoscit earum obligationem. Nec qui legem condidit obligare intendit, nisi perfectè legis obligationem scientes. Neque dicas, nec teneri tutiorem partem eligere eum, qui dubitat, an censuram contraxerit. Nam qui dubitat, nulla potest ratione moueri, ob quam practicè putet, se censuram non incurrisse, sicut potest, qui probabiliter existimat, eam non incurrisse. Alter modus est, in hac iuris probabilitate tutiorem partem amplectendam esse. Fundari autem potest in eo, quod ad contrahendam censuram non semper requiratur contrahentis cognitio: cum censura ferri possit etiam in absentes, & ignorantes, & leges ipsæ Ciuiles priuare possint iurisdictione etiam ignorantes. Ergo ad huiusmodi effectus & pœnas contrahendas non requiritur perfectæ contrahentis cognitio. Hoc autem non contingit in peccato, quia cum sit voluntarium & liberum, contrahi non potest absque perfectæ notitia contrahentis. Iuxta hunc modum qui probabiliter opinatur, se suspensionis, excommunicationis, aut irregularitatis pœnam contraxisse, cum eam contrahere potuerit etiam ex imperfecta notitia, ne se periculo exponat irritum faciendi Pœnitentiæ sacramentum, si absoluerit attentauerit; aut iniuriam inferendi rebus diuinis, si excommunicatus, aut irregularis sacramentum administraret, debet, præsertim si commodè potest, absolutionem petere, & interim vitato scandalo à factis abstinere. Vterque modus probabilis est, sed posterior tutior.

87. *De iure*
 88. *Secundus modus*
 89. *Duplex sententia*
 90. *Primus*
 Dico 5. Licitum est contra propriam, iuxta aliorum opinionem operari, quando improbabili non iudicatur. Hanc assert. docent Medina & Vasquez: A qua non discedit Nauar. loco cit. eaque communis est inter recent. Dupliciter autem potest quis, alienam opinionem sequendo, formare sibi certum iudicium, quòd secundum eam operando non peccat: 1. iudicando illam per principia extrinseca & auctoritatem Doctorum æquè probabilem, ac suam. sicut .n. potest intellectus sola fide grauis viri firmiter credere, cuius ipse oppositum

81. *Resp. De facto*

82. *Ratio*

87. *Resp. De iure*

88. *Primus modus*

88. *Secundus modus*

89. *Duplex sententia*

90. *Primus*

tum solâ ratione ductus iudicat verum: ita potest autoritate grauium Doctorum motus existimare, opinionem esse æque probabilem, ac oppositam, quam ipse per intrinseca principia tenet: 2. potest quis contra propriam, ex aliorum opinione tanquam minùs probabili, etiam per extrinseca principia putatâ, operari. Vt si quis iuxta propriam opinionem existimet, in probabili periculo notabilis damni eligendam esse partem tutiorem: alij verò contrâ putent, etiam in probabili periculo notabilis damni, licitè posse iuxta minùs tutam opinionem operari.

Assertionem in vtroque sensu veram puto. Fundam. quia semel posito, quòd cuique liceat ex opinione probabili minùs tutâ, relicta probabiliore, operari, licitum erit, contra propriam probabiliorem, iuxta aliorum minùs probabilem operari. Nam licitum est, imò & aliquando debitum, contra proprium, aliorum subdij. consilio. Licitum etiam est, ex opinione probabili minùs tutâ interdum operari: ergo licitum erit contra propriam iuxta aliorum sententiam operari, modò illi improbabilis non existimetur. Vniuersalis regula: quotiescunque opinio alterius non iudicatur improbabilis, & rationi, consuetudini, vel legi contraria (nam contra hæc non possunt priuata aliorum iudicia præualere) in praxim contra propriam redigi potest.

Deducitur 1. Confessarium semper posse, & debere contra propriam opinionem pœnitentem absolueri, quando ille probabili ductus putat, aliquid sibi licitum esse, quod confessarius iuxta suam putat illicitum. Quæ doctrina non modò vera est de confessario ordinario, vt opinantur Syluester, Conradus, Ioan. Medina, Corduba, &c. sed etiam de delegato, quod expressè docet Sotus in 4. dist. 18. q. 2. art. 5. ad 5. Et colligitur ex Angelo v. Confessio 4. n. 3. & Nauar. cap. Si quis à n. 66. dum absolutè pronunciant, confessarium absolueri debere pœnitentem contra propriam, iuxta probabilem aliorum opinionem. Ratio Soti: quia in tali casu pœnitens est benè dispositus: ergo non potest sacerdos absolutionem iustè illi denegare. Nam non solùm ordinarius tenetur ex iustitiâ absolutionis beneficium pœnitenti ritè disposito impendere, sed ipse etiam delegatus ex tacitâ promissione, quâ hoc ipso, quòd pœnitentem ad confessionem admisit, seipsum obligauit ad illum absoluentum, si dispositum inuenerit. Alioqui grauissimo onere pœnitentem obstringeret ad iterum sua peccata alteri confitenda.

Deducitur 2. posse Medicum, aliorum opinionem sequutum, dare ægroto medicinam, quam ipse priuatâ suâ opinione probabiliter putat illi nocituram.

Postrema difficultas est de iudice: An possit contra propriam, quam probabiliorem putat, ex aliorum opinione sententiam ferre. Affirmant aliqui. Distinguit Vasquez 1. 2. disp. 64. cap. 2. de iudice supremo, & non supremo. Negat de supremo; quia hoc ipso, quòd ille constitutus est supremus iudex, iudicio ipsius committitur omnium causarum decisio. Affirmat de non supremo. De vtroque negandum videtur. Quia ad iudicem vt sic per se spectat, iudicium ferre iuxta ea, quæ secundum allegata & probata, probabilia in iure & factis apparent.

SECTIO V.

An voluntas humana conformari debeat cum diuina, vt recta sit?

Controuersia non est de conformitate subiectiuâ & in essendo, sed de obiectiuâ & in volendo, quæ dici solet conformitas in voluto. Quod cum sit duplex, materiale & formale, de vtroque est difficultas, an voluntas, vt recta sit, conformari debeat diuinæ, non solùm in voluto formali, seu in ratione volendi, sed etiam in voluto materiali, seu in obiecto ipso voluto. Duplex autem potest esse conformitas voluntatis nostræ cum diuina, altera negatiua, vt non sit positiuè difformis: altera positiuâ, vt positiuo actu sit illi conformis. Quæ adhuc subdiuiditur in efficacem seu absolutam, & inefficacem seu conditionatam. Præterea duplex voluntas in Deo: vna absoluta & efficax, quâ ex se vult aliquid independenter à nobis, quæ dici solet antecedens: altera simplex, & conditionata, quâ vult aliquid dependenter à conditione, quæ ex nostrâ liberâ voluntate dependet: & dici solet voluntas consequens.

Prima sententia affirmat, humanam voluntatem debere conformari cum diuinâ actu positiuo, quoad omnia obiecta ab ipsâ volita, quando illa nobis innotescunt: Aureol. in 1. dist. 48. art. 1. Argent. art. 4. Gregor. ibid. Gabriel. qu. vn. in can. Missa lect. 68. & 69. &c. Fundam. lex amicitie obligat, vt quidquid vnus amicus vult, velit & alter: ergo lex amicitie, quæ inter nos & Deum intercedit, obligat nos ad conformandam voluntatem cum diuinâ quoad omnia, quæ ipse vult voluntate beneplaciti, siue sit voluntas antecedens, siue consequens. Antec. prob. ex communi Philos. prologo, amicorum idem est velle & nolle. Addunt aliqui ex his, si volita sint pœnalia, non obligari nos ad non dolendum, vel ad non desiderandum oppositum voluntate conditionatâ, ex suppositione quòd non præcesserit peccatum, & ex cuius occasione Deus voluit, quæ voluntate consequente decreuit.

Secunda sententia docet, nos solùm teneri, voluntatem cum diuinâ conformare quoad ea, quæ Deus vult voluntate antecedente, non quæ consequente: Bonauent. in 1. dist. 48. qu. vi. Ocham. ibid. anteced. Mayro. dist. 45. qu. 5. &c. Fundam. quæ Deus vult voluntate consequente, plerumque sunt mala pœnæ, à Deo volita occasione peccati, quæ nolle possumus ex motiuo honesto pietatis, vel alterius.

3. Sententia absolutè asserit, nos non teneri cum diuinâ voluntate conformari in voluto materiali, sed tantùm in voluto formali: Est S. Thom. 1. 2. qu. 19. art. 10. Caiet. Conrad. Medin. ibid. concl. 3. Durand. in 1. dist. 48. qu. 2. non. 14. &c. Pro explanatione, Nota dupliciter voluntatem conformari posse diuinæ vno modo executiuè, quod est illi conformari in genere cause efficientis; efficiendo quod ipsa vult nos velle: Alio modo solùm obiectiuè, & in genere cause materialis, vel finalis, volendo idem obiectum, quod ipsa vult, & propter eandem rationem & finem, propter quam ipse vult.

Dico 1. Omnestenemur conformari voluntati diuinæ, quâ absolutè vult, nos aliquid velle. Fundam. nam ratione supremi dominij, quod Deus habet in creaturas & ratione naturalis subiectionis, quam creaturæ habent ad Deum, oritur, vt quotiescunque Deus absolutè vult aliquid per creaturam fieri, debeat creatura naturaliter illi obedire;

Secundus.

Verâ, verus

Vniuers. regula

90. Confessarius debet absolueri iuxta pœnitentis probabilem opinionem.

91. Potest medicus dare medicinam nocituram.

92. Non index contra primum quam probabiliorem putat ferre.

93.

Duplex conformitas voluntatis cum diuina

94. Prima sent. affirm. de voluntate omni

95. Secunda sent. affirm. de voluto anteced.

96. Tertia negat de materiali.

97. Duplex conformitas nostra voluntatis cum diuina.

98. Tenemur conformari diuinæ, quâ absolutè vult nos velle.

obedire; igitur hoc ipso, quod Deus, absolute vult, nos aliquid velle, naturali obligatione tenemur illi obedire, eiusque voluntati conformari, absque alio distincto præcepto. Ipsa .n. voluntas diuina absoluta naturaliter secum adfert tale præceptum: quod ad eò verum est, vt ipsa sententia damnationis acceptanda teneatur creatura diuine voluntati se conformare, non repugnando, tametsi de illa tristari, & sub conditione velle possit, ne talem sententiam Deus tulerit. Nam hoc non est diuine voluntati repugnare: siquidem hic affectus non fertur in voluntatem diuinam absolute, & ex suppositione quod tale obiectum velit, quo pacto licite ferri non posset, sed conditionate, videlicet vt Deus talem voluntatem non habuerit, vel defectu conditionis appositæ, vel vt liberaliter sibi offensam condonauerit: sicut potest reus desiderare, vt vel conditio suæ damnationis non fuerit posita, vel ne mortis sententia sit secuta, sed potius culpæ condonatio, ex libera principis voluntate.

99. *Dices:* nulla voluntas superioris, quantumuis absoluta, nisi externo præcepto intimetur, obligat: ergo nec voluntas Dei, nisi externo præcepto manifestata. *Resp. neg. consequentiam.* Nullus .n. superior creatus habet supremum dominium supra voluntates subditorum, sicut Deus: cui naturali iure tenemur obedire statim ac nobis ipsius absoluta voluntas innotescit: non minus ac naturali subiectione tenetur potentia executiua imperium voluntatis exequi.

100. *Dico 2.* Non tenemur conformari diuine voluntati, quâ conditionate tantum vult, si nos ipsi velimus. *Fundam.* quando hoc modo Deus vult, liberum nobis relinquit ipsum velle, & nolle: igitur non tenemur ipsius voluntati conformari: eatenus enim tenemur illi conformari, quatenus naturali debito tenemur ipsius voluntatem in nobis adimplere. Sed quando liberum nobis relinquit ipsum velle, & nolle, adimpletur in nobis diuina voluntas, si alterutrum liberè eligamus: igitur non tenemur ad alterutram partem determinate, sed licite possumus vnam, vel alteram aut neutram velle: nam totum hoc includit voluntas Dei conditionata; quæ non est antecedens nostram, & ex se prædefiniens obiectum, vt fiat; sed tantum concomitans nostram, & offerens concursum, si velimus illum acceptare ad opus exequendum. Vnde illa absolute tantum vult, vt possimus velle, non vt actu velimus. Talis est in Deo voluntas consiliatiua, quâ vult nos perfectiora velle; non absolute, sed dependenter à nostrâ libertate, si nos ipsi velimus. Talis est omnis alia voluntas, quâ nobiscum concurrat ad omnes actiones, ad salutem non necessarias.

101. *Confirm.* Deus non solum conditionate vult bona ad salutem non necessaria, sed ipsam etiam peccati permissionem: cum tamen nemo teneatur exequitiuè se conformare diuine voluntati permittenti peccatum, alioqui teneretur peccatum committere. Atque hæc de conformitate voluntatis cum diuinâ quoad executionem obiecti voliti, & in genere causæ efficientis.

102. De conformitate verò obiectiuâ, & in genere causæ materialis circa quam & finalis propter quâ, nota illam posse esse duplicem: alteram erga voluntatē diuinā, vt in suo volito adimpleatur: alteram erga volitum siue materiale, siue formale.

103. *Dico 3.* Nunquam licet difformari à diuina voluntate in adimplerone sui voliti, quamuis non teneamur positiuè conformari vt adimpleatur. Primum prob. talis affectus est intrinsecè malus,

atque ad eò nullo tempore, aut circumstantiâ bonus & licitus. Difformari .n. diuine voluntati in adimplerone sui voliti, est velle vt non adimpleatur; hoc est aperte ei repugnare; quod est contra naturalem reuerentiam & subiectionem, quam debet creatura Deo vt supremo domino.

Secundum ostendo: nulla exstat lex aut præceptum, quo explicitè & signatè teneamur positiuè conformari cum diuinâ voluntate in adimplerone sui voliti. *Dixi explicitè & signatè:* implicitè .n. & exercitè tenemur, quoties obligamur ad opus diuinâ voluntate præceptum: quia dum explicitè tenemur conformari operi præcepto, implicitè etiam conformari tenemur voluntati præcipienti.

Obijcies contra 1. partem assert. 1. licitum est, difformari diuinæ voluntati permittenti; ergo & in adimplerone sui voliti. Licitum .n. est desiderare, ne voluntas Dei permissiua peccati adimpleatur; vt licitum est conari, ne peccatum permissum sequatur. Resp. neg. antec. aliud .n. est, difformari diuinæ voluntati permittenti, aliud difformari permissio: posterius licet, quia illud non est volitum à Deo, sed tantum permissum, & non impeditum. Prius nunquam licet: nam difformari voluntati diuinæ permittenti, est difformari illi offerenti concursum ad operandum; & neganti auxilium, quo peccatum impediretur: hæc .n. duo tantum per se dicit voluntas permissiua: huic autem difformari est per se malum; quia totum hoc bonum est & intentum per se à Deo antecedenter ad nostram voluntatem. Concedo, licitum esse desiderare, imò & conari, ne voluntas diuina permittens adimpleatur in permissio, non autem in permissione ipsâ: quia hæc tantum dicit oblationem concursus indifferentis ad operandum bonum vel malum, & negationem auxiliij efficacis, quo peccatum euitaretur. Hæc autem cum sint bona, & à Deo volita independenter à voluntate nostrâ, non licet opposita absolute desiderare.

Obijcies 2. Licet desiderare, ne Deus talem, vel talem voluntatem habuerit: vt constat. Ergo licebit desiderare, ne diuina voluntas adimpleatur in suo volito nam cui licet desiderare, ne voluntas sit, licebit desiderare, ne adimpleatur. Resp. neg. consequ. desiderare .n. ne diuina voluntas adimpleatur, est desiderare, ne dum illa est, suum consequatur intentum, sed potius irritetur, suoque sine frustretur: quod est per se malum. Desiderare autem, non quidem absolute (hoc .n. non licet) sed conditionate, & simplici affectu, ne Deus ex suâ libertate illam habuerit, non est per se malum: quia non est desiderare aliquid contra voluntatem Dei; hoc .n. supponit illam esse, & insuper dicit velle illi repugnare, ne adimpleatur: sed potius est, simplici affectu desiderare, vt Deus aliter ex suâ libertate voluerit, quàm de facto voluit. Quod nullam irrogat diuinæ voluntati iniuriam: nam totum negotium remittit diuinæ libertati. Ad prob. disting. assump. cui licet desiderare, ne voluntas absolute sit, licebit desiderare, ne adimpleatur, concedo: cui licet desiderare, ne voluntas sub conditione sit, & dependenter tantum à Deo, licebit desiderare, ne adimpleatur, nego. Neque hoc est plus desiderare, sed minus: quia non est desiderare, ne voluntas Dei simpliciter sit, sed conditionato affectu, ne fuerit; non absolute, sed dependenter à Deo, vt aliter voluerit, quàm de facto voluit.

Dico 4. Nunquam licet humanâ voluntatem difformari diuinæ in volito formali, seu in ratione volendi; licebit difformari in volito materiali, affectu

104.
Et si non te
neamus po
sitivè con
formari.

105.

Licet diffor
mari per
missio à di
uina ve
luntate,
non volun
tati Dei
permittenti

106.
Obijc. 2.

Resp.

107.

Nec licet
difformari
in volito
formali.

Non quâ
conditiona
tè vult, si
velimus.

101.
Confirm.

Diuid.
quæst.

103.
Non licet
difformari
diuine:

affectu simplici & conditionato. Prior pars assert. est communis, quam expressè docet S. Thom. 1. 2. qu. 19. art. 10. Quia volitum formale in Deo semper est aliqua honestas: cum nihil possit Deus velle nisi sub ratione honesti: quia est regula honestatis per essentiam: at nunquam licet ab honestate discrepare. Honestas enim ut sic, non potest licetè nobis displicere, neque per seipsam; cum nihil habeat malitiæ: neque ut impedimentum maioris honestatis, cum nulla honestas opponatur alteri; quia semper vnaiuuat alteram. In hoc enim fundatur axioma, omnes virtutes esse inter se conexas: quia honestas vnus conducit ad honestatem alterius. Imò, ut docet S. Thom. ibid. ad. 1: actus humanus eo ipso quod honestus est, conformatur voluntati diuinæ in volito formali: quia honestas creata suâ naturâ ordinatur ad increatam, cuius est participatio.

Deducitur, non modò nulli licere diuinæ voluntati difformari in volito formali, verùm etiam vnumquemque teneri in operando illi se conformare in volito formali: vnusquisque tenetur in operando honestatem intendere, quæ suâ naturâ ordinatur ad increatam, quam Deus in omni suo actu intendit: Intendendo .n. in omni actu seipsum ut finem vltimum; in seipso intendit omnem honestatem ut participabilem à creaturis: atque ad eò in omni actu honesto creatura conformatur diuinæ voluntati in volito formali: & quia semper tenetur propter honestatem operari, semper operando tenetur diuinæ voluntati in volito formali positiuè se conformare.

Dicitur: Deus vult pœnam peccatori, quatenus est illi mala, quia vult illam ut pœnam formaliter. Igitur nequit peccator de pœnâ tristari, quatenus mala est, alioqui discordaret à voluntate diuinâ in volito formali. Resp. neg. conseq. nam Deus vult pœnam peccatori ex motiuo iustitiæ vindicatiuæ: Peccator non tristatur de pœnâ ex motiuo iustitiæ vindicatiuæ; quo pacto non licet; sed ex motiuo proprii incomodi, quod respectu diuinæ voluntatis non est volitum formale, sed materiale; à quo licet discordare ex honesto motiuo, ut mox constabit.

Posteriorè assert. partè docet Aug. enchi. c. 101. aliquando bona voluntate homo vult aliquid, quod Deus non vult, tanquam si bonus filius Patrem velit viuere, quem Deus bona voluntate vult mori. Et confirmat exemplo Christi, qui, non obstante præcepto Patris de morte subeundâ, aliud desiderauit, quam Pater absolutè decreuerat, ut constat ex Matth. 26. Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste: verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Ratio: difformari à voluntate diuinâ in volito materiali, affectu simplici & conditionato, non repugnat cum ipsâ, & alioqui habere potest honestum motiuum. Antec. quoad 1. par. prob. hic affectus non tendit in obiectum à Deo volitum, illud simpliciter nolendo, quo pacto nunquam licet, sed sub conditione, si Deo placuerit: quo pacto non est contra, sed iuxta voluntatem ipsius; non formalem, cum potius formalis sit opposita, contra quam non tendit simplex & conditionatus affectus; sed virtuales, quæ esse potuisset, si Deus ex suppositione aliter voluisset: in quam dumtaxat voluntatem simplici & conditionato affectu tendebat voluntas humana Christi, quando aliud appetebat, quàm Deus decreuerat. Posteriorem antec. partem ostendo: non repugnat, ex diuerso motiuo formali honestatis idem obiectum simul esse volitum, & politum: vt idem iudex ex motiuo publicè iustitiæ vult mortem rei, quam ex motiuo pri-

uati boni nollet: & Deus ex motiuo iustitiæ vult damnationem peccatoris; quam ex motiuo misericordiæ nollet, ut constat ex medijs, quæ illi offert, ut eam vitet.

Dices: Non potest cognitio, discordans à primâ regulâ veritatis in cognito materiali, esse vera: ergo nec affectio, discordans à primâ regulâ honestatis in volito materiali, esse bona. Resp. veritas consistit in conformitate actûs cum obiecto secundum se: bonitas in conformitate affectûs cum obiecto in ordine ad finem: potest idem obiectum per ordinem ad diuersos fines honestos habere plures honestates; imò in ordine ad alium esse bonum, in ordine ad alium esse malum: & consequenter potest voluntas conformari obiecto secundum vnâ bonitatem, esto idem non conformetur secundum aliam, præsertim quando secundum aliam non tenetur conformari: alioqui ad bonitatem actûs non sufficeret, quia hæc debet ex integrâ causâ consurgere. Non potest autem idem obiectum habere plures veritates, siue veritatem in ordine ad vnum, falsitatem in ordine ad aliud: nam veritas obiectiua est ipsa entitas rei, quatenus assequitur sua principia, ut latius in Metaphysica explicauit.

Deducitur; si Deus alicui suam damnationem reuelaret, hic teneretur illi positiuo actu non resistere; posset de illâ tristari, & quantum est de se, illam nolle; teneretur rectè operari, & à peccatis, quantum in se esset, abstinere, non secus ac si nulla ei facta esset reuelatio. Nam licet Deus velit reprobationem, non tamen vult peccata, quia reprobationem vult dependenter à peccatis; ergo, etiam stante certâ scientiâ reprobationis, semper teneretur vitare peccata; cum hoc non sit contra diuinam voluntatem, quæ nunquam peccata vult. Non posset Deum orare, ut vel sententiam damnationis mutaret, vel donum finalis perseuerantiæ conferret, quamuis posset efficaciora auxilia, quibus peccata vitaret, postulare. Ratio: quia orare, ut Deus sententiam mutet, est orare, ut Deus in suo decreto mutetur: quod non minus est impium quàm impossibile. Ob hanc rationem non licet pro damnatis orare. Eademque ratio foret de reprobis viatoribus, si de illis certò constaret. Quod non obscure docuit August. 21. de Ciuit. cap. 24. Denique si de aliquibus ita Ecclesia certa esset, ut qui sunt illi, etiam nosset, qui licet adhuc in hac vita sint constituti, tamen prædestinati sunt in aeternum ignem ire cum diabolo: tam pro eis non oraret quàm nec pro ipso. Liceret tamen ijs, abundantiora auxilia gratiæ ad peccata cuitanda à Deo precari: hæc .n. supponimus non omnia esse à Deo talibus hominibus denegata.

Vltimum superest; esto non teneamur in volito materiali cum diuinâ voluntate conformari, an saltem laudabile sit, cum eâ semper concordare, Abulens. apud Medin. 1. 2. q. 19. art. 10. docet, aliquando peccatum mortale esse, conformari diuinæ voluntati in volito materiali, quia voluntas Dei est, ut peccator careat gratiâ habituali: peccaret autem qui de priuatione gratiæ sibi complaceret. Præterea Iudæi Christum crucifigentes conformabantur voluntati diuinæ in volito materiali circa mortem Christi, cum tamen eorum voluntas fuerit mala. Opposita tamen sent. probabilior est: quin, ut ex Ansel. notat Vasquez 1. 2. disp. 72. cap. 5. bonâ pars futuræ fecilitatis consistet in hac perfectâ conformitate nostræ voluntatis cum diuinâ. Vnde ad 1. rationem in oppositum,

Resp. idèd peccatorem, qui de priuatione gratiæ sibi

116. Dices

Resp. diffab ratio

112.

Si cui sua damnatio reuelaretur

Cur pro damnatis orare non liceat.

Hæc August.

113.

Abulens. Fund.

114.

Laudabile est se diuinæ voluntati quoad omnia conformare

115.

Omni a-
ctui huma-
nus hone-
stus confor-
matur vo-
luntati di-
uina in vo-
lito formali

108.
Coroll.

109.
Dices

Resp.

110.
Licet dif-
formari in
volito ma-
teriali affe-
ctu simplici
& condit.

Ad Fund. Abulen.

tiz sibi complacet, peccare, quia quamuis voluntas Dei sit, supposito peccato, hominem gratia priuari; eius tamen voluntas non est, vt in peccato, ac in priuatione gratiz persistat. Cæterum, supposito peccato, de priuatione gratiz nobis complacere, non vt in ea perseueremus, sed illam tanquam pœnam à Deo inflictam, donec de peccato perfecte conteramur, sustineamus, tantum abest vt peccatum sit, vt potius sit laude dignum.

116. *Ad 2.*

Ad 2. ideò voluntatem Iudæorum non fuisse diuinæ conformem, quia non conformabatur in voluto materiali & formali simul: quod vtrumque necesse est vt voluntas sit recta. Iudæi nec in voluto formali, quod erat humani generis redemptio; nec in materiali, quod erat mors Christi, non vt à ipsis illata, sed vt à Christo patienter suscepta, conformabantur. Ex dictis constat ad fundam. 1. sent. Lex amicitiz non obligat, actu conformari cum voluntate amici, sed solum actu ab illa non difformari. Ad fundam. 2. Falsum est, nos teneri positiuo actu conformari diuinæ voluntati antecedenti, vel non posse ab eâ in voluto materiali, conditionato affectu discordare.

117. *Ad Fund. prima,*

118.

DISPUTATIO XVI.

An tota bonitas & malitia actus exterioris deriuetur ex bonitate & malitia interioris?

HACTENUS de bonitate & malitiâ actuum interiorum, vterius disputo de bon. & mal. exteriorum. Porro actus exterior considerari potest 1. vt obiectum interioris, quo modo præcedit illum: cum debeat vt obiectum per actum intellectus prius apprehendi, quam terminare valeat actum voluntatis. 2. vt actus exercitus & elicitus ex imperio voluntatis. In 1. sensu est disp. 13. vbi de bonitate & mal. obiectiuâ, quæ vt causa primordialis specificans præcedere debet actum interiorem voluntatis. Disputo nunc in 2. sensu: hic quia coniunctus est cum primo, de ipso aliquid dicam. Omnes conueniunt, hanc bon. vel mal. non habere actum exteriorem vt seiunctum ab interiori, sed vt coniunctum, & vt facientem vnum in esse moris cum illo. Adhuc tamen controuertitur, an totam bon. vel mal. quam exterior habet vt coniunctus cum interiori, habeat deriuatam ab illo, an à seipso. Per exteriorem intellige hic, actum à voluntate non elicutum, sed imperatum, siue externarum potentiarum, siue internarum, dummodo non voluntatis.

Prima sent. affirmat, totam bonitatem & mal. formaliter & primariò conuenire soli actui interiori voluntatis, exteriori tantum denominatiuè & secundariò per extrinsec. communicationem ab interiori: Est *Bonauen. in 2. dist. 42. a. 1. qu. 1. Alber. a. 1. Richar. art. 1. qu. 1. Egid. qu. 1. art. 1. Duran. qu. 1. Argen. ar. 1. Gabri. ar. 2. concl. 1. Palas. disp. vn. Ocha. in 3. qu. 10. ad. 3. dub. Ferrar. 3. con. Gen. c. 10. §. circa 3. Conra. Medin. 1. 2. qu. 20. art. 1. Suarez de act. hum. tract. 3. disp. 10. sect. 1.* Fund. catenus actus humanus in ratione actus est bonus, aut malus moraliter, quatenus est libera tendentia in bonum vel malum: cum ratio liberi sit fundamentum totius moralitatis: at solus interior voluntatis formaliter & primariò est libera tendentia in bonum

& malum; cum sit immediata ratio quæ voluntas tendit liberè in bonum vel malum: exterior est tendentia tantum extrinsecè & secundariò per coniunctionem cum interiori. Igitur solus interior in ratione actus formaliter & primariò est bonus aut malus: cum solus sit formaliter & primariò liber; atque adeò tota bonitas aut malitia moralis actus deriuatur ex interiori voluntate.

Confirm. 1. si exterior haberet bonitatem vel mal. distinctam à bon. & malitia interioris, quoties voluntas exiret in actum exteriorem malum, committeret duo peccata: hæc. n. multiplicantur ad multiplicationem malitiarum. 2. ex oppositâ sent. sequeretur, posse hominem simul habere contritionem internam, & peccatum externum. Et consequenter simul esse in gratia & in peccato. Ex. gr. præcipit se homo, & dum præceptis ruit, conteratur: is simul erit contritus, & peccator per externum motum liberum præcipitationis, qui cum internâ contritione perseuerat. 3. Sequeretur externas operationes brutorum, & naturales actiones rerum proximo nociuas, prout pendent à liberâ applicatione humanâ, esse formaliter peccata: cum non minùs per illas, quam per exteriores nostras liberè malum proximo inferamus. Vnde actio naturalis veneni liberè ab homine propinati, & naturalis actio combustiuâ ignis in damnum proximi applicata, esset formaliter peccatum.

Secunda sent. docet, actum exteriorem habere bonitatem & mal. distinctam à bon. & malitia interioris: Est *Scot. quodl. 18. §. de 3. Aureo. in 2. dist. 42. ars. 1. Rubio. qu. 1. ar. 1. concl. 2. Gregor. concl. 5. & ad 5. Maior. qu. 1. concl. 1. & 2. prob. 1. ex Aug. 13. de Trinit. c. 5. quamuis, inquit, & sic miser esse, minus tamen esse, si nihil eorum, quæ perperam voluisset, habere potuisset. Mala enim voluntate vel solâ quisque miser efficitur, sed miserior potestate, quâ desiderium mala voluntatis impletur.* Si igitur peccator in sent. August. fit miserior actu peccati interioris & exterioris simul, quam interioris tantum sequitur, exteriorem propriam habere malitiam: fit enim peccator miserior augmento culpæ.

2. Quæ distinctis præceptis prohibentur, distinctas habent malitias: at actus exterior & interior distinctis prohibentur præceptis, vt constat de præcepto 6. & 7. Decalogi, quo prohibentur actus fornicationis & furti: & de nono & 10. quo prohibentur interiores eorundem peccatorum.

3. Bonitas moralis est integritas eorum, quæ ex rectâ ratione actui conueniunt; sed alia est integritas eorum, quæ conueniunt exteriori, & eorum, quæ interiori. Aliæ. n. circumstantiæ debentur exteriori, ac interiori. Igitur alia est bonitas moralis exterioris, ac interioris: alia malitia siue priuatiua, quæ consistit in carentia debitarum circumstan. siue contraria, quæ in circumstantiâ positiuè oppositâ honestati consistit, conuenit actui exteriori, ac interiori.

Tertia sent. Vasquez 1. 2. disp. 73. tria docentis: 1. malitiam moralem, quam externa actio habet ex proximo obiecto & circumstantijs, intrinsecè, formaliter, per se primò conuenire actui exteriori, & ex eo secundariò deriuari in interiorem: ex. gr. occisionem in ratione obiecti & actus, posito solum voluntario ex parte voluntatis, vt fundamento moralitatis, per se primò esse malam malitiâ homicidij; secundariò ex eâ deriuari malitiam in interiorem. 2. Malitiam ex fine primariò conuenire actui interiori, & ex eo secundariò deriuari in exteriorem, quando finis non est operatio interna, sed alterius, vel res tantum: ex. gr. cum quis intendit

1. *Actus exterior dupliciter consideratur*

2.

3. *1. Sent.*

Fund.

4. *Confr. 1.*

5. *Confr. 2.*

6. *Confr. 3.*

7. *1. Sent.*

8. *Prob. 1.*

9. *Prob. 2.*

10. *Prob. 3.*

11. *3. Sent.*

Vasquez docet 1.

12. *Docet 1.*

intendit laudem hominum, quæ est operatio distincta ab operante, vel res tantum, & non operatio propria. Tunc malitia ex eo sine desumpta, primario conuenit actui interiori, secundario exteriori. Si finis sit operatio operantis, vt fornicatio, tunc malitia ex tali fine, primario conuenit actui externo, secundario interno, ob rationem assignatam. 3. Omnem bonitatem intrinsecè & primario conuenire actui interiori; extrinsecè verò & secundario exteriori.

Primum sic probat: Illa actio moralis primario & per se, & non ratione alterius est mala, quæ primario prohibetur, aut prohiberi potest, lege positiuâ aut naturali; vt constat: sed actio exterior, vt relata tantum ad suum obiectum & circumstantias, primario prohibetur, aut prohiberi potest. Contrà verò illa actio est secundario mala, quæ secundario & ratione alterius prohibetur, aut prohiberi potest: at actio interior occidendi secundario prohibetur propter externam occasionem: Tum quia omne præceptum tam humanum, quam Diuinum primario cadit in actionem externam, vt constat ex forma prohibendi: non enim prohibetur velle furari, aut velle occidere, nisi consequenter; sed furtum & homicidium: Tum quia illa actio est primario mala, quæ est primario difformis naturæ rationali; illa secundario mala, quæ secundario difformis: Sed actio exterior primario, interior secundario difformis est naturæ rationali: non enim ideo furari est malum, quia velle furari est malum: sed contrà, ideo velle furari malum est, quia furari est malum.

Secundum probat: finis est proprium obiectum voluntatis: igitur malitia ex eo desumpta, est propria ipsius: actui exteriori non nisi secundario conuenit, quando finis est res tantum, vel operatio alterius. Quia etiam si operatio alterius sit primario mala, quia tamen nostra intentio non facit vnum in esse moris cum operatione alterius, non eâ malitia, quâ mala est operatio alterius, erit mala nostra intentio. Quod inde patet: quia potest actio alterius non esse mala ex ignorantia, aut defectu libertatis, & tamen nostra intentio circa talem actionem semper est mala, vt cum ad blasphemandum inducimus amentes. Vnde cum suademus alteri homicidium, malitia primario est in suasionem, vel occasionem, quam alteri ad occidendum prebemus. Tertium ostendit: quia omnis bonitas moralis completur in expresso affectu honestatis: hic autem affectus est ita proprius actus interioris, vt non possit, nisi extrinsecè & denominatiuè conuenire exteriori. Ideo censet, malitiam peccatorum, quæ consummantur in affectu interno, non posse nisi solis actibus internis primario conuenire.

Quarta sent. est Caiet. 1. 2. qu. 20. art. 2. §. ad 4. dub. docentis, bonitatem & malitiam finis intrinsecè & primario conuenire actui interiori, secundario & extrinsecè exteriori per communicationem ab interiori: bonitatem & malitiam, in ratione actus exerciti, intrinsecè & primario conuenire exteriori: secundario & denominatiuè interiori. Idem quippe externus, exempli gr. fornicatio, vt obiectum & finis causat in interiori malitiam formalem, eandem communicat actus interior exteriori denominatiuè & secundario. Contrà verò, fornicatio considerata vt actus exercitus ex proprio obiecto & circumstantijs, est mala formaliter & primario: & hanc malitiam communicat interiori denominatiuè tantum & secundario: ac proinde exterior causatur, quoad

bonitatem & malitiam finis: causat quoad bonitatem & malitiam actus obiecto & circumstantijs proprijs.

D I C O 1. Actus externus consideratus in ratione obiecti, habet suam bonitatem & malitiam obiectiuam independentem ab actu interno, cui bonitatem vel malitiam formalem communicat diuersæ rationis ab eâ, quam habet in se. Primum constat ex disp. 13. Quia omne obiectum, quod obiectum est formaliter, supponi debet ad actum: cum sit specificatiuum actus, quod supponi debet ad specificabile, vt causa ad causabile: ergo ad actum bonum supponi debet obiectum bonum; ad actum malum, obiectum malum. Nam vt se habet obiectum vt sic ad actum vt sic; ita obiectum tale ad actum talem: ergo si obiectum vt sic supponi debet ad actum vt sic, obiectum tale supponi debet ad actum talem. Confirm. actus voluntatis specificatur ab obiecto vt cognito: cognitum necessario præcedit actum volitionis, quem specificat: ergo vt obiectum bonum specificet actum bonum, vel vt obiectum malum specificet actum malum, debet præcognosci, ac proinde præsupponi vt bonum, vel malum.

Quod actus externus, consideratus in ratione obiecti, communicet formalem bonitatem, vel malitiam interno, prob. Internus eatenus dicitur bonus vel malus, quatenus liberè tendit in obiectum bonum vel malum: ergo internus formale bonitatem, vel malitiam in ratione obiecti habet ab externo, siue per expressum, siue per interpretatiuum voluntarium, iuxta disp. 14. sect. 2.

Quod hæc bonitas & malitia formalis interioris, sit diuersæ rationis à bonit. & malit. exterioris, in ratione obiecti considerati, prob. bonitas, & malitia, quæ est in actu, est per modum formæ moralis liberè dependentis à voluntate: In obiecto est per modum termini & causæ primordialis specificantis: vnde in actu est completa moraliter: in obiecto est tantum inchoatiuè & radicaliter iuxta disputata disp. 13.

D I C O 2. Bonitas & malitia finis intrinsecè & primario conuenit soli actui interiori; exteriori non nisi extrinsecè & secundario: Et S. Tho. 1. 2. qu. 20. art. 1. & 2. quia finis est obiectum solius voluntatis: nec enim causat nisi alliciendo appetitum mediâ cognitione suæ bonitatis realis vel apparentis; & ab hac nulla potentia præter voluntatem apta est moueri: ergo bonitas & malitia ex fine deriuata non potest conuenire actibus aliarum potentialium, nisi mediante actu voluntatis; atque extrinsecè & secundario. Finis enim non deriuat suam bonitatem vel malitiam in actum, nisi mediâ propriâ causalitate; seu alliciendo potentiam, mediâ cognitione suæ bonitatis ad prosecutionem sui. Igitur nequit illam communicare, nisi actui voluntatis. Quod bonitas vel malitia finis extrinsecè & secundario communicetur actibus aliarum potentialium, constat: actus enim reliquarum pendent ex imperio voluntatis, quo voluntas communicat suam bonitatem, vel malitiam faciendo vnum actum morale completum cum illis. Ex quo sequitur, vt actibus intellectus, qui liberum id imperium præcedunt, nihil bonitatis vel malitiæ possit voluntas communicare.

D I C O 3. Actus exterior consideratus in ratione actus exerciti seu eliciti per ordinem ad proprium obiectum & circumstantias, habet bonitatem vel malitiam formalem intrinsecam, distinctam à bonitate & malitia interioris, non tamen sufficientem ad denominandum exteriorem simpliciter virtuosum, aut vitiosum, nisi vt coniun-

16. Bonitas ex obiecto prius conuenit actus exteriori.

17. Communicat bonitatem formalem interno:

18. Diuersam ab externo;

19. Bonitas ex fine prius conuenit actui interiori. Fund.

20. Actus exterior in ratione exerciti habet bonitatem intrinsecam.

ctum cum interiori virtutis, aut vitij; non tantum defectu libertatis, sed etiam virtutis, & vitij. Prima pars prob. ideò interior est formaliter bonus vel malus in ratione actus, quia per modum inclinationis elicite liberè tendit in bonum vel malum ut patet: at etiam exterior, posito libero imperio voluntatis, liberè tendit per modum elicite & exercite inclinationis in bonum vel malum, quod ut proprium obiectum & circumstantias respicit: nam per modum exercite actionis physicè tendit ad bonum vel malum communicandum: quæ physica tendentia fit moralis per liberum imperium voluntatis, ut per fundamentum. Ita actio eleemosynæ physicè tendit ad communicandum bonum pauperi: contra occisio ad inferendum malum proximo: utraque actio ex physica fit moralis, accedente libero imperio voluntatis, ut fundamento. Nec obstat, quòd imperium fit extrinsecum actui externo eleemosynæ, vel homicidij: quia ratio liberi non debet esse intrinseca actui, cum nec illa sit intrinseca actui interno voluntatis, & consistat in denominatione extrinsecà à voluntate liberè operante.

21. **Confirm. 1.** Vbi est distincta conformitas, vel difformitas ad rectam rationem, ibi est distincta bonitas vel malitia: sed in actu exteriori est distincta conformitas, vel difformitas ad rectam rationem; aliam quippe dicit elargito eleemosynæ, & occisio, quam volitio interna subueniendi, aut occidendi: hæc enim est conformis, vel difformis, quia est libera appetitio boni, vel mali illa, quia est libera & exercita collatio boni, vel illatio mali.

22. **Confirm. 2.** Illa actio est per se bona, vel mala, quæ per se est capax præcepti: quia præceptum supponit bonitatem vel malitiam moralem in actu, quem præcipit, vel prohibet. Sed actio exterior est per se capax præcepti: præcepta enim ordinariè dantur de actibus externis, de internis non nisi ut principia sunt externorum.

23. *Et per se est capax præcepti.* Vasquez cit. *disp. 73. nu. 49.* Negans actiones externas cadere sub præceptum, ut bonas & secundum modum virtutis, sed solum secundum substantiam actionis, quæ seruari potest, etiam ex malo fine: actiones verò externas malas prohiberi, etiam ut malas; non satisfacit: quia hoc non provenit ex eo, quòd utraque actio per se non cadat sub præceptum secundum bonitatem vel malitiam, quam ex proprio obiecto de circumstantijs habet, sed quia bonitas exterioris remotè pendet à bonitate interioris, cum quo facit vnum, in ratione liberi, & bonitatis moralis completæ.

24. Cæterum nota, non omnes actiones exteriores esse bonas, aut malas ex proprio obiecto & circumstantijs, sed eas duntaxat, quæ suâ naturâ ordinantur ad bonum, aut malum proprio supposito, vel alteri communicandum: non quæ ex genere sunt indifferentes, fiuntq; bonæ aut malæ solum ex fine extrinseco, ad quem ex libero imperio voluntatis extrinsecè ordinantur.

25. *Primaria ratio virtutis & vitij competit inter actus voluntatis.* Secunda pars assert. prob. ijs enim actibus primariò competit ratio virtutis & vitij, quibus primariò competit ratio ipsa moris: at ratio moris primariò competit actibus internis: principaliter enim desumitur per ordinem ad regulam rationis, à quâ primariò regulantur interni: ij namque actus primariò regulantur à regulâ rationis, qui immediatè subiunguntur ipsi regulæ: hi sunt soli actus voluntatis, ut patet.

26. **Obijciat 1.** Ut actus sit moraliter bonus, debet esse propter bonitatem expressè intentam: actus exterior non est propter bonitatem expressè in-

tentam; cum bonitatem intendere sit solius voluntatis: ergo nullo modo dici potest moraliter bonus. Resp. Maior vera de bonitate morali primariâ, qualis est illa, quæ immediatè desumitur à regulâ morum, & competit solis actibus internis: non de morali secundariâ, quæ desumitur per ordinem ad obiectum & circumstantias, quæ competit actibus externis.

27. **Obijc. 2.** Actus, qui tendit in obiectum bonum, non intendendo bonitatem illius, non desumit ab illo bonitatem, sed manet indifferens ad bonitatem & malitiam: sed externus licet tendat in obiectum bonum, non intendit bonitatem illius: ergo non desumit ab illo bonitatem, sed ad summum manet indifferens. Resp. Maior vera de actu interno voluntatis, non de externo. Quia actus dicitur indifferens, qui ulterioris perfectionis intra suum genus est capax: actus internus tendens in obiectum bonum, intra idem moralitatis genus est capax ulterioris perfectionis: ergo hoc ipso, quòd illam aptus est habere, & non habet, dicitur indifferens: Actus externus, cum talis perfectionis capax non sit, non dicitur indifferens, si illam non habeat, dummodo habeat omnem illam, cuius intra suum genus ex proprio obiecto & circumstantijs est capax. Atque hoc iuxta opinionem, quæ concedit actus indifferentes interiores.

28. **Dico 4.** Hæc bonitas & malitia actus exterioris non est eiusdem, sed diuersæ rationis à bonitate & malitia interioris: utraque tamen complet vnam bonitatem, vel malitiam cum bonitate vel malitiâ interioris. Prior pars prob. bonitas & malitia interioris est per modum vitalis appetitionis, & intentionalis seu grammaticalis attingenti obiecti boni vel mali: bonitas & malitia exterioris, est per modum physicæ & realis tendentiæ in bonum aut malum, reipsâ proprio, vel alteri supposito communicandum. Vnde prior bonitas vel malitia per se tantum terminatur ad bonum vel malum obiectivum; posterior ad reale. Quo fit ut illa per se non requirat bonum vel malum in re, sed tantum in cognitione: hæc autem nisi attingat id in re, non dicitur bona vel mala, bonitate vel mal. sibi propriâ. Item bonitas vel mal. interior est vel per specificationem intrins. vel saltem per connotationem obiectivæ bon. aut malitiæ: exterior est per realem communicationem boni aut mali.

29. *Vtraque complet vnam.* Posterior pars prob. utraque actio tendit ad finem bonum vel malum completè operandum, interior per modum vitalis inclinationis & tendentiæ, exterior per modum realis executionis: illa imperat, hæc exequendo: illa principaliter inchoando, hæc integraliter perficiendo & complendo.

30. *Actus exterior ex obiecto & circumstantijs boni addit bonitatem moralem interiori secundariam.* Deducitur 1. actum exteriorem ex proprio obiecto & circumstantijs bonum, aut malum, addere bonitatem aut mal. moralem interiori non primariam, & ex se sufficientem ad constituendum actum formaliter virtuosum aut vitiosum; sed secundariam, & ut complementum requisitum ab actu interiori virtutis, aut vitij, perficiens & consummans illum in ratione actus humani; non essentialiter, cum in ratione bonitatis essen. aut malitiæ, virtuosæ aut vitiosæ sit ex se completus: sed integraliter eo modo, quo humanum membrum dicitur non essentialiter, sed integraliter perficere hominem. Quia cum externus ex proprio obiecto & circumstantijs habeat bonitatem vel mal. distinctam à bon. & malitiâ interni, facièdo vnum cum illo, communicat illi suam bon. vel mal. sicut vicissim internus, facièdo vnum cum externo, communicat illi suam bon. vel mal. Quod autem hæc ex-

hęc externi non fit primaria & propria virtutis aut vitij, prob. primaria bonitas aut malitia moralis virtutis aut vitij est illa, quę pendet ex libera potestate operantis; seu quę reddimur digni laude aut vituperio: at bonitas & malitia externi etiam contra nostram voluntatem impediri potest. Vnde non potest in eo consistere ratio virtutis aut vitij, nisi secundaria & integralis.

31. Externus ex obiecto bonus addit meritum accid. interno.

2. Actus externus ex obiecto bonus, aut malus, addit nouum meritum, aut demeritum, & consequenter nouum præmium, aut pœnam interno actui bono, vel malo, non essentialem, sed accidentem. Est communior: quia omnis bonitas vel mal. moralis est digna aliquo præmio aut pœna: sed actus externus, ex obiecto bonus vel malus, addit bonitatem vel mal. distinctam à bonitate & malitiâ interioris. Quodd non addat præmium aut pœnam essent. prob. quia inuoluntarium non potest esse meritorium aut demeritorium præmij aut pœnæ essent. sed quando externus bonus vel malus omittitur, vel defectu potentia, vel opportunitatis operandi, talis omisso est inuoluntaria: igitur. Maior prob. ratio meriti aut demeriti fundatur in voluntario libero: quia opus non est meritorium, aut demeritorium, nisi sit imputabile operanti: siue nisi illud ita producat, vt potuerit non producere, aut contra.

Minor partit

32. Cæterum difficultes est, quid sit hoc præmium vel pœna accid. respondens actui externo bono, vel malo. Non satisfaciunt, qui dicunt, illud esse peculiarem lætitiã aut tristitiã, quam beati vel damnati concipiunt de externis operibus bonis aut malis, quę in vita egerunt. Quia præmium vel pœna debet esse aliquid à præmiante vel puniente taxatum vltra id, quod naturaliter consequitur ad opus bonum vel malum. At lætitiã vel tristitiã naturaliter consequitur ad opus bonum vel malum. Quare dico, præmium accidentale, quod Deus retribuit beatis, ob actus externos propter Deum elicitos, esse singulare decus, quod per modum stemmatis Deus imprimat beatis in recognitionem præteritorum actuum: quod & peculare gaudiũ parit beato, dum videt hoc speciali titulo se à Deo honorari, & simul affectum venerationis excitat in alijs, vt propter hoc speciale donum magis illum honorent: ad eum modum, quo S. August. 22 de ciuit. cap. 20. docet, & sequitur S. Thom. 3. p. qu. 54. art. 4. Martyres in ijs membris, in quibus vulnera pro Christo accepere, quandam claritatem seu splendorem, in signum & præmium exceptorum vulnerum à Deo accipere, qui peculiare gaudium parit martyribus, & simul venerationis affectum excitat in beatis. Id confirmant insignia cicatricum, quę Christus in signum exceptorum vulnerum in suo corpore glorioso retinere voluit. Opposito modo putandum est de damnatis, eos peculiarem pœnam in ijs membris accipere, quę immediata causa fuerit actuum exteriorum malorum, quę speciale tristitiã causabit damnato, & simul affectum contemptus & exprobrationis in alijs damnatis excitabit.

33. Præmium accid. externis respondet in signum per modum stemmatis impressum beatis.

34. Exterior non dicitur bonus bonitate formali, si ab interiori ordinatur in malum finem.

Deducitur 3. actum exteriorem non dici bonum bonitate formali, si ab interiori ordinatur in malum finem, etiam si non amittat proximam bonitatem ex obiecto & circumstantijs proprijs: vt actus elemosynę, ordinatus in vanam gloriam, desinit esse bonus bonitate formali, & sic malus malitiã formali propter circumstantiam finis mali. Quia actus exterior integrat vnum actum humanum cum interiore, & ratio virtutis seu bonitatis moralis primariõ competit internis. igitur, sublata

bonitate morali intefni, nequit externus dici moraliter bonus; quia hæc denominatio primariõ pendet à bonitate interioris.

Dices: Actus internus virtutis imperatus ab interno vitij, ex. gr. amor Dei imperatus ab ambitione, non amittit suam moralem bonitatem: ergo nec externus ex obiecto & circumstantijs bonus, imperatus ab interno malo, amittet suam. Resp. Internus virtutis imperatus ab interno vitij, non amittit moralem bonitatem: neg. conseq. quia licet imperatus internus sub vnâ ratione faciat vnum cum imperante, sub aliã tamen est actus per se moraliter completus, cum habeat suam libertatem distinctam à libertate actus imperantis, nec non obiectum & regulam rationis diuersam: atque adeo vt sic consideratus habet suam bonitatem distinctam à bonitate, vel malitiã actus imperantis. Externus verò in ratione moris est essentialiter incompletus, pendetque ab interno, non solum in ratione liberi, sed etiam in ratione regulati; ac proinde nequit dici moraliter bonus, si internus imperans sit malus.

35. Internus virtutis imperatus ab interno vitij, non amittit moralem bonitatem.

Deducitur 4. In quo sensu sit vera hęc causalis: actus internus est bonus aut malus, quia externus est bonus aut malus, non contra; vera est non secundum eandem bonitatem & mal. sed diuersam: quia externus est bonus aut malus bonitate & malitiã diuersæ rationis ab eã, quę communicatur interno: nam hæc est bonitas & malitia moralis primaria & formalis, illa secundaria & causalis: & quia hanc primariã & formalem habet internus per equiuocam communicationem ab externo. Ceterum loquendo de bonitate & malitiã primariã virtutis & vitij, opposita causalis est vera: Ided actus externus est virtuosus aut vitiosus, quia internus est virtuosus aut vitiosus.

36. Coroll. 4.

Ided vna causalis

Ex dictis conciliantur sententię. primam intellige de bonitate & malit. primariã, quę solum actui interiori conuenit, ex quo deriuatur in exteriorem, cum quo constituit vnum actum humanum completum. Ceterum fundamentum illud, ided actus est moraliter bonus aut malus, quia est liber, ne intelligas formaliter, sed fundamentaliter: cum neque actus ipse interior sit bonus aut malus formaliter, quia liber, sed quia regulatus per rationem versatur circa tale obiectum & circumstantias. Eodem modo neque actus externus est bonus aut malus formaliter, quia liber, sed quia communicatius est bonitatis, aut malitiæ.

37. Conciliantur sententia.

Ad 1. confir. Gregorius, Gabriel &c. concedunt sequelam: quia cum alia sit malitia interioris & exterioris, qui vtramque committit, duplex contrahit peccatum. Sed neg. sequel. nam malitia exterior, sicut & bonitas, facit vnã cum interiori: est .n. integrale complementum illius, & in ratione peccati & virtutis essentialiter pendens ab interiori, cui primaria & essentialis notio virtutis & vitij competit. Ad 2. neg. sequel. actus .n. externus eatenus est peccaminosus, quatenus est imputabilis; est autem imputabilis dependenter ab interno libero, quo retracto, si externus non sit amplius in potestate operantis, non poterit habere rationem peccati: nam hoc essentialiter supponit rationem liberi. Ad 3. neg. sequel. licet .n. naturales operationes rerum & brutorum quoad actiuam applicationem, pendeant à nostra libertate, sintque nobis imputabiles & peccaminosæ, non tamen quoad earum passiuum vsum; quia vt sic non pendent proximè à nostra libertate: sed à facultate necessariã operatiuã rerum, vel brutorum.

38. Ad 1. confir.

39. Ad 2.

40. Ad 3.

Secundã sent intellige iuxta nostras assert. quas ipsius argumenta confirmant. Eodem modo intellige tertiam, præter assertum 3. negans in actibus ex-

41.

bus externis omnem bonitatem : nam licet in eis non sit bonitas primaria virtutis , quæ in affectu interno consummatur , est tamen secundaria & complementum illius , quæ consistit in communicatione bonitatis alicuius.

DISPUTATIO XVII.

De malitiâ peccati.

DECLARATA bonitare & mal. morali in communi , declaranda bonitas & malitia moralis contracta ad propriam differentiam virtutis & vitij. Quia tamen prior consideratio bonitatis contractæ ad virtutem , de qua *S. Thom. 1. 2. a qu. 55. usque ad 71. exclusivè* , faciliior est ; & si quid habet difficultatis , commodius attingetur infra , cum de gratiâ habituali , eâ relicta , tantum posteriore de peccati malitiâ , quæ molestior est , explicandam nonne aggredior. De quâ *S. Thomas a qu. 21. usque ad 90. exclusivè*.

SECTIO PRIMA.

Quid sit peccatum ?

Peccatum ex *August. lib. 22. con. Faust. cap. 27.* est factum vel dictum , vel concupitum contra æternam legem. Est autem lex æterna ibid. *Ratio divina , vel voluntas Dei ordinem naturalem conservari iubens perturbari vetans.* Hæc defini. comprehenduntur peccata oris , operis , & cordis , ad quæ omnia reducuntur. Nota , peccatum multiplicem habere respectum : ad subiectum , in quo est ; ad finem , à quo deviat ; ad principium , à quo liberè producitur ; ad legem , quam transgreditur ; ad Deum , quem offendit ; ad pœnam , quàm incurrit ; ad præmium quo privatur. Ratione primi respectus , dicitur malum ; & quidem per *August. in Enchir. cap. 24.* primum creature rationalis. Nam inter duplex malum , pœnæ & culpæ , culpa est primū. ad quod sequitur malum pœnæ , ut effectus ad causam , seu proprietas ad essentiam. Est autem peccatum malum creature rationalis , quia ipsius nature adversatur : omne quippe vitium eo ipso , quod vitium est , contra naturam est , inquit *August. lib. 3. de lib. arb. cap. 13.* Contra verò virtus est bonum creature ration. quia est iuxta ipsius naturam , quam rectè disponit in ordine ad id , ad quod naturaliter inclinatur. Est .n. virtus teste *Philos. 7. Phys. tex. 17. Dispositio perfecti ad optimum.* Vnde ut calor dicitur malus aquæ , quia ipsius nature adversatur ; & frigus bonum , quia ei commensuratur , eamque rectè disponit ad ea , ad quæ naturaliter inclinatur : Ita peccatum est malum creature ration. quia eius nature adversatur : & virtus est bonum eidem , quia ei proportionatur , eamque rectè disponit ad ea , ad quæ naturaliter inclinatur. Adversatur autem peccatum nature rationali , ut sic : quia dum omne peccatum est contra rationem , quæ est propria forma hominis , dicitur ipsius nature adversari. Esto , vitium nullum nec peccatum expellat formaliter rationem , aut rationis usum à natura , sicut calor expellit frigus ab aquâ ; nec rationalis natura habeat necessariam connexionem naturalem cum bono honesto , quam habet frigus cum aquâ , adhuc contrariatur nature rationali ; nam peccatum ad naturam rationa-

lem comparatum magis ei adversatur in æstimatione morali , quàm calor aquæ : quia illa generosorem habet inclinationem ad virtutem contrariam vitio , quàm aqua ad frigus contrarium calori : hæc enim inclinatio necessaria est , illa cum libertate ac dominio actu contrariorum ; idè capax vltioris inclinationis seu facilitantis habitus , qui indifferentiæ dat pondus. Nec obstat , quòd sit inclinatio seu facilitas cum difficultate : nam inclinatio ad virtutem est intrinseca , imò identificata ipsi potentiæ rationali : difficultas est tantum connexa per appetitum sensitivum impressionem ac radicationem in eadem naturâ. Cæterum peccatum non est contra naturam sensitivam hominis , iuxta id *Rom. 1. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ , & captivantem me in legem peccati.* Quin & dici potest secundum inclinationem nature sensitivæ hominis , & in voluntate dari naturalis inclinatio ad bonum sensibile , cui est annexa malitia. Non tamen id est secundum præcipuam inclinationem hominis ut homo est , quæ ad bonum rationis tota est. Potentia verò ad peccandum dici debet potius naturalis impotentia , cum naturam non perficiat , nec ipsi bene conveniat , sed perfectionem limitatam creature sequatur , ut cæteræ imperfectiones. Hinc tamen non excluditur , quin aliqua peccata peculiari titulo dicantur esse contra naturam , ut molities , sodomia , bestialitas ; quia sunt contra finem generationis , per se à natura intentæ.

Dicitur etiam peccatum malum creature rationalis , quia privatur illam bono virtutum , tum acquiratarum , quas saltem minuit quoad exercitium : tum infusarum , quas exceptâ Fide & Spe , quæ solis actibus oppositis , hæretis & desperationis , corrumpuntur , demeritoriè expellit , ut testatur *S. Thomas prima 2. quæst. 71. art. 4.*

Ratione respectus 2. nempe deviationis à fine , peccatum dicitur propriè peccatum : quod ex *S. Thom. 1. 2. qu. 21. art. 1.* propriè consistit in actu deviante à debito ordine ad finem , propter quem agitur. Cum enim opponatur rectitudini , rectitudo autem sit actus , qui procedens ab aliqua regulâ in finem , ab extremis non declinat ; peccatum est actus , qui ab aliqua regulâ in finem tendens ab extremis declinat. Duplex est regula , naturalis , & rationalis. Naturalis est ipsa natura , quæ per innatam inclinationem tendit in finem , & tunc quæ procedunt ab hæc virtute per naturalem inclinationem in finem , ab extremis non declinando , dicuntur recta , quia servant ordinem principij activi in finem. Quæ verò deviant à fine , dicuntur peccata , quasi obliquationes à fine ; vnde monstra , quæ deviant à fine à natura intento , quæ est perfectio geniti , dicuntur peccata.

Regula rationalis est ipsa ratio creata ut lex proxima ; & increata ut remota , quæ per practicum dictamen est directiva humanorum actuum in supremam beatitudinem , quæ est vltimus finis creature rationalis. Actus igitur , qui ab hac regulâ in finem dirigitur , ab extremis non deviendo , dicitur rectus : qui ab hæc obliquatur , deviendo à fine vltimo , dicitur peccatum.

Dixi , à fine vltimo : quia ad peccatum non requiritur , ut ab omni fine , etiam proximo deficiat , ut rectè *S. Thom. 1. 2. qu. 21. art. 1. ad 2.* Et constat in peccatis nature , in quibus actus generationis non deficit à fine proximo , qui est productio alicuius entis , sed tantum à fine vltimo , qui est perfectio geniti. Vnde à fortiori hoc verum erit in actibus voluntatis , quæ semper agit propter finem.

Non sensu
tinz

4.

Ad finem à
quo deviatVt à regulâ
rationali

6.

7.
A fine vlti-
mo :2.
Quid lex
æterna.3.
Multiplex
peccati re-
spectus.Ad subie-
ctum ;Et dicitur
malum :Adversans
naturam ra-
tionem.

finem, quem propria operatione consequitur. Sufficit igitur ad rationem peccati, ut deuiet à fine ultimo; hoc ipso quòd ad beatitudinem, quam omnes etiam malè operantes intendunt, non est ordinabilis: Ratione cuius inordinabilitatis, peccatum dicitur auersio ab ultimo fine.

8. *Ad principium*
Ratione respectus 3. ad principium, à quo peccatum liberè producitur, dicitur culpa, quæ rationem imputabilitatis imporrat. Nam ille tantum defectus imputatur operanti, qui à liberà ipsius potestate pendet. Culpari enim vel laudari nihil aliud est, ut *S. Thom. qu. cit. art. 2.* docet, quàm actus malitiam vel bonitatem alicui imputari; imputantur autem ea, quæ ex liberà pendent potestate. Vnde in hoc differt peccatum à culpa: quòd peccatum reperitur etiam in agentibus naturalibus, culpa non nisi in liberis. Quo fit, ut magis se extendat peccatum quàm culpa, & malum quàm peccatum: omnis enim culpa est peccatum, omneque peccatum est malum, non contrà.

9. *Ad legem*
Ratione respectus 4. ad legem, quam transgreditur, dicitur peccatum transgressio, præuaricatio, iniustitia, iniquitas, inobedientia, contemptus, qui immediatè respicit legem; mediatè legislatorem.

10. *Ad Deum*
Quintum respectum dicit peccatum ad Deum, quem offendit: ratione cuius dicitur offensa & iniuria Dei, impietas, peccatum Theologicum, virtuale odium, contemptus, inimicitia Dei. Hoc est maximum in peccato: ratione cuius malitiæ peccatum dicitur euehi in ordinem diuinum obiectiue, nec posse pro illo à puro homine condignè satisfieri. Offendit autem Deum, quæ virtualis contemptus ipsius: postponens illum creaturis, in quibus peccans virtualiter & interpretatiue constituit sibi vltimum finem: dum ita diligit illas, ut præ amore illarum, contemnat amittete Deum vltimum finem. Vnde August. teste 21. *de ciuit. cap. 26.* Christo terrena ac temporalia præposuisse conuincitur, qui salutaria præcepta contemnens, committit illicita: ac proinde, ut idem *lib. 3. de lib. arb. cap. 24.* sibi ipse vult esse bonum suum sicut sibi est Deus.

11. *Ad pœnam*
Sextum respectum dicit peccatum ad pœnam, quam incurrit; ratione cuius dicitur reatus, qui formaliter est dignitas ad pœnam, à supremo iudice Deo taxaram. Septimum ad præmium, quo subiectum priuat: ratione cuius dicitur demeritum.

12. *Ad præmiũ*
peccatum enim non solum meretur pœnam, quam moraliter causat, sed etiam demeretur præmium, quod Deus decreuerat dare, si rectè operati fuisset. Est autem præmium, alterum gloriæ eiusque accrementi, quod Deus reseruat in alia vitæ: alterum gratiæ eiusque augmenti, cæterarumque virtutum supernaturalium, quod in hac vitæ retribuit.

13. *Regula ad cognoscendum quodnam peccatum sit grauius.*
Vnde eò maiorem, vel minorem grauitatem sumit peccatum, quòd maiori, vel minori ex scientiâ, libertate, & intensiõne horum committitur. Grauißimum peccatum fuit Angelorum, quod ex plenâ scientiâ horum omnium & libertate omnium commissum est: grauius viri doctioris, quàm rudioris; & fidelis, quàm infidelis, qui plenam horum notitiam non habet: cæteris paribus, illud est grauius, quòd perfectiori opponitur virtuti. Quam regulam tradit *S. Doctor 1. 2. qu. 73. art. 4.* Nam quòd maiori opponitur virtuti, eò maiori priuat honestate: non quòd omnia peccata opposita virtuti nobiliori, sint grauiora omnibus peccatis oppositis virtuti ignobiliori: datur enim peccatum oppositum virtuti ignobiliori, quod est grauius peccato opposito virtuti nobiliori, ut sodomia, quæ opponitur temperantiæ, est longè grauior furto, quod opponitur iustitiæ virtuti nobi-

liori: hæresis, ac desperatio, quæ opponuntur fidei & spei, sunt grauiora odio contra proximum, quod opponitur charitati, virtuti omnium nobilissimæ. Quare regulam intellige, cæteris paribus, ut maximum peccatum contra virtutem nobiliorum, sit grauius maximo contra virtutem ignobiliorum. Quia sæpè vna virtus plures habet actus specie diuersos: nec quodlibet peccatum contra talem virtutem, adæquatè opponitur omnibus actibus talis virtutis, sed vni tantum; cum oppositio actuum non exerceatur, nisi circa idem obiectum proximum. Quando autem plures sunt actus specie diuersi, plura sunt obiecta proxima; atque ad eò fieri potest, ut peccatum contra ignobiliorum virtutem opponatur perfectissimo actui talis virtutis. Contrà verò peccatum contra nobiliorum virtutem, opponatur infimo actui talis virtutis, & consequenter aliquod peccatum contra inferiorem virtutem, erit grauius aliquo contra superiorem virtutem.

14. *Alia regala cognoscendũ.*
Aliam regulam tradit *Mayron. in 4. dist. 14. qu. 4.* ad idem cognoscendũ. ad dignoscendũ, quodnam peccatum ex duobus, ad eadem virtuti per excessum & defectum oppositis, sit grauius. Vbi duplices distinguit virtutes, alias ad moderandos actus, ad quos natura de se pronata est: alias ad intendendos actus, ad quos natura de se remissa est. Hoc posito, vniuersaliter affirmat, priori virtuti oppositum peccatum per excessum, esse grauius: posteriori verò virtuti grauius esse peccatum per defectum. Ut quia temperantia est ad moderandos affectus circa delectationes tactus, ad quas natura de se procliuis est, peccatum intemperantiæ, quod per excessum committitur, grauius est peccato insensibilitatis, quod committitur per defectum. Contrà verò, quia fortitudo ordinatur ad intendendos actus circa pericula mortis, quæ natura humana nata est fugere, timiditas, quæ est peccatum per defectum, grauior est audacia, quæ est peccatum per excessum. Quia quòd magis peccatum contrariatur fini, ad quem principaliter ordinatur virtus, eò est grauius: finis, ad quem principaliter ordinatur virtus imposita ad moderandos affectus, ad quos natura propendet, est ut natura retrahatur à nimietate affectuum. Contrà verò, principalis finis, ad quem ordinatur virtus imposita ad intendendos actus, quos natura refugit, est intensio talium actuum.

Atque his ut certis præmissis, in certamen reuocanda quæ controuertuntur: potissimum

SECTIO II.

Quenam sit ratio formalis constitutiua peccati ut difformis naturæ rationali?

16. *Prima malitia peccati*
Non consideramus hinc peccatum sub alijs respectibus, quos includit, sed tantum sub respectu difformitatis cum natura rationali, quæ rationalis est, nam hic est primus respectus malitiæ, quem peccatum includit, primaque ratio ac fundamentum cæterorum. Vnde hanc malitiam peccatum includit in omni statu, siue puræ naturæ, siue eleuatæ per gratiam ad finem supernat. siue in natura integrâ, siue lapsâ, siue cum cognitione vltimi finis, siue absque illâ semper actus peccaminosus est difformis naturæ rationali: cum tamen non in quolibet statu, saltè imaginabili, sit offensa & iniuria Dei; nec eandem habeat respectu peccatoris rationem maculæ. Nam nec in statu puræ naturæ, haberet eandem rationem maculæ;

culæ; nec in statu inuincibilis ignorantie ultimi finis, foret offensa & iniuria Dei: cum tamen in quouis statu siue reali, siue imaginatio semper sit actus difformis nature rationali, ut rationalis est: quia in nullo statu fingi potest peccatum, quin liberè procedat ab intrinseco principio creature rationalis cum cognitione malitiae, quam includit: alioqui non esset peccatum. Cæterum cum duplex sit peccatum, omissionis, & commissionis, præsens controuersia non est de malitia peccati omissionis (de qua liquidò constat, eam consistere in priuatione oppositi actus debiti) sed commissionis, quæ semper positiuo actu contrahitur, & fæditate sua etiam speculantium intellectus torquet.

17.
Commissio-
nis.

18.
I. Sent. in
priuatione

Prima sent. affirmat formalem rationem constitutiuam peccati commissionis consistere in priuatione rectitudinis debite actui: Est Mag. in 2. dist. 34. c. 3. & dist. 35. c. 4. & 10. Alex. 2. p. qu. 94. Henr. quodl. 1. qu. 25. Alber. in 2. dist. 34. art. 1. 2. & 3. & dist. 36. art. 2. Bonau. dist. 34. ar. 2. qu. 2. Richar. ar. 1. qu. 1. & dist. 35. art. 1. qu. 1. Scot. dist. 37. qu. vn. §. r. x. ista sol. Liche. ibid. Duran. dist. 34. qu. 2. Egid. qu. 1. ar. 1. & 2. Argen. ar. 1. Rubi. dist. 35. qu. 1. ar. 2. concl. 3. & 5. Aureo. ar. 2. Gregor. ar. 1. concl. 1. Marsil. qu. 21. ar. 1. ad 1. Maio. dist. 37. qu. 1. §. sed quia. Capreo. dist. 35. ar. 3. ad arg. Greg. con. 1. concl. & dist. 36. & 37. ar. 3. ad 1. Aureo. Gabri. dist. 35. qu. vn. ars. 2. qui citat Ocha. Palat. dist. 34. disp. vn. concl. 1. & dist. 37. §. iam uero: Almai. de act. hum. tract. 3. c. 17. Ferrar. 3. con. gen. cap. 9. §. ad 3. Conra. 1. 2. qu. 71. art. 6. & qu. 79. art. 1. initio comment. Sylui. 1. 2. qu. 71. ar. 6. qu. 2. Valen. 1. 2. qu. 18. disp. 2. qu. sua 13. pun. 3. & qu. 71. disp. 6. q. sua 1. pun. 1. Molin. 1. p. qu. 5. disp. vn. §. malum: Suarez de act. hum. tract. 5. disp. 6. sect. vn. nu. 18. Grana. in 1. 2. controu. 6. tract. 1. disp. 1. sect. 1.

19.
Potiss.
fundam.

Fundam. est Patrum Authoritas, qui peccatum appellant absentiam boni, priuationem corruptionemque virtutis, ordinis defectum, nihil. Vnde illud comparant morbo corporis, qui sanitatis defectus est, tenebris, quæ sunt lucis priuatio, morti, quæ est uitæ corruptio: docentque solum peccatum omnipotentie Dei subiectum non esse, eiusque vniuersalem concursum subterfugere, ex illo Ioan. 1. Et sine ipso factum est nihil, id est peccatum. Quia cum sit nihil, non potest esse terminus omnipotentie diuinæ, quæ semper ad reale terminatur; nec eius indiget concursu, qui non datur, nisi ad ens reale. Vnde peccatum, inquit August. tract. 1. in Ioan. non per ipsum factum est: & manifestum est, quia peccatum nihil est, & nihili sunt homines cum peccant. Idem 11. de Ciuit. cap. 9. fine: Mali nulla natura est, sed amissio boni mali nomen accepit. Loquitur de malo culpe Angel. & in Enchir. cap. 11. Quid autem aliud est, quod malum dicitur, nisi priuatio boni? nam sicut corporibus animalium nihil est aliud, morbis, vulneribus affici, quam sanitate priuari: ita etiam & animarum quæcunque sunt vitia, naturalium sunt priuationes bonorum. Et cap. 12. inde probat, peccatum esse malum, quia adimit corrumpitque bonum: cum uero corrumpitur, ideo malum est eius corruptio, quia eam (nempe naturam) qualicunque priuat bono. Nam si nullo bono priuat, non nocet. Nocet autem adimendo bonum. Et cap. 24. peccatum appellat primam priuationem boni creature rationalis: hoc primum, inquit, est creatura rationalis malum; id est prima priuatio boni: & de natura boni cap. 3. & 4. docet, omne malum aut esse corruptionem boni, aut speciei, aut ordinis. Dionysius cap. 4. de diuinis nom. sicut morbus defectus est ordinis; ita peccatum boni. Basil. hom. in Marty. Iulit. col. vlt. peccatum anima est agritudo: peccatum mors est ani-

Dionysius.

Basilium.

ma, alioqui immortalis. Idem repetit Orat. 12. de mærore sine. Ansel. de casu diab. cap. 26. malum quod est iniustitia, semper nihil est: malum uero, quod est incommoditas, aliquando, sine dubio est nihil, ut cecitas: aliquando est aliquid, ut tristitia & dolor. Vbi semper malum culpe appellat nihil: licet malum pœne aliquando esse possit aliquid. Ex cap. 27. cur ergo quaris unde uenit iniustitia, qua nihil est? idem super Ephel. 2. sicut iustitia est uita anima: sic peccatum mors eius. Damasc. 2. de fide c. 4. nihil aliud est malum, (loquitur de malo culpe) nisi boni priuatio: quemadmodum & tenebra luminis & carentia. Idem passim docent reliqui Patres tam Græci, quam Latini disputantes contra Manichæos. Idque colligunt ex Scripturâ, in qua peccatum appellatur recessus à lege, auersio à Deo, nihil. De quo multi explicant illud 2. Corin. 12. nihil sum, hoc est peccator sum.

Anselmus.

Damasc.

Paulus.

20.

Prob. 2.

ration. 1.

Prob. 2. rationib. 1. Malum in communi consistit in priuatione perfectionis debite: ergo malum morale in priuatione perfectionis moralis debite. Antec. est S. Thom. 1. p. qu. 48. art. 1. &c. Malum enim in communi excludit omne bonum: sed omnis entitas positua est aliquid bonum, cum ens & bonum conuerantur. Conseq. prob. malum morale continetur sub malo in communi, tanquam species sub genere: impossibile autem est, speciem posituam contineri sub genere priuatio: cum nequeat differentia positua contrahere genus priuatiuum: sicut nec differentia priuatiua genus posituum: quia differentia debet proportionari generi. Confirm. Omne malum aut est malum simpliciter, aut nature, aut artis, aut culpe. Sed priora tria consistunt in priuatione, ergo & quartum. Maior est S. Thom. 1. 2. qu. 21. art. 1. omne enim malum uel importat quamcunque priuationem boni, & sic constituit malum simpliciter; uel priuationem ordinis ad finem debitum, & tunc aut finis est debitus operationi, ex propensione nature tendentis ad certum finem, & tunc actio tali ordine priuata, dicitur monstrum & peccatum nature: aut ex Idea artificis, operantis ex regula artis, & talis actio priuata ordine ad suam regulam, dicitur error & peccatum artis: aut demum finis est debitus actioni ex regula morum, à ratione præscripta, & tunc dicitur culpa, quæ supra peccatum & errorem addit imputabilitatem, quia committitur ex electione ab agente libero contra regulam rationis, quam tenetur sequi. Minor Prob. quodlibet malum ex tribus prioribus, uel importat priuationem boni simpliciter, uel determinatam priuationem boni, nempe debiti ordinis ad finem.

21.

Confirm.

à part

2. Omnis entitas positua est in se bona: est natura sibi bona: nullum ens sibi malum: at nullum peccatum est in se bonum: tum quia à peccato tanquam à forma uoluntas denominatur mala: ergo non potest esse in se bonum; implicat namque, formam denominare subiectum opposita denominatione: tum quia peccatum displicet Deo: nulla autem entitas displicet Deo. Nihil quippe eorum, quæ facta sunt, odit Deus. Igitur nequit peccatum formaliter consistere in entitate positua.

22.

Ratio 2.

nullum ens

sibi malum

3. Omnis entitas creata immediatè fit à Deo: peccatum non fit à Deo: Deus .n. esset author peccati, cum nulla alia ratione homo sit author peccati, nisi quia illud immediatè producit. Confirm. omnis entitas positua continetur in Deo tanquam in primo ente: ergo si peccatum formaliter consistit in entitate positua, peccatum continetur in Deo. 4. In quolibet peccato commissionis est conuersio

23.

Ratio 3.

Confirm.

24.

Ratio 4.

conuersio ad bonum commutabile, & auersio à bono incommutabili: at formale peccati non consistit in conuersione ad bonum commutabile, quod est positium: sed in auersione à bono incommutabili, quod est priuatum. Nam præcisa ipsâ per intellectum ab actu peccaminoso solâ auersione, tollitur formale peccati, eâque tantum posita, ponitur. 5. Peccatum commissionis & omissionis uniuocè conueniunt in formalitate peccati: ab utraque .n. præcindi potest ratio perfectè communis: quod sic ostendit in ratione malitiæ & difformitatis cum naturâ rationali ambo conueniunt: nec unum est difformius alio: vel dependenter ab alio. At formalitas peccati omissionis certò est quid priuatum, seu priuatio actus debiti: ergo & commissionis: quia implicat, à positiuo & priuatio præcindi vnâ rationem perfectè communem. 6. Peccatum habituale commissionis, quod in nobis relinquatur ex actuali, consistit in priuatione perfectionis debiti: ergo & actuale: cum habituale sit terminus actualis: terminus autem habet in facto esse, quidquid habet eius fieri; cum nil aliud sit fieri rei, quâ res ipsa in produci. Antec. prob. habituale ex actuali relictum, præter priuationem sanctitatis & conuersionis ad Deum, nil positium dicit: omni .n. positiuo pro scripto, completè intelligitur quis habitualiter peccator per solam priuationem sanctitatis & conuersionis debiti. 7. Peccatum originale consistit in solâ priuatione perfectionis debiti: nam præter priuationem sanctitatis debiti in primâ origine, nil positium ex peccato protoparentis transfunditur in posteros: ergo & personale: vtrumque .n. habet veram rationem peccati.

Secunda sent. docet, malitiam moralem peccati commissionis radicaliter consistere in positiuo, formaliter & completiue in priuatione perfectionis debiti, ita vt neutrum sine altero sufficiat ad completam & formalem rationem peccati commissionis. Pro hac sent. referuntur *Capreol. & Ferrar. locis cit.* Sed falsò: quidquid .n. positium est in peccato ab his appellatur materiale & substratum peccati; sola priuatio vocatur formale. Illam indicare videtur *Suarez de act. hum. tract. 3. disp. 7. sect. 4.* Quam sequuntur quidam recentiores: quia ex vnâ parte actus positiuus peccati, ex gr. odium Dei, ratione suæ positiuæ entitatis infert priuationem perfectionis debiti: atque ad eò ratione suæ positiuæ entitatis est moraliter malus, saltem radicaliter & inchoatiue, cum moraliter bonus esse non possit, qui intrinsicè petit priuationem perfectionis debiti. Ex aliâ parte nequit malum vt sic intelligi absque formali priuatione alicuius boni debiti. Igitur vtrumque per se formalem rationem peccati constituit.

Confirm. ex definitione peccati, ab *August. lib. 22. con. Faust. cap. 27. sc. dictum vel factum, vel concupitum contra legem aternam Dei.* Nam per *dictum vel factum*, explicatur ratio positua peccati: per *contra legem Dei*, ipsa formalis priuatio completua peccati.

Tertia sent. docet, malitiam moralem peccati commissionis formaliter consistere in solâ ratione positua. Hanc sent. inter antiquos expressè docuerunt *Mayron. in 2. dist. 43. qu. 3. & Caiet. 1. 2. qu. 18. art. 5. & qu. 71. art. 6. & qu. 72. art. 1. & qu. 79. art. 1. §. ad euidentiâ.* Qui quamuis in peccato duplicem distinguat malitiam, priuatnam, quam appellat malitiâ simpliciter, per quam peccatum est sub genere mali simpliciter, & posituam desumptam ex obiecto posituè contrario

rationi, quam appellat malitiam moralem, per quam peccata sunt sub genere mali moralis, & positua specie differunt inter se, & vtramque doceat esse de ratione peccati: apertè tamen fatetur *cit. qu. 71. §. in eodem articulo*, priuatnam non se habere ad peccatum formaliter, sed consecutiue, quâ consequitur id formaliter constitutum in ratione moralis per malitiam posituam voluntariam ex obiecto desumptam: Et *qu. 22. §. ad euidentiâ*, & *§. ad rationem*, malitiam priuatnam vocat *comitantem*, non formaliter constituentem peccatum. Et manifestè sequitur ex eius doctrina, quam tradit *cit. qu. 72. §. ad euidentiâ*, nempe peccatum esse vnum per se: quod non esset, si ex vtraque malitia constitueretur. Igitur cum docet, vtramque malitiam ad peccatum pertinere, intellige *posituam*, essentialiter & constitutiue, *priuatnam*, accidentaliter & consecutiue.

Inter recentiores hanc sent. docent *Bannez 1. 1. p. qu. 49. art. 2. Medin. 1. 2. qu. 71. art. 6. §. impugnatis: Zumel disp. 7. Vasquez disp. 95. cap. 9. Curiel qua. 71. art. 6. dub. 1. concl. 4. quam teste Medina secutus est Canus, & colligitur ex principio S. Thom. 1. p. qua. 48. art. 1. ad 2. & 3. contra Gen. cap. 9. & 1. 2. qu. 18. art. 5. ad 2. & qu. 72. art. 1. Sylus ibid. & alibi*, nempe malum non specificare actum peccati, vt dicit priuationem reitudinis, sed vt importat posituam rationem boni saltem apparentis. Quia id quod specificat peccatum, est quod intenditur ab operante; non intenditur reitudinis priuatio; cum nemo malum intendens operetur, sed bonum, cui annexa est reitudinis priuatio. Et hoc idè, quia specificatio in actibus humanis debet esse voluntaria & per se intenta. Ex quo principio, quidquid sit de veritate illius, apertè sequitur, specificatum peccati commissionis esse rationem posituam. Nec obstat, quòd *quest. 71. art. 6.* explicans definitionem peccati, dicat substantiam actus humani pertinere ad materiale peccati, deordinationem à lege ad formale. Nam per substantiam intelligit phyticam, non moralem entitatem peccati: per deordinationem à lege, non tantum intelligit priuationem ordinis ad finem debitum, quæ est passio consequens peccatum, sed etiam posituam speciem peccati, quæ est proximum fundamentum deordinationis, & comparatur ad priuationem, non vt genus ad differentiam, sed vt subiectum ad accidens. Vnde *qu. 18. art. 5. ad 2.* priuationem, quæ in actu peccati includitur, ait esse consequentem: quia nimirum non pertinet ad essentialè constitutum ipsius, sed solum ad proprietatem consequentem: Et *qu. 79. art. 2. ad 3.* priuationem boni ait pertinere ad speciem actus consequenter, & non quasi differentiam specificam.

Eadem sent. colligitur ex *Arist. qui in predicamentis cap. de oppositis*, docet bonum & malum opponi contrariè, non contradictorie. *Hierony. in cap. 2. Mich. paulo post medinum*, explicans verba, *fugitis nemine persequente*, refert opinionem eorum, qui docebant malitiam peccati esse nihil, & eam improbat. Eamque docet *August. lib. de perfectione iustitia ratiocinatione 4. citandus.*

D I C O I. Formalis ratio primò constitutua peccati commissionis vt difformis naturæ rationali non est priuatio reitudinis debiti actui. Prob. I. Moralis dissonantia in actu deriuatur ex obiecto: sed ratio primò constitutua obiecti vt dissoni rationi, non est priuatio perfectionis debiti, sed positua difformitas cum naturâ rationali: si enim obiectum esset difforme naturæ rationali

25. Ratio 5.

26. Ratio 6.

27. Ratio 7.

28. 2. Sent. in positiuo radicaliter.

Potiss. Fund.

29. Confirmant

30. 3. Sent. in positiuo formaliter

31. Manifestè colligitur ex S. Tho. princip.

32. Ex Arist. doctrina Hieronym.

Augustin.

33. Formalis ratio constitutua peccati commissionis non est priuatio.

tionali primò & per se per priuationem ordinis, vel circumstantiæ debite, non discriminaretur ab obiecto indifferenti. Conseq. est falsum; nam aliud est, obiectum esse indifferentens, aliud dissonum & difforme rationi: Primum vel nullam, vel diuersam deriuat moralem difformitatem in actum ab ea, quam deriuat obiectum rationi difforme. Secundum semper communicat actui difformitatem, & longè diuersam ab ea, quam communicat obiectum indifferentens. Sequel. prob. si obiectum non constitueretur difforme naturæ rationali per rationem positiuam, sed per priuationem ordinis vel circumstantiæ debite, tota dissonantia obiecti consisteret in huiusmodi priuatione ordinis, vel circumstantiæ debite. At hanc priuationem ordinis & circumstantiæ habet obiectum indifferentens: ergo indifferentens non discriminaretur à difformi: consequenter nec actus vnus ab actu alterius.

34. Nec dici potest, discriminari in eo, quòd obiecto difformi est debitus positiuus ordo honestatis, qui debitus non est obiecto indifferenti. Nam in obiecto nullum est debitum, sed solum in voluntate, quæ tenetur non operari circa obiectum carens ordine honestatis: At maius debitum habet voluntas, non operandi circa obiectum difforme, quam circa obiectum indifferentens; hoc autem maius debitum in voluntate saluari non potest, si vtrumque obiectum constituatur formaliter in esse difformis, & indifferentis per solam priuationem debiti ordinis: nam in vtroque eadem esset priuatio debiti ordinis.

35. *Confirm.* Confir. hæc ratio virgeri potest in actu indifferenti, & difformi: indifferentens .n. non discriminaretur à difformi, si ratio malitiæ moralis in actu formaliter cõsisteret in priuatione rectitudinis seu ordinis debiti actui: quia eadem reperitur in vtroque actu: at longè diuersa malitia est in actu & obiecto difformi, quam in indifferenti: ergo non constituitur moraliter malum per eam priuationem.

36. *Caiet. contra Scotum optime* Prob. 2. ex Caiet. qu. 72. cit. art. 1. §. ad euiden. si malitia peccati formaliter consisteret in priuatione rectitudinis debite, sequeretur, duo extrema vitia eidem virtuti mediæ opposita, ex. gr. intemperantiam & insensibilitatem respectu temperantiæ, non posse specie inter se distingui, cum non possint respectu eiusdem specie habitus plures specie priuationes distingui, quia priuationes non distinguuntur specie, nisi penes oppositas formas, quibus priuant. Cum igitur rectitudo & honestas virtutis mediæ sit vna specialissima & indiuisibilis, non poterunt per habitudinem ad illam plures specie priuationes, ac peccata, quæ in priuatione talis honestatis formaliter consistant, distingui.

37. *Summa solutionis.* Variè hoc argu. soluere conantur. Summa. In qualibet virtute media plures specie honestates actuales reperiri posse, vel per ordinem ad diuersas materias, vel per ordinem ad diuersum modum attingendi idem medium formale virtutis: & quia peccatum non est priuatio honestatis habitualis, sed actualis, posse per ordinem ad diuersos actus eiusdem virtutis plures specie priuationes, ac peccata distingui. Diuersus .n. est specie actus iustitiæ, quo bona temporalia & honorem, famamque proximo restituimus (consequenter diuersum est specie peccatum, quo illa & hanc lædimus) tum ex diuersitate dictaminum rationis, tum præceptorum, quibus ea prohibentur. Item diuersus est specie actus, quo medium virtutis attingimus per recessum ab vno, ac ab altero extremo: v. g. quo per actum temperantiæ abstinemus à superfluis delectationibus, & quo non refutamus

naturæ necessarias. Et in virtute liberalitatis diuersus est specie actus, quo moderatè bona nostra elargimur, & quo eadem prudenter retinemus, quando & vbi oportet. Priori actui aduersatur auaritia, posteriori prodigalitas.

Sed contrà: vbi nulla est diuersitas vel motiui formalis, vel modi ipsum applicandi, nulla est specifica diuersitas in actibus: At nulla est diuersitas talis in virtute media: igitur nec specifica in eius actibus: atque adè nequeunt per ordinem ad diuersos specie actus diuersa distingui peccata, eadem virtuti opposita. Maior prob. forma specificatiua actus est vel motiuum formale, vel modus diuersus ipsum applicandi: illud .n. tantum est specificatiuum actus, quod est motiuum & inclinatum potentiam ad actum: hoc autem est solum motiuum formale, vel modus diuersus illud applicandi: cætera non mouent, nec inclinant potentiam ad actum, sed extrinsecè tantum terminant actum. Minor prob. motiuum formale virtutis est indiuisibile, indiuisibiliter recedens ab vtroque extremo: ergo non potest in illud cadere diuersitas: quia hæc supponit distinctionem aliquam, cum nequeat idem esse diuersum à seipso. Antecedens ostendo. Motiuum formale virtutis est medium ab omni extremo vitioso recedens: est .n. honestas virtutis positiuè excludens omne extremum vitiosum, & includens omnes circumstantias virtuosas ad propriam materiam pertinentes. Nequit igitur saluari motiuum virtutis mediæ in solo recessu ab vno extremo, nisi simul recedat ab altero, & ab omni, quod ipsius honestati opponitur: ac proinde nequit huiusmodi motiuum mouere ad actum virtutis, solum prout recedit ab vno extremo, quin simul moueat prout etiã recedit ab altero: quia non mouet, nisi vt indiuisibiliter consistens in medio, quia vt sic tantum est motiuum virtutis.

Eadem ratione prob. nullam posse esse diuersitatem in eodem motiuo formali attingendi. Si quæ .n. esset, esset prædicta diuersitas per excessum, vel per defectum: sed tota hæc diuersitas materialis est, in nullam redundans rationem formalem motiui. Vnde nego, solam diuersitatem materialis obiecti sufficere ad specificam diuersitatem actus. In exemplis allatis semper cum diuersitate materiali necitur formalis. Aliud .n. ius violatur per læsionem honorum, aliud per læsionem famæ. Nec obstat dictaminum diuersitas: omnia .n. illa tendunt ad idem virtutis motiuum constituendum. Nec sunt diuersa penes intrinsecum motiuum virtutis, quod proponunt; illud .n. est vnum ab vtroque extremo indiuisibiliter recedens, sed penes extrinsecos terminos connotatos, qui sunt extrema ipsa vitiosa, à quibus vt ab extrinsecis terminis recedit medium ipsum virtutis. Nec etiam obstat diuersitas præceptorum: nam cum hæc tantum dentur de actibus externis & materialibus, dari possunt ad vitandum vnum extremum vitiosum, & non aliud. Negandum item est, posse per vnum actum virtutis attingi medium, prout recedit ab vno extremo vitioso, & non ab altero: cum non possit virtuosè attingi, nisi vt positiuè excludens omnem malitiam; quia non potest honestas virtutis mouere, nisi vt diligenter examinata prudenti iudicio rationis.

Probatur 3. conclusio: Sequeretur, peccatum commissionis non discriminari à peccato omissionis. Hoc .n. constituitur formaliter priuatione oppositi actus debiti: ergo si & illud vnum non discriminatur ab alio. Vnde ommissio actus charitatis erga Deum tempore debito non differret ab odio eiusdem;

38. *Contrà.* Nulla diuersitas motiui formalis.

39. *Quod est effectus ab vtroque extremo:*

39. *Nec in motiuo formalis attingendi.*

40. *Ad exemplum.*

40. *Sequela ab iurda prob.*

eiufdem: nam odium Dei in hac sent. non constituitur formaliter, nisi priuatione oppositi actus charitatis debiti ex suppositione, quod voluntas operari velit circa Deum. *Dices*, discriminari in eo, quod peccatum omissionis dicit determinatè priuationem oppositi actus, cuius est ommissio: commissionis verò, ex. gr. odium Dei non dicit determinatè priuationem actus charitatis, sed honestatis seu rectitudinis actus vagè sumpti: quia per quemlibet actum bonum potuit odium Dei vitari. Sed contrà: hinc sequeretur, longè grauius fore peccatum omissionis charitatis Dei, quàm posituum odium Dei. Nam in hac sent. peccata grauitatem sumunt à priuatione rectitudinis, quam important: priuatio autem eò est peior, quò maiore rectitudine priuat: ergo grauius esset peccatum omissionis charitatis erga Deum, quàm posituum odium erga eundem. Illud .n. importat priuationem actus charitatis in Deum, qui est omnium perfectissimus; hoc priuationem cuiuscunque actus virtuosum. Vnde vltèrius sequeretur, posse odium Dei de facto deleri quocunque actu virtutis: quia deleri potest oppositè rectitudine, cuius priuatione formaliter constituitur: ergo si formaliter constituitur priuatione rectitudinis cuiuscunque, quacunque rectitudine deleri poterit. Denique fac per impossibile, eundem actum esse odiu Dei & amorem Dei & omnis alterius honestatis, reuera actus ille malus est, tamè in eo nulla erit negatio bonitatis, nec oppositè odio, nec alterius.

41. *Sed sicut est illa in positiuo tantu.* *Prob. 1.* *con. 2. sent.*
D I C O 2. Formalis ratio peccati commissionis non consistit in positiuo & priuatiuo simul, sed in positiuo tantum. *Prob. 1.* contra, 2. sent. sequeretur, peccatum non esse vnum per se definibile per genus & differentiam propriam, contra *S. Thom. 1. 2. qu. 72. ar. 1.* vbi ait, peccata propriè distingui specie inter se secundum obiecta. Idem autem est distinctiuum & constitutiuum rei. *ibid. Caiet. 6. ad euid.* Sequel. probò: cū n. genus & differentia comparentur ad inuicem, vt perfectibile & perfectiuum intra idem perfectionis genus, debent esse mutuo proportionata, vt vnum perfici, & alterum perficere valeat intra idem perfectionis genus. Talia non sunt positiuum & priuatiuum. Cū .n. vnum sit ens, alterum sit negatio entis, non poterunt inuicem comparari vt perfectibile & perfectiuum intra idem genus: nec vt genus & differentia ad constituendum vnum per se. Hæc probatio procedit tantum contra 2. sent. sequens etiam contra primam. *Prob. 2.* Illa ratio primò rem constituit, quæ primò illam adæquatè ab omni aliâ distinguit: at sola ratio positiuæ actum peccaminosum ab omni alio primò adæquatè distinguit: solâ .n. hæc desumpta ex obiecto dissona rationi primò & adæquatè distinguit actum ab omni alio non peccaminoso; nam ratio positiuæ, vt ratione antecedens priuationem est dissona & difformis naturæ rationali; est lege naturali & diuina prohibita; Deo displicens & poenâ digna: ergo vt ratione præcedens priuationem, est sufficiens ad primò constituendum peccatum in ratione difformitatis & dissonantiæ cum natura rationali.

42. *Prob. 2.* *con. 1. & 2.*
43. *Conf.*
 Confir. si priuatio rectitudinis complet essentialiter peccatum, vel complet illud vt differentia genus, vel vt forma materiam: at neutro modo priuatiuum potest complere positiuum: ergo solùm complet illud, vt proprietatem naturam, supponendo illud essentialiter constitutum in ratione difformitatis cum naturâ rationali. Vnde licet priuatio rectitudinis afferat malitiam supra positiuam, talis malitia non est illi essentialis, sed accidentalis: quia

sine illa potest peccatum intelligi difforme naturæ rationali, & sufficienter ab omni alio distinctum.

44. *Prob. 2. con. 1.* *sent. à paritate mali physici.*
Probatur 3. quoad post. partem contra *1.* sent. Multa mala physica formaliter consistunt in positiuo; ergo multa moralia formaliter consistunt in positiuo; sicut .n. se habet malum physicum ad naturam physicam, ita morale ad liberam: ergo si potest malum physicum opponi naturæ physice per rationem positiuam, poterit malum morale opponi naturæ liberæ per rationem moralem positiuam. Antec. prob. frigus est malum igni, calor aquæ, leuitas terræ, grauitas aëri, dolor sensui, error intellectui, habitus vitiosus voluntati, non per priuationem, sed per rationem positiuam; ipsa .n. ratio positiuæ frigoris, caloris, leuitatis, grauitatis, doloris, erroris, habitus vitiosi, est contraria igni, aquæ, terræ, aëri, sensui, intellectui, voluntati; de dolore expressè docuit *Ansel. cit.* de omnibus sic prob. si huiusmodi qualitates essent malæ alteri naturæ, non per rationem positiuam, sed per priuationem, quæ priuant naturas, quibus dicuntur malæ, perfectione debitæ; sequeretur, non plus mali habere subiectum, si haberet cum priuatione propriæ perfectionis formam contrariam, quàm si haberet solam priuationem propriæ perfectionis sine vllâ formâ oppositâ. Consequens est apertè falsum: plus .n. mali habet sensus, si simul cum priuatione propriæ perfectionis, habeat positiuam qualitatem doloriferam; & intellectus cum priuatione scientiæ, positiuum errorem; & voluntas cum priuatione virtutis, positiuum habitum vitij, quàm si solam haberent priuationem perfectionis debitæ. Sequel. prob. si huiusmodi qualitates non sunt malæ subiecto per positiuam entitatem, sed per priuationem oppositarum formarum, non plus mali ponerent in subiecto, ponendo suas entitates; quàm ponendo priuationes oppositarum formarum. Quò fit, vt si cum suis positiuis entitatibus manerent oppositæ formæ in eodem subiecto, nullo modo tales entitates essent malæ subiecto.

45. *Prob. 4.*
Prob. 4. posterior pars; si, quidquid positiuum, siue physicum siue morale, est in peccato, bonum est, posset illud à solo Deo fieri: nam Deus potest esse immediata causa omnis boni etiam solus. Consequens non est admissum ab aduersarijs.

46. *Dices* *Contra*
Hæc communior negant Theologi.
47. *Confirm.*
R
priuatio
Dices. Non posse à solo Deo peccatum produci, non ratione positiuæ entitatis, quam vt substratum supponit, sed ratione priuationis, quam ad nexum habet. Sed contrà: hæc priuatio consistit in carentia finis & ordinis actui debiti, quem ex suppositione, quod agens liberum agit, dare debet actui, quem producit. At posset Deus positiuam rationem peccati ordinare in altiore finem & ordinem: ergo in eo casu actus peccati non careret debito fine & ordine: ergo si aliunde ratio positiuæ nihil habet mali in peccato, posset à solo Deo produci. Vnde posset Deus se solo producere odium sui, actum mendaciæ (posito quòd posset vitales actus solus producere) qualitatem ad peccatum inclinantem, illam ordinando ad bonum finem: si .n. hæc ratione positiuæ entitatis sint bona, producta per ordinem ad honestum finem, debito fine & ordine non carerent.

Confir. odium est offensiuum Dei, non tam propter priuationem oppositæ honestatis, quæ est in actu dilectionis, quàm propter positiuum respectum & habitudinem, quam dicit contra Deum; quæ tendit in Deum affectu destruetiuo, & formaliter per liberam tendentiam & inclinationem positiuam contra Deum. Nam per id odium primò, per se, formaliter intenditur malum Dei: *priuatio*

priuatio oppositæ rectitudinis non tam est malum Dei, quàm nostrum: nec est per se & formaliter intenta: quod .n. per se intenditur tenet se ex parte obiecti, quod primariò habetur odio inimicitæ; priuatio tenet se ex parte actus.

SECTIO III.

Quid sit hoc positium in actu, in quo consistit formalis ratio peccati commissionis?

DVo positium sunt in actu peccati, entitas physica, quæ est subiectum moralitatis, & moralitas, quæ vt forma reponit actum in genere moris. Omnes conueniunt hoc positium, in quo præcedente sect. dixi consistere formale peccati commissionis, non esse entitatem physicam actus: Tum quia hæc, vt eodistincta à moralitate, non est mala, sed bona bonitate transcendentali, vt sūt cætera entia physica: habet enim omnia requisita ad completam rationem actus vt sic, quod est esse bonum bonitate physica & transcendentali. Tum quia peccatum non est sub genere physico, sed morali: ergo nec eius formalitas & ratio constitutiva saluari poterit in esse physico, sed morali: cum ratio specifica proportionari debeat genericæ.

Prima sent. docet, id esse morale consistere in intrinseco ordine reali addito actui naturali, eiq; inherente terminato ad obiectum rationi dissonum: ita *Curiel* 1. 2. qu. 71. art. 6. dub. 1. concl. 4. & qu. 72. art. 1. & colligitur ex *Caiet. quest. 71. art. 6.* & *Medina ibid.* qui absolutè affirmant, formalem rationem peccati consistere in positio intrinseco. Fund. peccatum commissionis de formali importat positium tendentiam voluntatis, & conuersionem ad obiectum rationi dissonum: sed hæc est difformis naturæ rationali vt sic, ac proinde moraliter mala: igitur. Secunda sent. affirmat, hoc positium peccati commissionis formaliter consistere in extrinsecâ denominatione oppositionis actus cum naturâ rationali vt sic, desumptâ ex obiecto extrinseco rationi difformi. Est *Vasq.* 1. 2. disp. 95. r. 9. & 10. Fund. peccatum contrahitur ad esse peccati per differenciam moralem: sed totum genus moris consistit in extrinseca denominatione ab obiecto consono vel dissono rationi: Confirm. manere potest quid quid reale & intrinsecum est in actu, variatâ tantum malitiâ: vt si actus, qui antea fiebat ab uolente ratione, perseveret in amente: vel qui fiebat ab amente, perseveret in sano cum plenâ rationis aduertentiâ. Tertia sent. distinguit duplex genus peccatorum, alterum eorum, quæ sunt per se mala: alterum eorum, quæ sunt tantum mala ex extrinsecâ lege prohibente. Priorum malitiam docet, consistere in positio respectu reali actus ad obiectum rationi dissonum: Posteriorum in solo respectu rationis: Est *Mayro. in 2. dist. 43. q. 3. in fine.* Quia in ijs, quæ sūt intrinsecè mala, malitia est intrinseca obiecto, eaq; intrinsecè refunditur in actum. In ijs, quæ sunt tantum extrinsecè mala, malitia non est intrinsecè in obiecto, cū illi adueniat ex extrinsecâ lege prohibente: nec possit intrinsecè refundi in actum, nisi id quod obiectum intrinsecè habet in se.

Dico I. Positium malitia peccati commissionis vniuersaliter saluari non potest in intrinseco & reali respectu actus ad obiectum rationi dissonum. Prob. non semper voluntas intendit in obiecto malitiam, quam in ipso aduertit: nequit autem actus habere ordinem intrinsecum ad malitiam obiecti, nisi intendat illam: ergo non semper actus peccati habet realem ordinem ab obiectum

rationi dissonum. Maior constat, præcipuè in ijs, quæ idè sunt mala, quia prohibita: in hæc enim ferri potest voluntas, non propter malitiam extrinsecam, quam habent à lege prohibente, sed propter utilitatem intrinsecam, quam habent ex se; quia posset in ea ferri, non aduertens inuincibiliter malitiam legis prohibentis, quam postea aduertens, non cogitur pristinam intentionem mutare: non enim cogitur, ea velle propter malitiam extrinsecam à lege prohibente refusam, sed propter comoditatem intrinsecam, propter quam antea volebat. Minor prob. tum exemplo allato, in quo perseverat idem actus inuariatus quoad omnia intrinseca ante & post aduertentiam legis. Sed ante illam nullum habebat ordinem intrinsecum realem ad obiectum rationi dissonum, cum nullo modo terminaretur ad illud vt rationi dissonum; & factum sit dissonum per prohibitionem extrinsecam, quæ ante à inuincibiliter ignorabatur. Cæterum actus, qui nullo modo terminatur ad obiectum, non potest habere ordinem intrinsecum ad illud. Tum quia actus eatenus habet ordinem intrinsecum ad obiectum, quæ est voluntaria inclinatio & tendentia in illud: quæ esse nequit, nisi voluntas voluntariè actu elicitio intendat illud. Sicut enim lapis mouet se ad centrum per motum in se productum, qui dicitur tendentia & inclinatio actualis in centrum: Ita voluntas mouet se in obiectum, per vitalem motum in se elicitum, qui dicitur tendentia & inclinatio voluntaria in obiectum. Respondent: vt actus voluntatis dicat realem ordinem intrinsecum ad obiectum, sat esse, si ad illud quocunque modo terminetur, sine expressè & formaliter, siue interpretatiuè & virtualiter. Sed contrâ: exemplum allatum probat, hoc non sufficere: actus enim qui ante aduertentiam malitiæ, nullum realem ordinem dicebat ad obiectum vt rationi dissonum, post illam terminatur ad idem obiectum vt rationi dissonum, absque nouo ordine reali superaddito: alioqui non esset idem numero actus, qui antea erat. Ergo non sufficit vt actus voluntatis dicat realem ordinem ad obiectum, vt quocunque modo terminetur ad illud, sed terminari debet ad illud, vt perse intentum. Quia eatenus voluntas dat actui ordinem intrinsecum ad obiectum, quatenus eo mediante appetit illud: cum enim voluntas sit potentia appetitiua, non potest intrinsecè suum actum in obiectum ordinare, nisi appetendo illud: at non semper voluntas appetit obiectum sub ratione mali: igitur non semper dat suo actui ordinem intrins. in obiectum rationi dissonum.

Obycies. Nostra ratio solum probat, non posse actum voluntatis habere ordinem realem in obiectum malum explicitum & expressum, non autem implicitum & interpretatiuum. Idem .n. ordo intrins. qui ad bonum utile est explicitus, ad malitiam cum eo coniunctam est implicitus & interpret. Resp. fateor semper ad malitiam obiecti, quando est præuisa, esse voluntarium saltem implicitum & interpret. & consequenter in actu esse ordinem implicitum & interpret. in obiectum malum: quia cum ordo non distinguatur ab actu, eo modo est ordo in obiectum, quæ actus est in obiectum. Nego tamen, hunc ordinem esse per tendentiam intrins. vitalem in malitiam, sed per extrins. duntaxat connotationem. Idem igitur ordo realis est per intrins. vitalem tendentiam in bonum utile & per extrins. connotationem malitiæ. Hoc autem non sufficit, vt actus dicatur malus per ordinem intrins. realem in obiectum malum: hoc enim

48.

Controu. de esse morali, an sit intrinsecum actui pecc.

49. 1. Sent.

50. 2. Sent. Vasquez qui Canis citat.

Fund.

51. Confr.

52. 3. Sent.

Fund. esse potest

53. Positum malitia peccati commissionis non est in intrins. respectu actus ad obiectum rationi dissonum.

A priori

Respondent Aauerjan

Contrâ

Vt actus dicat realem ordinem ad obiectum, debet ad illud terminari vt perse intentum. A priori ratio.

55.

Semper in actu est ordo implicitus & interpret. in obiectum malum præuisum.

hoc .n. non importat solam connotationem obiecti mali, sed vitalem tendentiam in illud. Cum tamen non omnis actus malus, sit malus per tendentiam intrinsecam in malum. Instas: Actus intellectus non solum dicit ordinem intrins. realem ad motuum formale assensus, sed etiam ad obiectum materiale; ergo etiam actus voluntatis. Resp. neg. conseq. nam actus intellectus effectiue causatur ab obiecto, quoad rationem formalem motiuam, & materialem terminatiuam: quia nequit terminari ad rationem realem in obiecto, nisi illam in seipso intentionaliter exprimat: nequit eam exprimere, nisi ipsa actiue concurrente cum intellectu: omnis autem effectus realem intrins. ordinem importat ad suum principium actiuum. At verò actus voluntatis actiue tantum producitur à voluntate, vt mota finaliter ab obiecto. Finis autem non mouet agens secundum omnem rationem in obiecto inclusam; ac proinde voluntas vt mota ab obiecto tanquam à fine, non ordinat actum intrinsecè ad obiectum secundum omnem rationem in obiecto apparentem.

DICO 2. Positiua malitia peccati commissionis non potest vniuersaliter saluari per extrinsecam tantum denominationem dissonantiæ ab obiecto rationi dissono. Assertio constat in ijs actibus, qui per tendentiam intrins. moralem feruntur in obiectum vt malum. In his .n. malitia moralis non consistit in extrinseca denominatione ab obiecto rationi dissono, sed in libera ac morali tendentia actus in obiectum dissonum. Prob. libera ac moralis tendentia actus in obiectum vt malum & læsiuum alterius, est moraliter mala & difformis rectæ rationi, quæ non solum dicit, neminem esse re ipsa lædendum, sed nec id ipsum actu voluntatis expetendum. Igitur non tantum læsio est mala per modum obiecti extrinsecè refundentis malitiam in actum, sed actus ipse per modum moralis tendentiæ in ipsam læsionem.

DICO 3. Positiua ratio formalis peccatorum, quæ malitiam in obiecto expressè non intendunt, consistit in connotatione extrinsecæ dissonantiæ obiecti cum natura rationali vt sic. Positiua ratio formalis eorum, quæ malitiam obiecti expressè intendunt, consistit in morali tendentiâ actus in obiectum rationi dissonum. Assertio sequitur ex 1. & 2. concl. P. prob. in prioribus nulla est forma positiua intrinseca, quæ denominare possit actum positiue malum intrinsecè: quidquid .n. intrinsecum est in prioribus actibus, conseruari potest absque malitiâ morali, si malitia obiecti inuincibiliter occultetur. Igitur recurrendum est ad formam positiuam extrins. quia tales actus sunt moraliter mali; non per formam intrins. ergo per extrinsecam (cùm non possit inter hæc duo assignari medium) hæc autem alia esse non potest quam dissonantia obiecti cum naturâ rationali: quia nulum aliud est caput, vnde denominatio moralis malitiæ in actu desumi possit. Confir. obiectum est prima radix & primordialis origo bonitatis & malitiæ in actu: ergo ab eo desumenda est denominatio moralis malitiæ in actu, quando nulla assignari potest intrinseca ex parte actus.

In posterioribus verò actibus non solum reperitur forma moralis extrinseca, nempe dissonantia ipsa obiecti, quæ liberum actum voluntatis ad se terminat, sed etiam forma intrinseca, quæ potest actum ipsum intrinsecè malum denominare, nempe libera & moralis tendentia actus in obiectum rationi dissonum. Igitur in his actibus positiua malitia formalis peccati commissionis non consi-

stit in extrinseca tantum forma connotata, sed in intrinseca & morali tendentia ad talem formam naturæ rationali dissentaneam.

Hoc sic ostendo. Hæc malitia essentialiter differt à malitia priorum pecc. non ex parte dissonantiæ obiectiuæ: ergo ex parte modi tendendi ad obiectum dissonum: non .n. est aliud caput differendi. Minor prob. eadem dissonantia obiectiua est in eo, qui transgreditur legem, propter transgressionem ipsam legis, & qui propter aliud motuum legem transgreditur: & tamen alia est malitia in primo, ac in 2. vt qui omittit ieiunare tempore præcepti propter transgressionem præcepti, ac qui propter solum motuum intemperantiæ. In vtroque obiectiua transgressio est eadem, nempe ieiunij præcepti violatio, & tamen malitia vtriusque actus est diuersa: prioris .n. actus malitia est specialis inobedientia: posterioris intemperantia: igitur malitia horum actuum desumi nequit ex solo obiecto. Confir. contra Vasquez qui disp. 101. cap. 6. docet, positiuam malitiam peccatorum, quæ consummantur in affectu interno, vt sunt peccata odij, inuidiæ, ingratiudinis, specialis inobedientiæ, consistere in ipso expresso affectu, & intrinsecâ tendentiâ actus in tale obiectum. Vnde infert, variato affectu expresso & directo in implicitum & indirectum circa idem obiectum, variari essentialiter peccatum: aliud .n. est specie peccatum, quo quis transgreditur legem ex expresso contemptu legis, & quo non ex expresso contemptu.

Vltimò prob. sæpe in obiecto vel nulla est malitia, vel non tanta, quanta in actu peccaminoso: ergo nequit tunc tota malitia peccati desumi per denominationem ab obiecto: quia nequit ab obiecto maior malitia desumi, quam quæ in illo supponitur. Antec. constat in ijs peccatis, quæ in obiectum tendunt per expressum contemptum vel honestatis virtutis, vel superioris præcipientis. In his .n. nulla supponitur malitia in obiecto, sed tota est in actu expressè contemnente honestatem virtutis, vel superioris præceptum: quia nimirum aliter tendit in obiectum honestum, quam ratio ipsa dicit, esse tendendum: Eadem ratio est de ijs peccatis, quorum tota malitia desumi non potest ex solo obiecto: vt qui ex contemptu rem leuem præceptam transgreditur, grauitè peccat, non ratione rei præceptæ, quæ leuis est, sed ratione modi tendendi in rem præceptam, per expressum contemptum præcepti. Confir. 1. malitia horum peccatorum desumitur ex contemptu: contemptus non est in obiecto, sed in contemnente, ratione actus, quo iniuriosè tendit in obiectum. Ergo malitia horum peccatorum non desumitur ex obiecto, sed ex libera & morali tendentia in obiectum.

2. Ex eo desumenda est moralis malitia in his, quod ratio dicit esse dissentaneum rationi: Hoc non est obiectum, sed libera tendentia in obiectum: ex parte enim obiecti non est nisi honestas, quæ terminat liberum contemptum operantis: ergo ex parte obiecti nihil mali potest ratio apprehendere; sed tantum in ipso actu ex modo, quo tendit in obiectum ex se bonum & honestum.

3. Ab eo formaliter desumenda est malitia peccati, quo tantum variato variatur ipsa: ab eâ enim formâ desumitur effectus formalis, quâ tantum variatâ, variatur ipse: sed variatâ tantum liberâ tendentiâ voluntatis de virtuali & interpretatiuâ in expressam & formalem; vel contrâ, variatur malitia horum peccatorum, quorum prauitas consummatur in affectu interno: nam variatâ tantum liberâ tendentiâ ex virtuali & interpretatiua, quam quisque

56. Actus intellectus effectiue causatur ab obiecto, quoad rationem formalem motiuam, & mater. terminatiuam.

57. Nec saluatur malitia extrin. denominatione dissonantia ab obiecto.

58. Sed sua illa in connotatione extrinseca dissonantia.

59. Prob.

60. Alia sita in morali tendentia &c.

61. A priori

62. Confir. Ad hominẽ

63. Prob. vlt. assertio

64. Confir. hæc ratio 1.

65. Confir. 2.

66. Confir. 3.

quisque contra legislatorem habet, dum ex passione vel ignorantia vincibili contra legem peccat, in expressam & formalem, quam habet, qui eandem legem ex contemptu præcipientis transgreditur, variatur malitia de vnâ specie in aliam: cum prior non sit in specie inobedientiæ specialis, in qua est posterior. Ergo ab illâ tantum sumenda horum malitia.

67. *Obijcies* Hæc intrinseca tendentia actus in obiectum dissonum, est tantum physica: seu pertinet ad physicam entitatem actus: producit enim per influxum eandemque physicam actionem, quâ entitas actus. Ergo nequit in eâ consistere formalis ratio peccati, quæ sita est in esse morali. *Resp.* neg. antec. intrinseca enim tendentia actus in obiectum rationi dissoni est etiam moralis; & formalis ratio constitutiva peccati commissionis, quâ moralis. Est physica, quâ dicit respectum ad principia physica, nempe ad voluntatem, vt præcisè producentem: ad rationem, vt præcisè proponentem: ad obiectum, vt præcisè terminans. Eadem moralis dicitur, quâ dicit ordinem ad principia moralia, nempe ad voluntatem ex electione operantem: ad rationem practicè de honestate vel malitia obiecti dictantem; ad obiectum propositum, vt conforme vel difforme naturæ rationali, ex practico dictamine rationis.

68. *Dices* actus est malus, quâ liberè procedit à voluntate, versaturque circa tale obiectum ratione regulatum: sed hoc totum extrinsecum est actui; ergo & malitia. *Resp.* dist. maior. actus est malus, quâ liberè procedit à voluntate vt fundamento moralitatis, concedo; vt ratione formali, nego. Est. n. ratio liberi fundamentum, non formalis ratio bonitatis aut malitiæ, cum sit communis utriusque, & indifferens ad vtrumque. Rursus disting. actus est malus, quâ versatur circa tale obiectum ratione regulatum, vt circa terminum extrinsecè terminantem, concedo; vt circa terminum malitiam formaliter communicantem, nego. Quando. n. in obiecto nulla est difformitas, sed summa honestas, non potest malitia in actu desumi ex obiecto terminante, sed ex modo tendendi voluntatis ad tale obiectum, modo supra explicato.

69. *Non omnis moralitas est extrinsec. entitati actus: omnis completur per extrinsec.* Deducitur 1. non omnem moralitatem esse extrinsecam actui: constat in omnibus actibus studiosis, quorum bonitas consistit in intrinseca tendentia eorum in obiectum honestum: & in peccatis, quæ in obiecti malitiam expressè feruntur.

2. Omnem moralitatem cõpleri per extrinsecum; patet: hæc. n. tendentia intrinsec. actus in obiectum, vt sit moralis & distincta à physica tendentiâ eiusdem, debet connotare principium liberum, practicum dictamen rationis, obiectum conforme aut difforme naturæ rationali, ratione regulatum: quæ sunt extrinseca actui omnia, vt constat.

3. Completam moralitatem actus fundamentaliter non consistere in vna tantum ratione, sed in pluribus, formaliter tamen in vna tantum consistere: quia illa in actu desumitur à pluribus formis & cõnotatis extrinsecis & intrinsecis. & licet formæ, quæ ad illam requiruntur, sint plures, respectus tamen conuenientiæ vel disconuenientiæ cum sua regula, in quo formaliter consistit omnis moralitas, est vnus, qui in actu humano confurgit ex plenitudine omnium requisitorum.

4. Deducitur responsio ad alias sent. 1. solum probat de ijs peccatis, quæ in malitiam obiecti directè feruntur. 2. de ijs, quæ ad malitiam obiecti indirectè tantum & interpretatiuè tendunt. 3. non rectè distinguit: versari. n. potest voluntas

actu expresso, tam circa obiecta extrinsecè mala, quàm circa intrinsecè mala actu indirecto & interpretatiuo. Ergo peccatum habere potest positinum respectum ad obiecta intrinsecè mala, & extrinsecè praua: & contrà, respectum rationis ad obiecta extrinsecè mala, & praua intrinsecè.

SECTIO IV.

Quæ & qualis sit priuatio, quam includit peccatum?

72. *Duplex priuatio, Physica, Moralis.* **E**T si priuatio non sit ratio constitutiva peccati, quia tamen includitur in illo, saltem vt proprietates consequens ad ipsius constitutionem, explicandum quæ, & qualis hæc priuatio sit sc. priuatio alia physica seu perfectionis physice: moralis alia seu perfectionis moralis. Quæritur, vt ram peccatum includat priuationem, & cuius perfectionis.

73. *1. Sent.* Prima sent. docet, peccatum dicere priuationem perfectionis naturalis debitæ. Inducunt Patres, *August. in Enchir. c. 11.* vbi appellat peccata priuationes naturalium bonorum: sequitur *Magister in 2. dist. 34. cap. 3.* Fundam. peccatum est contrarium naturæ, vt testatur *S. Tho. 1. 2. qu. 71. art. 2. August. libr. 3. de lib. arb. cap. 13.* omne autem contrarium de se corruptiuum est alicuius perfectionis: ergo peccatum est corruptiuum perfectionis naturalis. Sed contrà 1. hoc apertè contradicit Dionysio, & Patribus affirmantibus, omnia naturalia post peccatum manere integra. Quia omne peccatum personale, de quo nunc disputo, est actus, aut omissio actus: sed neutrum est naturalis perfectionis corruptiuum. Non omissio, cum sit pura priuatio actus; nisi fortè dicatur corruptio naturalis perfectionis debitæ, quia priuat subiectum perfectione oppositi actus debiti. In quo sensu explicari possunt Patres, cum peccatum vocant corruptionem priuationemque naturalium bonorum. Verum hoc ad summum verificabitur de peccato omissionis, non commissionis: hoc. n. non tollit, sed ponit actum, qui licet sit malus moraliter, est tamen perfectus physice, quia perficit naturam physice, non moraliter. De actu malo constat; quod nullam physicam perfectionem à subiecto tollat, nisi fortè oppositum actum bonum, impossibilem cum malo. Contrà 2. cum non semper teneatur voluntas oppositum actum bonum operari, & tam actus malus, quàm bonus sit naturalis & physica perfectio subiecti, dici non potest, quod subiectum priuet perfectione naturali debitâ, sed ad summum morali. Vnde ad fundam. huius sent. *Resp.* peccatum esse contrarium naturæ, non physice, sed moraliter, vt ibidem S. Thomas.

74. *Contra 1. Peccatum non dicit priuationem perfectionis naturalis.* Secunda sent. affirmat, peccatum includere priuationem perfectionis habitualis debitæ. Quia priuat subiectum gratia habituali, & reliquis virtutibus tam naturalibus quàm supernaturalibus.

75. *2. Sent. Fund.* Sed contrà: Tum quia hæc priuatio non includitur in peccato veniali, quod est verum peccatum, naturæ rationali difforme: neque hanc priuationem dicit peccatum per se in omni statu commissum; non in pura natura, non à gentili ante habitum acquisitum & infusum, non à Christiano post corruptos habitus per præcedens peccatum.

76. *Peccatum non includit priuationem perfectionis habitualis.* 3. Sent. docet, hanc priuationem in peccato inclusa, esse carentiam rectitudinis oppositi actus, quem voluntas ex suppositione quod operatur, tenetur elicere. Sed contrà: nam si voluntas nullum posset operari actum bonum, posset malum, vt multi

71. *Resp. ad sensu primam, Secundam, Tertiam,*

77. *Priuatio in peccato, non est carentia oppositi actus.*

multi concedunt in dæmonibus, talis actus à voluntate elicitus esset malus, & consequenter alicuius perfectionis priuationem includens, cum tamen non includeret priuationem rectitudinis actus boni: quia nulla potest esse priuatio, ubi non est potentia ad oppositam formam: cum priuatio sit negatio in subiecto apto ad formam oppositam.

4. Sent. asserit priuationem, quam per se in omni statu commissum importat peccatum commissionis, esse carentiam debiti ordinis ad regulam rationis, quam agens liberum operando sequi tenetur: est communior: docet Scot. in 2. dist. 37. qu. vn. §. ista quæst. Pro cuius explicatione,

Nota in præsentī controu. duplicem inuolui difficultatem, alteram, cuius perfectionis priuationem per se importet peccatum: alteram, in quo subiecto proximo illa sit. Alij, vt Gabriel in 2. dist. 31. qu. vn. art. 2. post. 6. concl. & Ockam apud ipsum, immediatè illam collocant in voluntate: alij in solo actu, & ex his alij in eodem actu singulari & indiuiduo, vt apertè sequitur ex sent. eorum, qui docent, posse vnum eundemque numero actum ex bono fieri malum, & ex malo bonum: alij in eodem actu in genere tantum considerato, vt Scot. proximè cit. alij in voluntate & actu simul.

80. Priuatio, quam per se importat peccatum commissionis, non est carentia alicuius perfectionis naturalis, aut habitualis acquisitæ, vel infusæ, aut rectitudinis oppositi actus debiti, (vt constat ex sententijs refutatis) sed rectitudinis & ordinis moraliter debiti, non actui, sed voluntati, ad suam legem & regulam prohibentem: prob. hanc tantum priuationem importat per se in omni statu commissum, etiam in quo voluntas impotens esset ad rectè operandum. nam tunc teneretur voluntas non tollere moralem ordinem seu rectitudinem, quam habet ad suam legem prohibentem, per solam negationem omnis actus legi difformis. Duplicem .n. tenetur voluntas habere conformitatem cum suâ regulâ; positiuam, per positiuum actum legi conformem; negatiuam, per negationem omnis actus legi difformis. Posteriores semper tenetur habere; cum hæc tollatur per actum rationi difformem, quem nunquam licet habere: Priorem certo tempore; cum illa tollatur per omissionem actus honesti, quem non semper voluntas tenetur habere, sed certo tempore, quando ille est in præcepto. Prior cõformitas tollitur peccato commissionis; posterior, omissionis. Prior est priuatio positiuæ rectitudinis & honestatis oppositi actus, quem voluntas certo tempore elicere tenetur: posterior est priuatio negatiuæ tantum rectitudinis seu ordinis, non quidem in actu, quia ad illam seruandam nullus necessarius est actus, sed in voluntate, quâ voluntas tenetur non habere actum positiuum malum, quo hæc negatiua & moralis rectitudo, seu ordo cum regulâ prohibente tolleretur.

Hinc Constat 1. hanc priuationem non esse in eodem actu indiuiduo aut singulari, cum nequeat idem numero actus successiuè esse capax rectitudinis & obliquitatis, seu honestatis & malitiæ, vt supra. 2. Neque esse priuationem rectitudinis seu ordinis debiti actui in genere, contra Scot. loco cit. in casu .n. quo voluntas non haberet potentiam ad rectè operandum, actus malus ab ipsâ elicitus non posset dicere priuationem ordinis seu rectitudinis debiti actui in genere: quia tunc non haberet voluntas debitum operandi vllum actum bonum, sed solum non operandi actum malum: & per hanc tantum liberam non operationem actus

mali conseruaretur debita conformitas, quam voluntas conseruare tenetur erga suam legem prohibentem, 3. Quo pacto hæc priuatio debite rectitudinis & conformitatis ad regulam prohibentem, non sit in actu, sed in voluntate. Sicut .n. illa non ponitur per actum, sed per liberam duntaxat negationem actus, legi ac regulæ difformis: ita nec conseruatur per positionem actus, sed per negationem tantum mali actus. Confir. idem est immediatum subiectum priuationis, & oppositæ formæ: sed immediatum subiectum rectitudinis, & conformitatis ad regulam prohibentem, non est actus, sed voluntas; nam hæc conformitas non seruator positiuo actu: ergo nullus positiuus actus erit immediatum subiectum huius conformitatis: eatenus .n. actus est immediatum subiectum conseruitatis cum lege, quatenus eo mediante seruanda est conformitas cum lege: ergo voluntas erit immediatum subiectum priuationis rectitudinis.

Argumenta sectionis secunda soluuntur.

AD Argu. primæ sent. Resp. Primarium institutum Patrum fuisse confutare hæresim Manichæorum, qui duos fingebant Deos: vnum bonum, principium bonorum; alterum malum, principium malorum. Contra quos demonstrant, hoc ipso, quod natura est, bonam esse, & à Deo conditam: malum non esse naturam, sed corruptionem naturæ; pro naturâ intelligentes, non actum accidentalem, qualis est peccatum; sed rem subsistentem, qualem intelligebant Manichæi naturam malâ, vt apertè colligitur ex August. to. 7. lib. de perfect. iustitia, ratioc. 4. vbi: iterum, inquit, querendum est, quid est peccatum, actus, an res? respondemus, peccatum quidem actum dici & esse, non rem. Vbi dum rem opponit actui, pro re intelligit naturam subsistentem. Cæterum occasione huius erroris Patres de peccato etiam disputasse, ex iisdem constat, illudque per priuationem corruptionemue sæpe definiuere. Sed id fecerunt 1. vt per notiora nobis illud explicarent: sic .n. homines, qui plerumque metu proprii damni à malo abducuntur, magis ad illud vitandum mouentur. Eodem modo scriptura illud describit per recessum & elongationem à Deo, vt illius damnum & grauitatem magis apprehendamus. 2. quia Patres peccatum considerarunt, non vt nos, ex primâ ratione sui cõstitutiuâ, sed secundum alias, præsertim maculæ: quo pacto illud formaliter includit priuationem debite pulchritudinis, vt infra.

Locus Ioan. cit. per nihil, intelligitur nulla res, vt sensus sit, sine ipso nulla res facta est. Sic August. lib. de natura boni c. 24. sine ipso, inquit, factum est nihil, id est, non est factum sine ipso aliquid. Vnde cum alibi nihil accipit pro peccato, interpretandus est, non de nihilo entis simpliciter, sed de nihilo virtutis & meriti; quod continet peccatum, & homines efficit nihil, hoc est vacuos & inanes meriti ac virtutis.

Ad 1. ration. Resp. malum in communi, prout abstrahit à physico & morali, absoluto & respectiuo, non esse vniuocum, contrahibile per inferiora vt per differentias perfecte præcisas, sed ad summum analogum analogia proportionis, confusè inuoluens omnia inferiora, quæ partim sunt priuatiua, vt mala physica absoluta, & moralia omissionis, partim positiuua, vt cætera physica respectiuua, & moralia commissionis.

Ad Confir. neg. vniuers. Minor. sicut .n. in natura & arte datur duplex malum, alterum ablo-

84. Constat 3.

Confir.

85. Ad auctoritatem PP.

Nullam naturam malam declarant

86.

87. Ad Ioan. 1. Augustin.

88. Malum in communi est ad inferiora analogum.

89. In naturâ & arte datur malum priuatiuum & posit.

78. A. sent. com. minor

79. Nota dupl. diffic.

Scotus.

80. Priuatio in peccato commissionis est carentia perfectionis naturalis &c.

81. Constat 1.

82. Constat 2.

lutum, quod est priuatio perfectionis debitæ in subiecto: alterum respectiuum, quod est alteri contrariè oppositum: ita non omne malum naturæ vel artis, est priuatiuum. Respectiuum. n. semper est positiuum, seipso improporionatū alteri. nam tam in operibus naturæ, quàm artis, malum contingit per defectum & excessum. 1. consistit in priuatione. 2. in positiuo. Ad 2. disting. Maior: omnis entitas positiuua est bona transcendentaliter, concedo; moraliter, nego. Ita peccatum quò bonum transcendentaliter, placet Deo, & ad illud positiuè concurrat: displicet quò malum moraliter, cuius ipse non est causa, sed creatura: vt mox.

Ad 3. concedo omnem entitatem realem immediatè esse à Deo, quò physica entitas est: nego, quò entitas moralis est. Peccatum autem non est formaliter peccatum, quò physica, sed quò moralis entitas est. Vide disp. 21. lect. 2.

Dices. Vel quò moralis entitas peccatum reduplicat aliquid reale, vel non reale: si reale, ergo illud est à Deo, à quo omne reale sit oportet. Si non reale; ergo peccatum pro formali reduplicat non reale, quod intèditur. Resp. reduplicare rationem realem, non ex physica entitate actus, sed ex modo procedendi actus, à proximo principio libero in obiectū ratione regulati, desumptam; seu modum tendendi liberum in obiectum rationi dissonum: nam omnis moralitas formaliter reduplicat liberum modum tendendi voluntatis in obiectum practicā ratione regulatum: quo tantum posito, aut sublato, ponitur, aut tollitur moralitas in actu. Hoc autem habet peccatum à solā voluntate & ratione creatā, non à Deo: Ab illo. n. actus humanus habet liberum modum tendendi in obiectum practicā ratione regulatum, à quo proximè elicitur liberè sc. à solā voluntate & practicā ratione creatā: nam Deus per suum antecedens & æternum decretum ita suam omnipotentiam cum voluntate creaturæ coniunxit in ordine ad actus naturales, vt quoties, & quoscunque actus illa operari veller, Deus ad illos, & cum illā concurreret, ad eum modum, quo habitus concurrat ad actum voluntatis dependenter à libertate voluntatis. Quo fit, vt ex vi talis coniunctionis suæ omnipotentiz, Deus non liberè, sed necessariò concurrat, ad instar causæ naturalis, cum voluntate creatā ad omnes ipsius actus naturales: cum vltimam determinationem & applicationem diuini concursus, per æternum decretum creaturæ indifferenter oblati, relinquat libertati creaturæ.

Hinc fit, vt actus peccati nullam moralitatem desumat à concursu diuino, à quo physicè tantum procedit, sed solū à voluntate & ratione creatā, à qua tantum liberè producit. Sicut nullam moralitatem desumat actus ab habitu simul cum voluntate coagente, sed à solā voluntate liberè habitum ad operandum determinante. Quia igitur peccatum, quò physicum, bonum est; quò morale, malum est; quoad esse physicum à Deo est, quoad esse morale à solā voluntate creatā. Vt disp. 21.

Confirm. multa sunt, quæ Deus vt causa physica & vniuersalis producere potest, quæ vt moralis & particularis non potest. Ita nequit Deus vt causa moralis particularis producere habitum erroneum, vel vitiosum ad malum inclinantem, quos tamen vt causa physica & vniuersalis simul cum creaturā potest. Vbi vides, eandem entitatem habitus vitiosi, vel erronei, quò physica entitas est, à Deo produci posse; quò moralis, non posse.

Ad confir. concedo omnem entitatem positiuam contineri in Deo, aut formaliter, si nullam di-

cat imperfectionem; aut eminenter, si aliquam inuoluat: vt ratio moralis positiuua, quæ constituit peccatum in esse peccati, maximam inuoluit. Continetur autem eminenter, quò physicum & bonum est, vt continetur habitus erroneus ac vitiosus: quia quidquid physicum reale est in illis, producere potest Deus; quidquid morale est producere non potest, quia vt sic tantum ista entia sunt mala. Cæterum ipsa moralitas horum actuum physicè producitur à Deo, quò ab ipso producuntur omnia principia, quæ ad huiusmodi moralitatem exercendam necessaria sunt.

Ad 4. nego, in peccato commissionis conuersionem distingui posse ab auersione actuali, quæ est contrarietas ad legem & voluntatem diuinam: hæc. n. non distinguitur à conuersione ad obiectum, legi & voluntati diuinæ positiuè contrarium. Quia hæc auersio formaliter consistit in denominatione sumptā ab obiecto rationi ac legi contrario: à quo præscindi nequit dissonantia ad legem, si obiectum sit terminus actus humani, nec ab actu, vt ad id terminato, contrarietas ad legem.

Dices, etiam in obiecto distingui rationem, terminatiuam conuersionis, & terminatiuam auersionis actus ad se. Sed contrā: ratio terminatiua conuersionis est obiectum ijs circumstantijs vestitum, quibus formaliter opponitur legi, à quo præscindi nequit positiuua auersio à lege: si. n. ab obiecto præscindas circumstantiam spectantem ad esse morale, non sumitur id positiuè completum in ratione obiecti: nec sumus in casu: qui est, an obiectum completum per omnes circumst. intelligi possit terminare actum humanum quoad conuersionem, non auersionem, defectu priuationis ad auersionem formaliter requisitæ. Sicut. n. hæc opinio constituit conuersionem actualem in positiuo, auersionem in priuatiuo; ita rationem terminatiuam conuersionis in positiuo, terminatiuam auersionis in priuatiuo.

Ad 5. neg. maior. Malitia. n. omissionis saluatur in purā priuatione actus debiti: malitia commissionis in actu positiuè distorti naturæ rationali: A priuatiuo autem & positiuo nequit abstrahi ratio vniuoca perfectè communis, sed ad summum analogia proportionalis, quæ intrinsicè inuoluat inferiora: ad prob. maior. nego ita se habere vniuocè, sed tantum analogicè in ratione distortitatis cum naturā peccatum commissionis, & omissionis: vnum enim se habet per positionem actus, aliud per negationem omnis actus.

Ad 6. nego antec. Nam etiam peccatum habituale, consideratum in ratione peccati, vt distortis & oppositi naturæ rationali, consistit in ratione positiuā, nempe in actu præterito moraliter perseverante: etiam si. n. nullam inferret subiecto priuationem; actus peccaminosus semel commissus, & nonquam retractatus, moraliter in subiecto perseverans denominaret illud peccatorè. Quamuis idem peccatum, consideratum sub ratione maculæ & inimicitiz Dei, inuoluat formaliter priuationem pulchritudinis debitæ animæ & conformitatis, seu amicitiz cum Deo vltimo fine: De quibus infra. Ad probat. antec. neg. assumptum, eiusque prob. Priuatio enim sanctitatis nequit intelligi vt mala moraliter & peccaminosa subiecto, nisi vt voluntaria eidem: seu quò proprio actu malo eiusdem, illa fuit virtualiter saltem & interpretatiuè volita. Ad 7. Pariter nego peccatum originale consistere in solā priuatione sanctitatis posterioris in primā origine debitæ. Cum enim id sit verum & proprium peccatum, vt infra; & de ratione

90.

Ad 2.

91.

Ad 3.

92.

Quid sit
peccatum
quò morale
positiuum:

93.

Quò bonum
à Deo
est: quò malum,
à
creaturā
solā.

94.

95.

Ad confir.

96.
Ad quæd.
In peccato
commissionis
conuersionis
non distinguitur
ab auersione.

97.

Dices

Contrā

98.

Ad 5.

99.

Ad 6.

100.

Ad 7.
Neque peccatum
originale
consistit in solā
priuatione
sanctitatis.

veri & proprii peccati sit esse voluntarium ei, cuius est peccatum; ut privatio sanctitatis in posteris habeat veram rationem peccati, debet illis esse voluntaria, non voluntate propria personali, per quam nihil ad tale peccatum cooperati sunt; sed aliena capitali: igitur id involuit rationem positivam, licet extrinsecam, nempe voluntarium capitatis, quâ aliquo modo fuit voluntarium posterorum: tamen si privationem sanctitatis dicat intrinsecè. Nec refert quod ratio voluntarij, quæ est ratio positiva, sit extrinseca; quia hæc non necessariò debet esse intrinseca actui, ut patet in actu externo, qui dicitur voluntarius ab actu extrinseco voluntatis. Ad argu. secundæ sent. patet ex dictis. Cæterum definitio peccati ab August. tradita, & à Theologis admissa, optimè explicatur de contrarietate positiva ad legem, quam peccatum commissionis ex obiecto rationi dissona habet.

SECTIO V.

An omne peccatum ideo formaliter sit peccatum, quia est aliqua lege prohibitum?

DE facto nullum est peccatum, quod aliquâ lege saltem divinâ prohibitum non sit, atque adeò quod malitiam ex tali prohibitione non accipiat. Controversia est, an omnem malitiam peccatum habeat ex lege prohibente, adeò ut si nulla esset lex prohibens, nullum foret peccatum.

Prima sent. affirmat: *Albert. in 2. dist. 35. art. 3. ad argu. Bonaven. dub. 4. circa text. Agid. qu. 1. art. 1. §. Tertia def. Ocham. in 2. qu. 19. ad 3. & 4. dub. Almai. trac. 3. moral. cap. 16. fine. Conrad. 1. 2. qu. 21. art. 6. ad 4. Curiel. dub. 2. & videtur S. Tho. 1. 2. qu. 71. art. 6. ad 4. ubi explicans illud axioma, aliqua sunt mala, quia prohibita: aliqua verò prohibita, quia mala: docet, illud intelligendum de prohibitione per ius positivum, non naturale, quod primariò continetur in lege æterna, secundariò in naturali iudicio rationis humanæ, per ordinem ad quam omne peccatum, ideo est malum, quia prohibitum.*

Prob. 1. ex illis ad Rom. 4. per legem cognitio peccati: & peccatum non cognoscitur, nisi lex diceret. Et lex iram operatur. Vbi non est lex, nec pravaricatio. Vbi Paulus peccatum agnoscit ex lege; quâ sublatâ, ait, tolli & peccatum, nomine pravaricationis significatum. Idem colligitur ex Ioan. Epist. 1. cap. 3. ubi peccatum appellatur iniquitas seu contrarietas ad legem: ut. n. æquitas, est æqualitas lege præscripta: ita iniquitas est contraria æquitati.

2. Ex Augustin. qui lib. 22. con. Faust. cap. 27. peccatum definit per contrarietatem ad legem, ut per rationem essentialem. lib. 2. de pecca. meritis cap. 16. neque (inquit) peccatum erit, si quid erit, si non divinitus inbeatur, ut non sit. Ambros. lib. de Paradiſo cap. 8. quid est, inquit, peccatum, nisi legis pravaricatio? 3. Peccatum est malum morale: hoc formaliter consistit in deviatione à regulis morum: sicut malum artificiale in deviatione à regulis artis. At regulæ morum sunt leges: Igitur peccatum formaliter consistit in deviatione à lege.

4. Ad peccatum ex S. Tho. 1. 2. q. 87. art. 1. per se consequitur reatus pœnæ: sed reatus pœnæ consequitur ex prohibitione: ergo peccatum essentialiter supponit legem prohibentem.

Secunda sent. negat: *Scot. in 3. dist. 37. qu. vn. §. Sed ista quæst. & §. Ad quæst. Richar. art. 1. qu. 50. Rubio. qu. 1. art. 2. concl. 1. & 2. Gabriel. qu. vn. art. 2. Palat. disp. 3. Duran. in 1. dist. 47. qu. 4. nn. 8. 16. & 22.*

Gregor. in 2. dist. 34. art. 2. concl. 2. Sol. lib. 2. de iustitia qu. 3. art. 8. Almai. 3. moral. cap. 16. Caiet. 1. 2. qu. 100. art. 8. ad 2. rar. & fine: Medin. ibid. & qu. 18. art. 1. ad ult. arg. & qu. 16. art. 4. Vasquez 1. 2. disp. 97. cap. 4. Suar. de act. hum. trac. 3. disp. 7. sect. 1.

Quæ sent. longè probabilior, fundatur in axioma, aliqua peccata sunt mala, quia prohibita: aliqua prohibita, quia mala. Igitur datur peccatum, quod ante legem prohibentem est malum, & ideo prohibetur. *August. lib. 1. de lib. arb. ca. 3. consentit Eudodio asserenti, adulterium non ideo esse malum, quia lege vetatur, sed ideo lege vetari, quia malum est.*

Prob. 1. si omnia peccata sunt mala, quia lege prohibita, potuisset Deus absolutâ potentiâ nulla peccata prohibere; quo posito, nullum fuisset peccatum, ut Deum odisse, proximum læsisse, contra propriam conscientiam agere, quod implicat: nullâ enim lege prohibente, hæc fuissent contra rectam rationem & dissentanea naturæ rationali, ut sic; mala moralia, ac peccata. Antec. patet: nam non ideo hæc de facto apprehenduntur ut mala, & contra rectam rationem, quia sunt lege divinâ prohibita: quia posset talis lex siue per possibile siue per impossibile invincibiliter ignorari, aut saltem posset aliquis in aliquo casu illam inculpabiliter obluisci: cum tamen nunquam hæc apprehendi possint non contraria rationi: sed ideo sunt mala, quia apprehenduntur ut dissentanea naturæ rationali.

Cæterum aliqui concedunt sequelam, nullum tunc fore peccatum. Expresè *Ocham cit. ad 3. dubium* docet, omnes actus humanos, qui nunc ex lege prohibente censentur mali; ipsum odium Dei, potuisse à Deo præcipi, ac meritoriè exerceri. Verum hoc ex terminis apparet absurdum.

Apparentius respondet *Curiel*, hæc necessariò à Deo prohiberi ex suppositione quod sunt futura, & necessariò ex ea suppos. esse mala & peccata respectu creaturæ rationalis. Sed contra: si hæc non sunt ex se mala, sed fiunt mala ex solâ voluntate Dei prohibente, nullâ necessitate cogitur Deus ad ea prohibenda: quia non cogitur ad prohibendum ut malum, quod ante ipsius voluntatem non supponitur malum.

Confirm. 1. Ideò quæ non sunt ex se mala, Deus non necessariò prohibet, quia ante ipsius prohibitionem non supponuntur mala, ut constat: sed nullus actus humanus in hac sent. ante prohibitionem Dei supponitur malus: ergo nullus necessitat Deum ad illum prohibendum.

2. Ideò Deus aliqua necessariò, aliqua libere prohibet, quia ex parte prohibendorum præcedit ratio necessitans Deum ad prohibendum vnum potius, quàm aliud: sc. malitia moralis, intrinseca in vno, & non in alio: quam solam Deus necessariò odit. Nec enim per adversarios, Deus æquè ad omnia prohibenda determinatur.

Prob. 2. Malitia moralis consistit in difformitate cū natura rationali ut sic: ex sect. 2. 3. at sunt aliquæ operationes ex se independentes à quacunque voluntate Dei, difformes naturæ rationali ut sic: ita mendacium, & odium Dei, habent difformitatem intrinsecam moralem necessariam cum natura rationali, ut calor oppositionem intrinsecam physicam necessariam cum naturâ aquæ. Nempe ut natura aliqua sit possibilis, non pendet à voluntate Dei, sed à divino exemplari, & omnipotentiâ eiusdem, quæ ratione præcedunt liberam voluntatem Dei: ita, ut aliquæ operationes sint ei debitæ, ut conformes, & proportionatæ; aliæ indebitæ, ut difformes & improprietatæ, non pendet

101. Ad arg. sent. 2.

102.

103. Prima sent. affirm.

104. Prob. 1.

105. Prob. 2. ex Patrib.

106. Prob. 3. ratione

107. Prob. 4.

108. 2. sent. negat.

109. Axioma receptiss. Non ideo omne pecc. formaliter est pecc. quia lege prohibitum.

110. Prob. 1. Ex manifestis absurdis, in oppos. sent.

111.

112. Respondet

Contra

113.

114. Confirm. 2.

115. Sent. à priori

pendet à voluntate Dei, sed ab intrinsecâ exigentiâ talis naturæ possibilis. Vt enim risus sit physicè debitus homini, improporcionatus equo; contra hinnitus proporcionatus equo, indebitus homini, non pendet ex liberâ voluntate Dei physicè proporcionantis, vel improporcionantis illum cum naturâ hominis aut equi, sed ex intrinsecâ naturâ hominis & equi, physicè exigentis vnam operationem, vt sibi commensam, & respuentis aliam, vt sibi impropriam. Ita, vt talis operatio sit moraliter proporcionata, vel improporcionata naturæ rationali vt sic, non pendet ex libera voluntate Dei, illam moraliter proporcionantis, vel improporcionantis cū naturâ, sed ex intrinsecâ naturâ rationali exigente has perfectiones, vt sibi moraliter proprias; illas respuente, vt sibi moraliter incōmensas.

Vnde sicut, sublata prohibitione Dei, adhuc maneret natura rationalis cum exigentia eandem operationum moralium in homine: ita, omni lege sublata, maneret eadem honestas & malitia earum, quæ sunt ab intrinsecō honestæ, vel turpes. Ideò falsò Medina 1. 2. q. 19. art. 4. putat, in eo casu fore peccatum, quia ab intrinsecō supponitur difforme naturæ rationali: & non fore peccatum, quia non supponitur prohibitum à Deo. Si .n. ratione moralis difformitatis, in qua ratio peccati consistit, non pendet à prohibitione Dei, eâ sublata, adhuc maneret sub formali ratione peccati.

Dices: Impossibile est, vt aliquid sit peccatum & non sit contra legem naturalem, seu dictamen rationis creatæ: ergo impossibile est, vt aliquid sit peccatum, & non sit contra legem æternam Dei. Cū hæc sit intimatio legis æternæ; & intimatio includat imperium legislatoris, cuius est promulgatio. igitur omne peccatum eò est peccatum, quod est contra legem Dei. Resp. concedo, omne peccatum esse contra legem naturalem & æternam iudicantem, non contra imperantem, quæ sola est lex propriè dicta. Sub alijs terminis resp. omne peccatum esse contra dictamen siue creatum, siue increatum, vt contra conditionem & proximam regulam proponentem obligationem; non contra dictamen, tanquam contra legem & primam regulam per se immediatè obligantem. Ratio .n. siue creata siue increata non obligat per se immediatè, sed mediante obiecto, quod prosequendum vel fugiendum proponit. Vt autem argum. faueat aduersarijs, debet peccatum esse contra dictamen rationis tanquam contra legem propriè dictam, non tanquam conditionem & regulam, obligantem proximè proponentem. Siquidem ipsi contendunt, nullum actum habere rationem peccati, nisi ex lege diuina prohibente per se immediatè tribuente malitiam actui. Ratio autem creata vel increata, quæ tantum proponit obligationem, non tribuit, sed supponit malitiam in actu.

Ad 1. & 2. argu. 1. sent. Resp. 1. omnes auctoritates intelligi, de facto nullum esse peccatum, quod non sit lege diuina prohibitum, secundum omnes circumstantias, quas includit, inter quas potissima est prohibitio Dei, ratione cuius omne peccatum de facto includit generalem inobedientiam contra Deum. 2. Intelligi posse de lege naturali & æternâ, non inducente per se nouam obligationem, sed ostendente tantum malitiam obiecti, & naturale debitum hominis illud vitandi. Vnde rectè sequitur à posteriori, sublata lege naturali seu dictamine rationis obiecti malitiam ostendente, tolli peccatum, non per se, sed respectu nostri, qui peccati malitiam à posteriori non cognoscimus, nisi medio dictamine rationis. Iuxta

hunc sensum explica S. Tho. Ad 3. Concedo malum morale consistere in deniacione à regulis moralium; nego regulas morum esse tantum leges, cū sint ipsa etiam natura rationalis. Quo fit, vt hæc tantum manente, & reliquis legibus sublatis, adhuc ratio peccati maneret, quia maneret deuatiō à primâ regulâ, quæ est natura rationalis, in ordine ad quam reliquæ leges obligant. Ad 4. neg. minor. Cū .n. reatus pœnæ sit tantum dignitas, seu ordinabilitas, non actualis ordinatio, seu destinatio ad pœnam consequi potest ad peccatum, etiam nullâ suppositâ prohibitionem actuali, sed tantum possibili. Sicut præmiabilitas per se consequitur ad actum bonum esto, nullus sit, qui illum actu præmiat.

SECTIO VI.

An peccatum eo ipso quod est contra rationem creatam, sit offensiuum Dei?

PRIMA sent. negat: quam apud nullum expressè reperi. Fundam. implicat Deum offendi, nisi cognoscatur: at dari, aut saltem fingi ad breue tempus posset inuincibilis ignorantia Dei: ergo peccatum non eo ipso, quod est contra rationem creatam, est offensiuum Dei. Nam eo casu esset contra proprium dictamen rationis; & non esset offensiuum Dei, qui inuincibiliter à peccante ignoraretur. Confirm. 1. Peccatum vt offensa Dei, addit nouam malitiam, quam non dicit, vt est contra rationem creatam: ergo non eo formaliter est offensiuum Dei, quo est contra rationem creatam. Non enim posset vna malitia ab alia præscindi, si vna essentialiter includeretur in alia. Sicut, quia eo formaliter quis est homo, quo est rationalis, non potest vnum separari ab alio. Antec. prob. peccatum vt offensa Dei, addit malitiam generalis inobedientiæ, & virtualis saltem contemptus Dei, postponentis illum creatoris, quam malitiam non dicit peccatum, quod est contra rationem creatam præcisè. 2. Si peccatum ex eo præcisè quod est contra rationem creatam, est offensiuum Dei: ergo vt sic fuit à gentilibus cognitum: à quibus sicut fuit cognitum, vt est contra rationem creatam, ita fuisset cognitum, vt est offensiuum Dei. Hoc autem negat S. Tho. 1. 2. qu. 71. art. 6. ad 5. vbi docet peccatum vt est contra rationem tractari à Philosopho morali; vt offensiuum Dei, à Theologo.

Secunda sent. affirmat: Caiet. 1. 2. q. 71. art. 6. §. in eodem sex. Medm. ibid. §. in solut. quinti: Conrad. ibid. ad 3. & art. 2. ad 4. & qu. 72. art. 4. ad 1. Vafquez disp. 96. cap. 2. Curiel. dub. 3. pro quâ citat Vitoriam: Et colligitur ex S. Tho. 1. 2. q. 19. art. 4. & q. 21. art. 2. ad 4. & qu. 72. art. 4. ad 1. & q. 73. art. 7. ad 3. quibus in locis docet, peccatum hoc ipso, quod est contra rationem, includere auersionem à Deo, in quâ ratio offensæ consistit: quia cū ratio humana sit quædam participatio rationis diuinæ, quidquid est contra rationem creatam, est contra legem increatam. Hæc sent. communis est & probabilior. Quæ dupliciter defendi potest: vno modo sustinendo, quod ipsa præcisa contrarietas ad rationem creatam, sit offensa Dei, ad eò vt si in tali actu Deus inuincibiliter ignoraretur, adhuc peccatum contra rationem creatam, esset Dei offensiuum. Hæc via illam defendunt nonnulli apud Curiel. fundam. actu esse contra Deum finem naturalem,

111.

Ad 3.

112.

Ad 4.

121.

Negatiua

sent. fund.

124.

Conf. 1.

125.

Conf. 2.

126.

2. sent. affir.

Ratio S.

Thome

127.

Duplex mo-

dus defen-

dendi sent.

2.

turalem, non addit nouam malitiam distinctam ab ea, quam actus dicit, ut est contra rationem creatam; atque aded ut illam contrahat, non requirit distinctam cognitionem, & consequenter, distinctum voluntarium ab eo, quod requirit, ut sit contra rationem creatam.

128. *Posterior probabilior. Implicat Deū offendi si nullo pacto cognoscatur.* Alio modo, sustinendo quod notitia rationis creatæ non possit saltem implicitè & virtualiter præscindere à notitiâ Dei. Qui modus facilius est & probabilior: Implicat. n. Deum offendi malitiâ formalis offensæ, si nullo pacto cognoscatur. Offensa. n. formalis debet esse voluntaria; ea non est, nisi aliquo modo cognoscatur persona, quæ offenditur. Confirm. nequit homo offendere Deum, nisi per affectum illum formaliter, aut virtualiter contemnat, & postponat amori creaturarum: hoc autem necessariò supponit aliquam notitiam Dei.

Peccatum ut offensa Dei addit malitiam ratione diuersam, ab ea, quam dicit, ut contra rationem creatam. Vnde falsum est, peccatum ut offensam Dei formalem non addere malitiam, ratione saltem diuersam ab eâ, quam idem dicit, ut est contra rationem creatam: addit. n. formalem, aut virtualem contemptum Dei. Nec refert, quod per peccatum commissum cum ignorantia inuincibili Dei vel offensionis Dei, adhuc Deus rationabilem haberet causam offensionis, propter quod iustè puniret, sicut dominus seruum, etiam propter peccata ab ipso commissa cum inuincibili ignorantia, eo quod illa displiceat domino; id nõ refert: rationabilis. n. causa indignationis passiuæ est, non tantum offensa formalis, quæ non contrahitur, nisi ex cognitione personæ offensæ, sed etiam offensa materialis, quæ contrahitur ex quâuis malitiâ & deformitate actûs peccaminosi: nam quæuis malitia est sufficiens & iusta causa, ut propter illam indignetur Deus, licet non quæuis sit sufficiens, ut offendatur malitiâ formalis iniuriæ, cum hæc essentialiter requirat notitiam personæ, quæ offenditur.

129. *Difficultas enodatur* Ex eo quod peccatum cognoscatur esse contra rationem creatam, necessariò cognosci esse contra Deum, ostendo. 1. quia qui cognoscit peccatum esse contra rationem creatam, cognoscit illud esse contra moralem inclinationem, & exigentiam naturæ rationalis, ut patet: ergo necessariò cognoscit illud esse contra Deum. Quia qui cognoscit aliquid esse contra opus artificiatum, necessariò cognoscit illud esse contra artem, quâ tale opus factum est; atque aded contra artificem, qui tale opus fecit. Sed natura rationalis cognoscit se ut opus diuinâ arte factum; ergo quidquid cognoscit esse contra seipsam, necessariò cognoscit esse contra diuinam artem, quâ facta est; atque aded contra ipsum artificem. Maior constat; artificiatum. n. dicit ordinem ad artem, quâ factum est; & ars ad artificem, in quo est. Minor prob. quia natura rationalis necessariò cognoscitur ut effectus ab intellectu agente productus, ac proinde ab artifice per Idæam artemque formatus. Ex *S. Tho. 1. 2. qu. 71. art. 2. ad 4. & August. lib. 3. de lib. arb. c. 15. Ambro. in 2. cap. Rom. qui in verba, genes qua legem non habent &c. ipsa ergo, inquit, natura proprio iudicio creatorem suum agnoscit, non per legem, sed per rationem natura: opus enim opificis cernit in se.*

130. *Ratio. 2. ex S. Thom.* 2. Qui cognoscit peccatum esse contra rationem creatam, cognoscit illud esse contra legem creatam: ratio. n. creata naturaliter cognoscitur ut lex quædam creata dirigens & obligans hominem in suis operationib. ergo cognoscit illud esse contra legem increatam, atque aded contra ipsum legislatores increatum. Lex. n. creata in conceptu suo fert secum notitiam legis increatæ, cuius est participatio, sicut quilibet effectus creatus fert se-

cum notitiam entis increati, à quo originatur: ex *S. Tho. 1. 2. qu. 19. art. 4. Tertio. Qui cognoscit peccatum esse contra rectam rationem creatam, cognoscit illud esse contra vltimum finem, ad quem recta ratio creata naturaliter ducit: ergo naturaliter cognoscit illud esse contra Deum vltimum finem creaturæ rationalis, ac proinde cognoscit illud ut offensuum ipsius vltimi finis.*

4. Ut creatura peccando Deum offendat, non est necesse, ut illum euidenter cognoscat cognitione distinctâ, sed sufficit, si tantum confuse de illo dubitet. Qui enim dubitat ne suâ actione offendat quempiam, & ab actione non cessat, virtualiter & interpret. vult illius offensam. At impossibile est, ut homo, peccando contra rationem creatam, confuse saltem & implicitè non dubitet, se etiam contra Deum peccare: quia impossibile est, cognoscere effectum ut effectum, & de causâ saltem non dubitare: sicut impossibile est, cognoscere causam ut causam, & effectum aliquo modo non cognoscere. Sed homo dum peccat, cognoscit suam naturam & rationem, contra quam peccat, ut effectum; quia cognoscit se suamque rationem ut quid creatum. Ergo impossibile est, ut saltem de Deo non dubitet sub ratione causæ ac principij, à quo ipse originem ducit. Nec dici potest cognosci necessariò Deum, & nõ necessariò cognosci, illum peccatis offendi: sicut enim necessariò cognoscitur peccatis offendi legem naturalem rationis; ita necessariò cognoscitur ipsidem lædi legem increatâ Dei, cuius lex naturalis est intimatio. Nec obstat, quod *to. 1. disp. 2. dixerim, dari posse in paucis & ad tempus inuincibilem ignorantiam de Deo: Nam id tantum concessi extra tempus, quo quis actu peccat, non intra tempus peccati: cum enim nequeat esse peccatum, nisi illud actu cognoscatur esse contra regulam creatam rationis, eo ipso peccator admonetur, ut vterius cogitet, an idem sit etiam contra aliquam regulam increatam: quæ cogitatio non necessariò animum pulsât extra tempus peccati.*

Ad fund. sent. 1. constat ex dictis. Ad confir. 1. concedo offensam formalem Dei addere supra peccatum, quâ præcisè est contra rationem, diuersam malitiam, sed inseparabilem, etiam ratione saltem implicitâ à peccato adæquatè sumpto; quod vtramque malitiam essentialiter inuoluit. Vnde illa propositio: *Peccatum eo est offensuum Dei, quo est contra rationem*, intelligenda est in sensu formali, non immediato, quasi sola contrarietas ad rationem creatam, præciso omni respectu ad Deum, sit offensa Dei: sed in sensu formali mediato, ut ipsa contrarietas ad rationem creatam, quatenus inuoluit virtualem saltem respectum ad Deum, sit formalis offensa Dei.

Ad Confir. 2. concedo conseq. teste *Paulo Rom. 1. vbi de Philosophis Gentilibus loquês, eos inexcusabiles appellat: eo quod cum Deum ex creatis effectibus cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt. Nec contrarius est S. Thom. qui dum docet, peccatum solùm à Philosopho tractari, ut est contra rationem, non negat illud à Philosopho cognosci, ut est offensuum Dei, sed tantum vult scientificam considerationem ipsius non pertinere ad Philosophum, sed ad Theologum.*

Disputari hic solet, an peccatum contra finem naturalem, eo ipso sit etiam contra finem supernaturalem, & è conuerso. Affirmant aliqui. Negant alij, saltem primam partem quæstionis. Ego puto, peccatum eo ipso quod est contra finem supernaturalem, esse etiam contra naturalem. Quia finis naturalis

131. Ratio 3.

132. Ratio 4. *Imposs. peccare contra rationem creatam nõ offendere Deum.*

133. Ad 1. sent. Confirm. 1. *Sensus formalis mediatus*

134. Ad conf. 2.

135. *Eo ipso quod peccatum est contra finem supernaturalem, est contra naturalem.*

naturalis essentialiter includitur in fine supernaturali: & consequenter qui deuiat à fine supernaturali, deuiat à naturali iu supernaturali incluso: At non eo ipso, quòd peccatum est contra finem naturalem, est contra finem supernaturalem, quia supernaturalis non includitur in naturali. Vnde potest quis peccare contra finem naturalem, inuincibiliter ignorando supernaturalem. In quo casu erit offensa & voluntaria deuiatio à naturali, non à fine supernaturali. Non quòd possit quis manere coniunctus cum fine supernaturali, & separatus à naturali; coniunctio enim cum fine supernaturali, essentialiter supponit coniunctionem cum naturali, & rectitudo vniuersae rectitudinem alterius. Vnde si quis per gratiam coniunctus cum fine supernaturali peccaret contra finem natur. inuincibiliter ignorando finem supernat. non solum amitteret coniunctionem cum naturali, sed etiam cum fine supernat. amittendo gratiam. Sed in eo tantum sensu dicitur peccans contra finem natur. non peccare contra supernat. quia illum inuincibiliter ignorando, non censeretur formaliter offendere, quia supernaturalis est, nec ab illo moraliter & per se immediatè separari, sed tantum physicè & consequenter, quia separatus à fine naturali, separaretur etià à supernat. cum quo nequit manere coniunctus, destructa coniunctione cum fine naturali. Vnde priuatio gratiæ in tali casu haberet solam rationem pœnæ. An tale peccatum deleri possit sine gratiâ habituali, infra.

SECTIO VII.

An peccatum necessariò supponat errorem vel inconsiderationem in intellectu?

136.
Ratio dubit.

Cum peccatum sit malum & contrarium naturæ rationali ut sic; & voluntas, quæ suo actu peccat, nequeat ferri in malum cognitum ut propriæ naturæ contrarium, meritò dubitatur, an omne peccatum necessariò supponat iudicium erroneum in intellectu, quo proponatur ut bonum, quod bonum non est: quod quæ sit prima radix & origo peccati. Nam si proponatur uti proponi debet, sc. ut malum, impossibile videtur, ut in illud ferri possit voluntas; cum nequeat voluntas ferri, nisi in aliquam rationem boni: Cum quæ peccatum in seipso bonum non sit, necessariò effici videtur, ut ad peccatum præcedere debeat error, quo proponatur ut bonum, quod reipsâ bonum non est.

137.
Affirmant

Prima sent. affirmat: Est *Alen. 2. p. 9. 112. me. 4. S. Tho. de verit. qu. 24. art. 8. & qu. 16. de malo. art. 2. & 1. 2. q. 77. art. 2. Caiet. Contra. Medi. ibid. Vasquez disp. 128. cap. 5. Bonau. in 2. dist. 22. art. 2. qu. 1. Egid. dist. 24. qu. 2. art. 1. Duran. in 2. dist. 5. qu. 1. nu. 11. & dist. 39. qu. 1. & in 3. dist. 36. qu. 2. sine. Palud. ibid. qu. 3. sine. Richar. art. 1. qu. 1. ad 6. Capre. qu. vn. art. 3. ad 1. Scoti con. 1. concl. Pet. Sor. de ratio. medendi pecc. lect. 2. sine. Cæterum discrepant in explicando errore; alij illum ponunt in solâ inconsideratione eorum quæ voluntatem possent à peccato retrahere: alij in iudicio falso, appetendum esse ut bonum, quod reipsâ bonum non est: alij in imperio consequente practicum iudicium.*

138.
Probant 1. sent.

Prob. 1. ex *Arist. qui 3. Eth. 1. asserit, Prauum ignorare quid agendum, abstinendumue sit; vnde axioma, Omnis peccans est ignorans: & lib. 7. c. 3. docet, incontinentem semper agere ex inconsideratione particularis propof. licet .n. sciat per vniuer-*

salem, omne malum esse fugiendum, passione tamen victus non subsumit in practico syllog. pro minore, hoc est malum: ut cum ratione practice concludat, ergo est fugiendum: sed aliam propof. hoc est delectabile, ut cum passione inferat, ergo est amplectendum. 2. Scriptura & Patres plerumque peccatum reeducunt, ut ad radicem, ad defectum considerationis: Ierem. 12. Desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est qui recogitet corde. Prouer. 14. errant qui operantur malum. Matt. 15. Simite illos, caci sunt & duces cecorum. August. lib. 2. de pecc. meritis cap. 17. Ignorantia & infirmitas, vitia sunt, quæ impediunt voluntatem, ne moueatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abstinendum. De prædest. & gra. cap. 4. Eum dicitur Deus indurare & excacare, quem illuminare noluit. Ansel. in epistola ad Hebr. cap. 9. Ignorantia quodlibet peccatum dici potest, quia excacat cor, & errare facit hominem.

3. Qui hunc errorem ponunt in defectu solius considerationis, ut *Vasquez*, sic probant. Nequit voluntas amplecti obiectum delectabile, relicto honesto, nisi illud ab intellectu efficacius proponatur: nam licet voluntas non necessitetur ab obiecto efficacius proposito, quia posset imperare intellectui, ut efficacius proponat oppositum; nunquam tamen ferri potest in obiectum ineffacius propositum. Igitur semper in eo qui peccat, præcedere debet efficacior notitia boni delectabilis, quàm honesti. 4. Qui errorem collocant in practico iudicio falso, sic philosophantur. Ut voluntas amplecti possit opus peccaminosum, debet illud ab intellectu proponi, ut bonum, cum nequeat voluntas ferri in malum: ergo antequam peccet amplectendo opus ut bonum, errat intellectus proponendo illud ut prosequendum. 5. Qui illum constituunt in imperio, sic ratiocinantur. Omnis electio voluntatis necessariò supponit efficax imperium intellectus, quod explicatur his verbis, fac hoc faciendum tibi est hoc: ad quod illa necessariò sequitur: quia non stat, intellectum efficaciter imperare, & voluntatem rem imperatam non amplecti: igitur ad actum peccati supponi debet efficax imperium intellectus; quod cum sit de re illicita & malâ, necessariò est erroneum.

Secunda sent. negat: Est *Rubi. in 3. disp. 36. qu. 2. art. 1. concl. 2. & ad 2. & Coroll. 1. Mayro. in 2. dist. 24. Argent. dist. 25. qu. vn. art. 2. Bacho. dist. 29. qu. vn. art. 3. Marsil. qu. 16. art. 5. præsertim Coroll. 2. post 2. concl. Palat. dist. 39. disp. 1. §. 2. Ocha. in 3. qu. 12. ar. 1. concl. 4 & art. 4. concl. 3. & 4. Almai. tract. 3. Moral. cap. 4. Suarez de actib. hum. tract. 5. disp. 5. sect. 1.*

Prob. 1. ex Script. & Patr. qui aliquos peccare dicunt, ex malitiâ & scienter: *Lucæ 12. qui cognoscit voluntatem Domini sui, & non fecit secundum voluntatem eius, vapulabis multis: Iacob. 4. Scienti bonum facere & non facienti, peccatum est illi. Aug. in Psalm. 68. versic. Fiat mensa illorum coram ipsis in laqueum: Ecce, inquit, norunt muscipulam & pedem mittunt, & tenenda colla subyciunt. Et in Psalm. 123. versic. forte viuos deglutissent. Hi sunt (inquit) qui viui absorbentur, qui sciunt malum esse, & lingua consentiunt. 2. Inter articulos Parisijs damnatos, apud *Magist. sent. sine*, error de libero arbitrio tertius est, quòd existente rectâ ratione voluntas peccare non possit. 3. Angelus & Adamus peccarunt, nullo præcedente errore: in Angelo .n. nullus potuit esse error præsertim ante peccatum: nec in Adamo: nam error est pœna peccati. 4. Alioqui nullum foret discrimen inter peccatum ex ignorantia; & ex malitiâ, quòd scienter committitur: ergo solum peccatum ex ignorantia præcedit error.*

Tertia

139.
Prob. 2.
Peccator excusat

140.

141.
Probant 3.
ratione

142.
Prob. 4.

143.
Prob. 5.

144.
Negant

145.
Probant 1.

146.
Probant 2.

147.
Prob. 3.
ratione

148.
Prob. 4.

149.
3. sent. me-
dia inter
utramque.

Tertia sent. media docet, per se necessarium non esse, ut peccatum præcedat error vel ignorantia; esse tamen necessarium, ut saltem comitetur, vel subsequatur, ex voluntatis deordinatione: *Henric. quodl. 1. qu. 17. & quodl. 10. qu. 10. Scot. in 3. dist. 36. q. un. §. secundus art. Gabri. q. un. art. 2. in 2. p. art. concl. 3. & art. 3. dub. 3. & in 2. dist. 22. quest. 2. art. 3. dub. 3.* Cæterum *Henricus* vult, quod statim ex deordinatione voluntatis sequatur error in intellectu, ita ut simul tempore sint, licet prius natura sit peccatum. *Scotus* contendit, peccatum esse causam erroris intellectus, quæ vel intellectum auertit à consideratione rectâ, quam ipse *excacationem priuatiuam* vocat: vel est occasio, ut intellectus sibi acquirat habitum imprudentiæ, quo redditur promptior ad inquirenda media apta ad malum finem. voluntas. n. finem malum eligens, imperat intellectui, ut inquireat media ad illum. Ex quâ inquisitione intellectus acquirit sibi habitum imprudentiæ, quem errorem in agibilibus, & *excacationem positiuam* appellat: Fundam. est scriptura & Patres, qui sæpe docent, hominum mentes peccatorum malitiâ obcæcari: *Sapientia 2. Excacauit illos malitia ipsorum.* August. in *Psal. 2. versic. loquetur ad eos in ira sua: Quanquam possit, inquit, ira Dei recte intelligi etiam ipsa mentis obscuratio; qua consequitur eos, qui legem Dei transgrediuntur.*

150.
Discrepan-
in explic.
deordiu.

Fund. sent.

151.

Pro explic. nota 1. posse ignorantiam vel inconsiderationem peccatum præcedere, necessariò; vel non necessariò, sed tantum connaturaliter, spectato naturali modo operandi voluntatis.

152.
Duplex
ignorantia
vel error,
practicus.

2. Ignorantia vel error, alter speculatiuus, de quo nihil ad præsentem difficul. alter practicus: qui adhuc duplex; alter consistens in difformitate iudicij cum rebus agibilibus; ut si vnâ iudicetur eligibilior alia, quæ tamen non est; vel eligibilis ex rectâ ratione, quæ re vera non est: alter io difformitate, non cum rebus, sed cum appetitu rationali, ut etiam si fornicatio iudicetur non eligibilis ex recto appetitu, adhuc tamen hîc & nunc iudicatur eligenda, non quia conformis est appetitui recto; sed quia conformis est concupiscentiæ, & appetitui sensitiuo. Prior dicitur propriè error, quia difformatur rebus, quarum est practicum iudicium. Posterior dicitur propriè imprudentia, & à *Scoto & Gabri.* appellatur error in agibilibus seu in moralibus, qui contra regulas prudentiæ iudicat eligendum, quod ex rectâ ratione cognoscitur non eligendum.

153.
Non neces-
sariò præce-
dit pecca-
tum error
practicus.

154.

DICO I. Non necessariò ad peccatum præcedit error practicus. Fundam. potest intellectus habere plenam notitiam omnium eorum, quæ à peccato auocare possunt, nec non practicum iudicium de malitia peccati, contra rationem & legem diuinam: & adhuc voluntas ex innata sua libertate in illud ferri sub ratione aliqua delectabili: quia nullo obiectum creatum necessitare potest voluntatem. igitur nullo præcedente errore vel ignorantia, peccare potest. *Dices*, præcedere iudicium erroneum, quo falso intellectus iudicat, amplectendum esse peccatum. Sed contra: nam hoc iudicium potest esse verum, si sit, uti esse potest, de prosecutione peccati secundum rationem delectabilem, vel vtilem. g. committendum est furtum, quia vtile; exercenda est fornicatio, quia delectabilis. Neque ad actum peccati necessarium est iudicium comparatiuum, quo iudicatur, eligibilis esse peccatum, quàm oppositum eius, sed sufficit iudicium absolutum, quo practicè iudicetur, hic & nunc eligendum esse peccatum, ut rem vtilem, aut delectabilem. Imò per alium actum iudicari

potest simpliciter eligibilis esse oppositum. Hec. n. est vis libertatis creatæ, ut quia à nullo obiecto creato necessitatur, possit ex duobus propositis, eligere quod iudicatum est minus eligibile. Vnde *Basilins hom. quod Deus non est author mal. sine 1. colu. radice* peccati tribuit voluntati: *Principium (inquit) ac radix est peccatum, quæ in nobis potestas est, & arbitrij libertas.* Eandem assertionem confirmant rationes & autoritates secundæ sententiæ.

DICO 1. Ad omne peccatum necessariò præcedere debet moralis error imprudentiæ. Fundam. ad omne peccatum necessariò prærequiritur iudicium practicum, saltem virtuale & implicitum de eligendo obiecto malo. Nam vel obiectum eligitur, quia malum est formaliter, ut cum ex odio personæ eligitur medium ut malum & noxium personæ: & tunc præcedit expressum iudicium de eligendo obiecto malo. Vel eligitur, quia delectabile & vtile, cum implicita saltem & confusa notitia maioriæ cum obiecto connexæ, ut cum eligitur celebratio sacri cum dubio interdicti: & tunc præcedit virtuale saltem & implicitum iudicium de eligendo obiecto prohibito. Nam idem iudicium, quod est formale & explicitum de celebrando sacro, stante dubio de interdicto, est simul virtuale & implicitum de eligendo obiecto prohibito.

155.
Sed error
moralis
imprudentiæ.

Iudicium
de eligendo
malo.

De hoc errore moralis imprudentiæ explicantur Scripturæ, Patres, Theologi, cum docent, omnes peccantes errare. Appellat. n. illum stultitiam & imprudentiam: Vnde *Basil. homl. in Psalm. 37. versic. putruerunt cicatrices meæ à fatie insipientiæ meæ: insipientiam (inquit) stultum suum fatium nominat ab insipientiâ procedens: omne enim peccatum per stultitiam fit.* Et immediatè post docet, peccatum ex imprudentiâ oriri: contra verò virtutem ex prudentiâ sed & ea (inquit) quæ per prudentiam sunt, sanitatem animæ gignunt imprudentiâ verò & vulnera & cicatrices operantur. De hoc errore explicat *S. Thom. Capreolus cit. ad 2. & Medina.*

156.

DICO 3. Spectato naturali & ordinario modo operandi voluntatis creatæ, ad quodlibet peccatum non solum præcedit moralis error imprudentiæ, sed aliqua etiam inconsideratio eorum, quæ possunt à peccato voluntatem retrahere. Fundam. connaturalis modus operandi voluntatis est, ut sequatur quod efficacius ab intellectu proponitur: quia cum voluntas sit appetitus naturæ intellectuali datus ad bonum suppositi procurandum, in illud connaturaliter fertur, quod ut maius bonum suppositi ab intellectu proponitur. Ergo defectus considerationis est causa, quo minus opposita honestas virtutis, ut maius bonum creaturæ rationalis efficacius viciuque ab intellectu apprehendatur. Quæ si apprehenderetur, procul dubio voluntas, spectato connaturali modo operandi ipsius, relicto peccato, in oppositam virtutem, ut in obiectum efficacius propositum, tenderet. Iuxta hanc assertionem explicari possunt Scripturæ & Patres, qui plerumque, non quid voluntas ex innatâ suâ libertate possit, sed quid de facto iuxta naturalem ipsius modum agendi, operetur, loquuntur.

157.
Et inconsti-
deratio eor-
um, quæ à
peccato re-
traherent.

DICO 4. Prima radix moralis huius erroris, vel inconsiderationis, quæ aliquo modo est causa, vel occasio peccati, non est in intellectu, sed in voluntate: quomòis physica radix illius præcedat in intellectu. Iuxta hanc assertionem conciliantur multi authores, quorum aliqui radicem huius erroris vel inconsiderationis reducunt in negationem primæ cogitationis congruæ, quæ in quolibet negotio præuenit omnem liberum vsu voluntatis;

158.
Cuius erro-
ris radix
moralis est
in voluntate.

tis; estque occasio moralis defectus in voluntate, vt *Vasquez* 1. 2. disp. 128. cap. 6. alij contra, primam radicem referunt in voluntatem, vt *Henric. Scotus, Gabriel, & Suarez citati*: alij partim in intellectu, partim in voluntatem, vt *Caietanus quaest. 77. art. 2. §. ad hoc dicitur.*

159.

Prior pars assert. prob. Quocumque errore vel inconsiderantiâ positâ, semper in potestate voluntatis est, præcipere vt intellectus melius excogitet ea, quæ possunt à peccato auocare, nisi talis error, vel inconsideratio sit inuincibilis, quia tunc neque defectus, ex tali ignorantia in voluntate sequutus, est culpabilis. Solet autem occasio huius defectus plerumque in voluntate esse aliqua passio, vel nimia occupatio in rebus temporalibus, quæ hominem auocat à seriâ consideratione eorum, quæ à peccato retraherent: non semper tamen hic defectus est peccatum, nisi quando voluntas probabiliter existimat, defectu talis considerationis se in peccatum lapsuram. Nec committit distinctum peccatum, quando postea defectu talis considerationis actu peccat: nam subsequens peccatum facit vnum moraliter eum voluntate negligendia ea, quæ poterant à tali peccato retrahere. Committit autem peccatum ob solam negligentiam considerationis cum probabili conscientia lapsus futuri, etiam peccato non subsequuto: sicut qui in die festo proponit non audire sacrum, etiam si postea audiât, committit peccatum. Est non duplex, sed vnum committit peccatum, qui proponit sacrum non audire, & non audit. Quando omittit considerare, nullo apprehenso periculo futuri lapsus, non peccat; quia talis ommissio non est per se mala.

160.
Physica in
intellectu.

Posterior pars assert. prob. Negari non potest, quin si præcessisset congrua cogitatio in intellectu, quæ voluntatem ad bonum alexisset, sicut præcessit cogitatio, quæ illam ad malum pellexit, voluntas allecta honestate boni efficacius propositi non omisset considerare ea, quæ illam à peccato auocassent. Hæc autem cogitatio, cum sit prima, quæ in quouis negotio inchoando occurrere solet, atque ad eum independens à voluntate, non potest esse moralis, sed tantum physica, radix peccati subsequentis.

161.
Ad 1. sent.

Authoritates & rationes primæ sent. intellige iuxta 2. & 3. nostram assert. falsum est, quod *Vasquez, & Buridanus apud Almai. cit.* docuit, non posse voluntatem ex duobus obiectis propositis eligere quod minus efficaciter proponitur. Nam licet hoc verum sit, spectato connaturali modo operandi voluntatis creatæ, absolutè tamen falsum est, vt supra ostendi. Reliqua argu. quæ probant, ad peccatum præcedere iudicium erroneum de eligibilitate obiecti, explicata de iudicio erroneo contra mores & appetitum rectum, non contra veritatem rerum.

162.
Ad secundam
sent. arg.

Argumenta autem sententiæ 2. solùm probant de errore contra veritatem rerum; at error contra mores debuit etiam præcedere peccatum Angelorum; & protoparentum; neque hic error censeretur potest pena peccati, sed per se requisitus ad peccatum, licet moralem radicem habeat in ipsâ voluntate, vt supra explicatum est.

163.
Ad tertiam
arg.

Argumenta sententiæ 3. explicanda sunt cum *Scoto* loco citato de obscuritate & cæcitate tum actuali, tum habituali, quæ ex frequentatis actibus erroneis, qui occasione peccati exercentur, in intellectu acquiruntur.

S E C T I O VIII.

Qualem aduertentiam per se requirat peccatum?

Certum est 1. peccatum aliquam requirere malitiæ aduertentiam, vel saltem debitum aduertendi ad ipsam malitiam: voluntarium .n. ex rationis aduertentiâ essentialiter pendet, & culpabile. Hinc constat, non sufficere aduertentiam physicæ entitatis, nisi etiam aduertatur malitia actus: peccatum .n. debet esse voluntarium, quâ peccatum, & qui aduerteret ad obiectum, non ad malitiam ipsius, eliceret actum voluntarium circa obiectum, non circa malitiam. Idem accidit, quando quis non aduertit ad circumstantiam obiecti: tunc .n. licet actus sit voluntarius respectu obiecti, non est tamen voluntarius respectu circumstantiæ obiecti: vt occidens clericum, non aduertens esse clericum, erit tantum homicida, non sacrilegus. Certum est 2. aliam aduertentiam requirere peccatum mortale, aliam veniale; alioqui nullum foret veniale ex subreptione: hoc .n. vt distinguitur à veniali ex genere, committitur ex defectu perfectæ aduertentiæ; ideoq; dicitur ex subreptione, quia subrept, ratione non plenè aduertente, & committi solet etiam in materiâ graui.

164.
Peccatum
requirit
malitiæ
aduertentiam, vt sit
voluntarium.

165.
Aliam mortale, aliam
veniale.

Indubitatum 3. ad quodcunque peccatum committendum non satis esse aduertentiam remotam & habitualem, sed sequiri proximam & actuaalem, vt .n. sit actu voluntarium, debet ipsius malitia hic & nunc esse actu cognita. Si antea cognita fuerit, non hic & nunc, poterit actus denominari malus ex præterita aduertentiâ, vt homicidium præuisum in ebrietate committendum, denominabitur moraliter malum, ex præuisione, per ordinem ad quam dicitur voluntarium, non tamen ex præsentate voluntate, à qua proximè fit sine sufficienti aduertentiâ malitiæ. Hinc sequitur, non sat esse, habere liberam potentiam ad cognoscendam malitiam peccati: quia ad contrahendam actuaalem malitiam peccati, requiritur actualis libertas: hæc autem essentialiter postulat actuaalem aduertentiam rationis.

166.
Proximam
tamen &
actuaalem.

Dices. Hoc ipso, quo voluntas est libera ad cognoscendam malitiam peccati, habet debitum cognoscendi illam: ergo eo ipso quod illam non cognoscit, imputabitur illi talis ommissio ad culpam. Resp. verum esse antecedens, quando voluntas est libera proximè: falsum, quando est libera tantum remotè. Fit autem voluntas libera proximè ad operandum, per notitiam aliquam rei operandæ, cum nil velle possit nisi præcognitum. Vt igitur habeat debitum cognoscendi malitiam peccati, quod operatur, debet proximè posse velle cognoscere malitiam illius. Vt id possit proximè velle, debet habere aliquam notitiam, vel saltem dubium de malitiâ illius; cum nequeat voluntas applicare intellectum ad aliquod obiectum considerandum, nisi præcedat confusa saltem notitia illius. Ideo enim prima obiecti notitia non est in potestate voluntatis, quia primam notitiam nulla præcedit cognitio. Vnde cum nos ipsos ad distinctam notitiam de obiecto habendam excitamus, præcedere debet confusa saltem notitia illius.

167.

Certum est 4. vt voluntas habeat proximum debitum aduertendi ad malitiam peccati, non sat esse, illam esse intrinsecè coniunctam cum physica entitate actus, quem liberè exercet. Quod .n. proximè mouet voluntatem ad operandum, non est obiectum

168.

obiectum secundum se, sed vt cognitum: ergo nihil obligat voluntatē ad considerationem sui, nisi sit cognitum. §. Ad incurrendam malitiam peccati, non est necessaria clara & distincta notitia de malitia peccati. Multi .n. sunt, qui dum peccant, non attendunt ad iniuriam, quam peccando Deo inferunt, vt ferè Gentiles, nec ad specificam malitiam peccati, nec ad vllam formalem: cuius signum est, quia si illam aduerterent, nullo pacto illam velent; vt qui firmum habent propositum potius moriendi, quàm vel leuiter Deum offendere: cum tamen nemo dubitet, eos incurtere offensam Dei & specificam rationem peccati. His certis,

DICO 1. Ad contrahendam specificam malitiam totamque grauitatem peccati, sufficit quæcunque aduertentia mali in communi aut periculi, quæ præuio diligenti examine intellectum ducere posset in distinctam notitiam malitiæ, totiusque grauitatis peccati. Regulæ fundam. ad contrahendam malitiam peccati, sufficit voluntarium indirectum & interpretatiuum; vt supra: sed ad id voluntarium illa aduertentia sufficit. Qui .n. aduertit, subesse posse malum, aut periculum peccandi actioni, quam exercet, & contemnit illud, indirectè & interpretatiuè vult malum, quod tali actioni lubest, & quidquid ex tali actu aptum est sequi: alioqui si nollet, operam daret, ne tale malum sequeretur, diligenter examinando causas & circumstantias. Confirm. vnusquisque naturali iure tenetur, quotis aduertit esse periculum peccandi, non se exponere periculo, sed diligenter causas circumstantiasque periculi examinare. Quod si omittat, cum possit, imputatur illi ad culpam totum malum, quod, examinatis diligenter causis, euitare potuisset. Dixi, quæ præuio diligenti examine, si per eam aduertentiam præuio diligenti examine, intellectus duci non posset in totam malitiam, sed in partem tantum, homo non contraheret totam grauitatem peccati, sed eam dumtaxat, in cuius notitiam ex tali aduertentia diligenter examinata duci potuisset. Vt si quis dubitans, num talis dies sit festus, omittat, examinare circumstantias, per quas peruenire posset in notitiam festi, omitteus sacrum incurrit transgressionem præcepti Eccles. de audiendo sacro. Verum si cum præcepto audiendi sacrum tali die coniuncta sit etiam excommunicatio, in cuius notitiam peruenire non potuisset: Tunc cum malitia transgressionis præcepti de audiendo sacro non incurritur inobedientia Prælati, tale sacrum sub pœna excommunicationis præcipientis, quia illud tantum malum imputatur operanti, quod fuit in proximâ potestate ipsius, post diligens examen, vitare: sed malum, quod post diligens examen cognosci non potest ab operante, non est in proximâ potestate operantis vitare: ergo non potest illi imputari: imputatio .n. supponit proximam libertatem principij, cui tribuitur. Confirm. alioqui Infideles non solum punirentur propter mala, quæ liberè sequuntur ex voluntarijs actionibus ipsorum, sed etiam propter mala, quæ sequuntur ex non voluntarijs: vt sunt transgressionem multorum præceptorum diuinorum, quæ inuincibiliter ignorant.

DICO 2. Aduertentia, ad peccatum mortale requisita, debet esse plena & perfecta, per firmum iudicium de malitia actus, vel periculo illius. Fundam. peccatum mortale, cum sit grauis offensa Dei, & irreparabile damnum creaturæ rationalis, separans illam, quantum est ex se, perpetuò à Deo, requirit plenum consensum voluntatis, qui esse nequit absque plenâ aduertentiâ, & firmo iudicio

de malitiâ, vel saltem de periculo malitiæ. Non intelligo requiri plenam aduertentiam de malitiâ actus extensiuè, seu specificâ grauitate ipsius: hoc .n. esset contra primam assert. sed de malitiâ in communi, vel de periculo ipsius.

Dices. Esto imperfecta aduertentia non sit sufficiens ad mortale, est tamen sufficiens ad pleniùs deliberandum de malitiâ peccati: ergo non excusatur à mortali, qui imperfectè aduertens in materiâ graui, consensum præbet, quia potuit & debuit perfectè considerare. Confirm. Ignorantia vincibilis, esto, cum difficultate vinci possit, à mortali non excusatur, ergo nec defectus plenæ aduertentiæ. Resp. id ipsum imputari ad culpam venialem: idem .n. aduertentiæ defectus, qui consensum in opus à mortali excusat, excusat etiam omissionem pleniùs operis mali circumstantias considerandi. Nam eadem difficultas, quæ voluntatem impedit, quo minùs expedite possit consensum in opus malum cohibere, impedit etiam, ne expedite possit pleniùs de malitiâ operis deliberare. Ad Confirm. neg. conseq. qui .n. laborat ignorantia vincibili, potest perfectè aduertere se teneri ad illam vincendam; nec propter difficultatem illam excusabitur. Contrà verò, qui habet imperfectam aduertentiam non potest perfectè aduertere se teneri, vel consensum cohibere, vel pleniorem aduert. comparare.

DICO 3. Aduertentia ad veniale sufficiens, est quæcunque semiplena & imperfecta notitia, per imperfectum & semiplenum iudicium de malitiâ actus, vel de periculo illius. Hanc aduert. explicat *Caiet. in sum. v. delectatio*, exemplo illius, qui primum è somno euigilans, nondum sui perfectè compos, consensum præbet in pollutionem. Quod .n. tali casu facit semi-somnus rationem ligans, ne illa perfectè aduertere, & iudicare possit malitiam actus, facere potest in perfectè vigilante passio. Ita qui vehementi passione absorptus consensum in opus malum præstat, peccat venialiter tantum. Fundam. ad veniale sufficit quicunque semiplenus & subreptitijs consensus, cum sit leuis offensa; & aliàs quæcunque aduertentia, etiam imperfecta & semiplena sufficit ad prohibendum liberum consensum in opus cognitum vt prauum.

Deducitur 1. nullum motum primò primum imputari ad peccatum; omnes secundò primos ad veniale; secundò secundos ad mortale, si materia sit sufficiens. primò primi omnem rationis aduertentiam præueniunt; primò secundi primis succedunt, fiuntque cum aliquâ, licet imperfectâ aduert. & voluntatis deliberatione. Improbabilis est sent. docens, motus etiam primò primos nobis imputari ad culpam, saltem venialem, eo quòd præueniri potuerunt, ne insurgerent, vitando omnes occasiones, mentemque pijs commentationibus occupando. Nam cum hic modus operandi excedat humanam industriam, non obligat: quia homo non obligatur ad operandum, nisi moraliter seu humano modo possibili. 2. Nullum in somno contingit peccatum, ne veniale quidem. Est communis sent. *S. Tho. 1. p. 4. 84. art. 8. & in 4. dist. 9. qu.*

4. Fundam. in somno nullum potest esse iudicium ad liberum consensum sufficiens: deficiente autem libertate, deficit peccatum, quod libertatem essentialiter requirit. Maior prob. iudicium ad libertatem sufficiens, debet esse ex suo genere certum, & de se sufficiens ad intellectum certificandum de bonitate, vel malitiâ obiecti: nec potest esse tale, nisi eliciatur per ordinem ad ea principia, ex quibus pendet humana certitudo; sc. à sensibus, à quibus abstrahuntur species, quæ sunt humana

169.

170. Sufficiens aduertentia mali in communi, aut periculi etc. Fundam. regula.

171. Quid si intellectus partem malitiæ cognoscat?

Ratio

172. Aduertentia ad mortale plena & perfecta. Assertio communis.

173.

174. Ad veniale semiplena & imperfecta.

175. Triplices motus distinguunt Theologi in nobis

176. Nullum in somno pecc.

manę cognitionis principia. Cum autem in somno sensus, præsertim communis, qui virtualiter continet omnes externos, sint propter vapores sopiti, non poterit iudicium rationis suam certitudinem, ad proximam libertatem requisitam, à sensibus, à quibus omnis certitudo humani iudicij in hac vitâ pendet, desumere.

177. *Consensus in pecc. est in ratione superiori*
 Deducitur 3. Omnem consensum in peccatum esse in ratione superiori: quia nullus ei præbetur consensus, nisi consultis rationibus æternis, in ordine ad quas dicitur ratio superior. Eadem .n. ratio creata, quâ in operando consulit rationes æternas, dicitur superior; quâ temporales, inferior. Ratio æterna est quæcunque lex naturalis, vel positiva divina, vel humana, aut quævis ratio honesta secundum virtutem: ratio temporalis est quævis commoditas vel utilitas ad naturæ delectationem pertinens. Dicitur homo in peccatum consentire ex ratione superiore, quando post considerationem alicuius rationis æternę consensum præbet. Cum igitur probatum sit, ad consensum in peccatum necessariò præcedere actualem malitię cognitionem, quæ haberi non potest, nisi ex consideratione alicuius rationis æternę, cui omnis peccati malitia opponitur (omne .n. peccatum catenus peccatum est, quatenus rationi æternę opponitur) efficitur, ut omnis consensus in peccatum sit in ratione superiori. Quod si *S. Doctor. 1. 2. q. 74. art. 7. cum August.* doceat, solum consensum in delectationem, esse ex ratione inferiore; contra verò solum consensum in operationem esse ex ratione superiore, interpretandus est *cum Caiet. ibid.* ut tantum loquatur secundum appropriationem, quo pacto ea, quæ sunt communia naturæ diuinæ, tribuimus personis. Et hæc in eo sita, quòd quando duo inter se ordinata iudicanda occurrunt, ultimum superiori, præambulum verò attribuitur inferiori. Cum igitur ratio superior, & inferior sint duo tribunalia, quorum supremum est ratio superior, & operatio sit ultimum, in quod ex practico iudicio dandus est consensus, delectatio verò sit quid præuium ad operationem, rectè iudicium & consensus in operationem attribuitur rationi superiori, iudicium verò & consensus in delectationem rationi inferiori.

SECTIO IX.

Qualem consensum requirat peccatum morosa delectationis?

179. *Quid sit morosa delectatio?*
 HActenus de aduertentia & consensu ad peccatum in genere, nunc de consensu morosæ delectationis, quæ est specialis difficultas. Dicitur morosa delectatio, non à morâ temporis, sed à morâ deliberationis: quia cum ratio perfectè aduertit illicitam delectationem, illam non reprimat, cum debeat, sed vel positivè consentit, vel negativè illam permittit: hic consensus esse potest, & durare per solum instans, licet deliberatio semper fiat in tempore, cum fiat præiudicium discursu, qui tempus requirit. Est morosa delectatio illa, quæ consequitur ad obiectum, vel actum turpem cogitatum. Consensus ad talem delectationem, quando est plenus, semper est peccatum mortale, etiam si abstrahat ab operis executione, & sistat in operis cogitati delectatione. Dixi *qua consequitur ad obiectum vel actum turpem cogitatum*: nam quæ consequitur ad cogitationem ipsam, est licita; potest .n. quis delectari de cogitatione fornicationis, non

de fornicatione cogitata: quia illa sistit in veritate cognitionis; de quâ delectari non est malum: hæc verò tendit in delectationem rei cogitata; quæ mala est. Eodem modo delectari de visione pulchri aspectus, siue de aspectu pulcro, ut nobis coniungibili per visionem tantum, non est malum, saltem mortale: est autem mortale, delectari de aspectu pulchro, ut nobis coniungibili per osculum, vel tactum impudicum. Ad punctum controuersię,

181. *Duplex consensus, expressus & interpret.*
 Distinguendus est consensus, expressus, & interpretatiuus: Vterque plenus, & semiplenus, siue perfectus, & imperfectus. Certum est, ad peccatum mortale requiri consensum plenum & perfectum, *ex sect. præced. Iacob. 1. Peccatum cum consummatum per voluntatis consensum fuerit, generat mortem.* Ad veniale sufficit semiplenus, an sufficiat interpretatiuus, vel requiratur expressus ad mortale morosæ delectationis contrahendum?

182. *1. Sect.*
 Prima sent. docet, saltem ad p. m. non sufficere consensum interpret. quo quis negativè tantum se habet erga motus sensualitatis, eos non reprimendo; sed requiri expressum, quòd positivè in illos consentiat: Videtur *Alens. 2. p. q. 108. me. 7.* sequitur *Sotus in 4. dist. 12 q. 1. ar. 7. post 1. concl. Palatinus in 2. dist. 24. disp. 2. concl. 6.* Limitant, dum non sit periculum consentiendi; tunc .n. tenemur sub mortali eos reprimere: nam tali casu eos non reprimere, est virtualiter consentire. In alio sensu hanc sent. docent *Caiet. in sum. v. delectatio, Armil. cod. v. nu. 2. Navar. in sum. cap. 16.* Si videlicet illos desinas reprimere, non ex complacentiâ delectationis, sed ex contemptu, illos paruificando. Fund. hæc obligatio fundatur in præcepto negatiuo, *Non concupisces*; sed præceptum negatiuum impletur solâ negatione actus prohibiti: igitur non tenemur ad positivum actum reprimendi, sed ad negatiuum tantum non consentiendi. Confir. huiusmodi motus non sunt intrinsecè mali, alioqui neque ex honestâ causâ admitti possent: igitur non tenemur illos positivè reprimere: quia quod non est intrinsecè malum, absque culpâ permittitur.

183. *2. Sent. affirm.*
 Secunda senten. affirmat, sufficere quemcunque consensum implicitum & interpret. etiam secluso periculo consensus: Est *Henri. quodl. 6. qu. 32. S. Tho. 1. 2. q. 74. art. 6. & de verit. q. 15. art. 4. ad 10.* licet contrarium doceat *qu. 7. de malo ar. 6. ad 6.* vbi tales motus permittit, solum ait esse veniale: *Bonnanens. in 2. dist. 24. p. 2. art. 2. quest. 2. Alber. art. 13. Egid. ead. dist. p. 2. qu. 2. ar. 2. Richar. art. ult. qu. 4. Gabri. qu. vn. art. 3. dub. 2. Rubio. disp. 28. qu. 1. art. 2. & 3. Syluest. v. delectatio, qu. 1. Conra. Medin. 1. 2. qu. 74. art. 6. Vasquez. disp. 108. cap. 2. & reliq. Schol.*

184. *Consensus interpret. sufficit ad mortale morosa delect. Prob. 1.*
 DICO 1. Solus cōsensus interpret. sufficit ad contrahendum mortale morosæ delectationis, si adint cætera requisita. Assert. oppositam omninò censeo improbabilem, & in praxi nullo modo securam. Prob. 1. Si absque peccato mortali possemus has turpes delectationes, ex quacunque causa in nobis insurgentes, negativè permittit, possemus etiam absque mortali in eas positivè consentire: catenus .n. possemus absque mortali illas permittere non reprimendo, quatenus ex se non sunt notabiliter difformes naturæ rationali; alioqui teneremur illas sub mortali reprimere. Igitur absque mortali possemus in illas positivè consentire. Quia consensus non habet maiorem malitiam, quàm obiectum, in quod fertur: si obiectum non habet notabilem malitiæ deformitatem, neque consensus in id illam habebit. 2. Hæc delectationes habent annexam notabilem deformitatem contra naturam rationis. ut sic: tum quia delectatio, cum sit proprietas naturaliter

185. *Prob. 2. à priori. Et triplicè capite*

178. *Appropriatio quid?*

naturaliter consequens operationem, eandem habet malitiam, quam habet operatio ipsa; at operationes huiusmodi habent notabilem deformitatem contra naturam rationalem, cuiusmodi sunt omnes actus libidinosi: tum quia tales delectationes naturam suam ordinantur ut praeiudicium dispositiones ad effectum notabiliter malum & difformem, qui est pollutio: tum quia notabiliter opponuntur honestati castitatis: idem ex triplici capite repugnant.

DICO 2. Tamen nunquam possunt hi motus, ne interpretatiue quidem, esse voluntarij in se, absque peccato, ob rationes praeced. assert. assignatas, possunt tamen absque mortali esse interpretatiue voluntarij in causa. Fundam. propter summam facilitatem, quam solent hi motus in nobis insurgere, si etiam in causa interpretatiue voluntarij essent illiciti, multis commoditatibus licitis & honestis deberemus nos priuare: quod nec vita, nec victus humanus patitur. Vnde deberent confessarij ab excipiendis confessionibus, & Doctores a legendis libris, & medici a medendis corporibus abstinere, ne tales motus, occasione harum operationum, insurgerent. Ad cognoscendum igitur, quando huiusmodi motus in causa praeiudicium, in eaque tantum indirecte voluntarij, sint liciti, vel illiciti, notandae sunt tres regulae. 1. Quoties causa, ex qua hi motus originantur, est mortalis, & ipsi imputantur ad mortale; ut ex sola curiositate, alterius sexus obscena aspiciere vel tangere. Ratio: effectus sortitur malitiam causae: ergo si causa, ex qua oriuntur, est culpa mortalis, etiam ipsi erunt mortalia. 2. Quoties causa est tantum culpa venialis, motus inde secuti imputantur solum ad veniale; ut curiosae aspiciere pulchros aspectus, iocosa verba proferre, alios ioci causa tangere &c. Haec intellige, quando haec actiones non cohonestantur aliquam necessitate, & ex his praevidentur tales motus futuri: quando .n. vel illi non praevidentur, vel iusta necessitate cohonestantur, neque ad veniale imputantur; ut mox. quia cum effectus malitiam desumat ex causa, si causa non habet nisi malitiam venialis, neque effectus aliam habebit. 3. Quoties causa, ex qua tales motus sequuntur, honesta est, ad nullum imputantur peccatum: ut si ex necessaria lectione, ex confessione, ex membri curatione, illi sequantur, modò periculum consensus absit, & propter ipsos causa non applicetur. Quia quando effectus non habet malitiam, nisi ex causa, si causa nullam habet, neque effectus habebit.

Deducitur, cur etiam indirectam causam dare homicidio, semper sit peccatum: indirectam autem causam huiusmodi motibus dare, nullum, aut saltem non distinctum sit peccatum a causae applicatione, ex qua tales motus sequuntur: 1. ob damnatum, quod homicidium per se infert: 2. maxime ob summam facilitatem, qua hi motus sine vlla culpa, & rationis aduertentia, naturali quadam sequela & inclinatione in nobis insurgunt.

Constet, opinionem Caiet. assertentis, non esse peccatum, hos motus non reprimere, contemptus causa, non esse improbandam, ut recentiores improbant. Nam inter alios modos motus hos reprimendi, est, illos contemnere, & ab incepta actione honesta non cessare. Ad fund. alterius sententiae Resp. obligationem hanc non fundari in praecipuo negativo de non consentiendo tantum in huiusmodi motus, sed etiam de illis non admittendis. Vnde per *ro non concupisces*, non solum prohibetur consensus in tales motus, sed etiam motus ipsi. Vnde ex eodem praecipuo tenemur illos repellere, quo tenemur non concupiscere: quia ex vi

praecipui ad utrumque obligamur. Sicut ex vi praecipui negatiui, *non occides*, non solum tenemur non occidere, sed etiam omnem causam tollere, quae nos ad occidendum impellere possit. Et vniuersaliter ex vi praecipui negatiui vnusquisque tenetur positiuè tollere omnem causam, quae illum posset ad committendum actum prohibitum inducere.

Ad confirm. dico, hos motus de se quidem esse malos & rationi difformes; ob summam tamen facilitatem, & modum, quo insurgunt, videlicet naturaliter, & plerumque sine vlla, aut saltem non plena aduertentia rationis, possunt ex aliqua necessitate, vel honesta causa permitti, non quidem ut excitati perseuerent, sed ut insurgant: quia in sola perseuerantia habent moralem deformitatem, propter aduertentiam, & libertatem, quae illis accedit: non in excitatione, quia plerumque excitantur per modum naturalis defectus. Hinc discrimen, quando illi excitati permittuntur perseuerare, & quando tantum permittuntur insurgere in causa praeiudicium: nam in 1. casu permittuntur ut mali moraliter per aduertentiam rationis, & libertatem, saltem interpretatiuam voluntatis. In 2. casu permittuntur, non ut mali moraliter, sed ut defectus quidam naturaliter consequentes ex proensione naturae.

Hinc elucet quam merito ac sanctè à Pio V. & Gregorio XII I. damnatae sint haec propositiones: *Praua desideria, quibus ratio non consentit, & qua homo inuitus patitur, esse prohibita praecipuo; non concupisces; Concupiscentia siue lex membrorum, & praua eius desideria, qua inuiti sentiunt homines, sunt vera legis inobedientia. Peccat homo etiam danabiliter in eo, quod necessario faciunt: sunt .n. ipsi Lutheri & Caluini errores: ex quibus inferunt, praecipuum. Non concupisces, in caelo tantum implendum, & solius primi hominis peccatum liberum fuisse, caeterorum peccata personalia, solum esse peccata, quia ex origine illius liberae & proprie dictae voluntatis nata sunt. Contra quos cum Catholicis insurgit August. lib. 3. de lib. arb. c. 18. Quis peccat in eo, quod nullo modo cauere potest? Quis Tyrannus prohibuit id, à quo quis non possit abstinere? perisse libertatem, seu indifferentiam peccandi, & à peccato abstinendi, & nihilominus datum esse à Deo praecipuum abstinendi, & ni homo abstineat ab eo, à quo abstinere non potest, aeternas ipsi poenas à Deo Op. M. infligi, sine blasphemiam cogitari non potest. Dices definitio haec: peccatum est voluntas retinendi, vel consequendi, quod iustitia vetat, & unde liberum est abstinere, tradita lib. de duab. anim. cap. 1. limitatur ab August. ad peccatum solum protoparentis: ergo in naturam lapsam non est liberum abstinere à peccato. Resp. 1. antec. falsum esse; cum vbique clamet, nullum esse peccatum, quod voluntarium ac liberum non est: *quanquam*, ibid. subdit, *si liberum non sit, voluntas non est*, proinde nec peccatum est, quod, ut testatur de vera Relig. cap. 14. *vsque adeo voluntarium malum est ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium: & hoc quidem ita manifestum est, ut nulla doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat.* 2. Esto verum: id tamen intellige, fuisse liberum Adamo à peccato abstinere, indifferentiam perfectam & sine difficultate, nobis verò indifferentiam imperfectam & cum difficultate. Contra eosdem haereticos insurgit ratio: quod quis inuitus patitur, voluntarium non est, nedum liberum: quod autem ad rationem peccati non pertinet voluntarium, est damnata propositio 46. si quidem ad eos concupiscentiae motus nihil confert voluntas, multò minus libera voluntas: vbi autem nulla*

186. Possunt hi motus esse interpretatiue voluntarij in causa.

187. Regula 1.

188. Regula 2.

Ratio vtriusque

189. Regula 3.

Ratio eadem.

190. Indirecte causa dare homicidio peccatum.

191. Non est peccatum non reprimere motus contemptus causa.

192.

Via praecipui negatiui.

193. Ad confir.

Naturalis defectus

Discrimen maximum

194.

Ipsissimi haeret. errores.

Dices

Resp. 1.

Resp. 2.

Confirm.

tem nulla voluntas, nullum peccatum. Confirm. Si peccata personalia posteriorum eatenus essent peccata, quatenus ab originis peccato proficiscerentur, non haberent distinctam culpam ab illo, ac proinde nec distinctam promerentur pœnam: atqui alia pœna infligitur ijs, qui cum solo originali, alia ijs, qui cum personalibus moriuntur: habent igitur distinctam culpam, quæ sine libertate esse non potest, vti nec primum Adami peccatum absque ipsius libertate esse potuit: multò minùs rationem culpæ habere poterunt motus necessarij appetitus sensitivi.

DISPUTATIO XVIII.

De specificatione & diuisione peccatorum in communi.

1.
Sex ad actum humani consurgunt.

QUÆRITVR I. à quo specificentur peccata? Sex sunt, ex quibus peccata suam specificationem desumere possunt, obiectum, finis, priuatio oppositæ reëctitudinis, præceptum, pœna, circumstantiæ.

2.
Peccata non specificantur à circumstantiis.

Primo certum est, peccata non specificari à circumstantiis, manentibus vt circumstantiis, quia cum hæ sint extra rationem essentialem actus humani, non possunt specificam malitiam, quæ ad rationem essentialem moralitatis pertinet, peccatis conferre. Quòd si circumstantiæ actui malitiam conferunt, ipsam cõferunt vt transeunt in rationem obiecti, saltem respectu illius speciei, quam actui conferunt, vt cõstat ex disp. 14. sect. 5. & 10.

3.
Pœna ob ordine ad pœnam.

Secundò certum est, non specificari à pœna: Tum quia possunt diuersa specie peccata eadem pœna, & contrà, eadem specie peccata diuersis pœnis puniri: Tum quia pœna est posterior peccato, illudque supponit vt causam. Neque dici potest, peccatum specificari ab ordine ad pœnam: deberet enim pœna præcognosci: quia peccatum vt sic debet esse voluntarium; quod non est sine cognitione malitiæ, vel termini, à quo malitia sumitur: at vt pœna incurratur, non necessariò debet præcognosci: quia non debet esse voluntaria. Nec refert, quòd pœna excommunicationis non contrahitur, nisi vt præcognita: quia hæc non fulminatur nisi in contumaces, quorum peccatum non contrahitur, nisi suppositâ cognitione præcepti per excommunicationem expressi.

4.
Cõdignitas pœna est proprietas pecc. consequens.

Dices. Saltem condignitas pœnæ est de essentiâ peccati. Confirm. peccatum augetur per condignitatem ad pœnam: cæteris enim paribus, grauius est peccatum, quòd grauiorem habet annexam pœnam. Resp. condignitas pœnæ est tantum proprietas peccati: sicut condignitas præmij est proprietas consequens actum virtutis. Ided enim peccatum est dignum pœnâ, quia est malum, & difforme naturæ rationali. Ad confirm. dico, peccatum augeri per condignitatem ad pœnam, à posteriori, vt à signo, quo ex perfectiori proprietate, perfectior arguitur essentia; ita ex condignitate ad maiorem pœnam maior grauitas peccati. Et à priori: sic nunquam pœna vt pœna formaliter auget peccatum, sed quâ transit in rationem obiecti; est enim terminus tantum culpæ, vt correctiua illius, vnde non debet necessariò cognosci. Vt autem transit in rationem obiecti, & cognoscitur, aggrauat malitiam, augendo in peccato volunta-

Augetur dupliciter

riam priuationem boni, quo pœna priuat. Tandem cum finis & obiectum coincidunt in idem, sola controuersia est de reliquis tribus. De his,

Prima sent. docet, peccata specificari per ordinem ad diuersa præcepta, à quibus vnitatem vel diuersitatem sumunt. Et quantum ad ea peccata, quæ ided sunt mala, quia prohibita, hanc sent. vt rationabilem iudicat S. Thom. qu. 2. de malo art. 6. Et prob. 1. ex Ambr. lib. de Paradiso, relato à Magistro in 2. dist. 35. cap. 1. vbi peccatum definit, legis præuaricationem, & celestium inobedientiam præceptorum. 2. Peccatum dicit contrarietatem ad legem; quia ad rationem creatam & incretam: ergo ex diuersitate legum est diuersitas essentialis peccatorum. Contrarietas enim ad legem est essentialis. 3. Peccata, quæ ided sunt mala, quia prohibita, ante præceptum nullam habent malitiam; ergo totam fortiuntur ex præceptis.

4. Nulla reddi potest ratio, cur potius furtum, & voluntaria humani seminis, ac sanguinis violenta effusio, quam aliud peccatum in loco sacro commissum, præter propriam speciem, habeant speciem sacrilegij, nisi quoniam hæc tria, vltra prohibitionem naturalem, prohibentur præcepto Ecclesiastico, non reliqua. Confirm. ex Nauar. in Sum. cap. 11. nu. 4. Multiplicatio numerica præceptorum super eandem rem præceptam causat numericam multiplicationem malitiæ in actu: qui enim omittit ieiunium, vel sacrum duplici præcepto Ecclesiastico præscriptum, duplicem incurrit numero malitiã in confessione explicandã: ergo à fortiori multiplicatio specifica specificam &c.

Secunda sent. affirmat, peccata specificari ex priuatione debitæ reëctitudinis oppositæ virtutis, quâ priuant: Est Scoti in 2. dist. 37. qu. vn. §. ex ista solut. Gabriel. dist. 35. qu. vn. ar. 3. dub. 2. & omnium, qui formalem malitiam peccati collocant in priuatione debitæ reëctitudinis oppositæ virtutis. Fundam. ab illo sumitur specificatio rei, à quo sumitur constitutio eiusdem, cum specificatiuum & constitutiuum sit idem: sed peccata constitutionem sumunt à priuatione debitæ reëctitudinis oppositæ virtutis: ergo ab eadem sumunt specificationem: vnde ad priuationes reëctitudinum oppositarum sumitur etiam diuersitas peccatorum.

Tertia sent. docet, peccata omissionis specificari per priuationem oppositæ reëctitudinis, quâ priuant: peccata commissionis per ordinem ad obiecta & materiam, circa quam versantur; atque aded ex diuersitate obiectorum diuersas oriri malitias in actibus humanis: Est S. Thom. 1. 2. qu. 18. ar. 2. & qu. 72. art. 1. & art. 6. ad 2. Caiet. &c. qui formalem malitiam constitutiua peccati commissionis collocant in positiuo. Quæ sent. aperte sequitur ex nostris principiis: Cuius prior pars constat: quia cum peccatum omissionis consistat, in priuatione actus debiti, nequit eius malitia in alio consistere, quam in priuatione oppositæ reëctitudinis, quâ priuat. Vnde ex diuersitate actuum virtutum, qui debebant elici, diuersificantur hæc peccata. Posterior prob. illud specificat peccatum, quod peccator aliquo modo intendit vt vltimum terminum & formam sui actus: hoc autem est solum obiectum. Illud enim est vltimus terminus & forma actus humani, in quo agens liberum voluntariè sistit, vt in termino quod: ita sistit peccator in ipso obiecto rationi diluono, vltra quod non progreditur, vt in terminum quem, licet vltra progrediatur, vt terminum & finem cui, nempe in se ipsum, vel in alterum, cui obiectum illud appetit. Maior prob. specificatiuum debet dare vltimam speciem

5.
1. Sent.

Prob. 1.

6.

7.

8.

9.
Confirm.
à fortiori

10.

11.
Peccata omissionis specificantur per priuationem oppositæ reëctitudinis.

12.

13.
Pecc. commiss. per ordinem ad obiecta

speciem & formam actui: nequit eam dare, nisi sit ultimus terminus intentionis operantis, cum id specificatum non specificet actum, nisi interpretatiue saltem intentum, quia non specificat, nisi per modum termini voluntarij.

Constat tertia pars sent. cum .n. bonum & malum sint per se obiecta voluntatis, sicut verum & falsum sunt per se obiecta intellectus: id quod per se diuersificat obiectum in ratione mali, per se etiam diuersificat actus voluntatis in ratione peccati. Nec refert, quod malum ab operante non intendatur: nam si intendatur id, cui annexa est malitia peccati, hæc erit saltem interpretatiue intenta, quod sufficit ad specificandum actum peccati.

Deducitur 1. non posse peccata specificari à causa impulsiva, quæ, teste August. in Psal. 29. sunt amor malè inflammans, & timor malè humilians. Fund. causa impulsiva est principium tantum impellens ad peccandum, non terminat peccatum, saltem vt obiectum quod. Vnde ex eadem causa impulsiva interdum plura originantur peccata: interdum contra, ex pluribus impellentibus specie diuersis idem committitur peccatum. 2. Tria sunt in præcepto, Imperium præcipientis, Res præcepta, Finis propter quem superior præcipit. Peccata non specificantur ex diuersitate præceptorum ratione imperij: tum quia alioqui quodcunque peccatum, iure diuino, naturali, & humano prohibitum, plures specie diuersas contraheret malitias, ex diuersitate imperiorum, Diuini, naturalis, & humani, quæ plus quàm specie differunt inter se. Tum quia, qui transgreditur præceptum, nisi id faciat in contemptum præcipientis, non conuertitur, vt in terminum & finem suæ operationis, in imperium præcipientis, sed in rem prohibitam: at quod actum specificat, est id, quod operans respicit vt finem.

Nec specificantur ex fine præcipientis: quia, quod specificat actum, debet esse aliquo modo intentum: at finis præcipientis non intenditur à subdito operante, sed tantum res præcepta: id .n. tantum à subdito intenditur, quod præcepto exprimitur; scilicet medium, quod ad finem præcipientis conducit, non exprimitur finis. Vt cum Ecclesia præcipit ieiunium, aut eleemosynam, vt his actibus fideles satisfaciant pro suis peccatis, vel reddant Deo cultum Religionis, finis Ecclesiæ est pœnitentia fidelium, vel religio in Deum: ad quem finem non tenentur fideles, sed solum ad actum ieiunij, vel eleemosynæ, qui tantum ab Ecclesia præcipitur. Dixi, non specificari ex fine præcipientis, nam bene specificari possunt ex fine rei præceptæ, quia cum hic finis sit intrinsecus operi præcepto, vt in ieiunio & eleemosyna, honestas temperantiæ & misericordiæ specificat actum, hinc axioma: Finis non cadit sub præceptum, nepe extrinsecus præcipientis, sed intrinsecus operis. Demum peccata specificari ex motiuo præcepti, constat: hoc .n. est, quod subditus intendit vt terminum & finem suæ operationis. Est autem hoc motiuum, finis intrinsecus operi præcepto, aut debito, à quo specificantur peccata, vel per priuationem operis præcepti, vel per positiuam dissonantiam actus vetiti. Nam præceptum positiuum violatur peccato omissionis, quod specificatur priuatione actus præcepti: præceptum verò prohibens, seu negatiuum violatur peccato commissionis, quod specificatur positiuam dissonantiã prohibiti actus.

Dices. Esto peccata specificam malitiam non desumant ex præceptis, penes diuersa imperia, & iura præcipientium, desumunt saltem genericam ab illis: quod inde patet, quia omne peccatum con-

tinet malitiam generalis inobedientiæ, quæ essentialiter est contra imperium & ius præcipientis: cum ergo ista iura & imperia sint essentialiter diuersa, consequens fit, vt in peccato prohibito, præcepto naturali, diuino, humano, plures sint malitiæ generalis inobedientiæ, essentialiter diuersæ. Resp. hæc obiecta non conferre suas speciales malitias, nisi per se intenta, vt constat ex disputatione 14. sectione 11. Vnde solum conferunt genericam malitiam inobedientiæ, in qua omnia præcipientium imperia conueniunt.

Deducitur 3. peccata commissa in contemptum præcipientis, specificari ex diuersitate iuris, quod habet præcipientis vt sic. Fundam. hæc peccata pro ultimo fine & termino voluntario habent contemptum imperij, seu iuris præcipientis: igitur ex diuersitate imperij seu iuris læsi, aut contemptus desumitur specifica ratio horum. Diuersificantur autem hæc iura in præcipientem iuxta diuersitatem subiectionis subditi ad præcipientem. Alia est subiectio creaturæ ad Creatorem; alia filij ad patrem; alia serui ad dominum; alia ciuis ad Regem, alia Religiosi ad Prælatum. Singule enim diuerso nituntur fundamento, ex quo hæc iura consurgunt. Quo fit, vt duplicem ad minimum malitiam contrahat peccatum in contemptum præcipientis; alteram contra rem præceptam; alteram contra ius præcipientis. Dixi ad minimum: quia interdum in præcipientem multiplicantur iura, quæ eodem actu peccati læduntur. Vt si rex præcipiat filio, iure regio & patrio, contemptus præcepti triplicem habet malitiam, rei vetitæ, & duplicis iuris læsi; sicut expressus contemptus præcepti superioris in Religioso quadruplicem continet malitiam; rei præcepto vetitæ, fracti voti obedientiæ, geminæ potestatis, tum iurisdictionis, quam prælati Religionum habent à Pontifice; tum acceptatæ promissionis, quæ Religiosus se subiecit superiori. Verum non censetur Superior sub diuersis iuribus, rem præcipere, nisi id exprimat: nec à subdito contrahitur malitia omnium, nisi expressè intendat contemptum omnium.

Deducitur 4. Præcepta, quæ inducunt diuersa motiua formalia ad diuersas virtutes pertinentia, specificant diuersa peccata: ex. gr. prohibens furtum simpliciter, inducit motiuum iustitiæ: prohibens furtum in loco sacro, inducit motiuum religionis de cultu sacris rebus debito, vt furtum duplicem contrahat malitiam, iniustitiæ & sacrilegij: Fractio ieiunij præcepto Ecclesiastico præscripti, & simul à confessario in satisfactione sacramenti duplicem continet malitiam, contra temperantiã & pœnitentiam. Præcepta quæ motiuum idem diuerso iure proponunt, non specificant diuersa peccata: sic præceptum diuinum & humanum prohibent idem homicidium, sub eodem motiuo iustitiæ: proinde qui occidit, peccat vno tantum peccato iniustitiæ. Porro hæc diuersitas motiuorum eruenda est vel ex diuersitate materialium, quas leges præscribunt, vel ex diuersitate virtutis, sub cuius motiuo eandem sæpè materiam iura præcipiunt, vt constat de furto prohibito in loco sacro. Sunt verò præcepta numero tantum diuersa, quæ rem præcipiunt, aut prohibent sub eodem motiuo formali, esto à diuersis imponantur: quia non specificantur ab imperio, & iure præcipientis, nisi fiant in contemptum ipsius, sed à proximo sine præcepti. Quando igitur sub eodem motiuo formali præcepti eodem actu distincta iura personarum violantur, multiplex contrahitur numero malitia: Quando verò non nisi vnus personæ, aut virtutis,

14. Ex diuersitate obiectorum diuersa malitia

15. Non à causa impulsiva

16. Neque ex diuersitate præceptorum

17. Nec finium præcipientis

18. Sed ex diuersitate motiuorum in præceptis inclusorum

19. Dices

Resp.

20.

Commisssa in contemptum præcipientis specificantur ex diuersitate iuris.

Duplex malitia peccati in contemptu

21.

Vniuersale regula ad dignoscendum specifice diuersitas peccat. ex diuersis præceptorum.

Regula

21.

Regula vnus ex numericè à diuersis præceptis.

Multiplex numero malitia:

virtutis, licet distinctis vetitum præceptis, ius violatur, vna tantum contrahitur numero malitia: ex. gr. Vetat lex, ne quis alterum violet in iure matrimoniali, quod habet in propriam coniugem: vetat lex, ne coniux alterum violet de fide promissâ; si coniugatus rem habeat cum coniugata, vno actu contrahit malitiam duplicem numero, & violans ius matrimoniale alterius, & coniugis. Prohibet lex, ne occidas: vno actu occidis duos, duas numero contrahis malitias, ratione duorum iurium, quæ violas. Contrà verò præcipit Ecclesia sacrum die Dominico, & festo S. Petri; ieiunium feriâ sextâ, & vigiliâ S. Matthæi: incidit sacrum S. Petri in diem Dominicum, & perovigilium S. Matthæi in feriam sextam, omittens sacrum aut ieiunium tali die, quo per duplex numero præceptum præscribitur, non duas, sed vnam numero contrahit malitiam: nam eâ omissione vnum tantum ius violatur, religionis in Deum, omissione sacri; temperantiæ, omissione ieiunij.

Dices etiam hic duplex ius violatur, Dei & Sancti, in cuius cultum sacrum vel ieiunium præcipitur. Resp. neg. antec. sacra enim & ieiunia in honorem sanctorum præscripta, primariò referuntur in Deum, vt in authorem Sanctorum: atque adeò principaliter violatur ius Dei. Item debes Paulo centum: promittis, te illa suo tempore restitutum. Omittis; non duplicem iniustitiæ & infidelitatis, sed vnam iniustitiæ contrahis malitiam; quia fidelitas non obligat sub mortali, nisi ratione iuris, quod promittens in promissarium transfert: at promittens Paulo suo tempore centum, aliàs iustitiæ titulo debita, te restitutum, nullum ius in Paulum transfers distinctum à iure, quod habet in eadem. Contrà verò, diuersam contrahis specie malitiam si promissisti Deo, te suo tempore illa Paulo restitutum, quia hæc promissio facta Deo inducit nouum debitum Religionis, distinctum à debito iustitiæ, quo eadem centum debes Paulo.

Obiicit præcepta seu tituli Religionis, solo numero multiplicati circa cultum diuinum, obligant sub distinctis numero peccatis: vt si quis voueat sacrum festo S. Petri, quod aliàs audire tenetur titulo religionis: vel si sacerdos habens votum castitatis ratione ordinis sacri, nouo titulo religiosæ professionis obstringatur ad illud seruandum; tam ille sacrum omittens eo festo, quàm iste votum castitatis frangens, duplex peccatum numero distinctum committit; ille contra præceptum Ecclesiæ & votum; iste contra duplex votum castitatis, ratione Ordinis, & Religiosæ Professionis. Resp. neg. antec. præcepta .n. seu tituli virtutis Religionis, solo numero multiplicati, non obligant, nisi sub vno numero peccato; vel certè si sub distinctis, titulos etiam specie multiplicant; ac obligant sub diuersis specie peccatis. Religio .n. vel est multiplex specie virtus, vt probabile censet Suarez To. 1. de Relig. lib. 3. cap. 8. vel certè plures habet actus specie diuersos, de quibus plura possunt specie præcepta dari, quæ ratione diuersorum specie motiuorum, sub diuersis specie peccatis obligent. Hoc confirmo: qui frangit quater, vel quinquies à se renouatum votum, vno actu non incurrit quadruplicem, aut quintuplicem, sed vnam numero malitiam: esto iterata illa renouatio multiplicet titulos numero distinctos circa eandem virtutem. Contrà verò, qui in festo S. Petri omittit sacrum votiuum, duplicem vno actu incurrit malitiam, specie etiam diuersam, alteram contra præceptum Ecclesiæ, quod ad sacrum audiendum, obligat sub vno spe-

cie actu Religionis, qui est Deum colere; alteram contra votum obligans sub alio specie actu religionis qui est promissa Deo seruare, & dicitur actus fidelitatis. Hinc patet ad 1. exemplum. Ad 2. dico, si castitas sacris ordinibus annexa, sub voto seruanda est ab ordinato, tunc Religiosum sacerdotem, præter peccatum luxuriæ contra temperantiam, non committere nisi vnum numero peccatum sacrilegij, cum non sit, nisi eiusdem promissionis & voti repetiti violatio. Quod vna promissio fiat causâ ordinis, alia Religiosæ professionis, non sat est ad specificandos actus: qui non specificantur à causâ impulsuâ, sed à motiuâ, quæ in vtroque est eadem, promissio facta Deo. Si castitas is ordinibus annexa, seruanda est ex præcepto Ecclesiæ, vt probabilius puto, & colligitur ex modo, quo illa ordinando iniungitur; non in forma promissionis, ab ipso faciendæ, vt fit à Religiosis; sed in formâ præcepti, castitatem Deo adiuvante seruare oportebit: tunc dico, præter peccatum luxuriæ contra temperantiam, specie distinctum à Religioso sacerdote committi, alterum contra fidelitatem Deo promissam ratione voti, alterum contra præceptum Ecclesiæ ratione ordinis sacri.

Ad 1. argum. primæ sent. Resp. Ambrosium explicandum de malitiâ genericâ peccati: omne .n. peccatum est contra legem diuinam, vt illud definit August. lib. 22. con. Faust. cap. 27. dictum vel factum, vel concupitum contra legem æternam, & includit malitiam generalis inobedientiæ: rectè igitur traditur definitio per contrarietatem ad legem & inobedientiam Dei, cum in quolibet peccato includatur. Ad 2. neg. conseq. vt .n. constat ex disp. 14. sect. 11. istæ circumstantiæ non conferunt specificam malitiam actui, nisi vt expressè intentæ. Ad 3. dico, obiecta illa malitiam ex præceptis sortiri efficienter, formaliter à motiuo vitij, sub cuius materiâ vi præcepti reponuntur. Habent .n. legislatores hanc potestatem ad publicum bonum seruandum, vt statim ac præcipiant, vel prohibent aliquid, faciant illud necessariam materiam virtutis aut vitij. Ad 4. resp. potiore rationem esse, quia hæc tria tantum, ad debitum honorem sacris locis seruandum, fieri ibi prohibentur. Legislatores .n. hoc ipso quod ad seruandū cultum sacris locis debitum, talia prohibent, faciunt illa necessariam materiam religionis. Ad conf. neg. antec. eiusque prob. Nec exemplum Nauarri de Religioso Franciscano, qui si omittat ieiunium die Veneris, in quem simul incidit ieiunium Eccles. duplex committit peccatum, contra regulam, & præceptum Eccles. intentum probat: illa .n. præcepta inducunt diuersa motiua ad diuersas virtutes spectantia, præceptum regulæ ad Religionem, præceptum Eccles. ad temperantiam. Quo fit, vt peccata sint specie diuersa, non ratione præceptorum, sed motiuorum diuersorum in præceptis inclusorum. Ad fund. secundæ constat. Quæ hic desideras de circumstantiis, vide disp. 14.

Queritur 2. quænam sint diuisiones peccatorum? Prima diuisio peccati est in spirituale & carnale. Hanc ex B. Grego. 31. Moral. cap. 31. tradit S. Tho. 1. 2. qu. 72. ar. 2. sumiturque ex materiâ, circa quam peccata versantur, quæ vel est spiritualis ad animam immediatè pertinens, vel corporea pertinens ad corpus, vt sunt omnes inordinatæ delectationes corporis, quæ sunt obiecta sensuum exteriorum, præsertim gustus & tactus: & peculiari nomine à B. Greg. cit. loco carnalia peccata dicuntur. Hæc diuisio est adæquata diuisio; ideo non in species infimas, sed subalternas: quia sub quolibet membro

Vnica violatio sacri ac ieiunij.

23.

Vnica restitutionis ommissio.

24.

Obije. contra regulam vel. 2. exemp.

2.

25.

Resp.

Ratio omnium: Religio multiplex specie virtutis.

26. Ad 1. ad 2. exemplum.

Castitas ordinibus annexa seruanda ex præcepto. Rom. Subdiac.

27. Ad 1. primæ.

28. Ad 2.

29. Ad 3.

30. Ad 4.

31. Ad conf.

32.

33. Peccatum aliud spirituale, aliud carnale.

membro diuidente plures peccatorum species continentur, vt per se patet.

34. *Peccata a-*
lia contra
Deum, alia
contra seip-
sum, alia
cont a pro-
ximum.
Secunda diuisione est in peccatum contra Deum, se ipsum, & proximum. Hanc *ex Irido. de sum. bono* tradit *ibid. ar. sic. 4.* S. Doctor; sumitque ex obiecto, à quo peccata specificantur; & propterea essentialem appellat, quia obiectum est essentialiter specificatiuum peccatorum. Estque adæquata diuisione, cum nullum possibile sit peccatum, quod in vno ex his tribus membris non contineatur. Cæterum etsi omne peccatum contra proximum, sit contra seipsum, & Deum: & omne contra seipsum, sit contra Deum, cum sit contra regulam rationis creatæ, & increatæ, atque ad eò contra seipsum, & Deum: tamen sunt quedam immediatè contra Deum, vt hæresis, odium, blasphemia: quedam immediatè contra seipsum, vt quæ sunt contra temperantiam, & fortitudinem: quedam immediatè contra proximum, vt quæ sunt contra iustitiam. Etenim sicut diuersis virtutibus ordinamur in Deum, nos ipsos, & proximum; ita diuersis peccatis deordinamur à Deo, à nobis, & à proximo. *Dices.* In nullâ bonâ diuisione debet vnum membrum diuidens contineri in alio: at omne peccatum contra proximum, est contra seipsum, & omne contra seipsum, est contra Deum. *Resp. dist. maior.* in nullâ bona diuisione debet vnum membrum diuidens contineri in alio adæquatè, concedo; inadæquatè, nego. Cæterum hæc peccata distinguuntur ab inuicem, non secundum malitias, in quibus cõueniunt, & vnum includitur in alio, sed secundum speciales deformitates, quibus discriminantur, & vnum excluditur ab alio.

35. *Dices*
Resp.
36. *Peccatum*
commissi-
onis, omis-
isionis.
Tertia diuisione est in peccatum omissionis, & commissionis. Hæc sumitur per oppositionem ad diuersa præcepta, affirmatiuum & negatiuum: illud opponitur præcepto affirmatiuo; hoc negatiuo, estque adæquata diuisione: nam omne peccatum est contra aliquam legem: omnis lex, vel præcipit, vel prohibet aliquid. Contra legem præcipientem peccatur omissione actus præcepti: contra prohibentem peccatur commissione actus prohibiti. Hanc non esse diuisionem adæquatam, tanquam probabile docet *Almat. tract. 3. moral. cap. 26.* & citat *Dionys. Cisterc.* Fundam. dabile est peccatum, quod neque sit ommissio, neque commissio; quia posset voluntas conari ad eliciendum actum malum, quem non eliceret vel defectu concursus diuini, qui ei negari posset; vel ratione internæ resistantiæ ex passione, vel habitu resistente voluntati ad talem actum conanti. Sed talis conatus, cum sit circa obiectum malum, erit malus: non ommissio, quia supponimus nullum esse præceptum affirmatiuum; nec commissio, quia commissio est actus; conatus non est actus, sed antecedens actum: potest autem esse nisus ad actum, & non sequi actus: sicut potest esse impetus in lapidem, & non sequi motus in lapide.

37. *Non esse*
adequat am
probans.
38. *Contra*
Respondes.
39.
Contra *Resp.* talem conatum voluntatis, cum necessariò sit aliquid à voluntate distinctum, ab eaque circa obiectum malum liberè productum, cum adesse & abesse possit; nec à voluntate aliud, quam actus produci possit, necessariò erit actus ipsius; atque ad eò commissio contra obiectum, contra quod est voluntarius nisus & conatus. Etenim non solum actus directus, quo directè tendimus in obiectum malum, est malus: sed etiam reflexus, quo in directum malum tendimus, est malus. Talis conatus esset actus reflexus, quo voluntas tenderet in actum directum malum, proinde esset actus commissionis malus. Nec refert quòd

directus impediri posset, vel per subtractionem diuini concursus, vel per aliam causam: quia cum distinguatur à reflexo, & in reflexo sit sufficiens malitia, in illo, adhuc directò non sequuto, saluatur peccatum commissionis. Exemplum de impetu impresso lapidi, non secuto motu in lapide, potius confirmat nostram sent. licet .n. ad talem impetum non sequatur motus in lapide, ipse tamen impetus est actus ab imprimente productus: ergo à pari, licet ad conatum voluntatis non sequatur actus directus, ipse tamen nisus est actus liberè à voluntate productus; qui cum non sit ommissio, erit commissio, cum sit positius actus circa obiectum seu actum malum.

40. *Peccatum*
cordis, oris,
operis.
Quarta est, in peccatum cordis, oris, & operis: Est *Hierony. in 43. Ezech. fine:* vbi, *tria* (inquit) *generalia delicta monstrantur, quibus omne mortalium subiaceret genus. Aut enim cogitationibus, aut sermone, aut opere peccamus.* Quem sequitur *S. Tho. cit. ar. 7.* Quæ diuisione, vt rectè *ibid. Caier.* dupliciter accipi potest, vel vt generis in subiectas species, & sic est diuisione peccati in internum, quod sola mente consummatur, & in externum, quod partim ore, partim opere perficitur; & est adæquata: Vel vt totius in partes integrales: quo modo illam accipit *cit. S. Tho.* & sic est diuisione vnius eiusdemque peccati in suos gradus & partes completius: vt vnum idemque peccatum homicidij concipitur affectu, proditur ore, verbis proximum iuriolis laceffendo, & opere tandem consummatur.

41. *Per excess-*
sum, per de-
fectum.
Quinta, in peccatum per excessum, & defectum: Est *S. Tho. qu. cit. ar. 9. Arist. 2. Ethic. cap. 6. 7. & 8.* docentis, dupliciter contra virtutem peccari posse, per excessum, & per defectum. Cum .n. virtus in medio consistat, omnis recessus, qui necessariò erit vel per excessum, vel per defectum à tali medio, vitiosus sit oportet. Hæc diuisione per se tantum conuenit peccatis, quæ opponuntur virtutibus in medio consistentibus: analogicè accommodari potest virtutibus, quæ excessum vitiosum non habent. Contra quas peccari potest, vel actu commissionis, qui dici potest excessus; vel actu omissionis, qui dici potest defectus. Vt contra charitatem in Deum, quæ excessum non habet, peccari potest vel positio actu odij, qui dicitur excessus, vel priuatio actu omissionis, qui dicitur defectus. Quo pacto accepta diuisione est adæquata diuisione: quia nulla est virtus, contra quam peccari non possit vel commissione, vel omissione; nullum autem est peccatum, quod non sit contra aliquam virtutem: igitur nullum est peccatum, quod non sit vel commissionis, vel omissionis.

42. *Ex ignoran-*
tia, ex pas-
sione, ex
malitia.
Sexta diuisione est in peccatum ex ignorantia, ex passione, & ex malitia: quam *S. Thom. 1. 2. qu. 76. 77. & 78.* desumit ex causis intrinsecis, quæ voluntatem ad peccandum inducere solent, & quæ tres sunt. Aut enim peccatum contingit ex defectu rationis, non considerantis ea, quæ à peccato retraxissent, & dicitur ex ignorantia; quæ causa est peccati, non influens, sed remouens prohibens, sc. scientiam, quæ peccatum prohibuisset. De qua ignor. infra *disp. 20. sect. 3.* Aut peccatum contingit ex passione appetitus allicientis voluntatè ad peccandum, tripliciter. 1. distractione, quatenus per vehementem applicationem animi ad obiectum sensibile, voluntas redditur minus potens tum ad imperandum in rellèctui, vt oppositas rationes melius consideret, efficaciusque proponat; tum ad resistendum ipsi obiecto sensibili; ideo dicitur peccatum ex infirmitate: Cum .n. omnes potentie animæ radicentur in eadem substantia animæ, quòd

40. Peccatum cordis, oris, operis.

41. Per excessum, per defectum.

42. Ex ignorantia, ex passione, ex malitia.

43. Tripliciter allicis appetitus voluntatem ad peccandum.

quò magis per vnam potentiam anima applicatur ad vnum obiectum, eò minùs potens redditur ad reliqua; ipsa .n. anima cum singulis potentijs concurrere debet, vt causa vniuersalis cum particulari. Secundò obiecti propositione, quatenus intellectus sequens iudicium imaginationis, obiectum sensibile efficaciter proponentis illud efficacius voluntati proponit, quàm oppositum obiectum honestum. Tertio in mea sententia appetitus sensitius allicit voluntatem medio obiecto sensibili sensu proposito.

44.
Pec. ex
malitiâ

Aut demum contingit peccatum à voluntate committi, nullâ vel stimulante passione, vel ratione ignorante: & tunc dicitur peccatum ex malitia. Quod eò grauius est, quò ex maiori scientia & deliberatione procedit. Cæterum aliud est, peccatum esse ex ignorantia, aliud ignorantie: nam priori modo ignorantia est causa peccati: posteriori modo vel est effectus peccati, vel peccatum ipsum, cum nimirum ignorantia ipsa est peccatum, de quo *disp. 20. sect. 2.*

45.

Nota diuisionem hanc non esse adæquatam simpliciter, sed respectu peccatorum, quæ originantur ex causis intrinsicis. homo enim non modò peccare potest ex intrinseca ignorantia, passione, aut malitia, sed etiam ex extrinsecâ suggestione demonis, aut alterius: at nulla est causa intrinseca, ex quâ peccare potest homo, quæ ad vnam ex illis tribus non reuocetur.

46.
Peccatum
mortale,
veniale.

Septima, in peccatum mortale, & veniale. Hæc diuisio cum *S. Tho. 1. 2. qu. 88. ar. 1.* traditur ab omnibus Theol. & recurrit cum diuiso: omne .n. peccatum aut est notabiliter difforme, aut non notabiliter difforme rationi: & sumitur ipsa ex principali effectû, quem peccata causant in animâ, quæ est priuatio gratiæ habitualis, vel non priuatio: quæ priuant gratiâ habituali, dicuntur mortalia: quæ eâ non priuant, venialia. Cum .n. gratia habitualis sit vita animæ, peccatum eâ priuans, dicitur mortale; eâ non priuans, dicitur veniale, seu veniale, ex *Ambro. lib. de Parad. c. 14. medio, & cap. 15. initio*, quasi dignum venia: quia dum non extinguit principium vitæ, quæ est gratia diuina, potest per oppositum actum ex gratiâ, vt ex vitâ, procedentem, illius damnum reparari. Sicut morbus, qui non extinguit principium vitæ corporalis, potest actione vitali curari: atlethalis qui extinguit principium vitæ corporalis, non patitur actione vitali damna sua resarciri: extincto enim principio vitæ, cessat omnis actio vitalis, quâ morbus curari posset. Vnde peccatum mortale dicitur naturâ suâ irreparabile, quia quantum est de se, nûquam potest damnum, quod infert animæ, reparari: cum nulla actio, quæ non procedit ex principio vitæ, possit extinctam vitam restituere.

47.
Personale,
originale.

Octaua diuisio est in peccatum personale, & originale. Personale est, quod propria actione personali peccatoris, originale verò, quod aliena operatione, aliquo modo pertinente ad peccatorem, tanquam capitis ad membrum, committitur. Vtrumque subdiuiditur in actuale, & habituale. Actuale est, quod vel actione singulari personæ peccantis, vel originariâ capitis, moraliter membra continentis, patitur; habituale est, quod ex actuali personali, vel ex actuali originali in peccatore deriuatur; in eoque tanquam propria macula, donec remittatur, perseuerat. Atque hæc de diuisionibus peccatorum in communi: infra singillatim de præcipuis membris diuidentibus.

DISPUTATIO XIX.

De inæqualitate peccatorum.

QUÆRITVR I. An omnia peccata sint equalia quoad malitiam? Celebris fuit Stoic. opinio, quam refert Cicero in *Paradoxis*, peccatum vnum alio maius esse non posse: quia omnes virtutes sunt paræ: peccatum est recessus à virtute: recessus cum in indiuisibili consistat, idem videtur in omni peccato; atque ad eò omnia peccata paria. Etsi possit vnum censerî grauius alio, non ratione grauioris iniuriæ, sed ratione multitudinis peccatorum, quæ in vno peccato includuntur: vt qui patris vitam violat, violat eum, qui procreauit, aluit, erudiuit, in sede, domo, in republicâ collocauit. *Iouinianus* consequenter docuit, æqualem pœnam omnibus peccatis in inferno respondere.

1.
Stoici as-
firmant.

Eos sequitur
omn.

Verùm catholica sent. quam Incarnata veritas *Ioann. 16.* apertè Pilato dixit, *qui tradidit me tibi, maius peccatum habet*, affirmat, esse inter peccata inæqualitatem. Vnde hæc; controuersia est non modica. *S. Tho. 1. 2. qu. 18. ar. 8. ad 1. & qu. 73. ar. 2.* hanc inæqualitatem assignat ex parte priuationis: & distinguit priuationem, vnam in fieri, quæ aliquid habet de opposita forma, qua priuat: velut umbra, quæ non omni luce priuat, sed semper aliquid retinet de luce: alteram in facto esse, quæ nihil retinet de oppositâ formâ, vt tenebræ, quæ omnem lucem negant. Inter has est discrimen, quòd quia prior non priuat totâ formâ oppositâ, suscipere potest magis & minùs; & vna priuatio dici potest maior aliâ, prout vna magis vel minùs subiectum priuat oppositâ formâ. Posterior, quia totam formam negat, non potest dici maior vel minor. Priuatio ergo, quæ peccatorum inæqualitatem constituit, non est priuatio in facto esse, sed in fieri, quæ non tollit totum ordinem rationis.

2.
Catholici
negant.

3.

Priuatio
duplex

Ratio S.
Thom.

Sed meritò hanc rationem impugnat *Vasquez disp. 99. cap. 3.* Tum quia priuatio, quam importat peccatum, est in facto esse; sc. priuatio rectitudinis oppositi actus virtutis seu ordinis, quæ rectitudo, cum indiuisibilis sit, tota negatur per actum peccati. Nec dici potest, vt *S. Tho.* dicere videtur, priuatio, nò esse consummata & in facto esse, quia cum ipsa manet physica entitas actus peccati. Nam physica entitas actus, non est forma opposita, qua peccati malitia priuat: alioqui sequeretur, quòd actus esset intensior circa obiectum dissonû, eò fore peccatum leuius, quòd nihil absurdus: quia quòd maior est entitas physica peccati, eò minor est priuatio: Tum quia priuatio non constituit formaliter peccatum: ergo non potest saltem specifiè inæqualitas peccatorum ex eo desumi.

4.
Maritò im-
pugnat

Durand. in 2. dist. 42. qu. ult. docet, peccata diuersæ speciei inæqualitatem malitiæ sortiri ex parte finis & mediorum, à quibus nos deordinant. Vnde quia deordinatio à fine peior est deordinatione à medijs, grauiora sunt peccata immediate commissa contra finem, vt infidelitas, blasphemia, odium contra Deum &c. quàm commissa contra media, vt furtum: grauiora, quæ immediate deordinant à proximo, qui dicitur finis sub fine, vt grauius est homicidium furto: quia illud immediate deordinat nos à proximo; hoc tantum à rebus exterioribus, quæ sunt media ad finem. Comparan-

5.
Peccata di-
parantur
inter se se-
cundum
diuersas
partes,

Et secundum eandem:

6. Neutra aequali malitia.

7. Inaequalitas peccatorum sumenda ex diuersa opposit. ad naturam rationalem ut sic.

8. Regula duplex

9. Stoicis Resp.

10. Quaestio altera

11. 1. Sent. affirmat

Fund.

12. 2. sent. neg. probabilior.

do verò peccata eiusdem speciei inter se, vnum est grauius altero, vel quia est intensius, vel quia est magis voluntarium, vel quia plures circumstantias virtutis corrumpit. Hæc opinio vera est, sed insufficientis ad explicandam inaequalitatem omnium. Licet. n. peccata, contra vltimum finem immediatè commissa, sint grauiora; non omnia tamen, quæ sunt contra vltimum finem, sunt eiusdem grauitatis, sed multa specie diuersa, atque adeò inaequali inter se malitiâ. Idem dicendum de peccatis contra proximum, aut eius exteriora bona commissis; nam etiam circa hæc diuersa specie peccata committi possunt.

Quare dicendum est, inaequalitatem peccatorum sumendam esse ex diuersa oppositione ad naturam rationalem, quâ rationalis est: quæ diuersa oppositio in peccatis omissionis sumitur ex diuersitate actûs debiti; in peccatis commissionis sumitur, vel ex diuersitate obiecti rationi dissoni, vel ex modo tendendi ad obiectum, vel ex damno, quod alteri per talem actum infertur, vel denique ex paucitate, aut pluralitate circumstantiarum, quæ per peccatû violantur: exempla cogitare facile est.

Huc spectant regulæ ex S. Thom. & Mayr. ad grauitatem peccatorum dignoscendam assignatæ disp. 17. sect. 1. Ea peccata, cæteris paribus, esse grauiora, quæ nobilioribus virtutibus opponuntur: & quæ magis opponuntur fini, ad quem virtus principalis ordinatur: vt quia temperantia principalis ordinatur ad reprimendos nimios affectus circa delectationes sêsûs, ad quas natura de se prona est, grauius peccatum est contra hanc virtutem per excessum, quàm per defectum delinquere. Contrà verò, quia fortitudo principalis ordinatur ad intendendos affectus circa pericula mortis, quæ homo naturaliter refugit, grauius peccatur contra hanc virtutem per defectum, quàm per excessum.

Ex his ad fundam. Stoicor. falsum est, virtutes pares esse inter se: & concesso, peccata contra illas commissa esse equalia; adhuc possent esse inaequalia, vel ex modo illas transgrediendi, vel ex pluribus aut paucioribus circumstantiis; concedo, peccatum esse recessum à virtute; nego hunc æqualem esse in omni peccato: maior enim est recessus à virtute nobiliori, quàm ab ignobiliori, & ab eadem virtute magis recedit ille, qui plures violat circumstantias, quàm qui pauciores.

Quæritur 2. An omnibus peccatis equalis pœna damni in alia vita respondeat? Dixi pœna damni: certum. n. est, pœnam sensûs futuram inaequalem ex Apocal. 18. quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & lucrum. De pœna damni, quæ in priuatione gratiæ & beatitudinis supernaturalis consistit, duæ oppositæ sententiæ sunt.

Prima affirmat, pœnam damni, quæ auersioni peccati correspondet, futuram esse æqualem in omnibus damnatis. Duran. in 4. dist. 22. q. 1. Palud. qu. 1. concl. 2. Capreo. qu. 2. ar. 3. ad argu. Duran. Vafquez. disp. 100. cap. 5. Fundam. homo ratione peccati non dicitur carere gratiâ, & consequenter gloriâ in aliquo determinato gradu, quia nullum habet debitum decedendi ex hac vitâ cum aliquo determinato gradu gratiæ, sed solum cum gratiâ simpliciter: ergo non potest priuatio gloriæ, seu pœna damni, esse maior in vno, quàm in alio.

Secunda sent. pronuntiat, pœnam damni futuram esse inaequalem, nisi non in omnibus, saltem in plerisque. Fundam. cum hæc pœna sit omnium maxima, si cæteræ futuræ sunt inaequales, multò magis hanc oportebit esse inaequalem: alioqui tanta foret in Iudâ, quanta in puero non baptizato.

Hæc sent. probabilior, difficile tamen, saltem in omnibus, huius inaequalitatis radicem assignare est.

Sotus in 4. dist. 16. qu. 1. ar. 1. radicem huius inaequalitatis reducit ad inaequalitatem maculæ peccati, quæ sicut inæqualis est in singulis adultis, ita & pœna damni illi respondens. Quod si quæras: in quo hæc pœnæ inæqualitas consistat? Respondet, in hoc, quia quò illa ex pluribus peccatis grauiori- que maculâ orta est, eò acerbius damnatos affligit. Quod si ei obijcias, hoc tantum probare maiorem pœnam sensûs, ad quam afflictio spectat. Respondet; ex maiori vel minori afflictione perpenditur maior vel minor pœna damni, ex quâ tanquam ex causâ saltem partiali ortum habet illa afflictio. Et enim si illa non cruciat pueros in limbo, cruciat autem damnatos in inferno, procul dubio inæqualis est in pueris, ac in damnatis.

Sed hic modus non prob. afflictio. n. non ad damnum, sed ad sensum spectat; nec oritur immediatè ex pœnâ damni, alioqui etiam oriretur in pueris non baptizatis, in quibus est pœna damni: oritur ergo immediatè ex apprehensione, seu ex pœnâ damni apprehensâ vehementius ab vno, quàm ab alio: & consequenter ex æquali pœna dâni inæqualis afflictio sensûs oriri posset. Velut si duo ciues æquali pœnâ exilij multarentur, in vno maior afflictio esse posset, quàm in alio, si vnus vehementius, quàm alius talem pœnam apprehenderet.

Almaï. tract. 3. Moral. cap. vlt. opinatur, hanc pœnæ inaequalitatem sumendam esse per respectum ad diuersa & inaequalia peccata, propter quæ infligitur. Quia priuatio visionis Beatificæ in tantum habet rationem pœnæ, in quantum dicit ordinem ad propriam culpam, quo præciso, non esset pœna: ergo idem malum eò erit maius in ratione pœnæ, quò propter plura & grauiora peccata infligitur. Contrà: Tum quia ex hoc modo sequeretur, non posse duos, qui imparia peccata commiserunt, pari pœna puniri. Cum. n. pœna eo sit formaliter pœna, quo respicit culpam, eodem- que gradu crescat pœna, quo culpa, tanta erit pœna, quanta culpa, ob quam infligitur. Tum quia etiam pœna sensûs dicit ordinem ad culpam: & tamen illa non est maior, vel minor propter maiora, vel minora peccata, propter quæ infligitur, sed propter maiorem, vel minorem disconuenientiam, quam habet cum subiecto, cui infligitur. Ratio est: licet pœna connotet in obliquo culpam, propter quam infligitur, in recto tamen dicit malum ipsum positiuè, aut priuatiuè contrarium naturæ, cui infligitur. Vnde potest, crescente culpâ, non crescere pœna ratione mali, quod in recto dicit: Et contrà, crescere pœna; non crescente culpâ.

Scotus in 4. dist. 50. qu. 6. s. ad 1. quæst. inaequalitatem pœnæ damni sumit ex inaequalitate culpæ; ita vt qui grauiorem commisit culpam, maioris boni carentiam subeat. Quanto actus peccati cum maiori conatu elicitur, tantò maiorem rectitudinem oppositus actûs virtutis habet; & per consequens tantò ad maius præmium hominem ordinat: Igitur qui grauius peccat, maiori bono se priuat. Vtteriùs: quò actus peccati est grauior, eò actus debitus oppositæ virtutis est perfectior: & consequenter quo grauius quis peccat, eò maiori præmio, quod per oppositum actum virtutis promereri debebat, priuatur. Contrà: Tum quia inde sequeretur, duos inaequaliter peccantes contra eandem virtutem equaliter subire pœnam damni v. g. contra liberalitatem procul dubio grauius delinquit qui ex avaritia, quàm qui ex prodigalitate peccat: cum tamen vterque priuetur æquali præmio debito

13. Soti modus

14. Reijciunt.

15. Almaï explicatio

16. Improbatur

17. Scot. explicat. Probat

De arib. Specie diuersis:

18. Actus maioris quam verè

bito liberalitati: Tum quia falsum est, quod actus peccati est intensior, eo actū oppositæ virtutis debere esse intensiorem. Nam esto ex suppositione quod homo operetur, teneatur elicere oppositum actum virtutis, non tamen eâ intensione, quâ peccat.

19.
Supple-
mentum.

Supplem. in 4. dist. 44. *quæst. 3. ars. 1. not. 2.* hanc inaequalitatem pensat ex maiori, vel minori beatitudine, ad quam per merita, vel per gratiam erat quis ordinatus: Ex quo infert 1. maiorem poenam damni contrahere, qui plura merita acquisiuit in vitâ, & postea per peccatū mortale damnatus est, quàm qui pauciora habuit merita; eo quod maior beatitudo debeatur illi, quàm isti. 2. maiorem poenam damni deberi parulis in lege Euangelica sine baptismo defunctis, quàm in lege veteri: eo quod per Baptismum ad maiorem gratiam, & gloriam ordinentur, quàm per Circumcisionem. 3. maiorem esse poenam damni in adultis, quàm in paruulis; nonne quia adulto debetur priuatio gloriæ quæ respondet gratiæ Baptismi, & meritis, quibus eam debebat conseruare & augere? Contrâ est Vasquez: sequeretur, eum, qui nunquam merita, vel gratiam habuit, nulla poena damni mulctari. Quod si dicas, inquit, fuisse ad gloriam destinatum virtute sacramenti, quod debebat suscipere: huic obstat: quia sacramentum solum determinat gradum gloriæ in paruulis, non in adultis, qui debent proprio actu recipere sine vlla determinata dispositione sacramentum.

20.
Impugna-
tur à Vas-
quez unico
fundam.

His non obstantibus, hunc modum, quem docuit *Alem. 3. par. qu. 57. me. 3. in c.* sic confirmo: Poena damni nil aliud est, quàm priuatio debitæ beatitud. sed hæc non est futura æqualis in adultis damnatis: potest. n. esse debita adulto, de facto, ex suppositione totius gratiæ, quam de facto ex meritis, & susceptione sacramentorum sibi comparauit: vel de iure seu quasi de iure posita lege diuinâ, quo modo ea tantum beatitudo est debita adulto, quæ respondet gratiæ, quam tenetur virtute sacramentis aut eius voti & obseruantia præceptorum, sine quâ gratia ita suscepta, in finem vitæ conseruari non posset: Neutra autem beatitudo æqualis est in omnibus adultis, vt patet: ergo nec priuatio illius, in quâ poena damni consistit.

22.
Contra
Vasquez.

Vnde nego, dari posse aliquem, qui nullâ poenâ damni puniri debeat. si. n. loquamur de paruulis, sicut illis determinatus erat gradus gratiæ, virtute sacramenti suscipiendus, & gloriæ; ita illis determinata respondet poena damni. Si de adultis baptizatis: vel illi habuerunt merita, quibus respondeat gloria, & sic debetur illis poena damni iuxta carentiam beatitudinis respondentis gratiæ baptif. quam tenebantur conseruare per obseruantiam præceptorum ad salutem necessariorū, & præterea meritis per gratiam vltra eam obseruantiam acquisitis. Si verò post amissionem gratiæ baptif. nulla habuerunt merita, debent non modò priuari gloriâ debitâ gratiæ baptif. sed etiam debitâ gratiæ, quæ acquisita fuisset obseruantia præceptorū, quæ ad conseruandam gratiam baptif. vsque ad extremum vitæ necessaria fuisset. Adultus verò infidelis decedens sine baptismo priuatur beatitudine debitâ gratiæ, quam debebat aut virtute sacramenti per sufficientem & necessariam dispositionem, aut per votum illius suscipere ab illo tempore, quo illam potuit & debuit per sufficientem dispositionem à Deo recipere: nec non debitâ gratiæ, quæ responsura fuisset obseruantia præceptorum, quæ necessaria fuisset ad conseruandam gratiam ab eo tempore, quo illam vel per baptismum, vel per votum accepisset, vsque ad postremū vitæ.

Vnde ad argum. Vasquez. cōcedo, iuxta meliorem dispositionem posse adultum maiorem gratiam per sacramentum recipere: verum aliqua est dispositio, sine quâ effectus sacramenti suscipi non potest: & iuxta gratiam vi talis dispositionis susceptam, mensuratur priuatio gloriæ, & poena damni in adulto infideli sine baptismo decedenti. Item aliqua est obseruantia præceptorum, sine quâ gratia baptismo aut eius voto suscepta, conseruari in finem vitæ non potest; & huius etiam priuationem gratiæ, & gloriæ contrahit infidelis.

Ad Vasq.

Ad fundam. primæ sent. patet: tum quia licet homo non teneatur absolutè cum tantâ, vel tantâ gratiâ è vitâ discedere; Ex suppositione tamen meritorum, quæ per actus virtutis acquisierat, tenebatur cum illis mori. sicut. n. tenebatur præsentem gratiam, per merita acquisitam, in finem vitæ conseruare; ita & cum illis meritis decedere: Tum quia non solum paruuli decedunt cum determinato gradu gratiæ virtute sacramenti acceptæ, & consequenter qui sine sacram. gratiâ moriuntur, contrahunt determinatam poenam damni, sed etiâ omnes adulti Christiani tenentur cum eâ saltem gratiâ decedere, quæ acquisita fuisset per obseruantiam præceptorum ad salutem necessariorum à tempore, quo coeperunt esse præcepti capaces ad eam vsque ætatem, in quâ decesserunt. sicut. n. toto illo tempore quisque fidelis tenetur per obseruantiam præceptorum à peccato se immunem seruare, ita tenetur cum gratiâ baptif. ex tali obseruantia auctâ decedere. Adulti verò infideles decedere tenentur cum eâ gratiâ, quam vel in re, vel in voto sacramenti, sufficienti dispositione suscepturi fuissent; nec non cum eo augmento gratiæ, quod acquisituri fuissent per obseruantiam præceptorum ad salutem necessariorum, quorum quisque in suo statu capax fuisset.

23.
Ad fund.
prima.

24.

DISPUTATIO XX.

De subiecto peccatorum.

DICO I. Voluntas est subiectum cuiuscumque peccati. *S. Thom. 1. 2. q. 74. ars. 1.* quem rectè explicat Caiet. ibid. Fundam. omne peccatum est voluntarium: est enim actus liber; liberum essentialiter supponit voluntarium, vt species genus: ergo est in voluntate, vt in proprio subiecto. Sicut ratio voluntarij subiectiuè non est, nisi in voluntate; vt actus ipse voluntatis, quo peccatum intenditur.

1.
Peccati sub-
iectum vo-
luntas:

Dices: Potest esse peccatum absque vllò actu elicitò voluntatis, vt cum quis non reprimit motus libidinosos in appetitu sensitivo, quos reprimere debet, vel omittit sacrum, cui interesse tenetur, negatiue tantum se habendo: ergo non omne peccatum subiectiuè est in voluntate. Resp. hæc peccata quâ ratione sunt voluntaria, esse in voluntate; non actu expresso, sed interpretatiuo.

DICO 2. Non sola voluntas, sed omnis potentia, quæ subest imperio voluntatis, est subiectum peccati: *S. Thom. 1. 2. qu. 74. ars. 2.* Ratio: (vt *disp. 16.*) malitia formalis non solum reperitur in actibus interioribus voluntatis, sed & in exterioribus externarum potentiarum: Imò ex his sepe deriuatur malitia formalis in actus interiores voluntatis; & fit, vt subiectum malitiæ formalis sint aliæ etiam potentia, in quibus primaria peccati consummari

3.
Potentia
voluntati
subiecta:

consummari potest: ut in intellectu, hæresis & quicumque error, aut culpabilis ignorantia; in appetitu sensitivo, libidinosæ delectationes; in ore, mendacium ac præter locutiones: in externis membris, deformes operationes: licet hæc omnia ratione voluntarij primariò sint in voluntate.

D I C O 3. Nulla potentia distincta à voluntate potest esse principium consummari peccati, independenter à libero consensu voluntatis: *S. Thom. q. 7. de malo art. 11. ad 15. venialia non sunt sicut in subiecto, in corpore, sed in anima; & communis contra Caiet. 1. 2. q. 74. a. 4. asserentem, appetitum sensitivum propter coniunctionem cum appetitu rationali participare vestigium libertatis, quod sufficiens est ad peccatum veniale, independenter à consensu voluntatis, non ad mortale: ita explicat S. Thom. qui art. 3. concedit, in appetitu sensitivo posse esse peccatum nempe veniale, negat art. 4. posse esse mortale: quia libertas, quam appetitus inferior ex coniunctione cum rationali participat, etsi sufficiens sit ad veniale, non tamen ad mortale. Probat Caiet. sicut vires cognoscitivæ sensitivæ animæ rationalis excedunt in cognoscendo vires cognoscitivas Brutorum, ut patet, inquit, in cogitativâ & reminiscentiâ, collatiavam vim particularium habentibus; ita vires appetitivæ sensitivæ eiusdem excedere debent vires appetitivas brutorum per hoc, quod istæ appetit cū quâdam libertate, illæ necessariò & naturaliter.*

Hæc tamen Caiet. sent. merito ab omnibus rejicitur, & nostra docetur. Fundam. si in appetitu sensitivo posset esse peccatum, homo peccare posset, etiam renitente & obliuente voluntate: quia cum appetitus inferior participet propriam libertatem, distinctam à libertate appetitûs superioris, poterit, insurgente passione, non obedire voluntari, huiusmodi passionem refutanti. Consequens est contra Patres, & Concilia, Trident. sess. 5. in decreto de pecc. orig. sine, ubi docet, concupiscentiam, quæ ad agonem nobis relicta est, non consentientibus nocere non posse: noceret autem non consentientibus, si ea, voluntate adhuc reluctante, venialiter peccare posset.

Respondet pro Caiet. quis, in tali casu hominẽ simul mereri per actum volûntatis, & demereri per actum appetitus. Sed contra 1. concupiscentia nõ esset relicta tantum ad agonem, sed etiam ad peccatum; eaque nobis non consentientibus, imò & reluctantibus, noceret: 2. nullus motus potest nobis ad laudem vel vitium imputari, nisi acceptetur à voluntate, quæ est primum movens in homine: 3. sequeretur, posse appetitum sensitivum circa idem obiectum mereri, circa quod volûntas demereretur, si voluntas consentiret in obiectum turpe, quod appetitus refutaret. 4. sequeretur, omnes motus naturales appetitûs sentientis circa obiectum turpe, ante vllã aduertentiã rationis, esse venialia.

Ratio: appetitus sensitivus est potentia naturalis determinata ad vnum, mediã cognitione sensitivâ, proponente obiectum secundum determinatam rationem boni delectabilis: unde sicut cognitio sensitiva, à quâ tantum ut à proportionatã regulã movetur appetitus sensitivus, non proponit obiectum sub aliquã ratione mali moralis, cum potentia sensitiva non habeat vim comparandi illud cum regulã rationis, penes quam omnis ratio bonitatis, vel malitiæ moralis desumitur: ita nec appetitus sensitivus, talem cognitionem sequens, habere poterit vllam libertatem; cum omnis indifferentiã subiectiva radicaliter originetur ex indifferentiã obiectivâ cognitionis, ut patet de subiectivâ

volûntatis, quæ originatur ex obiectivâ intellectu.

Unde ad rationes Caiet. nego appetitum sensitivum ex coniunctione quam habet cum appetitu rationali in homine, vllum participare libertatis vestigium: ita disponente naturã, ut penes eam tantum potentiam resideat omnis operandi libertas, quæ potissima est in homine, & à qua meritum & demeritum, vita & mors dependet. Neque obstat, quòd appetitus non obediat voluntati despoticè, sicut obediunt reliquæ potentie exteriores, sed politicè tantum: nam hoc non provenit ex libertate, quæ in illo sit, sed quia ad obiectum movetur motu animali, mediã cognitione sensitivâ: potentia autem cognoscitiva non statim ab obiecto cessat, præsertim quando illud per physicam corporis alterationem animum pulsat, sed pedetentim aliò intentionem divertendo. Hinc fit, ut non statim voluntatis imperium appetitus exequatur. Nego etiam, vllum esse discursum interiori hominis cogitativæ: nam esto, in ea sit debita specierum coordinatio, ut melius deseruiat intellectui, nullus tamen propriè discursus, qui in deductione vnius ignoti ex alio noto consistit.

Ad S. Tho. vel dici potest cum Vasquez disp. 104. cap. 5. illum non negasse in appetitu sensitivo dependenter à consensu voluntatis peccatum mortale quoad esse moris, sed solum quoad principalem effectum, quem in animã causat, quæ est privatio gratiæ, quæ in solã animã rationali subiectatur; vel certè negasse mortale potius, quàm veniale in appetitu sensitivo, propter actualem deordinationem ab ultimo fine, quam mortale includit.

An ignorantia, qua in intellectu consummatur, sit formaliter peccatum, & quarum rerum decur culpabilis ignorantia?

Dupliciter potest, ex S. Tho. 1. 2. q. 74. art. 5. peccatum in ratione consummari, vno modo circa obiectum proprium, omittendo cognoscere, quæ ratio potest & debet scire: Alio circa directionem aliarum potentialium, quas in ordine ad proprios actus dirigere tenetur, ut potentia vniuersalis directiva: in utroque actu contingere potest defectus in ratione; & de utroque defectu tria examinanda. 1. An ignorantia sit peccatum secundum se, an solum ratione negligentie, quam quis in comparandã scientiã debitã committit. 2. An sit peccatum speciale distinctum ab eo, cuius ignorantia ipsa est causa. 3. quæ regula assignari possit ad cognoscendum quando ignorantia sit peccatum. Certum, n. non semper esse peccatum.

Quoad primum, duæ sunt sent. Prima affirmat, ignorantiam secundum se esse peccatum, & non tantum effectum peccati ex negligentia causarum: videtur Alen. 2. p. q. 112. mem. 1. Alber. in 2. dist. 22. art. 7. Bonavent. ar. 2. q. 2. Richar. art. 2. q. 2. Marfil. q. 15. art. 2. Almas. tract. 1. moral. cap. 5. &c. Fundam. illud est secundum se peccatum, quod secundum se præcepto prohibetur: sed ignorantia secundum se præcepto prohibetur, non solum negligentia addiscendi: Nec obstat, quòd ignorantia opponatur scientie, quæ est virtus intellectualis, & non moralis: nam & hæresis opponitur fidei, quæ est virtus intellect. 2. sent. docet, ignorantiam secundum se non esse peccatum, sed effectum dumtaxat peccati, eo modo quo mors animæ & corporis: esse peccatum solam negligentiam, quã quis omittit scire ea, quæ scire tenetur: S. Tho. 1. 2. q. 76. art. 2. Caiet. ibid. Duran. in 2. dist. 22. qu. 3. Syluest. v. ignoran. qu. 3. Cordu. lib. 2. qu. 6. prop. 2. Vasquez 1. 2. disp.

4. Non independenter à libero consensu. Voluntas subiectum omnis voluntarij.

5. Fundam.

6. Contra Caiet.

7. A priori manifestè:

8. Ad Caiet.

9. Ad S. Tho.

10.

Dubium 1.

1.

3.

11.

Ignor. esse pecc. affir.

12.

Negant

diff. 118. cap. 3. Fundam. ignorantia propriè dicta opponitur scientiæ habituali, non actuali; peccatum non opponitur formæ habituali, sed actuali: est enim priuatio rectitudinis debitæ actuali: igitur ignorantia est peccatum ratione actualis inconsiderantiæ.

13. Ignor. habitualis est effectus peccati: Dicendum, ignorantiam habitualem non esse peccatum, sed effectum peccati; actuaalem verò non solum esse peccatum ratione negligentiae adiunctæ, sed etiam ratione sui. Prior pars prob. ignorantia habitualis oritur ex actuali, vt effectus ex causa: nec ex se habet vnde peccatum dicit possit non ex natura suâ; quæ nullam dicit moralem difformitatem contra naturam ration. nec semper, & in quolibet illa est peccatum, sed ad summum quando, & in quo vrget præceptum: nec habere potest rationem peccati ab intrinseco præcepto: præcepta .n. non dantur de scientiâ habituali, sed actuali, in ordine ad rectè operandum, ad quod non habitualis, sed actualis necessaria est scientia.

14. Actualis peccatum est ex negligentia & ratione sui. Posterior pars prob. quando actus est in præcepto, non solum negligentia, sed etiam ommissio ipsa actus præcepti peccatū est: qui .n. omittit tempore præcepti actum contritionis, non solum peccat negligendo præceptum, sed etiam non eliciendo contritionis actum. Cùm ergo scientiæ præceptum currit, non solum negligentia, sed priuatio seu ommissio ipsa scientiæ est peccatum: quia non solum negligentia addiscendi, sed priuatio ipsa scientiæ opponitur præcepto. v. g. corrente præcepto fidei diuinæ, non solum negligentia addiscendi mysteria fidei, sed & voluntaria ignorantia eorum est mala, & opposita præcepto fidei. Colligitur ex S. Tho. qu. 76. art. 2. ad 3. *fieri in peccato transgressionis, peccatum non consistit in solo actu voluntatis, sed etiam in actu voluto, qui est imperatus à voluntate: ita in peccato omissionis, non solum actus voluntatis est peccatum, sed etiam ipsa ommissio, in quantum est aliquantulum voluntaria. Et hoc modo ipsa negligentia sciendi, vel etiam ipsa inconsideratio est peccatum.* Ita & Syluius ibid. dilucidè: & sic intellige authores primè sent. vt solum affirmare voluerint, ignorantiam actuaalem esse peccatum, vt patet ex eorū scriptis.

15. Quoad 2. dubium, Caietanus & Corduba cit. lo. Dubium 2. cis opinantur, ignorantiam ratione negligentiae opponi virtuti studiositatis. Quia omne peccatum debet opponi alicui virtuti morali: cùm igitur scientia sit virtus intellectualis, ignorantia debet opponi virtuti studiositatis, cuius est, appetitum sciendi moderari, cui per excessum opponitur vitium curiositatis, per defectum vitium innotatum; quod communi nomine appellatur negligentia. Contrà autem Vasquez 1. 2. disp. 119. cap. 2. contendit, ignorantiam non esse speciale peccatum alicui speciali virtuti oppositum, sed trahi ad eam speciem peccati, cuius opposita virtus ignoratur: vt ignorare quæ pertinent ad virtutem iustitiæ, est peccatum iniustitiæ: ignorare quæ spectant ad virtutem charitatis, est peccatum contra charitatem. Ex quo colligit, vitium præcipitationis, quod à S. Tho. 2. 2. qu. 53. art. 2. connumeratur inter vitia opposita prudentiæ, & est defectus consilij; sicut inconsiderantiæ, quæ est defectio iudicij, & inconstantiam, quæ est defectus imperij, non opponi speciali virtuti prudentiæ, quia hæc non est virtus moralis electiua, sed intellectualis; sicut ars ex Arist. 6. Eth. cap. 2. & 3. virtuti autem intellectuali non opponitur speciale peccatum moris; alioqui etiam arti opponerentur opposita vitia. Confirmat: si ignorantia opponeretur virtuti studiositatis, sequeretur grauius peccare eum, qui

ex ignorantia, quàm qui ex scientia peccaret: quia ille contra duplicem virtutem, hic contra vnâ tantum, contra quâ defectu scientiæ peccatur, delinqueret.

18. Hæc controuersia facile soluitur distinctiōe duplici ignor. DICO: vna ignorantia opponitur scientiæ seu appetitui sciendi propter ipsam scientiam: altera opponitur scientiæ propter alios actus virtutum, quorum scientia est practicè directiua. Primo modo ignorantia opponitur virtuti studiositatis, cuius est appetitum moderari circa studium sciendi vt sic: sumpta secundo modo, opponitur virtuti illi dumtaxat, cuius transgressionis est causa, vel per omissionem, vt qui negligit scire præcepta ad actum virtutis obligantiæ; vel per commissionem, vt qui negligit examinare circumstantias operis, quo defectu transgreditur præceptum negatiuum. Iuxta hanc distinctiōem conciliantur vtraque sent.

19. Ad fund. Vasquez, cōcedo, virtuti intellectuali vt sic non opponi vitia & defectus morales, quia hi non opponuntur, nisi virtuti morali; opponi autem virtuti intellectu. quâ intellectualis in operando pendet à recto appetitu, à quo imperatur: vt sic .n. participat rationem virtutis moralis. Sic fidei virtuti intellectu. opponuntur vitia leuitatis, & incredulitatis. Arti nullum vitium morale opponitur, quia in dirigendo à recto appetitu nō pendet. Ad confirm. neg. sequel. studiositas .n. est virtus generalis habens pro materiâ scientiam vt sic, quæ est regula omnium humanarum operationum: transgressio autem virtutis generalis non tribuit nouam speciem malitiæ, nisi vt expresse intenta, vt patet in virtute generali obedientiæ in omni præcepto inclusa.

20. Dubium 3. Pro declar. dubij 3. recolenda diuisio ignorantiae, in vincibilem, quæ humanâ diligentiam vinci potest; & inuincibilem, quæ nullâ humanâ industriâ superari potest. alia, quæ probabilis dicitur, & æquiualeat inuincibili; est illa, quæ licet humanâ diligentiam vinci potuerit, non tamen debuit, eo quod probabili ratione ita iudicatum est, vltra quam nemo tenetur inquirere: cui opponitur improbabili, quando improbabili ratione iudicatum est ita esse, quæ à peccato non excusat. Porro inuincibilem non obligare, compertum est: cùm nemo teneatur vltra id, quod humana diligentia consequi potest. Sola controuersia de vincibili, quæ & quando obliget: certum est non obligare, nisi accedat debitum, cùm nulla potentia obligetur ad actum 2. nisi ex debito. His adnotatis,

21. DICO 1. Omnes tenentur scire vniuersalia iuris naturalis principia, cuiusmodi sunt omnia præcepta decalogi, quando sine peculiari circumstantia occurrunt. Ita Theologi docent, neminem naturalis iuris ignorantia laborare posse, cùm illud sit cum natura inditum. Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt: eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.* Vbi Anselmus, *opus legis est non occidere, non machari, non furari, non concupiscere, non falsum testimonium dicere, Patrem & Matrem honorare, & his similia facere, vnumque Deum Creatorem omnium credere, & hæc omnia naturalis ratio scripsit in cordibus gentiliū.* Vnde Doctores docent, non posse de illis dari ignorantiam inuincibilem, saltem pro toto tempore vitæ, non obstante quâcumque prauâ consuetudine. Nec obstat, quod multa peccata contra Decalogum olim apud varias nationes legantur fuisse licita, vt apud Gallos latrocinium, apud Lacedæmones adulterium: nam nec talis ignorantia, omnino à culpa immunis fuit, quin subinde eorum conscientia peccati turpitudine extimularetur, tametsi

ramet si prava consuetudo diuturno habitu radicata non sinebat eos ad peccati malitiam reflectere. *Dixi quando sine peculiari circumst. occurrunt:* Nam cum tali circumst. ea occurrere possunt, ut propter inuincibilem ignor. penitus à culpa excusent, sicut multi existimarunt, mendacium etiam iuratum tempore urgentis necessitatis licitum esse.

22. *Quanam fideles.*
 DICO 2. Christi fideles tenentur sub præcepto scire omnia fidei Christianæ mysteria in symbolo contenta: *S. Tho. 2. 2. q. 2. art. 7. & 8. Scholast. in 3. dist. 25.* qui etiam docent, non satis esse, hæc implicite, sed necessarium esse ea explicitè nosse: quia nullus potest se ad finem dirigere, nisi finis, & eorum, quæ ad finem necessaria sunt, notitiam habeat: sed mysteria fidei continent finem, & ea quæ ad finem necessaria sunt. Catholici disputant, an inter fideles dari possit ignorantia inuincibilis mysteriorum Fidei etiam eorum, quæ ad salutem necessaria sunt, absque culpa: & an hoc ipsum præceptum sciendi, quæ ad salutem necessaria sunt, obliget etiam infideles. hæc tomo 4. loco proprio.

23. *Quanam unusquisq.*
 DICO 3. Unusquisque tenetur scire ea, quæ ad proprium officium ritè obeundum censentur necessaria: *S. Tho. 1. 2. qu. 76. art. 2.* nam qui operatur aliquid absque sufficienti notitia eorum, exponit se manifesto periculo errandi, quia applicat se ad opus absque regulâ directiuâ operis, quæ est practica notitia eorum. Vnde peccat confessarius, si absque sufficienti notitia eorum, quæ ad hoc sacramentum ritè ac rectè exercendum necessaria sunt, accedat: doctor, vel iudex, si absque notitia eorum, quæ ad casus, litesque definiendas necessaria sunt, aliquid definire attentet: medicus, si ad vulnera morbosque curandos absque sufficienti notitiâ accedat. Nec solùm necessaria est cognitio eorum, quæ ad officium ritè obeundum in communi necessaria sunt, sed & eorum, quæ ad singulos actus sui muneris rectè exercèdos necessaria sunt, quando vniuersalis scientia ad actum in indiuiduo rectè exercendum non sufficit. quia omne debitum sciendi est in ordine ad opus in indiuiduo exercendum: ergo quoties ad id vniuersalis scientia non sufficit, adhibenda particularis.

24. *Ratio*
 Maior difficultas est ad dignoscendum, quando ignorantia eorum, quæ ad proprium officium exercendum necessaria sunt, censetur culpabilis.

25. *Regula infallibilis de ignor. iuris, facti*
 DICO 1. omnem ignor. cuius nulla nec in vniuersali, nec in particulari præcessit suspicio, reputari inuincibilem, atque ad eò inculpabilem, tam iuris, quàm facti. Ignorantia .n. quæ nequit humanâ diligentiam superari, est inuincibilis: at ignorantia rei, cuius nulla præcessit dubitatio, est huiusmodi: quia nisi cogitatio de re, cuius ignorantiam laboramus, nobis occurrat, non erit in nostra potestate illam expellere, ut patet; cum nec prima rei cogitatio in nostra sit potestate; nec voluntas sine præuia cognitione operari possit.

26. *De sufficiente diligentia, regula triplex*
 DICO 2. Eam ignorantiam censi probabilem, atque ad eò ad culpam non imputari, ad quam superandam sufficiens adhibita est diligentia. Quæ diligentia sufficiens sit, ut dignoscatur,

27. *28.*
 Prima regula sit eius, qui indoctus est, & propriæ prudentiæ non fident: debet enim viros doctos ac peritos in eâ materiâ, de quâ dubitat, consulere; quorum consiliū sequens ad amplius non tenebitur; nec ignorantia illi ad culpam imputabitur.

29. *29.*
 2. Regula sit eius, qui doctus est, & materiæ, de quâ agitur, peritus; scitque leges & rationum momenta perpendere. Hic eam adhibeat diligentiam, qua iuxta rectam rationem sibi probabiliter suadere possit, se suo muneri ac conscientiæ satis-

fecisse, nec se ad amplius moraliter teneri: quam diu autem ad hoc signum moralis certitudinis non peruenit, semper dubitare potest, an sufficientem adhibuerit diligentiam.

3. Regula sit eius, qui nec defectu doctrinæ, quæ caret, potest propriæ conscientiæ fidere; nec urgente necessitate, viros doctos consulere. Is, si negotij grauitas poscat, recurrere tenetur ad Deum, ut illum illuminet; & per actus contritionis se ad diuina lumina concipienda disponere: præsertim si res, de quâ agitur, grauis sit, & in notabile bonum, aut malum sui, vel aliorum vergere possit. Eadem doctrina applicanda est ignorantia facti, ut illa censetur inuincibilis, vel probabilis, cuius vel nulla dubitatio facti præcessit, vel si qua præcessit, sufficiens iuxta aliquam ex tribus assignatis regulis adhibita est diligentia.

An, & qua ignorantia sit causa peccati?

30. *Dupliciter potest ignorantia esse causa peccati.*
 Hætenus de ignor. secundum se, an & quâ ratione possit esse peccatum; nunc de ignor. quâ est causa peccati; vno modo ut remouens prohibens, quia remouet scientiam, quæ peccatum prohiberet; alio modo ut moraliter influens in malitiam actus, ostendendo implicitè saltem malitiam peccati, nec non debitum inducendo acquirendi scientiam, quæ peccatum prohiberet. Primum habet ignorantia, quâ priuatio scientiæ: secundum habet ratione implicitæ & imperfectæ notitiæ de peccati malitiâ. Quò fit, ut non omnis ignorantia sit causa moraliter influens in malitiam; omnis tamen possit esse causa remouens prohibens peccatum, aut saltem physicam entitatem peccati. Ratio: sola illa moraliter influit in malitiam, quæ secum affert debitum, oppositam scientiam comparandi, quâ peccatum euitari possit: hæc est sola, quæ ob operante vinci potest; quæ enim vinci non potest, nullum inducit debitum oppositam scientiam comparandi. Ut autem sit causa remouens prohibens, sufficit, ut priuet subiectum scientiâ, siue cum debito acquirendi illam, uti vincibilis; siue absque debito, uti inuincibilis. Ratio: ut possit ignorantia esse causa remouens prohibens peccatum, habet formaliter quâ occultat malitiam actus, quæ si cognosceretur, non committeretur: at omnis ignorantia eam occultat vel totaliter & inculpabiliter, ut inuincibilis; vel non totaliter & culpabiliter, ut vincibilis.

31. *Aliqua ignorantia, nec causa peccati.*
 DICO 1. Aliqua ignorantia est causa peccati, ut remouens prohibens. ex 1. Cor. 2. *Si cognouissent, nunquam Dominum gloria crucifixissent.* Ignorantia, quam de Christo habuerunt Iudæi, remouit ab eis scientiam veri Messia, quæ peccatum crucifixionis prohibuisset: quia cum malitia peccati de se maxime idonea sit ad retrahendū hominem à peccato, plerūque non committeretur, si plenè cognosceretur.

32. *Fundam. nulla inuincibilis influens*
 DICO 2. Nulla ignorantia inuincibilis & antecedens potest esse causa moraliter influens in malitiam peccati. Fundam. nulla ignor. potest esse causa moraliter influens in malitiam, nisi aliquo modo ostendat malitiam, vel inducat debitum comparandi oppositam scientiam de malitia: at nulla ignorantia inuincibilis & antecedens ostendit malitiam, vel inducit id debitum: cum definiatur illa, quæ nulla humana industria vinci potest; ac proinde quæ nullum debitum in operante inducit.

33. *Nulla remouens prohibens*
 DICO 3. Nulla ignorantia inuincibilis seu antecedens potest esse causa remouens prohibens peccatum quoad esse formale peccati, sed tantum quoad esse physicum: contra *Cant. 1. 2. q. 76. art. 1.* afferentem, ignorantiam

ignorantiā esse causam peccati non quidem quoad deordinationem & imputabilitatem, sed quoad contrarietatem ad virtutem, & non imputabilitatem. Vbi procul dubio loquitur de ignor. inuincibili & antec. nam vincibilis seu cōsequens est causa peccati, etiā quoad deordinationem & imputabilitatem.

35. *Fund.* Assertio cōmunis prob. Non potest ignorantia esse causa remouens prohibens peccatum quoad esse formale peccati, nisi remouendo scientiā, quæ prohiberet peccatum quoad esse formale: sed repugnat, ignor. inuincibilem remouere eam scientiā: nam vt scientia, quæ per inuincib. ignor. remouetur, prohibere posset peccatum quoad esse formale, deberet supponere actum, ex tali ignor. factum, esse peccatum: implicat autem, talem actū esse peccatum: nam actus ex ignor. inuincibili factus, procedit sine vllā cognitione, etiā impliciter & interpretatiuā malitiæ: ergo non procedit voluntarius respectu malitiæ talis actus: implicat autem esse peccatum, & non esse voluntarium respectu malitiæ peccati: hoc est vt scientia simpliciter tollat peccatum, debet supponere illud esse peccatum: ergo vt tollat peccatum ex ignor. inuincibili factum, debet supponere illud ex tali scientia factum, esse peccatum. Nec sufficit, vt tollat actum, qui si ignorantia non excusaretur, esset peccatum: hoc. n. solum probat, esse causam remouentem prohibens peccatum quoad esse physicū: nam vt tolleretur actum quoad esse formale peccati, deberet, dum fieret talis actus, esse peccatum: respectu. n. illius dicitur ignorantia causa remouens prohibens, quod ex tali ignorantia fieret.

36. *Conf.* DICES. Si quis furaretur rem sacram, sciens esse alienam, inuincibiliter tamen ignorans esse sacram, quam si sciret, non furaretur; ea ignorantia esset causa remouens prohibens peccatum quoad esse physicum, & formale: remouet. n. scientiā, quæ non solum prohiberet materiale sacrilegium, quod fuit inuincibiliter ignoratum, sed etiam formale furti, quod fuit expressè cognitum. *Confir.* non posset scientia in tali casu prohibere materiale sacrilegium, quin etiam prohiberet formale furti.

37. *Resp.* neg. win. Etenim eius tantum ignorantia dicitur per se causa remouens prohibens, quod opposita scientia per se prohiberet: at in tali casu scientia per se tantum prohiberet materiale sacrilegium non formale furti: id. n. tantum per se prohiberet scientia, quod non fuisset cognitum: nam quod fuit cognitum, & nihilominus volitum, non potest per se à superueniente scientiā prohiberi, cum prohiberi potuisset ab ipsa scientiā, quæ fuit cognitum. Vbi igitur solum materiale sacrilegium non fuisset cognitum, illud tantum per se prohibuisset superueniens scientia, atque ad eò illius tantum ignorantia foret per se causa remouens prohibens. Ratio: ignorantia non est causa remouens prohibens actum per se ipsam, sed mediante scientia, quæ si adesset, actum immediate prohiberet: ergo illius tantum potest ignorantia esse per se causa remouens prohibens, quod opposita scientia immediate prohiberet: hoc autem, vt patet, est quod non fuit cognitum. *Ad Confir.* concedo non posse in tali casu prohiberi sacrilegium, quin simul prohibeatur & furtum: nego, furtum prohiberi per se, sed tantum consequenter: quod non sufficit, vt dicatur per se effectus ignorantie. Si. n. posset separari furtum à sacrilegio, prohiberetur sacrilegium, non prohibito furto.

38. Hinc constat ignorantiam, quæ necessitatis est, non voluntatis, hæc est inuincibilis prorsus, carere peccato actuali, sit ignorantia iuris naturalis, di-

uini, vel facti sit, perinde est (quidquid Calui, lib. 2. Instit. c. 2. n. 25. & Lutherus obganniant.) Ratio huius catholice veritatis est, quia ignorantia causat inuoluntarium. *Nemo unquam ignoranter peccauit,* ait Chrysostr. hom. 15. ad Rom. & Christus Ioan. 9. sine: *Si cæci essetis, non haberetis peccatum,* & c. 15. *Si non venissem. & locutus fuisset eis, peccatum non haberent; nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Et August. lib. 3. de lib. arb. c. 19. *Non tibi deputatur ad culpam, quod inuitus ignoras, sed quod negligis querere, quod ignoras.* Quod quis non cognoscit, velle non potest; cum voluntas nequeat in incognitum ferri. Alioqui merus casus esset, rectè operari, vel malè, prout contingeret, actionem esse conformem, vel difformem legi naturali, vel positivæ. Non esset voluntatis meritum, vel demeritum, sed fortunæ: imò quod probabilissima ratione & autoritate ageret quis, etsi nollet agere, si sciret malum esse, nihilominus peccatum esset, ac si sciret malum esse. Præterea daretur perplexitas, quæ quis necessariò peccaret, vtramuis partem contradictionis eligeret, quando inuincibili ignorantia iudicaret bonum esse, ac debere fieri, quod re ipsa malum est: Nam hoc si feceris, peccas per Aduers. Si non feceris, etiam peccabis, quia operaberis contra conscientiam, quæ dicat faciendum. *Dices ex August. Epist. 105. ad Sixt. Inexcusabilis est omnis peccator, vel reatu originis, vel additamento propria voluntatis sine qui nouit, sine qui ignorat, sine qui iudicat, sine qui non iudicat: quia & ipsa ignorantia in eis, qui intelligere noluerunt, sine dubio peccatum est: in eis autem, qui non potuerunt, pœna peccati: (vnde concludit) ergo in utrisque non est iusta excusatio, sed iusta damnatio.* *Resp.* mens huius Doctoris clarissima est superioris, vbi habet: *Si ergo istos inexcusabiles dicit, qui ignoscibilia illius per ea, quæ facta sunt, conspicerent potuerunt, nec obediuerunt veritati, sed iniqui & impij permanserunt. Neque enim non cognouerunt Deum, sed cognoscentes Deum, non vj Deum glorificauerunt: quanto magis inexcusabiles sunt qui ex lege eius instructi confidunt se ipsos ducos esse cæcorum &c.* Cum igitur dicit August. ignorantiam in ijs, qui non potuerunt intelligere, esse pœnam peccati, intelligit de ignorantia, non iuris naturalis, sed legis: de qua damnata est Baij propositio hæc: *In fidelitas negatiua pure in his, in quibus Christus non est predicatus, peccatum est.* In tabis. Idem Epist. 154. sic habet: *Si quis bonum putauerit esse, quod malum est, & fecerit, hoc putando utique peccat: & ea sunt omnia peccata ignorantia, quando quisque bene fieri putat, quod male sit.* *Resp.* loquitur ibi de ignorantia vincibili, ne Apostolo contradicat, & tibi: cum in fine epistolæ respondet ad quæst. an debeat Christianus famis necessitate victus Idolothyto vesci; his verbis: *Aut certum est, esse Idolothytum, aut certum est, non esse; aut ignoratur: si certum est esse, melius christiana virtute respicitur: si autem vel non esse scitur, vel ignoratur, sine vilo conscientia scrupulo in usum necessitatis assumitur.* Constat hæc August. doctrina ex lib. 3. de lib. arb. cap. 18. *Quis peccat in eo, quod nullo modo cauere potest? Non tibi deputatur ad culpam, quod inuitus ignoras. Nam illud, quod ignorans quisque non rectè facit, & quod rectè volens facere non potest, ideo dicuntur peccata, quia de peccato illo libera voluntatis originem ducunt.* Ergo non addunt nouam culpam actualem, nec reatum æternæ pœnæ: quippe usque ad eò peccatum voluntarium malum est, vt nullo modo sit peccatum, nouum & actuale, si non sit voluntarium nouum & actuale: lib. de ver. relig. c. 14. Non negamus cum August. cæterisque Eccl. Doctoribus,

Ignoranti
necessitatis
care pecca
to actuali

Obijciat

Resp. mens
August.
clariss.

ribus, ignorantiam etiam inuincibilem, posse esse iustam pœnam peccati, vel originalis, vel actualis, iuxta illud August. lib. 3. de lib. arb. ca. 18. *Illā est pœna peccati inuincibilis, ut amittat unusquisq; quo bene uti noluit, cum sine ulla posset difficultate, si vellet: id est autem, ut qui sciens recte non facit, amittat scire quid rectum sit. Et qui recte facere cum posset, noluit, amittat posse cum vellet.* Negamus cum iisdem Doctoribus, ignorantiam inuincibilem posse habere rationem culpæ, cum nequeat habere rationem voluntarij, nedum liberi, ad peccatum essentialiter requisiti.

Dico 4. Ignorantia consequens seu vincibilis non solum est causa peccati, vt moraliter influens, sed etiam vt remouens prohibens: Est communis. Fundam. ignor. consequens, quā vincibilis, non occultat totaliter malitiam actus: ergo ex ea parte, est causa moraliter influens in peccatum, per modum proponentis, quo modo omnis cognitio dicitur moraliter influere in actum voluntatis: quia verò eadem ignor. occultat malitiam in seipsa & in propria specie, quæ, si fuisset expressè cognita, prohibuisset peccatum, ex hac parte est causa remouens prohibens peccatum.

Dico 5. Nulla ignor. concomitans est causa peccati vt remouens prohibens, quamuis aliqua sit causa vt moraliter influens in peccatum. Prior pars prob. ea ignor. est causa remouens prohibens peccatum, cuius opposita scientia, si adesset, prohiberet peccatum: sed concomitans non est huiusmodi: siue .n. adsit, siue absit opposita scientia, semper id committeretur peccatum: dicitur .n. concomitans, quia tantum comitatur actum peccati, & non est causa remouens prohibens illius: & qui cum tali ignor. operatur, non dicitur operari ex illa, quia particula ex causalitatem importat, sed cum illa, quod puram simultatem significat.

Posterior pars constat: interdum .n. ignor. concomitans respectu operantis est inuincibilis siue anteced. & tunc nequit esse causa moraliter influens in peccatum: cum nequeat ignorantia moraliter influere in peccatum, nisi ratione implicitæ cognitionis, quam de malitia secum inuoluit. Interdum verò eadem ignor. respectu operantis est vincibilis & conseq. & tunc, quia non occultat totaliter malitiā, moraliter influit in illud per modum proponentis. Exemplum primi: occidit quis inimicum, inuincibiliter putans esse feram; quem occidisset, si sciisset; ignor. est concomitans & inuincib. proinde non influens moraliter per modum proponentis in homicidium. Exemplum secundi: occidit quis inimicum, vincibiliter putans ferā: quem occidisset, si sciisset; ignor. est cōcomitans, sed vincibilis & cōseq. respectu occidētis, proinde moraliter influens per modum proponētis in peccatum homicidij. Cæterum hoc interest inter vnus & alterius ignor. effectum: quod prior effectus nullo pacto in ratione homicidij tribuitur operanti, imò nec habet rationem homicidij & peccati formaliter, sed tantum materialiter: quia in ratione homicidij talis actus fuit inuincibiliter ignoratus. Posterior verò effectus tribuitur operanti; etiam in ratione homicidij & peccati formaliter, quia vt sic non fuit inculpabiliter ignoratus. Vnde talis homicida incurreret pœnas homicidij, non alter.

Ex dictis inferitur: omnis ignorantia inuincibilis, & antecedens excusat totaliter à peccato, quia occultat totaliter malitiam illius: Nulla consequens seu vincibilis excusat totaliter à peccato: quia nulla talis occultat totaliter malitiam. Omnis tamen consequens minuit peccatum; quia si non totaliter

ter, saltem ex parte occultat malitiam: vnā tantum exceptā ignor. affectatā, seu volitā propter ipsum peccatum: hæc .n. aggrauat, non minuit peccatum, quia qui ex tali ignor. operatur, affectat ignorantiam, vt liberius peccet, quæ est circumstantia aggrauans, & signum maioris affectus erga peccatum. Dixi propter ipsum: si .n. eadem ignor. non sit volita, vel affectata primariò & directè propter ipsum peccatū, sed propter alium finem, tunc non aggrauat, sed minuit peccatū: quia, ceteris paribus, semper leuius peccat, qui minus cognoscit malitiā

DISPUTATIO XXI.

De causis exterioribus peccati.

Discussis intrinsicis causis peccati, discutienda extrinseca duplex; directā, quæ ad peccatum vnā cum voluntate immediate concurrat; indirectā, quæ tantum allicit, suadet, instigat: vt extrinseca obiecta, quæ ad peccandum alliciunt; diabolus & homo, quæ suadent & instigant ad peccandum, obiecta proponendo, rationibus suadendo, præcipiendo, comminando, interiorē phantasiā immutando. Causa exterior directā peccati nulla creata esse potest: quia nulla creatura immediate cōcurrere potest cū voluntate peccatoris ad actū peccati, nisi solus Deus.

SECTIO PRIMA.

An Deus sit causa peccati?

Peruulgata est Libertinorū, Calvinist. Luther. hæresis, qui Deum faciunt authorem peccati: & licet nomen authoris peccati vsurpare non audeant, rem expressè docent, sc. quæcunque peccata ab hominibus fiunt, fieri non solum Deo permittente, sed etiam volente, mandante, instigante, operante, ab æterno prædefiniente, vt constat ex *Caluin. lib. 1. Institut. cap. 17. n. 5. 7. & 11. & cap. 18. n. 1.* vbi irridens Scholast. distinctionem de agere & permittere: *Absurdum* (inquit) *videtur, volente ac iubente Deo excacari hominem, qui mox cecitatis suæ pœnas daturus est. Tergiuersando itaque effugiunt, Dei tantum permisso, non etiam voluntate hoc fieri.* Et n. 2. *Quantum ad arcanos motus spectat, quod de corde Regis predicat Salomon flecti huc, vel illuc, prout Deo visum est, ad totum certe humanum genus extenditur, tantumque valet ac si dixisset, quidquid animis concupimus arcana Dei inspiratione ad suum finem dirigi.* Et lib. 3. cap. 23. nu. 8 *Cadit igitur homo, Dei providentiā sic ordinante.* Eandem hæresim docuerunt *Cerdonista, Marcionista, Manichæi, Priscillianista, Albigenfes,* quorū primus author putatur *Simon Magus.* Verum tanto his nequiores sunt heretici nostri temporis, quāto maiori cum impietate, non in malum Deum, malorum omnium principium, vt illi, sed in bonum verumque Deum omnium peccata referunt; quorum primus *Irenæo teste apud Bellarm. lib. 2. de statu pecc. cap. 1.* Florinus fuit.

Probant heretici huc errorem. 1. ex Scripturis, quibus videtur Deus ab æterno decreuisse, quæ in tempore fiunt mala: *Genes. 45. Non vestro consilio, loquitur Ioseph de suā à fratribus venditione, sed Dei voluntate huc missus sum: & cap. 50 Nolite timere, num Dei possimus resistere voluntati? Actor. 2. Hunc, nempe Christum, defuncto consilio & præscientia Dei traditum per manus iniquorum affligentes*

39. Ignor. consequens causam peccati utroque modo.

40. Ignor. concomitans non est causa peccati vt remouens prohibens.

41. Aliqua est causa vt moraliter influens.

42. Quenam ignorantia excuset à peccato, quæ non.

1. Extrinseca causa peccati duplex

De solo Deo est controuersa.

3. Hæresarch. princeps Magus

4. Probant 1.

tes interemistis : & cap. 4. Conuenerunt facere qua manus tua, & consilium tuum decreuerunt fieri.

5.
Probant 2.

2. Probant ijs testimonijs, quæ ostendunt Deum creare impios, vt in eorum punitione ipsius iustitia reluceat : Omnia propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum. Sapient. 14. dicuntur creaturæ factæ in odium & tentationem hominum : Quoniam creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animabus hominum, & in misericordiam pedibus insipientium. Rom. 9. An non habet potestatem figulus facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam ? 3. Afferunt Scripturæ loca, in quibus dicitur Deus peccata præcipere, ad eaque homines impellere. 2. Reg. 16. Dominus præcepit Semei vt malediceret Dauid. 3. Reg. 22. imperat Deus spiritui malo, vt decipiat Achab : Decipies & praualebis : vade & fac ita. Psal. 43. Declinasti seminas nostras à via tua. Psal. 14. Conuertit cor eorum, vt odirent populum eius. Psal. 118. Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiam. Psal. 140. Non declines cor meum in verba malitia. Matt. 16. Et ne nos inducas in tentationem. Ioan. 13. Dixit Christus Iulæ quod facis fac cito. 4. Proferunt authoritates, quibus dicitur Deus homines excæcare, indurare, decipere, tradere in reprobam sensum. Exod. 7. 8. 9. Indurauit Dominus cor Pharaonis. Iob 12. Qui commutat labium veracium, & doctrinam senum aufert, qui immutat cor principum & decipit eos, & errare eos faciet quasi ebrios. Isa. 63. Quare errare nos fecisti de vjs tuis, indurasti cor nostrum, ne timeremus te ? Ierem. 20. Seduxisti me Domine, & seductus sum. Ioan. 12. Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias, excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum. Roma. 1. Tradidit eos Deus in reprobam sensum, vt faciant qua non conueniunt. Et cap. 9. Cuius vult miseretur, & quem vult indurat. 5. Probant ex August. qui videtur huic errori fauere, lib. de correptione & gratia. cap. 7. vbi apertè testatur, Christum elegisse Iudam ad effundendum sanguinem suum : Cum (inquit) audimus, nonne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est, illos debemus intelligere electos per misericordiam, illum per iudicium. Illos ergo elegi ad obtinendum regnum suum, illum ad effundendum sanguinem suum. Et lib. de gratia & lib. arb. cap. 20. docet, hominum voluntates ita esse in Dei potestate, vt eas quo voluerit, quando voluerit faciat inclinari, vel ad beneficia quibusdam præstanda, vel ad pœnas quibusdam ingerendas, intelligit ibi pœnas, peccata ipsa; sic enim subiungit : Nam inuenimus aliqua peccata etiam pœnas esse aliorum peccatorum, sicut sunt vasa terrena, qua perfecta dicit Apostolus in perditionem : sicut est induratio Pharaonis, cuius & causa dicitur ad ostendendam in illo virtutem Dei. infra loquendo de Semei maledicente Dauidi ex mandato Dei : Eius (inquit) voluntatem proprio vitio suo malam in hoc peccato, iudicio suo in isto & occulto inclinauit. Et cap. 21. sic concludit : Satis quantum existimo, manifestatur operari Deum in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocumque voluerit, sine ad bona pro sua misericordia, sine ad mala pro meritis eorum. 6. Confirmant : Deus omnia operatur secundum consilium voluntatis sue : Ephes. 1. Igitur nihil boni, aut mali fit, absque consilio & voluntate ipsius. Confirmatur, nihil fit Deo nolente : ergo omnia, atque adeo etiam peccata, fiunt Deo volente.

6.

7.

8.

9.

10.

Catholica
sensus :
Nullum
peccatum fit
volente Deo
sed tantum
permissio.

Vera sententia docet, non modò Deum causam & authorem peccati non esse, quod ne ipsi quidem nostri temporis Nouatores negant, sed nec vllum peccatum, ipso volente, aut decernente, sed tantum permittente, fieri. Quam doctrinam etsi irrideat Calvinus, certè nõ Antiquissimi Patres: Ter-

tullia. lib. aduersus Hermog. Iam ergo malum ab ipso, qui est mali si non auctor, quia non effector, certè permissor, quia Dominator. Chryl. homil. 8. in epist. 2. ad Timoth. in 2. p. Morali: Hoc solum scito, quod Deus omnia prævidet, quod liberi arbitrii conditus sumus, quod alia quidem operatur, alia vero permittit: quod nihil mali vult fieri: quod non ex sola ipsius voluntate fiunt omnia, sed ex nostra quoque, mala omnia ex nostra tantummodo, bona omnia ex voluntate nostra & ipsius adiutorio. August. 13. de Trinit. cap. 12. Modus autem iste quo traditus est homo in diaboli potestatem, non ita debet intelligi, tanquam hoc Deus fecerit, aut fieri iusserit, sed tantum permiserit : Fulgent. lib. 8. ad Moni. cap. 13. Posset peccatum aliquod ex prædeterminatione Dei esse, & posset aliquis hominum iuste peccare, nullus autem hominum iuste peccat, quamuis cum iuste Deus peccare permittat ; Damasc. lib. 2. de Fide c. 29. Dicitur igitur prima præcedens voluntas & acceptatio ex ipso existens. Secunda vero voluntas sequens & permissio ex nostra causa existens: Et paulò post: Mala neque antecedenter vult, neque consequenter vult : sunt tamen arbitrium ad illa liberum. Hugo de S. Victore lib. 1. de Sacra. p. 5. cap. 27. Magis Deus potestatem tribuit solam, non voluntatem, quia licet & ipsius permissione fit, quod malum passum, ex inspiratione tamen eius non est, quod malum volunt. Conciliū Trid. sess. 6. can. 6. Si quis dixerit, non esse in potestate hominis, vias suas malas facere, sed mala opera, ita vt bona, Deum operari, non permissiue solum, sed etiam proprie & per se & c. Anathema sit.

Probatur 1. apertè dicitur Deus non velle, sed odisse peccata; nec ea præcipere, vel ad ea homines impellere : Psal. 5. Non Deus volens iniquitatem tuas. Ezech. 18. Nunquid voluntatis mea est mors impij? Habacuc 1. Mundi sunt oculi tui, ne videant malum, & respicere ad iniquitatem non poteris. At quomodo, si ex se ea vellet, definiret, præciperet, executioni mandaret ? Sapient. 11. Nihil odisti eorum, qua fecisti. & 14. Odio est Deo impius & impietas eius. At quo pacto, si tantopere, vt ea executioni mandaretur procuraret ? vel quo pacto non diceretur Deus odisse eos, eorumque mortem voluisse, quos ex se independenter ab eorum voluntatibus, æterno prædeterminatioque decreto ad peccata destinasset, ad eaque varios præparasset modos ac media, quibus homines impelleret? Eccles. 15. Nemini mandauit impiè agere, Ierem. 19. Edificauerunt excelsa Baalim qua non præcepi : nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum. Vbi vt ostendat Propheta, quàm alienum sit à voluntate Dei, vt velit peccata, non solum ait, ea Deum non præcipere, sed ne quidem cognoscere. Ignorare enim se dicit Deus, ait hinc Hierony. qua indigna reputat suam notitiã, iuxta illud Lucæ 13. Nescio vos. Discedite à me operari iniquitatis. Si autem Deus peccata indigna reputat sua notitiã, quã ratione ea ex se velle poterit ? Iacob. 1. Nemo cum tentatur dicat, quoniam à Deo tentatur, Deus enim intentator malorum est : ipse autem neminem tentat. Eccles. 15. Non dicas, ille me implanauit. At quæ maior implanatio, quàm homines ad peccata prædestinare, ad eaque impellere, ac necessitare ? Eandem veritatem, vnanimi consensu tradunt Patres.

Prob. 2. rationibus. 1. Deus sub grauissimis pœnis peccata prohibet : igitur non potest illa ex se velle : quia voluntas, vt peccata fiant, pugnat cum aliis, ne eadem fiant : prior per aduers. necessitat ad peccandum; ergo non admittit simul voluntatem, ne peccata fiant, quia hæc deberet supponere in homine potentiam vitandi peccata, quæ prohibentur: sed posita primã voluntate in Deo, non remanet in

11.
Veritas hæc
ex sacris
scripturis
prob.

12.
1. Ratio

net in homine potestas vitandi peccata, quæ prohibentur: igitur hæc voluntas pugnat cum prima. Confirm. mentiretur Deus, si reuera vellet peccata, quæ sub tot tantisque pœnis prohibet. quid aliud est mentiri, quam aliud signo ostendere, quæ mente teneas? Sed externâ prohibitione vt signo manifestat Deus internam suam voluntatem: ergo.

2. S. Tho. 1. 2. q. 79. art. 1. Peccatum est recessus & auersio à Deo vt ab ultimo fine: implicat, Deū velle recessum & auersionem à seipso: qui in omni opere seipsum vt vltimum finem intendit; sicut seipsum necessariò diligit. 3. Implicat summum bonum velle summum malum: igitur implicat Deū velle peccatum: quod est summum malum, cum sit contra summum bonum. Antec. est aded lumine naturali notum, vt illud nec Gentiles Philos. latuerit, vt de Trismegist. Platone, Maximo Tyrio refert Bellar. lib. 2. de statu pecc. cap. 9. & prob. repugnat infinitæ sanctitati, admittere in se aliquid mali, nõ minùs quam infinitæ sapientiæ, admittere aliquid falsi. Sed voluntas peccati est mala, cum sit difformis naturæ intellectuali vt sic. At, inquit Calui. ista voluntas in Deo honestatur ex fine, ad quem peccata dirigit, quæ est sua ipsius gloria. Sed contra, quia nequit medium per se malum honestati ex fine bono: alioqui etiam homocitè posset ordinare medium malū in finem bonum. 4. Sequeretur Deum esse authorem peccati. Etenim dupliciter potest quis esse author peccati, vno modo vt causa moralis, instigando, præcipiendo, impellendo: alio, vt causa physica, liberè operando vt causa proxima particularis entitatem peccati. At per hæreticos Deus instigat, præcipit, impellit, & vt causa particularis proxima libera atque antecedente voluntate concurrat ad entitatem peccati: ergo est author peccati. Confirm. ne Deus sit author peccati, solum per hos obstat, quia Deus bonâ intentione facit quod homines & dæmones malâ voluntate exequuntur. Ceterum omnia præstat, quæ verus author peccati præstaret. Sic. n. Calui. lib. 2. Instit. cap. 4. n. 2. concludit: Idem ergo facinus Deo, Satana, homini assignari, videmus non esse absurdum: sed varietas in fine, & modo facit, vt illic inculcata Dei iustitia reluceat, Satana hominisque nequitia cum suo opprobrio se prodant. At finis bonus non cohonestat medium malum, nec intentio bona rectificat electionem malam: igitur Deus esset verus peccati author, contra illud Fulgent. lib. 1. ad Moni. cap. 19. Non est Deus author cuius est vltor.

Quinta. Sequeretur Deum tantum peccare, non homines: per istos enim Deus ex se ante vllam præuisionem, efficaciter decreuit, vt homines peccarēt; at hoc decreto posito, non est amplius in libera potestate hominis, non peccare: igitur peccatum non homini, sed Deo adscribi debet: quia vbi nulla libertas, nullum est peccatum, quod aded verum existimat August. lib. de vera relig. cap. 14. vt ab hac veritate neminem discrepare dicat. Nec tantum loquitur de libertate oppositâ coactioni, sed etiam de oppositâ necessitati. Maior est Caluini lib. 3. cap. 23. n. 7. Decretum horribile, fateor: inficiari tamen nemo poterit, quin præsciuerit Deus, quem exitum esset habiturus homo, antequam ipsum conderet, & ideo præsciuerit, quia decreto suo sic ordinat. Minorem concedit Calui. n. 8. Non dubitabo igitur cum Augustino simpliciter fateri, voluntatem Dei esse rerum necessitatem, atque id necessario futurum esse, quod ille voluerit. & n. 9. excusabiles peccando haberi volunt reprobi, quia euadere nequeunt peccandi necessitatem, præsertim: cum ex Dei ordinatione sibi iniiciatur huiusmodi necessitas. Nos verò inde ne-

Tom. 3. De Fine.

gamus rite excusari, quandoquidem Dei ordinationi, qua se exitio destinatos conqueruntur, sua constet aequitas, nobis quidem incognita, sed illa certissima. Unde constitimus nihil illos sustinere mali, quod non iustissimo Dei iudicio infligatur. Verum hæc responsio sicut non tollit ab homine necessitatem peccandi, cum quæ pugnat peccatum; ita, velint impij, nolint isti hæretici, admittere coguntur Deum, non hominem esse authorem peccati.

Sexta. Sequeretur, nos peccando mereri posse, quo quid absurdus? Sequela prob. semper licitum est, voluntatem nostram quoad omnia diuinæ conformare, vt disp. 15. sect. 5. sed voluntas diuina nostra peccata vult absolutè & efficaciter, vt in eorum punitione ipsius iustitia reluceat: igitur licitè possumus velle peccare, vt in punitione diuina iustitia exerceatur. Conseq. patet: nam ided Deus iustè potest peccata velle, ad eaque nos impellere, quia illa velle potest propter honestum finem: ergo licitè etiam & meritoriè propter eundem finem ea velle possumus & nos, quia sic ea volendo conformabimur diuinæ voluntati, quæ est prima regula omnis honestatis.

Vltima. Sequeretur, eodem omninò modo Deum operari in nobis bonum ac malum, salutem ac damnationem, nempe antecedente suâ voluntate, nullâ nostrâ libertate, ad vtrumque nos prædestinando ac prædeterminando: cum tamen aliter de voluntate saluandi, aliter de voluntate damnandi Scriptura loquatur: illam enim vniuersalem erga omnes, & ex se Deum habere deprædicat: Vult omnes homines saluos fieri: & neminem perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti: hanc verò non nisi de peccatoribus, & occasione captâ ab ipsorum peccatis Deus habere dicitur, iuxta illud: Perditio tua Israël, tantummodo in me auxilium tuum. Vnde hæc hæresis damnata est in Trident. quoad prædestinationem ad peccata in Arausic. 2. Can. 25. an. 529. sub Felice IV. his verbis: Aliquos ad malum diuina potestate prædestinatos esse non solum non credimus, sed etiam si sunt, qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione in illis Anathema dicimus.

Alias etiam rationes hæretici afferunt, cur non Deus, sed homo peccet, etiam si Deus hominem ad peccandum prædeterminet atque necessitet. 1. iustè potest Deus velle vnum peccatum in pœnam alterius. 2. Deus non est subiectus legibus, sicut homo. Verum prima ratio deficit in primo peccato Angeli & hominis; quod nullum aliud supposebat, nec in pœnam alterius intendi poterat. Secunda non soluit difficultatem: licet enim Deus non teneatur lege superioris, tenetur tamen lege suæ sapientiæ, à cuius dictamine recedere, esset à se ipso recedere. Quis non videret, contra dictamen diuinæ Sapientiæ esse, etiam propter bonum finem, hominem ad peccandum cogere ac necessitare? Hoc enim est contra rationem peccati, quod liberè, non necessariò petit fieri: nec posset homo ob talia peccata iustè puniri: nam teste Arist. 3. Ethic. 5. in ijs, quæ in nostrâ potestate non sunt, neque laudem, neque vituperium meremur: denique lumen creatum dicat, illicitum esse facere mala, vt eueniant bona: ergo & increatum, cuius participatio est creatum. Dicent hæretici: esto primum peccatum Adami non fuerit pœna peccati, quia liberissimum, nec à Deo volente instigante, prædefiniente factum, in pœnam tamen peccati illius grandis, perijt connaturaliter libertas arbitrij ad faciendum bonum, posuitque Deus singula & omnia posterorum peccata velle,

mandare,

13.
Ratio S.
Thoma.

14.
3. Ratio.

15.
4. Ratio
contra No-
uatores ip-
soi.

Caluinus

Fulgentius.

16.
5. Ratio.

17.
6. Ratio.

18.
Vlt. ratio.

1. ad Tim. 1.
2. Petri 3.

Osee 13.

19.

Rationum
fucus

Obijciunt

mandare, operari, prædefinire, hominem instigare, omnemque ipsi imponere peccandi necessitatem, tantum non coactionis; imò quanto libet etiam concupiscentiæ prementis cogentisque stimulos subdere voluntati humanæ, ut ad illa consentiat spontaneè, & peccet. Verùm contra istorum impietatem militant septem adductæ rationes, quæ de homine in statu naturæ lapsæ intelliguntur, cui videlicet originis peccatum nihil naturale ademit, multò minùs innatam arbitrij indifferentiam & potestatem ad faciendum bonum, ipsi maximè propriam, ut homo est. Contra eandem declamat August. lib. de duab. anim. c. 12. *Summa iniquitatis & insania esse, ut peccati reus quisquam teneatur, qui non fecit, quod facere non potuit: & lib. 3. de lib. arb. c. 16. Ex eo quod non accepit, nullus reus est: ex eo vero quod non facit, quod debet, iuste reus est. Debet autem, si accepit & voluntatem liberam, & sufficientissimam facultatem, scilicet abstinendi à peccato, & bonum faciendi. Laudetur ille, qui & velle præcepit, & posse præbuit, & non impune nolle permisit. Et infra: Omnino non inuenio, nec inueniri posse & prorsus non esse confirmo, quomodo tribuantur peccata nostra creatori nostro Deo, tantum abest, ut ad illa instiget & necessitet voluntatem: quoniam, ut idem August. ibid. c. 1. ait, nulla culpa deprehendi potest, ubi natura, necessitas que dominatur. & c. 18. Sunt reuera omni peccanti anima duo ista pœnalta, ignorantia & difficultas faciendi bonum, non necessitas; nisi forte ut idem ait lib. 8. confess. c. 5. dum consuetudini non resistitur, fit necessitas moralis aliqua, que quasi catena ansulis quibusdam sibi in nexis obstrictam tenet voluntatem. Vnde Iacob. 1. nemo cum tentatur dicat, quoniam à Deo tentatur: Deus enim neminem tentat, tantum abest ut instiget & necessitet ad peccandum; Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus, nullà necessitate, ut experientia constat, & fide cuiuslibet seipsum consulentis ac percipientis, quod à peccato possit abstinere, antequam peccet, & dum peccat, sæpe etiam non magnà difficultate: ac proinde non instigari se à Deo ad peccatum in pœnam peccati originalis, multò minùs necessitari. Quod de iustis sibi persuadere longè horribilius est: quali verò Deus virum iustum amicissimumque filium, in quo nihil damnationis est, nec originale peccatum, auxilio actuali ad non peccandum necessario simpliciter, destituat, & in peccati actualis ruinam impellat, ad ultionem peccati originalis, quantumvis condonati, tantumque Deus peccati ipsius noui author non sit, quia non inuitum præcipit, sed volentem, licet ut velit necessitet. Quod nullus Tyrannorum essi posset, faceret, scilicet innocenti vim, ut hic peccet, & spontè velit peccare, ut pœnas ille sumat; non liberà sponte ut hic pœnas possit dare, sed necessaria sponte, ut non possit non dare.*

Deducitur, multa posse Deum ex se propria autoritate facere, quæ tamen ut fiant ab hominibus, facere non potest ut causa particularis. Potest enim ex se ut causa particularis homines occidere, proprijs bonis ac regnis priuare, eaque exequenda imperare hominibus, ut imperauit Abrahamo mortem proprij filij: non potest ut causa particularis cooperari cum homine priuatà autoritate occidente, aut furante. Quia occisio, aut priuatio bonorum facta autoritate Dei, est bona; facta autoritate priuatà hominis, est mala. Dixi *Multa, non omnia*: quia sunt aliqua, quæ nullo pacto potest Deus ut causa particularis facere, ut mentiri, seipsū odio habere, & similia, quæ per se & ab ex-

trinseco sunt difformia respectu naturæ intellectus.

Ad 1. argum. Resp. in his & similibus operibus considerandus est finis, quem Deus intendit; & media, quibus intentū finem executioni mandat: ut in venditione Iosephi, & morte Christi proximus finis fuit, exaltatio Iosephi, & redemptio generis humani; media Iosephi venditio, & Christi crucifixio à Iudæis facta. Primum fuit per se intentum, & æterno decreto independenter à voluntate hominum præfinitum, quia per se bonum: secundum verò tantum permissum ex præficientiâ futuri peccati: præuisa enim praua voluntate futurâ, fratrum Iosephum vendentiū, & Iudæorū Christum crucifigentiū, decreuit optimus Deus & hanc, & illam permittere ad maiorem & Christi, & Iosephi gloriam. Quod egregie expressit S. Leo serm. 16. de passione Domini. *Nunquid iniquitas persequentium Christum ex Dei est orta consilio? non hoc plane de summa iustitia sentiendum est, quia multum diuersum, multumque contrarium est id, quod in Iudæorum malignitate præcognitum, & quod in Christi est passione dispositum. Non inde processit voluntas interficiendi, unde moriendi, nec de uno exitu spirituum atrocitas sceleris, & tolerantia Redemptoris, non enim impias furentium manus immisit in se Dominus, sed admisit: nec præsciendo quod faciendum esset, coegit ut fieret, cum tamen ad hoc carnem suscepisset ut fieret. Tametsi secundum testimon. iuxta Chrys. hom. ult. in Genes. intelligi possit de solo Iosepho: sic enim scribit. *Ne timeatis, neque anxii sitis: Dei enim sum ego, & Dominum meum imiter, & beneficia rependere studeo his, qui non ferenda contra me fecerunt: ac proinde eius voluntati resistere non possum, quin vobis ignoscam.* Tertium testimon. refert Suarez lib. 2. opusc. cap. 5. ad varias personas: ut sensus sit, hunc de pœnito consilio hominum, & præficientiâ Dei traditum &c.*

Ad 2. argum. Resp. ex his locis tantum haberi, quod Deus præuisa impietate aliquorum, eos ad interitum destinauerit in ostensionem iustitiæ suæ. Etenim, non potest Deus, inquit August. l. 3. contra Iulian. c. 18. sine, quemquam sine malis meritis damnare, quia iustus est: licet possit sine bonis meritis liberare, quia bonus est. Testimonium Apostoli, interprete eodem Aug. epist. 105. ad Sixt. col. 2. supponit massam propter originale peccatum merito damnatam: *Quia vniuersa ista massa merito damnata est, contumeliam debitam reddit iustitia, honorem donat indebitum gratia.* Et colum. 7. *An non habet potestatem figulus lutu ex eadem massa, utique merito reelegue damnata facere aliud vas in honorem indebitum propter misericordie gratiam; aliud in contumeliam debitam propter iræ iustitiam, & ut notas faciat diuinitas gloria sua in vasa misericordie; sic ostendens quid eis largiatur, cum id supplicium recipient vasa iræ, quod pariter omnibus debeatur?*

Ad 3. argum. Resp. non esse nouum in scriptura permissionem appellari præceptum ac mandatum, exprimi que ad modum imperij: lex repudij de dimittenda vxore Deuteron. 24. fuit pura permissio, Matth. 19. *Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permittit vobis dimittere uxores vestras:* Cum tamen hæc lex, Marci 10. appelletur præceptum: *quid vobis*, ait Christus Pharisæis, *præcepit Moyses?* quibus dicentibus: *permitti libellum repudij*, respondit: *ad duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum istud.* Eodem modo, *Quid ergo*, inquirunt Pharisæi à Christo, *Moses mandauit dare libellum repudij?* *Quoniam ad duritiam cordis vestri permittit vobis dimittere uxores vestras.* Cuius nuncupationis ratio prima est; quia semper in per-

Heretica impietas

Ab August. refellitur

Difficultas non est necessitas.

20. Coroll.

Ratio

21. Solutio argumenti

Hæc S. Leo

22. Ad argumentum

23. Ad argumentum Ratio triplex

missione mali Deus intendit aliquod bonum, nec sciret, inquit August. in Ench. cap. 100. *Bonus fieri male, nisi Omnipotens etiam de malo facere posset bene: Bene utens & malis tanquam summe bonus ad eorum damnationem, quos iuste predestinavit ad penam; & eorum salutem, quos benigne predestinavit ad gloriam.* 2. quia semper Deus in permissione peccati offert suum generalem concursum, & negat auxilium congruum, quo impediretur peccatum. Ratione cuius voluntatis dicitur Deus velle, non quidem peccatum, sed permissionem peccati, quæ in ipsa oblatione generalis concursus, & subtractione peculiaris ac congrui auxilij consistit. 3. quia Deus ita permittit hominem labi in unum peccatum, ut sepe viam occludat ad alia, tollendo occasiones ad illa, & permittendo tantum occasiones ad hoc, idque ob aliquem finem ab ipso intentum. Testimonia loco 3. adducta intellige permissivè per subtractionem congrui auxilij, & oblationem generalis concursus ad physicam entitatem peccati.

Quid permissio peccati?

24. Ad 4. argu.

Ad 4. argu. Resp. cum S. Tho. 1. 2. q. 79. art. 3. *excacationem & indurationem* duo importare, motum animi inherens malo, & avertentis se à divino lumine, & quoad hoc non tribui Deo; & subtractionem gratiæ congruæ, ex qua sequitur, quod mens divinitus non illuminetur ad rectè videndum, nec cor emolliatur ad honestè vivendum. Quoad hoc Deus est causa obdurationis & excacationis, ut manifestè testatur August. ep. 105. *ad Sixtum col. 4. nec obdurat Deus impartiendo malitiam, sed non impartiendo misericordiam; & trac. 53. in Ioan. sic excacat Deus, sic obdurat deserendo, non adiuuando, quod occulto iudicio facere potest, iniquo non potest.* Et rursus: *hinc excacantur & indurantur, quia negando divinum adiutorium, non adiuvantur.* Hoc etiam modo dicitur Deus decipere, & in reprobum sensum tradere, nempe deserendo, & non adiuuando lumine & adiutorio gratiæ specialis. Quorum effectuum interdum Deus est causa in bonum ipsius excacati, & indurati, ut in predestinatis, quibus, Rom 8. *Omnia cooperantur in bonum, ut à peccato, in quod cadere permittuntur, surgant feruentius, & vivant cautius: interdum in bonum aliorum, ut in reprobis, quorum excacatio & obduratio Dei voluntate ordinatur in maius bonum electorum.*

25. Excacatio & obduratio tripliciter accipiuntur.

Quoniam verò excacare & indurare plus aliquid importat, quam subtractionem auxilij efficacis, alioqui omnis peccans diceretur excacari & indurari, nota ex S. Tho. 1. 2. q. 79. art. 3. & 4. *Excacationem & obdurationem accipi, 1. pro causa peccati, non quidem necessariâ, sed infallibili, quia posita talis luminis & gratiæ subtractione, infallibiliter sequitur peccatum ex vi libertatis creatæ: 2. pro peccato ipso: 3. pro effectu seu pœnâ peccati. 2. modo, sola voluntas creata est causa excacationis & obdurationis: primo & tertio, est causa Deus: 1. quidem subtrahendo lumen & auxilium congruum, quo subtracto infallibiliter sequitur peccatum: 3. per se volendo & intendendo mentis obdurationem, & cordis obdurationem in pœnam præcedentium peccatorum, non ut dicit perseverantiam in malo, sed ut dicit negationem luminis & subtractionem gratiæ, & quorundam actualium auxiliorum, quibus solet subinde Deus peccatorum mentes excitare, relicto tantummodo illis auxilio sufficienti, quod in hac vita nulli denegat, quo disponere se possint, si velint, ad vberiorum gratiam impetrandam. Vnde sic obdurati & excacati ob maximam difficultatem & exiguum*

lumen, quod habent ad videndum rectè que agendum, dicuntur impotentes ad bonum, non impotentia antecedente, quæ tollat libertatem; sed consequente, quæ sufficientem libertatem non tollit. Ex his patet solutio ad testimonia pro 4. prob. adducta: testimonium Ioan. explicari rectè posset de potestate consequente; ex suppositione, quod de illis prophetaverit Isaias, post prævisionem futuræ incredulitatis Iudæorum.

Ad primum August. Resp. intelligendum esse de electione Iudæ ad Christi sanguinem fundendum, non antecedenter, sed consequenter: quia nimium prævisa ab æterno ipsius prævia voluntate de traditione Christi, voluit eâ Deus ut ad opus redemptionis consummandum. Quæ potius ordinatio malæ voluntatis Iudæ ad id opus appellatur ab August. *Electio*, non voluntatis Iudæ ad peccandum, sed malæ voluntatis prævisæ iam peccaturæ, ad suum id opus consummandum. Quod aperte colligitur ex præced. *ab illo quippe electus est qui novit bene vii etiam malis, ut & per eius opus damnabile illud propter quod ipse venerat, opus venerabile completeretur.* Vbi non dicit Deum elegisse voluntatem Iudæ, sed eâ prævisa peccaturâ vsum fuisse.

26. Ad August. testimonia 1.

Ad 2. nego August. dicere, Deum hominum voluntates ad malum inclinare, sed eas vitio suo malas in bonum ordinare: itaque non eas Deus facit malas, sed eas ex se factas malas ordinat ad bonum. Cæterum dicitur Deus indurare, in malum inclinare, velle peccata subsequenter in pœnam præcedentium, quoad culpam tantum permissivè; quoad privationem boni, quam causat, etiam per se.

27. Ad 2.

Ad 3. Resp. ut Deus dicatur omnia operari secundum consilium voluntatis suæ, non esse necessarium, ut equali voluntate omnia velit, definiat, operetur: sed aliqua ex seipso antecedenter intendendo, prædestinando, operando; aliqua tantum permittendo, non impediendo: ita Hierony. *operatur, inquit, omnia Deus secundum consilium voluntatis suæ, non quo omnia quæ in mundo fiunt, Deo voluntate & consilio peragantur, alioqui & mala Deo poterant imputari, sed quo universa, quæ faciunt, consilio faciat & voluntate, quod scilicet & ratione plena sint, & potestate facientis.* Ad confirm. nego conseq. nam inter nolo & volo medium est permissio, quod simul dicit volo concurrere cum creaturâ ad entitatem peccati concursu generali, & nolo dare gratiam, quâ impediretur peccatum.

28. Ad ult.

SECTIO II.

Cur Deus non sit causa peccati?

Ratio dubit. Deus ut causa prima liberè concutrit ad totam entitatem peccati; quia nihil est in effectu creato, quod actu non pendeat à liberâ voluntate Dei. Ergo est causa peccati: idè enim creatura est causa peccati, quia liberè causat entitatem peccati.

29. Hæc con- sion. est in- ter Cathol.

Prima sent. admittit, Deum esse causam peccati; quia id in rigore sermonis solum importat facere actum peccati, non peccare; quod ultra hoc importat, facere quod non debet; Deus non indebitè agit, quia non tenetur actum peccati non causare; cum nullis sit legibus subiectus. Ita Mayo. in 2. dist. 43. q. 4. *Maiores in 1. dist. 42. quest. vn. Gabri. in 2. dist. 37. quest. vn. art. 3. dnb. 1. Ocha. in 1. dist. 47. licet hic recitativè tantum, non assertivè.*

30. 1. Sent.

Sed contra: hæc propos. *Deus est causa peccati, à Patribus negatur.* Quia in rigore importat esse causam deformitatis peccati: in quo sensu, licet illam

31. Contra

illam concedat *Maiores*, omnes negant; etiam cum illa limitatione, quod non indebitè agat: nam ex peculiari modo, quo Deus concurret ad actum peccati, non est causa peccati. Nec fat est, quod agat nullis legibus subiectus; agit enim ex dictamine increatæ suæ sapientiæ, à quo difformari non potest. Nec minùs improbabile est, quod docet *Caiet.* in illud 2. Reg. 12. *Ecce ego suscitabo super te malum, & 16. Dominus praecepit ei, ut malediceret David:* posse Deum esse causam peccati, non quâ culpa, sed quatenus est poena peccantis, vel alterius: nam ut ex præcedente sectione constat, nūquam licitum est, uti medio malo propter finem bonum.

Secunda sent. est *Præpositiui apud Agid. in 2. dist. 37. qu. 1. art. 3.* quam secuti sunt *Duran. in 2. dist. 37. qu. 1. Arto. dist. 38. art. 1. & alij* tempore Magistri, docentes, idè Deum non esse causam peccati, quia non influit immediatè in actionem peccati, sed solum mediatè, conseruando liberum arbitrium, quod de se sufficiens est ad operandum absque immediato concursu Dei. Actio autem peccati tribuitur tantum causæ proximæ, à qua sola ad malum determinatur vis actiua ex propria libertate: cum à Deo sit tantum producta indifferens ad bonum & malum. Probat *Duran.* de omnibus causis 2. in 2. dist. 1. quest. 4. Si Deus immediatè concurreret ad productionem effectuum causæ 2. aut concurreret eadem, aut distincta actione, qua creatura: non distincta; alterutra enim foret superflua, quia vnaqueque attingeret totum effectum: Non eadem; implicat enim eandem numero esse à duobus agentibus, ab vnoquoque immediatè & perfectè, nisi in illis sit eadem virtus numero, ut est virtus spiratiua in Patre & Filio. *Confirmat.* Actio causæ 2. non excedit virtutem ipsius: frustra igitur ad illam ponitur aliud principium immediatè influens.

33. *Contra 1.* Deus concurret immediatè ad productionem effectuum cum causis 2. Primò, alioqui non posset Deus, positus ad agendum prærequisitis, impedire actionem causæ necessariæ, nisi destructa virtute agendi ipsius: at impediuit actionem combustiuam in igne *Babyl.* absque destructione virtutis combustiuæ: ignis enim habuit omnia requisita ad comburendum, cum potuerit alia corpora eodem tempore comburere. *Maiores* prob. causa naturalis necessariò determinata ad agendum, si habeat omnia requisita, necessariò agit, aut si non agit, aliquid illi deest, sc. concursus Dei, ubi cætera supponuntur adesse.

34. *Contra 2.* Si Deus non immediatè concurreret ad productionem effectuum cum causis 2. non haberet perfectum dominium in tales effectus: quia non posset illos immediatè destruere, nisi destructa virtute productiua & conseruatiua illorum: à qua immediatè conseruarentur: nequit .n. aliquid immediatè destriui, nisi per subtractionem actionis conseruatiuæ: ut si lumen penderet in conseruari immediatè tantum à luminoso, posset à Deo destriui tantum mediatè, destructa virtute illuminatiua. 3. Si Deus non concurreret immediatè ad actus voluntatis, non posset assignari causa, cur potius hoc instanti produceretur hic actus numero, quam alius: voluntas .n. creata non potest se determinare ad hunc actum numero, nisi sit determinatè præcognitus, cum nihil sit volitum, quin præcognitum: nec intellectus potest præcognoscere hunc actum numero, antequam sit productus: voluntas igitur determinatur ad hunc numero actum à Deo, per hunc numero concursum, singularizantem hunc numero actum ex infinitis, quos posset

cum virtute primæ causæ hoc instanti produceretur: vnde fat est, ut à Deo tantum præcognoscatur hic numero actus, à quo per singularem concursum indiuiduatur. 4. Sequeretur, dari ens creatum independentem à Deo, nempe effectum, qui immediatè tantum penderet à causa 2. Propter quæ, opinio hæc erronea censetur. *Leg. Argent. in 2. dist. 37. ar. 3.*

Ad fundam. *Duran.* dico, Deum eadem actione concurrere ad effectus causæ 2. quâ concurret causa 2. nec cõcedenda actio independentem à Deo, sc. quæ ita esset à causa 2. ut non esset à Deo: non .n. tantum effectus, sed & actio, quâ attingitur, est immediatè à Deo: ac proinde vna debet esse actio indiuisibiliter à Deo, & à creatura. Ad prob. neg. assumpt. quia causa 1. & 2. non cõcurrunt ut cause eiusdem, sed diuersi ordinis; vna ut vniuersalis, altera ut particularis, essentialiter subordinata primæ: Non repugnat autem eandem numero actionem proficisci à prima & 2. vnaqueque immediatè & perfectè in suo genere concurrente. Ad confirm. neg. antec. excedit .n. virtutem creatam, agere sine immediatè depèdentià à virtute increatâ, à qua nõ solum in esse, sed etiã in operari creatura pèdet.

Tertia sent. est *Bannez 1. p. q. 19. art. 10. dub. 1. §. Primum, Aluar. lib. 3. de auxili. disp. 24. cone. 2. Nazar. 1. p. q. 14. art. 3. controu. 2. §. Quo modo cognoscat, & c. Thomist. affirmantium*, Deum nõ esse causam & authorem peccati, esto ad totum materiale peccati homines ab æterno prædestinarit, & in tempore eorum voluntates physicè prædeterminet: quia deformitas peccati non sequitur ad actum peccati, ut actus est, etiam in indiuiduo cõsideratum, sed ut procedit à voluntate creatâ deficiente: ex duobus principijs; altero, quod nihil possit Deus, nisi per decretum absolutum & efficax suæ voluntatis ad extra operari; altero, quod nulla creatura quicquam agere possit, nisi physicè à Deo prædeterminata. *Contra: Trident. sess. 6. can. 6. definit*, non eodem modo Deum operari mala, ac bona: ergo vtraque absoluto & efficaci suo decreto ab æterno, independentem à nostrâ voluntate, non prædefinit: nec ad vtraque in tempore exequenda nostram voluntatem physicè prædeterminat. *Confirm.* vtrumque opus tam bonum, quam malum, saltem quoad materiale peccati infallibiliter sequitur ex absoluto decreto Dei; & physicè præmotione: cum ratio infallibilitatis vtriusque sit eadem, sc. decretum Dei absolutum, & prædeterminatio creaturæ physica.

Neque dicas, Deum operari bona cum intentione ut fiant, mala verò cum intentione ne fiant: quia non potest Deus non habere intentionem, ut mala opera, saltem quoad materiale, nõ fiant, cum ea ex se liberâ & antecedente suâ voluntate, independentem à nobis ab æterno prædefiniat: & ut in tempore fiant, nostras voluntates præmoueat, non secus ac ad opera bona. Nec obstat, quod in operibus malis Deus non prædefiniat deformitatem, sicut in bonis honestatem: nam nec creatura, dum proponit peccare, intendit formalem deformitatem peccati, sed tantum materiale. Et tamen dicitur indirectè saltem velle ipsam deformitatem, ex eo quod liberè vult illud, cum quo coniuncta est deformitas & malitia peccati. Igitur, si Deus prædefinit id, cum quo coniuncta est deformitas, indirectè dicitur velle & prædefinire ipsam. 2. etiã formale peccati Deo esset tribuendum: coniuncta .n. est inseparabiliter deformitas peccati cum actu odij Dei: igitur qui definit, & præmouet ad actum odij, prædefiniat, & præmouet ad ipsam. 3. hæc voluntas pugnaret cum eâ, quam Deus habet de prohibendis

36.

37.
Ad fundam.
Duran.22.
2. Sent.Fund.
Duran.38.
3. Sent.Fund. da.
plex39.
Contra ad.
uerfari vi.
detur Tri.
dent.

40.

Contra 1.

41.
Secundò42.
Tertiò

prohibendis peccatis. Repugnat. n. Deum absolutam voluntate definire materialem actum furti, ad eumque exercendum creaturam prae-mouere, & simul antecedente sua voluntate prohibere, ne talis actus furti à creatura exerceatur.

Respondent, Deum prae-definire actum furti, ad eumque creaturam prae-mouere, quia actus est, & simul illum prohibere, quia furtum est, quia quia furtum est, à Deo non est, sed à voluntate creatura: à Deo est solum quia actus est, qui recte potest circa obiectum exerceri. Sed contra: Deus dicitur prae-definire, & prae-mouere ad actum per auxilium, quod prae-bet ad actum exercendum: at hoc non est indifferens, ut eo voluntas uti possit ad bonum & malum, seu ad bonum quo vitet malum, sed determinatum ad unum, cui proportionatur, & à quo specificatur, v.g. ad actum odij vel furti; quod eatenus quia actus tantum est, posset esse à Deo, quia odium vel furtum, à creatura; quatenus posset creatura prae-mota auxilio ad actum odij vel furti, elicere alium actum. sive ut tribui possit Deo solus actus, creaturae verò malitia, deberet auxilium, quo Deus prae-mouet ad actum peccati, esse tale, ut eo creatura, non solum uti posset ad hunc actum in specie, sed etiam ad alium: Nam eatenus illi tribui potest malitia, quatenus prae-mota auxilio ad hunc actum, elicere posset alium, quo vitaret istum.

Nec dici potest, quod creatura elicere posset hunc actum, ad quem habet auxilium, sed absque deformitate: nam actus non potest exerceri in genere, sed in specie & in indiuiduo, sicut nec datur auxilium ad actum in genere, sed in specie & in indiuiduo. Si igitur habet auxiliū ad actum odij, non poterit exercere hunc actum in specie absque deformitate, quam hic actus in specie necessario inuoluit: ut igitur id possit, debet posse elicere alium actum in specie, atque ad eum auxilium esse indifferens ad alios actus specie diuersos; non determinatum ad unum. Nec dici potest, voluntas prae-mota ad actum odij, euitare posse malitiam per cessationem ab omni actu: quia nequit prae-mota in sensu composito per aduers. cessare ab actu, ad quem prae-mouetur, alioqui frustrari posset absolutum decretum Dei. 4. cum decretum Dei sit efficax, & antecedat nostram voluntatem non solum aeternitate, sed etiam causalitate, debet, ne frustrari possit, includere medium, quo id, quod decernit faciendum, infallibiliter executioni mandetur: Hanc autem infallibilitatem tale medium habere non potest, nisi vel ex praeuisione, vel ex natura sua: ex praeuisione in hac sent. non habet: nam decretum Dei ponit ante omnem praeuisionem nostri futuri consensus: Ex natura sua habere non potest, nisi ita prae-determinet voluntatem ad unum, ut nullam relinquat indifferentiam ad oppositum: si enim relinqueret eam indiffer. posset voluntas ex sua libertate oppositum facere, atque ad eum irritum facere diuinum decretum.

Ad 1. fund. aduers. concedo, nihil Deum operari posse extra se, nisi per absolutum decretum, quando operatur solus & independenter à voluntate creaturae; nego tamen, quando operatur cum creaturis liberis: quia tunc ad saluandam libertatem in creaturis non operatur per decretum absolutum omnino independenter à voluntate creaturae, sed per decretum conditionatum dependenter à libertate creaturae, si ipsa cooperari voluerit. Quoad 2. falsum est, nihil posse operari creaturam nisi physicè prae-motam.

Quarta sent. ut saluet libertatem in creatura, docet, quod quambis Deus prae-determinet creaturam ad actum peccati, id tamen facit ex suppositione,

quod praeuiderit creaturam ad talem actum fore determinandam, si ex seipsa absque prae-determinatione operari posset: refert Suarez tract. 5. de act. human. disp. 6. num. 22. tacito auctorum nomine.

Sed contra: vel talem actum Deus videret in libertate creatura: at cum illa sit essentialiter indifferens, implicat in ea certò videre effectum futurum, ante ipsius determinationem: Vel illum videret in libera determinatione creaturae ex hypothesi, quod si posset absque physicà prae-determinatione operari, ad talem actum & non ad alium liberè se determinaret. At neque hoc modo illum certò videre potest. Quia quando hypothesis est simpliciter impossibilis, ut est in hac sent. nihil certi ex ea videri potest; nec in ipsa sufficiens causa effectus supponi; nec effectus absque sufficiente causa videri, quia nullus videri potest, nisi per causalitatem à causa promanans. Cum igitur voluntate absque prae-determinatione, non sit per aduers. sufficiens causa & principium alicuius effectus, implicat certò videri, quid ipsa sub ea hypothesi operatura esset. Tum quia ad summum hic modus saluat conditionatam tantum libertatem creaturae, quae non sufficit, ut illi praesens peccatum imputetur: cum nulli imputentur, quae liberè sub conditione esset facturus, sed quae liberè de facto facit. Hae. n. fuit haeresis Massilien. toties ab August. impugnata. Alioqui, ut rectè infert Suarez, ad culpam imputari posset homicidium amenti, ex hypothesi, quod illud liberè fuisset commissurus, si fuisset rationis compos. Et contra, esto quis ex se liberè esset homicidium patraturus, nulli adhuc licet, illum ad id cogere ac determinare.

Quinta sent. affirmat, idè Deum non esse causam peccati, quia licet concurrat ad totam physicam entitatem peccati, non tamen ad moralem malitiam: quae in priuatione consistit, quia non concurrat, nisi ad id, quod habet rationem entis.

Sed contra: esto malitia moralis in priuatione consistat, ut tamen quis dicatur causa priuationis, sufficit ut sit causa formae, cum qua coniuncta est priuatio; sic sol qui est causa caloris in aqua, est etiam causa priuationis frigiditatis in ea. Deus, qui est causa substantiae Angeli, est causa incorporeitatis eius: nec creatura alio modo est causa priuationis moralis, quae est in actu, quam causando entitatem positivam peccati. Quia qui causat formam, censetur causare omnia, quae per se consequuntur formam: sed ad talem actum, hic & nunc ex talibus circumst. productum, per se consequitur priuatio oppositae rectitudinis debitae: igitur qui causat actum, per se censetur causare priuationem, per se consequentem ad talem actum.

Sexta sent. affirmat, idè Deum non esse causam peccati, etsi concurrat ad entitatem peccati: quia ad illud non concurrat ut causa moralis, sed ut naturalis; peccatum verò non tribuitur nisi causae morali: Deus ergo non est, nec dicitur causa peccati: Ita Can. libr. 2. de locis Theob. cap. 4. ad 8. & rel. de sacra. p. 4. post. 6. concl. Soto l. 1. de natu. & gra. c. 18. sine. Veg. l. 2. in Triden. c. 15. Suar. in opu. l. 2. c. 3. Vasqu. l. 2. disp. 129. e. 7. Lessi. opus. de gra. c. 4. n. 12. quae sent. probabilissima; aperte colligitur ex Bonan. in 2. dist. 37. ar. 1. qu. 1. ad 5. Scot. qu. vu. 5. Ad solut. & 5. Ad argu. quarta, Agid. qu. 1. art. 3. Gregor. qu. vn. ar. 3. ad 8. Rubi. qu. 2. art. 2. Contra. 1. 2. qu. 79. art. 1. 5. Subiungit, & 5. Quare. Probo, peccatum non adscribi, nisi causae morali. Peccatum est actio moralis, quotiescunque autem ad eandem actionem moralem concurrunt duae causae, illi soli tribuitur, à qua liberè procedit concurrente moraliter, non

43. Aduers. resp.

44. Contra

45.

46. Quarta h. c. sent. difficile saluas libertatem creaturam.

47. Ad primum fundam.

48. 4. Sent. modificatiua praedantis

49. Contra

50. 5. Sent.

51. Contra

52. Deus concurrat ut causa naturalis.

53. Cui non tribuitur peccatum.

ter, non

ter, non à quâ procedit cōcurrente naturaliter, vt pater: si ad homicidium simul concurrant sanus & infanus, id non tribuitur infano, sed sano; quia ab hoc, non ab illo, liberè committitur. Ratio: actio non dicitur moralis ex physicâ entitate, hæc .n. tota conseruari potest absque moralitate, sed ex modo procedendi liberè & regulatiuè à suo proximo principio. Igitur illi tantum causæ tribuitur actio moralis, à qua proximè procedit liberè.

54.
Sed causa
moralis

Prob. Deum non concurrere cum voluntate creatâ ad actum peccati per modum causæ moralis proximæ, sed per modum naturalis. Quando duæ causæ concurrunt ad eandem actionem, illa concurrunt per modum causæ moralis proximæ, quæ proximè determinat concursum indifferentem ad vnam potius actionem, quam ad aliam, vel quoad speciem vel quoad exercitium, ex liberâ electione vnus actionis præ aliâ: illa verò vt causa proxima naturalis, quæ ad talem actionem concurrunt vt proximè determinata ab alterâ causâ. Sed creatura est, quæ concursum primæ causæ indifferenter sibi oblatum determinat potius ad actionem malam, quam ad bonam: Deus hîc & nunc non concurrunt nisi vt proximè determinatus à voluntate creatâ: nam cum eâ ad actionem peccati concurrunt vt causa .i. vniuersalis, cuius munus est cōcurrere ad exigentiam causarum .2. particularium: seu iunare secundas ac complere in ratione proximi principij operatiui, non extrahendo illas à proprio modo operandi: atqui causæ .2. liberæ naturaliter postulant ad operandum compleri per concursum ad vtramque partem indifferenter oblatum, relicta eis liberâ determinatione ad vtrâque partem: igitur Deus ita concurrunt cum illis. Confirm. eodem modo ex parte Dei producit actus peccati, quando liberè elicitur à creatura, ac quando per inuincibilem inaduertentiam necessariò cōtinuatur ab eadem: sed quando sic continuatur, desinit esse liber, ac peccaminosus: ergo proximam rationem liberi accipit à creaturâ: alioqui tali casu adhuc actus esset liber per ordinem ad Deum liberè conseruantem.

55.
Confirm.

56.
Modus hic
esse possibili
lis prob.

Quod hic modus concurrendi sit possibilis, & de facto, ostendo. Possibile est Deum ab æterno hoc decretum fecisse: *Volo concurrere cum omnibus creaturis liberis ad quoscunque actus seu bonos, seu malos* (loquor de bonitate morali intra ordinem naturæ) ad quos creatura ipsa liberè se determinare voluerint: ita vt vi huius decreti non magis Deus alligauerit suam potentiam ad concurrendum cum creaturâ ad actum bonum, quam ad malum, sed quantum ex se fuit, ad vtrumque indifferenter suum concursum obtulerit, suamque potentiam vi decreti quodammodo alligauerit voluntati creaturæ, vt ea vteretur quacunque partem voluerit, relinquendo illi plenam libertatem ad hanc, vel illam partem se determinandi: eo modo, quo infundens habitum supernat. in voluntate creatâ, relinquit illi plenam potestatem ad vtendum, vel non vtendum eo. Hoc decreto posito, Deus non concurrunt vt causa proximè libera determinans creaturam ad actum peccati, sed potius vt determinatus à creaturâ; hoc .n. est obiectum talis decreti, decernentis concursum dependentem à liberâ determinatione creaturæ, & cum ea concurrentis ad quodcunque ipsa liberè voluerit concurrere, & non aliter. Vnde non fuit tale decretum absolute & præueniens actualem vsum liberi arbitrij, sed conditionatum & concomitans liberum vsum ipsius. Per hoc decretum saluatur primò libertas creaturæ: cū libera determinatio, & quasi

57.
Saluat li-

inflexio diuini concursus ad bonum, vel malum ^{bertatem creaturæ}, relinquatur ipsi creaturæ. 2. cur Deus non sit causa peccati; quia concurrunt ad malum, vt causa naturalis proximè determinatus à creatura pro suâ libertate hîc & nunc se determinante ad actum malum: eo modo quo habitus, indifferens ad plures actus, determinatur à voluntate ad hunc potius, quam ad alium. Vnde sicut actio, quâ moralis nō tribuitur habitui, eadem indiuisibili actione concurrenti cum voluntate, sed voluntati: ita nec peccatum Deo, eadem indiuisibili actione cōcurrenti cum creaturâ ad actum peccati, sed creaturæ.

Neque in tali decreto inuoluitur imperfectio. Est .n. simpliciter liberum, quia potuit illud Deus ab æterno nō facere, licet fuerit debitum, & quodammodo necessarium ex suppositione, quod voluerit condere creaturas liberas, easque liberas in suis operationibus conseruare. Quod autem posito hoc decreto, debeat Deus ad imitar causæ naturalis necessariò concurrere cum creaturâ ad omnem actionem, ad quam ipsa se determinare voluerit, nullam arguit in Deo imperfectioem, sed summam sapientiam, quâ vult modulo nostro se accommodare, vt libertatem in nobis conseruet. Sicut nec imperfectioem arguit, quod in cōcurrendo cum creaturâ ad hunc potius actum, quam ad aliū, velit quodammodo ab ipsâ creaturâ dependere: nā hoc tantum prouenit ex sapientissimâ dispositione ipsius ad saluandam perfectissimo modo libertatem in suis creaturis. Neque ex eo quod liberè ab æterno se determinauerit ad concurrendum in tempore ad actum peccati cum creaturis iuxta exigentiam earū, dici potest causa peccati: nā hoc spectat ad munus supremi prouisoris, prouidere rebus omnibus de sufficenti auxilio ad quascunque actiones à propria naturâ requisitas, neq; ex eo quod præuideat plerasq; creaturas suo auxilio abuturas, tenetur se priuare iure ac munere supremi prouisoris.

58.
Et Dei ppr.
sificationem

Præterea putandum non est, hoc decretum indistinctè, confusè, in generali tantum ab æterno suum concursum creaturis obtulisse; sed maxime distinctè, in particulari, cum omnibus circumstantijs, quibus exercetur in tempore. Solum dicitur indifferens, quia non fuit oblatum ad vnam tantum partem, sed ad vtramque simul, ad singulas tamen distinctè. Etenim posita scientiâ cōditionatâ, quâ Deus, antequam vllum conderet liberum decretum, præuidit quid vnaquæque creatura, in quâlibet dispositione & circumstantijs posita, esset liberè operatura, distinctissimè & in particulari præparare potuit suum concursum singulis creaturis, in quibuscunque circumstantijs positis, in ordine ad quoscunque actus siue bonos, siue malos, ad quos eadem creaturæ liberè se determinare voluerint: interim non negato eis concursu ad oppositos actus, ad quos præuidit illas non se determinaturas, vt saluetur proxima libertas operandi in tempore, quo creatura actu operatur. Qui concursus non lædit, sed conseruat libertatem creaturæ: quia non est præueniens, sed concomitans liberum nostrum vsum, quia non est oblatum, nisi dependentem à libera determinatione creaturæ; quæ sicut determinauit sibi hunc concursum, ita determinare sibi poterat oppositum, in quo casu Deus vi sui decreti oppositum dedisset.

59.
Aduers.
plurique id
putant

Hic modus concurrendi Dei cum creaturis liberis, colligitur ex S. Tho. 1. 2. qu. 80. art. 1. ad 3. verbis: *Deus est vniuersale principium omnis interioris motus humani: sed quod determinetur ad malum consilium voluntas humana, hoc dicitur esse ex voluntate humana.* Si autem Deus ex se prædeterminaret voluntatem

60.
Ita explicat
S. Thomas.

voluntatem ad actum peccati, non ipsa voluntas, sed Deus determinaret illam ad malum; cum ex se voluntas non posset liberè habere talem determinationem, nec ea habita, in sensu composito posset actum peccati non committere.

Idem colligitur ex Scoto cit. *Quod effectus non rectus causetur, hoc non est propter causam 1. qua, quantum est ex se, recte causaret, si secunda causaret, sed propter defectum causa 2. qua in potestate sua habet concusare causa 1. vel non causare.* Et §. ad argum. Dicitur quod et si peccatum sit à voluntate creata, non tamen est à Deo, quia Deus non primo deficit. Quibus verbis aperte supponit in Deo decretum conditionatum concurrendi cum voluntate creata, dependentes à libera determinatione ipsius ad quamcunque partem ipsa voluerit: alioqui non esset in proxima potestate ipsius caucausare, vel non concusare cū causa prima. Modū cōcurrendi Dei eundem supponit Gregor. cit. ad 8. *Deus sequitur determinationem voluntatis, non quod determinatio voluntatis sit aliqua entitas distincta à voluntate & actu eius, qua primo fiat à voluntate: nec etiam intelligendo, quod prius natura voluntas agat actum, quam Deus; sed ad hunc sensum dico, Deum sequi determinationem voluntatis, quoniam ideo Deus agit illum actum, quia eum voluntas agit: & non ideo quia Deus agit, ideo voluntas agit: & ideo magis proprie dicitur Deus coagere voluntati in talem actum causandi, quam voluntas dicatur coagere Deo.*

Idem colligitur ex Contra. 1. 2. quæst. 79. art. 1. §. Subiungit: vbi doctrinam Scoti cit. approbat & legitur. Eundem docet Gabriel in 2. dist. 37. qu. vii. art. 1. *Nihil efficienter vult diuina voluntas voluntatem creatam velle, nisi quod vult voluntas creata ad hoc enim determinat se diuina voluntas dando voluntati creatæ libertatem: siquidem nihil aliud est dare libertatem voluntati, nisi dare ei facultatem eliciendi, & non eliciendi, & ad quemlibet actum, quem elicere voluerit, velle sibi coagere.* Ex Eccles. 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui. Et paulò post: quod placuerit ei, dabitur illi, quoniam multa sapientia Dei, & fortis in potentia.* Ac si diceret, per Dei sapientiam & potentiam non stat, quo minùs detur ei, quod placuerit illi, vel concursus ad bonum, vel concursus ad malum. Explicat S. Tho. 1. p. qu. 22. ar. 2. ad 4. *ideo dictum esse, hominem relictum esse in manu consilij sui, quia ei non præfigitur virtus operatiua determinata ad unū.*

Ad hanc doctrinam reuoco commune responsū Thomist. ex S. Tho. 1. 2. qu. 79. art. 2. *ideo Deum non esse causam peccati, quia peccatum est defectus ordinis ab ultimo fine: defectus autem non reducit in causam efficientem, qualis est Deus, sed in deficientem, qualis est creatura: sicut claudicatio non reducit in virtutem motiuam, sed in curuitatem & defectum tibie. Quia per creaturam, non per Deum stat, quo minùs actio virtuosa producat. Eodem modo explicantur alij, qui dicunt, propterea Deum non esse causam peccati, quia concurrat ad illud concursu generali, creatura particulari, in quo propriè est peccatum, cum generalis sit indifferens ad bonum & melum. Non enim intelliges de concursu in actu 2. nam hic particularis est indiuiduus, cum nihil sit physicum in actu peccati, ad quod Deus non concurrat; sed in actu 1. quā consideratur vt inclusus in libertate creata in actu 1. considerata, vel præparatus in omnipotentia Dei, quam vi sui decreti alligat libertati creatae ad quoscunque effectus.*

Obijcies 1. *Concursus Dei non distinguitur à concursu creaturæ in actu peccati: igitur nequit*

creatura determinare sibi illum ad actum peccati: quia nequit creatura determinare sibi concursum Dei ad hunc potius actum; quàm ad alium, nisi per suam determinationem; ergo determinatio creaturæ præcedit concursum Dei: ergo concursus creaturæ distinguitur à concursu Dei, quod falsum est. Antec. prob. ante determinationem voluntas creata est indifferens, ex se non exigens hunc potius concursum, quàm alium.

Resp. neg. conseq. Ad prob. neg. creaturam determinare sibi concursum Dei ad peccatum, vel ad quemcunque alium actum per determinationem præuiam ad concursum Dei, sed per ipsam concomitantem concursum Dei. Sicut enim determinat sibi concursum habitus indifferens ad plures actus, ad hunc potius, quàm ad alium, non præuia ac distincta à determinatione, sed eadem concomitanti & formali, quæ seipsam, potentiam, habitum simul determinat; ita & simul potentiam Dei, quæ vi decreti assistit voluntati creatæ, non minùs quàm habitus ipsi inhærens, ad omnes actus, ad quos ipsa voluerit liberè se determinare. Vnde concedo, voluntatem creatam ante suam determinationem, esse indifferentem ad hunc, vel illum concursum: determinare sibi hunc potius, quàm alium sua libera determinatione. Posita conjunctione omnipotentia Dei, vi decreti diuini cum voluntate creata in ordine ad omnes actus, ad quos ipsa voluerit se determinare, eo ipso quod liberè se determinat ad hunc actum, determinat sibi concursum ad hunc actum. Cum vi decreti diuini non minùs voluntas creata habeat in sua libera potestate concursum potentia diuina, quàm concursum potentia propria.

Obijcies 2. *Deus liberè offert creaturæ suū concursum ad actum peccati: ergo liberè concurrat ad actum, ergo est causa libera proxima actus.* Resp. liberè offert antecedenter, concedo: liberè offert consequenter, nego. Rursus, liberè offert antecedenter absolutè, nego; conditionatè dependentè à voluntate creata, vi cuius proximè applicatur ad opus, concedo.

Obijcies 3. *Causa 2. non agit nisi applicata & præmora à prima: cum sit essentialiter subiecta & subordinata primæ: ergo nequit determinare concursum Dei. Quia determinare, est agere; ergo si posset determinare, posset agere ante applicationem & præmotionem Dei.* Resp. neg. antec. de applicatione & præmotione anteced. Ad prob. dico, essentialem subiectionem subordinationemque causæ 2. ad primam saluari per concomitantem & cooperatiuam motionem; vt rectè Conrad. 1. 2. q. 79. art. 1. §. nota: vbi etiam docet, quod quando dicitur, causa prima prius attingit effectum, quàm secunda, non intelligatur de prioritate causalitatis aut naturæ, sed de prioritate perfectionis & independentia, quia perfectius, intimius, seu vt S. Thom. loquitur, profundius attingit effectum, quia attingit illum secundum rationem entis, quæ in quouis effectu creato essentialiter imbibitur.

Obijcies 4. *Creatura determinat concursum Dei. Ergo concursus creaturæ est prior concursu Dei.* Resp. nullam esse prioritatem, aut posterioritatem realem, vel naturæ, vel causalitatis inter concursum Dei, & creaturæ, cum sit vnus & idem indiuisibilis: esse mutuam rationis. Idem enim vt liberè procedens à creatura, determinat concursum Dei; & vt sic est ratione prior seipso, vt procedente à Deo. Idem verò concursus, vt naturalis quem præexigit libera determinatio creaturæ, est

68. *Creatura determinat sibi concursum Dei, per ipsam determinationem concomitantem concursum Dei.*

69.

Resp.

70.

Resp.

71.

Inter concursum Dei & creaturæ solum reperitur prioritas & posterioritas mutua rationis.

61. Scotus.

62. Gregorius.

63. Conradus Gabriel.

64. Eccles. 15.

65. Thomist.

66.

67.

prior seipso, ut procedere à creatura. Rursus idem concursus creaturæ, quæ sine concursu Dei esse non potest, est posterior subsistendi consequentiâ concursu Dei: & vice versa, concursus Dei, quæ sine concursu creaturæ esse potest, est prior subsistendi consequentiâ concursu creaturæ: nam licet hic numero concursus nequeat esse sine concursu creaturæ, cum sit essentialiter idem, absolute tamen concursus Dei esse potest absque concursu creaturæ, quia Deus in agendo non pendet à creatura, sicut creatura à Deo.

72.

Voluntas
creata est
potentia in-
differens ac-
tîuè. non
passîuè.

Obijcies 5. Voluntas creata est potentia essentialiter indifferens; ergo eget determinatione ad agendum. Confirm. ita res se habet ad essendum, sicut se habet ad operandum; sed non potest res esse, nisi Deus efficaciter velit ut sit: ergo nec agere, nisi Deus efficaciter velit, ut agat. Resp. Dist. antec. voluntas creata est potentia indifferens actîuè, concedo; passîuè, nego. Sola indifferens passîuè eget determinatione ad operandum, nam indifferens actîuè ex se habet vim effectîuè se applicandi ad utramque partem cum solo generali concursu concomitante causæ 1. Ad confir. nego maior. Nam ut res sit, pendet à solo Deo, ut operetur, pendet etiam à virtute operatiua creaturæ: & potest operari, etiam si Deus non efficaciter & absolute ex se velit ut operetur, sed tantum conditionatè & dependenter ab ipsa creaturâ, in quâ supponitur sufficiens virtus à Deo collata, quæ cum solo concursu indifferenter oblato poterit actîuè se determinare ad operandum.

73.

Peccatum
est sub per-
fecto domi-
nio Dei
physico.

Obijcies 6. Peccatum est sub perfecto dominio Dei, ergo est proprius effectus ipsius: igitur Deus est moralis causa peccati. Resp. Peccatum esse sub perfecto dominio Dei, non morali, sed physico, & effectum physicum, quia & illud impedire potest, negando concursum ad actum, vel dando congruum auxilium, quo evitaretur peccatum; & permittere, sinendo creaturas suos motus agere. Non est sub dominio morali Dei quoad esse, nec effectus moralis, quia nec illud immediatè per seipsum, nec per creaturam moraliter causare potest, liberè ipse inchoando actionem; ut causa proxima libera: hoc .n. dicit imperfectionem repugnantem Deo: manet tamen sub dominio morali Dei quoad ordinabilitatem: quia postquam commissum est, ordinare illud potest ad varios fines, variaque bona, quæ ex illo iuxta suam sapiëntiam elicere potest.

Et morali
quoad ordi-
nabilitatem

74.

Obijcies 7. Peccatum non est contra, aut præter voluntatem Dei, implicat .n. Deum præbere suum concursum nolentem: ergo est iuxta, aut secundum voluntatem Dei, ac proinde moralis effectus ipsius. Resp. peccatum non esse contra, aut præter voluntatem Dei permittentem; esse contra, aut præter intendentem; quia Deus non intendit, licet permittat peccatum. Quæ voluntas permissiva sufficit, ut peccatum simpliciter fiat; non ut sit moralis effectus Dei, quia id requirit, ut fiat voluntate absoluta; non conditionata, dependente, quoad liberam determinationem actus, à creatura.

75.

Obijcies 8. Esse morale in peccato, est aliquid reale positivum: quidquid est reale positivum est à Deo: igitur esse morale peccati est à Deo. Resp. Est à Deo physice, concedo; moraliter, nego. Etenim siue esse morale in peccato sumatur pro intrinseco ordine actus ad obiectum dissonum, siue pro extrinseca tantum denominatione dissonantiæ, neutrum est à Deo moraliter, sed tantum physice, seu fundamentaliter, ratione physice entitatis; in qua ratio moris, quæ à causa libera proxima desumitur, fundatur.

Obijcies 9. Deus ut causa prima ex se determinat voluntatem creatam ad hunc actum peccati in individuo, cum non possit voluntas ad hunc seipsam determinare, igitur est moralis causa peccati. Resp. Dist. Antec. determinat ex se absolute, independenter ab omni determinatione creaturæ, nego; dependenter à determinatione creaturæ, concedo. Explico: determinatio ad hanc rationem individualement actus supponit determinationem ad hanc rationem specificam actus. Deus non determinat creaturam ad hunc actum peccati in individuo per hunc concursum in individuo, nisi suppositâ determinatione eiusdem creaturæ, quoad rationem specificam peccati: quâ suppositâ, Deus ut causa 1. supplet defectum causæ 2. quæ nequit sibi actum in individuo determinare, determinat illum ad talem actum numero. Hoc autem non sufficit, ut Deus dicatur causa peccati, aut individuationis peccati: hoc .n. requirit, ut absolute, nulla factâ suppositione, creaturam determinet ad actum peccati. quoniam hæc ipsa determinatio quoad rationem individualement peccati reducitur ut ad causam moralem in voluntatem creatam, quæ liberè determinando se ad hanc specificam rationem peccati, naturaliter exigit aliquam rationem individualement, sub quâ producat actus peccati.

Instabis: ut agens sit auctor operationis, sufficit ut sit libera causa illius quoad esse individuale: Christus .n. fuit auctor actus, quo mortem à Patre præceptam executus est: At talis actus Christus non fuit causalibera, nisi tantum quoad esse individuale; nam quoad esse specificum fuit causa necessaria, siquidem quoad esse specificum non poterat illum non exequi, alioqui potuisset peccare.

Resp. Neg. antec. Etenim ut agens sit auctor operationis, debet esse libera causa ipsius entitatis, saltem quoad exercitium: At Deus non est libera causa actionis peccaminosæ neque quoad exercitium, uti Christus fuit libera causa actus moriendi quoad exercitium. Quia Deus non concurrat ad individuationem actus peccati ut primò determinans proximè, sed proximè determinatus à creatura: nam prius ratione creatura suâ libertate se determinat ad specificam entitatem actus, & consequenter ad aliquam individuationem saltem vagam, quam Deus positâ liberâ determinatione creaturæ, & suo decreto de concurrente ad omnem actum, ad quem creatura voluerit, necessariò determinatam præbet. Vnde exercitium actus peccaminosi non inchoatur à Deo, ne quidem quoad esse individuale, sed à creatura: nam ab illo inchoatur, à quo primò proximè determinatur. Christus fuit libera causa proxima quoad exercitium actus moriendi. Nam etsi non posset simpliciter præceptum non exequi, potuit tamen illud non exequi hoc vel illo tempore, ex hoc vel illo motivo: & consequenter quoad exercitium actus moriendi, Christus fuit perfecte liber; quia à nullo determinatus ipse se liberè quoad exercitiū determinavit.

Obijcies 10. Si Deus non est causa moralis actus mali; neque erit causa moralis actus boni; quia neque respectu actus boni concurrat ut causa proximè libera, sed tantum remotè preparando concursum indifferenter ad oppositos actus; & cooperando cum creaturâ liberè se determinante ad bonum. Resp. neg. simpliciter sequel. licet .n. Deus ex vi modi, quo ut causa 1. univ. proxime concurrat cum creaturâ ad actus bonos, non sit causa moralis, ut argu. concludit, & Ratio in 2. dist. 37. q. 2. ar. 2. est tamen causa moralis, tum quia ad illos concursum præbet cum intentione ut fiant: cuius

76.

Ratio

77. Instas

78. Resp.

Christus
liber proxime
ad actum

79.

Deus causa
moralis
actus boni

cuius signum est, quia multos actus moraliter bonos exequendos proponit sub præcepto. Contra verò ad malos concursus præbet cum intentione, quantum est de se, ne fiant: vnde illos antecedenter prohibet. Tum quia ad actus moraliter bonos ultra generalem concursus plerumque præbet aliquod auxilium, quod non præbet ad actus malos; ad quos se habet merè permissiuè, illos non impediendo. Tum quia in actibus moraliter bonis Deus est causa moralis complacens, cuiusmodi non est in actibus malis: in quibus licet sibi complacere quoad entitatem physicam, non tamen sibi complacet quoad malitiam. Propter has rationes Tridentinum *session. 6. can. 6.* definit, non eodem modo Deum operari opera mala ac bona. Atque hæc de actibus moralibus bonis: nam quoad supernaturales Deus peculiari titulo est causa illorum, non solum excitando ac præmouendo voluntatem ad illos, sed etiam speciali concursu gratiæ suæ illos adiuuando.

80. *Obijcies 11.* Qui præbet gladium furènti peccat: ergo etiam Deus præbens concursus creaturæ, illo ad peccatum abutenti. *Resp. 1.* non semper, qui gladium præbet furènti, peccat; potest enim illum præbere ad euitandam propriam mortem, vel maius malum: ita Deus ad euitanda maiora mala, ne scilicet homines de acceptis donis ingrati fiant, vel minùs cauti reddantur, permittit peccata. 2. Diuersa est ratio de causa particulari, cui non incumbit vniuersalis prouidentia omnium rerum; & idèò quantum potest, semper tenetur vitare mala; atque de causâ vniuersali, cui ex proprio munere & officio incumbit generalis prouidentia rerum omnium; atque adèò licitè & honestè potest propter maius bonum vniuersi mala permittere: sicut & terreni Principes solent propter maius bonum reipublicæ mala permittere, quæ tamen priuatæ personæ permittere non licet.

81. *Obijcies 12.* Deus est per se causa liberi arbitrij: liberum arbitrium est per se causa peccati: igitur Deus est per se causa peccati; nam quod est causa causæ, est causa causati. *Resp. neg. conseq. ad prob. conced. antec.* quando causatum non est tale ex peculiari modo, quo à suâ causâ proximâ procedit: peccatum autem est malum morale ex peculiari modo, quo procedit à suâ causâ proximâ, libere contra regulam rationis; vt sic nō procedit à Deo, qui solum potentiam contulit indifferentem ad bonum & malum; sed à creatura, quæ collatâ potentia potius vitatur ad malum, quàm ad bonum.

82. Ex dictis infertur, an concedenda sit hæc propositio, *Deus est causa seu auctor potentia peccandi.* Negant absolutè quidam apud *Magist. in 2. dist. 44. cap. 1.* distinguunt *S. Tho. ibid. qu. 1. ar. 1. Bonauent. ar. 1. qu. 1. &c.* vt concedenda tantùm sit quoad positiuam perfectionem; neganda quoad defectum, quem importat: nam posse peccare supponit defectum, quem creatura ex se habet independentè à Deo quæ est ex nihilo. Vnde sicut non à Deo, sed ex se habet, quòd sit ex nihilo, ita hunc defectum vt peccare possit, non ex Deo habet, sed ex se. Absolutè illam concedunt *Scotus in 2. dist. 44. Duran. qu. 1. Argen. qu. vni. ar. 3. Gab. qu. unica, ar. 2. Vasquez 1. 2. disp. 129. cap. 10.*

83. *Quæ sent. probabilior est.* Ex eo enim quòd creatura est finitæ perfectionis, habet, vt possit moraliter deficere peccando: & Deus est causa limitatæ perfectionis simul & defectibilitatis creaturæ. Nam quod est causa alicuius positivæ perfectionis, est simul causa limitationis ipsius, ac proinde negationis vltioris perfectionis in tali limitata

perfectione inclusæ: vt quod est causa frigoris, est simul causa negationis caloris in frigore inclusæ. Cùm igitur defectibilitas rectè operandi, quam importat potentia peccandi, sit negatio maioris perfectionis in creatura, Deus, qui est causa limitatæ perfectionis in creatura, est simul causa, vt non sit maioris perfectionis, ac proinde vt impeccabilis non sit. *Confir.* peccabilitas non est malum morale, sed pura negatio maioris perfectionis indebitæ, quæ necessariò conuenit creaturæ: malum enim morale essentialiter consistit in actione libera. Nullum igitur est absurdum, absolutè concedere, Deum esse causam potentia peccandi.

Confir.

DISPUTATIO XXII.

De diuisione in peccatum commissionis & omissionis.

HACTENVS de peccatis in communi, eorum diuisionibus in genere, causis intrinsicis, extrinsecis, deinceps de præcipuis diuisionibus peccatorum in specie, in quibus præcipua membra explicabimus. Prima diuisio est hæc: de quâ quærentur plura. 1.

An peccatum omissionis essentialiter discriminetur à peccato commissionis?

Quæstio 1.

PRIMA sent. negat: ita *Caiet. 1. 2. q. 72. a. 6. Conra. ibid. Valent. disp. 6. q. 2. pun. 2. Suarez de act. hum. trac. 5. disp. 3. sec. 1. & viderur S. Thom. 1. 2. loco cit. vbi docet, peccata omissionis & commissi, differre tantùm materialiter ex naturali specie actus, non formaliter in ordine ad finem & motiuum, à quò procedunt. Quod confirmat exemplis. Auarus ex eodem motiuo furatur, & non restituit, quæ debet. Gulosus, ex eodem motiuo gula superflua comedit, & debita ieiunia fragit: hæc sunt peccata commissionis, & omis. contra iustitiâ, & téperantiam.*

Negant.

Idem cohærenter docent qui rationem constitutionis peccati commissionis collocant in priuatione oppositi actus debiti. Fundam. ab eadem priuatione oppositæ rectitudinis debite, vtrumque peccatum specificatur; hoc solo discrimine, inquit *Valentia*, quòd peccatum omis. dicit defectum voluntarium perfectionis actualis debite absolutè; commissionis verò defectum perfectionis actualis debite ex hypothesi, quòd, quis operari velit circa materiam pertinentem ad hanc, vel illam virtutem. Cæterùm non negant citati auctores, aliquando hæc peccata specie differre inter se, vt apertè *Suarez*, sed solum negant, specie differre, quæ omisio & commissio sunt formaliter. Cùm enim omne peccatum iuxta hanc sent. in priuatione debite rectitudinis consistat, nec semper omisio & commissio dicant priuationem eiusdem rectitudinis, non semper hæc peccata sunt eiusdem speciei: quia verò interdum possunt dicere priuationem eiusdem rectitudinis, idèò interdum possunt specie conuenire inter se, non tamen quæ omisio & commissio formaliter sunt: alioqui vel semper conuenirent, vel semper differrent.

Fund. poss.

Ratio

Secunda sent. affirmat: *Medin. 1. 2. loco cit. Vasq. ibid. in expos. cit. ar. 6. Curiel. dub. 2. §. 2. & omnium qui docent, formalem rationem peccati commissionis consistere in ratione positiva. Vnde miror*

Affirmant Probabilis

Caiet.

Caiet. qui idem nobiscum sentit, vt *suprà* disp. 17. affirmare hic, peccatum omiff. non differre essentialiter à peccato commiss. Quare hæc 2. sent. nostris principijs conformior est, & amplectenda.

Nota tamen, controuersiam non esse de omiffione & commiss, ratione malitiæ, quam hæc peccata habere possunt ab aliquo fine vel circumstantiâ extrinseca: sic enim ordinata ad vnum finem conuenire possunt in eadem malitiâ desumptâ ex eodem fine: sed de omiffione & commiss. respectu suorum specificatorum per se, quâ omiffio & commissio sunt formaliter: in hoc sensu peccata omiffionis & commiss. discriminari essentialiter inter se, Prob. 1. inductione per omnia peccata, quæ per modum omiffionis & commiss. eidem virtuti opponuntur: vt omiffio credendi res fidei, & posituius actus discredendi; omiffio sperandi, quando tenemur, & posituius actus desperandi; omiffio diligendi Deum, & posituium odium contra eundem, specie differunt inter se: vt omiffio diuini cultus, & posituiua irreuerentia contra res sacras, quæ sunt contra Religionem: & sic de singulis virtutibus.

2. Peccatum omiffionis in esse peccati formaliter constituitur solâ priuatione actus debiti: peccatum commissionis posituiuâ dissonantiâ contra rationem desumpta ex obiecto, vel modo tendendi in obiectum: at hæc specie differunt inter se: nam vna est pura priuatio perfectionis debite, altera posituiua contrarietas ad virtutem & naturam rationalem vt sic: quæ non possunt esse eiusdem speciei: sicut nec priuatio scientiæ & posituius error; aut carentia frigiditatis, & posituius calor oppositus: & vniuersaliter nulla priuatio perfectionis debite, & contraria forma posituiuè opposita alicui subiecto, possunt esse eiusdem speciei: cum differant tanquam non ens. & ens, quæ in vnam, eandemque speciem conuenire nequeunt. Maior primi syllog. quoad poster. partem, etsi negetur ab aduers. qui putant omne peccatum, etiam commissionis, formaliter constitui priuatione rectitudinis debite, ex ijs tamen, quæ concedunt, sc. peccata omiffionis & commiss. contra eandem virtutem, quæ diuerso modo opponuntur, vt exemplis attulimus, non esse eiusdem speciei, euidenter conuincitur vt vera hoc argumento:

3. Aliqua saltem peccata omiffionis, & commiss. contra eandem virtutem sunt diuersæ speciei: at nequit hæc specifica diuersitas oriri ex sola priuatione, sed ex posituiua contrarietate ad virtutem & naturam rationalem vt sic. Nam priuatio, quæ per aduers. constituit vtrumque peccatum contra eandem virtutem, est priuatio actualis rectitudinis, quæ vel absolutè vel ex hypothesi inesse debebat opposito actui virtutis, contra quam omiffione vel commissione peccatur. ex. gr. quod per ipsos constituit tam peccatum omiffionis dilectionis Dei, quàm posituium odium contra eundem, est priuatio actualis rectitudinis, quæ vel absolutè, vel ex hypothesi quoddam voluntas volebat circa talem materiam operari, inesse debebat actui dilectionis Dei; nisi quoddam in primo casu rectitudo dilectionis Dei debebat inesse absolutè, in 2. tantum conditionatè, & ex hypothesi. At inter has priuationes aut nulla reperiri potest specifica diuersitas: aut si reperitur, sequitur peccatum omiffionis contra eandem virtutem esse grauius quàm commissio: quod est maximum absurdum: sic .n. grauius quis peccaret omitendo credere, sperare, diligere Deum, quando deberet, quàm posituiuè discredendo, desperando, Deum odio habendo. Minor sic

ostend. vel constituit peccatum omiffionis & commiss. contra charitatem Dei priuatio eiusdem rectitudinis, quæ vel absolutè, vel ex hypothesi opposito actui dilectionis Dei inesse debebat; & sic nulla erit specifica diuersitas inter ea: vel constituit peccatum omiffionis Charitatis Dei carentia actualis rectitudinis, quæ debebat inesse actui dilectionis Dei; constituit peccatum commissionis odij Dei carentia alterius actualis rectitudinis, quæ ex suppositione debebat inesse alteri actui charitatis specie distincto ab ipsâ dilectione Dei, ex. gr. actui charitatis erga proximū: & tunc manifestè sequitur, grauius esse peccatum omiff. quàm commissio: quia id dicit priuationem actualis rectitudinis dilectionis Dei, quæ longè perfectior est rectitudine actualis dilectionis proximi, cuius priuatione constitueretur odium Dei: & sic peccatum omiffionis contra eandem virtutem quamcumque esset grauius peccato commissionis: quod absurdum deglutit *Rubio in 2. dist. 35. qu. 3.* vel omnia peccata omiffionis & commiss. contra eandem virtutem essent eiusdem rationis.

Respondebis: saluari hanc specificam diuersitatem inter peccatum omiffionis & commiss. 1. quia omiffio est priuatio perfectionis debite absolutè, commissio tantum ex hypothesi. 2. quia commissio dicit priuationem maioris perfectionis actualis, quàm omiffio: cum .n. quælibet virtus habeat plures actus specie diuersos, commissio, quæ opponitur perfectiori actui, erit grauior omiffione, quæ opponitur actui imperfectiori eiusdem virtutis. 3. Saluari posset ex diuerso modo tendendi omiffionis & commiss. contra eandem virtutem.

Contra primam respons. hoc potius facit, vt omiffio contra eandem virtutem sit grauior, quàm commissio; cæteris .n. paribus, grauius est peccare contra id, quod obligat absolutè, quàm quod obligat tantum ex hypothesi, vt patet.

Contra 2. tum quia hæc specifica actuum diuersitas non in quauis virtute reperitur, cum tamen contra quamcumque virtutem reperitur specifica diuersitas omiffionis & commiss. patet in fide Theologicâ, cuius actus omnes sunt eiusdem speciei, ab eodem motiuo authoritatis Dei specificati; cum tamen omiffio credendi res fidei, & commissio eandem discredendi, specie differant inter se. Tum quia potius omiffio opponitur perfectiori actui virtutis, quàm commissio. Nam omiffio est priuatio illius actus virtutis, qui cadit sub præceptum: sub præceptum semper cadit perfectior actus, à quo virtus principaliter denominatur. Vt cum charitas Dei præcipitur, non præcipitur actus dilectionis proximi, sed Dei; quia hic est potissimus actus, à quo ipsa simpliciter denominatur charitas Dei. Contra verò, commissio est priuatio illius tantum honestatis, quæ sat fuisset ad euitandū peccatum contra talē virtutē. Hæc est quæcumque minima honestas, quæ in actu talis virtutis reperiri potest. Contra 3. resp. cum hic diuersus modus tendendi contra eandem virtutem non sit per aduers. aliquid posituium (nil .n. posituium per ipsos ingreditur formalem rationem peccati) sed potius aliquid priuatiuum, atque hoc aliud esse non possit, quàm priuatio actualis rectitudinis eius virtutis, contra quam omiffio, & commissio tendunt, non erit hic modus à cæteris impugnatis diuersus: nam omnis modus tendendi malus constitui debet in sent. aduers. per priuationem alicuius perfectionis debite: hæc alia esse non potest, quàm priuatio tendentiæ oppositæ honestatis.

Ad fundam. 1. sent. neg. assump. Ad S. Thom. multæ

5.
Nota diligenter

6.
Prob. 1. induc.

7.
Prob. 2. a priori

8.
Conuincitur vt vera

Duplex absurdum

9.
Responso 1.

2.

3.

7. 10.
Contraref. p. 1.

11.
Secundam

12.
Tertiam

13.
Ad fundam. prima.

multæ responsi. nulla satisfacit: Germana videtur illa, quæ ex principio, quod tradit 1. p. qu. 48. art. 1. ad 2. & tertio con. gen. cap. 9. & 1. 2. qu. 18. art. 5. ad 2. & qu. 72. art. 1. & alibi colligitur; nempe, id quod specificat peccatum, non esse priuationem, sed positivam rationem, quam peccator peccando intendit. Quia id quod specificat peccatum, debet esse à peccatore intentum: nam hoc tantum dat speciem moris actibus humanis: priuatio cum non intendatur (nemo enim malum intendens operatur) nequit speciem moris actui humano conferre. Igitur quod peccatum omissionis specificat, non est priuatio actus debiti, sed positiva ratio, quam peccator intendit, ut finem suæ operationis: & quia hanc rationem potest peccator in utroque actu omissionis & commissionis intendere, idcirco ommissio & commissio per se non necessario in ratione moris specie differunt inter se, nisi per ordinem ad diuersos fines. Hoc tantum probant exempla de auaro & guloso: quæ quantum ad peccata omissionis voce sunt ommissio, re commissio. Nam non restituere tempore debito, & præceptum ieiunium frangere, sunt peccata commissionis: alienum inuito Domino retinere, est continuatum furtum: pluries in die, vel alios cibos, quam præceptum ieiunij præscribit, comedere, est committere, non omittere contra virtutem temperantiæ. Cæterum. an hic S. Doctoris discursus intentum concludat, alij examinent: cum non sit necesse ut malitia actum in ratione moris specificet, per se intendi, sed sufficiat præiuderi.

Quæritur 2. An possit esse ommissio absque omni actu positivo voluntatis?

Hæc difficultas expedita est disp. 3. sect. 3. ubi affirmatiuam partem, ræquam probabiliorum cum S. Thom. &c. sequuti sumus. Quoniam omittere est non agere actum debitum: at potest voluntas liberè non agere actum debitum, absque eo quod vllum actum positivum exerceat, sed tantum præuideat, se debere exercere, & non exerceat. Minor est Arist. 3. Eth. cap. 5. docentis, non minùs in potestate voluntatis esse, non agere quam agere, cum vtrumque pendeat ex libertate ipsius. Cum igitur ex alia parte ad peccati malitiam contrahendam, non requiratur positivus actus, quo illius malitia intendatur, sed sat sit, eam tantum præiudere, & præuisam non impedire, poterit voluntas culpabiliter omittere, nullum actum positivum exercendo, sed solum præiudendo intantis præcepti obligationem, & ab omni actu cessare.

Quæstio 3. An, & quinam actus impossibiles cum obseruantia præcepti sint mali malitia omissionis?

PRIMA sent. negat, vllum actum impossibilem cum executione præcepti, esse malum malitiâ omissionis. Est Duran. in 2. dist. 35. qu. 2. Fundam. peccatum, quod opponitur determinato præcepto, si non consisteret in determinato actu, non esset determinatum: sed actus impossibiles cum executione præcepti non sunt determinati; cum possint diuersi actus tempore præcepti exerceri. Confirm. 1. Nullus peccat faciendo quod non est intrinsecè malum, vel prohibitum: sed multi actus impossibiles cum executione præcepti, nec sunt intrinsecè mali, nec prohibiti. 2. quia nemo iudicat, hos actus esse in confessione explicandos: ergo non sunt mali.

Secunda sent. extremè contraria affirmat, omnes actus impossibiles cum obseruantia præcepti esse malos malitia omissionis: Capreol. in 2. dist. Tom. 3. De Fine.

Stinct. 35. qu. vn. ar. 3. ad 2. argu. con. 2. concl. Valen. 1. 2. disp. 6. qu. 1. pun. 4. Grana. ibid. controu. 6. tract. 2. disp. 3. sect. 3. Fundamentum omnis actus hoc ipso quod impossibile est cum executione præcepti, si voluntariè ponitur, est moralis causa saltem indirecta omissionis: ergo est peccatum ex mala circumstantia effectus & temporis. Antec. prob. eo posito, infallibiliter sequitur ommissio actus præcepti. 2. Si hi actus non essent moralis causa indirecta omissionis, idcirco esset, quia supponerent omissionem præcepti moraliter factam per efficaciam propositum omittendi. At hoc non impedit, quo minùs actus externus impossibile cum executione præcepti, etiam propter alium finem positus, sit talis causa: ut enim aliquid sit moralis causa effectus, sufficit. ut ex illo re ipsa sequatur effectus, etiam si idem sequatur ex alijs causis: nam de ratione causæ non est, ut ab eâ sola sequatur effectus; sed posito quocunque actu impossibile cum executione præcepti, ommissio infallibiliter sequitur: esto ab alijs sequatur; ergo.

Confirm. 1. alioqui sequeretur, si duo homines simul displotis bombardis hominem interficerent, neutrum illorum fore causam homicidij, quia quocunque illorum non displotente, sequeretur homicidium. 2. qui præbet alteri malum consilium, etiam si ex tali consilio non sequatur effectus, peccat: ergo qui ponit actum impossibilem cum executione præcepti, etiam si ommissio non sequatur ex vi talis actus, peccat peccato omissionis. 3. alioqui sequeretur eum, qui voto castitatis obstrictus semel statuit illud non seruare, non peccare uxorem ducendo; nec peccare sacerdotem, qui in longa navigatione semel decreuit horas canonicas non recitare, breuiarium in mare proijciendo: nam in utroque casu ommissio præcepti secuta fuisset ex solo proposito non adimplendi præceptum.

Tertia sent. docet, non omnes actus impossibiles executioni præcepti, sed eos tantum, qui sunt causa, vel occasio omittendi præceptum, esse malos malitia omissionis; non reliquos, qui concomitanter tantum se habent cum omissione. Medin. 1. 2. qu. 71. art. 5. §. pro expof. & seq. Curiel. ibid. dnb. 2. §. 2. Vasquez disp. 93. cap. 2. Suarez de actib. hum. tract. 5. disp. 3. sect. 3. Adhuc inter hos concepatio est, an, posito quod quis semel efficaciter statuit, non seruare præceptum ex. gr. audiendi sacrum, nulla actio post hanc voluntatem secuta sit causa omissionis; an verò illa sola quæ per se primò eligitur, & stare non potest cum auditione sacri. Hanc poster. partem sequitur Vasquez. Quia causa omittendi præceptum externum, non est solum propositum internum, sed etiam opus externum, quod simul cum executione præcepti esse non potest: quin propositum internum nequit esse causa omissionis externæ, nisi mediante opere externo, quo re ipsa impediatur præcepti executio. Priorem partem amplectuntur reliqui, docentes, quando propositum continuatur vsque ad tempus præcepti, nullam actionem potestà secutam, esse causam omissionis: hæc. n. adæquatè sequitur ex proposito efficaci interno omittendi, post quod actio comitanter tantum se habet ad omissionem præcepti.

Dicto 1. Actus, qui est moralis causa omissionis præcepti, est malus eadem malitiâ omissionis. Fundam. quod est causa mali, est malum: ommissio præcepti est mala; ergo actus, qui est moralis causa omissionis præcepti, est malus. Maior prob. idcirco actio furandi & occidendi est mala, quia est causa mali,

Ratio S. Thom.

Hæc de mente S. Thom.

Quæstio 2. remissiuè

14. Fund. po. viff.

15. 1. Sent.

Fund.

Confirm.

2.

16. 2. Sent.

Prob. 1.

17. Prob. 2.

18. Confir. 1.

19. Confir. 2.

20. Confir. 3.

21. 3. Sent.

22. Minor cum conseq. com. fit

mali, quod per huiusmodi actiones alteri inferitur. Contr. actio specificatur ab obiecto: sed actus, qui est causa omissionis, habet pro obiecto saltem indirectè & interpretatiuè omissionem præcepti: ergo ab illâ, vt ab obiecto indirectè & interpretatiuè voluto specificatur.

23.

De maiore
hoc propof.

DICO 2. Non omnis actus impossibilis cum obseruantia præcepti est malus malitiâ omissionis. Fundam. non omnis actus imposs. cum obseruantia præcepti, est causa moralis omittendi præceptum: at solus actus, qui est causa moralis omittendi præceptum, est malus malitiâ omissionis: eatenus enim actus ille est malus malitiâ omissionis, quatenus est moralis causa, illius: quia cum ex se nullam malitiam supponatur habere, totam desumit ex omissione actus præcepti; nec desumere potest, nisi aliquo modo sit causa ipsius. Maior prob. Ille actus non est moralis causa omissionis, qui nec directè, nec indirectè est. volutus, propter omissionem præcepti; cum omnis causa moralis debeat saltem indirectè esse voluta. At non omnis actus impossibilis cum obseruantia præcepti, est directè vel indirectè volutus propter omissionem præcepti: sed ille directè, qui expressè eligitur vel vt finis ad præceptum omittendum ex. gr. cum quis propter ludum omittit sacrum: vel vt medium, cum quis vt omittat sacrum, tempore sacri vadit cubitum: Ille indirectè est volutus vt moralis causa omissionis præcepti, qui præuisus impediturus obseruantiam præcepti, nihilominus est positus; vt cum quis præuidens equitationem impedituram auditionem sacri, nihilominus equitat: potest aliquis actus impossibilis cum obseruantia præcepti, nec vt finis, nec vt medium expressè eligi propter omissionem præcepti, vt patet. quòd possit neque indirectè eligi, prob. ille actus, qui supponit omissionem præcepti moraliter factam, & expressè eligitur propter alium finem, esto sit impossibilis cum obseruantia præcepti, non est indirectè volutus, vt moralis causa omissionis præcepti: vt cum quis expressè decreuit omittere sacrum, vt maneat domi ad pluiam vitandam, & postea eligit studere, vel rosarium recitare: isti actus, esto sint impossibiles cum auditione sacri, non sunt moralis causa omissionis ipsius, nec indirectè voluti propter illam. 2. possunt tales actus esse materia voti, vt si quis voueat quoties tali die domi manet, se recitaturum officium, vel operam daturum studio: tunc ex suppositione, quòd maneat domi, tenebitur officium recitare, vel studere: nequit autem actus malus esse materia voti: igitur tales actus non sunt mali. Confirm. Ideo votum ad rosarium recitandum domi tempore sacri, nullâ positâ efficaci voluntate de manendo domi, non obligat, quia recitatio rosarij tali tempore facta est moralis causa omissionis sacri, ac proinde mala: ergo è contrario, si postea efficaci voluntate de manendo domi, votum recitandi rosarium obligat, recitatio rosarij nō est moralis causa omissionis sacri, nec mala; alioqui non obligaret.

24.

Prob 2. cōcl.

DICO 3. Etsi non necessariò omisio includere debeat, vt moralem causam sui, actum externum, cum illa possit esse moraliter completa absque vilo actu externo, qui sit moralis causa sui, moraliter tamen loquendo semper completur actu aliquo externo. Prior pars prob. potest omisio totaliter ac completè causari à solo actu interno voluntatis: ergo non necessariò includere debet, vt moralem causam sui, actum externum: eatenus .n. non esset absque actu externo, quatenus non posset absque eo completè causari. Antec. prob. potest

Fundam.
partis 1.

voluntas expressè intendere omissionem præcepti propter motum purè internum, vt velle omittere sacrum propter odium Dei: talis omisio sacri solo actu interno perfectè completur: tum quia in tali casu quilibet externus supponeret omissionem solo interno perfectè consummatam: tum quia post talem voluntatem omittendi quiuis actus externus ex suo obiecto bonus posset esse materia voti: nam posset quis hanc expressâ voluntate omittendi positâ, vouere actum externum ex obiecto bonum, vt manere domi ad vitandas rixas, vel ad studendum: ergo actus externus, post expressam voluntatem omittendi, concomitanter tantum se habet ad omissionem. Si .n. eâ voluntate positâ, aliquis actus externus esset moralis causa completiua omissionis, non posset esse materia voti, cum nequeat actio praua esse materia voti.

Dico: quando præceptum seruari debet actione externa, eius omisio necessariò completur actione aliqua externa. Sed contrâ: quoniam ad omissionem, siue sit præcepti interni, siue externi, nullus actus positivus per se necessarius est: nam omisio essentialiter tantum dicit negatione actus debiti: posita autem sola negatione actus externi debiti, nullo posito actu externo positivo, ponitur negatio actus debiti, atque ad eò omisio.

Posterior asser. pars prob. moraliter loquendo, semper omisio causatur ab aliquo actu externo, qui solet esse aut finis, aut medium, aut occasio saltem indirecta omissionis. Plerumque .n. voluntas omittit præceptum propter commodum, vel actionem externam directè, aut indirectè volitam.

Ad fund. primæ sent. neg. maior, si intelligatur de actu determinato quoad esse physicum, vt arguitur. Patet in præcepto negatio de non occidendo, cui diuersi actus quoad esse physicum opponi possunt. Ratio: possunt diuersa media assumi ad eundem finem prauum consequendum: sed diuersa media vt sic sortiuntur eandem malitiam finis. Nego tamen hinc sequi, contra determinatum præceptum, non esse determinatum peccatum: quia peccatum non dicitur determinatum contra præceptum quoad esse physicum, sed quoad esse morale, per ordinem ad eandem actus debiti omissionem. Cæterum non repugnat, vt constat ex 11.

8. diuersa peccata etiam in esse moris eidem præcepto opponi, ex diuerso modo tendendi contra illud. Ad 1. confirm. Resp. omnes actus, qui sunt causa omissionis, virtute prohiberi eadem prohibitionem, quâ prohibetur omisio ipsa. Nam qui præcipit actum, virtute prohibet omnes actus, qui possunt esse moralis causa talis omissionis.

Ad 2. dico, nō necessariò tales actus in cōfessione explicandos, quia includuntur in ipsâ omissione actus præcepti: quia cum huiusmodi actus non contineant malitiam, saltem grauem, vt supponimus, distinctam à malitiâ omissionis, cum quâ faciunt vnum, explicato principali actu omissionis, intelliguntur virtualiter explicati omnes actus, qui fuerunt moralis causa ipsius. Sicut explicato homicidio, explicata censentur omnia media ad illud exequendum adhibita, nisi aliquod peculiarem contineat malitiam.

Ad fundam. secundæ sent. neg. antec. Ad prob. nego ex quocumque actu impossibili cum obseruantia præcepti sequi omissionem præcepti, sed solum ex illo, qui fuit causa moralis illius.

Ad 2. nego, ad causam moralem fat esse, vt ex eâ sequi possit effectus, sed vt ex eâ recipi sequatur: quando autem supponitur effectus ex aliâ causâ totaliter & moraliter sequutus, licet ex eâ sequi potuerit,

26.

Dico.

Resp.

27.

Fund partis
post.

28.

Possunt
plures actus
diuersi quoad
esse physicum
eidem
præcepto
opponi.

29.

Omnes
qui sunt
causa omis.
virtute prohibentur
prohibitione,
quâ
omisio.

30.

Ad 1.
secunda

31.

Ad 2.

potuerit, de facto tamen ex illa non sequitur.

22. *Ad conf. 1.*
 Ad 1. confir. neg. sequel. in allato .n. exemplo vterque explodens est moralis causa vel partialis, vel totalis homicidij Aliud quippe est, duos vt totales causas simul concurrere ad eundem effectum causandum, aliud supponere effectum totaliter causarum, vt esset, si in exemplo allato vnus exploderet in hominem, ab alio iam interfectum: nam tunc secundus non diceretur homicida, nisi fortè mentaliter; aut etiam nullo modo, si exploderet in illum iam cognitum vt mortuum, & alio sine indifferenti. Ad 2. neg. conseq. nam qui consulit malum, intendit illud, esto per accidens non sequatur: qui autem ponit actum post omissionem moraliter causatam ex alio fine, non intendit omissionem. Nec dici potest in eo casu omisio per accidens impedita: nam id tantum dicitur per accidens impediti, ad quod posita fuit causa, vt sequeretur, & aliunde fuit impeditum. Quod dici non potest de actu post omissionem moraliter causatam ex alio fine posito. Præterea consilium non est de re præterita, sed futura: vnde semper manet vt causa moralis per se impulsua ad malum. Nec fat est, quod alter nunquam sit consilio ad malum vsurus, quia saltem vti potest. Nec est par ratio de actu, ex quo non est secuta omisio, licet sequi potuerit: quia cum talis actus supponat omissionem vt moraliter præteritam, si non fuit causa præterite, nec esse poterit futuræ. Consilium autem, cum sit de re futura, & res futura quamdiu non transit in præteritam, semper sit in liberâ potestate hominis, semper poterit homo dato consilio ad malum vti. Ad 3. nego sequel. qui enim post expressam voluntatem non seruandi votum castitatis, vxorem ducit; aut post voluntatem non recitandi horas canonicas, Breuiarium proijcit, non solum ponit actum impossibilem cum obseruantia actus debiti, sed etiam adimit sibi potestatem, vt non possit, etiam si postea velit, votum aut præceptum seruare. Vnde fateor; si quis post expressam voluntatem non seruandi præceptum, poneret impedimentum, quo sibi potestatem adimeret seruandi præceptum, peccaret is distincto peccato. Quod tunc accidit, quando inter propositum omittendi, & tempus præcepti, est aliqua temporis distantia, in qua posset homo moraliter mutari.

33. *Ad 2. conf.*
 34. *Ad 3.*
 35. *Questio 4.*
Quæritur 4. An prædicti actus, qui exercentur tempore præcepti, non solum contrahant malitiam omissionis, sed etiam malitiam contra illam virtutem, in cuius materiâ versantur. ex. gr. studet quis tempore sacri, init contractum die festo: an studium tali tempore non solum opponatur præcepto audiendi sacrum, sed etiam virtuti studiositatis de studendo tempore debito: & talis contractus non solum opponatur præcepto de non contrahendo die festo, sed etiam iustitiæ de non exercendo tales actus tempore prohibito. Affirmant plerumque Authores, qui docent, omnes actus impossibiles cum obseruantia præcepti, esse malos. Negant alij.

36. *Soli actus sunt mali malitia omis. & contra virtutem in cuius materia versantur, qui sunt causa moralis omissionis.*
 Dicendum iuxta iacta principia, eos omnes, & solos actus esse malos, non tantum malitiâ omissionis, sed etiam malitiâ contra virtutem, in cuius materiâ versantur, qui sunt moralis causa omissionis. Fundam. in tantum hi actus contrahunt malitiam contra virtutem, in cuius materiâ exercentur, in quantum sunt moralis causa omissionis: nam si iidem actus vel alio tempore, vel eodem, sublato tantum præcepto, cum iisdem profus circumstantijs exercentur, nullam contraherent ma-

litiam, sed potius honestatem eius virtutis, in cuius materiâ exercentur. Confirm. In tantum contrahunt malitiam contra virtutem, in cuius materiâ versantur, in quantum includunt circumstantiam repugnantem tali virtuti; & in tantum hanc includunt, in quantum sunt moralis causa omittendi actum debitum talis virtutis: secus, qui non sunt moralis causa omittendi actum.

37. *Dices:* Quod actus, qui sunt moralis causa omissionis præcepti, contrahant etiam malitiam contra eam virtutem, in cuius materiâ versantur, Prob. quælibet virtus non solum attendit ad circumstantias omnes debitas proprio obiecto, sed etiam ne includat circumstantiam repugnantem alicui alteri virtuti: ergo hoc ipso, quod obiectum vnus virtutis includit circumstantiam repugnantem obiecto alterius virtutis, tale obiectum redditur malum ex tali circumstantiâ adiunctâ: ac proinde actus circa tale obiectum non solum erit malus malitiâ omissionis, sed etiam oppositâ virtuti, cuius regulam de non operando cum præiudicio alterius virtutis transgreditur.

38. *Dices:* si huiusmodi actus non solum essent mali, malitiâ omissionis, sed etiam contra virtutem, in cuius materiâ versantur, deberent in confessione explicari, quod nemo facit. Sequela prob. qui omittit sacrum propter actionem seruilem die festo prohibitam, non solum teneretur confiteri peccatum omissionis, sed etiam transgressionis de non laborando die festo. Resp. concedo huiusmodi malitiam contra materiam virtutis, cuius regulam transgreditur, esse necessariâ in confessione explicandam, quando est grauis, vt in exemplo allato constat; secus quando est leuis.

Quando omisio imputetur ad culpam?

Questio 5.

39. *1. Sent.*
Prima sent. S. Thom. 1. 2. qu. 71. art. 5. ad 3. & 2. 2. qu. 79. art. 3. ad 3. & qu. 2. de malo art. 1. ad 11. docentis, omissionem imputari ad culpam, non quando apponitur causa omissionis, sed quando incipit præceptum obligare. Fundam. sicut præceptum affirmatiuum non obligat ad semper, sed pro determinato tempore: ita omisio, quæ affirmatiuo præcepto opponitur, non imputatur ad culpam, nisi pro tempore, quo præceptum ipsum obligat. Ex quo colligitur *cit. loco* 2. 2. ei, qui ante tempus præcepti culpabilem dedit causam omittendi, & postea tempore præcepti non habet in sua potestate præceptum seruare, vel quia dormit, vel quia ebrius est, non imputari ad culpam omissionem, quando causam apposuit, sed quando fuit tempus præceptum seruandi: quia causa omissionis non est omisio: licet omisio in somno, vel ebrietate secuta non imputetur ad culpam, nisi propter causam præcedentem, ex quâ tantum habet vt sit voluntaria. Quam sent. explicant Thomista, vt nolit S. Thom. docere, tunc omittentem distinctum peccatum committere, quando rationis compos non est; nam vbi non est noua libertas, nec distinctum peccatum esse potest: sed committere illud idem peccatum actu exteriori, quod in causâ omisit actu interiori. Ex quo colligunt, per talem omissionem in somno, vel ebrietate sequutam, omittentem non mereri nouum gradum pœnæ distinctum ab eâ, quam promeritus est, cum causam dedit; sicut nec contrahere, nouum gradum malitiæ, à priori peccato distinctum: ita Caser. 2. 2. qu. 150. art. 4. §. ad horum euid. & qu. 154. art. 5. Sotus in 4. dist. 12. qu. 1. art. 7. post 3. concl. Medina. 1. 2. qu. 71. art. 5. Cordub. lib. 2. qu. 23. §. Si autem ignor.

ignor. Valen. 1. 2. disp. 6. qu. 1. pu. 4. §. Tercio quarti, Suarez de actib. humanis tract. 5. disp. 3. sect. 4.

40.
2. Sent.

Secunda sent. Alen. 2. p. qu. 113. mem. 7. Palud. in 4. dist. 9. qu. 3. concl. 1. Gabri. in 2. dist. 41. qu. vni. art. 3. dub. 3. Vasquez 1. 2. disp. 94. cap. 2. &c. affirmantium, peccatum omissionis committi, & ad culpam imputari, quando apponitur causa omissionis: in qua causæ appositione saluatur tota eius malitia: omissionem verò in somno, vel ebrietate secutam, nullo pacto esse vel dici peccatum, seu malum in genere moris, ne extrinsecâ quidem malitiâ ex præcedente voluntate deriuatâ, sed effectum duntaxat peccati. Quam doctrinam extendunt ad omnia opera, quæ dum fiunt, non sunt in potestate operantis. Fundam. sicut omittere præceptum, est peccatum omissionis; ita dare causam omissioni, est peccatum contra idem præceptum, & in genere moris eandem habet malitiâ, quam ommissio ipsa exercita. Ergo licet nondum sit ommissio in genere naturæ, quæ est priuatio actus præcepti; est tamen tota ommissio in genere moris; cum ommissio in genere moris nil aliud sit, quàm peccatum constitutum malitiâ omissionis. Igitur ommissio in genere moris incipit imputari, quando datur causa; nam idem est culpam omissionis imputari, & peccatum omissionis committi.

Fund.

41.
Dissensio
de modo lo-
quendi

Verùm hæc dissensio potius est de modo loquendi, quàm de re. Cùm enim Authores primæ sent. non asserant, omissionem aut quodlibet peccatum in somno, vel ebrietate secutum imputari ad distinctam culpam, etiam si longo tempore à priori voluntate, quæ causam dedit futuræ omissionis, interrupta sit: neque nouam pœnam, aut gratiæ priuationem mereri, id quod solus *Marfil.* in 2. qu. 21. art. 2. concl. 4. ausus est asserere, posse nimirum quempiam in somno gratiam diuinam amittere, ac proinde nouam culpam contrahere: de solo nomine superest controuersia, an ommissio in somno vel ebrietate secuta, cuius causam multò antè omittens dedit, nuncupanda sit effectus peccati, an peccatum, quatenus cum præcedente voluntate facit vnum in genere moris. Vt exequutio mediij cum præcedente intentione finis facit vnum opus morale, habetque eandem malitiâ cum illâ, etiam si actu non influat in externam executionem mediij. Quapropter,

42.
Posterior
modus placet

DICO I. Probabilior est hic posterior modus, quo interdum vsus est *S. Thom.* 2. 2. qu. 154. art. 5. fine corp. vbi docet, pollutionem nocturnam in somnis secutam non esse peccatum, sed sequelam præcedentis peccati. Fund. ratio culpæ essentialiter exigit rationem liberi: ergo ad rationem culpæ actualis exigitur præsens libertas actualis; nec poterit actus in somno, vel ebrietate secutus denominari peccatum actuale à libertate præterita: quia quod actu non est, non potest actu denominare subiectum tale formaliter. Confirm. idèd conceptus & partus, ex peccaminoso concubitu secutus, non dicitur peccatum formaliter, quia in illum non refunditur actualis libertas, esto ea refundatur in causam, ex quâ illi naturaliter sequuntur. Idèd etiam mors longo post tempore ex propinato veneno, vel nimia cibi sumptione occasionata, non dicitur formaliter peccatum, sed effectus peccati secutus ex liberâ applicatione cibi, aut veneni. Respondent, idèd huiusmodi effectus non denominari peccata formaliter, quia non pendunt immediatè & directè ex liberâ voluntate operantis, sicut pendunt cæteri effectus in somno, vel ebrietate secuti. Sed contrâ: pollutio, quam *Caiet.* 2. 2. qu. 154. art. 5. & *Sorus* cit. in somno secutam

43.
Resp.
Aduersarij

Contrâ

contendunt esse formaliter peccatum, non quidem imperatiuè, sed executiuè, vt *Caiet.* loquitur, eodem modo est extra liberam potestatem hominis, postquam apposta est causa, atque est mors, aut morbus ex noxia, nimiaque sumptione cibi occasionata. Quòd autem illa, adhuc positâ causâ, subsit nostræ libertati, quia saltem vigiles possumus illam impedire, solum probat, quòd subsit potestati vigilantis, non dormientis, cui tamen, per Aduers. effectus ex præcedente voluntate secutus imputatur ad culpam. Ergo in hoc saltem seruatur paritas inter hos effectus & illos: sicut. n. appositâ causâ, hi effectus naturaliter sequuntur virtute solius nutritiæ facultatis: ita, appositâ causâ somni vel ebrietatis, ommissio præcepti naturaliter sequitur virtute solius nutritiæ facultatis, impediens liberum rationis vsu, ne possit homo currentis præcepti debitum adimplere.

DICO 2. Licere ommissio, aut quilibet effectus in somno, vel ebrietate secutus, non habeat rationem peccati formaliter, ne extrinsecè quidem per extrinsecam libertatem à præteritâ voluntate deriuatam, haud tamen dicitur quis propriè, & in communi vsu loquendi ommittere, aut tale peccatum cõmittere, nisi re ipsâ ommissione, vel commisione secutâ: atque hoc tantum voluit *S. Tho.* cùm docuit, omissionis culpam non imputari, nisi tempore præcepti, quoad denominationem omissionis formaliter, quia non denominatur simpliciter, ommissio, nisi re ipsâ præcepti transgressio sequatur. Sicut nec quis denominatur simpliciter homicida, vel adulter per solam voluntatem efficacem occidendi, vel adulterandi. Propter quod *S. Thom.* cit. loco ad 3. dixit, eum, qui casu à somno, quem vt culpabilem causam omissionis apposuit, excitarus præceptum implet, nō peccare peccato omissionis: quia videlicet ommissio importat realem, & non tantum mentalem præcepti transgressionem. Ob eandem rationem non incurrit quis pœnam excommunicationis, vel irregularitatis homicidio impositam, qui tantum culpabilem dedit causam homicidij: quam tamen incurrit, si causâ culpabiliter positâ, effectus etiam in somno, vel ebrietate sequatur. *Dices.* Completur causa, saltem quoad denominationem extrins. culpæ, ab effectu etiam in somno, vel ebrietate sequuto: ergo è cõtrario, effectus in somno, vel ebrietate causatus complebitur, saltem quoad extrins. denomina. peccati, à causâ culpabili præcedente. Resp. ommissio vel homicidium significatur per modum causæ efficacis liberè effectum habentis: causa cùm soleat plerumque tempore effectum præcedere; poterit ipsa & effectus per modum vnus significari, etiam tempore causalitate interruptâ. Peccatum, cùm includat rationem liberi formaliter, non poterit denominari peccatum formaliter, non subsistente actuali fundamento, quod est actualis libertas causæ.

44.
Resp. se-
quatur
omissio

45.
Dices

Resp. dis-
pari-
ratio

46.

Obysies 1. Potest quis rationis expertis gratiam recipere ac mereri, ergo etiam gratiam amittere ac mereri. Antec. prob. tum de illo, qui dispositus confessarium petiuit, & in phrenesim lapsus sacramentaliter absoluitur. Tum de illo, qui inter gentiles desiderio patiendi martyrium iuit cubitum, & in somno propter fidem ab Ethnicis occisus est: nam hic meretur laureolam martyrio promissam. Resp. nego posse quempiam mereri, & consequenter gratiam recipere virtute propriij operis extra statum libertatis. Ad exemplum, concedo eum, qui post debitam dispositionem vsu rationis amisit, gratiam sacramen. recipere, si ei conferatur. Nego hunc gratiam recipere ex proprio opere

De marti-
rio inter
dormienti

extra

extra statum libertatis facto, sed virtute sacramenti, cuius est gratiam conferre ex opere operato cuiunque subiecto rectè disposito. Idem dicendum de laureolâ datâ ex priuilegio martyrij propter fidem Christi occiso inter dormiendum.

47. *Obijcies 2.* Hinc sequeretur, vulnus per sagittam inflatum, non esse peccatum, sed effectum duntaxat peccati. quia neque in potestate sagittantis est, vt sagitta semel emissa hominem non vulneret. Imò sequeretur, nec actum externum homicidij, aut fornicationis esse formaliter peccatum: quia cum actio exterior incipiat per motum in tempore, & omnis actio pro eâ duratione, quâ est, non possit non esse; sequeretur, quòd pro aliquo tempore neque actio exterior esset in potestate operantis, ac proinde peccaminosa. Resp. concedo, vulnus ab emissa sagitta inflatum non esse peccatum formaliter, sed effectum peccati. Nego, actionem externam actu coniunctam cum voluntate interna non esse in potestate operantis, atque adeò formaliter malam, si circa obiectum turpe versetur. Nam quamuis illa incipiat in tempore, pro quo dum est, necessariò est, quia tamen tempus, quo illa incipit, est indeterminatum, in infinitum minus, & minus, ideò dicenda est simpliciter esse in potestate operantis, quia post quodlibet tempus minus & minus in infinitum, liberè potest à voluntate, interrumpi. Quin ipsa etiam actio interna voluntatis est hoc modo libera: nam quamuis illa incipiat intrinsecè in instanti, continuatur tamen in tempore, & pro illo tempore, quo continuatur, non potest non continuari, ex suppositione.

De sagitta
vulnus fe-
rentis

48. *Obijcies 3.* Ex Soto, interdum ipsum dormire est peccatum, vt cum miles contra preceptum ducis dormit tempore, quo vigilare debet. Ergo etiam effectus in somno secutus, qui in vigilia culpabilem habuit causam, erit peccatum. Resp. neg. somnum in milite esse peccatum, sed applicationem tantum ad somnum: sic ut motus, quo se quis precipitem dat, solum est peccatum, cum liberè incipit à voluntate precipitantis, non in decursu precipitij, in quo non est in potestate.

An dormire
sit peccatū

49. *Obijcies 4.* Si effectus in somno secutus non esset malus, neque causa in vigilia data esset mala: quia causa non est mala nisi per ordinem ad effectum malum. Resp. neg. sequel. licet. n. effectus in somno secutus non sit malus formaliter per modum actus humani, quòd tantum nos negamus, est malus obiectiuè, & per modum effectus, in ordine ad quem causa dicitur mala.

Caput rei.

50. *Obijcies 5.* Arist. 3. Eth. ca. 5. docet, ebrios duplici poenâ esse puniendos secundum leges, si in ebrietate aliquod malum commiserunt, & quia se inebriarunt, & quia malum commiserunt. Ergo non solum est peccatum dare causam mali, sed etiam quæ ex tali causa sequuntur. Resp. Arist. tantum docere, legislatores punire non solum ebrietatem, quæ culpabilis est, cum sit in nostrâ potestate, sed etiam effectus ebrietate secutos; quia licet in se non sint formaliter peccata, sunt effectus peccati, & possunt simpliciter impediri impediendo causam. Eadem ratione lex Eccles. punit tales effectus censurâ, aut alia cõdigna poenâ; quia sunt subiecti legi humanæ, quæ solum attendit effectum externum ex culpabili causa secutum.

Resp.

51. *Obijcies 6.* Effectus malus, etiam inaduertenter factus ab eo, qui operatur ex habitu vitioso, non retractato, imputatur ad peccatum ex voluntate præcedente non retractatâ: ergo non requiritur præsens voluntas. Resp. nego, effectum extra statum libertatis secutum ex habitu vitioso nondum

Resp.

retractato imputari ad culpam, quando sit: quia tunc sicut caret omni libertate, ita malitiam habere non potest, sed quando fuit præuisus in causa, aut secundum se distinctè & in specie, aut saltem confusè & in genere.

Obijcies 7. Fideles huiusmodi effectus in somno, vel ebrietate secutos in confessione explicant: non explicarent, nisi iudicarent esse peccata. Resp. explicant, non quia in se peccata sunt, sed quia explicando effectum, melius explicant causam, in quâ tantum peccatum contraxerunt, vel quia sæpe illi explicandi sunt propter restitutionem, vel censuram annexam. Simpliciter nullum est debitum illos explicandi, modò quis rectè sciat malitiam causæ explicare.

Ad argu. illud primæ sent. ductum à paritate intentionis, Resp. nec intentione finis derivare suam malitiam in actum exteriorem, nisi sit cum illo virtualiter saltem connexa; vt quoties exterior inchoatur ex intentione finis, etiam si continetur sine actuali voluntate finis. Instas: ergo actio exterior liberè cœpta, & necessariò continuata habebit eandem malitiam, cum liberè incipit, ac cum necessariò continuatur: sicut actus externus habet eandem malitiam finis ab initio propter illum elicited, etiam si postea propter illum non continetur. Resp. neg. conseq. actio enim exterior cœpta ex intentione finis, potest deinde continuari per eandem voluntatem communem, per quam fuit & inchoata actio exterior, & intentus finis, at actio exterior liberè cœpta, non potest necessariò continuari mediâ causâ morali communi. Causa enim communis, quæ se mouet per intentionem ad finem, & per executionem ad media, est voluntas, quæ semper manet eadem cum actione exteriori, dum illam liberè mouet. Dum actio ex liberâ sit necessaria, non amplius pendet à liberâ voluntate, & consequenter non continuatur mediâ causâ communi. Vnde potior est ratio, vt intentio finis, etiam actu non existens, communicet malitiam actu exteriori mediâ voluntate communi, quàm voluntas præterita libertatè actu necessariò; quia hinc nulla remanet causa, quæ moueat ad actionem liberam & necessariam.

Infertur 1. cum omissio sit priuatio actus debiti, ex maiori vel minori perfectione actus debiti desumenda erit grauitas & malitia specifica omissionis: consideranda insuper obligatio legis: cæteris enim paribus, grauior est omissio actus sub arctiori vinculo præcepti; quamuis obligatio legis non semper tribuat specificam malitiam peccato, nisi fiat in contemptum legis: considerandæ aliæ circumstantiæ, ex quibus augeri vel minui solet grauitas peccati; nam grauior est omissio positiuè ac directè intenta, quàm indirectè tantum volita. 2. cæteris paribus, grauius semper peccat, qui committit, quàm qui omittit contra eandem virtutem. Qui enim committit, contrariè; qui omittit, priuatiuè tantum se opponit virtuti. Præterea grauius peccat, qui committit contra virtutem, quando tenetur illam exercere, quàm qui omittit quando non tenetur illam exercere. Ille enim duo committit peccata: omissionis, non exercendo actum virtutis, quem tenebatur exercere; & commissionis, positiuè contra eandem virtutem agendo: vt qui discredet, desperat, Deum odit, quando tenetur credere, sperare, Deum diligere, grauius peccat, quàm qui discredet, desperat, Deum odit, quando non tenetur credere, sperare, Deum diligere.

3. An qui ex culpabili causa incidit in morbum, in quo

52.

Resp.

53.

Ad argu-
mentum
prima sent.

54.

Instas

Resp.

55.

Vnde sumi-
tur graui-
tas omiss.

56.

Infertur 2.

57.

Infertur 3.

in quo multa debeat præcepta Eccles. ommittere, talium præceptorum omissiones imputentur illi ad culpam: si huiusmodi omissiones fuerunt actu præuisæ, & causa morbi fuit directè & intenta, imputantur ad culpam, quia saltem illæ sunt indirectè volitæ in causa. Si verò non fuerunt actu præuisæ, non imputantur ad culpam, etiamsi potuerint & debuerint prævideri. Quia præcepta affirmatiua non obligant cum tanto rigore, vt ad ea seruanda semper teneamus vitare omne impedimentum, quod nos posset ab illorum obseruantia impedire: sicut obligant præcepta negatiua, quorum transgressio est intrinsecè mala. 4. Incipit peccatum omissionis, quando exercendus erat actus præceptus: si in instanti determinato, in eo incipit eius ommissio: si in instanti indeterminato, ommissio incipit, quando primum omittens aduertit, se probabili periculo exponi omittendi actum præceptum, nisi tunc illum exerceat: si præceptum obligat in tempore, etiam ommissio incipit in tempore. Fundamentum: tunc incipit ommissio, quando exercendus eret actus præceptus.

DISPUTATIO XXIII.

De peccato veniali & mortali.

SECTIO PRIMA.

An peccatum veniale & mortale ex natura sua discriminentur?

TRIFARIAM, ex *S. Tho. 1. 2. q. 88. art. 2.* peccatum dicitur veniale. 1. ab euentu, quia contingit illud veniam consequi: quo pacto omne peccatum fit veniale per conditionem poenitentiam, cui tantum opponitur impoenitentia. 2. à causâ, quo modo omne peccatum ex ignorantia, etiam vincibili, vel passione commissum, dicitur veniale, quasi veniam dignum, iuxta illud *1. ad Timoth. 1. Misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci:* cui opponitur peccatum ex malitia. 3. ex intrinsecâ naturâ: quia reatum poenæ æternæ non inducit, nec mortem affert animæ: cui opponitur mortale. In hac 3. significatione hinc de veniali disput. Quod adhuc est duplex, alterum ex genere seu ex obiecto, vt verbum otiosum, mendacium iocosum, alterum ex imperfectione, vel voluntarij; & dicitur peccatum ex surreptione, est que actus ex imperfectâ deliberatione factus: vel ex defectu materiæ; & est, qui circa leuem materiam versatur. Difficultas est, an veniale siue ex genere, siue ex surreptione discriminetur ex naturâ suâ à mortali.

Prima sent. seu error fuit Stoicorum, qui referente *Cicer. Parad. 3.* omnia peccata faciebant paria, nullum inter veniale & mortale discrimen. Quem errorem, testibus *Hieron. l. 2. con. Iovin. sine,* & *August. lib. de har. c. 82.* secutus est *Louinianns:* postea renouarunt *Wicleffus*, & hæretici nostri temporis, ex diuerso fundam. *Stoicorum* fundam. peccare, est à linea recte rationis recedere: hic recessus, indiuisibilis cum sit, ac proinde æqualis, sequitur omnia peccata esse æqualia.

Fund. *Wicleffi* & c. omnia peccata esse mortalia, quia sunt contra legem Dei, quamuis fidelibus & prædestinatis non imputentur nisi ad venialia, infi-

delibus autem & reprobis ad mortalia. Sic *Caluini. lib. 2. instit. cap. 8. sine: Habeant Filij Dei omne peccatum mortale esse, Sanctorum delicta venialia esse, non ex suapte naturâ, sed quia ex Dei misericordiâ veniam consequuntur.* Et *lib. 3. c. 4. nu. 28. Peccati stipendium pronunciamus esse mortem, Rom. 6. & animam, quæ peccauerit, morte dignam.* *Caluini fundam. duplex, tum Scripturæ; Ezech. 18. Qui offenderit in vno, factus est omnium reus. Iacob. 2. Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis, minimus vocabitur in regno celorum, Matth. 5. seu non idoneus regno celorum, in quo, teste August. lib. 1. de serm. Do. c. 16. non nisi magni esse possunt. Tum quia in quouis præcepto non tam attendendum est, quid præcipiatur, quàm quis sit, quid præcipiat. Cuius maiestatem vel in minimâ re offendere, summum scelus est, cum diuinæ authoritati derogetur.*

Secunda sent. affirmat, de facto dari peccata mortalia, quæ mortem afferunt cum reatu poenæ æternæ, & venialia, quæ nec mortem afferunt, nec reatum poenæ æternæ inducunt: id tamen ex naturâ suâ non habere, sed ex misericordiâ Dei, qui decreuit, non omnia peccata nobis esse mortifera, cum tamen, spectatâ naturâ peccati, omnia debuissent esse mortifera, & gratiâ ac amicitia Dei nos priuare: est *Gerson. 3. p. irael. de vita spir. lect. 1. Almai. irael. 3. Moral. cap. 20. Roffen. art. 32. con. Luther. Conuenit hæc sent. cum præced. quod neutra agnoscat discrimen ex natura rei inter mortale & veniale, sed vtrumque affirmat suapte natura esse dignum morte & poena æterna; discrepat in eo, quod illa affirmet, de facto omnia peccata afferre mortem infidelibus & reprobis; contra fidelibus & prædestinatis nulla peccata mortem afferre; idque ex solâ non imputatione & misericordiâ Dei; hæc doceat, de facto aliqua peccata respectu cuiuscunque subiecti ex diuinâ misericordiâ mortem non afferre, cum tamen, spectatâ eorum naturâ, esset mortifera respectu cuiuscunque subiecti.*

Prob. Omne peccatum, quatenus est offensa Dei, est dignum quacunque poena, etiam infinitâ, dignum inimicitia & odio Dei: 1. quia iuste potuit Deus quodlibet peccatum, vt offensuum sui, æterna poena punire; at hoc esset mortale, quia afferret mortem animæ: quod non prohibuerit, fuit ex eius misericordiâ. 2. quodlibet peccatum veniale coniunctum in inferno cum mortali, ex sent. ex *S. Tho. & c.* punitur poena æterna, idque condignè & ex naturâ rei. 3. Eligibilior est quacunque poena, etiam æterna, quàm quodecunque vel leue peccatum. 4. Nequit homo proprijs viribus à veniali resurgere sine speciali auxilio Dei; sed quamdiu manet peccatum, manet poena peccato debita: igitur veniali per se debita est poena æterna; cum non teneatur Deus speciale auxilium ad resurgendum à veniali conferre. 5. Nullus purus homo cum quacunque gratiâ condignè potest pro veniali satisfacere: ergo est infinitæ malitiæ, aut saltem altioris ordinis, quàm possit quacunque satisfactione inferioris ordinis compensari: ergo est dignum poenâ infinitâ: quia semper manet in persona offensa ius ab offendente exigendi maiorem & maiorem poenam, donec sibi plenè satisfiat. Antec. prob. quodlibet peccatum, vt est offensa Dei, grauitatem sumit à persona offensa, quæ cū sit infinita & increati ordinis, etiam offensa erit infinita & ordinis increati, ac proinde nulla satisfactione puri hominis seu ordinis creati compensabilis. Confirm. ab eadem persona specificatur vtraque offensa, vt sic: sed mortalis ex eo præcisè, quod est contra personam increatam, me-

Resp. ad
quæst.38.
Aferunt 4.

Primum

Secundum

4.

2. Sent.

1.
Tripliter
peccatum
dicitur ve-
niale.Quid ex
surreptione.Potissima
diffic.2.
Error

Stoicus

3.
Hæretic.
Fund.5.
Fundam.
offensa Dei
est digna
poena infi-
nita & c.
Prob. 1.

2.

3.

4.

5.

6.
Confirm.

reut

retur pœnam æternam, & privationem amicitiae diuinæ: ergo etiam venialis. Maior prob. vtraque est contra Deum, licet vna grauis, altera leuis, sed leuitas non distrahit offensam extra ordinem sui specificatiui, quod est personæ offensa: vt furtum in parua materia non distrahit actum à specie furti, sed solum minuit illum intra eandem speciem.

Tertia sent. docet, discrimen inter peccatum mortale & veniale esse ex natura rei, & non ex sola extrinseca lege & voluntate Dei. Est S. Tho. 1. 2. quæst. 88. art. 1. & 2. Scot. in 2. dist. 21. qu. 1. §. Dico: & reliquorum Scolastic. eamque ex professo docent Tho. Valden. to. 2. de Sacra. c. 154. 155. & 156. Vega in Trid. lib. 14. c. 13. & 16. Castro v. peccatum hæresi. 11. Pet. Soto de discrimine venialis lect. 6. Sotus in 4. dist. 15. qu. 2. art. 1. Bellar. totol. 1. de statu pecc. Medin. 1. 2. qu. cit. art. 1. Vasquez disp. 142. cap. 2. Curiel ibid. art. 1. dub. 1. & 2. Suarez de act. hum. tract. 5. disp. 2. sect. 4. & cæteri ferè recentiores.

Cõformior hæc Scripturis, Cõcilij, Patrib. denitum. n. est in Triden sess. 6. c. 11. & Can. 23. dari aliqua peccata, quæ ex naturâ suâ leuia sunt & quotidiana, quæque cum sanctitate & iustitiâ non pugnant. Mileuit. 2. sub Innoc. 1. an. 416. Sanctorum, ait, esse illam vocem, *dimitte nobis debita nostra*, quæ venialia peccata sibi à Deo dimitti petunt: Can. 7. & 8. Item in Bulla Pij V. renouatâ à Grego. 13. damnatur hæc propos. 21. *Nullum est peccatum ex naturâ suâ veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.* Eadem sent. manifestè colligitur ex sacra Scriptura, in quâ quædam peccata dicuntur *generare mortem*: Iacob. 1. 16. *excludere à regno*, Ephes. 5. 5. *Non habere hereditatem in regno Christi & Dei*: Reddere nos inimicos Dei, Rom. 5. 6. Iacob. 4. 4. *Quædam nec à iustitia, nec ab amicitia Dei, nec à cælesti regno nos excludere*, Proverb. 24. *Septies in die cadet iustus, & resurget, impij autem corrueunt in malum*. Iacobi 3. *In multis offendimus omnes*. 1. Ioan. 1. *Si dixerimus, quoniam peccata non habemus, ipsi nos seducimus*. Confir. Scripturâ constat, quædam peccata, etiam à prædestinatis commissa, fuisse in illis mortalia. 1. de peccato protoparentis, Genes. 2. *Quacunque die comederis ex eo, morte morieris*. Quam comminationem Patres, præsertim August. lib. 13. de Ciuit. Dei cap. 12. non solum intelligunt de morte corporis, sed etiam animi. 2. de peccato Davidis, quod in eo fuisse mortale, constat ex Nathan & Psal. 50. quem composuit ad veniam impetrandam. 3. constat de peccato Petri: quod in illo mortiferum fuisse, restatur ipsius lacrimæ, & sancti omnes, præcipuè August. tract. 66. in Ioan. sine, vbi de illo sic scribit: *Namque ante mortem & resurrectionem Domini & mortuus est negando, & renixit plorando. Sed mortuus est, quia superbe presumpsit, renixit autem, quia benignè ille respexit*. 4. constat de peccato Magdalenz, quod fuisse in illâ mortale, ostendunt ipsius lacrymæ, & modus, quo fuit à Christo remissum, Luca 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*. Si igitur ad remittenda peccata prædestinatis requiritur dilectio Dei, non solo titulo prædestinationis illa remittuntur.

Eadem sent. colligitur ex Patribus, qui id discrimen nunquam assignant per ordinem ad fideles, vel infideles; prædestinatos, vel reprobos; sed per ordinem ad naturam peccatorum; imò sæpè docent, peccata Fidelium, cæteris paribus, esse grauiora peccatis infidelium, propter maiorem cognitionem, excellentioraque beneficia à Deo accepta: vnde grauiora esse peccata post baptismum, quàm ante, commissa. August. lib. de natu. & gr. ca. 38. sine, loquens de venialibus, in quæ solent incidere iusti,

ita ratiocinatur: *Quia sæpè in leuissimis, & aliquando in causis obrepit peccatum, & iusti fuerunt, & sine peccato non fuerunt. Et de spir. & litt. cap. 28. Sicut enim non impediunt à vita æterna iustum quædam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur. Et lib. 14. de Ciuit. ca. 9. de his naturâ venialibus intelligit illa 1. Ioan. 1. Si dixerimus quoniam peccata non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est: Non enim, inquit, qualiumcumque hominum vox est, sed maxime piorum, multumque iustorum atque sanctorum.* Supponit igitur venialia stare cum iustitiâ & sanctitate: in Enchi. c. 64. discrimen ponit inter crimen & peccatum, quod omne crimen sit peccatum, non contra; quia crimen, vt definit tract. 45. in Ioannem, *Est peccatum graue, accusatiõne & damnatione dignissimum.*

Prob. hæc sent. rationib. 1. datur inter homines aliqua offensa naturâ suâ dissolvens amicitiam, alia non dissolvens: ergo etiam per similes offensa datur inter hominem & Deum. Nam quæ proportione vnus homo alium offendit, eadem proportione homo offendit Deum, sc. leuiter, vt ipsius offensa non sit digna inimicitia Dei, nec morte afferat.

2. Si omnia peccata suapte naturâ essent mortalia, non posset Deus illa non odisse odio inimicitiae in quocunque subiecto, fideli, infideli, prædestinato, reprobato, illa forent; Deus. n. quæ est ipsius rectissima voluntas, necessariò amat, vel odit res, iuxta amabilitatem & odibilitatem earum: ergo si omnia peccata ex se sunt digna dissolutione amicitiae Dei, in quocunque erunt, eam dissoluent.

Ad fundam. Stoic. neg. minor: tum quia eò recessus à ratione est maior, quò longiùs ab illa receditur: magis quippe à ratione recedit, qui occidit proximum, quàm qui iocosè mentitur: tum quia peccata non solum distinguuntur per recessum à ratione, sed per accessum ad obiectum positiuè difsonum: & quia non omnia obiecta sunt æquè difsona, non omnia peccata sunt æquè difformia.

Ad 1. fund. Caluini, Resp. Scripturas intelligendas esse de mortalibus, ex contextu & Patrum exposit. locum vlt. intelligit August. lib. 1. de serm. Do. cap. 17. & 18. de mandatis veteris legis, quæ comparatione nouæ legis minima dicuntur, colligitur ex textu, vbi Christo ad vetera præcepta de non occidendo, furando, &c. addit alia obseruatu difficiliora de non irascendo, de non concupiscendo rem, vel vxorem alienam: aut certè minima à Christo appellari præcepta, de vitandis actibus internis odij, concupiscentiæ, & oris contra proximum, quæ à Pharisæis, eo quòd in lege expressa non erant, minimi fiebant. Quæ expositio magis quadrat textui. 2. Fundam. tantum verificatur de peccato, quo directè contemnitur lex, aut legislator; leuissimus. n. contemptus legis, grauissimum est peccatum: non de peccato, quo res minima præcepta violatur: vt patet in legibus humanis, contra quas vel minimam in contemptum legislatoris transgredi, grauis fit legislatori iniuria.

Ad fundamentum secundæ sent. neg. antec. Ad 1. prob. Resp. concedo, Deum iustè, quantum est ex parte sua, quemlibet torquere posse æternâ pœnâ propter veniale tantum, ratione supremi dominij quod habet in creaturas; imò et si nullum commiserit peccatum: nego, id iustè fieri posse, quantum est ex parte culpæ: culpa. n. vt iustè puniatur, proportionatam exigit pœnam; pœna quatenus excederet culpam, non esset illi debita, nec haberet rationem pœnæ, quæ ordinem dicit ad culpam, vt proprietatis illi commensa; sed potius haberet rationem tormenti, quod Deus vt iustus

7. Sententia vera.

8. Contra errorem primum sancti Concilii

9. Scriptura

10.

11. Patres

August. instar omnium

12. Prob. vlt. rationibus prima ratio.

13. Secunda.

14. Ad Stoicorum fundam.

15. Ad primam Caluini.

16. Ad secundam fundam.

17. Ad fundam. 2. prob. 1. 18.

Deus eo casu non desineret esse misericors, sed misericordiam minus ostenderet.

mus Dominus non iniuste potest cuilibet creaturæ, etiam innocentissime infligere: ex *Scoto in 4. dist. qu. 1. §. in ista qu. vbi, Omnino iniustum esset, inquit, penam æternam infligere pro illo, cui secundum se debetur pena temporalis*: Intelligit, iniustum, non ratione Dei infligentis, sed ratione culpæ, ob quam infligitur: vt docet *Vega in Trident. lib. 14. cap. 16.*

19. Ad mino. concedo, eo casu veniale fore mortale, non ex naturâ intrinsecâ, sed ex præcepto extrinsecò Dei, & ratione pœnæ appositæ. Eo modo quo leuia peccata sub grauibus pœnis à Prælati prohibita, sunt mortalia, ex adiuncto præcepto & graui pœnâ. Vnde si subditus inuincibiliter superioris præceptum & pœnam ignorando, talia committeret, non peccaret mortaliter: vt nec homo, committendo leue peccatum, si inuincibiliter ignoraret præceptum & grauem pœnam priuationis gratiæ diuinæ impositâ. Nec refert, quòd eo casu veniale afferret mortem animæ: quia illam non afferret ex natura sua, sed ex voluntate extrinseca Dei.

20. Ad 2. resp. id esse per accidens: cum .n. in inferno nullum peccatum sit remissibile, quia remitti nequit sine proprio actu retractatiuo peccatoris, medio auxilio gratuito per Christum, cuius capaces non sunt damnati; & durante peccato, durare debeat pœna, quæ ad peccatum connaturaliter consequitur; fit, vt per accidens talis pœna æterna, ratione incapacitatis subiecti, debeatur veniali.

21. Ad 3. prob. eligibilior est quæcunque pœna, quàm vel minima culpa, quia culpa consistit in actione voluntariâ; pœna in perpeffione mali extrinsecus illati; nec sunt facienda mala, ad euitanda incommoda: nam patienter pœnam sustinere, est actus virtutis; semper autem præstat, hominem virtuosè agere quàm peccare.

22. Ad 4. concedo, hominem iustum non posse à veniali resurgere absque speciali auxilio Dei, sed illi iure adoptionis & amicitie tale auxilium esse debitum: lex enim Filiationis & amicitie in gratiâ diuinâ fundatæ postulat, vt leues offensæ condonentur. Confit. iustus ratione gratiæ iustificantis habet intrinsecum ius ad visionem Dei: at non potest homo veniali maculatus videre Deum: igitur ex intrinsecò iure, quod habet ad claram visionem Dei, postulat habere principium emundandi se à veniali. Quare nego, Deum lege amicitie, & titulo Patris adoptantis, non teneri huiusmodi auxilium conferre iustis; licet iure supremi dominij possit illud negare. Proportionali modo, lege naturalis amicitie teneretur Deus providere de auxilio ad ad veniale delendum, homini in purâ naturâ venialiter tantum peccanti.

23. Ad 5. resp. 1. disparem esse rationem de satisfactione, ac de pœna: cum .n. satisfactio ordinetur ad resarciendam offensam personæ læsæ per modum obsequij, non erit condigna, si offeratur à persona inferioris conditionis, quàm sit persona læsa: Pœna cum tantum ordinetur ad correctionem culpæ delinquentis, non debet habere tantam dignitatem, vt possit compensare offensam læsæ. Hoc modo defendi posset, offensam venialem esse eiusdem ordinis, licet leuiorem, cum offensam mortali, quam opinionem hæcenus secutus sum. Sed contra: licet pœna non debeat habere dignitatem resarciendi offensam, si tamen offensam sit maior, quàm possit ab offendente dignè compensari, semper poterit ab offenso maior & maior pœna pro offensa exigere: nam idèd Deus iuste pro mortali exigit æternam pœnam, quia offensam mortalem contra Deum est maior, quàm possit ab offendente compensari: ergo iuste etiam posset pro veniali

eternam pœnam exigere, si eius offensam in Deum esset maior, quàm possit ab offendente resarciri.

Resp. igitur 2. neg. antec. alioqui vix saluari potest, quo pacto veniale non sit natura sua dignum æterna pœna. Quoniam verò fundam. quoniam nitebar, aliam sent. sequens, erat, quia licet veniale sit leuis offensam Dei, est tamen eiusdem ordinis cum mortali; vtrumque lædens eandem personam, à quâ offensam sumit ordinem, idèd sicut nullus purus homo potest pro mortali condignè satisfacere, ita nec pro veniali; propterea hoc fundam. euerto, & quòd in eodem ordine offensam non sit veniale & mortale, sic Probo. Diuersum est specificatiuum venialis & mortalis in ratione offensam: ergo in ratione offensam non sunt in eodem ordine: specificatiuum enim est, quod mediâ specificatione tribuit ordinem specificato: igitur quæ habent diuersi ordinis specificantia, nequeunt esse eiusdem ordinis specificata: vt actus naturalis & supernaturalis sunt. diuersi ordinis in ratione entis, quia habent diuersi ordinis specificatiua. Antec. probo: Id specificat peccatum sub ratione offensam, in quod immediatè cadit formalis aut virtualis contemptus in peccato inclusus; id est Deus secundum se; id verò, in quod immediatè cadit contemptus inclusus in peccato veniali, non est Deus secundum se, sed aliquid creatum: Maior constat: nam eatenus peccatum dicitur offensam Dei, quatenus est formalis aut virtualis contemptus ipsius; cum nequeat alio modo Deus à creaturâ offendi: igitur illud specificat peccatum sub ratione offensam, quod immediatè à peccatore contemnitur, aut formaliter, aut virtualiter. Minor prob. illud peccator immediatè contemnit, à quo recedit, & quod propter bonum creatum deserit: Sed per mortale homo recedit à Deo, eumque propter creaturas deserit: per veniale solum recedit à feruore illum diligendi: At Deus, & feruor diligendi Deum, differunt vt increatum & creatum: ergo non potest contemptus vnus esse eiusdem ordinis cum contemptu alterius; nec offensam in diuersis contemptibus fundatæ. Ergo poterit purus homo condignè satisfacere pro veniali, esto non possit pro offensam mortali. Nam eatenus ipse pro mortali non potest, quatenus in ratione iniuriæ est in ordine increato, contra personam increatam: venialis offensam cum non sit ordinis increati, immediatè contra personam Dei, poterit condignè ab homine iusto resarciri.

Confirm. Offensam sumit ordinem & specificationem à bono, quod immediatè lædit; sed venialis immediatè tantum lædit bonum creatum, feruorem scilicet charitatis erga Deum: igitur ab illo sumit ordinem & specificationem. Maior prob. alia est offensam, quæ lædit personam principis, alia quæ tantum lædit externa ipsius bona. Tum à contrario: aliam specificationem habet actus charitatis, qui immediatè attingit Deum; aliam actus religionis, qui tantum mediatè & vt finem Cui; ergo alium ordinem & specificationem habet offensam mortalis, quæ immediatè contemnit ac deserit Deum, aliam venialis, quæ immediatè tantum contemnit & deserit bonum extrinsecum Dei: nec est dicenda simpliciter offensam Dei, imò aliqui absolutè negant, esse villo modo offensam & contemptum Dei, vt *Bonau. in 2. dist. 45. art. 2. q. 1. Argen. in 4. dist. 16. q. 1. art. 4. ad 2. & 3. c.* sed potius est offensam secundum quid, non immediata, sed mediata, & tantum honorum externorum Dei, non ipsius Dei. Nec refert 1. quòd veniale displicet Deo: Deo enim displicet omne peccatum, etiam

24.
Resp. 2.
Sciant hoc
fund. nequit
negari aut.

25.
Ratio tur.
non est in
eodem ordi.
ne offensam
mortale &
veniale.

Hic diff.
culas

16.

Pecc. ven.
non dicitur
simpliciter
offensa Dei

Contra

etiam quâ versatur circa res creatas. Nec refert 2. quod sit contra legem, & voluntatem Dei: nam dicitur contra eo modo, quo est offensa, non ipsius Dei, sed bonorum externorum Dei. Nec refert 3. quod veniale sit dispositio ad mortale: vt .n. docet S. Tho. 1. 2. q. 88. a. 4. ad 4. non est dispositio proxima & eiusdem, sed remota & diuersi generis.

28. *Contra hanc rationem*
Obiicit 1. Sicut mortale immediatè est contra amicitiam Dei, mediatè contra Deum: ita veniale immediatè est contra familiaritatem Dei, mediatè contra Deum: sicut .n. mortale dissoluendo amicitiam cum Deo deserit & contemnit Deum, vt amicum & vltimum finem: ita veniale lædendo amicitiam, & tollendo perfectam familiaritatem cum Deo, contemnit & deserit Deum, vt intimum familiarem: igitur est eadem paritas in vtroque. *Resp.* nego paritatem: qui enim contemnit habere Deum vt amicum, omninò recedit à Deo, ac proinde deserit Deum: qui non vult habere Deum vt intimum familiarem per feruentiores actus virtutum, non recedit simpliciter à Deo, ac proinde non deserit simpliciter Deum, sed tantùm à modo habendi Deum per intensiorem ac feruentiorem coniunctionem cum ipso. Sicut qui non videt Deum, omninò separatur à visione Dei: qui remissius videt Deum, non separatur simpliciter à Deo viso, sed tantùm à modo clariori videndi Deum. Quo fit, vt prior modus separationis à Deo immediatè specificetur ab ipso separato, quia per talem modum deseritur Deus secundùm se vt vltimus finis creaturæ: posterior specificatur tantùm à modo habendi se cum Deo: quia per talem modum non deseritur Deus secundùm se vt vltimus finis creaturæ, sed tantùm deseritur modus feruentius coniungendi se cum Deo vltimo fine.

29. *Resp.*
Obiicit 2. Omnis actus suam specificationem & ordinem desumit ab vltimo specificatiuo: sed vltimum specificatiuum offensæ venialis est Deus: quia licet veniale immediatè sit contra feruorem charitatis erga Deum, mediatè tamen est contra Deum, quatenus est contra ipsius voluntatem: ergo vltimatè specificatur ab ipso Deo. *Resp.* nego. minor. illud enim tantùm specificat peccatum in ratione offensæ, quod est terminus contemptus & iniuriæ; seu quod per peccatum deseritur: Deus per veniale non deseritur; ac proinde secundùm se non specificat veniale in ratione offensæ. Id quod per veniale læditur, est feruor charitatis, seu modus creatus, non simpliciter, sed perfectiori modo coniungendi creaturam cum Deo. Ad prob. minor. nego, ex eo præcisè peccatum esse contemptiuum & iniuriosum Deo, quia est contra ipsius voluntatem; nam etiam peccatum vt est contra proximum, vel contra ipsum peccantem, est contra voluntatem Dei, sed quia est formaliter desertiuum Dei vltimi finis.

30. Maior superest difficultas de peccatis, quæ dicuntur venialia defectu perfectæ aduertentiæ & deliberationis: hæc enim possunt esse immediatè contra Deum, vt odium indeliberatum Dei: ergo saltem hæc erunt in eodem ordine offensæ cum mortali: omnis enim actus imperfectus reducitur ad ordinem actus perfecti: ergo saltem pro istis non poterit purus homo eodignè satisfacere.

31. *Neque venialia defectu deliberationis sunt in eodem ordine cum mortali.*
 Verùm etiam hæc habent offensam diuersi ordinis à mortali, ac pro his potest eodignè à puro homine satisfieri. Quia licet offensa horum ex genere suo sit altioris ordinis, quàm sit offensa ex proprio obiecto venialis, ex defectu tamen aduertentiæ & libertatis sit eiusdem ordinis cum veniali: defectu enim aduertentiæ & libertatis homo

per hæc non constituit sibi simpliciter vltimum finem in creatura, recedendo à creatore: nec separatur ab vltimo fine; in quâ voluntariâ separatione consistit offensa & virtualis contemptus Dei, sed solùm elongatur à feruore charitatis, ac proinde solùm incurrit offensam inferioris ordinis.

Ad arg. *Resp.* negando, hæc peccata moraliter censeri contra Deum immediatè, sed solùm contra modum operandi circa Deum: nam ea tantùm moraliter censentur esse immediatè contra Deum, quæ separant ab ipso Deo; quæ non separant, solùm censentur cōtra modum operandi circa Deum: quia hi actus propter imperfectum modum, quo fiunt, non censentur simpliciter humani, sed secundùm quid. Ad prob. dico, citatum principium intelligi de actu imperfecto, qui versatur circa idē specificatiuum, circa quod versatur actus perfectus. Vnde licet tale peccatum consideratum secundùm speciem, ex obiecto desumptam, reducat ut imperfectum ad eandem speciem mortalis; in ratione tamē offensæ, in quâ attenditur iniuriola separatiō ab vltimo fine, nō reducitur: quia hæc separatiō, cū sit indiuisibilis, non suscipit magis & minùs, vt minùs quis separetur à Deo per veniale, quàm per mortale, sed vel omninò separatur & erit mortale, vel non separatur, & erit veniale.

33. *Ad veniale extra sacramentum delendum sufficit attritio.*
 Iuxta hanc sent. dicendum, ad veniale extra sacramentum delendum, non esse necessariam contritionem, vel amorem Dei super omnia, sed sufficere solam attritionem. Quod conformius est *Tri-den. sess. 14 cap. 5.* docenti, venialia multis alijs remedijs, quàm sacramentali confessione, expiari posse: quia cū veniale non auertat à Deo, sed tantùm à feruore operandi circa hanc, vel illam materiam, vt deleatur, non est necesse, vt homo per contritionem conuertat se ad Deum, à quo per veniale non fuit auersus, sed sat erit, si tantùm per attritionem illud detestetur. Quo actu & simul compensatur feruor, cuius defectus per veniale incurritur, & restituuntur peccanti peculiaria auxilia, quæ circa virtutem, contra quam venialiter peccauit, fuerunt iusto in pœnam peccati sublata. Ceterùm quo pacto venialia sint materia absolutionis, cū ante illam per dolorem, ad sacramentum confessionis necessariò requisitum, supponantur deleta, explico to. 8. In 6. explico, an attritio, quæ sufficit ad delendum veniale, sufficiat ad condignè pro eo satisfaciendum, quâ offensa Dei est.

SECTIO II.

Vnde desumenda sit differentia inter peccatum mortale & veniale?

34. *Tria certa*
Primò certum est, mortale non distingui à veniali, ex eo quod illud ad æternam, hoc ad temporariam pœnam obliget. Adhuc enim saluaretur discrimen mortalis à veniali, etiam si Deus nullum ad pœnam obligaret, vt de facto ad nullam nouam pœnam obligat peccata damnatorum in eo statu commissa. Neque huic sent. fauent *Scotista* opinantes, habituale consistere in destinatione ad pœnam, aut æternam, si mortale; aut temporalem, si veniale. Nam esto hoc opinentur de habituali, haud tamen de actuali: eo quod in habituali nil putent se posse assignare præter destinationem ad pœnam, cū in actuali assignari possit actus rationi difformis. 2. Certum est, mortale non distingui à veniali, quod mortale æternam, veniale temporali pœnâ sit dignum: quamuis .n. hoc discrimen re ipsa intercedat,

intercedat, non est à priori, sed à posteriori, supponens aliud primò discriminans vnum ab alio. Nam idèd mortale est pœnà æternà dignum, veniale temporali, quia illud est suà naturâ diuersum ab hoc, vt rectè S. Thomas quæst. 7. de malo art. 1.

Tertiò certum est, nec mortale per se primò distingui à veniali ex eo, quòd mortale notabiliter aduersetur rationi & legi naturali, non veniale. Tum quia hæc regula dignoscèdi est tantum à posteriori. Tum quia in sent. eorum, qui admittunt ignorantiam inuincibilem Dei, dari posset peccatum notabiliter aduersum rationi & legi naturali, & tamen non esse mortale: quia mortale (vt infra) includit virtualem saltem contemptum Dei vltimi finis, qui nequit esse cum inuincibili ignorantia eiusdem. His ergo præmissis,

Prima sent. Scoti in 2. dist. 21. q. 1. §. Dico, Rubio. qu. 1. art. 1. Argen. qu. 1. art. 1. ad 1. Gabrie. in 2. dist. 22. qu. 1. art. 3. dub. 1. & in 4. dist. 16. qu. 5. art. 1. not. 1. affirmantium, in eo mortale à veniali differre, quòd mortale sit contra præceptum, veniale contra consilium. Fundam. facere contra consilium, est peccatum; non mortale, quia non obligat, sed veniale: non .n. licet contra consilium vouere, aut propositum habere: ergo nec contra illud agere. Qui .n. vouet, se contra consilium acturum, pònit obstaculum Spiritui S. ad maius bonum, quod per se est malum: eodem modo qui habet propositum non ingrediendi Religionem, vel non pœnitendi tempore, quo non tenetur peccat; non mortaliter, ergo venialiter. Contrà: sicut consilium ad nullum peccatum obligat: ita nec contra illud agere, vllum erit peccatum: 1. Corinth. 7. De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do: & paulò pòst si nupseris, virgo, non peccauit. Ratio: non tenetur homo in suis actionibus sequi, quod perfectius est. Idèd votum contra consilium est peccatum, quia vanum, cum careat debitâ materia melioris boni, in quâ omne votum, vt obliget, fundari debet. Propositum agendi contra consilium, non est peccatum, nisi fiat ex aliquo prauo fine, vt si nolit aliquis Religionem ingredi, aut pœnitentiam agere, quando non tenetur propter bonum finem, à quo tantum pensanda est bonitas, aut malitia talis actus, cum ex proprio obiecto sit indifferens. Neque obicem ponere in ijs, ad quæ non tenemur, aliquod est peccatum.

Secunda sent. docet, mortale esse contra finem, veniale contra media: Egid. in 2. dist. 42. qu. 1. ar. 4. Caiet. Contra. 1. 2. qu. 88. ar. 1. Palat. in 2. dist. 42. disp. vn. §. quarto si, & in 4. dist. 16. disp. 2. ad hanc sent. reducuntur Alberius in 2. dist. 42. art. 3. & alij dicentes, mortale esse contra finem, veniale autem præter finem. Sed contrà: etiam contra media potest peccari mortaliter, vt violare iustitiam & castitatem, quæ sunt media necessaria ad finem vltimū consequendum. Sicut potest peccari venialiter contra vltimum finem, vt odio indeliberato Dei.

Tertia sent. asserit, mortale esse contra legem; veniale præter legem: Alen. 2. p. q. 106. me. 1. §. contra quintam def. ad 3. Bonau. in 2. dist. 42. art. 2. qu. 1. S. Tho. 1. 2. qu. 88. art. 1. ad 1. Et qu. 7. de malo art. 1. ad 1. Medin. 1. 2. q. 88. art. 1. pòst sol. vlt. argu. con. 6. concl. Palat. cit. & videtur Mag. in 2. dist. 35. cap. 1. vbi à definitione peccati, dictum vel factum vel concupitum, excludit veniale. Probat Medina sent. 1. Non potest quis ad vitam ingredi, nisi seruando mandata, iuxta illud Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: sed qui venialiter peccat tantum, habet vitam gratiæ: ergo seruat mandata: tantum non facit contra mandata. 2. Qui diligit Deū,

mandata eius seruat, iuxta illud 1. Ioannis 4. Si quis dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est: Sed qui peccat tantum venialiter, diligit Deum, quia veniale non pugnat cum charitate Dei: ergo seruat eius mandata de diligendo proximo. 3. Plenitudo legis est dilectio; ad Rom. 13. vnde qui proximum diligit, legem implet, Paulo teste: sed qui tantum venialiter peccat, diligit Deum & proximum, saltem habitualiter; ergo legem implet; quamdiu enim quis habitum charitatis non amittit, legem implet. Igitur qui venialiter peccat, agit præter legem, non contra.

Contrà: licet peccatum veniale non sit contra legem simpliciter, vt adnotarunt Petrus Soto lect. 6. de discrimine mortalis, Cariel 1. 2. qu. 88. art. 1. dub. 3. concl. 2. Suarez de actibus humanis tract. 5. disp. 2. sect. 5. dub. 1. eo quòd lex simpliciter dicta stat pro suo principali significato, quod est lex conseruatiua charitatis; negari tamen non potest, veniale esse contra aliquam legem; vt docuerunt Duran. in 2. dist. 42. qu. 6. ad 1. Maior dist. 21. qu. 2. ad 2. Vega in Trident. lib. 14. cap. 13. & c. Tum quia venialia tam ex surreptione, quam ex leuitate materiæ, prohibentur eadem lege, quâ mortalia de liberata, & ex grauitate materiæ: inter venialia ex genere, mendacium prohibetur propria lege, Lenit. 19. Eccles. 7. ad Coloss. 3. Tum quia omnia venialia sunt contra dictamen seclæ rationis, atque adèd contra legem naturalem, quæ in eo consistit. Argumenta in contrarium adducta solum probant, venialia non esse contra legem simpliciter, quæ principaliter importat legem charitatis, vel charitatis necessariò conseruatiuam.

Quarta sent. docet, mortale includere contemptum Dei vltimi finis, mortemque afferre animæ: veniale nec Dei contemptum includere, nec mortem animæ afferre: S. Thom. 1. 2. qu. 88. art. 1. & 2. Sylu. ibid. Bonau. in 2. dist. 42. art. 2. qu. 1. Duran. qu. 6. Richar. in 4. dist. 16. art. 2. qu. 2. Capreo in 2. dist. 43. qu. 1. & c. communis est.

Dico 1. Potissimum discrimen est, quòd mortale includit virtualem saltem contemptum Dei vltimi finis; veniale non includit. In hoc serè omnes conueniunt; licet discrepent in proximo discrimine; cum omnes fateantur, excepto Adria. quodlib. 7. qu. 3. eum, qui mortaliter peccat, interpretatiuè seu appretiatuè diligere creaturam supra Deum. Difficultas est in explicando huiusmodi contemptu: Tum quia non semper quis, intensius diligendo creaturam, peccat; sæpe .n. mater intensius diligit filium, quam Deum, cum non peccet: Tum quia, esto peccet, Deum non contemnit; sicut nec dux imperatorem, quia proprium filium plus diligit. Nota, amorem posse esse maiorem dupliciter; intensiuè, & appretiatuè: item alium amorem esse debitum, alium non debitum.

Dico 2. Virtualis contemptus Dei vltimi finis, proprius peccati mortalis, in eo consistit, vt homo præferat amorem creaturæ amori creatoris, & præ amore illius non curet dissoluere amicitiam & coniunctionem cum Deo, cum quo tenetur esse coniunctus, vt cum vltimo fine, quem tenetur diligere super omnia, iuxta illud Matth. 10. Qui amat Patrem, aut matrem plus quam me, non est me dignus. Est autem Deus vt vltimus finis diligibilis super omnia, quia cum sit summum bonum; non est in aliud maius bonum reducibilis, ac proinde non est propter aliud bonum, sed propter seipsum, in quo est omne bonum; diligibilis. Et hoc ipso, quòd homo diligit creaturam supra Deum, deserit Deum vt vltimum finem, & constituit sibi vltimum finem

1. Ioan. 4.

44.

45. Contrà

Veniale peccatum est etiam contra aliquam legem.

46.

47. Discrimen inter mort. & veniale

48. Ratio inh. duplex

49.1 Virtualis contemptus Dei quisit

nem

36.

37. Sent.

38.

Nullum peccatum agere contra Consilium.

39.

Cur votum contra Consilium sit malum.

40.

Alberius

Contrà

41.

42.

43.

nem creaturam, propter quam deserit Deum: ex August. lib. 3. de lib. arb. cap. 24. Vnde hac auersio, nisi dum ille, cui bonus est Deus, sibi ipse vult esse bonum suum, sicut sibi est Deus? Hæc est summa iniuria & contemptus creatoris sc. affectu & virtute privare Deum perfectione ultimi finis, & illam tribuere creaturæ; quod, iudice August. lib. 83. qu. qu. 3. summa peruersitas est. Porro hic amor, quo tenemur diligere Deum super omnia, non necessariò debet esse omnium maximus intensiue, sed tantum appetitiue, qui in eo positus est, vt nullius alterius rei amorem admittat, qui sit contrarius & corruptius amoris Dei. Veniale virtuale contemptum Dei ultimi finis non includit; hoc .n. ipso quòd amicitiam & coniunctionem cum Deo ultimo siue non dissoluit, per illud peccator Deum non deserit, quod est illum contemnere, seu nolle habere vt ultimum finem; seu velle vt ultimum finem habere creaturam, præferendo amorem ipsius amori Dei. Vnde qui venialiter tantum peccat, habet hanc virtuale voluntatem, quòd tale peccatum non committeret, nec quodcunque aliud, si amicitiam cum Deo dissolueret. Quo fit, vt offensa venialis non cadat immediatè in Deum, quia per veniale non deseritur Deus; sed in modum impeditiuum & retardatiuum feruoris charitatis circa Deum.

Patet ad rationes dubit. amor .n. erga Deum debet esse maximus appetitiue: & contemptus, quem mortale includit, est per moralem dumtaxat imputabilitatem, fundatam in debito, quod creatura rationalis habet ex suppositione, quâ operatur, non operari contra amorem ultimo fini debitorum. Exemplum de duce id confirmat: si .n. currat casus, in quo relinquendus sit in periculo aut filius, aut imperator, si præ amore filij relinquat in periculo mortis imperatorem, contemnit præ vitâ filij vitam imperatoris. Igitur corrente casu, in quo aut relinquendus sit amor creaturæ, aut deserendus Deus vt ultimus finis, si deseritur Deus præ amore creaturæ, contemnitur.

DICO 3. Aliud discrimen est, quòd mortale tollat vitam animæ, quæ est gratia; veniale non tollat: imò ex hoc propriè dicitur mortale, quia inducit mortem animæ, & irreparabile est, dum tollit principium vitæ, seu gratiæ, sine quo nullus actus animæ potest esse meritorius, & reparatiuus vitæ supernaturalis: veniale est veniâ dignum, & reparabile per vires gratiæ, quia dum non tollit gratiam, quæ est principium meriti, potest anima elicere actum meritorium & satisfactorium, per quem cõsequatur remissionem culpæ. Cum enim mortale sit auersio & inimicitia Dei, ex Trident. sess. 6. cap. 7. nequit stare cum gratiâ, quæ est amicitia Dei respectu eiusdem: veniale cum non sit auersio & inimicitia Dei; non pugnat cum gratiâ.

Ex hoc discrimine sequitur aliud, quòd mortale suâ naturâ affert mortem secundam, quæ est priuatione gloriæ æternæ, & pœna sensus quoad durationem infinita: veniale non nisi pœnam temporalem, & priuationem quorundam auxiliorum specialium ad tempus, donec remittatur. 1. quia mortale est contemptus & immediata offensa Dei, cuius condigna pœna est perpetua gloria priuatio, & pœna sensus æterna; veniale non item. 2. mortale tollit gratiam, & consequenter ius ad gloriam, sine gratia homo est impotens ad pristinum statum vitæ resurgere: idque quantum est de se constituit hominem in perpetuâ morte & damnatione æterna: Veniale cum gratiam non tollat, non reddit hominem impotentem resurgendi ad pristinum statum feruoris. 3. cum mortale constituat ultimum

finem in re creatâ, quantum est de se, reddit hominem culpæ, atque ad eòd pœnæ perpetuè obnoxium. Vnde B. Grego. cit. à S. Tho. 1. 2. qu. 87. art. 3: in sum, inquit, est, quod qui in suo æterno peccauit contra Deum, in æterno Dei puniatur. Homo in suo æterno peccat, quando ultimum finem sibi in creaturâ constituit: hoc .n. ipso habet virtuale voluntatem æternum peccandi: quia cum nequeat à vero ultimo fine separatus, à peccato resurgere, hoc ipso quòd voluntariè ultimum finem in creaturâ sibi constituit, virtualiter vult in peccato æternum manere.

Deducitur 1. Hanc duplicem deformitatem, quam habet peccatum mortale ex contemptu Dei, & priuatione gratiæ, esse diuersam ab ea, quam habet ex proprio obiecto & circumstantijs: Tum quia sunt per ordinem ad diuersos terminos; nam prior est immediatè contra Deum, vnde reducitur ad speciem odij Dei: posterior est contra propriam charitatem, reduciturque ad speciem odij contra seipsum: reliquæ deformitates, ex proprio obiecto & circumstantijs desumptæ, sunt contra alias virtutes. Tum quia potest offensa contra Deum, in mortali inclusa, augeri, non autem malitiâ circa proprium obiectum: nam maior offensa Dei est in eodem peccato adulterij commissio à fideli, qui maiorem notitiam habet Dei ultimi finis, quam ab infideli, qui minorem habet: offensa .n. crescit ex cognitione personæ offensæ: licet malitiâ ex proximo obiecto sit eadem in vtroque: quia fieri potest, vt notitia proximi obiecti sit eadem in vtroque.

2. Nullum in hoc statu naturæ eleuatæ ad finem supernat. datur mortale, quod non priuet hominem gratiâ, & pœnam æternam inducat. Nequit .n. peccator dum actu peccat, habere inuincibilem ignorantiam Dei, authoris saltem naturæ: igitur nequit grauitè delinquere contra rationem creatam, quin simul offendat Deum authorem saltem naturæ; & consequenter quin priuetur gratia, si fortè illam habeat, vt esset puer baptizatus, & absque notitiâ Dei finis supernat. educatus: hic .n. cum primum mortaliter peccaret, offendendo Deum finem naturalem, amitteret gratiam, & pœnam æternam incurreret. Ratio: tam pœna æterna, quam priuatio gratiæ, vt habet rationem pœnæ, correspondet mortali, vt est auersio & offensa Dei: nec est necesse ad incurrendam pœnam, vt cognoscatur; modò cognoscatur culpa, pro quâ imposita est pœna: cum igitur tam priuatio gratiæ, quam pœna æterna imposita sit mortali, vt est auersio & offensa Dei, etiam vt authoris naturæ, cã cognitiâ, vtraque pœna contrahitur.

Contrà verò, qui admittunt ignorantiam inuincibilem Dei, etiam vt authoris naturæ, concedant, aliquem grauitè contra rationem creatam delinquere, absque eo quòd vel priuetur gratiâ, si fortè illam habeat, vel pœnam æternam incurrat: nam offensa Dei non incurritur, nisi voluntariè; voluntaria non est nisi persona, quæ offenditur, aliquo modo cognoscatur: priuatio gratiæ, & pœna æterna non debetur peccato, nisi ratione auersionis & offensæ contra Deum, per Theol. cum S. Thom. 1. 2. qu. 87. art. 4. Quia pœna debet proportionari culpæ: pœna æterna, cum sit infinita quoad durationem, nec non priuatio gratiæ & gloriæ infinita obiectiue, cum priuet de obiecto infinito, respondere debet culpæ ex parte infinitatis, non ex parte finitatis. Est autem culpa infinita obiectiue ex parte auersionis & offensæ Dei, non ex parte conuersionis, secundum quam finita est, vt finitum est obiectum, quod lædit.

30. Amor Dei maximus appetitiue quis?

31. Ad rationē utramque dub.

32. Omnes in hoc conueniunt.

Ratio discrimen.

33. Aliud discrimen

Ratio discrimen triplex

54. Deformitas mortale ex contemptu Dei, est diuersa ab ea, quæ ex proprio obiecto & circumst.

55. Coroll. 2. Iuxta not. supra principia. Eund.

56. Iuxta alios.

Ratio vtriusque

57. *Dices.* Omnis actus hoc ipso, quod est malus, & contra rationem, deordinationem habet ab ultimo fine: sicut è conuerso, hoc ipso, quod est bonus & conformis rationi, suâ naturâ ordinatur ad vltimum finem: ergo ad contrahendam malitiam contra vltimum finem sufficit notitia obiecti mali. *Resp. dist.* Antec. eo ipso quod actus est malus, habet deordinationem ab vltimo fine per modum physicae negationis, concedo; per modum moralis priuationis, nego: ad hoc enim necessaria est cognitio aliqua vltimi finis, cum nulla malitia contrahi possit, nisi aliqua præcedat notitia; eodem modo neque actus honestus dicit virtuales ordinem honestatis ad vlt. finem, nisi præcedat notitia.

58. *Diuisio analogi*
Deducitur 3. Diuisionem peccati in mortale & veniale esse analogi in sua analogata, si considerentur in ratione offensæ; cum veniale non sit directa & immediata offensa Dei, nec contemptus Dei, sed boni tantum extrinseci Dei: esse vniuoci in sua vniuocata, si spectetur ratio deformitatis sumptæ ex obiecto & circumstantijs; nam in ea ratione conueniunt vniuocè, solum differunt secundum magis & minus intra eandem speciem. Eadem enim est species malitiæ furti grauis ac leuis; violationis ieiunij notabilis, & non notabilis.

59. *Quomodo dignoscatur mortale à veniali.*

60. *Regulæ ad dignoscendum mortale à veniali, omnes reducuntur ad hanc vnam: Quando peccatum notabiliter lædit Dei, proximi, vel sui ipsius charitatem, est mortale; quando leuiter, veniale. Cum charitate comprehendo media omnia ad charitatem conseruandam necessaria, vel vtilia. Ratio: sicut omnia bona opera reducuntur ad charitatem Dei, proximi, & sui ipsius, iuxta illud *Matt. 22. In his duobus mandatis vniuersa lex pendet & Propheta: ita omnia peccata aut sunt contra charitatem Dei, aut proximi, aut sui ipsius, aut contra media ad eam seruandam necessaria, vel vtilia. Quando peccata sunt notabiliter, quando leuiter læsua charitatis, consulenda ratio, à qua vt à proxima regula proponente & indicante, hæc omnia pendent, ponderatis circumstantijs, sine, verbis legis præcipientis, aut prohibentis.**

SECTIO III.

Quo pacto se habeat ad peccatum mortale priuatio gratiæ & amicitia diuinæ?

61. *P*rima sent. negat, priuationem gratiæ & amicitia diuinæ in mortali habere se per modum culpæ, aut primò constituentis, aut saltem integranis, sed per modum puræ pænæ consequentis: Est eorum, qui negant, maculam originalis, vel personalis formaliter includere eam priuationem. Priuatio .n. gratiæ & amicitia diuinæ supponit mortale in ratione mortalis adæquatè constitutum: Nam ideò homo priuatur gratia & amicitia Dei, quia mortaliter peccauit: ergo peccatum mortale præcedit priuationem gratiæ & amicitia Dei; ergo non potest eâ formaliter constitui: nulla .n. ratio pertinet ad constitutionem rei, quam constitutâ supponit: ergo illa priuatio pertinet ad pœnam.

Potissimum fund.

62. *Confr.*
Confr. 1. Priuatio gratiæ non est à peccatore, sed à Deo: ab eo enim est subtractio gratiæ, à quo est conseruatio gratiæ: cum subtractio sit suspensio concursus conseruatiui: ergo ea priuatio, cuius Deus est auctor non habet rationem culpæ, sed pænæ inflictæ. Solum peccator de ueritè causat priuationem gratiæ, quatenus suo peccato meretur, vt Deus illam subtrahat.

2. vel peccatum mortale est omissio; & eius malitia adæquatè consistit in priuatione actus præcepti: vel est commissio; & eius malitia formaliter consistit in dissonantia positua, desumpta vel ex obiecto dissentaneo nature rationali, vel ex modo tendendi actus in obiectum: ergo ea priuatio se habet tantum consequenter, supponens in ratione culpæ mortale adæquatè constitutum.

63. *Confr. 2.*
64. *Secunda sent. affirmat, mortale includere priuationem gratiæ & amicitia diuinæ, etiam per modum culpæ. Hanc docere tenentur, quidocent, mortale habituale includere priuationem gratiæ & amicitia diuinæ, per modum culpæ & maculæ animam maculantis, cum habituale non sit aliud quam actuale moraliter perseverans.*

65. *Nota 1. duplicem effectum quasi formalem priuationis gratiæ, & coniunctionis cum Deo vltimo fine; alterum in ordine ad Deum, alterum in ordine ad peccatorem. Prior est, deserere debitum finem, cum quo tenetur homo esse coniunctus. Posterior est, priuare seipsum bono & ornamento sibi debito. Hic disputo de priori, an ille quâ à Deo auertit, habeat formalem rationem culpæ: de posteriori verò disputatione sequenti. Nota*

66. *2. Sicut duplex est coniunctio creaturæ cum Deo vltimo fine, altera perfecta per gratiam habitualem, quæ perfecto modo coniungit cum vltimo fine & amico supernaturali: altera imperfecta, quæ imperfecto modo coniungit cum Deo tantum sine naturali per actus honestos morales: ita duplex est priuatio, altera perfectæ coniunctionis & amicitia cum Deo, quæ fit per carentiam gratiæ: altera imperfectæ, quæ fit per priuationem moralis honestatis & conformitatis, quâ creatura rationalis tenebatur esse coniuncta, cum Deo sine naturali. Posteriores includit mortale in quouis statu commissum, quia in quouis statu creatura rationalis tenetur seruare moralem conformitatem cum Deo sine naturali per actus moraliter honestos: Priorem priuationem includit mortale in hoc statu nature eleuatæ ad finem supernaturalem, in quo tenetur conseruare etiam coniunctionem supernaturalem per gratiam habitualem cum eodem Deo sine supernaturali. De vtrâque dicendum est, an sit formaliter culpa, & constituat mortale in ratione peccati mortalis.*

77. *Dico 1. Mortale in omni statu includit priuationem debite coniunctionis cum Deo vltimo fine: includit enim auersionem à Deo vltimo fine: quæ est ipsa voluntaria priuatio eius coniunctionis: nam mortale in omni statu est conuersio creaturæ ad obiectum notabiliter rationi dissonum, cum virtuali desertione Dei vltimi finis: Quia homo per mortale præfert amorem creaturæ amori creatoris: in hac prælatione consistit virtualis contemptus & iniuria Dei, in quâ & mortale formaliter.*

68. *Dico 2. Hæc priuatio debite coniunctionis creaturæ rationalis cum Deo vltimo fine, quam in omni statu mortale includit, non est tantum pœna, sed etiam culpa. Nam in omni statu creatura rationalis habet naturale debitum seruandi coniunctionem cum Deo vltimo fine: ergo voluntaria separatio à Deo vltimo fine est culpabilis: omnis enim debiti transgressio est dissentanea nature rationali vt sic; & culpabilis, cum sit contra propriam regulam operandi. Antec. prob. creatura rationalis tenetur conseruare coniunctionem cum Deo nomine creationis, conseruationis, gubernationis, charitatis tam erga Deum, quam erga seipsam. Confr. si filius titulo generationis & educationis habet naturale debitum conseruandi*

63. *Confr. 2.*

64.

65. *Duplex effectus quasi formalis priuationis gratia.*

66.

66. *Duplex priuatio amicitia cum Deo.*

77.

Fund.

68.

Fund.

Creatura rationalis nominibus tenetur conseruare coniunctionem cum fine vlt.

uandi coniunctionem cum proprio parente; & subditus titulo directionis & gubernationis cum suo superiore: à fortiori creatura rationalis propter tot titulos habebit naturale debitum &c.

69. Dico 3. Hæc malitia priuationis non consistit in positiuo, sed in priuatiuo, in ipsa scilicet priuatione obiectiuæ coniunctionis cum Deo ultimo fine, quæ debebat inesse actui ex hypothesi, quod homo operari volebat. Quemadmodum actus honestus includit virtuales saltem coniunctionem obiectiuam cum Deo ultimo fine; id est, mediata saltem & virtualiter respicit Deum ut obiectum & fontem totius honestatis: ita actus hoc ipso quod malus est dicit priuationem huius virtualis coniunctionis obiectiuæ cum Deo ultimo fine & fonte totius honestatis: hoc enim est dicere priuationem moralis honestatis. Vnde siue sit omissio, siue commissio, eadem erit in utroque priuatio: nam hæc non desumitur ex obiecto & fine proximo, à quo tantum desumitur specifica malitia, sed ex fine ultimo, quæ est virtualis auersio & separatio ab illo, eadem in omissione & commissione; consistens in interpretatiua voluntate omittendi, vel committendi potius aliquid, quam habere Deum pro ultimo fine. His explicatis, malitiam auersionis in peccato mortali non consistere in aliquo positiuo, sed priuatiuo,

70. Prima pars concl. prob. Facile prob. nam hæc malitia consistit in priuatione positiuæ perfectionis debitæ, ut malitia omissionis, proinde in priuatiuo: virtualis .n. cōiunctio obiectiuam cum Deo ultimo fine, quæ debebat inesse actui, cuius priuatio est auersio à Deo ultimo fine, est perfectio positiuæ: sc. ipsa moralis honestas actus virtualiter respiciens Deum vltimum finem & obiectum omnis moralis honestatis. Confir. Ita se habet auersio à Deo ultimo fine, sicut auersio à reâ ratione creata: sed hæc consistit in priuatiuo, sc. in priuatione debitæ conformitatis cum reâ ratione, ut cum proxima regula, quæ debebat inesse actui; & est perfectio positiuæ, nempe respectus honestatis actus ad reâ rationem, ut ad proximam normam honestatis.

71. Secunda prob. facile Hanc priuationem esse carentiam virtualis coniunctionis obiectiuæ, quæ debebat inesse actui ex hypothesi, quod homo operari volebat, prob. eius perfectionis hæc auersio est priuatio, quæ debebat inesse actui: hæc erat aliqua honestas; at quæ uicidit virtuales coniunctionem obiectiuam cum Deo ultimo fine & obiecto omnis honestatis, ut probatum est; ergo. In quolibet .n. actu bono est duplex respectus, alter expressus & formalis ad proximum obiectum honestum; alter implicitus & virtualis ad finem vltimum, cui omnis actus, ut honestus sit, conformari debet. Huic duplici bonitati duplex malitia respondet in actu malo; altera est priuatio honestatis obiecti proximi, altera est priuatio virtualis coniunctionis & obiectiuæ conformitatis cum vltimo fine. Prior priuatio in sententia eorum, qui omne peccatum collocant in priuatiuo, constituit primò peccatum in esse morali: in meâ, quæ peccatum, commissionis, in esse morali, collocat in positiuo antecedente priuationem obiectiuæ honestatis, priuatio hæc non constituit primò peccatum in esse morali, sed supponit illud primò constitutum per aliam rationem positiuam antecedentem, solumque auget malitiam illius. Posterior priuatio in omnium sententia id constituit primò in esse peccati Theologici, & auersionis à Deo ut ab vltimo fine; cum alia ratio prior non constituat positiuam enim antecedens, quam auersio consequitur, non est formalis aut virtualis auersio

Tom. 3. De Fine.

à Deo, cum in multorum sententiæ esse possit absque auersione à Deo, si inuincibiliter ignoraretur Deus.

Dico 4. In hoc statu mortali, præter priuationem obiectiuæ coniunctionis cum Deo fine naturali, includit priuationem obiectiuæ coniunctionis & perfectæ amicitie supernat. cum Deo fine & amico supernat. ex Trident. sess. 6. cap. 7. ex iniusto peccator fit iustus, & ex inimico fit amicus. Vbi eodem modo peccatum appellat inimicitiam Dei, ac iniustitiam sc. formaliter. Fundam. in hoc statu creatura rationalis non solum habet debitum conseruandi se coniunctam cum Deo fine naturali, sed etiam cum Deo fine & amico supernat. ergo voluntaria priuatio talis coniunctionis & dissociationis amicitie cum Deo, est mala: omnis .n. debiti transgressio est dissentanea naturæ rationali, ac proinde mala. Antec. prob. si non haberet homo id debitum, posset hanc coniunctionem & amicitiam absque peccato expressè nolle: sicut quia non habet debitum conseruandi se in statu virginitatis, potest absque peccato illam expressè nolle. Non potest hanc coniunctionem expressè nolle: ergo.

73. Confir. 1. idè tenetur ad ultus sibi baptismum procurare ac suscipere, & defectu illius per actum contritionis se in statu gratiæ ponere, ut se cum Deo fine & amico supernat. coniungat. Idè, cæteris paribus, grauius peccat, qui primò peccat stolam innocentie amittendo, quam qui peccat post amissam: primum .n. peccatum tollit coniunctionem supernat. cum Deo fine & amico supernat. quam non tollit secundò, cum supponat sublatam.

74. Confir. 2. Hæc supernat. coniunctio creaturæ cum Deo per gratiam habitualem, est perfecta amicitia eius cum Deo; ex Trident. sed tenetur conseruare hanc supernat. amicitiam cum Deo: Igitur voluntaria priuatio huius erit culpabilis. Ex eadem ratione constat, huiusmodi malitiam, quam mortale in hoc statu includit, consistere in priuatiuo: sc. in priuatione supernat. amicitie cum Deo; quæ amicitia est perfectio positiuæ, seu gratia habitualis: ergo carentia illius in priuatiuo consistit.

75. Obijcies 1. Hæc voluntaria separatio ab vltimo fine non est distinctum peccatum à conuersione ad obiectum notabiliter rationi dissonum: sed conuersio ad id obiectum est quid positiuum, in nostra sententia, ergo separatio à Deo consistit in positiuo. Maior prob. debitum conseruandi obiectiuam coniunctionem cum Deo vltimo fine, non est diuersum à debito, quod creatura habet nunquam malè operandi: ergo nec peccatum contra vnum debitum est diuersum à peccato contra aliud.

76. Confir. 1. Debitum quod habet creatura rationalis conseruandi moralem conformitatem cum reâ ratione, non est distinctum à debito, quod habet nunquam malè operandi, ergo nec debitum &c.

77. Confir. 2. Si hoc debitum conseruandi obiectiuam coniunctionem cum Deo vltimo fine esset distinctum à debito reâ operandi, obligaret creaturam ad illud seruandum independentem ab omni debito non malè operandi: hoc falsum est; illud .n. perfectè seruatur ex eo præcisè, quod seruatur debitum non malè operandi.

78. Confir. 3. Omne debitum datur de actibus, non de habitibus: coniunctio siue amicitia creaturæ rationalis cum Deo vltimo fine & amico, est per modum habitus, non actus: ergo non cadit sub distinctum debitum à debito non malè operandi.

79. Confir. 4. Valet hæc causalis: idè homo per mortale auertitur à Deo, quia conuertitur ad obiectum notabiliter rationi difforme; ergo tota malitia auersionis à Deo, quæ in mortali includitur, fundatur in conuersione

cōuersione ad obiectū notabiliter rationi difforme.

80.
Respondeo.

Resp. neg. maior. vtraque .n. malitia est separabilis ab altera: posset esse malitia cōuersionis ad obiectū notabiliter difforme rationi, absque malitia auersionis seu desertionis Dei ultimi finis: nā si per possibile vel impossib. creatura rationalis cōuerneret se ad obiectum notabiliter rationi difforme cum inuincibili ignorantia Dei ultimi finis, contraheret malitiam cōuersionis absque malitia auersionis; quæ cum sit per modum virtualis contemptus & iniuriæ Dei, non contrahitur, sine vlla cognitione ultimi finis. Confirm. qui sic peccaret, non mereretur pœnam æternam, quæ ex communi sent. respondet auersioni, non cōuersioni: sicut nec amitteret gratiam, si fortè illam haberet. Contrà verò potest malitia auersionis separari à malitia cōuersionis: vt si quis expresso actu nollet coniunctionem & amicitiam cum Deo ultimo fine, ad nullam creaturam se conuertendo. Potest etiam vna malitia augeri altera non auctā, vt *ex preced. sect.* constat. Ad prob. maior. nego, debitum cōseruandi coniunctionem cum Deo ultimo fine esse idem formaliter cum debito nō malè operandi: alioqui non maiorem malitiam contraheret, qui malè operaretur cū inuincibili ignorantia ultimi finis, ac qui operatur cum notitia ultimi finis. Vt enim sit diuersum debitum formaliter, sufficit vt sit per ordinem ad diuersum ius, quod peccato læditur: at diuersum ius læditur per cōuersionē ad furtum, ex. gr. quàm per auersionē à Deo in cōuersione furti inclusam; esto, hæc duæ malitiæ sint in eodem actu furti simul coniunctæ: nā per cōuersionem ad furtū læditur ius creaturæ, per auersionem à Deo læditur ius ultimi finis.

Pœna æterna respondet auersioni.

81.
Ad prob. maior.

82.
Ad conf. 1.

Ad 1. confirm. nego, non esse diuersum debitū cōseruandi moralem conformitatem cum recta ratione, & non malè operandi: vbi .n. diuersa iura, sunt ibi diuersa debita seruandi iura illæsa. At ius legis naturalis, quod est rectum dictamen rationis, est diuersum ab alijs, quæ peccato læduntur: vt in furto læditur ius proximi, & est iniustitia; & ius rationis, & est generale peccatum inclusum in omni actu malo, licet peculiarem malitiam nō tribuat, nisi expressè intenta, vti ceteræ circumstantiæ generales, quæ non propterea quòd reperiantur in omni actu malo, non conferunt malitiam saltem genericam. Confirm. ceteris paribus, grauius peccat, qui magis aduertenter peccat; quia magis lædit ius rationis seu legis naturalis, quàm qui minus aduertenter, cum alioqui malitia ex parte obiecti sit eadem in vtroque actu.

83.
Ad 2.

Ad 2. neg. sequel. quando .n. debitum est generale, essentialiter inclusum in quouis particulari, non obligat independentè à particularibus: quia igitur debitum cōseruandi coniunctionem cum Deo ultimo fine est generale, essentialiter inclusum in singulis debitis particularibus, non obligat independentè ab illis. Sicut quia debitum cōseruandi moralem conformitatem cum lege naturali est generale, essentialiter inclusum in quouis lege particulari, non obligat independentè à legibus & præceptis particularibus.

84.
Ad 3.

Ad 3. concedo, omne debitum esse tantum de actibus immediatè; nego, non posse esse etiam de habitibus mediatè; sicut datur debitum de actu contritionis immediatè; mediatè de habitu gratiæ per actum acquirendo: Ita datur debitum de non malè operando immediatè; mediatè de cōseruandā coniunctione cum Deo ultimo fine, & conformitate cum recta ratione. Ad 4. si *ro ideo* sumatur formaliter, neg. antec. non .n. ideo formaliter pec-

85.
Ad 4.

cator auertitur à Deo, quia conuertitur ad obiectum difformem, sed quia separatur à Deo. Sicut non ideo formaliter motus localis est derelictio termini à quo, quia est acquisitio termini ad quē, sed quia est derelictio termini à quo: Si *ro ideo* sumatur causaliter, cōced. ante. & neg. cōseq. licet .n. ex cōuersione ad obiectū difformē causetur auersio à Deo, ipsa tamen auersio diuersā habet malitiam à cōuersione. Sicut licet derelictio termini à quo causetur ex acquisitione termini ad quem, ipsa tamē diuersum habet respectū & formalitatem ab acquisitione termini ad quē, vt diuersi sūt termini.

Hactenus probatum, priuationem coniunctionis cum Deo tam sine naturali, quàm supernat. includi in mortali, etiam formaliter & sub ratione culpæ: inquirendum, an sit distincta à contemptu & offensa Dei, prior vel posterior illa: non disputo de peccatis, quibus homo expressè vellet eam priuationem vel contemptum Dei: in huiusmodi .n. illud est prius, quod expressè intenditur; sed de peccatis, quibus tantum inditè & interpret. homo vult eam priuationem & contemptū.

Dico 5. Hęc priuatio coniunctionis cum Deo ultimo fine non distinguitur à contemptu & offensa contra Deum, nisi tanquam explicitem ab implicito: estque prior contemptu, vt causa formalis suo effectu formali. Prior pars prob. ipsa voluntaria desertio & auersio à Deo ultimo fine, est contemptus interpret. & virtualis offensa Dei: per ipsam .n. creatura rationalis interpretatio & virtuali affectu præfert creaturam creatori, dum præ amore illius non curat deserere creatorem, & quantum est de se, illum priuare perfectione ultimi finis, eamque in creatura, ad quam conuertitur, constituere. Quòd distinguantur vt explicitum ab implicito, constat: quia rectè iste contemptus Dei explicatur per voluntariam derelictionem seu auersionem à Deo & cōuersionem ad creaturam, vt per suam definitionem.

Posterior pars prob. voluntaria derelictio Dei ultimi finis concipitur per modum causæ formalis moralis; contemptus & iniuria per modum effectus formalis moralis ex ea resultantis. Vnde valet hæc causalis; ideo peccator cōtemnit Deum, quia deserit illum: non contrā; ideo deserit, quia cōtemnit, nisi quando expressè deserit, vt cōtemnat; tunc .n. contemptus est prior & per modum finis in intentione peccantis. Ratio: prior illatio est à formā ad effectum formalem; posterior verò ab effectu ad suam causam formalem.

DICES. Contemptus Dei est quid posituum; derelictio quid priuatiuum: nō igitur idem. Resp. contemptus & offensa Dei est quid posituum ex nostro modo concipiendi; ex se est sola priuatio debite coniunctionis cum Deo.

Dico 6. Interpretatiua auersio & derelictio Dei est consequens ad specificam malitiam obiecti. Fundam. ideo creatura peccando auertit se à Deo, quia conuertit se ad creaturam: non contrā; ideo conuertit se ad creaturam, quia auertit se à Deo. Igitur cōuersione ad creaturam est ratione prior, & moralis causa auersionis à Deo.

Dices. Nulla causa producere potest effectū in suo genere perfectiorem se: sed malitia auersionis est in suo genere perfectior malitiā cōuersionis: ergo non potest ab illa causari. Resp. Maior vera de verā causā, non de impropria & metaphoricā, qualis est cōuersione respectu auersionis. Vnde S. Tho. 3. p. q. 88. art. 1. corp. docet, auersionem, quæ est in mortali, ex cōuersione causari quodammodo, apertè indicans non propriè, sed improprie. Ad fun-

86.

87.

Prima pars prob.

Hic ipse Dei contemptus interpret.

88.
Secunda pars prob.

89.
Dices. Resp.

90.

Dices.

Resp.

91.
Ad fund. 1.
Privatio
coniunctio-
nis cum
Deo duplex

Ad fundam. sent. 1. vna est privatio coniunctio-
nis obiectivæ, quæ debet inesse actui oppo-
sito virtutis, & hæc non supponit, sed constituit
formaliter mortale in esse mortalis, quia primò
auertit à Deo ultimo fine & obiecto totius hone-
statis, quam privationem includit omne mortale
in quouis statu commissum: Altera est privatio
coniunctio-
nis cum
Deo duplex
privatio
cum Deo per modum habitus, quæ
debet inesse non actui, sed animæ: hanc inclu-
dit mortale in hoc tantum statu commissum: &
de ipsa procedit potissimum obiectio, quod ea
non sit peccatum, sed pœna dumtaxat peccati:
Verum illa vel consideratur, vt est physica subtra-
ctio à Deo, inflicta in pœnam peccati, & sic non
est peccatum, sed pœna peccati: vel consideratur
vt est quidam effectus interpretatiuè volutus à pec-
catore, sic habet rationem peccati, & ratione præ-
cedit eandem privationem, vt est physica subtra-
ctio à Deo in pœnam, idè .n. Deus subtrahit gra-
tiam, quia peccator interpretatiuè vult tale subtra-
ctionem, iuxta illud, *non deserit Deus, nisi deseratur.*

Subdistinguitur

92.
Privatio
gratie iso-
rum dupli-
citer spectatur

Adhuc autem talis privatio gratiæ considerari
potest, vel exercitè & reipsâ actu ex peccato se-
cuta, vel in ratione termini tribuentis suam mali-
tiam actui per modum obiecti specificantis, & dē-
nominantis illum malum eâdem malitiâ, quâ ma-
lum est obiectum. 1. modo est effectus peccati
actualis, & habet rationem maculæ animam spo-
liantis debita pulchritudine, & sub hoc respectu,
quâ effectus secutus ex peccato, est mala; quia li-
cet vt sic peccatum non constituat, (illâ enim per
impossibile non secutâ, adhuc fuisset peccatum)
vt tamen facit vnum moraliter cum peccato, ex
quo secuta est vt ex causa, integrat vnum pecca-
tum moraliter: sicut actualis ommissio facit vnum
peccatum moraliter cum voluntate omittendi, &
quiuis actus externus cum voluntate & proposito
interno. 2. modo constituit formaliter mortale in
ratione auersionis à Deo sine supernaturali. Cum
enim gratia sit habitualis coniunctio & amicitia
cum Deo sine & amico supernaturali, quam crea-
tura rationalis in hoc statu tenetur conseruare, vo-
luntas interpretatiua carendi tali coniunctione,
erit mala, non malitiâ positivâ; ergo privatiuâ.

93.
Voluntas
interpret.
carendi gra-
tiâ est mala

Quod sit mala, patet: Tum quia formalis vo-
luntas carendi coniunctione & amicitia cum Deo,
est mala: ergo etiam interpretatiua: in moralibus
enim voluntas interpretatiua æquivaleret formali:
& malitia interpretatiuæ reducitur ad malitiam
formalis. Tum quia omnis voluntas carendi for-
mâ debi-
tâ, est mala, cum sit contra debitum, quod
creatura rationalis tenetur seruare. Ex duplici au-
tem debito tenetur creatura rationalis seruare gra-
tiam & amicitiam cum Deo, tum ex amore, quem
debet ultimo fini, tum ex amore erga seipsam.

94.
Malitia
privatiua

Quod sit mala malitiâ privatiua, prob. eam
malitiam confert obiectum actui, quam habet in
se: at voluntaria carentia debitiæ amicitia & con-
iunctio-
nis cum Deo amico & sine supernaturali,
non habet positivam, sed privatiuam malitiam: est
enim mala formaliter, quâ voluntaria privatio po-
sitiuæ formæ perfectionis debitiæ. Confirm. sicut
voluntaria ommissio actus præcepti, quia non habet
in ratione obiecti aliam malitiam, quàm privatio-
nis actus debiti, illam tantum confert actui omit-
tendi: ita quia voluntaria carentia coniunctio-
nis cum Deo sine supernaturali non habet aliam ma-
litiam in ratione obiecti, quàm privationis po-
sitiuæ formæ debitiæ, eam tantum confert vo-
luntati carendi. *Dices.* Hæc voluntaria carentia
debitæ coniunctio-
nis non distinguitur à positiva

Confirm.

95.
Dices

malitia conuersionis ad obiectum rationi dislo-
num; quæ est positiva: Resp. neg. maior. Tum
quia, prima est separabilis ab altera, casu quo quis
peccaret cum inuincibili igaorantia finis super-
naturalis. Et malitia auersionis à Deo sine super-
naturali, separabilis est à malitiâ conuersionis, casu
quo quis propter solùm odium Dei expressè nol-
let hanc coniunctionem. Tum quia sunt penes
diuersos terminos, habentque malitias & pœnas
diuersas. Vna enim auertit à Deo sine & amico
supernaturali, altera conuertit ad creaturas: vna
habet malitiam obiectiuè infinitam, & in ratione
offensæ supremam; est que ipse virtualis contemp-
tus Dei, à pura creatura incompen-
sabilis; altera habet malitiam omninò finitam, est que à pura
creatura condignè compensabilis: vni respondet
pœna quoad durationem infinita; alteri finita.

96.
Ad prob. ante
tec. n. 61.

Patet ad prob. antec. quâ solū probatur, actualis
privatio gratiæ, quâ physicè est à Deo, non esse
peccatum, sed pœna peccati; non vt est volunta-
ria carentia à peccatore interpretatiuè volita: vt
sic enim specificat peccatum in ratione obiecti, &
simul est complementum peccati cōstituens vnum
moraliter cum voluntate carendi: sicut ommissio
actus præcepti, & quilibet externus simul specifi-
cat internum in ratione obiecti, & complet cum
illo vnum integrum actum humanum peccati, ex
his etiam patet ad vtramque confirmationem.

SECTIO IV.

An malitia peccati mortali sit infinita?

PRIMA sent. affirmat: Bonau. in 3. dist. 20. art. 1. 97.
qu. 3. in 2. rat. Richar. in 3. dist. 20. quest. 4. Ioan. Affirmant
Medm. Cod. de satisfact. qu. 1. Almay. tract. 3. Moral.
cap. 20. sine, Coninc. de Sacra. disp. 2. nu. 21. & disp.
10. dnb. 2. fauent Alen. 3. p. qu. 1. mc. 6. art. 2. S. Tho.
3 p. qu. 1. art. 2. ad 2. Et in 3. dist. 20. qu. 1. art. 2. Ca-
preo. in 4. dist. 15. qu. vn. art. 1. conc. 1. sed maximè
omnium Caiet. 3. p. qu. 1. art. 2. §. Ad alteram, Medi-
na ibid. qui offensam mortalis appellant infinitam
in genere mali; sicut, inquiunt, linea infinita esset
quantitas infinita: licet quia non esset infinita in
genere entis, non diceretur infinita simpliciter. Ita
offensa Dei est malum infinitum, quia tamen non
est infinita in genere entis, non dicitur infinita
simpliciter, sed secundum quid.

98.
Probant 1.

Prob. 1. Peccatum, quod condignè meretur
pœnam infinitam, est infinitum: mortale condignè
meretur pœnam infinitam; id est æternam, quæ ex-
tensiuè & quoad durationem est infinita. Maior
prob. peccatum, quod condignè meretur pœ-
nam vnius anni, est alicuius malitiæ; quod condi-
gnè meretur pœnam centam annorum, est gra-
uioris malitiæ: ergo quod condignè meretur pœ-
nam æternam; erit infinitæ malitiæ. Confir. Rectè
ex proprietate colligitur essentia rei: condignitas
ad pœnam est proprietas culpæ: rectè igitur ex
condignitate ad infinitam pœnam colligitur infi-
nitas culpæ. 2. Illud peccatum est infinitum, quod
priuat bono infinito: malitia .n. peccati mensuratur
ex carentia boni quo priuat: mortale priuat bono
infinito; tum quia priuat Deo obiecto infinito:
tum quia priuat gratia & gloria maiori & maiori
sine termino, quam posset viator oppositis actibus
vittutum acquirere. 3. Illud peccatum est infini-
tum, quod infert, vel aptum est inferre damnum
infinitum: mortale id infert, destruendo in cruce
vitam

Confirm.

99.
Prob. 2. &
deinceps

100.

vitam Christi; vel aptum est inferre: quia natura suâ est aptum priuare gratiâ & gloriâ infinitâ, imò & personalitate increatâ hypostaticè vnità naturæ creatæ: & quia quantum est de se, est contristatiuum Dei, ac proinde priuatiuum increatæ felicitatis, quâ Deus in seipso felix est. Maior prob. malitia peccati non solum attenditur penes carentiam boni, quo actu subiectum priuat, sed quo aptum est illud priuare sicut valor meriti mensuratur ex dignitate præmij, quod dignum est mereri.

4. Mortale constituit vltimum finem in creaturâ: ergo est infinitè malitiæ: quia transfert perfectionem vltimi finis, quæ in Deo est infinita, ad creaturam, ad quam vt vltimum finem peccator se conuertit: igitur quantum est de se priuat Deum infinita perfectione vltimi finis. 5. Quò dignior est persona, quæ offenditur, eò grauior est offensa: Deus est infinitæ dignitatis: ergo offensa contra illum erit infinita. *Confir.* Quò magis distat offendens ab offenso, eò magis crescit offensæ grauitas: creatura infinitè distat à creatore: ergo offensa creaturæ in creatorem crescit infinitè. 6. Illa offensa est infinita, quæ excedit quascunque offensas personarum digniorum & digniorum in infinitum: talis est offensa irrogata Deo; datis .n. offensis contra personas creatas digniores in infinitum, semper offensa mortalis contra Deum esset grauior. Maior probatur: offensa, quæ grauitate sua excedit quascunque etiam infinitas, est maior quâcunque assignabili finitâ; quia non potest esse finita, alioqui assignabilis esset aliqua, quâ illa maior non esset; nec infinita syncategorematicè; tum quia offensa mortalis est actu tota simul, infinitum syncateg. partim est actu, partim potètia. Tum quia vna offensa mortalis excederet actu infinitas contra personas creatas: sed offensæ actui infinitæ includerent malitiam actu infinitam; ergo offensa contra Deum, quæ excederet actu infinitas, esset actu infinita. 7. Illa offensa est infinita, quæ nulla potest finitâ satisfactione maiori in infinitum condignè compensari: offensa mortalis est talis. *Confir.* solâ potuit satisfactione Christi condignè compensari simpliciter infinitâ: satisfactio enim puri hominis, etiam habentis gratiam accidentalem infinitam, non fuisset condigna. 8. Malitia mortalis excedit malitias infinitorum venialium; nam in ratione offensæ grauius est vnum mortale, quàm infinita venialia: & eligibilis est committere infinita venialia, quàm vnum mortale. 9. Saltem peccatum, quo quis veller destruere Deum, si posset, est infinitæ malitiæ: Voluntas .n. occidendi vnum hominem, est mala vt vnum; voluntas occidendi centum homines, est mala vt centum; voluntas occidendi infinitos, est mala infinitè. Sed voluntas destruendi Deum, est peior voluntate occidendi infinitos homines: ergo si illa infinitè mala, à fortiori & hæc erit infinitè mala. 10. Opus à personâ infinitâ, est infiniti valoris & obsequij, vt patet in Christo: ergo offensa contra personam infinitam, est infinitæ grauitatis & iniuriæ. Non .n. minùs ad offensam concurrat persona offensa, quàm ad obsequium & meritum persona merens: ergo si vna confert infinitum valorem actui, alia conferret infinitam iniuriam.

Secunda sent. negat, mortale esse infinitæ malitiæ. *Scot. in 3. dist. 20. qu. vn. §. contra ea, & in 4. dist. 1 §. qu. 1. §. de 2. & §. quantum, vbi docet, contritionem puri hominis sua naturâ esse condignam satisfactionem pro mortali, imò Christi satisfactionem fuisse finiti valoris, quæ tamen fuit condigna pro omnibus offensis. Palud. in 3. dist. 20. qu. 2. art. 2. vbi*

docet, posse hominem cum gratiâ condignè pro mortali satisfacere: *Mayro. in 4. dist. 1 §. qu. 1. art. 2. Argen. qu. vn. art. 1. & reliq. Schol. tam in 3. dist. 20. quàm in 4. dist. 1 §.* Ex recentioribus illam docent *Sotus in 4. dist. 19. qu. 1. art. 2. ad 1. Medin. 1. 2. qu. 87. art. 4. licet contrarium docere videatur 3. p. loco cit. Vasquez 3 p. disp. 2. cap. 2. Suarez 3. p. disp. 4. sect. 3. & de act. hum. tract. 5. disp. 2. sect. 3. Grenad. 1. 2. contr. 6. tract. 3. disp. 5. & c.* Nota 1. malitiam peccati considerari posse, in ratione offensæ & iniuriæ illatæ Deo; vel in ratione mali seu damni quod infert vel ipsi peccatori, vel alteri. Ratione vtriusque quæri potest, an malitia mortalis sit infinita.

Nota 2. Hanc infinitatem in peccato non esse considerandam in ratione entis: Nullus .n. ex ijs, qui mortali concedunt infinitam malitiam, concedit illam infinitam in genere entis, sed in genere mali, quod mortaliter causat, vel in genere moralis estimabilitatis consurgentis ex aliquo fundamento, quod proximam causam præbet intellectui prudenter iudicandi & æstimandi illud infinitum in genere mali moralis. His positis,

Dico 1. Mortale in genere offensæ & iniuriæ illatæ Deo, est infinitum ratione ordinis, in quo constituitur, licet finitum intra eundem ordinem. Prior pars prob. Illud est infinitum ratione ordinis, quod est supremum in tali ordine, & excedit infinitos alios ordines perfectiores infra se: tale est peccatum mortale in genere offensæ & iniuriæ illatæ Deo: vt constat ex 5. & 6. argu. Quò .n. dignior est persona, quæ offenditur, eò grauior est offensa: ergo si persona est infinitæ ac supremæ dignitatis, etiam offensa erit infinitè ac supremæ grauitatis, saltem quoad ordinem. Nam sicut infinitum in genere entis dicitur illud, quod est supremum in ratione entis, & excedit quâcunque alia entia perfectiora in infinitum: ita infinitum in ratione ordinis dicitur illud, quod est supremum in tali ordine & excedit quoscunque alios ordines sub eadem lineâ perfectiores in infinitum. Ex his Maior roboratur: Illud est ordine infinitum, quod nullum habet eiusdem ordinis supra se, & infra se infinita. Etenim talis ordo actu & categorematicè superat infinitos ordines: id nequit, nisi sit infinitus alioqui dari posset ordo aliquis sub eadem lineâ quem ipse non superaret. Maior patet: ordo .n. offensæ, qui est in mortali, desumitur ex personâ increatâ, qui ordo actu est in quolibet mortali.

Dices 1. Offensa vnus mortalis, etiam secundum rationem offensæ contra Deum est grauior aliâ; ergo non omnis offensa mortalis in ratione offensæ contra Deum, est suprema; alioqui non posset dari vna grauior aliâ. Resp. offensam vnus mortalis esse grauiorem aliâ quoad speciem tantum offensæ, quæ desumitur ex proximo obiecto & circumstantijs; non quoad ordinem, qui desumitur ex personâ increatâ, quæ offenditur. Non igitur repugnat, variari malitiam specificam desumptam ex proximo obiecto, inuariato ordine desumpto ex personâ offensâ increatâ.

Dices 2. Visio & dilectio beata in ratione formæ beatificantis non habent aliam perfectiorem se; & infra se habent perfectiores cognitiones & dilectiones in infinitum, & tamen non sunt ordine infinitæ: ergo nec peccatum in ratione offensæ erit ordine infinitum, esto supra se non habeat grauiorem offensam quoad ordinem, & infra se infinitas offensas grauiores. Resp. 1. neg. Anteced. nam etiam visio & dilectio beata, quia in ratione formæ beatantis creatæ sunt supremæ, habentes infra se cognitiones & dilectiones perfectiores

109.

110.
Infinitas
peccati non
consideratur
in genere
entis.

111.

Prima pars
prob.

112.

Offensa
mortalis est
grauior aliâ
quoad speciem
offensæ ex proximo
obiecto & circumstantijs.

113.

Etiam visio
& dilectio
beata sunt
ordine infinitæ

Ciores

101.

102.

Confir.

103.

104.

105.

106.

107.
Prob. 10.108.
Negans

Etiores in infinitum, sunt in tali ordine infinitæ.

2. Melius neg. conseq. visio enim & dilectio beata in ratione formæ beantis non sunt simpliciter supremæ; nam supra creatam datur increata: supra offensam verò contra Deum nulla datur offensam grauior: ac proinde hæc in ratione offensæ est simpliciter suprema, non habens supra se aliam ordinem grauiorem, atque adeò est infinita quoad ordinem grauitatis. Infinitum enim dicitur illud, quod in suo ordine non habet aliud superius & perfectius se. Nec sufficit ad infinitum simpliciter, excedere infinita imperfectiora se, sed etiam requiritur ab alio perfectiore se in eodem ordine non excedi. Sicut esto Angelus excedat infinitas naturas imperfectiores se, quia tamen exceditur ab alijs naturis perfectioribus se, non est in suo ordine infinitus. Instabis: ad infinitum ordinem simpliciter sufficit, vt nullus sit alius perfectior ordo creatus dabilis, esto detur perfectior ordo increatus; sicut ad infinitum ens simpliciter sufficit, vt nullum sit dabile ens perfectius creatum, esto detur perfectius increatum. Resp. negando assump. Ad prob. disting. de duplici infinito, alterum est, quod solùm eminenter continetur in Deo, cuiusmodi esset infinita quantitas, infinita qualitas corporea; alterum, quod formaliter continetur in Deo, qualis esset infinita substantia, infinitum intellectiuum, infinita cognitio. De posteriori infinito esset eadem ratio, ac de infinitate ordinis: quod, quia daretur perfectior substantia, perfectius intellectiuum, perfectior cognitio increata; nulla creata substantia, nullum creatum intellectiuum, nulla creata cognitio esset simpliciter infinita: infinitum enim simpliciter est illud, quo in eâ ratione, in quâ supponitur infinitum, non sit aliud perfectius. De priori infinito, non esset eadem ratio: quia cum non contineretur formaliter in Deo, intelligi posset in eo genere summum: quia igitur ordo offensæ contra Deum non continetur in Deo, continetur autem ordo beatitudinis, ille erit summus simpliciter, atque adeò infinitus: hic nec simpliciter sumus, nec infinitus.

Urget: Obiectum beatificum est idem respectu beatitudinis creatæ & increatæ: ergo idem erit ordo vtriusque: quia ordo sumitur ex obiecto. Resp. esse idem, sed non eodem modo cum actu beatifico concurrere: Nam cum actu beatifico creato concurrat vt obiectum purè extrinsecum: cum increato vt terminus intrinsecus & omninò identificatus. Cæterum diuersus ordo non solùm sumitur ex diuerso obiecto, sed etiam ex diuerso modo concurrendi & specificandi actum, vt patet in valore morali meritorum Christi refuso ex persona verbi, & valore physico personæ Verbi, qui constituunt diuersos ordines ob diuersas conjunctiones cum personâ Verbi: quia quando obiectum est intrinsecum actui, communicat illi eandem prorsus bonitatem ac dignitatem, quam habet in se; secus quando concurrat tantùm extrinsecè; tunc .n. non communicat illi eandem bonitatem ac dignitatem, sed proportionalem, mediante ordine actûs ad se.

Posterior pars assert. prob. illud intra eundem ordinem est finitum, quod intra eundem ordinem potest magis perfici, vt constat ex naturâ finiti: sed offensam contra Deum intra eundem ordinem offensam contra Deum potest magis perfici: maior .n. est offensam contra Deum odium formale & expressum, quàm virtuale & interpret. & circa idem obiectum maior est iniuria illata Deo à fideli, quàm ab infideli, & ab Angelo, quàm ab homine. Ratio

à priori: offensam in ratione offensæ crescit, crescit cognitione personalis dignitatis, quæ offenditur: sed cognitio personalis dignitatis diuinæ, quæ peccato offenditur crescere potest in infinitum: ergo etiam offensam. Maior prob. offensam est actus voluntatis, quo offendens formaliter, aut virtualiter contemnit dignitatem personæ offensæ: at eò magis contemnitur dignitas personæ, quò magis illa cognoscitur: eò .n. magis offensam est voluntaria; eoque magis iniuriola. Confirm. Solus ille qui cognosceret infinite Deum, offenderet infinite Deum: ergo omnis alius, qui cognoscit finitè Deum, offendit finitè Deum: omnis .n. alius, qui cognoscit finitè Deum, in ratione offendentis, infinite distat ab illo, qui Deum offendit, infinite illi cognoscens. Antec. prob. solus ille, qui cognosceret infinite Deum, haberet infinitum affectum offendendi Deum: ac proinde solus ille haberet offensam infinite intensam contra Deum.

Ex dictis infertur, nullâ posse puri hominis satisfactione, etiam habentis infinitam gratiam accidentalem, offensam mortalem condignè compensari, sed necessariam fuisse satisfactionem hominis Dei: est contra *Calet. Medin. 3. p. locis cit. & Vasq. disp. 2. cap. 3. 4. & 5.* docentes, posse purum hominem per actum contritionis pro offensam mortali condignè satisfacere, si aliunde posset viribus proprijs illam elicere. Quòd autem de facto non possit, non est ex defectu contritionis, sed quia nequit illam absque speciali auxilio Dei partem debiti condonantis, elicere. Fund. Corollarij: vt satisfactio sit condigna compensatio pro offensam illatâ, debet esse in eodem ordine cum illâ: sola autem satisfactio Christi est in eodem ordine cum offensam mortali illatâ Deo: sola in supremo ordine & serie actûs satisfactorij: quælibet puri hominis, etiam habentis infinitam gratiam accidentalem, est inferior ordine; ac proinde non eiusdem ordinis cum offensam mortali, quæ in ratione offensæ est in supremo. Contrâ: perfectior ordo, qui deest satisfactioni puri hominis habentis infinitam gratiam accidentalem, compensari potest infinite dignitate gratiæ accident. refundentis totum suum valorem in opus satisfactorium: & actus charitatis puri hominis, etiam cum finita gratia iuxta primam resp. est eiusdem ordinis cum offensam mortali: quia vtraque est in suo genere ordinis supremi.

Resp. ad 1. neg. antec. perfectio .n. & dignitas ordinis, cum immediate desumatur à persona increata, est maior quacunque perfectione & dignitate proueniente ex gratia creata etiam infinita: quia secundùm moralem æstimabilitatem quilibet ordo increatus excedit quacunque perfectionem creatam etiâ infinitam. Ad 2. solùm iuxta priorem resp. cõcessum est, actum charitatis puri hominis esse supremum in ratione formæ beatificantis, non in ratione actûs satisficientis ac promerentis. Nam in hæc ratione habet alium actum, ordine superiorem se, nempe actum charitatis Christi, qui quoniam est à persona increatâ, est superior ordine quocunque actu charitatis satisfactorio puri hominis. Vnde licet ratione obiecti, à quo vterque actus, Christi & puri hominis specificatur, sint eiusdem ordinis; ratione tamen personæ, à qua exhibentur, sunt diuersi ordinis. Et quia valor & dignitas satisfactionis non tam desumitur ex obiecto, quàm ex personâ satisficiente, idè in ratione actûs satisfactorij sunt diuersi ordinis. Sed de his plura tomo 6.

DI CO 2. Mortale ratione mali & damni, quod infert vel peccatori, vel alteri, est infinitum. Fund. malum

114.

Supra creatam datur increata: supra offensam verò contra Deum nulla datur offensam grauior: ac proinde hæc in ratione offensæ est simpliciter suprema, non habens supra se aliam ordinem grauiorem, atque adeò est infinita quoad ordinem grauitatis.

115.

Instas

Infinitum aliud continetur in Deo eminenter, aliud formaliter.

116.

Obiectum beati aliter concurrat cum actu beati creato ac increato.

117.

Peccatū intra eundem ordinem est finitum.

118.

Qui cognosceret infinite Deum, offenderet infinite Deum.

119.

Nullus purus homo potest pro offensam mortali condignè satisfacere.

120.

Dices 1.

121.

Respondet ad primum.

122.

Ad secundum.

123.

malum & damnum, quod mortale infert peccatori, vel alteri, qui ad mortaliter peccandum inducitur, est infinitum: moraliter .n. causat pœnam damni & sensus quoad durationem infinitam: ergo quoad malum & damnum, quod naturâ suâ infert, est infinitum: nam quantitas mali mensuratur ex quantitate boni, quo peccato priuamur, vel ex quantitate mali, quod eodem incurrimus. Anteced. prob. *sect. seq.* vbi ostend. mortale esse moralem causam priuationis gloriæ quoad durationem infinitæ, & pœnæ sensus æternæ.

114.
Peccatum
quo proximus
inducitur ad pec-
candū tri-
plicem ha-
bet gradū.

Eadem ratione constat, mortale esse infinitum ratione damni, quod causat in proximo, quando proximus inducitur ad mortale: Quod triplicem habet gradum: 1. quando ipsa ruina proximi non intenditur expressè, sed solum interpretatiuè & virtualiter. 2. quando ruina proximi expressè intenditur. 3. omnium maximum peccatum est, quando non solum ruina proximi expressè intenditur, sed præterea moraliter adimitur proximo potestas, ne possit à ruina vnquam resurgere, vt quando inductus proximus ad mortale committendum, statim occiditur.

125.

Dices. Damnum seu boni priuatio, quam per peccatum incurrimus, non est mala moraliter, cum sit à Deo in pœnam peccati inflicta: ergo nequit ex eâ peccatum suam malitiam desumere. *Resp.* Priuationem eam boni, non esse moraliter malam, vt est à Deo physicè: esse autem moraliter malam vt est voluntariè ab homine: nam contra debitum charitatis erga se, vel erga proximum est, priuare se, vel proximum infinito bono debito, vt patet ex *sectione 3. huius disp.*

116.

D I C O 3. Peccatum occisionis Christi cum verâ cognitione Christi commissum, est infinitum ratione damni illati. *Fundam.* humana vita Christi est infinitæ dignitatis & valoris à personâ Verbi: ergo qui scienter illam destruit, infert infinitum damnum; dissoluendo humanum compositum infinitè dignificatum à Verbo: licet enim non destruat vnionem hypostaticam inter partes humanitatis & Verbum, destruit tamen vnionem naturalem inter partes essentielles humanitatis; quâ dissolutâ, Verbum non ampliùs dignificat humanitatem: proinde destruitur infinita illa dignitas moralis, quæ ex personâ increatâ Verbi comunicabatur humanitati. igitur tale peccatum est infinitum ratione damni illati: actus enim exterior constituit vnum opus morale cum interiori: si exterior in ratione damni est infinitus denominat totum actum constantem ex interiori & exteriori infinitum in ratione damni, esto in ratione malitiæ præcisæ, vt distinctæ à damno infinito, non sit infinitum.

127.

D I C O 4. Peccatum non accipit malitiam ex quocunque damno, quod posset simpliciter subiecto causare, sed ex damno duntaxat boni debiti. *Fundam.* omne peccatum est transgressio alicuius debiti: ergo vbi nullum est debitum, nulla potest esse transgressio. Quo fit, vt etiam si mortale, suâ naturâ priuare posset subiectum infinitâ gratiâ & gloriâ, imò & vnione hypostaticâ cum Deo, de facto tamen non nisi eius priuationis malitiam contrahit, cuius oppositum bonum erat peccatori debitum; id est finitum, nempe finita gratia & gloria. Vnde priuatiua illa oppositio, quam habet mortale cum infinitâ gratiâ, gloriâ, & vnione hypostaticâ cum Deo, non est imputabilis peccatori, quia non est moralis oppositio cum formâ debitâ, sed tantum physica.

Fundam.

128.

D I C O 5. Formalis ipsa malitia damni non con-

trahitur ex solo interiori affectu, quo quis vult, sed quo actu damnum infert. *Fundam.* formalis malitia damni consistit in formali priuatione boni iniuste sublata: sed hæc non contrahitur solo interiori affectu: hic .n. non infert damnum. Maior ostend. in interiori affectu non est ipsa formalis malitia damni, neque formaliter, cum hæc sit destructio boni debiti: nec causaliter proximè; cum affectus internus non sit proxima, sed remota tantum causa damni. *Confirm.* formalis malitia damni contrahitur per actionem proximè damnificatiuam: hæc autem non est interior actio voluntatis, sed exterior liberè à voluntate imperata, proximè & immediatè attingens ipsum damnum: interior est tantum causa remota imperans. Maior prob. eatenus formalis malitia damni per peccatum contrahitur, quatenus peccatum integratur ex actione proximè damnificatiuâ: ergo hæc sublata, manente tantum interiori affectu, non manet peccatum cum formali malitia damni, quæ causaliter tantum continebatur in actione externa proximè damnificatiua, sed cum solâ malitiâ interioris affectus, quæ est diuersæ rationis à malitiâ formali damni. Nam licet actus internus suam bonitatem vel malitiam sumat ab obiecto externo; non tamen sumit eandem, sed aliam diuersæ rationis, actui interno proportionatâ. Velut eleemosyna externa est subleuatio egestatis: hanc autem bonitatem non communicat eleemosyna actui interno, sed aliam proportionalem: quia eleemosyna in actu interno non habet formalem bonitatem subleuandi egestatem: hanc .n. non habet intentionaliter tantum volita, sed realiter egeno collata. Ita formalis malitia homicidij, est priuatio humanæ vitæ, quæ non comunicatur interno actui occidendi, sed alia malitia proportionalis, interno actui propria: hanc .n. non habet homicidium vt volitum, sed vt patratu actu.

Fund.

Confirm.

129.

Cæterum vt formalis malitia damni contrahatur, necesse non est, vt illud actu inferatur physicè à peccatore, sed sufficit, si tantum moraliter. Vnde qui mortaliter peccat, suâ actione peccati moraliter sibi infert damnū æternæ damnationis. *Dices:* peccator nō actu sibi infert damnum æternæ damnationis: ergo illud formaliter per suam actionem non contrahit. *Resp.* Non infert sibi actu vi presentis actionis peccaminosæ, nego. Nam sicut in presenti actione peccati, vt in causa morali proximè continetur damnum æternæ damnationis: ita vi presentis actionis peccator contrahit formalem malitiam æternæ damnationis. Sed contrâ: ex dictis sequitur, nullum fore discrimen inter affectum inferendi damnum practicè possibile, & inter affectum inferendi damnum practicè impossibile. Vnde eiusdem malitiæ foret efficax desiderium occidendi hominem, quod est practicè possibile, & annihilandi Angelum, quod est practicè impossibile. *Resp. neg.* sequel. licet .n. non sit discrimen quoad formalem malitiam damni, quam neuter affectus contrahit; potest tamen esse discrimen quoad aliam malitiam ex obiecto desumptam. Quia licet obiectum non tribuat eandem malitiam formalem, sed proportionalem, actui interno propriam, diuersa tamen obiecta diuersam tribuunt malitiam proportionalem.

Dices

Resp.

Contrâ

Resp.

Ex dictis conciliari possunt Authores vtriusque sent. Qui cōcedunt, mortale esse infinitæ malitiæ, explicari possunt de duplici illâ infinitate ordinis & damni, quod mortale condignè infert. Qui negant, intellige de infinitate entitatiuâ, seu intensiuâ, vt aperte *Caiet. cit.* Cæterum, an mortale dicendum sit simpliciter infinitum, an infinitum secundum

130.
Concilian-
tur senten-
tiæ.

Quaestio
de modo
loquendi

dum quid; posterior modus aridet, eo quod ille sit frequentius à grauioribus Theologis vsurpatus, & quia infinitum simpliciter absolute importat infinitatem secundum omnem rationem in genere offensæ; non solum ordinis, sed etiam essentia & intensiõnis.

131. Ex his patet ad argum. primæ sent. Quorum aliqua solum probant infinitatem ordinis, quæ nimirum desumuntur ex dignitate personæ offensæ, ex distantia personæ offendentis, ex infinito excessu offensæ contra Deum supra offensas grauiores contra personas creatas digniores in infinito: Aliqua solum infinitatem damni: Aliqua nullam: cuiusmodi sunt, quæ desumuntur, vel ex bono infinito; quo mortale naturam suam aptum est subiectum remotè priuare, vel ex affectu, quo peccator inefficaciter, & per modum simplicis desiderij fertur ad destructionem obiecti infiniti.

132.
Ad singula
prima.
Vt peccati
mereatur
pœnam in
infinitam in
duratiõne
sufficit
quod sit in
finitum or-
dine.

Ad 1. Resp. Vt mortale condignè mereatur pœnam in duratiõne infinitam, sufficit vt sit tantum infinitum ordine: hanc .n. solum infinitatem arguit condignitas ad pœnam infinitam: hanc confirmat Maior, vt patet in hoc calculatorio argum. Obiectum finitum vt vnum requirit, vt perfectè cognoscatur, lumen intellectuale vt vnum: obiectum perfectum vt octo, requirit lumen intellectuale vt octo: ergo obiectum infinitum, requirit lumen intellectuale infinitum; nulla conseq. quia sufficit lumen finitum ordinis altioris ad intuendum obiectum infinitum, vt constat de lumine gloriæ, quod finitum quoad suam entitatem & intensiõnem attingere potest Deum obiectum infinitum. Idem argum. fieri potest de premio respectu meriti. Nam premium boni finiti, requirit meritum finitum quoad moralem bonitatem; ergo premium boni infiniti, requirit meritum quoad moralem bonitatem infinitum, nulla conseq. siquidem meritum finitum ordinis supernat. condignè, meretur premium boni infiniti, qualis est clara visio Dei. Eodem modo resp. ad cõfirm. ex quâ tantum arguitur infinitas p. mortalis quoad ordinem. Ad 2. cõcedo, mortale esse infinitum ratione damni, quod infert, vt patet ex 2. assert. Ad 3. neg. peccatum suam malitiã desumere ex damno, quod posset in quocunque subiecto causare; sed tantum ex damno, quod de facto moraliter causat: nõ .n. accipit malitiã, nisi ex priuatione boni debiti, quod ex diuinã ordinatione semper est finitum. Ad prob. patet ex 3. 4. & 5. assert. meritum non sumit suum valorem à premio, sed aliunde: vnde etiam si non respondeat illi infinitum premium, non propterea definit esse infinitum, si aliunde supponitur infinitum. Peccatum malitiã sumit ex damno boni debiti, quod infert: Vnde si hoc est finitum, etiam peccatum erit finitum. Aptior proportio esset inter peccatum, & pœnam respondentem peccato: ita .n. se habet demeritum ad pœnam, sicut meritum ad premium: verum ad merendum condignè pœnam infinitam sufficit offensa ordine tantum infinita.

133.
Ad 2. Cõc.

134.

Dispar ratio
meriti,
& peccati

135. Ad 4. patet ex 5. assert. cum enim peccator per mortale reipsam non auferat à Deo perfectionem vltimi finis, nec auferre illam moraliter possit, nullus affectus, etiam formalis & expressus illam auferendi, mensurabitur ex quantitate damni, quod voluntas ipsa inferre vellet. Dices: ergo si Deus non puniret mortale æternam pœnam, non esset infinite malum ex damno, quia tunc nullum inferret damnum. Sed neg. conseq. vt enim peccatum dicatur infinitum ex damno, sufficit vt sit per se moraliter illatiuum damni; hoc ipso, quod illi tale damnum econdignè debetur. Vrges: peccato est condignè

debitum quocunque damnum & priuatio boni possibilis. Sed negatur antec. nam illud duntaxat damnum seu malum est peccato moraliter debitum, quod fundatur in priuatione boni debiti.

Ad 5. ex eo tantum sequitur infinitas offensæ in ratione ordinis, non intensiõnis, aut essentialis malitiæ. Idem sequitur ex 6. argum. Ad 7. Ideo offensa contra Deum nulla potest quacunque finitâ satisfactione, imò neque infinitâ puri hominis habentis infinitam gratiam accidentalem, condignè compensari, quia nulla satisfactio puri hominis æquiualeat quoad ordinem, offensæ illatæ Deo: hæc .n. est in supremo ordine, non illa. Sola satisfactio hominis Dei est in supremo ordine condigna satisfactio pro offensâ contra Deum. Ad 8. disting. antec. malitia mortalis excedit ordine grauitatis, & eminenter infinitas malitias venialium, concedo; excedit formaliter & extensiuè, nego: cum formaliter & extensiuè sit finita malitia, infinita tantum eminenter & quoad ordinem offensæ. Constat .n. ex 1. sect. offensam venialem non esse in eodem ordine cum mortali: eo quod vna immediatè sit contra bona extrinseca Dei, altera immediatè contra Deum. Ad 9. patet ex 5. assert. Ad 10. constat ex dictis, & clariùs ex sequenti corollario.

136.

137.

138.

139.

140.

In mortali
est funda-
mentum æsti-
mabilitatis
infinita
malitia,
nullum
maius.

Euidenter deducitur, in mortali esse sufficiens fundamentum æstimabilitatis infinitæ malitiæ & offensæ. Quod .n. maius, quàm quod vel vna mortalis offensa in grauitate & malitia superet infinitas inferioris ordinis, contra personas creatas digniores in infinito? quod vel vna mortalis noxa excedat infinitas venialium? quod, vt sequitur, eligibilius sit committere infinita venialia, quàm vel vnum mortale? quod nulla possit quacunque perfectiori, imò nec infinitâ puri hominis satisfactione condignè resarciri? quod non nisi infinitâ Christi satisfactione potuerit condignè compensari? quod condignè illatiuum sit infiniti damni? Omnia .n. cogunt prudentem intellectum æstimare offensam mortalem esse infinitæ grauitatis, esto illa adhuc in ratione offensæ non sit infinita, vel essentialiter & extensiuè, vel accidentaliter & intensiuè, sed tantum ordine & eminenter, per comparationem ad quascunque alias offensas.

141.

Dices. Si peccatum esset hoc modo infinitum, sequeretur merita Christi non fuisse sufficientia pro omnibus peccatis totius humani generis. Nam pro quolibet peccato necessarius fuisset vnus actus Christi; sed actus Christi non fuerunt tot, quot sunt peccata generis humani, ergo nõ sufficientia.

142.

Resp. neg. sequel. Ad prob. neg. Maior: vnus .n. actus Christi fuisset sufficiens pro omnibus peccatis simul. Nam licet offensa peccati mortalis sit in supremo ordine, cum sit contra personam increatam; adhuc tamen meritum & satisfactio Christi est in altiori ordine in suo genere, quàm sit offensa in suo; & infinita simpliciter, idque ex diuerso modo. Etenim persona satisfaciens ad satisfactionem concurrat, intrinsecè præbendo se ipsam secundum totam suam intrinsecam dignitatem: quia concurrat in genere causæ formalis intrinsecæ. Vnde si persona est infinitæ dignitatis, communicat actui infinitam dignitatem simpliciter in ratione valoris moralis. Ad offensam verò concurrat persona offensa, vt terminus tantum extrinsecus virtualis aut formalis contemptus: qui non communicat actui infinitatem simpliciter, sed solum infinitatem ordinis: quia infinitas simpliciter, vel est physica, & hæc desumitur ex cognitione & affectu, qui in peccatore sunt finiti: Vel est moralis, & hæc non potest desumi ex termino, quia quando terminus

Satisfactio
Christi est
in altiori
ordine in
suo genere
quàm sit of-
fensa in suo

Diuerso
modo ope-
rans con-
currat ad
satisfaci-
endam
personam
& offensa ad
offensam

terminus

terminus non facit vnum in esse morali cum actu, non communicat illi totam dignitatem, quam habet in se. Est igitur meritum Christi infinitum non solum ordine, sed etiã intensione, non physicã, sed morali desumpta ex intrinseca dignitate Verbi.

SECTIO V.

An peccatum mortale condigne mereatur pœnam infinitam?

143.

SUPPONO I. quodlibet peccatum per se condigne mereri pœnam sibi proportionatam: nam ex *S. Tho. 1. 2. q. 87. art. 1.* quicumque peccat, erigit se contra aliquem ordinem præscriptum, sub quo ipse continetur: iustum autem est, vt qui contra præscriptum ordinem insurgit, tantum à principe illius ordinis deprimatur, quantum se supra talem ordinem erexit, quod est pœnam pati. Triplex autem est ordo, humanus, naturalis, Diuinus. Primum transgreditur creatura, violando legem humanam: 2. violando naturalem: 3. frãgendo diuinam: proinde triplicem pœnam incurrit peccator, vnam taxatam à lege humanã, aliã à naturali, quæ est morsus conscientie; tertiam à diuinã.

144.

Suppono 2.

2. Reatum pœnæ distingui non solum à pœna, sed etiam ab ordinatione ad pœnam: tum quia potuisset Deus peccatorem ad pœnam factem sensus non ordinare; cum tamen, adhuc eã ordinatione non posita, peccator contraxisset reatum seu dignitatem ad pœnam sensus. Tum quia pœnæ est causa Deus; non reatus, qui est effectus immediatus peccati: reatus .n. est proprietas & effectus necessariò & immediatè consequens peccatum: pœna, vel ordinatio ad pœnam, est effectus pendens à liberã voluntate legislatoris. Vnde licet ordinabilitas ad pœnam cõsequatur necessariò peccatum, non tamen actualis ordinatio, quia non pendet à peccato, sed à liberã voluntate punientis. Cæterum an reatus, qui medius est inter pœnam & culpam, separabilis sit à culpa, disputandum erit in octauo tomo, in materia de pœnitentiã.

A priori

145.

Suppono 3.

3. De facto cuilibet mortali taxatam esse à Deo pœnam æternam, atque adedò infinitam quoad durationem: ex illo 1. ad Corinth. 6. *Neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.* Vbi singulis peccatis assignat priuationem regni cœlestis, intelligendo æternam, ex illo *Matth. 25. Discedite à me maledicti in ignem æternum.* Confirm. de fide est, quolibet mortali amitti gratiam, vt definit *Trident. sess. 6. Can. 27. & 28.* at de fide est, neminem absque gratiã Dei saluari; nec remitti peccata, vt idem *Concil. definit cit. sess. cap. 7. ex Psal. 118. Longe à peccatoribus salus.* Sola difficultas superest, an quodlibet mortale condigne mereatur pœnam infinitam, intensiuè, extensiuè siue quoad durationem.

146. Nullus Catholicus id sentit.

Prima sentent. negat, mortale condigne mereri pœnam infinitam, vel quoad intensionem, vel quoad durationem. Quam sentent. proponit & refutat *Aug. lib. 21. de Ciu. c. 11.* leges .n. humanæ adulterium momento temporis paratum, perpetuã mente iustè puniunt: & peccatum non temporis longitudine, sed iniquitatis & impietatis magnitudine metiendum est. Prob. hic error 1. August. in *Psal. 71.* verba *ex usuris & iniquitate redimet animas eorum,* sic scribit; *quæ sunt ista usura, nisi peccata, quæ etiam debita nominantur? usuras autem appellatas puto, quia*

147. Prebati passet 1.

plus mali inuenitur in supplicijs, quam commissum est in peccatis: 2. condigna pœna est illa, quæ proportionatur grauitati culpæ: sed grauitas culpæ mortalis est finita, siue consideretur quoad intensionem affectus, siue quoad moram temporis.

2. Ratione

Contrã 1. si pœna mortali condigne debita, esset intensiuè, & extensiuè finita, sequeretur in peccatis puniendis, Deum non procedere vt iudicem, seruata æquitate iudicij inter pœnam & delictum, sed vt supremum Dominum, infligendo pœnam infinitè grauiorem culpæ: contra *Apoc. 18. Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum: & cõtra Matth. 25. vbi Deus in ferendã sententiã mortis æternæ seruat iudicij formã, perpenis meritis causæ: Esurui enim, & non dedistis mihi manducare, &c. cõtra Patrũ ac Theol. proloquium, semper Deus punit citra condignum.*

148. Contrã

2. Sequeretur, mortale in condignitate pœnæ superari à multis venialibus: consequens est falsum: sicut .n. quodlibet mortale in ratione offensæ excedit quocumque venialia, etiam infinita: ita condigna pœna mortali debita excedit quocumque pœnas condigne debitas quibuscunque venialibus, etiam infinitis. Sequela prob. si pœna mortali condigna est finita, nõ solum quoad intensionem, sed etiã quoad extensionem, tot poterunt venialia multiplicari, vt tãdem in pœnæ condignitate adæquent, aut etiã superent pœnam cõdignã mortali.

149.

Vnde dico, loco cit. August. solum comparare malum, quod peccator peccando sibi, & proximo infert, & inter hæc duo mala longè maius esse, quod ipse peccator incurrit, quàm quod proximo infert: *Nam, verbi gratia, cum homicida corpus tantum hominis perimat, anima autem nihil nocere possit, ipsius & anima & corpus perditur in gebennã.* Vbi peccati malitiam nõ considerat in ordine ad Deũ, à quo tantum mortale desumit ordinis infinitatem, sed in ordine ad proximum, à quo finitam accipit malitiam. Ad rationem concedo, culpam mortalem & quoad intensionem affectus, & quoad temporis moram, quo committitur, esse finitam; esse tamen infinitam ordine & morali æstimabilitate, ratione offensæ contra Deum, cuius ratio potissimè attenditur in condignitate pœnæ.

150.

Concludit August.

Secunda sententia affirmat, quodlibet peccatum mortale condigne mereri pœnam infinitam & quoad extensionem, & quoad intensionem: *Alme mai. tract. 3. Moral. cap. vltimo,* eam quæ probabilem censet *Suarez tract. 5. de act. hum. disp. 7. sect. 3. Prob. 1.* mortale in ratione offensæ superat qualcumque offensas etiam infinitas ordinis inferioris; sed infinite offensæ ordinis inferioris condigne merentur pœnam infinitam, tam quoad extensionem, quàm quoad intensionem: cuilibet enim condigne respondet pœna determinata quoad intensionem & extensionem: ergo infinitis infinita: ergo à fortiori eadem pœna condigne respondet mortali.

151.

Sent. opposita extreme

Prob. 1. & deinceps.

2. Vna tantum offensa mortalis in grauitate malitiæ excedit infinitas venialium: sed infinite venialium condigne merentur infinitam pœnam tam quoad extensionem, quàm quoad intensionem: ergo multo magis eandem condigne merebitur vna mortalis. 3. In quolibet mortali sunt infinite partes intensionis, seu graduales qualitatatis: sed cuilibet parti intensionis condigne respondet pœna determinata quoad intensionem, infinita quoad extensionem: ergo omnibus partibus simul condigne respondet infinita pœna quoad intensionem, & quoad extensionem. Minor prob. quælibet pars gradualis mortalis, quæ peccaminosa est, mereatur pœnam determinatam quoad intensionem; quã

152.

153.

quã

154. quã verò contra Deum est, eandem condignè meretur per totam æternitatem, ac proinde infinitam extensiuè. 4. Mortale in ratione mali moralis est maius quocunque malo pœnæ; cum eligibilis sit quodcunque malum pœnæ, quàm vel vnum peccatum mortale: ergo etiam si malum pœnæ in infinitum augeatur, nunquam æquabit malitiam vnus mortalis. 5. Nullam potest purus homo pro mortali condignam satisfactionem exhibere, etiam si illa in infinitum augeatur; ergo mortale est dignum pœna infinita tam intensiuâ, quàm extensiuâ. Pœna .n. satisfationis refarcit defectum satisfationis: ergo nulla satisfactio est æqualis & condigna pro mortali. Confirm. quamdiu offendens non exhibet condignam satisfactionem, semper est in offenso iuse exigendi maiorem in infinitum: Igitur & maiorem satisfationem. 6. *Semper Deus punit circa condignum*: ergo minori punit pœnâ mortale in inferno, quàm naturâ suâ punibile est.

156. Prob. 6. ex Theol. proloquio. 157.

Tertia sent. docet, mortale condignè mereri pœnam finitam quoad intensiorem, infinitam quoad extensionem sep durationem: *S. Thoma prima 2. quæst. 87. art. 4.* & communis Scholasticorum. Difficultas est non leuis in reddendâ ratione.

158. 1. Ratio bona à poster.

Prima. Illa pœna est condigna mortali, quæ de facto à Deo lata est: hæc est finita intensiuè, infinita extensiuè; non alia. Maior prob. Sapientissimus legislator, & iustissimus iudex in pœnis imponendis seruat proportionem æqualitatis pœnæ ad culpam, iuxta illud *Apocal. 18. quantum glorificauit se &c.* Confirm. Deus est iustus in puniendis peccatis, vt in præmiandis meritis: operans omnia perfectissimo sapientissimoque modo, qui est seruare proportionem pœnæ ad culpam, vt præmij ad meritum: quia cum pœna sit perfectè correctiua & ordinatiua culpæ; ideoq; ei proportionata sit: quâ .n. parte pœna esset minor, non esset correctiua culpæ; quâ parte maior culpâ, excederet proportionem ordinis, quam seruare debet. Hæc ratio bona quidem, at radicem huius eodignitatis, quam Deus in peccato supponit, non declarat.

Non à priori

160. 1. Ratio

Secunda. Illa pœna est condigna culpæ, quæ commensa grauitati culpæ: sed pœna finita intensiuè, & infinita extensiuè commensa est grauitati mortalis: quod est finitum in ratione malitiæ & offensæ contra Deum: ergo condignè proportionatur illi pœna finita intensiuè: idem in alia vitâ semper durat; durante culpâ, durat pœna correctiua culpæ: ergo eadem pœna respondet illi infinita extensiuè: ex *S. Tho. 1. 2. q. 87. ar. 4 ad 3.* vbi docet, pœnam infinitam quoad durationem non respondere mortali ex parte actûs, sed ex parte maculæ, quæ in inferno semper durat, & reatus ipse, vt proprietatis maculæ. Contrâ: hoc modo pœna æterna non responderet mortali per se, & ratione intrinsecæ indignitatis & malitiæ, sed solum ratione permanentiæ & perpetuitatis, eo modo quo (vt infra) veniali coniuncto cum mortali in inferno respondet pœna æternâ. Vnde ex hac parte pœna mortalis non differret à pœna venialis per accidens coniuncti cum mortali. Confirm. adhuc manet difficultas, quænam pœna condignè respondeat mortali actuali. *Ratio eiusdem,*

161. Contrâ

162. 3. Ratio

163. Contrâ

Tertia *S. Tho. loco cit. corp.* Ideò mortali condignè respondet pœna finita intensiuè, infinita extensiuè, quia mortale est finitum ratione inordinatæ conuersionis; infinitum ratione auersionis à Deo. Contrâ: pœna intensiua non solum respondet inordinatæ conuersioni, sed etiam auersioni à Deo ultimo fine, quæ est digna pœnâ non solum dampni, sed etiam sensûs. Sicut qui offendit Prin-

cipem, non solum est dignus, vt priuetur omnibus bonis à Principe acceptis, sed etiam vt puniatur aliquâ pœnâ sensûs in propria persona: sed auersio à Deo est infinita ex eodem *S. Thoma*: Igitur & pœna sensûs illi respondens.

Quarta eiusdem *S. Tho. eod. art. 4. ad 3. & art. 5. corp.* quæ simul est præcedentis rationis explicatio. Ideò mortali ex parte auersionis condignè respondet pœna infinita, quia mortale de se est malum irreparabile: ergo naturâ suâ est æternum: ergo condignè respondet illi pœna æterna: quæ pœna consequitur culpam: ergo quando culpa naturâ suâ est æterna, etiam pœna illi correspondens erit æterna. Antec. prob. mortale tollit ordinem creaturæ eum Deo ultimo fine; qui est principium omnis rectæ ordinationis: sublato igitur ordine ad vltimum finem, aufertur principium omnis rectæ ordinationis. Sublato principio, nequit defectus contra tale principium reparari: quia omnis defectus reparabilis est à suo principio. Contrâ: hæc ratio solum probat, mortali respondere pœnam infinitam ratione perpetuitatis & permanentiæ, quam sublato principio ordinis, suâ naturâ affert subiecto, in quo est; non ratione actualis grauitatis & offensæ, quam Deo infert ipso momento, quo committitur. Vnde si aliunde posset statim commissum deleri, non mereretur ratione suæ actualis offensæ contra Deum pœnam infinitam: cum tamen illud solo momento durans, ratione offensæ contra Deum, excederet infinitas inferioris ordinis contra personas creatas in infinitum digniores.

164. 4. Ratio

165. Contrâ

166. Probatio probabilissimo.

Quinta omnium probabilissima, ex præcedente sent. constat sc. mortale ex eo præcisè quòd est contra personam increatam, est infinitum in ordine offensæ, cum in tali ordine & serie non habeat superius, & infra se infinitos excedat ordines offensarum. Ex eo verò, quòd eadem offensa procedat ex cognitione & voluntario finito peccatoris, est intra eundem ordinem tam quoad essentiam, quàm quoad intensiorem finitam, cum possit & & quoad essentiam variari, & quoad intensiorem augeri ac minui: erga ex eâ parte, quæ est infinitum, condignè illi respondet pœna extensiuè infinita; quâ verò parte est finitum, condignè illi respondet pœna intensiuè finita: ratione infinitudinis, adæquat ordinis infinitatem; ratione finitudinis, intensiorem finitatem. Confirm. si pœna sensûs condignè respondens mortali esset intensiuè infinita, omnia mortalia forent æqualia inter se: quia infinitum vt infinitum non potest esse altero maius aut minus; nec condignitas vnus maior vel minor condignitate alterius; cum pœna vt passio propria consequatur culpam.

167.

168. Ad arguenda sententia secunda sent.

Ad 1. argu. secundæ sent. disting. Maior: offensa vnus mortalis superat infinitas ordinis inferioris, altitudine ordinis, concedo; intentione seu extensione malitiæ, nego. Sicut .n. vna mortalis altitudine ordinis excedit infinitas ordinis inferioris; ita contrâ, malitiæ intentione & extensione exceditur. Respondet autem infinita pœna intensiua infinitis offensis ordinis inferioris ratione infinitaris malitiæ intensiuæ vel extensiuæ; & quia vna offensa mortalis finitam habeat malitiam intensiuam, finita illi respondet pœna intensiua.

169.

Dices. Infinitudo ordinis offensæ mortalis æqualeat infinitati intensiuæ & extensiuæ infinitarum inferioris ordinis: ergo si infinitis inferioris ordinis respondet infinita pœna intensiua, eadem respondebit vel vni mortali. Resp. fat esse, vt propter huiusmodi æquivalentiâ respondeat offensa mortali pœna sensûs & dampni, infinita tantum extensiuè.

siuè. Eodem modo resp. ad 2. offensam vnus mortalitatis excedere infinitas venialium tantum ordinis altitudine & grauitate, non extensione, vel intensione malitiæ. Ad 3. concedo, cuiuslibet parti intensiōis mortalis respondere determinatam pœnam proportionalem quoad intensiōem. Hinc tamen non sequitur, pœnam respondentem infinitis partibus proportionalibus intensiōis mortalis, esse infinitam. Sicut .n. infinitæ partes proportionales intensiōis mortalis non faciunt infinitam, sed finitam malitiã: ita nec infinitæ partes proportionales intensiōis pœnæ illis respondentes, faciunt infinitam, sed finitam pœnam quoad intensiōem.

Ad 4. hoc argum. fieri etiam posset contra veniale; eligibilior enim est quæcunque pœna, etiam infinita intensiue, quàm vel vnum veniale: quia eligibilior est, secundum virtutem, quodcunque malum pœnæ, quàm vel minimum malum culpæ: cum nullum faciendum sit malum propter quodcunque incommodum vitandum. 2. disting. consequ. quodcunque malum pœnæ, etiam si in infinitum augeatur, nunquam æquabit malitiã vnus mortalis in ratione pœnæ correctiue culpæ, nego; in ratione moralis & voluntariæ eligibilitatis, concedo.

Ad 5. nego consequen. non .n. est eadem ratio de satisfactione, & satisfatione. Nam cum satisfactio naturã suã tendat ad compensandum honorem iniuriã sublatam personæ offensæ, tantæ dignitatis & moralis æstimationis debet esse, quantæ dignitatis & moralis æstimationis fuit honor à persona offensa sublati: & quia hic censetur eiusdem ordinis cum personã offensã increatã: cum nulla persona creata sit ordinis increati, nulla satisfactio est condignè compensatiua honoris Deo per mortale sublato. Satisfactio verò, quia naturã suã non tendit ad compensandum honorem à personã offensã sublatam, sed solum ad deprimendum offendentem, quantum ipse contra præscriptum ordinem, quem seruare debebat, se crexit; cumque peccator per mortale crexerit se contra ordinem, quem erga vltimum finem seruare debebat, condigna satisfactio illiuserit, perpetua separatio ab vltimo fine, & talis pœna sensus, quæ ex morali æstimatione sufficiat ad compensandam delectationem, quam peccator ex peccato contra ordinem ad vltimum finem percepit, iuxta cit. *Apocal. quantum se glorificauit, & in delicijs fuit, tantum dare illi tormentum & luctum.* Hæc verò delectatio ratione cõtemptus Dei, quem annexum habuit virtualem saltem, eandem pœnam finitam intensiue, meretur infinitam extensiue. Ad præb. consequ. nego, satisfationem supplere defectum satisfactionis in ordine ad resarciendum honorem sublatum personæ offensæ, sed solum in ordine ad correctionem & depressionem offendentis infra ordinem, supra quem peccando voluntariè se crexit. Ad confir. antecedens est tantum verum, quando offendens est in statu, ut possit satisfacere: in quo peccator, in termino positus, non est; quia satisfactio debet fieri à persona gratã, ut sit accepta offenso. Ratio est, quia ius exigendi satisfationem supponit in offendente proximum debitum satisfaciendi: vbi autem non est proxima potentia satisfaciendi, nec proximum debitum esse poterit. Disting. etiam consequ. Est in Deo, ut in supremo Domino ius exigendi maiorem satisfationem à peccatore, concedo: ut in iudice, seruante proportionem satisfationis correctiue culpæ cum culpã, nego. Ad 6. concedo totum, ut .n. de facto Deus puniat citra condignum, sufficit ut

minorem pœnam sensus statuerit, quàm de facto peccatum ex se condignè mereatur: quod fieri poterit, & si peccatum ex se finitam pœnam sensus condignè mereatur, ut per se patet. Cæterum ne puta, Deum post latam legem citra condignum peccata punire, alioqui Deus in lege semel statutã mutabilis esset: sed quia cum adhuc, seruaturã proportionem æqualitatis pœnæ ad culpam, maiorem potuerit pœnam decernere, minorem de facto propter suam clementiam decreuit, quàm peccatum naturã suã postulat.

SECTIO VI.

An peccatum veniale per se condignè mereatur pœnam æternam?

PRIMA sent. affirmat: Est eorum, qui inter veniale & mortale nullum ex naturã rei agnoscunt discrimen. Fundam. veniale est aliqua offensa Dei; omnis offensa Dei est digna pœnã æternã: omnis .n. offensa ordinem sumit ex personã offensã: Igitur offensa contra Deum, quantumuis leuissima, est in supremo ordine offensæ, ac proinde æternã pœnã digna. 2. Maior est offensa vnus venialis contra Deum, quàm infinitæ inferioris ordinis cõtra personas creatas: sed hæc ex se condignè merentur pœnam æternam: ergo quælibet offensa venialis ex se condignè merebitur pœnam æternam. 3. Quodlibet opus bonum in gratiã factum condignè meretur præmium æternum: ergo quodlibet opus malum pœnam æternam: à paritate rationis. Antec. prob. ex *Trid. sess. 6. can. 32.* quodlibet opus bonum factum in gratiã condignè meretur vitam æternam. 4. Veniale coniunctum in inferno cum mortali condignè punitur æternã pœnã: non, nisi ex se æternã pœnã dignum esset; alioqui non iustè puniretur æternã pœnã.

Secunda sent. veniale per se quidem mereri pœnam æternam, per accidens ratione gratiæ, cum quã reperitur coniunctum, mereri pœnam temporalem. Quo fit, ut quando coniungitur cum mortali, per se illi debeatur pœna æterna. Hanc impugnat *Mayron. in 4. dist. 21. q. 2.* Fundam. implicat, idem subiectum esse dignum pœnã & gloriã æternã simul: at non repugnat veniale esse simul cum gratiã in eodem subiecto. Igitur implicat, veniali coniuncto cum gratiã deberi pœnam æternam: alioqui idem subiectum ratione gratiæ esset dignum gloriã æternã; ratione peccati venialis esset dignum pœna æterna.

Tertia sent. negat, veniale siue per se, siue per accidens, siue separato, siue coniuncto cum mortali deberi pœnam æternam, sed tantum temporalem. Quo fit, ut etiam in inferno coniuncto cum mortali debeatur pœna temporalis: *Scot. in 4. dist. 21. qn. 1. §. In ista qu. Mayro. ibid. qn. 2. Rubio quæst. 2. art. 2. concl. 1. Maior. q. 1. concl. 2. Gabrie. dist. 16. q. 5. art. 3. dub. 2. Almai. tract. 3. Moral. cap. 23. Veg. lib. 14. in Triden. cap. 16. Ioan. Medin. cod. de confess. tract. 2. Tit. De confit. venial. Prob. 1. veniali per se debetur pœna temporalis; ergo etiam coniuncto cum mortali: quia ex illã coniunctione non euadit mortale, sed manet veniale. 2. Si veniale coniunctum cum mortali puniretur pœna æterna, nullum esset à veniali discrimen quia vtrumque æternã pœnã puniretur: adhuc tamen cum mortali coniunctum veniale in infinitum distat à mortali. 3. Si veniale coniunctum cum mortali puniretur æterna pœna, sequeretur multa venialia æquali pœna in inferno puniri,*

170.

171.
Ad 4.
Resp. 1.Resp. 2.
in formã172.
Ad 5.173.
Ad conf.174.
Ad 6.175.
I. Sent.
Prob. 1. &
deinceps

176.

177.

178.

179.
2. affinis
precedenti.180.
3. Sent.181.
Prob. 1. &
deinceps

182.

183.

184. puniri, ac punitur vnum mortale. Cùm enim pœna intensiva sensus mortali debita sit finita, tot multiplicari possent venialia, vt æquarent, vel etiam excederent pœnam vnius mortalis. 4. Peccator pro mortalibus in hac vita remissis, in inferno punitur pœna temporali, ergo etiam pro venialibus in hac vita non remissis: vtraque .n. pœna est temporalis. Antec. ostend. pœna, quæ post mortale remissum remanet luenda, est finita: ergo siue ea in hac vita siue in inferno solvatur, non manet amplius luenda. 5. Semper Deus punit citra condignum, vt semper præmiat vltra condignum. Si autem veniale coniunctum cum mortali in inferno æternâ pœnâ puniret, illud in infinitum vltra condignum puniret, vt per se patet.

185. 4. Sent. communis
Alens. Quarta sent. docet, veniale per se tantum mereri pœnam temporalem, per accidens coniuncto in inferno cum mortali deberi pœnam æternam: Alen. 4. p. q. 15. me. 3. ar. 3. §. 4. S. Tho. 1. 2. qu. 87. ar. 5. ad 3. de malo q. 7. ar. 10. & in 4. dist. 21. qu. 1. ar. 2. ad 3. qu. Bonau. in 4. dist. 21. p. 1. art. 1. qu. 1. ad vlt. Richard. art. 2. qu. 3. Duran. qu. 2. Capreo. qu. 1. ar. 1. conc. 2. Sot. dist. 19. qu. 1. ar. 4. Calet. Contra. Medm. Curie. 1. 2. qu. 87. ar. 5. Vasqu. disp. 14. cap. 2. Suar. de act. hum. v. act. 5. disp. 7. sect. 4. &c. Nota, posse veniale coniungi cum mortali in alia vita: 1. modo non remissum, neque quoad culpam, neque quoad pœnam: 2. modo remissum quoad culpam, non quoad pœnam: quo pacto coniunguntur alia mortalia, quæ fuerunt in hac vita remissa tantum quoad culpam, de quibus ead. ratio est, ac de venialibus, nō remissis quoad pœnâ. De vtriusq; est controversia.

186. 187. Dupliciter in alia vita coniungitur veniale cum mortali.
188. Probat Suarez.
189. Sed contrâ.
190. Fundam. S. Thom. solidum. DICO 1. Veniale neque quoad culpam, neque quoad pœnam remissum coniunctum cum mortali punitur æterna pœna in inferno. Probat Suarez: si veniale coniunctum in inferno cum mortali puniretur pœna temporali, etiam mortale non remissum, ratione inordinatæ conuersionis puniretur pœna temporali sensus: nam etiam mortali non remisso, ratione conuersionis, per se tantum debetur pœna finita sensus: ergo si idem veniale coniuncto cum mortali debetur pœna finita, quia per se illi debetur pœna finita, etiam mortale non remissum puniretur pœna finita sensus, cum etiam mortali non remisso ratione conuersionis debetur pœna finita sensus. Nec obstat conuersionis cum auersione in eodem mortali: sicut nec obstat conuersionis venialis cum mortali in eodem supposito. Sed contrâ: pœna sensus non solum respondet mortali ratione conuersionis ad creaturas, sed etiam ratione auersionis à Deo, cui debetur pœna sensus infinita extensiuè: nam etiam auersio in mortali est digna aliquâ pœnâ sensus, & non finitâ quoad durationem, cum sit debita offensæ infinitæ ac supremæ in ratione ordinis; ergo infinitâ extensiuè. Non igitur est eadem ratio de veniali & mortali, ratione conuersionis: nam veniale consideratâ omni malitiâ, quam intrinsecè includit, non debetur nisi pœna finita: at verò conuersioni mortalis considerato omni respectu, quem intrinsecè includit, non debetur tantum pœna temporalis: nam licet hæc illi debeat per respectum ad obiectum dissonum creatum, debetur tamen pœna æterna per respectum ad auersionem & contemptum vltimi finis. Funda. igitur ex S. Tho. cit. qu. de malo, & in 4. loco cit. Nulla culpa remittitur sine gratia: nullius autem gratiæ capaces sunt damnati, cum in inferno nulla sit redemptio: igitur nullum peccatum remittitur in damnatis: quâdiu autem perseverat culpa in subiecto, perseverat reatus & pœna. Igitur si culpa venialis in damna-

tis semper perseverat in ratione culpæ, semper in eis perseverabit & pœna, culpæ veniali debita; æterna, non per se & ratione suæ malitiæ præcisè, sed per accidens ratione coniunctionis in eodem supposito cum mortali, ratione cuius veniale redditur irremissibile, atque aded in æternum punibile. Maior prob. ad remissionem cuiuscunque peccati requiritur, saltem de facto & ex parte peccatoris aliquis actus retractatiuus, qui absque speciali auxilio elici non potest, & ex parte Dei aliqua condonatio ad remittendam offensam, sibi per peccatum illatam. Igitur nulla culpa remittitur absque gratia. Conseq. probat S. Tho. nihil inordinatum in rerum natura relinquit Deus, cum sit contra perfectionem vniuersi, quam ipse per se intendit: cum igitur culpa non possit, nisi per pœnam ordinari, si illam perpetuò in inferno perseverantem sine pœna relinqueret, relinqueret aliquid in hoc vniuerso perpetuò inordinatum. Nec est eadem ratio de peccatis, quæ damnati committunt, cum tamen illa Deus nouâ pœnâ essentiali non puniat: quia illa committunt in termino, in quo sicut non sunt amplius capaces noui præmij, ita nec nouæ pœnæ. Confirm. Vel cum solutione pœnæ temporalis remittitur veniale coniunctum in inferno cum mortali, vel non remittitur. Si remittitur, vt docent illi, qui habituale collocant in solâ destinatione ad pœnam; 1. falso nituntur fundam. sc. habituale esse solam destinationem ad pœnam. 2. sequitur, peccatum remitti absque vilo actu retractatiuo peccatoris, imò cum continuo affectu & obstinatione ad illud: siquidem omnes damnati manent perpetuò obstinati ad omnia peccata, quæ commiserunt. 3. cum nullum peccatum sine gratiâ remitti possit, sequitur, aliquam gratiam conferri damnatis, quibus venialia remittuntur. Si verò soluta pœna, adhuc perseverat culpa: iam manet aliquid inordinatum in rerum natura.

DICO 2. Peccatum remissum quoad culpam, & non quoad pœnam, non punitur nisi temporali pœnâ in inferno: sicut etiam mortalia remissa in hac vita quoad culpam, puniuntur pœnâ temporali: Durand. loco cit. hoc sensu admitto 3. sentent. Scotist. quamuis ipsi loquantur de venialibus, adhuc in hac vita quoad culpam non remissis: hæc est contra plerosque auctores 4. sent. qui expressè docent, venialia etiam remissa tantum quoad culpam in inferno puniri æternâ pœnâ, sicut & mortalia.

Prob. 1. Ad soluendam pœnam non requiritur status gratiæ, sed sufficit vt illa solvatur iuxta præscriptum & sententiam iudicis: vt patet tum in legibus humanis, quæ ad soluendam pœnam non requirunt, vt reus sit reconciliatus cum offenso; tum in diuinis; damnati .n. condignè solvunt pœnam æternam sibi propter peccata à Deo impositam, esto sint in statu inimicitæ: ergo etiam condignè soluere possunt pœnam temporalem pro peccatis in hac vita quoad culpam remissis. Confirm. Deus in his pœnis exigendis non intendit, nisi vt culpa delinquentis corrigatur: Corrigitur iam remissa per solutionem pœnæ temporalis relictæ.

2. Nulla hinc interuenit remissionis gratia, cuius damnati capaces non sunt: soluere .n. totam pœnâ à iudice taxatam, nulla est gratia, vel remissio: at damnati pro peccatis quoad culpam in hac vita remissis solvunt totam pœnam, à summo iudice Deo taxatam. Igitur nulla illis fit gratia, aut remissio. Ex alia parte non sequitur, quòd culpa adhuc in inferno perseverans non ordinaretur condignâ pœnâ; cum iam nulla sit culpa. Sola autem pœna, ex culpâ iam condonata relictâ, nō est ordinabilis & corrigibilis

& corrigibilis per aliam pœnam, sed tantum soluenda iuxta iudicis sententiam: ergo illa soluta, non est cur alia solui debeat. Nec est eadem ratio de satisfactione, quæ non acceptatur ab offenso, nisi fiat à persona grata: quia satisfactio per se primo dirigitur ad resarciendum per modum obsequij honorem sublatum à persona offensa, cui ut sit grata, prouenire debet à persona amica. Pœna autem per se primo dirigitur ad corrigendam culpam delinquentis. *Dices.* Non soluit homo in hac vita pœnas ex peccatis remissis relictas in peccato existens; ergo nec in alia. *Resp.* concessio antec. de quo in 8. 10. neg. cōseq. homo .n. in hac vita non est in statu tantum satisfaciendi, sed etiam satisfaciendi & merendi; satisfactio autem & meritum per se postulant suppositum gratum: in inferno homo est in statu pure satisfaciendi. Vnde maior est ratio, cur ibi potius, quam hîc, existens in peccato soluat pœnas ex peccatis remissis relictas: ita, sapienter disponente Deo, ut nullum opus in hac vita nobis valeat ad remissionem pœnæ, quin etiam nobis valeat ad præmium. Hoc dictum sit de satisfactione ex opere operatis, nō operato Christi.

295.
Non soluit
homo in hac
vita pœnas
ex peccatis
remissis re-
lictas in
peccato exi-
stens.

196.
Ad fund. 1.

Ad fund. primæ, neg. minor: ad prob. disting. antec. omnis offensa immediatè contra personam, ordinem sumit à persona, quæ offenditur, concedo: quæ immediatè non est contra personam, sed contra bona extrinseca personæ, ordinem sumit à persona, nego. Talis est offensa venialis *ex sect. 2.*

297.
Vna offensa
venialis nō
excedit infi-
nitam cōtra
personas
creatas.

Ad 2. neg. maior: quia cum offensa venialis non sit immediatè contra Deum, sed tantum contra bona extrinseca Dei, non eleuatur supra ordinem offensarum contra personas creatas, sed potius continetur intra hunc ordinem: ac proinde vna venialis non excedit infinitas contra personas creatas.

198.
Ad 3.

Ad 3. neg. cōseq. quodlibet .n. opus bonum factum in gratia accipit ab ipsa gratia condignitatem ad vitam æternam. Cum enim gratia sit perfectissima participatio naturæ diuinæ in ratione essendi, quodlibet opus ab ipsa condignificatum, sit proportionatum meritum vitæ æternæ: nam qui participat naturam diuinam, dignus est ut participet operationes naturæ diuinæ, cuiusmodi sunt visio & dilectio beatifica, quæ vita æterna nominantur. At veniale ex nullo capite habet, ut per se dignum sit pœnâ æternâ. Non ex se, quia cum non sit immediatè contra Deum, non tollit amicitiam & coniunctionem cum Deo; nec potest ex se esse dignum pœnâ æternâ: alioqui tale peccatum committens simul esset dignus vitâ æternâ, & pœnâ æternâ. Nec ex subiecto, in quo est: licet enim ex subiecto fiat per accidens irremissibile, quando coniungitur in inferno cum mortali, hoc non fit, quia subiectum communicat veniali indignitatem mortalis, sicut gratia communicat operi bono dignitatem ad gloriam; sed quia, cum nequeat absq; gratia remitti, & subiectum in termino existens non sit capax gratiæ, non poterit in inferno remitti.

199.
Ad 4.

Ad 4. disting. maior: veniale coniunctum in inferno cum mortali condignè punitur æternâ pœnâ per se, & ratione offensæ præcisè, nego; per accidens ratione incapacitatis subiecti, concedo. Vnde neg. absolutè minor, quæ priorem sensum reddit. Ad prob. neg. sequel. vt .n. veniale æterna pœna iuste puniatur, sufficit vt ex quocunque capite sit dignum æternâ punitione.

200.
Ad 2. sent.

Secunda sent. quatenus asserit, veniali per se & ratione offensæ præcisè deberi pœnam æternam, confutata est: quæ docet, per accidens ratione gratiæ, cum qua sæpe coniungitur, illi deberi pœnam temporalem, falsa est: cum ea per se illi debeatur.

Non .n. ab ipsâ gratiâ, cum quâ in eodem subiecto coniungitur, habet vt sit leuis offensa Dei, eiusque amicitiam non dissoluens, propter quæ illi temporalis pœna respondet, sed per se & ratione sui: ergo solum per accidens debita est illi pœna æterna.

Ad 1. tertig. neg. cōseq. ad prob. concedo, veniale coniunctum cum mortali non euadere mortale, atque ad eò neque coniunctum cum mortali per se, sed solum per accidens condignè mereri pœnam æternam; euadere tamen irremissibile, non ratione intrinsecæ malitiæ, sed defectu capacitatis subiecti non admittentis gratiam, quæ ad remissionem venialis necessaria est. Ad 2. neg. sequel. etiam si .n. vtrumque æternâ pœnâ in inferno puniatur, tamen mortale per se & ratione intrinsecæ malitiæ, veniale ratione incapacitatis subiecti. Ad 3. nullum absurdum, multa venialia per accidens in inferno puniri æquali, aut etiam maiore pœnâ sentis, quam vnum mortale, cum in hac pœnâ conueniant. Sicut .n. conueniunt in finitudine & ordine malitiæ, ob quam talis pœna imponitur, quæ est inordinata conuersio ad obiectum creatum, quæ in vtroque reperitur: ita & in pœnâ tali conuersioni respondente. Vnde si à mortali separaretur auersio, manente solâ conuersione ad obiectum creatum, vt esset in casu, quo quis cum inuincibili ignorantia vltimi finis conuerteretur ad obiectum notabiliter rationi dissonum, deberetur illi sola pœna temporalis sensus, vt debetur veniali: nam in eo casu mortale desineret esse mortale, quia hoc formaliter dicitur propter contemptum Dei, qui cessare ignorato inuincibiliter Deo. Differunt tamen mortale & veniale in hac eadem pœna sensus: quia mortali hæc finita intensiuè, per se debetur infinita extensiuè: multis venialibus coniunctis in inferno cum mortali, per se tantum debetur pœna finita intensiuè, per accidens infinita extensiuè.

Ad 4. neg. cōseq. propter rationem in 2. asser. assignatam. Ad 5. neg. minor. vt enim Deus puniat citra condignum, veniale coniunctum in inferno cum mortali, sufficit, vt puniat illud minori pœnâ sensus, quam ex se sit dignum, etiam si ratione incapacitatis subiecti illud ipsum puniat pœnâ sensus infinitâ extensiuè.

Ex dictis sequitur, nullum peccatum, quæ peccatum est formaliter, posse esse pœnam peccati: S. Thom. 1. 2. qu. 87. art. 2. Nam pœna est ordinatiua culpæ; ordinatur enim ad reparandum ordinem, quem culpa destruxit, subiiciendo peccatorem potestati ordinantis: at nullum peccatum, quæ peccatum est formaliter, est ordinatiuum culpæ, sed potius destructiuum ordinis; nullum .n. peccatum vt sic, subiicit, sed potius eleuat peccatorem supra potestatem ordinantis: igitur nullum, quæ peccatum est formaliter, potest esse pœna peccati. Nam vna deordinatio non potest per aliam deordinationem ordinari. Confir. omnis pœna potest per se in vindictam peccati à iudice intendi: nullum peccatum vt sic potest à Deo in vindictâ peccati intendi.

SECTIO VII.

An veniale fieri possit mortale, & contrâ?

Trifariam, ex S. Tho. 1. 2. qu. 88. art. 4. intellige, veniale fieri mortale. 1. respectu eiusdem actus numero, quæ de veniali successiuè transeat in mortale. 2. respectu eiusdem actus speciei, vt quod ex genere suo est veniale, fiat ex circumstantia mortale. 3. respectu multiplicationis actuum, an scilicet

201.
Ad tertiam

202.

203.

Multa venialia per accidens puniuntur æquali aut etiam maiore pœna sensus, quam vnum mortale.

204.

205.

Fundam.

206.

Trifariam veniale fieri mortale.

an scilicet plura venialia constituere possint vnum mortale. Quoad priores duas controuersias, de actu exteriori nullum est dubium, quin idem numero actus, vt eadem deambulatio propter varios fines imperata, possit ex veniali fieri mortalis, & vice versa; idem mendacium ex genere suo veniale, fieri ob malum finem mortale.

D I C O 1. Potest idem numero actus interior physicè inuariatus de veniali fieri mortale, & contrà: Est communior sent. & à fortiori omnium, qui docent, posse eundem actum ex malo fieri bonum, & ex bono malum. Prior pars constat in motibus subitis circa obiectum notabiliter difforme, qui à principio defectu plenæ aduertentiæ sunt venialia; accedente verò plena aduertentiâ, inuariati physicè fiunt mortalia. Non enim oportet ad cognitionis variationem, in his casibus variari voluntatis affectum: nam potest voluntas, adueniente perfecta notitia deformitatis obiecti, perseverare in eodem affectu ex eodem motiuo elicitio. Nec est eadem ratio de actu virtutis: qui vt sumat bonitatem ex obiecto, debet ipsam intendere propter se: at in motibus indeliberatis non intenditur propter se, cum nondum plenè cognoscatur: igitur vt accedente perfectâ notitiâ honestatis, fiat actus virtutis, debet propter se illam intendere, atque aded mutari in nouam & expressam tendentiam in obiectum, propter ipsius honestatem de nouo cognitam. Quæ tendentia cum sit intrinseca actui, necessariò mutat intrinsecè & physicè actum. Actus verò peccati, cum non debeat intendere deformitatem obiecti, à hoc vt, accedente perfecta notitia deformitatis, fiat peccaminosus, necesse non est, vt deformitatem de nouo cognitam intendat, ac proinde vt physicè & intrinsecè mutetur, sed sat erit, si tantum illam cognoscat; cum possit voluntas perseverare in eodem affectu & motiuo formali, sub quo antea ad obiectum ferebatur.

Cæterum assertio est de ijs tantum peccatis, quæ vt obiecti deformitatem contrahant, non debent expressè tendere in obiectum dissonum: quia cum motiuum horum sit per ordinem ad multa, non potest cognosci, nisi cognitione perfectâ, seu cõparatiuâ. Ac proinde non est idem motiuum formale totale, sub quo voluntas tendit ad hæc peccata cognita cognitione perfectâ, atque imperfectâ: Mutato autem motiuo formali, necesse est mutari physicam entitatem actus, quæ à motiuo formali essentialiter pendet. Motiuum verò formale aliquorum peccatorum plerumque est ratio delectabilis, relucens in obiecto, quæ, quia non pendet ex comparatione plurium rerum, potest tota cognosci cognitione imperfectâ.

Posterior pars assert. prob. potest voluntas à principio ferri in obiectum notabiliter difforme cum plenâ aduertentiâ, & paulò post, insurgente vehementi passione, perseverare circa idem sub eodem motiuo imperfectè cognito, quo casu, id quod erat mortale, fit veniale defectu perfectæ libertatis & moralis potentie cessandi à tali actu.

Plerique hanc doctrinam extendunt ad eos actus, qui in principio ferebantur ad obiectum veniale sub circumstantiâ mortalis, quâ sublatâ, & remanente tantum obiecto venialis, tales actus aiunt, ex mortalibus fieri venialia. Vt si quis ex plenâ aduertentiâ incipiat propter delectationem velle comedere carnem hora 1. nōctis sabbati, & perseveret propter eandem in eadem voluntate vsque ad horam 1. diei sequentis: idem actus voluntatis ante duodecimam erat mortalis, propter circum-

stantiam prohibitionis; post 12. sublatâ circumstantiâ prohibitionis, remanente tantum motiuo delectationis fit veniale; & contrà partim modo, si quis primò conscientiam erroneam iudicet id quod committit esse mortale, quod reipsa est veniale; & deinde, errore sublato, iudicans esse veniale, adhuc perseveret in illo, eodem motiuo inuariato idem actus de mortali transit in veniale, & e conuerso.

Hanc doctrinam in 1. casu non admitto; admitto in 2. casu, quando actus incipit circa obiectum veniale, adueniente circumstantiâ mortalis, quòd idem actus transeat de veniali in mortale: quia noua circumstantia mortalis adueniens constituit obiectum mortalis, & consequenter actus circa illud erit mortale. Cum igitur possit idem actus inuariatus, qui antea versabatur circa obiectum cognitum cum circumstantia venialis, versari circa idem cognitum sub circumstantia mortalis, poterit idem actus physicè inuariatus fieri de veniali mortalis. Ratio prioris partis est: quia qui à principio cum plena aduertentiâ tendit in obiectum cognitum cum circumstantia mortalis, adhuc eâ sublatâ, interpretatiuè manet in eodem affectu erga tale circumst. affectus verò immutatus manet cum eadem virtute & intentione: quæ si antea interpretatiuè se extendebat ad circumstantiam mortalis, etiam postea. Confir. ex vi talis affectus manet voluntas ita disposita, vt si iterum eadem circumstantia mortalis rediret, à proposito obiecto nō desisteret.

Dices. Eadem est ratio de illo qui primò vult obiectum cognitum cum circumstantia tantum venialis; & deinde, eodem affectu inuariato, perseverat in volendo eodem obiecto cognito cum circumstantiâ mortalis. Nam etiam iste ex vi affectus est dispositus ad volendum idem obiectum cum circumstantia mortalis. Eadem quoque ratio erit de illo, qui committit mortale ex plenâ aduertentiâ, & deinde in eodem actu perseverat cum semiplenâ, hic moraliter & interpretatiuè perseverat in eodem affectu.

Resp. qui nondum actu voluit obiectum cum circumstantiâ mortalis, nondum censetur interpretatiuè & imputabiliter illum velle, esto ex vi talis actus sit habitualiter dispositus ad volendum illud, etiam cum circumst. mortalis. Quia nequit nobis ad peccatum personale imputari, nisi quod fundatur in aliquo actu nostro libero: alioqui imputarentur nobis peccata, quæ committeremus, si talis, vel talis occasio offerretur. Sed ille, qui primò vult obiectum cum circumstantiâ venialis, nondum actu voluit id cum circumstantia mortalis. Contrà verò, qui primò vult obiectum cum circumstantia mortalis, quâ sublatâ adhuc persistit in eodem affectu circa idem cum sola circumst. venialis, actu voluit eodem affectu omninò inuariato obiectum cum circumstantia mortalis. Igitur maior est ratio, vt huic imputetur, & non illi. Confir. Intentio mala finis interpretatiuè & imputabiliter perseverat in electione mediorum: Ergo à fortiori, affectus circa obiectum mortale interpretatiuè & imputabiliter perseverat in eodem affectu inuariato circa obiectum veniale. Vnde nisi hic retractet priorem affectum, semper censetur moraliter perseverare in illo.

Posterioris discrimen est: qui ob vehementem passionem amittit plenam aduertentiam circa obiectum notabiliter dissonum, etiam si perseveret in eodem affectu physicè, haud tamen censetur perseverare in eodem affectu moraliter, propter moralem impotentiam, quam ex vehementia passionis excitatæ experitur, cessandi à tali affectu.

207.
Diffic. de actu interiori sicut in casu

Actus virtutis non fit de bono malus, aut e contra, inuariatus physice.

208.

209.
Potest insuper de mortalibus fieri veniale.

210.

Hic casus

211.
Non admit-tendus

Ratio

212.
Dices à pari

213.
Resp discrimen prioris

214.
Secundi discrimen

Hoc intellige, quando passionis vehementia non fuit præuisa: nam quando est præuisa, censetur volita in causâ, ac proinde etiam quando est sub tali passione, peccat mortaliter: quia voluntariè se in talem passionem coniecit; & ex aliâ parte non est omni rationis aduertentiâ destitutus.

215.
Vltior
difficultas

An idem actus numero possit esse veniale & mortale simul? Negant aliqui, eo quòd includant rationes contradictoriè oppositas. Veniale est ab intrinseco principio reparabile; nec tollit gratiam & amicitiam cum Deo: contra verò mortale. Affirmant alij; quia si mendacium ordinetur ad homicidium, non amittit suam malitiam ex obiecto veniale, licet acquirat aliam ex fine mortalem.

216.

DICO 2. Non posse eundem actum esse mortale & veniale simul posituè: deberet .n. idè actus continere proprietates vtriusque simul; vt sit veniale & mortale simul; posse tamen eundem actum esse mortale posituè, & veniale negatiuè: quia ad hoc sufficit, vt idem actus de facto posituè contineat proprietates mortalis ratione finis: & eidem considerato ratione obiecti conueniant proprietates venialis, non actu & posituè, sed potentia & negatiuè.

217.

DICO 3. Nequit idem numero actus interior inuariatus in genere moris, ex veniali fieri mortale, & e conuerso: contra *Vasquez* 1. 2. disp. 145. num. 5. & *Curiel*. qu. 88. art. 4. §. 1. est *S. Doctoris* 1. 2. qu. 88. art. 4. vbi aperitè negat, posse eundem actum moraliter ex veniali fieri mortale, licet possit idem actus physicè. Ratio: actus in esse moris principaliter pendet à ratione regulante; ex disp. 13. sed alia est ratio regulans, à qua discordat veniale, & à qua mortale: regula enim à qua discordat mortale, est dictamen de conseruanda charitate vltimo fini debita: regula, à qua veniale, est dictamen de conseruando tantùm seruire charitatis erga vltimum finem. Vt autem actus moraliter mutetur, sufficit, vt connotet diuersam regulam, à qua discordat: quæ connotatio cum sit extrinseca physicæ entitati actus, non est necesse, vt illum physicè mutet. Ex his constat, veniale etiam specie, & genere in esse moris differre à mortali, sicut differunt hæc dictamina, à quibus actus in esse moris specificantur.

218.

DICO 4. Potest veniale ex genere, fieri mortale ex fine, vel ex circumstantia: non, mortale ex genere, fieri veniale ex fine, vel ex circumst. tamen si fieri possit veniale ex surreptione: *S. Doctor*. 1. 2. q. 88. art. 4. §. 6. prob. prima pars: potest veniale ex genere, assumi vt medium ad mortale, vt mendacium ad homicidium: vel si quis aded amet obiectum ex genere veniale, vt in eo vltimum finem collocet: ita vt paratus sit propter illud etiam graue præceptum transgredi: hæc autem voluntas seu affectus non sufficit, vt sit tantùm habitualis, sed debet esse actualis, quia non imputantur nobis ad peccatum, quæ faceremus, sed quæ actu facimus. Tale igitur peccatum erit veniale ex genere negatiuè tantùm, mortale ex fine, siue ex affectu posituè. De quo explica *August.* relatum dist. 25. cap. *Vnum orarium*: vbi, nullum, inquit, peccatū est adeo veniale, quod non fiat criminale, dum placet. Nunquā autem ex sola intentione affectus, aut diuturnitate moræ veniale ex genere, fieri potest mortale: maior .n. intentio, aut duratio non mutat naturam actus: & ex aliâ parte nullum extat præceptum naturale, aut posituum, quo certa intentio circa obiectum creatum sub mortali nobis prohibeatur. Alioquin cum talis intentio sit nobis ignota, semper essemus dubij, an ad eā deuenirimus; id sepe peccaremus

Veniale ex
genere fit
mortale ex
fine & cir-
cumst.

mortaliter, exponendo nos periculo cū attingendi.

Prob. secunda pars: vt rectè *S. Tho* qu. cit. ar. 6. mortale & veniale ex genere, differunt vt perfectū & imperfectum in genere peccati: at imperfectum potest per additionem fieri perfectum; nequit perfectum per additionem fieri imperfectum: igitur non potest mortale ex genere per additionem circumstantiæ venialis, fieri veniale, quin remaneat mortale: nam malitia venialis addita mortali, non tollit malitiam mortalis, sed auget potiùs illam: & extendit ad nouam venialis. Tertia pars ostend. nullum .n. est peccatū in suo genere mortale, quod defectu perfectæ aduertentiæ & libertatis fieri nō possit veniale: igitur mortale ex genere fieri poterit veniale ex surreptione, defectu plenæ aduertentiæ & deliberationis.

DICO 5. Nulla multiplicatio venialium attingere, vel adæquare potest grauitatem vnius mortalis: probat *S. Tho*. 1. 2. qu. 88. ar. 4. primò ex parte pænæ sensus mortali debita, quæ infinita est quoad durationem, ad quam pœnam nulla venialium multiplicatio pertingere potest, nam quantumuis ea multiplicentur, non merentur nisi pœnam finitam;

2. Ex parte pœnæ damni, quæ est carentia diuinæ visionis, quæ teste *Chrysost.* apud *S. Doct.* cit. est omnium grauissima: nulla autem venialia polluat subiectum in æternum priuare visionem Dei, quia cum non tollunt gratiam, nec ius tollunt & condignitatem ad gloriam. 3. Ex parte offensæ contra Deum. Cum enim mortale auertat ab vltimo fine, præferendo illi amorem creaturæ, grauissimam infert iniuriam Deo, plus etiam dando creaturam, quàm creatorem: veniale, cum ab vltimo fine non auertat, neque illi amorem creaturæ præferat, leuissimam, & in infinitum distantem iniuriam irrogat Deo: nec est directæ offensa Dei, quia non versatur immediatè circa Deum, sed circa media.

4. Ex parte effectus. Mortale .n. infert mortem animæ irreparabilem, soluitque illius coniunctionem cum principio vitæ, & vltimo fine; ita vt anima peccato mortua, & principio vitæ supernat. priuata, nunquam ex se ad vitam gratiæ resurgere valeat: sicut corpus ab animâ seiuictum, ex se nunquam ad pristinam vitam resurgere valet; veniale nec mortem infert animæ, nec coniunctionem cū intrinseco principio vitæ & vltimo fine soluit: vt possit anima coniuncta cum intrinseco principio vitæ & vltimo fine, vitalia opera supernat. exercere, & per ea se ad pristinum charitatis seruire restituere. 5. Omnia venialia non possunt coalescere in vnam culpam grauiorem; cum sint culpæ diuersæ rationis, ac proinde ineptæ ad vnam grauiorem constandam. Ergo si quilibet venialis ex se idonea nō est tollere amicitiam cū Deo, nec subiectum priuare debita sanctitate, neque id efficere poterunt omnes veniales simul; cum omnes simul non efficiant vnam grauiorem, sed tantùm illam pluries repetitam in suo genere extendant.

Vna hîc difficultas: si verum est, ex pluribus venialibus non fieri vnum mortale, quo pacto qui singulis furtis peruenit ad notabilem quantitatem, teneatur restituere sub mortali. *Nauiar.* in sum. cap. 17. nu. 139. opinatur eum, qui singulis minimis furtis deuenit ad notabilem quantitatem, in nullo furto peccare, nisi tantùm venialiter, teneri tamen sub mortali sublatum restituere, si continuato tempore sine magnis interuallis ad notabilem quantitatem peruenit: sub mortali non teneri, si interpolatis & distinctis temporibus intra aliquot annos hæc furta committeret, etiamsi perueniret ad quantitatem duplo maiorem eâ, quæ ad mortale satis est: quia

219.
non mortale
ex genere
veniale ex
fine

220.
est fiat ve-
niale ex
surreptione

221.
Assertio
communis

ex 4. ca-
pitib.

212.

213.

Veniale &
mortale a-
nalogia in
offensâ

214.

215.
à priori.

216.
Superest
diffic.

Fundam.
posterioris
partis.

quia cæteris paribus, magis peccat qui capit, quàm qui retinet alienum: sed qui capit illa parua furta sine intentione perueniendi ad notabilem quantitatem, non plus peccat, quàm venialiter: ergo nec ea retinendo plus peccabit, quàm venialiter.

217.

Hæc sent. quam sequitur *Lessius de iure & iust. lib. 2. cap. 12. dub. 8.* quoad vtramque partem *probabilis est, & in praxi tutata*: quia omnia illa parua furta per tam longum, & discontinuatam tempus facta, nõ censentur notabile damnum inferre domino, eo quòd paulatim & insensibiliter per subtractione parua materiae facta sint. Opposita sent. *probabilior est*: quam docet *Ioan. Medin. cod. de restit. q. 10. §. currit hic, Sor. lib. 5. de iure & iust. q. 3. ar. 13. ad 3. Pet. Nauar. l. 3. c. 1. n. 51. Couarr. l. 1. variar. c. 3. n. 12. pro qua citat Maior. in 4. di. 15. q. 25. & 26. Vasq. l. 2. disp. 146. cap. 2.* & alij docentes, vltimũ furtum, quòd complet simul cum præcedentibus materiam notabilem, esse mortale: licet .n. ex se sit materia leuis, coniuncta tamen cum alijs infert notabile damnum domino. Vnde si quis per vnicam actionem totum illud damnum inferret domino, peccaret mortaliter: ergo etiam si per plures actiones illud inferat. Nam quòd damnum inferat per vnam, vel per plures actiones, parum refert; cum eodem modo dominus notabiliter ledatur. Hoc autem non prouenit ex eo, quòd ex pluribus venialibus fiat vnum mortale, sed ex eo quòd postremum furtum simul cum præcedentibus complet vnam notabilem quantitatem mortalis. Atque aded qui illud vsurpat, peccat mortaliter, vsurpando materiam notabilem mortalis: quia retinere rem alienam, & illam vsurpare inuito domino, est vnum & idem: igitur si mortaliter peccat retinendo, etiam vsurpando. Antec. prob. ided retentio rei alienæ est peccatum, quia damnum infert domino: sed etiam vsurpatio damnum infert domino: igitur si retinere rem, quæ simul cum præcedentibus constituit notabilem quantitatem, est mortale; erit etiam mortale vsurpare rem, quæ simul cum præcedentibus integrat materiam notabilem.

228.
Opposita
sententia
probabilior
est.

Fundam.

229.

Regula.

Quoniam verò hæc doctrina non in omnibus venialibus locum habet, vt postremum simul cum præcedentibus constituat materiã notabilem mortalis; mendacium .n. licet millies repetitum, nunquam simul cum præcedentibus integrat materiã mortalis, ad hoc dignoscendum, statuenda est hæc regula. Quotiescunque materia & obiectum venialis sublequentis continuari potest, & constituere vnum quid maius cum materia & obiecto præcedentiũ, tunc vltimum veniale, quod cum præcedentibus integrat materiam notabilem, fit mortale, quod alioqui esset veniale. Vt si materia notabilis furti, sint decem grossi, quando vsurpatur decimus, committitur mortale: intellig. quando fur ipse aduertit: alioqui si quando vsurpat decimum grossum, non aduertit se vsurpasse alios nouem, non peccat mortaliter, etsi teneatur sub mortali restituere statim, ac recordatur, se cum vltimo vsurpasse alios nouem. Eadem doctrina verificatur in materia intemperantiæ: vt si quis tempore ieiunij sæpius comedat in die, ita vt in tribus, vel quatuor ientaculis ieiunium notabiliter non violet, violet in quinto, in eo peccat mortaliter. Quæ admodum in materia voti, officij diuini, & simili- bus præceptis, in illa omissione, vel commissione peccatur mortaliter, quæ simul cum præcedentibus constituit materiam notabilem voti, officij diuini, aut alterius præcepti. Ex quo apparet maior probabilitas huius nostræ opinionis, & minor probabilitas præcedentis, quæ asserebat, vltimum fur-

230.
Eadem do-
ctrina veri-
ficatur in
materia in-
temperan-
tiæ, voti,
officij diui-
ni &c.

tum simul cum præcedentibus non cõstituere materiam mortalis: ex ea .n. sequeretur, neque in materia temperantiæ, voti, aut alterius præcepti, committi mortale ex pluribus omissionibus, aut commissionibus leuibus integrantibus vnam omissionem, vel commissionem grauem.

Infertur 1. peccare mortaliter illum, qui simul cum alijs infert notabile damnum, etiam si singuli seorsim non nisi leue damnum inferant: Nec non singulos teneri ad restitutionem pro suã dumtaxat portione, non pro toto ablato, nisi fortè qui fuit causa, sine quã notabile damnum non fuisset illatum: tunc .n. tenetur ad totum sub conditione, si alij non frtisfecerint. 2. non peccat mortaliter, ac proinde neque ad restitutionem tenetur, qui leue aliquid suffuraretur ab illo, cui graue damnum ab alio illatum est: secus si illi notabile damnum non est illatum à singulis per se, sed ab omnibus simul. Ratio: quando notabile damnum est ab aliquo certo illatum, iam habetur certa persona, & à quã fieri debet restitutio: ex alia parte qui leue furtum surripit, non tenetur sub mortali illud restituere, cum notabile damnum non inferat, nec tollat à domino rei ablatæ actionem in certam personam, quæ notabile damnum intulit. Vnde si fiat excommunicatio in omnes, qui vineam aliquam depopulati sunt, si singuli per se leuem materiam furati sunt, omnes tenentur ad restitutionem sub pœnã latæ excommunicationis: Si verò aliqua, vel aliquæ certæ personæ per se notabile damnum intulerint, & vnus, vel duo alij leuem materiam furti vsurpauerint, non tenentur sub pœna excommunic. ad leuem illam materiam restituendam. Eadem ratione, quando plures minimam quantitatem seorsim suffurando, notabile damnum intulerunt, antequam fiat notabilis damni compensatio, omnes tenentur sub mortali ad restitutionem illius minimæ quantitatis, quam singuli suffurati sunt. Postquam verò facta est ea compensatio, si vnus, vel alter supersit restitutus, non tenebitur sub mortali ad eam minimam quantitatem restituendam. Ratio: eatenus antea sub mortali tenebatur ad eam restituendam, quatenus ex illã simul cum alijs pende- bat restitutio rei notabilis ablatæ. Cum igitur notabilis res ablata sit restituta, non amplius tenebitur sub mortali ad eam minimam restituendam. Quam doctrinam non modò veram existimo in casu, quo singuli per se seorsim ab alijs, sed etiam in casu quo omnes simul furati sunt: licet .n. tunc singuli mortaliter peccauerint ratione notabilis damni, quod omnes simul intulerunt, reparato tamen postea notabili damno, non tenetur vnus, vel alter sub mortali paruam materiam restituere.

231.
Coroll. 1.

232.
Coroll. 2.

233.
Coroll. 3.

3. Cum quis per singula furta ad notabilem quantitatem peruenit, quoties deinde ab eodem domino leuem materiam vsurpat, toties peccat mortaliter, quia toties virtualiter vsurpat totam materiã præcedentem, ac proinde toties notabile damnum infert domino. Oppositum docet *Lessius cit.* Sed quid mirum, cum ipse censeat, non peccare mortaliter, qui postremo furto simul cum præcedentibus integrat materiam notabilem, etsi peccet mortaliter non restituendo?

Tandem quod de singulis furtis respectu vnus domini dictum, dicendum etiam respectu diuersorum: sicut postremum furtum, quod simul cum præcedentibus notabile damnum infert eidem, est mortale, & totum simul cum præcedentibus restituendum: ita postremum furtum, quod simul cum præcedentibus integrat notabilem quantitatem respectu diuersorum dominorum, est mortale:

234.
Idem est
respectu di-
uersorum
dominorũ.

quia notabile furtum, à quocunque vsurpatum, semper ex genere suo est mortale: 1. quia sicut peccant mortaliter singuli, qui leuicam materiam seorsim ab eodem furando, notabile inferunt damnum: ita mortaliter peccabit, qui notabilem materiam à diuersis vsurpat. 2. si quis notabilem quantitatem surriperet à multis, qui sua bona in eodem loco simul haberent, mortaliter peccaret: ergo etiam si illam surriperet à multis, diuersis in locis sua bona habentibus: 3. ex opposita sententia sequeretur, posse aliquem totà vità furto viuere.

235.
Requisitus
moralis
continuatio
temporalis.

Cæterum non displicet limitatio *Nauarri* de morali continuatione temporis ad hoc, vt omnia minima illa furta censeantur facere vnam notabilem materiam respectu vnius furti. Homines enim minùs ægere ferunt, sibi auferri longo temporis intervallo, præsertim casu, quædam minima, etiam vsque ad notabilem quantitatem, quàm totam simul, vel per partes de industria. Cautè tamen aduertere, quod spectat tum ad debitum restituendi, tum ad grauitatem peccati discernendam, an is, qui talia furta commisit, ex habitu & praua consuetudine commiserit. Nam ferè semper hi furari solent ex virtuali intentione, quam habent alia & alia furandi; atque ad eò semper eos peccare mortaliter, & ad restitutionem teneri, etiam si per diuturnum tempus id faciant. Aduerte etiam, quod attinet ad notabilem quantitatem furti, maiorem requiri à diuersis, quàm ab eodem: quia minùs læditur vniuscuiusque bonum; maiorem ab amico & familiari, quàm ab extraneo; maiorem ab hero, quàm ab alio; maiorem à parente, quàm ab hero; maiorem à marito, quàm à parente. Quia in his nõ tam supponitur displicere substantia rei acceptæ, quàm modus accipiendi; vnde quoad substantiam supponitur in domino voluntas dandi rem suffuraram, si petatur. Notat *Nauarrus*, non peccare, saltem mortaliter, famulos, & multò minùs filios furando à dominis, vel parentibus esculenta, quibus ipsi vescantur: secùs si ea furentur, vt vendant, vel donent alijs.

236.
Maior
quantitas
respectu
horum per-
sonarum,
quàm alia-
rum.

237.
Ex contem-
ptu legis-
toris omne
veniale fit
mortale.

Superfunt duo alij modi, quibus in omnibus sent. veniale fit mortale. Prior est ex contemptu, non quidem ipsius venialis, sed legis, vel legislatoris. Hinc est, quod violatio præcepti de re minima facta in contemptum præipientis, possit esse casus referuatus, & materia excommunicationis, quæ non cadit nisi in peccatum mortale.

238.

Posterior modus est propter periculum incurrendi mortale; Quotiescunque .n. veniale ex natura sua secum trahit periculum prolabendi in mortale, illud committere, est mortale, etiam si de facto homo non prolabatur in mortale: nam solum se exponere probabili periculo committendi mortale, est mortale. Huic fundamento niti debet sententia, quæ asserit, non dari minimum in delectatione venerea, sed quantumcunque exiguam delectationem deliberatè quæsitam, non excusare à mortali. Cuius oppositam *Claudius Aquianus* nostra Societ. Generalis anno 1612. 24. Apr. Inb præcepto obedientiæ, & pœna excommunicationis, & priuationis lecturæ, vocis actiuæ & passiuæ, nec non inhabilitatis ad quæuis officia, absque pœnis Societatis arbitrio infligendis, prohibuit, ne quis è Societ. publicè, aut priuatim, non modò vt veram & probabilem, sed ne vt tolerabilem doceret, aut alijs consuleret, vel sibi quoquo modo placere significaret. Ratio periculi, est maxima pronitas, quam appetitus sensitivus habet erga has delectationes, & natura ipsa veneræ delectationis, summam cum sensu affinitatem & sympathiam habent-

& propter
periculum
mortalis.

tis, vt nemo sine morali periculo fidere possit, certam in his delectationibus metam seruare, quia ad minimam ille&us, sensum in maiorem prolabatur. Eandem sent. sed alto fundamento fusè probat *Fernan. Rebel. Societ. IESV lib. 3. de Mair. q. 19. c. 3.*

SECTIO VIII.

An quicumque capax peccati mortalis, sit etiam capax venialis, & contra?

PRIMA sent. negans *S. Tho. 1. 2. qu. 89. art. 3. & 4. & qu. 7. de malo art. 7. & 9. Calet. 1. 2. cit. qu. art. 4. Contra. ibid. doctentium*, nec primum hontinem in statu innocentie, nec Angelum in vilo statu, peccare posse venialiter. Fundam. *S. Tho.* nihil appetere potest Angelus, nisi in ordine ad vltimum finem debitum, vel indebitum: nequit igitur in Angelo esse veniale; quia veniale est voluntarius defectus circa media: ergo si nequit Angelus deficere in medijs, quin deficiat à fine, nequit peccare tantum venialiter. Antec. probat: Angelus omnia resoluit ad prima principia: primum principium in operabilibus est vltimus finis. Confir. de facto Angeli boni omnia appetunt in ordine ad finem debitum, qui est Deus; vnde omnes eorum actus sunt charitatis: mali omnia appetunt in ordine ad finem superbiæ, propter quod omnes eorum actus sunt mortalia peccata.

239.

Secunda sent. affirmans reliquorum Scholast. Pro explicatione, nota, dupliciter posse aliquem carere potentia ad peccandum venialiter: vno modo antecedenter & ex propria natura; quia nimirum omnis actus malus ab eo elicitus, necessariò est mortalis; alio modo consequenter, & ex diuinà ordinatione, vt quamdiu ipse non peccet mortaliter per voluntariã separationem ab vltimo fine, tandem illum Deus non permittat peccare venialiter.

240.
Dupliciter
potest ali-
quis carere
potentia ad
peccandum.

DECO 1. Quicumque est capax peccati mortalis, sua natura est etiam capax venialis. Videtur contra *S. Tho.* & eò ipsius fundamentum rendere, vt probet, Angelum naturã suã nõ peccare venialiter. hoc sensu rationem eius *Caletanus*, & *Conra.* interpretantur, licet alij illum explicent de Angelo considerato tantum in statu beatitudinis, vel damnationis, vel eum explica iuxta 2. assertionem infra.

241.

Assertio prob. eadem potentia, quæ sufficit ad mortale in materia grani, sufficit ad veniale in materia leui. Ratio sumenda ex modo operandi potentie liberæ, quæ radicalem libertatem habet ex cognitione obiectiuè indifferente. Cognitio nõ solum potest esse obiectiuè indifferens circa malum notabiliter difforme, sed & non notabiliter difforme, igitur quicumque liberè ferri potest in obiectum notabiliter rationi difforme, ferri etiam poterit in obiectum leuiter tantum rationi difforme.

242.
Fundam.
à priori.

Confir. duplex est veniale, alterum ex genere, alterum ex surreptione; nihil autem repugnat, quò minùs Angeli committant veniale ex genere, putamendacium, non referendo illud ad finem mortalis, sed ad indifferentem, vel ad finem solius venialis: quid .n. necessitat vt referat in finem mortalis? Loquimur de Angelo viatore, qui nondum vel per beatitudinem adhæret vltimo fini, propter quem omnia operatur, vel per damnationem auctus est ab vltimo fine, contra quem omnia operatur. Neque etiam repugnat in Angelo peccatum ex surreptione, vt fusè *10. 2. disp. 20. se&. 2.*

243.

Ad fundam. *S. Tho.* neg. antec. nulla .n. ratio cogit Angelum omnia appetere propter vltimum finem

244.
Nulla ratio
cogit An-

golum appetere omnia propter ultimum finem.

finem debitum, vel indebitum. Ad prob. esto omnia Angelus resoluat vsque ad prima principia; nulla est necessitas, vt omnia appetat propter vltimum finem; cum nullus finis necessitet voluntatem viatoris ad omnia propter illum appetenda. Ad Confirm. dispar est ratio de Angelis constitutis in termino beatitudinis, vel damnationis: nam illi propter claram visionem Dei omnia appetunt propter Deum: isti propter amissam beatit. & obstinationem in malo, omnia contra Deum.

245.

DICO 2. Potestate consequente, & ex diuinâ ordinatione, neque Angelus viator, neque primus homo in statu innocentiae, potuit prius peccare venialiter, quam mortaliter. Hæc est communis sent. Scholast. *Alen. 2. p. qu. 98. me. 4. art. 3. & qu. 103. me. 6. Alber. in 2. dist. 21. art. 10. Bonau. art. 3. qu. 1. Richar. art. 3. qu. 1. Duran qu. 4. Agid q. 2. art. 3. Argen. q. 1. art. 1. Rubi. qu. 1. art. 1. Capreo. q. 1. art. 1. Marsil. q. 14. art. 2. concl. 1. Palat. disp. 1. Medin. 1. 2. qu. cit. art. 3 & 4. & ferè omnium recen. qui id expressè docent de primo homine in statu innocentiae contra Scot. in 2. dist. 21. qu. 1. §. dico, Gabrie. dist. 22. qu. 1. art. 3. dub. 3. Maior. quest. 2. concl. 3. ad quam inclinatur *Alma. tract. 3. Moral. cap. 22. licet Maior id solum asserat de veniali ex genere, non ex surreptione. Assertio quoad 1. partem de Angelo viatore, probatur 1. de facto nullus Angelus viator peccauit solum venialiter, nemo. n. hoc asserit: at probabile est, in tantâ multitudine aliquem venialiter tantum peccaturum fuisse, si potestate consequente potuissent. 2. si aliquis dum erat in viâ, venialiter tantum peccasset; cum propter tale peccatum non metuisset priuari gloriâ; & ex aliâ parte nullum peccatum Deus impunitum relinquat, debuisset ante beatitudinem pœnitentiam agere; at nullum sanctum Angelum viatorem constat pœnitentiam egisse. 3. Id etiam confirmat allatus discursus S. Tho. attento enim connaturali modo operandi Angeli, connaturalius est, vt mortaliter, quam vt venialiter tantum peccet. Prob. quoad 2. partem de homine in statu innocentiae. Cum in illo statu nullum fuisset malum, sed plenitudo & affluentia omnium bonorum, vt testatur *August. 14. de Ciuit. ca. 10. denitatio tranquilla peccati, quâ manente nullum omnino aliunde malum, quod contristeret, irrebuat; repugnat, in eo statu hominem prius venialiter, quam mortaliter peccasse. Quia veniale non dissoluisset statum innocentiae, sed mansisset cum illo; non. n. dissoluisset amicitiam & coniunctionem cum Deo, quâ manente, mansisset originalis iustitia, quæ statum illum tranquillissimæ charitatis constituerebat: at mortale dissoluisset statum innocentiae, dissolutâ amicitiam & coniunctionem cum Deo. Si autem veniale mansisset cum statu innocentiae, aliquod malum in eo statu esse potuisset, contra *August. qui illum appellat, statum tranquillitatis, imperturbati amoris, synceræ societatis, beatitudinis ac felicitatis, expertem malorum, affluentem omnium bonorum: In quo nec aberat quidquam, quod bona voluntas adipisceretur, nec inerat quod carnem animumve hominis feliciter viuientis offenderet. Vbi nec mors metuebatur, nec vlla corporis mala valeudo, sed amor imperturbatus in Deum, & ex hoc amore grande gaudium non desistente, quod amabatur ad fruendum. Mortale vero quia cû illo statu manere non poterat, quin illum statim dissolueret, non repugnabat ab homine in eo statu committi. Quæ ratio non solum probat de primis parentibus, sed de reliquis etiam posteris, si status ille, Adamo non peccante, perseverasset: nam eadem fuisset ratio.****

246. Prob. prima pars.

247. Prob. posterior pars.

Ratio.

DICO 3. Hanc moralem impotentiam consequentem venialiter peccandi non habuerunt Angeli in statu viæ, nec primi parentes in statu innocentiae ex aliquo habitu inhærente: sed ex diuinâ dumtaxat gratiâ protegente, quæ ita illos in omnibus & singulis occasionibus præueniebat, extrinseca intrinsecaque impedimenta tollendo, rationem illustrando, affectum inflammando, vt non sineret, eos venialiter labi, quamdiu eorum mens fuisset per gratiam coninnctâ Deo. Quia nullus habitus conferre potest moralem impotentiam consequentem, relicta physicâ ac liberâ potentiâ antecedente peccandi. Impotentia. n. moralis consequens includit liberam determinationem voluntatis: propterea enim dicitur consequens, quia consequitur liberam determinationem voluntatis; estque impotentia siue necessitas ex suppositione, quod voluntas cum auxilio Dei liberè sit se determinatura ad non peccandum: quæ impotentia consequens stat cum antecedente potentiâ libera ad oppositum. Nullus autem habitus potest determinare infallibiliter voluntatem ad vnum, relicta libera potentia ad oppositum: nam determinare infallibiliter ad vnum non potest, nisi physicè ad illud necessitando, atque ad eò tollendo potentiam antecedentem ad oppositum: nequit. n. habitus determinare potentiam ad exercitium actûs, nisi per modum causæ naturalis, cum non sit principium liberum, sed necessarium agendi. Alioqui si physicè non necessitaret, posset voluntas oppositum facere; ac proinde infallibile non esset, eam ad illud se determinaturam.

Voluntatem liberè se determinaturam, & nihilominus ab habitu infallibiliter fore determinandam, quasi possit Deus infundere habitum tantæ intensiõis, vt cum illo voluntas sit infallibiliter liberè tamen, cooperatura, dici non potest: 1. quia rationalis habitus determinaret potentiam vno eodemque modo illam impellendo, cum eadem semper intensiõne & efficacità, quia determinaret illam vt causa naturalis: at interdum dareretur aliqua cognitio, quæ efficacius ex parte obiecti voluntatem ad se alliceret, quam habitus ipse ad oppositum actum impelleret: quotiescunque autem cognitio superat ex parte obiecti allicientis impulsus habitus, voluntas connaturalius sequitur impulsus cognitionis; cum connaturalius illi sit operari iuxta maiorem impulsus, vel obiectiuum, vel subiectiuum. Confirm. id eò nequit eadem notitia supernaturalis respectu eiusdem voluntatis semper esse congrua & efficax, quia sæpe coniungitur cum aliquâ cognitione naturali, quæ efficacius mouet voluntatem ad oppositum, quam notitia supernat. ad obiectum supernat. quæ. n. vno tempore voluntatem reipsa mouet ad opus, alio tempore propter alias circumstantias & occasiones non mouet. 2. potest voluntas pro innata libertate contra quemcunque impetum habitus operari, modò talis impetus illam non necessitet: igitur nullus est habitus, cum quo sit infallibiliter & liberè operatura.

Hæc eadem ratio probat de venialibus ex surreptione. Dupliciter enim possunt hæc excitari: 1. quando appetitus sensitiuus imperium voluntatis præueniens contra debitum rationis in turpe obiectum consentit. 2. quando voluntas, defectu plenæ aduertentiæ, ineliberatè fertur in obiectum difforme naturæ rationali. Ad neutrum actum infallibiliter & cum libertate cohibendum sufficit habitus. Fundam. vt posset habitus infallibiliter appetitum sensitiuum, vel rationem cohibere, vt in obiectum

248. Moralium impotentia consequens venialiter peccandi unde t

Fundam.

249. Infallibilitas libera nulla an- sec.

1. ratio

250. Confirm.

2. ratio.

251. Veniale ex surreptione dupliciter

in obiectum imperfectè cognitum ferri possit, deberet illum physicè, ac proinde necessariò prædeterminare, ne in tale obiectum ferri posset: cum nequeat, nisi per modum causæ naturalis potètiã determinare. Rationes, quas contra 2. assert. proponunt *Scorus, Gabriel, Maior*, solùm probant, quòd absolutè potuerit tam Angelus in viã, quàm homo in statu innocentiz venialiter peccare, non autem positã diuinã ordinatione, quæ ex Patrib. & Scholast. colligitur. Falsum est, quod *Scorus cit. §. ad primum* docet, veniale simul cum aliquã poenã ei respondente, de factò in statu innocentiz esse potuisse, vt constat ex *August. cit.*

An qui capax venialis, sit capax mortalis?

252.
Negat
Dnr.

Fund.

Prima sent. negans videtur *Duran. in 4. dist. 15. qu. 2. n. 7.* ac probari 1. de pueris cum primùm ad vltimam rationis perueniunt: 2. de amentibus: 3. de ijs qui primò è somno excitantur; hoc fundam. Ad mortale requiritur perfectum iudicium de difformitate obiecti; ad veniale sufficit quodcunque imperfectum. At pueri, amentes, & primò euigilantes, antequam propositi obiecti malitiam perfectè cognoscant, incipiunt illam imperfectè cognoscere, ita vt eo temporis interstitio valeant peccare venialiter, non mortaliter: vnde omnes ferè concedunt, quòd qui primò è somno excitati pollutioni consentiunt, peccent venialiter, non mortaliter. Item amentes sunt capaces iudicij imperfecti: & pueri antequam sint capaces perfecti iudicij; habent imperfectum iudicium ad veniale sufficiens. Quod sic prob. pueri non statim perueniunt ad perfectum iudicium ad mortale requisitum, sed successiue per organorum depurationem, humorumque exsiccationem: igitur antequam perueniant ad perfectum iudicium, attingunt imperfectum, quod inter perfectum iudiciũ & non iudicium mediat. Confir. 1. tripliciter potest perfectum iudicium in adultis impediri. 1. defectu apprehensionis. 2. defectu discursus. 3. ex impetu concitatz passionis: at ex his omnibus solet perfectum iudicium in pueris, amentibus, & primò è somno vigilantibus impediri, quo minùs perfectè iudicent, ac deliberent de propositi obiecti difformitate: in illis .n. nec est perfecta obiecti apprehensio, nec perfectus & constans discursus; & naturales passionis in omnibus his, ob defectum rationis, multùm vigent. 2. Ad mortale, præter notitiam obiecti naturæ rationali difformis, requiritur notitia Dei vltimi finis, vt suprã: sed pueri priùs incipiunt cognoscere obiectum rationi creatæ difforme, quàm Deum vltimũ finem: cum hæc notitia sit difficilior, nec nisi lógo discursu ex effectibus creatis, qui in pueris est valde debilis comparetur; at ratio creata dictans bonum, & prohibens malum, faciliùs cognoscitur: ergo pueri priùs fiunt idonei ad veniale.

254.
Confir. 1.

255.
Confir. 2.

256.
Affirmant

Secunda sent. affirmans *S. Tho. 1. 2. q. 89. ar. 6. q. 7. de malo art. 10 ad 8 & in 2. dist. 42. q. 1. art. 5. ad 7. Caiet. 1. 2. q. cit. art. 6. Contrad. ibid. Vid. præ. ult. De eo, ad quod tenetur homo. p. 2. n. 11. Vsq. disp. 149. cap. 1. Curiel. 1. 2. q. cit. art. 6. dub. 1. §. 2. Suar. tract. 5. de act. hum. disp. 2. sect. 7. propos. 3.* Inter has sent. priorem publicè in Italia docui an. 1613. sed re maturiùs considerata, posterior longè probabilior mihi visa, eãq; tradidi híc in Archid. Vniuersi. Græcensi an. 1630. Fundam. libertas necessaria ad veniale, sufficit ad mortale: necessaria .n. ad veniale est, quã homo discernere valeat inter bonum & malum morale: sed qui discernere valet inter

257.
Libertas
necessaria
ad veniale,
sufficit etiã
ad mortale.

bonum & malum morale, est capax mortalis. Igitur qui est capax venialis, est capax mortalis. Maior patet; nam omne peccatum est deuiatio à bono honesto: igitur qui capax est venialis, debet posse discernere inter bonum & malum morale. Minor prob. qui discernere valet inter bonum & malum morale vt sic, discernere etiam valebit inter bonũ & malum morale notabiliter conforme, & difforme rationi: at hic eo ipso est capax mortalis; hoc .n. est deuiatio à bono honesto notabiliter rationi conformi. Præterea qui nouit bonum vel malum morale, eo ipso nouit dictamen rationis illud præcipientis, hoc prohibentis, atque aded confusè saltem nouit Deum authorem ipsius rationis dictantis, & naturæ rationalis: nam per cognitionem effectus cognoscimus causam. Confir. Qui potest peccare venialiter, potest honestè & meritorie operari: at hic potest mortaliter peccare: igitur qui potest venialiter peccare, potest mortaliter. Maior prob. 1. qui potest venialiter peccare, est capax sacramentalis confessionis: ergo & capax attritionis, quæ ad sacramentum id essentialiter requiritur. Attritio, teste *Trident. sess. 14. cap. 4.* est donum Dei, & Spiritus S. impulsus, atque aded actus studiosus & meritorius. 2. qui committere potest veniale, habere debet remedium quolibet tempore paratum cõtra illud: hoc autem est actus studiosus & meritorius: nam ad honestè & meritorie operandum non solùm requiritur perfectum iudicium, sed etiam deliberata voluntas, quã intendatur honestas ipsa propter se.

258.
Qui potest
honestè &
meritorie
operari, po-
test mortali-
ter pec-
care.

Ad fundam. primæ sent. disting. secunda pars maio. Ad veniale sufficit iudicium imperfectum actuale, concedo; potentiale, nego. Etenim, vt rectè *Caiet.* licet ad veniale ex surreptione sufficiat iudicium imperfectum actuale, est tamen in eo, qui sic peccat, necessaria facultas perfectè iudicandi ac deliberandi: alioqui neque ad veniale posset illi imputari; cum tale iudicium non sit sufficiens ad expedite operandum, quod ad peccandum requiritur, vt patet in iudicio, quod in somno habemus. Peccat igitur quis ex surreptione, vel quia non præuenit, quando potuit & debuit, vel quia non reducit se in statum perfectæ libertatis, in quo expedite posset peccato resistere.

259.
Ad veniale
sufficit iu-
dicium, im-
perfectum
actuale, non
potentiale.

Ceterùm, quia hoc absque maxima difficultate præstare non potest, non imputatur ei ad mortale. Vnde ad mino. concedo pueros, antequam perueniant ad facultatem perfectè iudicandi, peruenire ad facultatem iudicandi imperfectè: nego tamen, hanc imperfectam iudicandi facultatem ad veniale sufficere. De amentibus, nego, eos vllum habere iudicium sufficiens ad veniale. De primò è somno vigilantibus resp. ided eos venialiter peccare, quia eo temporis interstitio possunt, licet cum difficultate, se ipsos ad perfectum statum libertatis reducere, in quo expedite possent peccato resistere.

260.

Ad 1. confir. resp. Ided in adultis, impedito perfecto iudicio, non impeditur principium peccandi, quia non impeditur facultas perfectè iudicandi ac deliberandi. At in pueris & amentibus, cum imperfecto iudicio non est facultas perfectè iudicandi ac deliberandi ad peccatum requisita.

261.
Ad confir. 1.

Ad 2. neg. minor. Ad prob. concedo, de notitiã vltimi finis perfecta: nego, de imperfecta & confusa, quæ ad peccandum contra vltimum finem sufficit: nam sufficit quecunque notitia, quæ peccatorem excitare potest ad obiectum meliùs examinandum. Suppono autem, quòd qui potens est cognoscere bonum honestum, vt conforme naturæ rationali, & malum vt difforme eidem naturæ rationali,

262.
Ad confir. 2.

tionali, potens quoque sit, leui adhibito discursu, peruenire in notitiam Dei Authoris talis naturæ.

SECTIO IX.

An peccatum, quod homo primò committit, possit esse veniale?

263. *Negant*
Fund. 1. Prima sent. negans S. Tho. 1. 2. q. 89. art. 6. *Caiet.* *ibid.* & ferè omnium Thomist. Fundam. duplex.

1. vniuersusque sub præcepto naturali tenetur, cum primùm ad vsum rationis peruenit, conuertere se ad Deum vltimum finem, iuxta illud Zachar. 1. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos:* ergo si non se conuertit, peccat mortaliter, cum sit transgressio præcepti grauis, quale est charitatis erga se, & Deum vltimum finem. Nequit igitur primùm peccatum hominis, ad vsum rationis perueniens, esse veniale. *Confirm.* quod primùm cogitandum occurrit homini, cum primùm ad vsum rationis peruenit, est deliberatio sui, suarumque actionum. Nam immediatus finis omnium concupiscibilem est ipse homo, ad quem naturaliter ordinantur omnia concupiscibilia: quidquid .n. appetit homo, naturaliter appetit propter seipsum, ut ait Philof. *amicabilia ad alios veniunt ex amicabilibus ad se.* Igitur primus finis, qui simpliciter occurrit appetenti, est ipse appetens: quia finis est prior in intentione, & ipse puer est primò à seipso amatus amore amicitiae: ergo quod primò de facto occurrit puero, cū primū rationis vsum attingit, est ipse, ad quem reliqua concupiscibilia ordinantur.

265. Cæterum in hoc præcepto explicando, non vna est Thomist. sent. Alij putant necessariam esse explicitam conuersionem ad Deum. Alij satis esse existimant implicitam, proponendo se rectè & honestè viuituros. Alij necessariam censent cōuersionem ad Deum finem supernat. eo quod per talem conuersionem debeat homo à peccato originali iustificari, si fortè in illo est, vti sunt Gentiles, qui etiam ad hoc præceptum obligantur: iustificatio autem à peccato non fit, nisi per dilectionem Dei finis supernaturalis. Alij contra sufficere putant conuersionem ad Deum finem naturalem.

266. *Fund. 2.* 2. Nequit originale esse cum solo veniali: posset autem esse, si primùm hominis peccatum, ad vsum rationis peruenientis, esset veniale. Maior prob. posset homo in tali statu ex hac vita decedere; & tunc nullus esset pro tali homine in alia vita locus: non infernus, quia hic tantum est pro decedentibus in mortali: non limbus, quia hic est pro morientibus cum solo originali: non purgatorius, quia hic est pro ijs, qui in gratiâ moriuntur cum aliqua pœna temporali soluenda. *Confirm.* Concil. Florent. pro certo supponit, originale non posse esse cum solo veniali, dum proprio decreto Pontifex ait: *Illorum animas, qui in aduali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum decedere, pœnis tamen disparibus puniendas.*

267. *Medina eandem sent. probat 1.* Probat Medina 1. quia omnes tenemur legem naturalem acceptare, statim atque illa nobis sufficienter promulgatur: sufficienter promulgatur, cū primùm illam perfectè cognoscimus: perfectè cognoscimus, cum primùm ad perfectum rationis vsum peruenimus. Igitur tunc tenemur illam acceptare; non statim acceptamus, nisi proponamus illam seruare, & iuxta illius præscriptum viuere. Igitur tunc tenemur nos ad Deum implicitè saltem conuertere. 2. Si quis alterius curam gerat, quoad res ad salutem spectantes, mortaliter pec-

268. *secundò.*

cat, si cū primùm potest, non statim illi media ad salutem necessaria procuret: ergo multò magis peccabit, si ea sibi, cū primùm potest, nō procuret.

3. Si nō statim, cū primùm potest, tenetur homo ad Deum se conuertere, posset facere totum, quod debet, & nihilominus damnari: consequens est contra axioma, *Faciens quod in se est, Deus non denegat suam gratiam.* Sequela prob. si cū primū homo peruenit ad vsum rationis, non tenetur ad Deum se conuertere, vel positiuum aliquem actū elicere, proponendo honestè viuere, sed tantum negatiuè se habere, posset facere totum quod debet, & propter originale damnari: hoc .n. ipso, quod nihil faceret contra legem naturalem, seruaret illam, ac proinde faceret totum quod tenetur facere, negatiuè tantum se habendo erga illam. Hanc sent. sequuntur *Navar. in sum. cap. 11. nu. 7. & cap. quando, de Consecrat. dist. 1. notab. 2. nu. 15. Curiel 1. 2. qu. 89. art. 6. dub. 2. §. 2. concl. vlt.*

270. *Confirmant* Secunda sent. affirmans *Durand. in 4. dist. 4. qu. 7. nu. 5. Palud. dist. 16. qu. 1. art. 1. fine, & omnium ferè recentior. Valent. 1. 2. disp. 6. qu. 19. punct. 2. Vasq. disp. 149. cap. 2. Suar. de act. hum. tract. 5. disp. 2. sect. 8. & de charit. disp. 5. sect. 5. nu. 2. Sanchez in Decal. lib. 2. cap. 33. Coninck de obiecto mater. charit. disp. 24. dub. 3. concl. 1. Granad. 1. 2. controu. 6. tr. 4. disp. 1. sect. 3. & c.* Hęc sent. longè probabilior est, quæ, vt ait *Valent.* non statim in ipsa quasi prima vigilia rationis, hominem vrget, & quasi opprimit præcepto, tunc primò explendo.

271. *Fundam. potiss.* Fundam. vel tale præceptum cōuertendi se ad Deum, statim atque homo ad vsum rationis peruenit, non est; vel esto sit, non ita obligat, vt non possit homo ante illius impletionem venialiter peccare. Prior pars antec. prob. vel ista conuersio deberet fieri ad Deum finem supernat. vel naturalem: non ad supernat. quia hæc ordinariè non fit, nisi præuia instructione aliorum, quæ, quia tempus requirit, potest intra illud puer interim venialiter peccare. Nec ad naturalem: nam vel hæc deberet fieri ad Deum explicitè cognitum vt finem naturæ, vel tantum implicitè, per conuersionem dumtaxat ad bonum in communi. Prior modus requirit instructionem aliorum; cum non valeat in ea ætate puer proprio discursu peruenire in distinctam notitiam finis naturalis, licet valeat in notitiam confusam, quæ sufficiat ad peccandum contra vltimum finem. Posterior modus non videtur necessarius, vt positiuo actu puer se conuertat ad bonum in communi, proponendo se honestè viuendum: sed sat erit, si seruet præcepta, quæ suo tempore seruanda occurrunt: sicut cū primùm *Nota* lex fertur certo tempore seruanda, non tenemur, cū primùm illa nobis promulgatur, elicere propositum de illa seruanda, sed sufficit illam suo tempore seruare. *Confirm.* hæc conuersio ad Deū finem natur. explicitè, vel implicitè cognitum, sufficiens non est ad iustificationem peccatoris à pecc. originali, propter quam ab oppositâ sent. talis cōuertio asseritur: iustificatio .n. non fit, nisi per actum supernat. Posterior pars antec. prob. esto tale præceptum sit, vt probabile est, propter debitum, quod creatura rationalis habet aliquando exercendi actum charitatis erga Deum, propter accepta beneficia, non tamen statim illud hominem obligat, cū primùm vsum rationis attingit, sed more humano ac morali post distinctam notitiam Dei, vel per instructionem aliorum, vel proprio discursu comparatam: quæ cū tempus requirat, potest interim puer venialiter peccare; præsertim cū facilius sit illa ætas ad veniale, ob iudicij & discursus

269. *tertio.*

Sent. suauior, diuina prouidentia conformior.

Nota

272.

discursus defectum. Verum esto tale preceptum obliget hominem statim atque rationis usum attingit, adhuc posset ante completam obseruationem talis precepti, venialiter peccare, vel ob negligentiam, vel ob aliam antecedentem circumstantiam.

273. Ad primū fund. Ad 1. fund. oppositæ sent. patet: locus Zachar. non est ad rem; nam de conversione ad Deum per penitentiam post peccatum personale, illum intelligit Hieron. vel etiam si intelligatur de prima conversione ad finem supernat. in eo tantum ad summum precipitur actus conversionis ad Deum, non tempus, in quo talis conversio exercenda sit.

274. Ad confir. Ad confir. esto quod primum occurrit homini in cæstate cogitandum, sit deliberatio sui; nego tamen statim ac talis cogitatio occurrit, illum teneri ad eam statim exequendam, sed posse, cum sit de re maximi momenti, illam differre post pleniorē instructionem; & interim posse hominem circa aliam materiam venialiter peccare.

275. Ad secundū Ad 2. fund. neg. maior. Ad prob. dico, vel ad diuinam providentiam spectare, ut non permittat hominem in tali statu mori, vel certè in eo casu veniale coniunctum cum originali leni pœnâ sensus æternum punitum iri: quia cum subiectum, propter originale, non sit capax gratiæ, quæ ad remissionem peccati requiritur, & durante culpâ, necesse sit durare pœnam, tale peccatum æternum puniretur, eo modo quo ijdem Thomistæ dicunt, veniale coniunctum cum mortali æternum puniri. Cæterum pro talibus destinatus locus esset limbus, qui communis est etiam ijs, qui cum solo originali moriuntur: sicut infernus non tantum est pro morientibus cum solo mortali, sed etiam cum mortali & veniali simul. Ad confir. resp. 1. non esse contra Concil. asserere, posse aliquem cum solo originali & veniali mori: quia quando definit eos, qui cum solo originali decedunt, in infernum descendere, non excludit eos, qui simul cum originali decedunt cum veniali, sed tantum eos, qui decedunt cum mortali, siue solo, siue coniuncto cum originali: hoc. n. tantum opponit ijs, qui cum solo originali decedunt. 2. Id decretum procedere iuxta ordinariū modum, quo solent animæ decedere. Licet enim possit homo breui tempore in hac vita esse cum solo originali & veniali, diu tamen durare non potest, quin labatur in mortale ob defectum gratiæ, & specialium auxiliorum, quibus non præveniuntur ij, qui sunt in originali. Ac proinde iuxta ordinariū modum omnes animæ, quæ damnantur, decedunt, vel cum solo originali, vel cum mortali.

278. Ad argum. Medina. Ad 1. Medina, patet, non teneri nos positivo actu legem acceptare, cum primum nobis promulgatur; sed sat esse, illi non contradicere, & suo tempore illam seruare. Ad 2. nego alterius curam gerentem, statim teneri illi media salutis procurare, præsertim, quando media supponunt notitiam finis supernat. sed posse post pleniorē instructionem de Deo, ea in tempus opportunius differre, nisi salus proximi periclitetur: quia tunc ex alio principio teneretur statim remedia salutis procurare. Sicut eo casu teneretur se ad Deum convertere per actum dilectionis vel contritionis, quæ tali casu obligat hominem, præsertim quando alia media per sacramenta haberi non possunt. Hic autem disputo solum de conversione ad Deum extra salutis periculum. Ad 3. neg. sequel. esto. n. Gentilis non statim atque ad usum rationis pervenit, ad Deum se convertat, si tamen seruet omnia precepta naturalia, adiutus auxilio Dei, quod nulli mortali desit, tandem illuminabitur à Deo, vel

280. per externam Euangelij prædicationem, vel per internas inspirationes, ut Cornel. Act. 10. antequam tamen plenè illuminatus ac perfectè instructus ad Deum se convertat, poterit venialiter peccare. Cæterum cum Valen. 2. 2. disp. 3. qu. 19. pun. 1. §. primus, Coninc. de charit. disp. 24. dubio 3. conclus. 2. Grana. cit. sect. 4. & c. valde probabile existimo, post sufficientem instructionem de Deo, teneri hominem ad Deum se convertere actu amoris, subijciendo se illi, ei que gratias agendo pro tot tantisque collatis donis ac beneficijs. Vnde omnibus consulto, ut si qui hunc actum non fecerint, faciant, & illius omissionem Confessionis clauibus subijciant. Nam si iure naturæ accepit vitam & suam ac suorum, nec non bona omnia, quibus in pœnam commissi dilecti priuari debebat, gratias illi agere, ei que se submittere in recognitionem tantorum beneficiorum: quanto magis tenebitur homo statim atque sufficienter de Deo instructus fuerit, gratias illi agere, ei que humillimè se submittere in recognitionem tantorum beneficiorum, quæ tam plenâ manu absque vilo suo merito ab ipso accepit?

DISPUTATIO XXIV.

Quid sit macula in anima post peccatum actuale relicta?

EXTRA controuersiam est, transacto actu peccati, hominem verè denominari & esse peccatorem & maculatum, quamdiu præteritus actus non remittitur. Constat 1. ex modo loquendi Scripturæ, quæ peccatores & maculatos appellat eos, qui tantum habitu sunt peccatores: Tob. 4. *Noli manducare & bibere cum peccatoribus.* Psal. 1. *Non resurgent impii in iudicio, neque peccatores in concilio iustorum.* Iosue 22. *Vsq̄ue in presentem diem macula huius sceleris in nobis permanet.* Ephes. 5. *Vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam.* 2. Ex Baptismo & Pœnitentiâ, quæ vi formæ hominem emundant & absoluunt peccatis, nō actualibus; quia qui ad hæc sacramenta cum actuali accedunt, eorum effectum non consequuntur; ergo ab habitualibus tantum. Datur igitur, transacto actu peccati, aliquid, ratione cuius homo denominatur & est peccator, alioqui frustra ad hæc sacramenta accederet.

3. Non solum homo denominatur & dicitur iustus & liberalis, quando actu iuste & liberaliter operatur, sed etiam ex præteritis actibus iustitiæ & liberalitatis: ergo non solum dicitur homo peccator, quando actu peccat, sed etiam ex præterito actu peccati nondum condonato. Vnde solus Rubis in 4. disp. 14. qu. 2. art. 2. ausus est dicere, transiente culpâ actuali, hominem non propriè & formaliter dici peccatorem, sed largè & virtualiter ratione pœnæ tantum, ad quam manet obligatus. Controuersia est, quid sit hæc macula in animâ?

Prima sent. docet, maculam nil aliud esse in peccatore, quàm reatum & obligationem ad pœnam, ad quam manet obligatus, qui peccauit ex ordinatione diuina: quæ ordinatio ad pœnam, quæ animæ disconueniens, dicitur macula: quæ obligatio ad pœnam, dicitur reatus: quæ à actus diuinæ voluntatis ad pœnam ordinantis, dicitur offensa Dei: Deum. n. offendi, est Deum velle peccatum

281.
Post sufficientem instructionem de Deo tenetur homo ad Deum se convertere.

1.
Transacto actu peccati homo verè est maculatus.

3.
Ratio

4.

Off. nra
actiue con-
temptus
Dei,

Passiue mo-
ralis laesio
Dei.

13.
Improbabi-
lis altera:

14.
Probabilis
sent.

Fund.

15.
4. Sent.

Fund.

16.
5. Sent.

17.
Notanda
pro explic.

18.

catum vindicare. Ita Scotus in 4. dist. 14. qu. 1. art. 1. §. Dico, Rubio qu. 2. art. 2. Ocha qu. 8. ad 1. & 2. dub. Aurco. apud Capreo. in 4. dist. 14. qu. 1. ar. 2. in argu. con. 3. concl. Gabriel qu. 1. ar. 1. not. 2. Almai. q. 1. ar. 1. Duran. in 2. dist. 3. qu. 1. n. 5. Ioan. Medina cod. de poenit. tract. 1. qu. 7. Holcot qu. De imputabilitate peccati, ante §. Ad 1. principale. Scoti fundam. transactio actu peccati, nihil manet in homine, à quo denominetur peccator, præter obligationem ad poenam. Nam vel hoc esset habitus relictus ab actibus, vel priuatio gratiæ habitualis. Non primum, quia ille manere potest cum homine iustificato, cum quo tamen manere non potest macula. Nec secundum: alioqui non possent in eodem homine plures maculæ distingui: nam priuatio gratiæ est vna, quæ non diuersificatur, nec multiplicatur per plures actus peccati: sed ad diuersitatem, & multiplicitatem formarum, quibus priuatur priuatio.

5.
Probat
Scotus.

6. Confirm. 1. Ita se habet peccator transactio actu peccati, sicut iustus transactio actu meritis: sed dato quòd Deus non ad quoscunque actus meritorios auget habitus infusos, nihil, transactio actu meriti, maneret in iusto, quo denominaretur iustior, nisi actus diuinæ voluntatis ad maius præmium ordinantis: ergo nihil, transactio actu peccati, manet in homine, quo denominetur peccator, nisi actus diuinæ voluntatis ad poenam ordinantis.

7. Confirm. 2. In homine offendente principem creatum nihil manet post offensam, quo dicatur inimicus principi, nisi solus actus principis ordinantis offendentem ad poenam offensæ condignam: ergo nihil in offendente Deum. 3. August. lib. 6. con. Iuliana. ca. 8. post actum peccati nihil agnoscit nisi reatum, quem ibidem ait, non manere in corpore, aut in animo eius, qui peccauit, sed in occultis legibus Dei, quæ scriptæ sunt in mentibus Angelorum.

8.
Confirm. 3.

9. Hæc sent. vt suspecta, & minus fidei principijs conformis, notata videtur in Bulla Pij V. & Gregorij XIII. damnata propos. hæc: In peccato duo sunt, actus & reatus: transeunte autem actu nihil manet, nisi reatus sine obligatio ad poenam. Sed quidquid sit de censurâ euidenti ratione hæc sent. refutatur:

10. Falsum est, hominem denominari maculatum siue peccatorem formaliter, ex ordinatione ad poenam: 1. quia, vt rectè Caiet. infra, ordinari ad poenam, est bonum, cum sit correctiuum culpæ & à Deo directè intentum: nam ex Diony. cap. 4. de diuinis nom. par. 4. medio, plecti non est malum, sed malum est fieri dignum supplicio: esse autem peccatorem, est malum, quia est esse dignum poena. 2. actus diuinæ voluntatis ad poenam ordinantis supponit culpam, ob quam dignus est homo, vt ad poenam ordinetur: igitur ab hæc, non ab illo dicitur & est homo peccator. Quòd si respondeas, hominem ordinari ad poenam ex culpa præterita. Contrà: si ex eâ dignus est homo, vt ordinetur ad poenam, ex eadem culpâ, & non ex ordinatione diuinâ denominabitur peccator. idèd. n. nunc homo manet ordinatus ad poenam, quia nunc est dignus poena, nunc est peccator; dignitas poenæ est proprietate culpæ: nam, esto, de potentia absoluta manere possit debitum ad poenam æternâ cum remissione peccati, vt 8. 10. disp. 5. sect. ult. de potentia tamen ordinata semper debitum ad poenam æternam supponit culpam præsentem. Nempe vt nunc de facto maneat homo ordinatus ad poenam, non sufficit, vt fuerit peccator, alioqui etiam iustificatus de facto maneret ordinatus ad poenam æternam, nam fuit peccator. Igitur ordinatio ad poenam æternam supponit nunc hominem esse peccatorem. Falsum præterea est, Deum offendi,

Supponit
culpam.

11.

12.

nil aliud esse, quàm Deum velle peccatum vindicare. Idèd. n. Deus vult id vindicare, quia est offensus: ergo prior est offensa actiue sumpta seu formalis aut virtualis contemptus Dei in actu peccatoris inclusus; ac passiue accepta seu moralis læsio diuinæ Maiestatis, quâ postponitur creature.

Secunda sent. docet hominem denominari maculatum & peccatorem ex reali respectu relicto ex actu præterito peccati in animâ. Hanc Almai. tribuit S. Tho. sed immeritò, vt constat ex 1. 2. qu. 86. ar. 2. ad 1. Dicendum quòd post actum peccati nihil postius remanet in anima, nisi dispositio, vel habitus: remanet tamen aliquid priuatiue, scilicet priuatio conuersionis ad diuinum lumen. In quâ priuatione cum respectu ad præteritum actum, vt ad causam constituit S. Tho. essentiam maculæ. Quòd si, præter priuationem gratiæ, requirat respectum ad præteritam culpam, non requirit respectum realem, sed rationis, ex cit. loco ad 1. Contra hanc sent. curuscunque sit, est: quia nihil reale intrinsecum in anima ex præterito actu cogitari potest, quod habeat rationem maculæ, & quod stare non possit cū perfecta absterfione maculæ. His improbabilib.

Tertia sent. affirmat maculam consistere in extrinsecâ denominatione ab actu præterito non retractato: ita vt non retractatio non sit forma denominans peccatorem, sed pura conditio requisita ex parte subiecti, sine quâ non posset denominari peccator. Est Vasquez 1. 2. dist. 139. cap. 5. Fundam. non solum ex mortali, sed etiam ex veniali relinquitur aliqua macula in anima: sed macula venialis non potest consistere, nisi in extrinseca denominatione ab actu præterito non retractato: non. n. potest consistere in priuatione gratiæ, vel alicuius gradus illius, cum veniale nullâ priuet gratiâ: ergo in sola denominatione extrinseca actus præteriti non retractati, cum nihil aliud remaneat.

Quarta sent. maculam constituit in priuatione conformitatis ad legem per modum habitus relicti ex præterito actu: Est Curiel. 1. 2. qu. 86. dub. 2. §. 2. Fundam. in eo consistit macula & peccatum habituale, quòd per modum termini sequitur ex actuali: sed hoc est sola priuatio conformitatis ad legem: id. n. per modum termini sequitur ex actuali, quòd per modum actus constituit actuale, cum terminus debeat in facto esse includere, quicquid actus dicit in fieri: sed quòd per modum actus constituit actuale, est priuatio conformitatis ad legem. Confirm. duplex est priuatio in peccato, altera conformitatis ad legem, altera sanctitatis debitæ: sed nequit macula in 2. priuatione consistere, hæc. n. est posterior & poena prioris: nam homo priuatur gratia, quia est difformis legis.

Quinta sent. maculam peccati collocat in priuatione sanctitatis debitæ cum respectu ad actum præteritum peccati, vt ad causam. Est Mag. in 4. dist. 18. cap. ult. Alens. 1. p. q. 14. fine, S. Tho. 1. 2. q. 86. Caiet. Conrad. Medin. Syluij, ibid. Bonauen. in 4. dist. 18. in Explic. Tex. dub. 4. Richard. ibid. in Explic. Text. fine dist. Capreol. in 4. dist. 14. q. 1. ar. 3. ad argum. cont. 3. concl. præcipue ad 6. Scoti: Soti in 4. dist. 15. q. 2. art. 2. Mayro. dist. 14. q. 2. art. 2. nisi quòd hic dicat, maculam potius consistere in respectu inimicitæ ad Deum, quòd re ipsa idem est.

Nota 1. aliud esse disputare, per quid tanquam per formam homo sufficienter constituatur habitualiter peccator; aliud in quo macula peccati formaliter consistat: nam aliquid explicitè & formaliter impertat macula, quòd non importat forma constituens hominem habitualiter peccatorem.

2. Tam de peccato habituali, quàm de macula disputari

disputari, vel pro hoc tantum statu naturæ humanæ ad finem supernat. per gratiam inherenter eleuatæ, vel etiam pro statu puræ naturæ: de macula vtriusque status disputo, ad clariorē intelligentiā.

DICO 1. Homo sufficienter constituitur peccator ex præterito actu peccati nondum deleto, seu quod idem est, per extrinsecam denominationem à præterito actu peccati nondum retractato & condonato. Fundam. posito tantum præterito actu peccati nondum retractato, & quouis alio sublato, homo sufficienter constituitur peccator; actus .n. peccati semel à voluntate positus, & nunquam retractatus, censetur moraliter perseverare per modum cuiusdam formæ, seu habitus moraliter inherenter & denominantis hominem habitualiter peccatorem. Confirm. esse peccatorem per se nil aliud dicit, quam hominem peccasse, & peccatum nondum retractasse, vel illi condonatum fuisse.

DICO 2. Non saluatur formalis & adæquata ratio maculæ in solo respectu seu denominatione extrinseca ab actu præterito peccati nondum retractato seu condonato, sed ad completam rationem illius requiritur præterea priuatio alicuius perfectionis debitæ: *S. Tho. qui qu. cit. art. 1. ad 3. ad maculam duo requirit, priuationem pulchritudinis seu nitore, & respectum ad præteritum actum peccati, vt ad causam. Fundam. macula explicitè & adæquatè sumpta duo importat, priuationem debitæ pulchritudinis seu nitore, & causam talis priuationis: neque vnum sine altero sufficit ad completam naturam maculæ: tunc .n. dicuntur maculari corpora, quando ex positivo contactu alicuius rei sordidæ amittunt debitum nitorem: nec solus contactus rei sordidæ, nec sola priuatio debiti nitore, sed vtrumque simul constituit adæquatè maculam in corporibus: ita nec solus respectus ad præteritum peccatum, qui est quidam moralis contactus animæ cum re creatâ, ex cuius contactu vt rei sordidæ anima maculatur; nec sola priuatio debitæ pulchritudinis & nitore, sed vtrumque simul constituit adæquatè maculam in anima: at in cuius formæ priuatione hæc macula consistit?*

DICO 3. Priuatio, quæ constituit peccatum in ratione maculæ, non est priuatio formæ perficientis animam in ordine ad operari, sed in ordine ad esse: *S. Tho. 1.2 qu. 89. art. 1. Macula importat aliquid manens in re maculata, vnde magis videtur pertinere ad detrimentum habitualis nitore, quam actualis. Fundam. in eius formæ priuatione consistit macula, in cuius opposita forma formaliter consistit animi pulchritudo: macula .n. priuatiuè opponitur pulchritudini: at animi pulchritudo non consistit formaliter in forma perficiente animam in ordine ad operari, sed in ordine ad esse: sicut .n. pulchritudo corporū, ex cuius analogiâ translata est pulchritudo ad animam, non consistit in aliqua forma perficiente corpus in ordine ad operari, sed in ordine ad esse; potest namque corpus esse perfectum quoad operari, & nihilominus maculatum quoad esse: & contrâ, imperfectum quoad operari, & nihilominus pulchrum & nitidum quoad esse: ergo pariter pulchritudo animi non consistit in forma perficiente animum quoad operari, sed quoad esse.*

Confirm. si Deus post remissionem peccati, restitueret animæ omnia principia supernaturaliter operatiua, solâ gratiâ, quæ perficit animam in ordine ad esse, non restituta, adhuc anima maneret maculata coram Deo: contrâ verò, solâ gratiâ, & nullo alio principio operatiuo restituto, anima diceretur pulchra & nitida coram Deo: ergo priuatio, quæ formaliter constituit maculam, non est

priuatio principij operandi, sed essendi: macula .n. reddit animam inimicam Deo; ergo id tantum constituit maculam, quod reddit animam inuisam Deo. Antec. prob. infra: sc. sola gratia habitualis in homine puro viatore abstergit maculam peccati: Igitur ea sola posita tollitur macula; eaque tantum non posita, non tollitur.

DICO 4. Macula in puræ naturæ statu constituta fuisset per priuationem moralis conformitatis, quam creatura rationalis in eo statu tenebatur habere cum lege naturali, & Deo vltimo fine & auctore naturæ. Fundam. 1. non potuisset in eo statu alia priuatio assignari; homo .n. in eo statu, præter naturam & principia operandi debita naturæ, nullum aliud donum gratuitum accepisset, ex cuius priuatione dici potuisset maculatus; cum tamen etiam in eo statu ratio maculæ saluari debuisset. 2. ea priuatio sufficiens est ad maculam constituendam: duo .n. requirit, & sufficiunt. 1. quod sit priuatio formæ debitæ: 2. quod sit priuatio formæ perficientis animam & ornantis illam quoad esse. Vtrumque habet priuatio moralis conformitatis cum lege naturali, & Deo vltimo fine & Authore naturæ: creatura .n. rationalis naturali debito tenetur conseruare moralem eam conformitatem; siquidem transgressio huius debiti est intrinsecè mala difformis naturæ rationali. Tum verò hæc ipsa cõformitas est moralis pulchritudo & nitore animæ per modum habitus in ea permanens: per quam manet anima moraliter recta & conuersa ad suam regulam & finem naturalem: sicut per oppositam difformitatem manet moraliter obliqua & auersa à suâ lege & fine naturali.

Dices. Hæc priuatio conformitatis ad legem & finem naturalem non est propria macula, sed peccati actualis: quod formaliter consistit in difformitate à lege & fine: ergo nequit macula consistere in huiusmodi priuatione: macula .n. distinguitur à p. actuali, vt effectus à causa. Resp. conformitas ad legem & finem naturalem, vna actualis, altera habitualis seu per modum habitus permanentis. Prior consistit in actuali honestate, & conformitate actus virtuosus ad regulam & finem naturalem: atque hanc priuationem conformitatis includit actuale, quod opponitur actu honesto. Posterior consistit in habituali rectitudine moraliter permanente, vel ex præteritis actibus moraliter honestis; vel ex ipsa rectitudine naturali quatenus suæ regulæ conformis à Deo condita est. Huius conformitatis priuationem includit macula, sc. cuiusdam formæ moralis habitualiter in anima perseverantis, reddentisq; illam pulchram erga suam regulam.

DICO 5. Macula in hoc statu naturæ, per intrinsecam dona ad finem supernat. eleuatæ, non solum includit priuationem moralis conformitatis ad legem & finem natur. sed etiam priuationem conformitatis ad legem & finem supernat. quæ est priuatio gratiæ habitualis: *S. Tho. 1.2 qu. 86. art. 1. vbi maculam ex actuali in anima relictam constituit in priuatione duplicis nitore, alterius prouenientis ex refulgentia luminis naturalis; alterius prouenientis ex refulgentia diuini luminis sapientiæ & gratiæ. Fundam. 1. homo in hoc statu non solum habet debitum conseruandi moralem coniunctionem & conformitatem cum lege & fine naturali, sed etiam cum lege & fine supernaturali. ergo ipsa priuatio conformitatis ad vtrumque constituit maculam. Idè enim priuatio moralis conformitatis ad rectam rationem & finem naturalem in pura natura constitueret maculam, quia est priuatio pulchritudinis debitæ, perficientis or-*

19.
Ad uberiorem doctrinam.

Fundam.

20.
Aperta sct.
S. Thom.

21.
Difficilior
ad conuersam.

Fund.

22.
Confirm.

23.

Fundam.

Requisita
duo

24.

Duplex est
conformitas
ad legem
& finem
naturalem.

25.

Homo in
hoc statu
habet debi-
tum conser-
uandi con-
formitatem
cum lege &
fine super-
naturali.

nantisque animam quoad esse naturale: sed priuatio conformitatis ad legem & finem supernat. est priuatio pulchritudinis debite in hoc statu animæ rationali, perficientis & ornantis illam quoad esse supernaturale: ergo etiam hæc constituit maculam in hoc statu naturæ eleuatæ per intrinseca dona ad finem supernat. Confirm. sicut in hoc statu peccatum in ratione offensæ, non solum includit inimitiam & contemptum Dei finis naturalis, sed etiam finis supernat. ita in ratione maculæ, non solum includit priuationem pulchritudinis & nitoris prouenientis ex refulgentia luminis naturalis, sed etiam prouenientis ex refulgentia legis supernat. 2. Fundam. si priuatio gratiæ nullo modo esset in nobis culpa, sed tantum pœna, sequeretur de facto gratiam habitualem non esse remissiuam peccati; consequens est contra *Triden. sess. 6. cap. 7.* ubi gratiam appellat unicam causam formalem nostræ iustificationis: Et *Can. 11.* damnat eos, qui asserunt, iustificationem hominis fieri sola peccatorum remissione absque gratia & charitate. Sequel. prob. illa forma est remissiuam peccati, quæ per se concurrat ad delendum peccatum: sed si priuatio gratiæ esset tantum pœna peccati, gratia per se non concurreret ad remissionem peccati: ergo. Maior constat: quæ .n. per se non concurrat ad remissionem peccati, aliunde supponit causas adæquatè remissiuas peccati: ergo ipsa non est causa remissiuam peccati, nec totaliter, nec partialiter: unde tantum concomitanter & per accidens se haberet ad remissionem peccati. Minor prob. Si priuatio gratiæ non est culpa, sed tantum pœna in nobis, tota & adæquata ratio culpæ habitualis consisteret in actuali auersione à Deo & conuersione ad creaturas, moraliter in nobis perseverante: ergo ad illam de facto extra Sacramentum delendam non concurreret gratia: peccatum .n. sufficienter & adæquatè deleteretur per solam contritionem, quæ naturam præcedit gratiam, ut moralis dispositio illius extra sacramentum: nam per eam formam sufficienter & adæquatè deleteretur peccatum, quæ illi per formalem impossibilitatem adæquatè opponitur: sed si peccatum non includeret priuationem gratiæ, sola contritio adæquatè illi opponeretur: exclusâ .n. priuatione gratiæ ut culpâ, remanet in peccato tantum actualis auersio à Deo & conuersio ad creaturas moraliter perseverans; cui adæquatè opponitur actualis conuersio ad Deum, & auersio à creaturis, quæ in ipsa contritione includitur: ergo gratia tantum materialiter se haberet in iustificatione extra sacramentum, nec esset remissiuam peccati.

Ad hoc respondetur 1. concedi. cum *Vasquez.*, contritionem esse formam adæquatè oppositam peccato, de facto tamen non ab illa, sed à gratia, quæ in ratione causæ efficientis præcedit contritionem, deleri. 2. esto, deleatur à contritione, nulum inde sequi absurdum. 3. ad remissionem peccati non solum requiri formam impossibilem cum peccato, sed etiam voluntatem Dei remittentis & condonantis. Quia igitur potest poni forma impossibilis peccato, non positâ voluntate Dei condonantis peccatum, potest poni contritio, & non poni remissio peccati, donec ponatur gratia, quæ est terminus voluntatis diuinæ condonantis peccatū.

Contra primum resp. sunt omnia argum. quæ contra *Vasquez* infra urgebo, & à fortiori militent contra resp. 2. ut infra. Contra tertium: implicat, positâ formam in subiecto, naturam suam impossibilem cum alterâ, illam de facto non expelli: ergo si contritio suam naturam est impossibilem cum ha-

bituali, implicat eam positâ non tolli peccatū habit.

DICES. Contritio non est forma impossibilis cum habituali, nisi quæ includit voluntatem remissiuam Dei, quam voluntatem potest contritio non includere. Sicut, licet condigna satisfactio opponatur offensæ, nisi tamen includat voluntatem offensi condonantis & remittentis offensam, talis satisfactio non tollit de facto offensam ab offendente. Sed contrâ: 1. quando satisfactio suam naturam est condigna offensæ, etiam si offensus nolit eam acceptare, adhuc offensa manet moraliter remissa, licet possit offensus non manere amicus offendenti. Cum igitur contritio naturam suam adæquatè opponatur peccato; esto, Deus nolit illam acceptare, manebit delatum peccatum, licet non maneat Deus amicus homini offendenti: quia peccatum censetur moraliter sublatum per formam suam naturam illi impossibilem, non secus ac tollitur à subiecto nigredo per albedinem illi impossibilem. 2. implicat, Deum liberè producere formam in subiecto cum peccato impossibilem, & simul nolle remittere peccatum: non .n. potest velle formam, & non simul velle quidquid forma ipsa per se includit; cum non alio modo Deus liberè velit res, quam eas producendo: ergo hoc ipso, quod liberè producit formam talis naturæ, necessariò vult illam cum tali effectu formali, qui est remittere peccatum. 3. implicat, sublata offensâ actuam per contritionem à peccatore, manere offensam passiuam, & odium in Deo. Sublata .n. offensâ actuam, non manet peccator obiectum dignum odio Dei. Repugnat autem, Deum odio habere obiectum, quod ex se odio dignum non est. Sicut è contrario implicat, Deum amare obiectum, quod ex se amore Dei dignum non est.

Nec dici potest, posse Deum odisse peccatorem propter offensam præteritam. Quidquid .n. sit de possibili, de facto nunquam Deus odit hominem propter offensam præteritam: ergo saltem de facto, sublata offensâ actuam per contritionem à peccatore, tollitur passiuam, ac proinde odium ex parte Dei: sublato odio ex parte Dei, remittitur peccatum: remitti .n. peccatum à Deo, nil aliud est, quam peccatum non amplius odio haberi à Deo.

Concludo, si habituale non includit priuationem gratiæ ut culpam, de facto gratiam extra sacramentum non concurrere ut formam formaliter delentem peccatum: cum illud supponat adæquatè delatum per contritionem, quæ gratiam naturam præcedit. Hoc est contra *Trident. cit.* dicens, unicam causam formalem nostræ iustificationis esse iustitiam, quam iuxta mensuram nostræ dispositionis in nobis recipimus, quæ alia esse non potest à gratia habituali.

Obijcies 1. Ex eo quod macula in hoc statu consistat in priuatione conformitatis ad legem & finem supernat. non sequitur illam consistere in priuatione gratiæ, sed moralis conformitatis ad legem & finem supernat. vel ex præteritis actibus honestis supernat. per modum habitus moraliter relicta; vel certe ex ipsa rectitudine supernat. gratiæ moraliter causata. Sicut .n. macula in purâ naturâ non consisteret in priuatione alicuius formæ physicæ, sed moralis conformitatis prouenientis ex ipsa rectitudine naturæ ad legem & finem naturalem: ita macula in hoc statu non consistet in priuatione alicuius formæ physicæ supernat. sed moralis conformitatis, prouenientis ex ipsa rectitudine gratiæ & donorum supernat. ad legem & finem supernat. Resp. neg. antec. Ad prob. neg. paritatem. Moralisenim conformitas ad legem & finem naturalem

16. Conf.

27. Priuatio gratiæ non est in nobis tantum pœna, sed etiâ culpa.

28. Aliter gratia non concurreret per se ad remiss. pecc.

29. Triplex resp. sponso

30. Contra primam
2.
3.

31. Dices.

32. Contrâ r.

33. Maxime:

34. Conclusio

35.

36. Macula non consistit in sola priuatione moralis conformitatis ad finem supernat.

naturalem non potest in pura natura consistere in ipsa natura, vel in aliqua perfectione physica debita naturæ, sed in morali tantum conformitate ex præteritis actibus honestis per modum habitus moraliter perseverantis, vel ab ipsa rectitudine naturæ, quatenus à Deo suæ regulæ & fini naturali recta & conformis condita est. Quoniam natura, & quævis perfectio naturalis, est tantum subiectum conformitatis, vel diffor. ad legem, non ipsa formalis conformitas ad legem; gratia verò habitualis non est subiectum conformitatis, vel diffor. ad legem supernat. sed est ipsa formalis conformitas habitualis ad legem & finem supernat. Vnde implicat, gratiam habitualem simul esse cum p. mortali, quæ est diffor. ad legem, vt suo loco: Igitur in eius priuatione formaliter consistit macula in hoc statu; quæ forma cum macula formaliter pugnat, eique directè opponitur: hæc est ipsa formalis conformitas ad legem & finem debitum, quæ in hoc statu non solum consistit in morali conformitate, sed etiam in physica per gratiam habitualem, quæ per modum habitus permanenter conformatur fini supernaturali.

37. *Obijcies 2.* Priuatio gratiæ est à Deo, ergo non potest maculam constituere. Quia macula est peccatum: peccati causa Deus esse nequit. Antec. constat: nam ab eo est priuatio formæ, à quo est forma: sed à Deo est gratia: ergo à Deo est priuatio gratiæ. *Confirm.* priuatio gratiæ est pœna peccati à Deo inflicta: ergo non potest constituere peccatum: pœna .n. est bona, & à Deo intenta; peccatum malum, & à Deo nullo modo intentum, sed solum permissum. Antec. prob. idè Deo subtrahit gratiam ab homine, quia peccauit. Resp. dist. antec. est priuatio gratiæ à Deo physicè & consequenter, concedo; moraliter & antecedenter, nego. Deus .n. non subtrahit gratiam, nisi quia peccator, peccando contra Deum, interpretatiuè & virtualiter vult priuationem gratiæ, interpretatiuè volendo dissolutionem amicitie supernat. & cõiunctionis cum Deo sine & amico supernat. Quare priuatio gratiæ prior ratione est à peccatore moraliter quàm à Deo physicè. Vt autem illa moraliter est à peccatore, est peccatum: vt est physicè à Deo, est tantum pœna peccati. Sicut vna eademque actio peccati, vt moraliter est à creatura, est peccatum; vt physicè est à Deo, non est peccatum.

39. Hinc patet ad confirm. *Urgebis.* Si priuatio gratiæ prius ratione est à peccatore; ergo non potest posterius ratione esse à Deo: quia non potest Deus subtrahere formam, quæ iam supponitur subtracta. Resp. neg. conseq. Ad prob. disting. conseq. non potest Deus subtrahere formam physicè, quæ tantum supponitur subtracta moraliter, nego; quæ supponitur subtracta physicè, concedo: Deus autem subtrahit posterius ratione gratiam, quæ supponitur prius ratione subtracta tantum moraliter.

40. *Obijcies 3.* Idè priuatio gratiæ est malà, quia est priuatio formæ debitæ: sed etiam habitus charitatis, & reliquæ virtutes infusæ sunt debitæ: ergo etiam priuatio charitatis, & reliquorum est mala. Resp. si loquamur de pec. actuali, concedo priuationem charitatis, reliquarumque virtutum supernat. esse malam in ipsa priuatione gratiæ, vt in radice, cum qua omnes habitus infusi perduntur, exceptis Fide & Spe, quæ non nisi oppositis actibus heresis, & desperationis amittuntur. Si loquamur de macula, dico, solam priuationem gratiæ maculam constituere: quia sola est priuatio formæ perfectiæ & ornantis animam in ordine ad esse: reliqui habitus in ordine ad operari.

Obijcies 4. Priuatio gratiæ est effectus peccati: igitur non potest illud constituere; cum nullus effectus valeat suam causam formaliter constituere. Resp. disting. antec. priuatio gratiæ est effectus p. actualis, transeat: est effectus maculæ, nego: hanc .n. non consequitur, sed formaliter constituit: vt priuatio gratiæ in posteris est effectus peccati originalis, quod fuit in Adamo: eadem tamen non est effectus, sed peccatum ipsum in posteris ab Adamo contractum.

42. *Obijcies 5.* Inæqualiter in gratia constituti, si æqualia committant peccata, inæquales maculas non contrahunt. Contrà verò æqualiter in gratia constituti, si inæqualia committant peccata, inæquales maculas contrahunt. Igitur ad rationem maculæ nihil per se confert priuatio gratiæ: nam si per se conferret ad priuationem maioris, vel minoris gratiæ, variaretur ratio maculæ. Anteced. prob. is dicitur magis maculatus, qui grauius; is minus, qui leuius peccatum comisit, siue maiore, siue minore priuetur gratiâ. Qui enim Deum odit maiorem contrahit maculam, quàm qui furatur, esto ille remissiore, hic intensiore priuetur gratiâ. Resp. neg. conseq. eiusque prob. ad maculam .n. concurrunt præteritus actus peccati, vt positia deformitas, illam specificando & denominando. Amissio autem gratiæ concurrunt ad maculam, vt priuatio debitæ conformitatis. Quando autem priuatio tollit totam formam à subiecto, à qua denominabatur pulchrum & nitidum, ad maculam constituendam concurrunt indiuisibiliter: quia concurrunt tollendo à subiecto, non partem, sed totam pulchritudinem debitam. Vnde eodem modo se habet subiectum, quod priuatum est maiore pulchritudine, ac quod priuatum est minore: vtrumque .n. in ratione priuationis pulchritudinis se habent æqualiter. Quia in macula non habetur ratio termini à quo, qui deperditur, sed termini ad quem, qui acquiritur, qui est ipsa priuatio pulchritudinis debitæ. Vnde si in ratione priuationis vtrumque subiectum se habet æqualiter priuatum omni pulchritudine debitâ, etiam si in vno maior, quàm in alio præcesserit pulchritudo, non propterea vnum erit magis maculatum, quàm aliud. Quod confirmari potest ex macula corporea. Qui enim ex pallore maculam contrahit, totam pristinam pulchritudinem amittendo, non dicitur magis, aut minus maculatus ex amissione maioris, aut minoris pulchritudinis, sed ex maiore, aut minore pallore. Cum igitur tota conformitas per peccatum ab anima auferatur, non dicitur vnus magis maculatus, quàm alius, ex maiore pulchritudine deperdita, sed ex respectu ad grauius peccatum; ex quo talis priuatio causata est.

44. *Dico 6.* Etiam veniale relinquit maculam in anima, quæ consistit in priuatione perfectæ conformitatis moralis, vel cum lege & sine tantum naturali, quod fuisset in pura natura; vel etiam cum lege & sine supernat. vt in hoc statu naturæ eleuatæ ad finem supernat. *S. Tho. 1. 2. q. 89. art. 1. & 3. p. q. 87. art. 2. ad 3.* Tamen si in priori loco dicat, maculam veniale esse improprie maculam: quia propria macula consistit in priuatione habitualis, non actualis nitore: & quia putauit, veniale nullo habituali nitore, sed tantum actuali, qui consistit in feruore charitatis erga Deum, subiectum priuare. In posteriori loco absolute concedit, ex veniali causari maculam in anima. Prob. veniale priuat animam aliquo nitore habituali, qui consistit in perfecta conformitate morali cum lege & sine, aut naturali, vt in pura natura; aut supernaturali, vt in hoc statu. Quia sicut per veniale aliquo modo de-

41. Priuatio gratiæ est effectus p. actualis, non ipsius macula.

42.

43.

Priuatione maculam constituendam concurrunt indiuisibiliter.

44.

45. Affer. Fundam.

38. Priuatio gratiæ est à Deo physicè & consequenter, non moraliter & antec.

Priuatione charitatis & aliorum habituum supernat. non est macula.

flectimus & elongamur à perfecta conformitate morali, quā tenemur seruire ad regulam & finem debitum: ita hæc priuatio perfectæ conformitatis moralis constituit formaliter maculam venialis. Consistit autem hæc macula non in priuatione perfectæ conformitatis actualis; quæ debebat inesse opposito actui virtutis; sed in priuatione perfectæ conformitatis habitualis, quæ erat in anima, vel ex frequentatis actibus seruentioribus per modum habitus moraliter relicta, vel ex ipsa rectitudine animæ & virium, aut naturalium, aut supernat. et si .n. post veniale maneat perfecta atque integra conformitas physica ad legem & finem naturalem, vel supernat. non tamen integra conformitas moralis ad eandem legem & finem debitum: quia hæc non solum pendet ex physica conformitate ad legem & finem debitum, sed etiam ex negatione cuiuscunque actualis difformitatis per modum habitus perseuerantis. Est autem duplex difformitas: altera impossibilis cum essentiali conformitate ad legem & finem debitum, qualis est difformitas mortalis. Altera possibilis, vt difformitas venialis; quæ licet minuat, non tamen tollit essentialem eam conformitatem; non .n. ipsa tollitur, nisi per difformitatem mortalis.

In quo consistat macula venialis.

46. Ultima quo modo macula includat præteritum pecc. & quo est causata?

DICO 7. Macula non includit præteritum peccatum, ex quo sequuta est, constitutiue, sed tantum terminatiue: S. Thom. 1.2. qu. 86. art. 1. ad 3. *Macula non est aliquid positivè in anima: nec significat priuationem solam, sed significat priuationem quandam nitoris anima in ordine ad suam causam, qua est peccatum. Et ideo diuersa peccata diuersas maculas inducunt.* Fundam. macula de formali solum importat priuationem debitæ pulchritudinis & nitoris, causam autem non nisi connotatiue & indirectè: macula enim priuatiue opponitur pulchritudini & nitori: hæc sunt positiva: ergo macula directè & formaliter est quid priuatiuum. Dices, opponi contrariè. Contrà: formaliter negat pulchritudinem & nitorem subiecto debitum, licet connotet causam; ex quâ talis priuatio secuta sit. Confirm. in nobis est integra macula peccati originalis, cum tamen in nobis non sit ipsum originale protoparentis, à quo hæc macula in nobis causatur: igitur macula directè & formaliter non constituitur præterito peccato, ex quo secuta est.

47. DICO 8. Macula includit priuationem conformitatis ad legem & finem naturalem, vel supernat. vt materiam; respectum ad præteritum peccatum, vt formam. ex S. Tho. 1.2. qu. 86. art. 1. ad 3. vbi docet, maculas distingui per ordinem ad diuersa peccata, à quibus inducuntur, sicut umbras per ordinem ad diuersa corpora, à quibus causantur. Distinctiuum autem vnius ab alio in rebus se habet vt forma. Fundam. id se habet in quolibet constituto, vt materia, quod commune est etiam alijs; id vt forma, quod proprium est vnius, & discretiuum alierius: sed priuatio conformitatis ad legem & finem naturalem, vel supernat. est communis omnibus maculis; respectus ad tale, vel tale peccatum, vt ad causam & formam per se connotatam, est proprius vniuscuiusque, & discretiuus vnius maculæ ab alia. Sicut igitur vna macula in tali specie non constituitur per priuationem conformitatis ad legem & finem debitum, quæ communis est omnibus, sed per peculiarem respectum ad præteritum peccatum, à quo fuit inducta: ita vna specificè discriminatur ab alia, non per priuationem conformitatis, sed per respectum ad tale, vel tale peccatum, vt ad formam specificantem. Cæterum hic respectus non est realis, sed rationis.

43. Vnicum fundam. assert.

Deducitur discrimen inter peccatum actuale, habituale, & maculam: & qua ratione in his includatur priuatio gratiæ, & conformitatis ad legem & finem debitum. Actuale commissionis ex prima suâ malitiâ, quam ex obiecto, vel ex modo tendendi habet, dicit positiuam contrarietatem ad legem & finem debitum; vt maculatiuum subiecti, importat duplicem priuationem, alteram conformitatis actualis, quæ debebat inesse actui opposito virtutis, alteram conformitatis habitualis, quæ per modum habitus supponebatur inesse naturæ, per ordinem ad suam regulam & finem debitum ante peccatum. Sicut calor vt oppositus naturæ aquæ, non solum dicit positiuam contrarietatem ad illam, sed etiam priuationem naturalis proportionis & dispositionis ad eandem naturam aquæ. Item actuale dupliciter includit priuationem gratiæ, vno modo vt terminum specificantem, alio vt complementum eiusdem actus peccati. Sicut voluntas omittendi dupliciter includit actualem omissionem, & vt terminum specificantem, & vt complementum actus omittiui. Hoc totum, quod per modum actus includitur in actualli, per modum habitus moraliter perseuerantis includitur in habituali. Macula est effectus peccati actualis, & includit priuationem conformitatis, & gratiæ habitualis constitutiue, cum solo respectu rationis ad actuale, vt ad propriam causam & formam per se connotatam.

49. Discrimen inter pecc. actuale habituale. & maculam.

50.

Dices. Dispar est ratio de omissione, quæ secuta ex voluntate omittendi complet vnum peccatum cum illa, & de priuatione gratiæ, quæ quia est à Deo, non potest integrare vnum peccatum cum voluntate peccandi. Sicut priuatio vitæ naturalis infligta à iudice propter delictum, non integrat vnum delictum cum transgressione legis, sed est tantum pœna illius. Resp. priuationem gratiæ non completere vnum peccatum cum voluntate peccandi, quâ physicè est à Deo, sed quâ moraliter est à peccatore; sicut obduratio & excæcatio, quæ est à Deo, est tantum pœna peccati, quæ est à peccatore nolente illuminari, est peccatum, & constituit vnum actum peccati cum voluntate nolendi illuminari. vt enim S. Tho. 1.2. qu. 79. art. 3. causa subtractionis gratiæ, non est solus Deus, sed etiam peccator, qui obstaculum ponit, ne gratiam recipiat. Sicut causa subtractionis luminis non solum est Sol, qui posito impedimento non illuminat, sed etiam is, qui fenestras claudit, ne lumen ingrediatur. Eodem modo resp. ad paritatem de priuatione vitæ naturalis: quæ est à iudice, est tantum pœna; quæ à delinquente interpretatiue voluta, in legis transgressione, facit vnum peccatum cum voluntate delinquendi, non minus quàm omissio cum voluntate omittendi.

51. Dices

Resp.

Ad fundam. sent. 1. neg. assump. transacto .n. actu peccati, remanet priuatio gratiæ & conformitatis ad legem, & finem debitum. Manet etiam ipse actus peccati, non physicè, sed moraliter perseuerans, à quo potest homo denominari peccator. Ad prob. quia macula, non solum constituitur ex priuatione gratiæ, sed etiam ex præterito actu peccati, vt ex forma per se connotata, tribuente vltimam rationem specificam, poterit vna priuatio per ordinem ad plura actualia distinguere plures specie, vel numero maculas.

52. Ad fundam. prima

Ad 1. confirm. transacto actu meritorio, iustus denominatur iustior & sanctior, tum ex augmento gratiæ habitualis propter actum meritorium subiecto collato: tum propter meritum moraliter perseuerans: nam quamdiu illud per oppositum actum

53. Ad 1. conf.

54. actum peccati non retractatur, censetur moraliter perseverare. Ad 2. confirm. neg. antec. Etenim in offendente Principem, transacto actu offense, manet eadem offensa, etsi non physicè, saltem moraliter perseverans, quamdiu illa non remittatur, vel pro ea cõdigna satisfactio offenso non exhibeatur.

55. *Ad August. auctoris.* Ad August. Resp. illum *reatum* intelligere reatum culpæ qui recurrit cum peccato, non reatum pœnæ, qui consequitur ad peccatum. Cæterùm cum dicit, illum non manere in anima, sed in occultis legibus descriptis in mentibus Angelorum, intelligit obiectivè, non subiectivè; vt colligitur ex ratione, quam subiungit, *Non est in animo, quia eius memoriam delenuit obliuio.* Loquitur igitur de existentia maculæ obiectiua, quæ tamdiu dicitur manere in mente diuina, quamdiu illam in nobis non delet: Idem. n. in Scriptura est, Deum peccata videre, atque illa punire: Contrà verò idem est, ea non videre, atque condonare, ex *Aug. in Ps. 31. Coopera sunt peccata, tecta sunt, abolita sunt, si texit peccata Deus, noluit aduertere: si noluit aduertere, noluit animaduertere, noluit punire: noluit agnoscere: maluit ignoscere Nec sic intelligatis quod dixi, peccata cooperta sunt, quasi ibi sint, & uiuant. Tecta ergo peccata quare dixit? vt non viderentur. Quid enim erat Deum videre peccata, nisi punire peccata?*

56. *Ad ceteras sent.* Ad secundam sent. patet ex dictis. Ad fund. tertiæ, neg. minor. Ad prob. concedo, maculam venialis non consistere in priuatione gratiæ habitualis, sed in priuatione perfectæ conformitatis moralis ad legem & finem debitum naturale, vel supernat. Ad fund. quartæ disting. maior: In eo consistit macula (quidquid sit de habituali) quod per modum termini immediati & primarij sequitur ex actuali, nego; quod per modum termini mediati & secundarij sequitur ex actuali, cõcedo. Duplex quippe terminus est in actuali: alter immediatus & primarius, immediatè & primariò constituens illud in ratione actualis; & hic est deformitas ipsa actus peccati ex obiecto, vel ex modo tendendi in obiectum desumpta. Alter mediatus & secundarius, qui non primariò, sed secundariò constituit illud in ratione actualis: atque hic est priuatio debite perfectionis, quæ secunda ex positua deformitate peccati, constituit cum illa vnum actum humanum peccati. Porro macula non consistit formaliter in eo, quod per modum termini immediati & primarij, sed quod per modum termini mediati & secundarij sequitur ex actuali, quod est priuatio gratiæ vt perfectionis debitæ in ordine ad esse. Quod de ipsa priuatione conformitatis ad legem & finem debitum tenetur concedere *Curiel.* Hæc. n. non est terminus ipse immediatus & primarius p. actualis, quod in eius sent. consistit in sola deformitate positua, sed mediatus & secundarius, consequens ad posituam deformitatem peccati, vt proprietates ad essentiam, & effectus ad causam: quia cum macula distinguatur formaliter à p. actuali, non quidquid includit p. actuale, includit macula, saltem formaliter & constitutiue: nam p. actuale, formaliter quæ peccatum, constituitur positua deformitate cum natura rationali; macula, quæ macula formaliter, constituitur priuatione perfectionis debitæ cum respectu ad actum præteritum peccati, vt ad formam essentialiter cõnotatam. Eadè igitur positua deformitas actuale p. ingreditur constitutiue, maculam connotatiue.

Duplex terminus distinguendus est in peccato actuali.

Ratio

58. *Ad confir.*

Ad confirm. neg. minor. Ad prob. concedo priuationem gratiæ esse ratione posteriorem transgressione legis; nego esse posteriorem maculæ, cum illam formaliter includat. Cæterùm idem argum.

fieri potest contra ipsum, comparado priuationem cum ratione positua peccati, ad quã priuatio ipsa conformitatis ad legem & finem debitum consequitur vt proprietates ad essentiam, & effectus ad causam. Nego igitur, priuationem gratiæ, quæ est voluntaria carentia perfectionis debitæ, esse pœnã, licet sit pœna quæ est physica subtractio à Deo inflicta. Eadem igitur priuatio gratiæ respectu voluntatis, liberè se priuantis perfectione debitã, est peccatum & macula; eadem respectu voluntatis diuinæ physicè subtrahentis, est pœna. Prius autem ratione est culpa, quàm pœna: quia prius demeritoriè & moraliter est à voluntate creatã, quàm physicè à diuina: nam idè Deus physicè illã subtrahit, quia liberè illam creatura demeretur, nõ contrã; iuxta illud, *non prius Deus deserit, quã deseratur.*

DISPUTATIO XXV.

De peccato originali.

SECTIO PRIMA.

An sit aliquod in posteros transfusum?

VNUM ex fundamentis Fidei est originalis peccati notitia: vt enim *August.* testatur *lib. de pec. orig. cap. 24 In causa duorum hominum, quorum per vnum venundati sumus*

sub peccato, per alterum redimimur à peccatis: per vnum precipitati sumus in mortem, per alterum liberamur ad vitam, proprie Fides Christiana consistit. Dicitur autem *originale*, non quod sit origo cæterorum, sed vel quia origine seu naturali generatione transfunditur; vel quia à prima origine, hoc est, à primo Parente illud contrahimus. Quæ de causã *Ignatius* antiquam impietatem, *Irenæus* chirographum, quod scripsit Adam; *Cyprianus* contagium mortis antiquæ; *Chrysost.* radicale peccatum; *Hierony.* primam primi Parentis præguationem; *Dionys.* habitum dissimilitudinis à Deo homini ingentium; *Franc. Mayronus* notam irregularitatis, quam omnis ex Adamo propagatus contrahens illegitimus fit ad assumptionem sacri ordinis Angelorum; Alij antiquam labem, hereditariam maculam, chirographum mortis, mortem animæ appellant.

1. Christiana fidei precipium fund.

Huius Catholicæ veritatis primus impugnator fuit *Pelagius*, eiusque discipuli *Celestius* & *Iulianus*: qui docebant, Adamum sibi soli, non posteris, nisi tantum exemplo, peccando nocuisse: neque mortem corporalem, quam omnes experimur, pœnam esse p. originalis, quod ex Adamo contrahimus, sed effectum dumtaxat ex conditione naturæ necessariò prouenientem. Adhuc enim Adamo non peccante, fuisset cum ipso mortui. Quod si infantes baptizentur, non est, inquit *Pelagius*, quod peccati expiatione indigeant, sed vt regnum cœlorum consequantur, quod sine baptismo consequi non possunt, ex illo *Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Quod si Pelagium interrogas, quid fiet de infante ex hac vita sine baptismo decedente? Respondet, referente *Aug. l. 1. de peccato. merit. cap. 26.* illum consecuturum æternam felicitatem, & vitam beatam extra regnum cœlorum. Pelagiani à magistro discrepant, quod Catholicis argumentis conuicti, admittebant nos mortem corporis ex peccato

2. Conuelli-tur à pelag.

peccato Protoparentis traxisse; negabant, mortem animæ, in quâ teste *Triden. sess. 5. de pecc. orig.* hoc peccatum in posteris consistit, ab eodem contraxisse. Vtriusque hæresis impugnator fuit August. pluribus libris, ut quæ eius tempore orta est, ipso lib. 3. de pecc. meritis cap. 7. testante, hoc de originali peccato apud Ecclesia fidem tanta constantia custoditum fuit, ut ab eis, qui dominica tractarent eloquia, magis certissimum proferretur ad alia falsa refutanda, quam id tanquam falsum refutari ab aliquo tentaretur. Vtrumque errorem excitarunt nostri temporis heretici; priorem An. baptistæ, posteriorem Lutherani apud *Bellar. lib. 4. de statu pecc. cap. 4.*

Catholica veritas est, Apostolica traditione, Divinis oraculis, Conciliorum autoritate, SS. Patrum testimonio firmata, ex primo parente, non tantum pœnam, sed etiam culpam in posteros propagari. Apostolica traditio, *Dionysio, Origene, Cypri. August. testibus*, desumitur ex baptismo parvulorum: quorsum .n. infantes baptizantur, nisi ut renascantur ex aqua & Spiritu S. *Ioan. 3.* at certe per gratiam renasci non indiget, cuius generatio per peccatum corrupta non fuit. Commentitium autem est, quod Pelagius finxit, pueros non baptizari, ut peccati remissionem, sed ut regnum cœlestis consequantur; 1. quia ob solum peccatum nobis cœlum clauditur: 2. forma baptismi quid aliud nobis, quam internum animi laucrum, quod à peccato emundamur, & ut ad *Rom. 6. in novitate vitæ ambulemus*, significat? Alioqui, ut *Conc. Milevit. 11. sub Innoc. 1. can. 2. & Tridentinum sess. 5.* rectè deducunt, falsa esset forma baptismi, si in remissionem peccatorum non conferretur. Vnde *Act. 22.* Paulo recens converso dictum est, *Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua, invocato nomine ipsius.* Cum igitur in infantibus nullum possit esse peccatum propria voluntate contractum, erit aliquod aliena voluntate transfusum, quod originale nuncupatur. Confirmat hoc ipsum quorundam privilegium, qui in utero matris leguntur iustificati. Nemo igitur nascitur iustus & sanctus coram Deo, sed iniustus & peccator, alioqui non esset speciale privilegium in utero matris sanctificari.

Oracula sacra plurima sunt: 1. ex *Iob 14.* iuxta versionem 70. *Nemo mundus à sordibus, nec infans, cuius est unius diei vita super terram.* Quo quid illustrius pro hac veritate? profectò aliquod peccatum est, quod cum naturali generatione trahimus. Nec discrepat veritas vulgata, *Quis poterit facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es?* Sequitur enim hominem ab ipsa conceptione immundum esse. 2. Ex *Psal. 50.* *Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Hic versiculus* (inquit hîc Hierony.) *totius generis humani casum exponit. Sicut in Iob: Nec si unius diei sit super terram, potest esse mundus à sordibus peccati. Concipitur autem, & nascitur in originali peccato, quod ex Adam trahitur, sed baptismo per gratiam Christi purificatur. Quid est,* inquit August. *quod se dicit in iniquitate conceptum, nisi quia trahitur iniquitas ex Adam? etiam ipsum vinculum mortis cum ipsa iniquitate concretum est. Nemo nascitur nisi trahens pœnam, trahens meritum pœne. Qui locus ut illustrior sit ad p. orig. probandum, nota, in Hebræo fonte singulari numero exprimi, ut expressit August. Quanquam advertit in *Enchir. cap. 44.* in Scripturis sæpe numerum multitudinis pro singulari accipi, ut *Math. 2. Defuncti sunt qui quarebant animam pueri; vnus Herodes: Exo. 32. fecerunt sibi Deos aureos; vnum vitulum.* Contrà vero sæpe numerus singularis ponitur pro plurali: *nu. 21. Ora er-**

go ad Dominum, ut auferat à nobis serpentem: non ait, inquit August. serpentes, quos patiebatur populus.

3. Ad *Rom. 5.* *Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Infra: *Per inobedientiam vnus hominis peccatores constituti sunt.* Hoc ex August. efficacissimum est ad p. originale probandum. Si .n. per peccatum vnus constituti sunt peccatores, cum nequeant peccatores constitui per peccatum alienum formaliter, constitui debent per peccatum primi hominis, non quia peccatum fuit in illo, sed quia per naturalem generationem transfunditur in posteros. Nec te moueat, quod Apost. dixerit, *multi: i.* quia ut August. *lib. 6. con. Iulian. cap. 12. medio,* per multos, intelliguntur omnes, qui nascuntur ex Adam, qui verè sunt multi: *Quia possunt esse aliqua omnia, quæ non sunt multa, sicut omnia dicimus Evangelia, & tamen breui numero, id est quaternario continentur. Et rursus possunt aliqua esse multa, non tamen omnia; sicut multos dicimus credere in Christum, nec tamen omnes credunt.* Idem probat ex *Genesis 17.* ubi dicit Deus Abrahamo, *Patrem multarum gentium constitui te: & 22. benedicentur in semine tuo omnes gentes. Easdem omnes multas, & easdem multas omnes esse monstratum est. Ita etiam cum dictum est, per unum in omnes transisse peccatum, & postea per vnus inobedientiam peccatores constitutos multos: ipsi sunt multi, qui & omnes: 2. quia non omnes simpliciter ex Adam constituti sunt peccatores; siquidem nec Eua, nec Christus, nec B. Virgo constituti sunt ex Adam peccatores. Confirm. hæc August. expositio ex Scripturæ textu: *Si enim vnus delicto multi mortui sunt: sc. omnes, qui ex Adam nascuntur; multi idem est ac omnes: Sicut per vnus delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per vnus iustitiam in omnes homines in iustificationem vita.* Dixit ergo omnes, ut ostenderet, nullum esse peccatorem, qui non sit ex Adam: nullum esse iustum, qui non sit ex Christo. Dixit multos, ut indicaret, non esse simpliciter omnes, cum aliqui sint, qui ex peccato Adami peccatores non constituentur. Quod si hunc locum de ingressu peccati in hunc mundum, non per propagationem, sed per solam imitationem, intellexisset Paulus, non dixisset, ut August. *lib. 1. de pecc. meritis cap. 9.* advertit, *Per unum hominem, sed per vnum diabolum peccatum in hunc mundum introisse. De quo, inquit, legitur in lib. Sapientie 2. invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum. Nam quoniam ista mors sic à diabolo venit in homines, non quod ab illo fuerint propagati, sed quod eum fuerint imitati, continuo subiunxit; imitantur autem eum, qui sunt ex parte eius. Proinde Apostolus cum illud peccatum ac mortem commemoraret, quæ ab vno in omnes propagatione transisset, eum principem posuit, à quo propagatio generis humani sumpsit exordium. Vel certè si de ingressu peccati in hunc mundum per creaturam corpoream intellexisset Apost. potius dicere debuisset, per vnâ feminam, quam per unum hominem: eo quod per Eam, non per Adamum peccatum per imitationem intravit in hunc mundum, quam primus imitatus est Adam. Nec potest per unum hominem intelligi Eua; nam quavis vox homo communis sit ad virum & foeminam, pronomen tamen vnum satis illam ad virum determinat. Præterea relatiuum in quo omnes peccaverunt, cum de eodem loquatur Apostolus, aperte indicat, illum non de Eua, sed de Adamo intellexisse.**

Eadem veritas colligitur ex eo, quod testatur Paulus, eodem modo Adamum fuisse causam peccati,

7. Testimon.

8. Urgetur idem contra Pelag.

9. Eodem modo Adam causa peccati & peccati mortis

3. Propugnatur ad August. acerrime

4. Ex primo Parente pœna, & culpa in posteros propagatur. Ex Apost. traditione

5. Ex scripturarum oraculis 4. Testimon. 1.

6. Testimon. 2.

cati, & peccatum esse causam mortis, sc. vt peccatum non est causa mortis per imitationem; quia causa per imitationem non semper habet effectum, cum non semper sit, qui illam imitetur: ad peccatum autem infallibiliter sequitur mors; ergo nec Adamus fuit causa peccati per solam imitationem, sed per veram propagationem & transfusionem. Adde particulam per, quæ eodem modo conuertitur cū homine & peccato, significare veram causam, qualis non est causa per imitationem, quæ tantū est occasio alijs, vt peccent, non causa vt peccatores sint.

10. Eandem veritatem deducit August. lib. 4. cont. duas epist. Pelag. cap. 4. ex illis: *In quo omnes peccauerunt*: sc. in Adamo, vt est communis Patrum expositio: ex eo. n. colligit Paulus, mortem in omnes transiisse. At quo pacto dici potest in alio peccare, qui solūm per imitationem peccat? aut quo modo hæc Pauli deductio verificaretur in paruulis, si in illos simul cum morte corporali non transit peccatum, cū nequeant illi per imitationem in Adamo peccare? Restat igitur, vt cum August. cōcludam, *Vt in illo primo homine peccasse omnes intelligantur. quia in illo fuerunt omnes, quando ille peccauit. Unde peccatum nascendo trahitur, quod nisi renascendo non soluitur.* Id ipsum confirmat locus ad Ephet. 2. vbi omnes dicimur *natura filij iræ*: sc. naturali generatione iniusti & iniusti Deo. Idem probat August. lib. 1. de pecc. meritis cap. 14. ex comparatione, quæ ad Rom. 5. Paulus comparat Adamum cum Christo: *Nam si sola* (inquit Aug.) *inimatio facit peccatores per Adam, cur non etiam per Christū sola imitatio iustos facit? sicut enim per vnius delictum in omnes & omnes ad condemnationem, sic & per vnius iustificationem in omnes homines ad iustificationem vita.* Sicut ergo Christus non imitatione, sed regeneratione iustitia in suos filios effudit: ita Adam, qui, Paulo teste, forma fuit Christi futuri, non imitatione, sed generatione peccatum in suos posteros transmisit. Alioquin, vt *ibid.* Aug. si de similitudine eorum, qui exemplo peccandi, aut rectè viuendi ceteris præluxerunt, Paulus loqueretur, non cum Christo, sed cum Abele Adamum conferre debuisset. Quia sicut Adamus primus fuit, qui exemplo cæteris peccare docuit: ita Abel primus, qui cæteris honestè viuendi norma exiitit.

11. 4. Testim.

Quartum oraculum sit 2. ad Corinth. 5. *Si vnus pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt. Omnes itaque mortui sunt in peccatis*, inquit Aug. lib. 20. de Ciuit. cap. 6. & Ansel. in hunc locum, *Nemine*, inquit, *prorsus excepto siue originalibus, siue etiam voluntate additis.* Quæ Pauli deductio non posset de paruulis verificari, nisi ratione originalis: alioqui contra Paulum non essent illi mortui: consequenter, nec Christus pro illis mortuus esset.

13. Concilium Palestin.

14. Mileuitan.

15. Arausican.

Accedant Concilia. Primum Palæst. in quo Pelagius huius hæresis author ad illam detestandam compulsus est: quanquam aliter postea suos discipulos docuit. Mileuit. II. sub Innoc. I. in quo, Can. 2. hæc traditur de p. originali sententia. *Placuit, vt quicumque paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat, aut dicit, in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lauacro expietur, unde sit consequens; vt in eis forma baptesmatis in remissionem peccatorum non vera, sed falsa intelligatur, anathema sit.* Arausic. II. sub Felice IV. contra Semipelag. an. 529. in quo, Can. 2. sic definitur: *Si quis soli Adæ prauaricationem suam, & non eius propagini asserit nocuisse, aut certe mortem tantūm corporis, quæ pœna est peccati, non autem & peccatum, quod est mors anima, per vnum hominem in omne genus hu-*

manum transiisse testatur, iniustitiam Deo dabit, contradicens Apostolo dicenti, per vnum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Florentinum sub Eugenio IV. in quo sic Pontifex definit: *Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas.* Trident. sess. 5. in decreto de p. orig. vbi ad verbum repetit, & innouat decreta Mileuit. & Arausic. nisi quod expressius addit, hoc Adæ peccatum, quod origine est vnum, propagatione, non imitatione omnibus transfundi, illudque inesse vnicuique proprium. Patrum nulla in re tot actam illustra suppetunt testimonia; Augustini copiosissima toto lib. de p. orig. duobus ad Valerium de nuptijs, quatuor ad Bonifac. cont. duas Epist. Pelag. sex ad Clandium aduersus Iulian. tribus ad Marcellin. de pecc. meritis & remiss. quorum tertio cap. 6. loquens de p. orig. *Non aliud*, inquit, *ex quo Christi Ecclesia est constituta, diuinarum Scripturarum tractatores, & Christianarum disputationum scriptores senserunt, non aliud à Maioribus acceperunt, non aliud posteris tradiderunt.*

Ratio naturalis nullā afferri potest, cū immediate id pendeat ex diuinā reuelatione. Nam allata de morte corporali, quæ ex Gen. 2. ad Rom. 6. & 1. ad Corinth. 15. est pœna peccati, non probat in nobis esse peccatum per naturalem generationem transfusum, cui iustè debeat pœna corporis: quamuis. n. primo parenti dictum sit, *Quæcumque die comederis ex eo, morte morieris*: atque adeo illi mors in pœnam peccati iniuncta fuerit: illa tamen iustè potuit nobis iniungi in pœnam peccati primi parentis, non vt in nobis transfusi, sed vt in illo dumtaxat existentis, cū possit Deus iustè pœnā mortis infligere filijs ob peccata parentum: hæc igitur ratione sæpe vtuntur Patres, & Concilia, solūm vt probabili congruentiā.

Ratio efficax sumenda est ex mysterio Redemptionis. Certum. n. est, Christum pro omnibus mortuum esse, 2. ad Corinth. 5. & 1. ad Timoth. 2. etiam pro iniustis, Rom. 5. *Christus secundum tempus pro impijs mortuus est*: 1. Petri 3. *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis.* Igitur omnes peccatores sumus, cū omnes Christi redemptione egamus. Nec dici potest, Christū mortuum esse pro omnibus tam iustis, quàm iniustis. Nam vel mortuus est pro iustis, nihil illis conferendo: quod dici non potest: non. n. esset iustorum redemptor; vel aliquid sua morte illis conferendo: at hoc aliud esse non potuit, quàm peccatorum remissio, & ianuæ cœlestis referatio. Igitur si omnes suā morte redēmit, omnes eramus sub peccati seruitute captiui.

DICES. Etiam Angelis, in nostra sent. Christus suam gratiam & gloriam contulit, cū tamen illi nunquam fuerint peccatores: ergo potuit nobis eam conferre, etiam si nunquam peccatores extiterimus. Resp. 1. Christum non contulisse Angelis gratiam amissam, quæ conferri non potest, nisi condonato peccato, ob quod tantūm gratia amittitur, sed gratiam perseuerantem, in qua gratis per Christum collatā semper steterunt, nobis autem confert gratiam & sanctitatem in Adamo amissam, quæ conferri non potest, nisi condonato peccato. Resp. 2. Angeli boni, quia nunquam fuerunt peccatores, non indiguerunt, vt illis Christus ianuam cœli aperiret: nos autem, quia omnes peccatores sumus, indigemus, vt per Christum aperiat ianuam cœli. Si. n. aliquis non indignisset remissione peccatorum, nec indignisset vt sibi ianuam cœli referretur:

16. Florentin.

17. Tridentin.

18. August. sē. liciss. veritatem hanc corroborant

19. Ratio naturalis nulla.

20. Prob. ex myst. Redempt.

21. Dices

Resp. 1.

2. resp. argu.

raretur: At nemo est, qui non indiguit, ut sibi ea referaretur, ergo nemo non indiguit remissione peccati, vel personalis, vel originalis.

Alia ratio sumitur ex necessitate baptismi, qui ex perpetua Ecclesiae traditione applicari debet infantibus: qui quoniam nullum possunt propria voluntate peccatum committere, necessario habent aliquod peccatum per naturalem generationem ex primo parente transfusum, quod debeat expiari.

SECTIO II.

An peccatum originale sit proprie culpa?

Prima sent. negat: *Rubio. in 2. dist. 30. qu. 2. ar. 1. concl. 1. & 4. Mayo. dist. 31. art. 1. docentium, originale esse tantum reatum seu obligationem ad poenam damni prouenientem ex culpa Adami. Idem reipsa sentit Duran. in 2. dist. 30. q. 2. & 3. licet propter modum loquendi Scripturae fateatur, absolute dicendam esse culpam, Sine modo loquendi sit proprius sine alienus. Prob. 1. ex August. lib. 3. de lib. arb. c. 19. ubi p. originale distinguit contra proprium, Sic non solum peccatum illud dicimus, quod proprie vocatur peccatum (libera enim voluntate & ab sciente committitur) sed etiam illud, quod iam de huius supplicio consequatur necesse est.*

2. De ratione peccati est, ut sit voluntarium respectu eius, cuius est peccatum: originale non est nobis voluntarium: igitur non est proprie peccatum. Maior est August. l. 3. de lib. arb. c. 18. *Quis enim peccat in eo, quod nullo modo careri potest? Minor constat; originale enim non contrahitur a posteris propria voluntate, sed naturali generatione; voluntarium autem est, quod propria voluntate contrahitur.* 3. Illud tantum Arist. 3. Eth. c. 5. habet rationem culpae, quod dignum est reprehensione; at nemo propter culpam originalem dignus est reprehensione, sed imitatione: Igitur non est proprie culpa a posteris contracta. 4. Ita se habet demeritum Adae erga posteros, sicut se habuisset meritum eiusdem erga eosdem, si praecipuum seruasset: sed meritum Adae non fuisset proprium meritum nostrum: ergo nec demeritum eius erit proprium demeritum nostrum. Confirm. Christus suppleuit id, quod Adam praestitisset: sed Christus non transfundit gratiam regeneratiuam per modum meriti seu mercedis in paruulos, sed per modum purae hereditatis, per Theol. Igitur & Adam illam transfudisset. 5. Araus. & Trident. non appellant originale absolute peccatum, sed peccatum quod est mors animae: at mors animae non est peccatum, sed effectus peccati, quia consequitur peccatum. Igitur originale non est proprie culpa. 6. Omnis culpa residet in anima; sed animam non trahimus ex Adamo per generationem, sed a Deo per creationem: ergo nullam ex Adamo culpam trahimus, a quo non nisi corpus per seminalem propagationem accipimus.

Secunda sent. affirmans reliquorum Scholast. in 2. dist. 20. 30. & 31. & cum S. Doct. 1. 2. q. 81 ar. 1. qui in 2. dist. 30. q. art. 2. oppositam sent. appellat errorem, Palatius in 2. dist. 30. disp. 1. §. hinc; hereticum dogma. Suarez tract. 5. de act. hum. disp. 9. sect. 2. propos. 7. censet, hanc esse de Fide, quae indirecte saltem definitur in Trident. sess. 5. in decreto de p. orig. Si quis per Iesu Christi Domini nostri gratiam, quae in baptisate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam asserit, non tollit totum id quod veram & propriam peccati rationem habet, sed illud

dicat, tantum radi aut non imputari. anathema sit. ubi supponit Concilium id, quod per baptismum in paruulis tollitur, esse verè & proprie peccatum.

Apertè illam docet Augustin. in Psal. 50. *Nemo nascitur nisi trahens poenam, trahens & meritum poenae.* Vbi distinguens poenam a merito poenae, quod est ipsa culpa, manifestè ostendit, hoc peccatum non consistere in solo reatu & obligatione ad poenam, sed in demerito, quod secum trahit reatum & obligationem ad poenam. Idem ibid. *Quid est quod se dicit in iniquitate conceptum, nisi quia trahitur iniquitas ex Adam? etiam ipsum vinculum mortis cum ipsa iniquitate concretum.* Catholicae veritatis

Ratio: si nihil praeter reatum ex Adae peccato esset in paruulis, non iuste illi aeterna poena punirentur. Ut enim talis poena iuste imponatur, supponere debet aliquam culpam propriam eius, qui punitur. Nam licet Deus iuste interdum poena temporali huius vitae ad correctionem aliorum punire soleat peccata parentum in filiis, nunquam tamen poena aeterna punit aliquem ob peccata aliorum, iuxta illud Ezech. 18. *Anima qua peccauerit, ipsa morietur. Filius non portabit iniquitatem Patris.* Quoniam perpetua exclusio a regno caelesti de lege saltem ordinaria est actus inimicitiae Dei erga creaturam, qui necessario supponit inimicitiam creaturae erga Deum: sola autem culpa reddit creaturam inimicam & inuisam Deo; moraliter auersam a Deo, in qua morali auersione consistit inimicitia creaturae erga Deum. Confirm. per hoc peccatum constituitur inimici & infensi Deo, Rom. 5. *Filij Israel, Ephes. 2. solum peccatum Deus odit odio inimicitiae.* Quod si interdum August. ceterique Patres, praesertim Chrysost. in 5. cap. ad Rom. hom. 10. hoc peccatum appellant reatum poenae, illud explicant ab effectu nobis notiori.

Distinguo genus peccati, alterum actuale; alterum habituale, quod per modum maculae spiritualis inhaeret animae: illud in libera actione, vel omissione debita actionis; hoc in priuatione debitae sanctitatis, per modum termini secuta ex libera actione, vel omissione operantis, consistit. Conueniunt, quod ambo sint proprie culpa, offensa, inimicitia Dei; fundenturque in voluntario, aliqua ratione proprio eius, cuius est peccatum; sine quo voluntario implicat propria ratio culpae. Differunt, quod actuale in voluntario in actu; habituale in voluntario iam praeterito, fundetur. Certum est, originale in nobis non esse actuale, cum illud contrahant paruuli, qui nullum habent voluntarium in actu; sed tantum habituale, per modum maculae secutum ex actuali protoparentis, quatenus a Deo constitutus fuit caput omnium posterorum per naturalem generationem ab ipso descendentium. Pro cuius rei declaratione,

Suppono cum Scholast. August. 16. de ciuitate, cap. 27. *Hierony. in 6. c. Osee, Deum pactum iniisse cum Adamo de transmittenda in posteros sanctitate & iustitia originali, quam ipse ut caput a Deo acceperat dependenter ab obseruantia praecipri de non comedendo ligno scientiae boni & mali.* Vnde sicut eo seruato iustitia a Deo acceptam seruasset sibi, & transfudisset posteris meritorie, quia Deus, cuius tantum est iustitiam in animam infundere, propter meritum ipsius illam posteris contulisset. Ita praecipri violato sanctitatem a Deo acceptam non solum perdidit sibi, sed etiam posteris: quam Deus propter demeritum ipsius non solum abstulit ab ipso, sed etiam a posteris, non creando posterorum animas cum eo dono, cum quo eas creasset, si ille Deo obediens fuisset.

Quare

22. Pr. ex necess. baptis

23. Negans

24. Ratio 1.

25. Ratio 2.

26. Ratio 3.

27. Ratio 4.

28. Ratio 5.

29. Pecc. originale culpa esse.

30.

31. Catholica sent. ratio ex August.

32. Duplex genus peccati.

33.

Quare sicut talis priuatio sanctitatis, per modum maculæ secuta in Adamo ex actuali transgressione præcepti, fuit vera & propria culpa in ipso, ita eadem priuatio sanctitatis, vi pacti debitæ in prima origine posteris, secuta per modum maculæ ex actuali peccato Adæ vt capitis posterorum, est vera & propria culpa in posteris.

34
Pecc. originale dicitur priuationem debitæ sanctitatis, & rationem voluntarij respectu eius in quo recipitur;

35.

Hoc sic probō. Ad veram & propriam culpam habitualem per modum maculæ secutam ex actuali, duo requiruntur, ex præced. disp. priuatio debitæ sanctitatis, & ratio aliqua voluntarij respectu eius, in quo talis culpa recipitur: vtrumque habet p. originale in posteris transfusum: nam sicut posito pacto inter Deum & Adam de transmittenda iustitia originali in posteros, debita nobis fuisset iustitia originalis, si ille pactum cum Deo seruasset: ita eo violato debita fuit nobis priuatio iustitiæ: Voluntaria autem priuatio debitæ sanctitatis est vera & propria ratio maculæ. Deinde non est necessesse vt sit nobis voluntaria voluntate propria personali, sed sufficit, vt sit nobis voluntaria voluntate originaria capitis, in quo vi pacti diuini fuimus omnes moraliter inclusi. Etenim hoc ipso, quod Deus constituit Adamum caput hominum, non solum in esse naturæ per seminalem propagationem, sed etiam in esse gratiæ per moralem obseruantiam præcepti, fecit vt voluntas ipsius interpretatiuè & virtualiter esset voluntas omnium nostrum, vt quidquid ipse faceret vt caput, censeretur interpretatiuè facere & membra, in ipso moraliter inclusa: ac proinde, ipso peccante, interpretatiuè peccauimus & nos, Rom. 5. In quo omnes peccauerunt; & Osee 6. ipsi autem, sicut Adam transgressi sunt pactum: Quemadmodum, & ipso promerente, interpretatiuè promeriti fuisset & nos. Quo fit, vt sicut, ipso promerente, debita fuisset nobis iustitia per modum habitualis conuersionis ad Deum finem supernat. consequentis meritum interpret. nostrum in capite: Ita, eo peccante, debita nobis fuit priuatio iustitiæ per modum habitualis auersionis à Deo sine supernat. consequentis peccatum interpretatiuum nostrum in origine.

Quod hoc voluntarium interpret. in capite sufficiat, vt posteris contrahant veram offensam & inimicitiam cum Deo, & maculam animæ, probatur exemplo principis terreni, paciscentis cum milite de recipiēdo illum & posteros eius in suam gratiam & amicitiam, si bene se gesserit in bello. In quo, illo malè se gerente, non solum ipse, sed etiam posterius eius, iustam principis offensam & inimicitiam, nec non moralem maculam in propria persona incurrunt. Quod si hoc potest princeps, à fortiori potuit & Deus: qui sicut est supremus dominus omnium, ita ius habet in voluntates omnium sc. moraliter eas coniungendi cum voluntate vnus principij originantis omnes, præsertim in causa iustissima, in qua si fuisset præsentis, non potuisset prudenter non consentire. Nam pactum fuit de transmittendo in posteros dono omnino indebito naturæ, qualis erat iustitia originalis, quam vt Deus posteris communicaret, non aliud ex Adamo requisitum, quam simplicem obseruantiam vnus præcepti: ad quod seruandum tot illum internis, externisque muniuit præsidij. In quo contractu nos lucrati multum, perdere nihil poteramus. Lucrum erat iustitia originalis cum omnibus donis in hac & futura vita consequentibus; damnum sola priuatio eorundem donorum, quæ aliàs nobis vi naturalis generationis debita non fuissent. Vnde nihil de naturalibus donis per originale amissimus, sed tantum supernaturalia,

quæ nullo modo nobis debita erant, ac proinde nemo prudenter potuisset tale pactum refutare. Hoc idem explicat S. Thom. exemplo membri humani participantis peccatum voluntatis: nam sicut manui communicatur homicidium, vt coniunctæ cum voluntate, à qua liberè mouetur ad actum homicidij: ita huic homini communicatur peccatum Adæ, vt moraliter coniuncto cum illo, tanquam cū capite, à quo liberè mouetur per actum generationis. Pactum hoc Augustino notum lib. 16. de Ciuit. c. 27. Testamentum primum, quod factum est ad hominem primum, profecto illud est: Quæ die ederitis, morte moriemini. Gen. 2. quamobrem (subiungit paulò post) si etiam paruuli, quod vera fides habet, noscuntur non proprie (seu propria voluntate) sed originaliter peccatores, unde illis gratiam remissionis, peccatorum necessariam confitemur, profecto eo modo, quo sunt peccatores, etiam prauaricatores legis illius, quæ in paradiso data est, agnoscuntur, vt verum sit verumque quod scriptum est, & ubi lex non est, nec prauaricatio, & prauaricatores æstimant omnes peccatores terra. En testamētum seu pactum Dei cum Adamo, & voluntates paruulorum coniunctæ interpretatiuè cum voluntate capitis, quæ testamentum Dei dissiparunt. Leg. reliqua: Et Epist. 25. ad Bonifac. Cū homo in seipso est ab eo, qui genuit, alter effectus, peccato alterius sine sua confessione non tenetur obnoxius. Traxit ergo reatum, quia vnus erat cum illo, & in illo, à quo traxit, quando quod traxit admixtum est. Denique quomodo peccatum originis insit unicuique proprium, vt fides & Trident. asserit ses. 5. de pecc. orig. c. 3. intelligi nequit, nisi propria voluntate saltem interpretatiuè ex illo Osee 6. Ipsi sicut Adam transgressi sunt pactum; ibi prauaricati sunt in me: hoc est in paradiso, vt inquit Hieronym. Alia prauaricatio venire in mentem nequit, nisi interpretatiua in pacto. Nemo hoc explodat ex eo capite, quod nimis clara sit hæc doctrina, ideoque ab Augustino non videatur tradita. Contrà enim ex ipsa perspicuitate argui deberet, eam nimis obuiam, vt à Doctore tanto operosius explanaretur. Nemo dicat, quod per hoc pactum peccatum adstruere, sit purgare parentes, & culpæ Deum, quasi propria voluntate peccatores constituat: cū planè contrarium ex dictis constet; cumque Augustinus suam ignorantiam fateatur circa creationem animæ, traductionem peccati, pœnas paruulorum, nemo nolit Ecclesiam hæc doceri clariùs ab alijs SS. Patribus & Doctorebus.

Deducitur I. Solo Adamo peccante, omnes originale fuisse contracturos; solo non peccante neminem originale fuisse contracturum. Fundam. solus Adam, non Eua, fuit nobis causa peccati: semper enim Scriptura, Concilia, Patres originale referunt ad vnum hominem: Rom. 5. Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intravit, in quo omnes peccauerunt: I. Corinth. 15. sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo viuificabuntur. Quoniam, vt ex Genes. 2. colligitur, Adæ impositum fuit præceptum de non comedendo ligno ante productionem Eug. Cū igitur obseruantia talis præcepti fuerit inchoatio pacti ex parte Adæ, probabile est, eodem tempore Deum ex parte suâ pactum compleuisset, promittendo se collatam iustitiam originalem seruaturum in ipso, & transfusurum in posteros, si ipse ex parte suâ pactum seruaret. Ratio: cum eo debuit iniri pactum de transmittendis bonis supernat. in posteros, ad quem spectabat cura posterorum, & in quo omnes vt in principio actiuo generationis continebamur. Ac ad Adam,

37.
Coroll. e.
Adam solo non peccante, nullus originale fuit contracturus.

Pactum hoc non fugit intelligentiam August.

Æquum pactum de donis natur. at pœna sensus ignis, alteri ni posteris transmitt.

ad Adam, non Euam, spectabat cura posterorum, & in Adam, non in Eua continebatur ut in principio actiuo generationis: cum ad patrem, non ad matrem spectet cura proli, & in patre, non in matre ut in principio actiuo generationis contineatur filij. 2. Nil obfutura fuisse posteris peccata aliorum parentum, si solum Adam non peccasset: Est contra S. Tho. qu. 5. de malo art. 4. ad 8. Scot. in 2. dist. 22. §. ad argn. Conra. 1. 2. qu. 81. art. 2. §. nota 3. Ratio: pactum solum fuit cum Adam, ut ex Scripturis & Concilijs colligitur: esse autem tantum physicum principium generationis, non sufficit ad transmittenda peccata in filios: alioquin omnia peccata parentum transmitterentur in filios.

38.
Coroll. 2.

39.
Coroll. 3.

3. Pactum Dei cum Adamo, de transfundenda iustitia originali in posteros, alligatum fuisse tantum precepto de non comedendo ligno scientiae boni & mali. Vnde etiam si per alia peccata eam sibi amisisset, haud tamen illam amisisset nobis: ita ferè omnes Thologi. Ratio: Scripturæ nullius alterius precepti mentionem faciunt: nec debemus ad alia illud extendere. Id. n. voluit Deus, ut facilius posset Adam acceptam iustitiam nobis promereri.

40.
Coroll. 4.

Deducitur 4. Etiam si Adam retractauerit suum peccatum, & amisam iustitiam, saltem quoad gratiam sanctificantem recuperauerit, non tamen illam posteris recuperasse: quia hoc non fuit in pacto, ut semel illam amisam posset recuperare posteris. Vnde licet in transgrediendo pacto gesserit vices omnium, in retractando tamen peccato non gessit vices omnium, sed illud retractauit ut priuata persona: ut reipsa patet.

41.
Coroll. 5.

Deducitur 5. Necessariam fuisse notitiam huius pacti in Adamo, ut priuatio sanctitatis ex ipsius peccato in posteris secuta haberet rationem culpæ; contra Vasquez 1. 2. disp. 133. cap. 1. Fundam. ut priuatio sanctitatis ex actuali peccato secuta habeat rationem culpæ & maculæ habitualis, debet sub ea ratione, qua culpa est, esse voluntaria: sed priuatio sanctitatis non habet rationem culpæ in nobis, quæ fuit priuatio sanctitatis personalis in Adamo, ut sic. n. non pertinuit ad nos, sed ad ipsum tantum; sed quæ fuit priuatio sanctitatis capitalis spectantis ad totum genus humanum, ut sic. n. communicata fuit nobis ea priuatio, quæ capitalis commissa voluntate interpret. posterorum: igitur ut talis debuit ab Adamo cognosci, ut nobis esset voluntaria voluntate capitis. Maior patet: si feratur præceptum, cui sit imposita pœna capitis transgredienti, & posteris eius, si quis ignoret, pœnam extendi ad posteros, illud transgrediens, contrahit malitiam priuationis propriæ vitæ, non vitæ posterorum, cum illam inuincibiliter ignoret. Pari modo, si Adam ignorasset pœnam mortis spiritualis, impositam præcepto de non comedendo ligno, extendi ad posteros, illud transgrediendo, incurrisset malitiam priuationis vitæ spiritualis propriæ, non posterorum. Vnde talis priuatio potuisset in posteris esse pœna, non culpa, quia caruisset voluntario; cum voluntarium personalæ Adæ ut priuatiæ personæ non se extendisset ad voluntarium interpret. posterorum. Ratio: peccatum habituale cum eatantum malitia sequitur ex actuali, quam in illo supponit, cum non aliunde suam malitiam desumat, quam ex actuali. Igitur si in actuali Adæ, ignorato pacto, non fuisset malitia priuationis vitæ spiritualis posterorum, non potuisset talis malitia per modum habitus communicari posteris. Vnde probabile est, Gen. 2. In quocunque die comederis, morte morieris, dictum esse Adæ, non tantum ut personæ priuatiæ, sed ut publicæ, gerenti

Ratio huius est

vices omnium posterorum. Confirm. peccatum debet esse voluntarium voluntate sibi proportionata: cum igitur originale sit totius generis humani, non sufficit, ut sit tantum voluntarium voluntate capitali spectante ad omnes. Quo fit, ut hoc aliter fuerit in Adam, aliter in nobis: in illo fuit personale & capitale simul: personale, quæ commissum propria voluntate, quo pacto tantum nocuit propriæ personæ; capitale, quæ commissum voluntate interpret. posterorum, quo pacto nocuit omnibus: in nobis est tantum capitale, non actiuè, ut deriuabile in alios, uti fuit in Adam, sed passiuè, ut deriuatum ex capite ad membra moraliter coniuncta capiti. Hinc fit, ut in nobis prius inficiatur naturam, propter quod peccatum naturæ nuncupatur; tum personam: in Adam contra, prius inficit personam, deinde naturam, quia prius nocuit sibi, quam posteris. Præterea in illo fuit actuale & habituale simul: in nobis tantum habituale & per modum maculæ. In illo fuit proprium quoad omnem rationem peccati: in nobis est proprium ratione solius priuationis sanctitatis debitæ, quæ sola, teste Trident. sess. 5. de pec. orig. ut mors animæ inest unicuique propria: extrinsecum verò ratione peccati actualis existentis in capite, à quo extrinsecè tantum denominamur peccatores.

42.
Confirm.

Trident.

Ad 1. argu. ductum ab Aug. Resp. August. comparare p. personale cum originali, illudque appellare propriè peccatum, non proprietate excludente veram rationem culpæ ab ipso originali: nam adhuc illud appellat peccatum, quod appellare non posset, nisi aliquam culpæ rationem haberet; sed excludente tantum primariam rationem culpæ, quæ in solo actuali reperitur: nisi enim præcedat actuale, impossibile est, ut sequatur vllum habituale, habituale. n. ut sit voluntarium, necessariò supponit actuale, in quo ratio voluntarij per se primò saluatur. Hinc tamen non sequitur, habituale in ratione maculæ esse peccatum per extrinsecam dumtaxat denominationem ab actuali: licet. n. ab actuali habeat rationem voluntarij, & positiuam rationem malitiæ, priuatiuam tamen deformitatem, & rationem maculæ, quæ in carentiâ debite perfectionis consistit, habet intrinsecam, quamuis causatam à p. actuali. Ad 2. constat, qua ratione originale sit voluntarium, non voluntate personali subiecti contrahentis, sed capitis vicem omnium gerentis, ut explicat August. lib. 1. retract. cap. 15. Non eos proprietate voluntatis, sed origine reos tenere: omnis enim homo terrenus quid est origine, nisi Adam? Porro autem Adam habebat visque voluntatem, qua voluntate cum peccasset, peccatum per eum intrauit in mundum. Concedo igitur cum August. paruulos originale in seipsis propria voluntate vitare non posse; potuisse tamen voluntate capitis, in quo liberè peccarunt. Ad 3. cum omne peccatum eatenus sit dignum reprehensione, quatenus est voluntarium, consequens fit, ut originale eatenus in nobis reprehensione dignum sit, quatenus est nobis voluntarium voluntate capitis; ac proinde solum in capite est reprehensione dignum. Ad 4. pari modo sicut demeritum Adæ fuit nostrum originaliter, non personaliter: ita & eius meritum fuisset nostrum, non personaliter, sed tantum originaliter: ac proinde sicut priuatio iustitiæ originalis est nobis voluntaria voluntate capitis, ita iustitia ipsa originalis fuisset nobis voluntaria voluntate eiusdem capitis vices omnium gerentis.

43.
Ad primum opposita.

44.
Ad 2.

45.
Ad 3.

46.
Ad 4.

Ad confirm. Resp. Merita Christi cum merito Adæ conueniunt, quia sicut Adam meruisset posteris iustitiam originalem, caput constitutum omnium:

47.

nium: ita Christus, vt caput omnium, promeruit omnibus amissam sanctitatem.

48.
Differunt 1. merita Christi à meritis Adæ.
Differunt 2.

Differunt 1. quia Adam iustitiam originalem meruisset omnibus efficaciter; Christus amissam sanctitatem promeruit omnibus tantum sufficienter. Quod discrimen non prouenit ex perfectiori merito Adæ, sed ex modo illam in posteros transfundendi. Adam .n. acceperat iustitiam communicandam posteris per naturalem generationem, absque nouo actu vel parentis communicantis, vel filij recipientis. Christus meruit omnibus amissam sanctitatem per modum voluntarię regenerationis, quę sine libera applicatione non communicatur. Et hoc ideo, (& est discrimen 2.) quia regeneratio supponit in regenerando peccatum, vel originale Protoparentis, vel personale proprium: Ad cuiuscunque autem peccati deletionem requiritur aliquis actus retractatiuus; vel proprius, si peccatum sit personale; vel saltem alienus & implicitus, si peccatum sit originale. Generatio autem, quę facta fuisset per iustitiam originalem, nullum supposuisset in posteris generandis peccatum, neque personale, neque originale, si Adam non peccasset: proinde nullo opus fuisset actu retractatiuo ad illam recipiendam. 3. Adam promeruisset nobis iustitiam vt caput, cum quo nos ipsi in ea promeranda communicassemus; cum non minus voluntas Adæ fuerit nostra interpretatiuè in merendo, quàm in demerendo. Vnde sicut in demerendo communicauimus cum illo, quia omnes, eo peccante, peccauimus; ita & in promerendo, quia omnes, eo promerente, promeriti fuissimus. Christus verò ita promeruit nobis amissam iustitiam condonationemque peccati, vt in illo nec iustitiam, nec peccati condonationem promeriti nos ipsi fuissimus. Quo fit vt promerente Adam, iustitia originalis nobis debita fuisset non solum per modum hæreditatis, sed etiam per modum meriti seu mercedis, non personalis, sed capitalis. Promerente autem Christo, nullo pacto nobis debita est sanctitas per modum meriti, aut mercedis, sed solum per modum purę hæreditatis: quia voluntas Christi nullo pacto fuit in promerendo voluntas nostra, sicut fuisset voluntas Adæ, quia potuerunt voluntates nostrę, nondum peccato infectę, moraliter coniungi cum voluntate Adæ ad merendum, vel demerendum: non decuit easdem voluntates peccato Protoparentis infectas moraliter coniungi cum voluntate sanctissimã Christi ad merendum. Vnde longè excellentiori modo Christus est caput nostrum quoad dona superna. ac fuisset Adam Christus .n. ita est caput, vt nullo pacto comunicemus cum ipso in donis superna. promerendis sed merè gratuito ea nobis largitur; solumque sunt illi debita à Patre, ratione personalium meritorum: cum Adamo autem communicassemus in donis superna. promerendis, ratione communis voluntatis, vices omnium gerentis. Vnde licet dicamur in Christo regenerari, viuificari, sanctificari, glorificari: hæc enim possunt in sola liberali communicatione iustitię fundari, non tamen dicimur in Christo mereri, ea ratione, quã mereri diceremur in Adam, si pactum seruasset. In Christo mereri dicimur, vt ex *Triden. sess. 14. cap. 8.* colligitur, quã per Christum gratiam accipimus, vt per eam apud Deum mereamur. In Adam autem, si pactum non violasset, mereri diceremur, quã meritum ipsius fuisset interpretatiuè nostrum, propter coniunctionem nostrarum voluntatum cum ipso. Et quamuis etiam cum Christo Deus pactum fecerit de redimendo suis meritis genus

humanum, longè tamen diuersum fuit hoc ab illo: nam cum Christo ita Deus pactus est, vt nostras voluntates cum voluntate Christi moraliter non coniunxerit, vt coniunxit cum voluntate Adæ. Quo fit, vt meritum Christi dicatur tantum nostrum per modum principij seu causę influentis, ex *Triden. sess. 6. cap. vlt.* meritum Adæ fuisset interpretatiuè nostrum etiam per modum causę formalis, ratione nostrarum voluntatum cum ipso moraliter coniunctorum. Et licet æternus Pater respiciat ad merita nostra propter merita Christi, non tamen respicit meritum Christi vt nostrum formaliter, propter coniunctionem nostrarum voluntatum cum voluntate ipsius, sed solum quatenus illud voluntate Christi moraliter coniungitur cum meritis nostris, cum quibus meritum Christi facit vnum moraliter.

Ratio discriminis

Ad 5. neg. minor: habituale .n. quod per modum maculę relinquatur ex actuali, est ipsa mors animę formaliter. Sicut vita animę, est ipsa sanctitas & iustitia habitualis, quã anima per modum habitus formaliter ad Deum conuertitur, *Ezech. 18. cum fecerit iustitiam, ipse animam suam viuificabit:* ita mors spiritualis ipsius, est priuatio sanctitatis habitualis, per quam anima auertitur à Deo formaliter: *in iniustitia quam operatus est, morietur: ibid.*

Ad vlt. soluendum, nonnulli finxerunt, *Apollinaris apud S. Tho. 2. con. gen. c. 86. Luciferani, Tertull. apud August. lib. de heres. cap. 81. & 86.* animam ficti ex traduce, hoc est, ex anima generantis per seminis decisionem traduci in genitum. Id .n. propriè traduci dicitur ex *S. Tho. in 2. dist. 18. q. 2. art. 1.* quod originatur ab alio per aliquam substantiã ipsius separationem. Putabant igitur isti, referente *August. Epist. 28. ad Hierony.* animas posterorum non immediatè creari à Deo, sed per seminis decisionem traduci in nobis ex primã animã Adami, quã sola fuit immediatè à Deo creata: non secus ac ex corpore Adæ per continuatam seminis propagationem traducitur in nobis illius corpus. Verum hanc vt hæresim confutat *S. Tho. 1. p. q. 118. art. 2. & c. damnaturque in lib. Decret. causa 32. q. 2. cap. Moyses.* Ad argu. Resp. vt Adam suum peccatum in posteros traducat, necesse non esse vt simul cū corpore traducat & animam, sed sat esse, si vi seminis, vt instrumētū attingat vltimã dispositionem, naturaliter necessitatē ad animę productionem, eiusdemque cum corpore vnionem: ratione cuius vltimã dispositionis verè & propriè dicitur homo generare hominem, etiam si ipsius partes non producat: sicut verè dicitur *B. Virgo genuisse Deum hominem*, etiam si ipsius partes non produxerit. Ad argumentum igitur in forma, Disting. Minor: Non accipimus animam ab Adamo productiuè, concedo; dispositiuè, dispositione ad illius productionem vnionemque cum corpore necessitante, nego. Hoc autem iussit, vt ab Adam contrahamus peccatum; hoc .n. ipso, quòd huic materię ab Adam vltimò organizatę debetur anima rationalis, ex demerito Adæ creatur priuata gratiã & iustitiã sanctificante, cum quã creari debuisset, si Adam pactum seruasset. Quã priuatio physicè est à Deo, moraliter ab Adam, siue in genito ipso vt cõtento in Adam, vt in capite gerente vices omnium.

Concludo: Dei Sapiencia constituendo vnum caput humanę naturę, primariò intendit ipsum cõstitueret quasi fontem gratiã, qui per obseruantiam moralem præcepti, naturę Diuinę participationem transfunderet in posteros, sicut per propagationem physicam transmittit in filios naturam humanam. Cum .n. primus parens gratiam sibi

Ex his patet ad con. num. 26.

49.
Ad 5.

Ad 6.

Ad argum.

In forma dist. min.

111

nullo

Consiij
Divini de
Angelis &
Adam ratio
profundior

nullo merito datam, potuerit posteris promereri, qui censebantur in lumbis eius contenti omnes, congruum non fuit, ut illam filijs distribueret nullo Parentis merito: multò minùs, ut illam filijs distribueret contra Parentis meritum. Consilium ergo diuinum fuit, ut capite vno promerente gratiam per obedientiam, interpretatiuè promerentur eam membra omnia & posterì, longè faciliùs quàm Angeli, qui proprià voluntate & obedientià singuli conseruationem gratiæ debuerunt promereri. Vnde factum, ut plurimi eorum lapsi sint, hominum autem vno capite stante, omnes stetitissent, & gratiam originis merito quasi suo sibi vendicassent; longè etiam gloriosius quàm Angeli, qui nullo merito singuli iustitiam originis acceperunt. Id nimirum spectat diuina æquitas ac bonitas, ut sua dona seu præmia det gratis nemini, qui illa quocumque meliori perfectiorique modo potuerit promereri. Ita nec gloriam corporis proprio filio Deus dare voluit gratis, quantumuis dotem connat, quia illam poterat sibi perfectiori modo promereri. Remuneratoris liberalissimi id proprium, ut merita vndeque conquirit, quæ præmijs compenset: cum intelligenti naturæ iucundius sit ac generosius, merito aliquo dona accipere, quàm gratis: Modò id maiori subiecti perfectioni non repugnet. Quod dico, propter Christum & Angelos, qui primam gratiam habitualementum suis virtutibus iufusis non merito aliquo, sed gratis ante vllum meritum acceperunt: quia maior perfectio Christi, & Angelorum fuit, omnem actum supernat. connaturaliori modo & ab intrinseco principio elicere, quàm aliquem actum supernat. qualis fuisset actus meritorius primæ gratiæ habitualis, imperfecto ac minùs connat. modo ab extrinseco dumtaxat principio elicere, ut fuscò 10. 2. disp. 18. sect. 3. Ut igitur Deus Adæ filijs omnibus gratiam originis seu diuinæ adoptionis titulo meriti tribueret, sapientissimè rationem excogitauit facillimam, videlicet omnium posterorum voluntates in vno primi Parentis capite collocandi, eiq; præceptum dandi leuissimum, ac nullà difficultate implicitum. Quo seruato, promerente vno, omnibus ex merito debita fuisset iustitia, ut supra. Verumtamen huic liberalissimo Remuneratoris pacto ex naturà rei connexum erat, ut peccante vno capite, debita quoque membris esset priuatio iustitiæ. Certè supremo domino fingi dignis non potuit pactum, quàm in vno firmissimoque Parentis capite infirmas filiorum voluntates omnes coniungere, & ab ipso præcepti vnus facillimi obseruantiam requirere, & quidem negatiui: *Ex omni ligno Paradisi comede; de ligno autem scientia boni & mali ne comedas*: imposità, ad hoc facilius seruandum exitij pœnà: *In quocumque die comederis ex eo, morte morieris*: omnibus iplum præsidij internis, externisq; munire; præmium ipsi proponere toti naturæ omninò indebitum, nempe consortium diuinæ naturæ, ius ad gloriam, iustitiam originis, quam gratis acceperat, hereditarià posteris transfundendam. Quis nostrum huic pacto consensum non præbuisse, & quidem prudentissimè; quo lucrari gratiam & gloriam indebitam posset, nihil perdere? Damnum .n. erat sola priuatio eorùdem donorum, ad quæ natura non aspirasset; non pœna sensûs ignisq; æterni innocentes cruciatura, ut infra. Quo pacto certum est, per peccatum originis nullas naturæ dores amissas, nullas proprietates, nedum præstantissimam libertatis indifferentiam; suis viribus relictam esse naturam, donis dumtaxat gratuitis, nullaq; ratione debitis ex-

tam, imò non omnibus, quæ fuit Dei miseratio infioita. Siquidem præstò fuit Dei decretum absolutum de seruanda natura in statu supernat. totique iam malè meritæ naturæ succurrit gratia Saluatoris, priore amissà, longè maior in ratione doni, in plurimis etiam vberior, quàm naturalem appetitus sensitiui rebellionem frènent. Hęc est noui capitis seu Christi gratia, refundentis in genus humanum, licet indignissimum, auxilia iufficientia, quibus possint singuli perditam diuinæ adoptionis gratiam recuperare, imò etiam ad gloriam per pugnas & victorias sublimiorem aspirare. Gratiam Saluatoris quis satis æstimet? Promerente Christo, non fuit nobis debita sanctitas vllò pacto per modum meriti capitis, nec voluntas Christi in promerendo fuit nostra, qualis fuisset voluntas Adæ: idèò nec iustitia originis restituta est, sed effectus mali noxæ originalis in bonorum operum, ac meritorum materiam conuerli sunt.

SECTIO III.

Quid sit peccatum originale?

HOC Fidei mysterio sicut nihil est teste August. lib. de morib. Eccle. c. 22. ad prædicandum notius, ita nihil ad intelligendum secretius: cuius ipse veritatem se ignorare ingenuè fatetur, Epist. 28. ad Hieron. à quo instanter doceri petit. Ratio diffic. nihil videtur esse in paruulis, quod rationem culpæ habere possit: cum nec propriæ culpæ ipsi capaces sint, nec alieni peccati rei teneri possint.

52.
Vnum ex
Fidei my-
sterijs expla-
casiu diffi-
cillimum

Primus error, qui Origeni tribuitur, est: originale non ab vno in omnes seminis propagatione deriuari, sed vnamquamque animam ex propria voluntate, quàm illud, antequam corpori vniretur, commisit, secū trahere. Putauit .n. cum Platone, animas ante corpora creatas fuisse, ac pro ipsarum meritis, vel demeritis, quæ antea habuerunt, varia in hoc mundo loca, conditiones, & officia per corpora sortitas fuisse: lib. 2. Periar. cap. 9. Ita ergo possibile est intelligere, etiam antea fuisse vasa rationalia & purgata, vel minùs purgata, id est, quæ se ipsa vel purgauerint, vel non purgauerint, & ex hoc vnamquodque vas secundum naturam puritatis, aut impuritatis sue locum, vel regionem, vel conditionem nascendi; vel explendi aliquid in mundo accepisse. Idem repetit lib. 3. cap. 1. & c. Damnatus est in multis Concilijs, Bracar. 1. Can. 6. Si quis animas humanas dicit prius in caelesti habitatione peccasse, & pro hoc in corpora humana in terram deiectas, sicut Priscilianus dixit, anathema sit. Repugnat Paulo ad Roman. 5. aienti, per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrasse. 2. Illyrici afferentis, originale in nobis esse corruptionem substantialis imaginis Dei, in diaboli imaginem transformatæ. Quia totus homo pugnat cum lege, ad Rom. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuitatem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Confirm. ex Aug. lib. 6. de Gen. ad lit. cap. 27. affirmante, Adam perdidisse per peccatum imaginem Dei, quam per creationem acceperat. Hęc hæresis coincidebat cum Manichæor. & apertè repugnat rationi. Nam substantialis imago Dei in homine est ipsa anima rationalis, quæ simplex cum sit, indiuisibilisque substantia, si amissà substantiali imagine propria, transformatæ esset in substantialè imaginem diaboli, homo non esset amplius homo, sed diabolus; sicut substantia panis & vini conuersa in substantia corporis & sanguinis Domini, nõ est amplius

53.
Primus er-
ror de pecc-
origin.

54.

55.
Secundus
Matthia
Illyric.

59.

plius panis & vinū, sed Christi corpus & sanguis.

57.

Ex loco Pauli contrarium potius elicitur: si n. Apostolus in parte sensitiuā sentiebat legem aduersantem legi mentis suæ; euident est, in parte intellectuā permanere imaginem Dei, cui aduersatur lex partis inferioris. idē dixerat, *condelector legi Dei secundum interiorem hominem*. Augustinus de imagine substantiali naturę humanę, quę post peccatum integra mansit, sed de imagine accidentali gratiæ, quę sola peccato deperditur, se explicat 2. *retract. cap. 24. Quod dixi Adam imaginem Dei, secundum quam factus est, perdidisse peccato, non sic accipiendum est, tanquam in eo nulla remanserit: sed quod tam de formis, ut reformatione opus haberet.*

58.

Tertius error.

Tertius Lutheri, & Caluini docentium, originale esse ipsam naturę corruptionem, siue concupiscentiam semper ad malum pronam, quę remanet in iustificatis, licet illis ad peccatum non imputetur: à Caluino *lib. 2. Instit. cap. 1. n. 8.* definitur, *hereditaria natura nostra prauitas & corruptio in omnes anima partes diffusa, qua primum facit reos ira Dei, tum etiam opera in nobis profert, qua Scriptura vocat opera carnis. Atque id est proprie quod à Paulo sapius peccatum nominatur: à Melancthone describitur, natina propensio & quidam genialis impetus & energia, quā ad peccatum trahimur, propagata ab Adamo in omnem posteritatem.* Error hic damnatur in *Trident. sess. 5. in decre. de pec. orig.* ubi definitur, per gratiam baptismalem tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet, non tantum radi, aut non imputari; concupiscentiam verò manere in baptizatis ad agonem, quę verè & propriè peccatum non est; appellari autem ab Apost. quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat. Ex August. *lib. de nupt. & concup. cap. 23. ipsa quidem concupiscentia iam non est peccatum in regeneratis.* Paulò post, *sic autem vocatur peccatum, quia peccato facta est, cum iam in regeneratis non sit ipsa peccatum. Sic vocatur lingua locutio, quam facit lingua: & manus vocatur scriptura, quam facit manus.* Ratio: concupiscentia est naturalis proprietas, necessariò consequens naturam humanam, quę etiam fuisset in homine in purā naturā condito; peccatum est voluntarius defectus, qui potuit non esse.

Tridentin. ex professo damnat.

59.

Quartus error.

Quartum errorem tertio addunt, qui volunt, originale præter concupiscentiam includere prauos motus, qui excitentur in paruulis recens natis, imò in vtero existentib. Hoc quidem purum figmentum est, cum nulli talis motus in paruulis naturaliter esse possint. Accedunt alij, qui volunt, originale per libidinem seu concupisc. vt veram causam vniocam transfusionis, maxime quę ex verā naturā rei propagari: nō secus ac subinde cæcitas, podagra, aliaq; vitia affectuum, corporum quę parentum transfunduntur. Ex quo fit, vt si Adam concupiscentiam per gratiam tollere potuisset, nullum peccatum in posteros propagasset: sicut nec ille propagaret in filios, cui per miraculum concupiscentia adimeretur. Ex concupisc. verò carnem captiuante, aiunt, in voluntatē peccati perniciē illatam, arcem mentis ita occupasse, vt indifferentiam libertatis, omnemq; ad bonum faciendum abstulerit potestatem: hanc esse profundissimam naturę plagam, quam peccatum ex summā animi libertate profectum, inflixit: denique concupiscentiam esse partem p. originalis materialem, essentialē tamen, quę nunquam expiatur: reatum verò culpæ, quem illa inuoluit, esse partem formalem, & in animā existere: imò concupiscentiam & non aliam esse mortem animæ, quasi nullum aliud esset peccatum habituale, nec actuale. Conuincitur hic error 1. quia illud materiale peccati esset formale, etiam in iustificatis, formalissimaque auersio à Deo; imò actualis auersio stare cum gratiā & conuersione ad ipsum Deum. Si enim quod amandum fruendumque summā arbitrij libertate delegit Adæ volitio mala, id perseveranter ei libeat, ac libendo placeat toti naturę, posteris ac paruulis, & hoc sit ipsissimum malum concupiscentiæ, non pœna, non effectus peccati seu fomes, sed peccatum atque inobedientia formaliter corporis animique, quis non intelligit concupiscentiam per istos esse affectum quendam actualem, ac peccatum perseverans, quo voluntas hominis cum obiecto, quod malè placuit Adæ, hoc est cum se ipsa firmissimè colligata est, & peruerso sui amore subiugata, vt nullā potestate naturali erigere se possit ad amandam morum honestatem? Vnde sic arguo: Concupiscentia animi est naturalis facultas positiuè auersa à Deo, & conuersa ad creaturas seu ad seipsum, sicut odium Dei, contemptus, inobedientia est positiuè auersio à Deo: ergo concupiscentia animi esset peccatum positiuè formaliter, seu pondus actuale grauitans deorsum, seque continuò impellens. Hinc illa propositio damnata 47. *Voluntatis arbitrio, & ex habituali voluntate fit, vt paruulus discedens sine regenerationis sacramento, quando usum rationis consecutus erat actualiter Deum odio habeat, Deum blasphemet, & legi Dei repugnet.* Ad horrorem temperandum non est satis dicere, quod reatus originalis expiatur sacro fonte, aut non imputetur formale peccati: quia cum post baptismum perseveret concupiscentia animi seu pondus actuale in creaturas, auersioq; à Deo plus quàm habitualis, si concupiscentia essentialiter peccatum est, formale peccati esset cum ipsa in animā; imò personale peccatum esset, & voluntatis actus, seu grauitatio in peccatum, licet non vltima volitio peccati, quę tamen volitio ex illā necessariò sequeretur, idē nec adderet nouum peccatum, nec auerget prius, seu habituale.

2. Si originale esset concupiscentia, vel cum ipsa identificatum, in statu puræ naturæ, nullo Adamo peccante, fuisset originale, quia fuisset propagata concupisc. 3. Si dicant statum puræ esse impossibilem, ac proinde iustitiam originis esse homini connaturalem, Deum arguunt crudelitatis, qui nullo inito cum protoparente pacto, propter peccatum vnus infiditis posteris summè innocētibus, sine vilo voluntario peccato, nec interpretatiuo, pœnam inflixerit atrocissimam, vitiumq; toti naturæ pessimum, detractā primariā dote iustitię. Si opponant ex Augustino *lib. 3. de lib. arb. cap. 20. vt meliores gigneret Adamus quàm ipsa esset, non erat equitatis.* Resp. ex eod. *lib. 4. con. Iulia. ca. 8. Nec libidinis tabe polluantur, qui libidine bene vrantur, quamuis generent libidinis tabe pollutos, seu concupiscentia infectos, quasi signo peccati notatos, ideoq; regenerandos ad tollendum peccatum, non signum peccati præteriti.* Ex quo infero, non fuisse equitatis, vt Adam gigneret meliores, quàm ferat natura pura, cuius gratiam ex pacto perdidit. Parumne est, gratuitis donis, ob vnus peccatum, totam hominū naturā exui, nisi ei lethale vulnus tale infligatur, & innocentes innumeri infantes eterno igni cremantur? 4. Proferretur August. hoc solo se ab animarum creatione asserendā retardari, quod non possit capere, quā iustitiæ ratione innocēs anima in tali corpore creetur, vbi peccatū tale contrahere cogatur. Doctus iam ab Ecclesiā animę creationem, nullus affirmabit iustum esse, vt anima recens creata à Deo id vulnus in naturā suscipiat, prius etiā naturā,

Conuincitur 1.

Conuincitur 2.

3.

naturâ, quàm infundatur in corpus, nullâ suâ culpâ, nec voluntario interpret. si quidem formale peccati in voluntate peruersè creaturis affixâ, & à Deo auersâ positiuè consistat. Reuerâ melius esset non creari animas, quàm creari distortas, in malum præcipites, ad bonum morale omninò ineptas, à creatore refugas auersasq; toto pondere ac conatu naturali. Ille, qui iniquum fore Deum putat, si parvulorum voluntates protoparenti sapientissimo committat in pacto de bonis gratuitis, vt filiorum censetur placitum, quod parentis beneplacitum foret (hoc ipsum certè in contractu ciuili vsuuenit) quomodo is æquissimam sanctionem Dei æstimet, scilicet propter vnum parentis peccatum animas innumeras, non è traduce genitas, voluntate propriâ innocentes, etiam interpretatiuâ (vt aiunt) imò quorum voluntate nil potest fingi magis insons, omnes vltro creari deprauatas, infandè impias, tabificas, naturali intègritate spoliatas, à Deo, qui vt prima veritas protestatur: *Filius non portabis iniquitatem Patris. Ezech. 18.* Discat ergo, qui ex alio nō vult, saltem ex August. concupiscentiam non esse peccatum: *Non enim*, inquit lib. 2. contra Iulianum cap. 3. *dicendum est peccatum, si ad illicita opera spiritum concupiscentia non trahat, & concipiat pariatq; peccatum.* Nec concupiscentiæ causam physicam quærat aliam, quàm naturæ puræ sibi derelictæ, ob peccatum primi parentis, vt causam moralem. Sicut per rectum concupiscentiæ vsu Adam sanctus transfudisset in posteros naturam cum sanctitate, si pacto steterisset: ita modò Adam lapsus per quemcunq; concupiscentiæ vsu transmittit in filios naturam cum priuatione originalis iustitiæ: quam iustitiam merito suo perditam, gratis per Christum reddi, agnoscat genus humanum. Id volunt Scholastici cum docent cōcupiscentiam esse materiale in peccato originis, seu concomitans, seu subsequens, non partem essentialem: id, quo peccatum deriuatur in prolem, quia est id, quo natura communicatur soboli. Est igitur libido habitualis, quæ remanet post baptismū, causa originalis peccati in sobole, non principalis, nec radicalis, sed immediata & instrumentum dumtaxat transfundendi cum natura peccatum originis, seu priuationem iustitiæ. Moderata siquidem concupiscentia ad rationis præscriptum, non est peccatum; sed solutior vitium est, quo plerumque generatur natura, semper tamen cum priuatione iustitiæ. Hanc lucem veritatis qui tenet, nempe, concupiscentiam esse imperfectionem naturæ puræ, qualis est phantasiæ euagatio, rationi nō obediens despoticè, illam relictam vt pœnam peccati, quod fuit transgressio pacti diuini ex *Osea 6.* Sanctos Patres præclare explicabit ex. gr. *Iusti Parentes iustum filium non possunt generare, quia sine concupiscentia non possunt generare;* intellige to Quia sonare connexionem concupiscentiæ generantis cum peccato protoparentis, & vltimi geniti per modum catenæ vitiorum. Nam necesse non est, vt per inobedientiam actualem concupiscentiæ proles generetur, cum possit quis vsu illius ad normam rationis generari. Igitur naturæ consentaneum non est, vt ex concupiscentiæ vsu peccatum contrahant omnes. Confutatis hæres. & errorib.

Prima sent. docet, originale esse habitum seu qualitatem vitiosam, animam ad praua desideria inclinantem, media seminali propagatione ex Adam in posterostraductum: *Henri. quodl. 2. q. 11. Aureo in 2. dist. 30. art. 2. Arimi. qu. 1. art. 2. Argen. in 3. dist. 3. qu. 1. ar. 1. Holcos de imputab. pec. ad 1. princip. Dried. lib. 1. de gra. & lib. arb. tract. 3 cap. 3. De Fine. Tom. 3.*

p. 4. consid. 4. videtur etiam *Magistri in 2. dist. 3 r. cap. 3. & 4.* eamque probabilem censet *Gabriel in 2. dist. 20. qu. 2. art. 3. dnb. 1.* Cæterum istam qualitatem alij eorum requirunt vt materiale tantum peccati; alij vt formale: alij ponunt causatam ex peccato Adæ; alij, vt *Arimin. ex afflatu serpentis,* qui decepit primos parentes, in pœnam peccati. Nonnulli illam collocant in appetitu sentiente, cuius consortio & quasi contactu anima ipsa inficitur: alij in anima ipsa causatam à qualitate existente in corpore. Fundam. est autoritas *Ambrosij, seu potius Glossæ in 7. cap. ad Rom. & Aug. lib. 1. de nnp. cap. 25.* quorum ille docet, hoc peccatum esse in carne, cuius cōsortio anima maculatur: hic originale appellat affectionem malæ qualitatis & languorem quendam. Verum hæc qualitas fictitia est. Quis. n. credat, illam in tot annorum spatio, per tot generationes absumptam non esse? quo pacto corporea cum sit, vim habeat maculandi animam, quæ spiritualis est? cur peccatum Adæ hanc vim habuerit causandi huiusmodi morbidam, vt voeant, qualitatem, & non cætera parentum peccata? Nec dici potest, illam à Deo fuisse creatam, alioquin non esset peccatum, sed pœna tantum peccati; cum nequeat Deus esse causa peccati. Et licet Deus sit physica causa priuationis sanctitatis, in quâ, vt *infra*, consistit originale; non tamen vt sic illa est peccatum, sed quâ fuit voluntaria priuatio formæ debitæ in primâ origine: quod de positua ista qualitate dici non potest. Eodem modo nec illa habere posset rationem peccati, vt à serpente causata. Tandem pronitas ista ad malum & manet in renatis; à quibus tamen per gratiam baptismi tollitur quidquid habet rationem peccati, & saluari potest absque istâ morbidâ qualitate. *Am- brosius & August.* explicandi de qualitate non distinctâ ab ipsa concupiscentia, quæ vt destituta dono iustitiæ originalis, quo in officio continebatur, dicitur ab August. peccatum, quâ est effectus peccati, & ab peccatū inclinat, vt se explicat.

Secunda sent. asserit, originale esse inordinatam conuersionem ad bonum commutabile per modum habitus, à peccato protoparentis in posteris deriuatam: Est *Petri de Tarantasia apud Bacho. in 2. dist. 32. q. 1. ar. 4.* quem ipse sequitur, in eo discrepans, quod putet, hanc conuersionem causari à diabolo in animâ pueri, statim atque illa corpori vnitur, producendo intensissimum conuersionis actum in voluntate paruuli erga ipsum, qui actus statim relinquit in anima paruuli habitum, quo illa manet habitualiter in obsequium dæmonis conuersa.

Prob. 1. originale in posteris est p. habituale, deriuatum ex actuali, quod fuit in protoparente. At hoc non solum includebat auersionem à Deo, sed etiam conuersionem ad creaturam: ergo etiam originale ex eo deriuatum; cum habituale sit ipsum actuale, moraliter perseverans per modum habitus, includens totum id, quod dicit actuale.

2. Nequit reperiri recessus à termino à quo absque accessu ad terminum ad quem: ergo nequit in posteris esse auersio à Deo absque conuersione ad creaturas. Confirm. omnis creatura debet habere aliquem finem, ad quem sit conuersa: sed homo existens in originali non habet pro fine Deum, à quo est auersus; ergo habebit pro fine creaturas: igitur conuersus erit ad creaturas.

Hęc sent. aut intelligitur de conuersione habituali physicâ ad creaturas, & falsa est: talis. n. conuersio est per modum habitus ex frequentatis actibus acquisita: nullus autem parès vim habet transmittendi

Concup. materiale peccati, non essentialis.

60. Sent. 1. Cathol.

Fund. pot. rissimum.

61. Fabulosa qualitas

Ad fund.

62. Sent. 2.

63. Prob. 1.

64. Secundâ

65. Falsa

mittendi talem habitum in filios; ergo nec Adam: Aut de conuersione morali per modum extrinsecæ denominationis, ex actuali protoparentis in posteros deriuata: hoc modo non recedit à communi sent. Scholast. quam infra. Cæterùm modus, quo *Bachò* censet, hanc inordinatam conuersionem produci à dæmone in anima paruuli, est omninò improbabilis & fictitiuus: 1. quia talis actus necessarius non est ad originale explicandum, vt infra. 2. nequit actus vitalis, qualis esset ista conuersio à dæmone in anima pueri producta, ab extrinsecò principio causari. 3. non posset talis actus à dæmone productus habere rationem peccati.

Vnde ad 1. argum. concedo, ex actuali Adq̄ deriuari in nos cum auersione habituali à Deo simul conuersionem moralem per modum extrinsecæ denominationis ad bonum commutabile, ad quod ipse vt caput posteriorum peccando se conuertit: Nego tamen, eodem modo nobis communicari auersionem à Deo & conuersionem ad creaturas. Prior. n. non tantùm communicatur nobis moraliter, sed etiam physicè, posterior solùm moraliter & extrinsecè. Nam prior non solùm est moralis auersio per modum extrinsecæ denominationis, ex actuali auersione Adq̄ nobis comunicatâ, sed ipsa debet sanctitatis priuatio, quæ intrinsicè & physicè inheret singulis: posterior est tantùm extrinsecæ denominatio ab actu præterito Adæ, quæ fuit actus nostrum omnium interpretatiuè. 2. argum. tantùm probat de accessu morali ad terminum ad quem per modum extrinsecæ dumtaxat denominationis, non de accessu physico & intrinsecò: quod vltro concedimus. Confirmatio idem probat,

Tertia sent. originale collocat in reatu & obligatione ad pœnam: *Rubio. in 2. dist. 30. qu. 2. art. 2. concl. 4. Mayo. dist. 31. art. 1. & c.* Verùm hæc impugnata manet ex *sect. 2.* & dicendis: obligatio. n. ad pœnam supponit aliquid, quod sit dignum tali pœnâ: ergo in eo potius consistit originale quàm in reatu consequente peccatum. Confirm. 1. hæc obligatio ad pœnam non conuenit paruulis extrinsecè per solam imputationem peccati primi parentis, sed intrinsicè, alioqui non essent intrinsicè ad pœnam obligati, ac proinde nec propriè peccatores & filij iræ dici possent, contra *Apost. ad Rom. 5. & ad Ephes. 2.* Confirm. 2. si idèò formaliter dicuntur paruuli originale ex Adam contrahere, quia propter illius demeritum obligantur ad pœnam: eadem ratione dici possent alij filij, qui propter peccata parentum damnantur ad aliquam pœnam temporalem, contrahere ab illis originale.

Quarta sent. est *S. Tho. 1. 2. q. 82. art. 1.* affirmantis, originale esse inordinatam dispositionem naturæ, prouenientem ex dissolutione illius harmoniæ, in qua ratio iustitiæ originalis consistebat: quæ pro materiali dicit ipsas animæ vires posituè inordinatas, pro formali priuationem originalis iustitiæ. Sicut ægritudo corporis, quæ est quædam inordinata dispositio corporis, per quam soluitur humorum proportio, in quâ sanitas consistit, dicit priuationem proportionis & ipsos humores posituè inordinatos. Hæc sent. si exponatur, vt nonnulli Thomistæ exponunt, quòd ad originale integrandum formaliter concurrat & positua ipsa indispositio naturæ, & priuatio originalis iustitiæ, falsa est, quia per baptismum tollitur, ex *Trident. sess. 5. decr. de pecc. orig.* quidquid habet veram & propriam rationem peccati, cum tamen non tollatur hæc naturæ inordinatio: & contra *S. Tho.* qui querens *art. 3.* an originale sit concupiscentia, respondet esse materialiter: intelligens per concupisc.

nò peculiarem animæ potentiam, sed totius naturæ humanæ inordinationem, quæ secuta est ex originali: formaliter, ait, esse priuationem iustitiæ originalis.

Placuit *S. Doctori*, vt reuè aduertit *Sotus de nat. & grat. lib. 1. cap. 9.* concupiscentiam & reliquas animæ vires, quæ pronitatem dicunt ad peccandû, appellare materiale peccati, vt cum *August.* contra *Pelag.* indicaret, hanc inordinatam naturæ dispositionem fuisse effectum & pœnam originalis, quod *Pelagius* negabat; quem modum & Scholastici usurpant. Cæterùm *3. p. q. 69. art. 1. cum August. 1. retract. cap. 15.* docet, in baptismo remitti originale, remanente concupiscentiâ ad luxuriam; ipsa igitur non pertinet ad formale originalis.

Quinta sent. *Alb. Pighij controu. 1. de pec. orig. Cathars. de casu hom. & p. orig. c. 8. & 9. Curie. 1. 2. q. 82. a. 3. dub. 4. concl. vlt. Grana. cont. 6. de peccatis tract. 8. disp. 3. sect. 1.* affirmantium originale non esse aliquid physicè nobis inherens ex peccato primi parentis deriuatum, sed vel esse ipsum p. actuale Adæ, quæ fuit omnium posteriorum, in naturâ & pacto inclusorum, vt *Pighius & Cathar.* docent; vel esse illud idem per modum habitus moraliter in nos transfusum, vt *Curiel. & Grana.* censent.

Fundam. nihil physicum est in paruulis, quod rationem culpæ habere possit. Si quid enim esset, esset physica priuatio iustitiæ originalis: at hæc non est culpa, sed pœna, quod sic probant: Hæc priuatio iustitiæ originalis in Adam fuit pœna, illi à Deo propter actuale inflictâ, idèò. n. fuit originali iustitiâ priuatus, quia pactum violauit: ergo etiam in posteris est pœna: quia non alio modo priuatio iustitiæ est in nobis, quàm fuit in Adam, vt in capite; nam eadem illa, cum eadem conditione deriuata est in nos vt in membra moraliter coniuncta capiti. Igitur si in illo fuit tantùm pœna, etiam in nobis erit tantùm pœna.

Probant Priores, originale in posteris esse illud idem, quod fuit in Adam vt in capite. 1. ex *Paulo ad Rom. 5.* omnes dicimur in Adam peccasse: nemo propriè peccare dicitur, nisi cum peccati actum exercet: igitur cum primo parente eodem actu, quo ille peccauit, simul in eo inclusi peccauimus.

2. Quod veram & propriam rationem culpæ habet, est solus actus liberâ electione elicitus: sed nullus talis actus est in posteris; ergo quod in illis veram & propriam rationem culpæ habet, non est aliquid ipsis inherens, sed ille idem actus ab Adam nomine omnium elicitus. Vnde reatus, priuatio iustitiæ originalis, & reliqua ex illo peccato in nos traducta, sunt effectus tantùm peccati, non peccatum formaliter.

Posteriores, originale esse illud idem, quod fuit in Adam per modum habitus moraliter tantùm in nos transfusum, quod *Curiel* appellat priuationem conformitatis ad legem, quæ per modum termini moraliter resultauit ex actuali transgressione Protoparentis, in quo præcessit vt in capite, ex quo deriuata est in nos vt in membra; *Granadus* priuationem actualis iustitiæ originalis ex actuali Adæ in nos transfusam, & moraliter perseverantem, donec deleatur, probant 1. Originale in posteris respicitur habitualem capitis, at illud non in priuatione iustitiæ habitualis, seu gratiæ sanctificantis, hæc. n. priuatio secuta est vt pœna in Adam & nobis: sed in priuatione iustitiæ actualis, quæ inesse debebat opposito actu virtutis, seu in priuatione conformitatis ad legem impositam, consistebat: ergo etiam originale in posteris, non consistit in priuatione iustitiæ habitualis, sed actualis, seu conformitatis ad legem impositam, per modum habitus moraliter ad

Aut communis sent.

66.

67. Ad primum sent. 2.

68. Ad 2.

69. 3. Sent. Reijciatur.

70. 4. Sent.

71. Reijciatur.

Trident.

72.

73. 5. Sent.

74. Vnicum fund. in quo illic conueniunt

75. Modus i. Pighij Cathar.

76.

77. Modus 2. Curiel. Granad.

Probant 2.

ter ad

ter ad nos transfusa. Maior patet: originale in nos deriuatur ex habituali, quod ex actuali transacto mansit in Adam, hoc tantum discrimine, quod in illo dicebatur personale, quia ex actu personali; in nobis dicitur originale, quia ex actu originis seu capitis deriuatur. 2. Adam non habuit præceptum de conseruanda gratia & iustitia habituali, sed de seruanda tantum lege sibi imposta: nec .n. præcepta dantur de habitib. sed de actib. ergo ipsius peccatum non potuit esse priuatio gratiæ seu iustitiæ habitualis, sed transgressio legis. Quia peccatum est transgressio alicuius debiti; vbi nullum debitum seu lex, nulla præuaricatio. 3. Si Deus non dedisset gratiam Adæ, nec posteris eius, & tamen obligasset illum, eiusque posteros, uti modò obligauit ad seruandum præceptum, adhuc contraxissemus originale, sicut modò contrahimus, & non per priuationem gratiæ, ut patet: igitur originale non consistit formaliter in priuatione gratiæ, sed in transgressione legis. 4. Potest ab vno numericè actu voluntatis, quo Rex vult aliquem equitem, & omnes ab ipso generandos nobilitare, resultare in omnibus filijs, ab ipso genitis, sua quæque nobilitas numero distincta, ac singulis propria. Ergo potest ab vno numericè peccato Adæ resultare in posteris, ab illo descendentes, sua quæque macula numero distincta, ac singulis propria. Igitur non obstante, quòd peccatum Adæ fuerit vnum, potuerunt ab illo plures numero distinctæ maculæ in nos deriuari. Atque hoc modo saluat hic Author, quod *Trid. sess. 5. decr. de pec. orig.* docet, originale inesse vnicuique proprium.

78. Secundò,

79. Tertio,

80. Confirmat Granadus exemplo

81. Sigbj Cathar. modus erroris proximum

82.

83. Cariel. Granadi Modum impugnãdo per iocem à fortiori refuto.

84.

lum, appellat mortem animæ: sed mors animæ est priuatio gratiæ & sanctitatis debiti: vita .n. animæ est gratia & sanctitas habitualis. Nec satisfaciunt, si dicant, mortem animæ nõ solùm esse priuationem gratiæ & iustitiæ habitualis, sed etiam actualis; vita .n. est aliquid permanens, & per modum principij impartientis vitam omnibus operibus suppositi: quod conuenit iustitiæ habituali, non actuali: nec vlla priuatio iustitiæ seu rectitudinis actualis ex peccato Adæ per se in nos transfunditur. Nam eius rectitudinis priuatio transfunditur, quæ inesse debuisset in actu necessario ad seruandum præceptum de ligno vetito: sed ad id seruandum nulla necessaria fuisset actualis rectitudo positua, sed sola negatio actus prohibiti; quia cum præceptum sit negatiuum, ad illius obseruantiam nullus necessarius fuisset actus honestus posituus, sed sola negatio actus prohibiti. Igitur nulla priuatio rectitudinis seu iustitiæ actualis ex peccato Adæ per se in nos deriuatur: cumque hoc constet, & aliunde ex *Trident.* originale in nos transfusum consistere in priuatione gratiæ, quæ est mors animæ, necessariò intelligitur de priuatione iustitiæ habitualis.

4. Concilium docet, per gratiam, quæ in baptisate confertur tolli non tantum reatum originalis, sed totum id, quod veram & propriam peccationem habet. Sed per baptismum non confertur paruulis, nisi sola gratia habitualis, non autem actualis, cuius nondum sunt capaces: ergo forma formaliter delens originale in paruulis est sola gratia habitualis: quæ id non tollit efficienter, aut finaliter, vel materialiter; ergo formaliter, ut *idem sess. 6. cap. 7.* vbi vnicam causam formalem iustificationis, quæ per baptismum datur, ait esse iustitiam nobis inherentem. Ergo priuatio eiusdem gratiæ est formaliter originale. quod sic prob. Si priuatio iustitiæ habitualis in nobis est tantum pœna, & nõ ipsum peccatum & macula originalis formaliter, neque ipsa infusio iustitiæ habitualis in nobis erit formalis remissio originalis culpæ. Sequel. ostend. id formaliter tollit infusio gratiæ, quod priuatio ipsa formaliter ponebat: sed priuatio gratiæ habitualis solùm ponebat in paruulis pœnam, non peccatum formaliter: ergo nec infusio gratiæ tollit ab ipsis peccatum formaliter, sed pœnam tantum peccati. Maior prob. gratia tollit peccatum in genere causæ formalis: ergo per formalem impossibilitatem. sed si originale consisteret in solâ extrinsecâ denominatione ex peccato Adæ in nos moraliter deriuatâ, illi non opponeretur gratia formaliter, sed sola extrinseca non imputatio voluntatis diuinæ, quæ directam habet oppositionem cum extrinseca imputatione peccati Adæ in nobis; ergo per illam, & non per gratiam tolleretur formaliter originale: & ad iustificationem paruulorum gratia habitualis tantum se haberet cõcomitanter & materialiter: sola voluntas Dei non imputantis nobis ad peccatum, quod antea imputabatur, se haberet per se & formaliter ad expellendum peccatum, ut quæ per se & adæquatè opponeretur originali; in sola extrinseca imputatione consistenti: ergo.

Dices, Requiritur gratiam habitualem ad tollendum originale, ut terminum liberæ volitionis Dei non imputantis nobis ad peccatum, quod antea imputabatur. Sed contrâ: hæc libera volitio Dei non imputantis nobis peccatum Adæ, quod antea imputabatur, saluari potest per quamcunque aliam mutationem ad extra: ergo posito, quòd gratia habitualis non concurrat formaliter ad delendum peccatum, sed illud adæquatè deleatur per solam extrinsecam voluntatem Dei non imputantis;

85. Quarto, non propriè saluat verba Concilij

86. In hac causa sequi ratio controuersia vertitur

Extrinseca non imputatio peccati orig. ipsum tolleret formaliter,

87. Non gratia habitualis

Contra Tri-
dent.

putantis, gratia omnino materialiter & per accidens se habebit in iustificatione paruulorum, contra Concilium affirmans, gratiam in iustificatione paruulorum habere se vt vnicam causam formalem. Confirm. 1. etiam si nequeat libera volitio Dei in iustificatione paruulorum saluari, nisi per infusionem gratiæ habitualis, adhuc talis infusio per accidens & concomitanter se haberet ad expulsiōem originalis. Quando enim plura concurrunt ad eandem formam expellendam, id tantum formaliter & per se illam expellit, quod per se, & formaliter adæquatè illi opponitur: ergo licet ad expellendum originale de facto non solum concurrat voluntas Dei remittentis & non imputantis, sed etiam gratia habitualis; quia tamen sola voluntas Dei non imputantis per se adæquatè opponitur originali, illa tantum, non gratia habitualis per se & formaliter illud expelleret: vnde gratia solum se habet concomitanter: nam etiam si illa non infunderetur, adhuc originale adæquatè expelleretur, per solam voluntatem Dei non imputantis. 2. Signum infusæ gratiæ in infantibus respondet signo contractæ priuationis gratiæ in eisdem. Sed per aduers. signum contractæ priuationis gratiæ in infantibus, est post contractum originale ex Adam: ergo signum infusæ gratiæ erit post condonatum peccatum ex Adam contractum. Ergo infusio gratiæ non delet peccatum ex Adam contractum, sed supponit illud deletum.

88. Ad oppositæ sent. fundam. in quo Authores huius sent. conueniunt, patebit cum vera sent. de pec. origin. explicabitur. Ad 1. argu. pro priore modo, disting. Maior. dicimur in Adam peccasse originaliter, seu causaliter, concedo; formaliter seu personaliter, nego. Cum enim illud peccatum non fuerit elicatum voluntate nostrâ personali, sed tantum nostrâ capitali, non potuit esse nostrum formaliter, seu personaliter, sed tantum originaliter seu causaliter, quæ ex illo deriuatum est in nos habituale, quo formaliter constituitur peccatores. Vnde non dixit Apost. nos in Adam peccare, sed peccasse: bene tamen dixit, peccatores nos constituit: quia peccasse denotare potest solum peccatum causale: peccare semper denotat personale: peccatorem esse seu constitui, semper denotat habituale. Ad 2. neg. simpliciter maior: habituale enim habet veram & propriam rationem culpæ, cum tamen illud non consistat formaliter in liberâ actione, licet illam supponat vt causam. Homo .n. postquam actualiter peccauit, non liberè, sed necessariò contrahit maculam, quæ veram habet rationem culpæ ex præcedente actu causatam. Vt igitur originale habeat veram rationem culpæ in nobis, non est necesse, vt consistat in aliquo actu, sed sufficit, si sit per modum habitus causati ex aliquo actu ad nos causaliter pertinente.

90. Ad 1. argu. pro posteriori modo neg. minor. Habituale enim in Adam non solum consistebat in priuatione conformitatis ad legem impositam, sed etiam in priuatione iustitiæ originalis: Cum non minus iustitia originalis, quam conformitas ad legem positam fuerit perfectio, quam Adam seruare tenebatur. Vnde non minus priuatio iustitiæ ex peccato Adæ in nos transfusa habet rationem culpæ originalis, quam priuatio conformitatis ad legem: cum hoc discrimine, quod illa pertinet ad nos subiectiuè & intrinsecè; hæc tantum terminatiuè & extrinsecè, per modum formæ duntaxat connotatæ. Ad 2. concedo, Adam non habuisse præceptum expressum & distinctum de seruanda sanctitate sibi & posteris, habuisse

92. Adam habuit præceptum impli

tamen implicitum, inclusum in ipso præcepto de seruanda lege sibi imposita: vt quisque in præcepto seruandi legem, implicitè simul accipit præceptum de seruanda sibi sanctitate. Quia non solum tenemur seruare moralem conformitatem, sed etiam physicam, quæ est per gratiam habitualem, ad Deum finem supernat. vt *preced. disp.* Cæterum voluntaria priuatio sanctitatis, inclusa in ipsa voluntaria transgressione legis, non facit distinctum peccatum, nisi expressè intendatur: quia est circumstantia generalis inclusa in quolibet mortali, quæ nisi expressè intendatur, non præbet specificam malitiam distinctam. Ad 3. nego, in eo casu nos contracturos originale eo modo, quo nunc illud contrahimus, & à Concilii explicatur, per transfusionem & inhærentiam in vnoquoque nostrum, sed per extrinsecam duntaxat & moralem denominationem ab eodem numero peccato, quod in Adam vt in capite, nomine omnium præcessisset. Sicut enim in eo casu habituale in Adam, exactuali in ipso secutum, fuisset diuersæ rationis, consistens in sola priuatione conformitatis moralis ad finem, non in priuatione conformitatis physiciæ ad eundem finem: ita & originale, ex eodem actuali Adæ in nos transfusum. Ad 4. distin. antec. Potest ab eodem actu, existente in voluntate Regis, resultare in multis sua quæque distincta nobilitas per denominationem extrinsecam, cōcedo; per veram transfusionem & inhærentiam in singulis, vt ex Concilii ex peccato Adæ resultat sua quæque distincta macula originaria in posteris, nego.

Sexta sent. sequenda, docet, originale in posteris formaliter consistere in priuatione iustitiæ originalis, ex pacto debitæ posteris ab Adam per seminalem generationem propagatis. *S. Tho. 1. 2. qu. 82. ar. 2. & 3. de malo qu. 4. ar. 2. & in 2. dist. 30. q. 1. ar. 2. Caiet. Sylui. recen. Thomist. in hos ar. Capreo. in 2. dist. 30. art. 1. concl. 4. & ad argu. Duran. Sol. lib. 1. de nat. & gra cap 9. Bonau. in 2. dist. 31. art. 1. qu. 2. Scot. dist. 30. qu. Et dist. 32. qu. vn. §. quo ad 1. Duran. dist. 31. q. 3. Egid. dist. 30. qu. 1. ar. 5. Gabrie. in 2. dist. 30. q. 2. ar. 2. concl. 3. & in 3. dist. 3. q. 1. ar. 2. Palat. in 2. dist. 30. disp. 1. Vasquez 1. 2. disp. 132. cap. 8. Suarez de act. hum. iract. 5. disp. 9. sect. 2. propof. 6. & c. expressè docuit Ansel. lib. de conceptu Virg. cap. 26. hoc peccatum quod originale dico, aliud intelligere nequeo in ipsis infantibus nisi ipsam, quam supra posui factam per inobedientiam Adæ iustitiæ debitæ nuditatem, per quam omnes filij sunt ira. Quoniam verò iustitia originalis ex *S. Tho. 1. p. q. 95. art. 1.* tres habebat effectus in Protoparentibus, subdere mentem Deo, inferiores animi vires in officio continere, ne contra rationis & voluntatis imperium ad illicita ferrentur, & corpus ab omni corruptione immune seruare: Difficultas est, in cuius effectus seu doni priuatione originale formaliter consistat. Suppono cum *S. Tho. cit.* iustitiam originale inclusisse gratiam gratum facientem cum reliquis virtutibus & donis infusis, quæ nunc gratia habitualis includit: & primum effectum, nempe subdere mentem Deo, fuisse effectum solius gratiæ gratum facientis, vt *ibid.* testatur: reliquos duos, scilicet subdere vires inferiores rationi, & corpus immune seruare ab omni corruptione, fuisse effectus prouenientes à diuersis donis, quæ de facto gratia habitualis in hoc statu non includit; & puto fuisse per modum auxiliij protegentis, & impedimenta remouentis, non per modum habitus inhærentis. Quo posito ulterius indago, in cuius doni priuatione formaliter consistat originale peccatum in posteris.*

Dicendum, illud formaliter consistere in sola priuatione

citum de
conseruan-
da sanctita-
te sibi &
posteris.
Ratio

93.
Ad 3.

94.
Ad 4.

95.
6. Sent.
omnium
probabilis-
sima.

96.
S. Thoma
suppositum.

97.

p. originali formaliter consistit in sola priuatione gratiæ gratum facientis.

priuatione gratiæ gratum facientis seu sanctitatis habitualis, non in priuatione reliquorum donorum seu habituum infusorum, nisi tantum radicaliter, quatenus omnes illi amissi sunt cum ipsa gratia sanctificante, quæ est radix omnium donorum supernat. Fundam. In priuatione illius doni formaliter hoc peccatum consistit, quod est vita animæ, amicitia Dei, & perfecta conuersio ad ipsum, vt ad finem supernatur. at hæc munia sunt solius gratiæ gratum facientis, vt infra de gratiâ habituali: sola .n. gratia gratum faciens, est participatio naturæ diuinæ quoad esse, reliqua dona sunt tantum participationes quoad operari, quod supponit esse, in eoque tanquam in radice fundatur. Maior prob. hoc peccatum appellatur à Concilijs, Patrîb. Scripturis, mors animæ, inimicitia Dei, auersio ab ultimo fine, ratione cuius dicimur inimici, in fensu, & auersi à Deo, & filij iræ. Igitur in priuatione illius doni formaliter consistit, quod nos reddidisset amicos, & conuersos ad Deum amicum, & finem supernat. 2. In illius tantum doni priuatione consistit originale, quæ per baptismum tollitur: sed per baptismum tollitur sola priuatio subiectionis in Deum: ergo in illius tantum priuatione consistit peccatum originale. Maior est Trident. sess. 5. decr. de pecc. orig. docentis, per baptismum tolli quidquid veram & propriam habet rationem peccati. Minor prob. etiam post baptismum manet in baptizatis rebellio partis inferioris contra superiorem, nec non corporis mortalitas. Cùm tamen post baptismum nihil originalis p. maneat in renatis, vt ibid. Concilium. 3. Illud in nobis est p. originale, quod in Adam fuit habituale secutum ex actuali: sed hoc non fuit carentia debite subiectionis appetitus inferioris ad superiorem, nec priuatio immortalitatis, vel alterius corporalis perfectionis, sed sola priuatio gratiæ & sanctitatis debite, quâ ipsius anima manebat perfecte vnita Deo fini supernaturali. Igitur hæc ipsa erit in nobis p. originale. Maior patet: nam sicut p. actuale Adæ non solum fuit personale ipsius, sed etiam, ratione pacti, capitale omnium: ergo sicut illud fuit causa particularis peccati habitualis in ipso, ita fuit causa capitalis p. habitualis in nobis. Minor prob. illud habuit rationem habitualis in Adam, quod illum immediatè auertit à Deo: hoc autem non fuit priuatio subiectionis appetitus inferioris ad superiorem, vel immortalitatis corporis, aut alterius perfectionis corporalis, sed solius perfectæ subiectionis in Deum, cui immediatè subiciebatur per gratiam sanctificantem, ex Trident. sess. 5. & sess. 6. cap. 7. vbi originale in nobis explicat per priuationem iustitiæ & sanctitatis, quam Adam peccando sibi & nobis perdidit.

98. Prob. 2.

Trident.

99.

100.

Priuatione moralis conformitatis ad legem & finem naturalem inclusa fuit in peccato habituali Adami.

uatio moralis conformitatis ad legem & finem natur. solum extrinsecè per denominationem à peccato actuali Adæ, quâ fuit omnium.

Obiicies 2. Non solum ab Adâ transfundenda erat in posteros gratia, sed reliqui etiam habitus supernat. infusi: ergo originale non solum consistit in priuatione gratiæ, sed reliquorum etiam habituum supernat. Resp. neg. conseq. in eius .n. tantum doni priuatione originale consistit, quæ est formalis auersio & inimicitia Dei, & animæ mors, ex Concilijs, Patrîb. Scripturis: at sola priuatio gratiæ, est formalis auersio, inimicitia Dei, & mors animæ. Confirm. si sola gratia per baptismum conferretur infantibus, totum originale in illis deleteretur: contra verò, si reliqui omnes habitus supernat. conferrentur, solâ gratia gratum faciente non collatâ, non deleteretur originale: cùm in ijs maneret formalis auersio & inimicitia Dei ultimi finis, supernaturalis, nec non animæ mors.

101.

Obiicies 3. Saltem de possibili potuit originale consistere in sola priuatione alicuius habitus supernat. à gratiâ sanctificante distincti, si solum habitum à gratiâ distinctum Deus dedisset Adæ ex pacto transfundendum posteris. Tunc enim priuatio talis habitus in posteris ex peccato Adæ transfusa habuisset veram & propriam rationem culpæ orig. Hic, & in Italiâ olim publicè docui, neque de possibili fieri potuisse, vt originale consisteret in priuatione alterius habitus, quàm gratiæ sanctificantis: eo quod nullus habitus à gratia sanctificante distinctus, est formalis conuersio, amicitia Dei, & vita animæ. Cæterum re maturius consideratâ, non video cur de possibili non potuerit originale in priuatione habitus à gratia sanctificante distincti consistere, quamuis illud fuisset diuersæ rationis ab eo, quod nunc est. Ratio: sicut potuisset in Adam priuatio habitus à gratia distincti habere veram rationem p. habitualis, ex actuali in ipso relictâ; ita & in nobis habere potuisset veram rationem originalis, ex eodem actuali Adæ, vt capitis in nos transfusi. Antec. patet: si datus fuisset Adæ habitus supernat. à gratiâ distinctus, sub præcepto conseruandus, actualis priuatio talis habitus habuisset veram rationem p. actualis: ergo etiam habituale ex eo actuali in Adam relictum. Nempe idem fuisset originale ex actuali Adæ vt capitis in nos transfusum, & habituale Adæ ex actuali in eodem relictum: ergo si illud fuisset verum peccatum personale in Adam, etiam fuisset verum peccatum originale in nobis.

102.

Potuit de possibili originale consistere in priuatione alterius habitus à gratia sanctificante

Dices. Talis priuatio non fuisset formalis auersio, inimicitia Dei, & mors animæ: ergo non habuisset veram rationem p. mortalis, quæ est originale. Nam de essentiâ mortalis est auersio, inimicitia Dei, & mors animæ. Antec. prob. tale peccatum non fuisset priuatio conuersionis & amicitie Dei, aut vitæ animæ, cùm hæc sint tantum proprietates gratiæ sanctificantis. Resp. disting. antec. Tale peccatum non fuisset auersio, inimicitia Dei, & mors animæ, per modum maculæ intrinsecæ & physicè nobis inherens, concedo: per modum maculæ extrinsecæ & moraliter tantum ex p. capitali Adæ denominantis, nego. Etenim cùm habitus, in cuius priuatione tale pecc. originale constitisset, non fuisset formalis conuersio, amicitia Dei, & vita animæ, non potuisset priuatio eiusdem esse per modum maculæ intrinsecæ ac physicè inherens: fuisset tamen per modum maculæ extrinsecæ, ac moraliter ex peccato Adæ nos peccatores denominantis: nam eadem priuatio habitus moraliter inclusisset præteritum p. capitale Adæ, quod quia fuisset formalis auersio, ini-

103. Dices

Respi

amicitia Dei, & mors animæ, ipsa etiam priuatio habitus ut moraliter includens talem auersionem, inimicitiam Dei, & mortem animæ tanquam causam, & formam per se connotatam, denominasset posteros auersos & inimicos Dei: sicut .n. præteritum peccatum Adæ denominat originale posterorum voluntarium; ita idem pecc. denominare potuisset originale posterorum, auersionem, inimicitiam Dei, & mortem animæ.

104. *Obijcies 4.* Si idè originale contrahimus, quia in Adam peccauimus ut in capite, in quo fuimus omnes ex pacto Dei moraliter inclusi; cum ille peccauerit comedendo lignum diuinâ lege prohibitum, pari ratione dici possemus in Adam vetitum lignum comedisse. Resp. 1. non deesse, qui hunc loquendi modum vsurpent. 2. respondet *S. Doctor q. 4. de malo art. 6. ad ult.* comedere esse actum personalem, qui cum naturâ non communicatur, peccare potest esse actus naturæ, qui cum naturâ communicatur, & idè, qui naturam peccatricem ab alio accipit, dici potest in illo peccare. Sed contrâ; uterque actus moraliter consideratus videtur spectare posse tam ad personam, quàm ad naturam. Resp. 3. idè nos dici posse in Adam peccasse, non in Adam comedisse, quia peccare significat actum voluntatis, in quâ tantùm ex diuino pacto fuimus inclusi: comedere est actus sensus externi, sub quo non fuimus vi pacti inclusi. Eatenus autem Adæ peccatum dicitur nostrum, quatenus illius voluntas ex diuino pacto constituta fuit generalis voluntas omnium nostrum. Cum ergo non fuerimus vi pacti in alia potentia Protoperentis inclusi, quàm in voluntate, quæ sola est principium meriti & demeriti, ac proinde principium transfundendi iustitiam, aut peccatum in posteros, solus actus voluntatis Adæ dici potest noster.

105. *Non dicimur in Adam comedisse de ligno vetito.*

106. *Coroll. 1.* Deducitur 1. hoc peccatum in adulto extra Sacramentum de facto deleri non posse, nisi per actum supernat. dilectionis Dei, ex *Trident. sess. 14. cap. 4.* ubi docet, iustificationem extra sacram. fieri per contritionem charitate perfectam. Fundam. cum hoc peccatum consistat in priuatione gratiæ sanctificantis, quæ extra sacram. nulli de facto datur, nisi perfectè disposito vltima dispositione, quæ est vel contritio, vel dilectio Dei supernat. sit ut in adulto extra baptismum de facto deleri non possit, nisi actu dilectionis Dei supernat. Non est autem ad hoc delendum necessarius dolor, sed sufficit sola dilectio Dei, quia non est peccatum propria actione contractum, ad quod tantùm delendum necessarius est dolor; cum Baptismo autem sufficit sola Fides & Spes veniæ consequendæ. 2. hanc carentiam iustitiæ & sanctitatis in paruulis non esse puram negationem, quo pacto fuisset in homine in pura natura condito, in quo carentia sanctitatis nō habuisset rationem maculæ; sed esse priuationem, cum sit negatio sanctitatis in subiecto, cui illa vi pacti diuini cum Adam initi debebatur. 3. Id quod

107. *Coroll. 2.*

108. *Coroll. 3.*

Trident. sess. 5. decre. de pec. orig. docuit; hoc peccatum, quod origine est vnum, inest unicuique proprium: ex peccato .n. Adæ deriuatur in quemque nostrum priuatio illius sanctitatis, quam Adam acceperat ex pacto omnibus transfundendam. Quo fit ut eius posteris, non fiat proximè digni pœnâ ex peccato Protoperentis, sed ex proprio, quod in vnoquoque transfunditur: quamuis hoc peccatum in nobis transfusum rationem voluntarij desumat ex pacto Protoperentis. Sicut ius ad gloriam non accepissemus proximè ex merito primi parentis, sed ex iustitiâ, quam ab illo accepissemus, si pactum seruasset. 4. quo pacto verum sit, originale non

esse peccatum personæ, sed vitium & defectum naturæ: quia non est peccatum, quod per operationem personæ, quæ illud contrahit, comittitur; sed defectus perfectionis, quæ naturæ debebatur ex pacto Dei cum Adam: & quia hæc erat formalis amicitia & conuersio ad Deum finem supernat. priuatio illius est formalis inimicitia & auersio à Deo sine supernat. ac proinde qui cum illâ nascuntur verè & propriè dicuntur nasci inimici & auersi à Deo, & consequenter peccatores. 5. id quod *S. Tho. 1. 2. q. 82. art. 2. & 4.* docuit, originale esse vnum numero in vnoquoque: quia sanctitas, quæ in vnoquoque ex merito Adæ transfundenda erat, futura fuisset vna numero in vnoquoque nostrum; ergo etiam priuatio, quæ ex opposito habitu indiuiduatur: Idem esse æquale in omnibus; quia iustitiâ, quæ ex merito Protoperentis in posteros deriuanda erat, futura fuisset æqualis in omnibus, cum nulla fuisset ratio illam maiorem transfundendi in vno, quàm in alio: sicut gratia, quæ per Baptismum ex meritis Christi confertur pueris, æqualis est in omnibus: ex quo etiam constat pœnâ damni in omnibus pueris esse æqualè, quia priuatio ex opposito habitu pensanda est. Nec obstat, quod in varijs varia, & inæqualis sit ad malum propensio; hæc .n. nō nascitur, ut optimè *S. Tho. 1. 2. q. 82. art. 4. ad 1. & qu. 85. art. 5. ad 1.* ex inæqualitate p. originalis; cum talis propensio inæqualis remaneat in renatis, in quibus deletum est totum id, quod habebat rationem peccati: sed oritur ex inæqualitate complexionis & constitutionis naturæ, quæ sicut in vnoquoque est diuersa, ita diuersa quoque est propensio ad malum ex ea proueniens. Natura enim fræno originalis iustitiæ, quæ æqualis fuisset in omnibus, destituta, iuxta propriam constitutionem & inclinationem fertur ad malum. Quæ diuersa propensio fuisset etiam in vnoquoque homine in pura natura condito.

110. *Coroll. 5.*

6. Originale non traduci in posteros per physicam actionem: quia nihil reale ex vi naturalis propagationis ex primo parente in nos traducitur, quod habeat rationem peccati: corpus, enim quod natiuâ virtute seminis per continuatam generationem ab Adam traducimus, nec est originalis culpæ capax, nec qualitatem ex primo parente contrahit, ex cuius contractu anima ipsa inficiatur. Fit igitur hæc originalis labis in posteros transfusio, solum moraliter, quatenus ex Adæ voluntate, medio pacto Dei, pendebat originalis iustitiæ in posteros transfusio. Ita, eo peccante, deriuata est in illos debiti iustitiæ priuatio. Vnde sicut infusio iustitiæ in posteris non fuisset mediâ actione physica, sed tantùm morali Protoperentis: ita priuatio eiusdem non est per actionem, aut subtractionem physicam, sed tantùm moralem demeritoriâ Adæ.

111. *Coroll. 7.*

7. In quo subiecto sit hæc originalis macula, nempe in anima, quæ sola capax est sanctitatis & iustitiæ. Idem enim est subiectum formæ & priuationis. Controuertunt de subiecto immediato: *Scotus in 2. disp. 32. q. vn. §. argu.* putat esse voluntatem: *S. Tho. 1. 2. qu. 83. ar. 2.* essentiam animæ; in essentia cui magis essentior. Illud enim est immediatum subiectum originalis maculæ, quod fuisset sanctitatis ab Adam transfundendæ; sed hoc est ipsa substantia animæ, in quâ recipitur gratia, ut infra.

SECTIO IV.

An originale traducatur ad omnes homines?

DICO: peccatum originale traducitur ad omnes homines, seminali via ab Adamo descendentes,

110. *Coroll. 5.*

111. *Coroll. 6.* Non traducitur in posteros per physicam actionem.

112. *Coroll. 7.*

subieciatur ipsa anima.

113.

dentem, vnâ exceptâ Deiparâ; quam proprie redemptam à filio formaliter, ostendo 10.6. scilicet. 10. quia habuit necessitatem, à propria voluntate independentem, incurrendi p. originale; à quo tamen per Christi merita liberata fuit, gratiâ maculâ præuertente, *ibid. n. 379.* quod non tantum pia affectio, sed communis ecclesiæ sensus persuadet, cui accedit *Fr. Sylvius. 1.2. qu. 81. ar. 3. concl. 2. & 4.* quidquid aliqui opinati sint. Assertio quoad 1. par. est de fide. Diuina. n. oracula, quæ testantur hoc peccatum ex Adam traduci in posteros, eadem testantur traduci in omnes ab eo descendentes, *Rom. 5. per unum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt: 1. Corint. 15. sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes uiuificabuntur: Ephes. 2. eramus naturâ filij iræ, sicut & ceteri.* Eandem veritatem supponit institutio Baptismi, qui ad omnes seminali viâ ex Adam propagatos, nullo excepto, applicatur, principaliter ad delendum originale, vt constat in paruulis, in quibus aliud peccatum esse non potest, *vt in eis, teste Trident. sess. 5. decr. de p. orig. regeneratione mundetur, quod generatione contraxerant.* Ratio est: ex Scripturis & Concilijs colligitur, hoc peccatum contrahi per naturalem generationem, *Iob 14. quis potest facere mundum de immundo conceptum femine? Psal. 50. Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea: sed omnes seminali viâ ab Adam descendentes dicuntur naturali generatione propagari.* Igitur omnes hoc peccatum contrahunt.

DICO 2. Hoc peccatum non traducitur ad eos, qui extraordinariâ viâ de substantia Adæ producuntur. Hæc assertio colligitur ex præced. Si enim tantum ij hoc contrahunt, qui naturali generatione ab Adam propagantur; qui extraordinariâ viâ de Adæ substantiâ producuntur, hoc non contrahunt. Eadem enim oracula, quæ testantur, hoc contrahi per naturalem generationem, implicite ostendunt, non contrahi per miraculosam productionem. Ratio desumitur ex pacto, quod Deus pepigit cum Adam de transfundendâ iustitiâ tantum in posteros ab ipso naturali generatione propagandos. Nam in ordine ad eos tantum debuit in Adam esse moralis potestas transmittendi iustitiam originalem, in ordine ad quos habebat naturalem facultatem communicandi suam naturam; vt ipse naturalis amor gignendi bonos filios, acueret in ipso diligentiam transmittendi simul cum naturâ sanctitatem.

Deducitur 1. Christum duplici ex titulo non contraxisse originale labem: 1. ratione naturalis filiationis diuinæ, cum quâ pugnat quodlibet peccatum. 2. ratione miraculosæ conceptionis, absque virili semine, ope solius Spiritus Sancti peractæ.

2. Neque Euam contraxisse originale ex Adam, sed ex proprio suo peccato personali. Vnde si ipsa non peccasset, nullum ex Adam peccatum contraxisset, contra *Cathar. lib. de pecc. orig. cap. vlt. Coroll. 9.* Ratio: Eua non fuit viâ seminali, sed miraculosâ ex Adam propagata. Confir. sicut Eua non habuit iustitiam originalem ab Adam transfusam (probabile enim est illam habuisse immediatè à Deo) nec originale.

Vna superest difficultas de ijs, qui decisi ex lumbis Adæ accepissent moraliter ab ipso originalem iustitiam: vt rum peccante postea Adam, ab eodem contraxissent originale, amittendo iustitiam originalem iam acceptam & transfusam. Resp. non fuisse contracturos. Ex *August. Epist. 23. ad Bonifac.*

initio; Sed ideo ex Adam traxit, quod sacramenti illius gratiâ solueretur, quia nondum erat anima separatim viuens, id est, altera anima. Iam itaque cum homo in seipso est ab ea, qui genuit, alter effectus. peccato alterius sine sua consensione non tenetur obnoxius. Traxit ergo reatum, quia vnus erat cum illo, & in illo, à quo traxit, quando quod traxit admistum est. Non autem trahit alter ab altero, quando sua vnoquoque propria vita viuente, iam est vnde dicatur: anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Ratio: eatenus originale ex Adam contrahimus, quatenus per naturam in ipso continebamur, quando ipse peccauit: ergo qui non continebantur in ipso, quando peccauit, sed separati erant per propriam naturam & voluntatem, non peccassent cum ipso peccante at qui originale ex Adâ trahit, supponitur cum illo peccasse.

Dices. Ergo neque originale contraxissent reliqui posteri propagandi ex filijs Adæ iam in originali iustitia constitutis: nam etiam illi fuissent extralumbos Adæ, contenti tantum in lumbis filiorum Adæ. Resp. neg. conseq. licet. n. reliqui posteri immediatè propagandi ex filijs Adæ in iustitia originali constitutis, non continerentur actu in lumbis Adæ, continebantur virtute. Nam quamdiu illi non fuissent actu decisi ex lumbis parentum, virtute censebantur contineri, non solum in lumbis immediatorum, sed etiam mediatorum parentum. Idem quippe semen à patre in filio propagatum, semper manet semen patris, vt pars substantiæ ab ipso decisa; ac proinde in illo manerent virtute inclusi omnes ex illo propagandi. Confirmatur: quamdiu posteri ipsi non sunt per voluntatem personalem discreti à voluntate originali capitis, censentur moraliter manere in ipsa voluntate capitis, atque aded cum ipso peccante peccare. Postquam verò sunt propria voluntate personali discreti à voluntate capitis, fiunt quodammodo sui iuris, atque aded non potest amplius illis imputari peccatum capitis. Nam eatenus illud imputatur posteris, quatenus commissum fuit voluntate Adæ vices voluntatum posterorum gerentis: quas gerebat, quamdiu posteri non erant proprii iuris ac voluntatis effecti.

Concludo: originale non vnus esse tantum, sed totius humani generis peccatum, voluntarium voluntate capitis, vices omnium gerentis, inficiens naturam, ex capite ad membra moraliter coniuncta deriuatum, per modum maculæ relictum ex peccato actuali, interpretatiuè omnium, ipsam mortem animæ formaliter, cuius vita est iustitia originalis, quâ per modum habitus ad Deum formaliter conuertitur anima: videlicet statim ac materiæ vltimò organizatæ debetur anima rationalis, creatur hæc priuata sanctitate ex demerito Adæ, cum quâ sanctitate creati debuisset, si Adam pactum seruasset. Ita vt originale in posteris formaliter situm sit in priuatione iustitiæ originalis, ex pacto debita posteris, ab Adam per seminalem propagationem propagatis. Certè in hoc mysterio, in quo Augustinus Doctorum oculatissimus fetorquet; Pelagianorum telis expositus, malit quilibet à Scholasticis doceri pactum Dei cum Adam, quàm ineptias de originis peccato effutire; nec pluris fecerit Doctorem vnum, qui ignorantiam mysterij ingenuè fatetur, quàm catholici dogmatis lucem præclaram: videlicet, quia Augustinus ad pactum de conferendâ, vel amittendâ posteris iustitiâ non recurrit, nemini doctorum eò sit recurrendum: quod est ab autoritate negatâ putidum argumentum. Nemo dicat, Deum eadem liberalitate ac libertate, quâ iustitiam originis

Ratio ex August.

118.

Compen- dium de orig.

Quoad pr. am par. cum de f. de.

114.

115. Christum non contraxit orig. labem:

116. Nec Eua,

117. Nec nati prius ex Adam peccante ostendit

ginis Adæ dederat, posteris eandem gratiam debuisse: (si enim gratia est, debita non est) multò minus audeat quis afferere, gratiam naturæ innocenti connexam esse ex essentia rei. Certè Deus potuit habere meritorum Adæ rationem in dandâ posteris gratiâ: præstantiusque est filio, gratiam accipere regiam ex merito parentis, vel auorum, quam nullo profus merito, aut ex necessitate naturæ, quæ tollit rationem gratiæ. Quod si fatetur quis, potuisse primum hominem posteris gratiam originis promeruisse, concedat hoc etiam veritati, quod potuerit ille eandem gratiam ex meriti defectu, & pacti violatione posteris perdidisse. Ita vindicatur Dei iustitia, nec læditur bonitas: quod est cum Scholasticis & Catholicis sapere.

SECTIO V.

Quas pœnas ex originali natura contraxit?

119.
Duplex pœnarum genus ex originali cõtractum. Internæ 4. Bedæ.

DVplex pœnarum genus cum originali natura contraxit, vnum præsentis, futuræ vitæ alterum. Pœnæ huius vitæ partim sunt internæ, partim externæ. Internas 4. ex Bedâ assignant Scholastici, ignorantiam, malitiam, infirmitatem, concupiscentiam. Partitionis rationem assignat S. Doctor 1. 2. q. 85. ar. 3. hanc: animæ potentia sunt 4. virtutis capaces; Ratio, in qua est Prudentia, quæ per originale, ordine ad verum destituta, ignorantia vulnus contraxit: Voluntas, in qua est iustitia, quæ ordine ad bonum spoliata, malitiæ vulnere sauciata est: Irascibilis, in qua est fortitudo, quæ ordine ad arduum destituta, vulnus infirmitatis excepit: Cõcupiscentia, quæ destituta ordine ad delectabile rationi conforme, vulnus concupiscentiæ contraxit. Has enim omnes potentias originalis iustitia frænabat, ne in suum obiectum aliter quàm vniuscuiusque virtutis regula præscriberet, tenderent. Quo fit, vt eâ ob peccatum primi parentis subtractâ, totus homo, vt *Arausic. II. Can. 1.* dixit, secundum corpus & animam sit in deterius cõmutatus.

Intellige rectè: gratuitis dumtaxat donis spoliatum Protoparentem, eiusque posteros ob originale, nullis naturæ dotibus exutum, nullum simile vulnus in naturalibus accepisse, quale esset impotentia videndi, ambulandi, appetendi bonum honestum connaturale &c. sed humana ratio, prudentiæ supernat. luce destituta; propriæ ignorantia relicta est, vt aer in tenebris occidente sole: voluntas diuinis habitibus exuta, quibus ad bonum increatum erigebatur, inclinationi suæ ad bona creata sibi proportionata est relicta, quæ nimia propensio in rationali naturâ, & ad statum supernat. euectâ cum sit mala, malitia dicitur. Irascibilis facultas, fortitudine seu concursu Dei gratuito ad opus virtutis arduum destituta, proprijs se viribus metiēs, infirmam se mirata est. Appetitus sensitivus fræno regiminis diuini subtracto, quo concursus negabat motibus contra rationem Author gratiæ, solutior iam in obiecta sensuum delectabilia rapitur, & per sympathiam, quæ est radicatio appetituum geminorum in eadem anima & causâ principali, trahit consensum voluntatis in voluptatem rationi difformem. Hæc sunt concupiscentiæ, infirmitatis, malitiæ, ignorantia vulnera metaphoricè dicta, propriè imperfectiones naturæ consequentes; quales etiam sunt phantasiæ volubilitas, humorum cõtrarietas, respirandi inquietudo, excrementorum egestio, & sexcenta similia naturæ requisita. Regebat autem illas naturæ facultates iustitia origina-

Vulnera naturæ metaphoricè dicta 4.

lis quasi fræno, quod frænum erat habitus prudentiæ & virtutum, vel causæ primæ concursus ad excessum defectumve negatus, vt potentia illæ in obiecta sua tenderent ex solo rationis præscripto.

Ex primo vulnere ortum habent illa mala, quæ August. 22. de Civit. cap. 22. deplorat, nempe ignorantia rerum necessariarum, in infantibus fatuitas, cum quâ aliqui nascuntur, difficultas addiscendi in omnibus, vltimi finis mediiorumque; ignorantio, difficultas assequendæ veritatis, tanta sui suorumque actuum ac potentiarum incertitia, naturalis mentis euagatio, & ad inutilia, etiam ipsâ nolente, curiositas, vt merito Apost. dixerit, *Rom. 8. Vanitati creatura subiecta est non volens.* Ex 2. vulnere originatur preposterus sui amor, quo vnusquisque quæ sua sunt semper querit: summa in vitijs debellandis, virtutibusque acquirendis difficultas: profunda de rebus æternis obliuio. Contrâ verò mira de rebus caducis sollicitudo, maxima in rebus omnibus humanæ voluntatis inconstantia, vt in hoc vno sit constantissima nullam in rebus seruare constantiam: vniuscuiusque statûs ac proprii muneris cædium: moralis impossibilitas diu se sine gratiâ à mortalibus abstinèdi; à venialibus. n. vix sine speciali Dei priuilegio potest quis longo tempore.

Ex tertio & 4. vulnere, inferiori parti hominis inflictò, procedunt somniorum illusio, vt ipse somnus, inquit August. cit. *qui propriè quietis nomen accepit, quis verbis explicet, sæpè somniorum visis quàm sit inquietus? & quàm magnis licet falsarum rerum terroribus, quas ita exhibet, & quodammodo exprimit, vt à veris eas discernere nequeamus, animam miseram sensusque perturbet?* Importuna phantasmata, quibus plerumque interni sensus animum, cælestia contemplantem, interturbant: Irascibilis appetitus imbecillitas, vt qui, *Basilio* teste, datus est homini tanquam miles armatus, vt rationi obediat, & quasi quidam animi neruus, fortitudinem roburque ad res benè gerendas subministrans, sæpè hominem ipsum, præter rationis ordinem, in trucem belluam conuertat: Concupiscibilis cum rationali appetitu intestinum bellum & continua pugna, quæ non nisi morte finitur.

Cæterum ignorantia vulnus ita accipiat recta fides, vt nulla ratione imputetur ad culpam ignorantia, quæ antecedit nostram voluntatem, & per tolli non potest, seu in nostrâ potestate non est, illam excutere. Siquidem ignorantia hæc, quæ antecedens omnem actum volendi etiam indirectum, inuincibilis dicitur seu insuperabilis à voluntate humanâ, non modò tollit indifferentiam libertatis ad agendum, sed rationem etiam voluntarij: quia quod ex ignorantia antecedente fit, non est volitum, neque in se, cum non sit cognitum; neque in causa, quæ est ipsa ignorantia, quam minimè volumus, cum minimè illam cognoscimus. Imò ipsa est aliquo modo causa inuoluntarij: quia quod ex tali ignorantia fit, est nolitum indirectè & in causâ, cum adhibeatur moralis diligentia, ne per ignorantiam sequatur effectus, quem reipsâ nollet voluntas. Igitur effectus ex tali ignorantia secutus, est contra internum impetum voluntatis, quo talem effectum nollet, ex. gra. peccatum, si illud cognosceret. Sic dicitur ignorantia causa actus, non positiua, cum sit pura negatio, sed remotiua prohibentis seu scientiæ, quæ peccati actum prohiberet. Cum enim actus humani proximè regulentur à scientiâ, eâ remota, remouentur actus: vel naturâ suâ irriti, inualidi, innocui sunt defectu voluntarij. Concupiscentiæ autem pondus ad delectabilia sensuum obiecta propendens minuit libertatis

120.
Ex 1. vulnere

Ex 2. mala

121
Ex 3. & 4.

122.
Ignorantia vulnus declaratur Catholicè.

Concupisc.
pondus

bertatis indifferentiam, quæ in æquilibrio fita est: non tollit tamen ab appetitu rationali dominium actus sui. Sicut si te importunè orò, mihi consentias & beneficium præstes, indifferentiam tuæ voluntatis immينو, dum rationibus aut precibus ipsam vrgeo; non aufero libertatem tuam, quin penes te sit potestas faciendi & non faciendi, & dominium actus tui. Spectandi sunt appetitus duo, brutalis & rationalis in eadem animâ vt in causâ principali radicati, cuius animæ vires limitatæ sunt; aded vt si in bonum delectabile sensuum illas exerat solutiores, debiliores supersint, quibus in bonum rationi conforme feratur: distrahitur .n. ab objectis sensuum animus, vt libertatem suam exercere: erga bonum honestum minus placeat, quàm voluptatibus infimis frui. Sicut contrâ experimur, intentum contemplationi animum functiones vegetandi, interdum etiam sentiendi deserere. Accedit quòd voluntas, vtpote sui actus domina, nunquam agit, quantum potest, suis semper viribus parcens, difficultates ægrè superans. Hinc nonnullos actus elicere potest facilè, alios faciliùs, alios facillimè; plures potest difficilè, plurimos difficillimè.

123.
Varia pœna corporis.

Mors.

Breuitas vitæ.

124.
Morbi.

Fames. Sitis.

Labor

125.

126.

His 4. vulneribus toti naturæ infl. ctis accedunt aliq̄ pœnæ corporis; quarum prima est inimica naturæ, & omnium terribilium extrema mors, quam fuisse pœnam peccati testatur Paulus ad Rom. 5. 6. & 9. cum quâ annexa est tanta humanæ vitæ breuitas, vt nonnulli Ethnici de naturâ conquesti sint, quòd illa liberalior fuerit in concedenda longiore vita quibusdam animantibus, quam ipsi homini, omnium animantium principi ac domino.

2. Loco numerantur tot morborum genera, quibus humanum corpus affl. ctatur, fames, sitis, sæuus tyrannus, qui sæpè homines, vt August. cit. testatur, ad hoc perduxit, vt urinam humanam, vel etiam suam biberent; aut, etiam esurientes matres suos proprios filios inmani crudelitate absumerent. 3. loco est labor, ad quem homo vt auis ad volatum nascitur, vt in ei non nisi in sudore vultus sui pane vescendum sit. Hæc pœnæ internæ.

Externæ sunt, habere Deum iratum: nascimur .n. omnes filij ire: subijci imperio satanæ: priuari perfecto dominio, quod initio Deus in omnes animantes homini dederat, cum Genes. 1. illum præposuit omnibus bestijs terræ, volatilibus cæli, & piscibus maris; exponi tot calamitatibus, quas cælum, terra, elementa ipsa, quæ ad humanam vitam condita sunt, perpetuò nobis minantur. Subdi repentinis casibus, ac fortuitis periculis, quæ vndique occurrere, nosque obruere possunt. De foro quidam, inquit cit. loco Augustinus. rediens domum, sanis pedibus suis cecidit, & pedem fregit, & illo vulnerere finiuit hanc vitam. Quid videsur sedente securus? De sella in qua sedebat, cecidit Heli Sacerdos, & mortuus est.

Dices. Hæc mala per se consequuntur naturam humanam; ergo non possunt esse pœna p. originalis: pœna .n. semper est aliquid superadditum naturæ. Antec. ostendo: ex eo quòd natura humana sit composita ex anima & corpore, ex appetitu sensitiuo & rationali, naturaliter ex eâ oritur intestinum bellum, & cõtina pugna atque rebellio partis inferioris contra superiorem. Ex eo quòd habet corpus, quòd aggrauat animam, oritur difficultas veritatem assequendi, & virtutem exercendi: ex eo quòd constat ex contrarijs oppositisque elementis, nascuntur morbi, ægritudines, ac totius tandem compositi dissolutio. Confir. eadem mala, quæ sunt in naturâ lapsa, futura fuissent in purâ: sed in purâ naturâ non fuissent pœnæ, cum in ea

nulla supponatur culpa; ergo neque illa sunt pœnæ in naturâ lapsâ. Resp. neg. conseq. potest .n. aliquid esse effectus naturæ, & nihilominus pœna ipsius, si homo potuisset & debuisset ex aliquo dono sibi gratis collato, huiusmodi mala vitare. Velut si aliquis infimæ sortis homo à Rege in filium adoptatus, cum pacto, vt si regem offendar, in pristinum redeat statum. Si is politeà, regem offendens in pristinum redeat statum; talis status esset illi pœna, etiam si alioqui talis status ex propriâ conditione esset illi debitus. Sic homo adoptatus à Deo in Filium, & supra propriæ naturæ exigentiam euectus ad statum, in quo hæc omnia mala, quæ alioqui sunt proprietates naturæ, superata fuissent cū pacto, vt si Deum offenderet, ad proprium statum suæ naturæ rediret: offenso Deo, reditus ad proprium statum fuit illi pœna; quia potuit & debuit in eo statu, ad quem fuit per gratiam à Deo euectus, se ipsum & posteros omnes conseruare. Atque hæc de pœnis præsentis vitæ: de pœna verò vitæ futuræ infantibus cum originali decedentiis reseruata, non eadem est Scholast. sententia.

Prima est Arimi. in 2. dist. 30. q. 3. & Dried. lib.

1. de grat. & lib. arb. tract. 3. cap. 2. docentium, pue-

ros propter solum originale, non modò priuandos esse clara visione Dei, sed etiam positiuâ pœnâ

ignis puniendos. Probant 1. ex August. lib. 5. cont.

Lulia. cap. 8. & clariùs Serm. 14. de verb. Apost. post

initium: vbi expressè docet, paruulos cum origi-

nali ex hac vita decedentes in die iudicij ad nume-

randos esse inter eos, qui in sinistra positi damnâdi

sunt in ignem æternum: nullum .n. inter dexteram

& sinistram, seu regnum cælorum & ignem æter-

num, medium locum agnoscat: ex B. Gregor. lib. 9.

Moral. cap. 12. aliàs 16. vbi non solum pro pecca-

to personali, sed etiam pro originali, homines æ-

ternum damnandos testatur. Eandem sent. docuit

Fulgent. lib. de Incarn. cap. penul. & de fide ad Petrum

cap. 27. vbi, Firmissime, inquit, teue non solum ho-

mines iam ratione videntes, verùm etiam paruulos, qui

sue in vteris matrum vivere incipiunt, & ibi moriun-

tur, siue cum de matribus nati sine Sacramento sancti

Baptismatis de hoc seculo transeunt, ignis æterni sem-

perno supplicio puniendos. 2. Vna erit omnium dâ-

natorum sententia, Ite in ignem æternum: ergo cum

infantes die iudicij damnandi sint, nec aliam sen-

tentiam iegamus, nisi quâ non solum adiudicentur

ad ignem æternum localiter, sed etiam pœna-

liter, per verum cruciatum: cõsequens est, vt etiam

infantes, ob solum originale, sint æterno igne cre-

mandi. Hoc ipsum præbat Parabola Mathæi, &

Luce 3. de area ex paleâ & tritico constante: cuius

tritico, pro electis significatum, congregandum

est in horreum cælestis vitæ: palea verò, significata

pro reprobis, comburenda est igne inextingui-

bili. Cum ergo infantes sine baptismo decedentes

non sint. cum electis ad cælestem vitam congregandi, erunt cum reprobis igne cremandi.

Secunda sent. est Anreol. in 2. dist. 33. art. 2. Bel-

lar. lib. 6. de statu peccati cap. 6. qui etsi cum reliquis

cesseant, pueros pœnâ ignis minimè torquendos

esse, nihilominus docent, illos ex perpetuâ priua-

tionem suamque felicitatis, ad quam erant destinati,

positiuâ aliquâ tristitiâ esse cruciandos. Fundam.

ex apprehensione priuationis æternæ felicitatis natu-

raliter sequitur aliqua tristitia: sed tales infantes

cognoscunt se priuatos esse æterna felicitate: ergo.

Tertia sent. est Cathar. lib. de statu puer. sine bap-

tis. Alb. Pighy, affirmantium, infantes absque bap-

tismo morientes post vltimum iudicij diem perpetuò victuros beatos, ac naturali felicitate semper fructuros.

117.

Potest ali-
quid esse
effectus na-
tura & pœ-
na ipsius.

128.

De pœnis
paruulorum
sent. 1.

Pr. 1. ex
August.

129.

Probant 2.
ratione

130.

2. Sent.

Fund.

131.

3. Sent.

fruituros. Quorum animæ etiam nunc teneantur in limbo, sicut olim SS. Patres, die tamen communis resurrectionis, quando totum corpus Christi mysticum resurrexerit, æquum est, ut & ipsi naturali suâ perfectione potiantur: cum non sit cōueniens, ut quidquam suo sine sibi debito fraudetur. Vnde paruulos ea manebit felicitas, quæ digna est homine, ut homo est. Cognoscent ergo, quantum naturaliter cognoscere poterunt Deum, & substantias separatas perfectius, quàm nouerint ulli philosophi, cum nullum habituri sint impedimentum, neque interius, neque exterius, quo minùs in æternū uiuentes in immensum proficere possint. Locum autem illis assignant connexum terræ, qui locus est proprius homini; ubi perpetuò contemplabuntur opera Dei authoris & finis totius naturæ. Addunt etiam probabile esse, eos non carituros Angelicis reuelationibus & uisitationibus, etiam eorum, qui erunt in cœlis, qui sic recreabunt eos & solabuntur, ut præter diuinæ Maiestatis uisionem, nihil eis deesse videatur.

132. *Probat Catharinus.*
 Hanc sent. præter rationem ex fine hominis ductam, probat Catharinus tum ex illo Danielis 12. *Et multi de his, qui dormiunt in terra putuere, euigilabunt, alij in uitam æternam, & alij in opprobrium.* Cum ergo, inquit, non dicat Propheta, *omnes qui dormiunt, sed multi de his qui dormiunt*, clarè indicat, superesse aliquos dormientium, qui nec in uitam, nec in opprobrium æternum euigilaturi sint. Tum quia cum terra hæc in æternum mansura sit, & quidem purgator ac pulchrior, iuxta illud *Apoc. 21. Et uidi calum nouum & terram nouam*, incongruum videtur, locum talem fore perpetuò vacuum habitatore, nec non terrenos homines perpetuò carituros propriâ habitatione, quæ est terra. Nam manere eos sub terrâ, minùs conueniens videtur eorum conditioni. Huc etiam alluisse videtur Propheta cum dixit, *cælum cæli Domino, terram autem dedit filijs hominum.*

133. *4. Sent.*
 Quarta sent. reliquorum Scholast. communis, quæ media est inter citatas, duo asserit, & nullam pœnam neque externam ignis, neque internam tristitiæ ex priuatione æternæ felicitatis causatam, debitam esse infantibus cum originali morientibus; neque illos post vltimum iudicij diem naturali beatitudine donandos fore. Quoad 1. par. illam cum *Magist. in 2. dist. 33. docent Bonau. art. 3. qu. 1. & 2. S. Tho. ibid. qu. 2. ar. 1. & qu. 5. de malo ar. 2. & 3. Scot. q. vn. Duran. q. 3. Agid. q. 2. ar. 2. Capreol. qu. vn. art. 1. Argent. ar. 3. Gabriel ar. 2. Palud. in 4. d. 45. qu. 3. ar. 2. Sor. lib. 1. de nat. & gra. cap. 14. Vasquez 1. 2. dist. 134. cap. 3. eamque tradit Innocen. III. cap. maiores*, his verbis: *pœna originalis peccati, est carentia uisionis Dei; actualis uero pœna peccati est gehenna perpetua cruciatus, & colligitur ex Floren. in decreto, ubi Pontifex definit, Illorum animas, qui in actuali mortali peccato, uel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendos.* Et quidem quoad pœnam sensus ab igne causatam, si vnum vel alterum excipias, omnes Doctores conueniunt.

134. *Fund.*
 Fundam. cum originale sit culpa habitualis, non ex propriâ, sed ex alienâ voluntate contracta, formaliter consistens in priuatione debitæ sanctitatis & conuersionis ad Deum finem supernat. non meretur pœnam sensus, quæ soli debetur culpæ actuali, sed tantum pœnam damni, quæ respondet priuationi sanctitatis & habituali auersioni à Deo sine supernat. Nulla enim iustitia exigeret, ut si Rex pacificeretur cum milite de conferendo beneficio ipsi & posteris eius omninò indebito; quòd si post-

ea miles delinqueret in Regem, transgrediendo pactum, deberent posteri non solum beneficio priuari, sed etiam positiuâ pœnâ torqueri. Siquidem, teste *Philos. 3. Eth. cap. 5. nemo dignus est obiurgatione, nisi propter vitia, quæ à nostrâ propria pendent potestate.* Cum igitur pœna sensus sit quædam obiurgatio & increpatio, quâ increpatur persona ob commissum delictum, nemo dignus erit positiuâ pœnâ sensus propter peccatum ex alienâ voluntate contractum: cum illud non tam sit peccatum personæ, quàm defectus naturæ, propter quem nemo iustè reprehenditur: *Quocirca S. Tho. qu. 5. de malo art. 2. originale comparat habituali dispositioni, quâ quis habilis est ad peccandum.* Vnde sicut nemo punitur ex eo, quòd habilis est ad furandum, sed ex eo, quòd actu furatur: quamuis indignus sit, ut ad dignitatem promoueatur. Ita nemo iustè punietur ob solam habitualement auersionem à Deo, tamen si ratione illius indignus sit, ut ad dignitatem diuinæ uisionis promoueatur. Exterum quippe *Sap. 12. estimat Deus à uirtute sua, condemnare pœnâ ignis aut cruciatus æterni, qui non debet puniri, cum propria uoluntate liberâ non peccauerint paruuli: licet id possit iure supremi dominij, quod in creaturas tam rationales, quàm irracionales habet.* Virtus enim, quam in creaturas re ipsa exierit, *Iustitia initium est, præmij ac supplicij, quod in paruulos non cadit.* Imò hoc quod *Dominus omnium est, parcit omnibus*, ipsi quoque Protoparenti nocentissimo, Catholicus cerè non credet, iniquum fore Deum, si paruulorum uoluntates Protoparenti amantissimo sapientissimoque committat in ordine ad pactum de bonis gratuitis, ut filiorum censeatur beneplacitum, quod parentis fuit; id enim in contractu ciuili uisatum est; uiderit autem, an sit æquissima Dei sanctio, ut propter vnum parentis peccatum, animas à se creatas, nec propriâ uoluntate peccatrices, æternâ ignis pœnâ damnet, qui ut infallibilis ueritas protestatur: *Filius non portabit iniquitatem Patris, nec pœnâ.*

135.
 Maior difficultas est de pœna doloris, seu tristitiæ, quæ per se consequitur ex apprehensione amissæ felicitatis. Hæc. n. tristitia non infligitur à Deo in pœnam originalis, sed naturaliter consequitur ex priuatione summi boni, ad quod homo ex ordinatione diuinâ destinatus erat: sicut filius ducis, cum quo Rex pepigit de conferendo illi & posteris eius iure ad regnum, si pacto sterisset, quamuis non sit dignus puniri aliquâ pœnâ per se à Rege intentâ, non tamen vitare poterit tristitiam, quæ per se ex apprehensione talis priuationis iuris ad regnū consequitur. Propter quod *Aureolus & Bellar.* non putant absurdum, huiusmodi tristitia torqueri pueros sine baptismo morientes.

136.
 Communis tamen doctrina Scholast. est, à quâ nullam recedere nulla cogit ratio, nulla tristitiam ex priuatione beatitudinis supernat. experiri pueros in limbo existentes. Nam etiam illa est aliqua pœna sensus, & quædam obiurgatio, cuius non videntur digni pueri, quibus ob carentiam iustitiæ originalis sola debetur priuatio gloriæ & uitæ supernat. non aliqua pœna sensus, aut priuatio perfectionis naturalis. Nam ex *Bonau. cit. qu. 2. corp.* sicut paruuli cum solo originali decedentes medium inter habentes gratiam & culpam actualem tenent locum; ita eorum status medius esse debet inter statum beatorum & damnatorum: nam status retributionis seu termini respondere debet statui uig. Cum igitur illi communicare non possint cum beatis in participatione diuinæ uisionis, quia tunc in nullo communicarent cum damnatis: uisio enim beatifica

beatifica non fiat saltem de potētiā ordinata cum pœnā sensibili; communicare debent saltem in carentiā omnis afflictionis tam exterioris, quā interioris: communicant autem cum damnatis in priuatione lucis tam spiritualis, quā corporalis.

137. Ratio Bonauent. Cæterum difficile est, assignare rationem; Bonauent. hanc assignat; iusto iudicio Dei ita sunt inter beatos & damnatos medij constituti, vt nec illis apprehensio felicitatis amissæ tristitiam; nec consideratio cruciatuum, in quos poterant incidere, consolationem gignat.

138. Scot. si queratur, hanc: vel illis cognitio amissæ beatit. denegatur, cum sit cognitio supernat. indebita naturæ; vel si hanc habent non tristantur, quia sunt suā sorte contenti, scientes, Deum ita de se disposuisse.

Durand. Concordat Durand. quā docet, paruulis non baptizatis beatitudinis supernat. cognitionem denegari; cum nec illam naturaliter habere possint; nec sit vlla causa, cur supernaturaliter infundatur, cum potius cessura sit in maiorem ipsorum pœnam. Vasquez loco cit. totum hoc negotium ad diuinam refert prouidentiam, quæ miris & inexplicabilibus modis ita disponere potest eorum affectum, vt nullam ex amissâ felicitate percipiant tristitiam.

139. S. Thom. hanc rationem adducit: Ideo pueros cum originali in limbo existentes, etiam si sciant se esse à cælesti regno exclusos, nullam concipere tristitiam, quia cognoscunt se ad illud adipiscendum nullam habere proximam aptitudinem vel proportionem: sicut rusticus non tristatur, quod non sit summus orbis Monarcha electus, quia nullam ad talem dignitatem cognoscit se aptitudinem vel proportionem habere. Proxima autem aptitudo & proportio ad felicitatem supernat. non habetur, nisi per gratiam. Cum igitur paruuli videant se omnino gratiā carere, nec sciant modum, quo illā careant; neque .n. est necesse, vt Deus hoc illis reuelet, erunt suā sorte contenti: præsertim cum ex alia parte sint cum diuina voluntate concordēs. Intelligunt igitur se à cælesti regno exclusos, non propter demeritum proprium, quod nunquam habuerunt; nec propter demeritum alterius, quia necesse non est, vt illis originalis p. causa reueletur; sed propter carentiam diuinæ gratiæ, sine quā clarè cognoscunt, neminem posse supernaturalem beatitudinem consequi.

140. Probabile est, si ratio spectetur, paruulos post iudicij diem naturali beatit. donandos. Posterior pars sent. quæ asserit paruulos sine baptismo defunctos, non fore post iudicij diem naturali beatitate donandos, est magis consona authoritati, quā rationi. Cum ratio potius suadere videatur, eos qui in viā ad felicitatem vltiorem esse non possunt, multò minùs in termino infelicitatis creari, ab omni dolore & molestiā animi & corporis liberos, vitam vltimos felicem, omni naturali iucunditate & oblectatione plenam; iucundo solis aspectu, cælorumque atque astrorum splendore, ac totius mundi huius pulchritudine & amenitate fruituros: naturalium quoque rerum scientiā, & moralibus virtutibus præditos fore. Hæc .n. omnia debentur homini in purā naturā condito, & in vltimo termino posito, certè gaudij naturalis, potius quā pœnæ. Cum ergo per originale nihil sit de naturali perfectione humanæ naturæ subtractum, nec tristitia de pœnā dampni debeat per S. Tho. multò minùs pœna sensus igni- que æterni; licet .n. natura ex amissione iustitiæ originalis sit in deterius commutata, ex Arausico. & Trident. hæc tamen in deterius commutatio, facta non est per subtractionem alicuius perfectionis naturalis; nam hæc, teste Dionys. post peccatum in-

tegra mansit; sed per subtractionem doni supernat. quod totam naturam humanam ad rationis normam componebat: ita hæc sent. si rationem spectes, probabilis est: quam sequuntur Molin. 1. p. q. 23. art. 4. & 5. disp. 1. mem. 9. initio, & Suar. de act. hum. sine: eamque probabilem cæsent Medina 1. 2. q. 83. art. vlt. Curiel ibid. dub. 3. sine, & c.

141. Spectatā tamen authoritate, probabilior est opposita sent. Apocal. 20. Qui non est inuentus in libro vita scriptus; hoc est, vt Glossa interl. interpretatur, qui non est ad fidem prædestinatus, missus est in stagnum ignis. Pueri non baptizati, cum non sint ad fidem prædestinati, nec in libro diuinæ prædestinationis scripti, mittentur in stagnum ignis. 2. hæc apertè docuit August. lib. 1. de origine anima cap. 9. his verbis: Nam baptizatis paruulis nemo promittat inter damnationem, regnumque cælorum quietis vel felicitatis cuiuslibet, atque vbiuslibet, quasi medium locum, hoc enim eis hæresis Pelagiana promittit, & lib. 2. c. 12. nouellos hæreticos Pelagianos iustissime Conciliorum Catholicorum, & sedis Apostolica damnauit auctoritas, eo quod ausi fuerint non baptizatis paruulis dare quietis & saluis locum, etiam præter regnum cælorum. Eandem, vt supra, docuit Fulgent. & Gregor. quos secutus est Ansel. lib. de conceptu virg. & pecc. orig. cap. 22. sine: vbi, post diem, inquit, iudicij nullus erit Angelus, aut homo, nisi aut in regno Dei, aut in inferno. Loquitur autem ibi non solum de hominibus adultis, sed etiā de paruulis, sine baptismo defunctis.

3. Accedit communis Patrum sensus, ac Ecclesie consensus, pueros non baptizatos tam in hac, quā in aliā vitā esse sub potestate diaboli. Hoc .n. puerorum exorcismus & exufflatio, teste August. lib. contra Iulian. c. 2. & 8. indicant; est ergo, inquit 1. de nup. cap. 23. hoc generi humano inflicium vulnus à diabolo, vt quicquid per illud nascitur cogat esse sub diabolo, tanquam de suo fructu fructum iure decerpas: Cum ergo paruuli per gratiam non generati, nunc sub potestate dæmonis degant in limbo, temerè dicentur post vltimum Iudicij diem à potestate illā liberandi, cum etiam tunc per seueratura sit causa captiuitatis.

142. Respondet quis, nunc pueros, baptismo non ablutos, sub tyrannide diaboli in inferno degere, iuxta Florent. decretum, nō tamen perpetuæ iudici condemnationi mortis, quia & pro illis vltimo loco inimica mors destruetur, & pro iisdem eijcietur diabolus forās in die nouissimo, vt nihil iuris vltius habeat in illos, æternis ignibus in cætro terre coercendus; & consequenter paruulos ab eius tyrannide liberandos, non Redemptoris merito, cuius capaces non sunt, sed abscessu dæmonis nūc tyrannicè dominantis, eiusque relegatione per extremi Iudicis sententiam. Verū hæc piè quidem, at gratis videntur asseri, cum nulla afferatur vrgēti- or, contra Authoritatem contrariam, causa liberationis paruulorum à potestate dæmonis in die Iudicij, quo stabit potius tribunal iustitiæ, quā misericordiæ, in quo lignum iudicatur vbicumque ceciderit, siue ad austrum felicitatis, siue ad aquilonem miseræ, vt Hierony. exponit: ac nemo à potestate dæmonis, nisi per gratiam Christi, quæ in futurā vitā nulli inimico conceditur, liberari posse videtur. Dicendi igitur pueri sine baptismo hinc decedentes, etiam post diem iudicij sub potestate diaboli in loco subterraneo, quem limbum vocat, vt in carcere fore, vbi nunc eorum animæ morantur, omni corpore à luce priuati, non felices naturaliter: ex August. lib. 1. de nuptijs cap. 23. vbi ostendit, omnes vitio immundos, siue maioris, siue infantilis ætatis, subiugari potestati dæmonis; *Maiores quidem*

141. Spectata authoritate probabilior est opposita sent.

142.

143. Patrum Ecclesie consensus

144. Respondet Castorini.

145.

quidem pœnas ultimo iudicio quanto est immundior ipse passurus, veritatem & quibus in illa damnatione tolerabilis erit, huic sunt subditi velut principi auctoritate peccati, quia nulla erit dānationis causa, nisi peccatum.

146.

Vnde hanc sent. ad eò certam censet *Bellar. cit. lib. cap. 2.* vt oppositam apertam h̄eresim Pelagianam pronunciet. Verùm, quod ad fidei certitudinem attinet, nimis rigida est hæc censura: cum nullus ex Scholast. ausus sit hanc sent. vt hæreticam damnare. Quin illam ante *Cathar.* nonnulli docuerunt apud *Aureol.* quos tacito nomine refert; nec ipse illam damnat, licet neutram audeat controuersie partem definire, eo quòd non habetur de hoc expressa auctoritas. *Sotus lib. 1. de nat. & grat. cap. 14.* solùm improbabilem putat, alij piam & probabilem censent, vt *Medina & Curiel 1. 2. q. 83. art. 4.* Nec obstat *August.* h̄eresim Pelagianam illam appellans. Nam in sensu longè diuerso, ex *August. lib. 2. de orig. anima cap. 12.* Pelagiani illam asserbant: sc. paruulos originalis peccati vinculo adstrictos non solùm in damnationem non ire, verùm etiam felicitate post mortem statim perfrui; post resurrectionem verò etiam regno Cœlorum potituros. In quo sensu aperta h̄eresis est.

147.

Pueris in limbo infunduntur species rerum naturalium: diligunt Deum naturali amore.

Igitur hæc *Cathar.* opinio solùm est improbabilis, si auctoritatem Patrum spectes: & quidem solùm quòd attinet ad loci situm, & potestatem dæmonis post diem iudicij. Vnde *Curiel*, qui contrariam nō improbabilem censet, quoad liberationem tamen puerorum à limbo illam asserere nō audet. Cæterùm quod attinet ad scientias rerum naturalium, & virtutes morales, omninò probabilius existimo, non solùm illis infundi ab authore naturæ statim atque hinc discedunt, species rerum naturalium, eorum capacitati proportionatas; verùm etiam illos naturali amore Deum diligere, quem vt naturalem datorem bonorum naturalium perfectius cognoscant, quàm quiuis naturalis philosophus vnquam cognouerit. Quod non solùm de naturali scientia docuit *Scot. cit. & S. Thom. q. 5. de malo art. 3. & in 2. dist. 33. q. 2. art. 2. & c.* sed etiam de amore naturali erga Deum docuit *Sotus*, cuius sent. ait fuisse *S. Doct.* & apertè colligitur ex *cit. q. de malo art. 3. ad 4.* vbi docet, pueros cum originali decedentes, quoad amissionem gloriæ perpetuò esse à Deo separatos, non tamen quantum ad participationem naturalium bonorum, quæ cognoscunt. Inter ea autem locum 1. tenet naturalis dilectio Dei authoris omnium naturalium bonorū. Apertius id docuit *cit. loco in 2. ad ult. vbi, Dicendum* (inquit) *quod quamuis pueri non baptizati sint, separati à Deo, quantum ad illam coniunctionem, qua est per gloriam: non tamen ab eo penitus sunt separati; Imo sibi coniunguntur per participationem naturalium bonorum. Et ita etiam de ipso gaudere poterunt naturali cognitione & dilectione.*

148.

Ratio id demonstrat: quoniam notitia rerum naturalium est debita naturæ intellectuali vt sic: cum ergo animæ paruulorum sine baptismo decedentes illam propriâ industriâ acquirere non potuerint, debet illis ab auctore naturæ, qui nunquam in necessarijs deest, suppleri. Alioqui, vt *cit. qu. 5. de malo art. 3. corp.* arguit *S. Thomas*, melioris conditionis essent damnati, quàm paruuli cum solo originali defuncti, quantum ad nobiliorem sui partem, scilicet intellectum: nam illi naturali rerum notitia non carent, vt constat tum de Angelis reprobis, tum de hominibus, qui cum plena naturalium rerum notitia in actuali peccato decesserunt. Porro ad naturalem cognitionem Dei, vt datoris bonorum naturalium, per se consequitur di-

lectio in voluntate, nisi illa fuerit proprio actu personali in peccato obstinata. Cum igitur voluntas paruulorum non sit proprio actu personali in peccato obstinata, Deum naturaliter diligit, quem vt datorem bonorum naturalium naturaliter cognoscit. Vnde *Scotus* propter hanc naturalem Dei cognitionem, aliquam in illis naturalem beatitudinem agnoscit. Quibus etiam concedit, post futuram resurrectionem, corpora tam ab intrinseco, quàm ab extrinseco impassibilia, non quidem ex dote impassibilitatis, vt erunt corpora beatorum, sed ab extrinseca prouidentia Dei. Negat etiam illis omnem motum inordinatum fomitibus, ita nimirum disponente diuina sapientia, vt fomes, qui nullum in illis in hac vita inordinatum motum excitauit, nec in alia sit excitaturus.

Sed contra ea quæ dicta sunt: nam non minus homini in purâ naturâ conditio deberetur visio lucis corporeæ, ratione potentie visiuæ, quàm cognitio rerum naturalium, ratione potentie intellectualis: ergo si per originale homo non priuatur cognitione rerum naturalium, nec priuari debet visione lucis corporeæ. Respondet *Palud. cit.* infantes post idem iudicij, adhuc in limbo existentes, fructuros luce corporeâ, quia poterunt esse in parte tam proxima superficiem terræ, vt eorum oculi illuminentur. Maximè cum post diem iudicij terra futura sit sicut vitrum transparens. Sed hoc non videtur vero simile: quia terra non mutabit naturam suam, cuius naturalis conditio est, vt sit opaca, atque ad eò incapax naturaliter luminis per intra receptionem.

Resp. igitur 1. hoc argu. tantùm procedere de homine, in purâ naturâ condito, non ad finem supernat. eleuato. Nam sicut huic obtingere poterat ius ad gloriam supernat. indebitam, si pactum seruauerat: ita, pacto violato, incidere potuit & debuit in pœnam naturæ indebitam. Quia omne pactum, vt sit rationale, non solùm exigit ex parte eius, qui illud seruaturus est, spem consequendæ perfectionis indebitæ, sed periculum amittendæ alicuius perfectionis debitæ: alioqui non tam esset pactum, quàm pura promissio sub conditione onerosa facta. Quando igitur Deus cum Adam pepigit de transfundenda in posteros iustitia originali, sicut ipse virtute fidelitatis seipsū obstrinxit ad dandam iustitiam originalem naturæ indebitam: ita debuit Adam nomine posterorum seipsum obligare ad aliquam perfectionem naturalem amittendam, si pactum non seruauerat, vt ex parte vtriusque paciscentis vera pacti conditio interueniret. Fuit autem hæc conditio ex parte Adæ, quæ se nomine omnium ad pactum seruandum obstrinxit, non solùm periculum amittendi posteris iustitiam originalem, & cætera dona supernat. naturæ indebita illam consequentia, sed etiam periculum incurrendæ perpetuæ seruitutis sub principe tenebrarum. Atque ad eò debetur paruulitalis captiuitas ratione pacti cum Adam contracti. Hoc autem ita factum fuisse probabiliter colligimus ex omnibus citatis auctoritatibus, quæ probant, infantes sine baptismo decedentes, perpetuò in limbo detinendos sub potestate diaboli. Licet hanc captiuitatem non percipiant infantes ipsi vt pœnam, sed vt conditionem sui status, in quo putant, se absque vllâ sui, vel aliorum culpâ fuisse à Deo procreatos. Alioqui si illam cognoscerent vt pœnam, non possent de amissâ libertate non tristari.

Dices: de ratione pœnæ est, vt sit inuoluntaria: vt ea sit, debet esse cognita vt pœna à reo: ergo vt captiuitas sit pœna paruulorum, debet illis esse cognita vt pœna.

149. Obijciunt

150. Resp. 1.

Ratio pacti

151. Quid de

ratione

pœnæ

vt pœna.

Mississim
S. Th. sent.
demonstr.

vt pœna. Ad hoc rectè ait S. Thom. qu. 5. de malo art. 3. ad 3. ad pœnam sufficere, vt sit contra voluntatem habitualement, vel naturalem inclinationem patientis: vt si aliquis in pœnam delicti spoliaretur bonis, ipso ignorante, talis bonorum spoliatio haberet veram rationem pœnæ. Resp. 2. Deum aliquam lucem producturum in limbo, in quo post vniuersalem resurrectionem perpetuò mansuri sunt infantes: à quâ luce poterunt eorum oculi perfectè illuminari.

Ad 1. argu. primæ sent. August. explicatur de pœnâ damni: vel credi potest, quòd ab eâ sent. recubisset, si animâ creationem agnouisset, de quâ ad extremum vsque vitæ dubitasse constat ex ipsius Epist. 28. ad Hierony. quam senex scripsit: *Cum ad pœnas venium est paruulorum, magnis (mihi crede) coarctor angustijs, nec quid respondeam, prorsus inuenio.* Quam quæst. frequentet dubius vertat præsertim lib. 3. de lib. arb. o. 21. vbi relatis 4. sent. de animarum origine: *An ex prima anima Adami propagentur omnes: An in singulis quibusq. nascuntibus noua fiant: An in corpora nascuntium iam ab runde existentes, vel mittantur diuinius, vel inde sua sponte labantur:* huc concludit, nullam temerè affirmandam, nec tamen succensendum ei, qui sua opinioni, humaniario factasse dubitatione non cedit. Fufius lib. 9. de Gen. ad lit. a cap. 3. vbi pro prima & 2. sent. (nâ tertiam & 4. vt minus probabiles excludit) multa adducit Scripturæ testimonia quæ non minus vni, quàm alteri sententiæ, ait suffragari. Tandè cap. 23. concludit: *His igitur, quantum pro tempore potuimus pertractatis, omnia paria, vel penè paria ex utroque latere rationum, testimoniorumque momenta prouinciantur, nisi eorum sententia, qui animas ex Parentibus creari putant, de baptismo paruulorum præponderaret. De quibus quid eis responderi possit, nondum mihi interim occurrit.* Cautè tamen monet cap. 24. *Si quos ista præoccupauit opinio, vt animas ex Parentibus credant propagari, quantum possunt seipfos considerent, & interim sapiant corpora non esse animas suas.* Ex quibus apparet, quàm fuerit August. in hac re dubius, propter quod passim fatetur, si creentur animulæ istæ à Deo, quâ ratione contrahant reatum, & quidom talem, vt cruciatus ignis æternos subire cogantur, se nescire; nes docere velle, quod nescit. Reatum culpæ citra pœnam sensûs facile est intelligere exemplo allato n. 134. proinde si ab Ecclesia doctus fuisset animarum creationem à Deo, & pœnam damni separatam à pœnâ sensûs, non fuisset cur magnis coarctari angustijs se diceret. Augustiæ n. oriri nō possunt magnæ, vt quis capiat, si Rex paciscatur cum milite de conferendo beneficio ipsi & posteris indebito, dummodò seruet pactum, milite in Regem delinquente ac scœdistrago, iustissimum esse, vt filij ac posterij beneficio tali prorsus indebitò priuentur; iniustum verò vt postriuâ pœnâ sensûs torqueantur: multò magis dubitabat August. an iustum esset, vt animulæ ex Adam non deciscat, si à Deo creatæ, statim ac missæ essent in corpus, antequam libertate propriâ vllam culpam admississent, æternis ignibus addicerentur, hinc illè angustia, cum ad pœnas paruulorum, non damni, sed sensûs, ventum est. Nullus modo Diuina fide illustratus, quòd animæ posterorum non sunt particulæ Adami peccatoris, sed creatæ à Deo solo, difficultatem soluet Augustino insuperabilem contra Dei bonitatem & iustitiam; sed in paruulis pœnam damni sat esse æquus arbiter iudicabit, maxime cum ex Adam non sint decerptæ animæ, sed à manu innocentissimâ Creatoris piissimâ prodeant. Quocirca ex

traductione animarum inferri pœnas paruulorum Et consequenter ad creationem animæ. cuiuslibet videri potest cōsequentiùs, quàm ex creatione eârum immediatâ à solo Deo, & ita Augustino visum: non quòd animæ posterorum propagentur ex animâ Adæ, sicut ex ipsius corpore corpora posterorum; cum hoc intelligi nequeat de animâ spiritali & indiuisibili substantiâ, vt de corpore, quod per decisionem partis propagatur in genito: Nec celsuerit August. animam esse corporeâ & carnis substantiam, cum talem traductionem errorem subtilissimum vocet l. de hæres. cap. 21. Multò minus crediderit animas hominum produci dependenter à corpore, vt brutales mortalesque. Superest, vt dubitauerit, an semen patris vel anima matris concurrerit ad creationem animæ per vim creatiuam ipsam, ratione cuius animas posterorum voluisset in lumbis Adæ, ac proinde ex ijs propagari ac decimari, vt pœnas paruulorū saluaret. l. cit. lib. 9. de Gene. c. 3. Qui quantus sit error constat ex 10. 2. disp. 2. Quis verus sit modus, quo propagatur originale, dixi n. 50.

Ad 2. Certè paruuli suę damnationis sententiâ in die iudicij non sunt audituri aliam ab illâ, quam comminatus est Christus Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. nō potest introire in regnū celorum:* Augustino fauente de l. arb. cap. 13. non. n. *metuendum est ne vita esse possit media quædam inter rebe factum & peccatum, & iudicij sententia media esse non possit inter premiū ac supplicij.* Parabola de arcâ, ex tritico & paleâ constante, solūm dirigitur ad auctos, qui ob sola actualia damnantur, vt patet.

Ad funda. secundæ sent. patet ex dictis, ex priuatione supernaturalis beatit. nullam oriri tristitiâ in infantibus: quia illâ non apprehendunt vt pœnâ peccati, sed vt puram conditionem sui statûs.

Ad argu. tertie: ad locum Danielis; terminum, multi, idem importare quod, omnes, vt August. & Theodor. hîc testantur. Quin, si Augustino, Ambrosio, Hierony. credimus, hunc locum explicauit Christus Ioa. 5. *Omnes qui in monumentis sunt, audiet vocem Filij Dei, & procedent, qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij.* Ad 2. nullum erit inconueniens, terram æternam mansuram sine habitatore, vt nec aquâ æternam duraturam sine piscibus, ærem sine volucris, terram sine animantibus, eo quòd post diem iudicij cessabūt omnes generationes & corruptiones, & consequenter mista. Remanebit igitur terra, cæteraq; elementa simul cum globis cælestibus immotis, vt opus, in quo beati singularem Dei sapientiam, summam bonitatem, specialè creatoris munificentiam perpetuò admirandi cōte mplantantur, gratiasque Deo continuò referent, ob tã insigne atque spectabile opus, in gratiâ & habitatiōem ipsorum, dum in terris essent, conditum.

Ad illud de naturali fine, quo frustraretur homo, si illum non esset aliquando consecuturus, dicendum est, nihil hoc continere absurdum: siquidem in has angustias ipse, à lege deuiando, se coniecit. Quamquam dici non potest, hos naturali suo fine omnino frustrados: Nam, vt suprâ cum S. Thoma & Scoto vidimus, habebunt naturalem cognitionem & dilectionem Dei finis & authoris totius naturæ: in quibus actibus, sepe Philos. naturalis hominis felicitas consistit, licet non omni ex parte perfectæ. Demum cit. Psal. intellige de filijs hominum mortalem vitam degentibus, cuiusmodi non erunt infantes post diem iudicij. Hæc de fine hominis, eiusque actibus, qui cum à Dei gratiâ pendeant, de ipsâ quantum per Sedem Apost. licet, disputandum.

Resp. 2. cum alijs auis.

132.

Augustini angustia de pœnâ sensûs non faciunt auctoritate.

153. Ad 2.

154.

155. Danielis locus explicatur.

156. Ad 2.

157.

Pœna damni facilis capta ex pacto

DE DIVINA GRATIA

PROOEMIUM.

NON sat est homini ad æternam felicitatem properanti, vitijs peccatisque debellatis, moralibus exornari virtutibus, præceptis instrui, legibus dirigi: sed necessaria quoque est gratia Dei, quâ diuinæ consors factus naturæ, condignis operibus venalem mercetur beatitatem: cum decretum sit, neminem nisi per opera gratuita & supernaturalia ad æternam beatit. admitti. Quo discamus, quanto labore nobis adnitendum sit, ut vel cum eodem auxilio gratiæ, gratiam consequamur, vel in nobis conferuamus: sine qua nullum opus nostrum Deo gratum acceptumque esse potest. De Natura & necessitate gratiæ disputat *S. Thom. 1. 2. in sex ult. quæst.* Opus planè Theologicum, in quo nihil cum morali Philosophia communicat Theologus, quippe quòd maxima ex parte pendet ex Concilijs & Patribus. Quorum Ductor & Antesignanus est *August.* de quo *Hormisda Pont. Epist. 70. ad Possess. Episc. sine* testatur, id de libero arbitrio & gratia Dei sanctam Romanam, hoc est, Catholicam Ecclesiam sequi, & asseuerare, quod in varijs libris, maximè ad *Hilar. & Prospe.* scripsit Augustinus. Opus periculi ac laboris plenum. Mirum .n. quantas gratia Dei suscitauit hæreses. Nam si gratiæ nimium tribuas, statim liberum læditur arbitrium. Si libero plus æquo tribuis arbitrio, è vestigio gratiam tollis. Vnde valdè periculosum est, has inter syrtes securum adnavigare, ut in neutrum scopulum humani ingenij ratis impingat. Ita ergo erit creatum arbitrium cum diuinâ gratiâ conciliandum, ut & illud agnoscat, vnde propriam salutem sperare debeat; & hæc habeat, quod illi cooperari possit; neutrum .n. sine altero opus efficere poterit. Etenim tolle, *inquit Bernard.* liberum arbitrium, non est quod saluetur: tolle gratiam, non est vnde saluetur. Quare ita necessitas gratiæ est asserenda, ut liberi arbitrij cooperatio non tollatur: ita liberi arbitrij cooperatio confitenda, ut gratiæ necessitas non negetur. Est autem gratia, *ex Grego in Euang. hom. 27.* radix bonorum operum: ipsa .n. *ex Chrysost. hom. 7. 2. ad Timot. & 1. ad Corint. hom. 40.* rubiginem peccatorum tollit, animumque splendentem atque ignitum reddit, solisque radijs pulchriorem facit, ex deformi formosum, & ex infirmo sanum, facultatemque præbet rectè operandi, *ex August. lib. de spir. & lit. c. 30. & l. 1. ad Simpli. qu. 2.* Dealbat, *ex Hieron. l. 1. aduers. Pelag. c. 3.* Irradiat ac Deo similem reddit, *ex Nazian. ora. in sanct. lauacr.* Ipsa .n. interioris hominis pulchritudo est, & humanæ mentis candor, *ex August. epist. 85.* Pictura Dei, ut testatur *ex Ambr. l. 6. Hexam. c. 8.* Dei imago, *ex Irenæ. l. 5. aduer. here. c. 8.* Vestis cælestis pulchritudinis, *ex Macar. de l. arb.* Puritas à Christo, tanquam à fonte riuus deriuatus, *ex Nyssen. de perfecta hom. formâ:* Prima stola & ros cælestis, *ex Hieron. l. 3. aduer. Pelag.* similitudo Dei & equus, quo ad Deum tendimus, nondusque; quo cum Deo coniungimur & innodamur, *ex alijs:* Copia Diuinæ essentia, *ex Nyffe. hom. 4. in Cant.* Inscriptio Dei, *ex August. de spir. & lit. c. 28.* Lac maternum, *ex Isid. in I. Reg. c. 10.* Nutrix omnium rerum, *Sapient. 16.* Fons aque salientis in vitam æternam, *Ioan. 4.*

Opus
Theolog.

Periculo-
sum

Varia des-
criptiones
Gratiæ.

DISPUTATIO XXVI.

De necessitate Gratia.

A Ntequam diuinæ Gratia naturam, effectus & proprietates explicandas aggrediar, declaranda est ipsius necessitas; ac præmittenda multiplex ipsius notio; & varij status, in quibus liberum arbitrium creatum, gratia ope indiget. quo euidentiùs appareat diuina gratia, in omni statu creaturæ rationali necessaria,

SECTIO PRIMA.

Quid, quotuplex gratia, in quo statu necessaria?

1.

G Ratia, quæ teste *August. in Psal. 43. vers. A facie inimici, & persequentis*, inde dicta, quia gratis datur, iuxta id *Rom. 11. Si gratia iam non ex operibus; alioqui gratia non est gratia*, diuiditur in æternam & temporalem. Æterna, est dilectio Dei, quæ nos ante mundi constitutionem ab æterno dilexit, quæque nobis præparauit ea, quæ postea in tempore sine vllis nostris meritis contulit. Temporalis, est donum aliquod creatum naturæ concessum, effectus & signum dilectionis increatæ. Subdiuiditur autem hæc in donum purè naturale gratis homini concessum, cuiusmodi est beneficium creationis, conseruationis, & cætera dona his annexa. Quam solam gratiam agnoscebat *Pelag. referente August. epist. 95. ad Innoc. & 105. ad Sixt.* & in donum supernaturale eleuans naturam ad statum altiore, ad quem ipsa proprijs viribus pertingere non valet. Cumque huic gratia repugnet, dari ex operibus, siue exigentiâ meritorum: multò magis est. vit rationem gratia exigentiâ à naturâ: cum natura seueriùs exigeret gratiam, si ad gratiam diceret ordinem, & cum ipsa haberet connexionem connaturalem. Siquidem exigentiâ in natura esset physica, qua suas proprietates exigit: exigentiâ verò in operibus est tantùm moralis, ac longè minor; ergo si hæc pugnat cum gratia; multò magis & illa. Hoc est ex Apostolo, si gratia merito operum detur, non est gratia, quia gratis non datur: multò minùs erit gratia, si merito naturæ detur, quia minùs gratis daretur, cum naturæ meritum sit strictius physicumque, meritum operum naturæ sit morale. Imò si gratia posset exigi à natura, multò magis exigi posset ab operibus naturæ, id est exigentiâ physica non repugnaret morali, sed moralis accederet physicae maxima cōgruitate. Explicatur. Si natura oculi exigit lumen ab Authore naturæ, hominem promereri lumen ab eodem nil vetat, imò congruum est maximè, vt quæ ornamenta exigit natura, merita operum naturæ ipsa impetrent, si fieri possint. Nec satis est ad rationem gratia, quod ex principijs naturæ rationalis non pullulet, vt ex aqua frigus, aut ex pecore fanitas (hoc enim nec *Calvinus*, nec *Lutherus*, nec *Pelagius* somniarunt) siquidem præter exemplum luminis, quod ab oculo exigitur vt naturale bonũ, & ab oculo non pullulat, plures dantur proprietates naturales, quæ à naturâ non emanant effectiue, cum satis sit naturæ, illas exigere subiectiue, sicut exiguntur à natura Angelica species intelligibiles: & anima rationalis infunditur naturalissimè cor-

Gratia æterna, temporalis:

Verus gratia conceptus primus

pori organizato, licet ab ipsius dispositionibus non attingatur effectiue: ac proinde ex eo quod qualitas, aut res quæpiam superat omnes facultates naturæ effectiuas, sicut lumen vim aëris, oculique effectiuam, non propterea ipsa non debet dici naturalis, multò minùs supernaturalis nùcupari debet: sed id, quod naturæ nullâ ratione est debitum, nec exigi potest vllò naturæ titulo, vel merito operum naturæ, id supra naturam est, sicut est supernaturalis gratia. Hæc est gratia, quam negauit *Pelagius*, & astruxit *Augustinus*, scilicet quæ supra ordinem naturæ omnem, vel operum naturæ dignitatem est, quæ natura per nullum opus suum fieri potest digna, multò minùs sine operibus vllis moralibus est digna physicè. Hoc est quod *August. l. de pec. orig. c. 24.* concludit: *Non enim Dei gratia, gratia erit vllò modo, nisi gratuita fuerit omni modo, seu nullo modo debita.*

Diuiditur autem gratia supernat. in supernaturalem quoad substantiâ, & supernat. tantùm quoad modum. Illa est supra omnem ordinem & exigentiâ naturæ creatæ, proinde toti naturæ indubitata. Hæc est ordinis naturalis quoad substantiam, solùm indebita naturæ quoad modum, vel circumstantiam, quæ, vel in qua illa datur: nam sicut duplex datur genus actionum studiosarum; alterum purè moralium, alterum supernaturalium: ita duplex genus gratia concedendum est, aliud ordinis naturalis, aliud supernaturalis quoad entitatem: vt n. ad exercendum quemlibet actum supernat. requiritur auxilium in entitate supernaturale; ita ad exercendum interdum actum virtutis moralis requiritur auxilium intra ordinem naturæ vberius & efficacius, naturæ indebitum. Vt ad exercendũ actum virtutis moralis difficilem, quem liberum arbitrium solis viribus naturæ, & concursu tantùm generali non eliceret, requiritur auxilium intra ordinem naturæ abundantius. Quod auxilium, licet ordinis naturalis, quia tamen indebitum est naturæ, hinc & nunc in talibus circumstantijs positæ, dicitur gratuitum, ac proinde inter dona gratia connumeratur: nam omne quod est naturæ indebitum, gratiosè illi donatur. Vnde non solum auxilium ordinis supernat. sed etiam naturalis indebitum naturæ, datur nobis per Christum: qui suis meritis promeritus est, quidquid vltra dona creationis & conseruationis gratiosè superadditur naturæ, secundum Patres.

Gratia supernaturalis quoad substantiam, modumne

Ratio diuisionis

Auxilium omne indebitum naturæ, datur per Christum.

Vtraque gratia tam supernaturalis quoad modum, quam quoad substantiam, subdiuiditur in habitualem & actuaalem. Habituaalis quoad modum tantùm supernaturalis, sunt tum habitus virtutum moralium, ex frequentatis actibus difficilioribus earundem, ex indebito auxilio ordinis naturalis geniti in anima, ad consimiles actus facilitantes: tum species efficaciores & viuaciores ordinis naturalis, earumque augmentum in ordine ad verum practicum naturale, supra debitum & exigentiâ intellectu naturali. Habituaalis quoad substantiam supernaturalis, est qualitas ordinis diuini, animæ à Deo immediatè infusa, stabilis ac permanens: alia sanctificatiua, quæ seipsa formaliter hominem sanctificat, eumque amicum, & filium Dei adoptiuum efficit: operatiua alia, quæ hominem reddit ab intrinseco potentem in ordine ad actus in entitate supernaturales: & diuiditur iuxta virtutes supernat. quæ cum gratia sanctificante animæ infunduntur. Actualis supernat. tantùm quoad modum, vel est pia aliqua cogitatio & indeliberatus motus voluntatis, excitans & promouens animam ad opus aliquod honestum naturale, indebitum creaturæ

Gratia habitualis, quoad modum.

Quoad substantiam

Sanctificatiua, operatiua.

Actualis supernat. quoad modum:

creaturæ hinc & nunc in talibus circumstantiis posita; vel auxilium per modum concursus ad actum honestum naturale, eidem creaturæ indebitum: Actualis quoad substantiam supernaturalis, est pia cogitatio & indeliberata motio voluntatis ad opus honestum supernat. omni creaturæ indebita; vel auxilium per modum concursus ad actum supernat. in entitate, omni creaturæ indebitum.

Quoad substantiã.

4. Discrimen gratiã ordi- nis super- nat. quoad modum.

Ex his deducitur discrimen inter gratiam ordinis supernat. quoad modum, & quoad substantiam: illa .n. non oportet, vt sit toti naturæ creatæ, omnibusque indiuiduis sub ea contentis indebita; potest esse debita vni, & indebita alteri: Vt talis species cum tali auxilio ad exercendum actum virtutis moralis, est debita intellectui & voluntati Angelicæ, indebita intellectui & voluntati humanæ. Eadem cogitatio, idemque auxilium ad actum honestum moralem exercendum, est debitum homini in talibus circumstantiis posito; indebitum eidem in alijs. Vt homini in grauissimâ tentatione carnis constituto indebita est congrua cogitatio ad actum moralem virtutis castitatis; non homini naturaliter consideranti castitatis pulchritudinem. Dixi, *Non oportet vt sit toti natura creatã indebita.* Datur .n. aliqua gratia supernat. tantum quoad modum, quæ est toti naturæ creatæ indebita, vt est notitia futurorum contingentium, & secretorum cordium. Gratia supernat. quoad substantiam semper indebita est toti naturæ creatæ, omnibusque indiuiduis sub ea contentis: est .n. proprietas naturæ diuinæ: proprietas autem vnus naturæ nequit fieri alteri propria, cum de essentia proprietatis sit, fluere à determinatã naturã, vt a proprio principio. Gratia supernat. quoad modum tantum, non est proprietas naturæ diuinæ, sed eiusdem ordinis & entitatis cum naturã creatã, solum illam excedens quoad modum intensiõis, temporis, loci, vel alterius circumstantiæ, sub qua illa datur. Ex hoc discrimine oritur aliud: quod gratia supernat. quoad substantiam euehit naturam ad altiorẽ ordinem simpliciter; supernaturalis quoad modum solum iuuat & perficit illam intra eundem ordinem naturalem ciaca eos actus, quos ipsa cum solo ordinario concursu non esset operatura.

Et quoad substantiã.

Ratio dis- cri.

5. Vtraque actualis. Praueniens, Comitans Subsequens.

Vtraque actualis tam supernat. quoad modum, quàm quoad substantiam subdiuiditur in præuenientem siue excitantem, quæ est prima sancta ac pia cogitatio intellectus, & motus indeliberatus voluntatis, quam, iuxta phrasim August. dicitur Deus operari in nobis sine nobis liberè, non sine physicè operantibus, & in Comitantem siue Operantem, & Subsequentem, quæ solet esse opportunitas ipsa operandi & exequendi conceptum propositum mentis, vt fusiùs infrã. Ad vtrumque diuisionis membrum spectat gratia gratis data, quæ ad vtilitatem Ecclesiæ à Deo infunditur: de qua Apost. 1. Corinth. 12. vbi nouem genera gratiæ gratis datæ enumerat: & partitionem rectè explicat S. Tho. 1. 2. qu. 111. art. 4. & 3. cont. Gent. cap. 154. Cæterum et si vtraque, supernaturalis quoad modum, & substantiam, veniat nomine Gratia, cum vtraque sit ex meritis Christi; nihilominus principale analogatum gratia, est supernaturalis quoad substantiam, de quã potissimum loquuntur Patres & Conoilia. Ratio ex S. Tho. 1. 2. qu. 111. art. 1. ad 2. quia dona naturalia quoad substantiam, et si careant debito mercedis & connaturalitatis respectu vnus, non tamen respectu totius naturæ creatæ. Idem .n. auxilium quoad modum supernaturale, quod est indebitum vni naturæ, vel indiuiduo eiusdem naturæ, est debitum debito connaturalitatis alteri naturæ, vel alij indiuiduo eiusdem naturæ. Dona supernat. quoad substantiam, carent omni prorsus debito, tam mercedis, quàm connaturalitatis respectu totius naturæ creatæ.

Gratiæ diuinæ necessitatem colligimus, tum ex fine, ad quem destinamur: tum ex imbecillitate naturæ humanæ, quæ sæpè solet in arduis deficere. ex 1. capite sic arguitur. Finis, ad quem destinamur, supernaturalis est, atque ad eò nobis naturaliter ignotus; ergo vt moueat nos ad sui desiderium & amorem, debet à nobis cognosci: requiritur ergo notitia supernat. & indebita finis, quæ cum non possit naturaliter, debet reuelatione haberi. Rursus sperari ac diligi, vt oportet ad salutem, nequit vltimus finis, nisi actibus supernat. Spei, & Charitatis: ergo necessaria supernat. dilectio, & spes, quarum illa Deum diligimus vt datorem bonorum supernat. hac eundem nobis concupiscimus, vt finem vltimum per gratiam assequibilem. Ergo necessariò indigemus gratia & auxilio diuino ad finem supernat. siquidem media proportionari debent fini, & actus ab obiecto specificari. Ergo si finis supernaturalis est, actus, quibus illum assequimur, ac media supernaturalia sint oportet.

6. Gratia di- uina neces- sitas, ex duplici ca- pite.

Ex 2. capite diuinæ gratiæ necessitas sic infer- tur. Natura composita ex appetitu superiori & inferiori, sæpè contra rationem efficacius trahitur ab obiecto delectabili sensu proposito: ergo vt ab eo retrahatur, & ad oppositum honestum conuertatur, indiget auxilio indebito, quo rationalis appetitus efficacius excitetur ad bonum rationi conforme: alioqui naturaliter semper appetitus sequitur, quod illi melius efficaciusque proponitur. Nec semper potest homo ad bonum honestum contra delectabile efficacius propositum seipsum excitare, sine extrinseco auxilio indebito: tum quia etiam si id semel atque iterum præstet, non tamen semper: eo quod sæpiùs præstando defatigatur, vt in maximis tentationibus superandis experimur. necesse igitur est, vt humanæ imbecillitati auxilio indebito succurratur. Tum quia, et si possit seipsum excitare, non tamen semper valet seipsum efficacius excitare ad honestum, quàm de facto excitetur ab obiecto delectabili rationi difforme. Vnde tunc necessarium erit auxilium ab extrinseco indebitum, quod voluntatem excitet efficacius, quàm de facto illam excitat præsens obiectum delectabile. Cum .n. homo natus sit naturaliter moueri ab obiecto efficacius proposito, nequeat autem interdum seipsum efficacius ad honestum excitare, vt possit contra delectabile operari, indiget speciali auxilio indebito, voluntatem efficacius ad honestum excitante, quàm præsens sensibile excitet ad delectabile. Adde, quod ea, quæ futura sunt, non potest homo infallibiliter consequi: cum sæpè illa pendeant ex varijs occasionibus, quas præuidere nequit. Vnde opus est aliquo dirigente, qui futuri ignarum infallibiliter dirigat ad consequenda ea, quæ ad propriam salutem spectant. Hæ duæ rationes probant necessitatem gratiæ supernat. quoad substantiam, & modum: sæpè .n. obiectum honestum, circa quod voluntas debet efficacius contra delectabile excitari, est ordinis naturalis. Cuius gratiæ necessitatem agnouerunt aliqui ex Gentilib. vt Homer. apud Plutarch. in vita Coriol. sine, & Plutarch. ibid.

Ex 2. cap.

Vt humana imbecillitati succur- ratur

Multiplex status, in quo liberum arbitrium creatum constirui potest, & varias experiri vires ad difficultates superandas, declarandus est, vt sciamus, qualis quantaque gratia in quouis statu necessaria sit. Caiet. 1. 2. qu. 109. art. 2. quinque enumerat

7. Varij sta- tus